

تَسْمِيَةُ الْهَدَايَةِ

بِمَشْرِحِ هَدَايَةِ

(م)

الْمَوْلَا الْأَمِيرِ وَفَيْسَرِ شَاهِ فِيصَل

الْأَمِيرِ الْأَمِيرِ مُسَائِلُ الْهَدَايَةِ

حَلَّتْ الْهَدَايَةُ

تَالِيفُ

مَوْلَا نَائِرِ وَفَيْسَرِ شَاهِ فِيصَل

فَضْلُ أَمْدَادِ الْعُلُومِ

فِيصَلْ كِتَابُ

مَحَلَّةِ جَنْكِي پیدینور

مَوْلَا نَائِرِ وَفَيْسَرِ شَاهِ فِيصَل
فَضْلُ أَمْدَادِ الْعُلُومِ
فِيصَلْ كِتَابُ
مَحَلَّةِ جَنْكِي پیدینور

نوی تصحیح شده او اضافه شده ایدیشن

تسکلیل الهدایه

په قندهاری او یوسفزی پښتو کې شرح

هدایه

تالیف: مولانا شاه فیصل فاضل وفاق المدارس و امداد العلوم

جلد: ۳

خصوصیات او اضافات

- ① په هدایه کښې ذکر شوې حدیث باندې لاندې حاشیه کښې د هغې تخریج
- ② دا حنافو په مینځ کښې په مختلف فیها مسئله کښې د راجح قول تعین
- ③ د قندهاری او یوسفزی پښتو کېدون او امتزاج
- ④ د هدایه د مشکو لغاتو حل
- ⑤ د هدایه متن ته اعراب ورکول
- ⑥ د مضمون په لحاظ سره د هدایه متن تقسیمول
- ⑦ د هدایه د هرې جملې سره متصل د هغې ترجمه
- ⑧ د هدایه عبارتونو ته د موضوع په لحاظ سره عنوانات ورکول
- ⑨ شرحې ته په عربی ژبه کښې مناسب عنوانات ورکول
- ⑩ د کتاب په اول کښې د فقه په ضروری مباحثو مشتمله جامع مقدمه

ناشر

فیصل کتب خانه محله جنکی پینور موبائل: ۹۱۸۳۵-۳۲۱۹۰

كتاب النكاح

(دا كتاب د نكاح د احكامو په بيان كېږي، دې.

تشرېح: په دې كې اختلاف دې د نكاح لفظ د اصل وضع اعتبار سره عقد لپاره دې يا وطى لپاره، په دې سلسله كې د علماؤ درې قولونه دي.

① د حضرات شوافع قول اصح او د حضرات مالكيه راجح مذهب دادې چې لفظ د نكاح په عقد كې حقيقت دې او وطى كې هم مجاز ده. ② د حضرات حنفيه مسلك دادې چې لفظ د نكاح د وطى په معنى كې حقيقت دې او په عقد كې مجاز، د حضرات شوافعو نه هم دا يو روايت دې. ③ درېم قول دادې لفظ د نكاح وطى او عقد دواړو لپاره على السواء استعمالېږي. او دواړو كې بلاشتراك حقيقت دې.

حنابله كې قاضى ابو يعلى هم دا اختيار كړې دې، شوافع نه هم يو روايت هم دا نقل شوې دې او حافظ ابوالقاسم زجاجي هم ددې تائيد كړې دې.

نكاح باب د عباداتو څخه دې يا مباحاتو څخه؟ دې نه روسته په دې كې اختلاف دې چې نكاح آيا په باب د عباداتو كې گڼل دې يا مباحاتو كې؟ حضرات حنفيه او حنابله په نيز داپه عبادات كې شامل دي. او حضرات شوافع دا په مباحات كې شمېري.

د مالكيه نه دواړه قولونه منقول دي. يو دا چې نكاح «اقوات» كې نه ده، هلقوت هغه شى ته ونيږي شى چې دهغې نه بغير ژوند تېرول مشكل وي او نكاح داسې شى دې چې ددې نه بغير ژوند مشكل دي، دوهم قول دادې نكاح د تفكهات دقيقيل نه ده او د فواكه شان داوى كه استعمال شى نو ډيره ښه، كه نه وي نو هېڅ حرج نشته.

تخلى للنوافل افضل دې يا نكاح؟ بيا په دې كې اختلاف دې چې نكاح كول سنت دې يا واجب؟ د جمهور علماء كرام مسلك دادې چې نكاح كول سنت دې، او د داود ظاهري رحمه الله، علامه ابن حزم رحمه الله او امام احمد بن حنبل رحمه الله يو قول دادې چې نكاح كول واجب دې.

دا اختلاف د عامو حالاتو په اعتبار سره دې، كله چې انسان ته په زنا وغيره كې داخه كيدو ويره نه وي، كه ددې ويره وي نو عند التوقان بيا د ټولو لپاره نكاح كول واجب دې، البته حضرات شوافع په دې صورت كې هم د وجوب قائل نه دي، بلكه هغوى ورته صرف مستحب وائي.

چه كوم حضرات د وجوب نكاح قائل دي لكه څنگه چې د داود ظاهري رحمه الله وغيره مذهب دې هغوى د قران عظيم الشان آيت مبارك «قَالِكُمْ مَّا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ» نه استدلال كوي چې «قَالِكُمْ» د امر صيغه ده، د اشان په حديث كې ماترو جوالودلو دود د فاني مكاتريكم الامم كې وارد شوى دې او په دې كې هم ماترو جوم د امر صيغه ده. د اشان په بخاري شريف كې يو حديث رازى، ددې په آخر كې دې چې ماترو من رغب تن سنى فليس مني، ددې نه هم وجوب ثابتېږي.

ليكن جمهور عالمان فرمائي چې دا دلائل د وجوب لپاره كافى نه دي، آيت كريمه چې «قَالِكُمْ» د امر صيغه دې ليكن امر هر ځانې كې د وجوب لپاره نه رازى، د آيت كريمه سياق و سباق هم په دې باندې دلالت كوي چې نكاح واجب نه ده، د اشان ماترو جوالودلو دود، كې د امر صيغه خوده ليكن مخكې چې په ماترو كاتريكم الامم سره كوم علت بيان فرمائيلې دې، دې نه متبادر هم دا كيږي چې وجوب لږه بيانول مقصود نه دې.

او ماترو من رغب عن سنى فليس مني دهغه سړي لپاره بيان فرمائيلې شوى دې چې د حضرت نبى كريم دستون مبارك نه

د حقوقو په باره كې

د تسهيل الهدايه ټول حقوق د طباعت د مولانا شاه فيصل په نوم د حكومت پاكستان سره رجستره دي د دې د څه حصې ترجمه يا نقل كول قانونى او شرعى جرم دې او د مجرم خلاف به قانونى كارواى كولې شى رجستريشن نمبر بالترتيب د اول جلد نه تر اتم جلد پورې دا دې ۲۲۹۱۴ تا ۲۲۹۱۲۱

د كتاب نوم: تسهيل الهدايه شرح هدايه پښتو

تاليف: مولانا شاه فيصل فاضل وفاق المدارس و امداد المعلوم

د ملا وېدو پټي:

- فيصل كتب خانه محله جنكي پېښور ۰۳۲۱۹۰۹۱۸۳۵
- رشديه كتب خانه اكوره خټك ۰۳۳۳۹۱۵۸۴۷۷
- علميه كتب خانه اكوره خټك ۰۹۲۳۶۳۰۵۹۴
- مكتبه رحمانيه كانسى رود كوټه ۰۳۳۲۷۸۰۶۰۴۹
- مكتبه عثمانيه كانسى رود كوټه ۰۳۰۱۳۷۳۷۰۳۰
- مكتبه عرفان كانسى رود كوټه ۰۳۳۲۷۸۲۱۳۱۶
- مكتبه يوسفيه كانسى رود كوټه ۰۳۲۱۰۸۲۸۹۳۰
- مكتبه طيبه كانسى رود كوټه ۰۳۲۱۸۰۲۲۶۹۵
- مكتبه حرمين كانسى رود كوټه ۰۳۲۱۸۰۰۱۹۳۱
- مكتبه علوم اسلاميه كانسى رود كوټه ۰۳۳۳۷۸۰۹۱۹۵
- راشد كتب خانه چمن ۰۳۰۰۳۸۹۶۳۵۳
- مكتبه حقانيه چمن ۰۳۳۳۷۷۵۲۲۱۹
- صداقت كتب خانه قندهار افغانستان ۰۷۸۷۷۲۲۳۶۱
- قدرت كتب خانه كابل افغانستان ۰۷۹۹۶۱۹۶۰۳
- عبدالمجيد كتب خانه جلال اباد ۰۷۰۸۱۹۷۷۴۹
- اسلامى كتب خانه خوست افغانستان ۰۷۹۹۳۱۰۲۴۷
- مكتبه فاروڼيه پېښور ۰۳۰۰۹۰۰۷۵۵۰
- مكتبه رشديه كوټه ۰۸۱۲۶۶۲۲۶۳
- مكتبه معروفه كانسى رود كوټه ۰۳۳۳۷۹۰۷۳۹۸

د قندهارې او يوسفزې پښتو

هغه ټكى كوم چه د يو بل څخه مختلف دي موږ د قوسينو په ميسنج كښې قندهارې ټكى ته يوسفزې ټكى ليكلې دې او دغه شان د دې پر عكس البته كوم ټكى چې كښير الاستعمال دى نو په هغې كښې مو يا صرف په قندهارې پښتو بسوالې او اكتفاء كوي ده يا په يوسفزې پښتو مثلاً مونږ او موږ، قسم او ډول وغيره دغه شان كوم ټكى چې مكرر راغلى دى نو په اول ځل مو په څو مقاماتو كښې د دواړو ژبو ټكى ليكلې دي او بيا مو صرف په يوه ژبه اكتفاء كړې ده په دې طريقه يو طالب علم په دې كتاب كښې د يوسفزې او قندهارې دواړو لغاتو پوهه حاصلولې شى كوم چې ده ته په نورو كتابونو كښې هم مدد وركولې شى

د مزيد تفصيل دپاره په اول جلد

كښې مقدمه ضرور اوځوړئ

اعراض او كړي ، بيا هم كه يوسړې دست نه اعراض نه كوي او هغه نكاح صرف په دې وجه نه كوي چې ده ته د نكاح كاوه اړتيا او حاجت نشته نو دا وعيد دهغه لپاره نه دي.

د شام مشهور عالم شيخ عبدالفتاح ابو غده په يو كتاب د علماء العزاب الذين آثرو العلم على الزواج نوم سره تحرير فرمائيلې دي ، په دې كې هغوی دهغه عالمانو مختصر حالات جمع كړي دي چې هغوی د علمي مصروفياتو په وجه د ازواج اړتيا محسوس نه كړو . او په دې كې هغوی تقريبا د شپږ دير شو (۳۶) عالمانو ذكر فرمائيلې دي چې په هغوی كې ابن تيميه رحمه الله او علامه نووي رحمه الله پشان اساطين علم نومونه كړي دي . ظاهره ده چې د دې اهل علم متعلق خودا نشي ونيلې كيداې چې هغوی يو واجب عمل پريښودو .

پخپله دامام بخاري رحمه الله د صنيع او طرز نه معلومېږي چې هغه هغوی مطلقا د نكاح د وجوب قائل نه دي ځكه د ((فائكهوا)) والايت هغوی په مذهب الترغيب في النكاح كې لاندې ذكر كړې دي . دې خبرې طرفته د اشارې كاوه لپاره دا په وجوب باندې دال نه دي ، صرف د ترغيب لپاره دي .

د نكاح د منعقد كيدو الفاظ

قَالَ النِّكَاحُ يَتَعَقَّدُ بِالْإِجَابِ وَالْقَبُولِ نكاح ترلې كيږي په ايجاب او قبول **بِلَفْظَيْنِ يُعَيِّرُ بَعْضُهُمَا عَنِ الْمَاضِي** يعنى په داسې دوو لفظونو په كومو چې تعبير او كړې شي د ماضى نه .

هل اللغة ① ايجاب واجبول ② الاخبار خبر ور كول ③ الانشاء نوي پيدا كول

توضيح:- ايجاب هغه لفظ ته وائي كوم چې د احد المتعاقدين نه اولاً صادر شي ځكه چې دا مخاطب باندې اثبات يا نفى كې خواب واجبوي او كوم لفظ چې د احد المتعاقدين نه ثانياً صادر شي هغه ته قبول وائي . ماتن بلفظين او فرمائيل او دې اړخ ته نې اشاره او فرمائيله چه صرف د ليكلو په ايجاب او قبول سره نكاح نه منعقد كيږي هم دا قول د ائمه ثلاثه رحمهم الله دې ځكه چې ليكلې شوي ايجاب او قبول نه نقوش وائي لفظ ورته نه وائي .

لِأَنَّ الصِّفَةَ وَإِنْ كَانَتْ لِلْإِجَابِ وَضْعًا ځكه چې صيغه (ماضى) اگر چې مقرر شوي د اخبار د پاره ده فَقَدْ جُعِلَتْ لِلْإِنْسَانِ عَذَابًا لِّحَاجَةِ خَيْرِيَا د انشاء د پاره او كړخولي شوه شرعا د اړتيا لري كاوه د پاره .

توضيح:- په دې عبارت سره د دليل په صورت كې د اشكال خواب ور كوي حاصل د اشكال دا دي چه نكاح د انشاء د قبيلې څنې ده او انشاء وائي [اثبات مسلم يكن ثابتاً] ته يعنى كوم شي چې ثابت نه وو هغه ثابتول او حدوث امر فى الحال، ته يعنى په زمانه موجوده كې يو امر د عدم نه وجود ته راوستل، نود نكاح انعقاد په داسې لفظ ته محتاج وي چه صراحة په دې معنى باندې دلالت او كړي او په لغت كې داسې لفظ نشته چه صراحة په حدوث امر فى الحال، باندې دلالت او كړي ځكه چې ماضى خو په تيره شوې باندې دلالت كوي او مضارع چې څنگه په حال باندې دلالت كوي دغه ډول په استقبال باندې هم دلالت كوي نود مضارع دلالت به په حال باندې صريحى نه وي نو اوس به ايجاب او قبول د ماضى په صيغې سره څنگه تعبير كولي شي .

لاخبار ور كړې شو چه د ماضى صيغه اگر چه د اخبار لپاره وضع كړې شوې ده خود نكاح د مصلحت اړتيا پوره كاوه لپاره د انشاء په معنى كې نقل كړې شول كه جمله دعائيه [سقى الله ثراه] او افعال مدح لكه نعم او دم لكه بنس، كې چې ماضى د انشاء په معنى كې نقل كړې شو . والله اعلم

د نكاح انعقاد

وَيَتَعَقَّدُ بِلَفْظَيْنِ يُعَيِّرُ أَحَدُهُمَا عَنِ الْمَاضِي وَالْآخَرَ عَنِ الْمُسْتَقْبَلِ او ترلې كيږي په داسې دوو لفظونو، چه په

دوي كې د يونه تعبير او كړې شي په ماضى ، او د بل نه په مستقبل، **وَمَا لَئِنْ أَتَىكَ أَزْوَاجُكَ ثَوَابًا لِّمَا كُنْتَ تَعْمَلُ لَتَظُنُّهُمْ أَجْزَاءً مِّمَّنْ يَلْعَلُ أَنْ يَأْتِيَكُمُ فِي غُحُفٍ مِّنَ الْمَاءِ حِجَابٌ** مثلاً څوك او فرمائى زوځنى بل او فرمائى زوځتك

توضيح:- په متن كې د مستقبل نه مراد د امر صيغه ده حاصل داشو چه نكاح د ماضى په صيغه اود امر په صيغه سره هم منعقد كيږي مثلاً سړى او ونيل، زما نكاح او كړه، بنځه په خواب كې او وائي، مان نكاح او كړه، يا د دې په عكس، نو نكاح به منعقد شي .

لِأَنَّ هَذَا تَوَكُّلٌ بِالنِّكَاحِ وَالْوَأْدِ يَقُولُ طَرَفٌ مِنَ النِّكَاحِ ځكه چې دا د نكاح لپاره واكدار جوړول دي او يو سړى د دواړو طرفو نه د نكاح واكدار جوړيدې شي عَلَى مَا كُنْتُ أَنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى لكه چې موږ به بيان كړو انشاء الله تعالى

توضيح:- ځكه چې روميې قول ايجاب نه دي بلكه د نكاح وكيل جوړول دي او دوهم قول، زوځتك، ايجاب او قبول دواړه دي او په نكاح كې، احد المتعاقدين، ايجاب او قبول دواړه كولې شي د خپل اړخه د اصل كيدلو، اود بل د اړخه د وكيل كيدلو په وجه، د نكاح په باب كې يوسړې د ايجاب او قبول دواړو متولي جوړيدلې شي . اگر چه د بيع په باب كې صحيح نه دي وجه د توپير داده چه په بيع كې حقوق واپس كيږي وكيل اړخ ته، او په نكاح كې واپس كيږي موكل اړخ ته نو په بيع كې د احد المتعاقدين، د طرفينو متولي جوړيدلو په صورت كې د يو كس مطالب او مطالب، مملوك او مملوك كيدل لازميږي اودا غير معقول او محال ده او چونكه په نكاح كې حقوق موكل اړخ ته واپس كيږي په دې وجه دا خرابى نه لازميږي .

د نكاح د الفاظ بيان

وَيَتَعَقَّدُ بِلَفْظِي النِّكَاحِ وَالتَّزْوِيجِ وَالْهَيْةِ وَالتَّمْلِيكِ وَالصَّدَقَةِ او ترلې كيږي په لفظ د نكاح، او تزويج، او هبه او تملك او صدقي،

هل اللغة ① التزويج واده كول ② التملك مالك جوړول ③ الضم يوځانې كول

توضيح:- مصنف رحمه الله په دې عبارت كې د نكاح الفاظ بيان كړي دي د احنافو رحمهم الله په نيز په متن كې ذكر شوي ټولو الفاظو سره نكاح منعقد كيږي صاحب د شرح وقايعه رحمهم الله قاعده بيان كړې ده چه هر هغه لفظ چې د [فسك عين في الحال] لپاره وضع شوي دي په هغې سره نكاح منعقد كېږي .

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ لَا يَتَعَقَّدُ إِلَّا بِلَفْظِي النِّكَاحِ وَالتَّزْوِيجِ امام شافعي رحمهم الله فرمائى چې نه ترلې كيږي مگر په لفظ د نكاح او د تزويج

توضيح:- امام شافعي رحمهم الله فرمائى چه صرف په دوي (دوه) لفظونو (نكاح او تزويج) سره نكاح منعقد كيږي .

لِأَنَّ التَّمْلِيكَ لَيْسَ حَقِيقَةً فِيهِ وَلَا عَمَّا زَاغَتْ عَنْهُ لِأَنَّ التَّزْوِيجَ لِلتَّلْفِيقِ وَالنِّكَاحُ لِلضَّمِّ ځكه چې تملك په نكاح كې نه حقيقت دي او نه مجاز دي ځكه چې تزويج د پاره د تلفيق (انختلو) او نكاح د پاره د ضم (يوځانې دپاره) دي وَلَا ضَمُّ وَلَا تَزْوِيجٌ بَيْنَ الْمَالِكِ وَالْمَمْلُوكِ أَصْلًا اود مالك او مملوك په مينځ كې نه ضم وي او نه ازدواج

توضيح:- د امام شافعي رحمهم الله د دليل حاصل دادې چه لفظ په كومه معنى كې مستعمل وي بيا به حقيقت وي او يا به مجاز وي او لفظ د تملك، هبه، او صدقه د نكاح په معنى كې نه حقيقت دي او نه مجاز دي حقيقت خو په دې وجه نه دي چه د نكاح حقيقي معنى، ضم، كول دي اود تزويج، حقيقي معنى، تلفيق، ده په تملك اود دې پشان (د نورو لفظونو په) معنى كې دا معنى موجود نه ده او مجاز په دې وجه نه دي چه د مالك او مملوك په مينځ كې تباین وي او احد المتبائين، د آخر لپاره مجاز نشي جوړيدلې د علامه د نه كيدلو په وجه .

وَلَسَّ أَنْ التَّمْلِيكَ سَبَبٌ لِّلْمُنْعَةِ فِي مَحَلِّهَا بِوَاسِطَةِ مِلْكِ الرَّقِيقَةِ دې چې تملك د هلك متعه سبب دي

محل متعه کي په ذریعه د ملک رقبه، وهو الثابت بالنکاح والسببه طریق المجاز او دا ثابت دي د نکاح نه او سبب د مجاز یوه طریقه ده.

توضیح: د احنافو د دلیل حاصل دادي، چه تمليك وغيره لفظونه د نکاح په معنی کي مجازاً مستعمل دي. د سبب د علاقه په وجه، ځکه چې تمليك د ملک رقبه په واسطې سره د ملک متعه سبب دي د متعه په محل کي، مثلاً که څوک سړي د یوې وينځي د رقبه مالک شي، نو د رقبه یعنی د ذات په ضمن کي ددي د متعه هم مالک جوړیږي. او ملک متعه حاصلیږي. په لفظ د نکاح سره، نو گویا لفظ د تمليك سبب شو. او لفظ د نکاح سبب، او اصول دادي چه سبب وئیل، او سبب مراد اخستل مجازاً درست دي. اگرچه ددي په عکس درست نه دي. نو تمليك وغيره الفاظو سره نکاح مراد اخستل شي.

په لفظ بيع سره د نکاح انعقاد

وَيَتَعَقَّدُ بِلَفْظِ الْبَيْعِ هُوَ الصَّحِيحُ لَوْ جُودَ طَرِيقُ الْمَجَازِ وَ تَرَلِي كَيْرِي په لفظ بيع، دا صحيح ده د مجاز د طریقي د وجود په وجه

هل اللغة ① الإباحة مباح كقول ② الإحلال حلال كقول، جائز كقول ③ الإعارة به خواص سره یو شی ورکول.

توضیح: د اصح قول په بناء باندې د بيع په لفظ سره نکاح منعقد کیږي. ابوبکر اعش ږي فرمائي، چه په دي سره نه منعقد کیږي. وجه داده، چه لفظ د بيع مخصوص ده، د تمليك مال بالمال، دپاره، او مملوك بالنکاح مال نه دي ځکه به د نکاح انعقاد نه وي.

د قول صحيح وجه داده، چه دلته کي هم طريق مجاز موجود ده. په دي طریقه چې بيع د داسې ملک موجب دي چه د ملک متعه سبب دي، ځکه چې هرکله یو کس وينځه خرڅه کړه، نو مشتری د رقبه په ضمن کي ددي وينځي د متعه هم مالک شو. او ددي وينځي سره د خدمت نه علاوه وطنی هم حلاله ده. په دي شرط چې څه بله وجه د حرمت نه وي.

وَلَا يَتَعَقَّدُ بِالْإِجَارَةِ فِي الصَّحِيحِ لِأَنَّهُ لَيْسَ بِسَبَبٍ لِمَلِكِ الْمُتَعَةِ وَ تَرَلِي كَيْرِي په لفظ د اجارې، په صحيح قول کي ځکه چې دا د ملک متعه سبب نه دي. وَلَا يَلْفِظُ الْإِبَاحَةَ وَالْإِحْلَالَ وَالْإِعَارَةَ لَمَّا قُلْنَا أَوْ تَرَلِي كَيْرِي په لفظ د اباحت او احلال او اعاره، لکه چې مور وئيلي دي.

توضیح: د اجاره په لفظ سره د صحيح قول په بناء باندې نکاح نه منعقد کیږي. امام کرخي ږي فرمائي، چه منعقد کیږي. ددي وجه دوي دا بيان کړي ده چه د تمليك اجاره منفعت دي، او ملک متعه هم منفعت دي خو مور خواب ورکوي چه ملک متعه د اجاره څخې نه ده، نو که وينځه د خدمت لپاره واخستلې شي، نو دې وينځي سره به د مستاجر لپاره وطنی هم حلاله وي. د قول صحيح دليل دادي چه اجاره د ملک متعه سبب نه دي، نو د سببیت علاقه د نه کيدلو په وجه طريق مجاز موجود نشي. په لفظ د اباحت، اعلال، اعاره سره هم نکاح نه منعقد کیږي. هم دا وجه ده، چه دا الفاظ هم د ملک متعه سبب نه دي.

وَلَا يَلْفِظُ الْوَصِيَّةَ لِأَنَّهَا تَوْجِبُ الْمَلِكَ مضافاً إلى ما بعد الموت أو نه په لفظ د وصيت، ځکه چې دا داسې ملک واجبی د کوم نسبت چې کیږي، دمرگ نه روسته (زمانه) اړخ ته.

توضیح: په لفظ د وصيت سره هم نکاح نه منعقد کیږي، ځکه چې وصيت اگرچه موجب د ملک دي، خو داسې ملک موجب دي چه، مابعد الموت، به حاصلیږي. او د انعقاد نکاح لپاره داسې ملک ضروري دي، چه فی الحال موجود وي.

د نکاح شرائط، او د گواهانو صفات

قَالَ وَلَا يَتَعَقَّدُ نِكَاحُ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا بِمَشْهُورٍ شَاهِدَيْنِ حُرَّيْنِ عَاقِلَيْنِ بَالِغَيْنِ مُسْلِمَيْنِ رَجُلَيْنِ أَوْ رَجُلٍ وَامْرَأَتَيْنِ عَدُولَا كُنَا أَوْ غَيْرَ عَدُولٍ أَوْ مَخْدُومَيْنِ فِي الْقَذْفِ أَوْ يَأْذِي د يو سړي او دوو ښځو، که عادلان وي او که غير عادلان او يا په تهمت لگولو کي پرې حد جاری شوې وي. قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَعْلَمُ أَنَّ الشَّهَادَةَ تَقْرُطُ فِي بَابِ النِّكَاحِ علامه مرغينانی فرمائي پوهه شه، چه شهادت شرط دي په باب د نکاح کي لقوله عليه الصلاة والسلام (لَا نِكَاحَ إِلَّا بِشَهِودٍ) ځکه چې د نبی کریم ﷺ ارشاد دي چې نکاح نشته مگر په گواهانو، وَهُوَ حُجَّةٌ عَلَى مَا لَيْكُ فِي أَشْرَاطِ الْأَعْلَانِ دُونَ الشَّهَادَةِ او دا حجت دي په امام مالک ﷺ په شرط کاوه د اعلان کي نه د شهادت کي، وَلَا يُدْمِنُ اغْتِيَارَ الْحُرَّةِ فِيهَا لِأَنَّ الْعَيْدَ لَا شَهَادَةَ لَهُ لِعَدَمِ الْوِلَايَةِ او ضروري دي اعتبار د حریت په شهادت کي ځکه چې د غلام د پاره شهادت نشته ځکه چې دده ولایت نشته، وَلَا يُدْمِنُ اغْتِيَارَ الْقَتْلِ وَالْبُلُوغِ لِأَنَّهُ لَا وِلَايَةَ لَهُ وَنَهْمَا أَوْ ضروري دي اعتبار د عقل او د بالغ کيدو ځکه چې ددي دواړو نه بغير د ولایت نشته وَلَا يُدْمِنُ اغْتِيَارَ الْإِسْلَامِ فِي الْحِكْمَةِ الْمُسْلِمِينَ لِأَنَّهُ لَا شَهَادَةَ لِلْكَافِرِ عَلَى الْمُسْلِمِ او ضروري دي اعتبار د اسلام د مسلمانانو په نکاحونو کي، ځکه چې په مسلمان د کافر شهادت نشته، وَلَا يَشْتَرُطُ وَصْفُ الذَّكَوْرَةِ حَتَّى يَتَعَقَّدَ بِمَشْهُورٍ رَجُلٍ وَامْرَأَتَيْنِ او نه دي شرط صفت د نارينه والی، تر دي چې ترلې کیږي نکاح په حضور د يو سړي او دوو ښځو.

هل اللغة ① المحدود في القذف محدود في القذف هغه چاته وائی چې په چا باندې د زنا الزام ولگوي او بيا په څلورو گواهانو سره هغه ثابت نه کړي شي او دهغې په سزا کي ورته اتيا کورې ورکړي شي. ② الجريمة جرم ③ ثمرة میوه، فائده ④ العميان جمع د اعمی ده معنی ئې ده روند.

توضیح: ددي ځانې نه مصنف ﷺ د نکاح شرط بیانوي. فرمائي، چه په نکاح کي شهادت شرط دي، امام مالک ﷺ فرمائي، چه اعلان شرط دي شهادت شرط نه دي امام مالک ﷺ په استدلال کي حديث [أَعْلَسُوا النِّكَاحَ وَلَوْ بِالْفِدَى] ذکر کړي دي، یعنی د نکاح اعلان کوي، اگرچه په دې سره وي، احنافو ﷺ په استدلال کي حديث [النکاح إلا بشهود] پیش کړي دي، یعنی بغير د گواهانو نه منعقد کیږي. د امام مالک ﷺ د پیش کړي شوي حديث خواب دادي، چه دا حديث د اعلان په وجوب دلالت کوي. خود اعلان په شرط کيدلو باندې نه کوي.

ددي نه روسته صاحب د کتاب ﷺ د گواهانو یوڅو صفات بیان کړي دي. اول دا چه د دواړو آزاد کيدل ضروري دي، ځکه چې د شهادت اهل به هغه کس وي، چاته چې د ولایت حق حاصل وي، او چونکه غلام ته په خپل ذات باندې د ولایت حق حاصل نه وي، نو په غير باندې به هم د ولایت حق حاصل نه وي. ولایت وائی، [تنفيذ القول على الغير] ته، دوهم دا چې دواړه گواهان عاقل بالغ وي، ځکه چې ددي دواړو څیزونو نه بغير د ولایت حق نه حاصلیږي، نو د شهادت اهل به هم نه وي. دریم دا چه د مسلمانانو په نکاح کي د گواهانو مسلمان کيدل ضروري دي، دليل دادي، چه د هيڅ مسلمان خلاف د کافر شهادت معتبر نه دي، د قرآن آيت «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا»، (النساء: ۱۴۱) په وجه د احنافو ﷺ په نیز د گواهانو سړي کيدل ضروري نه دي، بلکه يو سړي او دوي (دوه) ښځي هم گواهان جوړيدلی شي.

وَقِيلَ عِلَافُ الشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَتَعَرَّفَ فِي الشَّهَادَاتِ أَنَّ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى او په دي کي د امام شافعي ﷺ اختلاف دي کوم چې به عنقریب په کتاب الشهادات کي معلوم شي انشاء الله تعالى. وَلَا تَشْتَرُطُ الْعَدَالَةُ حَتَّى يَتَعَقَّدَ بِمَشْهُورٍ قَائِمَيْنِ عِدَّتَا أَوْ د عدالت شرط هم نه دي لگولي شوي، نو زموږ په نیز به د دوي (دوه) فاسقانو په

(۱) غربه الزيلعي ﷺ بهذا اللفظ ثم نقل عدة أحاديث فمنها حديث عائشة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيٍّ وَشَاهِدَيْنِ عَدْلٍ وَمَا كَانَ مِنْ نِكَاحٍ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ فَهُوَ بَاطِلٌ فَإِنْ تَشَاجَرُوا فَالْسلطان ولي من لا ولي له) أخرجه ابن حبان في صحيحه في النوع الثامن والتسعين من القسم الأول) نصب الرأية (۲/۱۳۳).

موجود گئی کی نکاح منعقد کبریٰ۔ علاؤ الشافعی رحمۃ اللہ علیہ کہ ان شہادتوں میں باب الکرامۃ والقابض من اہل الإمامۃ
 پہ خلاف و امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ ددوی دلیل دادی چہ شہادت و باب کرامت خنی دی۔ او فاسق و اہل اہانت
 والا خلکو خنی دی۔

توضیح :- البته د امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ اختلاف دې دې فرمائی چې په نکاح کې د سړو سره د یخو گواهی نشي
قبولېدلې، تفصیل به په کتاب الشهادت کې بیان کړو. د عدالت په شرط لگولو کې اختلاف دې د احتیافو حیثی
مذهب دادې چې د شاهدینو عدالت شرط نه دې، امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ عدالت د گواهانو لپاره شرط ګرځوي. د
امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ دلیل دادې چې شهادت د باب کرامت ځنې دې. د نبی کریم ﷺ د قول (اکرموا الشهود) په
وجه، یعنی د گواهانو اکرام کوي. ددې حدیث نه معلومه شوه چې گواهان اکرام قابل دی. او فاسقان د اهانت
لايق دی. نو فاسق گواه نه جوړولو سره ددوی اهانت کول پکار دی. نو په گواه جوړولو سره به ددوی اکرام
نشي کولی.

وَلَمَّا أَتَاهُ مِنْ أَهْلِ الْوَلَايَةِ فَيَكُونُ مِنْ أَهْلِ الشَّهَادَةِ أَوْ زَمِيرٍ دَلِيلٍ دَادِي. چه فاسق د اهل ولایت خنی دې نود اهل
شهادت خنی به هم وی. وَهَذَا لِأَنَّكَ لَمْ تَزَلْ عَلَى نَفْسِهِ لِإِسْلَامِهِ لَا يَحْمِلُ عَلَى غَيْرِهِ أَوْ دَا خیره په دې وجه ده چه هر کله
فاسق پخپل ذات باندې د ولی کیدلو نه محرومه نکړې شود. مسلمان کیدلو په وجه نو په غیر به د ولی
کیدلو نه هم نه محروم کیږی. لِأَنَّ مِنْ جَنْبِهِ وَلَئِنْ صَلَّاهُ مُقَلَّدًا فَيَصْلُهُ مُقَلَّدًا أَخْكَه چې دا غیر هم دده هم جنس دې او
خکه چې فاسق صلاحیت لري چه بل ته غاړ کړی و اچوی نو ځان ته هم غاړ کړی اچونکې جوړیدې شی. وَكَذَا
شَاهِدًا وَالْمُخْدِرُ فِي الْقَذْفِ مِنْ أَهْلِ الْوَلَايَةِ فَيَكُونُ مِنْ أَهْلِ الشَّهَادَةِ مُعْمَلًا وَهُم دغه ډول شاهد هم کیدای شی او
محدود فی القذف د اهل ولایت خنی دې نود اهل شهادت خنی به هم وی. د تحمل په طور. وَلَمَّا أَلْقَا بَئِثَ عَمْرَةَ
الْأَكْبَرِ بِالنِّسَاءِ لِحَبْسِهِ فَلَا يَسَالِي بَعَاثُهُ أَوْ فُوت کیدل ثمره د اداء ده. د مخالفت په وجه چه دا دده دمجرم کیدلو په وجه
دی اود ادا فوت کیدلو لحاظ نه دې کړې شوې گماڼې شهادة العیّان و البی العاقدین لکه څنگه چې د رندو
به گواهی کړی اود عاقدینو د خامو په گواهی کړی.

[illegible]

لڏ دوهم دليل حاصل دادې څه فاسق حاكم جوړيدلې شي. اود حاكم لپاره جائز دي. څه دې څوك قاضي جوړكړي. او فاسق حاكم چې هركله بل څوك قاضي جوړولې شي. نو په خپله هم قاضي جوړيدلې شي. او هركله چې قاضي جوړيدلې شي. نو شاهد هم جوړيدلې شي. ځكه چې شهادت او قضاء دواړه د يوباب څنې دي. ځكه چې په دواړو كې د [تفدي الحكم على الغير] معنى موجود ده.

۱. کوم کس نه چې حلف و لگولې شوې وي. هغه هم چونکه د اهل ولايت څڼې دې. نو د اهل شهادت والو څخه به هم وي. خودا کس د تحمل شهادت يعنې د شهادت اوچتولو اهل دې. د شهادت ادا کاوه اهل نه دې. يعنې د، محدود في القذف، په موجودگي کې نکاح منعقد کيږي. ځکه چې په نکاح کي تحمل شهادت کافي دې. خو که کله د قضاء په مجلس کي د گواهي ورکولو اړتيا راپېښ شي. نو دده گواهي به نه قبلېږي. د آيت (وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً ابْدًا) په وجه، يعنې ددري گواهي کله هم نه قبلوي.

دوې د دوه پندو يا د عاقدينو د دوې (دوه) خامو په موجودگي كې نكاح منعقد كيږي. ځكه چې دوى د تحمل شهادت اهل دي. خود پندو گواهي، اود عاقدينو د خامو گواهي د پلار په حق كې نه قبليري. ځكه خلاف گواهي ور كړي. نو د خوى گواهي به هم د پلار په خلاف قبليري.

عَالٍ فَإِنَّ تَزْوِجَ مُسْلِمٍ بِشَهِادَةِ ذِمِّيٍّ جَائِزٌ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ (۱) که چا مسلمان د یوی ذمیه
 شخصي، نکاح او کړه په شهادت د دوو ذمیانو نو جائز ده په نزد د امام ابوحنیفه او ابویوسف رحمهما . وَقَالَ مُحَمَّدٌ
 وَذَكَرَ رحمهما لَا يَجُوزُ لِأَنَّ التَّمَاخُ فِي النِّكَاحِ شَهَادَةُ أَوْامَامٍ مُحَمَّدٍ رحمه او زفر رحمه فرمائی چي جائز نه ده. بلکه چي
 آوریدل په نکاح کي شهادت دې وَلَا شَهَادَةَ لِلْكَافِرِ عَلَى الْمُسْلِمِ فَكَأَنَّهُمَا لَمْ يَتَمَّاخَا وَلَا الْمُسْلِمُ أَوْ ذَكَرَ شَهَادَتِ
 امام: خلاف معتبر نه دې، نو گویا دوی د مسلمان کلام آوریدلي نه دې

(۱) ذمہ خط قابل عزت (۲) سماع اوریدل

هل اللغة ① دی حقو دین سره ② دی حقو دین سره ③ دی حقو دین سره ④ دی حقو دین سره
تبریح:- په تیره شوې مسئله کې د شاهدینو لپاره مللمان کیدل شرط او خودلی شوی دا مسئله هم په هغې
متفرع ده، ذمی هغه کافر خلگ دی، چه دوی په اسلامی ملک کې په فرمانبرداری اودمه دارئ سره اوسېږي
که هندو وی، او که یهودی یا نصرانی وی، خو په متن کې د ذمی نه مراد اهل کتاب دی، که یهودی وی
که هندو وی، او که نصرانی وی، او که زرتشتی وی، او که مانیکایی وی، او که مجوسی وی، او که سحرانی وی، او که

اوکه نصرانی وی خکله جی د مسلمان نکاح صورت نمانه و ده سببه او د اسلام قبول نه دی
لا د متن په مسئله کي اختلاف دي شیعین ؑ د جواز قائل دي امام محمد او زفر ؒ د جواز قائل نه دي
د امام محمد اود زفر ؒ دلیل دادې چه په نکاح کي د ایجاب او قبول اوریدلو نوم شهادت دي اود کافر
شهادت د مسلمان په خلاف معتبر نه دي نو گویا ذمیانو د مسلمان کلام اوریدلي هم نه دي حاصل داچه
دي دواړه حضراتو سماع قیاس کره په عدم سماع باندې او هرکله چې ایجاب او قبول ئې اوریدلي نه دي نو
شهادت هم موجود نشو نو نکاح به هم منعقد نه وي

وَمَنْ أَرَادَ الشَّاهِدَ شَرْطَ فِي النِّكَاحِ اِغْتِيَارَ اثْبَاتِ الْمَلِكِ دَ شَيْخَيْنِ دَلِيلِ دَا دِي جِي شَهَادَتِ شَرْطِ شَوِي دِي بِه
نِكَاحِ كِي دَ مَلِكِ بَضْعِه ثَابِتُو لُو بِه اِعْتِبَارِ بَانْدِي يُونُدِيهِ عَلَيَّ قَحْلِ دِي خَطَرَا عَلَيَّ اِعْتِبَارِ وَجُوبِ التَّهْنِيَةِ دِي عَظَمَتِ
مَحَلِ دَ وِرُودِ دَ مَلِكِ بِه وَجِه. نَدِ جِي دَ وَجُوبِ دَ مَهْرِ بِه اِعْتِبَارِ. اِذْلَا شَهَادَةُ تَشَرْطِ فِي لُزُومِ الْمَالِ وَهَسَا شَاهِدَانِ
عَلَيَّهَا خُكِه جِي بِه لُزُومِ دَ مَالِ كِي شَهَادَتِ شَرْطِ نَدِ دِي اَوِ دَغِه دَوَارِه دَمِيَانِ دَ ذَمِيهِ خِلَافِ گَوَاهَانِ دِي بِخِلَافِ
مَا اِذَا لَمْ تَمَعَا كَلَامَ الزَّوْجِ لِأَنَّ الْعَقْدَ يَنْقُضُ بِكَلَامِ مَيِّمٍ بِه خِلَافِ دَ هَفِي صُورَتِ نَه كَلِه جِي دَوَارُو گَوَاهَانُو دَ زَوْجِ
خَبِرِه اَوِ رِيْدَلِي نَه وِي. خُكِه جِي عَقْدِ دَ دَوَارُو بِه كَلَامِ تَرَلِي كِيَرِي. وَالشَّاهِدَةُ شَرْطُ عَلَيَّ الْقَضِ اَوِ شَهَادَتِ بِه
عَقْدِ مَشْرُوطِ دِي.

عقد مشروط دی

توضیح :- د شیخینو پیا د دلیل حاصل دادې چه په نکاح کې دوی ادوا شیان (خیزونه) دی یوڅو داچه ملک بضع د خاوند لپاره ثابتیږي. دوهم داچه د بڼڅې لپاره په خاوند باندې مال مهر واجبیږي. داخبره منلې شوې ده. چه شهادت د داسې شی د پاره وی چه هغه د احترام قابل وی. او بضع د احترام قابل ده. د مال په لزوم کې هېڅ احترام او عظمت نشته تردې که د نکاح په وخت کې د مال ذکر اونکړې شی بیا هم نکاح منعقد کیږي. ددې تمهید نه دا خبره ثابته شوه. چه په نکاح کې گواهی، ملک بضع علی الزوجه، د خاوند لپاره ثابتولو لپاره ده. په خاوند باندې د مال واجبولو لپاره نه ده. نو معلومه شوه. چه داگواهی د مسلمان خاوند په حق کې اود ذمیه بڼڅې په خلاف ده. ځکه چې د کافر گواهی د مسلمان په حق کې قبولې شی. اگرچه په خلاف نه قبلېږي. نو د دوی ادوا د میانو په گواهی سره دا نکاح منعقد کیږي. د امام محمد اود

^١ القول الراجح هو قول الشيخين رحمهما الله كذا في الخاتمة (١٥٦١) وفتح القدير (١١٤٣) ورواه المختار (٢٩٧١٢) والهدية (٢٦٧١٩) نقلاً عن القول الراجح (٢٤٣١١) -

اهام زفر چې د دليل خواب دادې چه سماع په عدم سماع باندې قياس كول، قياس مع الفارق دى چه ددې هيڅ اعتبار نشته والله اعلم بالصواب.

د ايجاب او قبول په وخت د گواهانو موجودگى

قَالَ وَمَنْ أَمَرَ جَلَاءَ بَنَاتٍ زَوَّجَهُنَّ الصَّغِيرَةَ فَزَوَّجَهَا يَوْ سَرَى جَابِل سَرَى تَه حَكَمَ او كَرُو چې د ده د نا بالغې لور نكاح او كړه نو هغه يې نكاح او كړو **وَالْأَبُ حَاضِرٌ بِشَاهِدَةٍ وَجَلَّ** په داسې حال كې چې پلار يې حاضر دې صرف د يو سړى په گواهي، د واكدار او پلار نه علاوه نو نكاح جائز دې **لَأَنَّ الْأَبَ يُعْقِلُ مَبَاهِلَ الْعَقْدِ** لاجتماع المجلس ځكه چې پلار به عاقد د نكاح مقرر شى د اتحاد د مجلس په وجه ويكون الوكيل سفيرا ومغيرا قيسى التزوج شاهدا نو واكدار به محض سفير او مغيرو نو مزوج به شاهد وي.

هل اللغة ① مباشر گډون كونكې ② محضر حضورا

توضیح:- دا مسئله په دې باندې متفرع ده چه د نكاح د جواز لپاره دوي ادوه گواهان كيدل ضرورى دى كه ددې نه كم وي نو نكاح به نه منعقد كيږي كه يوكس د خپلې صغيرې لور د نكاح لپاره څوك سړى وكيل جوړ كړي اوس دې وكيل د يوگواه په موجودگي كې ددې صغيرې نكاح او كړه اوس به كتلې شى چه د انجلى پلار د نكاح په دې مجلس كې موجود دې او كه موجود نه دې كه موجود وي نو پلار به عاقد د نكاح منلې شى او وكيل به دوهم گواه منلې شى ځكه چې په نكاح كې حقوق د نكاح موكل اړخ ته واپس كيږي وكيل خوصرف سفير محض او الفاظ نقل كونكې وي نو اوس د عاقد يعنى د پلار نه علاوه دوي ادوه گواهان موجود شونو نكاح صحيح شوه.

وَأَنَّ كَانَ الْأَبُ غَائِبًا أَمَرَ بِزَوْجِهَا وَهُوَ نِكَاحٌ بِه جائز نه وي ځكه چې مجلس مختلف دې، نو پلار لږه عاقد د نكاح مقرر كول ممكن نه دى، **لَأَنَّ الْمَجْلِسَ مُخْتَلِفٌ فَلَا يُمْكِنُ أَنْ يُعْقِلَ الْأَبُ مَبَاهِلَ الْعَقْدِ** إِذَا زَوَّجَ الْأَبُ ابْنَتَهُ الْبَالِغَةَ بِمَخْضَرٍ شَاهِدٍ وَاجِدٍ إِنَّ كَانَ حَاضِرَةً جَاوِزًا وَه دې اصل باندې ده كله چې پلار د خپلې بالغې لور نكاح او كړو صرف د يو گواه په موجودگي كې نو كه بالغه لور موجوده وه نو جائز دې وَأَنَّ كَانَ لَا يُجِزُّ وَأَوْ كَه غائبه وه نو جائز به نه وي.

توضیح:- او كه پلار د نكاح په مجلس كې موجود نه وي نو د مجلس د اختلاف په وجه پلار عاقد د نكاح گرځول ممكن پاتې نشونو وكيل به عاقد وي په دې صورت كې صرف يو گواه پاته پاتې شو په دې وجه به نكاح منعقد نه وي.

دغه ډول دويمه مسئله ده چه پلار د يو گواه په موجودگي كې د خپلې بالغې لور نكاح او كړه اوس كه انجلى د نكاح په مجلس كې موجوده وي نو نكاح به درست وي په دې طريقه چې انجلى به عاقد او پلار به دوهم گواه جوړولې شى او كه انجلى د نكاح په مجلس كې موجوده نه وي نو په دې صورت كې انجلى عاقد گرځول ممكن نه دى او پلار به عاقد وي اوس صرف يو گواه پاته پاتې شو په دې وجه نكاح درست نه ده.

اصرف د څلورو پنځو گواهي بغير دسړى نه جائز نه ده (قاضى خان) ابن حزم ظاهري په نيز جائز ده د دواړه گواهانو لپاره د عاقدينو كلام په يو وخت كې اوريدل شرط دى كه يوگواه ايجاب او قبول گونگى گواهي په دې شرط چې اوريدلې شى جائز ده د اوده شوى اود بالكل گڼ گواهي جائز نه ده د گواهانو اوريدلو سره پوهيدل هم شرط دى هم دا صحيح ده د نشي په حالت كې گواهي جائز ده خو په دې شرط چې پوهيږي اكر چه د هوش نه روسته ياده نه وي كه د الله او رسول په گواهي باندې نكاح او كړي، نه جائز ده يوي پنځې د فلانې سړى په نكاح كې ځان وركړ لوى او يا فضولى نكاح او كړه او فلانې

سړى غائب دې د هغه د اړخه يو فضولى نكاح قبول كړه او گواهانو واوړيدله بيا نې دې سړى ته خبر وركړلو او هغه اجازت وركړو حالانكه دغه وخت گواهان نشته نو جائز ده حاصل داچه د ايجاب او قبول په وخت د گواهانو حاضرېدل شرط دى او كه د ايجاب او قبول په وخت گواهان نه وو بيا كله چې سړى اجازت وركړو دغه وخت گواهان حاضر وي نو عقد به جائز نه وي (البدائع) په نكاح كې شرط خیار، خيار رؤيت، خيار عيب د هيڅ چا لپاره ثابت نه دې بلكه نكاح به جائز او شرط به باطل وي دغه ډول كه ښائسته كيدل، يا باكره كيدل، يا تندرست كيدل شرط او گرځولې شونو نكاح به جائز وي او هيڅ شرط به ثابت نه وي والله اعلم.

فصل في بيان المحرمات

فصل دې د هغه ښځو (په بيان كېنې كومي) چې حرامې شوى دى

د محرمه كيدلو اسباب او ددې اقسام

قَالَ فرماني صاحب د قدورى **لَا يُجِلُّ لِلزَّوْجِ** جائز نه دى لپاره دسړى **أَنْ يَكُونَ** چې نكاح او كړي پاتې د مور خپلې سره **وَلَا يَحْدَاوِيَه** اونه د انا (نيا) خپلې سره **مِنْ قَبْلِ الزَّوْجِ وَالنِّسَاءِ** د سړى او د ښځو د اړخه لقويته تعالى د امله د دې قول دالله تعالى نه **حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ حَرَامِي شوى دى په تاسو باندې مندي (مياندې) ستاسو وِثَّائِكُمْ او لونړه ستاسو**

توضیح:- هغه ښځې چې د هغوى سره نكاح حرام ده په دوي ادوه قسمه دى يو هغه چې د هغوى سره هيڅ كله هم نكاح جائز نه ده هميشه حرام ده مثلاً مور، خور، وغيره دوهم هغه چې دوى سره بالفعل حرام وي څه وخت كې حلال كيدلې هم شى لكه د غير منكوچه، يا معتده وغيره.

بيا د محرمه كيدلو اووه اسبابه دى ① قرابت خاصه ② نكاحي رشته ③ رضاعت ④ جمع كيدل ⑤ مالك كيدل ⑥ كفر ⑦ په آزاده باندې وينځه په نكاح كې راوستل په كتاب الله كې هم په دې ترتيب سره بيان شوى دى لكه ارشاد دې فرماني چه، مور دچا د خيتي نه چې پيدا شوې دې سره نكاح حلال نه ده دغه ډول نياگانې (يعنى د مور او پلار مياندي) اود مور پلار اناگانې (نياگانې) وغيره حلال نه دى په دليل كې نې د قرآن پاك آيت پيش كړې دې.

وَالْحَدَثَاتُ أُمَّهَاتُ وَأَوْنَاگَانِي (نياگانې) مندي دى **إِذَا الْأُمُّهُ الْأَصْلُ لَقَّةٌ ځكه چې مور اصل دې د لغت په اعتبار سره وَتَبَنَّتْ حُرْمَتُهُنَّ بِالْإِجْمَاعِ او ثابت شوې دې حرمت د دوى په اجماع د امت سره**

توضیح:- خوپه دې باندې اشكال كيږي چه په آيت كې د امهات، حرمت بيان كړې شوې دې د نياگانو نه دې بيان شوې نو ددوى حرمت به څنگه ثابتيږي خواب وركړې شو چه په قرآن كې لفظ د ام، استعمال كړې شوې دې په لغت كې د ام، معنى اصل او جرړه ده نو اوس به مطلب دا وي چه اصول حرام كړې شوى دى او په اصول كې اناگانې (نياگانې) يعنى د مور پلار مندي هم گډ دى دوهم خواب دا وركړې شوې دې چه د ميانو حرمت په كتاب الله سره ثابت دې اود نياگانو حرمت په اجماع سره ثابت دې اوس به هيڅ اشكال پاته نه پاتې كيږي.

د لور حرمت

قَالَ وَلَا يَنْبَغِي لِمَا تَلَوْنَا او نه د خپلې لور سره، لكه چې مور آيت او لوستلو، **وَلَا يَنْبَغِي وَلَدِيَهَ وَأَنْ سَقَلَتْ لِلْإِجْمَاعِ** او نه د خپل اولاد د لور سره اكر كه خكته وي، د اجماع په وجه، **وَلَا يَحْتَبِرُ وَلَا يَنْبَغِي أَخِيَهَ وَلَا يَنْبَغِي وَلَا يَحْتَبِرُ** اونه د خپلې خور سره او نه د لونړو د خور سره او نه د لونړو د رور سره او نه د پلار د خور سره او نه د مور د

تې څویندې. وَلَقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ رَضَعَ مَاءً مِمَّنْ السَّبَبُ (۱) اود ارشاد نبوی په وجه سره چې د رضاعت په وجه حرام دی هغه کوم چې د نسب په وجه حرام دی

تفريق: مصنف رحمه الله په دې عبارت کې رضاعی محرمات بیان کړي دي. رضاعی مور چې یو څاڅکې شیدې نه هم څکولی وي. د رضاعی خور سره نکاح حرام ده. په دلیل کې چې د قرآن پاک آیت او حدیث پېش کړي دي.

دوي [دوه] څویندې په یوه نکاح کې جمع کول

وَلَا تَحْتُمِ بَيْنَ اُخْتَيْنِ نِكَاحًا وَلَا بَيْنَ ابْنَيْنِ وَطْنًا او نه په جمع کوي دوي [دوه] څویندې په نکاح سره، او نه د ملک

تفريق: دوي [دوه] څویندې په نکاح کې جمع کول په دوي [دوه] قسمه دي. ① اول داچه دواړه څویندو سره په یوځای یا وړاندې روسته نکاح اوکړی. نو دا نکاح درست نه ده. که دواړو سره په یو عقد کې نکاح شوی وي نو دواړو نکاح باطل ده. او که وړاندې روسته شوي وي. نو د اولې نکاح صحیح ده. اود دویمې باطل ده. ② جواز دی. خود دواړو سره وطنی کول جائز نه دی. حاصل داشو. چه د دوي [دوه] څویندو د نکاح په طور جمع جائز نه ده. اود دوي [دوه] وینځو په ملک کې جمع کول د وطنی په طریق جمع کول جائز نه دی. خود دواړو مالک جوړیدلي شی.

لَقَوْلِهِ تَعَالَى وَأَنْ تَحْتُمُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ لکه چې ارشاد باری تعالی دي، او دا چې جمع کړي دوي [دوه] څویندې وجه چې کوم سړي په الله او په ورځې د آخرت ایمان لري، هغه د نه جمع کوي خپلې او به په رحم د دوو څویندو کې

تفريق: دلیل د الله تعالی قول دي. «وَأَنْ تَحْتُمُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ» یعنی، په تاسو باندې حرام شوی دی چې جمع کړئ دوي [دوه] څویندې په نکاح کې، دوهم نبی کریم ﷺ فرمایلي دي، چه کوم کس په الله تعالی او په ورځ د آخرت باندې ایمان لري. نو دې دې خپلې اوبه د دوي [دوه] څویندو په رحمونو کې هېڅ کله نه جمع کوي، په فیروز دیلمی کې حدیث دي. چه زه د نبی کریم ﷺ په خدمت کې حاضر شوم. عرض مې کړل. چه ما اسلام راوړلو. او زما په نکاح کې دوي [دوه] څویندې دي. نبی کریم ﷺ او فرمائیل. چه ته په دواړو کې یوه خوښه کړه.

د وینځې خور سره نکاح کول

وَلَا تَحْتُمِ بَيْنَ امْرَأَةٍ وَطْنًا صَاحِبَ النِّكَاحِ او که نکاح یې او کړه د خپلې داسې وینځې د خور سره چې وطنی یې ورسره کړې وه نو نکاح صحیح ده. لَصَدُورِهِ مِنْ أَهْلِهِ مُصَافًا إِلَى حَيْلِهِ ځکه چې دغه صادر شوي دي خپل اهل نه

(۱) من حدیث ابن عباس رضی الله عنهما أخرجه البخاری فی الشهادات باب ۷ رقم ۲۶۴۵ ومسلم فی الرضاع رقم ۱۲
(۲) غریبه الزیلعی رحمه الله بهذا اللفظ ثم نقل عدة أحاديث فمنها حدیث أم حبیبة رضي الله عنها قالت يا رسول الله ﷺ إنکح إختی قال ﷺ لا تطعنن دره بنت ابی سلمة قال لو أنها لم تكن ربيتي فی حجری ما حلت لی إنها ابنة أخی من الرضاة أرضعتنی وأبأها ثویبة فلا تعرضن علی بناتک ولا إخوانک الحدیث أخرجه البخاری فی النکاح باب ۲۰ رقم ۵۰۹۹ ومسلم فی الرضاع رقم ۱ وأبو داود فی النکاح باب ۶ رقم ۲۰۵۵ والترمذی فی الرضاع باب ۱ رقم ۱۱۴۷ والنسائی رقم ۳۰۹۶ وأحمد فی المسند (۴/۶).

منسوب شوي خپل محل اړخ ته. وَإِذَا جَازَا لَيْطًا الْأُمَّةُ وَإِنْ كَانَ لَمَرْطًا الْمَنْكُوحَةُ لِأَنَّ الْمَنْكُوحَةَ مَوْطُوءَةً حُكْمًا او چې نکاح جائز شونو د وینځې سره به وطنی نه کوي، اگر چې د منکوحې سره یې وطنی نه وي کړی. ځکه چې منکوحه حکماً موطوءه ده، وَلَا يَطْأُ الْمَنْكُوحَةَ لِجَنَّتِهِ او د منکوحې سره به وطنی نه کوي د جمع په وجه سره.

هل اللغة ① الموطوءة: وطنی کړې شوي ② المرقوقه: هغه څوک چې رق یعنی غلامی پرې واقع شوي وي مراد ترې وینځه ده.

تفريق: صورت د مسئلې دادي. چه د یوکس موطوءه وینځه ده. ددې وینځې خور دبل کس مملوکه ده. دې کس ددې په اجازت سره نکاح اوکړه. نو دا نکاح جائز ده. دلیل دادي. چه دا نکاح د داسې عاقد نه صادر شوه. چه د نکاح لیاقت لري. او منسوب د نکاح محل اړخ ته په دې وجه به نکاح منعقد وي.

② نکاح د جواز نه روسته د خپلې وینځې سره هم وطنی نشي کولی. اگر چه د منکوحه سره یې وطنی نه وي کړې. ځکه چې منکوحه په حکم د موطوءه کې وي. دغه ډول به د منکوحه سره هم وطنی نه کوي. ځکه چې په دې دواړه صورتونو کې وطنیاً جمع کول لازمیږي.

إِذَا حَرَّمَ الْمَوْطُوءَةُ عَلَى نَفْسِهِ مگر کله چې یې موطوءه پځان حرامه کړه لَيْسَ مِنْ الْأَسْبَابِ لِحَيْثُ يَطْأُ الْمَنْكُوحَةَ لِعَدَمِ الْتَّحْنِمْ وَطْنًا بَ څه سبب سره نو دغه وخت د منکوحې سره به وطنی کولی شي د وطنی دنه جمع کیدو وجه سره يَطْأُ الْمَنْكُوحَةَ إِنْ لَمْ يَكُنْ وَطْنًا الْمَنْكُوحَةَ لِعَدَمِ التَّحْنِمْ وَطْنًا او وطنی کولای شي د منکوحې سره که د مملوکې سره یې وطنی نه وي کړی، د وطنی د نه جمع کیدو په وجه سره إِذَا الْمَرْقُوقَةُ لَيْسَتْ مَوْطُوءَةً حُكْمًا ځکه چې مملوکه وینځه حکماً موطوءه نه ده.

تفريق: البته که موطوءه په خپل ځان باندې د څه سبب په وجه حرام کړي. مثلاً خرڅه نه کړي یا، هېه مع التسليم، نه کړي. نو اوس د منکوحې سره وطنی کولې شي. ځکه چې اوس په دواړه څویندو کې وطنیاً جمع کول نه لازمیږي. او که مملوکه سره یې مطلقاً وطنی نه وي کړې. نو د منکوحه سره وطنی کولې شي. ځکه چې منکوحه نه حقیقتاً موطوءه ده، او نه حکماً موطوءه ده. نو په دې صورت کې د جمع بین الاختین وطنیاً، خرابی نه لازمیږي. والله اعلم

دوي [دوه] څویندو سره په جدا عقدونو کې نکاح. او په دوي کې تفريق

فَإِنْ تَزَوَّجَا أُخْتَيْنِ فِي عَقْدَتَيْنِ وَلَا يَذَرِي أُتْرُقًا أُولَى فَرَقَ بَيْنَهُمَا أُولَى نو که نکاح یې او کړو د دوو څویندو سره په دوي [دوه] عقدونو کې او دا معلومه نه وه چې اولنی پکې کومه ده نو د سړي او د دغو دواړو په مینځ کې به تفريق او کړې شي. لِأَنَّ نِكَاحَ أَحَدَاهُمَا بَاطِلٌ بَيِّنٌ، وَلَا وَجْهَ إِلَى التَّحْنِمْ لِعَدَمِ الْأُولَوِيَّةِ ځکه چې په دوي کې د یوې نکاح په یقین سره باطل دي او د یوې د متعین کاوه څه وجه نشته د عدم اولویت په وجه ولا إلى التَّحْنِمْ مَعَ التَّجْهِيلِ لِعَدَمِ الْقَائِدَةِ أَوَّلِيَّةً فَتَقَعُ التَّفْرِيقُ او په جهالت سره د نافذ کاوه هم څه وجه نشته د فائدي د نه کیدو یا د ضرر په وجه سره نو تفريق متعین شو.

هل اللغة ① التَّحْنِمْ: معین کول ② التَّجْهِيلُ: ناپوهی ③ التَّفْرِيقُ: جلا کول.

تفريق: صورت د مسئلې دادي. چه دوي [دوه] څویندو سره په دوي [دوه] عقدونو کې نکاح اوشي. اودا معلومه نه وي. چه د کومې یوې سره وړاندې اود کومې یوې سره روسته شوي ده. نو په داسې صورت کې به قاضی د خاوند او دواړو څویندو په مینځ کې تفريق کوي. او دا تفريق به طلاق بائن وي. دلیل دا دي. چه په دې دواړو کې د یونکاح یقیني طور باندې جائز اود یو په یقیني طور باندې باطل ده اوس صرف دوي [دوه] صورتونه دي. یو داچه د یوې نکاح په معین طور سره نافذ کړې شي. اود یوې باطله کړې شي. دوهم داچه په جهالت سره د دواړو نکاح نافذ کړې شي. خودا دواړه صورتونه ممکن نه دي. اول خو په دې وجه چې په

داسې ګاوه سره ، ترجیح بلا مرجح ، لازمېږي . دوهم صورت په دې وجه ممکن نه دي . چه اول خو په داسې ګاوه سره فائده نشته . ځکه چې د نکاح مقصود وطی حلالول او تناسل دي او په دې صورت کې دا مقصود نه حاصلېږي . دویمه خبره داده . چه د دواړو ښځو په دې کې ضرر دي . ځکه چې دواړه ښځې به په یوه نفقه باندې گزاره کوي . او دواړه به محبوسې پاتې شي . د بل چا سره به نکاح نشي کولې .

وَلَمَّا يَصِفُ الْمَهْرَ لِأَنَّهُ وَجِبٌ لِلْأُولَى مِنْهَا وَالْعَدَمُ الْأَوَّلِيُّ لِلْجِبِلِ بِالْأَوَّلِيِّ دې دواړو له به نیم مهر وي . ځکه چې نیم مهر په دې دواړو کې اولې لره واجب شوي دي او اولویت معدوم شو د اولیت د مجهول کیدو په بنا ، قِيَاسُ الْبَرَاءَةِ وَقِيلَ لَا يَدْخُلُ فِيهِ دَعْوَى كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا أَنَّ الْأُولَى نَوَيْتُ مَهْرَ دَوَّارٍ تَهْ رَا اوگر خید و اوونیلی شوی دی چې په دوی کې د هرې یوې دعوی کول ضروري دي چې دا اولی ده ، أَوَالِ الْأَصْلَاحِ لِحَالَةِ الْمُسْتَقْفَةِ . یا دې دواړه صلح اوکړي ځکه چې مستحقه معلومه نه ده

توضیح :- ددې دواړو ښځو مهر که برابر وو . او تقریق هم ، قبل الدخول ، وی . نو دواړو ته به نصف مهر ورکولې شي . او دواړه به نې نیم په نیمه تقسیموي . چه د دواړو په برخه کې به ربع ربع راشي . دلیل دادې چه نصف مهر به په دې دواړو کې دهغه یوې لپاره واجب وي . کومه چې په دوی کې رومبي وي . او دا معلومه نه ده . چه رومبي کومه یوه ده . نو د عدم اولیت په وجه به هېڅ یوې ته ترجیح نشي ورکولې . نو نیم مهر به دواړو ته ورکولې شي . د بعض حضراتو رائي داده . چه په دواړو کې دې هره یوه دعوه اوکړي . چه رومبي زه یم . چه مدعيه ته ددې دعوي په بنا (بنياد) باندې ورکړې شي . یا دې دواړه خپلوكي صلح اوکړي . چه په نیم کې به دواړه شریک وي . ځکه چې د اصل مستحقه علم نشته .

د جمع بعض هرام صورتونه

وَلَا يَجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَغَمَّتِهَا أَوْ غَمَّتِهَا أَوْ ابْنَةِ أَخِيهَا أَوْ ابْنَةِ أَخِيهَا أَوْ ابْنَةِ أَخِيهَا أَوْ ابْنَةِ أَخِيهَا خور او یا وریره او یا خورزه

هل اللغة ① عمه د پلار خور ② خالة د مور خور ③ اخت خور
توضیح :- په دې عبارت کې مصنف عليه السلام په نکاح کې د جمع د حرام کیدلو څو صورتونه بیان کړي دي . مثلاً ښځه او ددې د پلار خور (تورور) جمع کول حرام دی . دغه ډول ښځه او ددې د مور خور (تورور) ، ښځه او ددې وریره ، ښځه او ددې خورزه ، جمع کول حرام دی .

لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا تَنْكُحُ الْمَرْأَةَ غَمَّتِهَا وَلَا عَلَى غَمَّتِهَا وَلَا عَلَى ابْنَةِ أَخِيهَا وَلَا عَلَى ابْنَةِ أَخِيهَا (١) د وجه د ارشاد نبوي نه چې نکاح د نه شي کولې په ښځه باند د دې د پلار د خور او نه د مور د خور او نه د ورور د لور او نه د خور د لور سره ، وَهَذَا مَشْهُورٌ بِجَوْرِ الزِّيَادَةِ عَلَى الْكِتَابِ بِمِثْلِهِ او دا حدیث مشهور دي د دې پشان حدیث باندې په کتاب الله زیاتې جائز دي

توضیح :- په دلیل کې علامه مرغیناني رحمته الله علیه د نبی کریم صلی الله علیه و آله ارشاد نقل کړې دي . وې گوري . خو په دې باندې اشکال کیږي . هغه داچه په قرآن پاک کې د ټولو محرماتو بیانولو نه روسته ((وَأَجَلٌ لَكُمْ مَّا وَرَاءَ ذَلِكَ)) ذکر شوي دي . او قرآن د محرماتو په بیان کې ددې ښځو ذکر نه دي کړي نو دا واره صورتونه جائز کیدل پکار دي خواب دا حدیث کوم چې د جمع په حرمت کې پیش شوي دي . حدیث مشهور دي . او په حدیث مشهور سره په کتاب الله باندې زیاتوالي کیدلې شي .

د جمع بین المرأتین په حرمت کې قاعده

(١) من حدیث أبی هريرة رضی الله عنه أخرجه أبو داود في النکاح باب ١٢ رقم ٢٠٦٥ والترمذي في النکاح باب ٣٠ رقم ١١٢٦ وابن ماجه في النکاح باب ٣١ والنسائي في النکاح باب ٤٧ ورواه أيضاً في السنن الكبرى (٢٩٣/٣) رقم ٥٤٢٤ .

وَلَا يَجْمَعُ بَيْنَ امْرَأَتَيْنِ لَوْ كَانَتَا إِخْتِصَامًا رَجُلًا لَمْ يَزَلْهُ أَنْ يَكُونَ لِأَخْرَى وَنَهَى بِه جمع کوي داسې دوز ښځو لره چې که شي په دوی کې یو سړي نو جائز به ورلره نه وي چې نکاح اوکړي د دغې ټلې سره
هل اللغة ① المحرمية . حراموالي ② الرضاع . ماشوم ته تې ورکول ③ القطعية يقيني والي ④ القرابة . خپلولی رشته داری

توضیح :- صاحب د کتاب عليه السلام د جمع بین المرأتین ، په سلسله کې یوه قاعده ذکر کړې ده قاعده داده . چه کومې دوي ادوا ښځې په نکاح کې جمع کول وي . په دې کې هره یوه مذکرانې فرض کړې شي . چه ددې دواړو په خپل مینځ کې نکاح شرعاً درست ده . او که نه ده ؟ که درست ده نو دواړه جمع کولې شي . او که صحیح نه وي . نو د داسې دوي ادوا ښځو په نکاح کې جمع کول هم صحیح نه دي . مثلاً انجلی او ددې د پلار خور (تورور) جمع کول حرام دی . ځکه که انجلی مذکر فرض کړې شي . نو په دوی کې به د ترور او وراره رشته وي . او که ترور مذکر فرض کړې شي . نو په دوی کې به د اکا او خورزې رشته وي . او په دې دواړو صورتونو کې په خپلو کې نکاح ناجائز ده . نو دا دواړه په نکاح کې جمع کول هم ناجائز دي . هم په دې باندې نور صورتونه هم قیاس کولې شي .

لأن الجمع بينهما يقضي إلى القطعية والقرابة المحرمة بالنكاح فنهى عن الجمع بينهما ځکه چې د دوی په مینځ کې جمع کول قطع رحم ته رسي ، او کوم قرابت چې حرامو ونکې د نکاح دې هغه حرامونکې د قطع رحم دي . وَلَوْ كَانَتَا الْمُحَرَّمَتَيْنِ بَيْنَهُمَا بِسَبَبِ الرِّضَاعِ يَحْرُمُ أَوْ كَهْ مَحْرَمِيَّتٍ فِي دې دواړو کې د رضاعت په سبب سره وي بیا ي هم جمع کول حرام دی لِمَا وَفَّيْنَاهُ قَبْلَ لَكِهِ چې موږ مخکې حدیث روایت کړې دي

توضیح :- دلیل دادې . چه داسې دوي ادوا ښځې په نکاح کې جمع کول د قطع رحم سبب جوړېږي . په دې طریقه چې د نکاح نه روسته به دا دواړه په خپلو کې بنزې وي . او په بنو کې عداوت او دښمنی په عامه توګه وي . او قطع رحمی حرام ده . نو کوم چې د حرام سبب وي . هغه به هم حرام وي . نو د داسې دوي ادوا ښځو جمع کول هم حرام دی . هم دا علامه مرغیناني رحمته الله علیه او فرمائیل . چه کوم د نکاح قرابت حرام کونکې وي . هم هغه د قطع رحم حرامونکې دي . په کومو صورتونو کې چې د نسب قرابت په وجه چې ، جمع بین المرأتین ، حرام ده . په دغه صورتونو کې د رضاعت په وجه هم جمع بین المرأتین حرام ده . دلیل هم هغه حدیث دي . کوم چې وړاندې تیر شو . یعنی [بحرم من الرضاع ما يحرم من النسب]

ښځه او ددې د بنم لور په نکاح کې جمع کول

وَلَا يَأْسُ بِأَنْ يَجْمَعَ بَيْنَ امْرَأَةٍ وَبَنَاتِهَا كَانَ لَهَا مِنْ قَبْلُ او په دې کې څه پاک نشته چې جمع کړي ښځه او د دې د تیر خاوند لور لره لاله لا قرابة بينهما ولا رضاع ځکه چې د دوی په مینځ کې نه قرابت شتي او نه رضاعت

توضیح :- دا مسئله په ماقبل اصول باندې متفرع ده . مسئله داده . چه د ښځې او ددې د مخ کښینې خاوند د رومبي ښځې نه چې کومه لور ده . دا په نکاح کې جمع کولې شي . مثلاً هنده د زید سره نکاح اوکړه . او د زید یوه لور د زید مخکښې ښځې فاطمه نه هم ده . بیا هنده زید ته طلاق بانن ورکړه . او د خالده د زید لور زینب او هنده سره نکاح اوکړه . او جمع نې کړل . نو هېڅ پاک نشته ځکه چې د هنده او زینب په مینځ کې نه قرابت شته او نه رضاعت شته .

وَقَالَ زَوْجِدُ بْنُ زَرْبٍ لَأَبِيهِ إِمَامُ زَرْبٍ رحمته الله علیه فرمائی چې جائز نه دي ځکه چې د خاوند لور که سړې فرض شي نو جائز نه دي ورلره نکاح کول د ښځې د پلار سره ، فَلَمَّا: امراً الأب لَوَ صَوَّرَهَا ذَكَرًا جَازِلَهُ التَّوَهُُّ بِه دې پلار که سړې فرض کړې نو د دې جینی سره ورته نکاح جائز دي وَالشَّرْطُ أَنْ يَصَوِّرَ ذَلِكَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ او شرط خودا دي چې دې عدم جواز لره د هر اړخ نه فرض کړي

تفريع - حضرت امام زهري رحمه الله فرماني چه جائز نه ده د عدم جوار وجه ده چه د زوج يعني زيد لور زينب، كه بنسخه فرض كړې شي نو ددوی په خپل مېنځ كي نكاح جائز نه ده ځكه چي هده دده د پلار مسكوحه ده اود پلار مسكوحه سره نكاح جائز نه ده. نو جمع كول هم جائز نه دي. خو زموږ د اړخه ځواب دادي. چه د پلار بنسخه كه سړي فرض كړې شي نو ددوی په خپل مېنځ كيني نكاح جائز ده ځكه چي دا انجلی به ددې اجنبی سړي لور وي اود، جمع بين المراتب، حرام كيدلو شرط دادي. چي د دواړه اړخه سړي فرض كيدلو په صورت كي په خپلو كي نكاح حرام وي. حالانكه دلته كي داسي نه ده. والله اعلم بالصواب

په زنا سره د حرمت مصاهرت ثبوت او عدم ثبوت

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رحمه الله الزَّنا لا يوجب حرمة المصاهرة لانهما ينفقه فلا تنكح بالخطوة او امام شافعي رحمه الله ويلي دي چي زنا موجب د حرمت د مصاهرت نه ده ځكه مصاهرت نعمت دي نو دا په ممنوع فعل سره نه حاصليري.

تفريع - د شافعي رحمه الله مذهب دادي. چه په زنا سره حرمت مصاهرت نه ثابتيري. نو ددوی په بيز به د زاني اصول او فروع د مزنيه لپاره حلال وي اود مزنيه اصلو او فروع به د زاني لپاره حلال وي د دليل حاصل دادي. چه زنا فعل حرام او معصيت دي او مصاهرت يعس د سخرگني رشته يو نعمت دي ځكه چي الله تعالى د احسان نو بيانولو په موقع باندې د مصاهرت ذكر فرمايلي دي لکه چي ارشاد دي ((وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ النَّارِ بَشَرًا فَجَعَلْنَا نِسَاءَ زَنَاجِرًا)) يعني الله تعالى هغه ذات دي چي د اوبو نه ئي سړي پيدا كړو بياني دي د نسب والا اود سخرگني رشتي والا جوړ كړو امام شافعي رحمه الله فرماني. چه فعل حرام د هيڅ يو نعمت حاصلولو سبب نه جوړيري. نو په زنا سره حرمت مصاهرت نه ثابتيري.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رحمه الله الزَّنا لا يوجب حرمة المصاهرة لانهما ينفقه فلا تنكح بالخطوة او امام شافعي رحمه الله ويلي دي چي زنا موجب د حرمت د مصاهرت نه ده ځكه مصاهرت نعمت دي نو دا په ممنوع فعل سره نه حاصليري.

تفريع - د شافعي رحمه الله مذهب دادي. چه په زنا سره حرمت مصاهرت نه ثابتيري. نو ددوی په بيز به د زاني اصول او فروع د مزنيه لپاره حلال وي اود مزنيه اصلو او فروع به د زاني لپاره حلال وي د دليل حاصل دادي. چه زنا فعل حرام او معصيت دي او مصاهرت يعس د سخرگني رشته يو نعمت دي ځكه چي الله تعالى د احسان نو بيانولو په موقع باندې د مصاهرت ذكر فرمايلي دي لکه چي ارشاد دي ((وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ النَّارِ بَشَرًا فَجَعَلْنَا نِسَاءَ زَنَاجِرًا)) يعني الله تعالى هغه ذات دي چي د اوبو نه ئي سړي پيدا كړو بياني دي د نسب والا اود سخرگني رشتي والا جوړ كړو امام شافعي رحمه الله فرماني. چه فعل حرام د هيڅ يو نعمت حاصلولو سبب نه جوړيري. نو په زنا سره حرمت مصاهرت نه ثابتيري.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رحمه الله الزَّنا لا يوجب حرمة المصاهرة لانهما ينفقه فلا تنكح بالخطوة او امام شافعي رحمه الله ويلي دي چي زنا موجب د حرمت د مصاهرت نه ده ځكه مصاهرت نعمت دي نو دا په ممنوع فعل سره نه حاصليري.

تفريع - زموږ د دليل حاصل دادي چه د حرمت په استحفاظ كي ولد اصل دي. يعني ولد كه مونت وي. نو په ولد باندې د واطي پلار، و زوي حرام وي او كه ولد مذكروى نو د موطوء مور او لور به په دي ولد باندې حرام وي بيا به دا حرمت متعدي وي د ولد په طرفين يعني د واطي او موطوء، په طرف، نو د موطوء اصول او فروع به په واطي باندې، اود واطي اصول او فروع به په موطوء باندې حرام وي ځكه چي ولد د واطي و موطوء په مېنځ كي اتحاد او حرمت پيدا كړي دي هم دغه وجه ده چه ولد واحد په مكمله طريقه د واطي په اړخ هم مسوب كولې شي لکه ونيلي شي چه دا د فلائي سړي زوي دي او په مكمله طريقه باندې موطوء اړخ ته هم مسوب كولې شي ونيلي شي چه دا بچي د فلائي بنسخي دي. نو ددې ولد په واسطه سره

تفريع - زموږ د دليل حاصل دادي چه د حرمت په استحفاظ كي ولد اصل دي. يعني ولد كه مونت وي. نو په ولد باندې د واطي پلار، و زوي حرام وي او كه ولد مذكروى نو د موطوء مور او لور به په دي ولد باندې حرام وي بيا به دا حرمت متعدي وي د ولد په طرفين يعني د واطي او موطوء، په طرف، نو د موطوء اصول او فروع به په واطي باندې، اود واطي اصول او فروع به په موطوء باندې حرام وي ځكه چي ولد د واطي و موطوء په مېنځ كي اتحاد او حرمت پيدا كړي دي هم دغه وجه ده چه ولد واحد په مكمله طريقه د واطي په اړخ هم مسوب كولې شي لکه ونيلي شي چه دا د فلائي سړي زوي دي او په مكمله طريقه باندې موطوء اړخ ته هم مسوب كولې شي ونيلي شي چه دا بچي د فلائي بنسخي دي. نو ددې ولد په واسطه سره

وطي جزء شو د موطوء، او موطوء جزء شو د واطي. نو د واطي اصول او فروع به د موطوء اصول او فروع شمارلي شي اود موطوء اصول او فروع به د واطي اصول او فروع شمارلي شي او استمتاع بلجز، حرام ده نو د واطي لپاره به د موطوء مور او لور حرام وي. اوبه موطوء باندې به د واطي پلار او زوي حرام وي خو په دي باندې يو اشكال كيږي هغه داچه هر كله دا شته شوه چه موطوء د ولد په واسطه سره د واطي جزء دي نو د يو بچي پيدا كيدلو نه روسته دوباره موطوء دده لپاره حلال كيدل نه دي پكار. حالانكه حكم ددې خلاف دي؟ ځواب - اصل هم دغه دي. چه استمتاع بلجز، حرام ده خو دلته كي ضرورت حرج د فع كړه لپاره اجازت وركړي شوي دي چه د نكاح مقصد توالد او تدسل فوت نشي او دا بلكل داسي ده لكه څنگه چي حضرت اده رحمه الله باندې ددوی لورنې حرام وي خو حواء عليها السلام ددې قاعدې نه د اړيا په وجه مستثني كړي شوه.

وَالْوَطِيُّ مَحْرَمٌ حَيْثُ إِنَّهُ سَبَبُ الْوَلَدِ لَا مِنْ حَيْثُ إِنَّهُ زَنَّا. او وطي په دي حيثيت محرم ده، چه دغه سبب د ولد ده نه په دي حيثيت سره چي دغه زنا ده.

تفريع - د امام شافعي رحمه الله د دليل ځواب دادي. چه وطي د زنا په حيثيت سره د حرمت مصاهرت سبب نه دي. بلكه په دي حيثيت كي وطي سبب د ولد دي. نو وطي د ولد قائم مقام شو نو په حقيقت كي ولد سبب دي. د حرمت مصاهرت، او په ولد كي هيڅ ممانعت او معصيت نشته. قصور چي څه هم دي. د مور دي. ولد كوم چي سبب جوړ شوي دي. دده هيڅ قصور نشته. والله اعلم بالصواب

په من او نظر سره د حرمت مصاهرت ثبوت او عدم ثبوت

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رحمه الله الزَّنا لا يوجب حرمة المصاهرة لانهما ينفقه فلا تنكح بالخطوة او چا لره چي يوې بنسخي په شهوت سره لاس وروړو نو په دا د دغې بنسخي مور او لور حرامي شوي،

تفريع - د شافعي رحمه الله مذهب دادي. چه په زنا سره حرمت مصاهرت نه ثابتيري. نو ددوی په بيز به د زاني اصول او فروع د مزنيه لپاره حلال وي اود مزنيه اصلو او فروع به د زاني لپاره حلال وي د دليل حاصل دادي. چه زنا فعل حرام او معصيت دي او مصاهرت يعس د سخرگني رشته يو نعمت دي ځكه چي الله تعالى د احسان نو بيانولو په موقع باندې د مصاهرت ذكر فرمايلي دي لکه چي ارشاد دي ((وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ النَّارِ بَشَرًا فَجَعَلْنَا نِسَاءَ زَنَاجِرًا)) يعني الله تعالى هغه ذات دي چي د اوبو نه ئي سړي پيدا كړو بياني دي د نسب والا اود سخرگني رشتي والا جوړ كړو امام شافعي رحمه الله فرماني. چه فعل حرام د هيڅ يو نعمت حاصلولو سبب نه جوړيري. نو په زنا سره حرمت مصاهرت نه ثابتيري.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رحمه الله الزَّنا لا يوجب حرمة المصاهرة لانهما ينفقه فلا تنكح بالخطوة او امام شافعي رحمه الله ويلي دي چي زنا موجب د حرمت د مصاهرت نه ده ځكه مصاهرت نعمت دي نو دا په ممنوع فعل سره نه حاصليري.

تفريع - زموږ د دليل حاصل دادي چه د حرمت په استحفاظ كي ولد اصل دي. يعني ولد كه مونت وي. نو په ولد باندې د واطي پلار، و زوي حرام وي او كه ولد مذكروى نو د موطوء مور او لور به په دي ولد باندې حرام وي بيا به دا حرمت متعدي وي د ولد په طرفين يعني د واطي او موطوء، په طرف، نو د موطوء اصول او فروع به په واطي باندې، اود واطي اصول او فروع به په موطوء باندې حرام وي ځكه چي ولد د واطي و موطوء په مېنځ كي اتحاد او حرمت پيدا كړي دي هم دغه وجه ده چه ولد واحد په مكمله طريقه د واطي په اړخ هم مسوب كولې شي لکه ونيلي شي چه دا د فلائي سړي زوي دي او په مكمله طريقه باندې موطوء اړخ ته هم مسوب كولې شي ونيلي شي چه دا بچي د فلائي بنسخي دي. نو ددې ولد په واسطه سره

تفريع - زموږ د دليل حاصل دادي چه د حرمت په استحفاظ كي ولد اصل دي. يعني ولد كه مونت وي. نو په ولد باندې د واطي پلار، و زوي حرام وي او كه ولد مذكروى نو د موطوء مور او لور به په دي ولد باندې حرام وي بيا به دا حرمت متعدي وي د ولد په طرفين يعني د واطي او موطوء، په طرف، نو د موطوء اصول او فروع به په واطي باندې، اود واطي اصول او فروع به په موطوء باندې حرام وي ځكه چي ولد د واطي و موطوء په مېنځ كي اتحاد او حرمت پيدا كړي دي هم دغه وجه ده چه ولد واحد په مكمله طريقه د واطي په اړخ هم مسوب كولې شي لکه ونيلي شي چه دا د فلائي سړي زوي دي او په مكمله طريقه باندې موطوء اړخ ته هم مسوب كولې شي ونيلي شي چه دا بچي د فلائي بنسخي دي. نو ددې ولد په واسطه سره

لَهُ أَنْ النَّسْ وَالنَّظَرُ لَيْسَ فِي مَقَرِّ الدُّخُولِ، وَهَذَا لَا يَتَعَلَّقُ بِمَا قَدْ أَفْسَدَ الصُّومُ وَالْإِحْرَامُ دَهْ دَلِيلَ دَا دِي چي مسه او نظر نه دي په معنی د دخول کي په دي وجه په دي پوري فساد د روزي او احرام او وجوب د غسل متعلق کيږي نه نو دا نه ملحق کيږي په دخول پوري.

توضیح:- دامام شافعي رحمه الله دليل دادې چه مس او نظر د دخول په حکم کي نه دي. ځکه چي کوم احکام په دخول سره متعلق کيږي. دي دواړو سره نه متعلق کيږي. مثلاً د روزي په حالت کي دخول مفسد صوم او مفسد احرام دي او په دخول سره غسل واجبېږي خو مس بشهوه او نظر بشهوه سره نه روزه ماتېږي. او نه احرام ماتېږي او نه غسل واجبېږي. نو مس او نظر د دخول سره نه لاحق کيږي. ځکه چي د ملحق لپاره ضروري دي چه د ملحق به په معنی کي وي.

وَلَمَّا أَنْ النَّسْ وَالنَّظَرُ سَبَبَا دَا دِي إِلَى الْوُطْءِ فَيَقَامُ مَقَامُهُ فِي مَوْضِعِ الْإِحْتِيَاظِ أَوْ زَمَوْرٍ دَلِيلَ دَا دِي چي مسه او نظر دا سې سبب دي چي داعي دي وطی ته نو د وطی قائم مقام کيږي په ځاني د احتياط کي.

توضیح:- زموږ دليل دادې چه مس او نظر داسې سببونه دي چه داعي الي الوطی، دي. نو موږ احتياطاً داعي الي الوطی، د وطی قائم مقام او ګرځولو. او په دي موږ د وطی حکم اول ګولو.

دامام شافعي رحمه الله د دليل خواب دادې چه په مس او نظر سره که د فساد صوم وغيره احکام ثابتېږي نو مس او نظر به هم حقيقي وطی وه حالانکه موږ دي ته حقيقي وطی نه وايو زموږ د مذهب په تائيد کي د ام هاشي رحمه الله حديث هم دي [عن رسول الله صلى الله عليه وسلم من نظر إلى فرج امرأة حرمت عليه أمها وبناتها] دوهم حديث دي. [عن ابن عمر رضي الله عنهما أنه قال إذا جامع الرجل المرأة قبلها أولسها بشهوة أو نظر إلى فرجها بشهوة حرمت على أبيه وأخته وحرمت عليه أمها وبناتها] (عني شرح هدايه)

نَسْ بِشَوَّةٍ أَنْ تَنْتَشِرَ الْآلَةُ أَوْ تَزْدَادَ التَّنَشُّرُ وَأَهْوَالُ الصَّحِيحِ بَيَّا په شهوت سره مسه کول دا دي چي آله منتشره شي يا ي انتشار زيات شي، دا صحيح ده.

توضیح:- علامه مرغيناني رحمه الله د مس بشهوه تعريف کړې دي چه آله منتشر شي چه د مس او نظر نه وړاندې منشر نه وه او که د وړاندې نه منتشر وه نوچه انتشار زيات شي د تعريف په سلسله کي هم دا قول صحيح دي بعض مشايخو رحمه الله د شهوت تعريف داسې کړې دي چه د سړي زړه ښځې اړخ ته مائل شي. او جماع اړخ ته شوق پيدا شي.

وَالْمُعْتَمِدُ النَّظَرُ إِلَى الْفَرْجِ الدَّاعِلُ وَلَا يَتَعَلَّقُ ذَلِكَ إِلَّا عِنْدَ إِتْكَانِهَا أَوْ مَعْتَبِرٍ فَرْجٍ دَاخِلٍ تَهْ كَتْلٍ دِي أَوْ دَا نَهْ مَتَحَقِّقٍ كِيږي مګر په وخت د تکیه وهلو د ښځې کي.

توضیح:- په بطر، الي الفرج، کي د فرج داخل اړخ ته کتل معتبر دي. فرج خارج اړخ ته نه او فرج داخل اړخ ته کتل به هغه وخت متحقق کيږي چه کله ښځه په برېښه ديوال وغيره ته ډډه اول ګوي. او دواړه ګونډي اوږوي او کيني. که ښځه نيغه ناسته وي. يا ولاړه وي. يا نې ډډه لګولي وي. خو پښې (څپې) نې خوري کړي وي او ناسته وي بيا دي اړخ ته او ګوري. نو حرمت مصاهرت به نه ثابتېږي.

وَلَوْ مَسَّ قَائِلُكَ فَقَدْ قِيلَ إِنَّهُ يُوجِبُ الْحَرَّمَ، وَالصَّحِيحُ أَنَّهُ لَا يُوجِبُهَا أَوْ كَهْ مَسْ يَ كَرِهْ بِيَا يَ انزال او شو نو ونيلى شوي دي چي حرمت واجبوي او صحيح دا ده چي نه واجبوي.

توضیح:- که مس نې او کړو بيا نې انزال اوشو. نو حرمت مصاهرت به ثابتېږي او که نه؟ د بعضو راڼي خو داده چه په دي صورت کي به هم حرمت مصاهرت ثابت وي وجه داده چه انزال د وطی معنی موند کوي. نو په حرمت کي به زياتوالي وي صحيح قول دادې چه په دي صورت کي حرمت مصاهرت نه ثابتېږي.

لَا يَكُونُ بِالْإِنْزَالِ تَنْكِحٌ أَنَّهُ غَيْرُ مُفْضٍ إِلَى الْوُطْءِ ځکه چي مس بشهوه، مفضي الي الوطی، کيدلو په وجه د وطی قائم مقام وي. او په انزال سره دا خبره ښکاره شوه چه دا مس، مفضي الي الوطی، نه ده. نو د وطی قائم مقام به هم نه وي. هم په دي حکم کي د ښځې په مقعد کي وطی کول دي يعنی که د ښځې په مقعد نې کي وطی او کړه او انزال اوشو. نو موجب د حرمت نه ده. او که انزال اوشو. نو د حرمت موجب دي.

توضیح:- ځکه چي مس بشهوه، مفضي الي الوطی، کيدلو په وجه د وطی قائم مقام وي. او په انزال سره دا خبره ښکاره شوه چه دا مس، مفضي الي الوطی، نه ده. نو د وطی قائم مقام به هم نه وي. هم په دي حکم کي د ښځې په مقعد کي وطی کول دي يعنی که د ښځې په مقعد نې کي وطی او کړه او انزال اوشو. نو موجب د حرمت نه ده. او که انزال اوشو. نو د حرمت موجب دي.

د معتده سخي خور سره د شاح حشم

وَإِذَا طَلَّقَ امْرَأَةً طَلْقًا بَابِنَا أَوْ رَجَعَهَا لَمْ يَزَلْ أَنْ يَتَوَدَّ بِأَخِيَّتِهَا حَتَّى تَقْبَلُ عِدَّتَهَا كَهْ خپلې ښځې له ي طلاق ورکړه بانن يا رجعي نو د ده د پاره جائز نه دي د دي د خور سره نكاح کول تر دي چي عدت ي او تير شي.

هل اللغة ① طلاق بائن هغه طلاق چي د طلاق په کاني الفطو سره واقع شوي وي لکه ته زم نه جلاني او نيت نې د طلاق وي ② طلاق رجعي هغه يو يا دوي ادوا طلاقه چي د هغې نه روسته خاوند ته بغير د نكاح تازه کاوه نه د جماع اجازت وي ③ اعمال عمل ورکول

توضیح:- مسئله داده چه يو کس خپلې ښځې ته طلاق بانن يا طلاق رجعي ورکړو نو اوس دا سړي ددي معتده خور سره عدت په موده کي نكاح کولای شي او که نشي کولای؟ د احنافو مذهب خودادي چي نكاح جائز نه ده.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنَّ كَانَتْ الْعِدَّةُ عَنْ طَلَقٍ بَابِنٍ أَوْ ثَلَاثَ يَجُوزُ لِقَاطِعِ النِّكَاحِ بِالْكَلِيَّةِ إِغْمَالُ الْقَائِلِ دَا دِي چي عدت که د طلاق باننو وه يا د درې طلاقو وه نو جائز دي د انقطاع د نكاح په وجه سره بالکليه قاطع له د عمل ور کاوه په وجه، وَهَذَا الْوُطْءُ بِمَا مِمَّا بِالْعِلْمِ بِالْحَرَمَةِ يَجِبُ الْحَدُّ كَهْ وطی ي کړه سره د علم نه په حرمت نو حد به واجب وي.

توضیح:- امام شافعي رحمه الله فرماني. که دا ښځه په طلاق بانن يا د درې طلاقو په وجه په عدت کي ده. نو ددي د خور سره نكاح جائز ده. دليل حاصل دادې چه د قاطع نكاح يعنی د طلاق موجود کيدلو په وجه نكاح بالکليه منقطع شوه. ځکه چي هرکله قاطع موجود شو نو ددي اثر به هم يقينا متحقق وي. د نكاح بالکليه منقطع کيدلو دليل هم دادې چه دا سړي که حرام گنري. اود معتده سره وطی او کړي. نو حد به واجب وي.

وَلَمَّا أَنْ نِكَاحَ لَوَّلَى قَائِلُ لِقَاءِ بَعْضِ أَحْكَامِهِ كَالنَّفَقَةِ وَالنَّهْمِ وَالْفَرَّاشِ وَالْقَائِلُ تَأَخَّرَ عَنْهُ رَمُودُ دَلِيلَ دَا دِي چه رومبي نكاح پاته ده د نكاح د احكامو د پاته پاتي کيدلو په وجه، لکه نفقه، او منع د وتلو نه، او د فرش نه او د قاطع عمل موخر شو وَهَذَا يَحْتَاجُ الْقَيْدَ، وَالْحَدُّ لَا يَجِبُ عَلَى إِشَارَةِ كِتَابِ الطَّلَاقِ په دي وجه چي قيد د نكاح پاته دي او حد نه دي واجب بنا په اشاره د كتاب لطلاق وَعَلَى عِيَارَةِ كِتَابِ الْحُدُودِ يَجِبُ لِأَنَّ الْيُتْلَى قَدْ ذَكَرَ فِي حَقِّ الْحَلِّ أَوْ بِنَا په عبارت د كتاب الحدود واجب دي ځکه چي ملك زائل شو د حلت وصي په حق کي، فَيَتَحَقَّقُ الزَّوْءُ وَكَمَرُ تَفْتِي فِي حَقِّ مَا ذَكَرْنَا قَبْلَهُ يَصِيرُ جَائِزًا زَوْءٌ مَتَحَقِّقٌ شوه، او د مذکوره امورو په حق کي ملك مرتفع نه دي نو جامع بين الاختين شو

توضیح:- زموږ دليل دادې چه د معتده نكاح پاته ده لکه څنگه چي د منكوچه کيدلو په حالت کي وه او خاوند ته دا اختيار دي چه د کور نه په وتلو باندې پابندي اول ګوي. دغه ډول که په دوي ادوا کاله کي دننه بهې پيدا شو. نو د فراش کيدلو په وجه ددي سړي نه نسب هم ثابت وي. او پاتي شوه دا خبره چي قاطع نكاح موجود شو. نو ددي خوب دادې چه د قاطع عمل د عدت پوره کيدلو پوري موخر شو د نكاح حکم پاته پاتي کيدلو په وجه. او ددي خواب چي په وطی کولو سره حد واجبېږي. اول خو موږ نه منو چه په دي وطی باندې

حد و جبري لکه چې د مسوط په ، کتاب الطلاق، کي اشاره ملاويږي . او که اومنو چه حد به واجب وي لکه چې د مسوط په ، کتاب الحدود، کي صراحتاً موجود دی . نو موږ ځواب ورکړو . چه د وطی حلال کيدلو په حق کي ملک نکاح رائل شو نو د وطی به زنا وي او د ذکر شوی امورو په حق کي ملک نه زانیږي . نو نکاح من وجه پاته ده او من وجه ختمه شوه او هرکله چې نکاح من وجه پاته ده . نو دا کس که ددې معتدي د خور سره نکاح اوکړي . نو ، جامع بين الاختين فی النکاح ، به وي . او په نکاح کي جمع بين الاختين ناجائز ده اگر چه نکاح فی لجمه پاته وي والله اعلم بالصواب

د مولا جلي وینځي سره . باد سفي جل غلام سره د نکاح مجامعت

وَلَا يَجُوزُ تَزْوِيجُ الْمَرْثِيَّةِ أَوْ مَالِكٍ بِهِ د خپلې ونځې سره نکاح نه کوي ، او نه ښځه د خپل غلام سره . لَأنَّ النِّكَاحَ مِمَّا لَمْ يَرْفَعْ لَمْ يَرْفَعْ مُشْتَرَكَةً بَيْنَ الْمُتَنَاقِضَيْنِ ځکه چې نکاح نه دې مشروع شوي مگر د داسې نورو سره بار اوړ کيدل کوم چې په زوجينو کي مشترک دي وَالْمُلُوكِيَّةُ تَنَافِي الْمَالِكِيَّةُ او مملوکيت د مالکيت منافي دي فَهَيِّئْهُ وَهُوَ الْمُتَرَفِّعُ عَلَى الشَّرْكِ نَوْه په شرکت به د ثمرې حصول ممتنع وي

هـ اللغة ① شمر فائده ورکونکې ② يمتنع منع کيږي

توضیح :- مولا به جلي وینځي سره نکاح نه کوي که د وینځي د کل مالک وي او که د بعض مالک وي دغه ډول به ښځه د خپل غلام سره نکاح نه کوي که ښځه د پوره غلام مالکه وي او که د بعض غلام مالکه وي په دواړه صورتونو کي نکاح ممنوع ده که مالک او مملوک یوځاني اوسيدل او نکاح نې اوکړه نو باطل به وي آنه اړيحه هم ددې قائل دی دليل دادي . چه نکاح د داسې منافعو او فواندو په لحاظ سره مشروع شوي ده چه هغه د دواړو ښځې خاوند په مېنځ کي مشترک وي . بعض منافع ښځې ته حاصلیږي . مثلاً د ښځې لپاره مهر ، کسوه او نفقه واجبیږي . او په سړي باندې حکماً وطی هم واجبیږي . د ښځې د رضامندی نه بغير سړي لپاره عزل جائز نه دي . د سړي د ، مقطوع الذکر ، اود ، عنین ، کيدلو په صورت کي ښځې ته خیار فسخ هم حاصل وي او بعض منافع سړي ته حاصلیږي . مثلاً د نکاح نه روسته د ښځې په نفس باندې قدرت حاصليدل د ښځې لپاره د سړي په کور کي قیام کول ، د کور دننه کار کول ، مثلاً خوراک پخول ، کيږي ويخل ، د بچو تربيت کول ، بچو ته شيدې ورکول وغيره ، لنډيز داده . چه د نکاح په ذکر شوي دواړه صورتونو کي مالکيت او مملوکيت جمع کيدل لازمیږي . حالانکه په دې دواړو کي منافات دي . ځکه چې مالکيت تقاضا کوي د قهریت او مملوکيت تقاضا کوي ، د مهوريت او ددې دواړو په منافات کي هيڅ شبه نشته نو هرکله چې داسې ده نو په شرکت باندې به د ثمره حصول ممتنع وي . په دې باندې يو اشکال کيږي هغه د چه مملوکيت که د مالکيت منافي دي نو بيا د مملوک نکاح بالکل صحيح کيدل نه دی بکار ځکه چې کله مملوک د آزادي ښځې سره نکاح اوکړي . نو د نکاح کيدلو په وجه به مالکيت هم د تبتيږي نويه دې صورت کي هم د مالکيت او مملوکيت جمع کيدل لازمیږي . ځواب :- د قياس تقاضا هم دغه ده چه د مملوک نکاح مطلقاً درست نه وي . خود اړتيا په وجه خلاف قياس جائز گرځولې شوې ده (عینی شرح هدايه)

د کتابيه سفي سره نکاح

وَلَا يَجُوزُ تَزْوِيجُ الْكِتَابِيَّةِ إِلَّا بِإِذْنِ تَعَالَى او جائز دي د کتابيه ښځو سره نکاح کول : ځکه چې د حق تعالی ارشاد دي وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْبُيُوتِ أُولُو الْكِتَابِ أَيْ الْقَبَائِلِ او پاکدامني ښځې د هغو نه کومو ته چې کتاب ورکړي شوي دي . محصنات يعني پاکدامني . وَلَا تَرْفَقْ بَيْنَ الْكِتَابِيَّةِ وَالْأُمَةِ عَلَى مَا بَيَّنَّتُ مِنْ بَعْدِ أَنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى او نشته تو سره په کتابيه آزاده او وینځه کي لکه چې موږ به بيان کړو انشاء الله تعالی

هـ اللغة ① محصنات جمع د محصنة ، پاکدامنه ښځه ② الحرة اصيله . آزاده ښځه ③ الامه وینځه

توضیح :- کتابيات ، د کتابيه جمع ده . ددې مذکر کتابي دي . کتابي هغه کس دي . چه په نبي باندې ايمان لري . اود کتب اقرار کوي په آنمه اړيحه کي د آزاد کتابيه سره نکاح کولو کي د هيڅ چا اختلاف نشته . د کتابيه ويښځي سره په نکاح کولو کي اختلاف دي چه ددې بيان روسته راوړان دي د ليل د الله تعالی قول دي . ستاسو لپاره حلال کړي شو د اهل کتابو ځني هغه ښځې چې پاکدامني وي ، په آيت کي د ، عفت ، قيد عادة ذکر کړي شو . د جواز نکاح لپاره شرط نه دي .

محبوبه اوسايه سفي سره د نکاح حکم

وَلَا يَجُوزُ تَزْوِيجُ الْمَرْثِيَّةِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ و جائز نه دي نکاح کول د آتش پرستو ښځو سره ، ځکه چې ارشاد نبوي ﷺ دي سَوَاءٌ مِمَّنْ هُنَّ أَهْلُ الْكِتَابِ غَيْرَ نَاكِحِي لِأَنَّهُنَّ لَا أَكَلْنَ ذِيًا مِنْهُمْ (دوی سره سلوک کوي د اهل کتابو پشان بغير د نکاح کاوه د دوی د ښځو سره او د ذبحي په خوړو کي قَالَ وَلَا الْوَلِيِّاتِ يَقُولُهُ تَعَالَى وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا او د بت پرستو ښځو سره ، ځکه د حق تعالی ارشاد دي ، چه د مشرکو ښځو سره نکاح مه کوي تر دې چې ايمان راوړي وَتَجُوزُ تَزْوِيجُ الصَّابِيَّاتِ إِنْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِدِينِ نَبِيِّ وَيُؤْمِنُونَ بِكِتَابِ او جائز دي نکاح کول د صابيه ښځو سره که هغوی ايمان درلودی د چا نبي په دين او مېلو ي څه کتب لره لِأَنَّهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَإِنْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْكُفْرَ وَالْكَوْكَبَ وَلَا كِتَابَ هُمْ لَمْ يَخْزُ مِنْكُمْ فَتَنْكِحْتَهُمْ ځکه چې دغه د اهل کتابو نه دي ، او که عبادت ي کاوه د ستورو ، او د دوی سره څه کتاب نه وه نو جائز دي ورسره نکاح کول لِأَنَّهُمْ مُلْكُكُمْ ځکه چې دغه مشرکان دي

هـ اللغة ① الوثنيات : جمع د ثنية . بت پرسته

توضیح :- د آتش پرستو ښځو سره نکاح کول په اتفاق سره ناجائز دی . دليل دادي . نبي کریم ﷺ فرمائيلى دی . . چه د اهل کتابو سره کومه معامله کوئ . د مجوسو سره هم هغه معامله کوئ . سوا ددې نه چې د مجوسو ښځو سره نکاح مه کوئ . او ددوی ذبيحه مه خوړئ . حاصل داچه د مجوسو ښځو سره نکاح مه کوئ . او ددوی ذبيحه مه خوړئ . ددې نه علاوه په امان ورکولو ، او جزیه اخستلو کي د اهل کتابو په شان معامله کوئ . دا حديث په مختلف طريقو سره نقل دي . اود بت پرستو ښځې سره هم نکاح کول ناجائز دی . دليل د قرآن پاک آيت دي . . چه شرك کونکو ښځو سره نکاح مه کوئ ،

وَالْخِلَافُ الْمَنْقُولُ فِيهِ مُنْقُولٌ عَلَى أَشْيَاءَ مَذْهَبِيَّةٍ او کوم اختلاف چې په دې اړه کي منقول دي هغه د دوی د مذهب په مشبه کيدو محمول دي ، فَكُلُّ أَجَابٍ عَلَى مَا وَرَقَ عَنْهُ وَعَلَى هَذَا جُلُ دِيْعَتِهِمْ نو هر امام د هغې مطابق ځواب کړي دي کوم چې د ده په نزد حق معلوم شوي دي او په دې اختلاف د دوی د ذبحي حال بنا دي .

توضیح :- د صابيه ښځو سره د نکاح په جواز او عدم جواز کي اختلاف دي امام ابوحنيفه رحمه الله د جواز قائل دي . او صاحبين رحمه الله د عدم جواز قائل دي . په حقيقت کي دا اختلاف د صابی په تعريف او تفسير کي دي . امام صاحبين رحمه الله فرماني . چه صابی هغه دي چه په نبیانو عليهم السلام کي په يونبي باندې ايمان لري . او د يو آسماني کتاب اقرار کوي . دې وخت کي به صابی اهل کتب شمار لې شي . اود اهل کتابو ښځو سره نکاح جائز ده . نو صابيه سره به هم نکاح جائز وي . صاحبين رحمه الله فرماني . چه صابی د ستورو عبادت کوي . اود هيڅ يو آسماني کتاب اقرار نه کوي . نو دوی به د بت پرستو په حکم کي وي . لکه څنگه چې د بت پرستو سره

(۱) غربه الزيلعي رحمه الله بهذا اللفظ ثم نقل عن محمد بن حسن بن علي أن النبي ﷺ كتب إلى مجوس هجر يعرض عليهم الإسلام فمن أسلم قبل منه ومن لم يسلم صربت عليه الجزية غير ناكحني نسايمهم ولا آكل ذياتهم أخرجه ابن أبي شيبة في النكاح ومصنف ابن عبد الرزاق في كتاب أهل الكتاب (نصب الرأية ۲/۳) .

مستحبی وینخی سره هم د نکاح اجازت نشته؟ ددې خواب دادي چه په ايت کي فضل او اولی بیان کړي شوي دي يعنی به حره باندې د قدرت بوجود د وینخی سره نکاح بهتر نه ده خو که اونې کړه نو منعقد به وي.

وَعِنْدَنَا الْجَوَازُ مُطْلَقٌ لِطُلُقِ الْمُتَقَضَىٰ أَوْ زَمَوْهُ بِتَزْدِ جَوَازِ د نكاح مطلق دي د مقتضى د مطلق كيدو په وجه وفيه امتناع عن تحصيل الجزاء لاقفاؤه او د وینخی سره په نکاح کاوه کي آزاد جزء د حاصلولو نه مع کول دي نه چی دې لره علام جوړول وکله أن لا يحصل الأصل فيكون له أن لا يحصل الوصف او هر کله چې د ده د پاره د دي اجازت دي چی اصل حاصل نه کړي نو د دي به هم اجازت وي چی وصف حاصل نه کړي

تفريع - زموږ دليل دادي چه دوينخی سره د نکاح جواز مطلق دي په دي وجه چې د نکاح تقاضا مطلق ده مثلاً [فَتَكُونُ طَائِفَةٌ مِنَ النِّسَاءِ] وَأَجَلَ لَكُمْ مَا وَدَّ إِلَيْكُمْ په دي آيتونو کي مطلق بخو سره د نکاح جواز عدم خودي شوي دي آزادي سره وي او که د وينخی سره وي

د پني شود امام شافعي رحمه الله دا وويل چه وينخی سره نکاح کول خپل جزء رقيق جوړول دي نو ددي خواب دادي چه د وينخی سره په نکاح کولو کي خپل جزء رقيق جوړول مقصود نه دی بلکه آزاد جزء حاصلولو نه مع کيدل دي او شريعت ددي خبري اجازت ورکړي دي چه د سره اصل جزء حاصل نکړي يعنی د وينخی په رضامندي سره عزل او کړي چه اصل بچي هيو پيدا نشي نو د حریت نه حاصلولو اجازت به په درجه اولی وي والله اعلم بالصواب

د ارادي په موجودگي کي وینخی سره د نکاح حکم

وَلَا تَزَوَّجُ أَمَةً عَلَى حُرٍّ يَقُولُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَوْ نِكَاحَ د نه کوي د وينخی سره په حره باند خکه ارشاد نبوی دي لَا تَنْكَحُوا أَمَةً عَلَى حُرٍّ چه په نکاح د نه شي اغستي وينخه په حره باندې، وَهُوَ بِطُلُقِهِ نَجَسٌ الشَّائِعُ اودا د خپل اطلاق په وجه حجت دي په شافعي رحمه الله باندې في تَجْوِيزِهِ ذَلِكَ لِلْعَبْدِ غِلَامَ د پاره د دي په جائز کاوه کي. وَعَلَى مَا لِي بِهِنَّ فِي تَجْوِيزِهِ ذَلِكَ بِرِضَا الْحُرِّ أَوْ بِمَا لَكَ حِجَّتْ دې په جائز کاوه د ده کي په رضا د حري سره

هل اللغة ① تعويير جابر کول

تفريع - که د رومي نه آزاده بنخه په نکاح کي موجود ده نو د وينخی سره نکاح ناجائز ده د احنافو مذهب هم دا مذهب دي امام شافعي رحمه الله فرماني چه د آزاد سړی لپاره اگرچه دا صورت صحيح نه دي خود غلام لپاره جائز دی چه د آزادي بنخې په موجودگي کي وینخی سره نکاح او کړي امام مالك رحمه الله فرماني که آزاده بنخه راضي وي نو ددي په موجودگي کي وینخی سره نکاح کولې شي او که راضي نه وي نو نکاح د امه عی لحره، جائز نه ده د امام مالك رحمه الله دليل دادي چه نکاح د امه علی الحره، ممانعت د حره د حق په وجه وو خوچه کله حره په خپله راضي شي سوي پخپله خپل حق ساقط کړو.

د امام شافعي رحمه الله دليل دادي چه نکاح د امه علی الحره، ممانعت هغه وخت وي چه خاوند آزاد وي خکه چې په دي صورت کي مانع د نکاح يعنی خپل جزء رقيق جوړول موجود دی خوچه کله خاوند غلام دي نو مانع موجود نشو خکه چې غلام په جميع اجزاء سره رقيق دي نو په دي صورت کي نکاح د امه علی لحره، جابر گرخولي شي (يعنی شرح هدايه)

د احنافو مذهب دليل د سي کریم رحمه الله قول دي چه د آزادي بنخې په موجودگي کي وینخی سره نکاح مه کوي په دي حديث کي عموم دي خاوند که آر دی او که غلام وي راضي وي او که ناراضه نو دا حديث د خپل اطلاق په وجه د امام شافعي اود امام مالك رحمه الله دواړو په خلاف حجت دي.

۱۱ من حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه الدرر نفوس في سنة (۳۹/۴)

وَلَا تَزَوَّجُ أَمَةً عَلَى حُرٍّ يَقُولُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَوْ نِكَاحَ د نه کوي د وينخی سره په حره باند خکه ارشاد نبوی دي لَا تَنْكَحُوا أَمَةً عَلَى حُرٍّ چه په نکاح د نه شي اغستي وينخه په حره باندې، وَهُوَ بِطُلُقِهِ نَجَسٌ الشَّائِعُ اودا د خپل اطلاق په وجه حجت دي په شافعي رحمه الله باندې في تَجْوِيزِهِ ذَلِكَ لِلْعَبْدِ غِلَامَ د پاره د دي په جائز کاوه کي. وَعَلَى مَا لِي بِهِنَّ فِي تَجْوِيزِهِ ذَلِكَ بِرِضَا الْحُرِّ أَوْ بِمَا لَكَ حِجَّتْ دې په جائز کاوه د ده کي په رضا د حري سره

هل اللغة ① تصنيف نيمول ② الانفراد خانه والي ③ انضمام يوخي والي

تفريع - دوهم دليل عقلي دادي چه د رقيت په وجه خنکه سزاگني نيمې وي دغه ډول نعمتونه هم بيمگري وي مثلاً آزاد ته د رنا په حد کي چې خومره کورې لگولې شي رقيق ته به ددي نيمې لگولې شي دغه حال د نعمتونو هم دي

د اولته کي دوي اوده حالتونه دي يو حالت انفراد او دوهم حالت انضمام د حالت انفراد مطلب ددي چه صرف وينخی سره نکاح او کړي اود حالت انضمام مطلب دادي چه وينخه و آزاد دواړه جمع کړي و زده بنخه په دواړه حالتونو کي حلال ده يعنی صرف آزادي سره نکاح او کړي بد وينخی په موجودگي کي آزادي بنخي سره نکاح او کړي په دواړه صورتونو کي جائز دی نو ددي تصنيف په کيږي او وينخه به صرف په حالت انفراد کي حلاله گرخولې شي په حالت انضمام کي به حلال نشي گرخولي يعنی صرف وينخی سره نکاح کولې شي خود آزادي بنخي په موجودگي کي د وينخی سره نکاح نشي کولې خو که خوک اعسرص او کړي چه وينخه دي په حالت انضمام کي حلال او گرخولي شي په حالت انفراد کي نه سو بيم نصيب کيږي؟

خواب - په دي صورت کي د شريف اهانت لازميږي د حسيه اهانت نه لازميږي په دي وجه د حرورت اختيار نکړې شو و لله اعلم

د وينخی په موجودگي کي ارادي بنخي سره د نکاح حکم

وَلَا تَزَوَّجُ أَمَةً عَلَى حُرٍّ يَقُولُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَوْ نِكَاحَ د نه کوي د وينخی سره په حره باند خکه ارشاد نبوی دي لَا تَنْكَحُوا أَمَةً عَلَى حُرٍّ چه په نکاح د نه شي اغستي وينخه په حره باندې، وَهُوَ بِطُلُقِهِ نَجَسٌ الشَّائِعُ اودا د خپل اطلاق په وجه حجت دي په شافعي رحمه الله باندې في تَجْوِيزِهِ ذَلِكَ لِلْعَبْدِ غِلَامَ د پاره د دي په جائز کاوه کي. وَعَلَى مَا لِي بِهِنَّ فِي تَجْوِيزِهِ ذَلِكَ بِرِضَا الْحُرِّ أَوْ بِمَا لَكَ حِجَّتْ دې په جائز کاوه د ده کي په رضا د حري سره

تفريع - دا مسنه د مخکني صورت عکس دي يعنی که د مخکي نه وينخه په نکاح کي موجود ده نو آزادي بنخي سره نکاح کول جائز دی په دي کي هيڅ قباحت نشته و آنه اربعه په دي باندې متفق دي چه د نکاح به هم باطل نه وي خو په شوافعو مذهب کي امام مزني رحمه الله فرماني چه آزادي بنخي سره په نکاح کاوه سره د وينخی نکاح باطله وي په حره باندې د قدرت په وجه، خکه چې د وينخی سره د نکاح جواز د عدم قدرت علی الحره، په وجه وو نو دا به د آب آمد تيسم برخاست، د قبيلي خني وي د زموږ دليل د نبي کریم رحمه الله ارشاد دي چه آزاده بنخه په نکاح کي راوستلې شي د وينخی په موجودگي کي

وَلَا تَزَوَّجُ أَمَةً عَلَى حُرٍّ يَقُولُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَوْ نِكَاحَ د نه کوي د وينخی سره په حره باند خکه ارشاد نبوی دي لَا تَنْكَحُوا أَمَةً عَلَى حُرٍّ چه په نکاح د نه شي اغستي وينخه په حره باندې، وَهُوَ بِطُلُقِهِ نَجَسٌ الشَّائِعُ اودا د خپل اطلاق په وجه حجت دي په شافعي رحمه الله باندې في تَجْوِيزِهِ ذَلِكَ لِلْعَبْدِ غِلَامَ د پاره د دي په جائز کاوه کي. وَعَلَى مَا لِي بِهِنَّ فِي تَجْوِيزِهِ ذَلِكَ بِرِضَا الْحُرِّ أَوْ بِمَا لَكَ حِجَّتْ دې په جائز کاوه د ده کي په رضا د حري سره

هل اللغة ① محلات جمع د محلل، حلاله ② منصف: نيمونکي

تفريع - دوهم عقلي دليل دادي چه حره د محلات خني ده په ټولو حالتونو کي د افراد په حالت کي هم د انضمام په حالت کي هم خکه چې د حره په حق کي څه داسې شي موجود نشو چه دا حل محليت (محل لره حلالول) نيم کړي په خلاف د وينخی، چه ددي په حق کي منصف يعنی رقيت موجود دي

د آزادي بنخي د طلاق باثر په عدت کي وينخی سره نکاح

① تقدم تفريجه في الحديث السابق آنفاً

لَا تَزَوِّجُ أُمَّةً عَلَى حُرَّةٍ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ بَيِّنَةٍ أَوْ ثَلَاثَ أُمَّةٍ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ ^(۱) نَوْ كَه نِكَاحِ يَ أَوْ كَرُو دَ وَيَنْخِي سَرَه پَه حَرَه بِنْد دَ طَلَاق بَانُو اَو دَ دَرِيو پَه عِدَت كِي نو جَائِر نه دِي پَه نَزْد دَ اِمَام اَبُو حَنِيفَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ

توضیح - صورت د مسئلې دادي چه آزادي ښځې له نې طلاق بڼن ورکړو اوس ددې، حره مطلقه بانه، د عدت په موده کي د ويښځې سره نکاح کولې شي او که نشي کولې؟ نو به دې اړه کي امام ابوحنيفه رضى الله عنه د عدم جواز،

وَيُجْزِئُ عِنْدَهُمَا لِأَنَّ هَذَا لَيْسَ بِتَزْوِجٍ عَلَيْهَا وَهِيَ الْحُرَّةُ وَأَوْسَدُ دِي، خُكُه چې دا په حره باند نکاح نه دې. وَلِهَذَا لَوْ حَقَّقْنَا لَأَيُّوْمَ عَلَيْهِمُ الْعَمَلُ يَهْدُوا دَا حَرَام دِي. دَا وَجِه ده که چا قسم او خوړ چې نکاح به اونه کړم په دې باند نو په دې به حائث نه وي ..

توضیح - صاحبين ^(۲) د عدم جواز قائل دي. د صاحبينو ^(۳) دليل دادي چه حره ته په طلاق بڼن ورکولو سره د نکاح ملک ز نل شو نو که اوس د ويښځې سره نکاح کوي نو دا به، تزوج امة على الحرية، نه وي او حرام هم داوو. په دې وجه موږ دا نکاح جائز او ګرځوله. د دوهم دليل حاصل دادي چه که يو کس قسم او خوړلو چه زه به په حره باندې د ويښځې سره نکاح نه کوم بيا نې حره ته طلاق بڼن ورکړو او ويښځې سره نې نکاح اوکړه نو حائث به نه وي. ددې نه معلومېږي چه دا، تزويج امة على الحرية! نه دې ګڼي حائث به وو.

وَأَبُو حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ نِكَاحَ الْحُرَّةِ بَاقٍ مِنْ وَجْهِ لِقَاءِ بَعْضِ الْأَحْكَامِ فَيَقْبَلُ الْمَنَاحِيضَ قَتْمَهَا أَوْ دَ اَبُو حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دليل دا دې، چې نکاح د حري پاته دې من وجه د نکاح د بعضو احکامو د پاته پاتې کېدو په وجه نو منع پاته پاتې شوه احتياطاً. وَيُخْلَفُ الْيَمِينُ لِأَنَّ التَّصَوُّدَ أَنْ لَا يُدْخِلَ غَيْرَهَا فِي قَتْمِهَا بِخِلَافِ دَ يَمِينِ نه، چه په دې کي مقصود دا دې چې غيرې لره به د دې په نوبت کي داخله نه کړي

توضیح - د امام صاحب ^(۴) د دليل حاصل دادي چه د حره باند په عدت کي ددې، من وجه، نکاح پاته ده ځکه چې بعض احکام د نکاح، لکه نفقه، سکني وغيره پاته دي. نو احتياطاً به د ويښځې سره نکاح منع کولې شي د صاحبينو ^(۵) د دليل خواب دادي چه په يمين کي عرف معتبر دې او په عرف کي د بينونت (ښځې ته طلاق بڼن ورکول) نه روسته تزويج على الحرية نشي ونيکې کيدلې او په شريعت کي معنی معتبره وي اود حرمت معنی د عدت د بقاء په وجه پاته ده. نو د عرف په اعتبار سره به حائث نه وي. خو په شريعت کي به د حرمت معنی په اعتبار سره د آزاد مطلقه باند په عدت کي د ويښځې سره نکاح حرام وي.

علامه مرغيناني ^(۶) فرماني چه د يمين نه مقصود دادي چه ستا په وار کي به بله يوه ښځه نه شريکوم نو هرکله نې چې دې ته طلاق بڼن ورکړو نو ددې وار پاته پاتې نشو. نو اوس د باند په عدت کي که د دويمې ښځې سره نکاح اوکړي نو دا به ددې په نمبر کي به شريکيدل نه وي. نو حائث به هم نه وي

تعدد ازواج

وَلَا يُجْزِئُ أَنْ يَتَزَوَّجَ اَرْتَمَاءَ اَزْوَاجٍ اَزَاد سَرِي پَه اَزَادو سَخُو او وينځو کي د څلورو سره نکاح کولې شي. وَلَيْسَ لَهُ أَنْ يَتَزَوَّجَ اَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ دِي نه د زياتو سره نه شي کولې. يَقُولُهُ تَعَالَى. {فَأَنْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعًا} ځکه چې د الله تعالی ارشاد دې، چه نکاح کوي کومې ښځې چې ستاسو خوښې شي دوی اودوا دوی اودوا درې درې څلور څلور. وَالتَّهْنِيسُ عَلَى الْعَدَدِ يَنْتَهِي الزِّيَادَةُ عَلَيْهِ اَو د عدد وضاحت زياتوالي لره منع کوي به دي باندې

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة رضى الله عنه كذا في الغانية (۱۶۹۱) والذرا المختار (۳۱۶۲) والبحر الرائق (۱۸۵۳) والهندية (۲۷۹۱) نقلًا عن القول الرابع (۲۴۵۱).

حل اللغة * (۱) الحيوان جمع د حرة آزاده ښځه

توضیح - په دې عبارت کي مصنف ^(۲) د ازواج د تعداد په اړه کي چې کوم اختلاف ورهغه نې په دلائلو سره بيان کړې دې د احنافو ^(۳) په نيز آزاد سري په يووخت کي څلورو ښځو سره نکاح کولې شي که څلور واړه آزادي وي او که څلور واړه وينځې وي. او که بعض آزادي وي او بعض وينځې وي

علامه مرغيناني ^(۴) اول د هغه حصراتو دليل بيان کړو څوک چې د څلورو اجازت ورکوي په دليل کي نې آيت پيش کړې دې. دا آيت د تعداد (شمير) په بيان کي نص دې. و د تعداد صراحت زياتوالي لپاره مانع وي نو د څلورو نه زياتې ښځې به د يو آزاد سري لپاره حلال نه وي. ددې حصراتو په نيز په آيت کي لفظ د، واز، د، او، په معنی کي دې. چه د تخيير لپاره دې اوس به مطلب داوی چه په دې تعداد کي هر يو عدد اختيار کړه دوي اودوا يا درې يا څلور، واړه ټيک دي. روافضو، واز، د جمع لپاره او ګرځولو درې واړه عددونه نې جمع کړل، اود نهو اجازت نې ورکړو. خوارجو او وټيل چه په، مثنی و ثلاث ورباع، کي ډېګرار ده. چه د مثنی معنی ده. درې اودوا دوه د ثلاث معنی ده. درې درې د رباع معنی ده څلور څلور دواړه چې جمع کړې شي نو اتلس جوړېږي. نو دوی اتلسو ښځو سره د نکاح اجازت ورکړو روستنی دواړه قوال لغو دی دې اړخ ته به توجه نشي کولې د حق مذهب تائيد ددې حديث نه هم کيږي. کوم چې ترمذی نقل کړې دې حديث دادي چه غيلان بن سلمه ^(۵) اسلام راوړلو نو ده سره لس ښځې وې نو نبي کریم ^(۶) حکم ورکړو چه په دوی کي څلور خوښې کړه. او پاته پرېږده.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَا يَزَوِّجُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً لَأَنَّهُ مُتَوَرِّقٌ عِنْدَهُ أَوْ اِمَام شافعي ^(۷) فرماني چې نکاح به نه کوي مګر د يوې وينځې سره ځکه چې نکاح د وينځې د ده په نزد ضروره دې

توضیح - د امام شافعي ^(۸) په دې جزء کي اختلاف دې. که د وينځې سره نکاح کوي نو صرف د يوې وينځې سره کولې شي زياتی سره نشي کولې روافض د نهو پورې اجازت ورکوي او خوارج د اتلسو پورې دليل دادي چه د وينځې سره نکاح ضروره ثابت ده. بود اړتيا په اندازه به نکاح جائز وي او اړتيا يوي وينځې سره پوره کيږي. نو د يوې څخه به د زياتو وينځو سره نکاح جائز نه وي لکه څنگه چې په اړتيا کي مردار حلال کړې شوې دې. نو مردار به هم په دومره اند زه حلال وي. چه په هغې سره ژوندې پاتې شي نس ګول، ياد لذت (او خوند) اخستلو په خيال خوړل حرام دې.

وَالْحُجَّةُ عَلَيْهِ مَا تَلَوْنَا إِذْ أَلَمَّا الْمَنْكُوحَةَ يَنْتَظِمُ اسْمُ النِّسَاءِ كَمَا فِي الظَّهَارِ وَاجِبَتْ بِهِ دَه هَفَه دِي كَوْم چې مود تلاوت کړو، ځکه چې لفظ د نساء ا مې منکوحې لره هم ګډ دې لکه په ظاهر کي چې دې

حل اللغة * (۲) حجة: دليل (۳) يتنظم: شامليري

توضیح - موږ چې کوم آيت پيش کړې دې هغه به د امام شافعي ^(۹) په خلاف حجت وي ځکه چې په آيت کي د، نساء، لفظ مذکور دې. او لفظ د، نساء، چې څنگه آزاد ته ګډ دې. دغه ډول امة منکوحه ته هم ګډ دې. لکه څنگه چې د ظاهر د کفار په موقع باندې فرماني ((وَالَّذِينَ يَظَاهَرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ)). دلته کي د، نساء، نه مراد آزاد او وينځې دواړه مراد دي نو که د آزادي ښځې سره نې ظاهر اوکړه بيا به هم کفار د ظاهر واجب وي. او که د امة منکوحه سره نې ظاهر اوکړو بيا به هم کفار د ظاهر لازم وي. والله اعلم بالصواب

د غلام لپاره تعدد ازواج

وَلَا يُجْزِئُ لِلْعَبْدِ أَنْ يَتَزَوَّجَ أَكْثَرَ مِنَ اثْنَيْنِ اَو جَائِر نه دی غلام لره د دوو نه د زياتو سره نکاح کول. وَقَالَ مَا لَكَ يَبْرُكُ اللَّهُ فِي حَقِّ النِّكَاحِ اَرَضِيَهُ اَلْعَبْدُ اِمَام مَلِك فرماني چې جائز دې ځکه چې د نکاح په حق کي غلام په منزله د حر دې د ده په نزد حتی مَلِكُ يَبْرُكُ اَذِنَ التَّوَلَّى تر دې چې دغه د نکاح مالک دې پغير د اجازت د مولی نه.

وَالْإِنْتِصَافُ فِي ثَابِتِ النَّسَبِ لِقَوْلِ صَاحِبِ الْمَأْوِلَاءِ حُرْمَةُ الْإِذَائِي أَوْ بِه ثَابِتِ النَّسَبِ كِي د نكاح نه منع كيدل د صاحب د اوسو د حق په وجه دی او د رایی خه احترام نشته

توضیح - د امام بیوسف رحمته الله علیه د دلیل خواب دادي چه مونږه دا منو چه د نكاح فساد د حمل د احترام په وجه دي. بلكه د افساد د صاحب ماء د حق په وجه دي. اود زانی د حرام فعل كاوه په وجه، هيڅ احترام نشته. والله اعلم بالصواب

د دار حرب كې فرمايې حاملې بنځې سره د نكاح حكم

لَقَدْ تَزَوَّجَ حَامِلًا مِنَ النِّسَاءِ فَالْكَفَّاءُ قَابِلًا لِأَنَّهُ ثَابِتُ النَّسَبِ كَمَا فِي نِكَاحِ كَرِهَ داسې حامله كومه چې د دار حرب نه گومته شوي ده نو نكاح يې فاسد دي ځكه چې د عه حمل ثابت النسب دي. **وَإِنْ تَزَوَّجَ امْرَأَةً وَهِيَ حَامِلٌ مِنْهُ فَانْكَاحُهَا بَاطِلٌ** او كه چا د خپلې ام ولدې نكاح د بل چا سره اوكره او هغه د ده (خپل آقا) نه حامله وه نو نكاح يې باطل دي. لِأَنَّهَا إِذَا تَزَوَّجَتْ نَسَبًا وَلَيْدَهَا مِنْهُ وَنَسَبًا غَيْرَ دَعْوَةٍ ځكه چې د عه د خپل آق فرانس دي تر دي چې د دغې بچي نسب به ثابت شي د آقا نه د دعوي د نسب نه بغير **فَلَوْ صَحَّ النِّكَاحُ لَمْ يَصِلْ الْفَرَّاشِينَ أَوْسُ** كه نكاح صحيح شي نو جمع بين الفراشين به حاصل شي.

حل للفتنة ۱) حامل اميدواره زنانه

توضیح - مسئله داده كه يوكس داسې بنځې سره نكاح اوكره. كومه چې په دار حرب كې نيولې شوي وي او راوسلې شوي وي او هغه حامله وي نو نكاح به فاسد وي. د آنسه اربعه رحمته الله عليهم په دي باندې اتفاق دي. دليل دادي چه ددې دحرس خاوند نه ددې د حمل نسب ثابت دي اود ثابته النسب، سره نكاح فاسد وي. **دويمه مسئله** داده چه ديوكس ام ولد دده په اوبو حامله ده بيا مولا ددې ام ولد د بل كس سره نكاح اوكره بولدا نكاح باطل ده ځكه چې دا ام ولد د خپل مولا فرانس دي ځكه چې ددې ولد نسب د مولا نه بغير د نسب د دعوي نه ثابتېږي اوس كه د ام ولد نكاح درست او گرځولې شي، نو جمع بين الفراشين، به لازم شي ځكه چې د ام ولد كيدلو په وجه د مولا فرانس دي. اود نكاح په وجه به د خاوند فرانس شي. او جمع بين الفرشين. باطل ده ځكه چې د جمع بين الفراشين، په صورت كې به نسب مشتبّه شي.

لِأَنَّهُ غَيْرُ مُتَكَفِّفٍ حَتَّى يَنْتَقِي الْوَلَدُ بِالنِّسَبِ مِنْ غَيْرِ لَعَانٍ مَكَرٍ دَا چې دغه غير قوي ده تر دي چې بچي به منتفی شي په نتي كوه سره بغير د لعان نه **فَلَا يَنْتَقِي مَا لَمْ يَصِلْ بِهِ الْحَمْلُ** نو دا به معتبره نه وي ترڅو چه د دي سره حمل متصل وي

توضیح - دا عبارت د يو اعتراض خواب دي اعتراض دادي چه هر كله ام ولد د مولا فرانس دي نو د غير حامله كيدلو په صورت كې هم نكاح باطل كيدل پكار دي. ځكه چې اوس هم جمع بين الفراشين، لازمېږي خواب دادي چه ام ولد (د موسى) فرانس ضرور دي. خو قوي نه دي. ضعيف دي. هم دا وجه ده. چه د ام ولد بچي بغير د لعان نه په نفی كاوه سره منتفی كيږي. په خلاف د حره منكوحې چه ددې د بچي نفی كه او كړي شوه. نو لعان به واجب وي. نو د ام ولد فرانس كيدل به هغه وخت معتبر وي. كله چې دي سره حمل متصل وي او كه حمل متصل نه وي نو فرانس كيدل به هم معتبر نه وي

د موطوءه وينځې د بل سره د نكاح حكم

ثُمَّ قَالَ وَمَنْ وَطِئَ حَارِبَةً لَمْ يَزَلْ نِكَاحًا لِأَنَّهَا لَيْسَتْ بِفَرَّاشٍ لَوْلَاهَا يُوَسَّرُ سِرِّي خِپله وينځه وطی كړه بيا يې د بل چا سره د دي نكاح او كړو نو حازر دي. ځكه چې دا نه ده فرانس د خپل آقا، فَإِنَّهَا لَوْ جَاءَتْ بَوَلَدًا لَيَقْبُتُ نَسَبًا مِنْ غَيْرِ دَعْوَةٍ ځكه چې كه دي بچي راوړو نو د هغه نسب به ثابت نه وي د دعوي د نسب نه بغير. إِلَّا أَنْ عَلَيْهِ أَنْ يَنْتَقِي مَا صَانَهُ لَهَا مَكَرٍ دَا چې په آقا استبراء (مستحب) ده د خپلو اوبو د محفوظ كاوه د پاره.

جارية وينځه ۲) استبراء خالی د رحم د بچي نه ۳) صيانة حفاظت

توضیح - يوسړي د خپلې وينځې سره وطی او كړه بيا يې د بل چا سره ددې نكاح او كړه بولدا سره د استبراء نه وړاندې ددې نكاح جائز ده. د جواز نكاح د دليل نه مخكې دا خبره په ذهن كې كينوي چه ام ولد وائې مولا خپلې وينځې سره وطی او كړه بيا بچي پيدا شو. مولا د نسب دعوي او كړه نو دا وينځه به ام ولد شمري شي په دوهم ځلي د مستبرم په پيدا كيدلو باندې به د نسب دعوه نه بغير نسب ثابت وي.

دويمه خبره دا چه فراش وائې چه بنځه د خپل بچي د نسب په ثابولو كې د نسب دعوه ته محتاجه نه وي اوس د جواز نكاح د دليل حاصل دادي. چه دا وينځه د خپل مولا فرانس نه دي ځكه چې د نسب د دعوه نه بغير د مولا نه ددې بچي نسب نه ثابتېږي هر كله چې دا تايته شوه چه دا وينځه د خپل مولا فرانس نه دي نو ددې نكاح به درست وي. ځكه چې د منع علت فراش كيدل وو او هغه اونه موندې شو خود نكاح نه استبراء كول په مولا باندې مستحب دي چه پخپله د مولا اوبه محفوظ شي

وَإِذَا جَارَ النِّكَاحُ أَوْ هَرَكَلَهُ چې نكاح جائز شو **فَلْيُزَوَّجْ أَنْ يَطَّاهَا قَبْلَ الْإِسْتِبْرَاءِ** الله نو خاوند لره جائز دي چې وطی يې كړي مخكې د استبراء نه، **عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ رَجَمَهُمَا** د امام ابو حنيفه رحمته الله عليهما او امام يوسف په نزد

توضیح - هر كله چې نكاح درست شوه. نو د خاوند لپاره د استبراء نه وړاندې وطی كول درست دي او كه درست نه دي؟ په دي اړه كې خلاف دي. د شيخينو رحمته الله عليهم په نيز درست ده.

وَقَالَ مُحَمَّدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ لَا أُجِبُ لَهُ أَنْ يَطَّاهَا حَتَّى يَنْتَقِي نَسَبًا (او امام محمد رحمته الله عليه فرماني چې ره نه خوسووم د لره چې وطی يې كړي مخكې د استبراء نه، لِأَنَّهُ أَحْتَمَلُ الشُّغْلَ عَمَّا مَوْلَى قَوَّجَبَ التَّزَوُّجَ كَمَا فِي الشَّرَاءِ ځكه چې د آق په اوبو سره د مشغوليد و احتمال دي نو واجب شو لري اوسيدل، لكه په شرا كې.

توضیح - امام محمد رحمته الله عليه فرماني چه زما په نيز خوښ عمل نه دي د امام محمد رحمته الله عليه دليل دادي چه د مولا په اوبو سره د وينځې د رحم مشغوليدلو احتمال دي. نو دا پاكول پكار دي. لكه كه يوكس وينځه واخستله. نو مشغري به د استبراء نه وړاندې وطی نه كوي. بلكه استبراء واجب ده.

وَقَالُوا الْحَكْمُ بِجَوَازِ النِّكَاحِ أَمَارَةُ الْفَرَّاشِ د شيخينو دليل دا دي چه د جواز د نكاح حكم د فراغت د رحم علامت دي، **فَلَا يُزَوَّجُ إِلَّا بِإِسْتِبْرَاءٍ لَا اسْتِجَابًا وَلَا وَجُوبًا** په وجه د استبراء حكم نه شي كولې نه استجبنا او نه وجوب **بِحِلَافِ الشَّرَاءِ لِأَنَّهُ يُوَسَّرُ الشُّغْلَ** په خلاف د شرا نه، چه دغه د مشغوليت د رحم سره هم جائز دي

توضیح - د شيخينو رحمته الله عليهم دليل حاصل دادي چه د شريعت د جواز نكاح حكم لگول. د رحم د فراغت علامت دي ځكه چې نكاح هغه وخت مشروع كړي شوه چه رحم د شغل محرم نه فارغ وي او هر كله چې رحم فارغ دي. نو استبراء حكم به نشي لگولې نه استجابي او نه وجوبي د امام محمد رحمته الله عليه د قيس خواب دادي چه شرا او شغل د رحم سره هم جائز دي. نو د وينځې اخستل به د رحم فارغيدلو علامت نه وي. او چونكه د بوخت رحم سره نكاح جائز نه ده. په دي وجه به د جواز نكاح حكم د رحم د فارغيدلو علامت وي. والله اعلم بالصواب

د نكاحي بنځې سره د نكاح حكم

(۱) القول الرابع هو قول محمد بن عبد الله كذا في العناية (۱۴۸۳) ورد المختار (۳۱۷۲) والبحر الرائق (۱۸۸۳) والهندية (۲۸۰۱۱) نقلاً عن القول الرابع (۲۴۷۱۱) -

وَكَلَّ الْخَارِجِي أَمْرًا أَنْ يَنْتَقِبَ إِلَيْهِ أَنْ يَسْتَقْبِلَ عِنْدَهُمَا أَوْ دَعَا دَوْلَةً كَلَّ جِي أُولِيْدَهُ يُو سُرِي بِنِطْطِي
لَرْدَ جِي زَن كَوِي مِي نِ وَرْسَرَه نَكْح اُو كِرُو نُو دَا لَرَه نِ وَطِي حَلَالَه دَه دَا اسْتَبْرَاه نَه مَحْكِي دَا شِيخِيْنُو پَد
نَزْدَه.

توضیح - یوه ښځه چې په زنا کړه اولیدله بیایې هغې سره نکاح او کړه تود شیخیښو چې په نیزد استمیرانه وړاندې وطنی کول حلال دی.

وَمَا كَانَ قَوْلَهُ لَاجِبًا أَنْ يَتَّخِذَ مَا كُفِّرُوا وَالْمَعْنَى مَا ذَكَرْنَا، امام محمد عليه السلام فرماني چي زده ده د پارا وطي به خوښووم تر څو چي ستبراء و نه كوي والمعنى ما ذكرنا او دليل ي هغه دي كوم چي موږ ذكر كړو.

توضیح :- او امام محمد باقر (علیه السلام) فرمائی: چہ بغیر دستبراء نہ وطنی کول، زما پہ نیز ناخوشہ دی. د فریقینو دلائل ہم ہفہ دی. دگوم ذکر چہ ددی نہ پہ وړاندې مسئلہ کی او شو.

د ککاخ متعه خریت

قَالَ رَبِّكَ مُنْعَقٌ بَاطِلٌ وَهُوَ أَنْ يَقُولَ لِمَرْأَةٍ أَمْتٌ بِكَ كَذِبٌ كَذَائِمُ الْمَالِ أَوْ نِكَاحٌ ذَمْتَعِي بَاطِلٌ دَهْ أَوْ مَتْعَةٌ دَا دَهْ جِي تَيْخِي تَهْ أَوْ فَرْمَانِي جِي رَدِ سَتَا نَهْ دَوْمَرَهْ مَوْدَهْ پَهْ دَوْمَرَهْ مَالِ سِرَهْ نَفْعِ اخْلَمْ وَقَالَ مَالِكٌ هُوَ جَائِزٌ لَدُنْكَ كَانَ مُبَاحًا قَبْلُ إِلَى أَنْ يَطْهَرَ تَامِيحُهُ أَوْ مِمَّ مَالِكُ فَرْمَانِي جِي مَتْعَهْ جَائِزْ دَهْ حُكْمِ جِي دَا مُبَاحٌ وَهْ نَوِ پَاتَهْ پَهْ رِي تَرْدِي جِي نَاسِيخِي ظَاهَرُ شِي

توضیح - متعه یوې ښځې ته [انفع بث کذا مدة یکما من المال] و نیلو ته وائی . یعنی ، د مقرر مال په بدله کې د متعه یوې ښځې ته یو نفع اخستل ، وایه . ائمه د متعه د حرمت قائل دی بغير د امام مالک رحمه الله نه . د علامه مرغیانی رحمته الله د بیار مطابق امام مالک رحمته الله فرمائی چې د اسلام په ابتداء کې متعه مباح وه نو ددې اباحت په دغه وخته پورې پاته پاتې وی چې ترکومه پورې څه ناسخ رانستی او ناسخ تراوسه پورې نه دې اعلیٰ نو مباح په پاتې وی .

تلك ثبت التبرع بجمع الضحية. وهو ما يوحي نسخ ثابت شوي ده، به اجماع د صاحبو سره و این عباس (ن)
صراحوه الى قوله فقرر الإجماع و این عباس رجوع هم ثبته شوي ده د اصحابو قول ابرخ ته نو د بولو اجماع او
شوه

توضیح:- صاحب دہدادیہ رحمہ اللہ پہ خواب کئی افرمائیل جہ دمتعہ پہ حرمت باندی د صاحبہ کراموہ اجماع د وعدہ پہ ناسطوی

خوپه دي باندې دا اشكال كيږي چه د متعه په حرمت باندې د صحابه كرامو د اجماع نقل كول صحيح نه دي ځكه چې د اجماع په زمانه كي ابن عباس رضي الله عنه د متعه د جواز قائل وو

متعه د حرام په ورځ منع کوي وه. ابن عباس چې دا واوریدل، نو دخپل قول نه نې رجوع اوکړه اود

الماء حرام کړل بیا د فتح مکه په کال په سوم او طاس کې د درې ورځو لپاره حلال کړې شوه. بیا په څلورمه ورځ د قیامه پورې حرام کړې شوه په دې موقع باندې د دې وضاحت هم ضروری دی. چه علامه مرغینانی د امام مالک علیه السلام مذهب په نقل کونکي غلطی یا سهو کړې ده ځکه چې د مالک په هیڅ یو کتاب کې

د متعه د جواز بيان نه دي کړې شوي ددې په علاوه امام مالک رحمته الله عليه په خپله مؤلف کې د حبيب بن صبيح حديث نقل کړې دي. [ان رسول الله صلى الله عليه وسلم فلي عن معة النساء وعن طوم الخضر الأهلية من حبل] (يعني شرح هدايه) و د حضرت امام مالك رحمته الله عليه عادت دې چه دوی په خپله مؤلف کې هغه حديث نقل کوي کوم چي ددوی مذهب وي نو دې حديث له په مؤلفا کې ځانې ورکول، ددې خبرې دليل دې چه امام مسلم رحمته الله عليه هم د متعه د حرمت قائل دي.

بہ نکاح موقت او متعہ کی ہرق

والتی کا الموقت باطل مثل ان یتزوج امرأته شاهدین الی عشرۃ ایام و نکح موقت سطل دی، مثلاً نکح و کبری
د نسخی سرحد دوو گواہانو پہ گواہی سرحد لسو ور خود پارہ،

ترجیح - نکاح مؤقت دا ده. چه يوکس د دوي [دوه] گواهانو په موجودگي کي د يو مسموم مودي پورې نکاح اوکړي. مثلاً د لسو ورځو دپاره، يو کال دپاره وغيره وغيره. په نکاح مؤقت او نکاح ممتع کي توپير په دوي [دوه] طريقو سره دي. اول داچه په نکاح مؤقت کي لفظ د تزوج ذکر وي. په ممتع کي ذکر نه وي. دوهم داچه په مؤقت کي د شاهدينو شهادت وي. په ممتع کي نه وي عام فقهاء د نکاح مؤقت د حرمت قائل دي.

وَقَالَ زُحْرُومُ صَیِّغٌ لَا يُمْرَأُ لِأَنَّ الْبَيْتَ كَأَمْ لَا يَظُلُّ بِالشَّرْطِ الْعَاسِيَةِ قَامَ زُفَرٌ فَرَمَانِي چي نکاح ميوقت صحيح دي لازم دي حکه چي نکاح په فاسدو شرطو نو سره نه فاسديږي ،

نزيح :- امام زفر رحمته الله دجواز قائل دې د امام زفر رحمته الله دليل دادې چه نکاح مؤقت نکاح ده.خو په دې کي صرف معلوم وخت شرط لگولې شوې دې.او قعده ده.چه نکاح په فاسد شرطونو سره نه باطلیږي بلکه پخپل شرط فاسده باطل وی.مثلا یوکس په دې شرط باندې نکاح اوکړه.چه یوه میاشت روسته به طلاق نه درکوم نو دا شرط باطل دې.او نکاح درست ده او یوه میاشت روسته به خاوند ته د طلاق حق حاصل وی.خود امام زفر رحمته الله د دليل په خواب کي موږ وایو.چه معلوم وخت شرط نه وی.بلکه ایجاب او قبول دغه وخته پورې وی.او داسې ایجاب او قبول صحیح نه وی.

وَلَمَّا أَتَاهُ ذِي الْقُرْبَىٰ مُغْتَمِرًا لَّيْلًا دَا دِي چي دغه د متعې په معنى كي راغلي دي. وَالْعَبْرَةُ فِي الْقُرْدِ لِلْمَعْنَىٰ اَوْ عَقْدُو كِي د معاشو اعتبار وي.

تشریح - زموږ دليل دادې چه په نکاح موقت کې د متعه معنی موجود ده ځکه چې د نکاح موقت مطلب دادې چه خو ورځې به نفع اخلم او په عقودو کې د معانو اعتبار کېږي د الفاظو نه کېږي مثلاً یوکس کس ته اووئیل چه ته زما د مرگ نه روسته زما وکیل ئې نو دې به وصی شی او که اووانی چه نه زما د مرگ نه روسته زما وصی ئې نو وکیل به وی یا تاسو به وئیلې وی چه کفاله بشرط براه اصیل حواله او حواله بشرط عدم براه اصیل کفاله وی نو هرکله چې په عقودو کې د معانو اعتبار کېږي او په نکاح موقت کې د متعه معنی اوموندې شوه او ماعده ده چه په کرم متعه صادق راشی هغه باطل ده نو نکاح موقت به هم باطل وی .

وَلَا تَرْقُبِينَ مَا إِذَا طَالَتِ مُدَّةُ النَّاقِيَةِ أَوْ قَصُرَتْ أَوْ هِيَ خُ نَوَيْسِرِ نَشْتِه پِه دِي كِي چِي موده د تاقيت اوږده وي او كه
لَاكُ النَّاقِيَةِ هُوَ الْمَعِينُ لِحُجَّةِ امْتِنَاعِهِ وَقَدْ وَجِدَ شَكَا چِي تاقيت جهت د متعي لره متعن كوونكي دې او هعه او مونږ
شو

حل اللغة ① طالت اورده وی ② التاقیت رخت مقرر کول

١) القول الرابع هو قول زفر رحمته الله كذا في فتح القدير (١٥٢٣) ورد المحضار (٧٢٤١٢) ورد المحضار (٣١٨١٢) نقلًا عن القول الرابع (٢٤٨١) -

(*) من حديث عبدالله بن ربيع رضي الله عنه أخرجه مسلم في المكارم رقم (٢٧).

تقریر علامه مرغینانی رحمه الله فرمائی چه به نکاح مؤقت کی کومه موده ذکر کیبری که هغه اوږده وی او که کسه وی په دواړه صورتونو کی به د بطلان حکم وی څنگه چې وخت محدود کول، متعه متعین کونکې دې ودا او میده شو په حقیقت کی دا د حسن بن زیاد رحمه الله د قول نه احتراز دې. هغه فرمائی چه که دومره اوږده موده ذکر کړې شوه چه په هغې کی دواړه ژوندی نشي پاتې کیدلې نو په دې صورت کی به نکاح درست وی. څنگه چې دا به اوس د تایید په معنی کی شی. د ابوحنیفه رحمه الله نه هم یو روایت دادي. والله اعلم بالصواب.

به عقد واحد کی حلالی او حرامی نشي سره د نکاح حکم

وَمَنْ تَوَدَّ أَنْ يَنْكِحَ فَرَأَتْهُ فِي عَقْدٍ وَاحِدٍ أَوْ جَاءَ فِي نِكَاحٍ كَرِهِي دوي ادوا بنسخې په یو عقد کی **وَإِذَا هُمَا لَا يَحِلُّ لَهُ** نكاح صحیح کی نكاح او حل دا وه چې په دغو کی د یوې نكاح د ده د پاره حلال نه وه نو د هغې نكاح به صحیح وی کومه چې د ده د پاره حلاله ده **وَيُطْلَقُ نِكَاحُ الْأَخْرَى لِأَنَّ الْبُطْلَ فِي إِحْدَاهُمَا أَوْ بِلْي نكاح به باطلا وی څنگه چې مطلق په دوی کی په یوه کی دې**

تقریر - یو سړی په عقد واحد کی دوي ادوا بنسخو سره نکاح اوکړه په دې دواړو کی یوه دده لپاره حلال ده او یوه د سبب د قربانیت، یا په بله څه وجه حرام ده. نو ددې حکم دادي. چه کومه حلال وی، دهغې نکاح به درست وی. او کومه چې حرام وی، دهغې به باطل وی. دلیل دادي. چه بطلان په قدر د مطلق وی. او مطلق صرف په یوه کی دې په دریمه کی نه دې نو په کومه کی چې مطلق د نکاح موجود وی، دهغې نکاح به باطل وی او په کومه کی چې مطلق د نکاح موجود نه وی، دهغې به درست وی.

بجمله ایضا عقیدت خواجه فی البیروانی مطلق بالشروط الفاسدة به خلاف د هغې نه هر کله چې آزاد او غلام لره په بیع کی جمع کړی. څنگه چې بیع په شروط فاسده سره فاسدېږی، **وَيُتَوَلَّى الْقَوْلُ فِي التَّوَلَّى فِيهِ أَوْ دې کی قبولول د عقد به راد کی شرط دی.**

توضیح - به خلاف ددې چې یوکس که په عقد بیع کی آزاد او غلام دواړه جمع کړی نو په دې دواړو کی به بیع باطل وی وجه د توپیر داده چه هر کله آزاد او غلام دواړه نه په یو عقد کی جمع کړل نو مشتری به په دواړو کی بیع قبولی یا به نه په دواړو کی پرېږدی دا جائز نه ده چه په څه کی تې قبول کړی او په څه کی نه قبول نه کړی څنگه چې په دې کی تفریق صفت راځی او تفریق صفت حرام ده. نو هر کله چې په دواړو کی قبولی یو په غلام کی د عقد قبولولو لپاره به په آزاد کی د عقد قبولول شرط وی او چونکه آزاد د بیع محل دې په دې وجه به مطلب دوی چه به غیر مبیع کی عقد قبولول د بیع لپاره شرط دی او دا شرط فاسد دې د کوم چې عقد تقاضا نه کوی او دا وپاندې معلومه شوه چه د شرط فاسد په وجه بیع فاسدېږی څنگه چې س کړیبه د بیع شرائط (هغه بیع چې شرط په کی لگولې شوي وی) نه منع فرمائیلې ده نو دلته کی به هم بیع فاسد وی به اراد کی هم او په غلام کی هم.

د دې په خلاف نکاح ده. چه په دې کی هم د صورت دې چه په محله کی عقد نکاح قبولولو لپاره په محرمه کی د قبولیت شرط اولگولې شو او دا شرط فاسد دې خونکاح په شروط فاسده سره نه باطلېږی بلکه پخپله شرط فاسد باطلېږی څنگه چې د محله نکاح درست وی اود محرمه باطل وی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ **عَلَى نِكَاحِهَا** **عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ** (۱) بیا ټوله مسمی هغې بنسخې لره ده د چا چې نکاح حلال دې په نزد د امام ابوحنیفه رحمه الله **عِنْدَهُمَا يَسْرَعُ عَلَى مَرْثِيَّتَيْنِ أَوْ صَاحِبَيْنِ يَخْتَارُ فَرَمَانِي د دواړو په مهر مثل به تقسیمولې شی او دا مسئله د اصل (میسوط) ده**

تقریر - د امام ابوحنیفه واره مهر مسمی به هم ددې بنسخې لپاره وی د کومې نکاح چې حلال وی ودا صاحبینو په نیز به د دواړو په مهر مثل باندې تقسیمېږی دلیل دادي چه چونډ مهر مسمی د دواړو د بیع مقابل جوړ کړې دې د یوې نه دې جوړ کړې نو موږ به هم د دواړو تقابل سانود یوې به به سانود امام صاحب رحمه الله د دلیل حاصل دادي چه انقسام صحت د مسئله د حکم موخې دې د کومه بنسخه چې د نکاح محل نه وی. دهغې په حق کی دسره مقابله باطل ده نو دواړو اړخ ته مهر منسوب کول لغو دی اود محرمه ذکر، او عدم ذکر دواړه برابر دی اودا داسې ده لکه څوک اووانی چه م د زرو درهمو په بدل کی نکاح اوکړه. دې خړې اودې بنسخې سره، نو دلته کی زر درهمه چې کوم مهر دې. نه به تقسیمېږی. نو هم دغه ډول د متن په مسئله کی به هم نشي تقسیمولې. علامه مرغینانی رحمه الله فرمائی چه دا مسئله په مبسوط کی ذکر ده.

د بنسخې په دروغ دعوی باندې د قاضی فیصله

وَمَنْ ادَّعَى عَلَيْهِ امْرَأَةً تَزَوَّجَهَا وَأَقَامَتْ بَيْنَهُمَا **إِذَا دَعَى أَوْ كَرِهَ يَوْ بِنَسَخَةٍ** چې ده څماسره نکاح کړې ده، او بیسه نه هم قائم کړل، **فَعَلَيْ الْقَاضِي إِمْرَأَتَهُ وَلَمْ يَكُنْ تَزَوَّجَهَا وَسِعَهَا الْقَامَرُ** نو قاضی دې لره د هغه بنسخه کړه، حال دا دې چې هغه ورسره نکاح نه وه کړې، نو بنسخې لره گنجائش شتې چې د ده سره قیام اوکوي **وَأَنَّ كَذِبَهُ يَجْأُيْهَا وَهَذَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ** **وَهُوَ قَوْلُ أَبِي يُونُسَ وَأُولَاهُ** او دا چې دغه سړی د خان سره جماع کاوه ته پرېږدی دا د امام ابوحنیفه رحمه الله په نزد ده او دا د امام ابویوسف رحمه الله اولنې قول دې

حل الکفة ① وسع: جائز ده، گنجائش شته ② المقام: استوگنه، ډیره کیدل ③ تنفیذ: نافذ کول ④ المنازعة: جگړه ⑤ تراهم: مقابل کیږی، الاملاک جمع د ملک، ملکیت]

تقریر - صورت د مسئلې دادي چه یوې بنسخې په یو سړی باندې د دروغو دعوی اوکړه چه دا زما خاوند دې ماسره ده واده کړې وو. او دې په دې دروغ دعوی باندې گواهن هم پیش کړل. قاضی دینکاره شهادت په وجه د بنسخې په حق کی فیصله اوکړه. نو د قاضی دا فیصله به نافذ وی او که نه؟ په دې اړه کی اختلاف دې د امام ابوحنیفه رحمه الله په نیز به دا فیصله په ظاهره خو نافذ شی خو باطنا به نه نافذ کیږی

وَقَوْلُهُ الْآخِرُ وَهُوَ قَوْلُ مُحَمَّدٍ لَا يَسْعَهُ أَنْ يَطَّأَهَا (۲) د ده دوهم قول او دغه د امام محمد رحمه الله قول دې دا دې چې د سړی د پاره د دې سره د وطی گنجائش نشته **وَهُوَ قَوْلُ الشَّافِعِيِّ**

تقریر - د امام ابویوسف رحمه الله دوهم قول هم دادي. و هم داقول د امام شافعی رحمه الله هم دې د فقهو په نیز ددې مسئلې عنوان داسې دې. چه [قضاء القاضي بشهادة الزور في العقود والفسوخ يتقصد أبي حنيفة رحمه الله ظاهراً او باطناً] یعنی د دروغو په گواهي سره د قاضی فیصله په عقود او فسوخ کی د ابوحنیفه رحمه الله په نیز ظاهراً او باطناً دواړه شان نافذ کیږی.

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في فتح القدير (۱۵۳/۳) ورد المختار (۳۱۸/۲) والبحر الرائق (۱۸۹/۳) نقلاً عن القول الرابع (۲۴۱/۱) -
(۲) القول الرابع هو قول الصاحبين رحمه الله كذا في الدر المختار (۳۱۹/۲) والبحر الرائق (۱۹۱/۳) والهندية (۲۸۲/۱) نقلاً عن القول الرابع (۲۵۰/۱) -

خلل باجارت كړي او دا ښخو ته سپارل مغل بالمقاصد دی مگر امام محمد رحمته الله علیه دا فرمائی چې خلل به د ولی په اجازت مرتفع شی

هل للنفقة ١ يرتفع پورته کيږي ٢ الخلل ركوت ٣

توضیح:- مسئله داده چه د حرة، عاقله، بالغه نكاح ددې په رضامندی، بغير د ولی منعقد کيږي. او که نه منعقد کيږي ٤ ظاهر الرواية مطابق د شيخينو رحمته الله عليهم په نيز منعقد کيږي اود ابو يوسف رحمته الله عليه نه په غير ظاهر الروایت کي يو روايت دي چه بغير د ولی نه نكاح نه منعقد کيږي. اود امام محمد رحمته الله عليه په نيز موقوف منعقد کيږي. که ولی اجازت ورکړي. نو نافذ به وي. او که اجازت ور نكړي. نو منعقد به نه وي. امام مالك او امام شافعي رحمته الله عليهم فرمائی چه د ښخو په الفاظ سره بڼكل نه منعقد کيږي.

اود امام مالك او امام شافعي رحمته الله عليهم دليل دادې چه د نكاح نه د نكاح مقاصد مقصود وي. دا مقاصد ښخو ته سپارل، په دې کي خلل اچول دي. ځکه چې ښځې ناقصات العقل دي په دې وجه ښخو ته به د نكاح اختيار نشي ورکيدلي.

اوامام محمد رحمته الله عليه په دليل کي فرمائی چه خبره صحيح ده. خود ولی اجازت ور کاوه سره داخل رفع کيږي ځکه که ولی مناسب او گنډي. نو اجازت به ورکړي. او که مناسب او گنډي. نو اجازت به نه ورکوي.

ووجه الجواب انهما تصرفتا في خالص حقها وهي من أهله لكونها عاقله ممیزة او وجه د جواز دا ده چې ښځې خالص په خپل حق کي تصرف کړي دي او دغه د اهل د تصرف نه ده ځکه چې دغه عاقله ممیزه ده ولها اگان لها تصرف في المال ولها اختيار الانا ووجه ده چې دې له په مال کي د تصرف اختيار دي او د خاوندانو د خوښولو اختيار ي شتي وَأَمَّا بَطْلُ الْكُلِيِّ بِالزَّوْجِ كَيْ لَا تُنْسَبَ إِلَى الْوَقَاحَةِ او د ولی نه د نكاح مطالبه ځکه کولای شي چې ښځه يې حيا يی اړخ ته منسوبه نه شي.

توضیح:- وجه د جواز داده چه دې ښځې خالص په خپل حق کي تصرف کړي دي. ځکه چې د بضع بدل هم ددې لپاره دي اودا ښځه د تصرف اهل هم ده ځکه چې ممیز عقل لري هم دا وجه ده چه په مال کي هم د تصرف اختيار دي ښځې ته حاصل وي. خو که څوک اشکال اوکړي چه هرکله ښځه اختيار مننده ده نو بيا د نكاح مطالبه د ولی نه ولي کيږي. د ښخو نه ولي نه کيږي؟ ددې خواب دادې چه په داسې کولو سره به د ښخو اړخ ته يې حيا يی منسوب کولې شي. ځکه چې ښځې د سرو مجلسونو اړخ ته په وتلو کي حيا محسوسوي که داسې کوي نو خلگ به دوی يې حيا گنږي.

نعم ظاهر الرواية لا فرق بين الكف بغير الكف وبين الكف بغير الكف يعني کي ښځې لکون لا فرق في غير الكف اليكن ولي نه د اعتراض حق دي په غير کفو کي وعن أبي حنيفة رحمته الله عليه من واقعته يزوج محمد إلى قولها ځکه چې ډير واقعات قابل مرافعه نه وي او د امام محمد رحمته الله عليه نه د رجوع روايت دي د شيخينو قول ته.

توضیح:- بيا په ظاهر الرواية کي په کفو او غير کفو کي هيڅ توپير نشته. يعنی که حرة، عاقله بالغه خپله نكاح پخپله او که په کفو کي يا په غير کفو کي. نو نكاح جائز ده. خود غير کفو په صورت کي به ولی ته د خپل اړخ نه د شرم ضرر دفع کاوه دپاره، د اعتراض حق حاصل وي اود ابو حنيفة او ابو يوسف رحمته الله عليهم نه په نوادر کي يو روايت دي چه په غير کفو کي نكاح دسره جائز نه ده ځکه چې ډير واقعات داسې شته چه د نكاح واقع کيدلو نه روسته څوک ددې په دفع کاوه بندي دسره قادر هم نه وي. نه خو هر ولی د مرافعه (قاضی ته د مقدمې) پيش کاوه صلاحيت لرلې شي او نه هر قاضی عادل وي نو احتياط هم په دې کي دي چه په غير کفو کي بغير د ولی نه د نكاح دروازي بندي کړي شي. او نقل شوی دی چه امام محمد رحمته الله عليه د شيخينو رحمته الله عليهم دي قول اړخ

ته رجوع کړي وه کوم چې په ظاهر الرواية کي دي. يعنی د امام محمد رحمته الله عليه په نيز هم نكاح بغير د ولی منعقد کيږي. اود ولی په اجازت باندې موقوف هم نه وي.

به بالغه ښځې باندې ولایت امار

وَأَمَّا بَطْلُ الْكُلِيِّ بِالزَّوْجِ كَيْ لَا تُنْسَبَ إِلَى الْوَقَاحَةِ او جائز نه دي ولی لره د عاقلې بالغې محوره کول په نكاح باندې.

توضیح:- مسئله داده چه زموږ په نيز به باکره بالغه په نكاح باندې شي مجبورولي که بغير ددې د رضامندی نه نكاح اوکړي شوه. نو ددې په اجازت باندې به موقوف وي که رد شي که نه بياطل به وي او که د ولی اجازت اخستلو په وخت کي خاموش پاتي شوه نو دا به ددې د اړخه احداث شمارلې شي.

جَلَّالُ الشَّافِعِيِّ رحمته الله عليه لَا يُعْتَبَرُ الصَّغِيرَةُ بِهَا خِلَاف د امام شافعي رحمته الله عليه نه. د ده دليل په صغيره باندې قيس دي وهذا لانها جاهدة بأمر النكاح بعد التبرئة او دا ځکه چې دغه د نكاح په معامله کي نواقعه وي د عدم تحرې په س وهذا بقض الأب صداقها بغير أمرها په دې وجه پلار د دې مهر قبض کولای سي بغير د دې د حکم نه.

توضیح:- د امام شافعي رحمته الله عليه په نيز باکره بالغه په نكاح باندې مجبورول جائز دی د امام شافعي رحمته الله عليه دليل دادې چه دې باکره بالغه په صغيره باندې قيس کوي ځکه چې صغيره که باکره وي نو لکه ځکه حيا دا په نكاح باندې مجبورول جائز دی دغه ډول بالغه باکره مجبورول هم جائز دی د دواړو په مينځ کي جامع او مشترك علت، د تجربه نه کيدلو په وجه د نكاح د معاملو نه ناخبري ده. ځکه چې ښځې ترکومه پورې د سرو سره محارست (گدون) نه وي کړي. نو دا د نكاح د مصلحتونو، اود نكاح خرايانو نه نشي خبريدلي. او باکره بالغه د نكاح معاملاتو نه ناخبره وي په دې وجه ددې پلار بغير ددې د حکم نه په مهر باندې قبضه کولې شي.

وَلَكِنْ أَهْلُ حَرَّةٍ مُخَاطَبَةٌ فَلَا يَكُونُ لِلصَّغِيرَةِ عَلَيْهَا وَلَا يَزَمُورُ دليل دا دي چې دغه آزاده ده نو د غير د پاره به په دې ولايت د اجبار نه وي وَالْوَلَايَةُ عَلَى الصَّغِيرَةِ وَالصُّوَرَةُ عَلَى الْبُلُوغِ او په صغيره ولايت د دې د عقل د نقصان په وجه وه او په بالغه باندې عقل مڪمل شو بدليل تَوَجَّهَ الْخَطَّابُ فَصَارَ كَالْعَامِلِ وَكَانَ التَّعَرُّفُ فِي الْمَالِ په د لسل د متوجه كيدو د خطاب سره نو شوه پشان د هلك او پشان د تصرف په مال کي.

توضیح:- زموږ دليل دادې چه باکره بالغه آزاده ده او په اراد باندې هيڅ چاته ولايت د اجبر حاصل نه وي نو په باکره بالغه باندې به هم هيڅ چاته د اجبار ولايت نه وي. خو که څوک سوال اوکړي چه صغيره هم آزاده ده. نو په دې باندې هم د اجبار ولايت نه دي پکار؟ نو ددې خواب دادې چه په صغيره باندې د اجبار ولايت ددې د عقل د قصور په وجه دي. او په بالغ کيدلو سره عقل مڪمل شونو په بالغه باندې د اجبار ولايت نه وي. او په صغيره باندې به وي. او ددې دليل چې په بلوغ باندې عقل كامل کيږي. د الله تعالی خطاب د بالغه اړخ متوجه کيدل دی. چه ترکومه پورې تا بالغه وي. نو د شريعت د احکامو مکلفه نه وي. او هرکله چې بالغه شي. نو مکلف شي. او بالغه انجلی داسې ده لکه بالغ هلك يعنی لکه څنگه چې په بالغ هلك باندې د اجبار ولايت نه وي. دغه ډول په بالغه انجلی باندې هم د اجبار ولايت نه وي. اودا داسې ده. لکه، تصرف في المال، يعنی لکه څنگه چې باکره بالغه په خپل مال کي تصرف کولې شي ددې پلار ته ددې په مال کي د تصرف اجازت نشته. دغه ډول باکره بالغه به په خپل نفس کي هم د تصرف اختيار مننده وي. د پلار يا ذيل ولی اجازت شرط نه دي.

وَأَمَّا بَطْلُ الْكُلِيِّ بِالزَّوْجِ كَيْ لَا تُنْسَبَ إِلَى الْوَقَاحَةِ او مالك کيږي پلار د قبض کاوه د مهر په دضا د دې سره دلالة وهذا لَأَنَّكَ تَعْرِفُهَا او په دې وجه نه مالك کيږي د دې په منع کاوه سره.

توضیح:- پاتي شوه امام شافعي رحمته الله عليه دا دليل چه پلار بغير ددې د حکم نه په مهر باندې قبضه کولې شي نو موږ په خواب کي دا وايو چه هرکله پلار په مهر باندې قبضه اوکړه نو د انجلی د سکوت په وجه دلالة

فِي خَالَةِ الصَّغِيرَةِ إِذَا زَوَّجَهَا الْوَلِيُّ أَوْ جَائِزٌ دِي دَرُو كِي هَلَكْ أَوْ دَرِي جِي نِي نَكَحْ هَر كَلَهْ چي كَرِي
وَي د دوي ولي **بِكْرَا كَانَتْ الصَّغِيرَةُ أَوْ ثَمِينًا** وَالْوَلِيُّ هُوَ الْقَصَبَةُ دَا صَغِيرَه بَكْرَه وِي أَوْ كَه ثِيَه وِي أَوْ وَلِي
عَصَبَه وِي. وَمَالِكٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي غَيْرِ الْأَبِ وَالْجَدِّ أَوْ إِمَامٍ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ زَمِيرٍ
خِلَافَ دِي دَ پَلَار نَه پَه عِلَاوَه كِي أَوْ إِمَامٍ شَافِعِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَ پَلَار نَسَكَه نَه پَه عِلَاوَه كِي وَفِي الثَّوْبِ الصَّغِيرَةِ أَيْضًا أَوْ
پَه ثِيَه صَغِيرَه كِي هَم،

تَرْجِيح - زَمِيرٍ دَ اَرَخَه دَدِي خَوَابِ دَادِي چَه دَ وِلَايَتِ ثَبُوتِ خِلَافِ قِيَاسِ نَه دِي بَلَكَه دَ قِيَاسِ بِكُلِّ مَطَاقِ
دِي خُكَه چي نِكَاحِ مُتَضَمِّنِ وِي. خَه مَصْلَحَتُونَو تَه مَثَلًا تَسَاسُلِ، اَزْدَوَاحِ، قِصَاصِ شَهَوَتِ وَغِيرَه أَوْ دَا
مَصْلَحَتُونَه دَ هَفَه دَوِي اِدَوَه كَسَانَو پَه مِیْنَخ كِي حَاصِلِدِلِي شِي چَه پَه دَوِي كِي هَر یَوُود بِل كَمُو وِي اَوُود
كَفُو پَه هَرَه زَمَانَه كِي مَلَاوِیْدِلِ ضروری نَه دِي پَه دِي وَجَه مَوُود دَ مَاشُو مَوَالِي پَه زَمَانَه كِي وِلَايَتِ ثَبُوتِ
كِرَو چَه كَفُو مَحْفُوظِ پَاتِي شِي. خُكَه كَه دَ بَالِغِ كِیْدَلُو اِنْتَظَارِ اَوُكِرِي شِي نُو دَا كَفُو فَوْتِ كِیْدَلِي هَم شِي

وَجَه قَوْلُ الشَّافِعِيِّ أَنَّ النَّظَرَ لَا يَتِمُّ بِالتَّقْيِیْنِ غَيْرِ الْأَبِ وَالْجَدِّ إِمَامٍ شَافِعِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَ قَوْلِ وَجَه دَا دَه چي شَفَقَتِ كَامِلِ نَه وِي
دَ پَلَار نِیَكَه نَه غِیْرَه پَه سِپَارَلُو سِرَه، لِقَاصِرِ شَفَقَتِهِ وَتَقْدِيرِ قَرَابَتِهِ وَهَذَا لَا يَمْلِكُ النَّصْرُ فِي الْمَالِ مَعْرَاةً أَتَى رُتْبَةً غِیْرَه
شَفَقَتِ نَاقِصِ كِیْدُو أَوْ لَرِي وَالِي دَ قَرَابَتِ پَه وَجَه، پَه دِي وَجَه نَه مَالِكِ كِیْرِي پَه مَالِ كِي دَ تَصَرَفِ، سِرَه دِي
چي مَالِ پَه مَرْتَبَه كِي دَانِي دِي فَلَا نَ لَا يَمْلِكُ النَّصْرُ فِي النَّفْسِ وَالْأَعْلَى وَأَوَّلِي دَ نُو نَفْسِ چي پَه مَرْتَبَه كِي اَعْلَى
دِي پَه دِي كِي بَه دَ تَصَرَفِ مَالِكِ پَه دَرَجَه اَوَّلِي نَه وِي.

تَرْجِيح - پَه اَوَّلَه مَسْئَلَه كِي دَ إِمَامِ شَافِعِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَ دَلِيلِ حَاصِلِ دَادِي چَه دَ وِلَايَتِ دَارُو مَدَارِ پَه شَفَقَتِ بَانَدِي
دِي. اَوُود پَلَار اَوُ نِیَكَه نَه عِلَاوَه بِل اَرَخِ تَه دَ وِلَايَتِ حَقِ سِپَارَلُو سِرَه شَفَقَتِ كَامِلِ نَه وِي خُكَه چي دَ پَلَار اَوُ
نِیَكَه نَه عِلَاوَه كِي دَ شَفَقَتِ نَقْصَانِ هَم دِي. اَوُود قَرَابَتِ لَرِي وَالِي هَم دِي هَم دَا وَجَه دَه چَه پَلَار اَوُ نِیَكَه نَه دَ
صَغِيرَه پَه مَالِ كِي دَ تَصَرَفِ اِخْتِیَارِ نَشْتَه. سِرَه دَدِي چي مَالِ پَه مَرْتَبَه كِي كَمِ تَر دِي نَوِیَا نَصِ چي پَه مَرْتَبَه
كِي هَم اَعْلَى اَوُ اَرَفَعِ دِي پَه دِي كِي بَه دَ تَصَرَفِ اِخْتِیَارِ دَ پَلَار اَوُ نِیَكَه نَه عِلَاوَه تَه پَه دَرَجَه اَوَّلِي نَه دِي كِیْدَلِ
پَكَاَر.

وَلَنَا أَنَّ اقْرَابَةَ دَاعِيَةٍ إِلَى النَّظَرِ كَمَا فِي الْأَبِ وَالْجَدِّ أَوْ زَمِيرٍ دَلِيلُ دَا دِي چي قَرَابَتِ دَ شَفَقَتِ اَرَخِ تَه دَاعِيِ دِي
لَكَه چي پَه پَلَار نِیَكَه كِي دِي وَمَافِيهِ مِنَ الْقُصُورِ أَظْهَرْنَا فِي سَلْبِ وِلَايَةِ الزَّامِ أَوْ دَوِي پَه غِیْرَه كِي چي كُومِ
قُصُورِ دِي دَ شَفَقَتِ، دَه لَرَه مَوُودِ ظَاهِرِ كِرَو دَ وِلَايَتِ الزَّامِ پَه سَلْبِ كُولُو،

تَرْجِيح - زَمِيرٍ دَلِيلِ دَادِي چَه قَرَابَتِ دَ شَفَقَتِ سَبَبِ دِي. لَكَه پَه پَلَار اَوُ نِیَكَه كِي چي دِي پَاتِي شُوَه دَاخِرَه چي
دَ پَلَار اَوُ نِیَكَه نَه پَه عِلَاوَه كِي شَفَقَتِ كَمِ دِي. نُو دَدِي تَوِیْبِرِ بَه دَاسِي كُود چَه پَلَار اَوُ نِیَكَه چي پَه دَوِي كِي
كَامِلِ شَفَقَتِ وِي. دَوِي تَه وِلَايَتِ دَ اِجْبَارِ اَوُ وِلَايَتِ دَ الزَّامِ دَ دَوَارِ وَحَقِ وَرَكِرِي شُو اَوُود پَلَار نِیَكَه نَه عِلَاوَه پَه
چَا كِي چي شَفَقَتِ كَمِ دِي. دَوِي لِبَارَه وِلَايَتِ دَ اِجْبَارِ ثَابِتِ دِي. خُو وِلَايَتِ دَ الزَّامِ ثَابِتِ نَه دِي. نُو هَر كَلَهْ چي
قَرَابَتِ سَبَبِ دِي دَ شَفَقَتِ. اَوُود وِلَايَتِ دَارُو مَدَارِ پَه شَفَقَتِ بَانَدِي دِي نَوِیَه كُومِ كُومِ خَانِي كِي چي شَفَقَتِ بِي
مُونَدِي شِي. هَم هَلْتَه كِي بَه وِلَايَتِ هَم ثَابِتِ وِي. كَه پَلَار نِیَكَه وِي. اَوُ كَه دَدَوِي نَه عِلَاوَه نُو رُخَوَكِ نِیَزِ دِي
رَشْتَه دَارِ وِي.

أَ پَه وِلَايَتِ اِجْبَارِ اَوُ وِلَايَتِ الزَّامِ كِي تَوِیْبِرِ دَادِي چَه چَا تَه وِلَايَتِ دَ اِجْبَارِ حَاصِلِ دِي. اَوُ وِلَايَتِ دَ الزَّامِ ثَابِتِ نَه
دِي. نُو دَدَوِي كِرِي شُوِي نِكَاحِ بَه لَازِمِ نَه وِي. بَلَكَه دَ بَالِغِ كِیْدَلُو نَه رُوسْتَه بَه صَغِيرَه خِيَارِ بَلُوغِ حَاصِلِ وِي
اَوُ چَا تَه چي دَ وِلَايَتِ اِجْبَارِ سِرَه وِلَايَتِ الزَّامِ هَم حَاصِلِ دِي دَدَوِي كِرِي شُوِي نِكَاحِ بَه لَازِمِ وِي دَ بَالِغِ كِیْدَلُو
نَه رُوسْتَه بَه خِيَارِ بَلُوغِ حَاصِلِ نَه وِي.

وَلَا يَمْلِكُ النَّصْرُ فِي الْمَالِ فَإِنَّهُ يَتَكَبَّرُ فَلَا يُمْكِنُ تَدَارُكُ الْخَلَلِ بِخِلَافِ دَ تَصَرَفِ نَه پَه مَالِ كِي. خُكَه چي دَغَه
بَارِ بَارِ وِي نُو دَ خِلْدِ تَدَارُكِ مُمْكِنِ نَه دِي فَلَا تَقْيِيدُ الْوِلَايَةِ إِلَّا مُلْزَمَةً وَمَعَ الْقُصُورِ لَا تَقْبُلُ وِلَايَةُ الزَّامِ نُو مُفِيدِ بَه نَه
وِي وِلَايَتِ مَكْرِ مُلْزَمَه اَوُ دَ قُصُورِ دَ شَفَقَتِ سِرَه وِلَايَتِ دَ الزَّامِ نَه ثَابِتِ بَرِي.

وَلَوْ نِكَاحُ الصَّغِيرَةِ إِذَا زَوَّجَهَا الْوَلِيُّ أَوْ جَائِزٌ دِي دَرُو كِي هَلَكْ أَوْ دَرِي جِي نِي نَكَحْ هَر كَلَهْ چي كَرِي
وَي د دوي ولي **بِكْرَا كَانَتْ الصَّغِيرَةُ أَوْ ثَمِينًا** وَالْوَلِيُّ هُوَ الْقَصَبَةُ دَا صَغِيرَه بَكْرَه وِي أَوْ كَه ثِيَه وِي أَوْ وَلِي
عَصَبَه وِي. وَمَالِكٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي غَيْرِ الْأَبِ وَالْجَدِّ أَوْ إِمَامٍ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ زَمِيرٍ
خِلَافَ دِي دَ پَلَار نَه پَه عِلَاوَه كِي أَوْ إِمَامٍ شَافِعِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَ پَلَار نَسَكَه نَه پَه عِلَاوَه كِي وَفِي الثَّوْبِ الصَّغِيرَةِ أَيْضًا أَوْ
پَه ثِيَه صَغِيرَه كِي هَم،

هَلِ الْقَصَبَةُ ① تَوَقُّفِ يَوْرَه كِیْرِي ② الْقَرَابَةُ خِیْلُولِي ③ النِّظَرُ شَفَقَتِ خِیْكَرَه ④ تَدَارُكِ رَا لَانْدِي كُولِ، كَمِي يَوْرَه
كُولِ ⑤ الْقُصُورِ كُوتِ هِي ⑥ حُدُوثِ نَوِي پِیْدَا كِیْدَلِ ⑦ مِمَارَسَةُ تَجْرِبَه ⑧ الْاِبْعَادُ لَرِي ⑨ مَحْجُوبِ پِرْدَه كِرِي
شُوِي، پِرْدَه كِرِي شُوِي، یَعْنِي پَه مِيرَاثِ كِي دَ بِلِ وَاَرِثِ پَه وَجَه دَ مِيرَاثِ نَه مَحْرُومَه شُوِي وِي [

تَرْجِيح - دَلْتَه یَوَه دَا مَسْئَلَه بِيَانُوِي چي دَ وِلَايَتِ حَقِ بَه چَا تَه وِي؟ نُو زَمِيرٍ پَه نِیَزِ بَه هَر وَلِي تَه دَ وِلَايَتِ حَقِ
حَاصِلِ وِي پَلَار نِیَكَه وِي. اَوُ كَه دَدَوِي نَه عِلَاوَه وِي اَوُود اِمَامِ مَالِكِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ پَه نِیَزِ دَ وِلَايَتِ حَقِ صَرَفِ پَلَار تَه
حَاصِلِ وِي اَوُود اِمَامِ شَافِعِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ پَه نِیَزِ بَه پَلَار اَوُ نِیَكَه تَه حَاصِلِ وِي

أَوُود مَسْئَلَه پَه دِي مَقَامِ كِي دَا دَه چي دَ وِلَايَتِ حَقِ بَه پَه چَا وِي؟ نُو پَه دِي اَرَه كِي دَ اِحْتِافِوِ مَذْهَبِ
دَادِي چَه دَ وِلَايَتِ حَقِ بَه پَه صَغِيرَه بَانَدِي وِي. صَغِيرَه كَه بَاكَرَه وِي. اَوُ كَه ثِيَه وِي. اَوُود شَوَافِعُوِ مَذْهَبِ
دَادِي چَه وِلَايَتِ بَه پَه بَاكَرَه بَانَدِي وِي كَه صَغِيرَه وِي اَوُ كَه بَالِغَه وِي. حَاصِلِ دَا چَه دَ اِحْتِافِوِ مَذْهَبِ پَه نِیَزِ
سَبَبِ دَ وِلَايَتِ، صَغِيرِ، دِي اَوُود شَوَافِعُوِ مَذْهَبِ پَه نِیَزِ، پَكْرِ، دِي. اَوُوسِ خَلُورِ صُورْتُونَه پِیْدَا شُو. دَوِي اِدَوَه مَتَّفِقِ
عَلَيْهِ، اَوُود دَوِي اِدَوَه مَخْتَلَفِ فِیْهِ پَه مَتَّفِقِ عَلَيْهِ كِي یَوُ صُورْتِ دِي بَاكَرَه صَغِيرَه، اَوُود هَم ثِيَه بَالِغَه دَه پَه
رُومِیِ صُورْتِ كِي دَ اِحْتِافِوِ اَوُ شَوَافِعُوِ مَذْهَبِ دَوَارِوِ پَه نِیَزِ بَه دَ وِلَايَتِ حَقِ حَاصِلِ وِي. اَوُ پَه دُو هَم صُورْتِ كِي
بَه دَ دَوَارِوِ پَه نِیَزِ دَ وِلَايَتِ حَقِ حَاصِلِ نَه وِي. دَ مَخْتَلَفِ فِیْهِ یَوُ صُورْتِ دِي. بَاكَرَه بَالِغَه، اَوُود هَم صُورْتِ ثِيَه
صَغِيرَه دَه پَه رُومِیِ صُورْتِ یَعْنِي پَه بَاكَرَه بَالِغَه بَانَدِي بَه دَ شَوَافِعُوِ مَذْهَبِ پَه نِیَزِ دَ وِلَايَتِ حَقِ حَاصِلِ وِي دَ
اِحْتِافِوِ مَذْهَبِ پَه نِیَزِ بَه حَاصِلِ نَه وِي. اَوُ پَه دُو هَم صُورْتِ یَعْنِي پَه ثِيَه صَغِيرَه بَانَدِي بَه دَ اِحْتِافِوِ مَذْهَبِ پَه نِیَزِ
وِلَايَتِ حَاصِلِ وِي. خُودِ شَوَافِعُوِ مَذْهَبِ پَه نِیَزِ بَه حَاصِلِ نَه وِي.

وَجَه قَوْلُ مَالِكٍ أَنَّ الْوِلَايَةَ عَلَى الْحُرَّةِ بِإِغْتِيَارِ الْحَاجَةِ وَلَا حَاجَةَ هُنَا لِإِعْدَامِ الشَّهْوَةِ دَ إِمَامِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَ قَوْلِ وَجَه دَا
دَه جِي وِلَايَتِ پَه حَرَه بَانَدِ دَ حَاجَتِ پَه اِعْتِبَارِ سِرَه دِي اَوُ دَلْتَه هِيْخِ حَاجَتِ نَشْتَه دَ نِیْشْتُوِ وَالِي دَ شَهَوَتِ پَه
وَجَه الْأَنَّ وِلَايَةَ الْأَبِ كَانَتْ نَصًّا بِخِلَافِ الْقِيَاسِ وَالْجَدِّ لَيْسَ فِي مَعْنَاهُ فَلَا يُلْحَقُ بِهِ مَكْرَدَا چي دَ پَلَار وِلَايَتِ
پَه نَسِ سِرَه ثَابِتِ دِي خِلَافِ قِيَاسِ، اَوُود دَا دَ پَلَار پَه مَعْنَى كِي نَه دِي پَه دِي وَجَه دَ پَلَار سِرَه لَاحِقِ كِیْدَايِ نَه
شِي

تَرْجِيح - پَه اَوَّلَه مَسْئَلَه كِي دَ إِمَامِ مَالِكِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَلِيلِ دَادِي چَه پَه اَزَادِ بَانَدِي وِلَايَتِ دَ حَاجَتِ پَه وَجَه وِي. اَوُ پَه
صَغِيرِ اَوُ صَغِيرَه كِي دَ شَهَوَتِ مَعْدُومِ كِیْدَلُو پَه وَجَه هِيْخِ حَاجَتِ نَشْتَه. نُو پَه دَوِي بَه وِلَايَتِ هَم حَاصِلِ نَه وِي.
خُودِ سَوَالِ دَادِي چَه اِمَامِ مَالِكِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ پَلَار تَه دَ وِلَايَتِ حَقِ وَلِي وَرَكُوي؟

خُودِ پَلَار دَ پَارَه دَ وِلَايَتِ حَقِ خِلَافِ قِيَاسِ دَ نَصِ نَه ثَابِتِ دِي. خُكَه چي حَضْرَتِ اَبُو بَكْرٍ صَدِیْقِ هَم دَخِیْلِي
شِیْرِ كَلْنِي لُورِ نِكَاحِ دَ نَبِيِ اَكْرَمِ سِرَه اَوُ كِرَه. اَوُ نَبِيِ كَرِیْمِ دَا صَحِیْحِ اَوُ كِرَ خُولَه پَه دِي وَجَه پَلَار تَه دَ وِلَايَتِ
حَقِ وَرَكِرِي شُو اَوُ چُونَكَه نِیَكَه دَ پَلَار پَه مَعْنَى كِي نَه وِي. خُكَه چي پَه نِیَكَه كِي دَ پَلَار پَه مَقَابِلَه كِي شَفَقَتِ
كَمِ وِي پَه دِي وَجَه بَه پَلَار سِرَه نِیَكَه نَشِي لَاحِقِ كُولِي.

فَلَنَا: لَا بَلْ هُوَ مُوَافِقٌ لِلْقِيَاسِ مَوُودِ وَاَبُو چي نَا بَلَكَه دَ قِيَاسِ مُوَافِقِ دِي لِأَنَّ النِّكَاحَ يَتَقَضَّى بِالنِّصَالِ وَلَا
تَقْوُّمُ الْأَبْنَاءِ الْمُتَنَكِّحِينَ عَادَةً خُكَه چي نِكَاحِ دَ دِیْرُو مَصْلَحَتُونَو مُتَضَمِّنِ وِي كُومِ چي پَه یَوْرَه طُورِ سِرَه
بَه نَشِي حَاصِلِدِي مَكْرَدَ دُو زَ هَمْسَرُو پَه مَابِیْنِ كِي عَادَةً وَلَا يَتَقَضَّى الْكُفَاءُ فِي كُلِّ زَمَانٍ فَالْإِثْنَانِ الْوِلَايَةُ

تسريح - د امام شافعي رحمه الله قیاس، چه د پلار نيکه نه علاوه ته د صغير په مال کي د تصرف اختيار بنسبه ددي خواب دادي چه په مال کي تصرف مکرر وي چه ولسي شي يونه خرڅ کړي نو هغه نه دوهم ته خرڅ کړي او دوهم نه دريم ته خرڅ کړي د صغير د بالغ کيدلو نه وروسته نه معلوم، چه د کوم خاني څخه به کوم خاني ته رسيدلي وي نو که د پلار نيکه نه علاوه بل چ د صغير په مال کي تصرف او کړو نود فعل ندرت او لاسي کول نه ممکن نه وي په دې وجه به، تصرف في المال، کي ولايت د الزام مفيد کيدل شي ود پلار نيکه نه علاوه ته ولايت د الزام حاصل نه وي نود پلار نيکه نه علاوه ته به په مال کي د تصرف حق هم نه وي

وَجَهٌ قَوْلُهُ فِي الْمَتْنِ الثَّانِيَةِ أَنَّ الْقِيَّاسَ سَبَبٌ لِحُدُوثِ الرَّأْيِ لِيُجُودَ الْإِذَائَةُ بِهِ دَوِيْمَةٌ مَسْئَلَةٌ كَيْ دَامَامُ شَافِعِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَفَوْجَ د ده چې ثيبه کيدل د حدوث د راي سبب دي د ممارست موندو په وجه سره فَأَذَرْنَا الْحُكْمَ عَلَيْهَا لِيُجِبَ نَوَاقِصُ حُكْمِ دَائِرِ كَرُوْهُ بِثَبَاتِ د پاره د آساني.

تسريح - دويمه مسئله چې د ولايت حق به په چا وي ؟ په دې کي د امام شافعي رحمه الله دليل دادي چه ثيبه کيدل د راي پيد کيدلو سبب دي ځکه چې ممارست موجود شو نو هر کله چې ثيبه ذي راي شوه و خپل نفع بفصل سمي پوهيږي نو په دې باندې ولايت ته هيڅ اړتيا شته دا اختيار منده ده نو په ثيبه کيدلو باندې د آسباب لږه حکم اولگولي شو

وَلَمَّا مَا دَكَّرْنَا مِنْ تَحَقُّقِ الْحَاجَةِ وَوُقُوفِ الشُّعْفَةِ أَوْ زَمَوِ د لِيل هغه دي کوم چې موږ بيان کړو يعنې تحقق د حاجت او کمال شفقت، وَلَا مُمَارَسَةَ تُعْذِرُ الرَّأْيَ بِدَوِيْمِ الشُّبُهَةِ فَيُذَرُّ الْحُكْمُ عَلَى الصِّغَرِ أَوْ هِيْخُ مِمَّارَسَتِ نَشْتَه جِي رِي بيبه کړي يعير د شهوت نه يو حکم نه دائر کولای شي په صغر باندې

تسريح - زموږ دليل د دې چه په صغير او صغيره کي حاجت هم متحقق دي او په پلار نيکه کي شفقت هم کمال دي او پاتې شوه داجبره چې ممارست (تحريره) راي پيدا کوي موږ وايو چه بغير د شهوت نه ممارست هم نه پيدا کوي يعير د شهوت نه جماع کول، او په ديوال کي دغره وهل برابر دي. نو حکم به په مسنده باندې دائر کولای شي نو هر کله چې صغر موجود شي نو ولايت به ثابت وي

لَمَّا لَمْ يَكُنْ يَتَوَقَّعُ كَلَامًا مُنَاقَاً تَقْدِيرَ قَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ هُغَه چې زموږ د کلام تائيد کوي په ماقبل کي د حضور ﷺ اړشد دي، الْبَيْكَاغُ إِلَى الْعَصَبَاتِ مِنْ غَيْرِ قُصْلٍ (۱) النكاح على العصبات، بغير د قصل نه وَالتَّزْيِيْبُ فِي الْعَصَبَاتِ فِي وَلايَةِ الْبَيْكَاغِ كَالْتَّزْيِيْبِ فِي الْأَرْثِ أَوْ تَرْبِيْبِ د عَصَبَاتُوْهُ وَلايَتِ د نکاح کي داسې دي لکه تَرْبِيْبِ جِي به و انت کي دي [وَلَا تُعْزَرُ مَخْرُوجًا بِالْأَقْرَبِ] او ولسي انعده محسوب وي د ولسي اقرب په وجه

تسريح - بيا د ولسي په سلسله کي د ماقبل کلام تائيد ددي حديث نه هم کيږي چه [النكاح إلى العصبات] په دې حديث کي پلار نيکه او ددوي نه په علاوه کي هيڅ توير شته اود نکاح د ولايت په سلسله کي به په عصبانو کي ترتيب هم هغه وي کوم ترتيب چې به ور شت کي وي لکه چې، اقرب الاولياء، زوي دي بيا محسوبي دي دغه ټول کسه ارح نه بيا پلار، بيا نيکه، بيا ددي نه پورته سلسله وار دي او ولسي ابعد به محسوب وي د ولسي اقرب به موجود گڼي کي به ولسي ابعد ته د ولايت حق نشي ورکولای والله اعلم بالصواب

د پلار نيکه په نکاح باندې د هيار بلوغ حکم

۱. قول شافعي رحمه الله في عقد زكروا صاحب الهدية لقوله منه السلام النكاح إلى الصعبات (قلت وسقط فية قوله بعد فاستأجر له ٢٤٤٣) وقول الحنفية في الدرية بعد ذكره، الحديث لم أحده (٦٢١) يقول العقد الضعيف ذكر هذا الحديث صاحب فتح مذهب السلف والفقهاء في المسقط في كنهه) -

فَإِنْ زَوَّجَهَا الْأَبُ وَالْجَدُّ يَعْنِي الصَّغِيرَ وَالصَّغِيرَةَ نُوْ كِه نکاح او کړو د دې دواړو پلار يا نيکه، فَلَا خِيَارَ لَهَا بَعْدَ الْبُلُوْغِ يَعْنِي د صغير او صغيرې، نونه به وي خیار دوي لره د بلوغ د دواړو نه،

بَلُوْغُهَا يَعْنِي د الجدة نيکه ① وافر کامل، پوره ② مباشرة گډون

تسريح - په دې عبارت کي په ولايت اجبار باندې تفريع بيان کړې شوې ده. فرماني که د صغير او صغيره نکاح پلار او کړه ي د پلار په غير موجود گڼي کي نيکه او کړه نودا نکاح به لازم وي اود بالغ کيدلو نه وروسته به صغير او صغيره ته خیار بلوغ حاصل نه وي.

لَا تُمْسِكُ امْلًا الرَّأْيَ وَافِرًا الشُّعْفَةَ ځکه چې پلار نيکه دواړه کامل الرأي او پوره شفقت والادي قِيلَ زَمَ الْعَقْدُ بِمُتَابَرَتِهِمَا نُوْ لازم به وي عقد د دوي په کاوه سره كَمَا إِذَا تَابَرَا بِرَضَاهُمَا بَعْدَ الْبُلُوْغِ لکه چې لازم ي کله چې پلار دا کړي وي د په رضامندی سره وروسته د بلوغ نه

تسريح - دليل دادي چه پلار او نيکه دواړه کامل رأي او پوره شفقت لري په دې وجه به د دواړو شوي نکاح لازم وي. لکه څنگه چې د بالغ کيدلو نه وروسته پلار يا نيکه ددي دواړو په رضامندی سره نکاح او کړه سودا نکاح به لازم وي.

د پلار نيکه نه علاوه د بل کس په نکاح د هيار بلوغ حکم

وَإِنْ زَوَّجَهَا غَيْرُ الْأَبِ وَالْجَدِّ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْخِيَارُ إِذَا ابْتَلَّ أَوْ كِه نکاح او کړو د صغير او صغيرې د پلار نيکه نه علاوه بل چا نو هر يو لره د دې دواړو نه خیار دي هر کله چې بالغ شي [إِنْ شَاءَ أَقَامَ عَلَى الْبَيْكَاغِ وَإِنْ شَاءَ فَفَسَخَ] وَهَذَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَحُمَيْدٍ وَرَجَحَهُمَا اللَّهُ (۱) که غواړي نو په نکاح دي قائم پاتې شي او که غواړي فسخ د کړي، دا د طرفينو پلوه په نزد

دي

حل اللقمة ① التدارك کمي پوره کول ② الجواب، حکم ③ حفي پتې ④ جلي بیکاره ⑤ الخلل رکاوټ ⑥ القضاء فيصله

تسريح - په دې عبارت کي په ولايت اجبار باندې تفريع بيان شوې ده. مسئله داده. که د صغير او صغيره نکاح د پلار نيکه نه علاوه بل چا او کړه. نود بالغ کيدلو نه وروسته به په صغيرينو کي هر يوته د خیار بلوغ په وجه د نکاح پاته پاتې کيدلو اود فسخ کاوه اختيار وي دا حکم د طرفينو پلوه په نزد دي

وَقَالَ أَبُو يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ لَا خِيَارَ لَهَا بَعْدَ ابْتِلَائِهَا بِالْأَبِ وَالْجَدِّ أَوْ امام ابو يوسف رحمه الله فرماني چې دې دواړو لره خیار نشته، قیاس په پلار نيکه باندې،

تسريح - امام ابو يوسف رحمه الله فرماني چه صغير يو ته به خیار بلوغ حاصل نه وي. امام ابو يوسف رحمه الله غير اب او غير جد قیاس کوي په اب او جد باندې. يعنې لکه څنگه چې د پلار نيکه کړې شوې نکاح لازم وي د بالغ کيدلو نه وروسته دانشي فسخ کولای. دغه ټول د غير اب اود غير جد تر لې شوې نکاح به هم لازم وي. د بالغ کيدلو نه وروسته به صغيرينو ته د فسخ کاوه اختيار نه وي. د مقيس او مقيس عليه په مينځ کي جامع قرابت دي. حاصل داچه د ابو يوسف رحمه الله په نيز د پلار نيکه په شان غير پلار او غير نيکه ته به هم، ولايت اجبار سره ولايت الزام حاصل وي.

۱. القول الرابع هو قول الطرفين في هذا كما في رد المحتار (٢٣١١٢) والعناية على هامش (١٧٥١٣) والبحر الرائق (٢١٢١٣) والهندية (٢٨٤١١) نقلاً عن القول الرابع (٢٥٧١١) -

کتاب النکاح

وَلَمْ يَشْرَطْ الْعِلْمَ بِالْخِيَارِ لِتَعَرُّفِهِ أَخْبَارَ الشَّرْعِ أَوْ دَعْلَمَ بِالْخِيَارِ شَرْطُ فِي خُكِهِ أَوْ بَلْ كَانُوا فِي دَعْدِهِ
بِهِ أَحْكَامُ دَ شَرْعٍ د پوهېدو د پره څر د رعو لي شي ، وَالَّذَارُ دَ الْعِلْمِ قَلَمٌ تَعْدَرُ بِالْجَهْلِ أَوْ دَا رَ الْإِسْلَامِ أَرِ الْعِلْمِ
دې ، بُو د جهل بالخير په وجه به معذوره به وي . بِخِلَافِ الْمُعْتَقَةِ لِأَنَّ الْأُمَّةَ لَا تَتَعَرَّفُ لِمَعْرِفَتِهَا قَتَعْدَرُ بِالْجَهْلِ
بِثُبُوتِ الْجَبَّارِ بِلَا حِلَافٍ د معتقې نه جه دغه د معروف د احكامو د پاره فارغه نه ده په دې وجه دغه د جهل په
ثبوت د جبار به وجه معذوره مقرر شوه

تفريغ:- د ، علم بالنكاح ، شرط في لگولې دې خود ، علم بالخيار ، شرط في نه دې لگولې تفصيل دادې چه
صغيره ته خود معلومه ده چه زمانكاش شوي ده خود معلومه نه ده چه د بالغ كيدلو نه روسته شريعت ماته
د خيار بلوغ حق راكړې دې يعنې دا مسئله معلومه نه ده اوس كه په داسې صورت كي د بالغ كيدلو نه
روسته خاموشه پاتې شي نو نكاح به لازم وي حالانكه دې ته د خيار بلوغ علم نشته دليل دادې كه
دارالاسلام دارالعلم دې د لوستلو او زده كړې موقع هم شته د آزاد كيدلو په وجه دا صغيره هم د شريعت په
احكامو د پوهيدلو او زده كاوه لپاره فارغ وه نو ددې جهل به معتبر نه وي او موږ به دا معذوره نه
گنړو ددې په خلاف معتقه ده چه د آزاديدلو نه روسته دې ته دا مسئله معلومه نه ده چه ماته د خيار عتق په
وجه د نكاح فسخ كولو حق دې نود آزاد كيدلو نه روسته به د معتقه سكوت رضامندي نه وي بلكه د
معلوميدلو پورې به خيار عتق پاته وي وجه داده چه وينځې د مولا په خدمت كي د مشغوليدلو په وجه د
شريعت د احكامو زده كاوه لپاره خپل وخت فارغ كولې شو په دې وجه به وينځه د خيار عتق نه د ناپوهتيا
په وجه معذوره گنړلې شي .

په سكوت د جبار به باطليدلو كي د باخبره اطلاق او هلك به حكم كي فرق

أَمَّا خِيَارُ الْبَيْتِ بِتَطْلٍ بِالسُّكُوتِ ، وَلَا يَنْتَظِلُّ خِيَارُ الْغُلَامِ مَا لَمْ يَقُلْ رَضِيَ بِي [أَوْ جِي وَمِنْهُ مَا يَعْلَمُ أَنَّهُ
سكوت سره او نه باطليري خيار د هلك تر څو پورې چې اونه فرماني زه راضي يم [أَوْ جِي وَمِنْهُ مَا يَعْلَمُ أَنَّهُ
رَضًا بِأَنَّ دَ دَ اَرخ به داسې څه اوشي چې معلومه شي چې دې رضادي [وَكَذَلِكَ الْجَارِيَةُ إِذَا دَخَلَ بِهَا
الزَّوْجُ قَبْلَ الْبُلُوغِ] اَعْتِبَارًا لِهَذِهِ الْحَالَةِ بِحَالَةِ ابْتِدَاءِ النِّكَاحِ دَا رَنك وينځه ده چې كله ورسره دخول او كړي
خاوند مخكي د بلوغ نه ، قياس د دې حال په حال د ابتداء د نكاح باندې .

حل المسئلة ① خيار اختيار ② الاعتاق آزادول ③ سكوت چپوالي ④ المخيرة هغه بنځه چاته چې اختيار
وړ كړې شوې وي ⑤ خلا ركاب ⑥

تفريغ:- په دې عبارت كي چې خيار بلوغ ، كوم چې مذكر او مؤنث دواړو ته گډ دې په دې تفريغ ده تقرير دا
دې چه د باكره خيار بلوغ په سكوت سره باطليري او د هلك خيار بلوغ په سكوت سره نه باطليري . بلكه
صراحتاً به [رضيت] وائي يعنې چه ، زه راضي يم ، يا څه داسې علامت اوموندي شي چه په رضامندي
باندې دلالت كوي ، مثلاً په بالغ كيدلو بنځې له مهر اوليگي يا دوستانو ته دعوتونه وغيره پيل كړي
يا د بنځې سره جماع او كړي په دې ټولو خيزونو سره رضامندي موجود كيږي . نو خيار بلوغ به ساقطيري
دغه ټول ، جاريه نيسه ، ده چه ددې خاوند د بالغ كيدلو نه مخكي جماع او كړه نو ددې په حق كي هم سكوت
كفي نه دې بلكه صراحتاً به د رضامندي اظهار كوي يا سل څه علامت ددې دا څه اوموندي شي چه ددې
نه رضامندي معلوميري ددې ټولو دليل دادې چې دا حالت قياس شوې دې د نكاح په ابتدائي حالت
بدي د قياس تفصيل دادې چه صغيره باكره كله بالغ شوه او ددې نه ولي د نكاح په ابتدائي حالت
باكره بالغه خاموش شوه نو ددې داسكوت به رضامندي وي دغه ټول كه د صغيره لپاره خيار بلوغ وي او
بالغه شي او سكوت اختيار كړي نو ددې داسكوت به رضامندي شمارلې شي او خيار به باطل وي دا
حالت به د نكاح په ابتدائي حالت باندې قياس كولې شي او دغه شان هلك او جاريه نيسه ده چه كله ددوي

کتاب النکاح

نه دنکاح اجازت اوغوښتلې شي . نو ددې دواړو سکوت به رضامندی نه شي شمارلې بلكه په ژبه به د
رضامندی اظهار كوي . يا چې څه ښکاره دلالت پياموندي شي هم دا حال به وي دخيار بلوغ به وخت ، چې
ددوي سکوت به رضامندی نه وي . بلكه په ژبه به اظهار كوي ب چې څه ښکاره دلالت اوموندي شي دا
حالت به د نكاح په ابتدائي حالت باندې قياس كولې سي

وَخِيَارُ الْبُلُوغِ فِي حَقِّ الْبَيْتِ لَا يَمْتَدُّ إِلَى آخِرِ الْجُلُوسِ أَوْ خِيَارُ دَ بُلُوغِ د ب كړې په حق كي ممتد كيږي نه د
مجلس تر آخره پورې وَلَا يَنْتَظِلُّ بِالْقِيَامِ فِي حَقِّ الثَّيِّبِ وَالْغُلَامِ لِأَنَّهُمَا تَبَيَّنَتْ بِأَثْبَاتِ الزَّوْجِ أَوْ نَهَاطِطِ بِلِي رِي بَ أَوْ
درېدو سره په حق د ثبيې او غلام كي ، ځكه چې دغه نه دې ثابت شوي د خاوند په ثبوتلو

تفريغ:- دا عبارت دويمه تفريغ ده . حاصل د چه خيار بلوغ د ب كړه په حق كي دمجلس اخره پورې نه ممتد
كيږي د مجلس نه مراد هغه مجلس دې په كومه كي چې صغيره بالغ شوې وه يعنې به كوم مجلس كي نې
چې په رومي خل وينه اوكتله حالانكه د نكاح خبر مخكي معلوم شوې وو ي مخكي بالغه شوې وه او اوس
په دې مجلس كي د نكاح خبر ملاوتشو نو په دواړه صورتونو كي به سكوت خيار بلوغ باطلوي او د ثبيې او
هلك په حق كي خيار بلوغ په ودرېدلو سره نه باطليري . بلكه دمجلس به علاوه پورې هم ممتد كيږي
خاصكر د ثبيې په حق كي . دليل دادې چه دثبيې لپاره خيار بلوغ ، د زوج په ثبوتيدلو سره به كيږي او كوم
شي چې د زوج په ثبوتيدلو سره نه ثبتيږي هغه به په مجلس باندې منحصر نه وي ځكه چې كوم شي د
تقويض د قبيلې څښي وي هغه به مجلس باندې منحصر وي

بَلْ يَقُومُ الْخُلُقُ بِلَكِهِ دَ وَهْمٌ دَ خَلَلٍ بَ وَجْهَ قَائِمًا يَنْتَظِلُّ بِالرَّضَا عَنِ أَنَّ سَكُوتَ الْبَيْتِ رَضًا نَو دعه به په رص
سره باطل وي مگر دباكړې سكوت رضا ده

تفريغ:- دې عبارت سره نې داسې دليل بيان كړې دې چه باكره او هلك دواړو ته گډ دې د دليل حاصل
دادې چه خيار بلوغ په عدم رضا سره ثابتيري . د خلل د توهم په وجه او كوم شي چې په عدم رضا سره
ثابتيږي هغه په رضا سره باطليري د منافي موجود كيدلو په وجه خودا چې د باكره سكوت رضامندي
ده د هلك سكوت رضامندي نه ده . نود باكره خيار به صرف په سكوت سره باطل وي او د هلك سكوت به
دمجلس نه علاوه پورې پاته وي .

بِخِلَافِ خِيَارِ الْعَتَقِ لِأَنَّهُ كُنْتُ بِالْأَثْبَاتِ الْمَوْلى وَهُوَ الْإِعْتِقَاقُ بِخلاف د خيار د عتق نه ځكه چې دغه ثابت شوي
دې د مالك په ثبوتولو سره او دغه آزادول دي ، فَيُعْتَبَرُ فِيهِ الْجُلُوسُ كَمَا فِي خِيَارِ الْبَيْتِ نَو په دې كي به
اعتبار كولاى شي د مجلس لكه په خيار د مخيره كي

تفريغ:- په خلاف د خيار عتق په دې عبارت كي په خيار بلوغ او خيار عتق كي توپير كول غواړي . فرماني
چې خيار عتق د خيار بلوغ مخالف دې ځكه چې خيار عتق د مولا په ثبوتولو سره ثابتيري او هغه اعتاق
دې ، ځكه كه مولا نه آزادولي . نود معتقه لپاره به خيار عتق نه ثابتيدلې . نو په دې كي به د مجلس اعتبار
كولې شي . ځكه چې په ماقبل كي دا قاعده تيره شوې ده چه هر هغه خيار كوم چې د بل په ثبوتولو سره
ثابتيږي هغه په مجلس باندې منحصر وي . لكه څنگه چې خيار د مخيره دې . مثلاً خاوند خپلې بنځې ته
او وئيل [اختاري نفسك] نود بنځې دا اختيار به د مجلس اخره پورې پاته وي . د مجلس د ختميدلو نه
مخكي به يا نكاح فسخ كوي . يا به نې پاته ساتي . والله اعلم بالصواب

د خيار بلوغ په وجه د فرقت حكم

أَمَّا الْفَرْقَةُ بِخِيَارِ الْبُلُوغِ لَيْسَتْ بِطَلَاقٍ بيا چې كوم فرقت د خيار بلوغ په وجه سره وي ، نه دى طلاق لِأَنَّهُ يَصِحُّ
مِنَ الْأُنْثَى وَلَا طَلَاقَ لَهَا ځكه چې دا فرقت د بنځې د جانب نه هم صحيح كيږي ، او د طلاقو حق بنځې نه

نشته. وَكَذَلِكَ يَخْتَارُ الْعَقْدُ بِمَا يَتَنَبَّأُ أَوْ دَعَا دَوْل هغه چې د خیار عتق په وجه سره وی په هغې دلیل سره چې مور بیان کړل.

توضیح- صورت د مسئلې دادي چه دخیار بلوغ په وجه چې د دخول نه وړاندې یا روسته کوم فرقت شوي دي دي ته طلاق نه وائی دلیل دادي چه دخیار بلوغ په وجه فرقت د بنځې د اړخه هم صحیح کیږی. او بنځې ته د طلاق اختیار نه وی خو که طلاق اومنلې شی. نو د بنځې د اړخه به هم طلاق ورکول لازم شی. اودا غلط دی د طلاق نه کیدلو قاتده به په دوی ادوا صورتونو کې ښکاره شی. رومبی داچه فرقت که د دخول نه محکمي وی نو په خاوند باندې به نصف د مسمی (مهر) واجب نه وی که دا طلاق وې نو نصف مهر به واجب وې دوه صورت دا چې د فرقت نه روسته که دواړو نکاح او کړه نو خاوند به د درې طلاکو مالک وی که فرقت طلاق وې. نو اوس د نکاح ثانی نه روسته به د دوی ادوا طلاق مالک وې. او دغه دَوْل د خیار عتق په وجه فرقت ته طلاق نه وائی. د تیر شوی دلیل په وجه.

بِطَلَقِ الْمُخْتَارَةِ بِخِلَافِ د مخیرې نه لَأَنْ الزَّوْجَ هُوَ الَّذِي مَلَكَهَا وَهُوَ مَالِكٌ لِلطَّلَاقِ ځکه چې دې لره خاوند مالک کړی ده او خاوند د طلاکو مالک دي

توضیح- ددې په خلاف مخیره ده چه د تخیر په وجه فرقت به طلاق شمارلې شی. دلیل دادي چه خپله بنځې شي د تخیر په ذریعه د طلاق مالک جوړه کړې ده او خاوند د طلاق مالک وو نو گویا چې خاوند طلاق ورکړې دې بنځې نه دي ورکړې

د خیار بلوغ په صورت کې د بوض به وراثت باندې د وراثت حکم

إِنْ مَاتَ أَحَدُهُمَا قَبْلَ الْبُلُوغِ وَرَثَةُ الْآخَرِ أَوْ كَهْ بِه زوجینو کې یو مړ شو د بالغیدو نه مخکي نو بل به د دواړو وراثت وی. وَكَذَلِكَ إِذَا مَاتَ بَعْدَ الْبُلُوغِ قَبْلَ التَّفْرِيقِ لَأَنَّ أَصْلَ الْعَقْدِ مَحْجُوزٌ دغسې چې مړ شو په دوی کې یو روسته د بلوغ نه مخکي د تفریق نه ځکه چې صل عقد صحیح دي وَالْمَلِكُ ثَابِتٌ بِهِ وَقَدْ انْتَهَى بِالنَّوْثِ اَوْ كَوْم ممت (ضع) چې په دې سره ثابت شوي وه هغه انتهی ته او رسیده په مرگ سره

توضیح- صورت د مسئلې دادي چه د خیار بلوغ حاصلیدلو په صورت کې که د بلوغ نه وړاندې یا د بلوغ نه روسته د قضی د تفریق نه وړاندې. احد الزوجین. مړ شو نو بل به ددې وراثت وی. که انجلی مړه شوه هلك به وراثت وی او که هلك مړ شو نو انجلی به وراثت وی دلیل دادي چه اصل عقد خو صحیح دي. په دې وجه د قضی د تفریق نه وړاندې وطی حلال ده او په اصل عقد سره چې کوم ملک ثابت شوي وو د مرگ په وجه هغه جیل انتهد. نه اورسیدلو او کوم شی چې خپل انتهد ته اورسی هغه نه زائل کیږی. بلکه په مستحکم طور باندې ناشی هم دا وجه ده چه د مرگ په صورت کې د زوجیت رسته به په جنت کې هم پاته وی. خود طلاق په صورت کې به مطلقه په جنت کې طلاق ورکونکی خاوند ته نه ملاویری. نو هرکله چې په مرگ سره د زوجیت رسته مستحکم شوي ده نو په خپلو کې به یو بل نه وراثت هم ملاویری

بِخِلَافِ مُبَاشَرَةِ الْعَضَلَى إِذَا مَاتَ أَحَدُ الزَّوْجَيْنِ قَبْلَ الْإِجَازَةِ بِخِلَافِ د مباشرت د فضولی نه چې هرکله په زوجینو کې یو مړ شي مخکي د اجازت نه لَأَنَّ الْبَيْكَاةَ مَوْقُوفٌ قَبْلَ طَلْقِ الْبَيِّنَاتِ ځکه چې نکاح په مباشرت د فضولی باندې موقوف دي نو د مرگ په وجه به باطلیږی وَهَاهُنَا قَدْ قَبِلْنَا قَوْلَهُ دلتا نافذ دي نو د مرگ په وجه به منقر او ثابت وی.

توضیح- په خلاف ددې چې کوم فضولی د بنځې او سړی. د اجازت نه بغیر ددوی دواړو نکاح او کړه. اوس د اجازت ورکوه به مخکي. احد الزوجین. مړ شو. نو بل ته به وراثت نه ملاویری. ځکه چې نکاح د فضولی د زوجینو په احارت باندې موقوف ده خود. احد الزوجین. په مړ کیدلو باندې نکاح باطل شوه. نو وراثت به هم نه جری کیږی اود متن په مسئله کې نکاح نافذ ده نو په مرگ باندې به هم ثابت وی. والله اعلم بالصواب

د غلام، ماشوم، اود محبون د ولایت حکم

قَالَ لَا وَلاَئَةَ لِغُلَامٍ وَلَا صَغِيرٍ وَلَا مَجْنُونٍ اَوْ نَشْتَه ولایت د غلام د پاره او نه د صغیر د پاره او نه د محبون د پاره. لَأَنَّ الْوَلاَئَةَ لِمَنْ عَلَى الْقِيَمَةِ فَأُولَئِكَ لَا تَثْبُتُ عَلَيْهِمْ ځکه چې د دوی پخپل ذات ولایت ینشتې نو پخپل غیر نه ی په درجه اولی ولایت ثابت نه وی. وَلَئِنْ هَذِهِ وَلاَئَةُ نَظَرٍ وَلَا تَنْظَرٍ الشُّبُوحُ إِلَى هَذِهِ اَوْ ځکه چې دا ولایت نظریه دي. او دوی ته په سپارلو کې هیڅ نظر او شفقت نشته.

هل اللغة ① ولاية اختيار، تصرف ② نظرية شفقتی ③ التفویض سپار ④ التوارث د یو بل نه میراث اوزل ⑤ سبیل لاره، حجت

توضیح- فرمائی. چه غلام، صغیر او مجنون (لیونی) ته د ولایت حق نشته. ① دلیل دادي چه. ولایت متعدیه. د. ولایت قاصره. فرع ده نو کوم کس ته چې په خپل ځان باندې ولایت حاصل نه وی نو په سر بندې به په درجه اولی حاصل نه وی. اودې درې وار ته په خپل ځن بندې د ولایت حق نشته. نو په بل باندې به هم نه وی. ② دوهم دلیل دادي چه د ولایت دارومدار په شفقت باندې دي. اودې درې وار ته که د نکاح امور اوسپارلې شی. نو په دوی کې هیڅ شفقت نشته ځکه چې ماشوم او دیوانه خود کتو حصولو نه عاجز دی او پاتې شو غلام، نو دې د مولا په خدمت کې د بوخت کیدلو په وجه کفو نشی حاصلولی

وَالوَلاَئَةُ لِلْكَافِرِ عَلَى مُسْلِمٍ يَقُولُهُ تَعَالَى اَوْ نَشْتَه ولایت کافر لره په مسلمان باند. د دې وجهې نه چې د حق تعالی ارشاد دي. وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا اَوْ هرگز نه ورکوی الله کفرانو لره په مسلمانانو څه لار. وَلِهَذَا لَا تَقْبَلُ شَهَادَتُهُ عَلَيْهِ وَلَا تَوَارِثُانِ أَمَّا الْكَافِرُ فَتَثْبُتُ لَهُ وَلاَئَةُ الْإِسْلَامِ عَلَى وَلَدِهِ الْكَافِرِ يَقُولُهُ تَعَالَى په دې وجه نه شی قبولې شهادت د کافر په مسلمان او نه د یو بل نه میراث وړی. پاتې شو کافر نو د ده د پاره د خپل کافر خوښی د نکاح کاوه ولایت حاصل دي ځکه چې د حق تعالی ارشاد دي وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ اَوْ کوم خلگ چې کافر دی هغه د یو بل اولیاء دی. وَلِهَذَا تَقْبَلُ شَهَادَتُهُ عَلَيْهِ وَيُورِثُهُمَا التَّوَارِثُ اَوْ په دې وجه د کافر شهادت په کافر مقبول وی او په دوی کې وراثت جاری وی

توضیح- صاحب د قدوری رحمه الله فرمائی. چه کافر ته به هم د مسلمان په خلاف د ولایت حق نه وی ځکه چې الله تعالی فرماتیلی دی. چه. الله کافر ته د مسلمان په خلاف څه لاره نه ورکوی. اود سبیل نه مراد دلتا کی شرعی تصرف دي. او چونکه کافر ته په مسلمان باندې د ولایت حق نشته په دې وجه د مسلمان خلاف د کافر گواهی هم نه قبلیری. او نه په کافر د مسلمان وراثت جوړیږی. اونه به مسلمان د کافر وراثت جوړیږی. البته کافر ته دخپل کافر خوی په نکاح کاوه ولایت حاصل دي. د قرآن د آیت نه ثابت دی. یعنی. کافران بعض د بعض دوستان دی. او هم په دې وجه د کافر گواهی د کفر په خلاف قبلیری. او په دوی کې پخپلو کې وراثت هم جاری کیږی.

د عصبات په عدم موجودکي کې د ولایت مستحقین

وَلَقَدْ غَوَّيْنَا عَنْ آلِ الْعَقَابِ وَلاَئَةَ الزَّوْجَيْنِ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ اَوْ د غیر ع سهر تو د پاره د اقاربو نه د نکاح کاوه ولایت دي. په نیز د امام ابوحنیفه رحمه الله نه مَعْنَاهُ عِنْدَ عَدَمِ الْعَصَبَاتِ دې مطلب دا دي چې عصبات نه وړی. وَهَذَا اسْتِحْسَانٌ اودا استحسان دي وَقَالَ مُحَمَّدٌ رحمه الله اَوْ فرماتیلی دی امام محمد رحمه الله لَا تَثْبُتُ تَبْتِيرِي اولايت د غیر عصباتو لپاره (قول) قیاس دي وَهُوَ وَلاَئَةُ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رحمه الله (ا) او دا د

القول الرجوع هو قول أبي حنيفة رحمه الله وابو يوسف رحمه الله مع عسى الأصح كذا في فتح القدير (١٨٢٣) والحدیث (١٦٥١) ورد المختار (٢٣٩٣) ومجمع الأنهر (٣٣٨١) والهندية (٢٨٤١) تَلَا عَنْ الْقَوْلِ الرَّاجِعِ (٢٥٨١)-

امام ابو حنيفه رحمه الله نه وويل **ابن يوسف في ذلك مضطرب والافواه ممتد** او د امام ابو يوسف رحمه الله مشهور قول په دې ډول کې مېردي او منهوده دا ده چې دې د امام محمد رحمه الله سره دي

هل اللغة ^١ مضطرب كذا، متردد، عريقيني ^٢ صون سائنه ^٣ السلطان بادشاه ^٤ التفويض سپارل، حواله كول

توضیح - مسنده داده چه د عصبياتو په عدم موجودگي کې به ولايت د چا لپاره ثابت وي په دې اړه کې اختلاف دی: امام صاحب رحمه الله په بېر به د عصبياتو نه علاوه د نورو رسته دارانو لپاره ثابت وي. مثلاً موم، نروړي، وغيره د امام صاحب رحمه الله مذهب استحساناً دي. او د امام محمد رحمه الله په نيزد عصبياتو نه علاوه د نورو رسته دارانو لپاره ولايت ثابت نه دي او قياس هم دا دي د امام ابو يوسف رحمه الله په قول کې اضطراب دي خو مشهوره داده چه د امام محمد رحمه الله سره دي.

هَمَّتْ مَوْنًا، وَلَإِنَّ الْوَلَايَةَ لَأَمَّا تَبَيَّنَتْ صَوْنًا لِقَرَابَةٍ عَنْ نِسْبَةٍ غَيْرِ الْكُفَاءِ إِلَيْهَا وَإِلَى الْعَصَبَاتِ الصَّبَاةِ د صاحبو دليل دي هغه چې مونږ روایت کړو ځکه چې ولايت ثابتېږي د قرابت محفوظ کاوه د پاره د غير کفود ده ځکه په منسوب کاوه سره او د سائنه د ع سهار تو اړخ ته په سپارلو کې دي،

توضیح - صاحبو چې دليل په مقل کې روايت شوي حديث دي يعني [النكاح الى العصبات] او الف لام، دحس دي مو مطلب به داوي چه حس نكاح سپارلي شوي ده. جنس عصبياتو ته ددوي غير ته په دې کې هيڅ دخل شته دوهم دليل عقلي دادي چه ولايت د قرابت د سائنه لپاره وي چه رسته دارو اړخ ته غير کفو منسوب نکړي شي. او دا سائنه به عصبياتو ته په سپارلو سره کيږي. ځکه چې د ولايت حق صرف عصبياتو ته دي. د عصبياتو نه علاوه نه نشته.

وَلَا يَسِيءُ خِيَفَةً أَنْ الْوَلَايَةَ نَظَرِيَّةٌ وَالنَّظَرُ يَتَحَقَّقُ بِالتَّفْوِيزِ مَنْ هُوَ الْمُخْتَصُّ بِالْقَرَابَةِ الْبَاعِنَةِ عَلَى الشَّفَقَةِ د ابو حنيفه رحمه الله دليل دا دي چې ولايت نظري دي او نظر او شفقت متحقق کيږي په سپارلو سره هغه سري اړخ ته کوم چې په شفقت آماده کړونکي قرابت سره مختص وي

توضیح - د امام صاحب رحمه الله دليل دادي چه د ولايت مدار په شفقت باندې دي. او شفقت به په هر هغه کس کې موجود وي چه په هغه کې، قرابت باعنه علی الشفقت، موجود وي. نو په کوم کس کې چې داسې قرابت موجود شي. هغه ته به ولايت حاصل وي. که عصبه وي. او که غير عصبه وي. او د [النكاح الى العصبات] حديث خواب دادي. چه د عصبياتو په موجودگي کې به نكاح هم دوي ته سپارلي شي. خوددوي په عدم موجودگي کې د غير عصبياتو نفی نه ده شوي.

وَمَنْ لَا ذَلِكَ لَهَا يَغْنَى الْعَصَبَةُ مِنْ هَبَةِ الْقَرَابَةِ او د کومې ښځې چې څوک ولي نه وي، يعني عصبه د جهت د قرابت نه. **إِذَا رَوَّجَهَا مَوْلَاهَا** الذي اغتنمها حازمه کله چې دې نكاح او کړو د دې مولي، کوم چې دا ازاده کړي ده، نو جائز دي **لِأَنَّ أَجْرَ الْعَصَبَاتِ** ځکه چې اقا اخر العصبه دي **وَإِذَا عُدِمَ الْأَوْلِيَاءُ فَالْوَلَايَةُ إِلَى الْأُمَامِ وَأَهْلَائِهِمْ** او هر کله چې واره ولي، ختم شي نو ولايت د امام او حاکم د پاره دي. **لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالسُّلْطَانُ وَلِيُّ مَنْ لَا وَلِيَ لَهُ** (۱) ځکه چې د نبی کریم صلی الله علیه و آله ارشاد دي. چه بادشاه ولي دي د هغه چا چې ولي نه وي

(۱) من حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه أبو داود في النكاح باب ۱۹ رقم ۲۰۸۳ والترمذي في النكاح باب ۱۴ رقم ۱۱۰ وابن ماجه في النكاح باب ۱۵ رقم ۱۸۷۹

توضیح - صاحب د قدوري رحمه الله بيان کړی دی. که د صغیره ولي نه وي يعني د قرابت په وجه عصبه نه وي او ددې نكاح مولا عتاقه او کړه. نو ټيک ده ځکه چې دا آخري عصبه دي او هرکله چې هيڅ څوک ولي نه وي نه عصبه وي او نه غير عصبه وي نو په دې صورت کې ولايت امام او حاکم لپاره وي د امام نه مراد حليفه او د حاکم نه مراد دده نائب دي ياد حاکم نه مراد قاضي دي خو قاضي ته به د نكاح ولايت هغه وحت حاصل وي. هرکله چې امام ده ته ددې اختيار ورکړي وي. په دليل کې حديث دي. چه، د چا هيڅ څوک ولي نه وي دهغه ولي امام دي.

د ولي اقرب په عدم موجودگي د ولي ابعد ولايت

إِذَا غَابَ الْوَلِيُّ الْأَقْرَبُ غَيْبَةً مُنْقَطِعَةً جَازِلِمَنْ هُوَ أَبْعَدُ مِنْهُ أَنْ يَرْوِّجَ هر کله چې قريب ولي غائب وي په غيبت منقطعه سره نو جائز دي د لرې ولي لره چې دې نكاح او کړي، **وَقَالَ زُفَرِيُّ لَا يَرْوِّجُ إِلَّا الْوَلَايَةَ الْأَقْرَبُ قَائِمَةً** او امام زفر رحمه الله فرماني چې جائز نه دی ځکه چې ولايت د اقرب قائم دي. **لَأَنَّهَا تَبَيَّنَتْ حَقًّا لَهُ صِبَالَهُ يَنْقَرِبُ** **فَلَا تَقْطَلُ بِغَيْبَتِهِ** ځکه چې هغه د ده جوړشوي حق ثابت شوي دي نو په غيبت سره نه باطلېږي، د پاره د محفوظ کاوه د قرابت **وَلِهَذَا الْوَلَايَةُ لَهَا حَيْثُ هُوَ جَائِزٌ** دا وجه ده چې که هغه ورته نكاح و کړو هغه ځي کوم ځي چې وه نو جائز دي، **وَلَا وَلَايَةَ لِلْأَقْرَبِ مَعَ وَلَايَةِ** او د اقرب د ولايت سره د ابعد ولايت نه وي.

هل اللغة ^١ ولايت نظرية د شفقت او مهرباني اختيار ^٢ مقدم وړاندې ^٣ متساويين دوي (دوه برابر) توضیح - په ماقبل کې علامه مرغيناني رحمه الله بيان کړی وو چه د ولي اقرب په موجودگي کې، ولي ابعد محروم وي په هغې دا مسئله متفرع ده. مسئله داده چه، ولي اقرب، مثلاً د غيبت منقطعه په طور باندې نائب شونو ولي ابعد مثلاً د نيکه به د تزويج ولايت ثابت وي. او که نه؟ يعني د ولي اقرب په غير موجودگي کې به ولي ابعد ته د نكاح اجازت وي. او که نه؟ زموږ په نيز خو جائز دي. او امام زفر رحمه الله دي ته تاجز وائي **إِذَا** امام زفر رحمه الله د دليل حاصل دادي چه د ولي اقرب ولايت موجود دي ځکه چې دي ددې لپاره حق ثابت شوي دي چه د قرابت سائنه اوشي. نو د ولي اقرب په غائب کيدلو سره به دده ولايت نه باطلېږي. او ددې تنيد ددې نه هم کيږي. چه ولي اقرب که د صغیره نكاح هلته کې او کړه کوم ځانې کې چې دي په سفر کې موجود وي. نو دا نكاح شرعاً درست ده ددې نه هم معلومېږي چه د ولي اقرب ولايت پاته دي گني دده ترلي شوي نكاح به درست نه وي. او هرکله چې د ولي اقرب ولايت پاته دي. نو ولي ابعد ته به د ولايت حق حاصل نه وي. ځکه چې د ولي اقرب ولايت پاته وي. نو ولي ابعد محروم وي.

وَلَكِنْ أَنْ هَذِهِ وَلَايَةٌ نَظَرِيَّةٌ وَلَيْسَ مِنَ النَّظَرِ التَّفْوِيزُ إِلَى مَنْ لَا يَنْتَفِعُ بِرَأْيِ زَمْرٍ دليل دا دي چې دا ولايت نظري دي. او دا څه نظر او شفقت نه دي چې داسې سري ته ولايت اوسپارلي شي د کوم د رأي نه چې نفع نه شي حاصلېدي، **فَقَرُصْنَا إِلَى الْأَقْرَبِ** نو موږ دا ولي ابعد ته اوسپارلو،

توضیح - زموږ دليل دادي. چه د ولايت مدار په شفقت باندې دي او د کوم کس د رأي نه چې نفع اخست ممکن نه وي. نو ده ته د نكاح امور په سپارلو کې هيڅ شفقت نشته. ځکه موږ نكاح ولي ابعد ته اوسپارله. او ولي ابعد زموږ په نيز په امام او حاکم باندې مقدم دي لکه کله چې ولي اقرب مړ شي

مَقْدَمٌ عَلَى السُّلْطَانِ او ولي ابعد مقدم دي په بادشه. **كَمَا إِذَا مَاتَ الْأَقْرَبُ لَكَ** چې ولي اقرب مړ شي، **وَلَوْ رَوَّجَهَا حَيْثُ هُوَ قَبْلَهُ مِنْهُ وَعَدَّ التَّسْيِيمَ نَقُولُ لِلْأَقْرَبِ الْقَرَابَةُ وَقَرَّبُ التَّذْيِيرِ لِلْأَقْرَبِ عَكْسُهُ** او که ولي اقرب کوم ځاي کې وي هلته دې نكاح او کړي نو په دې کې منع ده او د تسليم نه نو موږ وايو چې د ولي ابعد د پاره بعد د قرابت دي او قرب تد بير دي او د ولي اقرب د پاره دې عکس دي **فَقَرُّ لَامُ مَزْلَةٍ وَلَيْسَ مُتَسَاوِينَ** **فَأَيُّمَا عَقَدَ تَقْدُّمًا** نو د

د دوی ادوا برابر درجو اولیاء جوړ کړي شو نو په دوی کې چې کوم یونکاح او کړی نافذ به وی او رد کولی به نه شی.

توضیح - په دې عبارت کې په امام شافعی رحمته الله علیه باندې رد دي. ځکه دې فرماني چې ولی اقرب که مړ شي نو ولایت به ولی ابعده اړخ ته نه منتقل کیږي. بلکه امام وقت اړخ ته به منتقل کیږي دغه ډول که ولی اقرب غائب شي بیا به هم ددوی په ټیيز امام وقت ته ولایت حاصل وي. ولی ابعده ته به حاصل نه وي. پخو زموږ په تیر ولی ابعده په امام وقت باندې مقدم دي.

د حضرت امام زفر رحمته الله علیه د قول (ولو زوجها حیث هو) خواب دادې چې موږ دا نه منو چې ولی اقرب کوم ځانې کې هم موجود وي. او هلته کې نې نکاح او کړله کوم ځانې کې چې اوسېږي. نو نکاح به درست وي. بلکه زموږ راني داده چې نکاح به درست نه وي. نو دا مسئله په دلیل کې پیش کول مناسب نه دی او که موږ ورسره چې د ولی اقرب د غائب کیدلو په حالت کې شوې نکاح ټیټک ده نو ددې وجه داده چې په ولی اقرب او په ولی ابعده دواړو کې یوه یوه خوبی او یوه یوه خرابی ده ځکه چې په ولی ابعده کې بعد د قرابت او قرب د تدبیر دي او په ولی اقرب کې قرب د قرابت، او بعد د تدبیر دي نو دا دواړه داسې شول که چې د یوې درجې دوی ادوا ولیان وي او قاعده ده که د برابر درجه دوی ادوا ولیان وي. نویه دې دواړو کې چې کوم یو کس هم عقد د نکاح او کړي هغه به نافذ وي دا به نشي رد کولی دغه ډول دلته کې هم چې کوم عقد کوي. هغه به نافذ وي په دې وجه د ولی اقرب کړي شوې نکاح نافذ کړي شوي ده.

غیبت مقطعه

وَالْغَيْبَةُ الْمَنْقُطَةُ أَنْ يَكُونَ فِي بَيْتِ الْقَوَائِلِ فِي السَّنَةِ الْأَمْرَ وَالْمَقْطُوعَةَ دې چې هغه په داسې ښار کې وي چې قافلې ورته نه رسي په کال کې مگر یو وار، وَهُوَ اخْتِيَارُ الْقُدُورِيِّ أَوْ غَيْبَتِ مَنْقُطَةٍ د قدوري خوښه کړي ده.

حل اللغة ① القوافل جمع د قافله، د گنرو خلکو هغه جماعت او ډله چې په یو ځانې د یو ځمکې ته بل ځانې ته سفر کوي ② استطلاع معلومول ③ ابقاء پاته پاتې کول.

توضیح - مصنف رحمته الله علیه په دې عبارت کې د غیبت مقطعه تعریف کول غواړي په دې اړه کې د صاحب د قدوري رحمته الله علیه مختار مذهب خودا دي چې سړي داسې ښار ته لاړ شي چې هلته کې قافلي په کال کې یو ځل شي.

وَقِيلَ أَكُنْ مَدَّةَ الْقَرَارِ وَيُطْلَى شَيْءٌ دې چې ادنی مده د سفر ده، لِأَنَّهُ لَا غَايَةَ لِقَصَاةٍ وَهُوَ اخْتِيَارُ بَعْضِ الْمُتَأَخِّرِينَ ځکه چې د منتهی د سفر څه انتها نشته او دا خوښه کړي ده بعضو متاخرینو.

توضیح - د بعض متاخرینو مختار مذهب دادې چې ادنی موده د سفر، یعنی د درې ورځو په مسافه باندې تللو سره به غیبت مقطعه متحقق کیږي. ځکه چې د سفر د مودې هیڅ انتهاء نشته. نو د سفر د ادنی مودې اعتبار شوي دي.

وَقِيلَ: إِذَا كَانَ بِحَالِ يَمُوتُ الْكَفَّ طَبِيبًا بِاسْتِظْلَافِ رَأْيِهِ أَوْ يُطْلَى شَيْءٌ دې چې کله په داسې حال کې وي چې کفو به فوت شي د ده په رای معلومولو سره. وَهَذَا الْقَوْلُ إِلَى الْغَيْبَةِ لِأَنَّهُ لَا نَظَرَ فِي إِبْقَاءِ وَلَا يَتِمُّ حَيْثُ كَانَ أَوْ اقْرَبَ إِلَى لَفْظِهِ ځکه چې دغه وخت په ولایت باندې پاتې کاوه کې څه شفقت نشته.

توضیح - بعض حضرات چې په هغوی کې شمس الانام سرخسې رحمته الله علیه هم دي ددوی راني داده. که ولی داسې ځانې ته لاړ شي چې دده راني که معلومېږي نو کفو فیما کیږي بویه داسې صورت کې به غیبت مقطعه متحقق وي. د قول دغه دلاخوا سره زیت قریب دي ځکه چې د کفو فوت کیدلو باوجود دده ولایت پاته ساتلو کې هیڅ شفقت نشته دې حالانکه د ولایت مدار په شفقت باندې دي په دې وجه په جامع صغیر کې

ونیلې شوي دي. چې ولی که په ښار کې پټ شو. او دده په اړه کې هیڅ چاته علم نه وي. نو دا به غیبت مقطعه وي والله اعلم.

دمجنونې په پلار او بالغ خوي کې به مستحق د ولایت نه وي!

وَأَمَّا الْجُنُونُ فِي الْوَهْمِ وَالْهَلَاكِ فِي نِكَاحِهَا أَيْ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ (١) او هر کله چې جمع شي په مجنون نه کې د دې پلار او خوي نو د دې نکاح کوونکې ولی د دې خوي دي. په قول د امام ابوحنيفه، او ابی يوسف کې، وَقَالَ مُحَمَّدٌ رحمته الله علیه أَيْهَا لَأَنَّهُ أَوْفَرُ شَفَقَةٍ مِنَ الْإِنْسَانِ او امام محمد رحمته الله علیه فرماني چې پلار دې ځکه چې هغه زیات شفقت والا دي د ځوی نه.

حل اللغة ① المجنون: لیونی ② اوفر زیات ③ انکاح په نکاح ورکول.

توضیح - مسئله داده چې یو مجنون ښځې پلار دي. او د مخکنی خاوند نه شي بالغ زوي دي نو ددې مجنون ښځې د ولایت حق به چاته حاصل وي. په دې سلسله کې د شیخینو رحمته الله علیه مذهب خو دادې چې د ولایت حق خوي ته حاصل دي او د امام محمد رحمته الله علیه مذهب دادې چې د ولایت حق پلار ته حاصل دي د امام محمد رحمته الله علیه دلیل دادې چې په پلار کې د خوي په مقبله شفقت زیات دي او ددې ولایت مدار په شفقت باندې دي. نو د شفقت د زیاتوالي په وجه به پلار ته ولایت حاصل وي. خوي ته به حاصل نه وي.

وَمَنْ أُنْ أَلْبَنَ هُوَ الْقُدْرُ فِي الْعُصْبَةِ، وَهَذِهِ الْوَلَايَةُ مَبْنِيَّةٌ عَلَيْهِ أَوْ د شیخینو دلیل دا دي چې خوي مقدم دي په عصبه کیدو کې، او دا ولایت په عصبیت باندې مبنی دي وَلَا مَقْتَدِرِينَ بِإِدَاةِ الشَّفَقَةِ كَأَمَّا الْأَمْرُ بِبَعْضِ النَّصَائِبِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ او د شفقت د زیاتوالي اعتبار نشته لکه د مور پلار سره د بعضو سهار تو نه والله تعالی اعلم.

توضیح - د شیخینو رحمته الله علیه دلیل دادې چې په عصبه کیدلو کې زوي مقدم دي. لکه چې د خوي په موجودگي کې پلار ته صرف شپږمه برخه ملاوېږي او زوي عصبه وي. او دا ولایت مبنی وي په عصبیت باندې نو زوي به ولی وي پلار به نه وي او د شفقت د زیاتوالي په اړه کې د امام محمد رحمته الله علیه دلیل خواب دادې چې په ولایت کې نفس شفقت معتبر دي د شفقت زیاتوالي معتبر نه وي. مثلاً د یوکس د مور پلار (نیکه) دي او اکا، وراړه دي. نو په ولایت کې به اکا په وراړه مقدم وي. حالانکه په نیکه د مور پلار کې هم شفقت او محبت زیات وي. نو معلومه شوه چې د شفقت د زیاتوالي اعتبار نه کیږي. والله اعلم.

په نکاح کې د کفو احکام

فصل في الكفاءة: الْكَفَاءُ فِي النِّكَاحِ مُعْتَبَرَةٌ (١) فصل د کفو (برابري په بیان کې) دي. همسری معتبره ده په نکاح کې. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا لَا يَزَوَّجُ الْبَاءُ الْأَوَّلِيَّةَ، وَلَا يَزَوَّجُ الْأَمْنُ الْأَكْفَاءَ (٢) نبی کریم صلی الله علیه و آله ارشاد فرماني دي چې خبر دار: نکاح د نه کوي د ښځو مگر اولیاء او نکاح د نه کوي ښځې مگر د همسرو سره ولأن النِّكَاحَ الْبَيْنَ الْمَنْكَاحَيْنِ عَادَةً ځکه چې د مصالحو انتظام عاده د دوو همسرو په مینځ کې کیدای شي. لِأَنَّ الشَّرِيفَةَ تَأْتِي أَنْ تَكُونَ مُسْتَوْشَّةً لِلْغَنِيِّ فَلَا يُدْمِنُ اعْتِيَارَهَا ځکه چې شریفه ښځه د کمتر فراش کیدل نه خوښوي، په دې وجه د کفوات اعتبار ضروري دي.

حل اللغة ① الشريفة معززه، شريفة ② مستغفر فراش جوړونکې ③ تقيظ غصه کوي ④ دناعة کم عقلتوب.

توضیح - د کفوات معنی ده همسری، برابري، کفو، مثال، مساوی بالكفاءة فی النکاح، داده چې خاوند د (١) القول الراجح هو قول الشيخين رحمته الله علیه كَذَا فِي فَتْحِ الْقَدِيرِ (١٨٥٣) وَالْخَاتِمَةِ (١٦٥١) وَرَدَّ الْمَحْضَرِ (٣٤٣٢) وَالْبَنَاءِ (٦١٥٤) نَقْلًا عَنْ الْقَوْلِ الرَّاجِحِ (٢٥٩١١).

(٢) من حديث جابر بن عبد الله رضي الله عنهما أخرجه البيهقي في السنن الكبرى (٢١٥/٧) والدارقطني في سننه (٢٤٤/٣) رقم ١١ في باب المهر.

سجې مساوی وی ددې په حسب کې، نسب کې، دین کې، عمر او جمال کې، وغیره ذالک
 به نکاح کې د کدۍ اعتبار په دې وجه شوي دي چې د ولینو د فسخ حق ساقط شي. او نکاح لازم شي په
 نکاح کې د کفو په معتبر کیدلو ندي دليل د بې کریمې فرمان دي. خبردار دینخوا نکاح دې نه کړی
 مگر اولی، و نکاح دې نه کړی مگر د برابر سره (یعنی په کفو کې). د محدثینو په نیز دا حدیث د داسې
 درجې نه دي چې دې نه استدلال او کړې شي ځکه چې بعضې راویان متهم بالکذب دي. زیات صحیح حدیث
 د علی دې چې ترمذی روایت کړې دي د حدیث زیاده داده، درې شیان (خیزونه) دي. چې دا به نشي موخه
 کونې لمونځ چې که ددې وخت راشي، جنازه چې کله حاضره شي، اود خاوند نه بغیر ښځه کله چې ددې
 کفو ملاو شي، دوهم عقلی دليل دادې چې د نکاح څه مصلحتونه وي. اودا مصلحتونه واره هغه وخت
 حاصلیږي چې کله نکاح په دوي اوده برابر وکړي معقد شي. په دې وجه موږ وایو چې د نکاح مصلحتونه
 حاصلولو لپاره د کفو کیدل ضروري دي. ځکه چې د شریف خاندان ښځه دا نشي برداشت کولې چې په
 یو کمینه (نیچ) خاندان کې دسړي فراش جوړه شي. نو د کفایت اعتبار ضروري دي.

بِإِلَافِ جَانِبِهَا، إِنْ الزَّوْجُ مُسْتَوْشٍ فَلَا تَقْبَلُهُ ذَلَّةُ الْوَرِاشِ، په خلاف د ښځې د جانب نه ځکه چې خاوند فراش
 جوړوونکې دي نو د نامت د فراش ده لره نه غصه کوي. **وَإِذَا زَوَّجْتَ الْمَرْأَةَ نَفْسًا مِنْ غَيْرِ كَفٍّ فَلَا وَرَاشَ إِنْ يَزُولُوا**
نَفْسًا د نفایس القاریون انفسهم او کله چې خپل واده او کړې ښځه په غیر کفو کې نو د اولیاؤ حق دې چې دوی
 دواړو لره جدا کړي د پاره د دفع کاوه د ضرر د عار د خپلو خانونو

توضیح- البته د ښځې په اړخ کې کفایت معتبر نه دي. یعنی چې سړي د شریف خاندان وي. او ښځه د کمتر
 خاندان وي نو په دې کې ښځې هېڅ بېل نشته ځکه چې خاوند فراش جوړوونکې دي نو د فرش ادنی او کمتر
 کید. دې په غلطۍ کې نشي مبتلا کولې اوس یو مثال د متفرع دې چې ښځې که خپله نکاح پخپله د کفو نه
 بغیر او کړله. نو ددې ولیانو ته به د فسخ حق حاصل وي. د خپل خان نه د عار ضرر د دفع کاوه د پاره. خود تفریق
 دا حق به د ښځې د بچی زیږولو نه مخکې مخکې وي. د بچی زیږولو نه روسته به ولینو ته د فسخ حق
 نه وي.

په کفایت کې د نسب اعتبار

أَمَّا الْكُفَاءُ فَتَعْتَبِرُ فِي النَّسَبِ لکه یعنیه التفاهرییا کفایت معتبر دې په نسب کې، ځکه چې په دې سره تفاخر وی
فَقُرْنَتْ بَعْضُهُمْ أَكْفَاءُ لِبَعْضٍ نو قریش بعض د بعضو کفو دي **وَالْعَرَبُ بَعْضُهُمْ أَكْفَاءُ لِبَعْضٍ** او عرب بعض د
 بعضو کفو دي

حل القصة ① التفاهر په یو بل باندې فخر کول، خان لوني گهرل ② التفاضل او چتوالې ③ نبا خبر ④ تسکین
 قرار ورکول، آرام ورکول ⑤ الخساسة سپکوالې، ردیلوالې

توضیح- په مبسوط کې دي چې دسړي په حق کې په کفایت معتبر وي. په نسب، حریت، مال، پېشه، اړه نسب
 کې، او بعضو د تقوی، اسلام، اود عقل هم اضافه کړې ده. او په منهج کې دي چې امام شافعی رحمه الله په
 کفایت کې، د عینوب نه سلامت، نسب، حریت، عفت، او پېشه معتبر کړې ده. امام محمد رحمه الله د دین او
 مذهب هم اضافه کړې ده (یعنی شرح هدايه)

امام شافعی رحمه الله فرماني چې په نسب کې کفایت معتبر دي ځکه چې نسب سره هم په خپل مینځ کې یو بل
 باندې فخر کولې شي او کوم شي چې داسې وي چې په هغې سره خلگ فخر کوي. په هغې کې د کفایت
 اعتبار شوي دي نو یو قریشي به د بل قریشي کفو وي. اود قریشي نه علاوه به یو عرب د بل عرب کفو وي.

وَالْأَصْلُ فِيهِ قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ { قُرْنَتْ بَعْضُهُمْ أَكْفَاءُ لِبَعْضٍ بَطْنٌ بِبَطْنٍ، وَالْعَرَبُ بَعْضُهُمْ أَكْفَاءُ لِبَعْضٍ قَبِيلَةٌ بِقَبِيلَةٍ،

وَالْقَوْلُ بَعْضُهُمْ أَكْفَاءُ لِبَعْضٍ رَجُلٌ بِرَجُلٍ (۱) او اصل په دې کې ارشاد د نبی علیه السلام دې چې قریش
 بعض د دوی نه کفو دي د بعضو، بطن د بطن، او بعض عرب کفو دي د بعضو یوه قبيله د بلې قبيلې سره. او
 عجمي خلگ بعض د دوی کفو دي د بعضو یو سړي د بل سړي

توضیح- په دې سلسله کې دليل د نبی کریم ﷺ فرمان دي چې، قریش خپل مینځ کې د یو بل کفو دي یو بطن د
 بل بطن، او عرب خپل مینځ کې د یو بل کفو دي. یوه قبيله د بلې قبيلې او غیر عرب (عجم) خپل مینځ کې
 د یو بل کفو دي. یو کس د بل کس، د بیان کړې حدیث په وجه په قریشو کې په خپل مینځ کې په یو بل کفو دي
 فصیلت معتبر نه دي نو هر قریشي به د بل قریشي کفو وي. ځکه چې حدیث، الاثم من قریش،
 په وجه په هر قریشي کې د خلافت صلاحیت او اهلیت شته.

وَلَا يَمْتَنُّونَ التَّفَاضُلَ فِي مَا بَيْنَ قُرَيْشٍ لِمَا تَوْفَّاهَا (۲) او د قریشو پخپل مینځ کې تفاضل معتبر نه دي، د هغې حدیث
 په وجه چې موږ روایت کړو

توضیح- البته د قریشي نه علاوه نور عرب د قریش کفو نشي جوړیدلې. ځکه چې د قریش به علاوه نور عرب
 کې د خلافت صلاحیت نشته. نو غیر عرب قریش، د قریش مساوی نشي کیدلې. نو کفو هم نشي
 جوړیدلې. امام محمد رحمه الله فرماني چې په قریشو کې په خپل مینځ کې په یو بل باندې فصیلت نشته. خو که
 کوم نسب مشهور وي. لکه خاندان خلافت، نو په داسې مشهور خاندان کې به تفاضل معتبر وي یعنې په
 قریش کې به د خاندان خلافت جینی، د دوهم قریش (کوم چې د خاندان خلافت څنې نه وي) کفو نه ده. تردې
 چې قریشیه بالغه کومه چې د خاندان خلافت څنې ده. دې نکاح او کړه، د یو داسې قریش سره، چې د خاندان
 خلافت څنې نه وو. نو اولیاء ته به د اعتراض حق حاصل وي.

وَعَنْ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّكَ الْإِلَافُ الْإِلَافُ کافل بیت الخلفاء او د محمد ﷺ نه روایت دي مگر که دا
 نسب مشهور وه لکه خاندان د خلافت، کافله قال تعظیم الخلفاء و تسکینا یقینته و توفاه لیه لیسوا کفاه لغایمة العرب
لَا تَهْمُ مَعْرِفَتُهُمْ بِالْخَسَاسَةِ گویا دا امام محمد رحمه الله د تعظیم د خلافت او د فتني سرولو د پاره وئیلې ده او بنو
 باهله د عامو عربو کفو نه دي ځکه چې دغه په خساست کې مشهور دي

توضیح- علامه مرغینانی رحمه الله فرماني چې د امام محمد رحمه الله د مشهور نسب استثناء کول، گویا ددوی په نظر
 سره د خاندان خلافت تعظیم، او فتنه لرې کول دي. په آخر کې فرماني چې په عرب کې یو خاندان بنویاهله
 دي. دوی به د عامه العرب کفو نه وي. ځکه چې ددوی په اړه کې مشهوره ده چې د مردار هډوکي جوش کړي
 او ددې نه غوړی اوباسی. نو دا خاندان یې حده سپک او دنی دي. په دې وجه به دوی هم د عام عرب کفو
 نشي جوړیدلې.

القوائد قریش هغه خلگو ته وائی. څوک چې د نضرین کنانه په اولاد کې وي او څوک چې د نضرین کنانه په
 اولاد کې نه وي. هغوی غیر قریش دي. زبیر بن بکار بیان کړي دي چې د عرب شپږ طبقات دي، شعب،
 قبيله، عماره، بطن، فخذ، فصيله، شعب د ټولو نه اوچت دي. اود ډیرو قبیلو جامع ده. او قبيله جامع
 ده. عماره ته، او عماره بطن ته، او بطن افخاذ ته، او فخذ فصایل ته. نو مضر او ربيعه شعب دي او کنانه
 قبيله دي. او قریش عماره دي. او قصی بطن دي. او هاشم فخذ دي. او عباس فصيله دي (یعنی شرح
 هدايه)

(۱) من حدیث عبدالله بن عمر رضى الله عنهما أخرجه البيهقي في السنن الكبرى (۲/۲۱۷).
 (۲) القول الرابع هو قول الشيخين كذا في (العناية ۱۳/۱۹۰) والخاتبة (۱۱/۱۶۳) ورد المختار (۳/۳۵۱) ومجمع الأنهر (۳/۳۴۰) نقلاً
 من القول الرابع (۱۱/۲۶۰).

وَأَمَّا التَّوَالِي قَدْ كَانَ لَهُ أَبَوَانِ فِي الْإِسْلَامِ فَصَاعِدًا فَبُورِنِ الْأَكْفَاءُ يَعْنِي لَيْسَ لَهُ أَبَاءُ فِيهِ أَوْ هَرُ جِي عَجْمِيَانِ دِي
نَو جالره جی وی دوی ادوه پلرونه به اسلام کي با زبانت نو دغه کفو دي، د هغه چا جی دیر پلرونه وی به
اسلام کي **وَمَنْ اسْلَمَ بِنْتِيهِ أَوْ لَهُ أَبٌ وَاحِدٌ فِي الْإِسْلَامِ لَا يَكُونُ كُفْلًا لَيْسَ لَهُ أَبَوَانِ فِي الْإِسْلَامِ** او کوم سړي جی
پخپله مسلم شو یا د ده یو پلار وه په اسلام کي دي نه دي کفو د هغه چا جی دوی ادوه پلرونه وی به
سلام کي **لَأَنَّ تَمَامَ النَّسَبِ بِالْأَبِ وَالْحَدِّ خُكْمُهُ** چې د نسب تکمیل په پلار او نیکه سره وی **وَأَبُو يُوسُفَ الْقَلْبِيُّ**
بِالنَّسَبِ كَمَا هُوَ مَذْهَبُهُ فِي التَّعْرِيفِ او امام ابو یوسف یو لره د دوی سره لاحق کړي دي، لکه چې دغه د ده
مذهب دي په تعریف کي

تشریح: په دې عبارت کي په اعاجم کي د کفایات تفصیل بیان شوي دي. فرماني چې د چا پلار او نیکه دواړه
مسلمانان وی. دا کس به د هغه کس کفو جوړیږي. د کوم کس چې پلار نیکه او پرنیکه (یعنی د نیکه پلار
او دده نه هم بره حضرات مسلمانان وی. او کوم کس چې په خپله خو مسلمان وی. خو پلار نه مسلمان نه وی
یا پخپله هم مسلمان او پلار نه هم مسلمان دي خو نیکه نه مسلمان نه دي. نو دا کس به د هغه کس کفو
جوړیږي. د کوم کس چې پلار او نیکه دواړه مسلمانان وی. ځکه چې د نسب تکمیل د پلار نیکه دواړو په
ذکر کولو سره کیږي. **ابو یوسف** فرماني چې په شهادت وغیره کي د گواه تعریف دده او دده د پلار نوم ذکر کاوه سړا
دي. امام ابو یوسف فرماني چې په شهادت وغیره کي د گواه تعریف دده او دده د پلار نوم ذکر کاوه سړا
پوره کیږي. د نیکه نوم ذکر کولو ته اړتیا نشته. اود طرفینو **بینه** په نیز په تعریف کي د پلار نیکه دواړو ذکر
کاوه ضروري وی.

وَمَنْ اسْلَمَ بِنْتِيهِ لَا يَكُونُ كُفْلًا لَيْسَ لَهُ أَبٌ وَاحِدٌ فِي الْإِسْلَامِ کوم چې پخپله مسلمان شي دي د هغه کفو نه دي د
کوم چې یو پلار په اسلام کي وی، **لَأَنَّ التَّمَاخُفَ بَيْنَ التَّوَالِي بِالْإِسْلَامِ** ځکه چې تفاخر په عجمیانو کي په
اسلام سره وی.

تشریح: کوم کس چې پخپله مسلمان وی. دده پلار مسلمان نه وی دي د هغه کس کفو نشي کیدلې. د کوم یو
کس چې پلار هم مسلمان وی. ځکه چې عجمی خلک د اسلام په ذریعه هم پخپلو کي تفاخر کوي.

وَالْكُفَاءُ فِي الْحَرِيَةِ نَظِيرُهُمَا فِي الْإِسْلَامِ فِي حَيْثُ مَا ذُكِرْنَا او کفایات د حریت نظیر دي د کفایات فی الاسلام په تولو
هغو کي چې موږ ذکر کړل، **لَأَنَّ الزَّوْجَ أَثَرُ الْكُفْرِ وَبِهِ مَعْنَى الدَّالِّ قِيَمَتُهُ فِي حُكْمِ الْكُفَاءَةِ** ځکه چې مملوک کیدل
د کفر اثر دي او په دې کي د ذلت معنی ده، نو په حکم د کفایات کي به د دې اعتبار کولې شي

تشریح: په حریت کي د کفایات حکم داسې دي لکه څنگه چې په اسلام کي دي. لنډیز داده. که یوکس په خپله
هم آزاد وی. او دده پلار او نیکه هم آزاد وی. نو دې به د هغه کس کفو وي. د کوم کس چې دیر آباء آزاد وی
مثلاً پلار هم آزاد، نیکه نه هم آزاد، او پرنیکه نه هم آزاد وی. په کفایات کي د حریت اعتبار کولوکي به
نورو صورتونه هم په دې باندې قیاس کولې شي. دلیل داده چې مملوک کیدل د کفر اثر دي. لکه چې کفر
دي نولکه څنگه چې په کفر او اسلام کي کفایات نشته. دغه ډول په حریت او رقیت کي به هم کفایات نه وي.
دوهم دلیل داده چې په رقیت کي د ذلت معنی ده. او په حریت کي د عزت معنی ده. په دې وجه د کفایات په
حکم کي به ددې هم اعتبار کولې شي.

به کفایات کي د دین حیثیت

(^۱) القول الراجع هو قول الطرفين **كَمَا كَذَا فِي الْبَنَاءِ** (۶۷۴/۱) وفتح القدير (۱۹۱۳) والخانية (۱۶۳۳) ورد المحتار (۳۴۶/۲) نقلاً
عن القول الراجع (۲۶۱/۱) -
(^۲) القول الراجع هو قول القدير (۱۹۱۳) وفتح القدير (۱۹۲۳) والخانية (۱۶۳۳) ومجمع الأنهر (۳۴۲/۱) والهندية (۲۹۲/۱)
نقلاً عن القول الراجع (۲۶۴/۱) -

قَالَ وَتُعْتَبَرُ أَيْضًا فِي الذَّنَبِ أَيْ الذِّيَالَةِ، وَهَذَا قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ هُوَ الصَّحِيحُ او کفایات معسر دي
به دین کي یعنی په دینت کي هم او دا قول د شیخو دي دا صحیح ده **لَا يَكُونُ كُفْلًا لَيْسَ لَهُ أَبَوَانِ فِي الْإِسْلَامِ** او کوم سړي جی
پخپله مسلم شو یا د ده یو پلار وه په اسلام کي دي نه دي کفو د هغه چا جی دوی ادوه پلرونه وی به
سلام کي **لَأَنَّ تَمَامَ النَّسَبِ بِالْأَبِ وَالْحَدِّ خُكْمُهُ** چې د نسب تکمیل په پلار او نیکه سره وی **وَأَبُو يُوسُفَ الْقَلْبِيُّ**
بِالنَّسَبِ كَمَا هُوَ مَذْهَبُهُ فِي التَّعْرِيفِ او امام ابو یوسف یو لره د دوی سره لاحق کړي دي، لکه چې دغه د ده
مذهب دي په تعریف کي

هل الفقة: ① الديانة دينداري ② تعير پينورور کولای شي ③ يصنع په خپيرو وهلې شي ④ يسهر توفې
ورپورې کولای شي ⑤ الاسواق جمع د سوق، بازار ⑥ سكران نشه ⑦ ينعف دزي بوسې کوي

تشریح: مصنف **رحمهم الله** فرماني چې په دین کي هم کفایات معتبر دي علامه مرغینانی **رحمهم الله** فرماني چې د دین به
مراد دینت دي. یعنی تقوی، صلاح، حسب، او مکارم خلاق ځکه چې دین په معنی د سلام، خود مسسه
د نکاح لپاره شرط دي. او زموږ کلام هم په دې کي دي چې د عقد د نفاذ نه روسته او بیا نه د عرض حق
حاصل وی. بهر حال په دیانت کي د کفایات **لَا يَكُونُ كُفْلًا لَيْسَ لَهُ أَبَوَانِ فِي الْإِسْلَامِ** او کوم سړي جی
پخپله مسلم شو یا د ده یو پلار وه په اسلام کي دي نه دي کفو د هغه چا جی دوی ادوه پلرونه وی به
سلام کي **لَأَنَّ تَمَامَ النَّسَبِ بِالْأَبِ وَالْحَدِّ خُكْمُهُ** چې د نسب تکمیل په پلار او نیکه سره وی **وَأَبُو يُوسُفَ الْقَلْبِيُّ**
بِالنَّسَبِ كَمَا هُوَ مَذْهَبُهُ فِي التَّعْرِيفِ او امام ابو یوسف یو لره د دوی سره لاحق کړي دي، لکه چې دغه د ده
مذهب دي په تعریف کي

تشریح: اوس پاتې شوه دا خبره چې په غنی، یعنی په صاحب نصرت کیدلوکي کفایات معسر دي وکه به بود
طرفینو **رحمهم الله** دادي چې معسر دي. نو که ښځه صاحب نصرت وی. نو سړي چې صرف د نفقه او مهر
قدرت لري. ددې ښځې کفو نشي کیدلې ځکه چې خلک په منډاره کیدلو بسدي فخر کوي. او په غریبی
باندې شرم محسوسوي. خو ابو یوسف **رحمهم الله** په غنی کي د کفایات اعتبار نه کوي ځکه چې مالداري یو داسې
شي دي چې دا نه ایسار پېږي. تلونکي راتلونکي شي دي. مال سهار راځي. ماښام ځي. نو داسې ناپایداره
شي اعتبار به نشي کیدلې.

به کاروبار کي د کفایات حکم

وَتُعْتَبَرُ فِي الصَّنَائِعِ وَهَذَا عِنْدَ أَبِي يُوسُفَ وَحُمَيْدٍ رَحِمَهُمَا اللَّهُ او کفایات معتبر دي په پیشی کي او دا د صاحبینو **رحمهم الله**
په نزد ده. **وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ فِي ذَلِكَ وَابْنِ وَهْبٍ عَنْ أَبِي يُوسُفَ أَنَّهُ لَا تُعْتَبَرُ دَامَ إِمَامٌ أَبُو حَنِيفَةَ** نه په دې کي دوی
ادوه روایتونه دي او د امام ابو یوسف **رحمهم الله** نه روایت دي چې په پیشه کي کفایات معتبر نه دي **لَأَنَّ تَمَامَ النَّسَبِ بِالْأَبِ وَالْحَدِّ خُكْمُهُ**
كَمَا هُوَ مَذْهَبُهُ فِي التَّعْرِيفِ او د امام ابو یوسف **رحمهم الله** د دیر کمره وی لکه حجت کول کیږه او خرمن له رنگ ورکول (یا یحول)

هل الفقة: ① الصنائع جمع د صنعة پیشه کسب ② الحجام حجامت کونکي ③ الحائك جامو ته رنگ ورکونکي
④ الدباغ خرمن ته رنگ ورکونکي ⑤ الخسيسه سپکه ⑥ النفسية د عزت پیشه

تشریح: په پیشه (کاروبار) کي کفایات معتبر دي او که نه؟ به دې اړه کي د صاحبینو **رحمهم الله** مذهب داده چې
معتبر دي اود امام صاحب **رحمهم الله** نه دوي ادوه روایتونه دي د یو مطابق معتبر دي په بس کي معتبر نه دي د
امام ابو یوسف **رحمهم الله** نه هم یو روایت داده چې معتبر نه دي خو که پیشه بیحی سپکه (ذلیله) وی. ملا دنی
توب پیشه، یا د جولاگری، یاد رنگ سازي پیشه. نو په دې صورت کي به کفایات معتبر وی.

وَجَهَ الْإِعْتِبَارِ أَنَّ النَّاسَ يَتَفَاخَرُونَ بِشَرَفِ الْحَرْفِ وَيَتَعَزَّوْنَ بِدَنَاءَةِ نَدَاءٍ اعتبار وجه داده چې خلک فخر کوي په
عمده پیشی سره او عار محسوسوي د دې په کمره کیدو سره **وَجَهَ الْقَوْلِ الْآخَرُ أَنَّ الْحِرَّةَ لَيْسَتْ بِأَزْمَةٍ وَمَنْ يَكُونُ**

(^۱) القول الراجع هو قول الشيخين **كَمَا كَذَا فِي الْبَنَاءِ** (۶۷۴/۱) وفتح القدير (۱۹۱۳) والخانية (۱۶۳۳) ورد المحتار (۳۴۶/۲) نقلاً
عن القول الراجع (۲۶۱/۱) -
(^۲) القول الراجع هو قول القدير (۱۹۱۳) وفتح القدير (۱۹۲۳) والخانية (۱۶۳۳) ومجمع الأنهر (۳۴۲/۱) والهندية (۲۹۲/۱)
نقلاً عن القول الراجع (۲۶۴/۱) -

النَّصُولُ عَنْ الْحَيَاةِ إِلَى التَّيَمُّنِ وَتَهَادُ دُوْهُمُ وَجْهَ دَا دِهْ جَبِي پِيْشِه لَارْمِه يِه وَي مَمَكْن دِي بَدَلِيدِل دِ كَمْتَرِي يِه
عمده پیشی ابرخ ته

فترج - په پيشه کې د کفایت معتبر کيدلو وجه داده چه خلک په ښه پيشه باندې فخر کوي. او په ذليله پيشه باندې عار او شرم محسوسوي د دوهم قول وجه داده چه پيشه لازم نه وي د ادنی نه اعلى اړخ ته منتقل کيدل ممکن وي. نو کوم شی چی غیر لازم وي. د هغې اعتبار نشی کيدلای. خو په دې باندې دا اشکال کیږی چه فسق او فقر هم غیر لازم دی نو په دیانت او مالدارۍ کې هم کفایت معتبر کيدل پکار نه دی. وانه اعلم بالصواب

د مقرر مثل نه په کم نايدي د بالعي سفي خپله پکاح کول

قال **وَإِذَا تَزَوَّجْتَ الْمَرْأَةَ وَتَقَصَّ عَنْ مَهْرِهَا فَلِلْأَيِّ إِيَّاهُ اعْتَرَضَ عَلَيْهَا** عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** أَوْ هَرِ كُلُّهُ جَعِيَ وَادَهُ أَوْ كَرِهَ
 سَخِي أَوْ كَرِهَ كَرِهَ خِيَلِ مَهْرٍ مَثَلُ نَهْ نَوَ أَوَّلِيَّةٍ تَهْ حَقِّ دِي پَهْ سَخِي دَ اعْتَرَضَ كَاوَهْ دَ إِمَامِ أَبُو حَنِيفَةَ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** پَهْ
 زَوْدَ حَتَّى يَمُوتَ مَهْرُهَا أَوْ يَمُوتَ قَبْلَ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** تَرِ دِي چِي خَاوَنَدَ دِي مَهْرٍ مَثَلُ پُورَه كَرِي أَوْ يَا دِي نَهْ جِدَاشِي وَقَالَ
 لَيْسَ لَهُ ذَلِكَ وَهَذَا الْوَضْعُ أَتَمَّ بَصِيرَةٍ عَلَى قَوْلِ مُحَمَّدٍ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** صَاحِبِينَ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فَرَمَانِي چِي أَوَّلِيَاوَتَهْ دِي حَقِّ نَشْتَهْ أَوْ دَ
 مَسْئَلِي دَا وَضَعْ بَهْ صَحِيحِ وَي دَ إِمَامِ مُحَمَّدٍ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** پَهْ قَوْلِ عَلِيٍّ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** اِغْتِيَارَ قَوْلِهِ الْمَرْجُوعُ إِلَيْهِ فِي الْبَيْكَا بِغَيْرِ التَّوَلَّى دَهْ دَ
 مَرْجُوعُ إِلَيْهِ قَوْلِ پَهْ اِعْتِبَارِ سِرَهْ دَ وَلِي نَهْ بَغِيرِ دَ نِكَاحِ پَهْ اِرَهْ كِي وَفَدَّ صَدَقَةً ذَلِكَ وَهَذَا شَهَادَةُ صَادِقَةٍ عَلَيْهِ أَوْ دَا رَجُوعِ
 پَهْ صَحِيحِ طُورِ ثَابِتِ دَهْ پَهْ كُومِدِ چِي دَا مَسْئَلَهْ شَهَادَتِ صَادِقَهْ دِي

حل اللغة ① بمارق جلا كوی ② التسمية بامداره كول، مقرر كول ③ غلاء زياتوالي ④ الابواء بری كولوا
تفريح - مسئله داده چه بوي بالغم، نسخم خيله نكي ⑤ ⑥ ⑦ ⑧ ⑨ ⑩ ⑪ ⑫ ⑬ ⑭ ⑮ ⑯ ⑰ ⑱ ⑲ ⑳ ㉑ ㉒ ㉓ ㉔ ㉕ ㉖ ㉗ ㉘ ㉙ ㉚ ㉛ ㉜ ㉝ ㉞ ㉟ ㊱ ㊲ ㊳ ㊴ ㊵ ㊶ ㊷ ㊸ ㊹ ㊺ ㊻ ㊼ ㊽ ㊾ ㊿

توضیح :- مسئله داده چه بوی بالغی بسختی خپله نکاح د مهر مثل نه په کم باندې او کړله نود امام صاحب رحمته الله علیه به نیز باندې اولیاؤ ته د اعتراض حق حاصل دې. چه خاوند مهر مثل مکمل کړی. یا ئې جلا کړې گڼی قاضی به د مراعه (قاضی ته فیصله اوړل) نه روسته تفریق کوی. د صاحبینو رحمته الله علیه په نیز اولیاؤ ته د اعتراض حق نشته علامه مرغیبی رحمته الله علیه فرمائی چه د مسئلې دا وضع په دې خبره باندې دلالت کوی. چه امام محمد رحمته الله علیه په ، نکاح بغیر الولی ، کي د خپل قول نه رجوع کړې وه. د امام محمد رحمته الله علیه مذهب دا وو. چه نکاح بغیر الولی نه منعقد کیرې بیا ئې ددې نه رجوع کړې وه. او فرمایلی ئې وو. چه بغیر د ولی نه نکاح منعقد کیرې ددې وضع نه رجوع داسې معلومه شوه چه صاحبینو رحمته الله علیه (چه پ کي امام محمد رحمته الله علیه هم دې او فرمائیل چه اولیاؤ ته د اعتراض حق نشته ددې مطلب داشو. چه نکاح منعقد شوه. او په متن کي چې کوم صورت بیان شوې دې هغه دادې. چه د ولی نه بغیر بسختی نکاح کړې ده. نود مسئلې دا وضع د امام محمد رحمته الله علیه په رجوع باندې د شتونې گواهی ده.

هَذَا مَا زَادَ عَلَى الْعَشْرَةِ حَقًّا وَمَنْ أَضَقُّ حَقًّا لَا يُعْتَرَضُ عَلَيْهِ كَمَا بَعْدَ التَّوْبَةِ دَ صَاحِبِنُو دِلِيل دَا دِي چي حَقِّ
په لس درهمه زیات دی دغه د بنجې حق دې او څوک چې خپل حق ساقط کړی اعتراض په نه وی لکه د
نسمیه نه

توضیح :- په اصل مسئله کې د صاحبینو پیاوړی دلیل دادې چې د لسو درهمو پورې مهر خود شریعت حق دې او د دې نه زیاتې د ښځې حق دې نو ښځې په مهر مثل کې کسی اوکړه، نو خپل حق نهې. ساقط کړو. او کوم کس چې خپل حق ساقط کړی نو په ده باندې هیڅ اعتراض نه وی. دغه ډول دلته کې هم هیڅ اعتراض کول نه دی پکار.

وَلَا يَسْخَرُ مِنْكُمْ فِى دِينِكُمْ وَلَا يَسْخَرُ مِنْكُمْ فِى أَمْوَالِكُمْ ۚ إِنَّكُمْ أَعِندَ رَبِّكُمْ لَعِندَ الْوَيْسَرِ ۚ

القول الرابع هو قول أبي حنيفة رحمته الله كذا في الحاشية (١٦٤١) نقلاً عن القول الرابع (٢٦٦١) -

دې چې اولياء د مهر و نه په گران والي فخر کوي او په کميدوې عار محسوسوي نو دا د کثرت منځه شوه
خلاف الإبراء بعد التسمية، لأن لا يتغير به خلاف د بري کاوه نو د تسميې ته چې په دې سره عاينه شي محسوس
کېدې

تسريح - د ابو حنيفه رحمہ اللہ دليل دادې چه اولياء د خپل حسداني ښخو په مهر و يو باندې وجر کوي او په کمو مهر و نو باندې شرم محسوسوي نو په مهر کي کمې کول د کفر نه کيدو مشابه شو او د کفر نه کيدو په صورت کي اولياء ته د اعتراض حق حاصل وي نو د مهر د کمې په صورت کي به هم د اعتراض حق حاصل

وی او پټې شو د نامداره کیدلو نه روسته بری کول، نو په دې کې اولب، شرم نه محسوسوي ځکه چې دا خبره ده په دې سره د اولیاو پزه او چټیرې کښته کیږي نه (یعنی عزت دې شرم به دې از مخرج)

پلار د مغیرې لورا وځوی نکاح د مضر مثل نه به کم او نه رها ت کولای شي

اَوْدَاؤُومِ الْاَبِ يَتَمَّ الصَّغِيرَا وَنَهْ ص مِنْ مَهْرَهَا اَوْ ابْنَتَهُ الصَّغِيرَا ذَا قِي مَهْرًا اُرْبَعَةً جَاوَزَتْ عَلَيْهَا اَوْ هَر كَلَهْ جِي نِكَاح اَوْ كَرِي
پلار د خپلې وړې لور او کم ې کړو د مهر مثل د دې نه يې واده او کړو د حبل وړو کې خوښې او ريات ې کړو
دده د ښځې مهر نو دا جائز دی د دې دواړو په حق کې وَلَا يَتَوَصَّوْنَ لَكَ لَعْنَةُ الْاَبِ وَالْعَمِّ وَهَذَا عِدَّتُهَا خِيْفَةُ رَبِّهِ () او نه
دی جائز دا د پلار نيکه نه د علاوه د پاره او دا د امم ابو حنيفه عليه السلام په نزد ده

هل اللغة ① الخط ② كمالي ③ يتعاقب برداشت كوی ④ زغمی ⑤ النظر شفقت ⑥ القواة خيمولي

شرح :- صورت د مسئلې دادې چه پلار د خپلې صغيرې لور نکاح اوکړه او ددې مهر نې د مهر مثل نه کم مقرر کړو. يا پلار د خپل صغير خوی نکاح اوکړه او دده پنځې مهر نې د مهر مثل نه زيات مقرر کړو او دا کمې زياتي معلوم نه دي بلکه د غبن فاحش د قبيلې څنې دي. نو د ايم صاحب رحمه الله په نيز به په صغير او صغيره دواړو باندې دا نکاح نافذ وی خوکه د پلار نيکه نه علاوه بل چا داسې اوکړل نو نکاح به صحيح نه وي

وَمَا لَا لَا يُجْزَى الْحَطُّ وَالزِّيَادَةُ إِلَّا بِمَا يَتَقَابَلُ النَّاسُ فِيهِ) او صاحبین مجید فرمائی جی جائز نہ دی کمی او زیادتہ مگر دومرہ خومرہ چہی عام خلگ برداشت کوی پہ دی کی وَمَعْنَى هَذَا الْكَلَامِ أَنَّهُ لَا يُجْزَى الْعَقْدُ عِنْدَهُمَا أَوْ ذِي كَلَامٍ مُطْلَبُهَا دِي چہی نہ دی جائز عقد د صاحبینو چہی پہ نزہ باندہی لِأَنَّ الْوَلَايَةَ مُقْبِدَةٌ بِشَرْطِ الظُّرْفِ فَعِنْدَ قَوَائِمِ سَطْلِ الْعُقْدِ حُكْمُ چہی ولایت مقید دی بشرط د شفقت نو د دی پہ فوت کیدو سرہ باطلیری عقد وَمَعْنَى الْإِنْ حَطُّ عَنْ مَهْرِ الْبَيْتِ لَيْسَ مِنَ النَّظَرِ فِي شَيْءٍ وَكَفَافِي الْبَيْعِ) او دا حُکْم چہی د مہر مثل بہ کمول خود شفقت جبرہ نہ دہ لکہ پہ بیع کی وَهَذَا الْأَمْرُ أَنَّ ذَلِكَ غَيْرُهُمَا يَهْدِي دہ وجہ سرہ د یلار نیکہ نہ علاوہ د دی مالک نہ وی

تشریح :- اود صاحبینو ښه په نیز که کمې زیاتې د عین فاحش په طور وی نو جائزه نه دی او که د عین یسیر په طور دې. نو نکاح جائزه ده. علامه مرغینانی رحمۃ اللہ علیہ [معنی هذا الکلام] سره د صاحبینو رحمۃ اللہ علیہ د قول [الایمور] مراد بیانوی. ځکه چې د صاحبینو رحمۃ اللہ علیہ د قول لایجوز یو مطلب خودا کیدلې شی. چه اصل نکاح درست وی خو کمې زیاتې درست نه وی. دا به د مهر مثل اړخ ته واپس کولې شی. صاحب د هدایه رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه د صاحبینو رحمۃ اللہ علیہ د قول مراد دادې. چه ددوی به نیز د سره نکاح جائزه نه ده.

صاحبینو ﷺ د قول مراد دادې. چه ددوی په نیز دسره نکاح جائز نه ده.
 ۱۸ صاحبینو ﷺ د دلیل حاصل دادې چه ولایت د شفقت شرط سره مقید دې. بود شفقت په فوت کیدلو سر
 به ولایت پاته نه پاتې کیږی. نو اوس به مطلب داوی چه پلار بغیر د ولایت نه نکاح اوکړه او بغیر د ولایت
 نه نکاح باطل وی. نو دا نکاح به هم باطل وی. او پاتې شوه دا خبره چې شفقت څنگه فوت شو نو عرض

(^١) القول الراجح هو قول أبي حنيفة عليه السلام كذا في لهنديّة (٢٩٤١١) والبحر الرئق (٢٣٦١٣) وأحاطية (١٦٦١١) وتبيين الحقائق (١٣١١٢) نقلًا عن القول الراجح (٢٦٧١١) -

النَّوَلُ عَنْ الْحَيَاةِ إِلَى النَّفْسِ مِنْهَا دَوَّهْمُ وَجْهٍ دَا دِهْ جِي پِشِه لَازِمِه نِه وِي مَمَكْن دِي بَدْلِيدِل دَ كَمْتَرِ
عَمْدِه پِشِي اِيخْ نِه

تفريح:- په پيشه كې د كفايت معتبر كيدلو وجه داده چه خلگ په ښه پيشه باندې فخر كوي. او په دليله پيشه باندې غار او شرم محسوسوي د دوهم قول وجه داده چه پيشه لازم نه وي د ادني نه اعلي اړخ ته مستقل كيدل ممكن وي نو كوم شي چي غير لازم وي د فغي اعتبار نشي كيدلې. خو په دې باندې دا اشكال كيږي. چه فسق او فقر هم غير لازم دي. نو په ديانت او مالداري كې هم كفايت معتبر كيدل پكار نه دي؟ والله اعلم بالصواب

د مهرمل نه به کم باندې د بالغې پټې خپله نکاح کول

بنسخی او کم ی کرو خیل مهر د مثل نه نو اولیا ته حق دې په بنسخه د اعتراض گاوه د امام ابو حنیفه رحمته الله علیه په نزد **اَحْسَنُ مِمَّا مَرَّ مِثْلًا اَوْ قَرَّبًا** تر دې چې خاوند د دې مهر مثل پوره کړی او یا د دې نه جداسی و **وَقَالَ لَا لَيْسَ هَذَا الَّذِي اَمَّا يَصِفُ عَلَى قَوْلِ مُحَمَّدٍ رحمته الله علیه** صاحبین رحمته الله علیهم فرمائی چې اولیاو ته د دې حق نشته او د مسلې دا وضع به صحیح وی د امام محمد رحمته الله علیه په قول علی **اَشْيَارُ قَوْلِهِ الْمَرْجُوعُ إِلَيْهِ فِي النِّكَاحِ بِغَيْرِ الْوَلِيِّ** د ده د مرجوع الیه قول په اعتبار سره د ولی نه بغیر د نکاح په اړه کی **وَقَدْ صَدَّقَ ذَلِكَ هَذَا صَادِقَةٌ عَلَيْهِ** او دا رجوع په صحیح طور ثابت ده په کومه چې دا مسئله شهادت صادق ده

حل اللغة ① یفارق جلا کم ②

تفريع:- مسئله داده چه يوي بالغې بنسختي خپله نکاح د مقرر کول (۲) غلاي زياتوالي (۳) الابواء بری کول
په نيز باندې اولياؤ ته د اعتراض حق حاصل دې چه خاوند مهر مثل مکمل کړي. يا نې جلا کړي. ځنې
حق نشته علامه مرعینانی رحمته الله علیه فرماني چه د مسئلې دا وضع په دې خبره باندې دلالت کوي. چه امام
محمد رحمته الله علیه په نکاح بغیر الولی، کي د خپل قول نه رجوع کړي وه د امام محمد رحمته الله علیه مذهب دا وو چه نکاح
بغیر الولی نه منعقد کیږي. بیا نې ددې نه رجوع کړي وه او فرمایلي نې وو چه بغیر د ولی نه نکاح منعقد
کيږي. ددې وضع نه رجوع داسې معلومه شوه چه صاحبینو رحمته الله علیهم (چه پکي امام محمد رحمته الله علیه هم
دې) او فرمایلي چه اولياؤ ته د اعتراض حق نشته. ددې مطلب داشو چه نکاح منعقد شوه او په متن کي چې
کوم صورت بیان شوې دې هغه دادې چه د ولی نه بغیر بنسختي نکاح کړې ده. نود مسئلې دا وضع د امام
محمد رحمته الله علیه په رجوع باندې دشتوني گواهي ده.

به لیس در همد زیات دی دغه د بنجی حق دی او خول جی خا جی دلیل دا دی جی حقه

[illegible]

وَلَا يُمْ حَيْفَةً ۖ إِنَّ الْأُولَاءَ يُفْتَنُونَ ۖ بَقُلَاءَ الْمَنَافِقِينَ يُنْقَضُونَ بَعْدَ بَعْدِهِ ۚ

(١) القول الراجح هو قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في الخالية (١٦٤١) نقلاً عن القول الراجح (١٦٤١).

دي چي اولياءَ د مهرونو په گران والي فخر کوي و په کميدوي عار محسوسوي سو دا د کف و مشبه شوو
و خلاف الزبراء بعد التسمية، لانه لا يتغير به خلاف د نري کاو نو د تسمي ته چي په دي سره عاريه شي محسوس
کيدې

نتیجہ: د ابو حنیفہ رضی اللہ عنہ دایلیل دادی، چہ اولیاء د خپل خاندانی ښځو په مہرونو باندې څخه کوټی او په کمو مہرونو باندې شرم محسوسوی. نو په مہر کې کمی کول، د کفو نه کیدلو مشابہ شو او د کفو نه کیدلو په صورت کې اولیاء ته د اعتراض حق حاصل وی. نو د مہر د کمی په صورت کې به هم د اعتراض حق حاصل

۱- او پاتې شو د نامداره کیدلو نه روسته بری کول، نو په دې کې اولیاء شرم نه محسوسوي. ځکه چې دا خو به ده په دې سره د اولیاو پزه او جتیمېری کښته کیږي نه (یعنې غرت دې شرم نه دي). اومر حرم

پلار د صغیری لور اوڅوی نکاح د مهر منل به به کم اوبه ربات کولای نه

وَأَذَانُ آبِ بَنَةِ الصَّغِيرَةِ وَتَحْصُ مِنْ مَهْرِهَا وَأَبْنَةُ الصَّغِيرَةِ أَذْفِ مَهْرِ أُمِّهَا ذَلِكَ عَلَيْهِمَا أَوْ هَر كِه جِي نَك ح او كرى
 پلار د خپلې وړې لور او كم يې كړو د مهر مثل د دې نه يانې واده او كړو د جبل وړو كې خوښي او زينت يې كړو
 د ده د ښځې مهر نو دا جائز دى د دې دواړو په حق كې وَلَا يَجُوزُ ذَلِكَ بَعْدَ الْآبِ وَالْأُمِّ وَهَذَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ (او نه
 دى جائز دا د پلار نيکه نه د علاوه د پاره او دا د امام ابو حنيفه رحمه الله په نزد ده

حل اللغمة* ① الخط: كمواي ② يتغابن برداشت كوی، زغمی ③ المظو شفقت ④ القراية جيلولي

توضیح - صورت د مستثنی دادې چه پلار د خپلې صغیرې لور نکاح اوکړه او ددې مهر نې د مهر مثل نه کم مقرر کړو یا پلار دخپل صغیر خوی نکاح اوکړه او دده ښځې مهر نې د مهر مثل نه زیات مقرر کړو ودا کمی زیاتې معلوم نه دي بلکه د غبن قاحش د قبیلې څنې دي نو د امام صاحب رحمه الله په تیز به په صغیر او صغیره دواړو باندې دا نکاح نافذ وی خوکه د پلار نیکه به علاوه بل چا داسې اوکړل نو نکاح به صحیح نه وی

وَقَالَا لَا يَجُوزُ الْخَطُّ وَالزَّيَادَةُ إِلَّا بِمَا يَتَقَابَلُنِ النَّاسُ فِيهِ، او صاحبين چي جانشين ماني چي جائز نه دي کمي او زيادي مگر دومره خومره چي عام خلگ برداشت کوي په دي کي وَمَعْنَى هَذَا الْكَلَامِ أَنَّهُ لَا يَجُوزُ الْقَعْدُ عَنْهُمَا، او دي کلام مطلب دا دي چي نه دي جائز عقد د صاحبينو چي په نزه باندې لِأَنَّ الْوِلَايَةَ مُقْبَدَةٌ بِشَرْطِ أَنْ يَطْرُقَ قَعْدُ فَوَائِدِهِ يَنْظُرُ الْقَعْدُ حُكْمَهُ چي ولايت مقيد دي بشرط د شفقت نو د دي په فوت کيدو سره باطليري عقد وَهَذَا لِأَنَّ الْخَطَّ عَنْ مَوَاقِفِ الْبَيْتِ مِنَ النَّظَرِ فِي شَيْءٍ عَكْسًا فِي الْبَيْتِ، او دا حکه چي د مهر مثل نه کمول خو د شفقت خبره نه ده لکه په بيع کي وَلِهَذَا لَا يَمْلِكُ ذَلِكَ غَيْرَهُمَا، په وجه سره د پلار نيکه نه علاوه د دي مالک نه وي

تشریح:- اود صاحبینو علیہ السلام پہ نیز کہ کمی زیاتی د عین فاحش پہ طور وی نو جانز نہ دی اوکھ د عین یسیر
پہ طور دی. نو نکاح جائز ده. علامه مرغینانی رحمۃ اللہ علیہ [و معنی هذا الکلام] سره د صاحبینو علیہ السلام د قول (لا يجوز)
مراد بیانوی. خکھ چي د صاحبینو علیہ السلام د قول لایجوز یو مطلب خودا کیدلې شی چه اصل نکاح درست وی
خو کمی زیاتی درست نه وی. دا به د مهر مثل اړخ ته واپس کولې شی. صاحب د هدایه رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چه
صاحبینو علیہ السلام د قول مراد دادی. چه ددوی به نیز د سره نکاح جائز نه ده.

صاحبینو د دلیل حاصل دادې. چه ولایت د شفقت شرط سره مقید دې نو د شفقت په فوت کیدلو سره به ولایت پاته نه پاتې کیږي. نو اوس به مطلب داوی چه پلار بغیر د ولایت نه نکاح او کړه. او بغیر د ولایت نه نکاح باطل وی. نو دا نکاح به هم باطل وی او پاتې شوه داخیره چې شفقت څنگه فوت شو نو عرض

(١) القول الرابع هو قول أبي حنيفة رضي الله عنه كذا في الهندية (٢٩٤١١) والبحر الرائي (٢٣٦١٣) والخاتبة (١٦٦١٩) وتبيين الحقائق (١٣١١٢) نقلاً عن القول الرابع (٢٦٧١١) -

داري چه د صغيره په مهر کي د معمول (رواج) نه زيات کمې کول، يا د صغير د بنځې په مهر مثل کي غير معمولي زياتوالي کول، څنگه شفقت دي؟ اودا داسې ده. لکه چې پلار د صغير يا صغيره مال خرڅ کړي په غېښ فاحش سره په کم قيمت باندې يا ددوی لپاره څه واخلي په زيات قيمت باندې. نو دا بيع بالاحق جائز نه ده. نو بک هم جائز کيدل نه دي پکار او هم د وجه ده چه د پلار نيکه نه علاوه که بل چا داسې نکړ او کړه نو په اتفاق جائز نه ده نو که پلار نيکه نه او کړي. نو بيا هم جائز کيدل پکار نه دي.

ولای حقیقه بر آن الحکم بر دار علی دلیل نظر و هو قرب القراب و امام ابو حنیفه رحمته دلیل دا دی چي حکم دافر
شوي دي په دلیل د نظر او دغه قرب د قرابت دي و فی التکایم مقاصد تزویج علی المهر او په نکاح کی خد مقاصد
دسي دي کوم چي د مهر نه زیات دي ، أما المایه کس المقصود فی التصرف مالی والدلیل علی مقصود فی حق
غیر مایاتی شو مالیت نو دغه مقصود دي په تصرف مالی کی او دلیل د نظر لره موږ معدوم موندلې دي د
بلار نیکه نه په علاوه کی

توضیح :- مدام صاحب ^{برای} دلیل دادی چه نظر او شفقت باطنی امر دې په دې خو حکم لگول محال امر دې. نود
شفقت په دلیل او علامت به حکم لگولې شی اود شفقت دلیل دې قرب قرابت یعنی نژدې رشتہ داری، او
مور وایو چه په پلار او نیکه کي د شفقت دلیل موجود دې نو په دې به د نکاح د جواز حکم لگولې شی. اود
پلار نیکه نه علاوه کي چونکه دلیل نظر یعنی قرب قرابت موجود نه دې په دې وجه به ددوی په تړلې شوې
نکاح باندې د جواز حکم نشی لگولې. او دا وئیل چه په مهر مثل کي کمی کول، هیڅ شفقت نه دې. ددې
خواب دادې. چه په نکاح کي صرف مهر مطلوب نه وی. بلکه ددې نه علاوه نور هم ډیر مقصودونه وی. چه د
مهر نه غټ وی. نو ډیر کرته د ذوم نورو کمالاتو ته کتلې شی نو دده د کمالاتو په وجه د مهر کموالی برداشت
کونې شی. اودا عدم شفقت نه دې. بلکه عین شفقت دې.

آؤد صاحبینو نکاح پہ عقربیع باندی قیاس کول، قیاس مع الفارق، دی. خکہ چہی پہ بیع کی مال مقصود وی نوکہ پہ دی کی غبن فاحش اوکری نو ہیخ شفت پتہ نشو. ددی پہ خلاف نکاح ده. چہ پہ دی کی صرف مال مطلوب نه وی. بلکه نورهم یر مقصودنه وی. چہ د مال نه غت وی. والله اعلم بالصواب

د صفیری لور نکاح د غلام، اود خوی نکاح د وینځي سره د کولونو سره

وَمِنْ زَوْجَاتِهِ وَهِيَ صَغِيرَةٌ عَبْدُ اللَّهِ زَوْجُ امِّهِ وَهُوَ صَغِيرُ امِّهِ فَيُحَايِزُهَا
 جِغْلَامِ سَرْدِ او يَانِي واده او کړو د خپل خوښي چې وړو کي و، د وينځي سره نو جائز دې قال رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
 وَهَذَا عِنْدَ أَبِي حَبِيبَةَ أَيْضًا (١) علامه مرعيني فرماني . حي دا هم د امام ابو حنيفه رحمته الله عليه په نزد ده لِأَنَّ الْإِعْرَاضَ
 عَنْ الْكِفَاءَةِ لِلْمَصْلَحَةِ تَتَوَقَّعُ خَدَكُ چې د كفائت نه اعراض کاوه د خد مصلحت په وجه دې گوم چې د كفائت نه
 ريات دي

توضیح - صورت د مسئلې دادې چه پلار د خپلې صغیره لور نکاح غلام سره، یا د صغیرځوی نکاح د وینځې سره او کړی نو په دې اړه کې اختلاف دې د ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ په نیز جائز ده. دلیل دا دې چه د پلار په غیر کفو کې نکاح کول، په یو داسې مصلحت سره وی چه د کفایت نه انفع او فائق (غوره) وی نو په غیر کفو کې نکاح کېلو کې هیچ باک نشته

وَعِنْدَهُمَا مَوْعِدٌ طَاهِرٌ لِّقَدَمِ الْكَفَاءَةِ فَلَا يَجُوزُ أَوْ صَاحِبِينَ يُبَايَعُهُ نَزْدًا بِنِكَاحِهِ ضَرَرُ دِيْدَ عَدَمِ كِفَايَتِ يَهْ وَجِهَ نُو
دا حائر نه دی

(١) لقول الراجح هو قول أبي حنيفة رضي الله عنه كذا في الهدية (٢٩٤١١) والبخارية (١٦٤١١) والبحر الرائق (٢٣٤١٣) نقلاً عن القول الراجح (٢٣٤).

توضیح :- یہ زیر بحث مسئلہ کی دو جہینو مذهب عدم جوار دی دلیل دادی چہ پہ غیر کفو کی نکاح قبول ضرر بشکارہ کوی. نودا نکاح بہ ناجائز وی

فصل في الوكالة بالنكاح وغيرها

ژباړه: دا فصل د وکالت مالکاح وشمرد په احکامو کې دي

توضیح: دا فصل د وکالت اود غیروکالت په حکم کې دې. د غیروکالت نه مراد د ولی او فضولی نکړه ده. ځکه چې په دې فصل کې د وکیل د احکامونه علاوه د فضولی او ولی حکم هم ذکر دی او وکیل جو په حقیقت کې د ولایت فرع ده. ځکه چې څنگه د ولی تصرف په مولا علیه نافذ کېږي. دغه ډول د وکیل تصرف هم په موکل باندې نافذ کېږي.

بہ نکاح کی ذمہ داری

وَيُؤْتِيهِمُ الْعَمَلُ الْاِثْمَ الَّذِي يَكْتُمُونَ. جَانِزِ دِي دَاكَ خَوْنِي لَرِه دَا چِي پِه نِكَاح كِرِي دَخِيل اَكَا لَوَر دَخَانِ
سِرِه وَقَالَ زُفَرٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَا يَجُوزُ لِامَامٍ زُفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَرَمَائِي چِي جَانِزِ نِه دِي

خل اللغة* ① معبر تعبیر کونکې ② التمانع منع کول ③ الشطرين تشنيه د شطر، جزء برخه [

اَوَ اَنْتَ الْمَرْءُ لِلرَّجُلِ اَنْ يُزَوِّجَهُمَا مِنْ نَفْسِهِ فَقَدْ خَفَضَ شَاهِدَيْنِ جَانًا

هر کله چې اجازت ورکړو یوې بنډې یو
سړی ته چې دا ځانته په نکاح کړی نو ده د دوو ګو هانو په حضور نکاح اوکړو نو جائز دي

توضیح - دوهم صورت دادی چه یوی بنیخی یوسری وکیں جوړکړو چه رم نکاح د چپل خان سره اوکړو وکیں
د دوی ادوه گواهانو په موجودگي کی عقد د نکاح اوکړو نو دا صورت رمور په نیز حشر دی

وَقَالَ زُقَرَو الشَّافِعِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: هَذَا أَنْ الْوَاحِدَ لَا يَتَصَوَّرُ أَنْ يَكُونَ مُمْلِكًا وَمَمْلُوكًا كَمَا فِي الْبَيْهَقِيِّ زُقَرَو الشَّافِعِيُّ
فرمائی چې جائز نه دې د دوی دلیل دا دې چې د یوسری مملک او متسلک کیدل غیر متصور دی لکه چې
په بیع کې دی إِنْ الشَّافِعِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ فِي الْوَلِيِّ مُعْتَدَةٌ لِأَنَّهُ لَا يَقُولُ لَهُ بَوَاءُ، وَلَا مَعْدُودَةٌ فِي حَقِّ الْوَكِيلِ مگر دا چې
امام شافعی عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمائی چې په ولی کی اړتیا دې ځکه چې د ده نه سیواې بل څوک ولی نشته او په واکدار
کی هیڅ اړتیا نشته

توضیح :- د امام زفر او امام شافعی رحمۃ اللہ علیہما په نیز ناجائز دي. د امام زفر او امام شافعی رحمۃ اللہ علیہما دلیر د دې چه یوکس د یوڅیز په یوه زمانه کی مملک او متملك نشی جوړیدلې یعنی مالک جوړونکې او ملک حاصلونکې وی. داسې نشی کیدلې. لکه څنگه چې په بیع کی نشی کیدلې او دلته کی هم دغه خرابی ده ځکه چی د اک زوې د خپل اړخه مالک جوړیدونکې دي. اود انجلی د اړخه ولی جوړیږی نو مالک جوړونکې دي نو مملک او متملك دواړه شو. اودا ناجائز دی. ځکه دا عقد هم ناجائز دي. دغه په دویمه مسئله کی سرې چونکه ناکح دي. نو مالک جوړونکې دي. او چونکه د بنځې د اړخه وکیل دي ځکه مالک جوړونکې هم شرخو امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی. چه په ولی کی چونکه اړتیا دي. ځکه چې دده نه علاوه درهم ولی نشته په دې وجه د موسی صورت جائز او گرځولې شو او په وکیل کی څه اړتیا نشته ځکه چې دده نه علاوه بل څوک وکیل جوړیدلې شی. په دې وجه دا صورت ناجائز دي.

وَلَسْنَا أَنْ أَوْكَيْلٍ فِي النِّكَاحِ سَفِيهُو وَمُعَيَّرٍ وَالْمُتَّاعُ فِي الْحَقِيقِ دُونَ التَّعْيِيرِ مَوْجِبٌ دَلِيلٌ دَا دِي حَى بِه نِكَاحِ كِي وَاکْدَارِ

محض معبر او سفير وی او منافات په حقوقو کې دې نه چې په تعبير کې وَلَا تَزِجُ الْحَقُوقَ إِلَيْهِ، بِخِلَافِ الْبَيْعِ الْإِثْمَانِ
 مَبَايِزُ حَتَّى رَجَعَتْ الْحَقُوقُ إِلَيْهِ او نه راجع کېږي حقوق په نکاح کېښي واکدار اړخ ته په خلاف د بېع په حکم
 چې واکدار عاقد دې تر دې چې د بېع حقوق واکدار اړخ ته راجع کېږي فَإِذَا تَوَلَّى طَرَفَهُ قَوْلُهُ تَوَجَّهَتْ بِتَقَدُّمِ
 الشُّرْطَيْنِ فَلَا يَتَخَيَّرُ إِلَى الْقَبُولِ او هر کله چې د نکاح د دواړو طرفونو ولی دې نو د ده قول رَوَجَتْ به دواړو
 جزونو لږه متضمن وی او د قبول محتاج به نه وی.

توضیح: زموږ دليل دادې چې په نکاح کې وکیل صرف تعبير کونکې او سفير وی. دمه دار نه وی او منافات په
 حقوقو کې وی په تعبير کې نه وی. په حقوقو کې منافات دادې چې يو کس مطالب او مطالب دواړه وی
 مملک او مملک دواړه وی. مخاصم او مخاصم دواړه وی. خو په تعبير کې منافات نشته. چه د ښځې د اړخه
 د مالک جوړولې والا الفاظ وائی. اود خپل اړخه د مالک جوړولو والا الفاظ وائی. ددې په خلاف بېع ده ځکه
 چې په بېع کې وکیل عاقد وی. ځکه چې د بېع حقوق وکیل اړخ ته واپس کېږي. د موکل اړخ ته نه واپس
 کېږي. او هر کله چې دا ثابت شوه. چه يو کس د طرفينو متولی جوړېدلې شی. نود سړی [زوجت] قول
 به، ايجاب او قبول دواړو ته گډ وی. د قبول لپاره به د خاندله کلام اړتیا نه وی. ځکه چې هر کله يو کس د دوي
 ادوه کسانو قائم مقام کېدلې شی. نو دده عبارت به هم د دوي ادوه عبارتونو قائم مقام وی.

د مولا د اجازت نه بغير د غلام او وښځې نکاح

قَالَ وَتَزِيغُ الْعَبْدِ وَالْأَمَةِ بِغَيْرِ إِذْنٍ مَوْلَاهُمَا مَوْقُوفٌ فَإِنْ أَذِنَ الْمَوْلَى جَازَ وَإِنْ رَدَّهُ بَاطِلٌ
 بغير د اذن د مولى نه موقوف دې که افور ته جازت ور کړو نو جائز دې او ردې کړو نو باطل به شی
 وَكَذَلِكَ لَوْ زَوَّجَ رَجُلٌ امْرَأَةً بِغَيْرِ رِضَائِهَا أَوْ رَجُلًا بِغَيْرِ رِضَائِهِ وَهَذَا عِنْدَنَا لَا رَنَكَ كَهَا (فضولی) د يوې ښځې نکاح بغير د
 هغې د رضانه او کړو یا د يو سړي بغير د هغه د رضانه او دا زموږ په نیز ده فَإِنْ كُنَّ عَقْدُ صَدْرَيْنِ
 الْفُضُولَى وَكَهْ فِيمَا عِنْدَ مَوْقُوفٍ عَلَى الرِّجَازِ ځکه هر هغه عقد چې د فضولی نه صادر شو، او د ده د پاره څوک
 مجبیز وه نو موقوف به ترلې شی په اجازت باندې

هل اللغة ① الفضولی اجنسی سړې چې متولی نه وی ② یقراهی روستو کېږي

توضیح: مسئله داده چه د غلام او وښځې د مولا د اجازت نه بغير نکاح کول به موقوف وی. که مولا اجازت
 ورکړو نو نافذ به وی او که اجازت نه ورکړو. نو باطل به وی. دوهم صورت دادې چې یو سړی د بل کس
 نکاح بغير دده د اجازت او کړه یاد یوې ښځې نکاح نه بغير ددې د اجازت او کړه. نو زموږ په نیز جائز
 ده اود نکاح نفاذ به په اجازت باندې موقوف وی زموږ په نیز ضابطه داده. چه هر هغه عقد چې د فضولی نه
 صادر شی او په مجلس کې څوک د ايجاب قبولولو والا موجود وی. که دا قبولونکې دوهم فضولی وي. او که
 وکیل یا اصیل وی. نو دا نکاح به په اجازت باندې موقوف منعقد وی.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ: تَعْرِفَاتُ الْفُضُولَى كُلُّهَا بَاطِلَةٌ لِأَنَّ الْعَقْدَ وَضِعَ لِحُكْمِهِ او امام شافعی رحمه الله فرماتی چې د
 فضولی واره تصرفات باطل دی ځکه چې عقد وضع شوې دې د حکم د عقد د پاره وَالْفُضُولَى لَا يَقْدِرُ عَلَى
 الْإِثْبَاتِ الْحُكْمِ قَبْلَهُ او فضولی په اثبات د حکم قادر نه دې په دې وجه به لغوه وی

توضیح: د امام شافعی رحمه الله مذهب دادې چې د فضولی واره تصرفات باطل دی. د امام شافعی رحمه الله دليل دا
 دې چه عقد، د عقد حکم ثابتولو لپاره وضع شوې دې او فضولی د حکم په اثبات باندې قادر نه وی. نو دده
 کلام به لغوه وی

وَلَسَانُ رُكْنِ الشَّرْعِ صَدْرَيْنِ أَهْلُهُ مَضَاقِفًا إِلَى فَعْلِهِ، وَلَا تَعْدِلُ الْعُقُودُ مَوْقُوفًا زَمْرًا دليل دا دې چې رکن د
 تصرف د اهل تصرف نه صادر شوې دې مصاف شوې خپل محل اړخ ته او د دې په ترلې کیدو کې څه

تصرف د اهل تصرف نه صادر شوې دې مصاف شوې خپل محل اړخ ته او د دې په ترلې کیدو کې څه

نقصان هم نشته په دې وجه به موقوف ترلې وی حَتَّى إِذَا رَأَى الْمُسْلِمَةُ فِي بَيْتِهِ، وَقَدْ بَدَأَ حُكْمُ الْفُضُولَى عَنْ الْفُضُولَى
 تردې چې که مصلحت پکې او وښي نو نافذ د کړي او حکم د عقد کله د عقد نه مؤخر هم وی.

توضیح: زموږ دليل دادې چې رکن د تصرف، يعنی ايجاب او قبول دده د اهل نه صادر شوې دې يعنی دعاقل
 بالغ نه، او منسوب دې محل د عقد اړخ ته. يعنی داسې ښځې اړخ ته منسوب دې چه دا دمحرمانو څخې نه
 ده او ددې عقد په منعقد کولو کې څه نقصان هم نشته. ځکه چې دا عقد به موقوفاً منعقد وی که مناسب
 او گنډی. نو نافذ به نه کېږي. گنډی رد به نه کېږي د امام شافعی رحمه الله دليل چې فضولی د حکم په اثبات
 باندې قادر نه وی ددې خواب دادې چه دلته کې حکم معدوم نه دې بلکه د اجازت نه پورې مؤخر شوې
 دې او حکم د عقد، عقد نه مؤخر کیدلې شی لکه څنگه چې په بېع، بشرط الخيار، کې کېږي ځکه چې
 ددې بېع لزوم او نفاذ د خيار د سقوطه پورې مؤخر شو. والله اعلم بالصواب

د دواړه اړخه د يو کس فضولی کيدل

وَمَنْ قَالَ اللَّهُمَّ وَاللَّي قَدْ تَزَوَّجْتَ فَلَانَةَ قَبْلَهَا فَأَجَازَتْ قَبُولُ بَاطِلٌ او چا چې او وې خلگو گواه شی م د فلانی ښځې

سره نکاح او کړو بیا هغې ته خبر او رسیدو نو هغې نکاح جائز کړو نو دغه باطل دې [وَأَنْ قَالَ آخَرُ اللَّهُمَّ

إِلَى قَدْ تَزَوَّجْتَهَا مِنْهُ قَبْلَهَا الْخَيْرُ فَأَجَازَتْ جَازَ] او که (په دې مجلس کې) بل چا او وې خلگو گواه شی م هغه ښځه

فلانی ته په نکاح ورکړله. بیا هغې ته خبر اورسیدو او هغې نکاح جائز کړو نو جائز دې [وَكَذَلِكَ إِنْ كَانَتْ

النِّسَاءُ هِيَ الَّتِي قَالَتْ خِيَمَةُ ذَلِكَ] وَهَذَا عِنْدَنَا خِيَمَةُ وَحْدٍ او دغه ډول ده که دا هر څه ښځې ونیلي وی او دا د

طرفينو په نزد ده وَقَالَ أَبُو يُونُسَ: إِذَا زَوَّجْتَ نَفْسًا غَايِبًا قَبْلَهُ فَأَذِنَ جَارِئِئَامُ أَبُو يُونُسَ رحمه الله فرمائی چې

هر کله ښځې خپل نکاح د غائب سړي سره وکړو بیا هغه ته خبر اورسیدو او هغه دا نکاح جائز کړو نو جائز

دې

توضیح: صورت د مسئلې دادې چې يو کس دوي ادوه سړي گواهان جوړ کړل او وې ونیل چه م د فلانی
 ښځې سره نکاح او کړه. خو په دې مجلس کې د ښځې د اړخه هېڅ چا قبول نکره ددې نه روسته ښځې ته ددې
 نکاح خبر اورسیدلو. ښځې اجازت ورکړو. نود طرفينو په نیز دا نکاح باطل ده اود ابو یوسف رحمه الله په
 نیز جائز ده. او که د ايجاب هم په دې مجلس کې دوهم کس او ونیل چه، ته گواه اوسه ما هغه ښځه ددې سړي
 په نکاح کې ورکړه، یا نه داسې او ونیل چه، ما د هغه ښځې د اړخه قبول کړه، بیا دغه ښځې ته د نکاح
 اطلاع ملا وشوه. اودا نکاح نه جائز او غیر خوله. نو دا نکاح به جائز وی.

لا په دې دواړو مسئلو کې توپیر دادې چه په رومۍ مسئله کې مجبیر نشته نو نکاح به باطل وی او موقوف
 به نه وی. او په دویمه مسئله کې مجبیر موجود دې. نو نکاح به موقوف وی. ځکه چې د فضولی نکاح د
 موقوفاً منعقد کیدلو شرط دادې. چه د عقد په مجلس کې مجبیر موجود وی اودا حکم هغه وخت دې چه
 کله دا واره کلام ښځې کړې وی. يعنی ښځې ونیلي وی چه، ته گواه اوسه چه، ما خپل خان د فلانی په
 نکاح کې ورکړو. چه د فلانی د خوی زوې دې، نو که په مجلس کې د سړي د اړخه چا قبول نکره. او سړي ته
 خبر اورسیدلو. او هغه اجازت ورکړو. نود طرفينو په نیز باطل، اود ابو یوسف رحمه الله په نیز جائز ده او که
 يو کس د ايجاب په مجلس کې د غائب سړي د اړخه قبول کړه بیا په خبر ملاویدلو باندې سړي اجازت
 ورکړو. نو نکاح به جائز وی.

وَحَاصِلُ الْخِلَافِ أَنَّ الْوَاحِدَ لَا يَصْلُحُ مُقُولًا مِنَ الْجَانِبَيْنِ وَ حَاصِلُ دې دا دې چې یو سړی د جانیانو نه د فضولی
 جوړیدو او فضولی اړین جَانِبٍ وَأَصِيلًا مِنْ جَانِبٍ عِنْدَهُمَا ① خِلَافًا لَهْ يَأْذِي جَانِبَ نَهْ د فضولی جوړیدو او د بل

توضیح: د امام شافعی رحمه الله مذهب دادې چې د فضولی واره تصرفات باطل دی. د امام شافعی رحمه الله دليل دا

دې چه عقد، د عقد حکم ثابتولو لپاره وضع شوې دې او فضولی د حکم په اثبات باندې قادر نه وی. نو دده

کلام به لغوه وی

وَلَسَانُ رُكْنِ الشَّرْعِ صَدْرَيْنِ أَهْلُهُ مَضَاقِفًا إِلَى فَعْلِهِ، وَلَا تَعْدِلُ الْعُقُودُ مَوْقُوفًا زَمْرًا دليل دا دې چې رکن د

تصرف د اهل تصرف نه صادر شوې دې مصاف شوې خپل محل اړخ ته او د دې په ترلې کیدو کې څه

① القول الراجح هو قول الطرفين ② خلافا له ياذي جانب نه د فضولی جوړیدو او د بل

③ خلافا له ياذي جانب نه د فضولی جوړیدو او د بل

④ خلافا له ياذي جانب نه د فضولی جوړیدو او د بل

⑤ خلافا له ياذي جانب نه د فضولی جوړیدو او د بل

حاجه د صېل خوږه د صلاحيت به لري د طرفينو په نزد خلاف د امام بويوسف رحمه الله

سوم - حاصل د کلام دادې چه يوکس د يواړه اصيل اود بل اړخه فصولی، يا د دواړه اړخه فصولی، يا د يو اړخه فصولی او د بل اړخه ولی، يا د يواړه فصولی اود بل اړخه د وکیل جوړيدلو صلاحيت لرلې شی، دغه شی ترې د سويسفېر په سر صلاحيت لرلې شی ددوی په نيز به نکاح منعقد وی خو په اجازت سدي به موقوف وی اود طرفينو پور په نير صلاحيت نشی لرلې نو نکاح به نه منعقد کيږی رموبړه تالسي به د سدي اتفاق دې چه يوکس د يو اړخه وکیل اود دوهم اړخه اصيل، يا د يواړه ولی اود بل اړخه اصيل، يا د يواړه ولی اود بل اړخه وکیل، يا د دواړه طرفو وکیل جوړيدلې شی، او پاتې شوه داچه د يوسړي د دواړه طرفو اصيل جوړيدل، نو دا امر محل (ن ممکن) دې

د دوي [دوه] فضوليانو يا د يو فضولي او د يواصل د يكاح حكم

دو حرمی الخدیجین الفضولین اوتین الفضولی والأصیل خازن الإجماع او که جاری شو عقد به مینماید دوز
فتولیو کی یا به میخ د یو فضولی او یو اصیل کی نو جائز دی به اجماع سره. هُوَقُولُ لَوْكَانَ مَأْمُورًا مِنْ
عَلَانِيَةٍ بِفَدَايَا امَامِ ابِي سَفِيٍّ بِرِجَالِي چي که دا سرې د جانبینو نه مامور وې نو نافذ به وه فَاِذَا كَانَ
مُؤَلَّاهُ فَنُفِذْهُ هَرَكْلَه چي دغه فضولی دی نو موقوف به ری

شرح - به مائیل کی بیان شوی و وجه د طرفینو ^{بینا} په نیز یوکس د دواړه طرفو نه وکیل نشی جوړېدنې البته د ابویوسف ^{په} نیز یوکس د دواړه طرفو نه د فضولی جوړېدلو صلاحیت لرلې شی هلته کی بر شوی و وجه عقد د نکاح که د دوی ادوۀ افضولیو یا د یو فضولی اود یو اصیل په مینځ کی جاری شوی وی نو بالاتفاق حنر ده په تیره شوې مسئله کی د امام ابویوسف ^{په} دلیل دادې که داکس د دواړه اړخه وکیل وې نو نکاح به نافذ وه خو که فضولی دې نو نکاح به موقوف وی نو یوکس د دواړه اړخه فضولی جوړېدنې شی

وَصَارَ كَأَنَّهُ وَالْطَّلَاقُ وَالْإِخْلَاقُ عَنِ مَالٍ أَوْ دَاخِلِ أَوْ طَلَقُوا أَوْ اِعْتَقُوا بِالْمَالِ يَشَانِ شَوْه

نوع - ودا د خلع طلاق او عشاق پشان شو مثلاً خاوند او ونیل چه ، ما دخپلې بڼڅې سره په زر روپۍ بڼډې خلع او کړه ، او بڼڅه موجود نه ده بڼڅې ته خبر اورسیدلو او دې قبول کړو ، نو دا بالاتفاق جائز ده ، نو لکه څنگه چې دښه کي په یوه صیغه سره عقد خلع درست شوه دغه ډول د فضولی واجد په کلام سره هم عقد درست کیدل پکار دی دغه ډول که خاوند او ونیل چه ، ما په دومره مقدار باندې طلاق ورکړو ، یا مولا او ونیل چه ، ما په دومره مقدار بڼډې ازاد کړو ، بیا بڼڅې او غلام ته خبر اورسیدلو ، او په کوم مجلس کي چې خبر ملا شو په هغې کي نه قبول کړو نو په اتفاق سره جائز دی ، نو دغه ډول په عقد نکاح کي هم کیدل پکار دی چه به اجرت باندې موقوف پاتې شی ، حاصل داچه فضولی ، من الجانین ، نه په خلع طلاق او اعتناق باندې قیاس کړې دي ، او جامع په دوی کی د هر یوکس ایجاب او قبول دي

۱- لکھ چې دغه د موجودگي په حالت کي جزء دې نو داسې به وي په عدم موجودگي کي و شطر العقيد لا يتوقف
۲- د طرفينو د دليل د دې چه عقد نه وي لکه په بيع کبسي

داده که روحش به خپله موجود وو بویا به هم دا کلام د عقد نکاح یو جزء (یعنی ایجاب) دي. او وجه

(٢٤٥٣) نقل من قول نوح (١) (٢٤٩) -

مجلس به ماوراء (علاوه) باندي موقوف نه وي. لکنه خنکه چي به عقربيع کي که يوکس او نيس چه م د
فلانی به لاس خپل غلام خرڅ کړو، اود مشتری د اړخه چا قتل نکړو نو دا عقربيع به باطل وي خنکه چي به
مجلس کي صرف د عقربيع يोजء يعنی ايجاب موجود شو او جزء د عقد به ماوراء د مجلس باندي موقوف
نه وي دغه ډول به نکاح کي به هم جزء د عقد به ماوراء د مجلس باندي موقوف نه وي

بِخلاف التامرين المجايدين إلا به يتقبل كلامه إلى العائدين به خلاف د مأمور من جانسين نه حکم جی د ده کلام
به منتقل وی عاقدینو اړخ ته وَمَا جَرَى بَيْنَ النَّصُولَيْنِ عَقْدٌ تَامٌّ وَكَذَلِكَ الْعُقُودُ وَأَعْتَادُوا كَوْمَ حِي د دوؤ فصولینو په
مینځ کې جاری شو دغه عقد تام دي او داسې خلع ده او د دي دواړه نظیرو نه دی لِأَنَّهُ تَصَرُّفٌ يَمِينٍ مِنْ جَانِبِهِ
حَسْبُ يَلْزِمُ قَيْمَهُ حَكْمَ چې دا تصرف د یمین دي د سړي د اړخ نه تر دي چي لارم به وي او د حلف سره نه
پوره شی .

توضیح - په خلاف د مامور من الجانین، ځکه کوم وکیل چې د جانین د اړخه مامور وی دده کلام منفس کیږي عاقدینو اړخ ته نو گویا د یواځه ایجاب شواو د بل اړخه قبول شو سو د وکیل کلام داسې شو لکه د دوي اودا کسانو کلام، او هرکله چې د دواړه عاقد نو کلام یعنی ایجاب او قبول موجود شو نو عقد تام سو. ددې په خلاف عقد بیع ده، چه په دې کې یوکس د جانین د اړخه وکیل نشی جوړیدلې. ددې تفصیل په ماقبل کې تیر شوې دې. او هغه عقد کوم چې د فضولیانو په مینځ کې اوشی، دا عقد تام دې. ځکه چې ایجاب او قبول دواړه موجود پېږي. دغه ډول خلع، طلاق علی مال، او اعتناق علی مال هم عقد تام دی. حاصل داچه هرکله زوج او وکیل، چه، ماخپلې فلانی بنځي سره په زرو روپو خلع اوکړه، او بنځه موجود نه وی. نو دا خلع به صحیح وی. خو په دې وجه نه چې خاوند د خپل اړخه اخیل او د بنځې د اړخه فضولی دې بلکه په دې وجه چې خلع د خاوند د اړخه یمین وی. ځکه چې اوس که دې د بنځې د قبولولو نه وړاندې رجوع کول او غواړی. نو رجوع نشی کولې او یمین د حالف (قسم کونکي) سره مکمل کیږي نو خاوند د بنځې د اړخه د فضولی جوړولو هیڅ اړتیا نشته. لنه یز داچه په خلع، طلاق، او په اعتناق کې ایجاب او قبول عقد نه دې. بلکه شرط دې. چه دا د خاوند اود هولا په قول باندې پوره کیږي. نو عقد د نکاح به په دې درې واړو باندې قیاس کول، قیاس مع الفارق وی. اودا صحیح نه دې. البته خلع د بنځې د اړخه معاوضه وی نو که بنځې او وکیل، چه، ماخپله خلع د فلانی سرې سره د زر روپو په بدله کې اوکړه، او خاوند غائب وی. بیا ده ته خبر اور سیدلو اودا تې جائز او گرځوله. نو صحیح به نه وی. ځکه چې خلع د بنځې د اړخه معاوضه وی. نو د مجلس په ماوراء باندې به موقوف نه وی. هم دا تقریر به په، طلاق علی مال، او په، اعتناق علی مال، کې کولې شی. والله اعلم بالصواب

د یو وکیل په پوښتنه کې د دوی (دوه) بنسټیز نکاح حکم

وَمَنْ أَمَرَ جَلَّاءُ أَنْ يَزُوجَهُ أَمْرًا فَزَوْجَهُ الثَّانِي فِي عَقْدَةٍ لَمْ تَلْزَمَهُ وَاحِدَةً مِنْهُمَا أَوْ كَرِهِي دَ جَا بِنَحْوِي سِرَهُ نُو هَغْ بِهْ عَقْدَ دَ دُو سِرَهُ وَرْتَهْ نِكَاحِ أَوْ كَرِهِي نُو بِهْ دَغُو كِي بِهْ وَرْتَهْ يُو هَمْ لَازِمَهْ نَهْ وَي لَآئِهْ لَا وَجَهْ إِلَى تَنْفِيذِ هَذَا لِلْمُخَالَفَةِ حُكْمِ جِي دَ دَوَارُو دَ نِكَاحِ نَفَذْ كَاوَهْ هِيخْ وَجَهْ نَشْتَهْ دَ مُخَالَفَتِ بِهْ وَجَهْ سِرَهُ وَلَا إِلَى تَنْفِيذِ فِي إِحْدَاهُمَا غَيْرَ عَيْنِ لِلْجِهَالَةِ أَوْ نَهْ خُذْ وَجَهْ شَتِي بِهْ دَغُو كِي دَ يُوِي غَيْرِ مَعِينِي دَ نِكَاحِ نَافَذْ كُولُو دَ جِهَالَتِ بِهْ وَجَهْ سِرَهُ وَلَا إِلَى التَّشْيِيعِ لِعَدَمِ الْأُولَوِيَّةِ فَتَعَيَّنَ التَّفْرِيقُ أَوْنَهْ خُذْ وَجَهْ شَتِي دَ مَتَعِينِ كَاوَهْ دَ عَدَمِ أُولَوِيَّتِ بِهْ وَجَهْ سِرَهُ نُو تَفْرِيقِ مَتَعِينِ شُو.

حل اللغة* ① التنفيذ نافذ كول ② تعيين معين كول، مقرر كول ③ التفريق جدا كول [

توضیح:- صورت د مسئلې دادې، چه یوکس څوک وکیل جوړ کړو، چه زما د یوې بنځې سره نکاح اوکړه وکیل په عقد واحد کې دوې [دوه] بنځو سره نکاح اوکړه، په دې دواړو کې به د هېڅ یوې نکاح لازم نه وی، ځکه چې

ان يكون مهرها امام شافعي فرماني چي كوم د ثمن صلاحيت لري په بيع كي هغه مهر كنداي شي د بيخي لا تَنْصِبُ فَيَكُونُ التَّقْدِيرُ لَهَا خكه چي مهر د بيخي حق دي نو د دي اندازه كول به هم د دي حق وي

توضیح - مصنف د هدایه فرماني چي د نكاح د اراكانو او شرائطو بيانولو نه فارغ شو نو اوس د نكاح حكم بيانول غواړي. او حكم د نكاح وجوب د مهر دي. بعض وائي چه مهر مال دي. او بعض وائي چه مهر، صدق، دي او صداق نوم دي. دهنه مال كوم چي په عقد نكاح كي ذكر كړي شي.

كاكي فرماني چه د مهر اووه نومونه دي ① صداق ② نخله په قرآن كي دواړه نومونه ذكر دي. ((وَأَشْرَأَ النِّسَاءَ صَدَقَتَيْنِ نَخْلَةً)) ③ اجر، داهم په قرآن كي ذكر دي ((فَأُولَئِكَ أَجُورُهُنَّ قَبْضَةً)) ④ فريضة، دا نوم هم په كلام پاك كي موجود دي ((وَقَدْ قَرَضْتُهُنَّ قَبْضَةً)) ⑤ مهر، ددي نوم ذكر په حديث كي دي [فان لمساها فلهما المهر بما استحل] ⑥ عليقة، نبي كريم فرماني. [أدوا العلق قبل يارسول الله ﷺ ما العلق قال ماتر ضى الاهلون] په حديث كي د عليق نه مراد مهر دي ⑦ العقر، نبي كريم فرماني [عقر نساها] دلته كي د عقر نه مراد مهر دي. په دي اووه نومونو كي خلوړ په قرآن كي او دري په احاديثو كي ذكر دي.

د مهر كم از كم مقدار د مهر بپاره د زيات مقدار هيڅ حد نشته البته د مهر په اقل مقدار كي اخلاص دي د اجناسو په نيز لس درهمه دي. امام مالك فرماني چه د مهر اقل مقدار، ربع دينار ب دري درهمه، دي ابن شيرمه فرماني چه كم از كم پنځه درهمه دي او ابراهيم نخعي فرماني چه د مهر اقل مقدار خلو بېست درهمه دي اود سعيد ابن جبير فرماني په نيز لږ تر لږه پنځوس درهمه ضروري دي. حضرت امام شافعي فرماني چه كوم شي په عقد بيع كي تمن جوړيدلې شي. هغه په عقد نكاح كي مهر هم جوړيدلې شي د امام شافعي فرماني دليل دادي چه مهر د بيخي حق دي. څه په وصول كولو، او په ساقطولو كي پنځه اختيار منده ده. معلومه شوه چه مهر د بيخي حق دي. نو ددي مقدار مقرر كاوه حق به هم بيخي ته وي.

وَلَا قَوْلُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَلَا مَرَّ أَقْلٍ مِنْ عَشْرَةٍ (۱) او زموږ دليل د نبي عليه السلام ارشاد دي چي مهر نشته كم د لسو درهمو نه ولأَنَّهُ حَقُّ الشَّرْعِ وَجُوبُ إِظْهَارِ الشَّرْعِ الْمَحَلِّ او خكه چي مهر د وجوب په حيثيت حق د شريعت دي د محل د شرافت ظاهرولو د پاره قَبْضَةٌ مَعَالَهُ خَطَرٌ وَهُوَ الْعَقْدَةُ اسْتِدْلَالُ بِالنَّصَابِ الشَّرْقِيَّةِ نو دا به په هغه مقدار سره مقرر وي د كوم چي څه عظمت وي او دغه لس درهمه دي قياس په نصاب د سرقې باندې.

توضیح - زموږ دليل د نبي كريم حديث دي چه، د لسو درهمو نه كم مهر نشته دي، دوهم عقلی دليل دادي چه مهر د بضع شرافت ښكاره كاوه لپاره د شريعت حق دي. نو دومره مقدار به مقرر كولې شي چه په هغي سره د محل شرافت، او شرافت د بضع ښكاره شي موږ او كتل چه نصاب د، سرقه، لس درهمه دي. نو گويا د لسو درهمو په غلا كاوه باندې لاس كت كولې شي. نو معلومه شوه چه د انسان لپاره د يو اندام يعنى د لاس كم از كم قيمت لس درهمه دي. نو هم په دي به قياس كولې شي. اوبه نكاح كي به هم د ملك بضع قيمت كم از كم لس درهمه مقرر كولې شي.

په مهر كي د لس درهمو مقررولو حكم

وَلَوْ تَمَتَّى أَقْلٌ مِنْ عَشْرَةٍ فَلَهَا الْعَشْرُ عِنْدَنَا او كه ذكر ي كړو د لسو درهمو نه كم نو د بيخي د پاره به لس درهمه وي زموږ په نزد فرماني لَا تَنْصِبُ فَيَكُونُ التَّقْدِيرُ لَهَا لپاره بيا فرماني او زفر فرماني چي مهر مثل به وي خكه چي تسميه د هغي شي چي د مهر جوړيدو صلاحيت نه لري د عدم تسميه په مثل دي

توضیح - من حديث جابر بن عبد الله فرماني

توضیح - مسئله داده چه د نكاح د انعقاد په وخت د لسو درهمو نه كم مهر ذكر كړي شو نو به دي مصوب كي به رمور په نيز د بيخي لپاره لس درهم وي اود امام زفر فرماني په نيز به مهر مثل و حسابوي د امام زفر دليل قياس دي. حاصل د قياس دادي چه داسي شي مهر جوړول، كوم چي د مهر جوړولو صلاحيت نه لري هغه د عدم تسميه پشان دي. اود عدم تسميه په صورت كي مهر مثل واجب وي نو په دي صورت كي به مهر مثل واجب وي.

وَلَقَدْ أَتَى أَهْلَ الْبَيْتِ النَّبِيَّ ﷺ وَكَانَ صَارَ مُفْتَضِلًا بِالْعَشْرِ زَمْرًا دليلى دا دي چي د تسميه فساد د حق د شرع په وجه دي او دغه پوره شو په لسو سره فرماني فَأَمَّا مَا يَرْجُو إِلَى حَيْثُ لَقِيَ الْقَدْرَ وَبِهِتَ بِالْعَشْرِ داسي شي پتي شو هغه كوم چي د بيخي حق اړخ ته راجع دي نو دغه راضي شوه په لسو په وجه د راضي كيدو دي د لسو نه په كمو سره

توضیح - زموږ دليل دادي چه د لسو درهمو نه د كم مهر ذكر كاوه فساد، د شريعت د حق په وجه دي. اود شريعت حق پوره كيږي په لسو درهمو سره نو لس درهمه به پوره كولې شي د ريتو اړيپ شته اوس پتي شوه دا خبره چي په لسو درهمو باندې پنځه هم راضي ده او كه نه؟ نو موږ وايو چي هر كله دا كم پوره د لسو نه په كمو باندې راضي وه. نو په لسو درهمو به په درجه اولي راضي وي. حاصل داچه په مهر كي د زوج او شريعت دواړو حق دي. نو ددي دواړو رعايت به ضروري وي او په لسو درهمو كي د دواړو رعايت ساتلې شي. ځكه چي د شريعت حق خو لس درهمه دي. او په زياتي كي اگر چه د بيخي حق دي. خودي د لسو درهمو نه په كمو باندې د راضي كيدلو

په وجه، د لسو نه په زياتي كي خپل حق ساقط كړي دي د كومو چي دي ته پوره پوره اختار وو

وَلَا مُعْتَرِضٌ بَعْدَ التَّسْمِيَةِ، لِأَنَّهُمَا قَدْ تَرَضَى بِالْعَشْرِ مِنْ غَيْرِ عَوْضٍ تَكْرُمًا، او عدم تسميه معتبر نه ده ځكه چي پنځه بعض وخت راضي كيږي بلاعوضه په مالك جوړولو تَكْرُمًا وَلَا تَرَضَى فِيهِ بِالْعَوْضِ التَّيْدِ او نه راضي كيږي په دي كي په لك عوض.

توضیح - امام زفر فرماني د قياس خواب دادي چه د لسو نه كم مسمي كول، په عدم تسميه بدي قياس كول صحيح نه دي. ځكه چي انسان د تكريم او فضيلت په اعتبار سره، د تناسل جميل طلب كاوه لپاره كله په خپل پوره حق ساقطولو باندې هم راضي كيږي. او په شي قليل باندې نه راضي كيږي. دغه ډول دلته كي هم ده چه پنځه بغير د عوضه په تسليم باندې راضي كيږي. خپل عزت او فضيلت ښكاره كاوه دپاره خود خپل اوچت شان په وجه په كم عوض او معمولي شي باندې نه راضي كيږي. نو ددي نه دا نه لازميږي. كه پنځه بيخي په مهر نه اخستلو باندې راضي شي. نو دا به د لسو نه په كمو بدي هم راضي وي نو دا قياس غلط دي. والله اعلم بالصواب

د لسو درهمو نه كم مهر كي د مباشرت نه مخكي د طلاق وركولو مسئله

وَلَوْ طَلَّقَ قَبْلَ الدُّخُولِ بِهَا تَحِبُّ تَمَسَّةٌ عِنْدَ عَلِيٍّ بِأَنَّ التَّلَاقَ يَسِيْرُ او كه طلاق ي وركړه دي لره مخكي د دخول نه په دي سره نو دي لره به پنځه درهمه وي زموږ د دري واپو امامانو په نزد

توضیح - په پورته ذكر شوې مسئله كي كه، طلاق قبل الدخول، واقع شو نو زموږ په نيز به پنځه درهمه واجب وي.

وَعِنْدَ الْمُتَّعَةِ كَمَا إِذَا تَرَسَّ شَيْئًا او په نزد د امام زفر فرماني به متعه و جب وي لكه هغه وخت هر كه جى هيڅ ذكر نه كړي.

توضیح - اود امام زفر فرماني په نيز به د بيخي د پاره متعه واجب وي ځكه چي د امام زفر فرماني په نيز به دي صورت كي مهر مثل واجب وو. اود مهر مثل په صورت كي كه طلاق، قبل الدخول، واقع شي نو متعه

واجبیری، تو دلت به هم متعه واجب وی، او زموږ په نیز لس درهمه مسمی وو. نود، طلاق قبل الدخول، په صورت کي به نصف مسمی واجب وی، اودا پتخه درهمه دی.

د لس درهمه زیات مهرکي د ممانعت نه روسته طلاق باید مړل په صورت کي د مهر و جوب هم

وَمَنْ مَتَى مَهْرًا غَيْرَ قَسْرًا وَقَعَلِيهِ الْمَتَى أَنْ يَدْخُلَ بِهَا أَوْ مَاتَ عَنْهَا أَوْ جَا بِهَا مَقْرَرٌ كَرِوَسِ دَرَهْمِهِ مَهْرٌ أَوْ يَأْزِيَتْ بِهَا كَذَّابًا حَكَمَ جِي د دَخُول په وجه سره او کړو او یا ترې مړشو لآلَهُ بِالْدَّخُولِ يَتَحَقَّقُ تَسْلِيمُ الْمَتَى وَبِهِ دَوَالَتُ يَتَبَيَّنُ الْبُكَامُ غَيْرَ آيَةٍ وَالشَّيْءُ بِهَا يَتَقَرَّرُ وَيَتَأَكَّدُ فَيَقَرَّرُ بِمَوَاجِبِهِ أَوْ بِه مَرَك سره رسی نکاح خپلې استه نه او شی پخپلې انتهاء سره مقرر او موکد کیری نو نکاح به د خپلو ټولو احکامو سره مقرر وی

هل الله ١٠ يتحقق ثابتیری ٢٠ تسليم سيارل، حواله کول ٣٠ الاقيسة جمع د قياس ده ٤٠ الخلوۃ خانه واليها ترويج - صورت د مسنني دا دي چه خاوند دبنخي مهر لس د رهمو نه کم ي زيات مقرر کړو بيا ددي نه روسته دخول موجود شو ياد، احد الزوجين، استفاد اوشو نو په دي دواړه صورتونو کي به خاوند باندې کل مسمی واجب وی. دليل دادې چه د دخول په وجه مبدل یعنی د بضع سيارل متحقق شو اود مبدل په سيارلو سره بدل واجبیری نو په خاوند به بدل یعنی مهر واجب وی. او د مرگ په وجه شی خپل انتهاء ته رسيږي ددي نه روسته هيڅ شی پاته نه پاتي کيږي او شی چي خپل انتهاء ته اورسي. نو مقرر اوموکد کيږي يعنی په دي کي هيڅ تبدیلی نه راځي نو نکاح د خپلو ټولو احکامو او واجباتو سره ثابت شوه او حکم د نکاح مهر هم دي. نود مرگ په وجه به دا هم ثابت وی.

أَوْ إِنْ طَلَّقَ قَبْلَ الدَّخُولِ بِهَا وَالْخُلُوةُ قَسْرًا نِصْفُ الْمَتَى أَوْ كَه طلاق ي ورتي ورکړل مخکي د دخول يا د خلوت نه نو د بنخي نيم مهر دي يَقُولُهُ تَعَالَى وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ الْآيَةُ خكه چي ارشاد باري تعالی دي که تاسو طلاق کړي دوی لره مخکي د مسه کولونه

ترويج - دوهم صورت دادې چه دي بنخي ته شي د دخول او خلوت نه مخکي طلاق ورکړو نو په خاوند به د بنخي لپره نصف مسمی واجب وی په دليل کي علامه مرغينانی رُفِعَ آيَت پيش کړې دي. يعنی که د جمع نه وړاندې تاسو طلاق ورکړو او مهردې مقرر کړې وی نو په مقرر شوی کي نصف ورکړه د آيت نه معلومیږي چه په طلاق قبل الدخول، سره نيم مهر واجبیری.

وَالْأَقْيَسَةُ مُتَعَارِضَةٌ، فَيَبْهِنُ تَقْوِيَتُ الزَّوْجِ الْمَلِكِ عَلَى نَفْسِهِ بِاخْتِيَارِهِ أَوْ قِيَاسُونَهُ مُتَعَارِضٌ دې نو په دي کي د خاوند پخپل حق کي پخپل احتیار ملک لره فوت کول دی وَفِيهِ عَوْدُ الْمَعْقُودِ عَلَيْهِ إِلَيْهِ سَائِلًا فَكَانَ الْمَرْجِعُ فِيهِ الذَّصُّ أَوْ په دي کي د معقود عليه بنخي اړخ ته صحيح سالم واپس کيدل دی نو مرجع به په دي کي نص وی

ترويج - په طلاق قبل الدخول، دوي ادوه قیاسه خپلو کي متعارض دی. د یو قیاس تقاضا داده چه په خاوند باندې کل مسمی واجب وی خكه چي خاوند په خپل اختیار سره په خپل حق کي ملک بضع فوت کړې دي دا داسې شوه چه مشتری مبيع، بائع ته د سيارلو نه وړاندې هلاک کړی. نو په مشتری به کل ثمن واجب وی. نو دغه ډول دله کي هم وی د دوهم قیاس تقاضا داده چه په خاوند باندې هيڅ هم واجب نه وی. نه کل مسمی نه واپس شوي دي نو هرکله چي مبدل بنخي ته پوره په پوره واپس ملاو شو. نو په خاوند باندې به بدل واجب منځري باندې ثمن واجب نه وی دغه ډول به دلته کي هم په خاوند باندې څه واجب نه وی واپس شی. نو په دواړو قیاسونه متعارض دی نو نص اړخ ته به رجوع کولې شی. او په نص کي نصف مسمی واجب شوي ده نو نص مطابق به په خاوند باندې په دي صورت کي نصف مسمی واجب وی.

وَتَقَرَّرَ أَنْ يَكُونَ قَبْلَ الْخُلُوةِ لِأَنَّهَا كَالدَّخُولِ عِنْدَ تَعَالَى مَا يَتَّبِعُهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى. او شرط مقرر شوي دي چي طلاق مخکي د خلوت نه وی خكه چي خلوت د دخول پشن دي زموږ په نزد لکه چي مور به سان کړي، ان شاء الله تعالی

ترويج - علامه مرغينانی رُفِعَ فرماني چه قدوری د قبل الحלות، یعنی د خلوت نه وړاندې شرط لگولې دي خكه چي زموږ په نزد خلوت، د دخول په مرتبه کي دي نو کوم حکم چي د دخول وی هم هغه د خلوت وی

په مهر سکوت یا د مهر په کیدلو به شرط سره د نکاح قبول حکم

قَالَ إِنْ تَزَوَّجَهَا وَلَمْ يَمَسَّهَا مَهْرًا أَوْ تَزَوَّجَهَا عَلَى أَنْ لَا مَهْرَ لَهَا كَه د بنخي سره نکاح او کړو و دي لره دي مهر ذکر نه کړو یا ي نکاح په دي شرط او کړو چي دي لره به مهر نه وی فَتَبَيَّنَ مَهْرُهَا أَنْ يَدْخُلَ بِهَا أَوْ مَاتَ عَنْهَا يَد بَنخي د پاره به مهر مثل وی که د خول ي ورسره او کړو ي ترې مړشو

هل الله ١٠ اسقاط ساقط کول ٢٠ البقاء پاته والي ٣٠ الإبراء بری کول

ترويج - مصنف رُفِعَ دوي ادوه صورتونه بیان کړي دي ١٠ اول داچه نکاح شي او کړه و د مهر په اړه کي شي سکوت او کړو چه نه شي ذکر کړو او نه شي نفی او کړه ٢٠ دوهم صورت دادې چه نکاح شي او کړه اود مهر په کیدلو شرط شي اولگولو په دي دواړه صورتونو کي به زموږ په نیز مهر مثل واجب وی په دي شرط چي بنخي سره شي دخول کړي وی. ياد خاوند انتقال اوشي

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رُفِعَ: لَا يَجِبُ شَيْءٌ فِي النِّكَاحِ، وَأَكْثَرُهُمْ عَلَى أَنَّهُ يَجِبُ فِي الدَّخُولِ إِمَامٌ شَافِعِي رُفِعَ فرماني چي د مرگ په صورت کي به هيڅ نه وی او اکثر شوافع په دي دي چي د دخول په صورت کي واجب دي لَهُ أَنْ يَمَسَّهَا خَلَاَصٌ حَقًّا فَتَبَيَّنَ كُنْ مِنْ تَقْوِيَةِ ابْتِدَاءِ كَمَا تَبَيَّنَ كُنْ مِنْ اسْقَاطِهِ انْتِهَاءً دوی دليل دا دي چي مهر خلص د بنخي حق دي نو دغه به قادره وی د دي په نفی ابتداء لکه چي دغه قدرد ده د دي په ساقط کاوه انتهاء

ترويج - امام شافعي رُفِعَ فرماني چه د مرگ، قبل الدخول، په صورت کي په خاوند باندې هيڅ نه واجبیری او اکثر شوافع رُفِعَ فرماني چه د دخول په صورت کي به مهر مثل واجب وی. لکه څنگه چي زموږ مذهب دي د امام شافعي رُفِعَ دليل دادې چه مهر خلص د بنخي حق دي نو لکه څنگه چي دا روسته په ساقطولو قدرت لرلې شی. دغه ډول په پيل کي هم نفی کوه باندې قدرت حاصل دي امام شافعي رُفِعَ د يو حديث نه هم استدلال کوي. چه د حضرت علی، زيد ابن ثابت، ابن عباس، اود ابن عمر نه مروی دي د حديث الفاظ دادی. [قالوا لها الميراث ولا صداق لها وعليها العدة] يعنی دي بنخي لپره ميراث دي او مهر شته او په دي باندې عدت دي.

وَقَالَتِ الْبُحَايْرُ حَقُّ الشَّرْعِ عَلَى مَا مَرَّ زَمُورَ د دليل دادې چي مهر وجوباً حق د شرع دي لکه چي تير شو وَأَمَّا بِمِيرَاضٍ فِي حَالَةِ الْبَقَاءِ فَمِلْكُ الْإِبْرَاءِ دُونَ النَّفْيِ اود بنخي حق به وی په حالت د بقاء کي نو مالکه به وی د بری کاوه نه چي د نفی کولو

ترويج - زموږ دليل دادې چه مهر وجوباً د شريعت حق دي آيت ((أَنْ تَنْقُضُوا بِأَمْوَالِكُمْ)) او آيت ((فَدَعِيَتَا قَرْضًا عَلَيْهِمَا)) په وجه سره د دواړه آياتونو تفصيل د اصول فقه په کتابونو کي موجود دي اودې کتلې شی بعض خلگ وانی. چه په مهر کي درې حقه دي ١٠ حق شرع، حق شرع دادې. چي د لسو درهمو نه کم نه وی ٢٠ د اولياء حق، د اولياء حق دادې. چه د مهر مثل نه کم نه وی.

٣٠ بنخي حق، د بنخي حق دادې. چه مهر ددي ملک دي خو حق د شريعت او حق د اولياء صرف د نکاح د ابتداء په وخت معتبر دي. اود بنخي حق په حالت بقاء کي معتبر دي نو بنخه بقاء حوس قطولې سى حوپه

پیل کی نفی شئی کولی نود امام شافعی رحمه الله دا ونیل چه په ابتداء کی په نفی کوه باندې قادر ده د دجیل حق ته تجاوز کول دی. شرعاً ددې اجازت نشته

وَلَوْ صَاقَبْتُمْ لَقُلْتُمْ لَهَا مَتْعَةٌ او که قبل د دخول نه یې طلاق ورکړل نو بنسختې لره متعه ده **لَقَوْلِهِ تَعَالَى وَمَتْعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِمِ قَدْرَهُ** لایه خکه چې ارشاد باری تعالی دې **وَمَتْعُوهُنَّ** هن اهلمه **هَذِهِ الْمَتْعَةُ** واجبه رجوعاً الی الأثر **وَلَوْ صَاقَبْتُمْ** بیا دا متعه واجب ده امر اړخ ته رجوع کول او په دې کی د امام مالک رحمه الله اختلاف دی

تخرج - او که دې بنسختې نه یې طلاق قبل الدخول ورکړو نو ددې بنسختې لپاره به متعه واجب وی. دلیل ایت دی **((لَا جُنَاحَ عَلَیْکُمْ أَنْ تَطْلُقُوا نِسَاءَکُمْ مِمَّا لَمْ تُمَسِّسُوا لَهُنَّ قَرْصَةً وَمَتْعُوهُنَّ))** په آیت کی، او، په معنی د، واز، دې، یعنی په تاسو هیڅ گناه نشته، که تاسو طلاق ورکړو بنسختو ته، ترکومه پورې چې تاسو مس کړې نه وی، او مقرر کړې مونه وی مهر، او متعه ورکړې دوی ته.

د متعه په وجوب او عدم وجوب کی اختلاف دی، امام مالک رحمه الله د استحباب قائل دی، او احناف رحمهم الله د وجوب قائل دی. د امام مالک رحمه الله دلیل ددې چه په قرآن کی متعه ورکونکو ته محسن وئیلی شوی دی او محسن منطوع ته وانی، یعنی نفل کار کاوه والا زموږ دلیل اود امام مالک رحمه الله خواب ددې چه،

وَمَتْعُوهُ د امر صیغه ده، چه د وجوب لپاره راځی، دوهم لفظ **«حقاً»** دې، داهم په وجوب باندې دلالت کوی دریم لفظ، **«علی»** چې د الزام لپاره راځی، او پاتې شولفظ د، محسن، نو ددې مطلب ددې چه هغه خلک څوک چې واجب ادا کوی، اود خپل اړخه د احسن په طرز زیات ورکوی، نو اوس محسنین د امام مالک رحمه الله مستدل نه جوړیږی.

د متعه حقیقت

وَالْمَتْعَةُ كَالْزَّوْجِ مِنْ كَسْوَةٍ مِثْلَهَا وَهِيَ دَعْوَةُ خَادِرٍ وَبِلَاحَةِ او متعه درې کپړې دی د دغې شان بنسختې د کپړو نه او دغه قميص دې لوبته ده او پتو (خادر) دې **وَهَذَا الْقَدِيرُ مَرُورٍ عَنْ عَائِشَةَ وَأَبْنِ عَبَّاسٍ** او دا اندازه مروي ده د حضرت عائشې رضی الله عنها او ابن عباس رضی الله عنهما نه

حل الفقه ① فرع لوبته ② خمار خادر، پرونی ③ الموسع مالدار

تخرج - د متعه حقیقت دا دې چه دا درې کپړې دی، کرته، او پتو (خادر) ددې درې کپړو تعین او اندازه د حضرت عائشه او ابن عباس رضی الله عنهما نه منقول ده

وَقَوْلُهُ مِنْ كَسْوَةٍ مِثْلَهَا اشاره الی **أَنَّهُ يُعْتَبَرُ حَالُهَا وَهَوَاقُوهَا** **وَهُوَ قَوْلُ الْكَرْمَنِيِّ فِي الْمَتْعَةِ الْوَاجِبَةِ لِقِيَامِهَا بِمَقَامِ مَهْرِ الْبَيْتِلِ** او د قدوری قول من کسوة مثلها اشاره ده دې اړخ ته چې د بنسختې حال معتبر دی او دا قول د کرخی دې، په متعه واجب کی د منعی قائم مقام د مهر مثل کیدو په وجه سره

تخرج - د صاحب د قدوری رحمه الله عبارت [من کسوة مثلها] نه اشاره دې اړخ ته دې چه په متعه کی به د بنسختې د حال اعتبار کولی شی، په متعه واجبه کی د امام کرخی رحمه الله قول هم ددې دلیل ددې چه متعه د مهر مثل قائم مقام ده، او په مهر مثل کی د بنسختو حال معتبر دی، نو کوم چې ددې قائم مقام وی، په هغې کی به هم د بنسختې د حال اعتبار کولی شی.

وَالصَّحِيحُ أَنَّهُ يُعْتَبَرُ حَالُهُ او صحیح دا ده چې د سړی حال معتبر دی **عَمَلًا بِالْبَيْتِلِ وَهُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى عَلَى الْمَوْسِمِ قَدْرَهُ** عمل کول په نص باند او دغه قول د باری تعالی دې په مقدور والا دده موافق **وَعَلَى الْمُقْتَرِدِّهِ** او په تنگی والا دده موافق

تخرج - او صحیح قول ددې چه د سړی د حال اعتبار به کولی شی، ددوی دلیل د قرآن آیت **((عَلَى الْمَوْسِمِ قَدْرَهُ عَلَى الْمُقْتَرِدِّهِ))** دې چه الله تعالی د سړی د حال اعتبار کړې دې، د بنسختې ئې نه دې کړې، متعه په درې قسمه

① ادنی ② اوسط ③ اعلی ادنی خو داده چه دا درې واړه کپړې سوچه وی اوسط داده چه تری وی، تیسر یوه کپړه ده، چه د رینمو نه کستره وی، اود سوت نه ښه وی، او اعلی درجه متعه داده چه دا درې واړه کپړې د رینمو وی.

لَا تَزَادُ عَلَى نِصْفِ مَهْرِهَا وَلَا تَقْصُرُ عَنْ نِصْفِ ذِمَّتِهَا بیا دا متعه به په نیم مهر مثل نه شی ریتولی او نه به د پنځو درهمو نه کمولی شی **وَتَعْرِفُ ذَلِكَ فِي الْأَصْلِ** او دا مسئله معلومی په مسوط کی

تخرج - بیا علامه مرغینانی رحمهم الله فرمائی، چه په متعه کی که د بنسختې حال معتبر وی، او که د سړی، خود نیم مهر څخه به زیات اود پنځه درهمو څخه به کم نه وی، د نیم مهر مثل څخه به زیات په دې وجه نه وی چه مهر مسمی اقوی دې د مهر مثل نه، ځکه چې د مهر مسمی وجوب په عقد او تسمیه سره شوی دې، اود مهر مثل وجوب صرف په عقد سره شوی دې اوس که په داسې نکاح کی طلاق قبل الدخول ورکړې شو په کومه نکاح کی چې تسمیه موجود شوی وی، نو په نیم مسمی باندې به زیاتوالی نشی کیدلی، نو داسې نکاح چې بکې تسمیه نه وی موجود شوی، په نیم مهر مثل باندې به په درجه اولی زیاتوالی نه کپړی، اود پنځه درهمو څخه به کم په دې وجه نه وی، چه متعه واجبیږی، د بضع په عوض کی، او هیڅ یو عوض د لسمو درهمو نه کم نه وی، نو د نیم عوض، یعنی پنځه درهمو نه کمول نه دی پکار.

په رضاعی سره د مهر مقررولو تفصیل

وَإِنْ زَوَّجَهَا وَأَمْ تَرْضَاهَا مَهْرًا أَوْ مَتْعَةً عَلَى تَخْيِيرِهَا که وادهې او کړو د بنسختې سره او مهر یې ورته مقرر نه کړو بیا راضی شو دواړه د هغې په تسمیه باند نو د هغې د پاره به دغه وی که دخول یې ورسره او کړو یا ترې مړشو

تخرج - صورت د مسنلې ددې چه د نکاح په وخت کی مهر ذکر نکړې شوی بنسختې حوسه یو مقدار مقرر کړو، نو اوس که خاوند د بنسختې سره دخول او کړو، یا مړ شو، نو په دواړه صورتونو کی به دا مقرر شوی مقدار واجب وی.

وَإِنْ طَلَّقَهَا قَبْلَ الدَّخُولِ بِهَا فَلَهَا الْمَتْعَةُ او که طلاقه یې کړه مخکې د دخول نه نو هغې لره به متعه وی تخرج - او که، طلاق قبل الدخول، دې، نود طرفینو رحمهم الله به نیز به بنسختې لپاره متعه واجب وی

وَعَلَى قَوْلِ أَبِي يُوسُفَ رحمهم الله الْأَوَّلِ نِصْفُ هَذَا الْمَفْرُوضِ وَهُوَ قَوْلُ الشَّافِعِيِّ رحمهم الله وَأَوْ دَ ابْنِ يَوْسُفَ په، ولنی قول به نیم د دې مفروض وی او دا د امام شافعی رحمهم الله قول دې **لِأَنَّهُ مَفْرُوضٌ قَبْلَ تَنْصِيفِ الْبَيْتِلِ** ځکه چې دا مفروض دې نو تنصیف به یې کپړی د نص په وجه

تخرج - اود ابویوسف رحمهم الله قول اول ددې چه ددې متعین شوی مقدار نیم به واجب وی او هم دا قول د امام شافعی رحمهم الله دې، د ابویوسف رحمهم الله دوهم قول د طرفینو رحمهم الله سره دې

د امام شافعی او ابویوسف رحمهم الله د قول اول دلیل ددې چه زوجینو پخپل اتفاق سره کوم مقدار مقرر کړې دې، دا مفروض (مقرر او متعین) دې اود آیت **((نِصْفُ مَا قَرْضُوهَا))** نه د مفروض تنصیف ثابت دی که مفروض، فی حالت العقد، وی، او که مفروض، بعد العقد، وی نو که په دې صورت کی هم، طلاق قبل الدخول، موجود شی، نو نصف مفروض به واجب وی متعه به واجب نه وی

وَلَمَّا نَزَلَ هَذَا الْقَرْصُ تَعَيَّنَ لِلزَّوْجِ بِالْعَقْدِ وَهُوَ مِثْلُ الْبَيْتِلِ وَذَلِكَ لَا يَنْصَفُ فَكَيْدًا أَمَّا نَزَلَ مِثْلُهُ او رموز دلیل دا دې چې دا فرض د دې تعین په کوم چې د عقد په وجه واجب شوی دې او دغه مهر مثل دې او د مهر مثل تنصیف نه کپړی نو دغسې ب د هغې هم نه کپړی کوم چې د دې په مرتبه کی راغلې دی **وَالْمَرَادُ بِمَا تَلَا الْقَرْصُ فِي الْقَدْرِ**

هو المهر المسمى او مرا د هعي به كوم چي ابو يوسف رحمه الله تلاوت كړو فرض في العقد دي خكه چي دغه درسم متعارف دي

هر يوه زموږ دليل د دې چه د عقد نكاح په وخت كه مهر ذكر نه كړي شي نو مهر مثل به واجب وي نو په دې صورت كي به هم د نكاح په وخت د مهر نه ذكر كاوه په وجه مهر مثل واجب وي روسته چي زوجينو په كوم مقدار سدي اتدق كړي دي نو دا روسته متعين كړي مقدار په حقيقت كي تعين دي د هغه مقدار كوم چي د عقد په وجه واجب شوې وو او د عقد په وجه مهر مثل واجب شوې وو او د مهر مثل تنصيف نه كيږي نو كوم چي د دې قنه مقام دي يعنې مفروض بعد العقد، د دې به هم تنصيف نه كيږي او هر كله چي تنصيف شي كيږي نو منعه به واجب وي او ابو يوسف رحمه الله چي كوم آيت تلاوت كړي دي يعنې ((فَنَصْفُ مَا قَرَضَتْ)) نو د دې خوب د دې چه په آيت كي فرض في العقد مراد دي فرض بعد العقد مراد نه دي او د دې وجه داده چه بن مطلق دي و مطلق چي كله ونيږي شي نو د دې نه متعارف مراد وي او متعارف مفروض في العقد دي، مفروض بعد العقد، نه دي نو د مفروض في العقد، تنصيف به كيږي د، مفروض بعد العقد، تنصيف به نه كيږي

د عقد په روسته په مهر كي زياتي كول

قَالَ إِنْ زَادَ فِي الْمَهْرِ بَعْدَ الْقَبُولِ مَتْنُ الزَّيَادَةِ جَلَاءً لِقَوْلِهِ نَوَ كَه مَهْرِي زِيَات كړو د عقد نه نو نو لازم به وي په حود دغه اصاده په خلاف د زفر رحمه الله وَتَزَادُ فِي زِيَادَةِ الثَّمَنِ وَالْمَهْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى او موږ به دا ډير ژر ذكر كړو په زياتي د ثمن او مثن كي انشاء الله تعالى

حل اللقعة ١) نصف نيمول ٢) المفروض مقرر شوي ٣) الحط كمالي ٤)

تفريخ - د عقد نكاح نه روسته په مقرر شوي مهر باندې خاوند زياتوالي او كړو او بنخي هم په دغه مجلس كي قبول كړو نو زموږ په نيز به دا زياتوالي په خاوند باندې لازم وي زموږ دليل د قرآن آيت دي ((وَلَا جُنَاحَ عَلَى الْمُتَزَوِّجِينَ مِنْ بَعْدِ الْقَبُولِ أَنْ يَتَرَكَوا مِمَّا بَعَدَ مِنْهُ)) او گناه نشته په تاسو په دې خبره كي چي مقرر كړي تاسو دواړه په خپله رضامندي سدي د مقرر شوي نه س آيت په تفسير كي مولانا شبير احمد رحمه الله ليكلي دي كه زوجير د مهر مقرر كړه به روسته په خه خړه باندې راضي شي مثلاً بنخه په خپله رضامندي باندې خه كم كړي يا دې به خسه رضامندي سره د مهر مقرر نه خه زيت كړي نو دې اختيار مند دي په دې كي هيڅ گناه نشته هر حال كه كموي او كه زياتوي په خپل مېنځ كي رضامندي ضروري ده.

په ډير بحث مسئله كي امام زفر رحمه الله فرماني چه زياتوالي صحيح نه دي او امام شافعي رحمه الله هم د دې قائل دي

حويد ساتن چي د آئمه ثلاثه او امام زفر رحمه الله اختلاف د ثمن په زياتوالي او په مثن كي دي چه د باب المراجعة و نوليه نه روسته په يوفصل كي ذكر دي اختلاف دا دي چه د احنافو رحمهم الله په نيز مشرتي په ثمن كي او بانه به مبيع كي زياتوالي كولې شي او د امام زفر او امام شافعي رحمهم الله په نيز نشي كولې.

د امام زفر رحمه الله دليل دا دي چه زياتوالي مستقله هبه ده نو د اصل عقد سره به نشي لاحق كولې كه بنخي فسخه او كړه نو مالكه به وي گني مالكه به نه وي

اَوْ بَا مَضَعَتِ الزَّيَادَةُ تَنْفُذُ بِالتَّحْلِيقِ او هر كله چي زياتي صحيح شو نو ساقطيري به په طلاقو قبل الدخول سره وعلی قول أبي يوسف رحمه الله وَلَا تَنْفُذُ إِلَّا بِالتَّحْلِيقِ او د امام ابو يوسف رحمه الله په اول قول باند به نيميري د اصل سره لَانِ التَّحْلِيقُ عِنْدَهُمَا يَنْفُذُ بِالْمَقْرُوضِ فِي الْعَقْدِ خكه چي د طرفينو رحمهم الله په نزد نصف خاص دي د مفروض في العقد سره و عند المفروض بقية المفروض فيه علی ما مراد ابو يوسف رحمه الله په نزد مفروض بعد العقد دسي دي لكه مفروض في العقد لكه چي تير شو

تفريخ - هر كله چي زموږ په نيز په مهر كي زياتوالي كول درست دي نو د طلاق قبل الدخول به صورت كي به د اصل سره د زياتوالي تنصيف به هم كيږي او كه نه؟ نو په دې اړه كي د ابو يوسف رحمه الله رومي قول د دې چه د اصل مهر سره به د زياتوالي هم تنصيف كيږي او د طرفينو رحمهم الله په نيز به د اصل مهر تنصيف كيږي خود زياتوالي به نه كيږي د ابو يوسف رحمه الله دليل هم هغه دي كوم چي په مسائل كي نير شو چه مفروض بعد العقد، داسي دي لكه، مفروض في حالة العقد، او زموږ دليل دا دي چه تنصيف د، مفروض في حالة العقد، سره مخصوص دي نو كوم اصل مهر چي په حالت د عقد كي مقرر شوې وو د دې تنصيف به كيږي خو كوم چي روسته زيت شوې دي د دې تنصيف نه كيږي

اَوْ بَا مَضَعَتِ عَنْهُ مِنْ مَهْرٍ مَصْرُوحٍ لَانِ الْمَهْرُ بَقَاءُ حَقِّهَا وَالْحَطُّ بِإِلَاقِهِ حَالَةَ الْبَقَاءِ و كه بنخي حاونه په خه مهر كم كړو نو دا كول صحيح دي خكه چي مهر د بنخي حق دي او كمول د نكاح د بقا په حالت كي شوي دي

تفريخ - كه بنخي د خپل مهر نه خه كم كړل نو كمول درست دي خكه چي مهر د بنخي حق دي او كمول په حالت بقاء كي لاحق شو كوم چي د بنخي په اختيار كي دي لنډيز داشوه چه په ابتداء د عقد كي د شريعت د حق په وجه، د لسو درهمو نه نشي كمولې او د مهر مثل نه د اولي د حق په وجه نشي كمولې او د عقد نكاح نه روسته تركومه پورې چي نكاح قائم وي كمول به نافذ وي د خپل حق په وجه په دې شرط چي په مجلس كي سړي دا كمى قبوله هم كړي

د ملوك صحيحه نه روسته د طلاق په صورت كي د مهر حطم

وَإِذَا خَلَا الرَّحْلُ بِأَمْرَاتِهِ وَلَيْسَ هُنَاكَ مَا يَنْبَغِي مِنَ الْوَطْءِ ثُمَّ طَلَّقَهَا كَمَا لَمْ يَكُنْ هر كله چي يواځې شو حاونه د بنخي خپلي سره او هلته خوك مانع نه وه د وطى نه ب ي دغه طلاقه كړه نو بنخي لږه به پوره مهر وي

حل اللقعة ١) الموانع جمع د مانع ركاب ٢) يتاكد مضبوطيري ٣) مستوفي حاصونكي ٤)

تفريخ - مسئله داده چه يو كس د خپلي بنخي سره خلوت صحيحه او كړو او د خلوت په وخت كي د وطى خه مانع هم نه وو بيا خاوند خپلي بنخي ته طلاق وركړو نو زموږ په نيز به د بنخي لږه پوره مهر واجب وي

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ: إِمَامٌ شَافِعِيٌّ رحمه الله لَمْ يَنْصِفْ الْمَهْرَ إِلَّا بِالتَّحْلِيقِ عَلَيْهِ إِمَّا يَصِيرُ مُتَوَفًى بِالْوَطْءِ فَلَا يَتَأَكَّدُ الْمَهْرُ فرماني چي نيم مهر به وي خكه چي معقود عليه په پوره طور سره به وطى حاصيري نو د دې نه بغير به مهر موكد نه وي

تفريخ - و د امام شافعي رحمه الله په نيز به نصف مهر وي د امام شافعي رحمه الله دليل دا دي چه منافع د بضع په وطى سره په پوره طريقه حاصيري او وطى موجود شوي نه ده نو كړي خاوند مبدل نه دي وصول كړي نو په خوند به بدل هم واجب نه وي نو نتجه دا راو وتله چه بغير د وطى نه مهر نه موكد كيږي

وَلَمَّا سَلِمَتِ الْمُبْدَلُ حَيْثُ رَفَعَتِ الْمَوَانِيرَ وَذَلِكَ وَنَعْمًا زَمُورَ دِلِيلِ دَا دِي چي بنخي مبدل اوسپارلو خكه چي دي موانع پورته كړل او د دې په وس كي دغه ره قَبْلَ تَأْكُدُ حَقَّهَا فِي الْمُبْدَلِ اَعْتِبَارًا بِالْبَيْعِ نو په بدل كي به د دې حق موكد شي قياس په بيعي باندې

تفريخ - زموږ دليل دا دي چه بنخي د بضع منافع، يعنې مبدل د خاود حواله كړي دي خكه چي بنخي واره موانع پورته كړي دي او د بنخي په قدرت كي صرف هم دومره وو د دې نه زياتي نه وو نو هر كله چي بنخي مبدل اوسپارلو نو د بنخي حق بدل به هم ثابت وي او هغه بدل مهر دي نو بنخي لپاره به په دې صورت كي كامل مهر واجب وي او موږ قياس كوو په بيع باندې هم چه لكه خنكه بائع كه د مبيع او مشتري په مبيع كي تخليه او كړي چه د مبيع په اخستلو كي هيڅ مانع پاتې نشي نو د بئع د اړخه به دا د مبيع سپارلو وي او په مشتري به ثمن واجب وي

زموږ د مذهب تڼيد د خلفاني راشدينو په فيصلو سره هم کيږي. فيصله داده. چه ازان من غلق بابسا او ارحسى سترا فقد وجب المهر ووجبت العدة يعنى کوم کس چې دروازه بنده کړه يا نې پرده زورنده کړه نو مهر به واجب وي. او عدت به هم واجب وي. (يعنې شرح هدايه)

د خلوت فاسده صورتونه

اِنْ كَانَ أَحَدُهُمَا مَرِيضًا أَوْ صَائِمًا فِي رَمَضَانَ كَهَ دوى کي يو بيمار وه او يا ي د رمضان روژه وه [او غرض] بيمار دوى او نفل او بيمار دوى يا د فرض حج احرام تر لې وه يا د نفل حج يا د عمري او گائت حايضا فليست الخلوته خصوصه يا وه بنخه حايضه نو داخلوت صحيح نه دي حتى لو طلقها كان ما ينفك المهر الا ان هذه الاشياء موانع تر دي چې که طلاقه ي کړه نو نيم مهر به وي ورته ځکه دا شيان (خيزونه) د موانعو نه دي

هل للنفقة ١ يعنى خالي کيږي ٢ تكمير ماتوالي، کمزورى ٣ تنور سستی، ٤ الافطار روژه ماتول ٥ تريح- وړاندي معلومه شوه چه د خلوت دوى اوده قسمه دي. خلوت صحيحه او خلوت فاسده چه د يو کس لپاره د وطى څه مانع موجود وي نو په داسې صورت کي چې کوم خلوت وي. دابه خلوت فاسده شمار لي شي. او که د وطى څه مانع موجود نه وي. نو په داسې صورت کي چې کوم خلوت وي. دابه خلوت صحيحه شمار لي شي.

١ موانع په څو قسمه دي. مانع حقيقي، مانع طبعي، مانع شرعي، مانع حسي، د مانع حقيقي مثال ناروغى (ناروغى) (بیماری) ده. اود مانع طبعي او مانع شرعي مثال حيض دي. حيض مانع طبعي په دې وجه دي چه په دې کي به د حيض د وينې په وجه تلوث کيږي. چه طبيعت سليمه دا نه خوښوي. او مانع شرعي په دې وجه دي چه الله تعالى فرمايلي دي. ((وَلَا تَقْرَبُوا حَتًى يَظْهَرَنَّ)) او صرف د مانع طبعي مثال ارتقاء کيدل دي. يعنى د بنخي د شرم گاه خوله بنديدل، يا دومره صغيره کيدل دي. چه د جماع قابيله نه وي. اوصرف د مانع شرعي مثال د فرض حج احرام دي. او مانع حسي دادې. چه د زوجينو په مکان کي څوک دريم کس هم موجود وي. که بيضا وي. او که نايضا (رونده)، که بيدار وي. او که اوده کس وي. بالغ وي. او که ناپوه ماشوم وي.

أما المرض فالمراد منه ما يمتنع الجسار أو يلحقه به غيره هر حال د مرض نه مراد هغه مرض دي چې منع کوي جماع لره ب د دې په وجه ضرر لاحق کيږي، وقيل مرضه لا يقرى عن تكسروقتن، وهذا التفصيل في مرضها او ويلى دي چې د سري مرض د شکستگي او سستی نه خالي نه وي او دا تفصيل د بنخي په مرض کي هم دي

تريح- صاحب هدايه د موانعو تفصيل ذکر کول غواړي. د ټولو نه وړاندي فرماني چه ناروغى (ناروغى) (بیماری) مانع ده خو ناروغى (ناروغى) (بیماری) هغه ناروغى (ناروغى) (بیماری) ده چه د جماع مانع وي يا په جماع کولوسره ضرر لاحق کيږي مطلق ناروغى (ناروغى) (بیماری) ده مراد نه ده اود بعضو رائي داده چه د سري ناروغى (ناروغى) (بیماری) مطلقا مانع ده. ځکه چې په مطلق بيماري سره د اندامونو شکايت او سستی پيدا کيږي نو په سري کي د جماع لپاره شوق نه پيدا کيږي. په دې وجه د سري مطلق ناروغى (ناروغى) (بیماری) مانع گرځولې شوې ده اود بيماري چې کوم ويش شوې دي هغه د بنخي د بيماري شوې دي حاصل داچه د بنخي ناروغى (ناروغى) (بیماری) بغير د اختلافه ويش ده. اود سري ناروغى (ناروغى) (بیماری) د يو رائي مطابق ويش ده. او يوه رائي داده چه د سري ناروغى (ناروغى) (بیماری) منقسم نه ده. اود سري ناروغى (ناروغى) (بیماری) په هر حال کي د خلوت صحيحه لپاره مانع ده

وصوم رمضان لما يلزمه من القضاء والكفارة هر چې روژه د رمضان ده نو ځکه چې د دې قضا او كفاره لازميرى

لازميرى

تريح- اود رمضان روژه هم د خلوت صحيحه لپاره مانع ده. ځکه چې د رمضان د روژې په حالت کي که وطى او کړې شوه. نو قضاء او كفاره به واجب وي اودې سره به گناهگار هم وي. او ښکاره خبره ده چه په دې خيزونو کي حرج دي. نو د رمضان روژه به هم د خلوت مانع وي.

والإحرام لما يلزمه من الدوام والقضاء والحرمان ځکه چې لازمي د قضا او فساد د عبادت او قضا لازم وي والاحش ما ينفك طلقا وقرعا او حيض مانع دي طبعيا هم او شرعا هم

تريح- او احرام په دې وجه د خلوت مانع دي چه په حالت د احرام کي که جماع او کړې شوه. نو به محرم به دم واجب وي. يعنى د وزه يا اوښ ذبح کول به واجب وي اود ده عبادت به فاسد وي. او قضاء به واجب وي ښکاره ده چه په دې خيزونو کي هم حرج دي نو احرام به هم د خلوت مانع وي او حيض به دې وجه مانع دي چه د حيض په حالت کي وطى کول، طبعيا هم ممنوع دي. و شرعا هم منع دي. لکه څنگه چې وړاندي تير شو.

قَالَ كَانَ أَحَدُهُمَا صَائِمًا نَفَلًا عَاقِلًا مَهْرًا لَهَا لَأَنَّهُ يَسَاهُ لَهَا الْإِفْطَارُ مِنْ غَيْرِ عَذْرٍ بِوَايَةِ الْمُتَّقَى او که په دوى کي يو نفلى روژه دار وه نو بنخي لره به پوره مهر وي ځکه چې د ده لپاره بلا عذره افطار مباح دي د متقى په روايت کي وَهَذَا الْقَوْلُ فِي الْمَهْرِ الصَّحِيحِ. وَصَوْمُ الْقَضَاءِ وَالْمَنْدُورِ كَالنَّفَلِ فِي بَوَايَةِ او دا قول د مهر په اړه کي صحيح دي او قضا او نذر روژه د نفلى روژې پشان ده په يو روايت کي لَأَنَّهُ لَا كَفَّارَةَ فِيهِ ځکه چې په دې کي كفاره نشته

تريح- او که، احد الزوجين، په نفلى روژې سره دي. او خلوت بې موندې شو نو د بنخي لپاره به کامل مهر وي. حاصل داچه مصنف نفلى روژه د خلوت د صحت لپاره مانع نه دي شمار کړي دليل دادې چه د متقى مصنفه حاکم الشهيد ابو الفضل د روايت مطابق نفلى روژه بغير د عذره افطار کول مباح دي نو هر کله چې د نفلى روژې په افطار کي څه حرج تشته نو دا به د خلوت مانع نشي گرځولې علامه مرغيناني رحمه فرماني چه د متقى دا روايت صرف د کامل مهر د وجوب په سلسله کي صحيح منلې شوې دي گسى د بعض حضراتو رائي داده. چه نفلى روژه هم د خلوت صحيحه لپاره مانع ده ځکه چې نفلى روژه بغير د عذره باطلول درست نه دي.

لا ياتي شوه د قضاء اوندرو روژه، نو په دې اړه کي دوى اوده روايتونه دي. يودا چې د نفلى روژې پشان د قضاء اود نذر روژه هم د خلوت صحيحه لپاره مانع نه ده دوهم روايت دادې چه د رمضان روژې پشان د خلوت صحيحه لپاره مانع ده. حاصل داچه د رمضان په حالت کي وطى کاوه سره كفاره هم واجبيري او گناه هم لازميري. اود قضاء اود نذر روژې په حالت کي که وطى او کړې شوه. نو گناهگار به وي خو كفاره به واجب نه وي. نو کوم کس چې دې ته او کتل، چه گناهگار يږي. نو ده د قضاء اود نذر روژه د رمضان روژې په حکم کي او گرځوله. د نفلى روژې په حکم کي ټي اونه گرځوله. او چا چې دې ته او کتل چه د قضاء اود نذر په روژه کي كفاره نشته. نو ده د قضاء اود نذر روژه د نفلى روژې په حکم کي او گرځوله.

وَالصَّلَاةُ بِمَنْزِلَةِ الصَّوْمِ او مونځ په منزله د روژې دي قَرْضًا كَقَرْضِهِ وَنَفَلًا كَنَفَلِهِ فرض ي د فرض پشان ان نفل ي د نفل پشان

تريح- علامه مرغيناني رحمه فرماني. چه لمونځ د روژې پشان دي نو کوم حکم چې د فرض روژې وو هغه حکم به د فرض لمونځ هم وي. او کوم چې د نفلى روژې وو هم هغه حکم به د نفلى لمونځ هم وي حاصل داچه فرضي روژه او فرض لمونځ د واړه د خلوت د صحت لپاره مانع دي. و دواړه نفلى (عبادتونه) د خلوت د صحت لپاره مانع نه دي. والله اعلم

د مقطوع الذكر د خلوت نه پس، طلاق ورکولو سره د مهر حکم

أَبَا ذَلَّ لِنُفُوتِ بَأْمَرَانِهِ ثُمَّ صَفَّاهَا كَمَا لَمْ يَكُنْ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ (۱) أَوْ كَلَهُ جِي خُلُوتٍ أَوْ كَرُو مَقْطُوعَ الذِّكْرِ جَلِي بِنَحْيٍ مَرَّةً يَأِي طَرَقَهُ كَرَهُ بُو دِي لَرَه وَارَه مَهْر دِي بِه نَزْدَ دَ أَبُو حَنِيفَةَ (۲)

صل اللغه (۱) محبوب. مقطوع الذکر، چه ذکرني کت سوي وي (۲) العنين نامره. چه به جماع قدر نه وي (۳) التسليم سبارل (۴) المستحق لازم

توضیح:- مسئله داده چه دمقطوع الذکر خلوت صحيح دي. او که فاسد؟ امام صاحب (۱) فرماني که مقطوع الذکر خلوت او کړو او بيا نې طلاق ورکړو. نو د بڼخي لپاره به کامل مهر واجب وي. اودا به خلوت صحيح شماري شي

وَقَدْ لَاحِظَهُ بَعْضُ شُعَرَاءِ صَاحِبِينَ ثَمَّ فَرَمَانِي دِي لَرَه نِيَم مَهْر دِي لِأَنَّهُ أَغْزَمُ مِنَ التَّرِيضِ بِخِلَافِ الْعَيْنَيْنِ لِأَنَّ الْخَطَرَ أَوَّلُهُنَّ سَلَامَةً لِأَنَّهُنَّ حَكَمَ جِي دَعَه د سَمَارَه زِيَت تَحَازَر دِي بِه خِلَاف د عَيْنِن نَه خُكَه جِي حَكَم دَاثَر شَوِي دِي بِه سَلَامَتِي د آله باندې

توضیح:- او صاحبين فرماني چه دا خلوت فاسده دي. نو که طلاق نې ورکړو. نيم مهر به واجب وي يا د صاحبين دليل دادي چه مقطوع الذکر د بيمار په مقابله کي زيت عاجز دي خکه جی کله کله به جماع قدر کيدلې شي خو مقطوع اندکر بالکل د عدم آله، په وجه به جماع قدرت نه لري به خلاف عيس. چه دده خلوت صحيح دي خکه جی حکم د آله به سلامتې باندې لگولې شي اود مقطوع الذکر د سره آله نشته نو به عيس او مقطوع لدر کي ښکاره نو پير دي نو ددوی په حکم کي به هم نو پير وي چه د عيس خلوت به خلوت صحيحه وي. اود مقطوع الذکر خلوت به خلوت فاسده وي عنين هغه دي چه دي د آله بوجود به مطلق جماع باندې قدرت نه لري بعض وائي (عنين هغه دي) چې ثيبه سره د جماع قدرت لرلي شي د ښکاره سره نشي لرلي

وَأَبَى حَنِيفَةَ (۲) أَنَّ الْمُسْتَقْقَ عَلَيْهِ التَّسْلِيمُ فِي حَقِّ الشَّخِ وَقَدْ أَثْبَتَ بِهِ دَ إِمَامُ أَبُو حَنِيفَةَ (۳) دَلِيلُ دَا دِي جِي دَ سَخِي بِه ذَمَه د مَرَلو بِه حَق کي تَسْلِيم واجب دي او هغې دا او کړو

توضیح:- د امام ابو حنيفه دليل دادي چه به بڼه باندې تسليم، يعنی بضع سبارل د مورلو په حق کي واجب دي اودا د بڼخي په قدرت کي دي او د کار بڼخي او کړو نو په سري به کامل مهر واجب وي. اودا خلوت به خلوت صحيحه وي

په مذکوره صورتونو کي به بڼي دعدت وجوب

قَالَ وَغَسَّابُ الْعِدَّةِ فِي تَحْيِيهِ هَذِهِ التَّسَابِلِ اخْتِصَارًا لِمَا لَيْتَوْنَهُ مِنَ الشُّغْلِ بِه بِنَحْوَ عِدَّتٍ وَاجِبٍ دِي بِه دِي تَوْبُو مَسْلُو كِي د احتياط په بڼا استحسانه وهم د مشغوليت د رحم په وجه، وَالْعِدَّةُ حَقُّ الشَّرْعِ وَالْوَلَدُ فَلَا يَصْدُقُ فِي ابْتِطَالِ حَقِّ الْغَيْرِ أَوْ عِدَّتِ حَقُّ د شَرَع د وَلَد دَوَارو دِي نو د حَق د غَيْر په ابطل بدي شي كيدا ي بِخِلَافِ الْمَهْرِيَةِ خِلَافِ د مَهْر لِأَنَّ مَالَ خُكَه جِي دَا دَاسِي مَال لَا يُقْتَضَى فِي إِبْطَالِهِ أَوْ حِي احتياط نشي کولې په واجبولو د دي کي

توضیح:- به مقل کي د خلوت صحيحه او خلوت دسده حکم معلوم شو چه خلوت صحيحه د وطی قائم مقام دي. نو د خلوت صحيحه په صورت کي به خاوند باندې پوره مهر واجب کړې شوي دي او خلوت فاسده چونکه د وطی قائم مقام نه دي. په دي وجه د خلوت دسده په صورت کي به خاوند باندې نيم مهر واجب کړې وي او که خلوت دسده، يا د مقطوع الذکر، سره خلوت شوي وي به دي ټولو صورتونو کي د طلاق نه روسته

(۱) لقول الراعي هو قول أبي حنيفة (۲) في نفع فندبر (۳۱۸۳) والكتاب (۲۱۸۳) والخاتبة (۱۸۲۱۱) ورد المختار (۳۷۰۱۲) نقل عن القول لراعي (۲۷۱۱۱)

په بڼه باندې عدت واجبېږي. په دي صورتونو کي دعدت وجوب د احتياط په بڼا (بيباد) باندې خلاف قيس دي

۱- حاصل د دليل دادي چه په دي صورتونو کي د رحم مشغوليدلو وهم دي اود وهم بڼا (بيباد) دادي چه كيدا ي شي د دخول په وجه، يا د مورلو په وجه مني بهيدې وي. او رحم ته رسيدلې وي. نو احتياط هم به دي کي دي چه عدت واجب کړې شي. اود سري قول چه. ماوطی نه ده کړې، يا د بڼخي قول چه، ماسره وطی نه ده شوې، نه به قبلېږي. خکه چې عدت د شريعت اود ولد حق دي. شريعت حق خو خکه دي چه بڼه خاوند که دواړه عدت ساقطول او غواړي. نو نشي ساقطولې اود ولد حق د هغه حديث په وجه دي کوم چې وړاندې تير شوي دي چه، کوم کس په الله و په ورځ د آخرت باندې ايمان لري نو به خپلو وپوسره دي د بل کښت نه اوبه کوي، ددي حديث مقصد، د ولد د نسب رعايت کول دي او ښکاره خبره ده چه دا د ولد حق دي او قاعده ده. چه د بل حق باطلولو لپاره د هيڅ چا قول معتبر نه وي نو که زوجينو اتفاق او کړو چه وطی نه ده شوې. نو د عدت په باطلولو کي به ددوی دواړو تصديق نشي کيدلې. البته به خلوت فاسده سره کامل مهر نه واجبېږي. خکه چې مهر مال دي. اود مال په وجوب کي زيت احتياط نه کړي

وَلَكِنْ الْقُدُّوِي (۱) فِي تَرْجِيهِ أَنْ التَّائِيَاتِ كَانَتْ تَرْجِيًا أَوْ قَدُورِي بِخِطْلِه شرح کي ذکر کړي دي جی مانع که شرعي وي **كَانَ الْمَوْمُودُ الْخَبِيرُ تَحْتِ الْعِدَّةِ لِثَبُوتِ التَّكْنِ حَقِيقَةً** نو واجب به وي عدت د قدرت ثابتيدو په وجه سره حقیقه **وَأَنَّ كَانَتْ حَقِيقًا كَالْخَبِيرِ وَالْقَبْرُ لَا تَحْتِ أَوْ كَه مانع حقیقی وه لکه ناروغي (ناروغي) (بیماری) او ورکووالي نو واجب به نه وي لِأَنَّ الْإِمْرَانَ كَانَتْ حَقِيقَةً** عدم قدرت په وجه حقیقه

توضیح:- قدوري (۱) په خپله شرح کي د مانع تفصيل کړې دي. فرماني. که مانع شرعي وي. لکه حیض او نفاس، نو عدت به واجب وي. خکه چې د مانع شرعي په موجودگي کي که خلوت موجود شي نو شرعاً عدم قدرت کيدلې شي. خو په حقيقت کي به وطی باندې قدرت ثابت دي نو د وطی د وه په وجه د رحم د مشغوليدلو وهم پيدا کيږي. په دي وجه به احتياطاً عدت واجب وي. او که مانع حقیقی وي لکه ناروغي (ناروغي) (بیماری) يا دومره صغیره کيدل چې د جماع قابل نه وي. نو په دي صورت کي به عدت واجب نه وي. خکه چې د مانع حقیقی په موجودگي کي حقیقتاً په وطی باندې قدرت نشته. نو د رحم د مشغوليدلو به هم وهم نه وي.

د متعه د استحباب او وجوب صورتونه او اختلاف

قَالَ وَتَحْتَبُ الْمَتْعَةُ لِكُلِّ مُطَلَّغَةٍ إِلَّا لِمُطَلَّغَةٍ وَاحِدَةٍ أَوْ مُسْتَحَبَّ دَه مَتْعَه د هَرې طلاقې شوې د پره سوا د يوې مطلقې نه **وَهِيَ الَّتِي طَلَّقَهَا الزَّوْجُ قَبْلَ الدُّخُولِ بِنَاءً وَقَدْ سَمِيَ طَامِرًا** او دغه هغه بڼه ده کومې لره چې خاوند د دخول نه مخکي طلاق ورکړي دي او مهر ي ورته مقرر کړې وي.

هل اللغة (۱) او حش ویرولې ده (۲) لا يجمع نه جمع کيږي (۳) الا يعاش به ویره کي اچول (۴) القوامه توان [توضیح:- د يواشتباه وضاحت د قدوري په عسارت کي يوه اشتباه ده. اول ددي وضاحت کولې شي اشتباه داده. چه د قدوري دا صدر کلام د هر مطلقه لپاره د متعه د استحباب په عموم باندې دلالت کوي. خکه چې لفظ د، کُل، چې هر کله د نکره په اړخ مضاف شي. نو دا د، عموم افراد، تقضا کوي بپ نې ددي نه د، مطلقه غير مدخول بها، استثناء کړې ده. نو دلته کي په صدر کلام او استثناء دواړو باندې اشکال دي په استثناء کي خو خکه چې په مبسوط کي ذکر شوي دي. چه د، مطلقه غير مدخول بها مسمی له، د پاره متعه مستحب ده. او په [تستحب لكل مطلقه] کي دا هم شامله ده. نو په مستثنی او مستثنی منه کي اتحاد پيدا شو. يعنی اول خودا او ونيلی شو چه دهر مطلقه لپاره متعه مستحب ده. بيا نې ددي مطلقه استثناء وکړه. چه ددي مطلقه لپاره مستحب نه ده. نو دا، استثناء عن نفسه، ده. چه متعذر ده دا داسې ده لکه چې

خون او وانی. [حاشی حاله الا حاله] یعنی، ماله راغی خالد مگر خالد... نو دې ته د کم عقل توب نه سوځه و نیلې شي.

۸ د کلام په پیل کې اشکال دادي چې قدوري ^{عليه السلام} او وئیل د هر مطلقه لپاره متعه مستحب ده او په هره مطلقه کې، مطلقه غیر مدخول بها غیر مسمی لها، هم کېدو نو ددې لپاره به هم متعه مستحب وی حالانکه داسې نه ده بلکه ددې لپاره متعه واجب ده په استثناء کې چې کوم اشکال وو. ددې ځواب خودا دې چې د قدوري ^{عليه السلام} په نیز په مستثنی صورت کې متعه مستحب نه ده ځکه چې قدوري ^{عليه السلام} په خپله شرح کې ذکر کړی دی چې متعه په بعضو صورتونو کې واجب او په بعضو کې مستحب ده نود، مطلقه غیر مدخول بها غیر مسمی لها، لپاره واجب ده اود هر مطلقه لپاره مستحب ده. علاوه د، مطلقه غیر مدخول بها غیر مسمی لها، به ځکه چې ددې لپاره مستحب نه ده بلکه واجب ده نو اوس په مستثنی او مستثنی منه کې تفسیر پیدا شو نو، استثناء عن نفسه، به نه لازمیږي اودا استثناء درسته ده په پیل د کلام کې چې کوم اشکال وو د هغې ځواب دادي چې د هر مطلقه لپاره مستحب ده علاوه د، مطاع غیر مدخول بها غیر مسمی لها، به ځکه چې ددې حکم وړاندې تیر شوي دي چې ددې لپاره متعه مستحب نه ده بلکه واجب ده. نو هر کله چې دوی د هر مطلقه د عموم نه دا مطلقه خارج کړله نو اوس د کلام په پیل کې هیڅ اشکال پاته نه پاتې کیږي.

○ اول داچه، مطلقه غیر مدخول بها غیر مسمی لها، وی، ددې لپاره متعه واجب ده د قرآن د آیت ((عَلَى الْمَوْلَاةِ قَدْرَةُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ)) په وجه ○ دویمه داچه، مطلقه مدخول بها غیر مسمی لها، وی ○ درېمه داچه، مطلقه مدخول بها مسمی لها، وی ددې دواړو لپاره متعه مستحب ده د ((وَلِلْمُتَّحِلَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ)) په وجه یعنی د مطلقه بنحو لپاره متعه ده. د شرعی دستور مطابق.

○ څلورمه داچه، مطلقه غیر مدخول بها مسمی لها، وی، ددې لپاره متعه نه واجب ده. اونه مستحب ده. هم داصورت په متن کېني مستثنی دي. دلیل د ابن عمر ^{رضی الله عنهما} قول دي [الكل مطلقه متعة إلا التي فرض لها ولم يدخلها فحسبها نصف المهر] یعنی د هر مطلقه لپاره متعه ده مگر داچه ددې لپاره مهر مقرر شوي وی. او ددې سره دخول نه وي شوي. نو ددې لپاره نصف مهر کافی دي.

وقال الشافعي ^{عليه السلام} يجب لكل مطلقه إلا الهنود واما شافعي ^{عليه السلام} فرمائی چې متعه د هرې مطلقې د پاره واجب ده بغیر د دې نه لکنها وجبت صلت من الزمان ځکه چې متعه واجب شوي ده د خاوند د اړخ نه عطیه شوي ځکه چې ده سخي لره جلا کړه په وحشت کې یې واچولوله لکنها أَوْحَشَ بِالْفِرَاقِ مگر په دې صورت کې نیم مهر په طرفه د متعې دي. الا أن فی هذه الصورة نصف المهر طريقة المتعة ځکه چې طلاق په دې حالت کې فسخ دي او متعه مکرر کیږي به. الا أن الطلاق فسخ فی هذه الحالة والمتعة لا تتكرر بموجب دلیل دا دي چې متعه د مهر مثل خلیفه ده په مقوضه کې ځکه چې مهر مثل ساقط او متعه واجب شوه.

شرح - امام شافعي ^{عليه السلام} فرمائی چې د هر مطلقه لپاره متعه واجب ده. خود، مطلقه غیر مدخول بها مسمی لها، لپاره دقول جدید مطابق متعه واجب نه ده اود قول قدیم مطابق ددې لپاره هم متعه واجب ده. او په مطلقه غیر مدخول بها مسمی لها، کې دواړه متفق دی چې متعه واجب نه ده. او په پاته دوی اودوا صورتونو کې احاد ^{عليه السلام} د استحباب قائل دی اوشوافع ^{عليه السلام} دوجوب قائل دی دامام شافعي ^{عليه السلام} دلیل دادي چې خاوند سخي د خپل خان نه جدا کړې ده او په وحشت کې اخته کړې ده نوموړ د جدایی وحشت لري کاوه لپاره د صله اود بخشش په طور متعه واجب کړه چې د جدایی د وحشت تلافی اوشی. خو په مستثنی صورت کې به دې وجه واجب نه کړې شوه چې، مطلقه غیر مدخول بها مسمی لها، لپاره نیم مهر د متعه په ښځې د بضع مافع سلامت ودي اړخ نه واپس راغلل او ددې تقاضا ده چې واره مهر ساقط کړې شي. لکه څنګه چې د بیع په فسخ کې د مشتری د ذمه نه واره ثمن ساقطیږي. خو شریعت نیم مهر د متعه په طور

واجب کړې دي او په متعه کې تکرار نه کیږي نوکه ددې مطلقه لپاره د نیم مهر سره متعه هم و، جب کړې شي. بود متعه تکرار به لازم شي او دا شرعاً صحیح نه دي په دې وجه ددې مقصده لپاره متعه واجب شوي نه ده.

وَلَا تَأْتِي النِّسَاءُ خَلْفَ مَنْ مَرَّ بِالْغُلَامِ فِي النِّسَاءِ لِأَنَّهُ سَقَطَ مَهْرُ الْغُلَامِ وَوَجِبَتِ النِّسَاءُ أَوْ عَقْدَ وَاجِبِ عَوَضٍ لِرَدِّ بِنْتِهِ بِهَا خَلِيفَةً أَوْ خَلِيفَةً نَهْ دَ أَصْلَ سَرِهْ جَمْعَ كِيدَايْ شَيِ اَوْ نَهْ يَ دَ يَوْ جَزْ، سَرِهْ وَالْقَدْرُ يَوْجِبُ الْغُلَامَ فَكَانَ عَقْدًا وَالْخَلْفَ لَا يَتِمُّ إِلَّا بِالْأَصْلِ وَلَا شَيْئًا مِنْهُ نَوَ وَاجِبَ بَهْ نَهْ وَی دَ جَزْ، دَ مَهْرَ دَ وَجُوبَ سَرِهْ اَوْ خَاوَنَدَ جَنَانِيَتَ كُونَكِي نَهْ دِي بِهْ مَبْتَلَا كُولُو دَ وَحِشْتِ كِي قَلَا جَبْ مَهْرَ وَجُوبَ شَيِ عَمْرَ الْمَهْرِيَهْ دِي وَجَهْ تَاوَانْ هَمْ بِهْ دَهْ يَوْرِي بِهْ مَلْحَقْ كِيږي

توضیح - زموږ د دلیل نه وړاندې دا په ذهن کې کینوی چې عقدنکاح د عوض نه حاسی کیدای نشی د ((أَلْ تَنْفَقُوا بِأَمْوَالِكُمْ)) په وجه به یا عوض مسمی وی یا به مهر مثل وی. دویمه خبره داچه خلیفه اصل سره نشی جمع کیدلې اونه د اصل د جزء سره جمع کیدلې شي لکه چې تیمم د، دوس سره شې جمع کیدلې اوس به د دلیل حاصل داوی. چې د، مطلقه غیر مدخول بها غیر مسمی لها، په حق کې متعه د مهر مثل خلیفه ده ځکه چې د، طلاق قبل الدخول، په وجه سره مهر مثل ساقط شو. اود عقدنکاح لپاره عوض ضروری وی. نود مهر مثل خلیفه یعنی متع به واجب وی. او په پاته درې صورتونو کې به متعه ځکه نشی واجب کیدلې چې موږ قاعده بیان کړله چې خلیفه نه د اصل سره جمع کیدلې شي نه ددې د څه جزء سره جمع کیدلې شي نو، مطلقه مدخول بها مسمی لها، او، مطلقه مدخول بها غیر مسمی لها، لپاره که متعه واجب کړې شوه نود خلیفه به د اصل یعنی د کل مسمی یا د مهر مثل سره جمع کیدل لازمیږي. او که، مطلقه غیر مدخول بها مسمی لها، لپاره متعه واجب کړې شوه. نود خلیفه د جزء او اصل یعنی د نیم مهر سره جمع کیدل به لازم شي اودا واره صورتونه د قاعدې خلاف دی. په دې وجه به په دې درې واره صورتونو کې متعه واجب نه وی

وَهُوَ غَيْرُ جَانٍ فِي الرِّجَالِ فَلَا تَلْجَأُ الْعَرَامَةُ بِهْ فَكَانَ مِنْ بَابِ الْفَضْلِ نَوَ متعه به د باب د فضل نه وی

تشریح - په دې عبارت سره علامه مرغینانی ^{رحمته الله علیه} د امام شافعي ^{عليه السلام} د دلیل ځواب ورکړې دي د ځواب حاصل دادي چې دا خو منو. چې بسخه نې د جدایی په وجه په وحشت کې اچولې ده خویه دي وحشت کې دي جانی یعنی جنایت کونکې نه دي. ځکه چې شریعت ده ته د طلاق وړ کاوه اجازت ورکړې دي بلکه په بعضو صورتونو کې طلاق ورکول مستحب دی. مثلاً چې کله بسخه، تارك الصلاة، وی. او په پوهولو باندې د خاوند اطاعت هم نه کوی. نو کوم عمل چې د شریعت په اجازت سره حاصل شي دهغې کونکې جانی نه شي شمارلې. نو هر کله چې خاوند په طلاق وړ کاوه سره څه جنایت نه دي کړې نو په ده باندې به د طلاق په ورکولو، او په وحشت کې د اچولو په وجه تاون هم واجب نه وی. نودا متعه به د بابو احساب د قبیلې څنې وی. د تاران د قبیلې څنې به نه وی. نو دې ته مستحب خو وئیلې شي واجب نشی وئیلې کیدلې نود امام شافعي ^{عليه السلام} په دې صورتونو د متعه واجب گرځول درست نه دی. والله اعلم بالصواب

د نکاح شعار مخوم او حکم

وَإِذَا زَوَّجَ الرَّجُلُ بِنْتَهُ عَلَى أَنْ يَزَوِّجَهُ الْآخَرُ بِنْتَهُ أَوْ أَخْتَهُ لِيَكُونَ أَحَدُ الْعَقْدَيْنِ عَوَضًا عَنِ الْآخَرِ هَرْ كَلَهْ چې واده او کړو چا د خپلې لور په دې شرط چې هغه به خپله لور او یا خور ده ته ورکوي چې شي یو د عقدینو نه عوض د بل ^{عليه السلام} فَالْعَقْدَانِ جَائِزَانِ، وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مَهْرٌ مِثْلُهَا، نو دواړه عقدونه جائز دی او په دوی کې به د هرې یوې د پاره مهر مثل وی

تشریح - صورت د مسئلې دادي چې حامد د خپلې لور نکاح ماجد سره په دې شرط اوکړه چې ماجد به د خپلې لور نکاح د حامد سره کوي چې، احد البضعین، د آخر لپاره مهر شي یعنی د حامد د لور مهر به د ماجد د لور ملک بضع وی اود ماجد د لور مهر به د حامد د لور ملک بضع وی دې نکاح ته نکاح شعار وائی شغور

كتاب النكاح

د شغور، نه ماخوځ دي. اود شغور معنی ده رفع او اخلاء، یعنی اوچتول او خالی کول چه د رفع معنی واخستلې شی نو وجه د تسمیه به دا وی چه زوجینو چونکه مهر د عقد نه اوچت کړلو په دې وجه ددې نكاح مو شغار کیخودلې شو او که ددې معنی اخلاء وی یعنی خالی کول. نو وجه د تسمیه به دا وی چه دا نكاح چونکه د مهر نه خالی ده. په دې وجه دې نكاح نه نكاح شغار ونيلې شی اود بعضو رانې داده چه دا شغار معنی ده، بعد، یعنی لرې والې. په دې صورت کې به وجه د تسمیه دا وی چه گویا زوجینو د مهر نه اوكړه. نو د حق نه لرې شوی دی په دې وجه ددې نوم نكاح شغار ایخودلې دي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ بِطَلِّ الْعَقْدَانِ إِلَّا كَجَلِّ نَفَقَ الْبُغْصِ صَدَاقًا وَالتَّصَفُّ مَنَكُوحَةً وَأَمَامَ شَافِعِي عَلَيْهِ السَّلَامُ فَرَمَانِي چې دواړه عقدونه باطل دي ځكه چې د هغې نیمه بضع مهر جوړ كړو او نیمه بضع منكوحه ولا شتر الكفنی هَذَا الْبَابُ بِطَلِّ

تفريع - او امام شافعي رحمه الله فرماني چې دواړه عقدونه باطل دي صاحب د هدايه رحمه الله د امام شافعي رحمه الله د لیل عقلی خویيان كړي دي. خو ددوي په تائید كي چې كوم حديثونه دي. هغه نې به دي ذكر كړي. حالانكه دوي (دوه) حديثونه ددوي مستند جوړيدلي شي. رومي د ابن عمر رضي الله عنهما حديث [لا شغار في الاسلام] يعني په اسلام كي د نكاح شغار هيڅ گنجائش نشته ترمذي رحمه الله هم دا حديث د عمران بن حصين رحمه الله نه روايت كړي دي او دوهم حديث د جابر رحمه الله دي كوم چې مسلم روايت كړي دي د حديث الفاظ دادی. [هي رسول الله عسى باندي شاهد عدل دی.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِيلَ عَقْلِي دادي چه كوم كن دخپلې لور د بل سړي سره نكاح او كړه. په دې شرط چې دې به د خپلې لور نكاح زما سره كوي نو گویا په دې دواړه جينكو كي د هر يوې نصف بضع مهر اونصف آخره بضع منكوح جوړ شو. حاصل داچه د هر يوې بضع د خاند او دده د لور په مينځ كي شريكه شوي ده نصف بضع به د نكاح په وجه د خاوند لپاره وي. او نصف به دمهر په وجه دده د لور لپاره وي. نو اشتراك لازمېږي. او منافع د بضع مشترك نشي كيدلي. لكه څنگه چې يوه بڼځه د دوي (دوه) سړو سره نكاح او كړي اودا صحيح نه وي. نو هر كله چې اشتراك صحيح نه دي نو ايجاب باطل شو. او هر كله چې ايجاب باطل شو. نو عقد هم باطل شو. په دې وجه د امام شافعي رحمه الله په نيز دواړه عقدونه باطل دي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا لَا يَصْلَحُ صَدَاقًا قِيمَةُ الْعَقْدَيْنِ وَتَوَجُّبُ مَوْرِدِ لِيلَ دادي چې ده داسې شي ذكر كړي دي چې د مهر جوړيدو صلاحيت نه لري نو عقد صحيح شو او واجب شو مهر مثل كَمَا إِذَا سَمِيَ الْخَمْرُ وَالْجَزِيرُ وَلَا شَرْكَاءَ بَدُونِ الْإِسْتِثْقَاكِ لكه چې څوك شراب او خنزير ذكر كړي او بغير د استحقاق نه شركت نه وي.

تفريع - او زموږ دليل دادي چه په دې دواړه عقدونو كي داسې شي مهر جوړ شوي دي. كوم چې د مهر جوړولو صلاحيت نه لري او قاعده ده. چه كوم شي د مهر صلاحيت نه لري. كه دا مهر جوړ كړي شي. نو عقد د نكاح به صحيح وي او مهر مثل به واجب وي. مثلاً خمر او خنزير مهر جوړ كړي شي. نو نكاح به صحيح وي او مهر مثل به واجب وي. دغه ډول دلته كي هم وي.

او د امام شافعي رحمه الله د عقلی دليل ځواب دادي. چه هر كله بضع د مهر جوړولو صلاحيت نه لري. نو اشتراك به هم نه متحقق كيږي ځكه چې د يوې بڼځې د بضع منافع د بلې بڼځې مملوك نشي جوړيدلي. نو هر كله چې شركت ثابت نشو نو بضع د مهر جوړولو شرط به شرط فاسد وي. او نكاح په شرط فاسد سره نه باطلېږي بلكه پخپله شروط فاسده باطلېږي نو په دې نكاح شغار كي به هم د بضع د مهر جوړولو شرط به باطل وي او نكاح به درست وي او په خاوند به مهر مثل واجب وي.

درس توك

كتاب النكاح

د امام شافعي رحمه الله د اړخه د پيش شوي حديث خوب د دي چه هغې عيس د نكاح لپاره نه ده. ځكه به حديث كي نه وي اود شوي ده د نكاح د مهر مسمي كاوه به د خالي كړه په وجه مضطرب دې چه داسې كړي چه مضطرب عيس نكاح به منع كول نه دي بلكه ددې ممانعت نې فرمانيږي دي چه نكاح د مهر مسمي كاوه به حاسي وساتي شي اود مهر مسمي كاوه نه كه نكاح حالي اوساتلې شود نو به دې سره نكاح به منع شي لكه څنگه چې د جمعة د اذان نه روسته د بيع نه منع شوي ده نو دلته كي نفس بيع مسمي نه ده ځكه د جمعة د اذان نه روسته ممنوع ده.

د قرآن تعليم يا د شغې خدمت قبول بغير مهر و قبول

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِيلَ عَقْلِي دادي چه كوم كن دخپلې لور د بل سړي سره نكاح او كړه. په دې شرط چې دې به د خپلې لور نكاح زما سره كوي نو گویا په دې دواړه جينكو كي د هر يوې نصف بضع مهر اونصف آخره بضع منكوح جوړ شو. حاصل داچه د هر يوې بضع د خاند او دده د لور په مينځ كي شريكه شوي ده نصف بضع به د نكاح په وجه د خاوند لپاره وي. او نصف به دمهر په وجه دده د لور لپاره وي. نو اشتراك لازمېږي. او منافع د بضع مشترك نشي كيدلي. لكه څنگه چې يوه بڼځه د دوي (دوه) سړو سره نكاح او كړي اودا صحيح نه وي. نو هر كله چې اشتراك صحيح نه دي نو ايجاب باطل شو. او هر كله چې ايجاب باطل شو. نو عقد هم باطل شو. په دې وجه د امام شافعي رحمه الله په نيز دواړه عقدونه باطل دي.

تفريع - او زموږ دليل دادي چه په دې دواړه عقدونو كي داسې شي مهر جوړ شوي دي. كوم چې د مهر جوړولو صلاحيت نه لري او قاعده ده. چه كوم شي د مهر صلاحيت نه لري. كه دا مهر جوړ كړي شي. نو عقد د نكاح به صحيح وي او مهر مثل به واجب وي. مثلاً خمر او خنزير مهر جوړ كړي شي. نو نكاح به صحيح وي او مهر مثل به واجب وي. دغه ډول دلته كي هم وي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِيلَ عَقْلِي دادي چه كوم كن دخپلې لور د بل سړي سره نكاح او كړه. په دې شرط چې دې به د خپلې لور نكاح زما سره كوي نو گویا په دې دواړه جينكو كي د هر يوې نصف بضع مهر اونصف آخره بضع منكوح جوړ شو. حاصل داچه د هر يوې بضع د خاند او دده د لور په مينځ كي شريكه شوي ده نصف بضع به د نكاح په وجه د خاوند لپاره وي. او نصف به دمهر په وجه دده د لور لپاره وي. نو اشتراك لازمېږي. او منافع د بضع مشترك نشي كيدلي. لكه څنگه چې يوه بڼځه د دوي (دوه) سړو سره نكاح او كړي اودا صحيح نه وي. نو هر كله چې اشتراك صحيح نه دي نو ايجاب باطل شو. او هر كله چې ايجاب باطل شو. نو عقد هم باطل شو. په دې وجه د امام شافعي رحمه الله په نيز دواړه عقدونه باطل دي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِيلَ عَقْلِي دادي چه كوم كن دخپلې لور د بل سړي سره نكاح او كړه. په دې شرط چې دې به د خپلې لور نكاح زما سره كوي نو گویا په دې دواړه جينكو كي د هر يوې نصف بضع مهر اونصف آخره بضع منكوح جوړ شو. حاصل داچه د هر يوې بضع د خاند او دده د لور په مينځ كي شريكه شوي ده نصف بضع به د نكاح په وجه د خاوند لپاره وي. او نصف به دمهر په وجه دده د لور لپاره وي. نو اشتراك لازمېږي. او منافع د بضع مشترك نشي كيدلي. لكه څنگه چې يوه بڼځه د دوي (دوه) سړو سره نكاح او كړي اودا صحيح نه وي. نو هر كله چې اشتراك صحيح نه دي نو ايجاب باطل شو. او هر كله چې ايجاب باطل شو. نو عقد هم باطل شو. په دې وجه د امام شافعي رحمه الله په نيز دواړه عقدونه باطل دي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِيلَ عَقْلِي دادي چه كوم كن دخپلې لور د بل سړي سره نكاح او كړه. په دې شرط چې دې به د خپلې لور نكاح زما سره كوي نو گویا په دې دواړه جينكو كي د هر يوې نصف بضع مهر اونصف آخره بضع منكوح جوړ شو. حاصل داچه د هر يوې بضع د خاند او دده د لور په مينځ كي شريكه شوي ده نصف بضع به د نكاح په وجه د خاوند لپاره وي. او نصف به دمهر په وجه دده د لور لپاره وي. نو اشتراك لازمېږي. او منافع د بضع مشترك نشي كيدلي. لكه څنگه چې يوه بڼځه د دوي (دوه) سړو سره نكاح او كړي اودا صحيح نه وي. نو هر كله چې اشتراك صحيح نه دي نو ايجاب باطل شو. او هر كله چې ايجاب باطل شو. نو عقد هم باطل شو. په دې وجه د امام شافعي رحمه الله په نيز دواړه عقدونه باطل دي.

مهرچند خدمت دېو شکل خواب دي اشکال دادې چه په احدو ښم کي شپځينو ښځو خدمت مهرچوړولو به صورت کي مېرمن خکه وحب کړې دي چه د هر خدمت مال متقوم نه دي خو موږ پوښتنه کوو چه د دې خدمت مال متقوم به دي نو بيا به چه جره بندي ورکول څنگه درست دي ؟ حالانکه آزاد په اخرت به دي ورکوي ښي خواب د دسې خدمت په غنم اچاره کي متقوم کيدل صرف د خلگو اډيا پوره کوه به دي د دې کس خدمت منوبه دي نو وس به شکل نه وي اوس موږ ويو چه هرکله د قلب موضوع په وجه په سترگ کي د دې خدمت سپر جائزه دي نو د آزادسې خدمت مال متقوم کيدل هم ښکاره نه دي نو حکم به په اصل باندې پاته پاتې وي نو په دې صورت کي به مهر مثل واجب وي .

كتاب النكاح

90

دې چې خاوند ته یې هبه کړې بیا هغه قبل الذخول تلاقه کړه او که بنځي لاتر اوسه په هزارو قبضه نه وه کړې تر دواړو کی به یو دخپل انډیوالان نه څه نه اخلي

توضیح: دوهم صورت دادې. که بنځي بغير د قبضه کاوه نه زر دراهم هبه کړل او بيا، طلاق قبل الدخول، واقع شو. نو په زوجينو کې به هيڅ څوک په بل باندې رجوع نه کوي.

وَقَالَ الْقَبَائِسُ يَزِجُهُ عَلَيْهِمَا بِنَصْفِ الصَّدَاقِ أَوْ قِيَاسٍ دَا دِي چي خاوند به دَنبَخِي نه نيم مهر واپس اچلي وَهُوَ قَوْلُ
زَفَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَوْ دَا دَامام زَفَرِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَوْلُ دِي لِأَنَّه سَلَّمَ الْمَهْرَ وَالْإِبْرَاءَ حَكَه چي مهر خاوند لره سالم شوې دي په بری
کیدو سره فَلَا تَبْرَأُ عَمَّا بَيْنَهُمَا بِالطَّلَاقِ قَبْلَ الدُّخُولِ نو بنسخه به بری نه وی د هغې نه د کوم چي مستحق دی
خواوند د طلاق قبل الدخول په وجه

حل اللغة* ① الابواء: برى كول ② الصداق: مهر]

شریع :- اود قیاس تقاضا داده. چه خاوند په نیم مهر باندې رجوع کوی. اود قیاس تقاضا داده چه خاوند د نیم رجوع اوکړی. هم دا قول د امام زفر رحمته الله علیه دې. د امام زفر رحمته الله علیه دلیل دادې. چه ښځې بغیرد قبضه کاوه نه خاوند د مهر نه بری کړلو. اود ښځې په بری کاوه سره چې کومې زر روپۍ خاوند لپاره سلامت پاتې شوې. هغه غیر دې. دهغه نه. د کومې چې خاوند د، طلاق قبل الدخول، په وجه مستحق شوې وو یعنی د نصف مهر نه بری الذمه کیدل. نو هرکله چې د خاوند لپاره ددې غیر سلامت پاتې شو. د کومې چې خاوند مستحق شوې وو. نو ښځه به ددې نیم مهر نه بری نه وی. د کومې چې خاوند د، طلاق قبل الدخول، په وجه مستحق شوې دې. په دې وجه زموږ مذهب دادې. چه خاوند ته به په دې صورت کي هم د نیم مهر واپس اخستلو حق حاصل وی.

وَجَاءَ الْإِنْسَانُ أَنَّهُ وَصَلَ إِلَيْهِ عِنْدَ مَا يَسْتَحِقُّهُ بِالطَّلَاقِ قَبْلَ الدُّخُولِ أَوْ وَجَدَ اسْتِحْسَانَ دَا دَه چپي خاوند ته بعينه هغه اوسيدل د کوم چپي دې د طلاق قبل الدخول په سبب سره مستحق شوي وه وَهُوَ بَرَاءَةٌ ذِمَّتِهِ عَنْ نِكَاحِ الْمَهْرِ أَوْ هغه د نيم مهر نه د ده ذمه بري کيدل وو وَلَا يَأْتِي بِإِخْتِلَافِ السَّبَبِ عِنْدَ حُصُولِ الْمَقْصُودِ أَوْ د مقصود حاصليدو په وخت کي د خد سبب مختلف کيدو پرواه نه شي کولي .

حل اللغة* ① لايبالي پرواه نشته ② مستحق مستحق كيوي

تقریباً: وجه د استحسان داده. چه کله ښځې خپل خاوند د کل مهر نه بری کړو. نو خاوند ته بعینه هم هغه ور
اورسیدلو. د کومې چې دې د. طلاق قبل لدخول، په وجه مستحق شوي دې ځکه چې د طلاق قبل لدخول
په وجه د خاوند حق وو. د نیم مهر نه په بری الذمه کیدلوکي. او هرکله چې د پوره مهر نه بری الذمه شو نو د
نیم مهر څخه به په درجه اولی بری الذمه وی. خو که څوک اووانی. چه د خاوند حق د طلاق قبل لدخول په
وجه وو په نیم مهر نه په بری الذمه کیدلوکي. او دا نیم خاوند ته په بل سبب سره رسیدلې دې یعنی د ښځې
په بری کیدلو سره. نو سبب بدل شو. صاحب د هدایه ^{عنه} د [ولا یبانی باختلاف السبب] سره ددې اشکل خواب
ورکړې دې د خواب حاصل دادې. چه د مقصود حاصلیدلو په وخت کي د سبب د اختلاف پړواه نشی
کیدلې. او مقصود یعنی د نصف مهر نه بری کیدل اوموندلی شو. سبب که هرڅه وی په عرفو عام کي یو متل
دې چه د. آم خورلو څخه مطلب د ښاخونو شمیرلو نه څه مطلب، اودا داسې ده. لکه یوکس بل سړی ته
اوونیل. چه ستا به مایندې ^{عنه} دې. د هغه وینځی ثمن کومه چې ماستا نه اخستې وه. مقررله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

[illegible]

هل اللغة ١٠ الدنانير جمع د دينار، اشرفى ١١ العقود جمع د عقد، معاملته.]

خروج - ددې مسئلې اول وېش دادې چه دینځې سره نکاح یا خو په داسې شی سره اوشوه چه دا په متعین کاوه سره په متعین کیږی لکه نقد یا په داسې شی سره اوشوه چه په متعین کولو سره متعین کیږی . لکه غله او مشر او غره شیان او غیره . سابه ددې دواړو کې د هر یو درې [دوه] صورتونه دی یا خو په ښځې په مهر باندې قبضه کړې وی او یا به شې ته وی کړې او په دې دواړو کې بیاد هر یو دوي [دوه] صورتونه دی ښځې به یا واپه مهر به کړې وی او یا بعض مهر

صحيح دي

اوس نه د دليل حاصل داوی چه خاوند د طلاق قبل الدخول به وچه د نصف مقسوخ مستحق دې اود
مهر به هه کومه وخوا ند ته عینته هم بعه اونه رسېدو د کومې جې خاوند مستحق شوې وو ځکه چې
مقسوخ نه علاوه شې نورې زروین هه کې وې او هر کله چې خاوند ته هغه شصت مهر اونه رسېدلو دکوم
مهر مستحق وې چه خاوند لباره د نیمخې نه د نصف په

[illegible]

اینکه به مهر خورشید و ماهی که در آیه اول آمده است و به علاقه

وي لانه صلتها خكه چي مسمي د مهر جوړيدو صلاحيت لري وقد تم رضاها به او د بنخي رضا په دې مكمله شوي ده

توضیح: صورت د مسئلې دادې که یو کس د یوې بنخي سره نکاح او کړه او زر روپۍ مهر ته مقرر کړو په دې شرط چې دا به د بشر به به اوباسی یا داچه ددې په موجودگۍ کې به دویمې بنخي سره نکاح نه کوي نو دا نکاح صحیح ده اگرچه د سفر نه کولو، اود دوهم واده نه کولو شرط، شرط فاسد دې او شرط فاسد خكه دې چه په دې کې د امر مشروع به مع لازمې نوه خاوند شرط پوره کړو نو د بنخي لپاره به مسمي یعنی زر روپۍ وي خكه چي مسمي یعنی زر روپۍ د مهر جوړيدلو صلاحيت هم لري اود بنخي په زر روپو باندې رضامندی هم پوره شوه خكه چي په دې شرط کې د بنخي نفع ده او که

وان تزوجها علي الغني او اخرجهما قبلها مهر مثلها او که بل نکاح يې پراو کړو یا يې د ښار نه او ويسته نو دې لره به مهر مثل وي لانه مسمي صلتها فيه نفع خكه چي خاوند داسې شي ذکر کړي دې چې د بنخي پکې نفع ده فتنه نو اوبه بنخي سره اوباسی یا داچه ددې په موجودگۍ کې به دویمې بنخي سره نکاح نه کوي نو دا نکاح صحیح ده اگرچه د سفر نه کولو، اود دوهم واده نه کولو شرط، شرط فاسد دې او شرط فاسد خكه دې چه په دې کې د امر مشروع به مع لازمې نوه خاوند شرط پوره کړو نو د بنخي لپاره به مسمي یعنی زر روپۍ وي خكه چي مسمي یعنی زر روپۍ د مهر جوړيدلو صلاحيت هم لري اود بنخي په زر روپو باندې رضامندی هم پوره شوه خكه چي په دې شرط کې د بنخي نفع ده او که

توضیح: خاوند شرط پوره نکړو نو اوس به دا کتلې شي چه مهر مثل د مسمي نه کم دې او که زیات یا برابر دې که مهر مثل زیات وي د مهر مسمي یعنی د زر روپو نه نو د بنخي لپاره به مهر مثل وي دلیل دادې چه خاوند داسې شي ذکر کړي دې چه په هغې کې د بنخي فائده ده او هم ددې نفع په وجه بنخه مهر مسمي د مهر مثل نه په کموالی راضي شوه نو گویا د مهر نقصان ددې نفع په مقابله کې دې نو ددې نفع د فوت کیدلو په صورت کې به زر ورو باندې د بنخي رضامندی معدوم شوي ده نو ددې مهر مثل به مکمل کولې شي او دا داسې شوه لکه چې داسې شي ونیلي وي چه په زر روپو به زه ستا اکرام هم کوم یاد زر روپو سره به خه هدیه هم درکوم نو که دا د کرامت او هدیه شرط نه پوره نکړو نو مهر مثل به واجب وي دغه ډول دلته کې هم ده او که مهر مثل د مسمي یعنی د زر روپو نه کم دې یا برابر دې نو د شرط نه پوره کاوه په صورت کې به هم مسمي یعنی زر روپۍ واجب وي اودا شرط به د خاوند درخه تبع احسان وي

په شرط پوره کولو او په نه پوره کولو کې به مخرجي تفاوت لري

وان تزوجها علي الغني ان اقامتها قبلها مهر مثلها او که نکاح يې او کړو د بنخي سره په یو هزار که داي په ښار کې او ساتله ښار کې او ساتله نو دې لره هزار دی وان اخرجهما قبلها مهر مثلها لانه او ويسته وان اقامتها قبلها مهر مثلها نو که داي په اوبې ويسته نو دې لره مهر مثل دې کوم چې په دوي اودا هزار زیاتولې شي او د یو هزار خخه به کمولې به شي وهذا عند أبي حنيفة (۱) اودا په نزد د امام ابوحنيفه باندې

توضیح: صورت د مسئلې دادې چه یو سړی د یوې بنخي سره نکاح او کړه او دوي اودا شرطونه شي، علی او که ددې ښار نه شي او ښکله نو مهر به دوي اودا زره روپۍ وي په دې ښار کې مقیم اوساتله نو مهر به زر روپۍ وي مذهب دادې چه رومي شرط جائز دي او شرط ښی فاسد دې نو که مقیم شي اوساتله نو د بنخي لپاره به زر روپۍ وي او که داي ښار نه اوبښکله نو مهر مثل به واجب وي دلیل دادې چه د اولنې شرط په وخت

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة كذا في العانية (۱۷۴۱) والدر المختار (۳۷۵۱۲) والهندية (۳۰۸۱۱) والبحر (۲۸۲۱۳) نقلاً

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة كذا في ردا المختار (۳۷۶۱۲) والغانية (۱۷۴۱۱) والهندية (۳۰۸۱۱) نقلاً عن القول الرابع (۲۷۸۱۱)

شرط ثاني به وجه پیدا شوي دې او هر کله چې د شرط ثاني په وجه جهالت پیدا شوي دي نو شرط ثاني به فسد وي خو نکاح به فسد نه وي خكه چي د شرط فسد په وجه نکاح نه فاسد پوي

وقال الشافعي: الشارطان جميعاً جائزان حتى كان لها ألفان إن أقامتها أو ألفاً إن أخرجهما أو صاحبين من وائي چې دواړه شرطونه جائز دي تر دې چې که بنخي د پاره به هزاروي که داي په ښار کې او ساتله او دوي اودا هزاره به وي که اوي ويسته

توضیح: د صاحبینو مذهب دادې چه دواړه شرطونه جائز دي یعنی د اقامت په صورت کې به زر روپۍ مهر وي اود اخراج په صورت کې به دوي اودا زره مهر وي

وقال زفر بن محمد: الشارطان جميعاً فاسدان أو امام زفر بن محمد وائي چه دواړه شرطونه فاسد دي ويته لاهم مهر مثل دې چې کمولې به نه شي د هزاره او زیاتولې به نه شي په دوي اودا هزاره

توضیح: د امام زفر بن محمد مذهب دادې چه دواړه شرطونه فاسد دي نوبه دواړه صورتونو کې به مهر مثل واجب وي چه د زر روپو خخه به کم اود دوي اودا زره روپو خخه به زیات نه وي دلیل دادې چه شي واحد یعنی د بضع په مقابله کې دوي اودا مختلف شيان (خیزونه)، علی سبیل البدل، ذکر شوي دي او هغه دوي اودا شيان (خیزونه) زر، او دوي اودا زره روپۍ دي خود جهالت په وجه تسمیه فاسد شوه او هر کله چې تسمیه فاسد شوه نو مهر مثل به واجب وي

وأصل المسألة في الإجازات في قوله أو د مسئلي اصل په اجارو کې دې ددې قول لاندې که تا دې لره نن او گندکو نو ستا د پاره به یو درهم وي ان عطيه اليوم فلک درهم وان عطيه غدا فلک نصف درهم او که صباله د او گندکو نو ستا د پاره به نیم درهم وي بوسه غدا فلک ان شاء الله او موږ به دې لره بیان کړو ان شاء الله تعالی

توضیح: علامه مرغیناني د د لاندو بیانولو نه بغیر، دا مسئله د کتاب الاحارات په یوه مسئله باندې محمول کړې ده مسئله داده که یو کس درزی ته اووئیل که تا دا کپړه هم نن او گندله نو مزدوری به یو درهم وي او که صباله دې تیاره کړه نو مزدوری به نیم درهم وي د امام صاحب رحمه په نیز شرط اول جائز دي او شرط ثاني فاسد دي د صاحبینو مذهب په نیز دواړه شرطونه جائز دي دلیل دادې چه په دواړو شرطونو کې ديو شرط اعتبار ضروري دي د نبی کریم ﷺ ارشاد دي المسلمون عند شروطهم نو هر کله چې دواړه شرطونه مفید، اود دواړو سره عرض ترلې شوي دي نو دواړه به صحیح وي

په دوي اودا متفاوت غلامونو کې به یو غیر معین باندې نکاح حلال

وان تزوجها علي هذا العبد أو علي هذا العبدی که نکاح يې او کړو په دې غلام یا په دې غلام فان أخذتها أو كس والآخر ارفعاً نو په دغو کې د یو قیمت کم دې او د بل زیات دي فان كان مهر مثلها أقل من أو كسها فلها الأوكس نو که د دې مهر مثل د اوکس نه کم وه نو بنخي لره به اوکس وي فان كان أكثر من أرفعاً فلها الأرفع او که زیات وه د ارفع نه نو دې لره به ارفع وي وان كان بينهما مهر مثلها او که د دواړو په مینځ کې وه نو بنخي لره به مهر مثل وي وهذا عند أبي حنيفة (۱) دا د امام ابوحنيفه باندې په نزد ده

هل النفقة ① اوکس کم ② ارفع زیات

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة كذا في ردا المختار (۳۷۶۱۲) والغانية (۱۷۴۱۱) والهندية (۳۰۸۱۱) نقلاً عن القول الرابع (۲۷۸۱۱)

حل اللغة ۱۰ اوکس کم ۱۱ ارفع زيات

تفريح - مسنه ده ده دوی اودا غلام مخي ته موجود دی په دوی کي د يو قيمت کم دي اود بل زيات دي مثلا يو درو روپه ماليت دي او دوهم د دوی اودا زره روپو د ماليت دي خاوند بغير د متعين کاوه به د دوی دواړو کي يو مهر مقرر کړي او وي ونيل چه په مهر کي دا غلام يا دا غلام درکوم نو په دې مسئله کي د امام صاحب رحمه الله مذهب دادي چه مهر مثل ته به کتلې شي چه دا د اوکس ، يعنی کوم غلام چي په قيمت کي کم دي به کم دي يا دا مهر مثل د اوکس برابر دي يا زيات دي ياد اوکس او ارفع (کم او زيات) په مينځ کي دي که مهر مثل د اوکس نه کم يا برابر دي نو په دې صورت کي به د بنځي لپاره غلام اوکس وي وکه مهر مثل د زيات قيمت ولا غلام نه زيات دي نو په دې صورت کي به د بنځي لپاره زيات قيمت والا غلام وي او که مهر مثل د دواړو په مينځ کي وي نو بنځي ته به مهر مثل ورکولې شي

وَقَالَ هَذَا الْأَوْكُسُ فِي ذَلِكَ كَيْفَ صَاحِبِهِ فَرَمَانِي چي بنځي له اوکس دي به دې ټولو صورتو نو کي **فَإِنْ طُفِقَ قَبْلَ الدُّخُولِ بِهَا** نو که طلاق ي ورکړل دي لره د دخول نه مخکي **فَلَهَا يَنْصَفُ الْأَوْكُسُ فِي ذَلِكَ كَيْفَ** **بِالْزَمَانِ** بنځي له به نيم اوکس وي چي ټولو صورتو نو کي په اجماع سره

تفريح - و د صاحبينو مذهب د دې چه به ټولو صورتونو کي به د بنځي لپاره اوکس غلام وي که مهر مثل د اوکس نه کم وي او که د ارفع نه زيات وي او که د دې دواړو په مينځ کي وي خو که خاوند ، طلاق قبل الدخول ورکړو نو بالاتفاق به ټولو صورتونو کي به نصف اوکس وي

هَذَا أَنْ تَصِيرَ لِي مَهْرُ الْبَيْتِ لِقَدْرِ الْبَيْتِ الْمَسْمُومِ وَقَدْ أَفْكَرْتُ إِيحَابَ الْأَوْكُسِ د صاحبينو پيا دليل دا دي چي رجوع مهر مثل ته د وجه د متعذر کيدو د ايجاب د مسمي نه ده او ممکن دي واجبول د اوکس لره **إِذَا أَقْبَلَ مَتِّقَنَ خُكْمَهُ چي اقل متيقن دي **فَصَارَ كَالْمَخْلُوعِ وَالْإِعْتِاقِ عَلَى مَالٍ** او دا شوه پشان د خلغ او اعتاق په مال باند**

تفريح - د دلتو نه وپاړي په دې پوهه شئ چه په تضع کي موجب اصلی څه دي ؟ صاحبين فرماني چه موجب اصلی مهر مسمي دي ترکومه پورې چي د مهر مسمي واجبول ممکن وي .نود مهر مثل اړخ ته به عدول شئ کيدلې او امام صاحب رحمه الله فرماني چه موجب اصلی مهر مثل دي .ځکه چي مهر مثل د بضع قيمت کموالي زياتوالي نه قبلوي وجه داده چه مهر مثل د بضع د منافعو قيمت دي .اود شئ په بير به د مهر مثل نه د مهر مسمي اړخ ته عدول هغه وخت کيږي چه تسميه صحيح وي .گنی عدول به نه کړي

۱۰ و س به د صاحبينو لره د دليل حاصل داوي چه مهر مثل اړخ ته عدول هغه وخت کيدلې شي چه کله د مهر مسمي واجبول متعذر وي او دلته کي اوکس غلام واجبول ممکن دي ځکه چي اوکس غلام کم دي په قيمت کي او اقل متيقن وي نوهم د متيقن به واجب کولې شي اودا داسي ده لکه چي يوکس خپلې اراد کړي به دې غلام يا به دې غلام اوکړه په دې غلام يا په دې غلام باندې يا هولا غلام ته اوواني چه ماته مسنه کړي به د اوکس غلام باندې نو په دې دواړه مسئلو کي به اوکس متعين وي نود مهر په

والا به چه **فَإِنْ طُفِقَ قَبْلَ الدُّخُولِ بِهَا** او د امام ابو حنيفه رحمه الله دليل دا دي چي موجب اصلی مهر مثل دي **وَقَدْ أَفْكَرْتُ إِيحَابَ الْأَوْكُسِ** چه دغه عدل دي او د دې نه عدول د صاحب مسنه به وجه ده وي و تسميه فاسد شوه په وجه د جهالت بخلاف الخلع والإعتاق عَلَى مَالٍ په

خلاف د خلغ او اعتاق نه په مان باندې **لِأَنَّهُ لَا مُوجِبَ لَهُ فِي الْبَدَلِ** ځکه چي د دې د پاره په بدل کي څه موجب اصلی نشته

تفريح - د امام صاحب رحمه الله دليل دادي چه موجب اصلی مهر مثل دي و د مهر مثل حجه نه عدول د تسميه د صحت په وخت کيږي .او دلته کي په دوي اودا غلام نوکي تردد اود شک په وجه جهالت پيدا شوي دي اود دې جهالت په وجه به تسميه فاسد وي نو مهر مسمي به واجب نه وي او پسي شوه حجه او اعتاق يو په دې باندې قياس درست نه دي ځکه چي د بدل په سلسله کي د دې دواړو لپاره هیچ موجب اصلی نشته نودا به ، قياس مع الفارق ، وي

إِلَّا أَنْ مَهْرُ الْبَيْتِ إِذَا كَانَ أَكْثَرِينَ الْأَرْغَمِ مَكَرًا چي مهر مثل هر کله زيات وي د ارفع به **فَإِنْ طُفِقَ قَبْلَ الدُّخُولِ بِهَا** نو بنځه په کمولو راضي شوي ده **فَإِنْ كَانَ أَنْقَصَ مِنَ الْأَوْكُسِ قَلِيلًا رَضِيَ بِالْزَيْدَةِ** و که د اوکس نه کم وي نو خاوند په زيات راضي شو

حل اللغة ۱۰ الخلع: د عوض په بدله کي طلاق حاصلولا
تفريح - په دې عبارت سره د يو اعتراض خواب ورکوي اعتراض دادي چه هر کله مهر مثل نه دري و په حالتونو کي اصل دي .نو مهر مثل واجبول پکار وو که مهر مثل د اوکس نه کم وي او که ريب وي او که د دې دواړو په مينځ کي وي .حالاتکه امام صاحب رحمه الله د دې قتل نه دي خواب ځکه هم د دې حوجه کله مهر مثل د ارفع نه زيات وي .نو بنځه د خپل مهر مثل نه په کمولو باندې راضي شوه او که مهر مثل د اوکس نه کم وي .نو خاوند په مهر مثل باندې په زياتوالي باندې راضي شو نو موږ د دې دواړو په رصصدي باندې عمل اوکړو.

وَالْوَجِبُ بِالْطَّلَاقِ قَبْلَ الدُّخُولِ فِي مِثْلِهِ النُّعَّةُ وَنِصْفُ الْأَوْكُسِ يَزِيدُ عَلَيْهَا فِي الْعَادَةِ او په طلاق قبل الدخول کي واجب د دې پشان په صورت کي متعه ده او نيمه د اوکس عاده متعي نه زيات وي **فَوَجِبَ لِأَعْرَافِهِ بِأَنْ يَأْتِيَ نِصْفَهُ د اوکس به واجبه وي د خاوند د زياتي د اعتراف په وجه سره .**

تفريح - دا عبارت د يواشکال خواب دي .اشکال دادي چه د امام ابو حنيفه رحمه الله په نيز هر کله تسميه فاسد ده .نود ، طلاق قبل الدخول ، په صورت کي متعه واجبول پکار وو .نيم اوکس ولې واجب کړې شوي دي ؟ خواب د نصف اوکس وجوب د متعه په لحاظ دي نو هيڅ اشکل نشته خو اشکل بيا هم پته دي .ځکه موږ وايو چه لکه څنگه د ، طلاق قبل الدخول ، په صورت کي د تسميه د فسد په وخت مهر مثل واجبيږي .دغه ډول د طلاق قبل الدخول په صورت کي متعه واجبول پکار دي .ځکه چي لکه څنگه په ، طلاق بعد الدخول ، کي مهر مثل موجب اصلی دي .دغه ډول په ، طلاق قبل الدخول ، کي متعه موجب اصلی ده .خواب واجب خو متعه پکار وه .خو چونکه په عامه توگه نيم اوکس د متعه نه د زيات قيمت وي او خاوند د دې زياتوالي اقرار هم کوي .په دې وجه متعه واجب کړې شوه هم دا وجه ده چه متعه که د نيم اوکس نه د زيات ماليت وي .نو نيم اوکس به واجب نه وي .بلکه د متعه حکم به وي والله اعلم

بِهِ غَيْرُ مَوْصُوفٍ څه اروی باندې نکاح کول
وَأَيُّهَا عَلَى حَيَوَانَاتٍ غَيْرِ مَوْصُوفٍ که نکاح ي او کړو د بنځي سره په غير موصوف څاروي باندې **فَصَحَّتْ لَهَا شَهْمَةٌ** **وَلَهَا الْوَسْطُ مِنْهُ** نو دا مقرر کول صحيح دي او بنځي لره به منځنی حيوان څاروي وي **وَالزَّوْجُ تَحْدِيدُ شَاءَ** **أَعْطَاهَا ذَلِكَ وَإِنْ شَاءَ أَعْطَاهَا قِيمَتَهُ** او خاوند ته به اختيار وي چي که غواړي نو بنځي لره دهغه ورکړي او که غواړي نو قيمت د هغې دورکړي .
تفريح - مسئله داده .که يوسړی د يوې بنځي سره نکاح اوکړه .او مهر تي د سي حيوان څاروي مقرر کړو چه

سراج - صاحب دهنده ایستاد امام محمد رحمه الله به اصول باندی تفریع بیان کرې ده فرمائی. که یوکس غمی
 «کنه» واخلسو د یاقوتو په شرط باندې او هغه همداره اوخله نودا بیع به باطل وی. خکه چي مسمی
 یاقوت دی او مشارالیه زجاج (شیشه) ده او په دواړو کي اختلاف د جنس دی. اود جنس د اختلاف په
 صورت کي عقد مسمی سره متعلق کیږی اومسمی یعنی یاقوت معدوم دی نود مبیع معدوم کیدلو په
 وجه به بیع باطل وی اوکه د «یاقوت احمر» په شرط نې واخلسل. او اوختل یاقوت اخضر. نو بیع به منعقد
 وی خکه چي دلته کي مسمی یاقوت احمر او مشارالیه یاقوت اخضر ده. او په دې دواړو کي اتحاد د جنس
 دې ود جنس د اتحاد په صورت کي د عقد تعلق مشارالیه سره وی. نو مشارالیه به مبیع وی. او چونکه په
 دې صورت کي مبیع موجود دې په دې وجه به عقد د بیع درست وی. البته د وصف فوت کیدلو په وجه به
 مشتری ته حیار قبول حاصل وی.

اوس د متن مسئلې ته اوگوری. چه په آزاد او غلام کي د تفاوت د قلت په وجه د جنس اتحاد دې. اود جنس د
 اتحاد په صورت کي عقد متعلق کیږی د مشارالیه سره. او دلته کي مشارالیه آزاد دې. کوم چي د
 مهر جوړیدلو صلاحیت نه لری نو په دې صورت کي به مهر مثل واجب وی. او سرکه اوپه شرابود مقاصدو په
 اعتبار سره فحش تفاوت دې نوبه دې دواړو کي به دجنس اختلاف وی اود جنس د اختلاف په صورت کي
 عقد متعلق کیږی. د مسمی سره او مسمی سرکه ده کوم چي د مهر جوړیدلو صلاحیت لری. البته دغه
 موجود کیدلو په وجه نې په سپرلو باندې قدرت نشته او چونکه د سرکه متهکه د ذوات الامثال ځنې ده. په
 دې وجه به ددې مثل واجب وی. والله اعلم بالصواب

دوي ادوه غلامان په مخرکي اشاره سره مقررول خو به دي کي یو آزاد اوختلو؟

باب تزوجها علی هذین العتین که نکاح ی او کړو د ښځې سره په دې دوو غلامانو **فَإِذَا أَحَدُهُمَا حُرٌّ وَآخَرُهُمَا عَبْدٌ** نو په دغو
 کي یو آزاد بیکاره شو **فَلَيْسَ هَذَا إِلَّا بِالْبَاقِي إِذَا سَأَوْنِي عَنْهُ قُلْتُ هُوَ عَبْدٌ** (۱) نو نشته ښځې لره مگر عبد
 پاته کله چي هغه د لسو درهمو برابر وه په تړه د امام ابوحنیفه رحمه الله لکه مسمی خکه چي دغه مسمی دې
وَجَوْبُ الْمَسْئَلَةِ أَنْ قُلْتُ هُوَ عَبْدٌ وَجَوْبُ الْمَسْئَلَةِ أَنْ قُلْتُ هُوَ عَبْدٌ اگر چي کم وی د وجوب د مهر مثل نه مانع دې

توضیح - صورت د مسئلې دادې. چه دوي ادوه غلامانو اړخ ته نې اشاره اوکړه. او مهر نې جوړ کړل. اتفاقا په
 دې کي یو آزاد وو. او یو غلام وو نو په دې اړه کي د امام ابوحنیفه رحمه الله مذهب دادې چه په دې دواړو کي کوم
 غلام دې که دده مالیت د لسو درهمو برابر وی. نو صرف دغه غلام به واجب وی. اوکه د لسو درهمو نه د کم
 مالیت وی نو لس درهمه به پوره ورکولې شی. دلیل دادې چه تسمیه او اشاره که جمع شی. نو اشاره به
 معسر وی او آزاد روح به اشاره دې د عقد نه خارجوی خکه چي آزاد د مهر جوړولو صلاحیت نه لری
 مگر په یو غلام باندې نکاح منعقد شوه اوهم دغه یو غلام مهر مسمی دې. اود مهر مسمی وجوب د
 مهر مثل د وجوب لپاره مانع وی اگرچه مهر مسمی کم ولې نه وی اودا هم نشی کیدلې چه غلام پاته
 او مهر مثل دواړه واجب کړی. خکه چي دا دواړه شی جمع کیدلې.

وَقَالَ أَبُو يُونُسَ **هَذَا الْعَبْدُ وَفِيهِ الْوَجْهُ** امام ابو یوسف رحمه الله فرمائی چي ښځې لره عبد دې او قیمت د حر
 دې که دغه غلام وي **لأنه أُلْحِقَ بِأَسْلَامَةِ الْعَبْدَيْنِ** خکه چي خاوند ښځې ته لالچ ورکړې دې د سلامتې د عبد ینو
 سراج - د امام ابو یوسف رحمه الله مسئلې دادې چه غلام به واجب وی او آزاد به غلام فرص کولې شی. او دده د

(۱) القول لراجع هو قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في شرح تنوير (۳۸۰/۱۲) ورد المختار (۳۸۰/۱۲) والخانية (۱۷۴/۱۱) والهندية (۳۱۱/۱)

قیمت اندازه به کولې شی. چه کوم قیمت نې وی هغه به هم په حدود باندې واجب وی
 دلیل دادې چه خاوند دوي ادوه غلامان ذکر کړل نو ښځې ته نې لالچ ورکړو د پوره دوي ادوه غلامو نو
 به دې دواړو کي ديو د سپارلو نه عاجز راغلو. نو ددې قیمت به واجب وی

وَقَالَ مُحَمَّدٌ **هَذِهِ أَيْ حَنِيفَةُ** امام ابوحنیفه رحمه الله نه چي د ښځې د پاره عبد پاته دې د تعدد
 مهر مثل پوري که د دې مهر مثل د غلام د قیمت نه زیات وه **لَا يَمْلِكُ الْكَافِرُ أَنْ يَتَزَوَّجَ** خکه چي که دغه دوي
 آزاد وي **يُجِبُ ثَمَامُ الْمَثَلِ عِنْدَهُ** د امام محمد رحمه الله په نزد به تمام مهر مثل واجب وه **فَإِذَا كُنَّا أَهْلًا**
 نو چي یو پکي غلام دې **يُجِبُ الْعَبْدُ وَثَمَامُ الْمَثَلِ** نو غلام به واجب وی د تمام مهر مثل پوري

توضیح - د امام محمد رحمه الله په نیزیه غلام واجب وی. د مهر مثل پوره کیدلو پوري که د مهر مثل قیمت ریا
 وی. نو مهر مثل به کمولې شی. مثلاً د غلام قیمت زر درهمه دې. اود ښځې مهر مثل دوي ادوه اره درهمه
 دې. نو ښځې ته به د غلام سره زیاتې زر درهمه ورکولې شی. چه مهر مثل مکمل شی
 د امام محمد رحمه الله دلیل دادې. که دا دواړه آزاد وو. نو مهر مثل به واجب وو نو هر که چي یو غلام دې یو غلام
 به واجب وی. د مهر مکمل کاوه پوري. یعنی که د غلام قیمت د مهر مثل نه کم وی. نو دوی سره پوره کړې
 شی. د امام محمد رحمه الله د دلیل بنا (بنیاد) په دې دې. چه دې دجنس د اتحاد په صورت کي د اشرف
 اعتبار کوی.

په زوجینو کي قبل الدخول د قاضی تفریق کول

وَأَذْهَبَ الْقَاضِي **يَتَنَزَّجُ الزَّوْجَتَيْنِ فِي النِّكَاحِ الْقَاسِدِ قَبْلَ الدَّخُولِ** هر کله چه تفریق او کړو قصی د زوجینو به
 مینځ کي په نکاح فاسد کي مخکي د دخول نه **فَلَا يَمْلِكُ أَحَدُهُمَا أَنْ يَتَزَوَّجَ** د ښځې د پاره مهر نه وی **لأنَّ الْمَهْرَ فِيهِ لَا يَجِبُ بِمَجْرَدِ**
الْعَقْدِ بَلْ سَأَلَهُ خَكَّة چي مهر په نکاح فاسد کي محض په عقد سره نه واجبیری د فساد د عقد په وجه **وَأَمَّا الْجِدَارُ**
وَالْمَنْعَةُ وَمَنْعُ الْبَيْتِ وَكَذَا بَعْدَ الْخُلُوةِ بَلْ كِه واجبیری د بضع د منافعو په وصول کاوه سره و د عسی د حیوت نه یو
 د نه واجبیری **لأنَّ الْخُلُوةَ فِيهِ لَا يَتِمُّ بِهَا النِّكَاحُ** خکه چي خلوت په نکاح فاسد کي نه تابئیری به دې سره
 قدرت په وطنی **فَلَا تَقَامُ مَقَامَ الْوَطْنِ** نو قائم مقام به نه وی د وطنی

ظ للغة ۱ البضع فرج ۲ استيفاء حصول ۳ الخلوۃ خنولوا ل

توضیح - صورت د مسئلې دادې. چه قاضی د فاسد نکاح په صورت کي د زوجینو په مینځ کي تفریق وکړو
 حالانکه د اوسه پوري خاوند د ښځې سره جماع نه ده کړې نو په دې صورت کي به مهر نه وی به به کل مهر
 وی اونه به نصف وی. ددې په خلاف که نکاح صحیح وی. نو د طلاق قبل الدخول. په صورت کي به نصف
 مهر واجب وی. نکاح فاسد مثلاً. نکاح بلا شاهدین. نکاح الاخت فی عدت الطلاق البئن. نکاح
 الخامسة فی عدة الرابعة او نکاح الامة علی الحرة. ده په نکاح فاسد کي د تفریق قبل الدخول. به وجه د
 فسد دې. البته د بضع منافعو وصولولو سره مهر واجبیری او ددې دلیل چي د نفس عقد په وجه مهر نه
 واجبیری. د نبی کریم صلی الله علیه و آله ارشاد دې. **إِنَّمَا امْرَأَةٌ كُفَّتْ بِعَيْنِ بَدْنِهَا فَكُفَّتْ بِبَدْنِهَا** بکح باطل بان دجنس
 استعمل من فرجها. کومې ښځې چي د ولې د اجازت نه بغير نکاح اوکړه نو ددې نکاح باطل ده نو که دې
 ښځې سره نې دخول کړې وی. نو ددې لپاره به مهر وی. ددې دشرمگاه حلالویه وجه. په دې حدیث کي رسول
 الله صلی الله علیه و آله بیان او فرمائیل چه په نکاح باطل کي د مهر وجوب په دخول سره وی په عقد او خلوت سره نه وی

ترومو د لونرو سره وی یقول این مفعود رض الله عنه لما تمز مثل یسائفا لا وکس فیہ ولا شطط (۱) د حضرت ابن مسعود (۲) د دې قول په وجه چې دې لره مهر مثل د دې دینخوا پشان دې نه د دې نه کم نه د دې نه زیات وښو اقرار الالب او دغه بنخي د پلار خپلوانی دې

هل الله (۱) احوات جمع د اخت، خور (۲) عمت جمع د عمة د پلار خور (۳) وکس کموالی (۴) شطط زیاتوالي تشریح - مسئله داده، چه دینخي په مهر مثل کي ددې د خاندان د بنخوا اعتبار کسری کومې بنخي چې ددې د پلار اړخ ته منسوب دی مثلا خويندې، تروریانې، اود اکا لونه، ابن ابی لیلی په مهر مثل کي دینخي د مور او کومې بنخي چې ددې د مور اړخ ته منسوب دی، د هغوی اعتبار کوی مثلا د مور خويندې (تروریانې) د ابن ابی لیلی دلیل دادې چه مهر د بنخو د بضع قیمت دې نود بنخي د اړخه چې کوم قربانونه دی په مهر مثل کي به هم دهغې اعتبار کولې شی او زموږ دلیل (۱) د ابن مسعود (رض) قول دې [لما مهر مثل سانه وهن اقرب الالب] یعنی دینخوا لپاره ددې د بنخوا مهر مثل دې او هغوی د پلار قرابت دار دی په دې قول سدي دنساء اضافت د بنخي اړخ ته شوي دې یعنی ددې بنخي بنخي، لنهیز دا چې بنخي منسوب کړي شوي دې دې بنخي اړخ ته، او په نسب کي پلار معتبر دې مور معتبر نه ده.

ولأن الإنسان من جنس ثور أو بيه أو خكه جي بنده د خپل پلار د قوم د جنس نه وی وقیمه الشیء انما تعرف بالنظر فی قیمه جنبه او د شی قیمت د ده د جنس د قیمت په کتو سره پیرنډي شی **ولا یعتبر بأمها وعاليتها إذا لم تکن من قبيلها** لیسایفا او د مهر مثل اعتبار به نه شی کولې ددې د مورد خور په مهر سره هر کله چې د دې د خاندان نه وي په دې وجه چې موږ بیان کړو

ترومو - دوهم دلیل دادې، چه سړي د خپل پلار د قوم جنس وی، اود شی قیمت ددې جنس ته په کتو سدي معلومېری نود بضع قیمت یعنی د مهر مثل په پیرنډلو کي به ددې بنخي د پلار قرابت دارو بنخوا اعتبار کولې شی په نسب کي چونکه د پلار اعتبار کسری، په دې وجه د وینخي زوي خلیفه جوړول درست دی په دې شرط چې دده پلار قریشی وی [وهن اقارب الالب] د ابن مسعود (رض) قول نه دې بلکه د ابن مسعود (رض) د قول د [سناه] تفسیر دې بعض حضراتو [لأن الإنسان من جنس قوم ایسه... الخ] سره، واوه، ساقط کړې دې او دانې د پلار په اقرب کیدلو باندې دلیل جوړ کړې دې، مطلب به داوی، چه ددې دینخوا، او دغه، اقرب الالب، دی دلیل دادې چه اساس د خپل پلار د قوم جنس وی، الخ

فإن كانت لأمر من قوم أبيها بان كانت بنت قومه که وه مور د قوم د پلار د دې نه په دې طور چې د ده د اکا لور وی **فینبذ یعتبر بمهرها** نو دغه وخت به معتبر وی د دې په مهر سره **لما ألتها من قوم أبيها** خكه چې دغه د دې د پلار د قوم به ده

ترومو - په مهر مثل کي د بنخي د مور او ترور (مور خور) اعتبار نه کسری، هر چه دا دواړه ددې د قبیلې بنخي به وی خو که مور ددې د پلار د قوم د جنس بنخي وی نو به مهر مثل کي به ددې اعتبار کولې شی، مثلا د ددې د پلار د قوم حی وی نو به مهر مثل کي به ددې صورت کي به ددې بنخي مور او ترور (د مور خور) اعتبار کولې شی

سوی به مهر مثل کي د دې جی دو په بنخي مسوی وی په عمر کي او په بناست کي او په مال او عقل او دین

(۱) من أنس منس **والنساء** أخرجه أبو داود في النكاح باب ۳۱ رقم ۲۱۱۴ والترمذي في النكاح باب ۴۳ رقم ۱۱۴۵ والسائي النكاح باب ۲۸ رقم ۳۱۴۵ وسامحه في النكاح باب ۱۸ رقم ۱۸۹۱

کي او په بنر کي او په زمانه کي لأن مهر المثل یختلف باختلاف هذه الأوصاف خكه جي مهر مثل محض کسری به اختلاف د دې او صافو سره وگډ، یختلف باختلاف الدار والعصر و دغه ډول محض کسری به اختلاف زمانې سره قالوا: **ويعتبر الثساوي أیضا فی البکارة ونقصها ونقصها** دی چې بربر معتبره د ریک په ریک کي ډکه **یختلف البکارة والثیوة** خكه جي مهر په بکره او ثیبه کیدو سره هم محض کسری

ترومو - صاحب د قدوری **وإذا فرمائی**، چه په مهر مثل کي به ددې هم اعتبار کسری چه کله دوی اړه، سخي په عمر کي، په جمال کي، په مال کي، په عقل او دین کي، په ستر وړمه کي بربروی خكه جي مهر مثل ددې او صافو په اختلاف سره مختلف کسری دغه ډول د ستر وړمه په حساب سره هم محض کسری به مختلف کسری بعض فقهاو بکارت کي هم د مساوات اعتبار کړې دې خكه جي ډکه - و سوت په وجه سره هم مهر مثل مختلف کسری، لکه چې د بکره د بضع قیمت زیات وی، اود ثیبه د بضع قیمت کم وی، حاصل داچه مهر مثل د بضع قیمت دې اود شی قیمت معلومېری ددې منن نه په کتو، سړ کومې سخي چې په مهر مثل کي معتبر دی، دوی په دې ذکر شوي خبرو نو کي ددې سخي بربر کسری یک ډک دی و په من کي د سن نه د نکاح د وخت سن مراد دې و نه اعلم

د اطلاق د پلار یا ولی د مهر صحت

وإذا ضمن الولی المهر صرحه ضماؤه هر کله چې ضامن شو ولی د مهر نود د ضامن کیدل صحیح دی **أهل الإلزام** خكه چې دغه د التزام اهل دې **وقد أضافه إلی ما یقتنه یصه** و د ستر وړمه د ستر وړمه ستر وړمه منسوب کړې دې چې قبل التزام دې نو ضامن صحیح شو **أولیه** **غير أن یسایر الکفر الالب** د خپل ولی نه قبس کول به اختیار دې په مطالبه کاوه کي د خپل خاوند نه **أولیه** **غير أن یسایر الکفر الالب** د خپل ولی نه قبس کول به ټولو کډلو باندې **ویرجه الولی إذا أذی علی الزوج أن کان بأمرکما هو لزم فی الکفایة ورجوعه کوی ولی به** خاوند کله چې ې هغه ادا کړي که ضامن د خاوند په حکم سر ووه لکه حی ده دسیر نه په کډنه کي **وگډلک یصه هذا الضمان وإن گانت المراجعة صغیرة** و دعسی صحیح دي د ضمان که خری و، ستر وړمه کي

هل الله (۱) الرسم دستور، رواج، قانون

تشریح - صورت د مسنلې دادې چه ولی (پلار) خپلې بالغې لور بکاح وکړه و د لور لپاره ددې د دواړو د ږخه ضامن شو نو دا ضامن کیدل شرعا درست دی خكه جي ولی د ائتم مال هر دې اود کوم شی ږخ ته نې چې التزام منسوب کړې دې یعنی مهر، هغه قابل د التزام هم دي، خكه چې مهر دین دې او په ښه کي کفاله او ضمان دواړه درست وی، نود ولی د بلغه لپاره د خاوند اړخه د مهر ضامن کیدل صحیح دی نو هر کله چې ضمان درست دې نو بنخي ته اختیار دې چه دا د مهر مضامه د خپل خاوند به وکړن به د خپل ولی نه، خكه چې په ټولو کف لو کي هم دغه طریقه ده چه ر ب سار د مهر د وړ کیدو په مضامه کولې شی، اوس که ولی مهر بنخي ته ادا کړو نو کتلي به شی چه دا ضمان د خاوند په حکم سر ووه و که به وو که د خاوند په حکم سر ووه نو ولی به ددې مال مهر خاوند نه رجوع کولې شی او که د حکم سر ووه وو نو ولی ته به خاوند اړخ ته د رجوع حق نه وی بلکه دا مهر د اکیل به د ولی د ږخه نېر حسن وین د کفاله هم دغه طریقه ده، اود ضمان د صحت دا حکم هغه وخت دې چه کله ولی د د ږخه صغیره د پیر د ضامن وی.

بإلزام ما إذا باء الأب مال الصغیرة وضمن الثمن په خلاف دهغې نه کله جي پلار د واره من حرج کړو و د نېر ضامن شو لأن الولی سفیر ومعیرفی النکاح خكه چې ولی سفر او معرو ی په نکاح کي وځي **لیبذ یعتبر بمهرها** حتی ترجه العهدة علیه او په بیع کي عاقد او مباشر وی تر دې چې دمه واری به به ده عاقد وی **وأنشأ**

حقوق به ده ارج نه راجع وی ویتصر ابراهه عندانی حیثه و تحلی او صحیح دی د پلار ابراء کول د طرفینو په نزد و تملک قبضه بقدر بلوغه فلو صغر القمان او مالک به وی پلار په ثمنو د قبضی کاوه نه روسته د بلوغ د صغیر نه روسته که صحیح شی ضمان یصیر ضامن نوسی به هغه ضامن د خان د پاره وو

حل الفقه ① سفیر قاصد پیغام ورکونکې ② معبر د انجلی د ارادې تعبیر کونکې ③ مباشر گډون کونکې ④ ابواه بری کول

ترویج - خوکه پلار د خپل صغیر خوی مال خرڅ کړو او د مشتری د اړخه د ثمن ضامن شو نو دا ضمان درست نه دي. لاندیز داچه پلار د خپلې صغیرې لور لپاره د خاوند د اړخه د مهر ضامن کیدلې شی خو پلار د خپل صغیر خوی لپاره د مشتری د اړخه د ثمن ضامن نشی جوړیدلې وجه د توپیر داده چه د ولسی نکاح سفیر محض او الفاظ ادا کول وی ددې نه زیات نه شي حثیت نه وی او په بیع کې ولسی سفیر محض نشی کیدلې بلکه عاقد او مباشر وی هم دا وجه ده چه په نکاح کې حقوق د نکاح او ذمه داری د نکاح زوجین ارج ته وایس کیږی د ولسی ارج ته نه وایس کیږی مثلاً بنسخت ته د نفقه او سکنتی د مطالبې حق د خاوند نه وی د ولسی به نه وی دغه ډول به خاوند د قدرت علی الوطی مطالبه د بنسخت نه کوی د ولسی خخته به نه مبیع باندې د قبضې مطالبه د عاقد ولسی نه کوی د اصیل صغیر خخته به نه وایس کیږی مثلاً مشتری به په وصولولو حق به عاقد ته وی اصیل صغیر ته به نه وی او هم دا وجه ده که ولسی مشتری د ثمن ته بری کړی نو د طرفینو په پیاپه نیز به مشتری بری وی او د کوم کس لپاره چې ولسی وو هغه ته به ضمان ورکوی او هم په دې وجه د صغیر د بالغ کیدلو نه روسته به هم ولسی په ثمن باندې قبضه کوی نو هرکله چې په نکاح کې د ولسی حیثیت د سفیر او معبر دي نو اوس که دې د خپلې بالغې یا صغیرې لور لپاره د مهر ضامن جوړشی نو دا به ضمان لنفسه نه وی بلکه ضمان لغيره به وی او ضمان لغيره جواز دې نو د پلار خپلې لور لپاره ضمان کیدل هم درست دی او چونکه په عقد دبیع کې د مشتری د اړخه د ثمن ضامن شو نو دا به ضمان لنفسه وی نو اوس که ولسی یعنی پلار د خپل صغیر خوی لپاره د خپل خوی لپاره د مشتری د اړخه د ثمن ضامن نشی جوړیدلې

دولایه قبض المهر لایب بحکم الاولایه لا باعیا انه عاقد او د قبض د مهر ولایت پلار لره دې په حکم د ابوت نه چې په دې اعتبار چې دې عاقد دې الا توی انه لا تملک القبض بقدر بلوغه آیا ته نه گوري چې پلار نه مالک کیږی د قبضې روسته د بلوغ د صغیرې نه فلا یصیر ضامن لغيره بلار به ضامن دخپل خان نه وی

ترویج - دا عسرت د یو شکال خواب دي اشکال دادې چه پلار د خپلې صغیرې لور د اړخه په مهر باندې د قبضه مالک دي لکه څنگه چې وکیل په ثمن باندې د قبضه مالک وی نو که د پلار ضامن کیدل صحیح شی نو د به ضمان لنفسه وی او دا باحتراز دي خواب پلار په مهر باندې د قبضه ولایت ددې د عقد کیدلو په وجه نه دي بلکه د پلار کیدلو په وجه دی هم دا وجه ده چه د انجلی د بالغ کیدلو نه روسته پلار په مهر باندې د قبضه مالک نه وی نو که پلار د خپل خوی لپاره د مهر ضامن شو نو دا به ضمان لنفسه وی په دې وجه دا جواز گرځولې شوی دی

د مهر معجل یا مؤجل به متعلق صورتی سفي نه د منع اختیارات

قال ولله انا انتم نقضنا حقنا المهر او بنسختی لره اختیار دې د ځن مع کاوه تر دې چې مهر وصول کړی و متعنه ان نقضنا حقنا المهر او بنسختی لره اختیار دې چې دې لره اوباسی یعنی چې دې سره سفر او کړی لیتعن حقنا المهر او بنسختی لره اختیار دې چې متعین شی حق ددې په بدل

ترویج - که واره مهر معجل وی نو خاوند به د بنسختی سره د دخول کړې وی یا به نه وي کړې که پوره مهر معجل وی او خاوند د بنسختی سره د دخول هم نه وي کړې سو په دې صورت کې بنسختی نه خیار دې چه دې خپل خاوند ته په ولسی باندې قدرت ورکړی تر جوړشی چې پوره مهر معجل نه وي وصول کړې او دغه ډول بنسختی خپل خاوند سره د سفر کاوه نه مع کولې شی دلیل دادې چه نکاح غفر موده ده او دا نصاری مو ارجابین، نقاضا کوی او په مبدل یعنی په بیع کې د خاوند حق منعین دي سو بنسختی نه به مهر باندې قبضه ورکولې شی چه د بنسختی حق بدل یعنی په مهر کې تعین اوسی او په تعین کې د بدلیسو په مبیع کس مساوات راشی او دا د بیع په شان دي یعنی لکه څنگه چې باع د ثمن د طلب به وجه مع مع کړې شی دغه ډول بنسختی د مهر طلب کاوه به وجه بضع مع کولې شی

ولیس لایب انتم نقضنا حقنا المهر او بنسختی لره اختیار دې چې مع کړې بنسختی لره د سفر او د مهر مبدل د ولسی د خپل کور به ویرانه اهلیا حتی یوقیا المهر کله ای المعجل منه و د خپل هل خانه د زیارت کوه تر پ چه کړې دي ته مهر پوره واره یعنی معجل لان حق الحثین لا یشیعاف الشقی حکه چې د مع کړه حق د ولسی د مستحق د پاره دي ولیس له حق الاستیعاف قبل الإیفاء و خاوند لره د وصول کوه حق سه د شکې نه محکمي

حل الفقه ① الاستیعاف حاصلول ② الایفاء ورکول

ترویج - او په دې صورت کې د خاوند لپاره جائز نه دی چه دې خپله سخته د سفر کوه مع کړی و د خپل کوره د وتلو نه او د بنسختی د کور والو د زیارت کولونه مع کړی تردې پورې چې خاوند دې ته پوره مهر معجل ادا کړی دلیل دا دي چه خاوند ته د بندولو حق څنگه حاصل وو چه دې خپل حق یعنی د منع مافع وصول کړی او خاوند د مهر ادا کولونه وړاندې د خپل حق وصولولو حق نه بری سید خاوند لپاره د اختیار هم نه وی چه خپله بنسختی د سفر وغیر نه بنده کړی

ولوگان المهر کله مؤجلا او که پوره مهر مؤجل وه واره لیس هان غنم نقضنا حقنا المهر او بنسختی لره اختیار دې چې په بیع کې دې فیه خلاف اسی یوسف لره اختیار دې کول خلاف د ابو یوسف لره اختیار دې

ترویج - دوهم صورت چې مهر واره په ټوله مؤجل وی ددې هم دوې ادوه صورتونه دي څنگه چې خاوند به د بنسختی سره د دخول کړې وی یا به نه وي کړې که دخول نه وي کړې سو بنسختی ته به حق د منع کاوه حاصل وی او که نه په دې اړه کې اختلاف دي د طرفینو په پیاپه نیز به بنسختی ته د مع کولو حق حاصل نه وی یعنی بنسختی ته دا اختیار نشته چه دا خاوند ته په ولسی باندې قدرت ورکړی

ارد امام ابو یوسف علیه السلام په نیز بنسختی ته د منع کوه حق حاصل دي یعنی بنسختی ته دا اختیار نشته چه د خاوند د ولسی نه منع کړی او ده نه قدرت علی الوطی ورنکړی د مام یوسف علیه السلام دلیل داده چې د اطلاق په وخت موجب د نکاح تسلیم قبلول دي که مهر عین وی او که دیس وی نو هرکله چې خاوند د نکاح په موجب د پوهیدلو باوجود اجل قبول کړو یعنی دا نې او منل چه مهر به روسته ادا کولې شی نو کوب خاوند به دې خبره راضی شو چه دده حق ادا نیگی د مهر پورې مؤخر کولې شی او هرکله چې خاوند د خپل حق په مؤخر کاوه باندې راضی شو سو بنسختی ته به هم تر هغه وخته پورې حق د منع کولو حاصل وی چه مرکومه پورې خاوند مهر ادا نکړی د طرفینو په پیاپه دلیل دادې چه بنسختی په مهر مؤجل کاوه به وجه خپل د طلب کولو حق سقط کړې دي او هرکله چې بنسختی پخپله د طلب خپل حق سقط کړو نو اوس به دې نه د خاوند د مسقط حق یعنی د بضع منع کولو حق نه وی لکه څنگه چې په بیع کې وی یعنی که باع من مؤجل کړی سو به نه د مبیع منع کاوه حق نه وی دغه ډول که مهر مؤجل وی نو بنسختی ته به د منع کولو حق حاصل نه وی

کتاب الک

أَوَانْ دَخَلَ بِمَا فَكَدَ لَكَ الْجَوَابُ بِعَدَائِي خَبِيرَةً (۱) او كه د بنځې سره ې دخول او كړو نو هم دا حكم دې په نږدې
 د امام اوجيسته سره وگلايېس هغه اوس ته بېرته راغلي دي او صاحبين ېې فرماني نشته بنځې لره خان منع كول وپلورل
 هغه اداكول د دخول بوضاهاختي لوكا كات مكرمه او كات صبيحة او مكرمه او اختلاف په هغې صورت كي دې ح
 هر كه دخول د دې په رضا وي تو دې چه كه په دې زور او كړې شوي د اوره وه يا مجبوره وه لا ينفق خطها
 الخيس بالانفاق بونه ساقطيري حق د دې په منع كاوه كي په اتفاق سره

خل الله مكره جزي زور برې شوي وي ① صبيحة ماشومه ② مجنونة ليوني ③ العجس بنديزا

تخرج صاحب د كتاب سره دريم صورت بيان كړې دې كه بنځې سره دخول اوشو او مهر معجل دې بود امام
 اوجيسته سره به بيز هم دغه حكم دې يعنې بنځې ته د منع كولو حق حاصل دې او صاحبين ېې فرماني چه د
 دخول نه روسته بنځې ته د منع كولو حق حاصل نه دې دا خبره ياد ساتي چه د امام صاحب اود صاحبينو ېې
 خلاف به دې صورت كي دې چه دخول د بنځې په رضا صدي سره شوي وي كه د بنځې سره په زور شوي
 وي يا د ماشومه وي يا ديوانه وي نوبه اتفاق سره د دې د منع كولو حق نه ساقطيري

وَعَلَى هَذَا الْخِلَافِ الْغُلُوبَةُ بِمَا يَرْضَاهَا وَبِهِ دِي اخلاف بتا دي د بنځې سره خلوت كول د دې په رضا وَيَتَنَبَّي عَلَى
 هَذَا السَّخَاقِ الشَّقِيَّةِ او په دې اختلاف مبني دي استحقاق د نفقي

تخرج - هم دا اختلاف هغه وخت دې چه كله بنځې سره د دې په رضامدي سره خلوت موجود شي هم په دې
 اختلاف بندي استحقاق د نفقه مبني ده د امام صاحب ېې په نيرد منع په موده كي بنځه د نفقي مستحق
 وي خكه چې دا منع كول په حق دي اود منع بحق په وجه سره دې بنځې ته ناشزه او نافرمانه نشي ويلي
 كيدلي اود صاحبينو ېې په نيز به د نفقي مستحقه نه وي خكه چې ددوي په نيز دا بنځه ناشزه ده اود
 ناشزه د پاره نفقه وغيره واجب نه وي بهر حال د دخول يا خلوت نه روسته د صاحبينو ېې په بيزد بنځې
 لپاره د منع كولو حق نشته اود امام صاحب ېې په نيزد بنځې لپاره د منع حق حاصل دې

لَمَّا أَنَّ الْمَقْذُودَ عَلَيْهِ كَلَهُ قَدْ صَارَ مُسْلِمًا إِلَيْهِ بِالْوُطَاةِ الْوَاحِدَةِ وَبِالْغُلُوبَةِ صاحبينو ېې دليل دا دې چه پوره معقود عليه
 حاوید ته حواله كړي شو په يوې وطن يا خلوت سره وگلايېس هغه اوس ته بېرته راغلي دي او صاحبين ېې فرماني نشته بنځې لره خان منع كول وپلورل
 موكد كيږي قلمريتي هغه حق الخيس كالتاير اذا سلم الميعة بو دې لپاره د منعه كولو حق نيشته لكه بائع چې كله
 مبيعه وسپاري

تخرج - د صاحبينو ېې دليل دادي چه كله حاوند د بنځې سره يوخل وطن يا خلوت صحيحه او كړه نود
 بنځې د ارخه حاوند نه پوره معقود عليه اوسپارلي شو هم دا وجه ده چه په يو وطن يا خلوت سره پوره مهر
 واجبيږي كه د دويمې وطن په مقابل كي هم مهر مقرر وي نو په يوخل وطن به واره مهر نه واجب كيدلي نو
 هر كله چې بنځې معقود عليه اوسپارلو نو اوس د دې لپاره د خپل خان د منع كولو حق نشته اودا بالكل
 داسې ده لكه چې بائع په ثمن بندي د قبضي نه وړاندي مشتري ارخ ته مبيع اوسپارلو نو بائع ته به د ثمن
 په وجه د مبيع منع كولو حق حاصل نه وي

وَلَمَّا أَنَّهَا مَنَعَتْ مِنْهُ مَا قَالَتْ الْهَذَلُ اېه دې وجه د بنځې د حاوند نه هغه شي منع كړې دې كوم چې مقابل د بدل
 دې لَأَنْ كُلَّ مَا لَا تُعْرِفُ فِي الْبَضْعِ الْمُخْتَارِ خكه چې هره وطن په بضع محترمه كي تصرف دې فلا ينفق عَنْ
 الْبُيُوتِ اِنَاءَهُ لِقَوْلِهِ نَوْدِي لره به د عوض نه خالي نه شي پريشولي (پريخودي) د دې د عظمت ظاهر ولو د پاره
 حل الله ① المصع شرمگاه ② ابانة بنكره كول ③ خطر عظمت

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة كذا في فتح القدير (۲۴۹۱۳) ورد المختار (۳۸۹۱۲) ومجمع الأنهر (۳۵۹۱۱) والبحر الرائق (۳۱۰۱۳) نقل عن القول الرابع (۲۸۲۱۱)

کتاب الک

تخرج - د امام اوجيسته سره دليل به د مافصه به طور د وي چه مورد حيره به مسوجه به جو وطني به
 معقود عليه يعنې بضع حاوید ته حواله شوه خكه چې بنځې د حاوید نه داسې شي مېه كړي شي چه يعنې
 په مقابل كي بدل شته دې حكه چې هره وطن به بضع محترمه كي تصرف كول دي او تصرف يې منع
 حالي عن العوض نه وي اود هغه شي منع كول د كود نه مقابل كي چې بدلون صحيح نه دې مسوحي نه
 به د يو وطن نه روسته هم د منع كولو حق حاصل وي

وَالْتَأْكِيدُ بِالْوُجْدَةِ الْوَاحِدَةِ مَا وَرَأَاهَا وَبِهِ يَوْه وطني سره موكد كيدل د دې د مورد مجبوره كيدنه وجه ده
 وَلَا يَنْفَعُ مَزَاجًا لِيَتَغَيَّرَ دغه مجهول مزاحم د معلوم نه شي كيدان نږدې وچې اخوض معقود يې چې كه بله
 وطني او موندې شوه او معلومه شوه تحققت المزاحمة نو مزاحمت به متحقق شي وَصَالَتُهُمْ بِالْكَفْلِ او مهر
 په دېولو د صنو مقابل شي

حل الله ① مزاحم مقابل كړنكي ② تحققت موجود شو

تخرج - دا عبارت د صاحبينو ېې دليل خواب د دې د خواب حاصل دادي چه په يو وطني سره د
 مهر خكه ثابت شوي وو چه د دې وطني نه علاوه نور واره وطيات مجهول دي و مجبور د معقود مبادي
 كيدلي په دې وجه واره مهر په يوه وطني سره موكد كيږي نو كه د يو وطني نه روسته دويمه و دريمه وطني
 هم موجود شوه نو دا دويمه او دريمه وطني به هم معلومه وي ويوه معقومه وطني د دې معقود وطني
 مزاحم (مقابل) جوړيدلي شي نو په دې صورت كي به مهر صرف د يو وطني مبادي نه وي بلكه خيريه قديري
 وطيات چې موجود شوي دي د هغه ټولو مقابل به وي

كَالْعَبْدِ إِذَا جُنِيَ جَنَابُهُ يَذْفَرُ كَلَهُ يَهْلِكُ يَوْ غلام چې جنابت او كړي نو د دې په وجه به پوره سلام وړ كړاي
 سِي لَمَّا إِذَا جُنِيَ جَنَابُهُ أُخْرَى او كله چې دوهم يا دريم جنابت او كړي يَذْفَرُ يَجِيءُ نو ددغه ټولو به بدنه كي به وړ
 كړاي شي

حل الله ① جنابة جرم ② بلد بندر ③ الغربة مسدري بردي وطن ④ المصبر صبر

تخرج - د دې مثال داسې دې چه يو غلام جنابت او كړو نو په مولا بندي واحد دي چه دې بدل حايث
 ادا كړي يا غلام اوسپاري نو كه پوره غلام په بدل جنابت كي وركړي شويب غلام دوهم او دريم حايث
 او كړو نود ټولو جنابتونو بدل به هم دا يو غلام وي د دې نه زيات به په مانت هيڅ چه واجب نه وي
 ناو كه خه مهر معجل وي او خه مؤجل وي نود مهر معجل ادا كونه محكي به بنځې ته د منع حق حاصل
 وي او كه مهر معجل نې بنځې ته اوسپارلو نو بنځې ته به د منع كولو حق حاصل نه وي حوكه تاسو انك
 او كړي چه تعجيل مهر او تججيل مهر دواړو به سكوت شوي دي نو د دې خه حكم دې خواب د ويوس
 سره په دليل كي مورد ذكر كړي وو چه د طلاق په وخت موجب سكوت د مهر حلال تسليم (قبول) دي نو
 سكوت په وخت به پوره مهر معجل شمارلي شي

وَأَمَّا الْوُفَا هَامَرَهَا او هر كله چې حاوند بنځې ته د دې پوره مهر وړ كړو قَلْبًا إِلَى حَبْثٍ شَاعَرُو كوم خي نه چې
 غواړي منتقل كړي به ې لِقَوْلِهِ تَعَالَى أَسْكِنُوهُمْ مِنْ حَبْثٍ سَكَنُوا مِنْ وَجْدِكُمْ خكه چې د حق تعالي ارشاد دې
 وسوي دوي كوم كوم خاي كي چې تاسو اوسپري وقيل لَا يُخْرِجُهَا إِلَى بَدَاغِيرِ بَيْدَهَا ويلي شوي دي چې د
 بنځې د بنار نه بل ارخ ته به ې نه بياني لَأَنَّ الْغُرْبَةَ تَوَدِّي خكه چې پرد يس به وړ ته تكليف اوسوي وقي قري
 الْبُيُوتِ الْقَرِيبَةِ لَا تَسْقُ الْغُرْبَةَ او د بنار په نژدې كلو كي پرد يس نه متحقق كيږي

تخرج - په دې عبارت كي نې بيان كړل كه حاوند پوره مهر و كړو نو حاوید ته حايث دې چه د كوم حونه
 غواړي بوئي خي په دليل كي نې آيت پيش كړې دې ژباړه د آيت دوي له كور وركړي د وسيدنو
 دپاره كوم خائي چې تاسو اوسپري د خپل قدرت مطابق او دوي ته ضرر مه رسوي فقيه سوليسيت سره

کتاب الک

فرمانی چه سخنی به ددی د بنار نه علاوه بل بنار ته نه منتقل کوی ځکه چې بل بنار د بنسخې لپاره پردیس (پردی وطن) دی او پردی څنگ به دی ته تکلیف اوسوی طهیر الدین مرغیانی **بسم الله** فرمانی چه الله تعالی قول اختیارول غوره دی، د فقیه ابواللیث **بسم الله** د قول په مقابله کی او الله تعالی فرمانی چه د خانی عواری ساتی نه نو د فقیه ابواللیث **بسم الله** دا وینل چه ددی د بنار نه علاوه بل بنار اړخ ته به نه یی اختیار کړي دې ځکه چې ورپسې الله تعالی فرمانی **«وَلَا تُصَارُوهُمْ»** بنسخو ته تکلیف مه ورکوی اوینکړه ده چه بنسخې ته د خپل وطن نه به وتلو کی ضرر وی به دې وجه به بنسخه دوهم بنار ته نشی منتقل کولې البته د بنار قریبی کلو اړخ ته د بنسخې به منتقل کولو کی څه بک نشنه د قریبی کلو نه مراد د سفر د مودې نه کم دی ځکه چې په دومره مقدار سفر کولو سره پردیس نه متحقق کیږي

په مهرکي د اختلاف صورتونه او احکام

قَالَ وَمَنْ تَوَجَّهَ امْرَأَةً چا چې د یوې بنسخې سره نکاح او کړو **اَلْمُخْتَلَفُ فِي الْمَهْرِ** د دوی په مهر کی اختلاف راغی **قَالَ قَوْلُ الْمَرْأَةِ** بنسخې قول به معتبر وی د دې د تصام مهر مثل پورې **وَالْقَوْلُ قَوْلُ الْمَرْءِ** او د خاوند قول به معتبر وی په هغې مقدار کی کوم چې زیات وی په مهر مثل

تفصیل:- مصنف یوډا صورت بیان کړې دي چه زوجینو په مسمی مقدار کی اختلاف او کړو د نکاح د قیم په وخت یا د، فرقت بعد الدخول، نه پس، یاد احد الزوجین د مرگ نه پس مثلاً د خاوند دعوی ده چه مهر زر روپۍ دی او بنسخه وائی چه دوی ادوا زره روپۍ دی نو په دې اړه کی د طرفینو **مذهب** دادې چه د مهر مثل مقداره پورې به د بنسخې قول نه قلیږي. اود مهر مثل نه په زیاتۍ کی به د خاوند قول قبلولې شی **وَأَنْ طَلَّقَهَا قَبْلَ الدُّخُولِ** یا او که د دخول نه مخکي یې طلاق ورکړل **قَالَ قَوْلُهُ فِي نَصِ الْمَهْرِ** د خاوند قول به معتبر وی په نیم مهر کی **وَهَذَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ** (۱) دا د طرفینو **مذهب** په نزد ده **تفصیل:-** که طلاق قبل الدخول واقع شو نو د نیم مهر په سلسله کی به صرف د خاوند قول معتبر وی. د بنسخې به معتبر نه وی

وَقَالَ أَبُو يُوسُفَ: الْقَوْلُ قَوْلُهُ قَبْلَ الطَّلَاقِ وَبَعْدَهُ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَ بِشَيْءٍ قَلِيلٍ او امام ابو یوسف **بسم الله** فرمانی چې د خاوند قول به معتبر وی. روسته د طلاق نه نو هم او مخکي هم مگر که خاوند لږ شان شي راوړو **وَمَعْنَاهُ مَالًا يَتَقَارَفُ بِهِ الْمَرْأَةُ وَالصَّبِيغَةُ** او د دې نه مراد هغه دي چه د بنسخې د پاره دغه مهر متعارف نه وی دا صحیح ده **تفصیل:-** د امام ابو یوسف **مذهب** دادې چه اختلاف قبل الطلاق وی. او که بعد الطلاق وی په دواړه صورتونو کی به د خاوند قول معتبر وی. البته که خاوند څه معمولی شی بیان کړو نو بیا به دده قول معتبر نه وی

د شی قلیل به مراد کی د فقهاو اختلاف دي د بعضو فقهاو رانی داده چه د شی قلیل نه مراد لس درهمو به کم دی لس سیز داچه خاوند د لسو درهمونه د کمو دعوی او کړه. نو دده قول به معتبر نه وی. او په لس درهمو او ددې نه په ریاتو کی د امام ابو یوسف **مذهب** په نیز د خاوند قول معتبر دي علامه مرغیانی **بسم الله** فرمانی صحیح خبره داده. چه دامام ابو یوسف **مذهب** په نیز د شی قلیل نه مراد مهر غیر متعارف دي. یعنی خاوند د مهر دومره قلیل مقدار بیانوی چه به عامه توگه داسې بنسخې په دومره مقدار باندې نکاح نه کوی

(۱) القول الراجح هو قول الطرفين **مذهب** کذا فی الخلاصة (۱۸۲۱) وفتح القدير (۲۵۲۱۳) ورد المحتار (۳۹۳۱۲) والهندية (۳۱۹۱۱) نقلًا عن القول الراجح (۲۸۴۱۱).

درسم توك

کتاب الک

أَبُو يُوسُفَ أَنَّ الْمَرْأَةَ تَدْعِي الزَّيَادَةَ وَالزَّوْجُ يُنْكِرُ د ابو یوسف **بسم الله** دلیل دا دی چې حقه مدعی د بنسخې د خاوند منکر دی **وَالْقَوْلُ قَوْلُ الْمَرْأَةِ مَعَ تَمَيُّنِهَا إِلَّا أَنْ يَأْتِيَ بِشَيْءٍ يَكْفِيهِ لَهَا وَهِيَ وَفِي ذَلِكَ مَقَامٌ يُخْفَى** ددې قسم نه مگر دا چې هغه داسې شی بیان کړي چه ظاهر یې د ددې تکذیب کوی **وَهَذَا لِأَنَّ تَقْوَمَ مَقَامَهُ تَحْفِظُ مَقَامِهِ** ددې نوبه په مسمی کی د یو شی واجول ممکن وی نو هغې ته به رجوع نشی کولې

هل اللعة ۱ البصع شرمگه ۲ ایجاب واجبول

تفصیل:- د امام ابو یوسف **بسم الله** دلیل دادې چه بنسخه د مهر د زیاتوالی مدعی ده او خاوند د بنسخې ددې اوقعه ده چه مدعی سره بینه نه وی نو په داسې صورت کی د منکر قول مع لیس معتبر وی نو خاوند چې د زیاتۍ منکر دي دده قول به مع الیمین معتبر وی خو که خاوند دومه دلیل مشر سر کړو کوم چې بنکړه حل تکذیب کوی نو په دې قلیل مقدار کی به د خاوند قول معتبر نه وی دامام ابو یوسف **بسم الله** د ذکر کړی دلیل حاصل دادې چه منافع د بصع غیر مقوم دی ځکه چې بصع د دې البته د بصع عظمت بنکاره کاوه لپاره یې د توالد او تنسل لحاظ ساتلو په وجه مدعی د بنسخه مقوم گرځولې شوی دی. نو ترکومه پورې چې مهر مسمی (کوم چې اصل دي) جوړ منکړی دی. مهر مثل (کوم چې ضرورت ثابت دي) اړخ ته به رجوع نشی کیدلې. په دې وجه ابو یوسف **مذهب** فرمانی چه د مهر مسمی کی د خاوند قول معتبر وی مهر مثل به حکم قیصل نه جوړه وو

وَلَمَّا أَنَّ الْقَوْلَ فِي الدَّعَاوِي قَوْلُ مَنْ يُشْهَدُ لَهُ الظَّاهِرُ أَوْ طَرَفَيْنِ دلیل دا دي چې په د شور کی د هغه قول معتبر وی د چا د پاره چې ظاهر شاهد وی **وَالظَّاهِرُ شَاهِدَانِ يُشْهَدُ لَهُ مَهْرَانِ** او ظاهر شاهد دي د هغه چا د پاره چه مهر مثل گواهی کوی د هغه **لَا أَنَّهُ هُوَ التَّوَجُّبُ الْأَصْلِي فِي بَابِ النِّكَاحِ** ځکه چې موجب اصلی د دې به باب د نکاح کی **وَصَارَ كَالصَّبَاغِ مَعْرَبٍ الْقَوْبِ** او د د ملک د کپړې پشان شوه د رنگر سره **إِذَا اخْتَلَفَ فِي الْمَقْدَارِ الْأَخْرَجَ** چې هغوی په مقدار د اجرت کی اختلاف او کړي **يَحْكُمُ فِيهِ قِيمَةُ الصَّبَاغِ** دې کی به د رنگ قیمت لږه حکم جوړ ولې شی

هل اللعة ۱ الصباغ رنگ کونکي ۲ الثوب جامه

تفصیل:- د طرفینو **مذهب** د دلیل حاصل دادې چه مدعی سره که بینه موجود نه وی بود مدعی علیه قول به مع الیمین معتبر وی. او مدعی علیه هغه کس ته وئی. د کوم کس قول چې د بنکاره حل موافق وی او خو که په نکاح کی موجب اصلی مهر مثل دي. نو د کوم کس قول چې د مهر مثل موافق وی د هغه کس قول نه به د بنکاره حل موافق و نیلې شی. **اللتیز** داده چه د طرفینو **مذهب** په نیز مهر مثل حکم دي که مهر مثل زر یا ددې نه کم وی بود خاوند قول به معتبر وی. که مهر مثل دوی (دوا زره یا ددې نه زیات وی. نو د بنسخې قول به معتبر وی او که مهر مثل د او دوی (دوا زره په مینخ کی وی نو مهر مثل به واجب وی ددې مثال داسې دي چه د رنگر اوصاحب ثوب به مینخ کی د اجرت په مقدار کی اختلاف وی مثلاً صاحب ثوب وائی. چې د رنگ کولو مودې به درهم دي و رنگر وائی. چه اجرت دوی (دوا درهمه دي نو به دې صورت کی به د رنگ قیمت حکم جوړولې شی ددې صورت په داوی چه اول به بصر رنگ ولا کپړې قیمت معلوم کړی به د رنگ قیمت کپړې قیمت معلوم کړی مثلاً بغیر د رنگ نه د کپړې قیمت لس درهمه دي و د رنگ شوې کپړې قیمت دولس درهمه دي مثلاً د رنگ په وجه دوی (دوا درهمه اضافه شوې ده بودا دوی (دوا درهمه به د رنگ قیمت وی بودا قیمت به حکم جوړولې شی نو د رنگ ساز قول ددې قیمت موافق دي بود رنگر قبول نه قیلولې شی او که د صاحب ثوب قول ددې قیمت موافق وی بود کپړو والا قول به معتبر وی

کړل. نو مهر مثل یونیم زر درهم به واجب وی. اود تعرض په وجه به دواړه بینه بطل وی داد امام
ابوبکر جصاص راوی رضی الله عنه تخریج دی.

وَقَالَ الْكُزَجِيُّ: يَتَخالفَانِ فِي الْفُضُولِ الثَّلَاثَةُ أَوْ كَرخي فرمائی چې دواړه به قسمونه خوری په درې واړو
صورتونو کی لَمْ يَكُنْ مَهْرًا لِلْمَثَلِ بَعْدَ ذَلِكَ به ددې نه روسته مهر مثل حکم جوړولې شی.

تخریج - امام کرخي رضی الله عنه فرمائی چې په درې واړه صورتونو کی به د زوجینو نه قسم اخستلې شی که
مهر مثل د زوج موافق وی. او که د ښځې موافق وی. یاد هیڅ یوکس موافق نه وی. د قسم نه روسته به
مهر مثل حکم جوړولې شی. ځکه چې په اصل باندې خو دواړه متفق دی. او صحیح تسمیه د مهر مثل په
اړخ د رجوع نه منع کوی. خوچه کله دواړو قسمونه او خورل. نو تسمیه به متعذر وی. نو مهر مثل به حکم
جوړولې شی. والله اعلم بالصواب (عینی شرح هدایه)

د اصل مهر مسمی په اختلاف کې د مهر مثل وجوب

وَتَوَكَّنَ الْإِخْتِلَافُ فِي أَصْلِ الْمَسْمُیْ او که اختلاف په اصل مسمی کی وو فَحَبِطَ مَهْرُ الْمَثَلِ بِاتِّجَاعِ انو
مهر مثل به واجب وی په اجماع سره إِلَّا أَنَّهُ هُوَ الْأَصْلُ عِنْدَهُمَا ځکه ده دا اصل دې د طرفینو بَيْنَهُمَا په نزد ویندنه
تقدیر القضاة بِالْمَسْمُیْ او د ابویوسف رضی الله عنه په نزد په مسمی قیصده متعذره شوه فَيَصَارُ إِلَيْهِ نو مهر مثل نه به
رجوع کولې شی

تخریج - د ذکر شوي مسئلې دوهم صورت دادې چې د ژوند په حالت کې زوجینو په اصل مسمی کې اختلاف
اوکړو. مثلاً یووانی چې د عقد نکاح په وخت مهر ذکر کړې شوې وو. دوهم ددې منکر دې. نو په دې صورت
کې به د منکر قول معتبر وی. او مهر مثل به واجب وی.

د طرفینو بَيْنَهُمَا دلیل دادې چې مهر مثل اصل دې. نو دا به واجبولې شی. او امام ابویوسف رضی الله عنه فرمائی چې
اصل خو مهر مسمی دې. خو چونکه د اختلاف په وجه په مسمی فیصله متعذر ده. په دې وجه به مهر مثل
واجب وی. او که په دې صورت کې، طلاق قبل الدخول، وی. نو بالاتفاق به متعه واجب وی. دلته کې هم د
صاحب هدایه رضی الله عنه نه سهوه شویده. ځکه چې دلته کې علامه مرغینانی رحمته الله علیه فرمائی چې د مهر مثل نه
روسته په اصل کیدلو کې امام محمد رحمته الله علیه د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه سره دې. حالته وړاندې د [وإذا تزوجها علی
هذا العبد أو علی هذا العبد واحدًا أو کسًا] لاندې ددې صراحت شوې دې. چې امام محمد رحمته الله علیه د امام ابویوسف
رحمته الله علیه سره دې. اود امام محمد رحمته الله علیه په نیز مسمی اصل ده. مهر مثل اصل نه دې. هلته کې ئې اوگوری.

د احد الزوجین د مراب نه روسته اختلاف او حکم

وَتَوَكَّنَ الْإِخْتِلَافُ بَعْدَ مَوْتِ أَحَدِهِمَا او که اختلاف په زوجینو کې د یو د مرگ نه روسته وه فَالْجَوَابُ فِيهِ
فَالْجَوَابُ فِي حَيَاتِهِمَا نو په دې صورت کې خواب هغه دې کوم چې د دې دواړو د ژوند په صورت کې

تخریج - دا د ذکر شوي مسئلې درېم صورت دې. صورت د مسئلې دادې چې په زوجینو کې کوم کس ژوندې
وی. ده د مړی وارثانو سره اختلاف اوکړو. که د مهر په مقدار کې ئې اختلاف کړې وی. او که په اصل مسمی
کې په دواړه صورتونو کې به هم هغه حکم وی کوم حکم چې د دواړو په ژوند کې د اختلاف په صورت کې
وو.

لایعنی که په مقدار کې اختلاف وی. نو د طرفینو بَيْنَهُمَا په نیز به مهر مثل حکم وی. اود امام ابویوسف رحمته الله علیه په
نیز به د خاوند قول معتبر وی. او که په اصل مسمی کې اختلاف وی. نو د دخول نه روسته به په اتفاق
مهر مثل واجب وی. اود دخول نه وړاندې به متعه واجب وی. تفصیل په ماقبل کې تیر شو.

لَا تَأْتِي مَهْرُ الْمَثَلِ لَا يَنْقُطُ مَوْتُ أَحَدِهِمَا ځکه چې د مهر مثل اعتبار د احد الزوجین په مرگ سره نه ساقطیږي

تخریج - دلیل دادې چې د، احد الزوجین، په مرگ سره د مهر مثل اعتبار نه ساقطیږي لکه مسلمانین سحر
مهر نه بغیر دیوسری سره نکاح اوکړه. بیا د، احد الزوجین، مهر شوو په دې صورت کې به مهر مسمی، احد
دغه ټول دلته کې به هم د، احد الزوجین، په مرگ سره مهر مثل نه ساقطیږي

د زوجین د مراب نه روسته د مهر په مقدار کې اختلاف

وَتَوَكَّنَ الْإِخْتِلَافُ بَعْدَ مَوْتِ أَحَدِهِمَا او که اختلاف د زوجینو د مرگ نه روسته په مقدار کې ویندنه
قول وَرَوَى الزَّوْجُ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ نو د خاوند د وارثانو قول به معتبر وی په نزد د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه د
اللیل او هغه د قلیل ستنی نه کوی

تخریج - دا مسئله د ذکر شوو مسئلو څلورم صورت دې صورت د مسئلې ددې چې د رجوع د سند نه
روسته ددوی وارثانو د مسمی په مقدار کې اختلاف اوکړو سو ددې په حکم کې د حدیثو اختلاف دې
امام ابوحنیفه رحمته الله علیه فرمائی چې د خاوند د وارثانو قول به مع الیمین معتبر وی. او امام ابوحنیفه رحمته الله علیه د شنی
قلیل استثناء هم نه کوی. تردې چې د امام صاحب رحمته الله علیه په نیز په هر شان سره د خاوند د وارثانو قول معتبر
وی. اگرچه دوی د شنی قلیل دعوی اوکړی.

وعند ابویوسف رحمته الله علیه القول قول الورثة الا ان یأتوا بشی قلیل او په رد د ابویوسف رحمته الله علیه نه ده د خاوند د ورثو
معتبر وی مگر دا چې هغوی قلیل شی بیان کړی

تخریج - اود امام ابویوسف رحمته الله علیه په نیز به هم د وارثانو قول معتبر وی. خو ابویوسف رحمته الله علیه د شنی قلیل مسئله
کوی حاصل دا که د خاوند وارثانو د شنی قلیل دعوی اوکړه نو د ابویوسف رحمته الله علیه په نیز به قلیل قبول نه وی

وَعِنْدَ مُحَمَّدٍ الْجَوَابُ فِيهِ كَالْجَوَابِ فِي حَالَةِ الْحَيَاةِ او په نزد د امام محمد رحمته الله علیه په دې صورت کې خوب هغه دې کوم
چې په حالت د حیوة کې وه وَلَا تَوَكَّنَ الْإِخْتِلَافُ فِي أَصْلِ الْمَسْمُیْ او که اختلاف په اصل مسمی کې وه فَيَقْدَرُ عَلَى حَقِيقَةِ
الْقَوْلِ قَوْلُ مَنْ أَنْكَرَهُ (تو په نزد د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه به د هغه قول معتبر وی کوم چې د مسمی نه
منکر وی فَالْحَاصِلُ أَنَّهُ لَا حَكْمَ لِمَهْرِ الْمَثَلِ عِنْدَهُ بَعْدَ مَوْتِ أَحَدِهِمَا عَلَى مَا نَبَّهْنَا مِنْ بَعْدِ أَنْ شَأْنُهُ حَصَلَ دا چې د مهر
مثل حکم نشته د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه په نزد د زوجینو د مرگ نه روسته بنا په هغې چې موږ به ئې پس کړو
شاء الله تعالی

تخریج - او امام محمد رحمته الله علیه فرمائی چې په دې صورت کې هم هغه حکم دې کوم چې د ژوند په حالت کې
داختلاف په صورت کې وو. یعنی لکه څنگه چې په ژوند کې مهر مثل حکم جوړ شوې وو دغه ټول به د دواړو
د مرگ نه روسته هم مهر مثل حکم وی. امام محمد رحمته الله علیه حالت بعد الموت قیاس کړې دې په حسب د ژوند
باندې اود ابویوسف رحمته الله علیه دلیل په تیره شوې مسئله کې تیر شوی دې اود امام ابوحنیفه رحمته الله علیه د دلیل حاصل
دادې چې د خاوند وارثان د مهر د زیاتوالی منکر دی اود بینه نه کیدلو په صورت کې د منکر قول مع
الیمین معتبر وی. نو د خاوند د وارثانو قول به مع الیمین معتبر وی

او که د زوجینو وارثانو اختلاف اوکړو. په اصل مسمی کې. نو امام صاحب رحمته الله علیه د تسمیه د منکر قول معتبر
کړی. خو د خاوند په وارثانو هیڅ څه واجب نه وی. اود صاحبینو رحمته الله علیه په نیز به په دې صورت کې مهر مثل
باندې فیصله کولې شی. امام مالک، امام شافعی او امام احمد رحمته الله علیه هم ددې قائل دی او فتوی هم ددې
حضراتو په قول باندې ده. خو امام شافعی رحمته الله علیه مهر مثل واجب گرځوی د تحالف قسم نه یس اود
صاحبینو، امام مالک اود امام احمد رحمته الله علیه په نیز تحالف واجب نه دې. ټولو دلیلونه په روانه مسئله کې

(۱) القول الراجح هو قول أبي حنيفة رحمته الله علیه كذا في الخانية (۱۸۳۱) ورد المحتار (۲۹۳۱۲) والبحر الرائق (۲۲۰۱۳) والهندية (۳۲۰۱۱)
نقل عن القول الراجح (۲۸۵۱۱)

د کړشوی دې لېشون انتظار او کړی وانه اعلم بالصواب

د مېرمنې په صورت کې د زوجینو د مال نه دوسته په مهر کې وړاند

اَوْ اِذَا مَاتَ الرَّوْحَانُ اَوْ هَر كَلَهْ حَيَّ د زوچينو انتقال او شو **وَقَدْ سَمِيَ هُنَا مَهْرًا** او د ښځې د پاره ي مهر بين كړي وه **فَيُورَثُهَا اَنْ يَأْخُذَ وَادْلِكَ مِنْ مِيرَاثِ الزَّوْجِ** نو د ښځې وارثان ي د دې خاوند د ميراث نه اغستې شي

مهر - صورت د مسنلې دادې چه د ښځې او خاوند دواړو انتقال شويدي اوس به دا کتلې شي چه د ښځې لپاره مهر مسمی وو او که نه وو که د ښځې لپاره مهر مسمی وو نو په اتفاق به د ښځې وارثان د خاوند د متروکه مال نه مهر مثل وصول کوي.

اَوْ اِنْ تَمَرَّكُنْ سَمِيَ لَهُ مَهْرًا او که ښځې لره مهر نه وه بيان شوي **فَلَا شَيْءَ لِرَوْحَتِهَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ** نو د ښځې وارثانو لره به هيڅ به وي په نرد د امم ابو حنيفه رحمه الله

ترجیح - او که د ښځې لپاره مهر مسمی نه وو نو په دې صورت کې به د امم ابو حنيفه رحمه الله په سیز د ښځې وارثانو لپاره هيڅ نه وي.

وَقَالَ ابُو حَنِيفَةَ الْمَهْرُ فِي الْوَجْهَيْنِ اَوْ صَاحِبِیْنِ فَرَمَانِي چې وارثانو لره به ي مهر وي په دواړو صورتونو کې **مَعَهُ السَّمِيُّ فِي الْوَجْهِ الْأَوَّلِ وَمَهْرُ الْبَيْتِ فِي الْوَجْهِ الثَّانِي** د دې مطلب دا دې چې په اول صورت کې به مهر مسمی وي او په دوهم کې مهر مثل

ترجیح - اود صاحبينو په نيز به په دې صورت کې مهر مثل وي. حاصل داچه د صاحبينو په نيز دوه صورتونو کې مهر دي. د تسميه په صورت کې به مسمی وي اود عدم تسميه په صورت کې به مهر مثل وي

مَا الْأَوَّلُ فَلَا اَنْ السَّمِيُّ دَيْنٌ فِي ذِمَّتِهِ فَيَقْضَى مِنْ تَرَكَتِهِ هر چې اول دې نو ځکه چې مسمی دين دې د خاوند په ذمه **وَقَدْ تَأَكَّدَ بِالْقَوَاتِ** او دغه موكد شو د مرگ په وجه يقضی من تر كنه نو د خاوند د تركي څخه به ادا كړلای سي **اَلَا اِذَا عَلِمَ اَنْهَا مَاتَتْ اَوْ لَا يَنْقُطُ نَصِيْبُهُ مِنْ ذَلِكَ** مگر هر كله چې دا معلومه شي چې ښځې مخكې مړه وه چې د خاوند برخه به په دې كې ساقط شي

مهر - په متفق عليه مسئله باندې دليل دادې چه مسمی د خاوند په ذمه باندې دين دې ددې دين ثبوت به په سه سره شوي وي. يا به د زوجينو پخپل مينځ كې په اتفاق سره شوي وي بهر حال مسمی د خاوند په ذمه دين دی اود مرگ په وجه مسمی موكد كيږي ځكه چې د مرگ نه وړاندې ده احتمال وړ چه خاوند طلاق قبل الدخول وركړی او ددې په وجه مهر نصف پاتې شي خود مرگ نه روسته دا احتمال پاته به پاتې كيږي نو هر كله چې د مرگ په وجه مهر مسمی موكد شو نو د خاوند د تركه (مال موروث) څخه به ددې مسئله كړلای شي

آخر كه - ا معلومه شي چه د ښځې مرگ د خاوند نه مخكې شويدي نو په دې صورت کې به د خاوند برخه په دې مسمی كې ساقطېږي اود خاوند برخه داده كه ښځه د اولاد والا وي نو خاوند ته به د مال متروكه نه ربع ملاوي او كه ښځه د اولاد والا نه وي نو خاوند ته به نصف ملاويږي. په حقيقت كې ددې څلور مخكې خوږ وفات شويدي اود ددې علم هم وي. دوهم داچه ددې علم نه وي چه صورتونو كې به د ښځې وارثانو ته د خاوند د تركه نه ټوله مسمی وركولې شي. څلورم دا چې دامعلومه وي شي او سانه نه د ښځې وارثانو ته د خاوند د تركه نه ددې مسمی نه د خاوند برخه ميراث او ښكلي **وَأَمَّا الثَّانِي فَوَجْهٌ قَوْلُهُمَا اَنْ مَهْرَ الْبَيْتِ صَارَ دَيْنًا فِي ذِمَّتِهِمَا** او هر چې دوهم دې نو د صاحبينو په قول

وجه داده چې مهر مثل دين شو. د خاوند په ذمه د مهر مسمی پش لا يفتقر بالثبوت كذا د امم احمد په ساقطېږي په مرگ سره لكه چې هر كله په دوي كې يو مهر شي

ترجیح - په مختلف فيه صورت كې د صاحبينو دليل دادې چه لكه ځكه مهر مسمی د خاوند په ذمه باندې دين دي دغه ټول مهر مثل هم د خاوند په ذمه باندې دين دي نو لكه ځكه چې مهر مسمی د مرگ په وجه نه ساقطېږي دغه ټول مهر مثل هم د مرگ په وجه نه ساقطېږي صاحبينو د مرگ په وجه نه ساقطېږي. په مرگ باندې قياس كړيدي چه لكه ځكه د. احد الزوجين. په مرگ سره مهر مثل نه ساقطېږي دغه ټول د دواړو په مرگ سره مهر مثل نه ساقطېږي

أَبُو حَنِيفَةَ اَنْ مَوْتَهُمَا يَدُلُّ عَلَى انْقِاضِ اَقْرَانِهِمَا و د امم ابو حنيفه رحمه الله دليل دې چې مرگ د دواړو د دوي د هم عصرو په ختميدو باند دال دې **فَيَمُوتُ مَنْ يَتَوَرَّاثُ مِنْ مَوْتِ الْمَيِّتِ** نو د دې مرگ د اندازه د كومي ښځې په مهر سره لگوي.

هل اللغة ① انقراض خميدل ② اقوان همزولي

ترجیح - د امام صاحب رحمه الله دليل دادې چه د زوجينو وفات ددې دواړو د عمروالا څلگو به ختميدلو به دلالت كوي. او قاضي ددې ښځې د مهر مثل اندازه ددې د عمروالا څلگو به نكړي نو هر كله چې مسمی ددې د زمانې والا ښځې بيا نه مومي نو ددې د مهر مثل اندازه به ځكه نكړل شي او هر كله چې د مهر مثل اندازه نشي لگيدلې نو ددې وجوب به هم نشي كيدلې ځكه زمه په دې پوښتې شوي به ده او زيات وخت ته دې تير شوي. نو ددې ښځې د مهر مثل فيصله به كولای شي.

بعض مشايخو رحمه الله د امام صاحب رحمه الله داړخه يوه ښه نكته بيان كړيده فرماني چه ميراث حركه د بعضي قيمت دې او په دې وجه دا د مهر مسمی مشبه دې حكه چې مسمی هغه د بعضي قيمت دي و چركه مهر مثل د غير مال (منافع د بضع په مقابله كې دې په دې وجه د صبه مشبه دي مثلاً نفقه د خاوند داړخه صله ده اومسمی نه د زوجينو په مرگ سره ساقطېږي اوبه د. احد الزوجين په مرگ سره ساقطېږي اوصله (نفقه) د زوجينو په مرگ سره هم ساقطېږي اود احد الزوجين په مرگ سره هم ساقطېږي و. په مهر مثل كې صرف د مسمی د مشبهت لحاظ اوساتلې شي نو مهر مثل به دوه صورتونو كې ساقطېږي نه دي پكر نه د زوجينو په مرگ سره، اونه د. احد الزوجين، په مرگ سره و كه صرف د مشبهت لحاظ اوساتلې شي. نو مهر مثل په دواړو صورتونو كې ساقطيدل پكر دی د زوجينو په مرگ سره ه. احد الزوجين، په مرگ سره هم. خومورد دواړو مشبهتونو لحاظ اوساتو چوكه مهر مثل د مسمی سره مشبهت لري ځكه به د. احد الزوجين، په مرگ سره نه ساقطېږي اوچونكه صبه بعضي د مشبهت سره مشبهت لري په دې وجه د زوجينو په مرگ سره مهر مثل ته ساقطېږي وانه اعلم بالصواب مع تقدير

بشي له يوڅه يز ليكلو باندې د خاوند د مهر اوده شې د هغه دعوي كول

وَمَنْ بَقِيَ إِلَى اَمْرٍ اَوْ شَيْءٍ او چا چې خپلې ښځې ته څه شې او ليكو **قَالَتْ هُوَ مَهْرٌ** او ښځې او وې چې دته هديه وه **وَقَالَ الزَّوْجُ هُوَ مِنَ الْمَهْرِ** او خاوند او وې چې دغه مهر وه **قَالَ قَوْلُهُ** نو قول د سړي معتبر دی لاه **لَا تَقُولُ الْمَالِكُ لَكَ اَعْرَفَ بِحَقِّ التَّمْلِيكِ** چې مالک جوړونکی دغه دې نو زيات واقف به وي په جهت د تمثيل باند كينف وان الظاهر انه يتبع في اسقاط الواجب ځكه او ځنگه به د ده قول معتبر به وي هر كله چې ظاهر د دې چې هغه د واجب ساقطولو كوښښ كوي

هل اللغة ① المملك مالك جوړونكې ② يسعي كوښښ كوي ③ اسقاط ساقط كولا

ترجیح - صورت د مسنلې دادې چه خاوند خپلې ښځې ته څه سامان او ليكلو او وې ونيول چه دا مهر دي او ښځه وائې چه دا هديه ده. نو په دې صورت کې به د خاوند قول مع اليقين معتبر وي دليل داوي چې

كتاب النكاح

خوښه مالک خوږونکې دې بود تملیک په اړخ به دې زیات خبردار وی چه تملیک د هدیه په طور دې اوکده مهر ادا کاوه په طور دې اود خاوند قول به څنگه معتبر نشی منلې حالانکه ښکاره حال هم ددې شاهد دې ځکه حی د اساس رومې کونښن دای چه دې د خپل خان نه واجب ساقط کړی داسې به وی چه واجب دې بانه یاتې وی او احسانونه دې کوی

قَالَ الْأَفِي الطَّاهِرُ الَّذِي يُوَكَّلُ فَإِنَّ الْقَوْلَ قَوْلُهُمَا مَكْرُهَاً بِهَغْفِي طَعَامُ كِي كُوم حِي خُورِي شِي بِه دَغْفِي كِي قُول د بَخِي مَعْبَر دِي وَالْمَرَادُ مِنْهُ مَا يَكُونُ مَبْنًى لَلْأَكْثَلِ لِأَنَّهُ يَتَعَارَفُ هَدِيَّةً أَوْ دِي نِه مَرَاد هَغْفِي دِي كُوم حِي د خُورِي لُو د بَارِه تِيَار شُوي وَ حِي دِي هَدِيه كِي دَل مَتَعَارَف دِي

حل القصة ١٠ مهيا تيارشوي ٢ هديه ٣ والي ٤ شرح: امام محمد رحمه الله په جامع صغير کي فرماتي. که خاوند ښځې ته د خوراک څه خيزاوليگلو مثلاً اوربته کړې غوښه، پخکړې خوران، او هغه ميوې چې د زيات وخته پورې پاته نه پاتې کيږي نو په دې خيزووکي به دښځې قول معتبر وي. ځکه چې ددې خيزونو هديه کيدل متعارف دی. په عامه توگه دا شيان (خيزونه) به هديه کي ليرلي شي. د مهر ادا کاوه په طور نشي ليکلي.

قَالَ فِي الْحَنْظَلَةِ وَالشَّعِيرِ حِي غَم أَوْ وَرْبَشِي دِي قَالَقَوْلُ قَوْلُهُمَا يَتَيَّنَانُو بِه دِي كِي قُول د سُرِي مَعْبَر دِي لکه حِي مَوْرِي يَان كِرل وَقِيلَ مَا يَجِبُ عَلَيْهِ مِنَ الْجَمَارِ وَالْدِرْعِ وَغَيْرِهَا لَيْسَ لَهُ أَنْ يَحْتَسِبَهُ مِنَ الْمَهْرِ وَتِيْلِي شُوي دِي حِي كُوم شِي بِه خَاوند وَاجِب دِي لکه لُوبْتِه او قَمِيص وَغِيْره دغو لره مهر شمارول د خاوند د پاره جائز نه دی لِأَنَّ الطَّاهِرَ يَتَكَبَّرُ بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ حَكَم حِي ظَاهِر دِي تَكْذِيب كُوي وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْلَمُ

حل القصة ١١ الحنظلة غم ٢ الشعير وربشي ٣ الجمار بروني ٤ الدرع قميص ٥ شرح: البته که ښځې ته نه غم، اوربشي، شهد، غوړی، غوزان، بادام، اوږه، شکر، ژوندی وزه یا بل څه داسې شي نه اوليگلو. چه بانه پاتې کيدلو ولا وی ډیر زړه خرابيږي. نو په دې صورت کي به هم د خاوند قول معتبر وي د تيرشوي دليل په وجه يعنی خاوند اول د واجب ساقطولو کونښن کوي. د بعضو راني داده که خاوند ښځې ته داسې څه سامان اوليگلو کوم چې په خاوند باندې واجب وو. مثلاً پتو (خادر، گرنه، پانجامه، اود کور د استعمال شيان (خيزونه)، نو خاوند دا په مهر کي نشي شمارلي. ځکه چې ښکاره حال د خاوند د حال تکذيب کوي. خو که خاوند موزې یا پتو (خادر) وغيره د واجب نه زيات اوليگلو نو داپه مهر کي شمارلي شي

د ظاهر ابو د نکاح بیان

بصل (وَإِذَا تَزَوَّجَ النَّصْرَانِي نَصْرَانِيَّةً عَلَى مِثْلَةِ أَوْ عَلَى غَيْرِ مِثْلِ فَانْصَلَ) او هر کله چې نکاح او کړو نصراني د نصرانيه ښځې سره نه توك باندې او يا بغير د مهر نه (وَذَلِكَ فِي دِينِهِمْ جَائِزٌ) او دا په دين د دوی کي جائز وو (فَدَخَلَ بِهَا) او طَلَقَهَا قَبْلَ الدُّخُولِ بِهَا أَوْ مَاتَ عَتَبًا) او دخول نه پرې او کړو او يا يې طلاقه کړه مخکي د دخول نه د دې سره او يا ترې مړ شو (فَلَيْسَ لَهَا مَهْرٌ) ښځې لره مهر نشته (وَكَذَلِكَ الْحَرْبِيُّ فِي دَارِ الْحَرْبِ) او د دوی ادوه حريين دي په دار الحرب کي (وَهَذَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ) (١) او دا په نزد د امام ابوحنيفه رحمه الله باند دی (وَهُوَ قَوْلُهُمَا فِي الدُّخُولِ) او دا قول دې د صاحبسو رحمه الله په دوي ادوه حريانو کي (وَأَمَّا فِي الدِّيْمِيَّةِ فَلَهَا مَهْرٌ مِثْلُهَا إِنْ مَاتَ عَتَبًا أَوْ دَخَلَ بِهَا) او هر حې ذميه ده سو هغې لره مهر مثل دې که د دې نه مړ شو يا يې ورسره دخول او کړو (وَالْمَنْعَةُ إِنْ

(١) القول الرابع من قول أبي حنيفة رحمه الله في رد المحتار (٣٩٩/٢) والبحر الرائق (٣٢٦/٣) والهندية (٣٢٧/١) نقلًا عن القول الرابع (٢٨٧/١)

كتاب النكاح

قَالَ الْقَوْلُ الدُّخُولُ بِهَا أَوْ مَتَعَهُ دِه وَرْتِه كِه د دخول نه مخکي يې طلاقه کړه شرح: مردار په مهر کي مقرر کول ياد مهر نه بغير نکاح کول ٢ په منر کي د نصراني اړخ سره به مړ او ذميه دی. صورت د منر کي دادي چه په دار اسلام کي یو نصراني سړی د نصرانيه ښځې سره نکاح او کړه یو مردار نه مهر مقرر کړو يا بغير د مهر نه يې نکاح او کړه او حال دادي چه بغير د مهر نه نکاح ددوی په دين کي جائز هم دی بويه دې صورت کي به دښځې لپاره مهر وی او که نه؟ په دې اړه کي اختلاف دې د امام صاحب رحمه الله په تيريه مهر نه وی و د صاحبسو ښځې سره بغير د مهر نه نکاح او کړه يا نه يې په مردار باندې نکاح وکړه نو په دې صورت کي به د حريه صاحب او صاحبسو رحمه الله په تيريه د ښځې لپاره مهر نه وی اود امام زفر رحمه الله په تيريه د حريه د مهر مثل وی. حاصل داچه د امام ابوحنيفه رحمه الله په تيريه د ذميه او حريه دواړو لپاره د مهر عدم وحبوب حکم دی.

وَقَالَ زُفَرِيُّ رحمه الله: لَهَا مَهْرٌ مِثْلُهَا فِي الْحَرْبِ أَيْضًا إِمَامُ زُفَرٍ رحمه الله فرماني چې د ښځې د پاره مهر مثل دې په دوو حريو کي هم شرح: اود امام زفر رحمه الله په تيريه دواړو صورتونو کي به مهر مثل واجب وی اوصاحبين رحمه الله په حريه کي د امام صاحب رحمه الله سره دې او په ذميه کي د امام زفر رحمه الله سره دې. نو که ذميه ښځې ته، بعد الدخول، طلاق ورکړو يا ذمې مړ شو. نو په دواړه صورتونو کي به د ذميه لپاره مهر مثل وی. او که قبل الدخول يې طلاق ورکړو. نو د ذمې لپاره به متعه وی.

لَهُ أَنْ الشَّرْعَ مَا شَرَعَ ابْتِغَاءَ الْبَيْتِ كَالْأَيِّ بِالنَّكَاحِ د امام زفر رحمه الله دليل دا دې چې شريعت نه دې مشروع کړې ابتداء، د نکاح مگر په عوض د مال سره (وَهَذَا الشَّرْعُ وَفَقَ عَامًّا) او دا شريعت واقع شوې دې عام قَبِلْتُ الْحُكْمَ عَلَى الْعَوْمِ نو حکم به په عموم باند ثابت وی

حل القصة ١٢ ابتغاء لتون، طلب كول ١٣ مقعة ختم شوي ١٤ تباین اختلاف ١٥ الدار ملك، وطن ١٦ شرح: د امام زفر رحمه الله دليل دادي چه شريعت د نکاح طلب په مال سره مشروع کړې دې لکه چې ارشاد دې ((أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ)) اودا شريعت عام واقع شوې دې ځکه چې د نبی کریم ﷺ بعثت د ټولو لپاره عدم وو د الله تعالی ارشاد دې. ((قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا)) او پخپله د نبی کریم ﷺ ارشاد دې [بعثت إلى الأسود والأحمر يعني العرب والعجم] او په دې وجه هم چې دا شريعت عام دې چه دا دين د تيرشوي ټولو دينونو لپاره نسخ دې. نو هر کله چې دا شريعت عام دې. نو ددې حکم به هم، علی سبيل العموم، د مؤمن او غير مؤمن ټولو لپاره ثابت وی. لاندیز داچه په نکاح کي، ابتغاء بالمال علی سبيل العموم، مشروع ده او کوم څيز چه، علی سبيل العموم، مشروع وی. د هغې حکم هم، علی سبيل العموم، ثابت وی نو لکه څنگه چې مردار مهر جوړولو، او بغير د مهر نه د نکاح کاوه په صورت کي مسلمانان ښځه د مهر مثل مستحق وی. دغه ډول به ذميه او حريه ښځه هم د مهر مثل مستحقه وی او نکاح د معاملاتو د باب څخې ده او کفران په معاملاتو کي د شرع مخاطب دی. نو په معاملاتو کي چې کوم حکم د مسلمانانو لپاره وی. هم هغه حکم به د ذميانو او حريانو لپاره هم وی.

وَقَالَتْ أُنْثَى الْحَرْبِ غَيْرُ مُلْتَمِزَةٍ أَحْكَامُ الْإِسْلَامِ د صاحبسو رحمه الله دليل دا دې چې حريان د احکامو د اسلام التزام کوونکی نه دی (وَلَا يَلِهُ الْإِسْلَامُ مِنْهُنَّ مَنْقُطَةٌ لِتَبَيُّنِ الدَّاءِ) او ولایت د الزام منقطع دې د تباین د دار شرح: د صاحبسو رحمه الله دليل دادي چه حريانو خو نه پخپه د اسلام احکام په خپل خان باندې لازم کړی دی

وَقَالَتْ أُنْثَى الْحَرْبِ غَيْرُ مُلْتَمِزَةٍ أَحْكَامُ الْإِسْلَامِ د صاحبسو رحمه الله دليل دا دې چې حريان د احکامو د اسلام التزام کوونکی نه دی (وَلَا يَلِهُ الْإِسْلَامُ مِنْهُنَّ مَنْقُطَةٌ لِتَبَيُّنِ الدَّاءِ) او ولایت د الزام منقطع دې د تباین د دار شرح: د صاحبسو رحمه الله دليل دادي چه حريانو خو نه پخپه د اسلام احکام په خپل خان باندې لازم کړی دی

كتاب النكاح

غير معين شراب په صورت كي به د ذميه بنځي لپاره قيمت واجب وي. اود غير معين شرابو په صورت كي به د ذميه بنځي لپاره مهر مثل واجب وي.

وَقَالَ أَبُو يُونُسَ: هَذَا مِثْلُ الْفَيْلِ فِي الْوَجْهِينِ فَرَمَانِي چې ذميه لره په دواړو صورتونو كي مهر مثل دي

وَقَالَ مُحَمَّدٌ: هَذَا الْقَبْضُ فِي الْوَجْهِينِ امام محمد فرماني چې ذميه لره په دواړو صورتونو كي قيمت دي

ترجیح:- اود امام محمد په نيز په معين او غير معين په دواړو صورتونو كي به د ذميه بنځي لپاره قيمت واجب وي.

وَجْهٌ قَوْلُهُمَا أَنَّ الْقَبْضَ مُؤَكَّدٌ لِلْمَلِكِ فِي الْمَقْبُوضِ لَهُ فَيَكُونُ لَهُ شَبَهُ بِالْعَقْدِ صَاحِبِيْنُوهُ قَوْلٌ وَجْهٌ دَا دِه چې

قبضه په مقبوض كي موكله د ملك ده نو دې لره د عقد سره مشابهت شو قَبْضُهُ بِسَبَبِ الْإِسْلَامِ كَالْعَقْدِ په دې

وجه د عقد پشان قبضه به هم د اسلام په وجه ممتنع وي وَصَارَ كَمَا إِذَا كَانَ يُغَيَّرُ أَغْيَانُهُمَا أَوْ دَا سِي شَوْه لَكِه چې دغه دواړه غير معين وي

ترجیح:- چونكه امام ابو يوسف او امام محمد د عین خمر او عین خنزیر په عدم وجوب كي دواړه شریک دي چه كله دا دواړه معين وي په دې وجه صاحب د هدايه د دواړو مشترك دليل بيان كړې دې فرماني

چه د صاحبينو د دليل دادي چه قبضه په معين مقبوض كي ملك موكله كوي هم دا وجه ده كه مهر مسمی

د بنځي د قبضه كاره نه مخكي هلاك شي نو دا به د خاوند د مال نه هلاك وي او په خاوند به ددې مهر مثل

واجب وي اودا د ذوات الامثال خني وو او قيمت به واجب وي كه مسمی د ذوات القیم خني وي كه د

قبضه كاره نه روسته هلاك شو نو د بنځي د مال څخه به هلاك وي او هم دغه ډول د امام صاحب په نيز

د قبضه نه مخكي په مهر كي په بنځه باندې به زكاه نه وي اود مهر قبضه كولو نه روسته به په بنځه باندې

زكاه واجب وي نو هر كله چې قبضه موكله د ملك دي نو قبضه مشابه شوه د عقد سره ځكه چې قبضه

او عقد په دې دواړو كي هريو په ملك كي موثر دي نو لكه څنگه چې د اسلام نه روسته د عقد د ابتداء په

وجه د شرابو اود خنزیر تعلیم ممنوع دي دغه ډول د اسلام نه روسته هم په شرابو او خنزیر باندې قبضه

ممنوع ده اودا داسې ده لكه غير معين شراب او غير معين خنزیر يعنی لكه څنگه چې په غير معين كي عین

شراب او عین خنزیر نه واجبېږي دغه ډول په معين كي به هم عین خمر او عین خنزیر واجب نه وي

وَإِذَا الْفَحْشَاءُ حَالَهُ الْقَبْضُ بِحَالَةِ الْعَقْدِ أَوْ هَر كَلِه چې قبض د حالت د عقد سره لاحق شو فَأَبُو يُونُسَ يَقُولُ: لَوْ كَانَا

مُسْلِمَيْنِ وَقَدْ عَقَدْنَا أَوْسَ إِمَامَ أَبُو يُونُسَ فَرَمَانِي چې كه دغه دواړه د عقد په وخت مسلمانان وي يې

مَهْرُ الْفَيْلِ كَمَا هَاهُنَا نو مهر مثل به واجب وه نو دغسې به دلته واجب وي

ترجیح:- نو هر كله چې د قبضه حالت د عقد حالت سره مشابه شو اود عین شراب او عین خنزیر سپارل ممتنع

شو نو امام ابو يوسف فرماني كه په شرابو او خنزیر باندې د نكاح د عقد په وخت دا دواړه مسلمانان

وو نو مهر مثل به واجب وو نو هر كله چې د قبضه په وخت مسلمانان دي نو اوس به هم مهر مثل واجب وي

وَقَوْلُهُ يَقُولُ صَحَّحْتُ التَّحْمِيلَ أَوْ إِمَامَ مُحَمَّدٌ فَرَمَانِي چې تسميه صحيح ده لِيَكُونَ الْمَقْبُوضُ مِثْلَ الْعَقْدِ هَذَا أَلَا تَأَنَّهُ

أَمْتَمَ السَّلَامُ لِلْإِسْلَامِ ځكه چې مسمی د دوی په نزد مال دي مگر د اسلام په وجه سره د مسمی تسليم ممتنع

شو فَجَبَّ الْقِيَمَةُ كَمَا إِذَا هَلَكَ الْعَدُّ الْمَقْبُوضُ قَبْلَ الْقَبْضِ نو قيمت به واجب وي لكه هر كله چې عبد مسمی د

قبض نه مخكي هلاك شي

ترجیح:- او امام محمد فرماني چه د خمر او خنزیر تسميه صحيح نه ده ځكه چې د ذميانو په نيز مسمی

كتاب النكاح

مل دي خو چونكه د اسلام په وجه د شرابو او خنزیر سپارل منع دي په دې وجه به ددې قيمت و جوب وي

لكه كه د قبضه نه مخكي عبد مسمی هلاك شي نو ددې قيمت واجب وي دغه ډول به دلته كي هم د شرابو

او خنزیر قيمت واجب وي

وَأَبُو حَنِيفَةَ يَقُولُ أَنَّ الْمَلِكَ فِي الصَّدَاقِ الْمُعَيَّنِ يَتَرْتَبُ عَلَيْهِ دَامَامَ أَبُو حَنِيفَةَ دَلِيلٌ دَا دِي چې ملك په

مهر معين كي په نفس عقد سره تعميبي وَهَذَا أَمْلِكُ التَّعَرُّفِ لِيَهْدِي دِي وجه سره بنځه په مهر معين كي د تصرف

ملكه وي وَبِالْقَبْضِ يَنْتَقِلُ مِنْ كَمَاتِ الزَّوْجِ إِلَى مَمَانِيَا أَوْ دَ قَبْضِي په وجه سره مهر د خاوند د صام به د

بنځي اړخ ته منتقل كيږي وَذَلِكَ لَا يَمْتَنِعُ بِالْإِسْلَامِ كَانِزًا وَالْغَيْرُ الْمَقْبُوضُ أَوْ دَا اِنْتَقَالُ د اسلام په وجه سره ممتنع به

دي لكه مغضوب شراب واپس كول وَفِي غَيْرِ الْمُعَيَّنِ الْقَبْضُ يُوجِبُ مَلِكَ الْعَقْدِ أَوْ په مهر غير معين كي قبض

ملك عين لره واجب كوونكي ده قَبْضُهُ بِالْإِسْلَامِ د اسلام په وجه سره قبض ممتنع وي

هَلِ الْلَفْظُ ① الصَّدَاقُ مَهْرٌ ② اسْتَوْادَ وَابَسَ كَوْل [

ترجیح:- امام ابو حنيفه د دليل دادي چه په مهر معين كي په نفس عقد سره ملك مكمل كيږي ځكه چې د

ملك دوي اوده قسمنه دي ملك رقبه او ملك تصرف اود بنځي لپاره د قبضه نه وړاندې دواړه ثابت دي

هم دا وجه ده چه بنځه په مهر باندې د قبضه نه وړاندې په دې كي هر قسمه تصرف اختيار منده ده او كه د

قبضه كولو نه مخكي دامهر هلاك شو نو دا به د بنځي د ملك نه هلاك وي د خاوند د ملك څخه به هلاك نه

وي لنديز دا چه په مهر معين كي قبضه موجب د ملك نه وي پاتې شوه دا مسئله چې بې د قصه كويو به

فائده نو صاحب د هدايه د خواب وركوي چه د قبضه په وجه ملك د خاوند د ضمان نه د بنځي صام اړخ

ته منتقل كيږي اودا انتقال د ملك د اسلام په وجه منع نه دي مثلاً د يودمي نه چا دده شراب غصب كړل

دې نه روسته ذمی مسلمان شو نو اوس به دې مسلمان ذمی له د غاصب به دا مغضوب شری شراب اخستل

جائز وي و په غير معين كي قبضه موجب د ملك ده اود اسلام په وجه د شرابو او خنزیر تلبیک دواړه ممتنع

دي نو قبضه به هم ممتنع وي

بِخِلَافِ الْمُشْتَرَى بِخِلَافِ دَ مُشْتَرَى نَه لَأَنَّ مَلِكَ التَّعَرُّفِ فِيهَا إِنَّمَا يَنْتَقِلُ بِالْقَبْضِ ځكه چې ملك تصرف د نصي به

مستفاد كيږي وَإِذَا تَعَدَّرَ الْقَبْضُ فِي غَيْرِ الْمُعَيَّنِ أَوْ هَر كَلِه چې قبضه په غير معين كي متعذر شوه لَا يَجِبُ الْقِيَمَةُ

فِي الْخِزْيُونِ دَ خنزیر په صورت كي به قيمت واجب نه وي لِأَنَّهُ مِنْ ذَوَاتِ الْقِيَمِ فَيَكُونُ أَخَذُ قِيَمَتِهِ كَأَخْذِ غَيْرِهِ ځكه

چې خنزیر د ذوات القیم نه دي نو د دې قيمت لره اخستل دي

ترجیح:- په دې عبارت كي مشتري په فتح د راء او په كسره د راء دواړه كيدلي شي په ول صورت كي به

مبيع مراد وي او مطلب به دا وي چه په مهر معين كي ملك په نفس عقد سره كاملېږي په خلاف د بيع ځكه

چې په بيع كي د قبضه په وجه په مهر معين كي د تصرف ملك حاصل وي په نفس بيع سره نه حاصلېږي

مثلاً يو كس شراب يا خنزیر خرڅ كړل يا په اخستلی شوی باندې د قبضه نه وړاندې مشتري (اخيستونكي)

اسلام راوړلو نو دده لپاره قبضه جائز نه ده او كه په كسره د راء سره وي نو مطلب به دا وي چه په

مهر معين كي د بنځي لپاره د نفس عقد په وجه ملك مكمل كيږي په خلاف د مشتري ځكه چې د مشتري

لپاره د نفس بيع په وجه ملك نه مكمل كيږي ځكه چې په قبضه سره به دده لپاره ملك د تصرف مستند وي

وَلَا كَسَدَ لِكَ الْخَمْرِ أَوْ شَرَابِ دَا سِي نَه دِي لِأَنَّهُ مِنْ ذَوَاتِ الْأَمْثَالِ ځكه چې دغه د ذوات الامثال نه دي لِأَنَّهُ لَوْ

جَاءَ بِالْقِيَمَةِ قَبْلَ الْإِسْلَامِ آيَا تَه نه گوري چې كه خاوند د اسلام نه مخكي قيمت ادا كړي يُجِبُ عَلَى الْقَبُولِ فِي

الْخِزْيُونِ ذَوَاتِ الْغَيْرِ نو بنځه به د قيمت په اغستو مجبورولي شي د خنزیر په صورت كي نه د شرابو په صورت

كي

توضیح - امام ابوحنیفه رحمته الله فرمائی ہے کہ ہر گز یہ مہر غیر معین کی د اسلام پہ وجہ قبضہ متعذر نہ ہو۔
 خنزیر پہ صورت کی بہ پہ خاوند باندی ددی قیمت واجب نہ وی بلکہ مہر مثل بہ واجب وی خک کہ چہ
 خنزیر د دواب القیم خنی دے نو ددی قیمت اخستل بہ عین خنزیر اخستل وی اودا صحیح نہ دے پہ دے وجہ
 بہ پہ دے صورت کی مہر مثل واجب وی او شراب چونکہ د ذوات الامثال خنی دی پہ دے وجہ ددی قیمت
 اخستل بہ عین شراب اخستل نہ وی پہ دے وجہ د شرابو پہ صورت کی دینخی لپارہ د شرابو قیمت واجب
 کپی شوی دے او چونکہ خنزیر د ذوات القیم خنی دے ہم پہ دے وجہ کہ د اسلام نہ وړاندے خاوند د خنزیر
 قیمت ورکول او غواری نویسخہ بہ ددی پہ اخستلو باندی مجبور وی شی خود شرابو پہ صورت کی بہ دینخی
 محصور وی خک کہ چہ شراب د ذوات القیم خنی نہ دی۔
 وَلَوْ طَعَّمَهَا قَبْلَ الدَّخُولِ بِهَا أَوْ كَهَئِذَا هِيَ فِي يَدَيْهِ لَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِ جُزَاءٌ فَمَا يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

وَلَوْ طَلَّقَهَا قَبْلَ الدَّخُولِ بِهَا أَوْ كَهَ بِنَخْبَةٍ تَهَيَّ قَبْلَ الدَّخُولِ طَلَّاقٌ وَرَكِبَ قَمَنَ أَوْجَبَ مَهْرَ الْبَيْتِلِ أَوْجَبَ الْمُتَعَّةُ نَوَ جَا چي
مهر مثل واجب کړې دې هغه به متعه واجبوی. وَمَنْ أَوْجَبَ الْقَمَةَ أَوْجَبَ نَصْفَهَا وَاللَّهُ أَعْلَمُ أَوْ چا چي قیمت واجب
کړې دې هغه به نیم قیمت واجبوی.

تفصیل - صاحب هدایه رحمته الله علیه فرمائی چې په پورته ذکر شوی صورت کي که خاوند، طلاق قبل الدخول،
ورکړو نو چاچه مهر مثل واجب کړې وو د هغوی په نیز به متعه واجب وی. او چاچه قیمت واجب کړې
وو د هغوی په نیز به نصف قیمت واجب وی. وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ

تفريح - صاحب هدايه فرمائي چڊه پورته ذڪر شوي صورت کي ڪه خاوند ، طلاق قبل الدخول ، ورڪرو نو چاچه مهر مثل واجب ڪري وو دهغوي په نيز به متعه واجب وي . او چاچه قيمت واجب ڪري وو دهغوي په نيز به نصف قيمت واجب وي . والله اعلم بالصواب

باب نكاح الرقيق

ژباړه - (دا) باب درقيق د اولياو د نكاح (په بيان كېښي) دې
تفريح - د رقيق (غلام) نكاح ئې د نصراني او نصراني د فصل نه موخر كړې دې خكه چې ،رق، د كفر د
اثارو څښې دې خكه چې په پيل كې كافر رقيق جوړولې شي .مسلمان نشي جوړولې او چونكه اثر د موثر نه
روسته راځي په دې وجه ئې د رقيق نكاح روسته بيان كړې ده رقيق مملوك ته وائي رقيق واحد جمع ټولو
ته ونيلې شي

د علام او ویشې نکاح لپاره د مولا اجازت

د غلام او وينځي نکاح لپاره د مولا اجازت

لا يجوز نكاح العبد والامة الا باذن مولاهما

توضیح - د دې عبارت خو يو مطلب دادې. چه بغير د مولا د اذن نه د غلام اود وينځي نکاح نه منعقد کيږي حافظ الدين هم د دې قائل دي. خو صحيح مطلب دادې چه بغير د اذن د مولا نه د غلام اود وينځي نکاح جائز او صحيح ده خو غير نافذ ده. د دې نفاذ به د مولا په اجازت باندې موقوف وي. که مولا اجازت ورکړو نو نافذ به وي او که اجازت نهې ورکړو نو نافذ به نه وي. د سعيد ابن المسيب، حسن، او ابراهيم نخعي هم دا قول دي.

۱۰ څکه چې د وينځي د بضع منافع د مولا ملک دی. اود مولا په ملک کي دده د اجازت نه بغير هيڅ چانه د تصرف حق نشته نو د مولا د اجازت نه بغير به د وينځي نکاح صحيح (نافذ) نه وي.

و نكاح مالك للعبد والامة باذن مولاهما

وَمَالِكَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يجوز للغير أو امام مالك عليه السلام فرمائی چي غلام لره جائز دي لانه فِيمَالِكَ الطَّلَاق فِيمَالِكَ الْيَتَامَ
توضیح - او پاتې شو غلام، نو به دي که د مالک په نوم د احوال په کتاب کې لیکل شوی دی.

توضیح - او پاتې شو غلام، نو په دې کې د امام مالک رحمه الله اختلاف دې دې فرماتې چې بغیر د اذن د مولا نه د لیل دادي چه غلام د طلاق ملک دې اوڅوک چې د طلاق مالک وی، هغه نه د نکاح هم مالک وی للاق د نکاح د شیب په وجه دې اوڅوک چې د کوم شی مالک وی، هغه ددې د سبب د موصل

آیه، هم مالک وی نوهرکنه چپی علام د طلاق مالک دې او طلاق رفع د رکع نه ونی او کوه کس چس. ه
شی د رفع مالک وی هغه به د وضع د شی هم مالک وی نو غلام به د رکع هم مالک وی
وَلَسَا قَوْلُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ { اِنَّمَا عَنِي تَزْوِجُ بِغَيْرِ اِذْنِ مَوْلَاةٍ قَبْلَهَا } (۱) رموب د لیل قور د سی کریمه د دی حی کوه
علام د خیل آقا د اجازت نه بغیر نکاح او کرو دغه زانی دې
حل اللغة (۱) عاهو زناکار (۲) اذن اجازت

توضیح :- داحافو پیر د لیل د حضرت جابر علیه السلام حدیث دی چه کوم غلام د مولا د اجازت نه بغیر نکاح وکړه دغه زانی دی ددی حدیث نه معلومیږی چه د مولا د اجازت نه بغیر نکاح دویستون وړ نه ده

وَلَا تَنْفِيزُ نِكَاحًا قَبْلَ تَقْيِيْمِهَا وَ خُكْمِهَا جِي د ده په نکاح ناسته کاوه کي د لره معصوم جوړی دی اذْا نِكَاحٌ عَيْبٌ فَيَسْأَلُكُمْ جِي نکاح په دې دواړو کي عیب دی فَلَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَنْفِيزُوْهُ اِنْ مَوْلَاهُمَا يُوْدِقُ د حدیث نه معسر د دې نه مالکان کیږی

باب نكاح الرقيق

ژباړه - (دا) باب درقيق د اولياو د نكاح (په بيان كېښي) دې
تفريح - د رقيق (غلام) نكاح ئې د نصراني او نصراني د فصل نه موخر كړې دې خكه چې ،رق، د كفر د
اثارو څښې دې خكه چې په پيل كې كافر رقيق جوړولې شي .مسلمان نشي جوړولې او چونكه اثر د موثر نه
روسته راځي په دې وجه ئې د رقيق نكاح روسته بيان كړې ده رقيق مملوك ته وائي رقيق واحد جمع ټولو
ته ونيلې شي

د علام او ویشې نکاح لپاره د مولا اجازت

د غلام او وينځي نکاح لپاره د مولا اجازت

لا يجوز نكاح العبد والامة الا بإذن مولاهما

توضیح - د دې عبارت خو يو مطلب دادې. چه بغير د مولا د اذن نه د غلام اود وينځي نکاح نه منعقد کيږي حافظ الدين هم د دې قائل دي. خو صحيح مطلب دادې چه بغير د اذن د مولا نه د غلام اود وينځي نکاح جائز او صحيح ده خو غير نافذ ده. د دې نفاذ به د مولا په اجازت باندې موقوف وي. که مولا اجازت ورکړو نو نافذ به وي او که اجازت نهې ورکړو نو نافذ به نه وي. د سعيد ابن المسيب، حسن، او ابراهيم نخعي هم دا قول دي.

۱۰ څکه چې د وينځي د بضع منافع د مولا ملک دی. اود مولا په ملک کي دده د اجازت نه بغير هيڅ چانه د تصرف حق نشته نو د مولا د اجازت نه بغير به د وينځي نکاح صحيح (نافذ) نه وي.

وَمَا كَانَ مَالُكَ لِلْعَبْدِ وَالْأَمَةِ إِلَّا بِإِذْنِ مَوْلَاهُمَا

وَمَالِكَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يجوز للغير أو امام مالك عليه السلام فرمائی چي غلام لره جائز دي لانه فِيمَالِكَ الطَّلَاق فِيمَالِكَ الْيَتَامَ
توضیح - او پاتې شو غلام، نو به دي که د مالک په نوم د احوال په کتاب کې لیکل شوی دی.

توضیح - او پاتې شو غلام، نو په دې کې د امام مالک رحمه الله اختلاف دې دې فرماتې چې بغیر د اذن د مولا نه د لیل دادي چه غلام د طلاق ملک دې اوڅوک چې د طلاق مالک وی، هغه نه د نکاح هم مالک وی للاق د نکاح د شیب په وجه دې اوڅوک چې د کوم شی مالک وی، هغه ددې د سبب د موصل

کتاب النکاح

توضیح: امام ابوحنیفه رحمته الله فرمائی: چه هر کله به مهر غیر معین کړي د اسلام په وجه قبضه متعذر شوه نو خنزیر په صورت کي به په خاوند باندې ددې قیمت واجب نه وی. بلکه مهر مثل به واجب وی ځکه چې خنزیر د ذوات القیم څڼې دي. نو ددې قیمت اخستل به عین خنزیر اخستل وی. اودا صحیح نه ده په دې وجه به په دې صورت کي مهر مثل واجب وی. او شراب چونکه د ذوات الامثال څڼې دي په دې وجه ددې قیمت اخستل به عین شراب اخستل نه وی. په دې وجه د شرابو په صورت کي دښځې لپاره د شرابو قیمت واجب کړې شوي دي او چونکه خنزیر د ذوات القیم څڼې دي. هم په دې وجه که د اسلام نه وړاندې خاوند د خنزیر قیمت ورکول او غواري نوښخه به ددې په اخستلو باندې مجبورولې شي. خود شرابو په صورت کي به نشي مجبورولې ځکه چې شراب د ذوات القیم څڼې نه دی.

وَأَوْطَقْنَا قَبْلَ الدُّخُولِ بِمَا أَوْكَهُ بَشْخِي تَهْ فِي قَبْلِ الدُّخُولِ طَلَاقٌ وَرَكْرُكٌ قَبْلَ الدُّخُولِ أَوْجَبَ الْمُنْعَةَ نَوْجَا چې مهر مثل واجب کړې دي هغه به متعه واجبوی. وَمَنْ أَوْجَبَ الْقَهْرَ أَوْجَبَ نِكَاحًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ أَوْ جَا چې قیمت واجب کړې دي هغه به بيم قیمت واجبوی.

توضیح: صاحب هدايه رحمته الله فرمائی: چه په پورته ذکر شوي صورت کي که خاوند، طلاق قبل الدخول ورکړو نو چاچه مهر مثل واجب کړې وو. دهغوی په نیز به متعه واجب وی. او چاچه قیمت واجب کړې وو دهغوی په نیز به نصف قیمت واجب وی. والله اعلم بالصواب

باب نکاح الرقيق

توضیح: د رقيق غلام، نکاح تي د نصراني او نصراني د فصل نه مؤخر کړې دي. ځکه چې رقيق، د کفر د اثارو څڼې دي ځکه چې په پيل کي کافر رقيق جوړولې شي. مسلمان نشي جوړولې. او چونکه اثر د مؤثر نه روسته راځي په دې وجه تي د رقيق نکاح روسته بيان کړې ده. رقيق مملوک ته وائی. رقيق واحد جمع تولو ته ونيلې شي.

د غلام او وښځې نکاح لپاره د مولا اهازت

لَا يَجُوزُ نِكَاحُ الْعَبْدِ وَالْأَمَةِ إِلَّا بِإِذْنِ مَوْلَاهُمَا جائز نه دي د غلام او وښځې نکاح مگر د دوی د آقا په اجازت

توضیح: د دې عبارت خو يو مطلب دادي چه بغير د مولا د اذن نه د غلام اود وښځې نکاح نه منعقد کيږي حافظ الدين هم ددې قائل دي. خو صحيح مطلب دادي چه بغير د اذن د مولا نه د غلام اود وښځې نکاح جائز او صحيح ده. خو غير نافذ ده. ددې نفاذ به د مولا په اجازت باندې موقوف وي. که مولا اجازت ورکړو نو نافذ به وي. او که اجازت نه ورکړو نو نافذ به نه وي. د سعيد ابن المسيب، حسن، او ابراهيم نخعی هم دا قول دي.

ځکه چې د وښځې د بضع منافع د مولا ملک دی. اود مولا په ملک کي دده د اجازت نه بغير هيڅ چاته د تصرف حق نشته نو د مولا د اجازت نه بغير به د وښځې نکاح صحيح (نافذ) نه وي.

وَكُلُّ مَا لَكَ مِنَ الْمَالِ طَلَاقُ دې مالک لره جائز دي لَانَّهُ لَكَ طَلَاقُ قَبْلَ نِكَاحِهِ چې غلام لره جائز دي چې غلام لره جائز دي نو د نکاح به هم مالک وي

توضیح: او پاتې شو غلام. نو په دې کي د امام مالک رحمته الله اختلاف دي دي فرمائی: چه بغير د اذن د مولا نه د غلام نکاح جائز (نافذ) ده. اود احنافو رحمته الله په نیز د غلام نکاح بغير د مولا د اذن نه جائز (نافذ) نه ده. د امام مالک رحمته الله دليل دادي چه غلام د طلاق مالک دي. او څوک چې د طلاق مالک وي. هغه به د نکاح هم مالک وي ځکه چې طلاق د نکاح د سبب په وجه دي او څوک چې د کوم شي مالک وي. هغه ددې د سبب د موصل

کتاب النکاح

اليه، هم مالک وي نو هر کله چې غلام د طلاق مالک دي او طلاق رفع د نکاح ته وائی او کوم کس چې دده شي د رفع مالک وي. هغه به د وضع د شي هم مالک وي. نو غلام به د نکاح هم مالک وي. وَلَمَّا قُلْنَا عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ {أَتَمَّا عِنْدَ تَزْوِيرٍ يَفْقِرُ أَذُنُ مَوْلَاهُ قَبْلَ عَاهِدِ} (۱) زموږ دليل قول د نس کریم * دي چې کړه غلام د خپل آقا د اجازت نه بغير نکاح او کړو دغه زاني دي

هل اللغة ① عاهر زناکار ② اذن اجازت

توضیح: د احنافو رحمته الله دليل د حضرت جابر رضي الله عنه حديث دي چه کوم غلام د مولا د اجازت نه بغير نکاح وکړه هغه زاني دي ددې حديث نه معلوميږي. چه د مولا د اجازت نه بغير نکاح درست نه ده.

وَلَا يَنْفِي تَنْفِيذَ نِكَاحٍ أَحَدًا تَقْيِيْبًا أَوْ خُكَاةً چې د ده په نکاح نافذ کړه کي د لره معيوب جوړول دي اذ نِكَاحٌ غَيْبٌ فِيمَا خُكَاةً چې نکاح په دې دواړو کي عيب دي فَلَا يَمْنِكُ غَايِبًا يَدُونِ أَذْنِ مَوْلَاهُ سَوْدَ آقَا د حارت نه بغير د دې نه مالکان کيږي

هل اللغة ① تنفيذ نافذ کول، صحيح کول ② تعيب عيب داره کول

توضیح: د دليل عقلی حاصل دادي چه د غلام اود وښځې په نکاح نافذ کولو کي دوی عيب داره کول دي ځکه چې په غلام او وښځه کي نکاح عيب دي (هم دا وجه ده که يو کس غلام ي وښځه واخستله بيم معلومه شوه چه دا شادي شده (واده والا) دي. نو مشتری لپاره د خیار عيب په وجه ددې د واپس کولو حق شته. اود غلام او وښځې لپاره دا اختيار نشته چه دوی په خپل خان کي عيب پيدا کړي د مولا د حق خپل سلو په وجه نودا د واره به د مولا د اجازت نه بغير د نکاح مالک نه وي.

د امام مالک رحمته الله دليل د ليل خواب دادي چه طلاق د عيب ازاله ده. او نکاح عيب داره جوړول دي اود عيب د ازاله د مالک کيدلو سره دا نه لازميږي چه داکس د تعيب عيب داره کول هم مالک وي

د مکاتب د نکاح لپاره د مولا اهازت

بُكَدَّ الْمُكَاتِبُ أَوْ دَغَهُ دُولُ مَكَاتِبٍ دې لَانَّ الْكِتَابَةَ أَوْجَبَتْ لَكَ الْخُرْفَى حَقَّ الْكَسْبِ ځکه چې د کتب عقد واجب کړی دی د ممانعت لرې کول په حق د کسب کاوه کي قبيح في حَقِّ الْنِكَاحِ عَلَى حُكْمِ الْوَقْفِ سَوِيَهُ حَقِّ د نکاح کي به درقيت په حکم باند پاته وي

هل اللغة ① فكه آزادول ② الحجر پابندی، بندیز ③ الوق: خالصه غلامی

توضیح: مسئله داده چه د مکاتب نکاح د مولا د اجازت نه بغير صحيح (نافذ) نه ده. حاصل د دليل دادي چه غلام د هر قسمه تصرف نه مجبور (بند) وي. عقد کتابت دده حجر (ممانعت) کسب، يعنی د منافع حاصلول په حق کي باطل کړو چه د کسب په ذريعه د حریت شرافت حاصل کړي او نکاح يو دسې تصرف نه دي چه په دې کي تحصیل د منافع وي. بلکه په ده کي به يو ډول ضرر ثبت شي. مثلاً مهر به لازم وي او نفقه به واجب وي.

وَلَمَّا لَا يَمْلِكُ الْمُكَاتِبُ تَزْوِيرَ عَيْنِهِ وَمَلِكُ تَزْوِيرِ أَمْرِهِ په دې وجه مکاتب د خپل غلام د نکاح مالک نه دي او د خپلې وښځې د نکاح مالک دي لَانَّهُ مِنْ بَابِ الْإِكْتِسَابِ ځکه چې دا د باب د اکتساب نه ده

توضیح: نو مکاتب چې د نکاح په حق کي لکه څنگه مخکي رقيق رو دغه ډول دمکاتب کيدلو نه روسته به هم رقيق وي او چونکه مکاتب د نکاح په حق کي رقيق دي په دې وجه دي د خپل غلام د نکاح کړه مجاز نه دي ځکه چې د غلام نکاح د گټې (منافع حاصلول) د باب څڼې نه ده. لېسته مکاتب دخپلې وښځې نکاح کولې شي. ځکه چې د وښځې نکاح د گټې ذريعه ده. په دې طريقه چې ددې په وجه به مهر او نفقه حاصليږي

(۱) من حديث جابر رضي الله عنه أخرجه الترمذي في النكاح باب ۲۰ رقم ۱۱۱۲ وأبو داود في النكاح باب ۱۶ رقم ۲۰۷۸.

خنكه چي كوم مهر د عقد يا د دخول په وجه د وينځي لپاره واجب شوي دي هغه به د مولا د پاره وي.

بغير د اجازت د آقا نه وملك تزويجاً أمتهائماً يتنواو د خپلي وينځي د نكاح مالكه ده لكه چي موږ بيان كړل.

تره: هم دا حكم د مكاتبه وينځي دي چه دخپلي وينځي نكاح كولي شي. خو خپله نكاح د مولا د اجازت نه بغير نشي كولي. د تيرشوي دليل په وجه دغه ډول مدير او ام ولد، بغيرد مولا د اجازت نه دنكاح مجاز نه دي. ځكه چي ملك په دواړو كي موجود دي هم دا وجه ده. كه مولا او ونييل. [كل مملوك لي حسانو مدير او ام ولد به دواړه آزاد وي.]

د مولا په اجازت د غلام په نكاح سره د مهر وجوب

نو مهر به د غلام په رقبه كي دين وي په كوم كي چي به دي خرڅولي شي

تره: صورت د مسئلي دادي. كه غلام د مولا په اجازت سره نكاح او كړه. نومهر به په غلام باندې واجب وي. او ددي مهر ادا كاوه لپاره به غلام خرڅولي شي البته كه ددي غلام په پوره ثمن سره پوره مهر ادا نشو نو دوباره به نشي خرڅولي. بلكه د پاته مهر مطالبه به د آزاديدلو نه روسته كولي شي.

لأن هذا قين وجب في رقبته المهر لوجود سببه من أهله ځكه چي دا دين د غلام په رقبه كي واجب شوي دي د سبب آقا په حق كي ده د اړخ نه د اجازت صادریدو په بنا قينته دفعاً للمصلحة عن أصحاب الديون كفا في قين التجارة. نو دا دين به په رقبه د عبد پوري متعلق وي د قرضخواهانو نه د ضرر لري كاوه په وجه لكه چي په دين د تجارت كي

حل اللغه ① المضرة: ضرر، تكليف ② صدور بكاره كيدل ③ اصحاب الديون قرضخواهان

تره: د دليل حاصل دادي. چه دمهر دين واجب شوي دي د غلام په رقبه باندې، او هر هغه دين چي د غلام په رقبه باندې واجب وي. غلام به په هغه دين كي خرڅولي شي. نو دا غلام به هم د مهر دين ادا كاوه لپاره خرڅولي شي او د نفس وجوب دليل دادي چه سبب د وجوب، يعني نكاح د اهل (عاقل، بالغ) نه صادر شوي ده. او مانع د نكاح يعني حق د مولا دده په اجازت سره منتفی شو. او د غلام په رقبه كي د واجبيدلو په وجه د مولا اجازت وركول، د اصحاب ديون (قرضخواه) يعني بشخي نه ضرر لري كول دي. لكه څنگه چي د تجارت په ديون كي عبد ماډون خرڅولي شي. دغه ډول د بشخي مهر ادا كاوه لپاره به هم غلام خرڅولي شي.

او المذنبون المكاتب يمينان في المهر او مدير او مكاتب به كوينين كوي د مهر په ادا نيكی كي ولا يباعان فيه او دوی لره به په دي كي نه شي خرڅولي لانتم لا يمتثلان النقل من ملك الى ملك مع بقاء الكتابة والتدبير. ځكه چي دوی احتمال نه لري د يو ملك نه بل ملك ته د نقل كيدو سره د بقاء د كتابت او د تدبير نه قود دي من كسيان لامن تيسر من مهر به د دوی د كسب نه ادا كولاى شي نه چي د دوی د نفسونو نه.

تره: البته مدير او مكاتب كه د مولا په اجازت سره نكاح او كړه. نو دوی دواړه به گټه كوي. او مهر به ادا كوي دوی به نشي خرڅولي. دليل دادي. چه مدير او مكاتب د تدبير او كتابت د بقاء باوجود د يو ملك نه بل ملك ته مستقل كول صحيح نه دي. نو هر كله چي دا دواړه د ملك د انتقال احتمال نه لري. نو دا به خرڅولي هم شي حاصل دا چي د مدير او مكاتب د رقبه نه مهر وصول متعذر دي. نو دا دواړه به گټه كوي. او مهر به ادا كوي

د مولا د اجازت نه بغير د غلام نكاح څول

هر كله چي نكاح او كړو غلام د خپل آقا د اجازت نه بغير

فارقها او آقا ورته او ونييل چي دا طلاقه كړه يا ي جدا كړه

ځكه چي دا د رد احتمال لري لان رده هذا العقد ومثارتته يمين طلاقاً ومثارتته ځكه چي د دي عقد د او متاركت لره په طلاقو سره مسمي كولاى شي وهو الحق يمين العبد المهر او هو اذن او چي دا مناسب حال دي د مولا د غلام د حال سره يا دغه ادني دي فكان الحفل عليه أولى نو حمل كول به په دي اوس وي

حل اللغه ① المتمرد سرکشته، نافرمانه ② البق زيات لائق دي ③ معاقه جديني

تره: صورت د مسئلي دادي. چه غلام بغير د مولا د اجازت نه نكاح او كړه. د معلوميدلو نه روسته مولا غلام ته او ونييل [طلقها يا فارقها] نو دا به د مولا د اړخه د نكاح اجازت نه وي. دليل د دي چه د مولا په دي كلام كي چي لكه څنگه د نكاح احتمال شته. دغه ډول د نكاح د رد كاوه احتمال هه شته ځكه چي د فاسد نكاح رد كولو، او ترك كولونوم طلاق او مفارقت دي. نو هر كله چي د دواړه څيزو احتمال سه سومو د اجازت په اړخ باندې د رد اړخ ته په دوي (دوه) وجه ترجيح وركړه اول داچه غلام سر كبه سر كنه او نافرمانه دي. او د نافرمانه او سر كنه مناسب هم دادي چه دده شوې عمل رد او بطل كړي شي به داچه به كړي شي. دوهم داچه رد كول ادني دي ځكه چي رد كول دفع كول دي او طلاق د نكاح د ثبوت نه روسته دفع كول دي. او دفع آسان ده. د رفع نه. نويه دفع يعني رد كاوه باندې به محمول كول غوره او مناسب وي. او كه خون اشكال او كړي. چه لفظ د، طلقها، په طلاق واقع كولو كي حقيقت دي. او د متاركت او رد كاوه په معني كي مجاز دي او په حقيقت باندې عمل كول هم ممكن دي. نو بيا مجاز اړخ ته ولې رجوع شوي ده خواب به دا وي. چه حقيقت د دلالت حال په وجه پريخودلي شي. او دلته كي هم دغه خبره ده

ان قال: طلقاً تطليقة مملك الرجعة او كه اوې ونييل چي دي لره داسي طلاق وركړه چي تاته د رجعت حق حاصل وي

فان اجازت دي لان الطلاق الرجعي لا يكون إلا في نكاح صحيح ځكه چي رجعي طلاق نه وي مگر په نكاح صحيح كي فتقن الاجازت متعنه شو.

تره: او كه مولا او ونييل. چه [طلقها تطليقة مملك الرجعة] نو دا قول به د مولا د اړخه اجازت وي. دليل داي چه مولا غلام ته حكم وركړي دي. چه دي طلاق رجعي وركړي او طلاق رجعي د صحيح نكاح نه روسته وي. نو د مولا د طلاق رجعي حكم وركول، گريا د نكاح صحيح اجازت وركول دي

د مولا په حكم باندې د غلام وېشي سره نكاح فاسد څول

ومن قال لعبد تزويجاً هذه الأمة چا او وي خپل غلام ته چي د دي وينځي سره نكاح او كړه

فاسداً ودخل بها نو ده ورسره فاسد نكاح او كړو او دخول ي ورسره هم او كړو

خيفه الله () نو دي به په مهر كي خرڅولي شي په نزد د امام ابو حنيفه رحمه الله

تره: صورت د مسئلي دادي. چه مولا خپل غلام ته د (تزوج هذه الأمة) په الفاظو سره د نكاح اجازت وركړه. غلام دي وينځي سره نكاح فاسد او كړه او دخول ي هم او كړو. نو د امام صاحب رحمه الله په نيز به د مهر ادا كاوه لپاره دا غلام خرڅولي شي

وقال: يؤخذ منه إذا عتق او صاحبين يمينان اغستي به شي د ده نه كله چي آزاد شي

(الفول الراجح هو قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في فتح القدير (٢٤٨١٣) واندرا المختار (٤٠٦١٢) والهدية (٣٣٢١١) والبحر (٣٣٠٣) فضلاً عن القول الراجح (٢٩٠١١).

توضیح - صاحبین چیت فرمائی چه غلام به د مهر په سلسله کي نشی خر خولي، بلکه د ازادیدلو نه روسته به د غلام به مهر وصولولی شی.

وَأَصْلُهُ أَنَّ الْأَذْنَ بِالنِّكَاحِ يَنْتَظَرُ الْقَائِدَ وَالْجَائِزَ عِنْدَهُ أَوْ أَصْلَ دِي دِي چې اجازت په نکاح کي گډ وی فاسد و جائز دواړو لره د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه په نزد **يَكُونُ هَذَا الْمَهْرَ ظَاهِرًا فِي حَقِّ الْمَوْلَى** نو دا مهر به ظاهر وی د آقا په حق کي **وَعِنْدَهُمَا يَتَعَرَّفُ إِلَى الْجَائِزِ لَا غَيْرَ** او د صاحبینو رحمته الله علیهم په نزد به د آزادی نه نوی **فَلَا يَكُونُ ظَاهِرًا فِي حَقِّ الْمَوْلَى فَيَأْخُذُ بِهِ بَعْدَ الْعِتَاقِ**

توضیح - د اختلاف بنا (بنیاد) دادې چه د امام صاحب رحمته الله علیه په نیز د نکاح اجازت نکاح صحیح اونکاح فاسد دواړو ته شاملیری. اود صاحبینو رحمته الله علیهم په نیز صرف نکاح صحیح ته شاملیری. نکاح فاسد ته نه شاملیری نوچونکه نکاح فاسد د امام صاحب رحمته الله علیه په نیز د مولا په اجازت سره ده. نومهر به د مولا په حق کي ښکاره کیږی. او غلام به خر خولي شی. اوچونکه د صاحبینو رحمته الله علیهم په نیز نکاح فاسد د مولا په اجازت سره نه ده. نومهر به هم د مولا په حق کي نه ښکاره کیږی بلکه د غلام د آزادیدلو نه روسته به دده نه مهر وصولولی شی.

لَهُمَا أَنْ الْمُتَصَدِّقِينَ فِي الْمُسْتَقْبَلِ الْإِعْطَافُ وَالْقَصْدُ د صاحبینو رحمته الله علیهم دلیل دا دي چې د نکاح مقصد په آنده زمانه کي تحصیل د عفت او نفس د حرامو نه بیج کول دی **وَذَلِكَ بِالْجَائِزِ أَوْ دَا** په جائز نکاح سره کیدای شی **وَهَذَا الْوَحْلُفَ لَا يَتَوَجَّهُ دَا** چه که چا قسم او کړو چې نکاح به او نه کړی **يَتَعَرَّفُ إِلَى الْجَائِزِ بِخِلَافِ الْيَتِيمِ** دا قسم به نکاح جائز اړخ ته متصرف وی په خلاف د بیع نه **لَأَنْ بَعْضَ الْمَقَاصِدِ حَاصِلٌ** ځکه چې په بیع فاسدې سره بعض مقاصد حاصل دی **وَمَوْلَاكَ التَّعَرُّقَاتِ** او هغه مالک کیدل د تصرفاتو دی

توضیح - د صاحبینو رحمته الله علیهم دلیل دادې چه د نکاح مقصود عفت اویا کد امنی حاصلول دی. اونفس د حرام فعل نه بیج کول دی. اودا مقصود په نکاح صحیح سره حاصلیری. ځکه چې د نکاح فاسد په صورت کي وطی کول حرام دی. نود مولا د اړخه به د نکاح اجازت نکاح صحیح ته گډ وی. نکاح فاسد ته به گډ نه وی. هم دا وجه ده. که یو کس قسم اوخوړلو چه نکاح به نه کوم. نودا قسم به نکاح صحیح ته گډ وی د نکاح فاسد په وجه به حاث نه وی. ځوکه مولا خپل غلام ته د بیع اجازت ورکړو. نودا اجازت به بیع صحیح اوبیع فاسد دواړو ته گډ وی. ځکه چې د بیع بعض مقاصد په بیع فاسد سره هم حاصلیری. مثلاً د تصرفاتو مالک کیدل، لکه اعتاق او هبه.

وَلَهُ أَنْ يُلْغَى مُطْلَقٌ فَيَتَرَى عَلَى إِطْلَاقِهِ كَقَافِي الْيَتِيمِ د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه دلیل دا دي چې لفظ مطلق دی نو دا به پخپل اطلاق جاری کیږی لکه په بیع کي **وَبَعْضُ الْمَقَاصِدِ فِي النِّكَاحِ الْمَقَاصِدُ حَاصِلٌ كَالنَّسَبِ وَوَجوب الْمَهْرِ وَالْعِدَّةِ** علی اعتبار وجود وطی او بعض مقاصد په نکاح فاسد کي هم حاصل دی لکه د نسب او وجوب د مهر او د عدت د وجود د وطی په اعتبار سره

توضیح - د امام صاحب رحمته الله علیه د دلیل حاصل دادې چه لفظ د، تزوج، مطلق دی. اوقاعده ده. چه کله مطلق اوونیلی شی. نودا په خپل اطلاق باندې جاری کیږی. نودا مطلق لفظ به هم په خپل اطلاق باندې جاری کولې شی اوددې حکم به نکاح صحیح اونکاح فاسد دواړو ته عام وی. لکه څنگه چې امر بالبیع، بیع حاصلیری موږ خواب ورکوو چه په نکاح فاسد سره هم بعض مقاصد حاصلیری. مثلاً که ماشوم پیدا شی. نود پلار نه به دده د نسب ثبوت کیږی. په واطی به مهر واجب وی. اوکه وطی اوکړې شوه. نوعدت به واجب وی.

وَمَسْأَلَةُ الْيَتِيمِ مُتَوَسَّعَةٌ عَلَى هَذِهِ الطَّرِيقَةِ أَوْ د بېمن مسئله ممنوع ده په دې طريقه باندې

توضیح - دا عبارت د صاحبینو رحمته الله علیهم د قیاس خواب دې حاصل د خوب دادې چه مورد له موچه غونډ نکاح به کولو قسم اوکړی نودا قسم به نکاح صحیح نه گډ وی نکاح فاسد ته به گډ نه وی لکه صحیح خبره داده چه دا قسم دواړو ته گډ دی لکه څنگه چې په نکاح صحیح سره حاث کیږی دعه دواړو ته په نکاح فاسد سره هم حاث کیږی اوکه د لږ وخت لپاره اوسلې شی چه د، قسم نکاح صحیح ته گډ دی نکاح فاسد ته گډ نه دی نود امام صاحب رحمته الله علیه د اړخه به خواب داوی چه نکاح په قسم باندې قیاس کول. قیاس مع الفارق دی. ځکه چې د قسم مدار په عرف اوبه رواج باندې دي ددې په خلاف نکاح ده چه ددې مد په عرف باندې نه دي نودا قیاس هم صحیح نه دي

د قرضدار، ماذون له التجارة، بوي سختی سره شخاخ قبولوشي د مهر مسئله

وَمَنْ ذَوِّعَ عَيْنًا أَوْ ذَوًّا لَهُ مَذْنُونًا أَمْرًا جَائِزًا جِي د غلام مقروض ماذون می التجارة نکاح او کړو د بوي سختی سره نودا جائز دي **وَالْمَرْأَةُ أَسْوَأُ لِلْقُرْمَاءِ فِي مَهْرَهَا** اوس به ښځه برابره شریکه وی د قرضخواهانو سره د خپل مهر په اړه کي **وَمَقْنَنَةٌ إِذَا كَانَ النِّكَاحُ مِمَّا يَمْحُورُ الْيَتِيمُ** ددې مطلب دا دي چې هر کله نکاح په عوض د مهر مثل وی

حل اللغة ① اسوة برابره شریکه ده ② الغرماء جمع د غريم. قرضخواه

توضیح - صورت دمسئلي دادې چه مولا د خپل قرضدار، ماذون له التجارة، غلام د بوي سختی سره د مهر مثل په عوض باندې نکاح اوکړله. نودا نکاح جائز ده اوبښځه به د خپل مهر په اړه کي د نورو پور غوښتونکو سره برابره شریکه وی. مثلاً غلام په دوي آدوه زره روپۍ باندې خرڅ کړې شو او درې پور خوا، غوښتونکی دی. چه په دوي کي د هر یو پور زر روپۍ دی. اوڅلورمه ښځه ده، چه مهر یې زر روپۍ دی سو په دي څلور کسانو کي به هر یو (د غلام) د څلورمې برخې د قیمت، یعنی د پنځه سوه روپو مستحق وی اود پاته پور مطالبه د غلام د آزاد کیدلو نه روسته کولې شی.

وَوَجْهُهُ أَنَّ سَبَبَ وَلَايَةِ الْمَوْلَى وَلِكُلِّ الرِّقْبَةِ عَنِ مَا تَلْكَ كَرَّةً أَوْ دې وجه دا ده چې د آق د ولایت سبب د ا ملکیت رقیبه دي لکه چې موږ به ذکر کړو

توضیح - دلیل ددې خبرې چې ښځه به د نورو پور غوښتونکو سره برابره شریکه وی. دادې چه مقتضی د مهر، یعنی ولایت د مولا موجود دي. او ولایت د مولا ځکه موجود دي. چه ددې سبب متحقق دي. یعنی د غلام د سبب مالک کیدل نو هرکله چې مولا دده نکاح اوکړله نوگویا په دې غلام باندې مهر لازم شو سو مهر به د مولا په حق کي ښکاره کیږی.

وَالنِّكَاحُ لَا يُلَاقِي حَقَّ الْغُرْمَاءِ بِالْإِبْطَالِ مُقْصُودًا، إِلَّا أَنَّهُ إِذَا صَحَّ النِّكَاحُ أَوْ نِكَاحٌ مُتَصِلٌ بِهِ شَوْ د پور خوا هانو د حق سره د قصداً باطلولو په طور لا أنه إذا صح النكاح مگر دا چې هر کله نکاح صحیح شو **وَجَبَّ الْيَتِيمُ بِسَبَبِ لَا مَوْدَّةٍ** نو دین په داسې سبب سره واجب شو کوم لره چې نه شی رد کولې

توضیح - دا عبارت د یو اعتراض خواب دي. حاصل دا اعتراض دادې چه مولا د غلام نکاح اوکړله. نو د پور غوښتونکو حقونه شي باطل کړل. اود بل حق باطلول صحیح نه دی. نو ښځه د پور غوښتونکو سره برابره شریکول نه دی پکار خواب نکاح د پور غوښتونکو حقونو سره داسې نه ده متصل شوې چه ددوی د حقونو باطلولو قصد کړې شوې وی. ځکه چې د نکاح محل آدمیت (سړي کیدل) دی اود پور غوښتونکو حق متصل دي د مال سره. زیات نه زیات دا ونیسی شی چه د پور غوښتونکو حق بغیر د قصده ضمت باطل شوي دي خودا معتبره نه ده. حاصل د دلیل دادې چه کله مقتضی متحقق شوه. اومانع منتهی شو نو حکم به ثابت وی.

كتاب النكاح

فَقَابِلَةُ دَيْنِ الْإِسْتِهْلَاكِ دَيْنُ دِينٍ دَ مَهْرٍ دَ دَيْنٍ دَ اسْتِهْلَاكِ مِثَابِهِ شَوْ وَصَارَ الْغَرَضُ الْمَنْعُونَ إِذَا قُوِيَ امْرَأَتُهُ مَهْرًا مِثْلَ مَهْرٍ أَوْ دَاسِي شَوْ لَكِهِ مَقْرُوضٍ مَرِيضٍ چي هر كله دَ بِنَخِي سره واده او كړي چي بِنَخِي پخپل

توضیح: بهر حال هر كله چي نكاح درست ده. نو دین د مهر په داسي سبب سره واجب شو چه دا رفع كيدلي نشي. نو دا دین د مهر د استهلاك د دین سره مشابه شو يعنی. عید مديون ماذون له التجارة. د يو كس مال هلاك كړو نو صاحب د مال به پور غوښتونكو سره برابر شريك وي. دغه ډول دا بِنَخِي به هم په خپل مهر مثل كي د پور غوښتونكو سره برابر حقداره وي. اودا. عید مديون ماذون له. دهغه بيمار مديون پشان شو. چي ده د بيماري په حالت كي د يوې بِنَخِي سره نكاح او كړله. نو لكه څنگه چي د بيمار بِنَخِي په خپل مهر مثل كي د پور غوښتونكو سره برابر شريك وي. دغه ډول به د. عید مديون ماذون له. بِنَخِي هم د پور غوښتونكو سره په خپل مهر مثل كي برابر شريك وي.

د وينځي د نكاح په روسته د مولا د خدمت حق

وَمَنْ نَوِيَ امْتَنَ بِهَا دَ خِطْبِي وَبِنَخِي نِكَاحٍ أَوْ كَرُو فَلَيْسَ عَلَيْهِ أَنْ يَتَوَقَّعَ ثَوْبًا زَوْجًا نَوِي به ده لازم نه دي چي مېشته كړي دي لره د خاوند په كور كي **لَيْسَ عَلَيْهِ أَنْ يَتَوَقَّعَ ثَوْبًا زَوْجًا** ليكن وينځه به د خپل آقا خدمت كوي **وَيَقَالُ لِلزَّوْجِ مَتَى تَخْلِفُ ثَوْبًا وَطِنْتَهَا** او خاوند ته به ي ونييلي شي چي كله ته به دي قابو موږي وطي كوه ي

حل اللغه ① بيو او سوي. ستوگنه وركوي ② ظفرت كامياب شوې ته. چه موقع درته ملاویده
توضیح: د. تبويه. معنی داده. چه وينځه خاوند ته حواله كړي شي. اومولا د وينځي نه خدمت اخستل پرېږدي. كه وينځه خاوند له خي راځي. اود مولا خدمت هم كوي. نو دا به تبويه نه وي.
فاصورت د مسئلې دادې. چه مولا د خپلې وينځي د يو كس سره نكاح او كړله. نو په مولا باندې وينځه ددې د خاوند په كور كي اوسول. او خپل خدمت حق پرېښول واجب نه دي. بلكه وينځه به د مولا خدمت كوي او خاوند ته به ونييلي شي. چه كله تاته موقع په لاس راځي. نو وينځي سره وطي كوه.

لَا تُحَقُّ الْمَالُ فِي الْإِسْتِهْلَاكِ وَالْثَوْبَةُ ابْتِغَالُ لَه ځكه چي د آفاق د استحدام پاته دي او تكانړه وركول دي حق لره باطلول دي

سريح: دليل دادې. چه په خدمت اخستلو كي د مولا حق پاته دي. د نكاح په اجازت وركولو سره د مولا حق نه حسيږي اود خاوند په كور كي وينځه آبادولو سره د مولا حق باطلول دي. نو ددې تبويه په صورت كي د ادني حق به وجه. د اعلى حق باطلول لازميږي اودا صحيح نه ده نو په مولا باندې به تبويه هم واجب نه وي.

لَا تَبْأَهَا مَعَهُ يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا وَبِنَخِي دَ خَاوند په كور كي مېشته كړه **فَلَيْسَ عَلَيْهِ الثَّفَقَةُ وَالسَّكْنَى وَلَا فَلَائِي** نو د وينځي د بڼه به نفقه اوسكني وي ورته نه به وي **لَا تَبْأَهَا مَعَهُ يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا وَبِنَخِي دَ خَاوند په كور كي مېشته كړه** چي نفقه د احتباس په مقابله كي ده

حل اللغه ① السكنى استوگنه ② الاحتباس بنديز

توضیح: البته كه مولا وينځه د خاوند سره په يو كور كي آباده كړله يعنی دشپې ئې په خاندله يو كور كي د اوسيدلو اجازت وركړو نو په دې صورت كي به د وينځي لپاره په خاوند باندې نفقه اوسكني واجب وي. دليل دادې چه نفقه د احتباس مقابل دي نو كه مولا د خپل خدمت لپاره خان سره اوساتله. نو نفقه به په مولا باندې لازم وي په خاوند به لازم نه وي او كه د خاوند لپاره ئې د خپل خدمت نه منع كړله. نو نفقه به په خاوند باندې لازم وي په مولا به لازم نه وي.

وَبِأَهَا يَتَأَيَّأُ لَه أَنْ يَسْتَقْدِمَ مَالَهُ ذَلِكَ و كه آقا وينځي لره په كور كي تيكاونړه وركړه بيا د ده په زړه كي

كتاب النكاح

واعلمه چي خدمت ترواخلي نو دا اختيار ي شني لَانَّ الْحَقَّ بَاقٍ لِقَاءَهُ لِهَلْ لَكِهِ چي د ان حق به دي د ده د ملك په وجه سره **فَلَا يَنْقُطُ بِالتَّبَوُّهِ كَمَا لَا يَنْقُطُ بِالنِّكَاحِ** نو په تيكاونړه وركوه سره د حق نه ساقطېږي لكه په نكاح چي نه ساقطېږي

توضیح: كه مولا وينځي ته په يو كور كي د خاوند سره د شپې تيرولو موقع وركړه به د مولا سره د مولا د خپلې وينځي نه خدمت واخلې نو ده ته دا اختيار حاصل دي چه د شپې تيرولو حجت مسقط دي. اود خاوند نه نفقه هم ساقط كړي. دليل دادې. چه د مولا د خدمت حق د مولا د بڼه په وجه باندې بڼه د مولا چي په نكاح كولو سره دا حق نه ساقطېږي. دغه ډول په تبويه سره هم نه ساقطېږي.

أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ ذَكَرَ تَزْوِيَةَ النِّكَاحِ وَنَفَقَةَ امْرَأَتِهِ وَنَفَقَةَ زَوْجِهَا عَمَّا عَمَلَهُ مَرْغِيَانِي فَرَمَانِي چي امام محمد **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** اونه كړو **وَقَدْ يَرْجُو مَالَهُ** **أَنْ يَتَوَقَّعَ أَجْرًا مَعَهُ عَلَى النِّكَاحِ** او دا راجع دي زموږ مذهب اړخ ته چي آقا لره د دې دواړو په نكاح د مجبوره كاوه اختيار دي

توضیح: په دې عبارت كي علامه مرغيناني **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** په جامع صغير كي دا ذكر نكړل چه مولا د خپل غلام اود وينځي نكاح كولا شي. خو ددوي دواړو د رضامندي ذكر ئې اونكړلو صاحب دده ايد **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** چه دا زموږ مذهب دي. چه مولا خپل غلام او وينځه په نكاح باندې مجبورولي شي. د مجبورولو مطلب دادې. كه مولا بغير ددې دواړو رضامندي نه نكاح او كړله. نو دا نكاح به نافذ وي

وَعِنْدَ الشَّافِعِيِّ **لَا أَجْزَأُ فِي الْعَيْدِ** امام شافعي **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** په نزد د غلام په اړه كي د مجبور كاوه حق نشته **وَقَدْ يَرْجُو مَالَهُ** او دا يو روايت دي د امام ابو حنيفه **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** نه

حل اللغه ① منافع جمع د منفعة فائده ② انكاح: په نكاح وركول ③ تعليق مالك جوړول

توضیح: حضرت امام شافعي **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** په نیزد غلام په حق كي د جبر كاوه اختيار نشته. دا يو روايت د امام ابو حنيفه **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** نه هم دي. چه طحاوي **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** نقل كړي دي. اگر چه روايت شاذ دي. د امام شافعي **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** د مذهب حاصل دادې. كه مولا بغير د غلام د رضامندي نه نكاح او كړله. نو دا به نافذ نه وي. البته د وينځي نكاح بغير ددې د رضامندي نه بالا جماع درست اونا فذ ده.

لَا تَبْأَهَا مَعَهُ يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا وَبِنَخِي دَ خَاوند په كور كي مېشته كړه **فَلَيْسَ عَلَيْهِ الثَّفَقَةُ وَالسَّكْنَى وَلَا فَلَائِي** نو د وينځي د بڼه به نفقه اوسكني وي ورته نه به وي **لَا تَبْأَهَا مَعَهُ يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا وَبِنَخِي دَ خَاوند په كور كي مېشته كړه** چي نفقه د احتباس په مقابله كي ده

توضیح: د امام شافعي **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** دليل دادې. چه نكاح د آدمي (سړي كيدلو) كيدلو خاصه ده. او غلام د مولا په ملك كي داخل دي. د مال په حيثيت سره نو دده د نكاح مالك به نه وي. حاصل دا چه نكاح كوم شي ته گډ ده. مولا دهغي مالك نه دي. نو د مولا عقد نكاح كول. په داسي شي كي تصرف كول دي. د كوم چي دي مالك نه دي. نو د مولا تر لې شوي نكاح به داسي منتفی وي. لكه د اجنبی نكاح. په خلاف د وينځي. ځكه چي مولا د وينځي د بضع د منافع مالك دي. نو ددې د رضامندي نه بغير بل هم مالك جوړولي شي. ځكه چي دا خالص پخپل ملك كي تصرف كول دي.

د امام شافعي **يَتَأَيَّأُ كَهَ آقَا دَ خِطْبِي غِلَامٍ أَوْ وَبِنَخِي وَادَهُ كَوَلٍ خَوِّ كَرَل لِيَكُنْ دَ دَوِي دَ رِضَا ذَكَرِي** دوهم دليل دادې. چه د غلام نكاح بغير دده د رضامندي نه مفيد نه ده. ځكه چي غلام ته في الحال د طلاق وركاوه اختيار شته نو دده د رضامندي نه بغير په نكاح كولو سره د نكاح مقصود نه حاصلېږي.

فِي الْحَالِ د طلاق وركاوه اختيار شته نو دده د رضامندي نه بغير په نكاح كولو سره د نكاح مقصود نه حاصلېږي.

کتاب الکحل

وَلَا أَنْ جَنَابَةَ الْمَرْءِ عَلَى نَفْسِهِ غَيْرُ مُعْتَبَرَةٍ فِي حَقِّ أَحْكَامِ الدُّنْيَا زَمِيرٌ دَلِيلٌ دَا دِي چي د بندہ پخپل نفس جابت کړل د دنيوی احکامو په حق کي معتبر نه دي قشابه موتها مختلف النياتو دا په خپل مرگ د مرگيدو پشان شو

شرح - رموز دليل دادې چه د سړي پخپل خان بندي جنابت کول په دنيواي احکامو کي معتبر نه دي اگرچه په آخرت کي به مواخذہ کيږي نو دا پخپله د مرگيدلو مشانه شو او د طبيعي مرگ په صورت کي مېرمن ساقطېږي بلكه په خاوند باندې واجب وي دغه ډول به په دي صورت کي هم د ښځي لپاره مهر واجب وي

بِخلاف قتل المولى لفته په خلاف د قتل د مولى نه وينځي خپلي لره لآنه معتبره في حق احكام الدنيا حتى عهد الكفار عليه حكه چي دغه په دنيوی احکامو کي معتبر دي تر دي چي كفاره پر واجبيږي

شرح - په خلاف د مولا چي خپله وينځه قتل کړي ځکه چي په دنيواي احکامو کي داهم معتبر دي لک چي د قتل خطاء په صورت کي په مولا باندې كفاره واجبيږي او که په وينځه باندې دين وي نو په مولا به ضمان واجب وي نو په دي دواړو صورتونو باندې قياس کول درست نه دي

د عزل شرعي حيثيت

اَوَادَاتُ رَأْمَةً اَوْ هَرَكْلَه چي ي د وينځي سره واده او کړو **عَلَّازَاتٌ فِي الْعَزْلِ إِلَى الْمَوْتِ** عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (١) نو د عزل په اړه کي اجازت د آقا په اختيار کي دي د امام ابو حنيفه رضى الله عنه په نزد

حل اللغة ١ عزل دادې چه د جماع کولو به وخت انزال بهر او کړي چه حمل او ندرېږي عزل د عامو عالمانو په نيز جائز دي البته د صحابه يوجماعت دا مکروه گرځولي دي

دجواز دلائل دادې ١ او په مسلم کي دحضرت جابر نه روايت دي [کنا تعزل على عهد رسول الله ﷺ لمع ذلك النبي ﷺ فلم ينها] مود به د نبی کریم په زمانه کي عزل کولو نبی کریم ته ددي خبر اورسيدلو نودوي مود منع نکړلو ددي نه علاوه نورهم دير حديثونه دي چه د عزل په جواز باندې دلات کوي کوم حضرات چي دعزل ذکر اهد قائل دي هغوي د حضرت عائشه رضى الله عنها د حديث نه استدلال کوي کوم چي مسلم روايت کړي دي الفاظ د حديث دادې [فسألوا عن العزل قال ذلك الرواء الحنفى] دوهم روايت دي [عن عمر وعثمان رضي الله عنهما انهما كانا ينهيان عن العزل] په يوحديث کي عزل ته مووده صغري فرمايلي شوي دي

٢ په صحيحينو کي دحضرت جابر نه نقل دي چه [کنا تعزل والقرآن يزل] مود به عزل کولو او قرآن به نازلیدلو

٣ [اسل ابن مسعود رضي عنه فقال لا بأس به] د ابن مسعود رضي عنه د عزل په اړه کي پوښتنه او شو دوي ورته او فرمايل چه هيڅ حرج نشته

٤ عزل به درې قسمه دي ١ عزل خپلي مملوکه وينځي سره په دي کي د عزل کاوه لپاره د هيڅ جبهه د اجازت اړتيا نشته ٢ عزل آزادي ښځي سره په دي کي دعزل د اجازت اختيار ښځي ته وي دا دواړه صورتونه متفق عليه دي ٣ عزل منکوحه وينځي سره په دي صورت کي اختلاف دي

او دا صورت په کتاب کي ذکر دي يعنې چي کله يو کس د وينځي سره واده او کړو د امام ابو حنيفه رضى الله عنه په نيز دعزل د اجازت اختيار مولا ته حاصل وي

وَعَنْ أَبِي يُوسُفَ وَتَمِيمٍ أَنَّ الْأَذْنَ فِي الْعَزْلِ الْيَسَّاءُ د صاحبينو نه روايت دي چي د وينځي په اختيار کي دي لَأَنَّ الْوَلَدَ مَتَّحًا حَتَّى تَبْتَغِيَ لَهَا وَلَا بَةَ الْمَطَالَةِ حَكَ چي وطى حق ددي تر دي چي ده لره ولايت د

(١) القول الرابع هو قول أبي حنيفة رضى الله عنه كذا في فتح القدير (٢٧٣١٣) والكفاية (٢٧٣١٣) وورد المختار (٤١١١٢) والبحر (٣٤٨١٣) نقلًا عن القول الرابع (٢٩٣١١)

درسم نيوت

کتاب الکحل

مصلبي ثابت دي وفي العزل تنقح من حقها او په عزل کي د دي حق کمول دي **فَيُشْتَرَطُ رِضَا أَحْكَامِ الْعَزْلِ** د دي رضا به شرط وي لکه په حره کي

شرح - اود صاحبينو نه نقل دي چه د عزل د اجازت اختيار منکوحه ته دي دليل دادې چه وطى د منکوحه وينځي حق دي او ددي لپاره د وطى د مطالبې د ولايت حق حاصل دي نوددي د رضامندي به بغير به عزل څنگه جائز وي په عزل کولو کي د منکوحه وينځي حق کمول دي په دي وجه به ددي رضامندي لازم وي لکه د آزادي ښځي رضامندي بالاجماع لازم ده ځکه چي آزادي ښځي ته هم خاوند به د وطى د مطالبې ولايت حاصل دي

بِخلاف الأمة السلوكة په خلاف د مملوکی وينځي نه لآنه لا مَطَالَةَ لَهَا فَلَا يَتَّبِعُ رِضَاَهَا حَكَ چي د دي د پاره د مصلبي حق نشته نو د دي رضا به معتبره نه وي

شرح - په خلاف د مملوکه وينځي چه ددي مولا لپاره د عزل د اجازت دي مملوکه وينځه که راضي وي و که ناراضه وي ځکه چي مملوکه وينځي ته د وطى د مطالبې اختيار نشته نو ددي رضامندي به هم معتبر نه وي

وَبِهِ ظَاهِرُ الْوَلَايَةِ أَنَّ الْعَزْلَ يَحِلُّ بِمَقْصُودِ الْوَلَدِ وَهُوَ حَقُّ الْمَوْلَى د ظاهر الروايه وجه ده چي عزل په مقصود د ولد کي خلل دي او دغه حق د مولى دي **فَيُعْتَبَرُ رِضَا نُو د** رضا به معتبره وي **وَبِهِ ظَاهِرُ الْوَلَايَةِ** او په دي سره د وينځي د حرې نه توپير او شو

شرح - ظاهر الروايه وجه داده چه دعزل مقصد په ولد کي خلل دي او ولد د مولا حق دي نو د مولا د رضامندي اعتبار به کولې شي او هم په دي دليل سره په منکوحه وينځه او په آزاده منکوحه کي توپير کيږي چه په منکوحه وينځه کي ولد د مولا حق دي او په آزاده منکوحه کي ولد د مولا وغيره حق نه دي او هرکله چي فارق موجود دي نو قياس به هم باطل وي

د مالک په اجازت سره د وينځي نکاح کولو نه روسه په آزاديدلو خيار صح

اَوَانْ تَزَوَّجَتْ بِأَذْنٍ مَوْلَاهَا كَه وينځه نکاح او کړي د خپل مولى په اجازت **فَمَا أُعْتِمِدَ بِيَا دَعَا أَرَادَهُ شَى نَهَا** **الْخِيَارُ خَرَاكًا زَوْجًا أَوْ عَدْلًا** نو د دي د پاره خيار دي د دي خاوند آزاد وي او که غلام

شرح - صورت د مسئلې دادې چه وينځي د خپل مولا په اجازت سره نکاح او کړله بيا دا وينځه زده کړي شوه نو ددي وينځي لپاره په اختيار عتق کي اختلاف دي د احنافو مذهب دادې چه د آزادي په وخت ددي خاوند آزاد وو او که غلام په دواړه صورتونو کي به ددي لپاره اختيار عتق ثابت وي که غواړي نکاح دي پاته اوساتي او که غواړي فسخ دي کړي

لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ لِيَرْبِيَ عِتْقَتْ (مَلَكَتُ بَعْضَكَ فَأَخْتَارِي) ځکه چي د نبی کریم ﷺ ارشاد دي د حضرت بريره رضى الله عنها د پاره کله چي هغه آزاده شوه په د خپلي بضع مالکه شوي فاختاري نو ته اختيار کړه **فَأَسْفَلَ مِلْكُ الْبُضْعِ صَدْرًا مَطْلَقًا** نو د ملک د بضع سره علت بيا نول مطلقاً صادر شوي دي **فَيُتَيَسَّرُ الْقَصْلُ** نو دا به دواړو صورتونو لره شامله وي

شرح - د احنافو مذهب دليل د عائشه رضى الله عنها حديث دي يعنې حضرت عائشه رضى الله عنها چي هرکله جيله وينځه حضرت بريره رضى الله عنها آزاده کړله نو بريره رضى الله عنها ته نبی کریم ﷺ او فرمائيل [ملکت بضع فاختاري] په دي حديث کي نبی کریم ﷺ د خيار ثابتولو علت ملک بضع گرځولي دي او په دي اړه کي نې هيڅ توپير نه دي کړي چه د بريره

(١) من حديث عائشة رضى الله عنها أخرجه الدارقطني في سننه (٢٩٠/٣) رقم (١٧٠)

كتاب النكاح

چې ټاټوبه خاوند ارادې او كه غلام دې بودا حديث به د خپل اطلاق په وجه دواړو ته كېدو وي يعنې كه خاوند ارادې وي او كه غلام وي په دواړو صورتونو كې به معتقه وينځې ته خيارعتق حاصل وي د صاحب هديه په بيان مطابق به هم دا حديث د امام شافعي او امام مالك په خلاف حجت وي .

په دې اړه كې روايت مختلف دي . چه په كوم وخت كې برېره ټاټوبه ته اختيار وركړې شو نو دغه وخت ددې خاوند غلام وو او كه آزاد وو لنډيز داچه د ام المؤمنين حضرت عائشه رضي الله عنها نه د حضرت برېره رضي الله عنها درې تابعينو روايت كړې ده . يو . اسود . دې دده په ټولو روايتونو كې راغلي دي . چه دې آزاد وو دوهم عروه ابن الريس ددوي په يو روايت كې راغلي دي . چه دې غلام وو او په دوهم كې دي . چه دې آزاد وو حالاتكه شك شوې دي . حالاتكه دواړه حديثونه صحيح الاسناد دي . د حضرت ابن عباس رضي الله عنهما نه نقل دي . چه د برېره ټاټوبه خاوند يوحېشي غلام وو چه دده نوم مغيث وو . بيا نبي كريم رضي الله عنه ته اختيار وركړلو .

له هر حال هر كله چې روايات متعارض دي . نو دا واره روايات به پريخودلې شي . اود نبي كريم رضي الله عنه په قول [مسكت بصك لاحتاري] باندې به عمل كولې شي .

والشافعي رحمه الله تعالى يوافقنا اذا كانت زوجتها حراً او شافعي رحمه الله تعالى زموږ خلاف كوي په هغې صورت كې كله چې د دې خاوند آزاد وي وهو محجوب به او دې په اطلاق د حديث سره محجوج دي

تفسير - امام مالك او امام شافعي رضي الله عنهما فرمائي چه د ازادۍ په وخت خاوند آزاد وو نو وينځې ته به خيارعتق حاصل نه وي او كه غلام وي . نو خيارعتق به حاصل وي . حاصل داچه خاوند كه غلام وي . نو بالاتفاق به معتقه وينځې ته خيارعتق حاصل وي . او كه خاوند د وينځې د آزاديدلو په وخت آزاد وي . نو په دې كې اختلاف دې د احنافو رضي الله عنهم په نيز په دې صورت كې هم د وينځې لپاره خيارعتق حاصل دي . اود امام مالك او امام شافعي رضي الله عنهما په نيز په دې صورت كې به د وينځې لپاره خيارعتق حاصل نه وي .

ولا ټاټوبه خاوند باندې اختيارعتق او خكه چې په وينځه به د ملك اضافه وي د ازادۍ په وخت فمليك الزوم بعد ثلاث تظلماتو خوند به ددې نه نو د درې طلاقو مالك وي فمليك رقم اصل العقيد دفعا ليز يادو نو وينځه به اصل عقد لره د پورته كاوه مالكه وي د زياتۍ دفع كاوه د پاره .

تفسير - دوهم دليل عقلي دادې چه د وينځې آزاديدلو په وخت به په دې باندې د ملك زياتوالي اوشي . خكه چې د وينځې آزاديدلو نه وړاندې خاوند د دوي ادوه طلاقو مالك وو . اود آزاديدلو نه روسته به د درې طلاقو مالك وي . نو معتقه وينځې ته د ملك د زياتوالي دفع كاوه لپاره د اصل عقد لرې كاوه اختيار وركړې شو خو په دې باندې دا اعتراض كېدلې شي چه د امام شافعي رضي الله عنه په نيز د طلاق په تعداد كې د سرو اعتبار كېرې د بنحو اعتبار نه كېرې نو هر كله چې د وينځې د آزاديدلو په وخت خاوند آزاد وو . نو د وينځې په آزاديدلو سره به معتقه وينځه باندې د ملك اضافه نه ده شوې بلكه خاوند د وړاندې نه د درې طلاقو مالك وو خواب د طلاق په تعداد كې د بنحو معتبر كېدل . په قوي دليل سره ثابت دي . لكه چې په كتاب الطلاق كې به راشي نو ددې په وجه به اعتراض نشي كولې

د مشابه بدل كتابت اداسولونه روسته به آزاديدلو د خيارفسخ حكم

وكان ذلك الكتابية او دغسې مكاتبه ده يعنې اذا تزوجت يا ذن مولاها لم تعتق يعنې هر كله چې دې د خپل آقا په اجازت سره نكاح او كړو بيا دغه آزاده شوه

تفسير - صورت د مسنې دادې كه مكاتبه د خپل مولا په اجازت سره نكاح او كړله بيا مكاتبه بدل كتابت ادا كړلو او اراده شوه نو ايمه نلاسه به نيز به ددې معتقه مكاتبه لپاره خيارعتق حاصل وي . كه ددې خاوند ارادې او كه غلام وي

كتاب النكاح

وقال زفر بن محمد لا خيار لنا امام زفر بن محمد فرمائي چې د دې د پره خيار نشته لان العقد ثلث عليا برضاها خكه چې عقد په دې د دې په رضا سره نافذ شوي دي وكان المهر لها او مهر هم دې لره دي فلا مقي لاختيار بطلاق الأمة . نو هيڅ معنى نشته د اثبات د خيار په خلاف د وينځې نه لان لا يقتصر رضاها خكه چې د دې رضا معتبره نه ده

تفسير - د امام زفر رضي الله عنه په نيز به ددې لپاره خيارعتق حاصل نه وي د امام زفر رضي الله عنه دليل دې چه د معتقه وينځې لپاره د خير ثبوت په دوي ادوه وجوسره وو . يوه داچه د وينځې عقد نكاح ددې د رضا مندي نه بغير نافذ وو . دوهم داچه ددې مهر ددې د مولا لپاره وو او په مكاتبه كې د دواړو خبرې موجود نه دي خكه چې د مكاتبه نكاح ددې د رضا مندي نه بغير نه نافذ كېرې او مهر به هم ددې لپاره وي . ددې د مولا لپاره به نه وي . نو د مكاتبه لپاره به د آزاديدلو نه روسته خيارعتق ثابت نه وي

خو كه خوك اعتراض او كړي . چه د مملوكه وينځې په رضامندي سره نكاح شوي وي نو ددې لپاره هم خيارعتق ثابتول پكار نه دي نو ددې خواب دادې چه د مملوكه وينځې د رضا مندي اعتبار نه دي شوي

وكان ان السنة لزوم دليل دا دي چې علت زياتي د ملك دي وقد وجدنا في الكتابية او دا مور په مكاتبه كې موندلې دي لان عذمتها قرآن وطلاقها نشان خكه چې د دې عدت دوي ادوه حيضه او طلاق دوي ادوه دي

هل الكفة ١ ازدياد زياتوي كول ٢ قراءان تشنيه د قرء په معنى د حيض

تفسير - زموږ دليل دادې چه د آزاديدلو نه روسته د خيارعتق علت په معتقه وينځه باندې د طلاق د ملكيت زياتيدل دي اودا علت په مكاتبه كې موجود دي خكه چې د مكاتبه عدت د آزاديدلو نه وړاندې دوي ادوه حيضه وو . اود آزاديدلو نه روسته به درې حيضه شي . دغه ټول د آزاديدلو نه وړاندې ددې خاوند د دوي ادوه طلاقو مالك وو . په آزاديدلو سره به د درې طلاقو مالك وي . نو هر كله چې د خيارعتق علت په مكاتبه كې موجود دي . نو د مكاتبه د آزاديدلو نه روسته به ددې لپاره هم خيارعتق حاصل وي

د مولا د اجازت نه بغير د وينځې نكاح كولونه روسته آزاديدل اوده نكاح حكم

وان تزوجت أمة بغير إذن مولاها او كه وينځې نكاح او كړو بغير د اجازت د مولى خپل نه ثم اعتقت صبر النكاح بيا آزاده شوه نو نكاح ي صحيح دي لانهم امن أهل العتق خكه چې دا د اهل عبارت نه ده وامتناء النفوذ الحق المولى وقد ذاك او . متناع د نفوذ د حق د مولى په وجه سره وو كوم چې زائل شو ولا خيار لها او دې لره به خيار نه وي

تفسير - په عبارت كې دوي ادوه خبرې دي يوه داچه وينځې بغير د مولا د اجازت نه نكاح وكړله بيا دا وينځه آزاده كړې شوه . نو دا نكاح به صحيح نافذ وي . دويمه داچه ددې وينځې لپاره به خيارعتق حاصل نه وي . د نكاح د صحت دليل دادې . چه مقتضى د نكاح موجود دي خكه چې ركن د نكاح (ايجاب او قبول) ددې د اهل نه صادر شوي دي . خكه چې وينځه د عاقله بالغه كيدلو په وجه د تعبير كونكو د اهل څښ ده . او مانع د نكاح منتفى شو . خكه چې نفوذ د نكاح د مولا د حق په وجه ممنوع وو . او حق د مولا په آزاديدلو سره زائل شو . نو هر كله چې مقتضى موجود او مانع منتفى دي نو نكاح صحيح شوه .

لان النفوذ بعد العتق خكه چې نفوذ د ازادۍ نه روسته شوي دي فلا تحقق زيادة اليك كذا اذا زوجت نفسها بغير إذن متحقق به نه وي زياتي د ملك لكه چې هر كله د ازادۍ نه روسته خپل نكاح پخپله او كړي .

تفسير - د خيار د عدم ثبوت وجه داده . چه نكاح د وينځې د آزاديدلو نه روسته نافذ شوي ده . نو په زادولو سره د ملك زياتوالي نه دي متحقق شوي . نو هر كله چې د خيار علت موجود نشي . نو ددې معتقه وينځې لپاره به

خیار هم ثابت نه وی. اودا داسی ده. لکه د آزادولو نه روسته که دې پخپله خپله نکاح کوله. نو دې ته به خیار حاصل نه وی. دغه ډول به دلته کي هم حاصل نه وی.

د مولا د اجازت نه بغیر د وینځي د مهر مثل نه په زیات باندې نکاح څول

إِنْ كَانَتْ تَزَوُّجَتْ بِغَيْرِ إِذْنِهِ عَلَى الْفِيءِ أَوْ كَرِهَتْ بَغَيْرِ إِجَازَتِ دَ مَوْلَى نَه په هزار درهمو باند **وَمَهْرٌ مِثْلُ مَا تَزَوَّجَتْ** او دې سل وه **فَدَخَلَ بِهَا زَوْجَهَا** او دخول ږي ورسره او کړو خاوند د دې **أَعْتَبَ مَوْلَاهَا** بیا آزاده کړه دې لره مولى د دې **فَالْمَهْرُ لِلْمَوْلَى** نو مهر به ئې د مولى دې

توضیح:- صورت د مسئلې دادې چه وینځي د خپل مولا د اجازت نه بغیر نکاح او کړله. او مهر ئې زر درهمه مقرر کړل. حالته که مهر صرف سل درهمه دی. بیا خاوند دخول او کړلو ددې نه روسته مولا خپله وینځه آزاده خولې شوی دی. ددې لپاره چې معلومه شی. که مسمی د مهر مثل نه زیات وی. نویا به هم د مولا لپاره وی په دې شرط چې دخول قبل العتق وی.

لأنه استوفى متاعه مملوكة للمولى خكه چې هغه داسې منافع وصول کړی دی کوم چې د آقا مملوک دی توضیح:- دلیل ددې دادې. چه خاوند داسې منافع حاصل کړی دی. چه د مولا مملوک دی. نو بدل یعنی مهر به هم د مولا لپاره واجب وی.

وَأَنْ لَمْ يَدْخُلْ بِهَا حَتَّى أَعْتَبَ أَوْ كَه خاوند ورسره دخول نه وه کړې تر دې چې آقا آزاده کړه **فَالْمَهْرُ لَهَا** نو مهر به د دې وی **لأنه استوفى متاعه مملوكة لها**. خكه چې خاوند داسې منافع وصول کړل کوم چې د وینځي مملوک دی.

توضیح:- که د مولا د آزادولو نه روسته خاوند دخول کړې وی. یعنی دخول بعد العتق دې. نو مهر به د معتقه وینځي لپاره وی. خكه چې په دې صورت کي خاوند داسې منافع وصول کړیدی. چه د وینځي لپاره مملوک دی. نو بدل یعنی مهر به هم د وینځي لپاره واجب وی.

وَالْمَهْرُ لِلْمَوْلَى أَلْفُ أَلْفٍ أَوْ د مهر نه مراد یو هزار مسمی دې **لَأَنَّ تَقَادُ الْعَقْدَ بِالْعَتَقِ اسْتَدَّ إِلَى وَقْتِ وَجُودِ الْعَقْدِ** خكه چې د عتق په وجه سره د عقد نفاذ د وجود د عقد د وخت اړخ ته منسوب دې **فَصَحَّتِ التَّسْمِيَةُ وَوَجِبَ الْمَهْرُ** نو تسمیه صحیح او مسمی به واجب وی

حل اللغة ① نفاذ نفاذ کیدل ② استند: تکیه و هلي ده اضافت ئې شوي دي [توضیح:- دا عبارت د یو اعتراض ځواب دې. اعتراض دادې. چه د دخول قبل العتق په صورت کي د مولا لپاره د مهر مثل په مقدار واجبول پکار دی. او کوم چې د مهر مثل نه زیات وی. هغه دې ښځې ته ورکړې شی. خكه چې من کل وجه د بضع قیمت مهر مثل دې. او بضع د مولا ملک دې. نو د بضع قیمت د مولا لپاره کیدل پکار دی. د قیمت نه زیاتی د مولا لپاره کیدل پکار نه دی. صاحب د هدایه **بُيِّنَ** په ځواب کي فرمائی. چه د مهر نه مراد زر مسمی دې. مهر مثل مراد نه دې. خكه چې د وینځي د آزادیدلو په وجه د عقد نفاذ د عقد د وجود وخت اړخ ته منسوب کیږي. یعنی کوم وخت چې نکاح منعقد شوي وه. په زر مسمی باندې. نو دا تسمیه به صحیح وی. او مسمی به واجب وی. صرف دا خبره ده. که د دخول نه روسته آزاده شوي وی. نو دا مهر به د مولا وی. او که دخول نه وړاندې آزاده شوي وی. نو دا مهر به هم ددې وینځي وی.

وَلِهَذَا أَعْتَبَ مَهْرَ آخِرِ الْوَلَدِ فِي نِكَاحِ مَوْثُوفٍ په دې وجه په نکاح موقوف کي د وطی په وجه سره بل مهر نه واجب کیږي **لَأَنَّ الْعَقْدَ قَدْ اسْتَدَّ بِاسْتِدَاءِ النَّفَاقِ** خكه چې د استناد د نفاذ په وجه سره عقد متحد دې **فَلَا يُوجِبُ إِلَّا مَهْرًا وَاحِدًا** نو نه به و جبري مگر یو مهر لره.

توضیح:- هم په دې وجه د عقد نفاذ د عقد وجود اړخ ته منسوب دې په نکاح موقوف کي به د وطی په وجه دومه مهر واجب نه وی مثلاً وینځي د مولا د اجازت نه بغیر نکاح او کړله بیا مولا اجازت ورکړلو نو دا به نشي کیدلې چه د اجازت نه وړاندې کومه وطی شویده دهغي مهر به واجب وی. بیا د اجازت نه روسته په وطی کولو سره به مسمی واجب وی. خكه چې په اجازت سره هر کله هغه عقد نافذ شو کوم چې موقوف وو. نو کویا د عقد په وخت اجازت اوشو نوهره یوه وطی په نکاح جائز کي واقع شوه نو یو مهر به لازم وی. یعنی نفاذ د عقد وخت اړخ ته منسوب کولو سره یو عقد پاتې شو. دوي اوده عقدونه نه دي. او په یو عقد سره یو مهر واجب کیږي. نو دلته کي به هم یو مهر واجب وی.

د خوي وینځي سره ممانعت اودې مسئلې

وَمَنْ وَطِئَ أَمَةً أَيْتَهُ أَوْ جَا جې وطی او کړه د خپل خوځي د وینځي سره **فَوَلَّتْ مِثْلَهُ** نو بچي ږي ترې راوړي **فَإِنْ أَمَّا** **وَكَلَّيْلَهُ** نو دغه وینځه د پلار ام ولده ده **وَعَلَيْهِ قِيمَتُهَا وَلَا مَهْرَ عَلَيْهَا** او په ده د وینځي قیمت واجب دي او مهر پر نشته **وَمَقْعَتِ الْمَسْأَلَةِ أَنْ يَدْعِيَ الْأَبَ**. او د مسئلې مراد دا دې چې پلار د دې بچي دعوه او کړي

توضیح:- صورت د مسئلې دادې. چه پلار د خپل خوي وینځي سره وطی او کړله ددې وطی په نتیجه کي د وینځي بچي پیدا شو. نو دې وینځي ته به د پلار ام ولد و نیلې شی او په پلار به ددې وینځي قیمت واجب وي. اگر چه پلار فقیر وی. اود بچي قیمت به واجب نه وی. خو په پلار به مهر واجب نه وی. صاحب د هدایه **بُيِّنَ** فرمائی. چه دا وینځه په هغه وخت د پلار ام ولد وی. چه کله پلار ددې بچي د سب دعوی او کړي چه د بچي زما د نطفې نه پیدا دي. او پلار آزاد عاقل مسلمان وی.

وَوَجِبَ أَنْ لَمْ يُولَدْ مَالِكٌ مَالُ أَيْتِهِ لِلْحَاجَةِ إِلَى الْبَقَاءِ وَجِهَ ئې دا ده چې د پلار د پاره د خوځي د مال د مالک کیدو ولایت دې د احتیاج الی البقاء په وجه **فَلَمْ تَمْلِكْ جَارِيَتَهُ لِلْحَاجَةِ إِلَى سَيِّئَةِ التَّاهُنِ** ده لره به د ملک کیدو د وینځي د خوځي ولایت وی د خپلو اوبو د محفوظ ساتلو د اړتیا په وجه

حل اللغة ① صيانة: ساتنه ② العارية: وینځه

توضیح:- دلیل ددې دادې چه پلار ته دا ولایت حاصل دې چه دې د خپل خوي د مال مالک شی دخپل ځان پاته ساتلو دپاره. خكه چې په حدیث کي دی. **[أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَيْتِكَ]** یعنی ته اوستا مال ست د پلار لپاره دې د حضرت عائشه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا** نه روایت دې. چه **[أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ وَلَدَ الرَّجُلُ مِنْ كَبْشَةٍ فَكُلُوا مِنْ أَسْوَاطِهِمْ]** یعنی دسری اولاد دده د کسب ځني دي. نو ددوی د ملونو نه خوری د عمرو بن شعيب **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** نه روایت دې. **[أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ مِنَ الْأَوْدَانِ مَنْ كَسَبَ الْأَوْدَانِ]** یعنی نبی کریم **ﷺ** فرمائی دی چه ستاسو اولاد ستاسو بهترینه گټه ده. نو ستاسو د خپل اولاد د گټې نه خوری او هر هغه کس چې د نفس د بقا په وجه ده ته د خپل خوي د مال مالک جوړیدلو صلاحیت حاصل دې. ده ته دخپلو اوبو د محفوظ ساتلو په وجه دخپل خوي د وینځي مالک جوړیدلو صلاحیت هم حاصل دي.

عَزَّارُ الْحَاجَةِ إِلَى الْبَقَاءِ نُسْبُهُ فَوُتِنَا إِلَى إِبْقَاءِ نُسْبِهِ صَرْفَ دومی ده چې د ابقاء د نسل اړتیا کمتر دې د ابقاء د نفس په نسبت **فَلَيْدَ إِيْتَمَارُكَ الْجَارِيَةِ بِالْقِيمَةِ وَالطَّعَامِ وَفِيهِ نُسْبُهُ** په دې وجه په قیمت سره به د وینځي مالک وی او د طعام مالک به وی بغیر قیمت نه

حل اللغة ① ابقاء: پاته پاتې کول

توضیح:- دا عبارت د یو اشکال ځواب دې. اشکال دادې که صیانت د ماء د نفس د بقاء پشان دې نو په پلار باندې د وینځي قیمت واجبول پکار نه دی لکه څنگه چې دخوراک څکښ په خیزونو کي په پلار باندې قیمت نه واجب کیږي. علامه مرغینانی **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په ځواب کي فرمائی چه د نسل د بقاء اړتیا د نفس د بقاء د اړتیا نه

کتاب النکاح

کتر دي. هم داوجه ده. چه زوي به په په دي باندې نشي مجبورولي. چه دي پلار ته د استيلا د لپاره وينځه ورکړي. ځکه چې دا ضروري نه ده. نوهم ددي توپير په وجه به پلار د وينځې، مالک بالقيمت، وي. اود طعام به بغیر د قيمت مالک وي.

ثم هذه الیك ثبت قبل الاستيلاء علیها دا ملك د استيلا د نه مخکې ثابتېری د استيلا د پاره شرط کيدل هم ثابت نه دي. اذالمصحة حقيقة الیك اوخته، وکل ذلك غير ثابت لایب فیها حتی يجوز له التزوج بها تر دي چې د پاره تروح جائز دي د وينځې سره فلا بد من تقديمه نو ضروري دي مقدم گنول د ملك قېمت آن الوطء فلاهی ملکه نو دا ظاهره شوه چې وطي د ملك اب سره متصل ده فلا یزومه العقر. نو په پلار به عقر لازم نه وي

تريخ:- دا عبارت د يواعتراض خواب دي. حاصل د اعتراض دادې چه د استيلا د لپاره ضروري دي چه وطي په ملك كي شوې وي. لکه مثلاً په مملوکه وينځه كي وطي شوې وي. يا په مكاتبه وينځې كي، او دلته نه د پلار لپاره په حقیقت كي ملك ثابت دي او نه حق د ملك شته. هم دا وجه ده چه د خوی د وينځې سره د پلار نکاح جائز ده که د خوی په وينځه كي د پلار لپاره حقیقت ملك یا حق د ملك وي نو ددي سره به نکاح درست نه وه بهر حال پلار لپاره د خوی په وينځه كي چې هرکله نه په حقیقت كي ملك ثابت دي. او نه حق د ملك شته نو دا وينځه دده ام ولد څنگه کيدلې شي. او چونکه د غیر په ملك كي وطي شوې ده نو په پلار د وطي په وجه عقر (تاوان) واجبیدل هم پکار دي. خواب ضروري د پلار ملك په وطي باندې مقدم منلې شوې دي چه د پلار فعل حرام واقع نشي يا په دي وجه چې ملك د استيلا د صحت لپاره شرط دي. او شرط د شي نه مقدم وي نو هرکله چې د شرط کيدلو په وجه ملك په وطي باندې مقدم دي نو دا خبره ښکاره شوه. چه وطي د پلار په ملك كي واقع شوې ده. او هرکله چې وطي په ملك كي موجود شوه. نو په پلار به عقر هم واجب نه وي ځکه چې مملوکه سره وطي کاوه باندې عقر نه لازمېږي

و قال زفر والشافعي: يجب المهر امام زفر او امام شافعي فرمائي چې مهر به واجب وي لا یتکفلان الیك حکماً الاستيلاء کما فی الجارية المشترکة ځکه چې دوي ملك لره ثابتوي حکماً د پاره د استيلا لکه په وينځه مشترکه كي چې وي وحکم الشی یعقبه والمأنة معروفة. او حکم د شی د شی نه روسته وي او مسئله مشهوره ده

هل للغة* ① استيلاء ام ولد جوړول ② یعقب روستو راځي

تريخ:- امام زفر او امام شافعي فرمائي چه په دي صورت كي به په پلار باندې مهر واجب وي. دليل دادې چه دا دواړه بزرگان ملك د استيلا د حکم گرځوي او حکم د شی د شی نه روسته وي. نو د پلار ملك به د وطي نه روسته ثابت وي. او هرکله چې د پلار ملك د وطي نه روسته موجود شو. نو گویا پلار د غیر مملوکه وينځې سره وطي کړې ده. اود غیر مملوکه سره د وطي په صورت كي مهر او عقر واجبېږي. نو په پلار به ددي وطي په وجه مهر واجب وي. لکه په مشترک وينځه كي يعنی يوه وينځه د پلار او خوی په مینځ كي مشترک ده. بيا ددي مشترک وينځې بچي پيدا شو پلار ددي بچي د نسب دعوی او کړله. نو د پلار څخه به ددي بچي نسب ثابت وي او په پلار به بلاجماع نصف عقر واجب وي امام زفر او امام شافعي فرمائي چه په جاريه مشترکه كي د پلار يوه ول ملك قائم دي ددي باوجود په پلار باندې عقر واجب شوې دي. نو په کوم صورت كي چې د پلار ملك بالکل قائم نه دي نو په دي صورت كي خو په درجه اولي پلار باندې عقر واجبول پکار دي ددي حصرانو د قياس خواب دادې چه په ذکر شوې مسئله كي ملك په وطي باندې د اړتيا په وجه مقدم منلې شوې دي چه په غیر ملك كي وطي واقع نشي. او په دي مسئله كي چونکه يوه ول ملك موجود دي چه د استيلا د صحت لپاره کافی دي په دي وجه د ملك د تقديم څه اړتيا نشته. دا مسئله د جامع صغیر به شروح كي مشهوره ده چه زموږ په نیز به ملك د استيلا نه وړاندې د شرط په حیثیت سره ثابت وي

کتاب النکاح

اود امام زفر او امام شافعي فرمائي چه په نیز به ملك د استيلا نه روسته د حکم په حیثیت سره ثابت وي

د خوی وينځې سره نکاح. اود بچي په زېږدل د مهر وجوب

قال ولوگات الابن تزوجاً یا نه که خوی د خپلې وينځې نکاح د خپل پلار سره او کړو وکړنه سا دعي بچي راوړو ثم تغير أم ولد له نو دا د پلار ام ولده نه شي گرځيدې ولا قیمة علیه او به په پلار قیمت وي وعقبه مهر او په ده به مهر وي ولکدها خرا او د دي وينځې بچي به آزادي وي لانه صم التزوج عندنا فلا یلشافعي ځکه چې صحیح دي تزوج زموږ په نزد په خلاف د شافعي

تريخ:- صورت د مسئلې دادې چه يوخوی د خپل پلار سره د خپلې وينځې نکاح او کړله بيا ددي وينځې به د پلار د نطفې نه بچي پيدا شو نو دا وينځه به د پلار ام ولد نه وي اونه به په پلار پسې د خوی لپاره دي وينځې قیمت واجب وي. البته په پلار به مهر واجب وي او ددي وينځې کوم اولاد چې د پلار د نطفې نه پيداشي. آزاد به وي.

لایه دي اړه كي اختلاف دي. چه د خوی دوينځې سره د پلار نکاح جائز ده او که نه ده. حاتف زفر د حواز قائل دی. او امام شافعي دعدم جواز قائل دي

لایه امام شافعي دليل دادې چه د خوی په مال كي د پلار لپاره حق ملك ثابت دي. [انت ومالك لايسك] په وجه هم دا وجه ده. که پلار د خپلې وينځې سره وطي او کړه. اودا ئي حرام گنول. بيا به هم په پلار باندې حد نه لازمېږي. او هر هغه کس چې د هغه لپاره په کومه وينځه كي د ملك حق حاصل وي. دهغې وينځې سره دده نکاح جائز نه ده. نو د خوی وينځې سره به د پلار نکاح جائز نه وي.

ثم قال مالك الأب د ملك د پلار نه د وينځې د خلی کيدو په بنا لا یزي أن الابن ملکه من کل ونحو آيا ته نشي کتلي. چې خوي من کل وجه د وينځې مالک دي کين التحال أن يملکها الأب من ونحو دا محاله ده چې پلار مالک شي د دي وينځې من وجه

تريخ:- د احناف دليل دادې چه د خوی وينځه د پلار د ملك نه بالکل خلی ده لکه تسو عور او کړي. چې زوي ددي وينځې من کل وجه مالک دي دمن کل وجه مالک کيدلو دليل دادې. چه د خوی لپاره ددي سره وطي کول حلال دي. او که آزاده ئي کړي. نو آزادي به واقع شي هرکله چې زوي من کل وجه مالک دي نو دا خبره امر محال ده. چه پلار ددي وينځې من کل وجه يا من وجه مالک وي. ځکه چې [جمع بين الملکين لشخصين في محل واحد في زمان واحد] ده.

وگذا یملك من التفرقات ما لا یقی معه ملک الأب دغه ډول خوي د داسې تصرفاتو مالک دي د کومو سره چې د پلار ملکیت پاته نه شي پاتې کيدای لوگات. فذل ذلك علی انتفاء ملکه که دغه وي نو دا د ملك اب په انتفاء دال دي

تريخ:- دویمه وجه داده. چه زوي په دي وينځه كي د داسې تصرفاتو مالک دي. چه که ددي تصرفاتو سره د پلار ملك وو. بيا هم پاته نه پاتې کيدله. مثلاً زوي ددي خپلې وينځې د خرڅولو، هبه کولو، آزادولو، او په اچاره ماندي د ور کاوه مالک دي. نو دا هم د پلار د ملك په نه کيدلو باندې دلالت کوي.

لا اله یستطیع الحد للشبهة لیکن حد د زنا په وجه د شبهې ساقطېږي فاذا جاز انکسار ماؤه مصولاً به نو هرکله چې نکاح جائز شونو د پلار اوبه د نکاح په وجه محفوظې شوې فلزمثبت ملک الیمن نو ملک یمین ثابت نه شو فلا تغير أم ولد له ولا قیمة علیه فیها ولا فی ولیدها نو وينځه د پلار ام ولده نه شوه او نه به په پلار قیمت واجب وي نه په وينځه كي نه د دي په ولد كي لانه لم یملکها ځکه چې پلار د دي مالک نه شو وعقبه مهر لا یزایه بالکسیر او په پلار مهر دي د التزام کاوه د نکاح په وجه

كتاب النكاح

ترويح - دا عبارت د امام شافعي رحمه الله د دليل خواب دي. حاصل د خواب دادې چه د پلار نه د زنا حد، د ملك د شبه په وجه ساقطېږي. په ظاهر د حديث [انت ومالك لايك] باندې د عمل كاوه په وجه.

بهر حال هر كله چې د خوي وينځه د پلار د ملك نه خالي ده. نو د پلار نكاح به درست وي هر كله چې د پلار نكاح درست شوه نو دده اوبه د نكاح په وجه محفوظ شوي. نو د پلار لپاره د ملك يمين ثابتولو هيڅ اړتيا نشته. او هر كله چې د پلار لپاره د خوي په وينځه كي ملك يمين نه ثابتېږي. نو دا وينځه به د پلار ام ولد هم نه وي او په پلار به نه د وينځي قيمت واجب وي او نه دې د بچو، ځكه چې پلار د دواړو مالك نه دي. خو په پلار به مهر لازم وي ځكه چې ده د نكاح په ذريعه د مهر التزام كړې دي.

فَوَلَدُهَا حُرٌّ وَابْنُ بَيْعٍ د وينځي به آزاد وي لَكُمُ مَنَكَه اُخُوهُ ځكه چې د ده زور د ده مالك دي فَيُعْتَقُ عَلَيْهِ بِالْقَرَابَةِ نو آزاد شو په ده باند د قرابت په وجه.

ترويح - او دې وينځي نه چې د پلار د نطفې نه كوم بچي پيد شي. هغه به آزاد وي. ځكه چې د وينځي بچي د مولا ملك وي. او دلته كي مولا دې بچي زور دي. نو د قرابت په وجه به دا ماشوم په خپل مولا (زور باندې) آزاد وي. د حديث [من ملك فمارحم محرم معق عليه] په وجه.

د آزادي بشي خپل خاوند غلام آزادولو سره د نكاح حكم

قَالَ اِذَا كَانَتِ الْمَرْءَةُ تَحْتَ عَبْدٍ كَهِ اَزاده بڼه د غلام لاندې وه فَقَالَتْ لِمَوْلَاةٍ اُعْتَقْتَنِي بِالْفِ باندې نو دې د هغه آقا ته او وي چې دې آزاد كړه خدا د اړخ نه په هزار درهم **فَقُلْتُ قَدْ اَتَيْكَ اَمْرٌ** نو هغه داسې او كړل نو نكاح ي فاسد شو **وَقَالَ زَوْجُهُ لَهَا لَا تَقْدَاوِ زَفَرِي** فرماني چې فاسد نه دي

ترويح - صورت د مسئلې دادې چه يوه آزاده بڼه د يو غلام منكوچه ده بڼې دخپل غلام خاوند مولات اوونيل چه دا غلام زما دارخه د زر روپو په عوض آزاد كړه. مولا اوونيل. ما آزاد كړلو نوبه دې صورت كي د ايمه ثلثه بڼه په نيز نكاح فاسد شوه اود امام زفر رحمه الله په نيز فاسد نه ده.

وَأَصْلُهُ أَنَّ بَيْعَ الْعَتَقِ عَنْ الْأَمْرِ عِنْدَ نَاحَتِي يَكُونُ الْوَلَاةُ أَوْ أَصْلُ بَيْعٍ دې كي دا دې چې زموږ په نزد آزادي د امر د اړخ نه واقع كيږي تر دې چې ولا به دا لره وي وَلَوْ تَوَيَّ بِه الْكُفَّارَةُ او كه امر په دې سره د كفاري نيت او كړو **يُخْرِجُ عَنْ عَتَقَانِ كِفَارُهُ** به ي د ذمې نه اوځي وَعِنْدَ بَيْعِ عَنْ الْأَمْرِ او د زفر رحمه الله په نزد واقع كيږي د مامور نه

ترويح - د احلاق بيا (بنيتاد) هم دادې چه زموږ په نيز آزادي د امر يعني د حره د اړخه واقع شويده تر دې چې ولايت به هم د امر لپاره وي او كه امر په دې آزادي سره د كفاره نيت كړي وي. نو د امر دارخه به كفاره ادا شي او امر به د كفاري د ذمه واري نه خلاص شي. اود امام زفر رحمه الله د اړخه به آزادي د مامور (مولا) د اړخه واقع شي.

لَا تَلْطَفُ أَنْ يَتَّقِيَ الْأَمْرُ عِنْدَ عَتَقِهِ وَهَذَا مُحَالٌ ځكه چې امر د اړخ نه آزاد كړي او دا محال دي لِأَنَّهُ لَا يَتَّقِي فَمَا لَا تَلْطَفُ أَنْ تَقْتُلَ قَتْلَهُ بَيْعُ الْتَلْطَفِ ځكه چې په هغې شي كي آزادي نشته د كوم چې بنده مالك نه وي نو طلب صحيح نه شو فَيَتَّقِي الْعَتَقُ عَنْ الْأَمْرِ. په دې وجه آزادي به د مامور د اړخه واقع وي

ترويح - د مامور زفر رحمه الله دليل دادې چه امر يعني حره د خپل خاوند د مولا نه دې خبرې درخواست او كړو چې دې خپل غلام ددې دارخه آزاد كړي اودا امر محال دي. ځكه چې سړي د كوم شي مالك نه وي په هغې كي دده دارخه آر دي به واقع كيږي نو د امر يعني د حره د آزادي درخواست كول صحيح نه دي. نو د غلام دا آزادي به د مامور د اړخه واقع وي. د امر د اړخه به واقع نه وي

وَلَا تَلْطَفُ لَكُنْ تَصِحُّهُ بِطَرَفِ الْإِخْتِصَارِ مَوْ د دليل دا دي چې دې تصحيح ممكن ده په تقديم د ملك سره په طريق د انصاف اِذَا لَمْ يَكُنْ لَكَ بَيْعُ عَتَقِهِ ځكه چې د امر د اړخ نه ملك شرط دي د صحت د عتق د

كتاب النكاح

پاره قَبِيلَةُ قَوْلُهُ اُعْتَقَ طَلَبُ التَّلْطَفِ مِنْهُ بِالْأَلْفِ نُو شي به د امر قول اعتق د مامور د اړخ ته تلست لره صحت كول د هزارو په عوض **لَمْ أَمْرُهُ بِالْإِخْتِصَارِ عِنْدَ الْأَمْرِ عَتَقَهُ بَيَا** د ده حكم ور كول د امر د اړخ نه د غلام آزادولو شي **قَوْلُهُ اُعْتَقَ عَتَقْتُ مِنْهُ** اود د مامور قول اعتقت امر لره به مالك جوړول شي **لَمْ أَمْرُهُ بِالْإِخْتِصَارِ عَتَقَهُ بَيَا** د ده د اړخ خنده اړ دولي شي **وَأَقَاتَتْ أَلِيكَ بِالْأَمْرِ** ځكه چې د امر لپاره ملك ثابت شو **قَدْ اَتَيْكَ اَمْرٌ لِلشَّافِي بَيْنَ الْيَلَكُنْ** نو نكاح فاسد شو د وجهي د منافات نه په مابين د دور ملكو نو كي،

هل للنفقة ① امكن ممكن ده ② تصحيح صحيح كول ③ الاعتاق آزادول

ترويح - زموږ دليل دادې چه د امر كلام د لغو نه د بېج كاوه لپاره به ددې د صحيح كولو كوښښ كولې شي په داسې حال كي چې د امر كلام صحيح كول هم ممكن دي. په دې طريقه چې د امر د اقتضاء لپاره ملك مقدم او منلې شي. ځكه چې د عتق د صحت لپاره ملك شرط دي. اوس به د امر يعني د حره د قول [اعتق عني بالف] تقديري عبارت داسې وي. [بمع عني بالف ثم كن وكيلي بالاعتاق] يعني زما په لاس دا غلام د زرو په عوض خرڅ كړه بيا زما د اړخه وكييل شه. اودا آزاد كړه په خواب كي د مولا قول د [اعتق] تقديري عبارت به داسې وي [بعك واعتقه عنك] يعني ما په تا در خرڅ كړو. او ستا د اړخه مي آزاد كړو. نو هر كله چې اقتضاء بيع او موندلې شوه. نو د امر يعني د حره لپاره ملك ثابت شو. نو د ملك نكاح اود ملك يمين په ميسخ كي د منافات په وجه نكاح فاسد شوه.

ازموږ په دليل باندې يو اعتراض كيدلې شي هغه داكه مامور (مولا) د بيع صراحت كړې وي او داسې شي وتيلي وو چه [بعت واعتق] نو په اتفاق به آزادي د مامور د اړخه واقع شوې وه ځكه چې د امر د اړخه د بيع قبوليت موجود نشو. نو هر كله چې د بيع د صراحت په صورت كي د امر د اړخه آزادي واقع نشوه. نو اقتضاء به د بيع په صورت كي په درجه اولي د امر د اړخه آزادي نه واقع كيږي خواب ډير ځله شي صما ثابتېږي. اگر چه صراحتاً نه ثابتېږي مثلاً د مور په رحم كي د جين بيع د مور تبع كيږي او ضمناً ثابتېږي او قصداً نه ثابتېږي.

د دوهم اشكال دادې چه اگر چه د امر لپاره ملك يمين ثابت شو. خو ددې باوجود نكاح فاسدول نه دي پكار په دوې [دوه] وجوهو سره.

يوه وجه داده چه دلته كي د امر لپاره څنگه ملك ثابت شي. فوراً به د اعتاق د حكم په وجه زائل شي. او داسې قسمه ملك د نكاح مفسد نه وي. مثلاً وكييل بالشراء هر كله د خپل موكل لپاره خپله منكوچه واخستله نو د وكييل نكاح فاسد نشوه. ځكه چې د وكييل لپاره څنگه ملك ثابت شي فوراً زائل شي د دې امله خواب دادې چه ملك په ابتداء كي د موكل لپاره ثابتېږي. د وكييل لپاره نه ثابتېږي. لكه څنگه چې د شمس الاتمه رحمه الله غوره مذهب دي. نو د وكييل د نكاح فاسديدلو دسره سوال نه پيدا كيږي. [فتح القدير والكفديه]

دويمه وجه دا ده چې دلته كي د امر لپاره ملك اقتضاء ثابت دي او كوم شي چې اقتضاء ثابتېږي هغه ضرورة ثابتېږي. او كوم خيز چه ضرورة ثابتېږي. هغه د اړتيا په اندازه ثابتېږي. او اړتيا په دې پوره كيږي چه د امر د اړخه آزادي واقع شي. نو دا ملك يمين به د نكاح فساد اړخ ته نه متعدي كيږي د دې امله خواب دادې چه كله شي ثابتېږي. نو د ټولو لوازمو سره ثابتېږي. اود نكاح فساد هم د ملك په لوازمو كي يوازي دې. نو نكاح به فاسد وي.

د آزادي بشي خپل خاوند غلام بغير د عوض نه دده به مولا باندې آزادول اود نكاح حكم

وَلَوْ كَانَتْ أَعْتَقَتْ عَتَقَتْ وَلَمْ تَسْمَعْ مَالًا او كه چې دا نې او وي چې دې خدا د اړخ نه آزاد كړه او مال ي دكر نه كړو **أَمْرُ قَدْ اَتَيْكَ اَمْرٌ** نكاح به فاسد نه وي **وَالْوَلَاةُ الْمُتَّقِي** او لاء به د معتق د ياره وي **وَقَدْ اُعْتَقْتُ اَبِي حَبِيبَةَ وَنَحْنُ**

كتاب النكاح

(۱) دا د طرفينو څخه په نزد ده

توضیح:- صورت د مسئلې دادي چې آزادي ښځې د خپل غلام خاوند مولا ته اوونيل چې دې زما د اړخه آزاد کړه. اود مال ذکر نهې اونکړو. نو د طرفينو څخه په نيز به نكاح فاسد نه وي او ولاء به د معتق يعنې مولا لپاره وي

وَقَالَ أَبُو يُونُسَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ هَذَا وَالْأَوَّلُ سَوَاءٌ إِمَامٌ أَوْ يَوْسُفٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَرَمَانِي چې دا او اوله برابر دي لِأَنَّهُ يَقْتَضِي تَمْلِيكَ بِلَا عَوْضٍ بَلَا عَوْضٍ تَصَحُّبًا لَتَقَرُّ بِهِ خُكْمٌ چې تملیک بلا عوض به مقدم کولای شی تصرف د امر لره صحیح جوړولو د پاره وَتَنْقُطُ اعْتِبَارُ الْقَبْضِ أَوْ د قَبْضِي اعْتِبَارُ بَلَا سَاقِطٌ شَى

توضیح:- او امام ابو یوسف رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرماني چې دامستله او رومي دواړه یو شان دي. يعنې لکه څنگه چې په اوله مسئله کې آزادي د امر د اړخه واقع شوې وه. او نكاح فاسد شوې وه. دغه ډول په دې مسئله کې به هم آزادي د امر (حره) د اړخه واقع وي اونكاح به فاسد وي.

د امام ابو یوسف رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دليل دادي چې لکه څنگه په رومي مسئله کې د عاقل كلام د لغو کولونه د بیج کوه لپاره تملیک بالعوض يعنې بیع اقتضاء مقدر منلې شوې وه. دغه ډول په دې مسئله کې امر چه عاقل دي دده د تصرف صحیح جوړولو لپاره تملیک بلا عوض، يعنې هبه به اقتضاء مقدر منلې شی. او تقدیری عبارت به داوی چې آزادي ښځې د غلام مولا ته اوونيل چې رومي د غلام زما لپاره هبه کړه. بیا زما د اړخه وکیل جوړ شه. او دې آزاد کړه. مولا اوونيل چې ماداسې اوکړل. يعنې اول مې دا غلام تاته هبه کړلو. بیا ستا د اړخه وکیل جوړ شوم. او آزاد مې کړلو. ددې تقرير نه دا خبره ښکاره شوه چې د غلام آزادي د امر (حره) د اړخه واقع شوې ده. اونكاح هم فاسد شوه.

د امام ابو یوسف رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ په دليل باندې زيات نه زيات دا اعتراض کيدلې شی چې د هبه لپاره قبضه شرط ده. او په ذکر شوی صورت کې موهوب له يعنې د امر د اړخه قبضه موجود شوې نه ده. نو دا هبه به څنگه تام وي.

ځواب:- په اوله مسئله کې د امر د اړخه قول، چې دا د بیع رکن دي. دا ساقط کړې شو. نو قبضه چې د هبه لپاره شرط دي. ددې ساقطول به په درجه اولی ممکن وي. نو لکه څنگه چې په اوله مسئله کې بغیر د قبول نه بیع تمام شوې وه. دغه ډول به په دې مسئله کې بغیر د قبضه نه هبه تام شی.

گَمَّا إِذَا كَانَ عَلَيْهِ كَفَّارَةٌ لَهَا بِأَمْرِ غَيْرِهِ أَنْ يَطْوِمَ عَنْهُ. لکه هرکله چې په ده کفار د اظهار وی او هغه بل چاته د خپل اړخ ته د خوراک ورکاوه امر او کړی

توضیح:- دا داسې ده لکه چې په یوکس باندې کفار د اظهار واجب وي. ده بل ته حکم اوکړو چې زما د اړخه شپیتو مسکینانو باندې خوراک اوکړه. ددې هم دا معنی ده چې اول ماته خوراک هبه کړه. بیا ئې زما د اړخه مسکینانو ته ادا کړه. نو که مامور داسې اوکړل. نو په انصاف به دا کفار اداشی. حالانکه په دې هبه کې قبضه نه ده موجود شوې. نو لکه څنگه چې دلته کې د قبضه شرط ساقط شو. او هبه صحیح شوه. دغه ډول به په دې مسئله کې هم وي چې د قبضه شرط ساقط شو او غلام هبه شو بیا مولا د ښځې د اړخه آزاد کړلو. نو نكاح فاسد شوه.

وَقَالَتْ أُمُّ الْيَمَانِ مِنْ شَرْطِهَا الْقَبْضُ بِالْأَمْرِ د طرفينو څخه دليل دا دي چې د هبې د پاره قبضه شرط ده په نص سره فَلَا تَجُزُّ إِسْقَاطُهُ نَدَى دې ساقطول ممکن نه دي وَلَا لِأَنَّهَا اقْتِضَاءٌ دې لره اقتضاء هم ثابتول ممکن نه

(۱) القول الرابع هو قول الطرفين كذا في فتح القدير (۲۸۲/۳) وردالمختار (۴۱۸/۳) والبحر (۳۶۰/۳) والهندية (۳۳۷/۱) نقلًا عن القول الرابع (۲۹۴/۱).

كتاب النكاح

دې لپاره فعل جني، بخلاف اليمين لأنه تعارف شرعي خكه چې قبضه فعل حسي دي په حلال د بيع نه چې دغه تصرف شرعي دي

توضیح:- د طرفينو څخه دليل دادي چې د هبه لپاره قبضه شرط ده. حديث [لا تصح الهبة إلا مقبوضة] په وجه او قبضه ساقطول هم ممکن نه دي. ځکه چې تبعاً هم هغه شی ساقطیږي کوم چې د سقوط احتمال لري اود هبه په قبضه کې په هېڅ حل کې د سقوط احتمال نه لري په خلاف د رکن د بيع، چې دا د سقوط احتمال لري لکه چې په بیع د تعاطی کې ایجاب او قبول دواړه ساقطیږي. نو، قبضه فی الهبة، د بيع په رکن باندې قیاس کول درست نه دي. او قبضه اقتضاء ثابتول هم ممکن نه دي ځکه چې قبضه فعل حسي دي اود قیاس د قبول د جنس څخه نه دي. نو د [اعتقت] په ضمن کې قبضه ثابتول صحیح دي چې په بیع کې تصرف شرعي دي دا د [اعتقت] په ضمن کې ثابتول صحیح دي.

فَقِيلَ تِلْكَ الْمَسْأَلَةُ الْقَدِيمَةُ عَنْ الْأَمْرِ فِي الْقَبْضِ، او په دې مسئله کې به فقیر په قبضه کې د امیر نائب شی پاتې شو أَمَّا الْقَبْضُ فَلَا يَقْتَضِي تَدْيِشَ عَنِ الْقَبْضِ عَنْهُ نَوَ عِبْدٌ د هغه په قبضه کې څه شي نه واقع کیږي چې دې د امر د اړخ نه نائب شی.

توضیح:- په دې عبارت سره د امام ابو یوسف رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ د قیاس ځواب ورکوي د ځواب حاصل ددې چې هرکله هغه کس په چاچه د ظاهر کفار ده دوهم کس ته حکم اوکړو چې دې زما د اړخه فقیر ته خوراک ورکړي مامور فقیر ته خوراک ورکړلو. نو په دې صورت کې به فقیر د امر د اړخه نائب وي او قبضه به کوي لکه چې فقیر ته کله زکاة ورکړې شی. نو دې د الله عَزَّ وَجَلَّ د اړخه نائب وي. او قبضه کوي. بیا دخپل ځن لپاره قبضه کوي. نو په دې صورت کې هبه بغیر د قبضه نه پاتې نشوه. او پاتې شو غلام، نو مامور چې کله دې آزاد کړلو نو دده په قبضه کې هېڅ شی نه واقع کیږي چې دا غلام د امر د اړخه نائب جوړ شی. نو په دې صورت کې هبه بلا قبضه شوه. نو هرکله چې فقیر په قبضه کې نائب دي نو په یوبل باندې قیاس کول هم صحیح نه دي.

باب نكاح أهل الشرك

ژباړه:- (دا باب د مشرکينو د نكاح په بيان کېږي) دي.

د مشرک تعريف

وَأَمَّا تَزْوِجُ الْكَافِرِ بِالْمُشْرِكِ، او هر کله چې نكاح او کړه کافر د گواهانو نه په غیر [أَوْفَى عَنِ الْكَافِرِ] یا د کافر په عدت کې [وَذَلِكَ فِي دِينِهِ جَائِزٌ] او دا د دوی په دین کې جائز وه [أَمَّا أَسْلَمًا] بیا دواړه مسلمانان شول [أَوْفَى عَلَيْهِ] نو په دغې نكاح به ساتلې شی [وَهَذَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ] (۱) او دا د امام ابو حنیفه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ په نزد ده

توضیح:- یوکافر د کافرې ښځې سره بغیر د گواهانو نه نكاح اوکړل. یا د یوکافر په عدت کې وه. دهغې سره ئې نكاح اوکړل. اودا ددوی په دین کې جائز هم دي. بیا دواړه مسلمانان شو نو په دې اړه کې د امام ابو حنیفه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مذهب دادي چې دواړه به په تیر شوی مذهب باندې پاته ساتلې شی.

وَقَالَ زُفَرِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ النِّكَاحُ قَائِدٌ فِي الْوَجْهِينِ او زفر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرماني چې نكاح ئې فاسده ده په دواړو صورتونو کې: الْأَوَّلُ لَا يَتَعَرَّضُ لِمَقَرِّبِ الْإِسْلَامِ وَالْمَرَّافَةِ إِلَى الْحُكْمِ مگر د اسلام راوړو او حاکماتو ته د مقدمه اوړلو نه مخکې به دوی ته څه نشي وئېلي

توضیح:- او امام زفر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرماني چې په دواړه صورتونو کې نكاح فاسد ده. البته ددوی سره به تعرض نشي کولی. تردې چې دوی مسلمانان شی. یا یو مسلمان عادل حاکم ته مرافعه اوکړي

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كذا في رد المحتار (۴۱۹/۲) والهندية (۳۳۷/۱) نقلًا عن القول الرابع (۲۹۴/۱)

توضیح - صورت د مسئلې دادې چه آزادي ښځې د خپل غلام خاوند مولا ته اوونيل چې دې زما د ازاد کړه ، نو مال دکر نې اونکړو . نو د طرفينو په نيز به نکاح فاسد نه وي . او ولاء به د معتق يعنی مولا لپاره وي .

وَقَالَ أَبُو يُونُسَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ هَذَا أَوَّلُ سَوَاءٍ أَمَامَ أَبِي يُونُسَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَرَمَائِي چې دا او اوله برابر دی لِأَنَّ يَتِيمَ الْيَتِيمِ عَوِضَ تَصْوِيفِ تَعْرِفِهِ خُكْه چې تملیک بلا عوض به مقدم کولای شی تصرف د امر لره صحیح جوړولو د پاره وَتَقَطُّ اعْتِبَارُ الْقَبْضِ او د قبضې اعتبار به ساقط شی

توضیح - او امام ابو یوسف رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرمائی چې د امسئله او رومبي دواړه یو شان دی . یعنی لکه څنگه چې په اوله مسئله کې آزادي د امر د اړخه واقع شوې وه . او نکاح فاسد شوې وه . دغه ډول په دې مسئله کې به هم آزادي د امر (حره) د اړخه واقع وی اونکاح به فاسد وی .

د امام ابو یوسف رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دلیل دادې چه لکه څنگه په رومبي مسئله کې د عاقل کلام د لغو کولونه د بیع کړو د تصرف صحیح جوړولو لپاره تملیک بلا عوض ، یعنی هبه به اقتضاء مقدر منلې شوې وه دغه ډول په دې مسئله کې امر چه عاقل دې دده داوی چه آزادي ښځې د غلام مولا ته اوونيل چې رومبي دا غلام زما لپاره هبه کړه . بیا زما د اړخه وکیل وکیل جوړ شوم . او آزاد مې کړلو . ددې تفریر نه دا خبره ښکاره شوه . چه د غلام آزادي د امر (حره) د اړخه واقع شوې ده اونکاح هم فاسد شوه .

د امام ابو یوسف رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ په دلیل باندې زیات نه زیات دا اعتراض کېدلې شی . چه د هبه لپاره قبضه شرط ده . او په ذکر شوی صورت کې موهوب له یعنی د امر د اړخه قبضه موجود شوې نه ده . نو دا هبه به څنگه تام وي .

لځواب - په اوله مسئله کې د امر د اړخه قول ، چه دا د بیع رکن دې . دا ساقط کړې شو . نو قبضه چې د هبه لپاره شرط دې . ددې ساقطول به په درجه اولی ممکن وی . نو لکه څنگه چې په اوله مسئله کې بغیر د قبول نه بیع تمام شوې وه . دغه ډول به په دې مسئله کې بغیر د قبضه نه هبه تام شی .

کَمَا إِذَا كَانَ عَلَيْهِ كَفَّارَةٌ ظَهَرَ أَنَّهُ قَامَرٌ غَيْرُهُ أَنْ يُظَاهَرَهُ عَنْهُ . لکه هر کله چې په ده کفار د ظهاروی او هغه بل چاته د خپل اړخ ته د خوراک ور کاوه امر او کړی

توضیح - دا داسې ده . لکه چې په یوکس باندې کفار د ظهار واجب وی . ده بل ته حکم او کړو . چه زما د اړخه شپیتو مسکینانو باندې خوراک او کړه . ددې هم دا معنی ده . چه اول ماته خوراک هبه کړه . بیا نې زما د اړخه مسکینانو ته ادا کړه . نو که مامور داسې او کړل . نو په انقضای به دا کفار اداسی . حالانکه په دې هبه کې قبضه نه ده موجود شوې . نو لکه څنگه چې دلته کې د قبضه شرط ساقط شو . او هبه صحیح شوه . دغه ډول به په دې مسئله کې هم وی . چه د قبضه شرط ساقط شو . او غلام هبه شو . بیا مولا د ښځې د اړخه آزاد کړلو . نو نکاح فاسد شوه .

وَهَذَا أَنَّ الْهَبَةَ مِنْ شَرْطِهَا الْقَبْضُ بِالْمَقْبُوضِ د طرفينو په دلیل دا دې چې د هبې د پاره قبضه شرط ده سره فَلَا يَحْتَكِنُ اسْقَاطُهُ نُو دې ساقطول ممکن نه دی وَلَا إِثْبَاتُهُ اقْتِضَاءُ دې لره اقتضاء هم ثابت

(۱) القول الرابع هو قول الطرفين كَذَا فِي فَتْحِ الْمَدِينِ (۲۸۲/۳) وَرَدَ الْمُحْتَارُ (۴۱۸/۳) وَالْبَحْرُ (۳۶۰/۳) وَالْقَوْلُ الرَّاجِحُ (۲۹۴/۱) -

دې لآئِه يَمَلُ جِنِ ، بِخِلَافِ الْيَتِيمِ لِأَنَّهُ تَعَرَّفَ شَرْعِي خُكْه چې قبضه فعل حسی دې په خلاف د بیع نه چې د تصرف شرعی دې

توضیح - د طرفينو په دلیل دادې چه د هبه لپاره قبضه شرط ده د حدیث [لا تَصِحُّ الْهَبَةُ إِلَّا مَقْبُوضَةً] په وجه . قبضه ساقطول هم ممکن نه دی ځکه چې تبعاً هم هغه شی ساقطیږي کوم چې د سقوط احتمال لري . او هبه په قبضه کې په هیڅ حال کې د سقوط احتمال نه لري په خلاف د رکن د بیع ، چه دا د سقوط احتمال لري . لکه چې په بیع د تعاطی کې آیجاب او قبول دواړه ساقطیږي . نو ، قبضه فی الهبه ، د بیع په رکن باندې قیاس کول درست نه دی او قبضه اقتضاء ثابتول هم ممکن نه دی ځکه چې قبضه فعل حسی دې اوفه حسی د قبول د جنس څنې نه دې . نو د [اعتقت] په ضمن کې ثابتول صحیح دی

چې په بیع کې تصرف شرعی دې . دا د [اعتقت] په ضمن کې ثابتول صحیح دی

وَقِيلَ يَلَاكُ الْمَسْأَلَةُ الْفَقِيرُ يَتَوَبُّ عَنْ الْأَمْرِ الْقَبْضِ . او په دې مسئله کې به فقیر په قبضه کې د امیر نائب شی په شو أَمَّا الْعَبْدُ فَلَا يَتَمَرَّضُ فِي يَدِهِ شَيْءٌ وَلَيَتَوَبُّ عَنْهُ نُو عِبْدٌ د هغه په قبضه کې څه شی نه واقع کیږي چې دې د امر د نه نائب شی .

باب نكاح اهل الشرك

ژباړه :- (۱) باب د مشرکینو د نکاح (په بیان کېږي) دې .

د مشرک تعریف

وَأَمَّا تَزْوِجَ الْكَافِرِ بِالْكَافِرِ . او هر کله چې نکاح او کړه کافر د گواهانو نه په غیر اَوْفَى عِدَّةٍ كَافِرٍ یا د عدت کې وَكَذَلِكَ فِي دِيْنِهِمْ جَائِزٌ او دا د دوی به دین کې جائز وه ثُمَّ اسْتَمْنَا بِنَا دواړه مسلمانان شول اقْرَأْنَا دغې نکاح به ساتلې شو .

توضیح - د یوکافر په عدت کې وه د هغې ساتان شو . نو په دې اړه کې د امام ابو یوسف رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ په نزد ده

فرمائی چې نکاح یې فاسد ده په دواړو صورتونو .

لام راوړو او حاکماتو ته د مقدمه اوړلو

کتاب النکاح

وَقَالَ أَبُو يُسُفَ وَنَحْنُ فِي الْوَجْهِ الْأَوَّلِ كَمَا قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَفِي الْوَجْهِ الثَّانِي كَمَا قَالَ زُفَرِيُّ
 صاحبین دې په اول صورت کې د امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ سره دې او په اویم صورت کې د زفر رحمۃ اللہ علیہ سره دې
 تفریق. صاحبین رحمۃ اللہ علیہ فرماني چې په رومې صورت یعنی بغیر د گواهانو نه د نکاح په صورت کې هغه حکم
 دې کوم چې امام صاحب رحمۃ اللہ علیہ فرماني دې. او په دوهم صورت کې یعنی د کافرې معتده سره نکاح کېدو په
 صورت کې هغه حکم دې کوم چې امام زفر رحمۃ اللہ علیہ فرماني دې.

لَهُ أَنْ يَخْطُبَ بَاتِغَاءَةً مَا تَمَرَّ مِنْ قَبْلُ... د زفر رحمۃ اللہ علیہ دلیل دا دې چې خطابات عام دی لکه چې مخکې تیر شو
 تَقَرَّرَ بَعْدَهُ دغه به کفارو ته هم کله وی وَأَمَّا لَا يَتَعَرَّضُ فَمِنْ لَدُنْهُمْ أَعْرَاضًا لَا تَقْرُبُ أَوْ بِه وجه د ذمه به دوی ته تعرض
 شی کولی اعراضاً نه چې د برقرار ساتلو په وجه فَإِذَا تَرَافَعُوا أَوْ اسْتَمَوْا وَالْحَرَمَةُ قَائِمَةٌ وَجِبَ التَّزْوِيجُ أَوْ كَلَهُ چې دوی
 مراغه او کره یا مسلمانان شول او حرمت قائم وو. نو واجب شو تفریق

تفریق. امام زفر رحمۃ اللہ علیہ دلیل دادې چې د شرع خطابات عام دی. مثلاً د الله تعالی قول دې: ((وَلَا تَعْرَضُوا عَنْ صَلَاتِهِ سِوَا
 حَتَّى يَتِمَّ إِلَيْكُمْ أَجَلُهُ)) حتی یبلغ یعنی تاسو د نکاح اراده هم مه کوئ تردې چې مقرره عدت خپل اختتام ته
 اوسئ، او د نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم قول [النکاح إلا بشهود]، بغیر د گواهانو نه نکاح نه کیږي، نو حکم به هم علی
 العموم ثابت وی. او چونکه خطابات عام دی په دې وجه به د کافرانو ته هم لازم وی. البته د کافرانو سره به
 تعرض نشي کولی. ځکه چې ددوی سره د تعرض نه کولو عقد ذمه شوي دي. خودا تعرض نکول په دې وجه نه
 دی چې موږ ددوی دا افعال درست گڼو. بلکه ددې نه اعراض کولی شی. او دوی سره به تعرض نشي
 کولی. لکه چې دوی بت پرستی کوي. او موږ د اعراض په طور دوی سره تعرض نه کوو. خوچه کله دوی خپله
 معامله مسلمان حاکم ته یوسي. یا اسلام قبول کړي. په داسې حالت کې چې حرمت د نکاح موجود وی نو
 اوس په تفریق لازم وی. ځکه چې د الله تعالی ارشاد دې: ((فَأَحْكُمْ بِهِمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْهُمُ أَهْلًا لَهُمْ)) په آیت کې
 د ((بِهِمْ)) ضمیر کافرانو اړخ ته راجع دي. زیاره به دا وی: «اوته فیصله اوکره. د کافرانو په مینځ کې هم ددې
 مطابق کوم چې الله تعالی نازل کړي دې او ددوی د خواهشاتو تابع داری مه کوئ» ددې آیت نه معلومیږي
 چې مسلمان حاکم به د شریعت مطابق فیصله ورکوي.

وَمَا كَانَ حَرَمَةُ نِكَاحٍ الْمُعْتَدَةِ عَلَيْهِمْ عَلَى مَا دَلِيلُ دې چې د معتدې د نکاح حراموالي مجع
 علیه دې فُكَا أَوْلَا مُلْتَمِزِينَ لَهَا نُو كَفَارَ بِهِ دې التزام کونکي وی وَحَرَمَةُ النِّكَاحِ بِغَيْرِ شَهَادَةٍ مُخْتَلَفٌ فِيهَا أَوْ د
 گواهانو نه بغیر د نکاح حرمت مختلف فیه دې وَلَمْ يَلْتَمِزُوا أَحْكَامًا بِجَمِيعِ الْإِخْتِلَافَاتِ. او کفارو د ټولو
 اختلافاتو سره زموږ د احکامو التزام نه دې شوي.

تفریق. د صاحبینو رحمۃ اللہ علیہ دلیل دادې چې د معتق الغیر د نکاح حرمت متفق علیه دې. او حرمت د نکاح، بغیر
 شهود، مختلف فیه دې. ځکه چې امام مالک او ابن ابی لیلی د نکاح بغیر شهود د جواز قائل دی. او کافرانو
 ذمیانو زموږ د متفق علیه احکامو التزام کړي دي. خود مختلف فیه احکامو التزام ټي نه دې کړي بود
 معتد الغیر نکاح حرمت چونکه متفق علیه دې. په دې وجه کافران ذمیان په دې حکم کې د مسلمانانو تابع
 دی. او چونکه د معتد الغیر سره د مسلمانانو نکاح فاسد ده. په دې وجه د کافرانو ذمیانو نکاح به هم فاسد
 وی. او په مسلمانیدلو، یا د مراغه نه روسته به واجب التفریق وی. اود نکاح بغیر شهود حرمت چونکه
 مختلف فیه دې په دې وجه کافران ذمیان به په دې حکم کې د مسلمانانو تابع نه وی. بلکه ددوی د مذهب
 مطابق به معتد الغیر سره نکاح درست وی. اود اسلام قبلولو نه روسته به په هم هغه تیره شوي نکاح باندې
 پاته نه وي.

الْحَرَمَةُ لَا يَنْكِحُ الْبَاطِلَ حَتَّى يَلْتَمِزَ د امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ دلیل دا دې چې حرمت لره حق د شرع

درېم ټوک

کتاب النکاح

جورول ثابتول ممکن نه دې إِلَّا تَهْتَمِلُوا طَبَوْنَ وَتُفَوِّقُوا ځکه چې کفار د حقوقو د شرع مخاطب نه دي وَلَا وَجْهَ لِي
 لِصَاحِبِ الْبَيْتِ حَتَّى يَلْتَمِزَ أَوْ د خاوند حق جوړولو په عوض عدت واجبولو هم څه وجه نشته لِأَنَّهُ لَا يَقْتَضِي ځکه چې
 خاوند د دې معتقد نه دې

تفریق. د امام ابو حنیفه رحمۃ اللہ علیہ دلیل دادې چې د حرمت په وجه به حرمت د نکاح د شارع د حق په اعتبار سره
 ثابتیږي. یا به د نسخې حق په اعتبار سره. اودا دواړه صورتونه ممکن نه دي. د شارع حق جوړول، او ثابتول
 خوځکه ممکن نه دي. چې کافران د شرع د حقوقو مخاطب نه دي. اود خاوند حق جوړول، او عدت واجبول
 ځکه ممکن نه دي. چې خاوند د عدت د وجوب اعتقاد نه لري

بِخِلَافِ مَا إِذَا كَانَتْ تَحْتَ مُسْلِمٍ خِلَافَ د هغې نه چې د مسلمان لاندې وی لِأَنَّهُ يَقْتَضِي ځکه چې مسلمان د دې
 معتقد دې وَأَذَاهُ النِّكَاحُ فَحَالَةُ الْمَرَافَعَةِ وَالْإِسْلَامُ حَالَةُ الْبَقَاءِ او کله چې نکاح صحیح شونو د مراغه او اسلام
 حالت د بقاء دې وَالشَّهَادَةُ لَيْسَتْ شَرْطًا فِيهَا او په حالت د بقاء کې شهادت شرط نه دې وَكَذَا الْعِدَّةُ لِأَنَّهَا
 كَالْمَنْكُوحَةِ إِذَا وَطِئَتْ بِشَبَّهٍ او دغه ټول عدت د حالت بقاء منافی نه دې لکه منکوحه چې په شبهه سره وطنی
 شوي وی.

تفریق. ددې په خلاف که څوک ذمیه کتابیه د یو مسلمان په نکاح کې وی. بیا مسلمان دې به طلاق ورکړي
 نو په دې کتابیه باندې به د خاوند د حق په اعتبار سره عدت واجب وی. ځکه چې مسلمان د وجوب عدت
 معتقد دې. نو په عدت کې به ددې کتابیه نکاح درست نه وی. نو هرکله چې د عدت په وجه د نکاح د حرمت
 ثابتولو دوی اوده صورتونه دي. اودا دواړه ممکن نه دي. نو د یو کافر نکاح به د بل کفر معتد سره
 صحیح وی. او هرکله چې نکاح صحیح ده. نو حالت مراغه اود اسلام قبلولو حالت، حالت بقاء، دې اود بقاء
 په حالت کې شهادت شرط نه دې. هم دا وجه ده. که د نکاح نه روسته گواهان مړه شونو نکاح نه باطلیږي
 او هم دغه ټول عدت د حالت بقاء منافی نه دې. مثلاً د یوکس منکوحه سره ټي په دې خیال نکاح اوکره چې
 ددې خاوند مړ شوي دي. او وطنی هم شوي ده. ددې نه روسته معلومه شوه. چې دې ژوندې دي نو د رومې
 نکاح پاته پاتې کیدلو باوجود به عدت واجب وی. نو ثابت شوه. چې عدت د نکاح د بقاء منافی نه دې.

د مجوسی خپلي مور یا لور سره د نکاح کولو نه روسته ایمان راوړل

فَإِذَا تَزَوَّجَ الْمَجُوسِي أُمَّهُ أَوْ ابْنَتُهُ نُو هر کله چې مجوسی د خپلي مور یا لور سره نکاح او کره فَكُلُّهُمَا بَيِّنَاتٌ بیا ې سلام
 راوړو فَرَّقَ بَيْنَهُمَا نو په دوی کې به تفریق کولای شی

تفریق. صورت د مسئلې دادې. که یو آتش پرست دخپلي مور، یا لور یا په محارم ابدیه کې ټي دکومې یوې
 کسې سره نکاح اوکره. بیا دواړه مسلمانان شو. نو په دې اړه کې د امام صاحب رحمۃ اللہ علیہ قول صحیح دادې چې دا
 نکاح صحیح وه. اود عراق مشانخو په قول باطل وه. هم دا د صاحبینو رحمۃ اللہ علیہ قول دې. خو په دې باندې واړه
 متفق دی. چې د مسلمانیدلو نه روسته به په دواړو کې تفریق کولای شی.

لَأَنَّ نِكَاحَ الْمُحَارِمِ لَهُ حُكْمُ الْبَطْلَانِ فَمَا يَتَّبِعُهُ عِنْدَهَا ځکه چې د صاحبینو رحمۃ اللہ علیہ په نزد نکاح د محارمو کفارو
 په نزد هم د بطلان حکم لري كَمَا دَكُرْنَا فِي الْعِدَّةِ لَكِهِ چې موږ په معتد کې ذکر او کړو وَوَجِبَ التَّعَرُّضُ
 بِالْإِسْلَامِ أَوْ د اسلام راوړلو په وجه ورته تعرض لازم شو فَتَفَرَّقَ. نو حکم د تفریق به کولای شی

تفریق. د صاحبینو رحمۃ اللہ علیہ دلیل دادې چې د محرمات ابدیه نکاح پخپله د کافرانو په مینځ کې د باطلیدلو حکم
 لري. لکه څنگه چې موږ په معتد الغیر کې ذکر کړي دي. یعنی په رومې مسئله کې اوونیلی شو چې د بل
 کس د معتد نکاح حرمت متفق علیه دې. نو کافران ذمیان به هم ددې التزام کونکي وی
 لا دغه ټول د مسلمانانو اجماع ده. چې د محارم ابدیه نکاح باطل ده. نو ذمیان به هم ددې تابع وی. البته د

کتاب النکاح

عقد دمه په وجه دوی سره تعارض نشو کیدلې. خو هرکله چې دوی دواړه مسلمانان شول. نو اوس به د اسلام په حکم کې داخل وی. او اسلام چونکه د محارم الابدیه، دنکاح منافی دی. ځکه د اسلام راوړلو په وجه به تعارض واجب وی. نو حاکم به په دواړو کې تفریق کوی.

وَعَنْدَهُ حُكْمُ الْيَتِيمِ وَالصَّبِيحِ او د امام ابوحنيفه رحمه الله په نزد د نکاح د محارمو د پاره د صحت حکم دې په صحيح قول کې

تفریح د امام صاحب رحمه الله دليل دادې چې د آتش پرست محارم الابدیه سره نکاح خو په اصل کې صحيح و. او د صحت وجه هم داده کومه چې وړاندې تیره شوه. چه حرمت به د شریعت د حق په وجه وی. بیا د خاوند د حق په وجه د شریعت د حق په وجه خوځکه نشی کیدلې. چه کافران د شریعت د حقوقو دسره مخاطب نه دی. نو گویا خطب ددوی په حق کې دسره نازل شوي نه دي. ځکه چې دوی د مبلغ تکذیب کوی. اود رسول الله درسالت انکار کوی او پاتې شوه داخبره چې موږ ته په کافرانو باندې ولایت د الزام حاصل وی. نو دا په دې وجه نشی کیدلې چه ولایت د الزام یا د تورې په ذریعه حاصلیږي. بیا د محاجه په ذریعه. اودا دواړه شیان (خیزونه) د عقد دمه په وجه منقطع شو. نو موږ ته په دوی باندې ولایت د الزام نشی حاصلیدلې. بهرحال د شریعت د حق په وجه حرمت نه ثابتیږي. اود خاوند د حق په وجه ځکه نشی کیدلې. چه آتش پرست خاوند دسره ددې د حرمت اعتقاد نه لری. نو د حرمت د ثبوت دوی ددوه صورتونه وو. او دواړه ممکن نه دی. په دې وجه موږ وایو. چه ابتداء د محارم ابدیه سره د آتش پرست نکاح درست ده.

لَا أَنْ الْمَعْرِضَةَ تُشَافِي بَقَاءَ النِّكَاحِ مگر محرمیت د بقاء د نکاح منافی دې فَيُفَرِّقُ بِخِلَافِ الْيَتِيمِ په دې وجه به تفریق کولای شی په خلاف د عدت نه لَانَهَا لَاتُشَافِي ځکه چې دمه د بقاء دې نکاح منافی نه دي.

تفریح. دا عبارت د یو سوال خواب دې سوال دادې. چه هرکله د امام صاحب رحمه الله په نیز د محارم نکاح ابتداء صحيح ده. نو د اسلام راوړلو نه روسته هم پاته پاتې کیدل پکار دی. تفریق ولې واجب کړې شو؟ خواب کافر د اسلام راوړلو نه روسته د شریعت د حقوقو مخاطب شو. او په شریعت اسلام کې محرمیت، چه ځکه ابتداء د نکاح منافی دي. دغه ډول د نکاح د بقاء هم منافی دي. مثلاً یوې بالغې ښځې د صغیر سره دده د رضاعت په موده کې نکاح او کړل بیا دې ښځې دې صغیر ته شیدې ورکړل. نو دا دده رضاعی زوی شو. اوس به ددې ښځې نکاح باطل وی. او هرکله چې د اسلام راوړلو په وجه کافر د شریعت پابند شونو. اوس به دده سره تعارض کول واجب وی. او حاکم به په دواړو کې تفریق کوی. په خلاف د عدت، ځکه چې عدت د نکاح د بقاء منافی نه دي. په دې وجه د معتد القیر نکاح د اسلام راوړلو نه روسته هم پاته ساتلې شوي ده.

په محوسی سته خاوند کړي د یوکس اسلام راوړل

ثُمَّ بِإِسْلَامِ أَحَدِهِمَا يَفْرَقُ بَيْنَهُمَا بیا په دوی کې د یو په مسلمانیدو به په دوی کې تفریق کولای شی وَبِعَرَاقَةِ أَحَدِهِمَا لَا يَفْرَقُ عَنْهُ (۱) غلاف هماغا او د یو په مراغه به تفریق نه شی کولې د امام ابوحنيفه رحمه الله په نزد په خلاف د صاحبینو ښی.

تفریح. صورت د مسئلې دادې چه مجوسی په محارمو کې د یوې کسې سره نکاح او کړل. بیا په دې دواړو کې یوکس اسلام قبول کړل. نو په اتفاق به په دواړو کې تفریق کولای شی. او که په دوی کې یوکس قاضی ته مراغه او کړل (یعنی د اسلام حکم نهې طلب کړل) نو د امام صاحب رحمه الله په نیز به تفریق نشی کولې. اود

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في الكفاية (۲۸۵۱۳) ورد المحتار (۴۲۰۱۲) والهندية (۳۳۷۱۱) ومجمع الأنهر (۳۷۰۱۱) نقلًا عن القول الرابع (۲۹۶۱۱).

کتاب النکاح

صاحبینو رحمه الله په نیز به تفریق کولې شی. چه اصل نکاح خو باطل وه خود عقد دمه په وجه تعارض نشو کیدلې. نو هرکله د صاحبینو رحمه الله دليل دادې. چه اصل نکاح خو باطل وه خود عقد دمه په وجه تعارض نشو کیدلې. نو هرکله چې په دې دواړو کې یوکس مراغه، یعنی د اسلام حکم نهې طلب کړل. اود اسلام د حکم مطیع شو. نو په دې دواړو کې به تفریق کولای شی. لکه مثلاً که په دې دواړو کې یوکس مسلمان شوي وو. نو بالاتفاق به تفریق کولای شو. نو په دې دواړو کې د یوکس مسلمانیدل داسې دی لکه د دواړو مسلمانیدل. دغه ډول په دې دواړو کې د یوکس مراغه کول داسې دی. لکه د دواړو مراغه کول. او ددې دواړو د مراغه کاوه په صورت کې به بالاتفاق تفریق کولای شو. نو د یوکس د مراغه کولو په صورت کې به هم تفریق کولای شی.

وَالْفَرَقُ أَنْ يَتَّفَقَ أَحَدُهُمَا عَلَى طَلْقِ الْمَرْأَةِ وَالْأُخْرَى تَوْبِيرُهَا دې چې په استحقاق د یو د ډل. نه یو الان په مراغه سره نه باطلیږي إِذَا يَتَّفَقُ بِهِمَا عَلَى خُكْمٍ چې د ده په وجه د ده اعتقاد نه متغیر کیږي أَمَّا اعْتِقَادُ الْغَيْرِ بِالْكَفَرِيَّاتِ شَوْ د مصر بالکفر اعتقاد لَا يُعَارِضُ إِسْلَامَهُ دغه د مسلمان د اسلام نه شی معارض کیدای لَأَنَّ الْإِسْلَامَ مُتَقَلِّدٌ لِقَوْلِ (۱) ځکه چې اسلام غالب وی مغلوب کیږي نه

تفریح د امام ابوحنيفه رحمه الله دليل، او په دې دواړو کې وجه د توبیر داده چه اصل نکاح خو صحيح وه او په دې دواړو کې د یوکس قاضی ته مراغه کول، اود اسلام حکم طلب کول به د بل انديوالان په خلاف دده د حق په باطلولو کې حجت نه وی. بلکه دده اعتقاد د بل کس د اعتقاد معارض دې اود مرجع نه کیدلو په وجه به په یو بل باندې ترجیح هم نه وی. نو د صحت حکم به په تیر شوي حالت باندې پاتې وی. ددې په خلاف چې هرکله په دې دواړو کې یوکس اسلام قبول کړل. نو تفریق به کولای شی. ځکه چې اسلام غالب وی مغلوب نه وی. نو د مصر علی الکفر، اعتقاد د مسلمان د اسلام معارض نشی کیدلې. ځکه د مسلمان اسلام ته به ترجیح ورکولای شی. او په دواړو کې به تفریق کولای شی.

وَلَوْ تَرَائَعَا او که دواړو مراغه او کړه يَفْرَقُ بِالْإِجْمَاعِ نو تفریق به یې کولای شی په اجماع سره لَأَنَّ مَرَاتِبَهُمَا كَتَبَتْ بَيْنَهُمَا ځکه چې د دواړو مراغه کول، پشان د تحکم د دواړو ده.

طالفة (۱) المرافعة قاضی ته مقدمه اوږل (۲) تعکیم حاکم جوړول، فیصله کونکې جوړول تفریح. او که دواړو قاضی ته مراغه او کړل. اود اسلام حکم نهې طلب کړل. نو په اتفاق به تفریق کولای شی. ځکه چې ددې دواړو مراغه کول داسې دی. لکه د دواړو یو دریم کس حکم جوړول او که دې دواړو یوکس حکم جوړ کړي وو. او دهغه نه یې د اسلام حکم طلب کړي وو. نو د حکم لپاره جائز وو چه په دې دواړو کې نهې تفریق کړي وو. نو قاضی د ولایت د عموم په وجه زیات مستحق دي. چه په دې دواړو کې تفریق او کړي هم دې اړخ ته د الله تعالی ارشاد دي. ((فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ)) نو که دوی تاله راشی. نو ددوی په مینځ کې هم دهغه مطابق فیصله کوه. کوم چې الله تعالی نازل کړي دي.

د مرتد مسلمان یا کافرې سره نکاح کول

وَلَا يُعْزِزُ أَنْ يَتَوَدَّ الْمَرْتَدُ مُسْلِمًا وَلَا كَافِرًا وَلَا مَرْتَدَةً او جائز نه دی دا چې نکاح او کړي مرتد د مسلمانې سره او نه د کافرې سره او نه د مرتدې سره لَأَنَّهُ مُتَّفِقٌ لِلْقَتْلِ ځکه چې دغه خو مستحق د قتل دي

تفریح. صورت د مسئلې دادې چه د مرتد لپاره اجازت نشته چه دې مسلمانې ښځې، یا کافرې ښځې، یا مرتد ښځې سره نکاح او کړي. دليل دادې. چه مرتد د نفس ردت په وجه واجب القتل دي ځکه چې د نبی

(۱) قال الزيلعي رحمه الله لم يذكره المصنف رحمه الله تعالى حديثاً مرفوعاً.. عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه أخرجه إندار قطنی فی سنه (۲۵۲/۳) رقم ۳۰

کتاب النکاح

کریمة قول دي [امر عمر دبه لافته] يعني کوم کس چي خپل دين بدل کړلو دا قتل کړي.

والا مهال صوره سائل او مهلت ورکول د رتب د تامل په وجه دي **وَالنِّكَاحُ نِكَاحٌ غَيْرُ نِكَاحٍ** او نکاح به ده لره د دي نه عدله کړي **فَلَا يَنْفَرُ فِي حَقِّهِ** يو د ده په حق کي نکاح مشروع نه دي

هل الفقه (۱) الامهال مهلت ورکول (۲) التامل سوچ فکر کول (۳) يشغل مشغوله کيږي

توضیح:- داسې ديو سوال خواب دي سوال دادي چه مرتد چونکه واجب القتل دي نو دي ته مهلت ورکول پکار نه دي. خواب مرتد ته د دي ورځو مهلت په دي وجه ورکړي شوي دي چه دي غور او فکر او کړي او هغه شېبې لري کړي کوم چي ده ته د اسلام په اړه کي راپېښ شوي دي. او نکاح چونکه دي د غور او فکر نه عدله کوي په دي وجه نکاح د مرتد په حق کي نه ده مشروع شوي.

په دي دليل به يو اعتراض وي. هغه داچه قاتل عمد هم قصاصاً واجب القتل دي. نو دده نکاح هم درس کيدن پکار نه دي حالانکه د قاتل عمد لپاره نکاح جائز ده؟

خواب په قصاص کي عفو مستحب ده لکه چي د الله تعالی ارشاد دي. **((كَمْ عَفَى لَهُ مِنْ أَجِبَةٍ خَفِيٍّ وَقَاتِلِ الْمُشْرِكِينَ وَغَنِمُوا مَا لَكُمْ مِنَ الْكَيْفِ))** او هرکله چي په قصاص کي عفو مستحب ده نو قاتل واجب القتل پاتې نشو ددي په خلاف مرتد دي ځکه چي نه عمه نوگه دي د خپل ارتداد نه رجوع نه کوي په دي وجه چي دي د اسلام په خويانو نه دي د خبريدلو نه روسته مرتد شوي دي نو ددي باوجود دده ارتداد دده په گمان کي دڅه قوی شبه په وجه دي چه اشکال هم پاته دي ځکه چي زاني محصن چه دده زنا په بينه يا په اقراو سره ثابت شوي ده واجب القتل دي يعنی سگسارول او هلاکول نې ضروري دي ددي باوجود دده نکاح درست ده حالانکه ستاسود بيان مطابق درست کيدل پکار نه دي؟ خواب ممکن دي چه گواهان د گواهي نه رجوع او کړي او رجم واپس شي.

وَكَيْفَ الْمَرْتَدُّ لَا يَتَزَوَّجُهَا مُسْلِمًا وَلَا كَافِرًا دغه ډول د مرتدي سره به نه مسلمان نکاح کوي او نه کافر لا ټها خبره مشتمل ځکه چي دا محسوس ده د غور او فکر د پاره **وَعِدْمَةُ الزَّوْجِ تُشَقِّلُهَا عَنْهُ** او د خاوند خدمت به دي لره د دي نه عدله کړي **وَلَا يَنْفَرُ فِي حَقِّهِ** لا ټنظم بيتها النصايح او ځکه ده د دوی په مېنځ کي مصالح د نکاح برابرېدې نه شي **وَالنِّكَاحُ مَا تَمَّ عَلَيْهِ بِلِصَالِحِهِ** او نکاح د ذاب لپاره نه بلکه د مصالحو د پاره مشروع شوي دي.

توضیح:- او دغه ډول مرتد سره به نه مسلمان نکاح کوي نه کافر. دليل د دي چه مرتد محسوس کولې شي چه د غور او فکر او کړي او خپل شېبې لري کړي او د خاوند خدمت به دا د غور او فکر نه غافله کړي په دي وجه ددي په حق کي نکاح مشروع نه کړي شوه دوهم دليل دادي چه د نکاح مصالح ددوی دواړو په مېنځ کي به حاصلېږي او نکاح لذاته نه ده مشروع شوي بلکه د نکاح د مصلحتونو لپاره مشروع شوي ده د نکاح مصلحتونه مثلاً سکني، ازدواج، توالد او نسل وغيره

په شفه خاوند کي که يو کس مسلمان وي نو دي د دين حکم

إِنْ كَانَ أَحَدُ الْوَحَيْنِ مُنْثَلِمًا يو که يو په زوجينو کي مسلمان وه **فَالْوَلَدُ عَلَى أَبِيهِ** نو بچي د ده په دين وي **وَكَيْفَ الْمَرْتَدُّ لَا يَتَزَوَّجُهَا مُسْلِمًا وَلَا كَافِرًا** او هرکله چي ښځه مسلمان شوه او خاوند ي کفر وه **فَالْوَلَدُ عَلَى أَبِيهِ** نو قاضي به ورته اسلام وړاند کړي که هغه اسلام راوړو نو دغه ي ښځه ده **وَإِنْ لَمْ يَفْرُقْ الْقَاضِي بَيْنَهُمَا** او که انکاري و کړو نو قاضي به دواړه جلا کړي **وَكَانَ ذَلِكَ طَلًا فَإِنْ عُدَّ ابْنُ حَبِيبٍ وَنَحْوُهُ** او وي به دا طلاق په نزد د طرفينو لخوا

توضیح:- صورت د مسئلې د دي که احد الزوجين مسلمان وي نو بچي به په دين اسلام باندې وي په دي به دي د اسم راجعه است اصحاب ده ددي صورت دادي چه زوجين کافران دي بيا ښځه مسلمان شوه يا سړي مسلمان شو ددي نه روسته په آخر باندې د اسلام پيش کولونه وړاندې بچي پيدا شو نو اوس به دماشوم په دين کي د مسلمان تبع وي په دي شرط چي ماشوم او په احد الزوجين، کي چي کوم يو کس مسلمان وي نو اوس به قاضي په خاوند باندې اسلام پيش کوي. که د قاضي په اسلام پيش کاوه باندې غير کتابي وي. نو اوس به قاضي په خاوند باندې اسلام پيش کوي.

کتاب النکاح

دي. دواړه په يو کور کي وي. او که په کورونو کي تباین وي په دي طريقه چي مسلمان پلار په دار اسلام کي وي. او بچي په دار حرب کي وي يا ددي په عکس وي. نو بچي به د خپل پلار د اسلام په وجه مسلمان نشي شمارلي. دوهم صورت دادي چه احد الزوجين مسلمانان شو. او دده يو صغير بچي دي. نو دا بچي به د احد الزوجين د اسلام په وجه مسلمان وي.

إِنْ كَانَ أَحَدُ الْوَحَيْنِ مُنْثَلِمًا ځکه چي د بچي د مسلمان تابع گرځول د ده د پاره نظر او شفقت دي

توضیح:- دليل دادي چه دا ماشوم د مسلمان تابع جوړولو کي په ده باندې شفقت دي. په دنيا کي هم، او په آخرت کي هم. په دنيا کي خودا چي دده سره به د کافرانو پشان سلوک نشي کولې او د مرگ نه روسته به د مسلمانانو په قبرستان کي دفن کولې شي. او په آخرت کي داچه د جهنم د عذاب څخه به نجات بيا مومي.

وَكَانَ أَحَدُهُمَا كِتَابِيًّا وَالْآخَرُ مَجُوسِيًّا او که په دوی کي يو کتابي وه او بل مجوسي وه **فَالْوَلَدُ كِتَابِيٌّ** چي کتابي دي **إِنْ كَانَ أَحَدُهُمَا مُنْثَلِمًا** ځکه چي په دي کي هم د بچي د پاره يو ډول له شفقت دي **إِذَا لَمْ يَفْرُقْ الْقَاضِي** چي مجوسي کيدل د کتابي نه به دي

توضیح:- او که په زوجينو کي يو کس کتابي او بل کس مجوسي يا بت پرست وي نو بچي به د کتابي تابع وي. تردي چي دده ذبيحه به حلال وي. او د مسلمان سره به دده نکاح جائز وي. دليل دادي چه بچي د کتابي په تابع جوړولو کي هم په بچي باندې يو ډول شفقت دي. ځکه چي مجوسي کيدل، د کتابي کيدلو نه زيات بدتر دي. لکه چي په دنيا کي د کتابي ذبيحه حلاله ده. او د کتابي سره د مسلمان نکاح درست ده. او په آخرت کي به د اهل کتابو عذاب د مجوسو نه کم وي.

وَالشَّافِعِيُّ امام شافعي **يُحَرِّمُ** په دي اړه کي زموږ مخالف دي د تعارض په وجه سره

توضیح:- حضرت امام شافعي **يُحَرِّمُ** بچي د کتابي په تابع جوړولو کي زموږ مخالف دي که پلار کتابي وي. او مور مجوسيه وي. نو د امام شافعي **يُحَرِّمُ** اصح قول دادي چه بچي به مجوسي وي امام محمد **يُحَرِّمُ** هم ددي قائل دي. او دوهم قول دادي چه بچي به د پلار تابع وي. او کتابي به وي. امام مالك **يُحَرِّمُ** هم ددي قائل دي او که مور کتابيه وي. او پلار مجوسي وي. نو د امام شافعي **يُحَرِّمُ** صرف يو قول دي چه بچي به د پلار تابع وي. او مجوسي به وي. نه به دده ذبيحه حلاله وي. او نه به دده سره د مسلمان نکاح درست وي.

اللعراض په دي عبارت سره د امام شافعي **يُحَرِّمُ** دليل بيانوي. د دليل حاصل دادي چه په الحاقينو کي تعارض دي. يعنی که بچي د مجوسي سره لاحق کوو. نو دده سره به د مسلمان نکاح، او دده ذبيحه به حرام وي. او که د کتابي سره تي الحاق کوو. نو دده ذبيحه به هم حلال وي. او دده سره به د مسلمان نکاح هم جائز وي **وَمَنْ يَتَزَوَّجْهُمَا** او موږ ترجيح بيا ته کړه.

توضیح:- علامه مرغيناني **يُحَرِّمُ** فرماني چه موږ وجه د ترجيح بيان کړې ده. هغه داچه بچي د کتابي په جوړولو کي په ده باندې شفقت دي. په دي وجه به بچي د کتابي تابع جوړولې شي.

که ښځه مسلمانه شي او خاوند به کفر پاتې شي

وَإِذَا أَسْلَمَتِ الْمَرْأَةُ وَزَوْجُهَا كَافِرٌ او هر کله چي ښځه مسلمان شوه او خاوند ي کفر وه **فَالْوَلَدُ عَلَى أَبِيهِ** **سَلَّمَ** **فَرَأَيْنَاهُ** نو قاضي به ورته اسلام وړاند کړي که هغه اسلام راوړو نو دغه ي ښځه ده **وَإِنْ لَمْ يَفْرُقْ الْقَاضِي بَيْنَهُمَا** او که انکاري و کړو نو قاضي به دواړه جلا کړي **وَكَانَ ذَلِكَ طَلًا فَإِنْ عُدَّ ابْنُ حَبِيبٍ وَنَحْوُهُ** او وي به دا طلاق په نزد د طرفينو لخوا

توضیح:- صورت د مسئلې دادي چه ښځه مسلمان شوه او ددي خاوند کافر دي. که کتابي وي. او که غير کتابي وي. نو اوس به قاضي په خاوند باندې اسلام پيش کوي. که د قاضي په اسلام پيش کاوه باندې غير کتابي وي. نو اوس به قاضي په خاوند باندې اسلام پيش کوي.

كتاب النكاح

شوه حالانكه دا نصرانيه وه. دې د حضرت عمر په عدالت كي معامله پيش كړله. حضرت عمر او فرمايل ته اسلام راوړه گنتي په تاسو دواړوكي به تفريق كيږي. هغه د اسلام راوړلو نه انكار او كړلو نودوي. ددې دواړو په مينځ كي تفريق او كړلو ددې احاديثونه اسلام پيش كول ثابت دي (الكفايه فتح القدیر)

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ أَنْ يَقُولَ يُرْزَقُ فِيهِ الزَّوْجَانِ ۚ د امام ابو يوسف رحمه الله د قول وجه دا ده چې فرقت په داسې سبب سره شوې دي چې زوجين پکې شريك دي فَلَا يَكُونُ طَلَاً ۚ الْفَرْقَةُ بَيْنَهُمَا طَلَاً ۚ نو دابه طلاق نه وي لکه هغه فرقت کوم چې د ملک په سبب سره وي

تفريق د امام شافعي رحمه الله سره د بحث مباحثه نه د فارغ کيدلو نه روسته اوس د امام ابو يوسف رحمه الله سره خبرې كول غواړي ځکه چې دوی فرمايلي وو. چه تفريق په دواړه صورتونو كي طلاق نه دي. بکله فسخ ده د امام ابو يوسف رحمه الله د قول وجه داده. چه فرقت په داسې سبب سره واقع شو. چه په هغې كي زوجين دواړه شريك دي يعنی په دې دواړوكي د هريو دارخه متحقق دي. مطلب داچه يو مسلمان شو. او بل د اسلام راوړلو نه انكار او كړلو نو هله فرقت واقع شو او هر هغه فرقت چې په داسې سبب سره وو چه په هغې كي ښځه اوسرې دواړه شريك وي. طلاق نه وي. مثلاً، احد الزوجين، د بل مالك شو. نو په دې وجه چې کوم فرقت وي. هغه به طلاق نه وي. بلکه فسخ د نكاح به وي.

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ أَنْ يَقُولَ يُرْزَقُ فِيهِ الزَّوْجَانِ ۚ د امام ابو يوسف رحمه الله د قول وجه دا ده چې فرقت په داسې سبب سره شوې دي چې زوجين پکې شريك دي فَلَا يَكُونُ طَلَاً ۚ الْفَرْقَةُ بَيْنَهُمَا طَلَاً ۚ نو دابه طلاق نه وي لکه هغه فرقت کوم چې د ملک په سبب سره وي

هل الفقه ۱ الامساك بندول ۲ التسريح خوشي كول. پريښول ۳ البجب. مقطوع الذكر ۴ العنة نمردي په جماع باندې قدرت نه لرل

تفريق د طرفينو د دليل اوبه دواړو صورتونو كي وجه د توپير داده چه د ابا عن الاسلام، په وجه خاوند د امساك بالمعروف نه منع شو حالانكه په اسلام قبلول سره دې په امساك بالمعروف باندې قادر وو. اود شريعت اصول دي. كه خاوند د امساك بالمعروف نه منع شي. نو قاضي په، تسريح بالا حسان، كي د خاوند قائم مقام وي. او تسريح نوم دي. د طلاق. نود قاضي دا تفريق به طلاق وي. لكه څنگه چې د، مقطوع الذكر، اود، عنين، په صورت كي د ښځې په مطالبه باندې قاضي تفريق كوي. اودا تفريق طلاق وي. دغه ډول دلته كي د سري دارخه تفريق طلاق دي.

أَمَّا الزَّوْجَانِ فَلَمْ يَكُنْ طَلَاً ۚ هر چې ده ښځه نو دغه د طلاقو اهل نه ده فَلَا يَكُونُ طَلَاً ۚ مَتَابَعُهُمَا عِنْدَ الْإِمَامِ نُو په وخت د ابا به قاضي د دي قائم مقام نه وي

تفريق - ښځه خود طلاق اهليت نه لري. نود دې د، انكار عن الاسلام، په وخت قاضي په، تسريح بالا حسان، كي ددې قائم مقام نشي كيدلي. ځكه چې تسريح (طلاق) د ښځې د ارخه مقصود نه دي. بيا

فَلَا يَكُونُ طَلَاً ۚ بيا چې هر كله قاضي په دواړو كي تفريق او كړو د ښځې په انكار سره فَلَا يَكُونُ طَلَاً ۚ كيدو په وجه سره وَأَنْ لَمْ يَكُنْ طَلَاً ۚ او كه دخول ي ورسره نه وه كړي فَلَا يَكُونُ طَلَاً ۚ اِنْ لَمْ يَكُنْ طَلَاً ۚ نو مهر ورته نشته په وجه د فرقت راتلو د دي دارخه نه وَالْمَهْرُ لَمْ يَكُنْ قَاسِمَةً الرِّقَّةَ وَالْمَطَاوَعَةَ. او مهر نه دي موكد شوي نو دا قدرت او مطاوعت مشا به شوه.

درېم توك

كتاب النكاح

تفريق د ښځې د اسلام راوړلو نه د انكار كاوه په وجه چې هر كله قاضي تفريق او كړو نو اوس به كتلي شي چه ددې خاوند ددې ښځې سره دخول كړې وو. او كه نه. كه دخول نشي كړي وو. ښځې لپاره به پوره مهر واجب وي ځكه چې د دخول په وجه مهر موكد شو. او كه دخول نه وي كړي. نو د ښځې لپاره به مهر نه وي. ځكه چې فرقت د ښځې د ارخه واقع شو. اود عدم دخول په وجه مهر موكد شوي هم نه دي نو دا قدرت وي. ځكه چې مشا به شو يعنی ښځه مړنده شوه. العياذ بالله. يانې د خپل خاوند خوي ته پخپل و. مطاوعت ابن زوج. مشا به شو يعنی ښځه مړنده شوه. العياذ بالله. يانې د خپل خاوند خوي ته پخپل خان باندې قدرت وركړلو نو كه دا، بعد الدخول، وي نو د ښځې لپاره به كامل مهر وي. ځكه چې د دخول په وجه مهر موكد شوي دي. او كه قبل الدخول وي. نو ددې لپاره به مهر نه وي. والله اعلم وجه مهر موكد شوي دي. او كه قبل الدخول وي. نو ددې لپاره به مهر نه وي. والله اعلم

چه په دار حرب كي ښځه مسلمان شو او خاوند كافر وي

تفريق - صورت د مسئلې دادې. چه په دار حرب كي يوه ښځه مسلمان شو. اود دې خاوند كافر دي. يا حربي سري مسلمان شو. اود ده په نكاح كي مجوسيه ښځه ده. نو په دواړه صورتونو كي به د زوجينو په مينځ كي تفريق نشي كولي. تردې پوري چې دا ښځه درې حيضه تير كړي. او كه د ذوات الحيض ځني نه وي نوچه درې مياشتې تيري كړي. بيا د درې حيضه يا درې مياشتې تيريدلو نه روسته به فرقت واقع شي. اودا ښځه به دخپل خاوند نه بانه شي. دا خبره په ذهن كي ساتي. چه د فرقت واقع كيدلو نه روسته دې بيا د عدت لپاره نور درې حيضه يا درې مياشتې تيري كړي. (عيني شرح هدايه)

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ أَنْ يَقُولَ يُرْزَقُ فِيهِ الزَّوْجَانِ ۚ د امام ابو يوسف رحمه الله د قول وجه دا ده چې فرقت په داسې سبب سره شوې دي چې زوجين پکې شريك دي فَلَا يَكُونُ طَلَاً ۚ الْفَرْقَةُ بَيْنَهُمَا طَلَاً ۚ نو دابه طلاق نه وي لکه هغه فرقت کوم چې د ملک په سبب سره وي

تفريق د دليل نه وړاندې په دې پوهه شي. چه په عبارت العرض على الاسلام معذر كي قلب دي په اصل كي داسې دي. [عرض الاسلام على الكافر معذر] ځكه چې په اسلام باندې كافر نشي پيش كولي. بلكه په كافر باندې اسلام پيش كولي شي. اولكه څنگه چې ويلي شي. [عرضت الناقة على الخوض] او [ادخلت الخاتم في الاصب] په اصل كي داسې ده. [عرضت الخوض على الناقة] او [ادخلت الاصب في الخاتم]

اوس د دليل حاصل دادې. چه اسلام راوړل د فرقت سبب نشي كيدلي. لكه څنگه چې په مخكي مسئله كي معلومه شوه. او چونكه په دار حرب كي مسلمانانو ته ولايت هم حاصل نه دي په دې وجه په دار حرب كي كافر باندې اسلام پيش كول هم محال دي. اود فساد لري كاوه لپاره فرقت كيدل هم ضروري دي (فساد دادې چه مسلمان د كافر په نكاح كي وي نو هر كله چې د فرقت سبب، يعنی ابا عن الاسلام مقدر مثل متعذر شو. نو موږ د فرقت شرط يعنی درې حيضه تيريدل، كه د ذوات الحيض ځني وي. بيا درې مياشتې تيريدل، كه د ذوات الحيض ځني نه وي) د فرقت د سبب قائم مقام جوړ كړلو. لكه د كوهي په كنستلو كي صورت دادې. چه يوسري په عامه لاره كي، ياد غير په ملك كي څاه او كنستلو. بيا په دې كي سري يا حيوان (څاروي) پريوتلو او مړ شو. نو كنستونكي ضامن دي. ځكه چې په كوهي كي د غور زيدلو علت، د غور زيدونكي دروندوالي اوبوجه دي. خو دروندوالي سبب نه جوړيږي. ځكه چې دا امر طبيعي دي. په دې كي هيڅ تعدي نشته. اود غور زيدلو سبب مشي (تلل) دي. خو مشي سبب جوړول هم محال دي. ځكه چې په لاره

کتاب النکاح

کي نکل مباح دی نود غور زیدلو شرط (خاه کنستل) به دسبب قائم مقام جوړولې شی. اوصاحب شرط، یعنی خاه کنستو کي به ضامن گرځولې شی دغه ډول دلته کي هم د فرقت شرط د فرقت دسبب قائم مقام دی

وَلَا فَرْقَ بَيْنَ الْمَدْخُولِ بِهَا وَغَيْرِ الْمَدْخُولِ بِهَا أَوْ دَخُولِ أَوْ غَيْرِ مَدْخُولِ خَه تَوْبِير: شته وَالشَّافِعِيُّ يَقُولُ كَمَا مَرَّلَهُ فِي دَارِ الْإِسْلَامِ أَوْ إِمَامِ شَافِعِي دَعَسِي تَفْصِيلُ كَوِي كَوْمِ چې دده د اړخ نه په دار اسلام کي نیر شو.

توبیر: زموږ په نیر په مدخول بها اوبه غیر مدخول بها کي هیڅ نور نشته د دواړو د فرقت لپاره درې حبسه تیروول شرط دی البته امام شافعی رحمته الله علیه هم هغه شان تفصیل کوی لکه څنگه چې ددوی قول په دار اسلام مسئله کي تیر شو یعنی په دار حرب کي که د احد الزوجین، اسلام د دخول نه وړاندې وی نو فرقت به فی الحال واقع شی. او که د دخول نه روسته دي. نود درې حبسه تیریدلو نه روسته به فرقت واقع شی خوموږ امام شافعی رحمته الله علیه ته لاس په نامه عرض کوو چه حصرت دا درې حبسه د عدت لپاره نه دی بلکه د فرقت لپاره دی لهدا په دې کي مدخول بها او غیر مدخول بها دواړه برابر دی واللہ اعلم بعینی شرح هدايه

د تفریق نه روسته په هریه بنځه باندي عدت نشته

وَأَذًا وَقَعَتِ الْفَرْقَةُ وَالْمَرْأَةُ حُرِيَّةً كَلَهُ چې فرقت واقع شو او بنځه حریبه وه فَلَا عِدَّةَ عَلَيْهَا نو په دې عدت نشته

وَأَنْ كَانَتْ فِي السُّلْبَةِ أَوْ كَه دغه (حریبه) مسلماننه شوه فَكَذَلِكَ عِدَّةُ أَبِي حَنِيفَةَ رحمته الله علیه بیا هم د عسې ده په نزد د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه خلاف دي صاحبینو رحمته الله علیهم لره او عنقریب به راشی انشاء الله تعالی

تفریح: صورت د مسئلې دادې چه هر کله د درې حبسه تیریدلو نه روسته فرقت واقع شی. او بنځه حریبه وی اسلام راوتری. صرف ددې خاوند مسلمان شوې دي نو بالا جماع په حریبه بنځه باندي عدت واجب نه دي. ځکه چې شرعی حکم ددې په حق کي ثابت نه دي. او که حریبه مسلماننه شوه او ددې خاوند حریبی کفر پاتې شونود امام ابوحنیفه رحمته الله علیه په نیز په دې باندي هم عدت واجب نه دي. اود صاحبینو رحمته الله علیهم په نیز به په دې باندي عدت واجب وی شمس الاتمه هم داسې ذکر کړی دی. اودا اختلاف به عنقریب، انشاء الله، راشی.

وَأَذًا أَسْمَوْهُمُ الْكِتَابِيَّةُ هر کله چې د کتابیه خاوند اسلام راوړو فَمَا عَلَى نِكَاحِهَا نو دغه دواړه به پخپل نکاح وی لِأَنَّهُ يَصِحُّ النِّكَاحُ بَيْنَهُمَا ابْتِدَاءً فَلَا نَ يَتَعَى أُولَى ځکه چې په دوی کي ابتداء نکاح دي نو پاته پاتې کیدل به ي په درجه اولی وی

تفریح: او که د کتابیه خاوند مسلمان شو. نودا دواړه به په خپله زړه نکاح باندي پاته پاتې وی. ځکه چې د مسلمان سړی اود کتابیه ښځې په مینځ کي ابتداء نکاح صحیح ده. نو بقاء به په درجه اولی صحیح وی ځکه چې بقاء د ابتداء نه آسانه ده.

په دوهمو کي د بونځس یا د دواړو د گرفتاری په صورت کي د جدائی حکم

فَالْأَخْرَجَ أَحَدُ الزَّوْجَيْنِ الْبَنَاتَيْنِ دَارَ الْحَرْبِ مُسْلِمًا هر کله چې یو د زوجینو د دار الحرب زموږ اړخ ته راوړی مسلمان شوې وَقَعَتِ الْبَيْنُونَةُ بَيْنَهُمَا نو په دوی کي بینونت واقع شو وَكَأَنَّ الشَّافِعِي لَا يَقَعُ أَوْ إِمَامِ شَافِعِي رحمته الله علیه فرمائی نه واقع کیږی وَلَوْ سَبَى أَحَدُ الزَّوْجَيْنِ أَوْ كَه گرفتار کړې شو یو د زوجینو نه وَقَعَتِ الْبَيْنُونَةُ بَيْنَهُمَا بِغَيْرِ طَلَاقِ نو په دوی کي به بینونت واقع شی بغیر د طلاقو نه فَإِنْ سَبَا مَقَامًا أَوْ كَه دواړه یو ځای گرفتار کړې شو لَمْ يَقَعِ نو بینونت به واقع نه وی وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رحمته الله علیه وَقَعَتْ أَوْ إِمَامِ شَافِعِي رحمته الله علیه فرمائی چې واقع به شی فَالْمَحْمُولُ أَنَّ السَّبَبَ هُوَ التَّبَايُنُ فَوَنَ السَّبَبِ عِنْدَنَا نُو حَاصِلُ دَا جِي زَمَوږ په نزد سبب د بینونت تباین د داردي نه چې

کتاب النکاح

اگرفتاری وَهُوَ يَقُولُ بِعَكْبِهِ أَوْ شَافِعِي رحمته الله علیه د دې په عکس وائی

هل اللغة ① سببی قید شی ② البینونة جدائی ③ التمان اختلاف

تفریح: په دې عبارت کي درې صورتونه دي یومنفق علیه دي اودوي اودو مختلف فیه دي. متفق علیه خودادي دوهم صورت. چې، احد الزوجین، گرفتار کړې شو نو په دې صورت کي به بالاتفاق بینونت واقع شی د مختلف فیه دومې صورت دادې که، احد الزوجین، مسلمان شو اود دار حرب ته دار اسلام ته راغلو نود احنافو رحمته الله علیهم په نیز به په دې دواړو کي بینونت واقع شی اود امام شافعی رحمته الله علیه په نیز به واقع کیږی دریم صورت دادې چه زوجین دواړه گرفتار کړې شو نو په دې صورت کي د احفانو رحمته الله علیهم په نیز به واقع نه واقع کیږی اود امام شافعی رحمته الله علیه په نیز واقع کیږی

حاصل دکلام دادې چه د بینونت سبب زموږ په نیر د زوجینو په مینځ کي حقیقت او حکم تباین دارین دي گرفتاری نه ده د امام شافعی رحمته الله علیه په نیز د بینونت سبب گرفتاری ده. تباین دارین نه دي. امام مالک او امام محمد رحمته الله علیهم هم ددې قائل دي.

لَهُ أَنَّ التَّبَايُنَ أَثَرُهُ فِي الْقِطَاعِ الْوَلَايَةِ أَمَامِ شَافِعِي رحمته الله علیه دلیل دا دي چې د تباین اثر په انقطاع د ولایت کي دي وَذَلِكَ لِأَنَّهُ يَرْفِي الْفَرْقَةَ أَوْ دَا په فرقت کي اثر نه کوی گانوَی السَّامِنِ وَالْمُسْلِمِ الْمُسْتَأْمِنِ لَكَه حریبی مستامن او مسلمان مستامن چې دي أَمَّا السَّبَبُ يَأْتِي شَرَّ مِغْرَقَارِ كَيْدَلِ قَبْقُضِ الْمَقَاعِ لِسَائِلِ نو دغه غواړی د گرفتار کوونکي د پاره خالص کیدو لره وَلَا يَحْتَقِقُ إِلَّا بِإِيقَاعِ النِّكَاحِ أَوْ دانه متحقق کیږی مگر په انقطاع د نکاح سره وَلَهُ أَنْ يَنْفُذَ الدِّينَ عَنْ ذِمَّةِ السَّبَبِ په دې وجه د گرفتار شوې د ذمې نه پور سقطیږی

هل اللغة ① المستامن هغه کافر چه په دارالاسلام کي نې امن اخستې وی ② الانقطاع ختمیدونکي تفریح: امام شافعی رحمته الله علیه دلیل دادې چه د تباین دارین اثر دادې چه د تباین دارین په وجه ولایت منقطع کیږی.

او انقطاع د ولایت په فرقت باندي نه اثر انداز کیږی. لکه مثلاً یو حریبی امن حاصل کړی او په دار اسلام کي داخل شی. نود تباین دارین په وجه ددې حریبی مستامن ولایت خومنقطع شو. خو دده او دده د ښځې په مینځ کي فرقت واقع نشو دغه ډول یو مسلمان امن حاصل کړو اودا حرب ته لاړلو. دده ولایت منقطع شو خو دده او دده د ښځې په مینځ کي فرقت واقع نشو نو شته شوه چه تباین دارین ته خوپه انقطاع د ولایت کي دخل شته. خو په فرقت کي هیڅ دخل نشته.

پاتې شوقید کیدل. نودا تقاضا کوی چه د قید کوونکي لپاره خالص شی. اودا خالص کیدل به هغه وخت ممکن وی چه کله نکاح منقطع شی. نو معلومه شوه چه قید کیدل د ولایت د انقطاع اود فرقت دواړو سبب دي که دا دواړه یو ځای قید وی. او که یوقید وی. او چونکه گرفتار شوې خالص گرفتارونکې وی په دې وجه د گرفتار شوی د ذمه نه د کفرانو قرضه سقطیږی.

وَلَمَّا نَمَّ التَّبَايُنَ حَقِيقَةً وَحُكْمًا لَا تَنْتَظِمُ النَّصَالِحُ زَمَوږ دلیل دا دي چې سره د تباین د دارینو حقیقه او حکم مصلح د نکاح نه شی استوار کیدای فَسَابَةُ الْحَرَمِيَّةِ وَالسَّبَبِ يُوجِبُ مِلْكَ الرَّقَبَةِ نو دا مشابهه شوه د محرمیت او گرفتاری صرف موجب د ملک د رقبه ده وَهُوَ لَا يَتَأَمَّلُ النِّكَاحَ ابْتِدَاءً كَوْمَه چې منافی د نکاح نه ده ابتداء فَكَذَلِكَ بَقَاءُ نُو دغه ډول به بقاء هم نه وی فَصَارَ الْإِيقَاعُ نُو گرفتار کیدل د اغستو پشان شو لَمْ يَتَقَبَضِ الْمَقَاعُ فِي قَوْلِ عَمَلِهِ نُو گرفتاری د خپل عمل په محل کي خالص کیدل غواړی وَهُوَ الْمَالَ لَا فِي قَوْلِ النِّكَاحِ أَوْ دغه مال دي نه چې په محل د نکاح کي

هل اللغة ① التباين اختلاف ② تنتظم شاملیږی

تفریح: زموږ دلیل دادې چه تباین د دارینو حقیقتاً او حکماً د مصلحتونو د انتظام منفي دي او کوم شی چې

کتاب النکاح

د مصلحتونو د استظام منافی وی هغه نکاح قطع کوی. لکه محرمیت شونو تباین د دارینو به نکاح قطع کوی حقیقتاً تباین د دارینو دادې. چه په دې دواړو کي شخصی تبعاً او موندې شی. یعنی یو په دارحرب کي وی او بل په داراسلام کي وی. اود تباین حکمی نه مراد دادې. چه کوم کور ته یوکس داخل شی. دهغې نه شي د واپس کیدلو اراده نه وی بلکه د اوسیدلو او ایساریدلو اراده شي وی. تردې پورې د مذهب اثبات دې. او په لوالسی بوجب ملك الرقبه سره د امام شافعی علیه السلام د دلیل رد دې. حاصل د رد دا دې. چې گرفتاری موجب د ملك رقبه دې. او ملك رقبه په ابتداء کي دنکاح. منافی نه ده. مثلاً یوکس. منکوحه العیر. واخستله. نود مشتری لپاره ملك رقبه ثابت شو. خو ددې باوجود د غیرنکاح پاته ده. نو گرفتاری د اخستلو پشان ده. یعنی لکه څنگه چې په شراء سره نکاح نه فاسدېږي. دغه ډول په گرفتاری سره هم د عدم منافات په وجه نکاح نه فاسدېږي.

لایا د امام شافعی علیه السلام وینل. چه گرفتاری که تقاضا کوی. چه گرفتار شوي خالص شی. د گرفتارونکي دپاره نودا جیره مور منو. خو گرفتاری خو په هغه محل کي دخالص کیدلو تقاضا کوی. کوم خاڼې چې ددې عمل وی یعنی په مال کي. نه په محل د نکاح کي. نود گرفتارونکي لپاره به د گرفتار شوي په ذات کي عمل مخصوص ملک ثابت وی. په محل د نکاح کي به نه وی. یعنی په منافع د بضع کي. ځکه چې دا دده د عمل محل نه دې ځکه چې نکاح د سړي د خصوصیاتو څخې ده د مالیت څخې نه ده. نو ددې نه معلومه شوه. چه گرفتاری د فرقت سبب نه دې.

وفي المتأمن لم تكتسب الزمان حكمًا تباین د دار نه دې شوي د ده د واپسي د ارادي په وجه سره.

توضیح: اول المتأمن سره د امام شافعی علیه السلام د قیاس خواب دې. حاصل دخواب دادې. چه زمور په نیز مطلق تباین دارین د بینونت سبب نه دې بلکه هغه تباین سبب دې کوم چې حقیقه او حکماً دواړه شان وی. او په حرمستان او مسلمستان کي اگرچه حقیقه تباین دې خو حکماً تباین نه دې. ځکه چې دحربی مستامن د داراسلام نه اود مسلمان مستامن د دارحرب نه د واپس کیدلو اراده وی. نو په دې دواړو باندې قیاس درست نه دې. والله اعلم بالصواب

د مهاجري شخص داراسلام ته په دایم ویکاح کول

اذا عرجت المرأة اليها مهاجرة هر کله چې راووتله بنځه زمور اړخ ته هجرت کوونکې **بَيَّازَ لَهَا أَنْ تَكُونُوا** ابوحنيفه علیه السلام چې هغه نکاح او کړی **وَلَا عِدَّةَ عَلَيْهَا** (۱) او په دې عدت نشته په نزد د امام

توضیح: صورت د مسئلې دادې. چه یوه بنځه د دارحرب نه داراسلام اړخ ته هجرت او کړو. او راغله. برابره خبره ده چه دا بنځه مسلمان نه وی او که ذمیه وی اود واپس کیدلو اراده هم نه لری تودې مهاجري بنځې سره د امام صاحب علیه السلام په نیز نکاح جائز ده او په دې باندې عدت واجب نه دې.

وقال: عليها العدة او صاحبین علیه السلام فرماتی چې په دې عدت شته دې **لِأَنَّ الْفَرْقَةَ وَتَعَتْ بَعْدَ الدُّخُولِ فِي دَارِ الْإِسْلَامِ** ځکه چې فرقت واقع شوي دې نو د دخول نه دار الاسلام ته **فَبَيَّازَ لَهَا حُكْمُ الْإِسْلَامِ** نو په دې به د اسلام حکم لاکو وی

توضیح: اود صاحبینو علیه السلام په نیز په دې باندې عدت واجب دې دلیل دادې چه په داراسلام کي داخلیدلو نه

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة عليه السلام كذا في الخاتمة (۱۶۹۱۱) ورد المختار (۲۵۱۲) والهندية (۳۸۱۱) وملتنقى الأبهري (۳۷۲۱۱) نقلًا من القول الرابع (۳۰۱۱).

کتاب النکاح

روسته فرقت واقع شوي دي. او هر هغه فرقت چې په داراسلام کي واقع شي په هغې باندې د اسلام احکام لازميږي. او عدت هم د اسلام د احکامو څخې دې. نو په دې مهاجري بنځې باندې به عدت واجب وی ځوکه حربي په دارحرب کي خپلې بنځې ته طلاق ورکړو بيا دې بنځې داراسلام اړخ ته هجرت او کړو نو بالاتفاق به په دې باندې عدت واجب نه وی.

ولا يَحِلُّ خِيْفَةُ الْمَرْءِ أَنْ يَكُونَ الْمُتَّقِي مَوْجِبَتْ إِطْلَاقًا لِحُكْمِهِ د امام ابوحنيفه علیه السلام دليل دا دې چې عدت د تيري نکاح اثر دې کوم چې واجب شوي دي د هغه د شرف ظاهر ولو د پاره **وَلَا يَحِلُّ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ فِي دَارِ حَرْبٍ** د نکاح هيڅ شرف نشته **وَهَذَا الْأَمْرُ عَلَى التَّسْوِيَةِ** په دې وجه عدت واجب نه دې به گرفتاره شوي بنځه باند

توضیح: د امام صاحب علیه السلام دليل دادې. چه عدت د تيري نکاح اثر دې چه دا د ملك نکاح د احترام ښکاره کاره لپاره واجبېږي. او حال دادې. چه د حربي سړي د نکاح د ملك هيڅ احترام نه وی نو په دې مهاجري باندې به هم عدت واجب نه وی. او چونکه د حربي د ملك نکاح هيڅ احترام نه وی په دې وجه به بالاتفاق په دې بنځه باندې عدت واجب نه وی. کومه چې گرفتاره شوي ده

اِنْ كَانَتْ حَامِلًا او که دغه بنځه حامله وي **لَمْ تَكُونِي حَتَّى تَنْفَعِ حَمْلًا** (۱) نو نکاح به نه کوی تر دې چې حمل ي پيداشي **وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ يَصِيرُ النِّكَاحُ وَلَا يَفْرُقُهَا تَوْجِبَتْ حَتَّى تَنْفَعِ حَمْلًا كَمَا فِي الْمُتَّقِي مِنَ الزَّانَا** د امام ابوحنيفه علیه السلام نه دا هم راويت دې چې نکاح خوصصيح دې البته خاوند به دې لره نه ورځي تر دې چې حمل ي پيداشي لکه چې په حاملې د زنا کي ده

توضیح: که دامهاجره بنځه که حامله وي. نود وضع حمل څخه به وړاندې نکاح نه کوی. دا قول امام محمد علیه السلام د امام ابوحنيفه علیه السلام نه روايت کړې دې. او دوهم قول چې دا امام ابو يوسف علیه السلام او حسن بن زياد د امام صاحب علیه السلام نه روايت کړې دې. هغه دادې. چه دې مهاجري حاملې سره نکاح درست ده. خود وضع حمل څخه به وړاندې وطي نه کوی..

وجه الأول ان كسب النسب د اول وجه دا ده چې حمل ثابت النسب دې **فَإِذَا ظَهَرَ الْفَرَاشُ فِي حَقِّ النَّسَبِ** نو هر کله چې فراش کي دل ظاهر شو په حق د نسب کي **يُظْهِرُ حَقَّ الْمَنْعَةِ مِنَ النِّكَاحِ** احتياطاً نو د نکاح په حق کي به هم ظاهره وي احتياطاً.

توضیح: د رو مې قول وجه داده چه حمل دغير نه ثابت النسب دې. نود کوم نسب په حق کي چې فراش ښکاره شو. نود نکاح نه د منع په حق کي به هم احتياطاً فراش کيدل ښکاره شي. یعنی دا مهاجره حامله د خپل کافر خوند د صحيح فراش دې. نو ددې سره وطي نشي کولې. او چونکه احتياطاً د نکاح نه د منع په حق کي هم فراش کيدل ښکاره شو. نو ددې سره نکاح هم نشي کولې.

لصاحب د عنايه علیه السلام د قول ثاني دليل دا بيان کړې دې. چه دحربي سړي هيڅ احترام نشته. نو دده دجزء یعنی د حمل احترام. ام به په درجه اولي نه کيږي. په دې وجه د مهاجري حاملې سره نکاح درست گرځولي شوي ده. لکه څنگه چې په حامله من الزنا کي (درست گرځولي شوي ده) ځکه چې د زاني د اوبو هيڅ احترام نشته. اود وطي اجازت ځکه ورکړي شو. ځکه چې په خپلو اوبو سره د غير کسبت اوبه کول لازميږي (اول قول اصح دې)

د ازداد په صورت کي د زوجين په منځ کي جدايي

قَالَ اِذَا ارْتَدَّ أَحَدُ الزَّوْجَيْنِ عَنْ الْإِسْلَامِ او هر کله چې احد الزوجين مرتد شو (يعني د اسلام نه اوگرځيدو وقت)

(۱) القول الرابع هو ظاهر الرواية كذا في فتح القدير (۲۹۱۳) والعناية (۲۹۶۳) ورد المختار (۲۵۱۲) ومجمع الأنهر (۳۷۲۱۱) نقلًا عن القول الرابع (۳۰۱۱).

مرتد كيدل به په درجه اولی د نكاح منافی وی. ځكه چې د دوي ادوا د ارتداد په ضمن كي د يومرتد كيدل هم موجود شو

وَلَمَّا نَوَيْتُ الْبَيْتَ خَبِرْتُ اَرْثَمَ اَسْتَوَازٍ مَوْرٍ دِلِيل هغه حديث دي كوم چې مروی دي چې بنوحنيفه مرتد شو بيا مسلمانان شو وَلَمَّا نَوَيْتُ الْبَيْتَ خَبِرْتُ اَرْثَمَ اَسْتَوَازٍ مَوْرٍ دِلِيل هغه حديث دي كوم چې مروی دي چې بنوحنيفه مرتد شو دوی ته د تجديد د نكاح حكم او نه كړو وَالْاَرْثَمُ اَدْمِنْتُمْ مَعَا لِي السَّارِيحِ او د دوی ارتداد يو طایف واقع شو د جهالت د تاريخ په وجه

هل القصة ① تحديد نوي كول ② الانكحة جمع د نكاح ده

توضیح زمور د لیل (اودا وجه د استحسان ده) حديث دي. حاصل داچه د بنوحنيفه (چه دا د مسيلمه كذاب د قوم يوه وړه شان قبيله ده) خلگ د زكاة د انكار كاوه په وجه مرتد شو. بيا خليفة المسلمين حضرت ابوبكر صديق د دوی اړخ ته د صحابه كرامو يو لښكر اوليگلو. نو دوی واره مسلمانان شول خو صحابه اجماع په وجه قياس پريخودلې شي اجماع په وجه قياس پريخودلې شي

ځكه څوك اشكال او كړي. چه د دوی ارتداد په يو وخت نه وو. نو په دي واقعه سره استدلال څنگه صحيح كيږي؟ نو خواب دادې. چه د تقدم او تاخر په اړه كي تاريخ مجهول شو. نو هم دا به ونييلې شي. چه په يو وخت كي مرتد شوي وو.

وَلَمَّا نَوَيْتُ الْبَيْتَ خَبِرْتُ اَرْثَمَ اَسْتَوَازٍ مَوْرٍ دِلِيل هغه حديث دي كوم چې مروی دي چې بنوحنيفه مرتد شو بيا مسلمانان شو وَلَمَّا نَوَيْتُ الْبَيْتَ خَبِرْتُ اَرْثَمَ اَسْتَوَازٍ مَوْرٍ دِلِيل هغه حديث دي كوم چې مروی دي چې بنوحنيفه مرتد شو

د دوی ارتداد په دې دواړو كي يو كس مسلمان شو. نو په دواړو كي به نكاح فاسد شي يعنى كيدل داسې د نكاح منافی دی. لكه څنگه چې د ردت ابتداء د نكاح منافی ده.

هل القصة ① الاصرار تأكيد، باربار ونييل ② ابتداء شروع

توضیح - ارکه د ارتداد نه روسته په دي دواړو كي يو كس مسلمان شو. نو په دواړو كي به نكاح فاسد شي يعنى كيدل داسې د نكاح منافی دی. لكه څنگه چې د ردت ابتداء د نكاح منافی ده.

باب القسم

توضیح - مصنف د هدايه د باب ۱۱۱۱ (دا) باب د قسم (په كسې) دي.

هغه عدل ذكر كړې شي. كوم چې د شارع د اړخه وارد شوې دي په دي وجه، باب القسم منعقد كړې شو. القسم، د قاف په فتح سره مصدر دي د قسم نه مراد په منكوحاتو كي برابري كول دي. د عدل بين سره د يمين په معنى كي دي او قسم نوم دي د مقاسمت او انقسام

كُلُّ الْمَثَلِ قَسَمٌ هَذَا كَالْعَقْدَةِ (لو ستاسو نه خدا هيڅ كله نشي كيدلې. چه په ټولو بيبيانو كي برابري اوساتي اگر چه ستاسو څومره زړه او غواړي نوتاسو خو بيخي يو اړخ ته مه مائل كيږي. چې په دي سره دا

غربه الزمعي (نصب الراية ۲/۲۸۰)

داسې كړي. لكه څوك هلته كي باندې وي (بين القرآن) د نساء د تعدد په وخت وجوب عدل قرآن او حديث دواړو نه ثابت دي. د قرآن پاك آيت دي. (فَإِنْ جُمِعُوا لَوْ اَوَّاحِدَةً اَوْ اَمَّا مَلَكُتُ اَمَّا لَكُمُ) د څلورو بنځو سره د نكاح د جواز نه روسته الله فرماني، كه تاسو ته احتمال د دې خسرې وي چه عدل به اونكړې شي نو بيا په يوه بي بي باندې بسوالي او كړي. چه كومه وينځه ستاسو په ملك كي وي هم دا دي وي. مطلب دادې كه د عدل نه كولو غالب احتمال وي. نو د ډيرو بنځو سره نكاح مه كوي. په دي وجه ممنوع ده چه دا كس به گناهگار شي. په دي وجه ممنوع نه ده. چه نكاح صحيح نه ده. نكاح يقينا صحيح ده (بيان القرآن)

اربعه د حضرت عائشه رضی الله عنها نه روايت كړې دي. [قالت كان رسول الله يقسم ليعمل ويقول اللهم هذا قسمي فيما املك فلا تلمني فيما تملك ولا املك، يعنى القلب أى زيادة اعية] حضرت عائشه رضي الله عنها فرماني چه رسول الله به د بيبيانو د وار ساتنه ساتلو. او عدل به نې كولو. او فرمايل به نې. چه اي الله دا زما قسم دي په هغه شي كي چې زه نې مالك يم. نو ما مه ملامته كوي په هغه څيز كي چې ته نې مالك نې او زه نې مالك نه يم يعنى رډه يعنى زيات محبت، د دې حديث نه معلوم كيږي. چه د زيات محبت نه علاوه واره شپږ (خيرويه) د سړي په ملك او قدرت كي دي. د ابوهريره رضي الله عنه حديث دي. [انه قال من كانت له امرأتان فمال إلى أحدهما جاء يوم القيامة وشفه مائل أى مفلوج] نبي كريم فرمايلي دي. د كوم كس چې دوي ادوا بنځې وي بيا دي په دي دواړو كي يو اړخ ته مائل شو. نو د قيامت په ورځ به په داسې حال كي راشي چه دده يو اړخ به مفلوج وي (فتح القدیر)

د دوي ادوا بنځو په صورت كي عدل وجوب

فَإِنْ كَانَ لِلرَّجُلِ امْرَأَتَانِ حُرَّتَانِ هِر كله چې د چا په نكاح كي دوي ادوا بنځې وي حُرې عَلَيْهِ أَنْ يَتَّخِذَ فِي الْقَوْمِ بَيْنَهُمَا كَأَنَّهُمَا وَتَيْتَنَ نو په ده واجب دی چې د دوی په مينځ كي په وار كي برابري كوي دواړه پيغلې وي يا كونه دي وَأَخَذَ امْرَأَتَا بَكْرًا وَالْأُخْرَى تَيْتًا او يا يوه پيغله وي او بله كونده وي

توضیح:- صورت د مسئلې دادې. چه ديو كس دوي ادوا يا زياتې ارادې بيبيانې وي. كه دواړه باكره وي او كه دواړه تيبه وي. يا يوه باكره وي. او بله تيبه وي. نو په دوی كي په انصاف سره ويش كول واجب دی. په دليل كي

لَقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ وَمَالَ إِلَى أَحَدَهُمَا فِي الْقَوْمِ هِر كله چې دوي ادوا بنځې وي او هغه په دوی كي يو اړخ ته مائل شي جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَشَفَهُ مَائِلٌ (نو د قيامت په ورځ به په داسې حال كي راځي چه د ده نيمه برخه به مفلوج وي وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْأَمْرَ كَانَتْ يَتَّخِذُ فِي الْقَوْمِ بَيْنَهُمَا كَأَنَّهُمَا وَتَيْتَنَ (او د حضرت عائشې رضي الله عنها نه روايت دي چې نبي

(۱) من حديث أبي هريرة رضي الله عنه أخرجه أبو داود في النكاح باب ۳۸ رقم ۲۱۳۳ والترمذي في النكاح باب ۴۱ رقم ۱۱۶۱ والنسائي في عشرة النساء باب ميل الرجل إلى بعض نسائه دون بعض وابن ماجه في النكاح باب ۴۷ رقم ۱۹۶۹ والدارمي في النكاح باب ۲۴ واحمد في المسند (۲/۲۹۵)

(۱) من حديث أبي هريرة رضي الله تعالى عنه أخرجه أبو داود في النكاح باب ۳۸ رقم ۲۱۳ والترمذي في النكاح باب ۴۱ رقم ۱۱۶۱ والنسائي في عشرة النساء باب ميل الرجل إلى بعض نسائه دون بعض وابن ماجه في النكاح باب ۴۷ رقم ۱۹۶۹ والدارمي في النكاح باب ۲۴ واحمد في المسند (۲/۲۹۵) أخرجه أبو داود في النكاح باب ۳۸ رقم ۲۱۳ والترمذي في النكاح باب ۴۱ والنسائي في عشرة النساء باب ميل الرجل إلى بعض نسائه دون بعض وابن ماجه في النكاح باب ۴۷ رقم ۱۹۶۹

کريم عليه السلام به د خپلو بيبيانو په مينځ کي په وار کي برابري کولو وګان يقول: **اللَّهُمَّ هَذَا أَقْسَمِي فِيمَا أَمْلِكُ** او فرمايل به ي يا الله داخما ویش دې په هغې کار کي چې زه به نې مالک يم **فَلَا تَوَاعِدُنِي فِيمَا لَا أَمْلِكُ** (سو خما مواخذه مه کوي په هغې کي چې زه ي مالک نه يم **يَعْنِي زِيَادَةَ الْمَحَبَّةِ وَلَا قَصْلَ فِيمَا نَوَيْتُ** يعنی د زياتی محبت او په ماروينا کي څه تفصيل نشته.

هل اللغة ① شق نیم بدن ② القسم ویش ③ لاتواخذنی ته ما مه نیسي

ترجمه: صاحب د هدايه دوي ادوا حديثونه پيش کړي دي. د دواړه حديثونو مضمون د عنوان لاندې تير شو. هلته کي نې اوګوري. د [زيادة المحبة] الفاظ، د حديث الفاظ نه دي. بلکه د راويانو د اړخه تفسير دې چونکه په حديث کي په باکره او ثيبه کي هيڅ تفصيل نشته. په دې وجه ددې په حکم کي هم هيڅ توپير اونکړي شو.

په مخکي نوي او نوي بنځه کي فرق نه کول

وَالَّذِي يَمْنُ وَالْحَدِيدَةَ سَوَاءٌ لِّإِطْلَاقِ مَا رَوَيْتَا او زړه او نوي بنځه برابر اه د دې حديث د اطلاق په وجه سره کوم چې موږ روايت کړو

ترجمه: لکه څنگه چې د باکره او ثيبه په مينځ کي په ویش کي عدل واجب دې. دغه ډول زموږ په نيز د نوي او زړه مينځ کي هم برابري ساتل ضروري دی.

لارموږ دليل هغه حديثونه دي. کوم چې صاحب د هدايه **سَوَاءٌ** په پورتنۍ مسئله کي بيان کړی دی يعنی دا دواړه حديثونه مطلق دي نوډ نوي او پخوانۍ په مينځ کي به هيڅ توپير نه کيږي.

وَلَا تَقْضَوْنَ حَقَّ الْيَتَامَىٰ وَالْحَقُّ فِي ذَٰلِكَ وَبِهِ دې حق کي د سخو به مينځ کي څه تفاوت نشته

تريخ: او دليل عقلی دادې. چه نمبر مقرر کول، د نکاح د حقوقو څخې دی. لکه څنگه چې نفقه د نکاح د حقوقو څخې ده او په دې حق کي د باکره او ثيبه، جديده او قديمه په مينځ کي هيڅ توپير نشته. لکه څنگه چې په مسئله او کتابيه، بالقه او مراغه، مجنونه او عاقله، بيماره او صحيحه په مينځ کي هيڅ توپير نشته ځکه چې ددې بنځو په مينځ کي ددې حق په سبب کي مساوات دې او سبب هغه حلت دې. کوم چې په نکاح سره ثابت شوي دي.

وَالْغِيَارُ فِي مَقْدَارِ الدُّوَالِي الرَّوْمِ او اختيار د چکر په مقدار کي خاوند لره دې **لَا تَقْضَوْنَ حَقَّ الْيَتَامَىٰ وَالْحَقُّ فِي ذَٰلِكَ وَبِهِ** طريقه. **وَالنَّسَبُ فِي الْيَتَامَىٰ** ځکه چې واجب برابري ده نه چې د دې طريقه او برابري په شپه تيرولو کي ده لافي **الْمَجَامَعَةِ** جي په جماع کاوه کي **لَا تَقْضَوْنَ حَقَّ الْيَتَامَىٰ** ځکه چې مجامعت په نشاط مېني دې.

هل اللغة ① الدور چکر لګول ② التسوية برابري ③ اليتوة شپه تيرول ④ المجامعة جماع کول، وطی کول

ترجمه: اود وار په مقرر کولو کي خاوند ته اختيار دې. که زړه نې غواړي. نو يوه يوه ورځ وار دې مقرر کړي. او که خوښه نې وي. دوي ادوا دوه، يا درې درې يا څلور څلور ورځې دې مقرر کړي. او چونکه ددې ویش

والدارمي في النکاح باب ۲۵ والحاكم في المستدرک (۱۸۷/۲) واحد في المسند (۱۴۴/۶) والبيهقي في السنن الكبرى (۷/۴۸۷)

(۱) أخرجه أبو داود في النکاح باب ۳۸ رقم ۲۱۳۴ والترمذي في النکاح باب ۴۱ رقم ۱۱۴۰ والنسائي في عشرة النساء باب ميل الرجل إلى بعض نسائه دون بعض وابن ماجه في النکاح باب ۴۷ رقم ۱۹۷۱ والدارمي في النکاح باب ۲۵ والحاكم في المستدرک (۱۸۷/۲) واحد في المسند (۱۴۴/۶) والبيهقي في السنن الكبرى (۷/۴۸۷).

(۲) أخرجه ابن أبي شيبة وعبد الرزاق في مصنفيهما والدارقطني ثم البيهقي في سننهما (نصب الرأية ۲/۲۸۳).

وجوب د تسلي جوړولو دپاره، اود وحشت لرې کاوه لپاره دې په دې وجه ضروري دی چه د سردی مودې اعتبار اوکړي شي. او زما په خيال د يوې هفتې نه زيات وار مقرر کول د تکليف باعث دي يوه يوې هفتې نه زيات مقرر کاوه نه احتراز کول مناسب دی. خو که دا بنځې په زياتو باندې راضي شي سو په رېښو کي هيڅ پاك نشته. خو مناسب دادې. چه دا مقدار د ايلامو دې څلور مياشتن ته. يوه رسي حوده نه د ختبر وړ کاوه وجه داده. چه په خاوند باندې برابري واجب ده خود برابري طريقه واجب نه ده او برابري صرف په شپه تيرولو کي ده. په جماع کولو کي نه ده. يعنی ټولو بنځو سره به برابري شپه تيره وي. په دې شپو کي جماع کول شرط نه دی. ځکه چې جماع د تبعيت په بنه والی او خوشحالی باندې موقوف ده اودا دده په ختبر کي به دی والله اعلم بالصواب

په آزاده او وينځه بنځه کي تفيم

وَلَا تَقْضَوْنَ حَقَّ الْيَتَامَىٰ وَالْحَقُّ فِي ذَٰلِكَ وَبِهِ او که يوه په دغو کي آزاده وه او بله وينځه وه **فَلْيُطْلَقَ الْيَتَامَىٰ مِنَ الْقَبْلِ** او دې د پاره به دوي ادوا **ثَلَاثَةً** وي د وار نه **وَالْأَمَةُ الثَّلَاثُ** او د وينځې د پاره يو ثلث **يُطْلَقُ** (په دې سره اثر وارد شوي دي

ترجمه: که د يوکس په نکاح کي يوه آزاده بنځه وي. او يوه وينځه وي. نو په ویش کي به په دريوکي دوي ادوا برخي د آزادي وي. او يوه برخه به د وينځې وي. په دليل کي نې اثريش کړې دي علامه ابن ابيهمام **بِإِثْنَيْ عَشَرَ** په الکفايه، کي ليکلی دی. چې هم دا فيصله صديق اکبر او حضرت علي (رض) کړې ده

وَلَا تَقْضَوْنَ حَقَّ الْيَتَامَىٰ وَالْحَقُّ فِي ذَٰلِكَ وَبِهِ او که يوه په دغو کي آزاده وه او بله وينځه وه **فَلْيُطْلَقَ الْيَتَامَىٰ مِنَ الْقَبْلِ** او دې د پاره به دوي ادوا **ثَلَاثَةً** وي د وار نه **وَالْأَمَةُ الثَّلَاثُ** او د وينځې د پاره يو ثلث **يُطْلَقُ** (په دې سره اثر وارد شوي دي

ترجمه: دليل عقلی دادې. چه د وينځې حلت د آزادي بنځې د حلت نه کم وي نو په حقوقو کي هم نقصان بنکاره کول ضروري دی. او که وينځه د بل کس مکاتبه، يا مدبره، يا ام ولد وي نو دا هم د وينځې په مرته کي ده. ځکه چې په دې کي رقيت موجود دي

ترجمه: دليل عقلی دادې. چه د وينځې حلت د آزادي بنځې د حلت نه کم وي نو په حقوقو کي هم نقصان بنکاره کول ضروري دی. او که وينځه د بل کس مکاتبه، يا مدبره، يا ام ولد وي نو دا هم د وينځې په مرته کي ده. ځکه چې په دې کي رقيت موجود دي

ترجمه: دليل عقلی دادې. چه د وينځې حلت د آزادي بنځې د حلت نه کم وي نو په حقوقو کي هم نقصان بنکاره کول ضروري دی. او که وينځه د بل کس مکاتبه، يا مدبره، يا ام ولد وي نو دا هم د وينځې په مرته کي ده. ځکه چې په دې کي رقيت موجود دي

د سفر په صورت کي په دفعه اداري استنباط

قَالَ وَلَا تَقْضَوْنَ حَقَّ الْيَتَامَىٰ وَالْحَقُّ فِي ذَٰلِكَ وَبِهِ او هيڅ حق نشته بنځو لره د وار په سفر کي **فَيَسَافِرُ الرَّوْمِيُّ شَاءَ مِنْهُ** او خاوند به سفر کوي په دوي کي د چا سره جي غواړي **وَالْأَوَّلَىٰ أَنْ يَقْرَعَ يَتِيمَهُ** او غوره دا ده جي خسري ورته اوکړي **فَيَسَافِرُ يَتِيمَهُ حَتَّىٰ يَفْرُقَهُ عَنْهَا** نو سفر دې کوي د هغې سره د کومې جي خسري او خيري

ترجمه: مسئله داده. که د يوکس گنري بيبيانې وي. نو د سفر په حلت کي ددوي لپاره به ويس کي هيڅ حق نشته. په دوي کي چې د کومې سره غواړي. سفر کولې شي غوره داده چه په دوي کي قرعه اندازه اوکړي چه د کوم يوکس د نوم قرعه راوځي. هغې سره دې سفر اوکړي. دا د احد فو **يَسَافِرُ** مذهب دي

ترجمه: مسئله داده. که د يوکس گنري بيبيانې وي. نو د سفر په حلت کي ددوي لپاره به ويس کي هيڅ حق نشته. په دوي کي چې د کومې سره غواړي. سفر کولې شي غوره داده چه په دوي کي قرعه اندازه اوکړي چه د کوم يوکس د نوم قرعه راوځي. هغې سره دې سفر اوکړي. دا د احد فو **يَسَافِرُ** مذهب دي

ترجمه: مسئله داده. که د يوکس گنري بيبيانې وي. نو د سفر په حلت کي ددوي لپاره به ويس کي هيڅ حق نشته. په دوي کي چې د کومې سره غواړي. سفر کولې شي غوره داده چه په دوي کي قرعه اندازه اوکړي چه د کوم يوکس د نوم قرعه راوځي. هغې سره دې سفر اوکړي. دا د احد فو **يَسَافِرُ** مذهب دي

ترجمه: مسئله داده. که د يوکس گنري بيبيانې وي. نو د سفر په حلت کي ددوي لپاره به ويس کي هيڅ حق نشته. په دوي کي چې د کومې سره غواړي. سفر کولې شي غوره داده چه په دوي کي قرعه اندازه اوکړي چه د کوم يوکس د نوم قرعه راوځي. هغې سره دې سفر اوکړي. دا د احد فو **يَسَافِرُ** مذهب دي

ترجمه: مسئله داده. که د يوکس گنري بيبيانې وي. نو د سفر په حلت کي ددوي لپاره به ويس کي هيڅ حق نشته. په دوي کي چې د کومې سره غواړي. سفر کولې شي غوره داده چه په دوي کي قرعه اندازه اوکړي چه د کوم يوکس د نوم قرعه راوځي. هغې سره دې سفر اوکړي. دا د احد فو **يَسَافِرُ** مذهب دي

ترجمه: مسئله داده. که د يوکس گنري بيبيانې وي. نو د سفر په حلت کي ددوي لپاره به ويس کي هيڅ حق نشته. په دوي کي چې د کومې سره غواړي. سفر کولې شي غوره داده چه په دوي کي قرعه اندازه اوکړي چه د کوم يوکس د نوم قرعه راوځي. هغې سره دې سفر اوکړي. دا د احد فو **يَسَافِرُ** مذهب دي

کریم به د خپلو بیب سو په مینځ کي په وار کي برابري کولو وگات یقول: **اللَّهُمَّ هَذَا أَقْسَمُ فِيمَا أُنْكِحُكَ** او فرمايل به ي يا الله داخما ویش دې په هغې کار کي چې زه به نې مالک یم **فَلَا تُؤَاخِذْنِي فِيمَا لَا أَمْلِكُ** (نور خط مواخذه مه کوي په هغې کي چې زه ي مالک نه یم یعنی زیاده المحبة ولا فصل فيما رویتا یعنی د زیتي محبت اړه ماروینا کي څه تفصیل نشته.

هل الله ① شق نیم بدن ② القسم ویش ③ لا تؤاخذني ته ما مه نیسی

تقریب - صاحب د هدایه دوی (دوه) حدیثونه پیش کړي دي. د دواړه حدیثونو مضمون د عنوان لاندې تیر شو هلته کي نې اوگوري. د [زیاده المحبة] الفاظ، د حدیث الفاظ نه دي. بلکه د راویانو د اړخه تفسیر دي. چونکه په حدیث کي په باکره او ثیبه کي هیڅ تفصیل نشته. په دې وجه ددې په حکم کي هم هیڅ توپیر اونکړي شو.

په مخکي نې او نوې بنځه کي فرق نه کول

وَأَقْبَلَهُمُ وَالْحَدِيدَةُ سَوَاءٌ لَا تَفْلَاحُ مَا رَوَيْنَا او زړه او نوې بنځه برابر اه د دې حدیث د اطلاق په وجه سره کوم چې مور روایت کړو

تقریب - لکه څنگه چې د باکره او ثیبه په مینځ کي په ویش کي عدل واجب دي. دغه ډول زموږ په نیز د نوې زړه مینځ کي هم برابري ساتل ضروري دي. څرنگه چې صاحب د هدایه د پورتنۍ مسئله کي بیان کړی دی. دوه حدیثونه مطلق دي. نو د نوې اړخوانۍ په مینځ کي به هیڅ توپیر نه کیږي.

وَلَا تُنْفِقُ مِنْ حَقِّ النِّكَاحِ او ځکه چې باري د حقوقو د نکاح نه دي **وَلَا تَقَاوُتُ يَنْتَهِنُ فِي ذَلِكَ** او په دې ح کي د بنځو په مینځ کي څه تفاوت نشته

تقریب - او دلیل عقلی دادي چه نمبر مقرر کول، د نکاح د حقوقو څنې دي. لکه څنگه چې نفقه د نکاح، حقوقو څنې ده او په دې حق کي د باکره او ثیبه، جدید او قدیمه په مینځ کي هیڅ توپیر نشته. لکه څنگه چې په مسلم او کتابیه، بالغه او مراغه، مجنون او عاقله، بیماره او صحیحه په مینځ کي هیڅ توپیر نشته ځکه چې ددې بنځو په مینځ کي ددې حق په سبب کي مساوات دي. او سبب هغه حلت دي کوم چې به کج سره ثابت شوي دي.

الْأَخْيَارُ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا او اختیار د چکر په مقدار کي خاوند لره دي **لَأَنَّ الْمُسْتَقْرَّ هُوَ الثَّوْبَةُ** ثوبت طریقه. **وَالثَّوْبَةُ الْمُسْتَقْرَّةُ فِي الْبَيْتِ** ځکه چې واجب برابري ده نه چې د دې طریقه او برابري په شپه تیرولو کي ده لای **الْمُجَانِقَةُ** چې په جماع کاوه کي **لَأَنَّهَا تَبْتَنِي عَلَى النَّشَاطِ** ځکه چې مجامعت په نشاط مبنی دي

هل الله ① الدور چکر لکول ② التسوية برابري ③ البیتوته شپه تیروول ④ المجامعة جماع کول، وطی کول تقریب - اود ور په مقرر کولو کي خوند ته اختیار دي که زړه نې غواړي. نو یوه یوه ورځ وار دې مقرر کړي او که خوښه نې وي. دوي (دوه) دوه، یا درې درې یا څلور څلور ورځي دې مقرر کړي. او چوکۍ ددې ویش

والدایمی فی النکاح باب ۲۵ والعاکم فی المستدرک (۱۸۷/۲) وأحمد فی المسند (۱۴۴/۶) والبيهقي فی المسند (۱۷۸/۱)

(۱) أخرجه أبو داود فی النکاح باب ۳۸ رقم ۲۱۳۴ والترمذی فی النکاح باب ۴۱ رقم ۱۱۴۰ میل الرجل إلى بعض نساءه دون بعض وابن ماجه فی النکاح باب ۴۷ رقم ۱۹۷۱ والدارمی المستدرک (۱۸۷/۲) وأحمد فی المسند (۱۴۴/۶) والبيهقي فی السنن الكبرى (۴۸۷/۷)

ووجب د تسلی جوړولو دپاره، اود وحشت لرې کاوه لپاره دې په دې وجه ضروري دي چه د سرد اعتبار او کړې شي او زما په خیال د یوې هفتې به زیات وار مقرر کول د تکلیف باعث دي بود یوې زیات مقرر کاوه نه احتراز کول مناسب دي. خو که دا بنځي په زیاتوباندي راضی شي نو په ریښه پاک نشته. خو مناسب دادي. چه دا مقدار د ایلا، مودې (څلور میاشتې) ته اونه رسی. خاوند به د اڅ کاوه وجه داده. چه په خاوند باندي برابري واجب ده. خود برابري طریقه واجب نه ده. او برابري صرف تیرولو کي ده په جماع کولو کي نه ده. یعنی ټولو بنځو سره به برابري تیره وي په دې شپو کي شرط نه دي ځکه چې جماع د تبعیت په ښه والی او خوشحالی باندي موقوف ده اودا دده په ختیا دی. والله اعلم بالصواب

په آزاده او وینځه بنځه کي تقسیم

إِن كَانَتْ أَحَدًا هَاهُنَا حُرَّةً وَالْأُخْرَى أَمَةً او که یوه په دغو کي آزاده وه او بله وینځه وه **فَلِحُرَّةٍ اثْنَانِ** آزادي د پاره به دوي (دوه) ثلثه وي د وارته **وَلِلْأَمَةِ الثُّلُثُ** او د وینځي د پاره یو ثلث **بِذَلِكَ** (دواړو) په د اثر وارد شوي دي

تقریب - که د یوکس په نکاح کي یوه آزاده بنځه وي. او یوه وینځه وي. نو په ویش کي به په دریو ک (دوه) برخي د آزادي وي او یوه برخه به د وینځي وي په دلیل کي نې اتریش کړې دي. علامه ابن جوزي په الکفایه، کي لیکلي دي. چې هم دا فیصله صدیق اکبر او حضرت علی (رض) کړې ده

وَلَا تُنْفِقُ عَلَى الْأَمَةِ أَنْفَقَ مِنْ حِلِّ الْحُرَّةِ او ځکه چې د وینځي حلت د آزادي حلت نه کم دي **فَلَا يَدْخُلُ فِي الثُّلُثِ فِي الْحَقِّ** نو په حقوقو کي د کمی اظهار ضروري دي: **وَالْمُكَاتِبَةُ وَالْمُدَبَّرَةُ وَأُمُّ الْوَلَدِ بِمَنْزِلَةِ الْمُكَاتِبَةِ** او مدبره او ام ولده د وینځي په مرتبه کي دي **لَأَنَّ الرِّقَّ فِيهِمْ قَابِلٌ** ځکه چې په دوی کي موجود دي

تقریب - دلیل عقلی دادي چه د وینځي حلت د آزادي بنځي د حلت نه کم وي. نو په حقوقو کي هم نقص ښکاره کول ضروري دي. او که وینځه د بل کس مکاتبه، یا مدبره، یا ام ولد وي. نو دا هم د وینځي په کي ده ځکه چې په دې کي رقییت موجود دي.

د سفر په صورت کي په شخو کي دقرعه اندازي استحباب

قَالَ وَلَا حَقَّ هُنَّ فِي الْقِسْمِ حَالَةَ السَّفَرِ او هیڅ حق نشته بنځو لره د وار په سفر کي **فَيَسَافِرُ الزَّوْجُ بِمَنْ شَاءَ** **يَنْتَهِنُ** نو خاوند به سفر کوي په دوی کي د چا سره چې غواړي **وَالأُولَى أَنْ يَقْرَعَ يَنْتَهِنُ** او غوره دا ده چې خسنري ورته اوکړي **فَيَسَافِرُ بِمَنْ شَاءَ**

تقریب - مسئله داده. نشته په دوی کي چه د کومې جی خسنري او خبری کي ددوی لپاره په ویش کي هڅه خاوده چه په دوی کي قرعه اندازي وکړي. دا د احنافو مذهب دي

ماشی چې خسنري واجب حق دي. ښه دي. د دوی جی نې کره ښه خبره

کوبه نو خسنري به ي کاوه خپلو بيبيانو لره

هل القعدة ① مستحقة واجب ضروري ② اقوع خسنري به اچولوا

تريح - دام شافعي ③ مذهب دادي چه قرعه اندازی کول واجب دی. تردی که بغیر د قرعه اندازی نی د یوی کسی سره سفر او کړو تود سفر دا موده به محبوسه وی. یعنی هم دومره موده به د هغه ښځې سره قیام کوی. چه د هغې سره نی سفر نه وړي کړي.

لاد امام شافعي ④ دلیل د عائشه ⑤ حدیث دی چه نبی کریم ⑥ به کله د سفر اراده کوله نو په خپلو بییانو کي به نی قرعه اندازی کوله. کوم یوی نوم به چې راوتلو. د هغې سره به نی سفر کولو. امام شافعي ⑦ د سی کریم ⑧ ددی فعل نه د قرعه اندازی په وجوب باندې استدلال کوی.

إلّا أن تقول: إن القرعة تطالب قلوباً مكر مودا وایر چې خسنري د بیبيانو د دلجوینی د پاره وه ټکون من باب الإستصحاب نو دا به د قبيلي د استحباب نه وی

هل القعدة ① القرعة خسنري اچول ② تطيب خوشحاله کول

تريح - خوز مود د ارخه خواب دادي چه د نبی کریم ③ پخپلو بیبيانو کي قرعه اندازی کول صرف ددوی د زړه خوشحالولو لپاره وو. نو دا قرعه اندازی به استحباباً وي. وجوباً به نه وی. دویمه خبره داده چه په نبی کریم ④ باندې قسم وړ مقرر کول د سره واجب نه وو. لکه چې د الله تعالی ارشاد دی: ((تُرْجَى مِنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُرَى إِلَيْكَ مِنْ تَشَاءُ)) یعنی په دوی کي چې تاسو ⑤ څوک غواړئ. د خان نه نی جلا ساتئ. او څوک چې غواړئ. نژدې نی ساته (بیان القرآن) ددی آیت نه معلومیږي. چه نبی کریم ⑥ د قسم (نمیس) پابند نه وو حافظ عبد العظيم منذری ذکر کړی دی چه نبی کریم ⑦ سوده، جوړیه، ام حبیبه، صفیه، او هیمونه ⑧ جلا اوساتلي او عائشه ⑨ او نورې بیبيانې نی نژدې اوساتلي نو هرکله چې په نبی کریم ⑩ باندې قسم د سره واجب نه دی نو قرعه اندازی به څنگه واجب وی.

وهذا لأنه لا حق للمزاة عند مساقاة الزوج أو دا ځکه چې سړی د سفر په وخت کي د ښځې هېڅ حق نشته الا ټیږي أن نه أن لا تستحب واجداً ومنهن آيا ته نه گوري چې خاوند لره جائز دی چې یوه هم د خان سره بونه ځی فکراً له أن يسافر بواحدة ومنهن نو دغسی د د د پاره به جائز وی چې د یوی سره سفر او کړي ولا یمتسب علیه بئلك المدا. وان رخصت إحدى الزوجات بترك قمتها لصاحبتها أو دا مده به په دې باند حساب نه وی، که راضی شوه یوه سی بی په ښځو کي به پریخود د خپل وار خپلې ښي ته نو دا جائز دی

تريح - او قرعه اندازی د استحباب د باب نه په دې وجه هم ده چه د خاوند د سفر کاوه په وخت د ښځې هېڅ حق نشته. که خاوند په دوی کي هېڅ څوک خپل خان سره په سفر کي بونځي. نو ده ته ددې اختیار شته دې دغه ډول ددې اختیار هم شته. چه په دوی کي د یو کسی سره سفر او کړي. او دا موده به محسوبه نه وی. یعنی دا موده به د وار په موده کي ته حسابیږي او که په منکوحاتو کي یوی کسی خپل وار خپلې یوی ښي ته ورکړو نو دا شرعاً جائز دی.

لأن سودة بنت زمعة رضي الله عنها سألت رسول الله عليه الصلاة والسلام أن يراجعها لکه چې حضرت سوده بنت زمعه

(۱) من حديث عائشة ① أخرجه البخاري في الهبة باب ١٥ ومسلم في فضائل الصحابة رقم ٨٨ وأبو داود في النكاح باب ٢٨ رقم ٢١٢٨ وابن ماجه في النكاح باب ٤٧ والأحكام باب ٢٠ والدارمي في الجهاد باب ٣٠ وأحمد في المسند (١١٤/١)

درسم توت ① ته در خواست کړې وه چې دې ته مراجعت او فرمائي ② وتغفل يوم توتننا لعائشة ③ نو دا به خپل وار د عائشي ④ د پاره کړي

تريح - دليل دادي چه د حضرت سوده ⑤ نه روايت دی چه رسول الله ⑥ سوده بنت زمعه ته طلاق ورکړو هرکله چې نبی کریم ⑦ د لمونځ لپاره اووتلو نو حضرت سوده ⑧ ددوی ⑨ کپړه اوبوله او وې وبل چه په خداني ماته د سړو هېڅ حاجت نشته خو زما مراد دادي چه رب حشر ستا په بیبيانو کي وی او درخواست نی او کړو. چه ای د الله رسوله ⑩ تاسو سوده ⑪ ته رجعت او کړي او سوده ⑫ بیا به د خپل ورورخ د عائشه ⑬ لپاره مقرر کړي.

وإن أن ترجع في ذلك أو دې بی بی ته دا اختیار دې چې خپل وار کي رجوع او کړي لأنهما انفقتا طلاقاً طلاقاً ① ځکه چې دې داسې حق ساقط کړې دې کوم چې لا واجب شوې نه وه فلا یفقط، والله أعلم نو په دې وجه ساقط به نه وی.

تريح - کومې ښځې چې د خپل وار ورورخ خپلې ښي ته ورکړه. هغې له دا جائز دی. چه خپل حق واپس واخلي. ځکه چې دې خپل داسې حق ساقط کړو. چه تر اوسه پورې واجب نه وو نو دا به ساقط کېږي هم نه نو، رجوع به دخپل وار نه منع کول وی. د یو ساقط شوی شی واپس اخستل به نه وی.

کتاب الرضاع

ژباړه: - دا کتاب په بیان د رضاعت کښي دی

تريح - رضاع بفتح الراء اصل دی. اوبکسر الراء بولغت دې په فصیح لغت کي د باب سمع نه دي اراهل نجد ونی چه د باب ضرب نه دي. رضاعت په لغت کي د سینی نه شیدي رولو ته وائی اویه شریعت کي د رضیع د ښځې د سینی نه په خاص خاص وخت کي شیدي رودلو ته وائی د ښځې د سینی قید لگولو سره د خورود سینی نه احتراز راغلو. اود نوکه د وزه وغیره شیدي اوڅکی. نو په دې سره رضاعت نه ثابتیږي. اود مخصوص وخت نه د رضاع موده مراد ده. ددې په تحدید کي د عالمانو اختلاف دی کوم چې به انشاء الله وړاندې بیانولی شی.

په رضاعت سره د حرمت ثبوت

أقل الرضاع وكثيره سواء حصل في مدة الرضاع ① رضاعت قليل او کثیر برابر دی هر کله چې دا حاصل شی په موده د رضاعت کي ② تعلق به التزمینو تحریم به وریږي متعلق شی

تريح - المذهب في قدر الرضاع الثابت للحرمة ③ دپیوپه مقدار کي چې په هغې سره حرمت رضاعت ثابتیږي. په دې کي اختلاف دی. ④ احناف ⑤ فرمائي. چه په مطلق شیدي ورکاوه یا رودلو سره حرمت رضاعت ثابتیږي. که کم وی او که زیات وی. خو په دې شرط چې د رضاعت په موده کي وی. حسن بصری، سعید بن المسیب، وکیع، عبدالله بن مبارک او زیات جمهور فقهاء ⑥ ددې قائلین دی.

وقال الشافعي رحمه الله: لا يثبت التزمين إلا بمس رضعات، لقوله عليه الصلاة والسلام: أو امام شافعي ⑦ فرمائي چې به ثابتیږي تحریم مگر په پنځه پیرې تی رابښکودو سره د نبی کریم ⑧ د ارشاد په وجه سره لا یمز المنة ولا التمسكات ولا الإملاجة ولا الإملاجات ⑨ چې نه حر موی یو وار چوپل اونه دوی ادوا پیرې چوپل او نه یو وار رابښکودل اونه دوی ادوا پیرې رابښکودل

هل القعدة ① تحریم حرامول ② رضعات جمع د رضاعت، ماشوم ته دتی شیدي ورکول ③ المنة چوپل

(۱) من حديث عائشة ① أخرجه مسلم في الرضاع رقم ١٧.

تخریج - امام شافعی رحمته الله فرمائی: چه په پنځه ځله شیدې رود لوسره رضاعت ثابتیږي په دې طریقې چې ماشوم په دې کې په هریواندې مور شوی او په ظاهر روایت کې امام احمد رحمته الله هم ددې قائل دي. او دامام احمد رحمته الله نه دوهم روایت ددې ځله پيو څښلو منقول دي.

لذیل الشافعی رحمته الله صاحب د هدایه رحمته الله دامام شافعی رحمته الله لپاره د نبی صلی الله علیه و آله یو حدیث پیش کړې دي. په حدیث کې لفظ د [المصة او الإملاحة] ذکر دي. په دې دواړو کې مصصة د رضیع فعل دي. او [املاحة] یعنی د ماشوم شیدې رودل او څښل د مراضعه فعل دي. او املاجه یعنی ماشوم ته پیو ورکول او څکول. اوس د حدیث مطلب دا شو چه یو ځل یا دوې [دوه] ځله شیدې څښل یا یو ځل یا دوې [دوه] ځله شیدې څکول محرم نه دی دا حدیث دامام شافعی رحمته الله لپاره په دې طریقې مستدل دي چه دا حدیث په دې دلالت کوي چه کم رضاعت محرم نه دي نو د احنافو رحمته الله مذهب منتهی شو. او چه د احنافو رحمته الله مذهب منتهی شو. نو د شوافعو رحمته الله مذهب په ځپله ثابت شو ځکه په دواړو مذاهبو کې څوک د فصل قائل نه دی:

الاعتراض علی الاستدلال رحمته الله په دې استدلال باندې اشکال دا دي. چه اهل ظواهر وائی. چه په درې گوته پیو څښلو باندې رضاعت ثابتیږي. نو دا دعوی صحیح نشوه. چه څوک د فصل قائل نه دي. که امام شافعی رحمته الله د حضرت عائشې رضی الله عنها په حدیث استدلال کول. [قلت انزل لی القرآن عشر رضعات معلومات فنسخ من ذلك خمس رضعات] یعنی حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه په قرآن کې لس گوته معلوم څښل نازل شوی وو بیا ترې پنځه منسوخ شو نو په مطلوب باندې به دلالت زیات واضح وو.

ولما قوله تعالى زموئربدل د حق تعالی ارشاد دي {وَأَمَّا الْكُفْرُ الْأَلْتِي أَوْفَعْتُمْ} الآية او ستا سو هغه میندي د به تاسو حرامې شوی دی (کوموچه تاسو لره تې درکړې دي وَقُوْنَهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ او د حضور صلی الله علیه و آله ارشاد دي يَحْرُمُ مِنَ الرُّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ حرامیږي په رضاعت سره کومې چې حرامیږي په نسب سره په مېن څپه قلیل غیر د تفصیل نه

تخریج - دلایل الاحناف رحمته الله زموئربدل د الله تعالی ارشاد دي. {الَّتِي وَأَمَّهُنَّكُمْ} یعنی او حرام کړې شوی دی په تاسو ستاسو میاندي چاچه تاسو نه شیدې درکړی وی. اود نبی صلی الله علیه و آله حدیث چې [یحرم من الرضاع ما یحرم من النسب] یعنی په رضاعت هغه څه حرامیږي څه چې په نسب حرامیږي. آیت او حدیث دواړه مطلق دی د قلیل او کثیر څه تفصیل په کې نشته. نو په مطلق رضاع سره به حرمت ثابتیږي.

ولأن الحرمة وإن كانت لشبهة البغضية الشائبة بشيء العظم واللبات اللعماو ځکه چې حرمت اگر چې په دې شبهه د بعضیت سره کوم چې د هډوکو په غټو لو او د غوښې په ټوکاوه سره ثابت دي لیکنه امر مبطل لیکن دا امر مخفی دي فتعلق الحكم بفعل الرضاع به دي وجه حکم د فعل د ارضاع سره متعلق شو

هل اللحم رحمته الله شوز غټیدل رحمته الله العظم هډوکي رحمته الله اثبات راتوکیدل رحمته الله اللحم غوښه رحمته الله مبطن پټ [تخریج - سوال التقدير رحمته الله صاحب د هدایه رحمته الله چې کوم عقلی دلیل بیان کړې دي. داد یو مقدر سوال خواب دي. سول دا دي چه پکار دا ده چه د پیو په کم مقدار رضاعت ثابت نشی. ځکه چې کم مقدار د ماشوم غوښه راتوکوی او هډوکي غټوی. لکه چې په حدیث کې نبی صلی الله علیه و آله فرمائی دی. [الرضاع انشوالعظم و اثبت اللحم] یعنی شیدې څښلو هډوکي غټوی او غوښه ئې راوتوکوله. (شرح هدایه) اود پیو په کم مقدار کې دا خبره نه ثابتیږي

۱) منند حدیث ابن عباس رضی الله عنه وقد تقدم فی أول باب النکاح

الاجواب رحمته الله خواب دا دي چه هډوکي غټیدل او غوښه راتوکیدل یو طل امر دي و ځکه به د هر مېنې دې په بطن نه، نوارضاع یعنی شیدې ورکول د حرمت حکم په په دې تبیینی. یو ځکه مونږ وایو چه مطلق ارضاع سبب د حرمت دي.

ولما قوله رحمته الله کتاب او متشوخ به، او کوم حدیث چې شافعی رحمته الله روایت کړې دي دغه مردود دي په کتاب نه سره یا په دې سره منسوخ دي

تخریج - الخواب عن مستدل الشافعی رحمته الله امام شافعی رحمته الله چې کوم حدیث په استدلال کې پیش کړي دي. نو د هغې نه خواب دا دي چه دا حدیث به خالی نه وی یا به د کتاب له نه روستووی وی به معکي وی. که د کتاب الله نه روستووی. نو دا به مردود وی. ځکه چې کتاب الله د حدیث په منبایه کې اقوی دي و عمل به په اقوی کولې شی. او که د کتاب الله نه معکي وی نو دا به په کتاب الله سره مسوخ وی د حضرت عائشې رضی الله عنها حدیث په اړه کې امام ابن البطال رحمته الله فرمائی دی چه د حدیث مضطرب دي. نو د کتاب الله په مقابله کې ددې پریسول او کتاب الله ته رجوع کول و حاشو

وتبين أن يكون في مدة الرضاع لساناً بين أو مناسب دی چې نې سکل په موده د رضاعت کې وی لکه چې موږ به بیان کړو

تخریج - ثبوت الرضاعة اذا كانت في مدتها رحمته الله صاحب د هدایه رحمته الله فرمائی چه د رضاعت حکم به په هغه وخت کې ثابتیږي. چه رضاعت په موده د رضاعت کې شوې وی. ددې تفصیل به روستوراشی

د رضاعت په موده کې اختلاف

المدة الرضاع للأون رحمته الله فمر عند أبي حنيفة رحمته الله لیا موده د رضاعت دیرش میاشتي ده د امام ابو حنیفه رحمته الله په نزد وقال استبان رحمته الله وبقول الشافعي رحمته الله او صاحبین رحمته الله وائی. چې درې اودا کله ده او دا قول د امام شافعی رحمته الله دي وقال زفر رحمته الله ثلاثة احوال او امام زفر رحمته الله فرمائی حی درې کله دی

تخریج - اختلاف المدة في مدة الرضاع رحمته الله په موده د رضاعت کې اختلاف دي رحمته الله دامام ابو حنیفه رحمته الله په نیر موده د رضاعت دوي [دوه] نیم کاله دی. رحمته الله اود صاحبینو په نیزدوي [دوه] کله دی د امام شافعی رحمته الله مام مالت او امام احمد رحمته الله قول دي. رحمته الله او امام زفر رحمته الله فرمائی چه موده د رضاعت درې کاله دی

لأن الحول حسن للمعول من حال إلى حال ځکه چې د کال موده ښه ده د یو حال نه بل حال ته د منتقل کیدو د پاره ولا بد من الزيادة علی الأولین لساناً بین قیقدراو په دوي [دوه] کاله باند زیاتي ضروری دي په دې وجه چې موږ به بیان کړو نو اندازه ئې وشوه په یو کال سره

تخریج - دلیل زفر رحمته الله دامام زفر رحمته الله د دلیل لنډیز دا ده. چه د رضاعت د مودې نه روسته دومره ضروری دي چه ماشوم د پیو ته پریکړې شی. اود بل څیز په خوراک اموخته شی او هغه دده د بدن جزء جوړیدل پیل شی. او هغه یو کال کیدای شی. ځکه چې په یو کال کې مختلف موسمونو د حالاتو په بدلولو کې اثر لری. نو دوي [دوه] کاله د رضاعت موده شوه. او یو کال نور واره درې کاله شول.

ولما قوله تعالى د صاحبینو رحمته الله دلیل قول د باری تعالی دي {وَحَمْلُهُ وَفَصَالُهُ ثَلَاثُونَ شهراً} او حمل کې پاتې کیدل او تې ورکول دیرش میاشتي دی ومدة الحمل أدناها ثمانية أشهر او که موده د حمل شیر میاشتي ده فبقی للفصال حولان نو پیو ورکاوه ته دوي [دوه] کله یتې شو فبقی للفصال حولان. وقال النبي عليه الصلاة

القول الرابع هو قول الصحابين رحمته الله كذا في فتح القدير (٣٠٩١٣) والدر المنثور (٤٣٧١٢) ومجمع الأنهر (٣٧٥١١) والحرر ائتنق (٣٨٩١٣) نقلًا عن القول الرابع (٣٠٣١١) -

وَاللَّامُ (الرَّضَاعُ بَعْدَ الْوَلَدِ) (۱) او د نبی کریم ﷺ ارشاد دې چې د دوو کالو نه روسته رضاعت نشته
 هل للغة (۱) حمل په نس کې د ماشوم گرځول (۲) فصال د پیو نه پرېکول (۳) هوان جمع د حول ، کال
 تریخ - دلائل الصاحبین (۴) (۵) د صاحبینو د دلیل د الله تعالی ارشاد چې «وَحَمْلُهُ وَقُضْلُهُ» دې په دې کې
 د حمل او پیو نه پرېکولو موده دیرش میاشتې خودلې شوی دی. او ادنی موده د حمل شپږ میاشتې ده نو
 شیدې ورکولو موده دوی اډو کاله پاتې شوه لهذا د رضاعت موده دوی اډو کاله شول (۶) دوهم دلیل د
 نبی ﷺ حدیث دې چې د دوو کلونو نه روسته رضاعت نشته او په یوې روایت کې دې چې [لا یحرم من الرضاع إلا ما کان فی
 الرضاع] یعنی نه ثابتېږي. مگر په هغه شیدې ورکولو چې په دوو کلونو دنده وی.

وَلَهُ هَذِهِ الْآيَةُ او د امام ابوحنیفه رحمه الله دلیل هم دا آیت دې وَجْهَهُ اللَّهُ تَعَالَى ذَكَرَ شَيْئَيْنِ او د دې وجه دا ده چې حق
 تعالی دوی اډو شیان (خیزونه) ذکر کړي دی وَصَرَّبَ هُمَا مَدَّةً او د دغو د پاره یې یوه موده مقرر کړې ده
 فَكَانَتْ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا بَيْعًا لَهَا نُو دا موده به په دوی کې د هر یو د پره پوره پوره وی. کَالْأَجَلِ الْمَشْهُورِ
 لِلدَّيْتَيْنِ، (أَلَا لَهُ قَامَرُ الْمَنُوعِ فِي أَحَدِهِمَا لَكِهِ هغه موده کومه چې د دوو قرضو د پاره بیان شوې وی مگر دا چې
 په دوی کې په یوه کې کموونکې دلیل قائم وی فَيَقِفُ فِي الثَّانِي عَلَى ظَاهِرِهِ دې وجه بل په خپل ظاهر پاته
 پاتې شو

تروخ - الدلیل الاول لابی حنیفه رحمه الله د امام ابوحنیفه رحمه الله دلیل هغه آیت دې. کوم چې صاحبینو د بیان
 کړلو وجه د استدلال دا ده چې الله تعالی د حمل او فصال دواړو لپاره یوه موده ذکر کړې ده. نو دا موده به په
 دواړو کې د هر یو لپاره وی دا چې په دواړو به تقسیمولې شی.
 ۱- الاستدلال - نو دغه ډول په آیت کې به هم د حمل او فصال هر یو لپاره پوره دیرش میاشتې وی. دا نه
 چې دا موده په دوو وېش کړې شی. البته دومره ده چې په دې دواړو کې د یوې مودې (حمل) کموونکې دلیل
 موجود دې. او هغه دلیل د حضرت عائشې رضی الله عنها قول دې چې [الولد لا یقی فی بطن أمه اکثر من ستین
 ولوقدر فلکة معزل] یعنی ماشوم د مور په نس کې د دوو کالونو زېت نه پاتې کیږي. اگر که هغه د وډک
 د غټ ځانې په مقدار ولې نه وی. (فتح القدير، الکفایه) نو د الله تعالی دوهم قول چې فصال دې. هغه په خپل
 ظاهر پاتې شو او هغه دیرش میاشتې دې نوثابته شوه چې د پیو ور کاوه موده دوی اډو نیم کاله دی.

وَلَا يَلْبُدُ مِنْ تَغْيِيرِ الْغِذَاءِ لِتَغْيِيرِ الْأَنْبَاءِ بِاللَّبَنِ او ځکه چې د غذا بدلول ضروري دی چې د پیو په دریعه زیاتیدل
 منقطع شی وَذَلِكَ بِأَنَّهُ يَنْتَعِدُ الْمُسِي فِيهَا غَيْرَةً او دا تغیر د غذا به د داسې مودې په زیاتې سره وی په کومه که
 چې بچې عادی شی د پیو نه علاوه فقیرت پادتن ی مَدَّةُ الْحَمْلِ و د دې زیاتې اندازه په ادنی مودې د حمل سره او
 لکولې شوه لِأَنَّهَا مَغْيَرَةٌ ځکه چې دا موده متغیر کوونکې ده فَإِنَّ غِذَاءَ الْجَنِينِ يُغَايِرُ غِذَاءَ الرَّضِيعِ كَمَا يُغَايِرُ غِذَاءَ
 الْفَطِيمِ چندانچه د جنین غذا د پیو خوړونکې د غذا نه مغایره وی لکه چې د پیو خوړونکې غذا د تې نه د
 پرېکړې بچې د غذا نه مغایره وی

هل اللغة (۱) الغذاء خوراک (۲) ينقطع: ختمیږي (۳) اللبن: شیدې (۴) اللبنی: ماشوم (۵) الفطيم: هغه ماشوم چې
 پرې څکي (۶) الجنين: هغه ماشوم چې د مور په رحم کې وی لا تراوسه پورې پیدا شوې نه وی
 تروخ - الدلیل الثاني العقلی لابی حنیفه رحمه الله دوهم عقلی دلیل دا دې چې د پیو د مودې پوره کیدو نه روسته د
 ماشوم لپاره دومره موده ضروري ده چې دې په کې د پیو نه علاوه ډېل شی په خوراک عادت شی. او د پیو په

حدیث ابن عباس رضی الله عنهما أخرجه الدارقطني فی سننه (۷۴/۴) والبيهقي فی السنن الکبری (۷۶۱/۷).

خښي هغه دده د بدن د غټولو کار پیل کړي نو امام ابوحنیفه رحمه الله دغه موده د حمل د دسې مودې نه احسنې
 ده ځکه چې دا موده د خوراک بدلونکې ده ځکه چې د رضیع خوراک د جنین د خوراک نه جلا وی ځکه چې
 د جنین خوراک هغه څه وو. کوم چې دده د مور خوراک وو بیا د پیدا کیدو نه روسته د ده خوراک خالص
 شیدې شو دغه ډول د رضیع خوراک د فطیمه د خوراک نه جلا وی ځکه چې د رضیع خوراک صرف شیدې وی
 او د فطیمه خوراک کله شیدې او کله نور شیان (خیزونه) حاصل دا چې د خوراک بدلول ضروري دی
 او د خوراک بدلولو لپاره کومه موده شپږ میاشتې دی نومشوم چې هم په نور خوراک بدلولې شی دې لپاره
 زیاتې شپږ میاشتې ضروري دی.

وَالْحَدِيثُ مُنْجِلٌ عَلَى مَدَّةِ الْإِسْتِغْنَاءِ او حدیث به مدت د استغناق باند محمول دې وَجْهَهُ لَبَّى لَبَّى
 فی الکتاب او په دې محمول کولای شی هغې نص لره کوم چې په کتاب الله کې په حوالې سره مقید دي

تروخ - الجواب عن دلائل الصاحبین (۱) علامه مرغینانی رحمه الله د صاحبینو د دې پیش کړې حدیث نه خوب
 ورکوي. [لا رضاع بعد حولین] چې په دې حدیث کې د رضاعت نفی نه ده. بلکه د اجرت نفی ده. مطلب دا که
 مطلقه ښځه خپل ماشوم ته شیدې ورکوي. نو دا تر دوو کالو پورې د اجرت مستحقه ده چې د ماشوم د پلار
 یعنی خپل سابقه خاوند نه اجرت واخلي. او په اتفاق سره مطلقه د دوو کالو نه روسته د اجرت
 اخستلو مستحقه نه ده. او هم په دې استحقاق اجرت باندې هغه نص محمول دې کوم چې د حولین په قید
 سره مقید دې. یعنی ((وَالْوَالِدَتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ)) دلیل دا دې چې د دې نه روسته الله تعالی
 فرمایلي دی. ((فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا)) یعنی که دواړه غواړي. شیدې (پن) په خپل مېنځ کې په رضا
 سره پرې کولې شی. په دې آیت کې د پیو پرېکول په خپل مېنځ کې په رضا مندی پورې تړلې دی نو که د
 دوو کالونو نه روسته د پیو ورکول حرام وو نو په خپل مېنځ کې په رضامندی پورې به نې ولې معلق
 کولو نوثابته شوه چې په آیت کې د رضاعت د مودې بیان نه دې بلکه په پلار باندې د بچې د شیدې ورکولو د
 استحقاق اجرت بیان دې. نو د صاحبینو د آیت او حدیث د خپلې مدعی په تائید کې پیش کول صحیح نه
 دی.

در رضاعت مودې نه روسته د حرمت رضاعت نه ثابتدل

وَإِذَا مَشَتْ مَدَّةُ الرِّضَاعِ لَمْ يَتَّعَلَقْ بِالرِّضَاعِ تَحْرِيمٌ او هر که چې د رضاعت موده تیره شوه نو په دې سره نه تحریم
 متعلق نه وی لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ (الرَّضَاعُ بَعْدَ الْفِصَالِ) ځکه چې د نبی کریم ﷺ ارشاد دې چې د فصال نه
 روسته رضاعت نشته

هل اللغة (۱) الفصال د پیو نه پرې کول (۲) تحريم حرامول
 تروخ - عدم ثبوت الحرمة بعد المدة (۳) مسئله دا ده که د رضاعت د مودې تیریدونه ماشوم ته سیدې ورکړي
 نوبه دې رضاعت سره حرمت نه ثابتېږي. دلیل د نبی ﷺ حدیث دې چې د شیدې پرې کاوه نه روسته رضاعت
 نشته

وَلَا الْحَرَمَةُ بِاغْتِيَارِ الشُّعْوِ او ځکه چې حرمت خو د نشووما په اعتبار سره دې وَذَلِكَ فِي الْمَدَّةِ وَ شَوْمًا په مده
 کې وی إِذَا الْكَبِيرُ لَا يَتَرَبَّعُ بِهِ ځکه چې لوی بچې په پیوې ورش نه مومي

هل اللغة (۱) النشو: نشووما، وده کول (۲) المدة: موده، زمانه (۳) لا يترتب: نه غټیږي

(۱) من حدیث علی رضی الله عنه أخرجه الطبرانی فی معجمه الصغير ورواه البيهقي فی السنن الکبری (۵۲۴/۷).

كتاب النكاح

أَمْرًا أَيْهَ أَوْ أَمْرًا أَيْهَمِنْ الرِّضَاعِ لَا يَجُوزُ أَنْ يَتَوَجَّهَ أَوْ خَيْلِ رِضَاعِي يَلَارِدُ بِنَحْيٍ أَوْ رِضَاعِي خُونِي دَبْنَحِي سِرِه
نكاح جائز نه ده [بَكَا لَا يَجُوزُ ذَلِكَ مِنَ النَّسَبِ] إِمَّا وَتَقَالَ لَكُمُ خَنَكُهُ جِي د نَسَب نِه دَا نِكَاح جَائِزْنِه دِه دَا اَمْنِه دَهْفِه
حديث نه كوم چي مورد روايت كړي دي

تَرْجِيح: حرمة النكاح مع امرأة أَيْه الرضاعي وابن الرضاعي [وَأَمْرًا أَيْه] صورت دا دي. چه د شيدې ورگونكي
بنحې خاوند د بلې بنحې هندي سره نكاح او كړله اوبې نې هدي ته طلاق ور كړلو. نو د دي مرضعي رضاعي
خونې د هندي سره نكاح نشي كولې خكه چې هنده دده د رضاعي پلار بنخه ده. دغه ډول د رضاعي خونې د
بنحې سره نكاح حرامه ده. دليل د نبې [حديث دي. چه] [يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ]
وَذَكَرَ الْأَصْلَابُ فِي الذِّمِّ لِمَا ظَاهِرٌ أَعْتَبَا وَالتَّبَيُّ عَلَى مَا يَتَّبَعُهُ أَوْ ذَكَرَ الْأَصْلَابُ بِه صِر كِي د مَتَبْنِي دَا اَعْتَبَرَا سَاقَط

كاوه لپاره دي. په هغه تفصيل سره كوم چي مورد وړاندي بيان كړي دي
هَلْ لَلْفَعَةِ ① اصلا بجمع د صلب شا ② التبي خوك په خونې توب سره نيول

تَرْجِيح: السَّوَالُ التَّقْدِيرِي ③ په [وَذَكَرَ الْأَصْلَابُ] سره صاحب دده ايمون د يو سوال ځواب ور كوي. سوال دا دي. چه
په قرآن پاك كې د محرماتو په بيان كېنې دي. چه «وَحَلَائِلُ الْأَيْكُمُ» په دي كې د اصلا بذكر دي ددي نه
معلومېږي چه د صلبې خونې دبنحې سره نكاح ناجائزه اود رضاعي خونې د بنحې سره جائزه. حالانكه
حكم ددي په خلاف دي

الجواب ④ په دي آيت كې د [اصلا ب] ذكر د متبني د بنحې ويستلو لپاره دي. د رضاعي خونې د بنحې
ويستلو لپاره نه دي. حاصل دا چي د متبني د بنحې سره نكاح كول جائزه اود صلبې خونې د بنحې سره
نكاح ناجائزه. خكه چې دا په كتاب الله سره ثابت ده. اود رضاعي خونې د بنحې سره د نكاح حرمت په
حديث مشهوره سره ثابت دي. چه [يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ].

د مرضعي د لور د هغې په خاوند باندې حرمت

وَلَكِنْ الْمَعْلُ يَتَعَلَّقُ بِهِ التَّحْرِيمُ أَوْ ذِ سِرِي د پيو سره معلق كيږي حرمت [وَهُوَ أَنْ تُرْضِعَ الْمَرْأَةُ صَبِيَّةً] او هغه دا ده چي
سخه چا بچي ته پي ور كړي [تَحْرُمُ هَذِهِ الصَّبِيَّةُ عَلَى نَوَجَّهٍ وَعَلَى آبَائِهِ وَأَسْبَابِهِ] نو حرامېږي د ابچي د مرضعي په
خاوند او د دي په پلار انو باند او په خامنو باند [وَصَبِيَّةُ الزَّوْجِ الَّذِي نَزَلَ لَهُ أَمْنَةُ اللَّيْنِ أَبَا لِمَرْضَعَةٍ] او شي به د ده
خاوند دكوم نه چي دغه پي راغلي دي پلار د پاره دې حور وكي

هَلْ لَلْفَعَةِ ① الفعل خوان [

تَرْجِيح: المذهبان بالحرمه بسبب لبن الفعل ② په لبن الفعل كې اصافت د خيز خپل سبب ته دي خكه چي د پيو
سبب سري دي اوبه لبن فعل سره د تحريم صورت دا دي چه مرضعي يوې ماشومي ته شيدې ور كړلو. نو د
دغه مرضعي په خاوند باندې دا ماشومه حرامه شوه اود هغې ددي خاوند په پلار نيكه، اوبه خونې اونمسي
باندې دا ماشومه حرامه شوه اود مرضعي دا خاوند چي د هغه په سبب ددي مرضعي دا شيدې راغلي دي. د
دغه ماشومي رضاعي پلار شو هم د د امام شافعي [د عامو ملگرو قول دي. او امام مالك او امام احمد
شي هم ددي قائل دي

وفي أمي فولي الشافعي [لَكِنْ الْمَعْلُ لَا يَحْرُمُ] د شافعي [دوؤ قولونو كې په يو قول كې د سري پي
محرم نه دي [لَكِنْ الْحَرْمَةُ بِشَبَةِ النَّسَبِ] خكه چې حرمت د شېبې د جزئيت په وجه سره وي [وَاللَّيْنُ بِفَضْلِ الْأَبْنَاءِ] او
نبي د سخي حردي نه چي د سري
تَرْجِيح: د امام شافعي [دوؤ قولونو كې په يو قول كې د سري پي
محرم نه دي. چه لبن فعل محرم نه دي. دا قول د امام شافعي [د عامو ملگرو قول دي. او امام مالك او امام احمد
شي هم ددي قائل دي

درسم توك

كتاب النكاح

دليل دي چه حرمت رضاعت په دي وجه ثابتېږي چه په دي كې د مرضعي د بدن حرمت د مسود بدن حرمت
څخه چې شيدې د مرضعي بدن جزء دي. اوبه پيو باندې د ماشوم هېوكي و غوسه راتوكېږي بويه
گرځي خكه چي حرمت خكه نه ثابتېږي. چه شيدې د بنحې د بدن جزء دي د حور د بدن جزء نه
ذكر شوي صورت كې حرمت خكه نه ثابتېږي. چه شيدې د بنحې د بدن جزء دي د حور د بدن جزء نه

دي. نو د حرمت رضاعت تعلق به هم د بنحې سره وي. سري سره به نه وي
دال ځواب ③ زمونږ د اړخه ځواب دا دي چه غالبا د حضرت امام شافعي [د عامو ملگرو قول دي. چه] [يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ] نه د عدم حرمت رضاعت قول د
سري په هغه پيو كې نقل شوي وي. كوم چي د هغه د سيني نه راوځي. اوبه اتفاق سره په هغې حرمت
رضاعت نه ثابتېږي. پاته پاتي شوهغه شيدې كوم چي د سري د وطي په وجه د بنحې په سينو كې پيدا شوي
وي. هغه د احنافو، حنابلو او مالكيانو ټولو په نيز حرمت رضاعت ثابتوي. اود امام شافعي [د عامو ملگرو قول دي. چه] [يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ] نه د عدم حرمت رضاعت قول د
هم دا قول دي. صرف د امام شافعي [د عامو ملگرو قول دي. چه] [يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ] نه د عدم حرمت رضاعت قول د

وَلَكِنْ أَمَّا وَتَقَالَ لَكُمُ خَنَكُهُ جِي د نَسَب نِه دَا نِكَاح جَائِزْنِه دِه دَا اَمْنِه دَهْفِه
ذريعه د نسب د جانبينو نه وي [فَكَيْدًا بِالرِّضَاعِ] نو داسې به وي په رضاعت سره وُقَالَ عَلَيْهِ لَصْلَةً وَأَسْلَامًا لَمَّا تَنَزَّهَتْ
① [وَقَالَ] د حور د حضرت عائشې [تَه لَيْلِي عَيْنِيكَ أَفْلَحَ] چي افلح د سب حواته راځي فَاتَهُ فَتَكَ
مِنْ الرِّضَاعَةِ ② خكه چي دغه ستا اكا دي رضاعي

تَرْجِيح: زمونږ دليل دا حديث دي. ① چه [يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ] اود نسب په وجه حرمت په سري
اوبنحې دواړو د اړخه وي. نو دغه ډول به د رضاعت په وجه هم د دواړو طرفونو نه وي. ② دوهم دليل د
حضرت عائشې [تَه لَيْلِي عَيْنِيكَ أَفْلَحَ] دي. حضرت عائشه رضي الله عنها فرماني. چه افلح بن ابی قيس راغلو. نو افلح
او ونيل. چه ته زما نه پرده كوي. حالانكه زه ستا اكا يم حضرت عائشه رضي الله عنها فرماني. ما ورته
او ونيل خنكه؟ نو هغه او ونيل. چه زما د رور بنحې تاته شيدې در كړي دي. حضرت عائشه رضي الله عنها فرماني. ما ورته
او ونيل. ماته بنحې شيدې را كړي دي. سري نه دي را كړي. په دي كې رسول الله [تَشْرِيفَ رَأَوْرِي] په دي حديث
توله واقعه بيان كړه. نبې [تَه لَيْلِي عَيْنِيكَ أَفْلَحَ] ستا اكا دي. دي به بغير پردې تاته تشريف راوړي. په دي حديث
كې نبې [تَه لَيْلِي عَيْنِيكَ أَفْلَحَ] ته د حضرت عائشې رضاعي اكا ونيلې دي. او رضاعي اكا ددي نه بغير نشي
كيږي. چه د مرضعي خاوند د حضرت عائشې رضاعي پلار وي. نو هر كه چې رضاعي اكا سره تحريم
ثابتېږي. نو د رضاعي پلار سره خويه خامخا ثابتېږي.

أَعْرَابُ لَيْلِي ③ [تَيْلِي] امر غائب ولوج په معنی د دخول دي په اصل كې [لَيْلِي] ووددي امله ساقط شوي
دي. چه د ياء او كسري په مينځ كې واقع شوي وو. [أَفْلَحَ] په رفع سره د [لَيْلِي] فاعل دي

وَلَا كُنْ سَبَبٌ لِيَنْزِلَ اللَّيْنُ يَنْهَا أَوْ خَكُهُ جِي خاوند د مرضعي به د پيو راكوزيدلو سبب دي قِيَصَافَ إِلَيْهِ فِي مَوْضِعِ
الْحَرْمَةِ أَيْ خَطَا نُو يَه مَوْضِع د حرمت كې به احتياطاً د ده طرف ته ئ نسبت كولاى سي

تَرْجِيح: علامه مرغيناني دريم عقلي دليل دا ذكر كوي چي خاوند د مرضعي به د پيو راكوزيدلو سبب دي
نو په موضع د حرمت كې به احتياطاً د ده طرف ته ئ نسبت كولاى سي نو حرمت به بري شېږي

د رضاعي رور د خور سره د نكاح جواز

وَيَحْرُمُ أَنْ يَزَوَّجَ الرَّجُلُ بِأَخْتِ أَيْهَمِنْ الرِّضَاعِ [وَجَائِزٌ دِي جِي نِكَاح اوكړي سري د خپل رضاعي رور د خور سره

① أخرجه البخاري في النكاح باب ١١٧ ومسلم في الرضاع رقم ٧ وأبو داود في النكاح باب ٧ والترمذي في الرضاع
باب ٢ والنسائي في النكاح باب ٥٢ وابن ماجه في النكاح باب ٣٨ والدارمي في النكاح باب ٤٨ ومالك في الرضاع رقم
٢ وأحمد في المسند (١٩٤ / ٦)

کتاب النکاح

وَلَا يَتَوَصَّى بِشَيْءٍ أَحَدٌ مِنَ الْوَرَثَةِ إِذْ مَاتَ إِلَّا بِإِذْنِ الْمَوْلَى...
ترجم - مسئله دا ده چه خلد د ماجد د مور شیدي (پي) اورودل نوماجد د خالد د نسبي خور سره نکاح جائز دي
نسی حالانکه دا انجلی د ماجد د رضاعی رور خالد نسبی خورده دلیل دا دي چه د نسبی رور د نسبی
خور سره نکاح حائره ده

وَلَا يَتَوَصَّى بِشَيْءٍ أَحَدٌ مِنَ الْوَرَثَةِ إِذْ مَاتَ إِلَّا بِإِذْنِ الْمَوْلَى...
ترجم - ددي صورت به دا وی چه د شاهد دوي (دوه) (خالد اوبکي) خامن دی. اود دواړو ميندي جلا جلا دی
(د خالد مور کلثوم وی اود بکر مور عائشه وی) نو دا دواړه علای (میرنی) رونه (چه پلار نې یوی)
شول اوس شاهد په دغه دوو ښځو کي یوي (کلثوم) ته طلاق ورکړلو هغي دعدت تیرولونه روسته د بل خاوند
سره نکاح اوکړله اودهغي نه نې لور (زينب) پیدا شوه. نو دغه انجلی (زينب) د شاهد په دوو خامنو کي د یو
(خالد) خورده اود بل (بکر) په حق کي اجنبی ده. نو د کوم (بکر) په حق کي چې اجنبی ده. دهغه سره ددي انجلی
(زينب) نکاح صحيح کيږي حالانکه د دغه انجلی خاوند (خالد) ددي (زينب) د نسبی رور (بکر) رور
دي. (ځکه چې د دواړو پلاریو دي)

په يوه سیه د جمع کيدو په وجه ثبوت د حرمت

وَكُلُّ صَيْتٍ احْتِمَاءً لَدَى وَاحِدَةٍ...
ترجم - دواړو ماشومانو یعنی ملک او انجلی د یوي ښځي شیدي اورودلو په یو ځل یا وړاندې روسته، نو دا
دواړه به رضاعی ورور او خور وی اود دوی به په خپل مینځ کي نکاح صحيح نه وی. لکه څنگه چې نسبی
ورور خور په خپل مینځ کي نکاح نشی کولې په باب الطرقة، کي هم دا ضابطه ده.

د مرضعه لپاره د مرضعه د بچوسره د نکاح حرمت

وَلَا يَتَوَصَّى بِشَيْءٍ أَحَدٌ مِنَ الْوَرَثَةِ إِذْ مَاتَ إِلَّا بِإِذْنِ الْمَوْلَى...
ترجم - دواړو ماشومانو یعنی ملک او انجلی د یوي ښځي شیدي اورودلو په یو ځل یا وړاندې روسته، نو دا
دواړه به رضاعی ورور او خور وی اود دوی به په خپل مینځ کي نکاح صحيح نه وی. لکه څنگه چې نسبی
ورور خور په خپل مینځ کي نکاح نشی کولې په باب الطرقة، کي هم دا ضابطه ده.

حل اللغة ۱ المبی ماشوم ۲ عمة د پلار خورا

ترجم - الاغرابان في العبارة ۱ به المرضعة کنسي د ترکیب په اعتبار سره دوي (دوه) احتمالات دی. ۱ اول دا
چې مرضعه بفتح الضد اسم مفعول وی. اود (لتزوج) د فاعل په وجه مرفوع وی. او [احدا] منصوب وی. د
شیدي ورکونکي مرضعي په بچو کي چه ښاره دا وی. په دي صورت کي مطلب دا دي چه صبيه ماشومه به د
اسم مفعول منصوب وی او [احدا] د فاعليت په بناء مرفوع وی. په دي صورت کي به ښاره دا وی چه د

درېسم نوك
شیدي ورکونکي د انترې په بچو کي به د چا د مرضعه ماشوم سره نکاح نه کړی حاصل د دواړو پلاریو د
منځني صورت ښکاره دي. د وضاحت محتاج نه دي.
به اوبوکسي جا شوو پوه د حرمت رضاعت حکم

وَلَا يَتَوَصَّى بِشَيْءٍ أَحَدٌ مِنَ الْوَرَثَةِ إِذْ مَاتَ إِلَّا بِإِذْنِ الْمَوْلَى...
ترجم - ددي صورت به دا وی چه د شاهد دوي (دوه) (خالد اوبکي) خامن دی. اود دواړو ميندي جلا جلا دی
(د خالد مور کلثوم وی اود بکر مور عائشه وی) نو دا دواړه علای (میرنی) رونه (چه پلار نې یوی)
شول اوس شاهد په دغه دوو ښځو کي یوي (کلثوم) ته طلاق ورکړلو هغي دعدت تیرولونه روسته د بل خاوند
سره نکاح اوکړله اودهغي نه نې لور (زينب) پیدا شوه. نو دغه انجلی (زينب) د شاهد په دوو خامنو کي د یو
(خالد) خورده اود بل (بکر) په حق کي اجنبی ده. نو د کوم (بکر) په حق کي چې اجنبی ده. دهغه سره ددي انجلی
(زينب) نکاح صحيح کيږي حالانکه د دغه انجلی خاوند (خالد) ددي (زينب) د نسبی رور (بکر) رور
دي. (ځکه چې د دواړو پلاریو دي)

حل اللغة ۱ اللبن شیدي ۲ الماء اوبه ۳ التحريم حراموالي

ترجم - ثبوت الرضاة باللبن الغالب المخلوط مع الماء مسئله دا ده که د مرضعي سیدی د اوبو سره گم سی و
په دهغه شیدي یو ماشوم اوځکی. نو په دي کي دوي (دوه) صورتونه دی یوه حی سیدی غلبه وی و اوبه
مغلوبی په دي صورت کي حرمت رضاعت ثابتيږي
المدهان في ثبوت الرضاة باللبن المخلوب ۱ اوبل صورت دا دي چه سیدی معسوب و و په ریسی وی په دي
صورت کي زموږ د احنافو پیرو په نیز حرمت رضاعت نه ثابتيږي

وَلَا يَتَوَصَّى بِشَيْءٍ أَحَدٌ مِنَ الْوَرَثَةِ إِذْ مَاتَ إِلَّا بِإِذْنِ الْمَوْلَى...
ترجم - دواړو ماشومانو یعنی ملک او انجلی د یوي ښځي شیدي اورودلو په یو ځل یا وړاندې روسته، نو دا
دواړه به رضاعی ورور او خور وی اود دوی به په خپل مینځ کي نکاح صحيح نه وی. لکه څنگه چې نسبی
ورور خور په خپل مینځ کي نکاح نشی کولې په باب الطرقة، کي هم دا ضابطه ده.

وَلَا يَتَوَصَّى بِشَيْءٍ أَحَدٌ مِنَ الْوَرَثَةِ إِذْ مَاتَ إِلَّا بِإِذْنِ الْمَوْلَى...
ترجم - دواړو ماشومانو یعنی ملک او انجلی د یوي ښځي شیدي اورودلو په یو ځل یا وړاندې روسته، نو دا
دواړه به رضاعی ورور او خور وی اود دوی به په خپل مینځ کي نکاح صحيح نه وی. لکه څنگه چې نسبی
ورور خور په خپل مینځ کي نکاح نشی کولې په باب الطرقة، کي هم دا ضابطه ده.

وَلَا يَتَوَصَّى بِشَيْءٍ أَحَدٌ مِنَ الْوَرَثَةِ إِذْ مَاتَ إِلَّا بِإِذْنِ الْمَوْلَى...
ترجم - دواړو ماشومانو یعنی ملک او انجلی د یوي ښځي شیدي اورودلو په یو ځل یا وړاندې روسته، نو دا
دواړه به رضاعی ورور او خور وی اود دوی به په خپل مینځ کي نکاح صحيح نه وی. لکه څنگه چې نسبی
ورور خور په خپل مینځ کي نکاح نشی کولې په باب الطرقة، کي هم دا ضابطه ده.

وَلَا يَتَوَصَّى بِشَيْءٍ أَحَدٌ مِنَ الْوَرَثَةِ إِذْ مَاتَ إِلَّا بِإِذْنِ الْمَوْلَى...
ترجم - دواړو ماشومانو یعنی ملک او انجلی د یوي ښځي شیدي اورودلو په یو ځل یا وړاندې روسته، نو دا
دواړه به رضاعی ورور او خور وی اود دوی به په خپل مینځ کي نکاح صحيح نه وی. لکه څنگه چې نسبی
ورور خور په خپل مینځ کي نکاح نشی کولې په باب الطرقة، کي هم دا ضابطه ده.

كتاب النكاح

د خوراك سره په چا سوو پيو باندې درضاعت حكم

اِنْ اَخْتَلَطَ بِالنَّعَامِ كَمَا مَلَأَ شَوْبِي دُخْرًا كَرِهَ لَمْ يَتَّعَلَقْ بِهِ التَّحْرِيمُ اِنْ كَانَ اللَّبَنُ غَالِبًا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ
اللَّهُ نَوِيهَ دِي پورې به تحريم متعلق نه وي اگر كه وي پي غالب په نزد د امام صاحب،

تفريح - المذهب - ثبوت الرضاعة بالنسبة للمخلوط مع الطعام (۱) صورت د مسنلي دا دي كه شيدې د خوراك
د خير سره بوخني شو او هغه شيدې په اور باندې يشيدلې نه وي (۱) نو د امام ابو حنيفه رَحِمَهُ په نيزېرې حرمت
نه ثابتي كه شيدې غالب وي او كه مغلوب. د مغلوبيت په صورت كي خو خبره بكاره ده. او كه غالب وي
نو چونكه دا د خوراك د خير سره گډ شوي او پخ شوي دي. نو دا د خوراك د خير تابع شو. نو دې پيو ته اوس
مطلق شيدې نشي ويلي.

وَقَالَ اِذَا كَانَ اللَّبَنُ غَالِبًا يَتَّعَلَقُ بِهِ التَّحْرِيمُ اَوْ صَاحِبِيْنِ فَرْمَانِي كَهْ نِي غَالِبٌ وَو نُو تحريم به ور پوري
متعلق وي قَالَ (۲) قَوْلُهُمَا اِذَا لَمْ تَكُنْ الشَّارِبُ حَتَّى لَوْ طَبَخَ بِهَا صَاحِبٌ دَهْدَايَه فَرْمَانِي چې د صاحبينو چې قول
په دي صورت كي دي چې كله دي لره اور مسه نه كړي تر دي چې كه په اور پوخ شول لا يَتَّعَلَقُ بِهِ التَّحْرِيمُ
قَوْلُهُمَا يَتَّعَلَقُ بِهِ دِي پورې به تحريم متعلق نه وي د ټولو په قول باندې

حل اللغه (۱) النار اور (۲) طبخ پخول

تفريح - صاحبين چې فرماني. كه شيدې غالب وي نو حرمت رضاعت پرې ثابتېږي گني نه ثابتېږي. صاحب
دهدايه فرماني چې د صاحبينو چې قول په دي صورت كي دي چې كله دي لره اور مسه نه كړي تر دي
چي كه په اور پوخ شو نو په دي پورې به تحريم متعلق نه وي د ټولو په قول باندې

لَهُنَّ الْغَيْرَةُ لِلنَّعَالِيبِ كَمَا فِي الْمَاءِ صَاحِبِيْنِ دِل دِي چې اعتبار غالب لره وي لكه چې په اوبو كي
دي اِذَا لَمْ تَكُنْ شَرِبْ عَنْ خَالِهْ هَر كَلَه چې پيولره خد شي د خيل حال نه متعبر كړي نه وي

تفريح - په اصل مسئله كي د صاحبينو چې دليل دا دي چې اعتبار غالب لره دي لكه شيدې چې د اوبو سره
گډ شي. نو غالب لره اعتبار وي خړپه دي شرط چې دغه بل شي شدي (۱) د خيل حالت نه بدل كړي نه وي

وَأَمَّا حَنِيفَةُ رَحِمَهُ اللَّهُ اَنَّ الطَّعَامَ أَصْلُ اللَّبَنِ ثَابِتُهُ فِي حَقِّ الْمَقْصُودِ اَوْ دَامَامِ اَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُ دِل دِي چې طعام
اصل دي او پي تابع دي دي په حق د مقصود كي قَصَارُكَ الْمَغْلُوبُ نُو د غه په مثل د مغلوب شو
نوع - د امام ابو حنيفه رَحِمَهُ دليل دا دي چې مقصود يعنى غذا حاصلولو كي خوراك اصل دي او شيدې تابع دي
نو په مقصود يعنى غذا كي شيدې مغلوب شو اگر چه په حقيقت كي غالب دي. نو خكه ور پوري تحريم نه
متعلق كړي

وَلَا مَعْتَبَرُ بِتَقَاظُرِ اللَّبَنِ مِنَ الطَّعَامِ عِنْدَهُ هُوَ الصَّحِيحُ اَوْ دَ طَعْمُ نَه د پيو د قطرو خثيد و خه اعتبار نشته د امام
ابو حنيفه رَحِمَهُ په نزد دا صحيح ده اِنَّ النَّعْدِي بِالطَّعَامِ اِذَا هُوَ الْأَصْلُ خكه چې نعدى په طعام سره كيږي خكه چې
طعام حل دي

تفريح - الروايتان في ثبوت الحرمة في صورة التقاطع من الطعام (۱) صاحب دهدايه رَحِمَهُ فرماني. كه شيدې د خوراك
په خبر كي گډ شوي وي اود خوراك په وخت كي د گوله (نعمي) نه شيدې پريوخي. نو آيا په دي باندې حرمت
ثابتيږي كه نه؟ (۱) نو د امام ابو حنيفه رَحِمَهُ په نيز صحيح دا ده. چې حرمت نه ثابتېږي. اود پيو خاكخوته خه
اعتبار نشته دليل دا دي چې په دي صورت كي هم په غذا حاصلولو كي د خوراك شي اصل دي پي تابع دي

القول لراجع هو قول أبي حنيفة رَحِمَهُ كَذَا فِي فَتْحِ الْقَدِيرِ (۳۱۶/۳) وَالْعَنَابِيَّةُ (۳۱۶/۳) وَرَدَّ الْمَحْتَارُ (۴۴۱/۲)
عَنْ الْقَوْلِ الرَّاجِحِ (۳۰۵/۱)

كتاب النكاح

د امام ابو حنيفه رَحِمَهُ غير اصح قول دا دي. چه په دي صورت كي حرمت ثابتېږي خكه كه د پيو پوخ خكي
د ماشوم په خلق كي ور غله نو حرمت ثابتېږي خوصحيح قول دا دي چه حرمت نه ثابتېږي
په دواڼي كي كچ سوو پيو حرمت رضاعت

اِنْ اَخْتَلَطَ بِالدَّوَاءِ وَاللَّبَنِ غَالِبًا اَوْ كَه مَلَأَ شَوْبِي دُخْرًا اَوْ پي غالب وي تَعَلَّقَ بِهِ التَّحْرِيمُ نُو متعلق نه وي
ور سره تحريم اِنَّ اللَّبَنَ يَتَّعَلَقُ بِمَقْصُودِ اِيَّاهُ خكه چې په دي كي مقصود پي شو اِذَا لَمْ تَكُنْ شَرِبْ عَلَى الْوُصُولِ خكه
چي دواڼي د پيو په رسولو كي د تقويت د پاره ده

حل اللغه (۱) اختلط. گډ شو (۲) الدواء: دواڼي (۳) تقويت مضبوطول

تفريح - المورقان في ثبوت الحرمة باللبن المخلوط مع الدواء (۱) كه د دواڼي سره شيدې گډ كړي شي نو كه
شيدې غالب وي په دي صورت كي پرې حرمت رضاعت ثابتېږي. دليل دا دي چه په غذا حاصلولو كي شيدې
مقصود دي. دواڼي خو صرف د شيدې رسولو تقويت پيدا كوي. (۲) او كه شيدې مغلوب اودواڼي غالبه وي
نو حرمت رضاعت پرې نه ثابتېږي.

د وزه د پيو سره د بشي د پيو كچايدل

اِذَا اَخْتَلَطَ اللَّبَنُ بِلَبَنٍ شَاوٍ هُوَ الْغَالِبُ اَوْ هَر كَلَه چې ملاو شو پي د بيزي د پيو سره او دا غالب وي تَعَلَّقَ بِهِ التَّحْرِيمُ نُو
تحريم به ور پوري متعلق وي اِنْ غَلَبَ اللَّبَنُ الشَّاةُ اَوْ كَه غالب وي شيدې د وزه (۱) المتعلق به التحريم اختيار الغالب
كَمَا فِي الْمَاجِي نُو تحريم به ور پوري متعلق نه وي. د امله د اعتبار د غالب نه. لكه په اوبو كي

حل اللغه (۱) الشاة وزه

تفريح - مسئله اودليل دواړه واضح دي.

د يو ماشوم د دوو سڅو د پيو شوي شيدې شكل

اِذَا اَخْتَلَطَ لَبَنُ امْرَأَتَيْنِ هَر كَلَه چې د دوو بنخو پي مخلوط شو تَعَلَّقَ بِهِ التَّحْرِيمُ بِأَعْلَاهُمَا عِنْدَ أَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ نُو
تحريم به متعلق وي په دوي كي دا غلبي سره د امام ابو يوسف رَحِمَهُ په نزد اِنَّ الْكُلَّ صَارَ شَيْئًا وَاحِدًا خكه چې
واړه ملاو شو يو شي شو قِيمَتُ الْأَقْلُ ثَابِتًا لِأَكْثَرِهِ بِنَاءً عَلَى كَوْنِهِ نُو اقل لره به د اكثر تابع كولاى شي په
دي د حكم د رضاعت په مني كاوه كي

تفريح - مذهب ابي يوسف في ثبوت الحرمة باللبن المخلوط (۱) صورت د مسنلي دا دي. چه د دوو بنخو شيدې (پي)
گډ شي او يو ماشوم هغه او خكي. نو په دي د حرمت رضاعت په ثبوت كي اختلاف دي (۱) امام ابو يوسف
رَحِمَهُ فرماني. چه د كومي شيدې غالب وي. هغه سره به حرمت ثابتېږي. دا قول د امام شافعي هم دي

دليل ابي يوسف رَحِمَهُ (۲) د امام ابي يوسف رَحِمَهُ دليل دا دي چه دواړه شيدې گډ شو. نو پيشان د يو خيز شو. نو په
دي د رضاعت حكم مبني كولو كي به اقل د اكثر تابع كولاى شي.

وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ التَّحْرِيمُ هُمَا (۱) امام محمد رَحِمَهُ او زفر ويلي دي چې تحريم به د دي دواړو سره متعلق
دي اِنَّ الْجَنَسَ لَا يَتَّعَلَقُ بِالْجَنَسِ خكه چې جنس په جنس باند غالب نه وي اِنَّ الشَّيْءَ لَا يَصِيرُ مُتَّحِدًا كَافِي جَنَسِهِ
اِحْتِاجًا إِلَى تَقْوِيَةٍ دِي وجه چې شي پخپل جنس كي نه شي معدوم كيداى په ملاويد سره د اتحاد د مقصود په
وجه وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ فِي هَذَا رَوَايَتَانِ اَوْ د امام ابو حنيفه رَحِمَهُ نه په دي اړه كي دوي (دوما) روايتونه دي

القول لراجع هو قول محمد رَحِمَهُ كَذَا فِي فَتْحِ الْقَدِيرِ (۳۱۷/۲) وَرَدَّ الْمَحْتَارُ (۴۴۱/۳) وَالْمُهَذَّبُ (۳۴۴/۱) وَالْبَحْرُ الرَّائِقُ (۳۹۸/۳)
عَنْ الْقَوْلِ الرَّاجِحِ (۳۰۷/۱)

القول لراجع هو قول محمد رَحِمَهُ كَذَا فِي فَتْحِ الْقَدِيرِ (۳۱۷/۲) وَرَدَّ الْمَحْتَارُ (۴۴۱/۳) وَالْمُهَذَّبُ (۳۴۴/۱) وَالْبَحْرُ الرَّائِقُ (۳۹۸/۳)
عَنْ الْقَوْلِ الرَّاجِحِ (۳۰۷/۱)

كتب النكاح

توضیح - په زیر بحث مسئله کې امام محمد او امام زفر رحمتهما فرماني چې د دواړو سره حرمت ثابتېږي. اود امام ابو حنيفه رحمته نه دوي ادوا روايتونه منقول دي په يوروايت کې د امام ابو يوسف سره دې او په بل روايت کې د امام محمد او زفر رحمتهما سره دې.

دليل محمد رحمته د امام محمد او امام زفر رحمتهما دليل دا دې چې هېڅ کله يو څيز په خپل جنس نه غالب کېږي ځکه چې غلبه په هغه وخت کې متحقق کېږي چې مغلوب څيز معدوم شي او په يو څيز د خپل جنس سره ملاز شي نو معدوم کېږي نه بلکه په هغې کې زيات راختی ځکه چې د دواړو مقصود يو دې نوچه يو څيز په خپل جنس کې گډ شي نو په دې کې به يود بل تابع نه وي اوچه کله يود بل تابع نه وي نو تحریم د دواړو سره متعلق کېږي د يوسره به نه متعلق کېږي.

وأصل المسألة في الأختان أو اصل مسئله په ايدن کې ده.

توضیح - الاختلاف الاساسية د باب اليمين ده. صورت د مسئلې دا دې چې يو کس قسم او خور لوچه زه به د دې وزه شيدي نه ځکه بيا دهغي وزه شيدي د بلې وزه د پيو سره گډ شو نو که د دغه محلولو عليها وزه شيدي مغلوب وو هغه مسئله هم په دې اختلاف ده. يعنی د امام ابو يوسف رحمته په نيزه حائث نه وي ځکه چې مغلوب پشن د معدوم وي. اود امام محمد رحمته په نيزه حائث وي ځکه چې څيز د بل جنس سره په يو ځاني کيدو مغلوبه کېږي نه بلکه زياتېږي.

د باکري په پيو د حرمت رضاعت ثبوت

إِذَا أَنْزَلَ لِلْبَكْرِ لَبَنًا هَر كَلَهُ جَه د باکري پي راكوز شو **فَأَرْضَعَتْ صَبِيًّا** نو يو بچي او خور **تَعَلَّقَ بِهِ التَّحْرِيمُ** اطلاق نو تحریم به ورپورې متعلق کېږي د وجه د اطلاق د نص نه

توضیح - ثبوت الحرمة بلبن الساکرة د باکري شيدي پيدا شو او باکري دغه شيدي يوشموم ته ورکړلو نو عالمانو رحمهم په اتفاق سره په دې باندې حرمت رضاعت ثابتېږي. دلالتله ځکه چې نص مطلق **أَرْضَعْنَكُمْ أَلْبَنِي** او **أُمَهْنَكُمْ** دې په باکره او ثيبه کې څه توپير نه کوي.

وَلَا تَسَبُّبُ الشُّعْبَاءِ ځکه چې پي د نشونما سبب دې **فَتَسَبَّبَتْ بِهِنَّ** نو په دې سره به شبهه د جزئيت ثابته وي

توضیح - دوهم دليل دا دې چې د باکري شيدي هم د نشونما سبب دې نوبه دې کې شبهه د بعضيت پيدا شوه اوچه شبهه د جزئيت په کې پيدا شوه. نوا احتياط هم په دې کې دې چې حرمت رضاعت پرې ثبت شي. روايه عدم ثبوت الحرمة عن محمد رحمته البته د امام محمد امام شافعي رحمتهما نه يوروايت دا هم دې چې د باکري په پيو سره حرمت رضاعت نه ثابتېږي ځکه چې د باکري شيدي تادر الوقوع دی نو دا د سړي د پيو سره مشابه شو. اود سړي په پيو حرمت نه ثابتېږي دغه ډول به په دې پيو هم نه ثابتېږي.

د مري بنخي په پيو سره حرمت رضاعت

إِذَا أَحَلَّتْ لَبَنَ الْمَرْأَةِ بَعْدَ مَوْتِهَا هَر كَلَهُ جِي ي او لوشل د بنخي شيدي روسته د دې د مرگ نه **فَأَوْجَرُ الصَّبِيَّ** نو ساي د بچي په خولې کې او خڅول **تَعَلَّقَ بِهِ التَّحْرِيمُ** نو په دې سره حرمت متعلق وي **مَرْبُوعٌ**

هل اللغة ① حلب لوشل

توضیح - تشرح المفردات د [اوجر] ماضی مجهول دې د [اوجر] نه مشتق ده [اوجر] او [اوجر] هغې ته وانی چې د خولې په مېنځ کې واچولې شي او [اوجر] په خوله کې اوبه اچول دي متعدی دوو مفعولينو ته دې مفعول اول ني هغه ضمير دي چې راجع دي [لبن المرأة] ته، اوقائم مقام د فاعل دې او دوهم مفعول ني [الصبي] دې (يعنی شرح هدايه)

كتاب النكاح

المذهبان في ثبوت الحرمة بلبن المرأة الميتة صورت د مسئلې دا دې چې يوه ښځه مړه سوه وه مرگ نه روسته دهغي پي او لوشلې شو او يوشموم ته ورکړې شونو داحتالو رحمهم په نيزه دې سدي حرمت رضاعت ثابتېږي. دا د امام مالك او امام احمد رحمتهما قول هم دې.

إِذَا أَحَلَّتْ لَبَنَ الْمَرْأَةِ بَعْدَ مَوْتِهَا هَر كَلَهُ جِي ي او لوشل د بنخي شيدي روسته د دې د مرگ نه **فَأَوْجَرُ الصَّبِيَّ** نو ساي د بچي په خولې کې او خڅول **تَعَلَّقَ بِهِ التَّحْرِيمُ** نو په دې سره حرمت متعلق وي **مَرْبُوعٌ**

توضیح - د امام شافعي رحمته فرماني چې حرمت رضاعت پرې نه ثابتېږي

الدليل الشافعي رحمته ماتن د [بعد الموت] قيد ځکه اولگولو ځکه که شيدي ترې د مرگ نه وړاندې اولوشلې شو او ماشوم ته د مرگ نه روسته ورکړې شونو په دې صورت کې د امام شافعي رحمته په نيزه حرمت ثابتېږي. بهرحال په مختلف فيص صورت کې د امام شافعي رحمته دليل دا دې چې په حرمت رضاعت کې اصل بنځه ده. يعنی اول د شيدي ورکونکي بنخي او شيدي رودونکي ماشوم په مېنځ کې حرمت رضاعت ثابتېږي. اود دې نه روسته د دغه بنخي په واسطه غيرته حرمت متعدی کېږي خود بنځه د مرگ په وجه محل د حرمت پاتې نشو. نو ځکه به غيرته متعدی کېږي هم نه. او هم د وجه ده که د دې مري بنخي سره وطلی اوشه نو حرمت مصاهرت نه ثابتېږي.

وَلَمَّا أَنَّ السَّبَبَ هُوَ شَبْهَةُ الْحُزْنِ زَمِيرٍ دليل دا دې چې سبب د حرمت شبهه د جزئيت ده **وَذَلِكَ فِي اللَّبَنِ لِعَنْشِ الْأَنْشَاءِ وَالْإِنْشَاءَاتِ** او دا په پيو کې د زياتولو او زرغونولو په معني کې ده **وَهُوَ قَابِلٌ لِللَّيْنِ** او دا په پيو کې قائم ده **وَهَذِهِ الْحُرْمَةُ تَطْرُقُ فِي حَقِّ الْمَيِّتَةِ دَفْنًا وَتَقِيًّا** او دا حرمت به ظاهرېږي د دې مري بنخي په حق کې د دفن کولو او تيمم کولو په اعتبار سره

هل اللغة ① النشاء: زياتول ② الانبات: رازرغونول

توضیح - دليل الاحاف رحمتهما اوزمون د دليل دا دې چې په حرمت رضاعت کې د حرمت سبب شبهه د جزئيت دې يعنی د پيو په وجه د ماشوم په غوښه او هډوکي کې زيات راختی نو ځکه مونږ وايو چې د شيدي خښلو په صورت کې شبهه د جزئيت موجود ده. او هرکله چې د حرمت رضاعت سبب شبهه د جزئيت ده نو د دې مري بنخي په پيو خښلو به حرمت ثابتېږي.

والله على قول الشافعي رحمته [وهذه الحرمة] په دې عبارت د امام شافعي رحمته رد کوي يعنی د امام شافعي رحمته دا قول چې د مرگ په وجه بنځه محل د حرمت رضاعت پاتې نشو دا غلطه ده ځکه چې دا حرمت د مري بنخي په حق کې د دفن کاوه په جواز او د تيمم په جواز کې ښکاره کېږي د دې صورت په دا وي چې د مري بنخي (زينب) شيدي يوي ماشومي (فاطمه) او ځکل او د دغې ماشومي (فاطمه) خاوند (زيد) وي نو اوس دا مري بنځه (زينب) د دغه ماشومي (فاطمه) د خاوند (زيد) خواښې شوه. او ښکاره خبره ده چې زوم د خواښې لپاره محرم وي. نو که بل څوک نه وي. و دې مري بنخي (زينب) ته د تيمم ورکاوه اړتيا پېښ شو نو د دې ماشومي (فاطمه) خاوند (زيد) به دې (زينب) ته تيمم کوي ځکه چې دا مري بنځه (زينب) د هغه (زيد) رضاعي خواښې ده.

المشاهذه ذهن ته دا سوال راځي چې د حرمت رضاعت خو خپله خاص مېنځ وي چې دهغي به روسته وي نو حرمت رضاعت نه ثابتېږي. او کوم صورت چې دلته بيان شو چې د دې ماشومي خاوند وي نوچه خاوند ني وي. نو دا خوبيا ماشومه نشوه. اوچه ماشومه نشوه نو صورت نه صحيح کېږي خود دې خوب دا دې چې د ضروري نه ده چې ماشومه دې واده شوې وي بلکه کيداې شي چې هم په ورکوتوالی کې ني والدینود

كتاب النكاح

رېد سره كړي وي از مخرج

أما الجزئية في الوطء لكونه ملائمة لاجل الجزئية او په وطى كې جز، كيدل په دې وجه سره دې چې وطى د داسې محل سره ملاوړي كوم چې د فصل محل دې وَقَدْ رَأَى بِالنَّوَائِلِ قَائِلًا كَمَا أَوْ دعه محل په وجه د مرگ زائد شو

هل اللغة ١ ملاقيا ملاقات كوكي ٢ تميم پوره كول ٣ الحوت فصل

توضيح - الجواب عن قياس الشافعي رحمه الله [اما الجزئية] سره د امام شافعي رحمه الله د قياس خواب دې چه حرمت رضاعت په حرمت مصاهره باندې قياس كول صحيح نه دى ځكه چې په حرمت رضاعت كې د حرمت سبب د تعدى په سبب په هم وكى او غوښه لوندېدل دې چه جزئيت پرې بابسيږي او په حرمت مصاهره كې د حرمت هغه جزئيت سبب دې چه دهغي په ذريعه ولد پيدا كيږي او ولد په هغه وخت كې متصور كيږي چه وطى په محل د حرث كې شوې وي اود مرگ نه روسته بنځه محل د حرث پاتې نشو نو د مرگ نه روسته ولد هم نشي متصور كېدې او چه ولد نشي متصور كېدې نو جزئيت هم نه ثابتيږي نور رضاعت د مرگ نه روسته په وطى سبب قياس كول قياس مع الفارق دې والله اعلم بالصواب (الكفايه)

د سخي په پيو سره د بڼې په حقنه كولو كې د حرمت مسئله

وَإِذَا احْتَقَنَ الْمُسِي بِالنَّكَبِ كه حقنه او كړې شوه بڼې ته د بڼې په پيو سره لَمْ يَتَعَلَّقْ بِهِ التَّحْرِيمُ (١) نو په دې سره به حرمت متعلق نه وي

هل اللغة ١ حقنه احتقن، حقنه كول، مريض ته د لاندې اندام (دير) د اړخه دوشى وركول په لويديځ (د لغت په كتاب) كې دې چه احتقن صحيح نه دې بلكه حقن زيات صحيح دې ځكه چې صاحب د لويديځ احتقن لازم كړلې دې خو په تاح المصادر كې ذكر دې چه د احتقان معنى حقنه كول دى نو صاحب د تاج المصادر احتقان متعدى ملې دې نو په دې بناء په مجهول صيغه سره استعمالول صحيح دى.

توضيح - صورت د مسئلې دادې چه د يو بڼې په نس كې د حقنه په ذريعه د يوې بڼې شيدې اورسولې شو. نو د دې سره به حرمت د رضاعت نه متعلق كيږي په ظاهر الروايت كې هم داسې دى.

وَعَنْ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ تَقَبَّلَ بِهَذَا الصَّوَرِ د امام محمد رحمه الله نه روايت دې چې حرمت ثابتيږي لكه چې به دې سره روژه فسديږي

توضيح - البته په بواړ كې د امام محمد رحمه الله نه نقل دې چه په دې سره هم حرمت ثابتيږي امام محمد رحمه الله فرماني چه لكه څنگه په حقنه كاوه سره روژه فاسديږي. دغه ډول د حقنه په ذريعه د بڼې په نس كې پيو رسولو سره حرمت رضاعت هم ثابتيږي.

وَوَجَّهَ الْقَرَنَى عَلَى الظَّاهِرِ أَنَّ التَّحْرِيمَ فِي الصَّوْمِ بِاصْلَاحِ الْبَدَنِ وَجَهَ ذَرْقٍ بِطَرِيقِ الرِّوَايَةِ دې چه په روژه كې مفسد د بدن اصلاح ده وَجَّهٌ ذَرْقٌ فِي الدَّوَاءِ او د خبره په دواښي كې موندې شي فَأَمَّا التَّحْرِيمُ فِي الرِّضَاعِ چې محرم دې په رضاعت كې فمض الشؤ به هغه معنى ده د زېږيدو وَلَا يُوْجَدُ ذَلِكَ فِي الْإِحْتِقَانِ او په حقنه كاوه كې دا معنى نه شي موندې لِأَنَّ التَّحْرِيمَ فِي الصَّوْمِ مِنَ الْأَعْلَى ځكه عداور كوكي شي خو هغه دې د كوم چې رسيدل د لبسه نه وي

توضيح - د ظاهر الروايت د بيان مطابق په باب احتقان كې د روزې د فساد اود رضاعت د تحريم په منع كې وجه د توپير داوه چه د روزې مفسد د بدن اصلاح ده اود حقنه په ذريعه دواښي رسولو كې د بدن اصلاح

(١) القول الرابع هو ظاهر الرواية كلها في فتح القدير (٣١٩٣) والخالية (١٩١١) والدر المختار (٤٤٤١٢) والبحر الرائق (٣٩٩١٣) نقلاً عن القول الرابع (٣٠٧٠١).

كتاب النكاح

موجود ده په دې وجه روژه فاسديږي. او د رضاعت په محرم كيدلو كې د نشوونما معنى پرته ده او په حقنه كاوه كې دا معنى نه موجوديږي ځكه چې غذا وركونكې شي خو هغه دې چه دهغي رسول د پورته (د خولې) د اړخه وي. د لاندې اړخه نه وي. بهر حال هر كله چې د حقنه په ذريعه په پيو رسولو كې نشوونما نه كيږي. كوم چې په رضاعت كې محرم دې. نو په دې سره تحريم نه متعلق كيږي.

د سخي په پيو د رضاعت عدم ثبوت

وَإِذَا رَأَى لِلرَّجُلِ لَبَنَ فَرَضَهُ بِهِ صَيِّبًا هر كله چې د سړي پي راكوز شواو چ بڼې له نبي وركړ لَمْ يَتَعَلَّقْ بِهِ التَّحْرِيمُ نو په دې سره تحريم نه متعلق كيږي

توضيح - عدم ثبوت الرضاعة بلبن الرجل كه د سړي د سينې نه شيدې راوونل او هغه يوماشوم ته وركړل نود څلورواړه امامانو په نيزه دې حرمت رضاعت نه ثابتيږي.

لأنه ليس يَلْبَنُ عَلَى الْحَقِيقِ ځكه چې دا په حقيقت كې پي نه دى فَلَا يَتَعَلَّقُ بِهِ النَّشْوَ وَالنَّشْوَ په دې سره د نشوونما تعلق نه شي كيداى وَهَذَا لِأَنَّ اللَّبَنَ أَمَّا يَتَصَوَّرُ مِنْ يَتَصَوَّرُ مِنْهُ الْوِلَادَةُ او دا ځكه چې پي هغو سره متصور كيداى په كومو سره چې ولادت متصور وي

هل اللغة ١ النشوء غثيدل ٢ النمو زياتيدل

توضيح - دليله ځكه چې دا په حقيقت كې شيدې نه دى. لكه څنگه چې د كب وينه په حقيقت كې وينه نه وي. نو په دې باندې نشوونما هم كيږي. اودا خبره چې د سړي شيدې په حقيقت كې شيدې نه دى. ددې دليل دا دې چه شيدې د هغه چا كيداى شي. چه دهغه نه ولادت متصور كيداى شي اود سړي نه ولادت نه متصور كيږي. نو دده شيدې هم شيدې نه دى او چه دده شيدې، شيدې نه دى نو حرمت رضاعت پرې هم نه ثابتيږي

د ښاوره په پيو سره عدم تحريم

وَإِذَا شَرِبَ صَيِّبًا مِنْ لَبَنٍ شَاةٍ او هر كه چې دوو بڼو د يوې بيزې پي او سكل لَمْ يَتَعَلَّقْ بِهِ التَّحْرِيمُ نو په دې سره به تحريم متعلق نه وي لِأَنَّهُ لَا جُزْئِيَّةَ بَيْنَ الْأَدْنَى وَالْبُيَّاتِ ځكه چې د نبي آدم او څاروي په منح كې څه جزئيت نشته وَالْحَرَمَةُ بِأَعْيَانِهَا او حرمت د جزئيت په اعتبار سره وي.

توضيح - صورت د مسئلې او دليل ښكاره دې په دې مقام كې صاحب د اشرف الهدايه مولانا جميل احمد صاحب يوه واقعه ذكر كړې ده چې محمد بن اسماعيل بخاري رحمه الله به فرمائيل چه په دې باندې حرمت ثابتيږي. حضرت امام بخاري رحمه الله د امام ابو حفص الكبير رحمه الله په زمانه كې بخارا ته تشرېف اوړي وو او فناوى وركول نې پيل كړل. شيخ امام بخاري رحمه الله ته او فرمائيل چه دا كار مه گوه خواصام بخاري رحمه الله د شيخ نصيحت قبول نكړلو. ترې چې يوځل ترې د دې په اړه كې استفتاء طلب شوه. كه دوو ماشومانود يوې وزه شيدې او څكل. نو څه حكم دې حضرت امام بخاري رحمه الله د ثبوت حرمت فتوى وركړله ددې نه روسته خلك را جمع شول. او امام بخاري نې د بخارا نه اوويستل خو په شرح د بخاري كشف الباري كې ددې واقعه په سختو الفاظو سره ترديد شوې دې چې د امام بخاري رحمه الله غوندې جليل القدر محدث ته د يوې داسې واقعه نسبت كړل انصاف نه دې هغوى په تفصيل سره د دې ترديد كړې دې والله اعلم بالصواب

د بالغې ښځې ماشومې شفي ته شيدې وركول او په هاوند باندې دواړه حرامدل

وَإِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ صَغِيرَةً وَكَبِيرَةً او هر كله چې سړي د وړې او لويې سره نكاح او كړه فَارَضَعَتْ الْكَبِيرَةَ الصَّغِيرَةَ او هغې لويې وړې له تې وركړو حَرَّمَ عَلَى الرَّجُلِ نو دواړه په ځاوند حرامې شوي لِأَنَّهُ يَصِيرُ جَامِعًا بَيْنَ الْأَيِّ وَالْوَلَدِ رَضَاعًا وَذَلِكَ حَرَامٌ ځكه چې دا سړي د رضاعى مور او لور جمع كوونكې شو او دا حرام دى كَا الْجَمْعُ بَيْنَهُمَا نَسَبًا لكه چې په نسب كې د دې دواړو جمع كول حرام دى

كتاب النكاح

تفريح - حرمة الزوجة الكبيرة بارضاعها الصغيرة (صورت د مسئلي دا دي چه د يو كس (زيد) په نكاح كې يوه غټه (زينب) او بل وړه (خالده) شيدي رودونكي ماشومه ده. كبيري دغي ماشومي (رضيعة) ته خپل شيدي ور كړل نودې خاوند باندې به دواړه حرامي شي. امام شافعي او امام مالك (رحمهما) هم ددې قائلين دي د كبيري په حق كې خو حرمت موبده خكه ثابت شو چه هغه دخپل خاوند رضاعي خواښې شوه.

حرمة الصغيرة على الزوج (اود صغيرې په اړه كې لږ غوندې تفصيل دي. هغه دا چې ددې خاوند (زيد) د كبيري سره وطى شوى وي. اودهغه وطى نه ددې كبيري ماشوم پيدا شي. اوييا دغه كبيره د خپل خاوند ښځې ته شيدي ور كړي. نو په دې صورت كې دا ماشومه په دې خاوند باندې په حرمت موبده سره حرامه شوه خكه چې دا دده رضاعي لور شوه. اودې نې رضاعي پلار شو.

دليله (بهر حال د صغيرې اوكبيري دواړو د حرمت وجه دا ده چه دا دواړه رضاعي مور او لور شوي. اود رضاعي مور او لور په نكاح كې جمع كول داسې حرام دي. لكه څنگه چې د نسبى مور او لور په نكاح كې جمع كول حرام دي.

ثُمَّ انْ تَدْخُلَ بِالْكَبِيرَةِ فَلَا مَهْرَ لَهَا (بيا كه دخول نې د لويې سره نه وه كړې نو مهر ورته نشته لائن الرقعة جاعلت من قبلكم الدخول بها خكه چې فرقت راغلې دي د دې د جانب ته مخكې د دخول نه د دې سره

تفريح - په دې عبارت سره د مهر حكم بيانوى كه خاوند په كبيره باندې دخول نه وي كړې. نو په خاوند باندې دهغې مهر نه لازميږي. كه هغې په شيدي ور كولو كې د نكاح د فسخ كولو اراده كړې وي او كه نه دليل دا دي چه قبل الدخول بيلتون راشي. نو كه دا بيلتون د ښځې د اړخه راغلې وي. نو دا د نيم مهر مستحق نه ده. او چونكه په دې صورت كې صغيرې ته شيدي كبيري ور كړې دي. اوبيلتون د دې په وجه راغلې دي. نو خكه دا مستحقه د نيم مهر هم نه ده.

واجب ده. خودا ده چه په خاوند به د عدت خرجه نه وي. خكه چې جنايت د كبيري د اړخه شوي دي

وَالصَّغِيرَةُ نِصْفُ الْمَهْرِ (او د وړې د پاره به نيم مهر وي لائن الرقعة وقعت لامن جنتها خكه چې فرقت د دې د جانب نه به دي واقع شوي والارتضاع وان كان فلامنها لکن فلعلمها غير معتبر في إسقاط حقها كذا اذا قتلتموهن او پې خورل اگر چې د دې فعل دي ليكن د دې فعل د دې حق لره په ساقطولو كې معتبر نه دي لكه مورث خپل لره چې صغيره قتل كړي

هل اللغة (۱) الارتضاع شيدي ور كول (۲) اسقاط ساقط كولا

تفريح - العذبان في وجوب نصف المهر للصغيرة (پاتې شوه دا خبره چې د صغيرې لپاره به مهر وي. او كه نه. ۱ نو دا حانفو (رحمهما) په نيز صغيرې لپاره نيم مهر واجب دي. ۲ او امام مالك (رحمهما) فرمائي چه مهر واجب نه دي. امام مالك (رحمهما) دليل دا دي چه فرقت د صغيرې د اړخه هم واقع شوي دي. خكه چې دا د كبيري لور شوه نو لكه څنگه چې كبيره د مهر مستحق نه ده. دغه ډول صغيره هم مستحق نه ده.

د اعراض او كړې چه شيدي خپل خود صغيرې فعل دي. او هم د دې فعل په وجه بيلتون واقع شو. نو موږ خوب ور كړو چه موږ دا منو چه شيدي خپل د صغيرې فعل دي. او هم د دې فعل باندې بيلتون واقع شو خودا ده چه د صغيرې فعل ددې د حق په ساقط كولو كې معتبر نه دي خكه چې دا د شريعت په احكامو مكلفه نه ده. نو خكه به ددې په فعل د شريعت حكم نه مرتب كېږي. اودا داسې شوه. لكه چې صغيره خپل مورث قتل كړي نو ددې قتل په وجه دا د خپل ميراث نه نه محرومه كېږي. اگر چه قتل ددې فعل

كتاب النكاح

دې او شريعت د مورث قتل د ميراث نه محرومه كړې دي خكه چې د صغير فعل د خپل حق په ساقطولو كې معتبر نه وي

وَالصَّغِيرَةُ عَلَى الْكَبِيرَةِ أَنْ تَكُنْ تَحْتَ الْقَادِرِ (او اخلي به نيم مهر خاوند د كبيري نه كه دي اراده كړې وه د فساد د نكاح (ان لم تَكُنْ تَحْتَ الْقَادِرِ) (ان غلبت بان الصغيرة امرأة) او كه اراده ي نه وه كړې نو په كبيره به هيڅ نه وي اگر كه دا پوهه وه چې صغيره د هغه ښځه ده

تفريح - خاوند چې كوم نيم مهر صغيرې ته ور كړي. نو د هغه مهر د كبيري به د احسبوا جازت ورته شته كه نه؟ په دې اړه كې اختلاف دي ۱ طاهر روايت كې دا وائي كه كبيري په شيدي ور كولو كې د نكاح د فسخ كولو اراده وه. چه زه دي ته شيدي ور كړم. نو ددې نكاح به ورسره ختمه شي. نو خاوند به په كبيره باندې د هغه نيم مهر رجوع كوي. كوم چې ده صغيرې ته ادا كړي وي او كه د نكاح د فسخې اړ ده نې نه وي بلكه د صغيرې نه لويه او هلاكت لري كولو اراده نې وي نو په دې صورت كې به په كبيره باندې د نيم مهر رجوع نه كوي. اگر چه كبيري ته دا علم وي. چه صغيره دده ښځه ده

وَقَدْ تَعَيَّنَ رَحِمَةُ اللَّهِ أَنَّهُ يُوجِبُ الظَّاهِرُ الْقَوَائِدَ (او د امام محمد (رحمهما) په روايت دي چې په دواړو صورتونو كې به رجوع كوي او صحيح ظاهر الرواية دي

هل اللغة (۱) الاتفاق. هلاكول (۲) شرف نزدې

تفريح - اود امام محمد (رحمهما) نه د نوادر په روايت كې دي. چه خاوند به په دواړو صورتونو كې په كبيره باندې د نيم مهر رجوع كوي. كه دي د نكاح د فسخې اراده كړې وي او كه نه. هم دا قول د امام زفر امام شافعي او امام احمد (رحمهم) هم دي. اگر چه صحيح ظاهر روايت دي.

د دليل محمد (رحمهما) (۱) د امام محمد (رحمهما) دليل دا دي چه د كبيره د نكاح د فسخ مسببه ده اوقعه ده دا ده چه مسبب پشان د مباشر وي. هم دا وجه ده كه يو كس د چا د پنجرې دروازه كهولاو كړله او پر سده ترې والوتله ب نې د اصطبل دروازه كهولاو كړله. او اس او تختيدلو او يا نې د قيدي د پيولاسو نه هتكري يراستې او هغه اوختې نو په دې دروازه پرانستونكې به ضمان واجب وي اگر چه دي مباشر نه دي خومسبب خودي. خومسبب د مباشر پشان گرځولي شي. او په ده باندې هغه حكم كولي شي كوم چې په مباشر باندې كولي شي. او په مباشرت كسې متعدي (ظلم كونكې) او غير متعدي دواړه برابري. نو دغه ډول به مسبب (سبب پيدا كونكې) هم كه متعدي وي وكه غير متعدي وي برابر وي ددې امله مام محمد (رحمهما) فرمائي چه كبيري شيدي ور كړل نو متعدي نې او كړله. (كه د نكاح د فسخ كيدو اراده نې كړې وي او كه نه) يعنى كه د نكاح د فسخ كيدو اراده نې نه وي كړې. نو بيا هم په دواړو صورتونو كې خاوند به د كبيري نه نيم مهر اخلي (عنايه)

لَا تَهْتِكُنَّ أَكْثَرَ مَا كَانَ عَلَى شَرَفِ السُّقُوطِ وَهُوَ نِصْفُ الْمَهْرِ (اگر چې دي لره موكد كړو كوم چې ساقطيدو ته نژدې وه او هغه نيم مهر دي) وَذَلِكَ يَجْرِي تَجْرِي الْإِثْلَافِ (او دا د تف كيدو قائم مقام دي

تفريح - د ظاهر روايت دليل دا دي چه د صغيرې نيم مهر ساقط كيدو ته نژدې وو په دې طريقه چې دا بالعه شوې وه. او خپل قبل الدخول نې د خاوند ځونې ته بوسه ور كړې وه ب العبد بانه مرتده شوې وه. نو په دې دواړو صورتونو كې به ددې واره مهر ساقط كيدل خوهر كله چې كبيري دي ته شيدي ور كړل نو ددې نيم مهر نې موكد كړلو. او دا تاكيد د ضمان په واجب كولو كې د هلاكت قائم مقام دي لكه چې كبيري صغيرې ته شيدي ور كړل. اود خپل خاوند نيم مهر نې هلاك كړلو. (يعنى كوم نيم مهر چه ساقط كيدونكې وو نو د خاوند په حق كې هغه د ساقطيدو موقع كبيري خرابه كړله

لِكُنْهَا مَسْبَبَةً فِيهِ لِيَكُنْ كَبِيرَةٌ بِه دې كې مسببه ده ائالان الرضاع ليس يافسد ليلنگا وضا واما ثابت ذلك

كتاب النكاح

بإتفاق أهل العلم يا خو خكه چې پي ورکول افساد د نکاح نه دي وضعاً دا خو په طور د اتدق ثابت شو اولاً انفساد النكاح ليس بسبب لزوم التبريل هو سبب سقوطه يا خكه چې افساد د نکاح د الزام د مهر سبب نه دي بلکه دغه سقوط د مهر سبب دي

تريخ - كون الارصاع هو السبب لا العلة خودلته دي دا خبره ياده وي چه دا كبريه د مهر به اطلاق كي مسبه ده مباشره نه ده يعنى د كبري د شيدې ورکولو فعل د فسخ نكاح لپاره سبب دي علت نه دي خكه چې د كبري شيدې ورکول ددي لپاره نه دي وضع شوي چه په دي باندې دي نكاح فسخ كبري بلکه ددي وضع د بچي د تربيت اودهغه دشونما لپاره ده خودلته دا بواتفاقي خبره وه چه ددي په شيدې ورکولو فسخ د نكاح راعله اودا خبره اتفاقي خكه ده كه چرته كبري د بل كس صغيري بنخي ته شيدې ورکړي وونهغه په خپل خاوند باندې نه حراميدله دلته خو خكه حرامه شوه چه صغيره اود كبري خاوند رضاعي پلار اولور شول اوددي خري دليل چې كبريه مسبه ده دا دي چه فساد د نكاح د مهر لازم مولى سبب نه دي بلکه د مهر سقوط سبب دي خكه چې كنه مبدل (منافع د بضعي) فوت شي نودهغي په وجه به بدل (مهر) هم فوت كبري

إلا أن نصف المهر يجب بطريق الثبوت على ما عرفت مگر دا چې بيم مهر په طريقه د متعه واجب دي لکه چې معلومه شوه لکن من شرطه ابطال النكاح لیکن د دي د وجوب شرط ابطال د نکاح دي وَاذا كَانَتْ مَسِيئَةً أَوْ تَكُونُ مَتْعَةً إِذَا عَلِمَتْ بِالنِّكَاحِ وَصَدَّتْ بِالْإِرْضَاعِ الْقَسَادِ بِه كبريه متعديه هغه وخت وي كله چې دغه په نكاح پوه وي او په پيو وركاوه سره د فساد د نكاح اراده او كړي أما إذا لم تعلم بالنكاح او هر كله چې د نكاح علم ورته نه وي أو علمت بالنكاح وكنها قصدت دفع الجور والهلاك عن الصغير دون الفساد يا د نكاح علم ورته وي لیکن د صغيري د لمگي او هلاکت لري كاوه اراده او كړي نه چې د افساد د نكاح لا تكون متعديه نو دا به متعديه نه وي لانها مأمورة بذلك خكه چې دا شرعاً په دي مأموره ده وكون علمت بالنكاح ولم تعلم بالفساد او كه نكاح ورته معلوم وه او فساد د نكاح ورته معلوم نه وه لا تكون متعديه أيضاً به هم متعديه نه وي

تريخ - الجواب عن السؤال القديري خودلته يوسوال كبري چه تاسو څنگه واني چه فساد د نكاح سبب د مهر لزوم نه دي حالانكه په دي صورت كي د نكاح په فساد سره د صغيري لپاره په خاوند باندې بيم مهر لازميري نوعلامه مرغيناني دي سوال به خواب په دي الفاظوسره كوي . [إلا أن نصف المهر] يعنى د صغيري لپاره بيم مهر متعي په طور واجب دي د مهر به حيثيت نه دي لكه وړاندې جى معلومه شوه دي په باب المهر كي

تو دا چې دا بيم مهر متعي په طور واجب دي خود وجوب متعي شرط د نكاح باطليدل دي اودلته هم هغه شرط موجود شوي دي خكه چې د كبري د شيدې ورکولو په وجه د صغيري نكاح باطله شوه نو خكه د صغيري لپاره بيم مهر واجب كړي شو

و حب كوي به حق كي مسيب د مباشرشان نه وي بلکه په دواړو كي سويپر دي فرق دا دي چه په مسيب باندې د ضمان د وجوب لپاره شرط دا دي چه دده د اړخه تعدی هم موجود شوي وي مثلاً كه يو كس په عامه لاري دجا په مملوكه مخكه كي څاه اوكنل اوپه دغه كوهي كي خون ورپر يوتل نوپه ده باندې ضمان لازم شو خكه چې دي د هلاکت سبب اوگر خيدل اودده د اړخه تعدی هم موجود شوي دي خكه چې په عام لار اودبل په مملوكه مخكه كي ني تصرف كړي دي او كه ده په خپله مخكه كي كوهي كنلې وي اوخوك په وړ پر يوتل بوضمان پرې نه لازميږي . اگر چه سبب ني هم دا كنستونكي دي خو چونكه دده د اړخه تعدی

كتاب النكاح

نه ده موجود شوي بلکه په خپله مملوكه مخكه كي ني څاه كنلې دي اوپه مباشر باندې د ضمان واجب كاوه لپاره تعدی شرط نه دي كه تعدی وي او كه نه وي په دواړو صورتونو كي پرې ضمان واجب دي

وَقَدْ أَمَّا اغْتِيَارُ الْجَمَلِ لِذَمِّ قَصْدِ الْقَسَادِ لَا لِذَمِّ الْحَكْمِ اَوْ دازمور د اړخ نه د جهل اعتبار د پره د دفع د قصد د فساد دي نه چې د پاره د دفع د حكم

تريخ - الصور الثلاث للمسئلة حاصل دا شو ① چه كبريه د نكاح د باطل كولو مسبه ده مباشره نه ده اوتعدی به په هغه صورت كي موجوديږي چه دي ته دا علم وي چه صغيره زما د خاوند په نكاح كي ده اوزما په شيدې ورکولو نكاح ماتيږي . اودې په دي اراده باندې شيدې ورکړل چه ددي نكاح ورسره ماته شي او كه كبري ته د صغيري د نكاح علم نه وي ② يا ورته علم وي خود شيدې په ورکولو كي مقصد د نكاح باطلول نه وي بلکه هغه د هلاکت نه بچ كول ني مقصود وي . بويه دي صورت كي به كبريه متعديه نه وي خكه چې دا د هلاکت په لري كولو باندې شرعاً مأموره ده اود ثواب مستحق ده خكه چې نبي ﷺ فرماني دي [انصل الأعمال إشباع كبد جامع] وړي ته دودې ورکول بهترين عمل دي ③ او كه كبري ته دا علم وي چه صغيره زما د خاوند په نكاح كي ده خودا علم ورته نه وي چه په دي باندې نكاح فسخ كبري نوپه دي صورت كي هم دا متعديه نه ده

الاشكال ④ اوپه [و هذا ما اعتبار الجهل] سره ديوسوال خواب دي د سوال حاصل دا دي چه په دارالاسلام كي د شريعت د حكم نه جاهل پاتي كيدل عذر نه دي نوپه دي صورت كي چې كبري ته په شيدې ور كاوه د نكاح د فسخ كيدو علم نه وي دا ولي عذر گنرلې شي ؟ خكه چې ددي د عذريه مملوكي په دي باندې ضمان نه واجبيږي

الجواب ⑤ دخواب حاصل دا دي چه حكم شرعي يعنى په كبريه باندې د بيم مهر وجوب ددي په تعدی باندې موقوف دي خو چه كبري ته دا علم نه وي چه په شيدې ورکولو سره نكاح فاسديږي نود فساد علم منتفی شو نود نكاح د فساد قصد هم منتفی شونود جهل اعتبار په قصد سره د نكاح د فساد په وجه شوي دي د شرعي حكم د دفع كاوه لپاره نه دي شوي (يعنى دلته چې موږ د كبري جهل ته اعتبار وركړلو اود مود ضمان نه مبرا كړه ددي امله نه چې د شرعي حكم نه ددي جهالت عذراو گنرلې شو بلکه ددي امله چې ددي په پيو وركولو كي د نكاح د فساد مقصد منتفی شي اودا متعديه شمار نشي

الاشكال الثاني وجوابه ⑥ خوپه دي باندې اعتراض كبري چه دفساد قصد دفع كول مستلزم دي د شريعت حكم دفع كولو لره نود جهل اعتبار د شريعت د حكم دفع كاوه لپاره شونواعتراض په خپل ځاني بانه پاتي شو خواب دا خبره په ضمن كي راځي نوددي به څه اعتبار نه وي . (عنايه فتح القدير والله اعلم بالصواب

رضاعت و ثبوت لپاره د جواها نواعبار

وَأَقْبَلُ فِي الرِّضَاعِ ثَمَانَةَ الْيَسَاءِ مُتَقَرِّبَاتٍ اونه به شي قبلولي په رضاعت كي يواخي د بنخو گواهي وَأَمَّا ثَبُوتُ إِشْبَاقِ جَلْفَيْنِ أَوْ جِلٍّ وَامْرَأَتَيْنِ بلکه د رضاعت ثبوت د دوو سروي يا يو سري او دوو بنخو په گواهي سره به وي

تريخ - المذهبان في ثبوت الرضاعة ① صورت د مسئلې دادې چه رضاعت به د كومو كسانو په شهادت سره ثابتيږي . نوزمور په نيزد رضاعت د ثبوت لپاره صرف د بنخو گواهي نه كفي كيږي يا به دوي ادوا سري اويا يو سري اودوي (دوه) بنخي وي

وَكُلُّ مَالِكٍ رَحِمَهُ اللَّهُ تَبَيَّنَتْ بِشَهَادَةِ امْرَأَةٍ وَاحِدَةٍ إِذَا كَانَتْ مَوْصُوفَةً بِالْعَدَالَةِ أَمَامَ مَالِكٍ (فرماني) چې د يوې بنخي په گواهي سره رضاعت ثابتيږي كله چې دغه په عدالت سره موصوفه وي لِأَنَّ الْخُرْمَةَ حَقٌّ مِنْ حُقُوقِ الشَّرْعِ خكه چې حرمت منجمله د حقوقو د شرع نه يو حق دي فَتَبَيَّنَتْ بِشَهَادَةِ الْوَاحِدِ نواثبيږي په خبر د يو كس سره

کتاب الطلاق

تفريع:- او امام مالك رحمه الله به نيز ددي بنځي په گواهي رضاعت ثابتېږي. خو په دي شرط چې د عدالت په صفت موصوف وي
 دليل مالك رحمه الله امام مالك رحمه الله دليل دا دي. چه حرمت د شريعت د حقوقو څښه دي او د شريعت حقوق ديني امورو وي. او په ديني امورو كي د يو كس گواهي معتبر وي. (كه هغه يو كس سړي وي او كه ښځه خو په دي شرط چې عادل وي.

كَمَنْ اشْتَرَى خَالَكُ يَوْمَ سَرَى جِي غوښه نې واعسته فَأَخْبَرَهُ وَأَجِدَ أَنَّهُ ذِيمةٌ الْحَجُوسِي نو يو كس ور ته خبر ور كړو چې دا د سجد د محوسې ده

تفريع:- بمثلا يو كس غوښه واخستله. او دغه مشتري ته يو عادل كس خبر ور كړلو. چه دا غوښه د آتش پرست ذبيحه ده نو په مشتري باندې دهغه غوښې خورل په خپله هم حرام دي. او په بل باندې نې خوراك كول هم حرام دي. ځكه چې دا يوديني امر دي. نو معلومه شوه. چه د ديني امورو د ثبوت لپاره د يو كس گواهي كافي ده.

وَأَنَّ كَيْدَ الْغَرَمَةِ لَا يَقْبَلُ الْفَضْلُ عَنْ نَوَالِ الْيَلِكِ فِي بَابِ التَّكَاثُرِ مِمَّا يَزِيدُ دَلِيلُ دې چې ثبوت د حرمت د زوال د ملك نه حداني نه قسوي په باب د نكاح كي فإبطال اليك لا يثبت إلا بشهادة رجلين أو رجل واحد وامرأتين أو ابطال د ملك نه ثبوتېږي مگر په شهادت د دوو سړو يا د يو سړي او دوو ښځو

تفريع دليل الاحكام ۱۰۰ زموږ دليل دا دي چه د نكاح په باب كي ثبوت د حرمت د ملك د زوال نه جلا كېږي نه معني دا شي كيداي چې د رضاعت په وجه حرمت نكاح ثابت شي او ملك نكاح پاته وي ځكه چې د حرمت موندنه سره يقا ممكن نه ده نو هر كله چې د رضاعت په سبب حرمت ثابت شي. نو نكاح به هم سړي به گواهي ور كوي. او يا يو سړي او دوي ادو دا بنځي

بإطلاق المحرمه خلاف د غوښې نه لأن حرمة التناول تنفث عن نوال اليك ځكه چې حرمت د تناول د زوان د ملك نه جلا وي فاعتبروا بآياتنا والله اعلم بالصواب نو دې لره به معتبر ولې شي امر ديني والله تعالى اعلم

تفريع:- اتي شوه د غوښې خبره. نو د يو څيز حرمت د زوال ملك نه جلا كيداي شي يعنې دا كيداي شي چه يود يو څيز خوراك دې حرام وي. او بيا دې هم په ملكيت كېښي وي حاصل دا چې خوراك نې حرام وي نو هم په ملك كي پاتې كيداي شي مثلاً يو ك فردي دهغه سره شراب وي. او دې مسلمان شي نو د مسلمانيدو نه روسته هم په دغه شرابو دده ملكيت پاته دي دغه ډول يو كس باندې خاوره حرامه ده خود دې يا وجود هغه دده په ملك كي پاته وي. نو دغه ډول غوښه د مشتري لپاره حرامه ده خو په ملك كېښي نې پاته ده نو په دې صورت كي د يو كس گواهي سره د غوښې په حرمت باندې شو د ملكيت په زوال باندې نشو او حرمت يوديني امر دي. او وړاندې معلومه شوې ده چه په ديني امورو كي د يو كس گواهي معتبره نو ځكه د يو كس په خبر ور كولو سره دا غوښه حرامه شوه

کتاب الطلاق

تفريع:- د باب د طلاق په بيان كېښي دي (او) دا باب د مشت طلاق په بيان كېښي دي. ۱۰۰
 الوطء ما فيه مصنف ۱۰۰ چې د نكاح دا حكمونه فارغ شو. نو اوس د طلاق قسمونه او احكام بيانوي. چو كه نكاح به وجود كي مقدم وي. او طلاق لاحق وي. نو ځكه نې په ذكر كي هم اول د نكاح او ورسې د طلاق بيان وركړلو او طلاق نې د رضاعت نه روسته ځكه ذكر كړل. چه په دې كي هر يود حرمت موجب دي خود ميره ده چې رضاعت د حرمت موندنه موجب دي او طلاق د غير موندنه. نو چونكه د رضاعت حرمت اشد وو. هغه نې ځكه مقدم كړلو. او د طلاق حرمت اخف وو. نو دا نې په هغې پسې ذكر كړلو.

کتاب الطلاق

معنى الطلاق لغة وشراعه ۱۰۰ په لويديځ كتاب كي دي چه طلاق مصدر دي د تطبيق په معني لكه ځكه چې سلام د تسليم په معني كي دي او كلام د تكليم په معني كي په لغت كي طلاق مطلق قيد پورته كاوه او ختمولو ته وائي او د شريعت په اصطلاح كي د نكاح قيد په مخصوص الفظوسره پورته كوه او ختمولو ته وائي.

أقسام الطلاق ۱۰۰ بيا طلاق په دوي (دوه) قسمه دي ۱ طلاق سني ۲ اطلاق بدعي. بيا طلاق سني په دوي (دوه) قسمه دي. ۱ سني من حيث العدد ۲ ارسني من حيث الوقت. بيا د سني من حيث العدد دوي (دوه) قسمونه دي. ۱ حسن ۲ ارا حسن او د طلاق بدعي هم دوي (دوه) قسمونه دي. ۱ بدعي من حيث العدد ۲ اوبدعي من حيث الوقت. علامه مرغيشاني رحمه الله په مختلفو طريقو دې ټولو انواعو او قسمونو احكامو ذكر كړي دي.

تعريف طلاق

الحال الطلاق على ثلاثة أوجه: حسن، وأحسن، وبذعي طلاق په درې قسمه دي حسن أحسن او بدعي فأحسن أن يطلق الرجل امرأته تطليقة واحدة في طهر لم يجامعها فيه نو احسن طلاق دا دي چې طلاق ور كړي سړي خپلې ښځې نه يو طلاق په داسې طهر كي چې په دې كي ې ورسره وطى نه وي كړي ويتر گهاختي تنقيضي عدتها بيا نې پرېږدي تردې چې عدت ې تير شي

تفريع - تعريف الطلاق الاحسن ۱۰۰ صاحب د قدوري رحمه الله د طلاق د قسمونو بيانولونه روسته د طلاق احسن تعريف كوي. نو فرماني چه طلاق احسن دا دي. چه سړي خپلې ښځې ته په داسې طهر كي طلاق ور كړي چه ده ورسره صحبت نه وي كړي او بيا نې پرېږدي تردې چې عدت نې پوره شي

لأن الصحابة رضي الله عنهم كانوا يستعملون أن لا يزيدوا في الطلاق على واحدة حتى تنقضي العدة (۱) ځكه صحابه كرامو به خوښول دا چې د يو طلاق نه زيات ورنه كړي فإن هذا أفضل عندهم من أن يطلق الرجل ثلاثاً عند كل طهر واحدة او دا د دوي په نزد دې نه غوره وه چې سړي درې طلاقه ور كړي په هر طهر كي يو طلاق

تفريع - دلالة ۱۰۰ دليل دا دي. چه صحابه كرامو به دا خبره خوښوله. چه د يو طلاق نه زيات ورنكړي شي تردې چې عدت تير شي او دا دهغوي په نيز بهتروو.

ولا أنه بعد من التداق ځكه چې دا د ندامت نه ډيره لرې ده وأقل ضرراً للمرأة او د بنځې ضرر پكي كم دي

تفريع:- دوهم عقلي دليل دا دي. چه دا طلاق پښيمنتيا لري كولوته هم نژدې دي. او بنځې ته هم كم تكليف رسي. د پښيمنتيا نه خو ځكه لري دي چه د يو طلاق نه روسته كه دې او غواړي نو په عدت كي ورته رجوع كولې شي. چه رجوع ورته او كړي. صرف تجديد د نكاح به او كړي حلالې ته هم څه اړتيا نشته. او داسې كار كول چې په هغې كي د تدارك گنجائش موجود وي. د الله تعالى په نيز هم ښه دي الله تعالى فرمايلي دي ((لعل الله يحدث بعد ذلك أمراً)) او په بنځه باندې ضرر هم كم ځكه دي چه په دې صورت كي په بنځه باندې عدت نه اوږدېږي. او چه د يو طلاق نه زيات وركړي نو بعضي وحت عدت اوږدېږي. هغه داسې چې طلاق وركړي اور رجوع ورته او كړي. بيا طلاق وركړي اور رجوع ورته او كړي.

ولا خلاف لأحد في الكراهة أو د كراهت په ره كي ې د چا اختلاف نشته.

تفريع - عدم كراهة الطلاق الاحسن ۱۰۰ د طلاق احسن په عدم كراهت باندې د ټولو اتفاق دي. ددې د كراهت څوك هم قائل نه دي. په خلاف د طلاق حسن ځكه چې په هغې كي دامام مالك رحمه الله اختلاف دي.

کتاب الطلاق

د طلاق حسن اوست تعریف

وَالْحَسَنُ هُوَ طَلَاقُ السَّنَةِ أَوْ حَسَنٌ دَغُهُ طَلَاقُ سُنَّتِ دِي وَهُوَ أَنْ يُطَلِّقَ الْمُدْخُولُ بِهَا أَلَا فَا فِي ثَلَاثَةِ أَهْلٍ أَوْ هَعْدَا دِي چې مدخول بهالره درې طلاقه ورکړي په درې طهر ونو کي

ترجم: وجه الطلاق السنة على المصنف رحمه الله چې طلاق حسن ته د سنت نوم په امام مالك رحمه الله باندې درې په غرض ورکړلو ځکه چې طلاق في نفسه عبادت نه دې چه په دې باندې ثواب ملاؤ شي نو بيا د مسنون معنى ده شوه چه دا طلاق په سنت سره ثبت دې اود دې مرتکب مستحق د ملامتيا نه دې. المذهبان في حكم الطلاق الحسن د طلاق حسن (طلاق سنت) تعريف دا دې چه خوند خپلې ښځې ته په درې طهر ونو کي درې طلاق ورکړي.

وَقَالَ مَالِكٌ رَحِمَهُ اللَّهُ: إِنَّهُ بَذْعَةٌ وَلَا يَسَاءُ إِلَّا وَاحِدَةً أَمَامَ مَالِكٍ رَحِمَهُ اللَّهُ فرماني چې دا بدعت دې او مباح نه دې مگر يو دې لَأَنَّ الْأَصْلَ فِي الطَّلَاقِ هُوَ الْخَطَرُ ځکه چې اصل په طلاقو کي ممانعت دې وَالْإِبَاحَةُ لِحَاجَةِ الْخَلَائِفِ وَقَدْ لَدَقْتُ بِالْوَاحِدَةِ أَوْ ابَاحَتْ أَرْتِيَا د خلاصی په وجه دې او دغه په یوسره پوره شو

ترجم: او امام مالك رحمه الله فرماني چه دا طلاق بدعت دې. دليل مالك رحمه الله د امام مالك رحمه الله دليل دا دې چه په طلاق کي ممانعت اصل دې ځکه چې نبی ﷺ فرمانيلى دى. [اتزوجوا ولا تطلقوا] يعنى نکاح کوي او طلاق مه ورکوي اود طلاق اباحت د ښځې نه د خان خلاصولو د اړتيا په وجه دې اودا اړتيا په يو طلاق سره پوره کيږي نو دوهم طلاق مباح نشو.

وَلَمَّا قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَوْ زَمْرٍ مِنْهُمْ أَنِ اتَّقُوا اللَّهَ فِي الطَّلَاقِ فَإِنَّهُ لَا تَطْلُقُ إِلَّا بِكُلِّ فَرْعٍ تَطْلِيقَةٍ (چه انتظار اوکړي د طهر بيا ورسره په هر طهر کي يو طلاق ورکړي

ترجم: دلائل الاحناف رحمه الله ① زمونږ دليل د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما حديث دې دوى فرماني چه ما خپلې مې بې ته په حالت حيض کي يو طلاق ورکړلو او بيا مې اراده اوکړله چه په حالت د طهر کي ورته دوې (دوه) طلاقه ورکړم ددې خبرې پته نبی ﷺ ته اولگيدله. نو نبی ﷺ راته او فرمانيلى. اي ابن عمر الله تعالى تاته ددې طريقې حکم نه دې کړې تاسنت طريقه پريخودله سنت دا دې چه تا انتظار کړې وو. تردې چې په طهر کي دې طلاق ورکړې وو تاسنت طريقه پريخودله بيا راته نبی ﷺ حکم اوکړلو. نو بيا ورته طلاق ورکړه. اويا نبی ﷺ خان سره اوساته. دوى فرماني. معارض اوکړلو ي رسول الله که زه دې ته درې طلاقه ورکړم نوآب زما لپاره دې ته رجوع کول حلال دى انونبى ﷺ او فرمانيلى نه هغه خوباينه شوه او گناه شوه دا حديث دارقطنى نقل کړې دې. ددې نه معلومه شوه چه جلا جلا درې طلاقه ورکول سنت دى

وَلَا تَطْلُقُ إِلَّا عَلَى دَلِيلٍ الْحَاجَةُ ځکه چې حکم دائر کړي شوې دې په دليل د حاجت د طلاقو وَهُوَ الْقَدَامُ عَلَى الطَّلَاقِ فِي زَمَانٍ مُتَمَدٍّ الرَّغْبَةُ وَهُوَ الطَّهْرُ أَوْ دَغُهُ اِقْدَامُ كَوْلِ دِي په طلاقو په زمانه د نوى کيدو د رغبت کي او دغه طهر دې فَالْحَاجَةُ لِكُلِّ تَطْلُقٍ إِلَى دَلِيلِهِ اَوْ حَاجَتُهُ لِكُلِّ تَطْلُقٍ إِلَى دَلِيلِهِ د حاجت پيش نظر

هل السنة ① يداو گرځولې شي ② تجدد نوې کيدل ③ الاقدام وړاندې والي کول ④ المتكور بار بار کيدونکې ترجم: عقلی دليل دا دې (چه طلاق حوفي نفسه قبيح څيز دې ځکه چې عقد د نکاح په کي کتې کولې شي. خوبيا هم دا جائز شو ځکه) چې طلاق ته چې کوم حاجت پيښيږي هغه باطنی څيز دې. (بعضې وخت د طبيعتونو اختلاف وى بېل څه وجه وى چه دهغې ښکاره کول سړې مناسب نه گنځي) اوپه هغې باندې

(من حديث ابن عمر رضي الله تعالى عنهما أخرجه الدارقطني في سننه (۳۱ / ۴) رقم ۸۴).

کتاب الطلاق

پوهيدل گران وى. نو حکم به ددې په دليل لگولې شي (يعنى چې کله د طلاق ورکولو په حاجت پيس نشي اوپه دغه حاجت پيښيدو باندې دليل هم څرگند شي) او دليل (د حاجت د طلاق) سوې ولى د رغبت دې يعنى د طهر په زمانه کي د طلاق ورکولو اقدام (دا د ددې خبرې دليل دې چه دده طلاق ورکولو په حاجت پيس شوې دې ځکه چې په طهر کي د ښځې سره جماع کول هم جائز وى دغه ډول طبيعت ترې هم بخت نه کوي خود دې باوجود چې دې په طهر کي ښځې ته طلاق ورکوي نو معلومېږي چه د سې څه خسره به ميسه کي شته چه دهغې د امله دې مجبوره دې چه ښځې ته طلاق ورکړي اوکله چې هم د حاجت په دليل کي تکرار راشي نولکه چې د طلاق تکرار ته به هم حاجت وى اوچه د طلاق حاجت پريخودوي تکرار وى نوپه طلاق کي تکرار به هم مباح وى نو ځکه زمونږ رائي ده چه جلا جلا په درې طهر ونو کي درې طلاقو په ورکول مباح دى بدعت نه دې.

لَمَّا قَوْلُهُ: الْأَوَّلَى أَنْ يُغَيِّرَ الْإِبْرَاءَ إِلَى آخِرِ الطَّهْرِ اِخْتِرَافًا عَنْ تَقْوِيلِ الْعِدَّةِ بِي وَبِئْسَ شَيْءٌ دى غوره دا ده روستو کړي واقع کيدل د طلاقو اخر د طهر ته د وجه د اختراز د اوريدو د عدت نه وَالْأَوَّلَى أَنْ يُغَيِّرَ الْإِبْرَاءَ إِلَى آخِرِ الطَّهْرِ دا ده چې دې لره طلاق ورکړي ځنکه چې پاکه شي لِأَنَّهُ لَوْ أَخْرَجَ ځکه چې که دې نې روستو کړي رُغْمًا لِحَاجَتِهَا. وَمِنْ قَسْدِ التَّطْلِيقِ نُو دیر ځله به د دې سره جماع اوکړي حال دا چې اراده ي د طلاقو ده قَيْتَلَى بِالْإِبْرَاءِ عَقِيبَ الْوَقَائِعِ نو دې به مبتلى شي د جماع نه روسته په طلاقو واقع کاوه کي

هل السنة ① اخترا: بېج کيدل ② تطويل اوږدول ③ الايقاع واقع کول ④ عقيب روسته ترجم: المذهبان في وقت طلاق السنة ⑤ په طلاق سنی کي د مشنخو ښي اختلاف دې چه د طهر په اول کي طلاق ورکول غوره دى اوکه په آخر کي ښي. ⑥ دبعضو رائي ده چه د طهر په اول کي طلاق ورکول غوره دى ځکه چې په دې صورت کي به ښځه د اوږد عدت نه بېج شي. هغه داسې چې کله ورته دې د طهر په آخر کي طلاق ورکړي نو ښځه به دوې (دوه) طهره اودرې حيضه عدت تيروي اوچه د طهر په اول کي ورته طلاق ورکړي نو درې طهره اودرې حيضه عدت به تيروي. او ښکاره خبره ده چه په اولنى صورت کي عدت کم دې نود ښځې لپاره آسانتيا ده. ⑦ او دبعضو رائي دا ده چه ځنکه دحيض نه پاکه شي بود طلاق ورکول غوره دى ځکه که ده اراده د طلاق ورکولوکړي وى. نوچه دې ورته د طهر په اول کي طلاق ورکړي. کيداې شي چه په دغه طهر کي ورسره جماع اوکړي. اوچونکه ده خود طلاق ورکولو اراده کړې ده. نوچه د جماع نه روسته ورته د دغه طهر په آخر کي طلاق ورکړي. نو دا طلاق د نهنت نه خلاف دې ځکه دې ورته د طهر په اول کي طلاق ورکړي. والله اعلم بالصواب.

(ددې نه يوه مسئله زما په قاصر ذهن کي راغله. هغه دا که چرته د خاوند د طلاق ورکولو کله اراده نه وى بلکه هسې وقتى طور د حالاتو نه متاثره شوې وى. اود طلاق اراده ي پيښه شوې وى. لکه نن صبا چې اکثر نابوه خلگ د وقتى حالاتو نه متاثره شي. او ښځې ته طلاق ورکړي نوپه داسې صورت کي د طهر په آخر کي طلاق ورکول پکار دى. کيداې شي چه د طهر په آخر کي دده د طلاق ورکولو اراده ختمه شي نوهم ود رجوع کولو او تجديد نکاح اړتيا به پيښ نشي. ازا حق شاه فيصل)

طلاق بدعت

وَالطَّلَاقُ الْبِدْعَةُ أَنْ يُطَلِّقَ أَلَا بِكَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ أَوْ طَلَاقُ بَدْعَتِ دَادِي چې طلاق ورکړي ښځې ته درې په يو لفظ سره أَوْ لَثَلَا فِي طَهْرٍ وَاحِدٍ يا درې په يو طهر کي فَإِذَا قَعَلَ ذَلِكَ وَتَمَّ الطَّلَاقُ کله چې ي دا او کرل نو طلاق به وقع شي [وَكَانَ عَاصِيًا] او وى به گناه گار

دا هغه عدت دې چه په دې باندې الله تعالى حکم کړې دې چه په دې وخت کې بشخو ته طلاق ورکړې نشي
او عدت صرف د مدخول بها لپاره وي دغير مدخول بها لپاره نه وي . نو معلومه شوه چه دا حديث صرف د
مدخول بها سره خاص دې . ددې حديث په وجه اعتراض نشي کولې .

د حیض نه وائلیو په صورت کې د سنت طلاق طریقہ

الحال وإذا كانت المرأة لا تحيض من غير أن يكون لها كراهة، كله چي بنسختي ته حيض نه راتلو د وركوتوالي يا د زوروالي په وجه وارادان يفتيها لا يائسنة و دي له درې طلاق وركول او غوار د سنت په وخت كي **سَلَّمَ وَأَجِدَةً** نو يو طلاق دي وركړي **لَمْ يَطْلُقْ** اخرې نو كله چي مياشت تيره شي نو بل دي وركړي **لَا تَشْهَدُ عَلَى حَيِّ قَاتِلِهِ** مقام الحيض خكه چي مياشت د دوى په حق كي د حيض قائمقام ده **قَالَ اللَّهُ تَعَالَى** ارشاد د بوى دي **وَاللَّاهُ يَكْفِي عَنْ النِّحْيِ أَنْ قَالَ {وَاللَّاهُ لَمْ يَحْضَرْ}** او هغه بنسختي چي مايوسه شوې د حيض نه تر دي چي فرماني او هغه بنسختي كړموته چي حيض نه راځي

حل اللغة ① بنسن هغه زمانه چي نااميده شوي وي]

توضیح :- عده عادم الحيض ⑤ مسئله دا ده، که د یوې ښځې د ماشوموالي یا د زوړوالي د امله حیض نه راځي او د دې خاوند په سنت طریقه دې ته طلاق ورکول غواړي. نو د دې طلاق دې په درې میاشتو کې ورکړي. لاند حیض کال (یعنی چې په کوم کال حیض پیل کېږي) ① د مختار مذهب په بناء نهم کال دې ② اوچ وټیلي دی اتم کال دې ③ اوچا اووم کال وټیلي دي. اوسن ایاس (یعنی د کوم عمر کې چې حیض بندېږي او بیا نه راځي) د اظهار قول په بناء ۵۵ کاله دي (فتح القدیر، کفایه)

چې الله تعالى فرمانيلى دى «وَالَّذِينَ يَمْنُونَ مِنَ الْغَيْبِ مِنْ رَبِّهِمْ فَهُمْ لَا يَسْتَسْقُونَ» مطلب دا دې كه په تاسو كې د دې دواړه قسم نښخړد عدت حكم مشتبه شى . نو دوى حكم دا دې چه درې مياشتې دې تيرې كړى . د دې آيت نه معلومه شوه چه د ښځو حيض راځى . نو درې حيض نې عدت دې او كه حيض نه وى نو درې مياشتې به نې عدت وى نو معلومه شوه چه مياشت د حيض قائم مقام ده .

حل اللغز ① الاستبراء وحمل نه و بیچی خالی والی

سوره - المدهيان في الذي يقوم الشهر مقامه ⑤ ① به دي عبارت سره د احنافو بين مختار مذهب ذكر كوي
چه مياشت خاص كرد حيض قائم مقام ده. د طهر او حيض د وارو قائم مقام نه ده. لكه څنگه چې د بعضي
عالمانو راي ده ② او شمس الاتمه به د مائيلي دي چه د غير ذوات الحيض په حق كي مياشت د
حيض په مرتبه كي ده. اود ذوات الحيض په حق كي د طهر په مرتبه كي ده. بلكه داسي نه ده. بلكه د دوي په
حق كي هم د حيض په درجه كي ده.

دلیل المذهب المختار ۛ مختار مذهب دلیل دا دی. که د بوی وینزې د ورکوټوالی یا زوروالی د امله حیض نه راځی. که د انتقال ملک وغیره په وجه ددې د رحم استبراء مقصود وی. نو دا به د وینزې په حق کې میاشتی په حساب سږه کولې شی. حالانکه استبراء د حیض په ذریعه کولې شی. د طهر په ذریعه نه. یعنې جی حیض راځی. نو معلومه شی. چه په رحم کې څه نشته. نو ددې نه هم ثابت شوه. چه میاشت صرف د حیض قائم مقام ده. د طهر نه ده.

۱۸. الماشكال الاول: په دې تقریر باندې یواشکال کیږی. هغه دا چې هرکله میاشت د حیض قسم مقام شوه بوجه به کومه میاشت کې هم طلاق ورکړی نو دا داسې شوه. لکه چې په حیض کې نې طلاق ورکړې وی. او په حیض کې خو طلاق ورکول حرام دی.

۱۱ جواب هـ ۱۱ ددی خواب دا دی، چه دا موده (میاشت) په حقیقت کی ظهر دی. لیکن د حیض قائم مقام
ده وکوم خیز چه د بل خیز قائم مقام وی نودا ممکن نه ده. من کل الوجوه د هغې په معنی کی وی ځکه چې
په خویه عین هغه خیز شی، قائم مقام به نه وی. نود میاشت چې د حیض قائم مقام ده صرف د عدت
نیولواو استبراء د رحم په اعتبار سره نه ځه د بلې امله نه نواوس دا اعتراض نه واقع کیږی چه هر کله
میاشت د حیض قائم شوه، نو په میاشت کېنې طلاق ورکول لکه په حیض کی طلاق ورکول دی. ځکه چې په
طلاق واقع کیدو کی میاشت د حیض قائم مقام نه ده.

۱) اشکال انانی: دوه اعتراض دا دي. چه هرکله میاشت د حیض قائم مقام شوه نو بیا درې درې میاشستونه نه اړتیا و بلکه پکار دا وه. چه د حیض اکثره موده لس ورځې دی. چه په یو میاشت کې عدت پوره کیدو ولاتکه داسې نه ده. ځکه چې په میاشت کې درې حیضه برابرېدی شي.

۱) جواب عنه ۛ دې خواب دا دې چه شريعت چې مياشت د حيض قائم مقام گرځولې ده چه ددې په ذريعه عدت نيرکړې شى او عدت په عامه توگه په درې مياشتوکي تيرېږي . (ځکه چې په درې مياشتوکي درې نېضه راځي) نوځکه مياشت دهغه حيض قائم مقام گرځولې شوې ده په کړموکي چې عدت موجود وي د بيض د مودې قائم مقام ئې نه دې گرځولې چه په يوه مياشت اکتفاء اوکړې شى . (لکه څنگه چې معترض ئې)

نورکله چې دا ثابت شو. چه میاشت د حیض قائم مقام ده. نو کوم طلاق چې د میاشت په ییبل کې واقع وې. نو هغه میاشتې کومې چې د حیض قائم مقام دی دهغې اعتبار به د درې میشتو په تیریدو سره ولې شی که میاشت د یو کم دیر شوې او که د پوره دیر شو. او که د طلاق واقع کیدل د میشت په مینځ کې نو چه درې طلاق جلا جلا ورکړی. په دې کې به د میاشتو اعتبار به ورڅو سره کولې شی د میشت په سر سره نه (دا متفق علیه ده) تفصیل د دې چه د سنت طلاق په صورت کې دې دوهم طلاق د دیر شو غوږ په پوره کیدو یعنی په یو دیر شمه ورځ ورکړی. ځکه چې هره میاشت د دیر شو معتبر وی نو چه په کومه میشت کې دیرش ورځې پوره کیږي نو که په هم هغه ورځې طلاق ورکړلو نو په یوه میشت کې به د دوو ټولو جمع کونکې شی.

ان كَانَ الطَّلَاقُ فِي اَوَّلِ الشَّهْرِ تَعْتَدُ الشَّهْرُ بِالْاَهْلِيَّةِ بِيَا كَه طَلَاقٍ بِه اَوَّلُ دَ مِيَا شَتِي كِي وَو تُو مَعْتَبَر وَلِي بِه شِي
مِشْتِي بِه سِي وَر مِي سِرِه وَان كَانَ فِي وَسْطِه اَوْ كَه بِه مِينَخ دَ مِيَا شَتِي كِي وَو فِيمَا لَا يَأْمُرُ فِي حَقِّ التَّفْرِيقِ نُو دَ
دَ اَمَامِ اَبُو حَنِيفَةَ عليه السلام بِه نَزْدَ وَعِنْدَ مَا يَكْمُلُ الْاَوَّلُ بِالْاَغْيَرِ اَوْ بِه نَزْدَ دَ صَاحِبِينَ عليه السلام اَوْ دَغْسِي دَ عَدَّتْ بِه حَقِّ
دَ مِيَا شَتِي سِرِه وَالْمَوْتِطَانِ بِالْاَهْلِيَّةِ (١) اَوْ دَ مِينَخ دَوَارَه بِه بِه سِي وَر مَوَسِرِه

القول اراجع هو قول صاحبين ^{جنا} كذا في فتح القدير (٣٣٥١٣) ورد المختار (٤٥٤١٢) والبحر الرائق (٤٢١١٣) نقلًا عن القول الرابع (٣٠٨١١) -

ورخې ددې مياشتې او شپږس ورځې د آخرې مياشتې او په مينځ کي چې کومې دوي اډوه مياشتې دي هغه نه د سوريې نه حساب سره معتبر وي که مياشت د يوکم ديرشو ورځو وي او که د ديرشو وي **وهي مسألة الإحصاء** او دا مسئله د اجازاتو ده

ترويج - دا مسئله په اصل کي د کتاب الاجازات سره تعلق ساتي يعنې که د درې مياشتو لپاره نه د يوحى د مياشت په اول کي کور په کرايه واخستل نو په اتفاق سره به دا درې مياشتې د سپوږمۍ په حساب سره معتبر وي که سپوږمۍ د يوکم ديرشو وي او که د پوره ديرشو نو د امام ابو حنيفه رحمه الله په نيزه حساب سره به حساب سره معتبر وي يعنې نوي (۹۰) ورځې به پوره کوي او د صاحبينو رحمهم الله په نيزه د لومړنۍ مياشتې ورځې د آخرې مياشتې سره په جمع کولو پوره کولې شي او په مينځ کي دوي اډوه مياشتې به د سپوږمۍ په حساب سره پوره کولې شي ونيلي شوي دي چې فتوي د صاحبينو رحمهم الله په قول ده. والله اعلم بالصواب

د آيسه يا ذوات الاشهر بشي طلاق

او ان كانت آية أو من ذوات الأشهر أو كه بنسخه آيسه يا ذوات الاشهر نه وه **وقعت الساعة واحدة** نو واقع به شي يو طلاق **وبعد شهر آخر وبعد شهر آخرى** دغه وخت په دويمه مياشت بل او په دريمه مياشت بل لأن الشهر في حقها دليل الحاجة كالطهر في حق ذوات الأقراء على ما يتأخر عنه في حقها مياشت د دي په حق کي دليل د حاجت دي لکه طهر د ذوات الحيض په حق کي په هغې تفصيل کوم چې موږ بيان کړو **وان نوى أن يقع الثلاث الساعة** او که نيت ي او کړو دغه وخت د درې واقع کاوه **وقعت عندنا** نو واقع به شي په نزد زموږ **خلافاً لفرعنا قلنا**

حل اللغة ① الساعة هم هغه وخت ② الأقراء جمع د قره، حيض

ترويج - مسئله دا ده چه آنسي اوصغيرې ته په داسې حال کي طلاق ورکول چې د طلاق او وطي په مينځ کي فصل اونسي نو دا جائز دي. هم دا دامام مالك امام شافعي او امام احمد رحمهم الله قول هم دي ③ او امام زفر رحمه الله فرمايلي دي چه د طلاق او وطي په مينځ کي يوي مياشتې فصل ضروري دي. دامام زفر رحمه الله دليل دا دي چه مياشت دحيض قائم مقام ده اود ذوات الحيض په عدت کي د وطي او طلاق په مينځ کي د يوي مياشتې فصل ضروري وو. نود غير ذوات الحيض په عدت کي به هم د يوي مياشتې فصل ضروري وي ④ دوهم دليل دا دي چه د جماع په وجه رغبت کميږي. نود وطي او ددي د طلاق په مينځ کي په دومره اندازه فصل کول ضروري دي چه په هغې تجديد د شوق پيدا شي. او هغه موده يوه مياشت ده ددي امله د امام زفر رحمه الله رايي دا ده چه د آنسي اوصغيرې په وطي او طلاق کي د يوي مياشتې فصل ضروري دي لکه څنگه چې د ذوات الحيض په عدت کي د يوي مياشتې فصل ضروري دي. لار موږ دليل دا دي چې په ذوات الحيض کي د جماع نه روسته د طلاق کراهت د گمان د امله وو ځکه چې د حمل د گمان په وخت کي به عدت مشتبه وو دا به نه معلومېږي چه دا حامله ده چه په وضع د حمل عدت تير کړي او که غير حامله ده چه په درې حيضو عدت تير کړي. بهر حال هر کله چې په ذوات الحيض کي د جماع نه روسته د طلاق کراهت د حمل د گمان د امله وو او په آيسه اوصغيره کي د حمل د گمان گنجائش نشته نو ددي دواړه په حق کي د جماع نه روسته په طلاق کي هم کراهت نشته اود وطي او طلاق په مينځ کي څه اړتيا شته

ځاينې شوه دا خبره چې په جماع سره شوق کميږي نو دا منو خوا امام زفر رحمه الله چې کومه وجه بيان کړې ده په هغه اعتنا سره اگر چه رغبت کميږي خو په بل اعتبار سره شوق زياتيږي ځکه چې د آنسي اوصغيرې سره وطي اوشي نو په دي سره علوق نه راځي يعنې نه حامله کيږي. اود اولاد د خرچ نه د بچ کيدو لپاره انسان په داسې وطي کي شوق ساتي چه د هغې نه علوق نه راځي يعنې چې حامله کيږي نه. نو معلومه شوه چه د آنسي اوصغيرې په حق کي د جماع نه روسته زمانه هم د شوق زمانه ده نود حاملې د زمانې سره مشابه

شوه او حاملې ته د جماع نه روسته بغير فصل نه طلاق ورکول جائز دي

بخلاف ما إذا قال أنت طالق للثلاث لانه لا يصح فيه أو د ثلاث وصاحت ي او نه کړو چې په دي کي به نيت د جمع صحيح نه وي لأن نية الثلاث إنما صحت فيه من حيث إن اللازم فيه للوقت فيفيد تعميم الوقت ځکه چې د نيت به په هغې کي صحيح وي په دي حيثيت چې په دي کي لام د پاره د وخت دي کوم چې فائده ورکوي د تعميم د وخت ومن غرضه تعميم الواقع فيه او د اړتيا ده نه دي تعميم د واقع په دي کي فاذا نوى الجماع نو که نيت ي او کړو د جمع بطل تعميم الوقت نو تعميم د وخت باطل شو فلا تصح نية الثلاث نو په دي وجه د دريوييت به صحيح نه وي

حل اللغة ① تعميم عام کول

ترويج - په مسئله کي څه مشکل نشته.

حاملې ندي ته د مباشرت نه روسته طلاق ورکول

وطلاق الحامل يجوز عقيب الجماع حاملې له طلاق ورکول جائز دي د جماع نه روسته **لأنه لا يؤدي إلى اثبات وجه العدت ځکه چې دا د طريق د عدت مشتبه کيدو سبب نه جوړيږي**

ترويج - مسئله، د حاملې بشي د طلاق او وطي په مينځ کي فصل ضروري نه دي بکه حاملې بشي ته د جماع نه روسته هم طلاق ورکول جائز دي. وجه دا ده چه د حاملې بشي سره په وطي کاوه سره عدت نه مشتبه کيږي ځکه چې په حامله کي د عدت طريقه وضع د حمل متعين ده.

وَمَنْ الحَمْلَ زَمَانَ الرِّغْبَةِ فِي الْوَطْءِ وَ د حمل زمانه په وطي کي د رغبت زمانه ده لږ ږه غير معلق ځکه چې دا وطي حامله جوړوونکي نه ده

ترويج - اود حمل زمانه کي په وطي کي د دوو وجوهو نه رغبت وي يو ددي امله چې د حاملې سره وطي کول غير معق وي يعنې داسې نه ده چه د حاملې سره په وطي کولو به بل بچي پيدا شي اود بلې وطي کاوه سره به دريم بچي پيدا شي نو هر کله چې دا اوبيژني چه د حاملې سره وطي کول د زړه خوشحلولو لپاره ده د زياتي څه بوج سبب نه دي نو د وطي په شوق کي به زيادت راځي. کمي نه.

أَوْ رَغْبَ فِيهَا لِيَكُنْ زَمَانُ الرِّغْبَةِ فِي الْوَطْءِ وَ د رغبت زمانه ده چې د ده ولد ترې ممکن الوجود دي فلا ثقل الرِّغْبَةُ فِي الْجَمَاعِ نو د جماع په وجه رغبت به کميږي

ترويج - دويمه وجه دا ده چه حاملې بشي دده بچي په خپله نس کي محفوظ کړي دي اود خپل اولاد سره د انسان فطري محبت وي. نو ددي بچي په وجه به د حاملې سره په محبت کي زيادت وي. اوزيادت محبت وطي ته دعوت ورکوي. د وطي نه منع نه کوي نو ددي نه هم ثابته شوه چه د جماع په وجه د حاملې په وطي کي شوق نه کميږي.

د حاملې د طلاق سنت طريقه

وَيُطْلَقُ الْمَرْأَةُ ثَلَاثًا او حاملې ته به په سنت وخت کي درې طلاقه ورکړي **يُطْلَقُ بَيْنَ كُلِّ تَطْلِيقَتَيْنِ بِشَهْرٍ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ** (۱) فصل به کوي د هرو دوو طلاقو په مينځ کي په مياشت سره په نزد د شيوخينو

ترويج - ① مسئله د ده چه آنسي اوصغيرې ته په داسې حال کي طلاق ورکول چې د طلاق او وطي په مينځ

(۱) القول الراجع هو قول الشيخين رحمهم الله كذا في فتح البدر (۳۳۸/۳) والعناية (۳۳۷/۳) وإسدر المختار (۵۵۴/۲) والهندية (۳۶۹/۱) والبحر الرائق (۳۶۲/۳) نقلًا عن أقوال الراجح (۳۱۰/۱) -

کي فصل اوشی. نودا جائز دي هم دا دامام مالك امام شافعی او امام احمد قول هم دي

وَقَالَ مُحَمَّدٌ قَدْ قَرَأْتُ لَا يَطْلُقُهَا إِلَّا وَاحِدَةً أَوْ إِمَامٌ مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ صَاحِبُ فَرْمَانِي چې په سنت طريقه به به نه
طلاقوي مگر په يو سره لَانْ الْأَصْلُ فِي الطَّلَاقِ الْخَطُّ خُكْه چې اصل په طلاقو کي ممانعت دي وَقَدْ وَدَّ الشَّرْعُ
بِالتَّفَرُّقِ عَلَى فُصُولِ الْعِدَّةِ أَوْ شَرِيعَتِ وَارِد شوي دي په فصولو د عدت باندي په تفريق سره وَالشَّرْعُ فِي حَقِّ
الْحَامِلِ لَمْ يَسْرِ مِنْ قَوْلِهَا أَنْصَارُكَ الْمُتَقَدِّمُ طَهْرًا أَوْ مِيَاشَتْ بِهِ حَقِّ دَ حَامِلِي كِي د فصولو د عدت نه نه ده نو دا
داسي شو لکه هغه بنسخه چې طهر ي اوږدوي

حل المسئلة ① التفريق جدا كول ② الممتدة طهرها هغه زنانه چې طهر ي اوږد شوي وي [

تفريق: امام محمد عليه السلام فرماني. چه د حاملې بنسخې لپاره سنت طلاق صرف يو طلاق دي هم دا قول د امام
زفر، امام مالك امام شافعی او امام احمد قول هم دي.

لَا دَامَامُ مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَلِيلُ دَا دِي. چه اصل په طلاق کي ممانعت دي. او شريعت په دي وارد شوي دي چه طلاق د
عدت په فصلونو باندي متفرق کړي شي. يعنی په ذوات الحيض کي دي درې طلاقونه په دريو طهرونو باندي
متفرق واقع کړي شي. او چونکه شريعت په دي باندي هم وارد شوي دي. چه مياشت د حيض قائم مقام ده. د
انسي اوصفيو په حق کي. نو طلاقونه چې په مياشتو متفرق کولې شي. په دي کي به آنسه اوصفيه په
ذوات الحيض پورې ملحق کولې شي. او د حاملې په حق کي مياشت د عدت په فصلونو کي نه ده بلکه د
طهر په پوره موده کي په سنت طريقه صرف يو طلاق ورکولې شي. دغه ډول که حاملې بنسخې ته په سنت طريقه
باندي طلاق ورکول غواړي. نو د دي طلاق به په دريو مياشتو نشي متفرق کولې. بلکه په مسنون طريقه به د
حمل په تله موده کي صرف يو طلاق ورکوي.

وَلَمَّا سَأَلْتُ الْإِمَامَ عَلِيَّ بْنَ الْحَاجَةِ شَيْخِي دَلِيلُ دَا دِي چې اباحت د علت د حاجت په وجه دي وَالشَّرْعُ دَلِيلُهَا كَمَا فِي
حَقِّ الْأَيَّةِ وَالصَّغِيرَةِ أَوْ مِيَاشَتْ دَلِيلُ دَا دِي لکه د آنسه او صغيره په حق کي. وَهَذَا لِأَنَّهُ زَمَانٌ تَجَدَّدَ الرَّغْبَةُ مَا
عَلَيْهِ الْحَيْضَةُ السَّيِّئَةُ دَا خُكْه ده چې مياشت د تجدد د رغبت زمانه ده په دي بنا چې طبيعت سليه په دي واقع
دي فَصَلَمَ عَلَيْنَا وَدَلَّلْنَا مِيَاشَتْ د علامت او دليل جوړيدو صلاحيت لري

تفريق: شيخينو دليل دا دي. چه د طلاق اباحت د حاجت په وجه دي او مياشت د حاجت دليل دي. لکه
خنکه چې د آنسه اوصغيره په حق کي مياشت دليل د حاجت ده. خنکه چې په مياشت کي په فطرت سليه
کي شوق او رغبت پيدا کيږي. نو ثابت شوه چه مياشت د حامله په حق کي هم دليل د حاجت دي او وړاندي
تير شوي دي چه حکم د حاجت په دليل باندي مرتب کيږي. په حقيقي حاجت باندي نه. او چونکه د حامله په
حق کي دليل د حاجت (مياشت) موجود دي. نو د دي په حق کي به هم په درې مياشتو کي جلا جلا د طلاق
حکم مرتب کړي شي.

بِخِلَافِ الْمُتَقَدِّمِ طَهْرًا بِه خلاف د ممتدي د طهر نه لَانْ الْعِلْمُ فِي حَقِّهَا أَنَّهَا هُوَ الطَّهْرُ خُكْه چې د دي په حق کي
علامت طهر دي وَهُوَ مَوْجُودٌ فِي كُلِّ زَمَانٍ أَوْ دَغْه په هره زمانه کي متوقع دي وَلَا يُؤَيِّقُ مَعَ الْغَبْلِ أَوْ د حمل
سره د دي اميد نه شي کيداي.

تفريق: دا عبارت د امام محمد عليه السلام د قياس خواب دي. حاصل د خواب دا دي. چه حامله بنسخه په هغه بنسخه
قياس كول چې طهر ي اوږد شوي وي. خلاف قياس دي. خنکه چې په دي دواړو کي توپير دي. فرق دا دي. چه
د ممتدة الطهر په حق کي دليل د حاجت طهر يعنی تجديد د طهر دي. او د دي په اړه کي په هره زمانه کي اميد
او د حمل سره د طهر د تجديد اميد نشي کيدې. خنکه چې د حاملې بنسخې د حمل د وضع نه وړاندي حيض نه
نوهر کله چې په دي دواړو کي دومره توپير دي. نو د يوه بل باندي قياس كول قياس مع الفارق دي.

به حالت د مهر کي طلاق ورکول

إِذَا طَلَّقَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ فِي حَالَةِ الْخَبْضِ وَقَدْ طَلَّقَ أَوْ كَه طَلَّاقَهُ كَرِهَ يَوْمَ سَرَى خَيْلَهُ بِنَخْه په حالت د حيض کي نو
واقع شو طلاق

تفريق: مسئله، که يوسری په حالت د حيض کي خپلې بنسخې نه طلاق ورکړلو سو طلاق واقع شو وپه جماع
سره طلاق ورکونکي گناهگار دي.

لَا نَالِ النَّسِي عَنْهُ لِيَعْنَى فِي خَيْرِهِ خُكْه چې په حالت د حيض کي د طلاقو نه په داسي معنی کي ده کومه چې
په بل کي ده. وَهُوَ مَا ذَكَرْنَاهُ أَوْ دَاغْه معنی ده کومه چې موږ ذکر کړي ده فَلَا يَنْقُضُهُ مَشْرُوعِيَّتُهُ نو د دي
مشروعيت به معدوم نه وي.

تفريق: طلاق د واقع کيدو دليل دا دي. چه په حالت د حيض کي طلاق مصوع نعيده دي (يعنی د طلاق نه
منع خود په طلاق کي د څه امله نه ده بلکه د يو بل خارجي شى د امله ده) و هغه غيره د عدت اوږدېدل دي
يعنی په حيض کي د طلاق ورکولو په وجه به عدت اوږدېدلى خنکه چې په کوم حيض کي چې طلاق ورکړي
هغه په عدت کي نشي شمارلې او دغه شان چې په دي پسې کوم طهر ي هغه په کي هم نشي
شمارلې. حاصل دا چې په حالت د حيض کي نه طلاق نه شي لغيره ده او د نهى لغيره سره مشروع لذاته
پاته پاتي کيږي. د دي امله موږ وايو چه په حالت د حيض کي د طلاق في نفسه مشروعيت نه ختميږي.

وَلَمَّا سَأَلْتُ عَنْهُ لِيَعْنَى فِي خَيْرِهِ خُكْه چې بنسخې ته مراجعت او کړي
حضرت عمره د نبی کریم ﷺ د ارشاد په وجه خپل خوځي ته حکم او کړو {فَلْيَرْجِعْهَا} (۱) وَقَدْ طَلَّقَهَا فِي حَالَةِ
الْخَبْضِ چه رجعت ورته او کړي او حال دا چې ده په حالت د حيض کي طلاق ورکړي وو وَهَذَا يُبَيِّنُ الْوُجُوهَ وَالنَّسَبَ
عَلَى الرَّجْعَةِ أَوْ دَا قول مفيد دي د وقوع د طلاقو او رجعت ته په امانه کولو

حل المسئلة ① الرجعت رجوع كول

تفريق: صاحب د قدوري عليه السلام فرماني. چه د دي سري لپاره خپلې بنسخې ته رجوع كول مستحب دي
د دليل دا دي چه حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما خپلې بنسخې ته په حالت د حيض کي طلاق ورکړي
وو نو حضرت عمره د نبی ﷺ نه په دي اړه کي پوښتنه او کړه نبی ﷺ ورته او فرمايل خپل خوځي ته
او وايه چه بنسخې ته رجوع اوږ کړي. د دي حديث نه دوي ادوا خبرې معلومې شوې ① يوه دا چې په حالت د
حيض کي طلاق واقع کيږي. خنکه که په حالت د حض کي طلاق نه واقع کيدلو نو حضرت عبدالله بن عمر رضی
الله عنهما ته چې ني د رجوع حکم کړي وو د دي بيا څه مطلب وو؟ ② دويمه خبره دا چې په دي حديث کي په
رجوع کولو باندي امانه کړي شوي دي

أَمَّا اسْتِجَابُ قَوْلِ بَعْضِ النَّسَائِيِّينَ بَيَا اسْتِجَابُ قَوْلِ دَا بَعْضُ مَشَائِخُو دِي وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ وَاجِبٌ عَمَلًا بِحَقِيقَةِ الْأَمْرِ أَوْ صَحِيح
دَا ده چې واجب دي په حقيقت د امر عمل كول وَرَقْعًا لِلنَّعْصِيَةِ وَالْقَدَرِ السَّيِّئِ بِرَفْعِ الْإِثْمِ وَهُوَ الْعِدَّةُ أَوْ په قدر ممکن د
گناه پورته کولو چې اثر د طلاقو پورته شي چې هغه عدت دي وَدَقْعًا لِلْفَقْرِ تَقْضِيلِ الْعِدَّةِ أَوْ د آورد عدت د ضرر
لري کاوه د پاره.

حل المسئلة ① المعصية: گناه ② تطويل اوږدول

(۱) من حديث ابن عمر رضي الله عنهما أخرجه البخاري في الطلاق باب ١ رقم ٥٢٥١ ومسلم في الطلاق رقم ١ وأبو داود في
الطلاق باب ٤ رقم ٢١٧٩ والترمذي في الطلاق باب ١ رقم ١١٧٥ وابن ماجة في الطلاق باب ٢ رقم ٢٠١٩.

كتاب الطلاق

توضیح:- صاحب د هدایه فرمائی چه بعضی مشایخ د رجوع د استحباب قائلین دی. خصوصاً خبره دا ده. چه رجوع واجب ده.

او د دلیل د استحباب قرینه هم موجود ده. قرینه دا ده. چه رجعت صرف د خاوند حق دې اوبه خاوند باندې په خپل حق کې څه واجب نه وی.

۱) د رجوع د وجوب دلیل دا دې. چه مطلق امر لپاره د وجوب وی. نو چه وجوب ترې مراد شی په دې کې د امر په حقیقت عمل دې ۲) اور رجعت ددې امله هم واجب دې. چه طلاق ورکول معصیت دې. اود معصیت د گناه لري کول واجب دی. ددې تفصیل دا دې. چه په حالت د حیض کې طلاق ورکول گناه ده. نو مناسب خود از کم ددې اثر خودې ختم کړې شی. اود طلاق اثر عدت دې نولنیز دا شوه چه رجوع دې اوکړی اوعدت پورته کړې شی چه څومره کېدای شی چه معصیت پورته کړې شی ۳) اور رجعت ددې امله هم واجب دې چه د رجوع کولوبه وجه چې بنځې ته د عدت په اوږدوالی کوم تکلیف رسی هغه به ختم شی.

د دوهم طلاق د طهارت نه روسته هاویدته د رجوع کولو اختیار

فَإِذَا طَهَّرْتَ وَحَاضَتْ ثُمَّ طَهَّرْتَ بَيَّا جِي کله دغه پاکه شی او حائضه شی او بیا پاکه شی فَإِنْ شَاءَ طَلَّقَ وَإِنْ شَاءَ أَفْكَهَ ٭ نو که غواړی طلاق دې ورکړی او که غواړی او دې ساتی قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَهَكَذَا ذَكَرَ الْأَصْلُ علامه مرغینانی فرمائی چې داسې په مبسوط کې ذکر دی.

توضیح:- صورت د مسئلې دا دې چه په کوم حیض کې بنځې ته طلاق ورکړی. نو هغه حیض د ختمیدو نه روسته چې طهر راشی او ورپسې بل حیض راشی. اود دوهم حیض نه پاکه شی. نو ددې نه روسته خاوند ته دا اختیار حاصل دې که دا ایساروی. او که طلاق ورته ورکوی. صاحب د هدایه فرمائی. چه امام محمد رحمه الله به مبسوط کې هم دا صورت ذکر کړې دې.

وَذَكَرَ الطَّحَاوِيُّ أَنَّهُ طَلَّقَهَا فِي الظُّهُرِ الَّذِي يَلِي الْحَيْضَةَ الْأُولَى أَوْ طَحَاوِي ذَكَرَ كَرِي دِي چې طلاق دې ورکړی په هغې طهر کې چې دې اولنی حیض پسې وی. قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْكَرْخِيُّ مَا ذَكَرَ الطَّحَاوِيُّ قَوْلَ أَبِي حَنِيفَةَ ابوالحسن کرخي فرمائی چې امام طحاوی کوم ذکر کړی دی دغه د امام ابوحنیفه رحمه الله قول دې وَمَا ذَكَرَ الْأَصْلُ قَوْلُهُمَا أَوْ بِمَبْسُوطٍ كِي چې ذکر دی دغه د صاحبینو قول دې.

توضیح:- امام طحاوی رحمه الله فرمائی دی چه په کوم حیض کې نې ورته طلاق ورکړې وی. چه دهغې نه پاکه شی. نو په دې طهر کې خاوند ته اختیار دې که خوښه نې وی نوایساره دې کړی او که خوښه نې وی نو طلاق دې ورکړی.

امام ابوالحسن کرخي رحمه الله په دې دواړو روایتونو کې د سې تطبیق کړې دې چه امام طحاوی رحمه الله چې کوم روایت نقل کړې دې دا د امام ابوحنیفه رحمه الله قول دې اود مبسوط روایت د صاحبینو قول دې یو حدیث امام ترمذی رحمه الله نقل کړې دې. [عن سالم عن ابن عبد الله رضي الله عنهما أَنَّهُ قَالَ لِعُمَرَ مَرَّةً فَلَمَّا جَعَلَهَا ثُمَّ لِيُطْلِقَهَا إِذَا طَهَّرْتَ] دا حدیث د امام طحاوی رحمه الله د ذکر کړې روایت تائید کوی دا دواړه احادیث چونکه متعارض دی ددې امله مصنف رحمه الله د دواړو روایتونو لپاره صرف د عقلی امله په بیانولو باندې اکتفا اوکړله ۲) دوهم حدیث امام بخاری رحمه الله نقل کړې دی. [عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ حَدِيثَ سَرَهُ د هغه روایت تائید کړی. کوم چې په مبسوط کې ذکر شوی دې. (ژباړه آسانه ده).

كتاب الطلاق

وَوَجَّهَ الْمَذْكَورُ فِي الْأَصْلِ أَنَّ السَّنَةَ أَنْ يَقْضَى كُلَّ طَلَقَيْنِ مَحْضَيْنِ أَوْ ذَمَّسُوطَ ذَقُولُ وَجْهَ دَا دَه جِي د هرو دوز طلاقو په مینځ کې په کامل حیض سره فصل کول سنت دی وَالْقَائِلُ مَا قَالَتْ بَعْضُ الْحَنَوِیِّ دِلْتَه داسې بعض دې قَتَّعُ كُلَّ بِالنَّاسِیَةِ نُو د حیض دوهم سره به مکمل کولای شی وَلَا تَكْمِلُ التَّكْمِلُ اودغه منجزی کیری نه نو حیض دوهم به مکمل شی وَاِذَا تَكَمَّلَتِ الْحَيْضَةُ الثَّانِيَةُ اؤکله چې حیض دوهم مکمل شو فَالطَّهْرُ الَّذِي يَلِيهِ زَمَانُ السَّنَةِ نُو دغه طهر کوم چې د دینه روسته دې د سنت زمانه ده فَأَمَّا كِي تَطْلُقُهَا عَلَى وَجْهِ السَّنَةِ دې ته په سنت طریق طلاق ورکول ممکن دی.

توضیح:- په مبسوط کې چې کوم روایت ذکر شوی دې دهغې عقلی وجه دا ده. چه د دوو طلاقو په مینځ کې په کامل حیض سره فصل کول مسنون دې اودلته چونکه هم په حیض کې طلاق واقع شوی دې اوبه هغې ته رجوع شوی ده اوس که په دې پسې چې کوم طهر راځی. په هغې کې طلاق ورکړې شی نو د دوو طلاقونو په مینځ کې کامل حیض فاصل نشو. بلکه د حیض څه رخه فاصله شوه نو دا اول حیض په په دوهم حیض باندې کامل کولای شی. اوبه حیض کې چونکه ویش نشی کیدې نو بېخه به دوهم حیض هم پوره تیروی نو هر کله چې دوهم حیض پوره شی. اوبه هغې پسې کوم طهر راشی. هغه د سنت طلاق وخت دې اوبه دغه طهر کې په مسنون طریق ورکول ممکن دی.

وَجَّهَ الْقَوْلُ الْآخِرُ أَنَّ الطَّلَاقَ إِذَا نَعِدَ مِنَ الْمَرْجَعَةِ دُوهُمَ قَوْلُ وَجْهَ دَا دَه جِي د طلاقو اثر معدوم شو د مراجعت په وجه سره قَسَارَ كَانَهُ لَمْ يَطْلُقْهَا فِي الْحَيْضِ نُو داسې شوه لکه چې گویا دینه ې په حیض کې طلاق ورکړی نه دی قَسْرُ تَطْلُقُهَا فِي الظُّهُرِ الَّذِي يَلِيهِ نُو دې ته طلاق ورکول به مسنون وی په هغې طهر کې چې د دینه روسته دې.

هل السنة ۱) انعدم نیشت شو. ختم شو ۲) المراجعة رجوع کول.

توضیح:- د دوهم قول یعنی د امام طحاوی رحمه الله د ذکر کړې روایت عقلی وجه دا ده چه هغه طلاق کوم چې په حیض کې واقع شوی وو. د رجوع کولوبه وجه د هغې اثر ختم شو نو دا داسې شوه چه هیڅ دې بنځې ته په حیض کې طلاق ورکړې شوي نه دې نودې بنځې ته په رارون ورپسې جخت طهر کې طلاق ورکول مسنون دې.

بعضیته مذهبول بیا حائضه ته د سنت مطابق طلاق ورکول

وَمَنْ قَالَ لِامْرَأَتِهِ اَوْخُوكِ جِي خپلې بنځې ته وایي وَهِيَ مِنْ ذَوَاتِ الْحَيْضِ اودا د ذوات الحیض ځنی وی وَكَذَلِكَ بِمَا: اَلْطَّلُقُ ثَلَاثًا لِسَنَةِ اوده پرې دخول کړې وی. چه ته په درې طلاقو طلاقه نې وَلَا يَتَّبِعُ لَهَا اَوْ حَال د اچه د ده هېڅ نیت نه وه اَوْ هِيَ طَالِقٌ عِنْدَ كُلِّ طَهْرٍ تَطْلِيقَةً نو دا بنځې به د هر طهر په حالت کې په یو طلاق طلاقه وی.

توضیح:- صورت د مسئلې دا دې. چه یو سړی خپلې مدخول بها بنځې ته او وئیل. [أَنْتِ طَالِقٌ ثَلَاثًا لِسَنَةٍ] نودغه بېخه به یا د ذوات الحیض ځنی وی. ویا د ذوات الاشره ځنی. بیا په دې کې د یو درې اذوا صورتونه دی یا خو به دا ذکر کوی. اود څه نیت به نې نه وی. اویا به نې د څه نیت کړې وی. که دغه بېخه د ذوات الحیض ځنی وی. اود څه نیت نې نه وی کړې نو دهغې به هر یو طهر کې به یو طلاق واقع کیری.

لَا أَنَّ الْأَمْرَ فِيهِ لَوُفَّتْ وَوَقَّتْ السَّنَةُ طَهْرًا لِمَا جَاءَ فِيهِ حَكَمٌ جِي په دې کې لام د پاره د وخت دې او سنت وخت داسې طهر دې چې جماع پکې نه وی [وَإِنْ تَوَيَّأَتْ نَعْمَ الثَّلَاثُ السَّاعَةَ] او که نیت ې اوکړو چې دادرې واره دې اوس واقع شی [وَعِنْدَ رَأْسِ كُلِّ شَهْرٍ وَاحِدَةً] یا د هر ې میشتې په پیل کې یو [فَبَوْعُ عَلَى مَا تَوَيَّأَتْ] سَوَاءً كَانَتْ فِي حَالَةِ الْحَيْضِ أَوْ فِي حَالَةِ الظُّهُرِ نُو دا به دده په نیت وی خواه په حالت د حیض کې وی او که په حالت د طهر کې.

تزوج - دليل دا دې چه په [للسه] کي [لام] لپاره د وقت دې. اود سنت وخت داسې طهر دې چه په هغې کي جماع نه وي شوې او که ددې نيت نهې کړی وی چه درې طلاقه په يوخل يا دهرې مياشت په پيل کي يو طلاق دې واقع شي نو دا کلام به دده په نيت باندې وي يعنی که دا نيت نهې کړی وی چه درې طلاقه دې په يوخل واقع شي نو درې طلاقه به هم په هغه وخت کي واقع کيږي که حالت د حيض وي او که د طهر، دغه ډول که د هرې مياشت په پيل کي نهې د طلاق واقع کيدو نيت کړې وي نو دهرې مياشت په پيل کي به يو طلاق واقع کيږي برابره ده که د حيض نه دمياشت پيل کيږي او که د طهر نه

وَقَالَ زُفَرِيُّ: لَا تَعْرِضُ الْجَنَّةَ أَوْ إِمَامَ زُفَرٍ فَرَمَانِي جِهَ نَيْتِ دَ جَمْعَ صَحِيحٍ نَهْ دِي لِأَنَّهُ يَدْعُو خُكْمَ جِي دَا
مَدْعَتِ دِي وَهِيَ ضِدُّ السُّنَّةِ أَوْ بَدْعَتِ دَ سُنَّتِ ضِدِّ دِي

توضیح: امام زفری فرمائی ہے کہ پہلے یوخت کی نیت جمع کول صحیح نہ دی۔ خکہ چپ پہ یوخت کی درپ
 طلاق ورکول بدعت دی اوبدعت د سنت ضد دی اوقاعدہ دا دہ چہ پہ یوخیز سرہ د هعی د ضد ارادہ شی
 کولی نود سنت پہ لفظ سرہ د بدعت ارادہ کول صحیح نہ دی

وَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قَوْلُ لَقَدْ زَمِرُوا دَلِيلُ دَا دِي چِي نَيْتِ دَ جَمْعِ دَ دَهْ دَ کَارِ مَتَحْمَلِ دِي لِأَنَّهُمْ قَوْلُ عَامِنَ عَيْتُ إِنَّ وَقْعَهُ
السَّنَةِ لِأَيَّامِهَا خَكِهْ چِي دَغِهْ سَنَى الْوَقْعِ دِي پِهْ دِي حَيْثِيَّتِ چِي دِي وَقْعِ دَ سَنَتُونَهْ دَهْ نَهْ چِي سَنَى الْإِبْقَاعِ
بِهْ قَوْلُ سَنَى الْوَقْعِ دِي پِهْ دِي حَيْثِيَّتِ چِي دِي وَقْعِ دَ سَنَتُونَهْ دَهْ نَهْ چِي سَنَى الْإِبْقَاعِ
بِهْ قَوْلُ سَنَى الْوَقْعِ دِي پِهْ دِي حَيْثِيَّتِ چِي دِي وَقْعِ دَ سَنَتُونَهْ دَهْ نَهْ چِي سَنَى الْإِبْقَاعِ

ترجمہ: زمرہ نور دلیل دا دی. چہ د درې طلاقو پہ یوخل واقع کیدل یا د حیض پہ حالت کي د طلاق واقع کیدل
آده د کلام [انت طالق للسنه] محتمل دی. ځکه چې د سنت دوې [دوه] قسمونه دی. ① یوسنی وقوع
② اوبله سنی ایقام.

① آد سنی وقوع مطلب دا دې چه درې طلاقه په یوځل وقع کیدل د سنت نه ثابت دی. ځکه چې بېی
نرم نیلی دی. [من طلق امرأته ألفا بابت منه ثلاث وال پاته رد علیه] یعنی کوم کس چې خپلې ښځې ته زر
طلاقونه ورکړل نوهغه دده نه روسته زردریو سره بنینه شوه او پاته په ده باندې واپس دی. ② یا د سنی
وقوع مطلب دا دې چه په یوځل د درې طلاقونو واقع کیدل د اهل سنت مذهب دي.
د سنی ابقاع مطلب دا دې چه درې طلاقه په سنت طریقه باندې واقع کړې شی یعنی په درې طهرونو کې
درې طلاقه ورکړې شی. خو په دې شرط چې دغه طهرونه د جماع نه خالی وي.

دې چه د وقوع او ايقاع دواړو په اعتبار سره سنت وی (۲) دوهم احتمال دا دي چې سنت قاصره وی یعنې وقوع سنت وی. خوايقاع سنت نه وي.

اوهر لکه چې خاوند [انت طالق للسنة] اوونیل اودخه نیت نی نه وی کړې نولفظ د سنت چونکه مطلق دې نوسنت کامله ته به راجع کولې شی اوهر کله چې د په یوخل د درې طلاقونود واقع کېدو نیت کړې وی نو دالفاظ به سې وقوع اړخ ته راجع کولې شی اوپه یووخت به درې واړه طلاقونه واقع کیږي. ځکه چې دا کلام د سې وقوع احتمال هم لري نو دې کس (په دې کلام کي) دخپل محتمل څیز نیت کړې دې د بل سې نیت نی نه دې کړي.

اِنَّهٗ بِاَدْوَاتِ الْاَشْجَرِ بِهٖ سِتٌّ طَرِيقًا ۝ وَطَلَّاقٍ وَرَكُوْلٍ وَبَنَاتٍ

وَأَنَّ كَانَتْ أَيْسَةً وَمِنْ ذَوَاتِ الْأَشْهُرِ أَوْ كَيْتَبُهَا أَيْسَةً يَأْتِي ذَوَاتِ الْأَشْهُرِ نَهْ وَهْ وَتَكُنْتُ السَّاعَةَ وَاحِدَةً وَتَقْدُ شَهْرًا آخَرَ وَتَقْدُ
شَهْرًا آخَرَ سَوَاقِعَ بِهِ شَيْءٌ بِوَ طَلَاقِ دَعَا وَخَتِ بِهِ دَوِيْمَهُ مِيَاشَتْ بِلْ أَوْ بِهِ دَوِيْمَهُ مِيَاشَتْ بِلْ لِأَنَّ الشَّهْرَ فِي خِفَا

فصل العاشر في حق الميتة في حق الحيض به حق كى به هفى تفصيل كوم چي مور بيان كرو

في اللغة ① أئمة دحيص راتلون نه نا اميده بنسخه ② اقراء جمع دقره، حبيضا

توضیح - صورت د مسئلې دا دې چه مدخول بها بنسخه چې (انت طالق ثلاثاً للمسا) نه ورته وئیلی وی نوکه داد ذوات الحیض څنی نه وی . یعنی آنسه یا صغیره وه نوپه دې به یو طلاق فی الحال واقع شی او دوهم طلاق به دویمه میاشت روسته اودریم طلاق به دریمه میاشت روسته واقع کیږی ځکه چې میاشت ددې په حق کی دلیل د حاجت دې لکه څنگه چې طهر د ذوات الحیض په اړه کی دلیل د حاجت دې دلیل ددې نه وړاندې یر شوی دې د غیر ذوات الحیض په حق کی میاشت د حیض قائم مقام ده

اِنَّ نَّوِيْ اَنْ يَّبْقَ الثَّلَاثُ السَّاعَةَ ۖ اَوْ كِه نِيْتِ يْ اَوْ كِرُو دَغِه وخت دَ درې واقع كاوه ۚ وَفَعَنْ عِنْدَنَا ۚ سو واقع به شى به
د زموږ خيلاف اِيْزُفَر كَمَا فَعَلْنَا كِه چې موږ وئيلې دى

په ټولنه کې د خاوند د نیت کړې وی چه درې طلاق په یو وخت واقع شی. نور موږ په نيزه درې وره طلاق هم هغه وخت کې واقع کېږي. اود امام زفر رحمه الله په دې مسئله کې هم اختلاف دې د دواړو دليل د دې نه په اندې مسئله کې تیر شوې دې. هلته ئې اوځورئ.

لَا يَمَّا إِذَا قَالَ أَلَيْسَ طَالِقٌ لِمَنْ يُوَدِّعُ خَلْفَهُ رَهْغِي كُلَّهُ جِي دَه او وَيْ أَنْتَ طَالِقٌ لِّلْسَنَةِ وَلَمْ يَزَعْ عَلَى الثَّلَاثِ عَيْتُ
تَحْمِيلِ نِيَّةِ الْجَمْعِ فِيهِ أَوْ ذَلَّتْ وَضَاحَتِي أَوْ نَهْ كَرُو جِي پِه دِي كِي بَه نَيْتِ دَ جَمْعِ صَحِيحِ نَه وَيْ لِأَنَّ نِيَّةَ الثَّلَاثِ أَيْضًا
مُتَضَاهِيَةٌ مِنْ هُنَا إِنَّ الْأَمْرَ فِيهِ لِلْوَقْتِ تَقْيِيمُ الْوَقْتِ حُكْمُهُ جِي دَ ثَلَاثِ نَيْتِ بَه پِه هَغِي كِي صَحِيحِ وَيْ پِه دِي
شَيْتِ جِي پِه دِي كِي لَامِ دَ پَارَه دَ وَخْتِ دِي كَوْمِ جِي فَائِدَه وَرِ كَرِي دَ تَعْمِيمِ دَ وَخْتِ وَمِنْ فَعْدِهِ تَقْيِيمُ الْوَقْتِ
أَوْ دَ أَرْتِيَا دَ دَه نَه دِي تَعْمِيمِ دَ وَاقِعِ پِه دِي كِي فَإِذَا تَوَيَّ الْجَمْعُ نَوْ كِه نَيْتِ يْ أَوْ كَرُو دَ جَمْعِ بَقْلِ تَقْيِيمِ الْوَقْتِ فَلَا
نِيَّةَ الثَّلَاثِ نُو تَعْمِيمِ دَ وَخْتِ بَاطِلِ شُونُو پِه دِي وَحَدِ دَ دَرِيُونَيْتِ بَه صَحِيحِ نَه وَيْ

یوه په خلاف دهغه صورت کي چې خاوند خپلې مدخول بها ښځې ته اوواڼی . [آنت طالق للسنه] اولفظ د [آنتا] ذکر نکړی . نوپه یووخت د درې طلاقونو واقع کیدو نیت نه صحیح کیږی . ځکه چې د درې طلاقونو ت په هغه وخت کي صحیح کیږی . چه په [السنه] کي لام لپاره د وخت وی . اود سنت طلاق وخت متعدد . نولام به د وخت د عموم لپاره مفید وی اوچه په وخت کي تعمیم وی . نوپه وخت کي ددې واقع کیدل ی د لوازماتو څښتن ده . ځکه چې وخت به ظرف وی . اوڅه چې په دې کي وی . هغه به مظروف وی او تکرار د مستلزم دې تکرار د مظروف لره نومرکله چې د درې طلاقونو نیت اوکړی . نو د وخت تعمیم بطل اوچه تعمیم في الوقت باطل شی . نوپه دې سره تعمیم واقع في الوقت هم باطلیږی . ځکه چې بطلان قضی د موجب دې د بطلان مقتضی ، نو د درې طلاقونو جمع کاوه نیت صحیح نه دي .

د ځان اطلاق واقع شوي اود چانه

وَلَا تَقْرَأُ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ دُونِ آلِكَ بَرَكَاتٍ إِذَا كَانُوا عَاكِفًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِمْ يُخْفِئُونَ مِنْكَ وَهُمْ يُبْغِضُونَ إِلَيْكَ وَأَنْتَ ظَالِمٌ لِنَفْسِكَ (فصل) واقع کيږي طلاق د هر خاوند کله چې دې بالغ او

په دې فصل کې دا مسئله بیان شوې ده. چه د چا طلاق واقع کېږي او که د چا نه واقع کېږي. فرماني خاوند عاقل بالغ وي. ويده (اوده) خپلې ښځې ته طلاق ورکړي. نو طلاق واقع کېږي. او که ماشوم يا مخي يا ويده (اوده) وي. نو طلاق نه واقع کېږي.

بِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْإِسْلَامُ حَيْثُ دَنَبِي كَرِيم ﷺ ارشاد دې كَلِّ طَلَقٍ جَانِبُ الْأَطْلَاقِ الصَّبِيُّ وَالْمَجْنُونُ (۱) چه هر طلاق نافذ دی مگر د بچی اولیونی طلاق

١٠٠ ١٠١ ١٠٢ ١٠٣ ١٠٤ ١٠٥ ١٠٦ ١٠٧ ١٠٨ ١٠٩ ١١٠ ١١١ ١١٢ ١١٣ ١١٤ ١١٥ ١١٦ ١١٧ ١١٨ ١١٩ ١٢٠ ١٢١ ١٢٢ ١٢٣ ١٢٤ ١٢٥ ١٢٦ ١٢٧ ١٢٨ ١٢٩ ١٣٠ ١٣١ ١٣٢ ١٣٣ ١٣٤ ١٣٥ ١٣٦ ١٣٧ ١٣٨ ١٣٩ ١٤٠ ١٤١ ١٤٢ ١٤٣ ١٤٤ ١٤٥ ١٤٦ ١٤٧ ١٤٨ ١٤٩ ١٥٠ ١٥١ ١٥٢ ١٥٣ ١٥٤ ١٥٥ ١٥٦ ١٥٧ ١٥٨ ١٥٩ ١٦٠ ١٦١ ١٦٢ ١٦٣ ١٦٤ ١٦٥ ١٦٦ ١٦٧ ١٦٨ ١٦٩ ١٧٠ ١٧١ ١٧٢ ١٧٣ ١٧٤ ١٧٥ ١٧٦ ١٧٧ ١٧٨ ١٧٩ ١٨٠ ١٨١ ١٨٢ ١٨٣ ١٨٤ ١٨٥ ١٨٦ ١٨٧ ١٨٨ ١٨٩ ١٩٠ ١٩١ ١٩٢ ١٩٣ ١٩٤ ١٩٥ ١٩٦ ١٩٧ ١٩٨ ١٩٩ ٢٠٠ ٢٠١ ٢٠٢ ٢٠٣ ٢٠٤ ٢٠٥ ٢٠٦ ٢٠٧ ٢٠٨ ٢٠٩ ٢١٠ ٢١١ ٢١٢ ٢١٣ ٢١٤ ٢١٥ ٢١٦ ٢١٧ ٢١٨ ٢١٩ ٢٢٠ ٢٢١ ٢٢٢ ٢٢٣ ٢٢٤ ٢٢٥ ٢٢٦ ٢٢٧ ٢٢٨ ٢٢٩ ٢٣٠ ٢٣١ ٢٣٢ ٢٣٣ ٢٣٤ ٢٣٥ ٢٣٦ ٢٣٧ ٢٣٨ ٢٣٩ ٢٤٠ ٢٤١ ٢٤٢ ٢٤٣ ٢٤٤ ٢٤٥ ٢٤٦ ٢٤٧ ٢٤٨ ٢٤٩ ٢٥٠ ٢٥١ ٢٥٢ ٢٥٣ ٢٥٤ ٢٥٥ ٢٥٦ ٢٥٧ ٢٥٨ ٢٥٩ ٢٦٠ ٢٦١ ٢٦٢ ٢٦٣ ٢٦٤ ٢٦٥ ٢٦٦ ٢٦٧ ٢٦٨ ٢٦٩ ٢٧٠ ٢٧١ ٢٧٢ ٢٧٣ ٢٧٤ ٢٧٥ ٢٧٦ ٢٧٧ ٢٧٨ ٢٧٩ ٢٨٠ ٢٨١ ٢٨٢ ٢٨٣ ٢٨٤ ٢٨٥ ٢٨٦ ٢٨٧ ٢٨٨ ٢٨٩ ٢٩٠ ٢٩١ ٢٩٢ ٢٩٣ ٢٩٤ ٢٩٥ ٢٩٦ ٢٩٧ ٢٩٨ ٢٩٩ ٣٠٠ ٣٠١ ٣٠٢ ٣٠٣ ٣٠٤ ٣٠٥ ٣٠٦ ٣٠٧ ٣٠٨ ٣٠٩ ٣١٠ ٣١١ ٣١٢ ٣١٣ ٣١٤ ٣١٥ ٣١٦ ٣١٧ ٣١٨ ٣١٩ ٣٢٠ ٣٢١ ٣٢٢ ٣٢٣ ٣٢٤ ٣٢٥ ٣٢٦ ٣٢٧ ٣٢٨ ٣٢٩ ٣٣٠ ٣٣١ ٣٣٢ ٣٣٣ ٣٣٤ ٣٣٥ ٣٣٦ ٣٣٧ ٣٣٨ ٣٣٩ ٣٤٠ ٣٤١ ٣٤٢ ٣٤٣ ٣٤٤ ٣٤٥ ٣٤٦ ٣٤٧ ٣٤٨ ٣٤٩ ٣٥٠ ٣٥١ ٣٥٢ ٣٥٣ ٣٥٤ ٣٥٥ ٣٥٦ ٣٥٧ ٣٥٨ ٣٥٩ ٣٦٠ ٣٦١ ٣٦٢ ٣٦٣ ٣٦٤ ٣٦٥ ٣٦٦ ٣٦٧ ٣٦٨ ٣٦٩ ٣٧٠ ٣٧١ ٣٧٢ ٣٧٣ ٣٧٤ ٣٧٥ ٣٧٦ ٣٧٧ ٣٧٨ ٣٧٩ ٣٨٠ ٣٨١ ٣٨٢ ٣٨٣ ٣٨٤ ٣٨٥ ٣٨٦ ٣٨٧ ٣٨٨ ٣٨٩ ٣٩٠ ٣٩١ ٣٩٢ ٣٩٣ ٣٩٤ ٣٩٥ ٣٩٦ ٣٩٧ ٣٩٨ ٣٩٩ ٤٠٠ ٤٠١ ٤٠٢ ٤٠٣ ٤٠٤ ٤٠٥ ٤٠٦ ٤٠٧ ٤٠٨ ٤٠٩ ٤١٠ ٤١١ ٤١٢ ٤١٣ ٤١٤ ٤١٥ ٤١٦ ٤١٧ ٤١٨ ٤١٩ ٤٢٠ ٤٢١ ٤٢٢ ٤٢٣ ٤٢٤ ٤٢٥ ٤٢٦ ٤٢٧ ٤٢٨ ٤٢٩ ٤٣٠ ٤٣١ ٤٣٢ ٤٣٣ ٤٣٤ ٤٣٥ ٤٣٦ ٤٣٧ ٤٣٨ ٤٣٩ ٤٤٠ ٤٤١ ٤٤٢ ٤٤٣ ٤٤٤ ٤٤٥ ٤٤٦ ٤٤٧ ٤٤٨ ٤٤٩ ٤٥٠ ٤٥١ ٤٥٢ ٤٥٣ ٤٥٤ ٤٥٥ ٤٥٦ ٤٥٧ ٤٥٨ ٤٥٩ ٤٦٠ ٤٦١ ٤٦٢ ٤٦٣ ٤٦٤ ٤٦٥ ٤٦٦ ٤٦٧ ٤٦٨ ٤٦٩ ٤٧٠ ٤٧١ ٤٧٢ ٤٧٣ ٤٧٤ ٤٧٥ ٤٧٦ ٤٧٧ ٤٧٨ ٤٧٩ ٤٨٠ ٤٨١ ٤٨٢ ٤٨٣ ٤٨٤ ٤٨٥ ٤٨٦ ٤٨٧ ٤٨٨ ٤٨٩ ٤٩٠ ٤٩١ ٤٩٢ ٤٩٣ ٤٩٤ ٤٩٥ ٤٩٦ ٤٩٧ ٤٩٨ ٤٩٩ ٥٠٠ ٥٠١ ٥٠٢ ٥٠٣ ٥٠٤ ٥٠٥ ٥٠٦ ٥٠٧ ٥٠٨ ٥٠٩ ٥١٠ ٥١١ ٥١٢ ٥١٣ ٥١٤ ٥١٥ ٥١٦ ٥١٧ ٥١٨ ٥١٩ ٥٢٠ ٥٢١ ٥٢٢ ٥٢٣ ٥٢٤ ٥٢٥ ٥٢٦ ٥٢٧ ٥٢٨ ٥٢٩ ٥٣٠ ٥٣١ ٥٣٢ ٥٣٣ ٥٣٤ ٥٣٥ ٥٣٦ ٥٣٧ ٥٣٨ ٥٣٩ ٥٤٠ ٥٤١ ٥٤٢ ٥٤٣ ٥٤٤ ٥٤٥ ٥٤٦ ٥٤٧ ٥٤٨ ٥٤٩ ٥٥٠ ٥٥١ ٥٥٢ ٥٥٣ ٥٥٤ ٥٥٥ ٥٥٦ ٥٥٧ ٥٥٨ ٥٥٩ ٥٦٠ ٥٦١ ٥٦٢ ٥٦٣ ٥٦٤ ٥٦٥ ٥٦٦ ٥٦٧ ٥٦٨ ٥٦٩ ٥٧٠ ٥٧١ ٥٧٢ ٥٧٣ ٥٧٤ ٥٧٥ ٥٧٦ ٥٧٧ ٥٧٨ ٥٧٩ ٥٨٠ ٥٨١ ٥٨٢ ٥٨٣ ٥٨٤ ٥٨٥ ٥٨٦ ٥٨٧ ٥٨٨ ٥٨٩ ٥٩٠ ٥٩١ ٥٩٢ ٥٩٣ ٥٩٤ ٥٩٥ ٥٩٦ ٥٩٧ ٥٩٨ ٥٩٩ ٦٠٠ ٦٠١ ٦٠٢ ٦٠٣ ٦٠٤ ٦٠٥ ٦٠٦ ٦٠٧ ٦٠٨ ٦٠٩ ٦١٠ ٦١١ ٦١٢ ٦١٣ ٦١٤ ٦١٥ ٦١٦ ٦١٧ ٦١٨ ٦١٩ ٦٢٠ ٦٢١ ٦٢٢ ٦٢٣ ٦٢٤ ٦٢٥ ٦٢٦ ٦٢٧ ٦٢٨ ٦٢٩ ٦٣٠ ٦٣١ ٦٣٢ ٦٣٣ ٦٣٤ ٦٣٥ ٦٣٦ ٦٣٧ ٦٣٨ ٦٣٩ ٦٤٠ ٦٤١ ٦٤٢ ٦٤٣ ٦٤٤ ٦٤٥ ٦٤٦ ٦٤٧ ٦٤٨ ٦٤٩ ٦٥٠ ٦٥١ ٦٥٢ ٦٥٣ ٦٥٤ ٦٥٥ ٦٥٦ ٦٥٧ ٦٥٨ ٦٥٩ ٦٦٠ ٦٦١ ٦٦٢ ٦٦٣ ٦٦٤ ٦٦٥ ٦٦٦ ٦٦٧ ٦٦٨ ٦٦٩ ٦٧٠ ٦٧١ ٦٧٢ ٦٧٣ ٦٧٤ ٦٧٥ ٦٧٦ ٦٧٧ ٦٧٨ ٦٧٩ ٦٨٠ ٦٨١ ٦٨٢ ٦٨٣ ٦٨٤

لَا تِلْكَ الْأَهْلِيَّةُ بِالْعِلِّ السَّيِّئَةِ وَحَكْمُ جَبِّ أَهْلِيَّةٍ بِهٖ عَقْلٌ أَوْ بِهٖ تَمِيزٌ سَرَّهٖ دِي وَهْمًا عَدِيمًا الْعَقْلُ وَدَغَّةٖ دَوَارِہٖ عَدِيمُ الْعَقْلِ دِي وَالتَّائِبُ عَدِيمُ الْإِخْتِيَارِ وَدَوْدَهٖ (أَوْدَهٖ) اخْتِيَارُ نَشْتَهٖ

تشریح:- دوهم دلیل دا دې، چه د تصرف اهلیت په عقل ممیز باندې راځي. (یعنی دهغه چا تصرف قلیږي، چه په چا کي عقل وی اود ښه اوبد تمیز کولې شی) اوماشوم اولیونې دواړو کي عقل ممیز نشته نوموړه شوه، چه په دوی دواړو کي د طلاق اهلیت نشته او چه د طلاق اهلیت په کي نشته نو د دوی طلاق به واقع کیږي هم نه. اوڅوک چې ویده (وده) وی نو په ده کي اختیار نشته حالانکه په تصرف کي اختیار شرط دې

ۛ زورہ طلاق ور کولو حکم

وَتَلَّاقُ الْمُكْرَهُ وَاقْتِرَاوُ طَلَّاقٍ ذَمَّكَرُهُ وَاقْعَدِي

تشریح - مکره د کاف په فتح سره هغه کس ته وائی چاته چې د بادشاه دارخه د ده د بدن یا یواندام ته د تکلیف رسولو دهمکي ملاؤ شوې وی یا ورته د داسې کس نه دهمکي ملاؤ شوې وی چه دهغه نه د ده ضرر رسول متصور (او ممکن) وی .

١) نوز مور په نيزدده طلاق واقع كيږي . چه ته خپلې ښځې ته طلاق وركړه . او دې طلاق وركړي

خلاف الشافعي رحمه الله به خلاف د امام شافعي رحمه الله هونقول ان الاكرام لا يجامعون الاختيار دي فرمائي چي اكرانه شي جمع كيدا دي اختيار سره ويه يتغير التعريف الشرعي او به اختيار سره معتبر پري شرعي تصرف

ترویج - دامام شافعی رحمته الله علیه په نیزنه واقع کیږي امام مالک او امام احمد رحمته الله علیهما هم ددې قائلین دي .
 دامام شافعی رحمته الله علیه دلیل دا دي . چه زور او اختیار دواړه نشي جمع کیدي . او تصرفات شرعی په اختیار سره
 معتبر دي . چه اختیار نه وي . نو هغه تصرف به معتبر هم نه وي . نو د اختیار د نشتوالی د امله د مجبوره کړي
 شوی کس طلاق نه واقع کیږي .

بِخلافِ اَنْزِلِ بِهِ خِلافَ ذَا مَسْخَرِهِ كَوْنُكَ نَهْ لِأَنَّهُ مُخْتَارٌ فِي التَّكْلِيمِ بِالطَّلَاقِ حُكْمٌ جِي دِي پِه تَكْلِمِ بِالطَّلَاقِ بَانْدِي
مُخْتَارِ دِي

توضیح - پہ خلاف د مزاحی کس جی پہ خدا او گپ شپ کی خیلی بنیجی تہ طلاق ورکری . نو طلاق واقع کیجری
خکھ جی مزاحی د طلاق ورکولوپہ تلفظ کی باختیارہ دی. (۷) امدم شافعی رحمۃ اللہ علیہ د نبی صلی اللہ علیہ وسلم پہ دی ارشاد
بندی ہم استدلال کوی . چہ [رفع عن امی الخطأ والنسیان وما استکروا علیہ] یعنی زم د امت نہ خطا ، ہیرہ
اوهنہ خہ پور تہ کرې شوی دی . چہ مجبورہ کرې شی پری .

۱) مثلاً ۲) په قتل خطا کي اگرچه په آخرت کي څه سزا نشته خو په دنيا کي ديت واجب دې ۳) دغه ډول که په لمانځه کي په هيرې سره سهوه شي نو اگرچه به آخرت کي پرې عذاب نشته خو په دنيا کي پرې سجده سهوه

(۱) غریبہ الزیلعی رحمۃ اللہ علیہ ثم أخرجه من حدیث امی ہریرۃ رضی اللہ عنہ قال قال رسول اللہ ﷺ کل طلاق جائز إلا طلاق المعتوه المغلوب علی نفسہ أخرجه الترمذی فی الطلاق باب ۱۵ رقم (۱۱۹۱)۔

حسب خبری بھر حال دا حدیث پہ استدلال کی پیش کول صحیح نہ دی

رسالة فمد ايمان اطلاق في منكوحه في حال اهليته زموه دليل د دي جي مكره بچيله مسكوحه كي د ايقه د
طلاق اراده كړې ده د چيل اهليت په حالت كي فلا يقري عن قصته دفعا حاجه اعتبار اطلاق نو دا اراده د جسي
نفسی نه خلی نه خي د ده د حاجت دفع كاوه په خاطر په طبع سدي قياس كول

١) ایفاء و فاع کول ٢) الطائع تبعدار ٣) لایعری بہ حالی کبریٰ ا

نوع - رمونردلیل دا دې چه مجبور کس خپلې بی سی ته د طلاق ورکولو راډه کړې ده وپه ده کې دحبسې
ر دې نغد کولو اهلیت هم شته نو دا په قصد سره طلاق ورکول به د خپلې مقتصد و حکم به حلی نه ور
دې لپاره چې د علت نه د حکم روستو ولې راشی او چه د محصور کړې شون کس حاجت پوره شی چه د
نوم خبره وپړولې شوې دې دهغې نه ورته خلاصې ملاؤ شی اوڅوک حی محصوره کړې شوی وی دې په
غه کس باندې قیاس کولې شی څوڅ چی په حبله خوسه طلاق ورکړی اودغه طلاق وضع کېږی سودده
هم واقع کېږی)

فَمَّا آتَتْهُمُ الْآيَةُ عَرَفَ الشَّكُّونَ أَوْ دَا خَكُهُ چې ده دوې [دوه] بدی او پشیرنډې وَاخْتَارُوا لَهُمْ مَسَالَةً لِّمَنْ يَحْكُمُ بکې، وَهَذِهِ آيَةُ الْقَصْدِ وَالْإِخْتِيَارِ اود د قصد او اختیار علامت دي

بل للغة* ① اھون آسان، سېك، معمولی ② القصد ارادہ]

فرغ. - دا په قصد سره طلاق ورکول ددې نه معلومه شوه. چه مکره ته مخکې دوي (دود) خراسي دي
 ۱) بودخپل ځان يا د اندام د ضائع کيدو ۲) اوبله د ټمخې د ضائع کيدو يعنې که طلاق ورکړي سوخته نه دي
 نه اوځي. او که طلاق نه ورکوي. نو دده ځان هلاکيږي. نو دې کس په دواړو خراسو کې آسده يعنې طلاق
 يوه کړسو چه وقوع د طلاق ده. او په دوو خرابو اودوو لارو کې يوه غوره کول نښانه د خبر ده نو ثابت
 ده چه مکره په خپل اخيار بدي طلاق ورکړي دي. بغير احتيازه نه دي ورکړي

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُكَيِّدُ مَكْرَهُمْ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْزِلِينَ ۚ
 لَطَاقَ دِي لَكَ دَ هَازِلِ بَشَن

١٠ اللغة ① مغل: خلل اچونکي، رکاوت راوستونکي ② الهازل: توقی گونکي۔

۱۰۰- البته زیات نه زیات دا وئیلی شی. چه مکره د طلاق د واقع په حکم راضی نه دې حوسرید وایو چا طلاق په واقع کیدو باندې نه راضی کیدل د طلاق د واقع کیدو په منع به دی مطلب دا چې بعبیر وشلای نه هم طلاق واقع کیږی لکه د هازل توقې کس طلاق چې واقع کسې سره ددې نه چی د طلاق واقع کیدو باندې دې راضی نه وی.

دندانہ پہ حالت کی طلاق و رکول

مطلق السكران واقع او ذمدهوش طلاق واقع دی

په عبارت کي د سکران نه مراد هغه کس دې چه د سني په آخری حالت کي وی تردې چي په مخک
آسمان کښي هم توپیر شي کولې

مسئله داده که یوکس به حالت د نشه کی خیلی بسخی ته طلاق ورکړلو ① نوزموږ به بیر طلاق واقع کبری

فَخَسَارُ الْكَرْخِي وَالْمَلْعَاوِي بِإِذْنِ اللَّهِ لَا يَمُوتُ أَوْ دَامَام كَرْخِي أَوْ طَحَاوِي خُونِيه دَا دِه چِه واقع به نه وي وَهُوَ أَحَدُ قَائِلِي شَافِي بِإِذْنِ اللَّهِ أَوْ دَا يُو قَوْل دَامَام شَافِي دِي لِأَنَّ صِدْقَ الْقَلْبِ حَكَمَ جِي دَقْصَد صَحْت به عقل سره دِي هُوَ زَائِلُ الْقَلْبِ فَخَسَارُ كَرْوَإِيهِ بِالْبَنِي وَالدَّوَاءِ. أَوْ دَعَا زَائِلُ الْعَقْلِ دِي نُو دَا دَاسِي شَوْلَكِه حِي دَعْل زَوَال رَگُو يَا دَوَاتِي سره وي

كتاب الطلاق

هل اللفظة ① البتة بنگ يو دول بوتې دې چې د هغې په استعمال سره سړې نشه كيږي ② الدواء دوائى [ترويج: اودامام كرخى اوامام طحاوى ^{عليهما السلام} خوښ مذهب دا دې. چه طلاق نه واقع كيږي. دا دامام شافعى ^{عليه السلام} قول هم دې.

دليل دا دې. چه د قصد اوارادې د صحت لپاره عقل ضرورى دې. اود نشې په حالت كي په ده كسى عقل نه وي. نو دا داسې شوه لكه د عقل ختميدل اويآ په دوائى سره زائله كيدل. اوپه دې دواړو صورتونو كي په اتفاق سره طلاق نه واقع كيږي. نو دغه دول كه د نشې په حالت كي ني طلاق وركړلو. نو هغه به هم نه واقع كيږي. وكنائنه زائل بڼې هومعصية زموږ دليل دا دې چې د ده عقل په داسې سبب سره زائل شوي دي كوم چې گناه دې ټپل باقيا كسان زهرآلده په غرض د زجر حكما پاته پاتې. حتى لو شرب قصدي فزال عقله بالصداع تر دې چې كه ده شراب اوسكل بيا ي په سر درد شو او د دې په وجه ي عقل زائل شو تقول انه لا يعم طلاقه نو موږ هم وايو چې د ده طلاق به واقع نه وي

هل اللفظة ① معصية. گناه ② صدع د سردرد ③ زجر رتبه، زورنه [ترويج: زموږ دليل دا دې. چه ددې كس عقل په داسې سبب سره زائل شوي دي. چه هغه معصيت او گناه ده. يعنى د شرابو وغيره څكل. نو دې كس ته د زورنې وركاوه لپاره دده عقل حكما پاته پريښولي (پريخودې) شو. او هركله چې حكما دده عقل پاته پريښولي (پريخودې) شو. نو چه دې طلاق وركړي. هغه به واقع كيږي. عقل زائله شو. اوده خپلې بنځې ته طلاق وركړلو. نو موږ هم دا وايو. چه دده وركړې شوې طلاق نه واقع كيږي ځكه چې په دې صورت كي د عقل زوال د گناه د امله نه ده دې شوې. بلكه د سرد درد په وجه شوې دې لاقواند، دهدايه د مصنف ^{عليه السلام} په عبارت كي تسامح دي هغه دا چې مصنف ^{عليه السلام} د نشې په وجه دې زائل العقل گرځولي دي. حالانكه داسې نه ده. بلكه دې د شريعت د احكامو مخاطب دي. او خطاب بغيرد عقل نه كيږي. زيات نه زيات دا ونيلى شى. چه دې مغلوب العقل دي. لاقواب دا دې. چه مغلوب پشان د معدوم (نشت) وي. نوپه دې امله پرې د زوال اطلاق كړې شوې دي. والله اعلم بالصواب

د گونگا طلاق حكم

الطلاق الاخرس واقع بالاشارة او طلاق د گونگي په واقع وي په اشاره سره لاقتصاصات معهوده ځكه چې د ده اشاره معهوده ده قالهت مقام المصاراة دفعا للمعاجة نو د ده اشاره د عبارت قائمقام كړې شوه د حاجت دفع كاوه د پاره وستانك وستانك وجوهه في آخر الكتاب ان شاء الله تعالى او زر به د دې وجوه په اخر د كتاب كي راشي ان شاء الله تعالى

هل اللفظة ① گونگاه

ترويج - مسئله دا ده. چه د گونگا طلاق په اشاره سره واقع كيږي دليل دا دې. چه د گونگا اشاره معروفة او مشهوره ده نو دا به په دلالت كي عبارت پشان وي. نو دده په اشاره به دده نكاح، طلاق، عتاق خرڅول او اخستل واره صحيح وي. برابره ده كه دغه گونگا په ليكلوقادر وي او كه نه وي. ② اوبعضي شوافعو ^{عليهم السلام} كه دې په ليكلوقادر وي. نو د طلاق لپاره اشاره كافى نه ده. ځكه چې ليكل د كتابت په مقبله كي غوره دى نوپه دې سره به اړتيا پوره كولې شى.

وينزي اواصيلي د طلاق شمار

طلاق الأمة ثلاث خراجات زوجاً أو عبداً اود وينځې طلاق دوې اودوه دى خاوند ي آزاد وي او كه غلام وي

كتاب الطلاق

الطلاق الأمة ثلاث خراجات زوجاً أو عبداً اود آزاد ي بنځې طلاق درې دى خاوند ني آزاد وي او كه غلام وي

ترويج: د وينځو د طلاق په شمار كي د امامانو اختلاف دي. ① احناف ^{عليهم السلام} فرماني. چه د طلاق په باب كښي د بنځو اعتبار دي. يعنى د وينزي دوې اودوه طلاقه دي. كه ددې خاوند آزاد وي او كه غلام اود اصلي درې طلاقه دي كه خاوند ني آزاد وي او كه غلام حاصل دا چې وينزه به په دوې اودوه طلاقه معصية كيږي اواصيلي په دريو.

وقال الشافعي: هذه الطلاق معتبر بحال الرجال امام شافعى ^{عليه السلام} فرماني چې په عدد د طلاق كي د سړي حال معتبر دي

ترويج: امام شافعى ^{عليه السلام} فرماني. چه د طلاق په شمار كي به سړو لره اعتبار وي يعنى سړي كه آزاد وي نو دې به خپلې بي بي ته درې طلاقه وركوي. كه بنځه ني آزاده وي او كه وينزه، او كه سړي غلام وي نو دې خپلې بنځې ته د طلاق وركاوه مجاز دي چه خپلې بنځې ته به دوې اودوه طلاقه وركوي كه بنځه ني آزاده وي او كه وينزه وي. دا مذهب دامام مالك اوامام احمد ^{عليهما السلام} هم دي.

فان الله د اختلاف په دوو صورتونو كي ښكاره كيږي ① يودا چې آزاده بنځه د غلام په نكاح كي وي ② دوهم دا چې وينزه د آزاد په نكاح كي وي نوپه اولنى صورت كي د احنافو ^{عليهم السلام} په نيزه درې طلاق وركولې شى وپه دوهم صورت كي به دوې اودوه طلاقه وركولې شى. اودامام شافعى ^{عليه السلام} په نيزه ددې په عكس وي يعنى په اولنى صورت كي به دوې اودوه طلاقه وركوي اوپه دوهم كي به درې

بقوله عليه الصلاة والسلام (الطلاق بالرجال والعدة بالنساء) ① ځكه چې د نبى عليه السلام ارشاد دې طلاق د سړو سره دى او عدت د ښځو سره

ترويج: دامام شافعى ^{عليه السلام} دليل د نبى ^{عليه السلام} ارشاد دې چه [الطلاق بالرجال والعدة بالنساء] وجه د استدلال دا ده چه په حديث كي د طلاق او عتاق په مينځ كي مقبله كړې شوې ده. اوپه عدت كي په اتفاق سره د ښځو اعتبار دي. يعنى كه وينزه وي. نو ددې عدت به دوې اودوه حيضه وي. لكه څنگه چې احناف ^{عليهم السلام} واني اودوې اودوه طهره به وي. لكه څنگه چې شوافع ^{عليهم السلام} واني. وكه آزاده وي. نو ددې عدت به درې حيضه ي درې طهره وي. نو د مقابلې ثابتولو لپاره به په طلاق كي د سړو اعتبار كولې شى يعنى كه آزاد سړي به د دريو طلاقو مالك وي. كه بنځه وينزه وي او كه آزاده او كه خاوند غلام وي. نو د دوو طلاقو اعتبار به كولې شى. كه بنځه آزاده وي او كه وينزه.

لأن ممة المالكية كرامة او ځكه چې د مالك كيدو صفت كرامت دي والأدوية مستندة لها و آدميت د دي مقتضى دي، ومعنى الأدوية فى الحراك كمال او آدميت معنى په آزاد كي زياته كا مله ده فكأن مائة مائة أهلة وأكثرو د آزاد مالك كيدل هم زيات دى

هل اللفظة ① كرامة. عزت ② مستهية تقاضا كړنكې دي

ترويج: عقلى دليل دا دې. چه صفت د مالكييت د عزت څيز دي. نو هر هغه څيز چه د عزت سبب وي. آدميت د هغې تقاضا كوي. ځكه چې بنى آدم د الله تعالى په تكريم سره معزز او مكرم دي. الله تعالى فرمانيلى دى ((وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ)) او آدميت په آزاد سړي كي زيات كامل وي. ځكه چې آزاد سړي د هغې څيز نواهيلى لري. د كوم چې غلام اهليت نه لري. مثلاً قضاء، ولايت، اوشهادت، نوهركله چې آدميت په آزاد سړي كي زيات كامل دي نوچه دې د طلاق مالك شى. د مملوك په مقابله كي زياته بليغه ده امام شافعى ^{عليه السلام} فرماني چه آزاد سړي د درې طلاقو مالك دي. او غلام د دوو.

① غريب الزيلعي ^{رحمته الله} مرفوعاً وذكره موقوفاً على علي وعنه إلى ابن أبي شيبة (نصب الرأية ۳/۲۹۹)

کتاب الطلاق

دلیل دا دې چه دي کس دهغه څیز بالفعل د کولو اراده کړې ده کوم چې شریعت د عدت په تیریدو پورې معلق کړې دي یعنی شریعت په صریحي طلاق کې د بینونت اعتبار د عدت تیریدو نه روسته کړې دي اوده اعتبار او کولو چه فی الحال بینونت (جدنی) واقع شی نودده قصد او اعتبار به د شریعت د مخالفت په وجه الله هم دده په مخ باندې ورغور خولې شی.

أَوْ تَوَيَّ الطَّلَاقَ عَنْ وَثَاقٍ اوکه نیت ټیګ کړیګ وو د خلاصی د هتکو نه **أَتَزَوَّجُ فِي الْقَضَاءِ** نودده تصدیق به نشی کولیګ د قضاء په اعتبار سره **لَا تَهْلِكُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** ځکه دا قول د ظاهر خلاف دي **وَيُحْصِي فِي مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ تَعَالَى** او تصدیق به نې کولي شی د ده او د الله په مینځ کې **لَا تَهْلِكُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** ځکه چې ده نیت کړې دي د هغه معنی چې لفظ د هغې احتمال لری

تشریح: که ده [انت طالق] او نیل، اونیت نې په کې د بیرو نه د خلاصی وی، نود قصا په اعتبار سره دده تصدیق نشی کولی، البته د دیانت په اعتبار سره نې تصدیق کولی شی، په دې اړه کې اصل دا دي، که یو کلام د یوې معنی احتمال لری، خو هغه معنی د ظاهر خلاف وی، نوکه متکلم په خپل کلام سره د دغه معنی نیت کړی وی، نود قضا په اعتبار سره به دده تصدیق نشی کولی، خو چونکه دا کلام د دغه معنی احتمال لری، ددې امله به د دیانت په اعتبار یعنی د الله تعالی اوده په مینځ کې چې معامله پرېښولې (پریخودې) شی، دده به تصدیق کولی شی.

يُؤْتَوِي بِهِ الطَّلَاقَ عَنْ الْعَمَلِ اوکه د عمل نه نې د خلاصی نیت اوکړو **أَتَزَوَّجُ فِي الْقَضَاءِ** نونه به قضا، تصدیق کولی شی **وَلَا فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ تَعَالَى** ونه به دیانت فی ما بینه و بین الله (تصدیق کیرې **لَا تَهْلِكُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** یو قلم ځکه چې طلاق رفع د قید لپاره وی **وَهُوَ غَيْرُ مُقَيَّدٍ بِالْعَمَلِ** اودا بنځه په عمل سره مقید نه ده

تشریح: که [انت طالق] سره نې د [طلاق عن العمل] یعنی د کار نه د خلاصیدو نیت کړې وی، نونه به نې قضا، تصدیق کولای شی اونه دیانت ځکه چې دده د کلام د [انت طالق عن العمل] هډو احتمال نه لری، نو کلام چې د کومې معنی احتمال نه لری، هغه معنی به معتبره نه وی.

آپاتې شوه دا خبره چې [انت طالق] د [انت طالق عن العمل] احتمال ولې نه لری، نوددې وجه دا ده، چه طلاق د نکاح قید پورته کوی اود نکاح قید داسې قید دي، چه مقید بالعمل نه دي، [یعنی د نکاح د لوازماتو نه دا نه دي، چه ته به کار هم کوي] نو طلاق به د عمل د قید ختمولو لپاره نه وی.

وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ **لَا تَهْلِكُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** اود ابوحنیفه **لَا تَهْلِكُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** نه روایت دي چه فیما بینه و بین الله به تصدیق کولی شی، **لَا تَهْلِكُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** ځکه چې دا (کلام) په خلاصولو کې استعمالولی شی

حل اللغة ① التحليل: خلاصول

تشریح: امام ابوحنیفه **لَا تَهْلِكُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** نه یو رویت د ا هم دي، چه دیانت به دده په [طلاق عن العمل] کې کولی شی، د دې روایت دلیل دا دي، چه د طلاق لفظ د خلاصی په معنی کې مستعمل دي، نود [انت طالق] معنی به وی [انت محلّة عن العمل].

بعضی نه د [انت مطلقه] په لفظ سره طلاق ورکول

وَلَوْ قَالَ: أَلَيْسَ مَطْلُوقًا بِشَيْءٍ مِنَ الطَّاهِرِ اوکه وې ونیل، انت مطلقه، په سکون د، طاء، سره، **لَا يَكُونُ طَلَقًا إِلَّا بِالطَّاهِرِ** نودده طلاق به نه (واقع) کیرې، مگر په نیت سره (به واقع کیرې)

تشریح: که یوکس خپلې ښځې ته [انت مطلقه] د طاء په سکون لام په فتح سره او ونیل، نو بغيرد نیت په دې سره طلاق نه واقع کیرې، البته په نیت د طلاق سره طلاق واقع کیرې.

کتاب الطلاق

لَا تَهْلِكُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ ځکه چې دا لفظ (د معنی په لحاظ سره) غرقا په طلاق کې مستعمل نه دي، **يَكُونُ مَطْلُوقًا** (دا لفظ په طلاق کې) صریحي نشو.

تشریح: دلیل دا دي، چه دا لفظ د غرقا په اعتبار سره د طلاق په معنی کې مستعمل نه دي، بود لفظ صریحي طلاق نشو، خو چونکه په دې لفظ سره مقصود د طلاق حاصلیږي، نو ځکه که د طلاق نیت موجود شی، نو طلاق به واقع کیرې.

په [انت طالق، طلقك، یا مطلقه، سره طلاق ورکول

قَالَ (مَنْفَرَّةٌ) فَرَمَانِي **لَا يَقَعُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** اوکه وې ونیل، **لَا يَقَعُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** (په هر یو مگر یو طلاق) اگر چه ددې نه نې د زبانی نیت کړې وی

تشریح: د [لا يقع به إلا واحدة] تعلق د وړاندینې عبارت [لهذا يقع به الطلاق الرجعي] سره دي، ① اوس حاصل د مسئلې دا شو، چه په دې الفاظو [انت طالق، مطلقه، طلقك] سره به طلاق رجعی واقع کیرې، او په دې درې واړه الفاظو کې به په هر یو سره صرف یو طلاق واقع کیرې، اگر چه د یو نه د زیاتو نیت نې کړې وی، دا خو زموږ مذهب دي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ **يَقَعُ مَا تَوَيَّ** او امام شافعی **يَقَعُ مَا تَوَيَّ** فرماني، چه د کوم نیت نې کړې دي هغه به واقع کیرې **لَا تَهْلِكُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** ځکه چې مانوی ددې د لفظ محتمل دي: **لَا تَهْلِكُ إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** ځکه چې د طالق ذکر لفظ د طلاق ذکر دي لکه چې د عالم ذکر کول د علم ذکر کول دي **وَلَوْ قَالَ: يَقَعُ بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** اوهم په دې وجه ددې سره عدد متصل کول صحیح دی، **فَيَكُونُ نَحْوًا لِمَا تَوَيَّ** (په لفظ د ثلاثاً) منصوب د تمیز په بناء باندې.

تشریح: او امام شافعی **يَقَعُ مَا تَوَيَّ** مذهب دا دي، چه د څومره طلاقونو نیت نې کړې وی که دوي (دوه) وی وکه درې هم هغه څومره به واقع کیرې، هم دا قول د امام مالك او امام زفر او په یو قول کې د امام احمد **يَقَعُ مَا تَوَيَّ** هم دي

آدامام شافعی **يَقَعُ مَا تَوَيَّ** دلیل دا دي، چه دا کس د یو یا دوو یا دریو کوم نیت هم اوکړی، دا لفظ د هغې احتمال لری چونکه د صفت د صیغې [طالق] ذکر کول د [طلاق] ذکر کول دي، نو ځکه به ددې صیغې صفت غیر مشتق منه نه واقع کیرې نه لکه څنگه چې لفظ د عالم ونیل د علم ونیل دی، حاصل دا چې لفظ د اطلاق په مصدر باندې مشتمل دي، او مصدر په اتفاق سره د یواوډ یونه د زیات احتمال لری، او چونکه د طالق ذکر دهغه طلاق ذکر دي چه هغه د قلیل او کثیر دواړو احتمال لری، نو ځکه د طالق لفظ سره د عدد یوځنې کول صحیح دی، هم دا وجه چې ونیلی شی، [انت طالق ثلاثاً] اودا لفظ د [ثلاثاً] بناء بر تمیز منصوب دي، اود تمیز حاصل دي د لفظ په محتملاتو کې د یو تعین کول نولسیدز دا شوه چه لفظ د طالق د قلیل او کثیر دواړو احتمال لری، نو په دوو او دریو کې چې د کوم عدد نیت اوکړی، نودده د کلام محتمل به وی

اود کلام د محتمل نیت کول شرعاً معتبر دي.

وَلَوْ أَنَّ نَحْنُ قَدْ حَقَّقْنَا قِيلَ لِلشَّيْءِ طَائِقَانِ وَالثَّلَاثُ طَائِقَانِ او زموږ دلیل دا دي چه (لفظ د طالق) نعت فرد دي تردې چې د دوي (دوه) لپاره، طالقان، او د دریو دپاره، طوائق، ونیلی شی **فَلَا يَكُونُ طَلَقًا إِلَّا بِطَلْقِ الطَّاهِرِ** ځکه چې (فرد) ددې ضد دي

تشریح: او زموږ دلیل دا دي، چه لفظ د طالق لغت فرد دي، ځکه چې دا د یوې ښځې صفت دي هم دا وجه ده چې د دوو لپاره طالقان اود دریو لپاره طوائق ونیلی شی، او هر هغه لفظ چې لغت فرد وی، هغه د عدد احتمال نه لری، ځکه چې عدد د فرد ضد دي، او یو څیز د خپل ضد احتمال نه لری، نو په [انت طالق] سره به د دوو یا د دریو طلاقونو نیت کول صحیح نه وی.

کتاب الطلاق

وَذَكَرَ الشَّافِعِيُّ ذِكْرَ الطَّلَاقِ مُوصِيفَةً لِلْمَرْأَةِ لَا يَطْلُقُ أَوْ طَلَقَ ذَكَرَ كَوْلٍ دَدَاسِي طَلَقَ ذَكَرَ كَوْلٍ دِي كَوْم
 حی د بنخی صفت دی. د هغه طلاق (صفت) نه دی. کوم چي (د تطليق) په معنی کي، دي
 تخریج: - دامام شافعی رحمه الله د دلیل نه خواب دا دي. چه بیشکه لفظ د [طالق] صیغه د صفت ده په
 مصدر دلالت کوي. خودا هغه طلاق دي چه د بنخی صفت دي (یعنی واقع کیدل د طلاق) هغه طلاق نه دي
 کوم چي د تطليق په معنی وي. اود حاوند فعل دي اود عدد احتمال د طلاق په هغه لفظ کي شته. کوم چي د
 تطليق په معنی کي وي په هغه کي نه احتمال نشته چه د بنخی په صفت کي وي. نویه دگر د طالق سره په
 ذکر الطلاق باندې استدلال صحیح نه دي

وَالْعَدَّةُ الَّتِي يُقَرَّنُ بِهَا تَقْتَضِي مَصْدَرٍ مُخْتَلِفٍ أَوْ هَدِيَّةٍ عَطَاءٍ ۖ هَذِهِ دَالِي
 مَعْنَاهُ طَلَاً ثَلَاثًا كَقَوْلِكَ أَعْطَيْتَهُ حَبْلًا: أَي عَطَاءً حَبْلًا دَدِي مَعْنَى دَه طَلَاً ثَلَاثًا، لَكِه سَتَا قَوْلُ چي [أَعْطَيْتَهُ
 حَبْلًا] يَعْنِي [عَطَاءً حَبْلًا].

حل اللغة ① يقتون مولدستی کیری ② نعت صفت ③ عطاء. هدیه، دالی

تخریج: - اودامام شافعی رحمه الله دا قول چي د لفظ طلاق سره عدد مقترن وي. ددي خواب دا دي. چه په [انت
 طلق ثلاثا] کي عدد محذوف مصدر صفت دي. تميزتقدیری نه دي. توتقدیر د عبارت دا شو. چه [انت طلق
 طلاق ثلاثا] اودا داسي دي. لکه چي یوکس اووانی. [اعطيه جزيلًا] یعنی [اعطاء جزيلًا]

د طلاق د مختلفو الفاظو ذکر

وَلَوْ قَالَ: أَلَيْسَ الطَّلَاقُ أَوْ أَلَيْسَ طَالِقٌ طَلَاً، أَوْ كِه وَي وَتِيل [أنت الطلاق، یا أنت طالق الطلاق]
 یا است طالق طلاقاً [فَأَنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ نِيَّةً أَوْ نَوَى وَاجِدَةً أَوْ تَنْتَهَى] نوکه دده هیخ نیت نه وی. یا نی د یونیت وی. د
 دوه (نیت نه وی، [فَوَيْ وَاجِدَةً رَجْعِيَّةً] نو دا یو (طلاق) رجعی دي [وَأَنْ تَوَى ثَلَاثًا فَلَائِش] اوکه د دریو نیت نه کړي
 وی. نو دري دي

تخریج: - په عبارت کي د طلاق دري الفاظ ذکر دي په دي دري واړه صورتونو کي که نه د خه نیت نه وی
 کړي یا نه د یو یا د دوو طلاقو نیت کړي وي. نو طلاق رجعی به واقع کیری. اوکه د دریو نیت نه کړي وي
 نو دري به واقع کیری

وَلَوْ قَالَ: أَلَيْسَ الطَّلَاقُ بِالنِّعَةِ الثَّانِيَةِ وَالْثَّانِيَةِ ظَاهِرٌ أَوْ د طَلَاً وَاقِعٌ كِيدَل، دوه او دریم لفظ سره ښکاره دی لِأَنَّهُ يُدْكَرُ
 النِّعَتُ وَخَدَّ خَكِه که ده صرف لغت (صفت) ذکر کړي وي يَقَعُ بِهِ الطَّلَاقُ نو په دي سره به طلاق واقع کیدلو. فَاثًا
 دَکَرَه نو کله نه چي دا ذکر کړل وَذَكَرَ الْمَصْدَرَ مَعَهُ اَوْ دَدِي سره نه مصدر ذکر کړو وَأَنَّهُ يَزِيدُ وَكَادَةَ أُولَى
 حالانکه مصدر په دي کي د قوت اضافه کوي نو په درجه اولی نه (واقع) کیری

حل اللغة ① وكادة، قوت، تاکید

تخریج: - صاحب دهدایه رحمه الله فرمائی. چه په دوه لفظ چي [أنت طالق الطلاق] او په دریم لفظ [أنت طالق طلالاً]
 باندې د طلاق واقع کیدل ښکاره دی. خکه که دي کس صرف صیغه د صفت [طالق] ذکر کړي وه. نو هم به
 یو طلاق واقع کیدلو. خو چه ده ورسره هم ذکر کړلو حالانکه مصدر د صفت تاکید کوي. نویه دي صورت کي
 خو به حاکم طلاق واقع کیری.

وَأَمَّا وَقَعَهُ بِالنِّعَةِ الْأُولَى أَوْ بَعَرِ حَالٍ د طَلَاً وَاقِعٌ كِيدَل په رومبی لفظ سره فَلِأَنَّ الْمَصْدَرَ قَدْ يَدْكَرُ نو ددي لبار
 مصدر ذکر کولې شی وَيُؤَادِيهِ الْإِسْمُ يُقَالُ: وَجَلَّ عَدْلٌ: أَي عَادِلٌ اَوْ دَدِي نه مراد اسم وي. ونيلی شی، رجل
 عدل، یعنی، عدل، فَصَارَ بِمَنْزِلَةِ قَوْلِهِ أَلَيْسَ طَالِقٌ (دا) به د، انت طالق، په مرتبه کي وي وَعَلَى هَذَا الْقَوْلِ أَلَيْسَ
 طَلَقٌ أَوْ هَمْ په دي ن (بنیاد) که، انت طالق، نه اوو نیل. يَقَعُ بِهِ الطَّلَاقُ أَيْضًا نو په دي سره به هم طلاق واقع

کتاب الطلاق

كَبِيرٍ وَلَا يَخْتَارُ فِيهِ إِلَى النِّيَّةِ أَوْ بِه دي کي د نیت محتاج نه وی وَتَكُونُ رَجْعِيًّا أَيْ طَلَاً، رَجْعِيٌّ هُوَ
 د هغه په وجه کوم چي موږ بیان کړل أَنَّهُ صَرِيحُ الطَّلَاقِ لِقَوْلِهِ لَا يَخْتَارُ فِيهِ چي دا صريح الطلاق دي. (د طلاق
 په معنی کي) د زیات استعمال په وجه وَتَصِيرُ نِيَّةُ الثَّلَاثِ اَوْ دَرِيو (طلاقون) نیت کول به صحیح وي

تخریج: - او په اولنی لفظ یعنی [أنت طلاق] باندې طلاق خکه واقع کیری. چه بعضي وحت ذکر د مصدر اوشي
 اومر د تري اسم وي لکه په [رجل عدل] کي د عدل نه مراد عادل دي. دغه ډول دلته د طلاق مصدر به طلق
 مراد خستلې شی نو [أنت الطلاق] د [أنت طلق] پشان شو. اوچونکه په [أنت طلق] باندې طلاق واقع کیری
 نویه [أنت الطلاق] باندې به هم واقع کیری

[دلته یو اعتراض کیدای شی هغه دا چي [أنت الطلاق] د [أنت طلق] په کي شو نویا پکار دا ده. چه په
 دي کي د دریو طلاقو نیت صحیح نشی. لکه څنگه چي په [أنت طلق] کي نه صحیح کیری.

اخراب، په طالق کي د دریو نیت کول ددي د لغت فرد د امله نه صحیح کیری. اوپاتې شو لفظ د طلاق نو
 دا اصل په اعتبار سره مصدر دي. نو لفظ د [الطلاق] په هراعتبار سره د طالق په مرتبه کي نه دي. او [أنت
 الطلاق] د طلاق په واقع کیدو کي د بیان محتاج هم نه دي. اودلته چي کوم طلاق واقع کیری. هغه به طلاق
 رجعی وي. خکه چي د طلاق په معنی کي د زیات استعمال د امله دا طلاق صریحی دي. او په طلاق صریحی
 سره طلاق رجعی ثابتیږي. اود نیت محتاج نه وی.

لِأَنَّ الْمَصْدَرَ يَحْتَمِلُ الْعُمُومَ وَالْكَثْرَةَ خَكِه چي مصدر د عموم او کثرت احتمال لري. لِأَنَّهُ مُفْرَجٌ خَكِه چي
 مصدر، اسم جنس دي قَبَعْتُ بِسَائِرِ أَسْمَاءِ الْأَجْنَاسِ نو په واړه اسماء اجناس باندې به قیاس کولې شی.
 فَيَسْتَأْذِنُ الْأَدْنَى مَعَ أَحْوَالِ الْكُلِّ، نو ادنی ته به گډ وي. د کُل احتمال سره

تخریج: - صاحب دهدایه رحمه الله فرمائی. که خاوند د دریو طلاقونو نیت کړي وي. نویه دي ذکر شور الفظو کي به
 په هریو سره دري طلاقه واقع کیری.

دلیل دا دي. چه په دري واړه الفاظو کي مصدر دي. اومصدر د عموم وکثرت احتمال لري. خکه چي مصدر
 اسم جنس دي. نو دا به په ټولو اسماء اجناس باندې قیاس کولې شی. نومصدر به ادنی (یو) ته گډ وي اود کل
 احتمال به هم لري

وَلَا تَصِيرُ نِيَّةُ الثَّلَاثِ فِيهَا أَوْ بِه دي (ذکر شوي الفظو کي) به د دوي ادوه (طلاقون) نیت صحیح نه وی. خَلَاً لِأَنَّهُ
 د امام زفر رحمه الله اختلاف دي هُوَقُولُ أَنَّ الثَّلَاثَ بَعْضُ الثَّلَاثِ هغه فرمائی. چه دوي ادوه د دریو بعض دي
 فَلَمَّا صَحَّتْ نِيَّةُ الثَّلَاثِ صَحَّتْ نِيَّةُ بَعْضِهَا مُرَدَّةً. نو هرکله چي د دریو نیت صحیح دي. نو ددي د بعض نیت به ضرور
 صحیح وي.

تخریج: - ① خوکه په دي الفاظو کي ئي د دوو طلاقو نیت اوکړلو نوموږ په نیر نه صحیح کیری ② اود امام
 زفر رحمه الله په نیز صحیح کیری. دامام زفر رحمه الله دلیل دا دي. چه دوي ادوه طلاقه د دریو جزء دي. نو هرکله چي د
 کل (دریو) نیت صحیح کیری. نو د جزء چي دوي ادوه دي. ددي به هم صحیح کیری.

وَمَنْ يَقُولُ: نِيَّةُ الثَّلَاثِ إِمَّا صَحَّتْ لِكُنْهَا جُنْسًا أَوْ مَوْجُوبًا وَرَكُوبًا چه د دریو نیت خکه صحیح دي چه هغه
 کُل جنس دي حَتَّى لَوْ كَانَتْ الْمَرْأَةُ أُمَةً تَصِيرُ نِيَّةُ الثَّلَاثِ بِاعْتِبَارِ مَعْنَى الْجُنْسِ تَرَدِّي كِه ښخه وښخه وه. نو دوي
 ادوه نیت به د جنسیت معنی اعتبار کاهه سره صحیح کیدلو أَمَّا الثَّلَاثُ فِي حَقِّ الْحُرَّةِ فَقَدْ بَعَرِ حَالٍ دوي
 ادوه د آزاد په حق کي عدد دي وَالْفَرْقُ لَا يَحْتَمِلُ الْعَدَّةَ اَوْ لَفْظَ د عدد احتمال نه لري. وَهَذَا لِأَنَّ مَعْنَى التَّوْحِيدِ
 يُرَاعَى فِي الْأَفْظِ الْوَحْدَانِ اَوْ خَكِه چي په الفاظ وحدان کي خود وحدت معنی ملحوظ ده وَذَلِكَ بِالْفَرْدِيَّةِ أَوِ الْجُنْسِيَّةِ
 اودا (توحد به حاصلیږي) په فردیت یا جنسیت سره. وَالْمَشَى يَحْتَمِلُ مَعْنَى ددي دواړو نه جلا ده

هل الفقة ١ التوحد يوالي ٢ مراعا لحاظ ساتلې شوې ٣ معزل جدا شوې

تفريح - زموږ دليل دا دي چه مصدر اسم جنس دي. اود اسم جنس دوي اودا فرد وي. يوفرد حقيقي او بل فرد حكمي فرد حقيقي يوطلاق دي اوفرد حكمي د كل مجموعه يعني درې طلاقه دي اود دوو عدد نه د طلاق د لفظ فرد حقيقي دي اونه فرد حكمي نوكه خاوند د دريو طلاقو نيت او كړلو نودا به د فرد حكمي د امله صحيح وي نوكه ښځه وينزه وي نوددي په حق كي د دوو طلاقو نيت هم صحيح دي خكه چې دوي اودا طلاقه د وينري په حق كي كل جنس يعني فرد حكمي دي. اود آزادي ښځې په حق كي د دوو عدد صرف عدد دي اومصدر د عدد احتمال نه لري خكه چې مصدر د الفاظ وحدان ځني دي او په لفظ وحدان كي د توحيد د معني خپل ساتلې شي اود توحيد معني د فرد حقيقي سره متحقق كيږي اوب د فرد حكمي يعني دريو سره اود دوو عدد دوي دواړونه جلا دي خكه چې دا نه فرد حقيقي دي اونه فرد حكمي دي

په [انت طالق الطلاق] سره د دوو طلاقو نيت كول

اولئك: انت طالق الطلاق او كه يو كس اوونيل، انت طالق الطلاق. فقال: اريدت بقولي طالق واجدا او دي ونييل چه م پخپل قول طالق سره د يو طلاق اراده كړې ده [يقول الطلاق اقرى يصدق] او پخپل قول، الطلاق، سره مې د دويم طلاق اراده كړې ده نو تصديق به كولي شي [انت كل واحد منهما صاير للطلاق] خكه چې په دي كي هر يو د طلاق واقع كاوه صلاحيت لري فكذلك قال: انت طالق وطالق نو كوي ده اوونيل، انت طالق وطالق، فتقررتان اذا كانت مدخولا بها. نو دوي اودا رجعي به واقع كيږي. كله چې دا ښځه مدخول به وي

تفريح - صورت د مسئلې ښكاره دي دليل دا دي چه لفظ د طالق او الطلاق په دواړو كي هريو د طلاق واقع كيږي صلاحيت لري نوكه دغه ښځه غير مدخول به وي نو په اولنې لفظ د [طالق] سره به بښنه شي. او دوهم لفظ به لغو شي او كه مدخول به وي نودوي اودا رجعي طلاقونه به واقع شي يو په لفظ د طالق سره او بل په لفظ د طلاق سره په تقدير مبتدا تقدير عبارت به داسي شي [انت طالق انت الطلاق] لكه څنگه چې د [انت طالق وطالق] تقديري عبارت دي. [انت طالق وانت طالق].

سخي ياد هعي يواندام ته د طلاق نيت كول

بإذا أسأف الطلاق إلى بئسها او كله جي (سري) طلاق منسوب كړو كل ښځې اړخ ته [أوالى ما يعبى به عن] اخذت به هعه حرا ارح ته په كوم سره چې كل تعبير كولاى شي [وقته الطلاق] نو طلاق به واقع كيږي [لأنه أضيف إلى محله خكه حي طلاق خپل محل ارح ته منسوب كړي شوي دي

تفريح صاحب د قدوري بؤس يوه ضابطه ذكر كړې ده هغه دا كه د طلاق نسبت ټولې ښځې يا د هغې داسې يواندام ته او كړې شي چه د هغې په واړه بدن پرې اطلاق كېداى شي نو په دي باندې طلاق واقع كيږي خكه حي به دي صورت كي طلاق خپل محل يعني ښځې اړخ ته منسوب شوي دي

وذلك مثل أن تقول أنت طالق اودا مثلا اوواني، انت طالق، لأن الشاء ضمير المرأة خكه جي .ت. د ښځې ضمير دي [او يقول: قسك طالق أو عنتك طالق أو زك طالق أو زكك أو زككك أو زكككك أو زككككك أو زكككككك] يا اوواني ست ست طلاق ولا دي يا ست عنت طلاق والا دي يا ستا سر طلاق والا دي. يا ستا روح، يا ستا بدن، يا ستا جسم يا ستا شرمگاه يا ستا مخ (طلاق والا دي). [لأنه يعبى بها عن جميع البدن خكه چې په دي الفاظو سره د بؤس بدن تعبير كولاى شي

هل الفقة ١ رتبة خت ٢ عت خت ٣ جميع تول

تفريح - ١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩ ١٠ ١١ ١٢ ١٣ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠

صميردي اوددي به بوله ښځه مراد، خستې شي اوجره رخ ته د منسوب كولومت لوسه [رفتمن طالق] ترا حره پوري

أما الجسد والبدن فظاهر بهرحال جسد و بدن خو ښكاره دي وكذا غيرهما اوهم دعه ډول ددي دواړه به علاوه قال الله تعالى فتعزير رتبة فرمانيلى دي ((فتعزير رتبة)) يعنى آزادول د يو ست. وقال فقلت أنت طالق فما غاصبت او فرمانيلى نې دي ((قلت أنت طالق)) يعنى خاضعين عاجزى كونكى، هغه حلك دي څو چې حصوم كونكى دي

تفريح - صاحب د هدايه فرمانيلى دي چه په دي ذكر شوو الفاظو سره د واړه بدن نه تعبير كولاى شي په جسد او بدن سره د واړه بدن نه تعبير كول خو ښكاره دي. اودغه ډول ددي دوو نه علاوه په نورو ذكر شوو الفاظو سره هم د واړه بدن نه تعبير كولاى شي.

١ مثلا په قرآن پاك كي دي. ((فتعزير رتبة)) په آيت كي صرف رقبه مراد نه ده بلكه دات مرد دي ٢ او فرمانيلى نې دي. ((فقلت أنت طالق)) په آيت كي صرف اعتدق مراد نه دي بلكه دوات او اشخاص مراد دي خكه كه صرف اعتدق مراد وي نود ((لها خصي))، په ځني به نې [لها حاصه] ونيلي وي

وقال عليه الصلاة والسلام لعن الله الفروج على السروج (١) او نې كريبه فرمانيلى دي. لعنت دي او كړي انت تعالى په هغه شرمگاهونو باندې، كوم چې په زينتو (گدو) باندې دي

هل الفقة ١ الفروج جمع د فرج، د ښځې شرمگاه ٢ السروج جمع د سرج، گډه، زين

تفريح - نبي ﷺ فرمانيلى دي. لعن الله الفروج على السروج په دي حديث كي صرف فروج مراد نه دي. بلكه د فروجو خاوندانې مراد دي. څكه چې لعنت په فرج نه كيږي. بلكه په ذات كيږي. دا حديث غريب دي. خوددي په معني يوبل حديث شته. (٢) [عن ابن عباس رضي الله عنهما قال قال نبي رسول الله ﷺ ذات الفرج أن يركب السروج]

ويقال فلان رأس القوم ونيلى شي. فلانې سرې راس القوم دي. او وجه العرب وهلك روحه جمعته نفسه ود هعه ذات هلاك شو ومن هذا القبيل الذمفي يذم او ددي قبيلې ځي په يو روايت كي دم (وينه) ده يقال ذمته وذرويته النفس وهو ظاهر ونيلى شي چه دده وينه فضول ده. او هم ددي قبيلې ځي (لفظ د نفس دي. ودا ښكاره دي.

هل الفقة ١ هدر صانع

تفريح - ونيلى شي. [فلان رأس القوم] يعنى [أكبرهم] ١ او [وجه العرب] يعنى [أوجههم] په دي دواړو مقولوكي صرف سر او صرف وجه مراد نه ده بلكه دت او كس مراد دي ٢ او ددي دواړو مقولونه زيات ښكاره دليل د دي چه د دعا په موقع ونيلى شي. [يعيش رأسك] ښكاره ده چه د ژوند دعا صرف د ابدام لپاره نه كيږي بلكه د واړه ذات لپاره كيږي. اود [وجه] نه ذات مراد اخستلو لپاره دالله تعالى په دي قول [وَيُنْقِى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ] استدلال كولاى شي. ٥ او په [هلك روحه] كي صرف روح مراد نه دي بلكه پوره ذات مراد دي په يوروايت كي دم هم ددي ځني دي يعنى په يوروايت كي په دم سره د واړه بدن نه تعبير كولاى شي ونيلى شي [دمه هدر] نوكه [دم طرف] ته طلاق منسوب كړي طلاق به واقع كيږي اويوروايت دا دي چه دم نه په طلاق منسوب كاوه سره طلاق نه واقع كيږي. اولفظ د [نفس] هم ددي باب سره تعلق ساتي چه دي

(١) قال الزيلعي رحمه الله تعالى في هذا الحديث قلت غريب جداً ثم ذكر حديث ابن عباس رضي الله عنهما قال نهى رسول الله ﷺ ذات الفروج أن يركب السروج (نصب الرأية ٣ / ٣٠٢).

اړخ ته طلاق منسوب كولو باندې طلاق واقع كيږي اودا خبره بسكړه ده ځكه چې د نفس نه مراد هم د سر وې وانه اعلم بالصواب

هغه شائع نه د طلاق است ښودل

اَوْ كَذَلِكَ اِنْ طَلَّقَ جُزْءًا شَائِعًا مِنْهَا اَوْ هُم دغه ډول (به طلاق واقع كيږي) كه جزء شائع ته نې طلاق وركړو
مِثْلُ اَنْ يَقُولَ بَعْضُكَ اَوْ لَلْثَلَاثِ لَكَ اَوْ اَوَانِي جِهَ، نَصْفُكَ يَا ثَلَاثَ طَالِقَ،

هل اللغة ① شائع خور وور، ناقبل تقسيم

ترجمه - مسئله دا ده كه جزء شائع ته طلاق منسوب كړي. نو طلاق به واقع كيږي مثلاً شخې ته اويوانسي
[نصفك طالق] يا [ثلثك طالق] يا [اربعمك طالق] يا [سدسك طالق].
د دليل نه وړاندې د جزء شائع معنی زده كړئ جزء شائع دې ته واني چه دا جزء غير معين د بدن به هر د
برخه باندې صدقېږي دويمه خبره دا چې جزء شائع د كل په حكم كي وي
اوس دليل ته شور كيږدئ

لَا تُجْزِئُ الشَّائِعَ فَمِنْ لَسَانِ التَّصَرُّفَاتِ كَمَا يَنْبَغُ وَغَيْرِهِ ځكه چې جزء شائع د ټولو تصرفاتو محل دې لكه بې
وغیره، فَكَذَلِكَ كُنْ فَمِلًا لِلطَّلَاقِ، لِأَنَّهُ لَا يَجْزِئُ فِي حَقِّ الطَّلَاقِ سَوَ هُم دغه ډول د طلاق محل دې مگر داچه هر
شائع د صلاق په حق كي نه متجزی كيږي قَبِيْلَتُ فِي الْكُلِّ مُتَعَدَّةٌ نَو طلاق به په كل بدن كي بالصورة
ثابتېږي.

ترجمه - دليل دا دي چه جزء شائع د ټولو تصرفاتو بيع اوشراء وغیره محل دي اوچونكه طلاق هم پونصر
دې ددې په هم محل وي خوچونكه طلاق ویش اونجزي نه قبلوي يعنې داسې نشي كيدي چه طلاق دې
بدن په يوه برخه واقع شي اوپه څه دې واقع نشي نوځكه د اړتيا په وجه به په واره بدن كي واقع كيږي

هغه معين نه طلاق منسوب ښودل

اَوْ لَوْ قَالَ: يَذْكُ طَالِقٌ اَوْ جُلُكُ طَالِقٌ اَوْ كِه وې ونيل، يذك طالق، يا وجلك طالق اَمْ يَقَعُ الطَّلَاقُ نو طلاق به د
واقع كيږي

ترجمه - مسئله دا ده كه طلاق يوجزه معين نه منسوب شي چه په هغې باندې د شخې د واره بدن اطلاق نه
كيږي نوبه دې باندې طلاق واقع كيږي كه نه؟ ① نوبه دې اړه كي د احضافو ښودل د درې واره امامانو په نيره
دي چه طلاق نه واقع كيږي.

وَقَالَ زُفَرَوُ الشَّافِعِيُّ يَقَعُ اَوْ اَمَامَ زُفَرٍ اَوْ اَمَامَ شَافِعِي ښا فرماني چه (په دې سره) طلاق واقع كيږي، وَكَذَا
الْخِلَافُ فِي كُلِّ جُزْءٍ مَعْيُنٍ لَا يَقَعُ بِهِ عَنْ جَمِيعِ الْبَدَنِ اَوْ هُم دا اختلاف په هر هغه معين جزء كي دي چه په هغې
سره جميع (پوره) بدن نه تعبير كيږي. هَسَاءُ لِهَ جُزْءٍ مُسَمَّيَةٍ بِغَيْرِ النِّكَاحِ ددوی دواړو دليل دادې چه دا جزء د عقد
نكاح محل وي فَهَيُكُونُ فَمِلًا لِلطَّلَاقِ (اوکوم چې د نكاح محل وي) نو هغه به د طلاق محل هم وي قَبِيْلَتُ
الْجُزْءِ الشَّائِعِ بِمَا مَحَلِّ سَرَايَتِ كَوِي. كُلُّ تَه لَكه څنگه چې به جزء شائع كي كيږي.

ترجمه - امام زفر امام شافعي، امام مالك او امام احمد ښه مذهب دا دي چه طلاق واقع كيږي په جزء معين
چې د هغې نه په واره بدن سره تعبير نشي كولي لكه پښه، لاس، گوته، ويخته، غاښ، توك.
د امام زفر او امام شافعي ښه وغيره دليل قياس مركب دي قياس مركب دې ته واني چه د دوو قياسونو نه
خوړ شوي وي اود دوهم قياس صغری د اولنی قياس نتیجه وي.

اوس به حاصل دا وي چه جزء معين (لاس وغیره) به د عقد نكاح په وجه قابل د نفعي حسنوي او هر
هغه جزء چې هغه د عقد نكاح په وجه د قابل د انتفاع وي هغه به محل د نكاح وي اوکوم جزء چې د نكاح
محل وي هغه به د طلاق محل هم وي نونتيجه دا راووتله چه جزء معين (لاس وغیره) محل د طلاق
شو اوچه په يوجزه كي محل واقع شو نودا به واره بدن ته متعدي كيږي (ځكه چې طلاق تحزی وويش نه
قبلوي)

اودقياس فقهي صورت دا دي چه كوم جزء چې په هغې سره دواړه بدن نه تعبير نشي كولي هغه د نكاح
د حكم محل وي. نو محل د طلاق به هم وي. لكه جزء شائع.

بِخِلَافِ مَا إِذَا أُضِيفَ إِلَيْهِ النِّكَاحُ بِه خلاف صورت كله چې دې اړخ ته د نكاح اضافت اوشي لِأَنَّ التَّعْدِي
مُنْتَهِيَةً ځكه چې تعدی ممتنع ده إِذَا اخْرَجَتْ فِي سَائِرِ الْأَجْزَاءِ تَغْلِبُ الْحِلُّ فِي هَذَا الْجُزْءِ ځكه چې په ټولو اجزاو كي به
حرمت په دې جزء كي په حلت باندې غالب راځي وَفِي الطَّلَاقِ الْأَمْرُ عَلَى الْقَلْبِ، او په طالق كي معامله
برعكس ده

هل اللغة ① التعدي تجاوز ② سائر ټول

ترجمه - په دې عبارت سره ديو سوال ځواب وركوي سوال دا دي چه ستاسود قول مطابق هر كله چې جزء
معين محل د نكاح دي، نوچه دهغه جزء معين ته د نكاح اضافت اوشي پكاردا ده چه نكاح منعقد كوي
شي. حالتيكه تاسوپه دې صورت كي د نكاح د انعقاد قائل نه ئي.

د امام زفر او امام شافعي ښه د اړخه ځواب دا دي چه كله د نكاح اضافت جزء معين ته اوشي بوسرف په
دغه معين جزء كي حلت ثابتېږي اوپه پاته ټولو اجزاو كي به حرمت وي اود حلت پاته ټولو اجزاو ته سرايت
كول ممكن نه دي ځكه چې د ټولوا ندامو حرم د دې يوجزه په حلت باندې غلب وي اوپه طلاق كي
معامله په عكس ده. يعنې كله چې يوجزه ته د طلاق نسبت اوشي، نودا جزء به حرام وي. اونور به حلال وي
اوكله چې حرام او حلال جمع شي. نوترجيح به حرامو ته وي. نوځكه مونږ ووايو چه لاس وغیره ته د طلاق په
اضافت كولو سره به په واره بدن طلاق واقع كيږي. اونكاح نه منعقد كيږي

وَلَسَاءُ لَه أَضَافَ الطَّلَاقَ إِلَى غَيْرِ مَحَلِّهِ اَوْ زَمَرٍ ددې دليل دادې چه (دې سړي) د طلاق اضافت كړې دي غير محل
طلاق اړخ ته، قِيلَ لَوْ كَمَا إِذَا أَضَافَهُ إِلَى بَقِيَّةِ أَوْ طَفْوِ مَانُو لَعُو به وي لكه چې كله طلاق ددې تهوگنرو يا ددې
نوكانو اړخ ته منسوب كړي وَهَذَا الْأَنْتَ فَمِلَ الطَّلَاقِ مَا يَكُونُ فِيهِ الْقَيْدُ اودا ځكه چې محل د طلاق هغه وي
په كوم كي چې قيد (د نكاح) وي لِأَنَّهُ يُنْبِئُ عَنْ رَفْعِ الْقَيْدِ ځكه چې طالق خبر وركوي. رفع د قيد ته وَلَا قَيْدَ فِي
الْبَيَاوِ يَد لاس كي هيڅ قيد نشته وَهَذَا لَا تَصِحُّ إِضَافَةُ النِّكَاحِ إِلَيْهِ اوهم په دې وجه ددې اړخ ته نكاح منسوب كول
صحيح نه دي

هل اللغة ① ريق لياري ② ظفر نوك

ترجمه - زموږ دليل دا دي چه په دې صورتونو كي د طلاق نسبت خپل محل ته نه دي شوي نو طلاق به لغو وي
لكه چې بوسړي د خپلې پنځې ليارو يا نوك ته طلاق منسوب كړي اولاس وشيره محل د طلاق ځكه نه
دي چه د طلاق محل به هغه وي په كوم كي چې د نكاح قيد موجود وي ځكه د طلاق معنی پورته كول د
قيد دی اوبورته كول د قيد به په هغه وخت كي متحقق كيږي چه د وړاندې نه قيد موجود وي اوپه لاس
وغیره كي قيد شته. نودې ته د طلاق په اضافت كولو سره طلاق هم نه واقع كيږي هم دا وجه ده چه جزء
معين لاس وغیره ته د نكاح نسبت اوشي نونكاح نه منعقد كيږي

کتاب الفنا

[illegible]

تفريع بهائي شوه دا خبره چي د بعضي (مالاينجری) ذکر واره د دکريشان دي بوددي وجه د ده د عاق
بالغ کلام د لغويت نه محفوظ شي اوبه دي صورت کي به محرم ته مبيع سدي علمه او ترجيح هم حاسبه
شي.
اوهم دا حکم په هغي جزء کي دي. کوم چې نې بيان کرلو يعني د طلاق خلورمه برخه يا زرمه حصه. نو هم
به يو طلاق واقع کيري. د وړاندينی دليل د وجې (چه د عاقل بالغ کلام د لغويت نه بچ شي.

د دوو مطلقو د درېي محلي مطلق ورکول

وَقَالَ هَٰذَا اَوْكِه بِنَحْيٍ تَه نِي اَوْنِيل **اَلَيْ طَالِقٌ ثَلَاثَةٌ اُنْصَافٍ تَطْلِيْقَتَيْنِ** جِي نه د دوي (دودا) طلاقيو دري
نصف والا نِي **اَلَيْ طَالِقٌ ثَلَاثًا** اودا بنخه به په دري طلاقيو سره مطبقه وي لِأَنَّ نِصْفَ تَطْلِيْقَتَيْنِ تَطْلِيْقَةٌ حَكَمَه
جِي د دوي (دودا) طلاقيو نصف يو طلاق وي ، فَإِذَا حَتَمَتَيْنِ ثَلَاثَةٌ اُنْصَافٍ نَو هرکله جِي دري نصف جمع شو
تَكُونُ ثَلَاثَ تَطْلِيْقَاتٍ غَرُورًا نَو دري طلاقه شو

توضیح - مسئله د ده که یوکس خپلې ښځې ته اوونیل چه (آت طالق ثلاثة نصف طلاق) نویه نیمه پاندي درې طلاقه واقع شول. دلیل دا دي چه د دوو طلاقونو یو نیمه برخه یو طلاق شو او دوهم نیم طلاق دوهم طلاق شو. او دریم نیم طلاق دریم طلاق شو. نو دغه ډول درې طلاقه واقع شول.

وَتَوَكَّلْ: اَنْتَ طَالِقٌ ثَلَاثَةَ اَنْصَافٍ تَطْلِيقًا او كه وې ونبل چه ته د يو طلاق درې نصف والا نې **قيل**: يَقْرَأُ تَطْلِيقًا نو ونبلی شوی دی چه دوې (دوه) طلاقه به واقع وی لِأَنْهَا طَعْنَةٌ وَنَصْفٌ خَكه چې د يو طلاق د نصف دې قِيَتْگَامَلْ نو (نصف) به کامل (طلاق) شی **وَقيل**: يَقْرَأُ ثَلَاثَ تَطْلِيقَاتٍ او ونبی شوی دی چه درې طلاقه به واقع وی لِأَنَّ كُلَّ نَصْفٍ يَتَّكِمُلُ فِي نَفْسِهِ خَكه چې هر نصف به پخپل ذات کي مکمل وی تَقْسِيمُ ثَلَاثَانِو درې به گرځی

شرح: اوکه [انت طالق] ثلاثة انصاف تطليقة] نې اوونیل ① نوبعضې حضراتو ویلی دی چه دوې [دوه] طلاق به واقع کیږی. دلیل دا دی، چه کله د یو طلاق درې نیمې برخې جمع کړې شی. توهغه به یو طلاق اونیم شی او چونکه طلاق نه تقسیمېږی. نو دا نیم به هم پوره طلاق شمارلې شی. نو اوس پوره دوې [دوه] طلاقه شول ② اوبعضو فرمایلی دی. چه په دې صورت کبسي به درې طلاقه واقع کیږی. ځکه چې هر نیم په خپل ذات کې مکمل دي. او چونکه درېم نصف طلاقونه دی. نو درې طلاقه به واقع کیږی.

دوی [دوه] یا دیونه دوهو به منځ کی طلاق ورکول

وَأَوْفَال. أَتَا طَائِفٌ مِّنْ وَاحِدَةٍ إِلَى ثَلَاثِينَ أَوْ مَائَتَيْنِ وَوَاحِدَةٍ إِلَى ثَلَاثِينَ. اوکه وی وئیل چه ته دیونه دوی (دوه) پوری طلاق و لانی ی په منځ د سونه دوی (دوه) پوری قهری وَاحِدَةً نويو به (واقع) وی (وَأَوْفَال: مِّنْ وَاحِدَةٍ إِلَى ثَلَاثٍ أَوْ مَائَتَيْنِ وَوَاحِدَةٍ إِلَى ثَلَاثِينَ) اوکه وی وئیل دیونه دریو پوری یا په منځ دیونه دریو

کسار ایضاً

بجای آنکه میگوید اینک ای عندنا عشی تصح اصافته الیه خکه
محل د کج به دی نودی چی حرم شمع اوج ته د کج اصافت صحیح دی
دغه دول به محل د طلاق هم وی

توضیح - به خلاف دحض، شائع، خکه چی حر، شائع محل دنگ دې اوجره شائع نه د کجاست گولم
صحیح دې سوحر، شائع به محل د خلا هم وی
د حواصیه د دلیل تقریر داسې هم کسدا یی چه لاس وغیره د انسان اطراف دی او اطراف تبع دی او
قصد د ده چه د اصل په ذکر سره تبع شاملیږی خود تبع په ذکر سره اصل نه شاملیږی .
اچوکه خون اعتراض اوکړی چه به لاس سره د انسان اطراف تبع دی او

ثُمَّ يَأْتِي تَهْيِئَتُهُ)) په دې آيت کي د لاس نه مراد ذات دې بويکارده چې لاس ته د طلاق په نسبت کولوسره
طلاق واقع شي حالانکه احناف پير د طلاق د واقع کېدو قائل نه دي
اځواب دا دې چه په آيت کي مراد د [يد] نه صاحب د [يد] دې اوصحيح ده که د يو قوم په عرف کي داوځ
واقع کېږي ځکه د طلاق بناء په عرف ده او که د يو ځاني په خلگ وکي دا عرف به وي نو بيا به يې نه د
طلاق په نسبت کولوسره طلاق نه واقع کېږي

حل اللغۃ ① الظہر ش ② البطن نس [

تقریر صاحب دہدایہ فرمائی کہ یوکس خپلی منکوحہ ته او وئیل. [ظہرک یا بطنک طالق] نو په دې کې
 احنافو مشائخو ۱۰ اختلاف دې ۱۰ د بعضو زانې دا ده چه طلاق واقع کیږی. ځکه چې ظہر او بدن د اص
 شے لکه څنگه چې رسول اللہ فرمایلی دی. [لا صدقۃ إلا عن ظہر غی] عینی شرح دہدایہ ۱۲ او د بعضو
 زانې دا ده چه دې دواړو اندامونو کې یو ته هم د طلاق په نسبت کولو سره طلاق نه واقع کیږی. هم دا قول
 اظہر دې. ځکه چې په دې دواړو سره د واړه بدن سره تعبیر نشی کولی. هم دا وجه ده. که یوکس خپلی
 منکوحہ ته او وئیل. [ظہرک یا بطنک علی کظہر امی] نو دې ظہار کونکې نه دي. واللہ اعلم بالصواب.

دریجه یا نیمه برخه طلاق و رشول

وَأَنْ تَكُنَّ بِنِصْفِ تَطْلِيْقٍ أَوْ لَتْنَةٍ أَوْ كَه طَلَقَ نِي وَرَكَو (بِسْمِ) د يو طلاق نصف، يا دريم (حصه). بگفتا

تفريج -- مسئله دا ده که یوکس خپلې ټسڅې ته نیم طلاق یې دریمه برخه طلاق ورکړلې. نو دا به پوره طلاق شمارلې شي اوشخه به په یو طلاق طلاقېږي.

لأن الطلاق لا يمتزأخكه جي طلاق نه متجزءه كبرى
يتحرى ذكر د كل د ذكر يشان دي
تروه دلسا دا دم جي ايت

دکر د کل د ذکرشان دې نولکه د نیم یا دریمې برخې طلاق ذکر د واره طلاق ذکر دې، نوڅکه به په دې ټولو الفاظو پوره یو طلاق واقع کیږي

پورې نودا به دوی ادوه وی **وَهَذَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ** (۱) اودا د ابوحنيفه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په نیز دی **وَقَالَ فِي الْأُولَى هِيَ** **الثَّلَاثُ وَفِي الثَّانِيَةِ ثَلَاثٌ** او صاحبین **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرمائی چه په رومبی صورت کي دوی ادوه او په دوهم (صورت) کي به درې (طلاق) وی

تشریح:- په عبارت کي مصنف **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دوی ادوه مستلې ذکر کړی دی ① د ابوحنيفه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په نیز په اول صورت [انت طالق من واحدة إلى ثنتين یا ما بین واحدة إلى ثنتين] کي به یو طلاق واقع کیږي او په دوهم صورت [مسر واحدة إلى ثلاث یا ما بین واحدة إلى ثلاث] کي به دوی ادوه واقع کیږي ② اود صاحبینو په نیز په اول صورت کي دوی ادوه او په دوهم کي درې طلاق واقع کیږي

وَقَالَ زُفَرِيُّ فِي الْأُولَى لَا يَقَعُ شَيْءٌ وَفِي الثَّانِيَةِ نَقَمٌ وَاحِدَةٌ او امام زفر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرمائی چه په رومبی (صورت) کي به هېڅ نه واقع کیږي په دوهم (صورت) کي به یو واقع کیږي **وَقَوْلُ الْقِيَاسِ** اوهم دا قیاس دې **لَأَنَّ الْقَائِمَةَ لَا تَدْخُلُ تَحْتَ الْمَضْرُوبِ لَهُ الْقَائِمَةُ** ځکه چې غایت د مضروب له الغایت (مغیا) لاندې نه داخلېږي لکه (مثلاً) **كَمَا لَوْ قَالَ: يَمُوتُ مِنْ هَذَا الْحَاظِ إِلَى هَذَا الْحَاظِ** که وي وویل چه م ست په لاس خرڅ کړو ددې دیوال به هغه دیواله پوري

حل اللغة ① الحائظ دیوال

تشریح:- امام زفر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرمائی چه په اول صورت کي یو طلاق هم نه واقع کیږي او په دوهم صورت کي یو واقع کیږي.

امشا دا اختلاف دا ده چه دلته د سړي کلام په دوو غایتونو (غایت ابتداء او غایت انتهاء) باندې مشتمل دې ① نوب خوبه په دواړه غانې په مغیا ګنو کي داخل وی ② اویا به نه وی ③ اویا به غایت ابتداء داخله وی او غایت انتهاء به نه وی داخله ④ اویا به غایت انتهاء داخله وی او غایت ابتداء به نه وی داخله داوونی صورت قنلین صاحبین **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دی اود دوهم صورت قنل امام زفر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دی اود دریم صورت قنل حضرت امام ابوحنيفه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دی اود څلورم صورت قنل څوک هم نه دې

امام زفر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دلیل دا دې چه غایت دیوڅیز په هغې کي نه وی داخله د کوم لپاره چې غایت بیان شوې وی غایت به په مغیا کي نه وی داخله ځکه که غایت په مغیا کي داخله شی نو غایت، غایت پاتې نشوه لکه په محسوس توکي که چا اووئیل چه [بعت ملک هذا الحائط إلى هذا الحائط] په دې صورت کي به دواړه دیوالونه په بیع کسي داخل نه وی

یورایت منقول دې چه د امام زفر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په دې قول کي امام ابوحنيفه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** د امام زفر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** سره بحث کړې وو امام صاحب **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** ورته او فرمائیل چه سا عمر څومره دې هغه ورته اووئیل چه [ما بین مستین إلى مستین] او امام صاحب **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** ورته او فرمائیل چه په دې وخت کي به د نهه کالو نې چه دا نې واوریدل نو امام زفر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** حق حیران شو د امام صاحب **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** منشا دا وه چه هر کله غایتین خارج کړي شي نو غایت ابتداء (شپېته) او غایت انتهاء (اویا) دی چه دا دواړه خارج کړي شي سوپه پاتې شول امام صاحب **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په دې واقعه کي امام زفر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** ته د هغه به غلطی باندې تنبه ورکړله

وَجَهْلُهُ قَوْلُهُمَا وَهُوَ لَا يَسْتَحْضَرُ أَنْ يَمْلَأَ هَذَا الْكَلَامَ مَتَى ذَكَرَ قَوْلَ الْقَرِيبِ أَوْ صَاحِبِ بَيْتٍ أَوْ قَوْلَ وَجْهٍ أَوْ هَمَّ استحسان دې داده چه ددې کلام مثل کله په عرف کي ذکر کړي شي **يُرَادُّ بِهِ الْكُلُّ** نو ددې ته کل مراد وی.

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** كذا في فتح القدير (۳۶۴/۳) والدر المختار (۴۷۵/۲) والهندية (۳۶۵/۱) نقلًا عن القول مع (۳۱۱/۱)

كَمَا تَقُولُ يَقُولُ: خُدَيْنٌ مَالِي مِنْ دَهْمٍ أَلِي مَالِي لَكَ چې اوواڼی د ځن به علاوه س کس ته به د مال نه د یو درهم به سل درهمو پورې واخله

تشریح:- د صاحبینو **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** د قول وجه دا ده چه په عام عرف کي د داسې ډول کلام نه کل مراد وی مثلاً یوکس یل ته اووئیل [حد من مالی من درهم إلى مائة] نو دې کس ته د پوره سلو اخستلو اختیار دې داسې به ده چې عینین نه اویاسی اود دوی ادوه کم سلو اخستلو اختیار ورته ملاوښی ددې به معیوم سړی چه دواړه عینین په مغی کي داخل وی

وَالْأُولَى حَنِيفَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ التَّرَادُّ بِه الْأَكْثَرِ مِنَ الْأَقْلِ وَالْأَقْلُ مِنَ الْأَكْثَرِ اود ابوحنيفه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دلیل د دې چه ددې بشن کلام به مراد [الأكثر من الأقل] او [الأقل من الأكثر] دې **فَأَيُّهُمَا يَقُولُونَ شَيْءٌ مِنْ بَيْنِ السَّعِينِ وَمَا بَيْنَ بَيْنِ السَّعِينِ إِلَى سَعِينٍ** ځکه دوی وائی چه زما عمر د شپینو (کالی) نه اویا کلو پورې دې اود شپینو و اویا په منځ کي دې **وَيُرِيدُونَ بِهِ مَا ذَكَرْنَا** او مراد ددې نه هغه دې کوم چې موږ ذکر کړل

تشریح:- د امام ابوحنيفه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** د قول وجه دا ده چه که غایتین دوی ادوه عدد ذکر کړي شي سو ددې دوی ادوه صورتونه دی ځکه چې ددې دواړو په مینځ کي به یا څه عدد وی اویا به نه وی ① که عدد وی سو ددې څخه به مراد [الأقل من الأكثر] وی یعنی د اقل عدد نه پورته عدد به ترې مراد وی مثلاً په [مسر واحدة إلى ثلاث] کي د عینینو په مینځ کي یو عدد دې اویا دې مثل کي قل عدد واحدة دې ودي نه اکثر یعنی ریت [سج] دی نودا [ثنتين] [أقل من الأكثر] شو نویه دې صورت کي به دوی ادوه طلاقه وقع سی ② او که په مینځ کي عدد نه وی نو مراد به [الأقل من الأكثر] وی او اکثر [ثنتين] عدد دې اود دې نه کم یو دې سو یو عدد به مراد وی

اصحاب دده **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرمائی چه خلگ خپل عمر بښی نو وائی چه [سني من سني إلى سبعين یا ما بین ستين إلى سبعين] اود دې نه مراد ددې دواړو په مینځ کي چې کوم عدد وی هغه ترې مراد وی

وَأَرَادَ الْكُلَّ فِيمَا طَرِيقُهُ طَرِيقُ الرَّاحَةِ كَمَا ذَكَرْنَا فِي الْأَوَّلِ فِي الطَّلَاقِ هُوَ الْخَطَرُ أَوْ يَهْ طَلَاقُ كِي اصل مساعد دې

تشریح:- په دې عبارت سره د صاحبینو **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** د دلیل خواب ورکوی حاصل د خواب دا دې چه کله عینین ذکر شی بود کل راده د اباحت په موقع کولې شي لکه په ذکر شوی مثال کي [حد من مالی من درهم إلى مائة] کي ځکه چې په دې مثال کي د مخاطب لپاره سل روپۍ مساح کړې شوې چه څومره عواری و احلی دې اویا طلاق کي اصل ممانعت دې نود طلاق مسئله به دې باندې قیاس کول قیاس مع الفرق دې

لَمْ يَقَايَةِ الْأُولَى لَا بُدَّ أَنْ تَكُونَ مَوْجُودَةً لِيَتَوَسَّلَ بِهَا الشَّيْءُ بِيَا غَيْرِ الْأُولَى ضروری دې چه هغه موجود وی چه په دې باندې غایت ثانیه مرتب شی **وَوُجُودُهَا بِقَوْلِهَا بِخِلَافِ الْبَيْعِ** اود عینین ولسی وجود ددې په وقوع سره کیږي په خلاف د بیع **لَأَنَّ الْقَائِمَةَ فِيهِ مَوْجُودَةٌ قَبْلَ الْبَيْعِ** ځکه حی غایت په دې کي د اوراندې نه موجود دې **وَلَوْ تَوَيَّ وَاحِدَةً يَدِينُ دِيَانَةً لَا قَضَاءَ** او که یو نښت نې او کړو سو دیسه به تصدیق کولای سی **لَأَنَّهُ مُتَمَلِّكٌ** ګلامه لیکنه خلاف الظاهر ځکه چې دا دده د کلام محمل دې خودا د ظاهر خلاف دې

تشریح:- په دې عبارت سره د امام زفر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** د دلیل خواب ورکوی د خواب حاصل د دې چه چونکه لومړنی غایت په دیسه باندې مرتب وی نو د لومړنی غایت وجود ضروری دې اود لومړنی غایت وجود به د هغې په وقوع سره راځی سو ځکه موږ وایو چه لومړنی غایت به داخل وی او امام زفر **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په [بعت مسر مسر هـ الحائط إلى هذا الحائط] باندې قیاس کړې وو نوموړې دواړو چه دا قیاس فسد دې ځکه چې غایت په مغیس علیه کي ددې نه وړاندې موجود دې چه لادا غایت جوړه شوې هم نه ده سو ددې د داخلولو څه اړتیا نشته اویا مختلف فیه مسئله کي غایت د وړاندې نه موجود نه دې حالانکه ددې وجود ضروری دې چه به

معنی - اودامم رفریم به میر طلاق باشن واقع کیری دامام زفریمه دلیل دادی چه طلاق به وصف
سره متصف کری شوی دی اود طول استعمال د قوت به معنی کی کیری اود قوت اظهار به طلاق باشن
وی به رجعی کی نه وی خکه به طلاق باشن واقع کیری اور موسرد ارچه ونیلی شوی دی چه داسی
ده لکه خکه چي امام رفریمه فرمانی بلکه د ملک شام قید چي نی اولگولو نودی کس طلاق کور
کرلو خکه که ده [انت طلق] ونیلی وو اود [ای الشام] ذکر نی نه وو کری بویه دنیا او آسمان هر خشی
طلاق واقع کیدلو نوچه د [ای الشام] ذکر نی او کرلو نولکه چي ده به یومحدود مکان پوری د طلاق کی به
کیدل خاص کرلو بودا ونیل چه طلاق د طول به وصف بدی موصوف کری شو. صحیح به دی
[انت طلق و مکة] به لفظ سره د طلاق

وَلَوْ قَالَ: أَلَيْسَ طَالُوْا عَمَلُهُمْ أَفْوَكَ قَالَ: كَيْفَ تَعْلَمُ ذَلِكَ؟

١٠٠
 ١٠١
 ١٠٢
 ١٠٣
 ١٠٤
 ١٠٥
 ١٠٦
 ١٠٧
 ١٠٨
 ١٠٩
 ١١٠
 ١١١
 ١١٢
 ١١٣
 ١١٤
 ١١٥
 ١١٦
 ١١٧
 ١١٨
 ١١٩
 ١٢٠
 ١٢١
 ١٢٢
 ١٢٣
 ١٢٤
 ١٢٥
 ١٢٦
 ١٢٧
 ١٢٨
 ١٢٩
 ١٣٠
 ١٣١
 ١٣٢
 ١٣٣
 ١٣٤
 ١٣٥
 ١٣٦
 ١٣٧
 ١٣٨
 ١٣٩
 ١٤٠
 ١٤١
 ١٤٢
 ١٤٣
 ١٤٤
 ١٤٥
 ١٤٦
 ١٤٧
 ١٤٨
 ١٤٩
 ١٥٠
 ١٥١
 ١٥٢
 ١٥٣
 ١٥٤
 ١٥٥
 ١٥٦
 ١٥٧
 ١٥٨
 ١٥٩
 ١٦٠
 ١٦١
 ١٦٢
 ١٦٣
 ١٦٤
 ١٦٥
 ١٦٦
 ١٦٧
 ١٦٨
 ١٦٩
 ١٧٠
 ١٧١
 ١٧٢
 ١٧٣
 ١٧٤
 ١٧٥
 ١٧٦
 ١٧٧
 ١٧٨
 ١٧٩
 ١٨٠
 ١٨١
 ١٨٢
 ١٨٣
 ١٨٤
 ١٨٥
 ١٨٦
 ١٨٧
 ١٨٨
 ١٨٩
 ١٩٠
 ١٩١
 ١٩٢
 ١٩٣
 ١٩٤
 ١٩٥
 ١٩٦
 ١٩٧
 ١٩٨
 ١٩٩
 ٢٠٠
 ٢٠١
 ٢٠٢
 ٢٠٣
 ٢٠٤
 ٢٠٥
 ٢٠٦
 ٢٠٧
 ٢٠٨
 ٢٠٩
 ٢١٠
 ٢١١
 ٢١٢
 ٢١٣
 ٢١٤
 ٢١٥
 ٢١٦
 ٢١٧
 ٢١٨
 ٢١٩
 ٢٢٠
 ٢٢١
 ٢٢٢
 ٢٢٣
 ٢٢٤
 ٢٢٥
 ٢٢٦
 ٢٢٧
 ٢٢٨
 ٢٢٩
 ٢٣٠
 ٢٣١
 ٢٣٢
 ٢٣٣
 ٢٣٤
 ٢٣٥
 ٢٣٦
 ٢٣٧
 ٢٣٨
 ٢٣٩
 ٢٤٠
 ٢٤١
 ٢٤٢
 ٢٤٣
 ٢٤٤
 ٢٤٥
 ٢٤٦
 ٢٤٧
 ٢٤٨
 ٢٤٩
 ٢٥٠
 ٢٥١
 ٢٥٢
 ٢٥٣
 ٢٥٤
 ٢٥٥
 ٢٥٦
 ٢٥٧
 ٢٥٨
 ٢٥٩
 ٢٦٠
 ٢٦١
 ٢٦٢
 ٢٦٣
 ٢٦٤
 ٢٦٥
 ٢٦٦
 ٢٦٧
 ٢٦٨
 ٢٦٩
 ٢٧٠
 ٢٧١
 ٢٧٢
 ٢٧٣
 ٢٧٤
 ٢٧٥
 ٢٧٦
 ٢٧٧
 ٢٧٨
 ٢٧٩
 ٢٨٠
 ٢٨١
 ٢٨٢
 ٢٨٣
 ٢٨٤
 ٢٨٥
 ٢٨٦
 ٢٨٧
 ٢٨٨
 ٢٨٩
 ٢٩٠
 ٢٩١
 ٢٩٢
 ٢٩٣
 ٢٩٤
 ٢٩٥
 ٢٩٦
 ٢٩٧
 ٢٩٨
 ٢٩٩
 ٣٠٠
 ٣٠١
 ٣٠٢
 ٣٠٣
 ٣٠٤
 ٣٠٥
 ٣٠٦
 ٣٠٧
 ٣٠٨
 ٣٠٩
 ٣١٠
 ٣١١
 ٣١٢
 ٣١٣
 ٣١٤
 ٣١٥
 ٣١٦
 ٣١٧
 ٣١٨
 ٣١٩
 ٣٢٠
 ٣٢١
 ٣٢٢
 ٣٢٣
 ٣٢٤
 ٣٢٥
 ٣٢٦
 ٣٢٧
 ٣٢٨
 ٣٢٩
 ٣٣٠
 ٣٣١
 ٣٣٢
 ٣٣٣
 ٣٣٤
 ٣٣٥
 ٣٣٦
 ٣٣٧
 ٣٣٨
 ٣٣٩
 ٣٤٠
 ٣٤١
 ٣٤٢
 ٣٤٣
 ٣٤٤
 ٣٤٥
 ٣٤٦
 ٣٤٧
 ٣٤٨
 ٣٤٩
 ٣٥٠
 ٣٥١
 ٣٥٢
 ٣٥٣
 ٣٥٤
 ٣٥٥
 ٣٥٦
 ٣٥٧
 ٣٥٨
 ٣٥٩
 ٣٦٠
 ٣٦١
 ٣٦٢
 ٣٦٣
 ٣٦٤
 ٣٦٥
 ٣٦٦
 ٣٦٧
 ٣٦٨
 ٣٦٩
 ٣٧٠
 ٣٧١
 ٣٧٢
 ٣٧٣
 ٣٧٤
 ٣٧٥
 ٣٧٦
 ٣٧٧
 ٣٧٨
 ٣٧٩
 ٣٨٠
 ٣٨١
 ٣٨٢
 ٣٨٣
 ٣٨٤
 ٣٨٥
 ٣٨٦
 ٣٨٧
 ٣٨٨
 ٣٨٩
 ٣٩٠
 ٣٩١
 ٣٩٢
 ٣٩٣
 ٣٩٤
 ٣٩٥
 ٣٩٦
 ٣٩٧
 ٣٩٨
 ٣٩٩
 ٤٠٠
 ٤٠١
 ٤٠٢
 ٤٠٣
 ٤٠٤
 ٤٠٥
 ٤٠٦
 ٤٠٧
 ٤٠٨
 ٤٠٩
 ٤١٠
 ٤١١
 ٤١٢
 ٤١٣
 ٤١٤
 ٤١٥
 ٤١٦
 ٤١٧
 ٤١٨
 ٤١٩
 ٤٢٠
 ٤٢١
 ٤٢٢
 ٤٢٣
 ٤٢٤
 ٤٢٥
 ٤٢٦
 ٤٢٧
 ٤٢٨
 ٤٢٩
 ٤٣٠
 ٤٣١
 ٤٣٢
 ٤٣٣
 ٤٣٤
 ٤٣٥
 ٤٣٦
 ٤٣٧
 ٤٣٨
 ٤٣٩
 ٤٤٠
 ٤٤١
 ٤٤٢
 ٤٤٣
 ٤٤٤
 ٤٤٥
 ٤٤٦
 ٤٤٧
 ٤٤٨
 ٤٤٩
 ٤٥٠
 ٤٥١
 ٤٥٢
 ٤٥٣
 ٤٥٤
 ٤٥٥
 ٤٥٦
 ٤٥٧
 ٤٥٨
 ٤٥٩
 ٤٦٠
 ٤٦١
 ٤٦٢
 ٤٦٣
 ٤٦٤
 ٤٦٥
 ٤٦٦
 ٤٦٧
 ٤٦٨
 ٤٦٩
 ٤٧٠
 ٤٧١

تفريع - مسئلہ یوکس خیلې بنخې ته اوونیل آنت طاق بمکه یا فی مکة یا آنت طاق فی السدارا سو طلاق به می
الحال واقع وی اودا بسخه به د دنی به قبول بنارو او یه توله مخکه کی مطلقه وی
لأن الطلاق لا یخصص بمكان دون مكان

سره نه وی **وَإِنْ عَنِي بِهَ إِذَا أَتَيْتَ مَكَّةَ** اوکه مراد نی و احستلو ددی نه د **[إِذَا أَتَيْتَ مَكَّةَ]** **يَصْدُقُ دِيَانَةُ لَفْظِ**
مرحضی (یتي) خبری نسب کړې دي او هغه خلاف ظاهر ده **لِأَنَّهُ تَوَيَّرَ الرَّحْمَانُ وَهُوَ خِلَافُ الظَّاهِرِ** ځکه چې دې سړی د

توضیح - خنکه چې طلاق په یوځل پورې خاص نه وی، بېلګه چې کله هم واقع کېږي نو په هرځل کې وي
کېږي او که دې سړی د [خنکه او و مکة] نه [آدا آیت مکة] اراده کړې وه نو یعنې د طلاق واقع کېدو لپاره
نې مکې ته د تلو اراده چې یو پټ شی دې ددې اراده کړې وه کوم شی د ظاهر نه خلاف دې سووړاندې
تیر شوې دی. چه د خلاف ظاهر خبرې دیانته تصدیق کولې شی قضاء نشي کولې.

وَقَالَ: أَلَيْسَ طَالِقٌ إِذَا دَخَلَ مَكَّةَ

او سوال: انب طالق اذا دخلت مكه او كه وي وثيل. [انب طالق اذا دخلت مكه] لم تطلق حتى تدخل مكه
 باندې معلق كړې دې چې مكي ته داخله شي لانه علقه بالدخول خكه چې طلاق نه په دخول د مكي

ترجم:- اوکه وې وئیل [أنت طالق إذا دخلت مكة] نو طلاق نه واقع کیږي تردې چې مکه ته داخله شی څو
چې طلاق د مکه په داخلیدو پورې معلق شوی دې اوکه [فی دخولك الدار] نې وئیلی وی.

عمل سره به متعلق وی. د شرط او ظرف په منځ کې د مقارنت په وجه قیمل عَلَيْهِ عِنْدَ تَعَدُّ الطَّرَفِيَّةِ نو ظرف به په شرط باندې محمول کولې شی. د ظرفیت د متعذر کیدو په وخت.

محمول کولی شی د ظرفیت د متعذر کیدو په وخت کې، نو ظرف به په شرط بده ی

٢٠ في إضافة الطلاق إلى الزمان

فصل زمانی (دا) فصل زمانی ارجح ته د طلاق د اضافت (په بیان کې) دې **وَقَالَ**:

اَلَيْسَ طَلَقٌ عَدًّا وَكَه وَي وَنِيلَ جِهَ تَه مَسَالَه طَلَقٌ شُرِي نِي وَفَدَ عَلَيَا طَلَقٌ بِطَلَعِ الْعَقْدِ اِي مَسْنَدَه دَ مَحَرَبَه
وَخَنَلُو مَرَه نَه (فَوْرًا) بِه دِي بَادِي طَلَقٌ وَاقِعَ كِيرِي لِأَنَّهُ وَصَفَا بِطَلَقٍ مِي تَجَمُّعِ الْمَحَرَكِ جِي دَدَ سَوِي، هَعَه
بِه جَمِيعَ (پُورَه) سَهَارِ وَرَخِ كِي مَظْلُفَه كِيدَلُو بَادِي وَصَفَ كِرِي دَه وَذَلِكَ بِمُتَوَعِّلِي أَوَّلِ مَخْرُجَتِه دِي طَلَقٌ، وَ
كِيدَلُ بَه دَ سَهَارِ دَ رُوصِي حَرَه كِي دَ كِيدُو مَتَرِ دَوِ وَ

توضیح - د دنیا په هره ژبه کې ورځ لپاره یونلفظ استعمالیږي او د دې په یو کی غوسې یو د ژبه د وجه د سر د
بولو ژبو په مقابل کې وسعت لری (ذخیره الفاظه په کې غوړیږي د یو په غوسې کې د ورځ لپاره د اېر لفظ
استمالیږي مثلاً [یوم القامة] د قیامت ورځ، [یوم العید] د حشر ورځ د یوم ورځ په دوه لفظ د قیامت
په دیرو آیتونو کې راغلې دي کله چې د ورځ لفظ په ژبه بدلیږي غوسې یوه دهې کې د ورځې په ډګ کې د ور
نه تر آخره پوې د ټولو اجزاؤ تصور راپورته شی دې په معومیر چه د ورځ په موده خاص ساعت لکه
په وخت (گنټه، منب، سیکن، وغیره مراد نه دی ورځ یوم، بهر، ظلال، سهار، خپه تر لمر پر یونوپر یو
په ټولو اجزاؤ او لمحاتو بدلی مستحق (ثابت) دي لکه اید، چش، اید، شریح، په صده، په سک، دوی په
سورة الدر کې د [امطلع الشجر] په د ورځ ولسې جزء او ساعت مراد ده وپه (الشمس انصب) کې (کسی) د
ورځ آخری جزء او ساعت مراد ده

دوا پيژندل پکار دی چه لفظ د [امس] د تيرې شوې ورځ اولفظ د [مسد] د راروي وړجې نېر د استعمالېرې لفظ د [غد] په قرآن ياک کي دکړدې مثلاً (وَنُظَرْتُكَ فَاغْمَمْتُ بِعَيْنِي) و «و ما ننځې تې قس ناد بگست» په دواړه آياتونو کي د راروانې ورځې لپاره د [غد] لفظ استعمال شوې دي.

اوځه دايه په متن کي چې گوڼه مسئله بيان شوې ده په دې گي هم د [انت طلق غدا] ذکر دې يعنې جی وکس خپې بنځې ته اوونيل چه په راتلونکي سهار کي دې ته طلاقه نې سوراروان سهار به که مستحق د بون وي نو دهغه سهار تحقّق او ثبوت به د سهار د راځو په اولنۍ حره ولوېږنې لمحې سره وي يعنې ي کله راروان سهار راوخيژي نو سهار (غدا) به ثابت شي نو د سهار د راحتو سره د سې به د دغه منگمه ول چې [انت طلق غدا] په بنځه باندې مستحق (نابت) شي او طلاق به وځ شي خکه جی د [غدا] شرط د روان سهار لپاره موصوف دي.

آئوي به آخر النهار اوکه دې سړی په دې (کلام) سره صیقله خړی ورځ مراد اخستې وی صديق د يادۀ لائقه دود
بانت په طور به تصديق کيږی قضاء به (تصديق) نه کيږی لآئنه نوي التخصيص فی العموم وهو بمنه حکم چې
په عموم کې د تخصيص نيت کړې دې په داسې حال کې چې هغه ددې احمد لری لکۀ مخالف للظاهر
هغه د ظاهر مخالف شو

یوم - اود متکلم به بنسخه به وقوع د طلاق هم (د متعلق کیدو د پاره) هم به دغه وصف پورې متصف وی که
کلم د خپلې بنسخې د طلاق تعلیق د صباڼۍ ورځې د څه مخصوص وخت سره د خاص کولویت کړې وی
به دې صورت کي به د پناه به دده تصدیق کولې شی خو قضا به د قضی به بیز دده کلام د ورځې به
مخصوص جزء پاندي بناء کول معتبر نه وی. ځکه چي دې متکلم د ورځ عمومیت خاص کړلو اودا صورت
کاره خبره ده. چه خلاف ظ هردي ځکه چي په صباڼۍ ورځ کي د متکلم بنسخه به هروخت کي طلاقيدي
نود پناه به د متکلم تصدیق کولې شی. خو قاضی به دده تصدیق نه کوی ځکه چي انسان په عامه توگه
طلاق په معامله کي بیهوده خبره کوی او په هغې کي د خپلې ونډې خبرې لټوی نودا د ظ هر خلاف
(تشریح از محمد ابوبکر قاسمی ولد مولانا محمد عبدالقادر قاسمی)

به [أنت طالق اليوم غدا] يا [غدا اليوم] مطلق وركول

كتاب الطلاق

يُوقَالُ: أَنْتَ طَالِقٌ الْيَوْمَ عَدَا الْيَوْمَ [اوکه وي ونييل [انت طالق اليوم عدا] يا وي ونييل [غدا اليوم] فانه
 يُؤْخَذُ بِأَوَّلِ الْيَوْمِ الَّذِي تَعَوَّدَ بِهِ نَوْبَهُ دِي اوده [وختونو کي به هغه اخستي شي چا سره ني چي وړاندي
 تکلم کړي دي] **فَبَقِيَ فِي الْأَوَّلِ فِي الْيَوْمِ** چي په رومي (صورت) کي به په يوم (ورخ) کي واقع کيږي **وَفِي**
الثَّانِي فِي الْعَدَا او په دوم (صورت) کي به په غدا (صب) کي وقع کيږي

ترجم - که سړی خپلې ښځې ته اووئييل چه [انت طالق اليوم عدا] يا [انت طالق عدا اليوم] نويه دواړو
 لمطونو کي به هغه لفظ اخستل شي. کوم چي متکلم اول ونيلى وي. نويه اولنى صورت کي [انت طالق اليوم
 عدا] کي به طلاق په يوم (تن ورخ) کي واقع کيږي. او په دوهم صورت [انت طالق اليوم عدا] کي به طلاق په
 غد، راروان سهار کي واقع کيږي

لَا يَنْبَغُ أَنْ يَكُونَ طَلَقٌ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ اليوم گان تهرانو طلاق في الحال وقع شو **وَالْمَنْزِلَةُ لَا يَنْبَغُ**
الْإِسْأَفَةُ أَوْ مَنَجَزٌ إِلَى الْغَدِ احتمال نه لري **وَأَذَانًا** هَذَا كَانَتْ إِسْأَفَةً اوکه وي ونييل، غدا، نو وی
 به اضافت **وَالْمَنْزِلَةُ لَا يَنْبَغُ** او مضاف به نه منجز کيږي. **يَتَأْتِيهِ مِنَ الْإِسْأَفَةِ** څکه چي په دي کي اصوات
 باطلول دي. **فَلَمَّا لَفِظَ الثَّانِي فِي الْفَصْلَيْنِ** نو په دواړو صورتونو کي (لفظ) ثاني لغو شو

ترجم: دليل دا دي. کله چي ته [اليوم] اووئييل. نو دا طلاق منجز (يعني نافذ) شو في الحال او منجز [غدا] ته د
 اضافت احتمال نه لري. نويه دي صورت کي به لفظ د [غدا] عبث وي. اوکه اول ني [غدا] اووئييل. نو طلاق
 [غدا] ته مضاف شو. او چه غد ته مضاف شي. هغه نه منجز (نافذ) کيږي. څکه که [مضاف إلى الغد] کي منجز
 اومنلې شي. نو اضافت به باطل شي. اود صحيح نه ده. نويه دي صورت کي به لفظ د [يوم] لغو وي.

په [انت طالق عدا] کي د ورځ د آخرې حصې نيت ګول

يُوقَالُ: أَنْتَ طَالِقٌ فِي غَدَا اوکه وي ونييل. [انت طالق غدا] **وَقَالَ تَوَيْتُ أَخِي النَّهَارَ** اوده اووئييل چه م آخر د
 سهار، (ورخ) نيت کړي دي **دِينٌ فِي الْقَضَاءِ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ** (نو قضاء به تصديق کولې شي د امام
 ابو حنيفه پورته په نيز

ترجم - که يوکس [انت طالق في غدا] اووئييل اونيت ني د ورځي د آخرې برخې کړې وي ① نو دامام ابو حنيفه
 پورته په نيز به قضاء تصديق کولې شي

يَقَالُ: لَا يَبْدِيَنَّ فِي الْقَضَاءِ خَاصَّةً او صاحبين **يُنَافِي** فرماني. تصديق به نه کيږي. خاص طور په قضاء کي لاته
 وصفها بالطلاق في جميع القدي څکه چي ده سخته طلاق سره متصف کړې ده. په جميع غد کي **فَصَارَ مَنَزِلَةً قَوْلُهُ عَدَا**
عَلَى مَا يَتَّبَعُهُ نو په منزله دده د قول، غدا، کي شو د هغه دليل په وجه کوم چي موږ بين کړو **وَلَمَّا بَقِيَ فِي**
أَوَّلِ حَرْفِهِ عِنْدَ عَدَمِ النِّيَّةِ و هم په دي وجه به د غد په اول جزء کي طلاق وقع کيږي. د عدم نيت په وخت **وَهَذَا**
أَنْتَ خَلَفَ فِي الْبَاءَةِ سَوَاءً أَوْ لَا څکه چي د. في. حذف کول او ددي پاته ساتل دواړه برابر دي **لَا تَنْزِلُ فِي**
الْمَنْزِلَيْنِ څکه چي غد په دواړو صورتونو کي ظرف دي

ترجم - وصاحبين **يُنَافِي** په بيز قضاء تصديق نشي کولې. البته ديانه ني تصديق کولې شي
 د صاحبين **يُنَافِي** دليل دا دي چه دي کس خپد ښځه په ټوله ورځ کي د طلاق په واقع کيدو موصوف کړله
 نو لفظ د [في غدا] په منزله د [غدا] شو يعنى ده په عموم کي د تخصيص نيت او کړلو و تخصيص د عموم نه

(١) لمول لراجع هو قول أبي حنيفة **يُنَافِي** كذا في فتح القدير (٣٧١٣) والكفاية (٣٧١٣) والدر المختار (٤٧٨٢) والهندية (٣٦٦١)
 مجمع الرائق (٤٦٧٣) فعلا عن القول الرابع (٣١٤١١) -

كتاب الطلاق

ښکاره خلاف دي نو څکه به ني قصه تصديق نشي کولې سه ديه به ني تصديق کولې شي. او چوکه اسي
 عدا [غدا] په مرتبه کي دي نو که د يو حره بيت په کي اوکړي نويه ول حره به طلاق وقع کړي اود او
 نيت د بشوالی په وجه د ورځ په اوله برخه کي د طلاق وقع کيدل. ددي مله دي چه د اسي [او کړکون
 او حذف کول دواړه برابر دي څکه چي په دواړو صورتونو کي کلمه د اسي [طرف دي

لَا يَنْبَغُ أَنْ يَكُونَ طَلَقٌ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ دليل دا دي چه ده د خپل کلام د حقيقت نيت کړي دي [ان
 كَلِمَةً لِلطَّرْفِ وَالطَّرْفُ لَا يَنْقُضُ الْإِسْتِعَابَ څکه چي کلمه د في طرف نهاره ده او طرفيت د استيعاب تقاض
 نه کوي

ترجم: دامام ابو حنيفه **يُنَافِي** دليل دا دي چه دي کس چي د ورځي د آخرې برخې بيت وکړلو يودا ني د خپل
 کلام د حقيقت نيت او کړلو. څکه چي کلمه د [في] د طرف لپاره ده. و طرفيت د مطروف د استيعاب تقاض
 نه کوي. بلکه مطروف هم کله د طرف د اجزائو نه په يوجزه کي موجود وي. او کله طرف د مطروف نه د ني
 اود مطروف استيعاب هم اوکړي. نو دده کلام د دواړو صورتونو احتمال لري. نو هر کله چي متکلم د خپل
 کلام په محتلا توکي د يو محتيل نيت او کړلو يودا داسي شوه. لکه چي ده د خپل کلام د حقيقتي معنی نيت
 او کړلو ددي امله امام ابو حنيفه **يُنَافِي** فرماني. چه قضاء به هم دده تصديق کولې شي

وَتَعْنِي الْجُزْءَ الْأَوَّلَ فَهَذَا عَدَا وَالْمَزَاجُ اود جزء اول متعين کيدل د عدم مراجه په وجه دي **فَوَدَّعَيْنَ أَوَّلَ النَّهَارِ** نو هر
 کله ني چي آخر د نهار متعين کړو **كَانَ الْقَدِيمُ الْقَدِيمُ** اولی **بِالِاخْتِيَارِ مِنَ الْغَدَوِيِّ** نو تعين قصدي اولی
 دي د اعتبار ضروري په مقابله کي

ترجم: د صاحبينو **يُنَافِي** دا وينا چي په روځ کي ني د مخصوص وخت نيت نه وي کړې نويه هغه صورت کي د
 سهار اولني جزء متعين وي. ددي نه خواب دا دي. چه په دي صورت کي چي د ورځي اولني حره متعين
 کيږي. نو څکه چي مزاحم ورسره نشته خو چه کله ده د ورځي د آخرې جزء متعين کړلو يود ورځ د آخرې حره
 تعين په قصد سره راغلو او چه نيت ني نه وي کړې په هغه صورت کي د اولني حره اعتبار د اړتيا د امله
 وروا ښکاره خبره ده. چه د اولني جزء د اړتيا د امله اعتبار کول د قصدي تعين په مقصد کي غوره دي

يَقَالُ: قَوْلُهُ عَدَا په خلاف دده د قول د، غدا، **لَا تَنْقُضُ الْإِسْتِعَابَ** څکه چي لفظ ده. عدا. د استيعاب تقاض
 کوي **حِينَ وَصَفَ بِهَذِهِ الصِّفَةِ مَصَافًا إِلَى تَجَمُّعِ الْقَدِيمِ** چي ښځه ني په دي صفت سره متصف کړې ده جميع عد
 اړخ ته منسوب کاوه سره

ترجم: صاحب د هدايه (در) په [غدا] سره فرماني چه [في غدا] په [غدا] باندې قياس کول صحيح نه دي
 څکه چي [غدا] د استيعاب تقاض کوي يعنى ښځه ني د طلاق په صفت سره موصوف کړله. چه نسبت ني
 او کړلو جميع غد اړخ ته

نُظِيرُهُ إِذَا قَالَ: وَاللَّهِ لَا صُومَ عُمُرِي ددي مثل کله ني چي اووئييل. غدا، زه به خپل پوره ژوند ورته بسم و **وَيُظِيرُ**
الْأَوَّلَ: وَاللَّهُ لَا صُومَ عُمُرِي اود اولني مثال په خدائي (قسم) زه به پخپل ژوند کي ورته نيسم **وَعَلَى هَذَيْنِ**
الدُّعَوَتَيْنِ الدَّاهِرَتَيْنِ اودهم په دي بنا (بنیاد) باندې الدهر او في الدهر دي

ظ اللغة ① الدهر زمانه

ترجم: د [عديلا ذکر في] نظير [والله لا صوم عمری] اود [في] د ذکر نظير [والله لا صوم في عمری] دي په
 ولني صورت کي به د منهي عنها ورخود روژو سوا تور د واره عمر روژي نيسي. او په دوهم صورت کي په
 واره ژوند کي د لري مودې روژه به ورته هم کافي کيږي. دغه ټول په [الدهر] او [في الدهر] کي توپير دي
 يعنى [والله لا صوم الدهر] بغيرد [في] نه او [والله لا صوم في الدهر] په اولني صورت کي به په خپل يعين کي

معنی کی استعمال شوي وی. د شرط په معنی کی نه وی. نوطلاق واقع کیدل پکار دی. او که د وخت په معنی کی نه وی استعمال شوي بلکه د شرط په معنی کی استعمال شوي وی. نو د هغې په هغه نه وی چې د وخت په تیر شو. یعنی طلاق به نه واقع کیږي.

هغه زه تاته طلاق درنګرم نو نه دی طلاقه ښی ددی حکم

أَوْ قَالَ: أَنْتَ طَالِقٌ إِنْ لَمْ أَطْلُقْكَ أَوْ كَهُ وَبِئْسَ تَهْلُكُ بِهِ طَلَقٌ وَلَا نَهْ. که زه تاته طلاق درنګرم [لم تطلق] ترې چې مړشی

توضیح - مسئله که سړی اوونیل. [أنت طالق إن لم أطلقك] نو په دې صورت کی د مرګ نه وړاندې طلاق وکړی. یعنی په هغه وخت کی به طلاق واقع کیږي. کله چې خاوند د ژوند نه ناامیده شی. او د مړه وخت پاته پاتې نشی. چه دې په کی [أنت طالق] او وائی.

إِنْ لَمْ يَمُتْ لَمْ يَصَحَّ إِلَّا بِالنَّاسِ عَنْ الْحَيَاةِ خُكْمٌ (د طلاق نه متحقق کیږي. خود ژوند د مایوسه کیږي په وخت وهو الشرط او هم دا شرط دي).

هل اللغة ① يتحقق ثبتیږي ② الناس ناامیدی ③ الحياة ژوند

توضیح - دلیل دا دی چه په دې کلام کی د طلاق واقع کیدل معلق شوی دی د عدم تطبیق پورې. او د عدم تطبیق تحقق به په هغه وخت کی راځی چه دې د ژوند نه بیخي مایوسه شی. ځکه چې د ناامیدی د وخت وړاندې هر وخت د طلاق ورکولو امکان موجود وی. نو صرف د ناامیدی په وخت کی به د عدم تطبیق د شرط تحقق موجود شی. نو په دغه وخت کی به طلاق واقع شی.

كَفَافٍ قَوْلُهُ إِنْ لَمْ يَمُتْ لَمْ يَصَحَّ إِلَّا بِالنَّاسِ عَنْ الْحَيَاةِ خُكْمٌ چې دده په قول [إن لم يموت لم يصح] کی وَمَوْثِقًا بِمَنْزِلَةِ مَوْتِهِ هُوَ الصَّحِيحُ ښخي مرګ د سړی د مرګ په مرتبه کی دې هم دا صحیح ده.

توضیح - اودا داسې ده لکه چې یوکس او وائی. [إن لم يموت لم يصح] نو په دې صورت کی به طلاق په هغه وخت کی واقع کیږي. چه کله صری ته د تلو نه بیخي مایوسه شی.

یا صاحب د هدایه فرمائی. چه د ښخي مرګ د سړی د مرګ په مرتبه کی دې یعنی لکه څنگه چې د سړی د مرګ نه وړاندې طلاق واقع کیږي. دغه ډول د ښخي د مرګ نه هم لږ وړاندې طلاق واقع کیږي. هم دا صحیح قول دي. اگر چه په نوادر کی دې خلاف روایت هم موجود دي.

نه طلاق شوي ښی ترخه وچه درته ما طلاق نه وی درکړي. دهی الفاظو حکم

أَوْ قَالَ: أَنْتَ طَالِقٌ إِذَا لَمْ أَطْلُقْكَ أَوْ إِذَا مَا لَمْ أَطْلُقْكَ أَوْ كَهُ. کله چې زه تا ته طلاق درنګرم [لم تطلق] ترې چې مړشی. () نو طلاق به نه واقع کیږي. تر دې چې (خاوند) مړ شی. د ابوحنبله په نیز

توضیح - مسئله که سړی خپلې ښخي ته اوونیل چه [أنت طالق إذا لم أطلقك] یا [إذا ما لم أطلقك] نو په دې الفاظو سره د طلاق په واقع کیدو کی اختلاف دي. ① نو د امام ابوحنبله په نیزد مرګ نه لږ وړاندې د ناامیدی په وخت کی طلاق واقع کیږي.

(١) القول الرابع هو قول أبي حنيفة كذا في رد المحتار (٤٨٢/٢) والهندية (٣٧٠/١١) والخانية (٢٢١/١١) والبحر (٤٧٧/٣) غلام دل الرابع (٣١٥/١١).

أَوْ قَالَ: أَنْتَ طَالِقٌ إِذَا لَمْ أَطْلُقْكَ أَوْ إِذَا مَا لَمْ أَطْلُقْكَ أَوْ كَهُ. کله چې زه تا ته طلاق درنګرم [لم تطلق] ترې چې مړشی. () نو طلاق به نه واقع کیږي. تر دې چې (خاوند) مړ شی. د ابوحنبله په نیز

هل اللغة ① الشمس: نمر ② كوت ي نوره شو ③ العيس: نمره حلوه

توضیح - صاحبین فرمائی. چه څنگه چوپ شی. نوطلاق به واقع شی. د دلیل حاصل دا دي. چه لفظ د [إذا] د وخت په معنی کی مستعمل دي. د الله تعالی ارشاد دي (إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ). په دې کی لفظ د [إذا] د وخت لپاره مستعمل دي. ژباړه دا ده. اوبه کوم وخت کی چې نمرتور شی.

او دغه ډول د یوشاعر قول دي. [إذا تكون] د شعر ژباړه دا ده. اوبه کوم وخت کښي چې مصیبت پیښی شی. نو د هغې لپاره زه رابللی شم. او کله چې حلوه تیاره شی. نو چنډ رابللی شی. په دې شعر کی لفظ د [إذا] دوي [دوه] ځایه استعمال شوي دي. اوبه دواړو کی د وخت لپاره دي. د شرط لپاره به دې ځکه که د شرط لپاره وي. نو [تكون] او [يحيى] دواړه به د شرط په وجه مجزوم وو. یعنی [لكن] به [يحيى] وي.

خوشاعر په دواړو ځانونو کی دا غیر مجزوم ذکر کړي دي. ددې نه معلومه شوه. چه [إذا] په دواړه ځایونو کی د شرط لپاره نه دي. بلکه د وخت لپاره دي. نو هر کله چې لفظ د [إذا] د وخت لپاره شو. نو دا د [ا] متی او [متی] ما په مرتبه کی شو. او چونکه لفظ د [إذا] د [متی] په معنی کښي دي.

لهم دا وجه ده. که سړی خپلې ښخي ته اوونیل. [أنت طالق إذا شئت] نو په دې صورت کی د ښخي اختیار د مجلس نه په پاسیدو سره نه ختمیږي. لکه څنگه چې په [متی شئت] سره ددې اختیار د مجلس نه په پاسیدو سره نه ختمیږي. نو ددې نه هم معلومه شوه. چه لفظ د [إذا] د [متی] په معنی کی دي. نو کوم حکم چې د [متی] وی. هم هغه حکم به د [إذا] وی. و د [متی] حکم په مخکښ مسئله کی تیر شوي وو. چه په چوپ کیدو سره دستی طلاق واقع کیږي. داسې نه چې د عمر په آخری برخه وخت کی به واقع کیږي.

وَأَبَى حَنِيفَةَ أَنَّ كَلِمَةَ إِذَا اسْتُعْتِلَ فِي لَشْرَطٍ أَيْضًا أَوْ ابْوَ حَنِيفَةَ دَلِيلٌ دَادِي. چه لفظ د، اذا، په شرط کی هم استعمالولی شی. قَالَ قَابِلُهُمْ: وَأَسْتَعْنِ مَا أَغْنَاكَ رَبُّكَ بِالْفَنَى يوكس اوونیل. بی پرواهي کوه. تر کومه پورې چې غنی اوساتی تالره رب سنا په مالداري سره. وَإِذَا لَمْ يَكُنْ عَصَاةً فَجَبَلٌ. ساو که تاته فقیری اووسپیږي. نو صبر جمیل ختیر کړه. فَإِنْ أَرِيدَ بِهِ الشَّرْطُ نَوْكُهُ په دې سره د شرط اراده اوکړې شی. لَمْ تَطْلُقْ فِي الْحَالِ نَوْفِي الحال به طلاق نه (واقع) کیږي. فَإِنْ أَرِيدَ بِهِ الْوَقْتُ تَطْلُقْ او که په دې سره د وخت اراده اوکړې شی. نو طلاق به (واقع) کیږي. فَلَا تَطْلُقُ بِالشَّكِّ وَالْإِحْتِمَالِ نو د شک او احتمال په وجه به طلاق نه غورځیږي.

هل اللغة ① خصاصة: فقیری، محتاجی ② تجمل: صبر کوه

توضیح - اود امام ابوحنبله د دلیل دا دي. چه لفظ د [إذا] د وخت به سوا د شرط په معنی کی هم استعمالیږي. صاحب د هدایه فرمائی. په استدلال کی شعریش کړي دي. ژباړه ښی دا ده. بی پرواه اوسه ترخو چې سنا رب ته غنی پیدا کړي. نو د مالداري سره. او که په تبندی تنگی راشی. نو صبر جمیل اختیار کړه. په دې شعر کی [إذا] د شرط لپاره دي. ځکه چې [نصك] مجزوم دي که [إذا] شرطیه نه وه نو [نصك] که د [يارب] سره

طایف محکمی کلام سره یوحانی او ای په مېسج کي په کبې جدائی دانه ولی سوله دې آجری (ت طلاق)

وَأَنْفِيسَ أَنْ يَكُونَ الْمُنْصَافُ قَبِيحًا وَ قَبِيحٌ دَادِي جَه كَوْمِ طَلَاقِ زَمَانِي أَنْ تَه مَقْصَدِي مَعَهُ هَمِ وَاقِعِ كِيرِي
نَو دَوَارِهِ مَه وَاقِعِ كِيرِي أَنْ كَانَتْ مَذْخُولًا بِهَا كَه دَا سَخَمِ مَدْخُولِهَا وَفِي وَهُوَ قَوْلُ رَقْدِ عِنْدَ ثَلَاثِهِ أَوْ هَمِ دَا قَوْلِ د
اِمْدَمِ زَفَرِ كَرَمِ دِي لِأَنَّهُ وَجَدَ زَمَانَ لَمْ يَطْلُقْهَا فِيهِ وَأَنْ قُلْ وَهُوَ زَمَانٌ خَكِه دَاسِي زَمَانِهِ أَوْ مَوَدِي شُودِ بِه كَوْمِ كِي
جِي دِه دِي بِنَخِي تَه طَلَاقِ نَه دِي وَرَكِرِي كِرْجِه كِه دِه أَوْ هَمِ زَمَانِهِ دِه قَوْلُهُ أَلَيْسَ طَالِقٌ قَبْلَ أَنْ يَفْرُقَ بَيْنَهُمَا دِه
قَوْلِ أَنْتَ طَالِقٌ وَرَاسِدِي دَدِي نَه جِي دَدِي مَه فَارَعِ شِي

سویج - اودیس تقاضا دا ده چه کوم [طالق مانم اطنش] ته منسوب شوي دي هغه هم واقع شي خوس به دي صورت کي دوي [دوه] صورتونه دي یوهه طلاق چی منسوب شوي وی 'او دوهی به رسته' [آب طالق] دي خودوي [دوه] طلاقونه به په هغه وخت کي واقع کیږي چه سچه مدحول به وی دادم رفرنیسه هم دا قول دي

اولی و امام زفریہ علیہ السلام دلیل دا دی. چه د طلاق و قرح په داسې وخت پورې معنی کړې شوی دی چه هغه د تطبیق په
حالی وی. او هغه موجود شوه اگر چه ډیره کمه ولې نه ده ددی تشخیص : دی چه په [انت طالق] کې ووه
حروف دی. ترڅو چه سری د ف پورې تکلم نه وی کړې طلاق به به واقع کیږي. نو که یو کس د [لام] پورې
تکلم او کړلو. او چپ شو. نو طلاق نه واقع کیږي. اوس په دې مسئله کې چې سری روستود [انت طالق] تلفظ
او کړلو په شپږو حروفو باندې تلفظ کاوه پورې. یعنی په لام باندې د تلفظ کولو ته دومره وخت بیا موندې
شو چه هغه د تطلق نه خالی وو نود شرط د موجود والی د امله د کوم نسبت چې شوې وی هغه هم واقع
شو. وروستی [انت طالق] چو که غیر معنی دې نویو طلاق به به دې واقع شی نو به دې مسئله کې امام
زفریہ علیہ السلام فرمائی چه دوی [دوه] طلاقه واقع کیږي

وَجْهَ الْإِمَامِ حَسَنِ أَنْ زَمَانَ الْيَوْمِ مُسْتَشْنَى عَنْ الْيَمِينِ بِدَلَالَةِ الْحَالِ أَوْ وَجْهَ اسْتِحْسَانِ دَدِهِ چِه د قسم پوره کړه
زمانه د دلالت جال په وجه یمین نه مستثنی ده لِأَنَّ الْيَوْمَ هُوَ الْمَقْصُودُ خُكَّه چي قسم پوره کول د یمین مقصود دی
وَلَا يُمَكِّنُهُ تَحْقِيقُ الْيَوْمِ إِلَّا أَنْ يُجْعَلَ هَذَا الْقَدْرُ مُسْتَشْنَى أَوْ دده لپاره د قسم پوره کاوه متحقق کیدل ممکن نه دی
مگر داچه دومره مقدار مستثنی او گرځولی شی

توبه حجه داستحسان دا ده چه د قسم خوړلونه روسته دومره وخت ده ته ضرور ملاویدل پکړدی چه په هغې کې قسم خوړونکې خپل قسم پوره کړې شی. ځکه چې دقسم نه هم قسم پوره کول مقصود وی. او دا ترهغه وخته پورې ممکن نه وی ترڅوچه دومره وخت مستثنی ناکړې شی. (چه په هغې کې قسم پوره کړې شی ښو) [انت طالق ما لم اطلقك] نه روسته دومره وخت ورکول پکار دی. چه په هغې کېنې د [انت طالق] په اړه حرفوتلفظ اوکړې شی. د [لام] پورې دښپرو حروفود تلفظ وخت معتبر نه دی ځکه چې دا وخت د قسم پوره کاوه لپاره کافی نه دی.

أصله من حلف لا يتكلم هذه الدار او ددي اختلاف اصل هغه سري دي چاچه قسم او خوړلو چه په دي کور کي به نه وسېږي فاشتغل من بالنقلة ماعنيو بيا هم په دغه وخت سامان منقل کاوه کي لگيا شو واغوانه عس ما ياتيك في الايمان ان شاء الله تعالى او ددي مثالونه هم په دي تفصيل سدي کوم به چي په کتب الاعمال کي انشاء الله راشي .

حل الفقة* ① لا یسکن نہ اوسیری ② النقلة کده اورل

دې کورګي نه اوسېرم ښايي هم په شيعه وخت کې د شيعې کړه به جيل ساتل بل ځای ته وړل سي کول ...

بمخلاف مسئله المشبهة به خلاف د مسئلې د مشيت لآنه على اعتبار أنه للوقت لا يخرج الأمر من يد هاخكه به دي اعتبار سره چه (لفظ د ذا) وخت لپاره دي د بنخي د لاسه به اختيار نه اوخي وعلى اعتبار أنه للشرط يخرج او به دي اعتبار چي د شرط لپاره دي. اختيار به د بنخي د لاسه اوخي والأمر صار في يد هاود طلاق معاملته (يقبض) د بنخي په لاس كي ده فلا يخرج بالشك والاحتمال نود شك او احتمال په وجه به نه اوخي

شی نود بنیختی اختیار نه ختمیری بلکه پاته پاتی کیبری لکه څنگه چې په [انت طالق حق شت] کی که [اذا] د وخت لیره اوسې
مجلس نه د پاسیدو باوجود د بنیختی اختیار پاته پاتی کیبری او که لفظ د [اذا] د شرط لپاره
وملې شی نود بنیختی اختیار به د مجلس نه په پاسیدو سره ختم شی.

دې ډول چې د يو احتمال په وجه اختيار د ښځې د لاس نه اوځي. او دېل احتمال په وجه نه اوځي او اختيار
ښځې په لاس کې په يقين سره موجود دې نودشک او احتمال په وجه به نه اوځي. مطلب دا چې اختيار
ښځې د لاس نه نه اوځي. نو دا ددې امله نه دي چه [اذا] د [متى] په معنى کې دي لکه څنگه چې
ماجين پير فرماني بلکه حقيقت دا دي چه د [اذا] په معنى کې چونکه شک پيدا شو او د شک په وړ
ښى خيزنه زائله کيږي نوڅکه هغه اختيار چه د ښځې په لاس کې په يقين سره وو. د شک په وجه نه اوځي
د الخلاف فيما اذا لم تكن له نية التبتة او خلاف په دې صورت کې

الوقت بهر حال كله نه چي د وخت نيت او كړو يقيني الحال نو في الحال به (طلاق) واقع كيږي وگوتوي
لفظ د دوېرو احتمال لري .

۵. صاحب دهدايمه فرمائی چه دامام ابوحنيفه اوصاحبتو پي په مينځ کي دا اختلاف په هغه وخت
دي چه خاوند په خپل کلام کي د څه نيت نه وی کړې خو که هغه د [اذا] په لفظ کي د وخت نيت کړې وی
طلاق به في الحال واقع کيږي او که د شرط نيت نه کړې وی نو طلاق به په آخری عمر کي واقع کيږي
چه چې لفظ د [اذا] د دواړو معانيو احتمال لري.

په [انت طالق ما لم اطلقك انت طالق] ه الفاظو حكم
په ته طلاق والا نه [انتي طالق ما لم اطلقك انت طالق] او كه وي وتيل چه ته طلاق والا نه كوم وخت چي زه ته نه طلاق
ذلك موصولاً به ددي مسئلي مراد دادي چه ده (انت طالق) ددي سره يوځاني او وتيل
يوسري خپلي شخص ته او نه نه ددي سره يوځاني او وتيل

[آنت طالق مالم أطلقك أنت طالق] اودا ورپسې [انت

كتاب الطلاق

التي طالق ثلاثا به كوري كه غير مدخول بها ته اوواني . . . انت طالق ثلاثا تطلق ثلاثا درې طلاقه به واقع كيري ولوكان الوكع بالوصف للثلاث او كه وقوع به وصف سره وي نود ثلاث ذكر به لغو وو وهذا ان الواقعي الحقيقة إنما هو المنعوت المحذوف اودا خكه چې واقع به حقيقت كي هغه موصوف محذوف دي معناه التي طالق تطليقة واحدة على ما مر اودا خكه چې واقع به حقيقت كي هغه موصوف محذوف دي ددي معني ده [انت طالق تطليقة واحدة] لكه څنگه چې په تحقيق سره تير شو واذا كان الواقعي ما كان العدة نقالة او هر كله چې واقع هغه دي د كوم عدد چې نعت دي كان الشك داخل في أصل الإيقاع نو شك به اصل ايقياع كي داخل شو فلا يقهر شي نو هيڅ (طلاق) به نه واقع كيري

هل اللفظ ١ قرن موليتي شو ٢ المنعوت صفتا

تفريع - د شېخينو دليل دادي چه وصف يعني طالق چې كله د عدد سره يوځاني دكر كړي شي (مثلا اوواني چه [انت طالق واحدة يا اثنين يا ثلاثا] نواقع كيدل د طلاق به په عدد سره كيري په صيغه د صفت سره نه نو كه يو كس خپلي غير مدخول بها سخي ته او ونييل چه [انت طالق ثلاثا] نويه دي به درې طلاقه واقع كيري كه طلاق به صيغه د صفت سره واقع كيدل نود [ثلاثا] ذكر به لغو وو او وقوع د طلاق په عدد سره خكه كيري چه واقع كيدونكي په حقيقت كي هغه موصوف دي . كوم چې محذوف دي نو [انت طالق واحدة] معني ده . [انت طالق تطليقة واحدة] او هر كله چې واقع كيدونكي هغه موصوف دي چه عدد ور له وصف دي نويه دي صورت كي په اصل ايقياع طلاق كي شك واقع شو او په اصل ايقياع طلاق كي شك واقع كيدو سره طلاق به واقع كيري . نو ددي امله به دلته طلاق نه واقع كيري .

ته دي زما يا ستا به مرد سره طلاقه شي

القول: أنت طالق مع موتي أو مع موتك فليكن بشي او كه وي ونييل ته طلاق والا نې زما د مرگ نه روسته يا ستا د مرگ نه پس . نو هيڅ شت

تفريع - مسئله كه يو كس او ونييل چې [انت طالق مع موتي] يا [انت طالق مع موتك] نويه اتفاق سره طلاق نه واقع كيري د دليل نه وړاندي دا په ذهن كي واچوي چه كلمه د [مع] دمصدر سره ذكر شي نو دا د روسته به د روسته به معني كيني وي لكه [انت طالق مع بكاحك] يعني [بعد نكاحك]

لأنه أصناف الطلاق إلى حالة منافية له خكه چې طلاق نې داسي حالت اړخ ته منسوب كړي دي كوم چې د طلاق منافي دي لأن مؤنثه ينافي الأنيثه خكه چې د سري مرگ د اهليت منافي دي وموتها ينافي العيلة اود سخي مرگ د محليت د طلاق منافي دي ولا يذمها حالانكه ددي دواړو موجود كيدلو اړتيا دي .

تفريع - دلته [موت] مصدر دي . لفظ د [مع] د روسته به معني كي وي . يعني [انت طالق بعد موتي] يا [انت طالق بعد موتك] نواوس دليل دا دي چه طلاق داسي حالت ته منسوب كړي شوي دي چه هغه حالت د طلاق د حالت نه منفي دي . خكه چې د سري مرگ د اهليت طلاق سره منافي دي . اود بنخي طلاق لپاره د محل جوړولو سره منفي دي . حالانكه د وقوع طلاق لپاره اهليت او محليت دواړه ضروري دي .

د سري د خپلي بنخي دغه ه حصي مالك جوړېدل اوددي به عيش عيش تفريق

واذا ملك الرجل امرأته او كله چې خاوند د خپلي بنخي مالك شو او شفا منتهيا يا ددي د يوې حصي . او ملكك المرأة زوجها او شفا منته يا بنخه د خپل خاوند مالكه شوه يا دده د يوې برخي (مالكه شوه) . وقفت الفرقه نو

حاله ١ شفعن بوجه ٢ الفرقه جداني

كتاب الطلاق

تفريع - مسئله . كه سري د خپلي بنخي د اخستلو يا ور رشت ي هبي ي صدقي په ذريعه مالك شو يا ددي د تفريع مالك جوړ شوي په ذكر شوو وجوهو كي په څه وجه بنخه د خاوند مالكه جوړه شي نويه دواړو څه برخي مالك جوړ شوي به د دواړو په مينځ كي بيلتون واقع كيري يعني نكاح به پورته كيري صورتونو كي به د دواړو په مينځ كي بيلتون واقع كيري يعني نكاح به پورته كيري

لأنما يملكها إذا ملكها بهر حال د بنخي ملك ا حبل خاوند بندي قليلا اجتماع بين المايكية والتوكية نود ملكيت او مسوكيت په منځ كي د اجتماع په وجه تفريع . خكه چې په ملك نكاح او ملك يمين كي منافات دي . ددي تفصيل دا دي . كه بنخه د خاوند مالكه شي نود ملكيت او مملوكيت اجتماع راغله . خكه چې ملك نكاح تقاضا كوي . چه بنخه دي مملوكه وي . او ملك يمين تقاضا كوي چه بنخه دي مالكه وي . اود ملكين اجتماع ناممكن ده . نو خكه به بيلتون واقع كيري

وأما ملكه إذا أود خوند ملك (خپلي) بنخي باندي فلأن ملك النكاح فتوري خكه دي چه من د نكاح ضرورة (ثابت) دي ولا فتور قامة قياسا ملك النكاح اود ملك يمين په موجود كيدلو كي هيڅ اړتيا نشه قينتي النكاح نو (ملك د نكاح) منتفي كيري

تفريع - او كه خاوند د خپلي بنخي مالك جوړ شو نو وجه د فرقت دا ده چه ملك نكاح د اړتيا په وجه بيليري خكه چې هر ملك نكاح اثبات دي په آزاده بنخه باندي او په آزاده بنخه باندي اثبات د ملكيت خلاف قياس دي . او چه كوم شي خلاف قياس ثابت شي . نو هغه د اړتيا په وجه ثبتي نويته شوه چه ملك نكاح د اړتيا په وجه ثبتي نويته شوه . او چه ملك يمين وي . نو څه اړتيا پاتي نشو نو چه ملك يمين ثابت شو نو ملك نكاح زائل شو

ولاشترائها وكه (خوند) (خپله بنخه وينځه) واخسته ثم طلقها لم يقهر شي غيب نې دي نه طلاق ور كړي نو هيڅ به نه واقع كيري لأن الطلاق يستدعي قيام النكاح خكه چې طلاق د قيام نكاح تقاضا كوي ولا بقاء له مع الثاني لا من وجه ولا من كل وجوه اود منافي په موجودگي كي د نكاح لپاره هيڅ بقاء نشته به من وجه اونه من كل وجه

تفريع - او كه خاوند خپله منكوچه واخستله او بيا نې ورته طلاق ور كړلو نو طلاق نه واقع كيري خكه چې طلاق تقاضا كوي د نكاح د پاته كيدو . اود منافي (ملك يمين) د وجود په صورت كي د نكاح لپاره څه بقا نه وي . به من وجه اومن كل وجه . من وجه خو خكه چې په دي اخستي شوي وينزه باندي عدت واجب نه دي كه عدت واجب وو . نو نكاح به من وجه پاته وه . اومن كل وجه خكه نه ده باقي . چه ملك نكاح زائل شو

وكذا إذا ملكته أو شفا منته اوهم دغه ډول كله چې بنخه (دخپل خاوند) مالكه شوه يا دده د يوې برخي لا يقهر الطلاق لیساً قلنا من الشافعية (نو طلاق به نه واقع كيري . د هغه دليل په وجه كوم چې موږ بيان كړو . يعني منافات .

تفريع - او په داسي صورت كي به هم طلاق نه واقع كيري . چه آزاده بنخه دخپل خاوند مالكه شي . به داسي حال كي چې هغه غلام وي يا دهغه د څه برخي مالكه شي . د وړندينی دليل د وجې . يعني د ملكيت و مملوكيت په منځ كي منافات دي .

وقعت فسد برائة الله بقره اود امام محمد عليه السلام نه نقل دي چه واقع كيري لأن العدة واجبة . خكه چې عدت واجب دي تفريع - او امام محمد عليه السلام نه روايت دي چه په دوهم صورت كي (چه بنخه دخپل خاوند مالكه شي) كه خاوند طلاق ور كړلو . نو طلاق واقع كيري دليل دا دي چه په دي صورت كي په بنخه باندي عدت واجب

(١) القول الراجح هو قول الشيخين كذا في الخانية (٢٦٧٢) وفتح القدير (٣٨٢٣) والكدية (٣٨٢٣) ولعبر الرائق (٤٩١٣) نقل عن القول الراجح (٣١٨١) -

کتاب الطلاق

ی حی که به عدت کی من وجه کج بانه وی بر حکه به طلاق واقع کیری
بلافاصله الاول به خلاف د رومی صورت لانه لا یدعیه هک حتی حل و فوهاله خکه چی دلته کی عدت
نشسته تردی حی ددی سره حویه لپاره وطی کول حلال دی

توضیح به خلاف د لومړنی مسیعی بعضی کله چی سری خپله منکوحه وینزه واخستله اوبیا تې ورته طلاق
ورکړلو بوطلاق به واقع کیری خکه چی په دې صورت کی په هغې باندي عدت واجب نه دې هم داوچه
ده چه د هغې د مالک لپاره دا وطی کول حلال دی نو هرکله چی عدت واجب نشو بویکاح من وجه هم بانه
شوه والله اعلم

د عمر معلومې وېرې ته د حل خاوند به د آزادو په تعلق سره طلاق وړ کول

ولو قال ما وکه (خپلې) ښځې ته نی اوونیل **وهی امة لغيره** په داسې حال کی چی هغه د بل کس وېځه ده
انست طلاق ثلثین ماع عتق مولاك ایت ته دوی اوده طلاق والا تې ستا د مولا نالره د آزادولو نه روسته
داعتق مولا هاب نی دا اراده کړله **ملک الروم الرخعة** نو خاوند به رجعت مالک وی

توضیح - صورت د مسیعی دا دې چه یو کس خپلې ښځې ته اوونیل چه هغه د بل چې وینره وی [انست طلاق
نس مع حق مولاك ایاك] ویا مالک اراده کړه نوبه آزادیدو سره په هغې باندي دوی اوده رجعی طلاقه واقع
نول حرم غلیظه نه شیبی

دلته خو خبرې قابل ذکر دی. یو دا چی تعلیق وائی یو خبر په بل شی پورې معلق کول (تړل) کوم چی معلق
کړې شوي وی. هغې ته مشروط وائی. او چه په کوم پورې معلق کړې شوي وی هغې ته شرط وائی او شرط
هغې ته وائی چه بالفعل معدوم وی خود وجود امکان شي وی او حکه هغې پورې متعلق کیدای شی
اودلته په [مع عتق مولاك ایاك] کی دا معنی موجودیبری خکه چی اعتاق د مولى بالفعل معدوم دي البته د
وجود امکان نی شته او حکم یعنی وقوع د طلاق د هغې سره متعلق کیدای هم شی نودلته به عتق شرط وی
و وقوع د طلاق به مشروط وی

لانه عتق انشطلق بالاعتاق أو العتق خکه چی تطليق (طلاق ورکول) د آزادولو یا آزادیدلو باندي معلق کړي
دې لأن اللفظ ينطبع ما خکه چی لفظ دواړو ته گډ دي **والشرط ما يكون مقدرًا على خط الوعد** او شرط هغه وی
کوم چی بالفعل معدوم وی په وجود د امکان سره **والعقير تعلق به** او حکم ددی سره متعلق وی **والمدحور**
هذه الصفة او حکم چی ذکر دی هغه هم مع صفت سره دی **والعتق به انشطلق** و کوم چی معلق کړې شوي
دي هغه تطليق دي

حل الصفة ١) التطليق طلاق قول ٢) الاعتاق آزادول ٣) حضر مکن برديک ٤

توضیح - وجه دا ده چی به عتق پورې تطليق معلق سوي دي په طلاق پورې نه دي خکه چی انسان تصرف به
داسې خبرې نافذ کولې شی چه دهغې خبرې د مالک وی او چه د کوم خبر مالک نه وی نوبه هغې کی دده
تصرف به د کس کسری اواسر د نفس طلاق ورکول مالک دي د طلاق مالک نه دي خکه چی وقوع د
طلاق مری می دي ودا دده په قدرت کی نه دي نود خاوند د ارخه به تطليق معلق وی چی دې نی مالک
دي طلاق به به وی معلق هم دا صورت صاحب دده ایه بیان کړې دي چه په عتق پورې خه معلق شوي
وی هغه نفس دي طلاق به دي

لأن من التعيقات نصير تصرف عند الشرط عند حکه چی به عتق کی قولی تصرف د شرط په وخت
بصفت نی د رومی به سر واداگات انشطلق معق بالاعتاق أو العتق او هرکله چی تعلق عتق دي په اعتاق
باعتق به دي نوبه عتق به عتق به روسته موندلې شی **ثم انشطلق** یو خبره انشطلق به د نفس

کتاب الطلاق

له روسته طلاق موندلې کیری **فَيَكُونُ الطَّلَاقُ مُتَاخِرًا عَنْ الْعِتْقِ** نو طلاق به د عتق نه مرخروی قیص دها
وهی **خَرَقُوا** طلاق به ښځه په داسې حالت کی بیا مومی چه دا حره (آزاده کړې شوي) ده **فَلَا تَحْرُمُ حُرْمَةً غَلِيظَةً**
بِالْبَتَّةِ نودا به په دوي اوده طلاق سره په حرمت غلیظه سره حرامه نه وی

توضیح - خکه چی په تعلیقاتو کی قولی تصرف په هغه وخت کی زموږ په بیز تطليق گرخی چه شرط شي موجود
شی ددې تفصیل دا دي چه کله یو کس په شرط پورې معلق کړلو نودا دا طلاق به د شرط د وجود په وخت
کی تطليق شی. خکه چی زموږ په نیز شرط مانع دعت او مانع د حکم دواړو دي اود مسم شفعی بیز په
نیز شرط صرف مانع د حکم دي. یعنی د شرط د موجودوالی په وخت. لکه چی حویه طلاق ورکړلو اود دې
تکلم نی او کړلو بیا طلاق واقع شو او امام شافعی **رضي الله عنه** فرمائی چه طلاق ورکول خود تکلم به وخت کی
موجود شوي دی اوس د شرط د وجود په وخت کی صرف حکم یعنی وقوع د طلاق موجود شوه اودا مسئله
سره د مالک او ما علیه نه د اصول فقه په کتابونو کی ذکرده. هلته دي اوکتلې شی
ادرم خیز یعنی تطليق په اعتاق یا عتق پورې معلق کول ددې لپاره دي چه لفظ د [مع عتق مولاك] دورو
ته گډ شی.

ددې تفصیل دا دي چه کله یو کس په شرط پورې معلق کړلو نودا دا طلاق به د شرط د وجود په وخت کی
تطليق شی. خکه چی زموږ په نیز شرط مانع دعت او مانع د حکم دواړو دي. اود امام شافعی **رضي الله عنه** په شرط
صرف مانع د حکم دي. یعنی د شرط د موجودوالی په وخت. لکه چی خاوند طلاق ورکړلو اود دې تکلم نی
او کړلو بیا طلاق واقع شو او امام شافعی **رضي الله عنه** فرمائی چه طلاق ورکول خود تکلم به وخت کی موجود سوي
دي اوس د شرط د وجود په وخت کی صرف حکم یعنی وقوع د طلاق موجود شوه. اودا مسئله سره د مالک
او ما علیه نه د اصول فقه په کتابونو کی ذکرده. هلته دي اوکتلې شی
ادرم خیز یعنی تطليق په اعتاق یا عتق پورې معلق کول ددې لپاره دي چه لفظ د [مع عتق مولاك] دواړو
ته گډ شی.

اددي تفصیل نه روسته د دلیل لنډیز دا شوه چه خاوند تطليق معلق کړلو په عتق پورې نوعتق شرط
و تطليق جزاء شوه او چونکه جزاء د شرط پسې روستو راخی. نو خکه به عتق وړاندي وی او تطليق به ددې نه
روسته وی او طلاق د تطليق نه روسته وی. خکه چی طلاق حکم دي د تطليق اود خیز حکم د هغې شی نه
روسته وی نو نتیجه دا شوه. چه طلاق به د آزادی نه روسته واقع کیری. او چونکه اراده ښځه په دوو طلاقو
سره په طلاق غلیظه سره نه طلاقیری. نو خکه دلته خاوند ته د دوو طلاقونه روسته د رجوع کولو حق حاصل
دي

يحيى بن عمار. خه پاته پاتي شو **وهو ان كليمه من القرآن** هغه داچه کلمه د مع د اتصال لپاره ده موږ خوب
ورکړو. فلنا: **قد نكحنا غريمًا في قوله تعالى (فإن من العسر عسرًا إن من العسر عسرًا)** چې کله د تخر لپاره
دکړ کولې شی لکه څنگه چی د الله تعالی قول **(إن من العسر عسرًا)** الآية کی دی بې شکه د سختی نه روسته
اساسی ده **فَنَحَلَ عَلَيْهِ بِذَلِكَ مَا ذَكَرْنَا مِنْ مَعْنَى الشَّرْطِ** (لفظ د مع) په روستنی باندي محمول کولې شی د
هغه دلیل به وجه کوم چی موږ بیان کړو یعنی معنی شرط.

حل الصفة ١) العسر گوانتیا، مشکل ٢) يسر آسانتیا

توضیح - دا عبارت یواشکال دي اشکال دا دي چه څه خبره لاپاته ده خبره دا ده چه عبارت کی کلمه د [مع]
دکړ شوي ده او کلمه د [مع] د اتصال لپاره وی. نو مطلب دا شو چه عتق او طلاق دواړه به په یوځای واقع
اخراب وړاندي نه روسته نه واقع کیری
اعداد می ورکوی لکه دالله تعالی په قول **(فإن من العسر عسرًا)** کی [عسر] مصدر دي په دې وجه د [مع]
د

کتاب الطلاق

معنی د [بعد] ده. یعنی سختې پسې راحت وی. دا معنی صحیح ده. گنسی که داسې نشی نو عسر او یسر دواړه ضدین به په یوځای کې جمع شی. کومه چې محال ده. نو په عبارت کې هم چونکه مع د عسر مصدر سره ذکر شوې دي نوڅکه به د [بعد] په معنی باندې محمول وی.

په صابوري تعلیل د طلاق او تعلیق د مناق

اولئ قال (او که) خاوند خپلې ښځې ته چې د غیر وینځه ده) او وویل: **اِذَا جَاءَهُ هَذَا طَلَقٌ يَنْتَقِلُ** کله چې صبله ورځ راشی. نو ته دوی (دو) طلاق والا نې **وَقَالَ الْمَوْلَى: اِذَا جَاءَهُ هَذَا طَلَقٌ حَرَّةٌ** او مولا او وویل چې کله صاله ورځ راشی. ته آزاده نې **فَجَاءَهُ الْقَدْرَانُ** نو صبله ورځ راغله **لَمْ يَمْلِكْ لَهُ حَتَّى تَنكِحَ زَوْجًا قَبْرًا** نو دا ددې خاوند لپاره حلال نه ده. تردې چې د دوهم خاوند سره نکاح اوکړی **وَعِدَ ثَلَاثَ حَيَضٍ** او ددې عدت درې حیض دی **وَقَدْ اعْتَدَى حَيَضَهُ وَأَبَى يَوْفَهُ** (١) اودا د ابوحنیفه او ابویوسف څخه په نیز دی

تشریح:- صورت د مسئلې دا دی. چې خاوند خپلې ښځې ته اروائی. کومه چې د بل چا وینزه وی. (اذا جاء عند فانت طالق ثین) او مالک ورته اروائی. (اذا جاء غدا فانت حرة) نوچه کله سهار شی. په دې ښځه باندې دوی (دو) مغلظه طلاقونه واقع کیږی. بغیرد حلالي نه دې سره دوباره نکاح کول صحیح نه دی. اوددې عدت به درې حیضه وی. دا د شیخینو مذهب دی

وَقَالَ مُحَمَّدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: نَوَجِبُ لَكَ الرَّجْعَةَ عَلَيْهَا أَوْ إِمَامٌ مُحَمَّدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَرَمَانِي. چې ددې خاوند به د رجعت مالک وی لَأَنْ الزَّوْجَ قَرْنٌ الْإِيقَاعُ بِاعْتِقَابِ الْمَوْلَى خُكْمٌ جِي خاوند (د طلاق) واقع کول د مولا آزادولو سره ملاؤ کړی دی. حَتَّى عِلْقُهُ بِالْمَرْطُ الَّذِي عُلِقَ بِهِ الْمَوْلَى الْعِتْقُ خُكْمٌ جِي ایقاع نې په هغه شرط باندې معلق کړې ده په کوم چې مولا آزادی معلق کړله. **وَأَمَّا يَنْتَقِلُ الْعِتْقُ سَبْعًا عِنْدَ الشَّرْطِ** و معلق د شرط په وخت سب (جوړېږي) معتقد کیږی. **وَالْعِتْقُ يَقَارُونِ الْإِعْتِقَاقَ** او آزادیدل مقارن دی **لَأَنَّهُ عِلْقُهُ أَصْلُهُ الْإِيقَاعُ مَعَ الْفِعْلِ** ځکه چې آزادول د آزادیدلو علت دی او ددې علت دادي چې استطاعت مع الفعل وی **فَيَكُونُ التَّطْلِيقُ مَقَارِنًا لِلْعِتْقِ ضَرْبَةً** نو طلاق ورکول به د عتق مقارن وی **فَتُطْلَقُ بَعْدَ الْعِتْقِ** نود عتق نه روسته به طلاق واقع کیږی **فَصَارَ كَالْمَسْأَلَةِ الْأُولَى** نود مسئله اولی پشان شوه **وَلَمْ يَنْتَقِلْ عِدَّتُهَا بِثَلَاثِ حَيَضٍ** او هم په دې وجه به ددې د عدت اندازه لگولې شی په عین حیض سره

هل اللغة* ١٠ قرن برلې دې مولنستی کړې دې ١١ الايقاع واقع کول ١٢ الاعتاق آزادول

تشریح:- امام محمد بن عبدالله فرماني چې دوی (دو) طلاقه رجعی به واقع کیږی او خاوند ته به د رجعت اختیار وی

په کتاب کې چې دامام محمد بن عبدالله د اړخه کوم دلیل ذکر شوې دي هغه صحیح نه دي لکه چې اوس به معلوم شی. خوږه هم د مصنف په تابعدارۍ کې د هغې وصاحت کوی. د دلیل حاصل د دې چې خاوند د طلاق واقع کیدل د مالک د اعتناق سره یوځای کړل او ذکر نې کړل. نود طلاق واقع کیدل نې په هغه شرط پورې معلق کړل په کوم پورې چې مالک اعتق معلق کړې وو یعنی د صباراتګ وچه څه پورې نې معلق کړې دي هغه به د شرط د وجود په وخت کې سبب ګرځی او منعقد کیږی به او عتق مقارن دې د اعتق سره ځکه چې اعتناق د عتق علت دی اود علت اصل قدرت علی الفعل دی. یعنی د بنده نه د فعل صدور په هغه وخت کې کیږی چې هغه دده په قدرت کې وی. نو معلومه شوه چې ددې فعل قدرت هم علت دي نو ثابته شوه چې علت د فعل نه جلا کیږی نه بلکه فعل سره وی

(١) القول المرجع هو قول الشيخين **كُنَّا كَذَا فِي الْكُفَايَةِ (٢٨٦/٣) وَالْعَنَايَةِ (٢٨٤/٣) وَرَدَّ الْمُحْتَارَ (٤٨٥/٢) وَالْهَنْدِيَّةَ (٢٦٩/١) تَقْلَاعُ الْقَوْلِ الرَّاجِعِ (٣١٩/١).**

کتاب الطلاق

لا صاحب د هدايې فرماني چې چونکه د تطليق او اعتناق دواړو لپاره یو شرط دی نوڅکه به تعلیق مصدر وی دا اعتناق سره. او اعتناق به مقارن وی دعتق اود مقارن. مقارن، مقارن وی. نو تطليق به د عتق مقارن شی او طلاق چونکه د تطليق حکم دی. نوڅکه به طلاق د تطليق نه روسته وی. او تطليق وعتق دواړه مقارن دي نوڅکه به طلاق د عتق نه روسته واقع کیږی نو دا مسئله د وړاندېنې مسئلې پشان شوه لکه څنګه چې هلته دوی (دو) طلاقه د آزادۍ په حالت کې واقع شوی وو نودعه ډول دلته به هم دوی (دو) طلاقه د آزادۍ نه روسته واقع کیږی. او آزاده ښځه په دوو طلاقو سره مغلظه کیږی نه. نو دا هم دلیل نشو. هم دا وجه ده چې شیخین **فَتَمَّ هُم ددې ښځې عدت درې حیضه ګرځوی**

١١ دامام محمد بن عبدالله په دلیل کې [فتطلق بعد العتق] غلط دي ځکه چې لکه څنګه اعتناق د عتق علت دی. دغه ډول تطليق د طلاق علت دی. نو هرکله چې تطليق دعتق مقارن دي نو طلاق به هم د عتق مقارن وی. نو نونوع د طلاق او وقوع د عتق به دواړه په یوځای وی. او نونوع د عتق د رقيت په حالت کې واقع شوی دی. نو نونوع د طلاق به هم د رقيت په حالت کې واقع شوی وی. و د وینزې لپاره دوی (دو) طلاقه حرمت معطله نېتوی نو دامام محمد بن عبدالله د دې دلیل په رتړا کې طلاق رجعی ثابتول نه صحیح کیږی.

لا صاحب دفتح القدیر **فَرَمَانِي** دامام محمد بن عبدالله لپاره دا دلیل ذکر کړې دي چې د مالک قول چې [انت حرة] اود خاوند قول چې [انت طالق ثین] دواړه د سهار په راتلو پورې معلق دی. نو اعتناق او تطليق دواړه به په یوه زمان کې موجود شی. او چونکه [انت حرة] مختصر دی د [انت طالق ثین] په مقابله کې نوبه وجود کې به مختصره [انت حرة] وړاندې وی په غیر مختصر چې [انت طالق ثین] باندې نولکه چې دواړه طلاقونه د آزادیدو نه روسته واقع شول اود آزادۍ نه روسته د دوو طلاقو په واقع کیدو سره حرمت غلیظه نه نېتېږی ددې امله امام محمد بن عبدالله فرماني چې په دې صورت کې به دوی (دو) طلاق رجعی واقع کیږی

وَقَالَتْ أَلَةُ الطَّلَاقِ يَمَّا عُلِقَ بِهِ الْمَوْلَى الْعِتْقُ اود شیخینو **يَمَّا** دلیل دادي چې طلاق نې په هغه شی باندې معلق کړې دي. په کوم چې مولا عتق معلق کړې دي **لَمْ يَمْلِكْ لَهُ حَتَّى يَصَادِقَهَا وَهِيَ أَمَةٌ** یا به عتق دا ښځه بیا مومی په داسې حال کې چې دا وینځه ده **فَكُنَّا الطَّلَاقَ وَالطَّلَقَاتِ حَرَمَانِ الْأَمَةُ حُرْمَةٌ غَلِيظَةٌ** نونوع دغه ډول طلاق او دوی (دو) طلاقونه وینځه په حرمت غلیظه سره حراموی

هل اللغة* ١١ يعادف مقابله کوی ١٢ غليظة سخت

تشریح:- د شیخینو **يَمَّا** دلیل دا دی. چې په کوم څیز پورې مالک عتق معلق کړلو هم به هغه څیز پورې خاوند طلاق معلق کړې دي. او عتق د وینزیت په حالت کې وقع کیږی. نو طلاق به هم د وینزیت په حالت کې واقع کیږی. اود دوی (دو) طلاقه د وینزې لپاره حرمت غلیظه ثابتوی نوڅکه به په دې مسئله کې د وینزې لپاره دوی (دو) طلاقه غلیظه ثابت شی.

بِخِلَافِ الْمَسْأَلَةِ الْأُولَى. په خلاف د رومې مسئلې **لَأَنَّهُ عُلِقَ التَّطْلِيقُ بِاعْتِقَابِ الْمَوْلَى** ځکه چې تطليق د مولا په اعتناق باندې معلق کړې دي **فَيَمَّةُ الطَّلَاقِ بَعْدَ الْعِتْقِ قَرْنَانَا** نو طلاق به دعتق نه روسته واقع کیږی هم په هغه تفصیل باندې کوم چې موږ ثابت کړې دي.

تشریح:- په خلاف د لومړنۍ مسئلې. ځکه چې په هغې کې تطليق د مالک په اعتناق پورې معلق کړې شوې وو نولکه اعتناق شرط او تطليق جزاء شوه اوجزاء د شرط نه روسته واقع کیږی نو طلاق به د عتق نه روسته واقع کیږی.

بِخِلَافِ الْعِدَّةِ فِي خِلَافِ د عدت **لَأَنَّهُ يُؤَخَّرُ فِيهَا بِالْإِحْتِيَاظِ** ځکه چې په عدت کې احتیاط کولای شی **وَكُنَّا حُرْمَةً غَلِيظَةً يُؤَخَّرُ فِيهَا بِالْإِحْتِيَاظِ** او حرمت غلیظه په دې کې هم احتیاط اختیارولې شی

کتاب الطلاق

توضیح - به خلاف دعدت خکه چپ به عدت کی به احتیاط باندی عمل کولی شی او احتیاط د دریو حیضو په واجب کولو کی دی د دوو حیضونو په واجب کولو کی نه دی او به حرمت غلیظه کی هم د احتیاط تقضا دا ده چه نسخه به دوو طلاکو سره مغلظه شی

وَلَا وَجْهَ إِلَى مَا قَالُوا وَجْهَ نَشْتَه کوم چی امام محمد رحمه الله او فرمائیل **لَأَنَّ الْعِتْقَ تَوْكَانَ يُقَارِنُ الْإِعْتِقَ** خکه که عتق مقارن دی د اعتاق **لَأَنَّهُ عَلَيْهِ خُكُهُ** چی اعتاق د عتق علت دی **فَالطَّلَاقُ يُقَارِنُ التَّطْلُقَ** نو طلاق د تطلق مقارن دی **لَأَنَّهُ عَلَيْهِ قِيَمَتَانِ** خکه چی تطلیق د طلاق علت دی نو دواړه به مقارن وی

توضیح - د امام محمد رحمه الله د دلیل خواب ورکوی او فرمائی. که عتق مقارن دی د اعتاق، خکه چی اعتاق د عتق علت دی نو طلاق مقارن دی د تطلیق سره خکه چی تطلیق د طلاق علت دی نو به طلاق او عتق دواړو کی به اتصال وی والله اعلم بالصواب

به اشاره باندی طلاق ورکول

فصل: فی تشبیه الطلاق (دا) فصل د طلاق تشبیه ورکاوه او ددی د وصف بیانولو (په بیان کی) دی **قَالَ لَا مَرَاتِبَ - أَلَيْسَ طَائِقٌ هَكَذَا** او کوم سری چی خپلې منکوحې ته او وئیل ته دومره طلاق والا نی **بِإِلْمَامِهَا أَلَيْسَ تَوَلُّوهُ مَطْلُوبٌ فَبَيَّنَّا ثَلَاثًا** اشاره کوی بته (مته) گوته، د شهادت (مسواکه) گوته او په مخنی گوته سره، نو دا درې (طلاقونه) دی

توضیح - که یوکس خپلې بیخې ته او وئیل چه **أَلَيْسَ طَائِقٌ هَكَذَا** او به بته (مته)، مسواکه او مینخی گوته نی اشاره او کرله نویه دی صورت کی به درې طلاقه واقع کیږی

لَأَنَّ الْإِشَارَةَ بِالْأَصَابِعِ تُفِيدُ الْعِلْمَ بِالْعَدَّةِ چی په گوته سره اشاره په عامه توگه باندی د عددو شمیر سرنډلو فنده ورکوی **إِذَا افْتَرَقَتْ بِالْعَدَّةِ النَّبِيَّ كَلِمَةً** چی اشاره عدد مبهم سره متصل وی **قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ (الشَّهْرُ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا)** (نی کرسم رحمه الله فرمائی، میاشت دومره ده، او دومره ده، او دومره ده الحديث

هل السنة ① الاصابع جمع د اصبع گوته

توضیح - دلیل دا دی چه کله اشاره د مبهم عدد سره متصل شی، نویه عادت کی اشاره په عدد د علم فنده ورکوی اود عدد پېژنگلو لپره په گوته باندی اشاره کافی ده. ددی تنیدد هغه حدیث نه هم کیږی چه یوخل سی رحمه الله ددی لپاره چی میاشت د یوکم دیر شو ورځو ده داسې او فرمائیل **الشَّهْرُ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا** په اولسو دوو صورتونو کی نی د لاسونو په ټولو گوته سره اشاره او کرله، او به آخری صورت کی نی دیولاس به (مته) گوته بنده کرله.

وَأَنَّ أَشَارَ بِوَاحِدَةٍ قَبْلَ وَاحِدَةٍ أَوْ كَلِمَةٍ أَشَارَ نِي أَشَارَ بِوَاحِدَةٍ قَبْلَ ثَمَانٍ اشاره نی او کرله په یوه (گوته سره) نو یو (طلاق) دی **وَأَنَّ أَشَارَ بِثَمَانٍ قَبْلَ ثَمَانٍ** اشاره نی او کرله په دوی (دو) (گوته) سره نو دوی (دوا) (طلاقه) دی د هغه دلیل په وجه کوم چی موږ ذکر کړو **وَالْإِشَارَةُ تَعْمُرُ بِالشُّرُوعِ مِمَّا أَوْ أَشَارَ بِهِ كَلَاؤُ غُوتُو سره واقع کیږی**

توضیح - په مسئله کی څه مشکل نشته

وَقِيلَ إِذَا أَشَارَ بِظُهُرِهَا وَنِيلَى شَيْءًا اشاره او کرله د گوته په ش سره **فَيَا لِمَنْ مَوْتُهَا** به بندو گوته سره (اشاره واقع) وی **وَأَزَادَ أَنَّ تَعْمُرَ الْإِشَارَةَ بِالشُّرُوعِ مِمَّا أَوْ أَشَارَ بِهِ كَلَاؤُ غُوتُو سره واقع شوه** **فَلَوْ كَوَى الْإِشَارَةَ بِالْمَعْمُومَتَيْنِ** نو که د نیت اشاره نی او کرله په دوی (دوا) بندو (گوته) سره **يَصْدَقُ دِيَانَةُ لِقَاءِ نَوَ**

(۱) من حدیث ابن عمر رضی الله عنهما أخرجه البخاری فی الصوم باب ۱۱ ومسلم فی الصیام رقم ۱۶ وأبو داود فی الصوم باب ۴

کتاب الطلاق

دیانة به تصدیق کولی شی قصا، (به تصدیق) به کیږی **وَكَلَّمَ الْإِمَامَ الْكَلْبَ وَأَمَرَ دَعَا دَوْلَ تصدیق به کولی شی) کله چی نیت د اشارې او کرې په اورغوی (تلی) سره **خَسَّ يَتَقَرَّرُ الْأُولَى لِقَاءَ دِيَانَتِهِ** چی واقع کیږی به په اولنی (صورت) کی دوی (دوا) (طلاقه) دیانة **وَفِي الشَّاهِدِ وَاحِدَةً** به دوهم (صورت) کی یو (طلاق) **لَأَنَّهُ يَتِمُّ بِكَ تَعْلِيلَ الظَّاهِرِ** خکه چی هغه ددی احتمال لری خود ظاهر خلاف دی**

هل السنة ① ظهور جمع د ظهور شا ② الكف ورغوی ③ المسمومتين تشبه د مسمومة ورغوی شوی
توضیح - بعضی حضراتو فرمائیل دی. که د گوته په شانی اشاره او کرله نو د طلاق په شمار کی به سدی گوته معتبر وی فرمائی. چه په کوم صورت کی نی کهلواؤ درې گوته بندې شاره او کرله نو که په دې صورت کی نی د دوو بندو گوته د ورغوی نیت کیږی وی نو دیانة نی تصدیق کولی شی خو قصه به نشی کولی نویه اولنی صورت کی به دیانة دوی (دوا) واقع کیږی خکه چی کلام به بندو گوته او به ورغوی د اشارې کوه احتمال لری. خو چونکه خلاف ظاهر دی اودا وړاندی تیر شوی دی که کلام د ظاهر خلاف وی یوهغه به دینتاً معشروی اوقضاء به معتبر نه وی

وَلَوْ لَعَزَلُ هَكَذَا تَعْمُرَ وَاحِدَةً أَوْ كَلِمَةً هکذا، (دومره) نی او نه وئیل نو یو به واقع کیږی **لَأَنَّهُ لَمْ يَتَقَرَّرْ بِالْعَدَّةِ الْمُبْهِمِ** خکه چی عدد مبهم سره متصل نه دی **فَبَيَّنَّا الْإِعْتِقَ يَقُولُهُ: أَلَيْسَ طَائِقٌ** نو دده د قول، انت طالق، اعتبار په پاتې شو

توضیح - او که د **أَلَيْسَ طَائِقٌ** نه روسته نی **هَكَذَا** اونه وئیل، او به درې گوته سره اشاره موجود وه نو صرف یو طلاق به واقع کیږی. خکه چی اشاره د عدد مبهم سره متصل نشوه نو صرف د **أَلَيْسَ طَائِقٌ** اعتبار به کولی شی. او به دې رحمه الله به صرف یو رجعی طلاق واقع کیدای شی نو خکه مونږ وایو چه په دې صورت کی صرف یو طلاق واقع کیږی.

طلاق به شدت یا زیادت سره موصوف کول

وَأَزَادَ وَصَفَ الطَّلَاقَ بِمَنْزِلَةِ الشَّيْءِ أَوْ الْإِشَارَةِ كَمَا بَيَّنَّا او کله نی چی طلاق په وصف زیدد او شدت سره متصف کړو نو بائن به وی **مِثْلَ أَنْ يَقُولَ: أَلَيْسَ طَائِقٌ بَابًا أَوْ الْبَيْتَ مِثْلًا وَي وَئِيل [أَلَيْسَ طَائِقٌ بَابًا، يَا الْبَيْتَ]**

توضیح - ① مسئله که طلاق د شدت یا زیادت په صفت سره متصف کړی. مثلاً چی او وائی. **أَلَيْسَ طَائِقٌ بَابًا** یا **أَلَيْسَ طَائِقٌ الْبَيْتَ** نویه دی صورت کی به طلاق بائن واقع کیږی

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رحمه الله: يَقَعُ رَجْعًا إِذَا كَانَ بَعْدَ الدُّخُولِ بیا او امام شافعی رحمه الله فرمائی چه رجعی به واقع کیږی کله چی د دخول نه روسته وی **لَأَنَّ الطَّلَاقَ شُرْعٌ مَقْبُولٌ لِلرَّجْعَةِ** خکه چی طلاق په داسې حال کی مشروع شوی دی چه ددی نه روسته رجعت وی **فَكَانَ وَصْفُهُ بِالْبَيِّنَةِ خِلَافَ الشُّرُوعِ** قیلو نو دده د بینونت وصف به خلاف مشروع وی نو لغو به وی **كَمَا إِذَا قَالَ: أَلَيْسَ طَائِقٌ عَلَى أَنْ لَا رَجْعَةَ لِي عَلَيْكَ** کله چی او وائی چه تانه طلاق دی په دې شرط چی ما ته به تا باندی (حق) د رجعت نشته

هل السنة ① معقباً روستو ② البينة جدا والي

توضیح - امام شافعی رحمه الله فرمائی. چه که د دخول نه روسته وی. نو طلاق رجعی واقع کیږی. رحمه الله امام شافعی رحمه الله دلیل دا دی. چه صریحی طلاق په داسې حال کی مشروع شوی دی چه واقعی نه روسته رجعت وی. نو صریحی طلاق د بینونت په صفت باندی موصوف کول د شریعت خلاف توصیف دی نو لغو کولی به شی. نو د امام شافعی رحمه الله په نیزدا وصف لغو دی اودا داسې شوه لکه چی یوکس خپلې بیخې ته او وائی. **أَلَيْسَ طَائِقٌ عَلَى أَنْ لَا رَجْعَةَ لِي عَلَيْكَ** نو لکه څنگه چی په دې صورت کی طلاق رجعی واقع کیږی

دده دې قول لره څه اعتبار نشته. چه لارجه (نودغه ډول په [انت طالق بسان] کي به هم طلاق رجعی واقع کیږي

وَلَمَّا أَتَتْهُ رَجْعَتُهُ فَبَيِّنَةُ لَفْظٍ أَوْ زَمْرٍ دَلِيلٌ دَادِي. چه طلاق نې موصوف کرو. هغه وصف سره. د کوم چې لفظ د طلاق احتمال لري. اَلَا تَرَى أَنَّ الْبَيِّنَةَ قَبْلَ الدُّخُولِ هِيَ وَتَعْدُ الْبَيِّنَةُ غَضْلٌ بِهَآ يَا نَهْ گوري. چه بينونت د دخول نه وړاندې اود عدت نه روسته په لفظ د تطليق سره حاصلېږي. فَهَؤُلَاءِ هَذَا الْوَصْفُ لِقَبُولِ أَحَدِ الْمُتَعَلِّقِينَ نودا وصف به په دوي (دوه) احتمالاتو کي د يو متعين کاوه لپاره وي

ترجمه: - زموږ دليل دادي چه طالق داسې شي سره متصف شوي دي. چه ددې لفظ د طلاق احتمال لري. حاصل ددې چه په [انت طالق] کي د بينونت احتمال موجود دي. لکه تاسو غور اوکړئ. که د دخول نه وړاندې صریحی طلاق ورکړي شو. نو طلاق بائن واقع کیږي. دغه ډول که د دخول نه روسته طلاق ورکړي شو. نو د عدت نه روسته به په دې لفظ سره بينونت حاصلېږي. که لفظ د طلاق د بانه کيدلو احتمال نه لرلو. نو په دې سره به بينونت نه حاصليدلو. نودا وصف بائن يا وصف البته دوي (دوه) احتمالاتو کي يو متعين کول دي.

وَمَسْأَلَةُ الرَّجْعَةِ مَتْنٌ وَاحِدٌ بَابُهُ أَوْ رَجَعْتَ مَسْئَلَةً تَسْلِمُ نَهْ دِه إِذَا لَمْ تَكُنْ لَهُ نِيَّةٌ أَوْ تَوَيَّ الْقَتْلَ نَوْكَةً هِيغ نيت نې اونکرو. ياد دوي (دوه) نيت نې اوکړو. اَمَّا إِذَا تَوَيَّ الْقَتْلَ لَيْسَ مَرْمِزٌ قَبْلَ اَوْكِه د دريو نيت نې کړي وي نو دري به واقع کیږي لکه څنگه چې تير شوي دي نه وړاندې

ترجمه: - [و مسئله الرجعة] سره د امام شافعي رحمه الله جواب دي. حاصل د خواب دادي. چه ددوي دا ونيل چې [انت طالق علي ان لا رجعة لي عليك] سره طلاق رجعی واقع کیږي. دا موږ نه منو. بلکه که خاوند هيغ نيت اونکرو يا نې د دوو نيت اوکړو. نو په دې کلام سره به يو بائن واقع کیږي اوکړه د دريونيت نې کړي دي. نو دري طلاقونه به واقع کیږي. دليل د باب ايقاع الطلاق لاندې تير شوي دي.

وَلَوْ غَضَى يَقُولُهُ: أَلَيْسَ طَالِقٌ وَاحِدَةً أَوْ كَقَصْدٍ كَرِي نِي وَيَ قَوْلٍ خِيْلَهُ سَرَهُ جِي تَهْ دِي طَلَاقُهُ نِي پَهْ بُو طَلَاقُ سَرَهُ وَقَوْلُهُ بَابُ أَوْ الْبَيِّنَةُ أُخْرَى أَوْ كَهْ پَهْ بَائِنَ يَ الْبَيِّنَةُ سَرَهُ نِي د دوي (دوه) نيت اوکړو. فَهَؤُلَاءِ هَذَا الْوَصْفُ لِقَبُولِ أَحَدِ الْمُتَعَلِّقِينَ نودا بانه به واقع کیږي. لِأَنَّ هَذَا الْوَصْفَ يَصْلُحُ لِإِتِّدَاءِ الرِّبَاعِ څخه چې دا وصف په ابتداء کي د طلاق واقع کاوه صلاحيت لري.

ترجمه: - علامه مرغيناني رحمه الله فرماني چه په [انت طالق بائن] يا [البينه] کي که په. انت طالق، سره نې د يو طلاق اراده کړي وي. اود بائن يا البته سره د دويم، نو دوي (دوه) طلاقه بائن به واقع کیږي. دليل دادي چه لفظ د بائن او البته سره ابتداء طلاق واقع کيدای شي. لکه که يوکس خپل ښځې ته، انت بائن، اوونيل اود طلاق نيت نې اوکړو نو طلاق به واقع کیږي. نو دغه ډول دلته کي هم بائن سره دوهم طلاق مراد اخستل صحیح دی او چونکه طلاق ثانيه بانه دې په دې وجه به اولی هم بانه وي. ځکه چې په يوه ښځه کي رجعی او بانه دواړه نشي جمع کيدې.

د فحش په لفظ سره د طلاق وړکول

وَكَيْدًا إِذَا قَالَ: أَلَيْسَ طَالِقٌ فَحْشٌ الطَّلَاقُ. او هم دغه ډول (طلاق بائن به واقع کیږي) کله چې اوواني. [انت طالق فحش الطلاق] لِأَنَّهُ أَمَّا يَوْصَفُ بِهَذَا الْوَصْفِ بِأَعْيُنٍ أُخْرَى څخه چې طلاق په دې وصف سره متصف کړي شوي دي ددې د اثر په اعتبار سره وَهُوَ الْبَيِّنَةُ فِي الْحَالِ فَصَارَ كَقَوْلِهِ بَابُ أَوْ هغه اثر في الحال بيسونت دي. نو داسې شوه لکه دده قول بائن وَاخْبَثَ الطَّلَاقُ أَوْ سَوَاءٌ إِذَا دُكِرْنَا اَوْ هَمْ دغه ډول (به طلاق واقع کیږي) کله (اوواني)، اخبث الطلاق، يا، اسوء الطلاق، د هغه دليل په وجه کوم چې موږ ذکر کړي دي

ترجمه: - [انت طالق فحش الطلاق] په څلورو وارو احکامو کي په [انت طالق بائن] باندې معصوف دي يعنی که نيت نې نه وي کړي. يا نې د دوو نيت کړي وي نو يو طلاق بائن به واقع کیږي اوکړه د دريو نيت نې کړي وي نو دري به واقع کیږي. اوکړه په [انت طالق] سره نې د يو طلاق نيت کړي وي اوپه [فحش الطلاق] نې د دوهم طلاق نيت کړي وي. نودوي (دوه) طلاق بائن به واقع کیږي. هم دا حکم د [فحش الطلاق] او [اسوء الطلاق] هم دي. په دې اوصافو سره د طلاق بائن واقع کيدو وجه دا ده چه طلاق په دې وصف سره متصف شوي دي. ددې د اثر په اعتبار سره، او هغه اثر في الحال د بينونت کيدل پکار دی. نودا د بائن پشان شو

وَكَيْدًا إِذَا قَالَ: طَلَاقُ الشَّيْطَانِ أَوْ طَلَاقُ الْبَيْدَةِ. او هم دغه ډول کله چې اوواني. طلاق الشيطان، يا، طلاق البيدة لِأَنَّ الرَّجْعِي هُوَ الشَّيْءُ څخه چې رجعی خو سنت دي فَهَؤُلَاءِ هَذَا الْوَصْفُ لِقَبُولِ أَحَدِ الْمُتَعَلِّقِينَ بَابُ أَوْ نودا بدعت او طلاق الشيطان به بائن وي

ترجمه: دغه ډول که يوکس خپلې ښځې ته اوونيل. چه [انت طالق طلاق الشيطان يا طلاق البيدة] نويه دي صورت کي به هم يو طلاق بائن واقع کیږي. دليل دا دي. چه طلاق رجعی خو طلاق سنت دي نو طلاق بدعی او طلاق شيطان به طلاق بائن وي.

دهدا په عبارت کي معمولی غوندي تساهل دي. هغه دا چې رجعی مطلقاً طلاق سنی نه دي. بلکه عام دي. ددې امله که يوکس په حالت دحيض کي په صریحی لفظ (د طلاق) سره طلاق ورکړلو نودا به رجعی وي خو سنی نه. نو معلومه شوه. چه دا ضروري نه ده. چه رجعی وي نو سنی هم وي.

وَعَنْ أَبِي يُونُسَ فِي قَوْلِهِ: أَلَيْسَ طَالِقٌ لِلْبَيْدَةِ أَنَّهُ لَا يَكُونُ بَابًا إِلَّا بِالنِّيَّةِ أَوْ أَبُو يُونُسَ رَوَى عَنْ رُوَيْتٍ دِي. چه دده قول، انت طالق للبيدة، کي به دا نه بائن کیږي. خو په نيت سره لِأَنَّ الْبَيْدَةَ قَدْ تَكُونُ مِنْ حَيْثُ الرِّبَاعِ غُرْفِي حَالِيه حَيْضٌ څخه چې بدعت کله په دې حیثيت سره وي. چه دا په حالت د حيض کي واقع کړي شوي دي فَلَا بُدَّ مِنَ النِّيَّةِ نيت ضروري دي

ترجمه: - د امام ابو یوسف رحمه الله نه روایت دي. که يوکس خپلې ښځې ته اوونيل. [انت طالق لبيدة] نود بيسونت د نيت کولونه بغيره طلاق بائن نه واقع کیږي. ځکه چې طلاق بدعی کله د بينونت د مله واقع کیږي اوکله په حالت د حيض کي د طلاق ورکولو په وجه واقع کیږي نو ځکه د بينونت متعين کوه لپاره بېست ضروري دي.

وَعَنْ مُحَمَّدٍ رَوَى عَنْ أَبِي يُونُسَ رَوَى عَنْ رُوَيْتٍ دِي. چه دده قول، انت طالق للبيدة يا طلاق الشيطان] نو رجعی به وي لِأَنَّ هَذَا الْوَصْفَ قَدْ يَتَعَلَّقُ بِالطَّلَاقِ فِي حَالِيهِ حَيْضٌ څخه چې کله دا وصف متحقق کیږي. په حالت د حيض کي. په طلاق سره فَلَا تَقْبَلُ الْبَيِّنَةُ بِالنِّيَّةِ نود شک په وجه به بينونت نه ثابتېږي.

ترجمه: - د امام محمد رحمه الله نه روایت دي. که ښځې ته نې اوونيل. چه [انت طالق لبيدة يا انت طالق طلاق الشيطان] نويه دي سره طلاق رجعی واقع کیږي. ځکه چې دا وصف کله د حيض په حالت کي طلاق ورکولو کي هم متحقق کیږي. نود شک د امله بينونت نه ثابتېږي.

د غريبان طلاق وړکولو حکم

(القول الرابع هو قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في رد المحتار (٤٨٧٢) والغاية (٢١٤١٢) والهندي (٣٧٢١١) نقلًا عن القول الرابع (٣٧١١١))

اوکه په داسې وصف سره طلاق موصوف کړې شی چه په هغې باندې طلاق موصوف کيدې شي سره
دوی (دوه) صورتونه دی یا به د زیادت فائده ورکوی او یا به نه ورکوی که د زیادت فائده نه ورکوي
دې صورت کي به هم طلاق رجعی واقع کیږي مثلاً [انت طالق احسن الطلاق یا اجمال الطلاق یا کسر الطلاق]
یا افضل الطلاق

او که مفید د زیادت نه وی ① نویه داسې صورت کښي د امام ابوحنیفه رحمته په نیز چه طلاق نه کله
داسې شی سره تشبیه ورکړې شی نو طلاق بائن به واقع کیږي چه مشبه به هر څیز وی که لفظ د عظم
تشبیه کي موجود وی او که نه وی دلیل وړاندې تېر شوي دي چه مطلق زیادت د زیاتو وصف نقص کوي
وَعَنْدَ أَبِي يُوسُفَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنْ دَكَرَ الْعَظَمَ يَكُونُ بَائِنًا وَالْأَمْلَاءُ شَيْءٌ كَانَ الْمَثَبَةُ بِهِ. اود ابو یوسف رحمته په لفظ د عظم
لفظ د عظم ذکر دې نوبان به وی گنی نه به وی. مشبه به که هر څه وی لَأَنَّ التَّشْبِيهَ قَدْ يَكُونُ فِي التَّوَجُّهِ
عَلَى التَّجْرِيدِ خُكْمٌ فِي تَشْبِيهِ كُلِّ شَيْءٍ بِشَيْءٍ كَمَا فِي هَذِهِ الْكَلِمَةِ وَهِيَ الْكَلِمَةُ لَمْ يَكُنْ فِيهَا تَوْجُّهُ
لِأَحَدٍ لِهَذَا سَبَبٌ فِي تَعْلِيلِهَا بِمَعْنَى نَهْ خَالِي وَی أَمَّا دَكَرَ الْعَظَمَ فَلَمْ يَكُنْ فِيهَا تَوْجُّهُ

حل اللفظة ① العظم عظم، لوني والي ② التجريد خالی والي
تفريع - او امام ابو یوسف رحمته فرماني. که لفظ د عظیم په مشبه به کي ذکر وی. نو طلاق بائن به واقع کیږي
او که نه وی. نو طلاق رجعی. که مشبه به هر څه وی. ځکه چې تشبیه کله د عظم د معنی نه حال دی
اوصرف په یو والی کي وی. اولفظ د عظیم خویقینی ده. چه د زیادت معنی پیدا کوي.
وَعَنْدَ زُفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنْ كَانَ الْمَثَبَةُ بِهِ مِمَّا يُوصَفُ بِالْعَظَمِ عِنْدَ النَّاسِ اود امام زفر رحمته په نیز که مشبه به په هغه
واقع کیږي. گنی دا رجعی دي
تفريع - او امام زفر رحمته فرماني. که مشبه به داسې څیز وی. چه هغه د خلکو په نیز عظیم گنلې شي بويه د
صورت کي به بائن واقع کیږي گنی رجعی به واقع کیږي. که لفظ د عظیم ذکر وی او که نه وی
وَقِيلَ لِمَنْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَعَ أَبِي حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اَوْ وَنِيلَى شَوْي دِي. چه امام محمد رحمته د ابوحنیفه رحمته سره دې وقیل متالی
په دې قول. مثل راس الابره... الخ، کي ښکاره کیږي مِثْلَ عَظْمِ رَأْسِ الْإِبْرَةِ یعنی دستې د سر د غټ والی به
مثل. ومِثْلَ الْجَبَلِ مِثْلَ عَظْمِ الْجَبَلِ اود غره په مثل د غر د غټ والی په مثل.
حل اللفظة ① راس سر ② الابره د گنرلوستن

تفريع - دامام محمد رحمته قول مضطرب دي. دامام ابوحنیفه رحمته سره هم کيدای شي. اود امام ابو یوسف رحمته
سره هم.
لَا دَدِي اخْتِلَافٌ ثَمَرَهُ بَهْ پَهْ لَانْدِيْنِي مِثَالُونُو كِي ښکاره کیږي ① [انت طالق مثل راس الابره] په دې مثال کي د
امام ابوحنیفه رحمته په نیز طلاق بائن واقع کیږي. اود امام ابو یوسف او امام زفر رحمته په نیز طلاق رجعی واقع
کیږي ② او [انت طالق مثل عظم راس الابره] په دې کي دامام ابوحنیفه او امام ابو یوسف رحمته په نیز طلاق بائن
واقع کیږي. اود امام زفر رحمته په نیز طلاق رجعی واقع کیږي ③ او په [انت طالق مثل الجبل] په دې کي دامام
ابوحنیفه او امام زفر رحمته په نیز طلاق بائن واقع کیږي. اود امام ابو یوسف رحمته په نیز طلاق رجعی واقع کیږي.
په به وجه اود امام ابو یوسف رحمته په نیز د درې وارو په نیز طلاق بائن واقع کیږي. دامام ابوحنیفه رحمته په
لږ په نظر کي غر لوني وی. والله اعلم بالصواب

لَا دَدِي اخْتِلَافٌ ثَمَرَهُ بَهْ پَهْ لَانْدِيْنِي مِثَالُونُو كِي ښکاره کیږي ① [انت طالق مثل راس الابره] په دې مثال کي د
امام ابوحنیفه رحمته په نیز طلاق بائن واقع کیږي. اود امام ابو یوسف او امام زفر رحمته په نیز طلاق رجعی واقع
کیږي ② او [انت طالق مثل عظم راس الابره] په دې کي دامام ابوحنیفه او امام ابو یوسف رحمته په نیز طلاق بائن
واقع کیږي. اود امام زفر رحمته په نیز طلاق رجعی واقع کیږي ③ او په [انت طالق مثل الجبل] په دې کي دامام
ابوحنیفه او امام زفر رحمته په نیز طلاق بائن واقع کیږي. اود امام ابو یوسف رحمته په نیز طلاق رجعی واقع کیږي.
په به وجه اود امام ابو یوسف رحمته په نیز د درې وارو په نیز طلاق بائن واقع کیږي. دامام ابوحنیفه رحمته په
لږ په نظر کي غر لوني وی. والله اعلم بالصواب

په شدت، عرصت او طول به صفاتو سره طلاق ورکول

وَلَوْ قَالَ: أَنْتَ طَالِقٌ تَطْلِقُهُ شَدِيدَةً أَوْ طَوِيلَةً أَوْ عَرِضَةً أَوْ طَوِيلَةً أَوْ كَوْنِي وَنَيْلٍ. انت طالق تعديفة شديدة. یا تعديفة عريضة
یا تعديفة طويلة ① (واحدة باية) ② نودا یو بانه ده لَأَنَّ مَا لَا يُمْكِنُ تَدَارُكُهُ يَنْفَتِدُ عَنْهُ وَهُوَ الْبَائِنُ ځکه هغه
طلاق چې ددې تدارک (راگرځول) ممکن نه وي په خاوند به سخت وی او هغه بش دې وقایعت تدارک
بمقال: لِهَذَا الْأَمْرَ طَوِيلٌ وَعَرِضٌ اود کوم تدارک چې مشکل وی هغې ته ونيلي شي چه ددې کي اوردواي
اوپلنوالي دي. (یعنی گران دي)

حل اللفظة ① شديدة سخت ② عريضة پلن ③ طويلة اوږد ④ يممع گران وی ⑤ تدارک راندې کول
تفريع - صورت د مستني دا دي. که طلاق نې د شديد یا عريض یا طويل د وصف سره ذکر کړل بويه دي
باندې طلاق بائن واقع کیږي. ددې دلیل دا دي چه په خاوند باندې هغه طلاق سخت وگړل وی په کوه کي
چې تدارک، رجعت وغیره ممکن نه وي او ښکاره ده چې دا خبره په طلاق بش سره حاصلیدی شي
ددې امله په دي کلماتو سره د طلاق بائن حکم لگولې شي او گران کړ چې تدارک نې ممکن نه وي د هغې
په اړه کي ونيلي شي چه دا کار ډیر اوږد او پلن دی

وَعَنْ أَبِي يُوسُفَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ يَقَعُ بَيْنَهُمَا رَجْعَةٌ اود ابو یوسف رحمته به روایت دي چه په دې فاطمه سره طلاق رجعی واقع
کیږي لَأَنَّ هَذَا الْوَصْفَ لَا يَلِيْقُ بِهِ قَوْلُهُ خُكْمٌ فِي تَشْبِيهِ كُلِّ شَيْءٍ بِشَيْءٍ كَمَا فِي هَذِهِ الْكَلِمَةِ وَهِيَ الْكَلِمَةُ لَمْ يَكُنْ فِيهَا تَوْجُّهُ
لِأَحَدٍ لِهَذَا سَبَبٌ فِي تَعْلِيلِهَا بِمَعْنَى نَهْ خَالِي وَی أَمَّا دَكَرَ الْعَظَمَ فَلَمْ يَكُنْ فِيهَا تَوْجُّهُ
هَذِهِ الْقَوْلُ او که په دې ټولو صورتونو کي نې د دریو نیت او کړو هَمَّتْ يَتَوَعَّلُ لِيَتَوَعَّلُو دده نیت به صحیح
وی. د بینونت منقسم کیدلو په علی مَأْمَرًا وَالْوَاقِعُ بَيْنَهُمَا بَائِنٌ او په دې الفاظو سره چې کوم واقع شي هغه به بش
وی.

حل اللفظة ① تنوع ډول په ډول (قسمًا قسمًا) کیدل
تفريع - دامام ابو یوسف رحمته نه یو روایت دي چه په دې فاطمه سره طلاق رجعی واقع کیږي دلیل دا دي چه دا
وصف د شدت وغیره طلاق سره مناسب نه دي. ځکه چې دا صفت د اجب مو سره تعلق ستی او طلاق د
قبیلې د اعراضو څنی دي نودا وصف به لغو وی. او په [انت طالق] سره به طلاق رجعی واقع شي او په [انت
بائن] وغیره ټولو صورتونو کي که د درې طلاقو نیت او کړي. نودې به واقع کیږي ځکه چې د بینونت دوی
ادوا قسمونه دی بینونت غلیظه او بینونت خفیفه نو که دې کس په دریو نیت وکړل نو لکه چې په دواړو
قسمونو کي نې د بینونت غلیظه نیت او کړل. اود داسې شي نیت کول صحیح وی کوم چې دده د کلام
محتمل وی. نو ځکه د درې طلاقو نیت کول صحیح دی

غير مدخول بها نفي نه د طلاق ورکولو حکم

فصل: في الطلاق قبل الدخول (دا) فصل (بنخي ته) د دخول نه وړاندې د طلاق ورکولو په بین کي دي
وَلَا طَلَقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ لَوْلَا قَبْلُ الدَّخُولِ بَهَا ① او کله چې سړی خپلې بنخي ته طلاق ورکړو ددې سره د دخول نه
وړاندې وَقَعَتْ عَلَيْهَا نَوْبَهُ دې به واره واقع کیږي لَأَنَّ الْوَاقِعَ مَضَرٌّ مَضْرُوفٌ ځکه چې واقع کیدونکې خو مصدر
معدوف دي

تفريع - چونکه نکاح د دخول لپاره وی نو ځکه طلاق بعد الدخول اصل دي. وقبل الدخول خلاف صر
دي. مصنف د هدايه رحمته اصل اول بیان کړل. او خلاف الاصل ورپسې بیانوی

① القول الرابع هو قول الطرفين رحمته كذا في فتح القدير (٣٩١/٣) ورد المختار (٤٨٧/٢) والبحر الرائق (٥٠٠/٣) والتهذيب (٣٧٢/١)
نقلًا عن القول الرابع (٣٢٣/١) -

كتاب الطلاق

دوهم طلاق په زمانه ماضی کي واقع کیږي. او چونکه [ایقاع فی الماضی ایقاع فی الحال] وی. نو دا دواړه طلاق به په زمانه حال کي واقع وی. ددې امله په دې صورت کي هم په غیر مدخول بها باندې دوي ادوا طلاقه واقع کیږي.

په [انت طلاق واحدة مع واحدة] باندې وقوع طلاق

وَقَالَ: أَنْتَ طَالِقٌ وَاحِدَةً مَعَ وَاحِدَةٍ أَوْ مَعَهَا وَاحِدَةً تَقَعُ ثِنْتَانِ (۱) او که وي ونييل. تاته يو طلاق دې د يو سره يا ددې سره يو، نو دوي ادوا به واقع کیږي. لِأَنَّ كَلِمَةَ مَعَ لِقَرَانِ خُكْمٌ چي کلمه د مع اتصال لپاره راځي. شرح: - مسئله دا ده. که يو کس او ونييل. (۱) [انت طالق واحدة مع واحدة] (۷) يا [انت طالق واحدة معها] واحدة انودوي ادوا طلاقه واقع کیږي. دليل دا دې چه کلمه د مع، د اقتران او اتصال لپاره ده. نو حاصل شو چه دواړه طلاقه په يوځاني واقع شول.

وَعَنْ أَبِي يُسُفَ بْنِ يَزِيدٍ فِي قَوْلِهِ: مَعَهَا وَاحِدَةً أَلَمْ تَقْعُ وَاحِدَةً أَوْ دُوَيْتَ نَهْ رَوَايَتِ دې. چه د خاوند قول، معي واحدة، کي به يو واقع کیږي. لِأَنَّ الْكِنَايَةَ تَعْنِي سَبْقَ الْمُكْتَنَى عَنْهُ لَا مَحَالَةَ خُكْمٌ كِنَايَةً تَقَاضَا كَوِي. چه په کوم سره کنایه شوې ده هغه وړاندې وي.

هل اللغة (۱) سبق وړاندې والي

شرح: - دامام ابو يوسف رحمه الله نه يوروايت دا دې. چه د [معها واحدة] په صورت کي به يو واقع کیږي. دليل دا دې. چي ضمير دا تقاضا کوي. چه ددې نه وړاندې دې مرجع ذکر شوې وي. او په طلاق کي چي کوم واحدة دې. نوددې وجود به وقوع سره راځي. نو اوس به صورت دا وي. چه اولنې واحدة به وړاندې واقع شوې وي او دوهم د وقوع په وخت کي به محل د طلاق قوت شوې وي. نو دوهم به عبث شي.

قَوْلِي الْمَدْخُولُ بِهَا تَقَعُ ثِنْتَانِ فِي الْوَجْهِ كَلِمًا لِقِيَامِ الْمُحَلَّةِ بَعْدَ وَقْعِ الْأُولَى او په مدخول بها کي به په ټولو صورتونو کي دوي ادوا واقع کیږي. د رومي د واقع کيدو نه روسته د محل طلاق موجود کيدلو په وجه شرح: - مصنف رحمه الله فرماني. چه په ذکر شوو ټولو صورتونو کي به په مدخول بها باندې دوي ادوا طلاقه واقع کیږي. ځکه چي مدخول بها د يو طلاق واقع کيدو نه روسته هم محل د طلاق پاتې کیږي.

ذكر شوو صورتونو کي د مدخول بها حکم

وَقَالَ هَذَا او که غير مدخول بها ته نې او ونييل. اَنْ دَخَلْتَ الدَّارَ قَالَتْ طَالِقٌ وَاحِدَةً وَوَاحِدَةً که ته کور ته داخل شوي. نو تاته يو طلاق دې. او يو اَنْ دَخَلْتَ وَقَعْتَ عَلَيْهَا وَاحِدَةً عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ بيا داخله شوه. نو په دې به د امام صاحب رحمه الله په نيز يو واقع کیږي. وَقَالَ: تَقَعُ ثِنْتَانِ (۲) او صاحبين رحمه الله فرماني. چه دوي ادوا به واقع کیږي. وَقَالَ هَذَا: أَنْتَ طَالِقٌ وَاحِدَةً وَوَاحِدَةً اِنْ دَخَلْتَ الدَّارَ او که وي ونييل په دې الفاظو سره تاته يو طلاق دې تاته يو دې که ته داخله شوې په کور کي اَنْ دَخَلْتَ طَلَقْتَ ثِنْتَيْنِ بِالِاتِّفَاقِ بيا داخله شوه. نو بالاجماع به دوي ادوا واقع کیږي.

شرح: - صورت د مسئلې دا دې که ذکر شوې صورتونه د شرط پورې معلق کړي شي. او يوپه بل باندې د واو

(۱) القول الرابع هو قول الطرفين في فتح القدير (۳۷۲/۲) ورد المحتار (۴۶۹/۲) والهندي (۳۷۳/۱) نقلاً عن القول الرابع (۳۲۵/۱)

(۲) القول الرابع هو قول الصحابين في فتح القدير (۲۹۶/۳) ورد المحتار (۴۹۶/۲) والبنابة (۱۰۲/۵) نقلاً عن القول الرابع

كتاب الطلاق

په دريمه عطف کړي نوددې دوي ادوا صورتونه دي ○ شرط به يا مقدم وي (۱) او يا به مؤخر وي. مثلاً: انت طالق واحدة وواحدة اِنْ دَخَلْتَ الدَّارَ نې او ونييل بې بنځه کورته داخله شوه. نو په اتفاق سره دوي ادوا طلاقه واقع شول. (۲) او که شرط مقدم وي او مثلاً: داسې او واني چه اِنْ دَخَلْتَ الدَّارَ انت طالق واحدة وواحدة او غير مدخول بها کورته ور داخله شوه. نو دامام ابو حنيفه رحمه الله په نيز يو واقع کیږي. او د صاحبينو رحمه الله په نيز به دې صورت کي دوي ادوا واقع کیږي.

هَذَا أَنْتَ طَالِقٌ وَوَاحِدَةً د صاحبينو رحمه الله دليل دادې چه حرف و مطلق د جمع لپاره دې فَتَقَلُّبُ ثِنْتَيْنِ نو دواړه طلاقونه جمع کیږي به. او معلق به وي كَمَا إِذَا نَصَّ عَلَى ثَلَاثٍ أَوْ أَغْرَضَ الشَّرْطَ كَمَا كُنْهَ نِي چي د دواړو صراحت کړي وي يا نې شرط مؤخر کړي وي.

شرح: - د صاحبينو رحمه الله دليل دا دې. چه واو د مطلق جمعي لپاره رځي. نو دواړه طلاقه به معلق شي. وپه يوځل

به واقع شي. لکه څنگه چي په [اِنْ دَخَلْتَ الدَّارَ قَالَتْ طَالِقٌ ثِنْتَيْنِ] صورت کښي دوي ادوا واقع کیږي ځکه چي و و حرف په ذريعه باندې جمع داسې ده. لکه څنگه چي د جمعي په ذريعه ده اولکه څنگه چي د شرط د تخيير په صورت کي په اتفاق سره دوي ادوا طلاقه واقع کیږي. دغه ډول به د تقديم په صورت کي هم دوي ادوا واقع کیږي.

وَلَمْ أَنْ الْجَمْعَ الْمُطْلَقَ يَتِمُّ بِالْفَرَاقِ وَالْتَرْتِيبِ او دامام ابو حنيفه رحمه الله دليل دادې چه جمع د مطلق قران او ترتيب احتمال لري. فَقَوْلِي اِغْتِيَا وَالْأَوَّلُ تَقَعُ ثِنْتَانِ نو د اول اعتبار کاوه سره به دوي ادوا واقع کیږي. وَعَلَى اِغْتِيَا الثَّانِي لَا تَقَعُ إِلَّا وَاحِدَةً او دوهم اعتبار کاوه سره به صرف يو واقع کیږي. كَمَا إِذَا تَجَزَّيْتَ بِهَذِهِ اللَّفْظَةِ لَكُمَا كَلِمَةٌ چي ددې لفظ سره في الحال ورکړي فَلَا يَقَعُ الزَّائِدُ عَلَى الْوَاحِدَةِ بِالشَّكِّ نو د شک په وجه به د يو نه زيات نه واقع کیږي.

شرح: - دامام ابو حنيفه رحمه الله دليل دا دې چه مطلقاً جمع د اتصال او ترتيب احتمال لري نو که د اتصال د معنی خيال اوساتلې شي. نو پکار ده چي دوي ادوا واقع شي او که د ترتيب د معنی خيال اوساتلې شي نو پکار ده چي يو واقع شي. لکه څنگه چي په [انت طالق واحدة وواحدة] طلاق منجز کي صرف يو واقع کیږي. نو معلومه شوه چه ديونه د زياتي طلاق په واقع کيدو کي شک دې او د شک په وجه طلاق نه واقع کیږي. نو ځکه به د يونه زيات نه واقع کیږي.

وَلَوْ أَنَّ إِذَا أَغْرَضَ الشَّرْطَ په خلاف ددې صورت کله چي شرط مؤخر کړي لِأَنَّهُ مَعْتَرِضٌ لِلْكَلامِ ځکه چي شرط اول د کلام بدلون کي دې فَيَتَوَقَّفُ الْأَوَّلُ عَلَيْهِ نو اول کلام به په شرط باندې موقوف وي فَيَقَعُ ثِنْتَانِ نو واره به په يوځل واقع کیږي. وَلَا مَعْتَرِضٌ إِذَا أَقْدَمَ الشَّرْطَ او په دې صورت کي هيڅ مغير نشته کله چي نې شرط مقدم کړي دې فَيَتَوَقَّفُ نو موقوف پاتې نشو.

شرح: - په دې عبارت کي د صاحبينو د قياس نه خواب ورکړي چي د صاحبينو رحمه الله د تقديم شرط صورت په ناخير شرط باندې قياس کړي دې. خو موثرو او يو چه دا قياس صحيح نه دې. ځکه چي د شرط د ناخير په صورت کي شرط د کلام اول بدلوي. نو اول د کلام به په شرط باندې موقوف وي چه شرط څنگه موجود شي نو دوي ادوا طلاقونه به په يوځل واقع کیږي او د تقديم په صورت کي د کلام د اول بدلون کي څه خبر نشته نو اول د کلام په آخر د کلام موقوف نشو. نو ځکه به دواړه طلاقونه په ترتيب سره واقع کیږي او بنځه چونکه غير مدخول بها ده. نو اولنې طلاق سره هغه بانه شوه. او دوهم به نه واقع کیږي.

كتب الطلاق

مقدر دي اودده قول [انت طالق واحدة يا تطلقه] كي ښكاره وو. نو يو طلاق رجعي به واقع كيدل نو هر كله چې لفظ د طلاق مقدر دي نو بيا خويه خامخا واقع كيږي

وَقِي قَوْلُهُ وَاحِدَةً فَإِنْ صَارَ الْمَصْدَرُ مَذْكُورًا لَكِنَّ التَّنْصِيصَ عَلَى الْوَاحِدَةِ يُشَارِفُ نِيَّةَ الثَّلَاثِ، اودده په قول و حده كړي
اگر چه مصدر ذكر دي خود واحدة تصريح د دريو د نيت منافي دي

توضیح - دا عبارت دیو اشكال خواب دي. اشكال دا دي. چه [انت واحدة] كي مصدر طلاق ذكر دي. نو بكارده چې د درې طلاقو نيت په كي صحيح وو. (خكه چې مصدر به تشبيه اوجمع هم صادق كيږي)
خواب دا دي. چه د واحدة تصريح د درې د نيت كولو سره منافي ده نو خكه د واحدة سره د درې نيت كړي صحيح نه دي

وَلَا مُعْتَبَرٌ بِأَعْرَابِ الْوَاحِدَةِ عِنْدَ عَائِمَةِ الْمُشَافِهِ هُوَ الصَّحِيحُ اود عامو مشايخو په نيت د واحدة د اعراب هيڅ اعتدال نشته او هم دا صحيح ده لِأَنَّ الْعَوَامَّ لَا يَحْكُمُونَ بِثَبُوتِ وَجْهِ الْأَعْرَابِ سَخِخَه چې عوام د اعراب د وجوه په مخ كي نو بيا نشي كولي

توضیح - صاحب د هدايه رحمه الله فرماني چه په [انت واحدة] كي د واحدة د اعراب اعتبار نه دي كړي شوي. كه واحدة منصوب او ونيلى شي يا مرفوع يا ساكن په درې واړه صورتونو كي طلاق واقع كيږي ① اود بعضي مشايخو په نيت دا راني ده. كه واحدة منصوب وي نو طلاق به واقع كيږي. اگر چه د طلاق نيت نې نه وي كړي. او كه مرفوع وي. نو طلاق به نه واقع كيږي. اگر چه د طلاق نيت نې كړي وي. او كه ساكن اولوستي شي نو د نيت محتاج به وي. خواولني قول صحيح دي. خكه چې عوام د اعرابانو په مينځ كي په تميز كولو باندې قدر نه دي. والله اعلم بالصواب

د كناية د الفاظو قسمونه

قَالَ وَبَيَّنَّ الْكِنَايَاتِ إِذَا تَوَيَّهَا الطَّلَاقُ اَوْ پاته كنايات كله چې په دي سره د طلاق نيت او كړي
وَاحِدَةً بَابْنَهُ نَوِيو بَابْنِ به وي [فَإِنْ تَوَيَّ ثَلَاثًا] او كه د دريو نيت نې او كړي [كَانَتْ ثَلَاثًا] نو درې به وي [فَإِنْ تَوَيَّ ثَلَاثِينَ] كَانَتْ وَاحِدَةً او كه د دوي اودوا نيت نې او كړي. نو يو بانبان به وي

توضیح - دلته مصنف رحمه الله د كناياتو د دوهم ډول بيان كوي. يعنې د ذكر شوو درې الفاظونه علاوه چې پاته كوم الفاظ دي. په هغې باندې يو طلاق بانبان واقع كيږي. كه د يونيت نې كړي وي. اودوي اودوا كه د دور اودوي كه د دريو نيت نې كړي وي.

وَهَذَا مِثْلُ قَوْلِهِ: أَنْتَ بَابْنٌ وَبَيْتَةٌ وَبَيْتَةٌ وَهَرَامٌ وَحَلَالٌ عَلَى غَايِكَ وَالْحَقُّ بِأَهْلِكَ وَخَلِيَّةٌ وَبَرِيَّةٌ وَوَهَبْتُكَ لِأَهْلِكَ وَسَرَّحْتُكَ اودا مثلاً دده قول، انت بانبان، وبته، وبته... الخ، ته بانبان نې. ته قطع شوي نې. ته حرام نې او ستا رمي ستا په ستا كي ده. اوته خپل كور والا خلكو سره ملاؤ شه. او ته شلیدلي نې. او ته بری نې. او ماته ستا كور والا نه شه كړي. او ما ته پريخودلي [وَفَارَقْتُكَ وَأَمْرُكَ بِيَدِكَ وَاخْتَارِي وَأَنْتَ حُرَّةٌ وَتَقْبَلِي وَتَحْمِلِي وَأَسْتَبْرِي وَأَعْرَبِي وَأُخْرِجِي وَأَذْهَبِي وَأَقُومِي وَأَبْقِي الْأَنْوَاعَ] او ما ستا سره مفارقت او كړو او ستا معامله ستا په لاس كي ده. او ته اختيار كړه او نه ازاده نې. ته په مخ واچوه. ته لوپته واچوه. ته پرده او كړه. ته لرې شه. ته اوڅه، ته لاره شه. ته اودرېره. او ته خپله جوړه لټون كړه لِأَنَّهَا مَحْتَمِلُ الطَّلَاقِ وَغَيْرُهُ خكه چې دا الفاظ د طلاق او غير طلاق احتمال لري. فَلَا بُدَّ مِنْ الْيَقِينِ نو نيت ضروري دي

حل اللفظ ① بته جلا شوي ② خلية: خالي نې ③ تقبلي: ته لوپته په مخ واچوه ④ تخمري: پرونې په مخ واچوه
توضیح - په عبارت كي چې د كناية كوم الفاظ ذكر شوي دي. په ټولو كي د طلاق او غير طلاق دواړو احتمال شته. نو د يونيتين كاوه لپاره نيت ضروري دي. اود هر يو لفظ نه دوي اودوا معاني راويستل څه گران نه دي

درېم توك

كتب الطلاق

مثلاً آخرى كلمه ((وَابْقِي الْأَزْوَاجَ)) ددي يوه معنی دا ده چه ته همسيال ښځي اولتوبه چه زړه دي خوشحاله شي دويمه معنی دا ده. چه ته خاوندان اولتوبه خكه چې ته زما نه پته شوې نې علي هدا القيس
په طلاق كي د حالاتو او كناياتو بيان

قَالَ الْأَنْ يَكُونُ فِي حَالِ مُذَاكَرَةِ الطَّلَاقِ فرماني مگر داچه مذاكره د طلاق په حالت كي وي [فَتَقْبَلُهَا] الطَّلَاقُ فِي الْقَضَاءِ نو په دي الفاظو سره به طلاق واقع كيږي قصه: [وَلَا يَقْبَلُهَا بَيْتُهُ وَبَيْتُ اللَّهِ تَعَالَى] الْأَنْ يَكُونُ بَيْتُهُ بَيْتَهُ وَيَبْنِي اللَّهُ بِهِ نَهْ واقع كيږي خودا چې د طلاق نيت او كړي. (نو بيا به واقع كيږي)

توضیح - په وړاندېني مسئله كي تير شو. چه د كناية په الفاظو كي د طلاق د نيت نه بغير طلاق به واقع كيږي البته دا چې د طلاق د خبرو كولو په مهال كي وي. د قدوري د عبارت لنډيز دا ده. چه د كناية په لفظو د نيت به بغير طلاق نه واقع كيږي. البته كه ښځه او خاوند دواړه د طلاق خبرې كوي او هم په دغه وخت كي حوښ د كناية په څه لفظ سره مخاطبه كړه. نو په دي صورت كي د طلاق نيت ضروري نه دي بلكه د نيت نه بغير قضاء طلاق واقع كيږي. اگر چه ديانة د الله اوبنده په مينځ كي طلاق نه واقع كيږي

قَالَ سَوِيَّ بَيْنَ هَذِهِ الْأَلْفَافِ مَصْنُفٌ فرماني چه: ابو الحسين قدوري رحمه الله د الفاظ برابر كړل و قال: وَلَا يَصْدُقُ فِي الْقَضَاءِ إِذَا كَانَتْ فِي حَالِ مُذَاكَرَةِ الطَّلَاقِ قَالُوا وَهَذَا قَوْلٌ لَا يَصْلُحُ رَدًّا لِأَنَّهُ (دا حكم كوم چې قدوري بيان كړي دي) په هغه الفاظو كي دي. كوم چې د رد كاوه صلاحيت نه لري

توضیح - صاحب د هدايه رحمه الله فرماني چه امام قدوري رحمه الله د كناية په الفاظو كي واړه د نيت په اړتيا كي برابر كړل. حالانكه دا حكم مطلق نه دي بلكه صرف په هغه الفاظو كي دي چه هغه د رد صلاحيت نه لري

وَالْيَقِينُ فِي ذَلِكَ أَنَّ الْأَحْوَالَ ثَلَاثَةٌ: په دي اړه كي حاصل دادې. چه حالتونه درې دي حَالَةٌ مُطْلَقَةٌ وَهِيَ حَالَةُ الرِّضَا مطلقه، اودا د رضامندي حالت دي وَحَالَةٌ مُذَاكَرَةِ الطَّلَاقِ طلاق د ذكر و اذكر حالت وَحَالَةُ الْغَضَبِ عَصِي حالت.

توضیح - ددي د تفصيل دا دي چه حالات درې دي ① حالت مطلقه يعنې د رضا حالت ② حالت مد كره طلاق مثلاً ښځه د خاوند نه د طلاق سوال كوي. يا ترې بل څوك د طلاق سوال كوي. ③ حالت د غصې يعنې د دواړو طرفونو نه د غصې خبرې كيږي.

وَالْكِنَايَاتُ ثَلَاثَةٌ أَقْسَامُ: نو كنايات هم درې قسمه دي مَا يَصْلُحُ جَوَابًا وَرَدًا هغه كوم چې د خواب او رد دواړو صلاحيت لري وَمَا يَصْلُحُ جَوَابًا لَرَدًا. كوم چې د خواب صلاحيت لري. د رد صلاحيت نه لري وَمَا يَصْلُحُ جَوَابًا وَرَدًا وَشَيْئًا كوم چې د خواب صلاحيت لري او د كنخلو (او بد رد ونيلو).

حل اللفظ ① سب كنخل ② شتيمة: بدرد ونيل، بد اخلاقي كولا
توضیح - دغه ډول د كناياتو هم درې قسمونه دي. ① د كناية هغه الفاظ چې هغه رد او خواب دواړه كيداې شي يعنې د ښځې داړخه چې د طلاق كوم سوال شوي وي. دهغې خواب هم كيداې شي. اورد هم ② دوهم هغه الفاظ چې هغه خواب خو كيداې شي. اورد نشي كيداې. ③ دريم هغه الفاظ كوم چې رد او خواب هم كيداې شي او كنزلي (بد رد ونيل) هم.

فِي حَالَةِ الرِّضَا لَا يَكُونُ شَيْءٌ مِنْهَا طَلَقًا إِلَّا بِالْيَقِينِ نو د رضامندي په حالت كي به په دي الفاظو سره هيڅ طلاق نه كيږي. خو په نيت سره قَالَ الْقَوْلُ قَوْلُهُ فِي إِنْكَارِ النَّيَّةِ لِأَنَّ أَوَّلَ نَيْتٍ بِه انكار كولو كي به د خاوند قول (معنې وي. د هغه دليل په وجه كوم چې موږ بيان كړو وَفِي حَالَةِ مُذَاكَرَةِ الطَّلَاقِ لَا يَصْدُقُ فِيهَا يَصْلُحُ جَوَابًا اود طلاق د مذاكره په وخت به قضاء تصديق نشي كولي. په هغه الفاظو كي كوم چې خواب كيداې شي وَلَا يَصْلُحُ رَدًّا فِي

کتاب طلاق

بِخلاف ما إذا قال: لَمْ أَكُ بِالْمُطَلَّقِ حِينَ لَا يَنْقُضُ شَيْءٌ لَوْلَا أَنَّهُ لَا ظَاهِرَ يُكَذِّبُهُ، وَبِخلاف ما إذا قال: تَوَيْتُ بِالنَّائِيَةِ الطَّلَاقَ تَوَيْتُ الْأَوَّلَيْنِ حِينَ لَا يَنْقُضُ إِلَّا وَاحِدَةً بِهِ خِلافَ دَهْغَةِ صَوْرَتِ كَيْ جِي أَوَّانِي. م. بِه دريم لفظ باندې د طلاق نيت كړې وو په اولنودو لفظونو سره مې نه وو كړې نو صرف يوبه واقع كيږي. لِأَنَّ الْحَالَّ عِنْدَ الْأَوَّلَيْنِ لَمْ تَكُنْ حَالَّ مَذْكَرَةِ الطَّلَاقِ خُكْه چې د دوو اولنويو وخت كېنې حالت د مذاكره د طلاق نه وو.

ترويج ددې په خلاف كي كه دا اوواني چه زما په درې واړه الفاظوسره د هيڅ اراده نه وه نوميځ طلاق نه واقع كيږي. خكه چې داسې څه ښكاره قرينه نشته چه د ده كلام دروغ كړي. كه ده په دريم لفظ سره د طلاق اراده كړې وي. خو په اولنودو نې د څه اراده نه وي كړې. نو صرف يو طلاق به واقع كيږي خكه چې د اولنودو لفظونو وخت د طلاق د مذاكره نه وو.

وَقَدْ كُنِيَ مَوْضِعُ يَصْدُقُ الرُّبُوعُ عَلَى ثَلَاثَةِ الْيَتِيمَةِ أَوْ بِيْعِ خَاتَمِي كَيْ جِي تصديق كولاى شى اَمَّا يَصْدُقُ مَعَ الْيَتِيمَةِ يَدُ خَاوَنْدَ پِه نَيْت باندې كولاى شى د قسم سره لِأَنَّ أَمِينَ فِي الْإِخْتِيَارِ عَمَلِيَّةٌ خُكْه چې خاوند امين دې د هغه څيز په خبر ور كولو كي څه چې دده په زړه كي دى وَالْقَوْلُ قَوْلُ الْأَمِينِ مَعَ الْيَتِيمَةِ اود خاوند قول به سره د قسم معتبر وي.

ترويج: صاحب د هدايه يوه ضابطه ذكر كړې ده. هغه دا چې په كوم صورت كي د خاوند د قول تصديق كيږي. تودده د قول تصديق به د قسم خور لوسره معبروي دليل دا دې چه دا كه د خپل زړه د خبرې په خبرور كولو كي امين دې. اود امين قول د قسم سره معتبر وي.

په دې مسئله كي څوا احتمالات دى ① په درې الفاظونې د طلاق نيت كړې وي. ② صرف په اولنې نې د طلاق نيت كړې وي ③ صرف په اولنې نې د حيض نيت كړې وي ④ په اولنودو لفظونوسره نې د طلاق نيت كړې وي ⑤ په اولنې اودريم نې د طلاق نيت كړې وي. ⑥ په دوهم اودريم نې د طلاق نيت كړې وي. او په اولنې د حيض په دې شېرو واړه صورتونو كي به درې طلاقه واقع كيږي.

① په دوهم نې د طلاق نيت كړې وي ② په اولنې نې د طلاق او په دوهم نې د حيض نيت كړې وي ③ په اولنې نې د طلاق او په دريم د حيض نيت كړې وي ④ په لومړنې اودريم نې د حيض نيت كړې وي ⑤ په اولنې او دوهم نې د طلاق نيت كړې وي او په دريم د حيض نيت كړې وي ⑥ په اولنې او دوهم نې د طلاق نيت كړې وي ⑦ په اولنې او دريم نې د طلاق نيت كړې وي ⑧ په اولنې او دريم نې د طلاق او په دوهم نې د حيض نيت كړې وي ⑨ په اولنې او دريم نې د طلاق نيت كړې وي ⑩ په اولنې او دريم نې د طلاق نيت كړې وي. دوهم نې صرف د حيض نيت كړې وي. په دې يودلر صورتونو كي به دوي (دوه) طلاقه واقع كيږي.

① په اولنو درې واړه كلمونې د حيض نيت كړې وي ② صرف په دريمه نې د طلاق نيت كړې وي ③ په صرف دريمه نې د حيض نيت كړې وي ④ په دويمه كلمه نې د طلاق اودريمه نې د حيض نيت كړې وي ⑤ په دوهم اودريمه كلمه نې د حيض او په لومړنې نې د طلاق نيت كړې وي ⑥ په روستنودو كلمونې صرف د حيض نيت كړې وي په دې شېرو صورتونو كي به صرف يو طلاق واقع كيږي. او كه د څه نيت نې نه وي كړي نو يو طلاق به هم نه واقع كيږي فتح لقدير، والله اعلم بالصواب.

باب تفويض الطلاق

ژباړه: (دا) باب د غير طرف ته د طلاق سپارلو (په بيان كېنې) دې. ترويج: په دې باب كي درې فصلونه بيان شوي دي. ① فصل في الاختيار ② فصل في الامر باليد ③ فصل في المنية. د اختيار بيان

درسم بون

کتاب الطلاق

فَلَمْ يَكُنْ فِي الْإِخْتِيَارِ (دا) بخصلي بنسخې ته د اختيار (ور كاوه په بيان كي) دې. وَإِذَا قَالَ لِامْرَأَتِهِ: اخْتَارِي بَيْنَ هَذَيْنِ الطَّلَاقَ أَوْ كَلَهُ نِي جِي خپلي بنسخې ته اووئيل، اختاري. په داسې حال كي جې ددې نه نې د طلاق نيت كړې دې. وَأَقَالَ لَهَا: طَلِّقِي نَفْسَكَ. يا نې دې ته اووئيل، طلقى نفسك. فَلَمَّا أَنْ طَلَّقَتْ نَفْسَهَا قَامَتْ فِي حُجْبَةٍ دَلِيلُ لَوْدِ سَخِي لِبَارِهِ جَانِز دى. چه دا خپل خان ته طلاق ور كړي تركومه پورې چې دا په دې مجلس كي موجود ده. فَإِنْ قَامَتْ مِنْهُ أَوْ أَخَذَتْ فِي حَقِّهَا آخَرًا نَوَكه ددې مجلس نه پسيدله. يا په بل څه كړكي لكېب شوه. فَبَرَرَ الْأَمْرَيْنِ كَيْ خَاوَنُو اختيار ددې د لاس نه اووتلو.

ترويج: صورت د مسئلې ښكاره دې. اود منقول دليل حاصل دادې چه دقيس تقضا خودا دد چه په دې لفظ د [اخاري] سره د نيت باوجود طلاق واقع نشي. خكه چې خاوند په دې لفظ سره د طلاق واقع كاوه مالك نه دې كه ده چرته [اخترتك من نفسي يا اخترت نفسي منك] اووئيل نو طلاق نه واقع كيږي او اسان چې په خپله د يو څيز مالك نه وي. نو بل به څه دهغي مالك كړي.

لِأَنَّ الْخِيَارَ هَذَا الْخِيَارُ بِإِجْمَاعِ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَمْعِيْنُ (خكه كومې بنسخې ته چې اختيار ور كړې شوې دې د هغې لپاره مجلس دې. د صحابه كرامو ه د اجماع په وجه

ترويج: ① خود صحابو ه د اجماع په وجه قيس پريښولي پريخودې شوې دې خكه چې د حضرت عمر، عثمان، علي، ابن مسعود، ابن عمر، جابر، زيد بن ثابت، او عائشې ه نه منقول دى چه كله سړى بنسخې ته اختيار ور كړلو. نو د بنسخې لپاره تر هغه وخته پورې اختيار شته تر څو چه هغه د خپل مجلس نه پاسيدلې نه وي او چه كله پاسيدله نو اختيار نې ختم شو. اود دې خلاف منقول نه دې نو خكه دا د اجماع قائم مقام شو په اجماع سره د بنسخې لپاره خيار ثابت شو. اودا هم ثابت شوه چه دا خيار د مجلس سره خاص دې.

وَلَوْلَا تَعْلِيْقُ الْفِعْلِ مِنْهَا أَوْ خُكْه چه تفويض، هغه د فعل مالك جوړول. وَالْأَمْلِيَّاتُ تَقْتَضِي جَوَابَ فِي الْخِيَارِ كَمَا فِي الْيَتِيمَةِ مَجْلِس كِي د خواب تقاضا كوي. لكه څنگه چې په بيع كي، لِأَنَّ سَاعَاتِ الْخِيَارِ أَعْتَبَرَتْ سَاعَةً وَاحِدَةً خُكْه چې د مجلس واړه ساعتونه د يو ساعت (پشان) شمارلې كيږي.

هَلْ لِلْفَقْهَةِ ① تعليك مالك جوړول ② ساعات جمع د ساعة وخت [ترويج: دوهم عقلی دليل دا دې. چه بنسخې ته د طلاق اختيار ور كول په حقيقت كي هغه د طلاق مالك جوړول دي. او تعليكات تقاضا كوي. چه خواب هم په مجلس كېنې ملاؤ شي. لكه څنگه چې په بيع كي په كوم مجلس كي ايجاب اوشي نو هم په هغه مجلس كي قبول پكار دې خكه چې د مجلس واړه وختونه د يو وخت پشان دي. هم دا وجه ده. كه په يو مجلس كي آيت د تلاوت مكرراولوسنې شي. سويه سجده به واجبيږي لنډيز دا چې بنسخه په دغه مجلس كي طلاق واقع كولاى شي. اود هغې مجلس د بدلیدونه روسته ورته اختيار د طلاق پاته نه پاتې كيږي.

لِأَنَّ الْخِيَارَ ثَارَةً يَنْبَغِي بِأَنَّهَا هِيَ عِنْدَهُ خُو دا چه مجلس كله دده په تلو سره بدلېږي وَثَارَةً بِإِلْتِقَائِهَا بِحَقِّهَا وَ كله په بل څه كار كي د مشغوليدو په وجه إِذْ خَلَّيْسُ الْأَكْلِ غَيْرُ خَلَّيْسِ الْمَنَاطَرَةِ خُكْه چې مجلس د اكل د منظري د مجلس نه علاوه دې. وَخَلَّيْسُ الْخِيَارِ غَيْرُهُمَا اود قتال مجلس ددې دواړو نه غير دې.

هَلْ لِلْفَقْهَةِ ① الذهاب تلل ② الاشتغال. بوخت كيدل [

① قال الزيلعي رحمه الله في غير موضع عن ابن مسعود وجابر، وعمر، وعثمان وعبد الله بن عمرو بن العاص هم ذكرروا يانهم (نصب الرأية ٣١٥/٣)

کتاب الطلاق

توضیح: البته در مجلس به بدلیدوکی دوی [دو] صورتونه دی. ① یودا چې دمجلس نه پاسی، اولارشې ② دوهم دا چې هم په مجلس کی ناست وی، او بل کار شروع کری. مثلاً د خوراک خکاک مجلس پیل وی، اوهم په دغه مجلس کی د خوراک خکاک د فراغت نه روسته د مناظرې مجلس پیل شی. نو دا هم د مجلس بدلیدل دی. [اللهم اغفر لکابه ولوالديه ولن سعي فيه]

د شخې خیار مجلس په اودریدو سره سمیدل

وَيُطَلَّ عَمَّا رَأَى عَمْرُو الْقِيَامُ اود بشخې خیار صرف په ودریدلو سره باطلیږي. لآئنه دليل الاعراض، بيلاب الغرض والسلمو خکه چې قیام د اعراض دليل دي په خلاف د بيع صرف او سلم لآئنه التقييد هناك الاثران من غير قبض خکه چې دلته کی مفسد بغيره د قبضي د مجلس نه جدا کيدل دی.

حل للفتنة ① مجرد القيام صرف ودریدل ② الافراق جلا کيدل

توضیح: مسئله دا ده چې د شخې اختیار صرف د مجلس نه په پاسیدو سره ختمیږي. دليل دا دي چې ودریدل د اعراض اومخ اړولو دليل دي. بيع سلم اوبيع صرف ددې په خلاف ده. په هغې کی هم په مجلس کی قبض کول ضروری دی. خصوصاً د مجلس نه په اودریدو سره بيع سلم اوبيع صرف نه باطلیږي. خکه چې د بيع صرف اوبيع سلم باطلونکی د قبض کولو نه بغير د مجلس نه جدا کيدل دی. او صرف په قیام سره د مجلس نه جلا کيدل نه موجودیږي. ددې امله بيع صرف اوبيع سلم د مجلس نه صرف په اودریدو سره نه باطلیږي.

لأبذل من التيق في قوله: اختاري بينا نيت ضروري دي دده په قول اختاري کی لآئنه يمتثل في غيرهما في ثبوتها خکه دا احتمال لري. د شخې په نفس کی هغې ته د اختیار ورکولو و يمتثل في غيرهما في ثبوتها او احتمال لري دي ته د اختیار ورکاوه په بل څه تصرف کی ددې نه علاوه.

حل للفتنة ① تخيير اختيار ورکول

توضیح: صاحب د هدایه فرماني چې د خاوند په قول [اختاري] کی د طلاق نیت ضروری دي خکه چې په دې لفظ کی د طلاق او غیر طلاق دواړو احتمال شته. نو دا احتمال زائل گاوه لپاره د نیت اړتیا شته

د اختاري په جواب کې د شخې خان مختاره کول

لأن اختارت نفسها في قوله اختاري نوکه دغه شخې خپل خان مختاره کړلو. د ده د قول اختاري په صورت کی گانت واجد فابنه لویانته به شی

توضیح: مسئله دا ده چې د خاوند د [اختاري] لفظ وتیلو نه روسته شخې هم په دغه مجلس کی خان مختاره کړلو نو په یو طلاق سره به بانه شی هم دا قول د حضرت علی رضی الله عنه دي.

والقياس أن لا يقر بهذا الشئ، وإن توي الزوم الطلاق أو قياس دا دي چې په دې باندې څه نه واقع کیږي اگرچه خاوند د طلاق نیت کړي وی لآئنه لا يملك الإيقاع بهذا اللفظ خکه چې خاوند په دې لفظ د طلاق واقع کولو مالک به دي فلا يملك التلويح إلى غير ذلك خپل خان نه بل جاته د حواله کولو مالک به هم نه وی

توضیح: صاحب د هدایه فرماني چې د قیاس تفصلاً هم دا ده چې په دې لفظ سره هیڅ طلاق واقع نشي. اگرچه خاوند د طلاق نیت کړي وی خکه چې خاوند په خپله په دې لفظ د طلاق ورکولو مالک نه دي. نویل به څنگه به دې لفظ د طلاق ورکولو مالک شی.

إلا أنا استثناء لا يخضع للمعاريضة الله عنهم خومور دا تصرف استحساناً جائز کړلو. د صحابو په اجماع په وجه ولآئنه بسبب من أن تستبد بمرنگاهها اوددې امله چې خاوند ته دا اختیار شته چې هغه ددې نکاح برقراره

کتاب الطلاق

و سستی، او یقیناً قهراً دا جلا کړی فتملك إقامتها مقام نفيد من حق هذا الحكمونود حاوید دي شخې لږه جيل فسه مقدم جوړل به هم په دې حکم کی وی

فل للفتنة ① سبيل لاره، طريقه ② يستديم هميشه لپاره پاتې کیږي

توضیح: خود صحابو په اجماع په وجه استحساناً دا جائز شو. ② دوهم دليل دا دي چې خوندته دا اختیار حاصل دي چې هغه دخپلې بشخې نکاح قائمه کړي یا هغه جلا کړي نو هغه په دې اختیار کی چپه پخه جيل قائم مقام هم جوړولی شی.

لأن الاختيار لها نفسها يثبت اختصاصها بها وذلك في الباري

سرع صاحب د هدایه فرماني چې په [اختاري] لفظ سره بنخه په یو طلاق بانه کیږي خکه چې د شخې خپل ځان مختاره کول به په هغه وخت کی ثابتیږي چې د نفس سره د شخې اختصاص ثابت شی یعنې د خاوند ملک زائل شی. او بنخه دخپل خان مالک شې. او ښکاره ده چې دا خبره په طلاق بانه سره حاصره

ولا يكتون لآئنه اودرې به پرې نه واقع کیږي. فإن توي الزوم ذلك اگرچه خاوند ددې نیت کړي وی لآئنه الاختيار لا يمتثل في غيرهما في ثبوتها خکه چې اختیار ویش کيدای نشي په خلاف د ایت لآئنه اليمينه قد تنفوذ خکه چې بیعت ویش کيدای شی.

توضیح: که خاوند د درې طلاقو نیت کړي وی. نو درې طلاقه نه واقع کیږي. خکه چې اختیار نه تقسیميږي. البته بیعت غلیظه او خفیه ته ویش کيدای شی. ددې وجي په [ايت ساتن] کی د درې طلاقو نیت صحیح دي. خود اختیار په صورت کی د درې طلاقو نیت صحیح نه دي.

د زوجینو په کلام کې د نفس د لفظ هیئت

قال قدودي رحمه فرماني ولا بد من ذكر النفس في كلامه أوفي كلامها اود نفس ذکر ضروری دي د حاوید په کلام کی، یا د شخې په کلام کی حتی لو قال لها: اختاري تردې که شخې ته نې او وتیل، اختاري فقال: قد اخترت فبها باطل یا شخې او وتیل، اخترت، نو دا باطل دي

توضیح: مسئله دا ده چې د اختیار په لفظ سره په طلاق واقع کولو کی دا ضروری ده چې د شخې یا خاوند په کلام کی لفظ د نفس یا کوم چې ددې قائم مقام وی. هغه ذکر وی. [د نفس قائم مقام لفظ د اختاره او تطليقه] دی. نوکه خاوند [اختاري] او وتیل، او شخې [اخترت] او وتیل، نو طلاق نه واقع کیږي.

لأنه عرف بالاجماع خکه دا په اجماع سره معلوم شوی دی وهو في التفسير من أحد الجائزين و اجماع په دې کی ده چې په أحد الجائزين کی تفسیر شوې وی

توضیح: دليل دا دي چې د [اختار] په لفظ سره د طلاق واقع کيدل د صحابو په اجماع سره ثبت دي اود صحابو په اجماع په هغه صورت کی ده چې د شخې خاوند نه د یو په کلام کی لفظ د نفس، یا ددې قائم مقام ذکر وی. نو اجماع چې څنگه واقع شوي وی. دهغې پورې به خاص وی. خکه چې دا اجماع خلاف قیاس ده.

لأن التيمر لا يفسر تفسيراً لا يخبر الآخر أو خکه چې مبهم د مبهم تفسیر جوړیدلو صلاحیت نه لري ولا تعيين مقرر الزمها او بهم سره تعین نه کیږي

حل للفتنة ① المبهم غير واضح

توضیح: دوهم دليل دا دي چې دلته د خاوند قول [اختاري] مبهم دي. اود شخې قول کوم چې ددې تفسیر دي. نو هغه هم مبهم دي. او یو مبهم د بل مبهم تفسیر نشي واقع کيدای نو ددې امله به هم دا کلام باطل وی

کتاب الطلاق

اوکه ته دا اعتراض اوکړې چه خاوند د طلاق نیت اوکړلو او طلاق نې متعین کړلو نو خوب دا دې چه دواړو طرفونو ته اهام موجود وی. نوتعین نشی کیدی

ه [اختاری نفسک] په جواب هی [احترت] وئیل

وَلَوْ قَالَ لَهَا: اخْتَارِي نَفْسَكَ اوکه (خاوند) اووئیل ته خپل نفس اختیار کړه فَقَالَتْ: اخْتَارْتُ نَفْسِي اووئیل ما اختیار کړو فَقَوْلُهَا حُجَّةٌ بَابْنِهِ نو یو بانه به واقع کیږی لِأَنَّ كَلَامَهُ مَقْصُودٌ فِيهِ د سړی کلام چې د سړی کلام تفسیر سره واقع شوی دې وَكَلَامُهَا غَرَضٌ جَوَابُهُ او د ښځې کلام ددې په خواب کې وتلې دې فَيَقْتَضِي إِعَادَتَهُ (نو) دا د سړی د کلام واپس کاوه ته متضمن وی

تبریح:- مسئله، خاوند خپلې ښځې ته اووئیل [اختاری نفسک] هغې ورته په خواب کې اووئیل [احترت] اود نفس ذکر نې اونکړلو. نو یو طلاق یان واقع کیږی دلیل دا دې چه د سړی کلام چې نفس نې په کې ذکر کړلو مفسر دې او د ښځې کلام د خاوند کلام په خواب کې واقع شوی دې. نو د ښځې خواب د خاوند د سوال خواب لره متضمن دې ځکه چې دا قاعده ده چه د مذکور فی السؤال کالمعاد فی الخواب وی یعنی کوم څیز چه په سوال کې ذکر شوی. هغه که په خواب کې ذکر هم شوی نو داسې دې لکه چې دوباره ذکر شوی وی.

وَكَلَّمَ الْقَوْلَ اخْتَارِي اخْتِيَارَةً اوهم دغه ډول که وې وئیل. اختیار کړه ته اختیارول فَقَالَتْ: اخْتَارْتُ لِأَنَّ الْمَتَّاعِي الإِخْتِيَارَةَ ثَلَاثٌ عَنْ الإِخْتِيَارِ وَالْإِخْتِيَارُ خُكْمٌ فِيهِ، اخْتِيَارَةً، كَمَا قَدْ مَتَّحِدَ او منفرد کیدلو خبر ورکوی وَاخْتِيَارُهَا نَفْسُهَا هُوَ الَّذِي يَتَّخِذُ مَرَّةً وَيَتَّخِذُ أُخْرَى اود ښځې نفس اختیارول کله متحد وی. او کله متعدد وی فَصَارَ مَقْصُودٌ جَانِبُهُ نود سړی د اړخه به کلام مفسر وی

تبریح:- دویمه مسئله دا ده چه سړی په خپلو الفاظو کې اووئیل [اختاری اختیار] اوښځې په خواب کې اووئیل. [احترت] نو په دې صورت کې یو طلاق یان واقع کیږی. نو اوس د خاوند د کلام مقصد دا دې چه دې خپلې ښځې ته په داسې څیز کې اختیار ورکول غواړی په کوم کې چې وحدت او تعدد وی. او وحدت او تعدد صرف په دې کې دی. چه ښځه خپل نفس اختیار کړی. ځکه که ښځه په یو طلاق سره خپل خان مختار کړی. نو په دې کې وحدت بیاموندې شو. او که په درې طلاوسره نې اختیار کړل نو په دې اختیار کې به تعدد وی. نود خاوند د اړخه کلام مفسر شو. لکه چې ده اووئیل. چه ته خپل نفس اختیار کړه.

وَلَوْ قَالَ: اخْتَارِي او که سړی اووئیل. اختیار کړه ته فَقَالَتْ: قَدْ اخْتَارْتُ نَفْسِي ښځې اووئیل ما خپل نفس اختیار کړو يَقَعُ الطَّلَاقُ إِذَا تَوَيَّ الزَّوْجَانِ نو طلاق به واقع کیږی. په دې شرط چې خاوند نیت کړې وی لِأَنَّ كَلَامَهُ مَقْصُودٌ ځکه چې د ښځې کلام مفسر واقع شوی دې وَمَا تَوَيَّ الزَّوْجَانِ مِنْ تَحْتِ كَلَامِهِ خاوند چې د کوم شی نیت کړې دې او هغه د خاوند د کلام احتمالاتو څخې دې.

تبریح:- دریمه مسئله دا ده. چه خاوند ښځې ته اووئیل. [اختاری] اوښځه په خواب کې اووایی. چه [احترت] نفسی. نو په دې صورت کې هم یو طلاق یان واقع کیږی. دلیل دا دې چه د ښځې کلام مفسر دې. اوسری چې د کوم څیز نیت کړې وو یعنی طلاق نو هغه دده د کلام د احتمالاتو څخې دې.

ه [اختاری] په جواب هی [انا اختار نفسي] وئیل

وَلَوْ قَالَ: اخْتَارِي اوکه سړی اووئیل اختیار کړه ته فَقَالَتْ: أَنَا اخْتَارْتُ نَفْسِي ښځې اووئیل. زه اختیاروم خپل نفس. اَلَيْسَ طَالِقٌ نودا مطلقه ده

تبریح:- صورت د مسئلې دا دې. چه خاوند خپلې ښځې ته اووئیل. [اختاری] اوښځې په خواب کې اووئیل.

کتاب الطلاق

دریم توک

انا اختار نفسي او په دې صورت کې یو طلاق یان واقع کیږی

وَلَا يَنْبَغُ أَنْ تَطْلُقَ او قبایس دادې چې طلاق واقع نشی لِأَنَّ هَذَا جَزَاءُ مَنْعَةٍ ځکه چې د صرف وده د یان نیت لری فَصَارَ كَلَامُهَا طَلَقٌ نَفْسُكَ داسې شوه لکه چې ښځې ته یې وویس. ه دویمه مسئله دا ده. چه خاوند ښځې ته اووئیل. چه زه خپل نفس نه طلاق ورکوم خپل خان ته طلاق ورکړه فَقَالَتْ: أَنَا أَطْلُقُ نَفْسِي هغې اووئیل چه زه خپل نفس نه طلاق ورکوم

تبریح:- اود قبس تقاضا دا ده. چه طلاق دې واقع نشی. وجه د قبایس د ده چه ښځې [احترت] مقصد یې د استعمال کړلو. او مضارع د حال او مستقبل دواړو احتمال لری نو که ښځې مستقبل مراد کړلو. نو د صرف وده ده او په صرف وعده سره طلاق نه واقع کیږی او که حال نې مراد کړې وی نو په دې کې که رانه. د استقبال احتمال هم شته نودا داسې شوه چه سړی خپلې ښځې ته اووایی [انفکی نفسک] وده د سړی په خواب کې اووئیل. انا اطلق نفسي او په دې سره طلاق به واقع کیږی نو په [احترت نفسی] سره به طلاق نه واقع کیږی

وَلَمْ يَجِبْ لِإِسْتِحْسَانِ حَدِيثٍ {عَائِشَةَ} وَجْه د استحسان د عائشې حديث دي وَتَهْدَأُ لَكَ خُكْمٌ حَقِيرٌ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا لَمْ يَجِبْ لَهَا أَنْ تَطْلُقَ زه الله او دده رسول خبر وده اخذتو نېس ه جَوَابُهَا نَيْسَ دې لَمْ يَجِبْ د حضرت عائشې حديث د اړخه دا معتبر خواب ملې دې

تبریح:- وجه د استحسان دا ده. چه د حضرت عائشې حديث روايت دې چه کله د آيت ۱۰ يَهْدَأُ لَكَ خُكْمٌ حَقِيرٌ د اوجرت لَمْ يَجِبْ لَهَا أَنْ تَطْلُقَ زه الله او دده رسول خبر وده اخذتو نېس ه جَوَابُهَا نَيْسَ دې لَمْ يَجِبْ د حضرت عائشې حديث د اړخه دا معتبر خواب ملې دې

وَلَا يَنْبَغُ أَنْ تَطْلُقَ او ځکه چې دا (لفظ د اختر) په حال کې حقیقت دې وَتَهْدَأُ لَكَ خُكْمٌ حَقِيرٌ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا لَمْ يَجِبْ لَهَا أَنْ تَطْلُقَ زه الله او دده رسول خبر وده اخذتو نېس ه جَوَابُهَا نَيْسَ دې لَمْ يَجِبْ د حضرت عائشې حديث د اړخه دا معتبر خواب ملې دې

تبریح:- استحسان دویمه وجه دا ده چه دمضارع صیغه په حال کې حقیقت دې او په استقبال کې محذری اود حقیقت مراد اخستل هم جائز دی. نودلته به د حال معنی مراد وی لکه په کلمه د شهادت [شهد ان لا اله الا الله] واهد ان محمدا عبده ورسوله] کې د ایمان اعتبار شوې دې د ایمان د وعدې اعتبار نه دې شوې حالانکه په دې کې دمضارع په صیغه شهادت ورکړې شوې دې ① اوهم دغه ډول کله چې گواه اووایی [شهد بكذا] په دې کې حال مراد دې نوجه دا ثبته شوه چه حال حقیقت دې نو محاذ اړخ ته به تګ نشی کولی

بِإِلَافٍ قَوْلَهَا: أَطْلُقُ نَفْسِي، او په استقبال کې مجاز دې. لکه کلمه د شهادت. و په اداء د شهادت کې په خلاف ددې قول، اطلق نفسي لِأَنَّهُ تَعَدَّى جُورَ عَلَى الْحَالِ ځکه چې دا په حال باندې محمول کول متعذر دی لِأَنَّهُ لَيْسَ بِمُكَايَافَةٍ عَنْ حَالِهِ قَائِمَةً ځکه چې دا د موجوده حالت حکیت نه دې وَلَا كَذَلِكَ قَوْلُهَا: أَنَا اخْتَارْتُ نَفْسِي اودده قول اختار نفسي داسې نه دې لِأَنَّهُ مُكَايَافَةٌ عَنْ حَالِهِ قَائِمَةً ځکه چې دا د حالت قنمه حکیت دې وَهَوَا خِيَارُهَا نَفْسُهَا او هغه ددې خپل نفس اختیارول دی.

(۱) أخرجه البخاري في المظالم باب ۲۵ ومسلم في الرضاع رقم ۹۶
(۲) أخرجه البخاري في المظالم باب ۲۵ ومسلم في الرضاع رقم ۹۶.

کتاب الطلاق

تبریع صاحب دهادیه رحمته فرمائی چه د [انا اختار نفسي] په [انا اطلق نفسي] باندې قیاس کول صحیح نه دی ځکه چې [اطلق] د حال په معنی باندې حمل کول متعذر دی او [اختار] د حال په معنی باندې حمل کول متعذر نه دی وجه داده چه طلاق ورکول د ژبې عمل دی د زړه عمل نه دی او څیز مختاره کول د زړه عمل دی.

لاندیمه خبره دا په ذهن کې واچوئ چه حکایت د محکې عنه د وجود تقاضا کوی. نو د کوم څیز حکایت چې کولې شی نوپکارده چې هغه د حکایت نه وړاندې موجود وی. نو د [اطلق] لفظ په حال باندې حمل کول ځکه متعذر دی. که د حال په معنی باندې حمل کړې شی نو دا به حکایت شی. حالانکه دا د څه حالت موجوده حکایت نشی کیدې ځکه چې په دې لفظ باندې د تلفظ کولونه وړاندې داسې څه څیز موجود نه دی کوم چې محکې عنه جوړ کړې شی. په خلاف د [انا اختار] ځکه چې دا لفظ د موجوده حالت حکایت کیدای شی ځکه چې اختیار د زړه عمل دی. نویه ژبه باندې ذکر کول د زړه د خبرې د وجود حکایت کیدای شی.

دري ځله [اختاری] وئیل او په جواب کې د درې وارو قبول

وَقَالَ لَهَا: اخْتَارِي اخْتَارِي اخْتَارِي او که ښځې ته ئې اووئیل. اختیار کړه ته، اختیار کړه ته، اختیار کړه ته **فَقَالَتْ: قَدْ اخْتَرْتُ الْأُولَى أَوَ الْوَسْطَى أَوَ الْآخِرَةَ** ښځې اووئیل. ما رومې اختیار کړې دي. او منځنې، او آخرې **فَقَالَ لَهَا: قَدْ اخْتَرْتُ الْأُولَى أَوَ الْوَسْطَى أَوَ الْآخِرَةَ** نو د امام صاحب رحمته د قول په بناء باندې به درې طلاقه واقع کیږی. **تبریع:** که سړی خپلې ښځې ته درې ځله د [اختاری] لفظ اووئیل او دده ښځې په خواب کې [اخترت الأولى والوسطى والآخرة] اووئیل ① نو د امام ابوحنیفه رحمته په نیز درې طلاقه واقع شول. او خاوند ته د بیت محتج دی. اونه د نفس د لفظ ورته اړتیا شته. ② اوصاحبینو رحمته فرمائی چه یو طلاق واقع کیږی. او د خاوند د نیت اړتیا نشته.

وَلَا يَجْتزئ إِلَيَّ نِيَّةُ الزَّوْجِ (۱) وَقَالَ: تَطْلُقُ وَاحِدَةً **وَأَمَّا لَا يَجْتزئ إِلَيَّ نِيَّةُ الزَّوْجِ لِذَلَالَةِ الشُّكْرِ عَلَيْهِ** اود خاوند د نیت حاجت به نه وی. په طلاق باندې د تکرار دلالت په وجه اذ [الاختيار في حق الطلاق هو الذي يتكرر] ځکه چې مکرر هم اختیارولی شی. کوم چې د طلاق په اړه کې وی.

تبریع: د خاوند نیت د عدم اړتیا دلیل دا دی چه دلته د [اختار] لفظ تکرار په طلاق باندې دلالت کوی ځکه چې کوم اختیار مکرر وی. هغه د طلاق په اړه کې وی او هرکله چې د طلاق په معنی باندې قرینه موجود ده. نو د خاوند نیت ته څه اړتیا نشته.

هَذَا كَقَوْلِهِ الْأُولَى، وَمَا يَجْزئ عَنْهُ إِنْ كَانَ لَا يَجْزئ مِنْ حَيْثُ التَّرْتِيبُ يَفِيدُ مِنْ حَيْثُ الْأَوَّلُ د صاحبینو رحمته دلیل دادی. چه د اولی او ددې د قائم مقام ذکر اگرچه من حیث الترتیب مفید نه دی. خود مفرد کیدو په حیثیت سره مفید دی **فَيَجْزئ عَنْهُ نِيَّةُ الزَّوْجِ** نو په مفید کې به معتبر وی.

تبریع: د صاحبینو رحمته دلیل دا دی. چه اولی وسطی او آخره د فرد مرتب نوم دی. ځکه چې اولی د اول مرتب دی. او اول نوم دې د فرد سابق. او وسطی د اوسط مرتب دی. او اوسط نوم دې د هغه فرد چې د هغه نه دومره عدد وړاندې وی. څومره چې ترې روستو وی. او آخره نوم دې د فرد لاحق. اودا محل محل د ترتب نه دی. نو ترتب به لغوشی. او افراد به پاته پاتې شی. یعنی دا کلام اگرچه مفید د ترتیب نه دی. خو مفید د افراد

① القول الراجح هو قول أبي حنيفة رحمته كذا في فتح القدير (٤١٧٣) ورد المختار (٥٢١٢) والهندي (٣٨٩١) والبحر (٥٤٦٣) نقلاً عن الراجح (٣٢٧١).

کتاب الطلاق

اړتیا دې نوچه په کوم کې چې مفید وی د هغې اعتبار په کولې شی بولکه چې ښځې وئیل [اخترت الأولى] ځکه چې ددې د کلام معنی چې [اخترت الأولى] داده چه ما هغه څیز اختیار کړلو کوم چې به لومړنی کلمه سره ماته حواله شوی وو او هغه یو طلاق وو نو یو طلاق به واقع شی.

وَلَا يَجْزئ عَنْهُ نِيَّةُ الزَّوْجِ (۱) وَقَالَ: تَطْلُقُ وَاحِدَةً **وَأَمَّا لَا يَجْزئ إِلَيَّ نِيَّةُ الزَّوْجِ لِذَلَالَةِ الشُّكْرِ عَلَيْهِ** اود امام صاحب رحمته دلیل دادی چه دا وصف لغو دی **لَأَنَّ الْمُخْتَارَ فِي الْبَيْتِ ځکه** د هغه درې طلاقونه کوم چې په ملک کې جمع دی **لَا تَرْتِيبُ فِيهِ كَالْمُخْتَارِ فِي الْبَيْتِ** په هغې کې هېڅ ترتیب شته لکه څنگه چې په مجتمع فی المکان کې (هېڅ ترتیب شته) **وَالْكَلامُ لِلتَّرْتِيبِ** او کلام د ترتیب لپاره دی **وَالْأَوَّلُ مِنْ قَوْلِهِ: أَوَ الْوَسْطَى أَوَ الْآخِرَةَ** او افراد ددې د لوازماتو څخې دی **فَقَدْ أَخَارَ عَنْ الْأَوَّلِ** نو کله چې د صل په حق کې لغو شو **لَقَائِهِ حَقُّ الْبَيْتِ** نو د بناء په حق کې به هم لغو وی.

تبریع: امام ابوحنیفه رحمته فرمائی چه دا وصف یعنی اولی وسطی او حیره لغو دی ځکه چې درې طلاقه کوم چې د خاوند په ملکیت کې وی. په هغې کې ترتیب نه وی. لکه څنگه چې په یو کور کې دیر څنگ راجع شوی دی نو په هغوی کې څه ترتیب نه وی. دهغوی په اړه کې اول او آخر نشی وئیلې. ودا فاعله ده چه هر هغه څیز په هغې کې ترتیب نه وی. نو په هغې کې به هغه کلام لغو وی کوم چې د ترتیب لپاره وی اودلته ولی وسطی او آخره د ترتیب لپاره دی. او هرکله چې لفظ د ترتیب په اعتبار سره لغو شو نو د فاعله لحاظ سره به هم لغو وی. ځکه چې په دې کې ترتیب اصل دی او افراد ددې د لوازماتو څخې دی نوچه د اصل په حق کې لغو شی نو کوم څیز چه په اصل مبني وی د هغې په حق کې به هم لغو وی اوچه د دواړو په حق کې لغو شوی نو ښځې قول چې [اخترت] پته پاتې شو. او که د سړی د درې ځله [اختاری] په خواب کې دا ښځه [اخترت] اووئیل. نو درې طلاقه به واقع کیږی. نو دغه ډول به دلته هم درې وارو واقع کیږی.

وَقَالَ لَهَا: اخْتَارِي اخْتَارِي اخْتَارِي او که ښځې اووئیل. اخترت اختیار کړه ته، اخترت اختیار کړه ته، اخترت اختیار کړه ته **فَقَالَتْ: قَدْ اخْتَرْتُ الْأُولَى أَوَ الْوَسْطَى أَوَ الْآخِرَةَ** ښځې اووئیل. ما رومې اختیار کړې دي. او منځنې، او آخرې **فَقَالَ لَهَا: قَدْ اخْتَرْتُ الْأُولَى أَوَ الْوَسْطَى أَوَ الْآخِرَةَ** نو د امام صاحب رحمته د قول په بناء باندې به درې طلاقه واقع کیږی. **تبریع:** دوهم صورت دا دی. چه ښځې د درې ځله [اختاری] په خواب کې [اخترت اختیاره] اووئیل بویه اتفاق سره درې طلاقه واقع کیږی. ① دلیل دا دی. چه په [اختیاره] کې تاء د یو ځل لپاره ده نو دا داسې شوه لکه چې دې اووئیل. [اخترت نفسی مرة] یعنی ما یو ځل اختیار کړې دي او په دې کلام سره درې طلاقه واقع کیږی. ② دوهم دلیل دا دی. چه لفظ د [اختیاره] د تاکید لپاره وی. او بغیر د تاکید درې واقع کیږی. نو د تاکید په صورت کې خویه خامخا درې طلاقه واقع کیږی.

الْكَلَامُ اخْتَارَتْ نه دیو اعتراض خواب کوی. اعتراض دا دی. چه په دې وخت کې به حکم د تفویض طلاق مطابق نه وی. ځکه چې ښځې ته اختیار حواله شوی دی. او لفظ د [اختار] د بینونت فاعله ورکوی. د رجعت فاعله نه ورکوی. خواب دا دی چه دا داسې ده. لکه چې ښځې د عدت نه روسته اختیار کړې دي او د عدت نه روسته بینونت ثابتیږی. نو حکم د تفویض طلاق مطابق شو.

وَقَالَ لَهَا: اخْتَارِي اخْتَارِي اخْتَارِي او که ښځې اووئیل. ما پخپل خان باندې طلاق واقع کړې دي **وَأَخْتَرْتُ نَفْسِي بِتَطْلُقُ** م خپل خان اختیار کړې دي. په یو طلاق سره **لِأَنَّ وَاحِدَةَ بِمَلَكَ الرَّجْعَةَ** نو دا یو دی د رجعت مالک به وی **لَأَنَّ هَذَا اللَّفْظَ نَسَبَ الْبَيْتِ** **بَعْدَ انْقِصَاءِ الْعِدَّةِ** ځکه چې دا لفظ وقوع د طلاق واجبی دی. د عدت تیریدلو نه روسته **فَكَانَتْ اخْتَارَتْ نَفْسَهَا بَعْدَ الْعِدَّةِ** نو ځای چې خپل خان ئې د عدت نه روسته اختیار کړو.

کتاب نطاولی

ترویج دهادیه شارحینو ښه په دې موقع فرمائیلی دی چه [عنک رجعة] په عبارت کې غلطی ده دکنه به
سهو شوې ده ځکه چې ښځې دتفویض په حکم سره تصرف کړې دې اوتفویض دطلاق بانن سره وی حکم
چې په لفظ [لا اجتر] سره حواله کول دکنایه الفاظ دی اوبه کنایاتوسره طلاق بانن واقع کیږی یوسخه به
خپل څر بڼدې صرف طلاق بانن واقع کولې شی . صحیح روایت دا دې چه [لېوی واحدة] لا یست
الرجعة ځکه چې د مبسوط جامع صغیر اوزیادات په ټولونسخوکې هم دغه ډول دی .

د [أمرک بیدک فی تطبیقة یا إختاری تطبیقة] حکم

لَوَاتٌ قَالَ لَهَا امُزْكِي يَدَيْكَ فِي تَطْلِيقَةٍ اَوْ كَه سِرِّي خِيْبِي بَشْخِي تَه اَوْنِيل. د طلاق ور كاوه په معامله كي ست
معامله ستا په لاس كي ده **اَوْ اخْتَارِي تَطْلِيقَةً** يا ته طلاق اختيار كره **فَاَخْتَارَتْ نَفْسَهَا** بيا دي خپل نفس اختيار
كړو **فَمِنْ وَاحِدَةٍ لَكَ الرُّجْعَةُ** نو يو دي. د رجعت مالك به وي

تاریخ :- جاخېلې پنځې ته په [اموک پيدک في تطليقة يا اختارى تطليقة] سره اختيار وړ کړلو او پنځې اختيار واخستلو نوبه بوطلاق رجعی سره به طلاقه وي.

لَا تَكُنْ جَعَلَهَا إِغْتِيَارًا لِّكُنْ بِتَطْلِيقِهِ خَكَّةٌ ۖ جَبِيْ دِهْ بِنَخَبِيْ تَهْ اَخْتِيَار وَرَكْرَو ۖ خَو تَطْلِيْقِه سِرِه ۖ وَهِي مُعَقَّبَةٌ لِّلرَّجْعَةِ بِأَنْفِ اَوْد تَطْلِيْقِه نِه رَوَسْتِه رَجَعْت وَی .

حل اللغة* ① معقبة رستوراوتلونکی

توضیح - خک کہ چہی بنیخی تہ پہ تطلیقہ سرہ اختیار ملاؤ شوہ دی اوکہ پہ لفظ د تطلیقہ سرہ طلاق ورکری شی نو طلاق رجعی واقع کیڑی نودلستہ بہ ہم طلاق رجعی واقع کیڑی وائہ اعلم بالصوب.

د ځوانان د درې طلا قوتونو پېچ او د سځې بې وطلاقي قبول

فصل: فی الأمر بالید: (دا) فصل د امر بالید (په بیان کي) دې **وَإِنْ قَالَ لَهَا: أَمْرُكَ بِبَيْتِي ثَلَاثًا** اوکه (سړی) ښځې ته اووئیل ستا معامله ستا په لاس کي ده. په داسې حال کي چې د دریو نیت کوی **فَعَالَتْ: هَذَا اخْرَجَتْ** **نَفْسُ بَوَاحِدَةٍ فَرَمَى ثَلَاثًا** یا ښځې اووئیل چه ما خپل خان په یو (خل) سره اختیار کړو نو دا درې دی

تاریخ:- صورت د مسئلې دا دې چه خاوند خپلې ښځې ته اووئیل، [امرك بیدك] او هغه نیت د دریو طلاقو كړې وو. او ښځې اووئیل، چه [اخترت نفسی بواحدة] نودرې طلاقه واقع كیږی.

بَلَّغْتَ الْإِسْخَارَ يَصْلَحُ جَوَانِبُ الْأَمْرِ بِالْيَدِ خَكِهَ جِي اخٲير د امر باليد خواب جوړولو صلاحيت لري لِكُونِه تَمْلِيكَ
كَالْخَبِيرِ خَكِهَ جِي امر باليد د تخير پشان تملك دي وَالْوَّاحِدَةُ حَقَّةٌ لِلْإِخْتِيَارِ او واحدة د اختيار صفت دي
صَارَ كَأَنَّهُمَا قَالَتْ: اخْتَرْتُ نَفْسِي بَعْمَةً وَاحِدَةً نو شو گويا چې ده اوونيل. ما اختيار كړلو خپل خان يو ځل رښديك پته
ثَلَاثٌ او په دې سره درې واقع كيږي

توضیح :- دلیل د دې چې لفظ د اختاریه امریالید خواب کیدای شی . لکه څنگه لفظ د تخیریه مالک جوړیدو باندې دلالت کوی نو دغه ډول امریالید هم د مالک جوړوپه معنی باندې دلالت کوی . نو د دواړه لفظ په قوت اضعف کي برابردی . نو ځکه لفظ د اختار د امریالید خواب کیدای شی .

په دریو باندې څکه دلالت کوي چې واحد د اختیاره محذوف صفت دي. لکه چې بڅخي او وښل. [احترت نفسی لاختیاره واحده یعنی بمره واحده] نو په دې الفاظو سره درې طلاقه واقع کیږي نو دغه ډول دلتنه هم درې طلاقه واقع کیږي.

د (أمرک بیدک) به جواب کی د [طلقت نفسی بواحدة] حکم

کتاب الفلاک

وَقَالَتِ: قَدْ طَلَّقْتُ نَفْسِي بِوَاجِدَةٍ أَوْ كَذِبَةٍ وَيَسِيلُ فِيهِ طَلَّاقٌ دُرُكِي وَمَا حَيْلُ خَانٍ تَهْ بِهْ يَوْمَ سَرِهْ

نويه دي باندې بوطلاق يانز واقع كيږي

ت الواحدة تحت المصدر محذوف، حكمه چې واحدة مصدر محذوف صفت دي و هؤوس الأولى الاختيار أو معه
صدر) به رومیس (صورت) کي اختیارة دي وفي الثانية التعلیق او په دوهم (صورت) کي تعلیق دي
دادي چه واحدة د محذوف مصدر صفت دي نو د وړاندېنې فعل اړین دی

وہ اندینی مسئلہ کی معنی [اخترت نفسی ہواحدہ] کی اختیارۃ مقدر گنہلہ شی اوہہ دویمہ مسئلہ یعنی الفت نفسی ہواحدہ کی تطبیقہ محذوف دی۔

انھا لکون ٿا تہ خدا چي هغه به بانته وی لائن الشفویض فی الہائن فتوراً ملکاً انوراً، خکہ چي تفریض
 یایہ کی (حاصل) دی۔ ددی بنیخی د خیلې معاملې مالک کیدلو په وجه وگلا مہارمز جوہانہ ود بنیخی کلام
 می (دکلام) په خواب کی وتلی دی فتصور الصیقة المذكورة فی الشفویض مذکورہ فی الزہداء نوکوم صحت
 به تفریض کی ذکر دی۔ په ایقاع کی به هم ذکر وی

هل اللغة* ① التنويض: سبارل ② الايقاع: واقع كول]

تیر لوس پاتې شوه دا خبره چې په دې الفاظو طلاق بائن ولې وقع کېږي؟ نو دې وجه دا ده چې (امرک
بیک) د کتابه الفاظ دي. اود کتابه په الفاظو سره طلاق بائن واقع کېږي. سوا د هغه درې الفاظونه کوم چې
پراوندې تیر شول. نو ثابتې شوه چې خاوند ورته طلاق بائن حواله کړې دي. ځکه چې حواله هغه د حیلې
د عاملي مالکې جوړه کړه. او مالکې جوړېد د بینونیت تقاضا کوي. لنډیز دا چې ښځې ته طلاق بائن حواله
کړې شوې دي. اود ښځې کلام دسړي د کلام ځواب واقع شوې دي. نو د (بینونت) کوم صفت چې په تنویض
کې مذکور دي. هم هغه به د طلاق په واقع کولو کې هم ذکر وي. چې د ښځې کلام دسړي د کلام مطابق شي.

ثُمَّ تَقْبَلُ فِي الثَّلَاثِ فِي قَوْلِهِ: أَمْرُكَ يَدُوكِ أَوْ سَتَا قَوْلِ أَمْرِكَ يَدُوكِ كَيْ دَرْيُو نَيْتِ صَحِيحِ دِي لِأَنَّهُ يَتِمُّ الْقَوْلُ
فِي الثَّلَاثِ فِي قَوْلِهِ: أَمْرُكَ يَدُوكِ أَوْ سَتَا قَوْلِ أَمْرِكَ يَدُوكِ كَيْ دَرْيُو نَيْتِ صَحِيحِ دِي لِأَنَّهُ يَتِمُّ الْقَوْلُ

په صاحب دده ایدمه فرمائی. چه په [امرك بیدك] كي د درې طلاقو نیت صحیح دي او په [احتازی] كي به صحیح ځكه چې امر بید دعوم او خصوص دواړو احتمال لری. شیخ الاسلام فرمائی دی چې مراسم عام دي. چه هر څیز ته گډ دي. الله تعالی فرمائی دی ((وَالْأَمْزِيُّ بَيْنَهُمَا)) اوددی نه واره شیاء (خبرونه) راو دی. نو هر کله چې نه په دې سره د طلاق نیت او کړلو. نو دا کنایه شوه د [طلاق بیدك] او طلاق مصدر دي دعوم او خصوص احتمال لری. نو د دریو نیت د تعمیم نیت دي.

اختاری او موید او ورنه ثابت کری دی

دې ځکه چې دا د عموم احتمال نه لری. ددې تفصیل په [فصل في الإخبار] کې تیر

چە د [اختاری] پە ځواب کی که [اخترت نفسی بتطلیقة] اوونیل نود مصفف دی دین
فرمانیلی دی چە د [امروک بیدک] پە ځواب کی پە [اخترت نفسی بواحدة] سره یو طلاق بانن واقع کیږی

نوددی مسئلہ نہ معلومہ شود۔ چہ پہ لومرتی مسئلہ کنی بہ ہم طلاق بائن واقع کیہی حکم
مسئلو کی د مصنف ^{رحمۃ اللہ علیہ} پہ نیزخہ توپیر نشہ۔ واللہ اعلم بالصواب۔

هـ [أمرك بيديك اليوم وبعد غد] هـ

او کو قال لها: امزك بديك اليوم بعد غد او كه بنحى ته نې او وئيل سستا معامله سستا په لاس كي دده س او سهار به
 پس امزك في الليل سو په دي اختيار كي به شپه داخل نه وي **وان ردت الامركي يومها** او كه به يوم غرض
 كي نې معامله رد كړله **بطل امر ذلك اليوم** نو ددي ورځې معامله باطل شوه **وكان الامر بين هاتين**
 رارواني ورځې معامله به دده په لاس كي پ ته پاتې وي

توضیح: صورت د مسئلې دادې. که سړی خپلې ښځې ته او وویل چه امرک ییډک الیوم ویمه عسدا سو کو م سب
چې ددې ورځې نه روسته راځی په دې اختیار کې به نه داخلېږی. نو که ښځې خپل ځان په شپه کې خنجر
کړو نو طلاق به نه واقع کېږی. او که ښځې نن ورځ اختیار رد کړو. نو صرف د نن ورځې امر باید. نه د
کېږی او صبا له (راروانې ورځې) نه روسته اختیار به دده په قبضه کې پاته وی.
په عبارت کې دوي ادوا دعوي دی. ① اول دا چې په دې الفاظو سره اختیار ور کاوه کې هغه شپه کو م
چې د نن ورځې نه روسته ده. هغه به په دې اختیار کې نه شاملېږی ② دویمه دعوه داده چه ښځې پر
ورځ کې د امر بالید، رد کاوه نه روسته د، بعد الغد، (یعنی د سهار نه روسته راتلونکې ورځ امر بالید)

لَا تَهْزِمُوهُمْ يَوْمَ الْيَوْمِ الَّذِي تَصِفُونَ أُولَئِكَ لَمْ يَصِلُوا إِلَى الْيَوْمِ الَّذِي تَصِفُونَ أُولَئِكَ لَمْ يَصِلُوا إِلَى الْيَوْمِ الَّذِي تَصِفُونَ

حل اللغة* ① يتناول شامليري ② الليل شبه [

تشریح :- درویمی دعوی دلیل دادی چه خواند چونکه بوم (نن ورخ) مفرد لفظ سره ذکر کړې دې په دې وړ
به دا اختیار اتوگه نه وی . د دویمې دعوی دلیل دادی چه دې سړی په صراحت سره دوی ادو وختونه ذکر
کړی دی . یعنی ، بوم ، او بعد غد ، او ددې دواړو په منځ کې ددې هم جنس یو وخت داسې دې چه هېڅ
امر بالید گڼه نه دې . یعنی ، غد ، نو دا مستقل دوی ادو وختونه دی . یو د نن ورځې امر بالید ، وروسته
د بعد الغد ، او د احد الامرین په رد کاوه سره آخر نه رد کیږي . نو دلته کې هم د امر بالید رد کاره سره
بعد الغد امر نه رد کیږي .

وَقَالَ ذُرِّيَّتَهُ اللَّهُ هُمَا أَمْوَاجٌ يَمْزِجُهُ قَوْلُهُ: أَنْتَ طَالِقٌ الْيَوْمَ وَمَوْعِدٌ عَلَيَّ. او امام زفر رحمته الله فرمائی چه دا دوازه امرواح
دی دده د قول، انت طالق اليوم وبعد غد، په مرتبه کی

شرح: امام زفر رحمۃ اللہ علیہ فرمائی: چہ دواہ امروند، امر واحد دی. نو کہ د نن ورخی امر بالید رد کپی شونود، بعد غد، به هم پاتنه باتی کیری. اودا د، انت طالق اليوم بعد غد، په مرتبه کی دی.

فَلَمَّا: الطَّلَاقُ لَا يَحْتَمِلُ التَّائِيْدَ مَوْجُوبَ خَوَابٍ وَرُكُوبٍ. وَجِهَ طَلَاقُ وَخَتُّ دَعْيَيْنِ احْتِمَالُ نَهْ لَرِي وَالْأَمْرُ بِالْيَدِ يَحْتَمِلُ أَوْ أَمْرُ بِالْيَدِ احْتِمَالُ لَرِي قَبْلُوكُمُ الْأَمْرُ بِالْأَوَّلِ وَجَعَلَ الثَّانِي أَمْرًا مَبْتَدَأًا نَوْ مُتَعَيِّنَ كَوَلِيَّ بِهِ شَيْ. أَمْرُ دَرْوَمِي سِرْوَانِ دُوْهَمُ بِهِ مُسْتَقِلُّ أَمْرٍ مَكْرُخُولِي شَيْ.

هين احتمال نه لري. لکه چې يوه ښځه په نن ورځ کې طلاقه کړې شي. نو هغه به صاله او د صاله

كتاب الطلاب

نه روسته هم مطلقه وی. او امر بالید د تعین احتمال لری لکه چې په، امرک بیدک الیوم و بعد غد، کی
امر متعین دی. رومبې وخت یعنی یوم جلا امر، او دوهم وخت (بعد غد) مستقل دوهم امر او گرځولې شی
نو تقدیری عبارت په داسې شی، امرک بیدک الیوم و امرک بیدک بعد غد.
د [امرک بیدک الیوم و غدا] هضم

وَلَوْ قَالَ أَمْكُنْ بِبَيْتِكَ الْيَوْمَ وَغَدًا أَوْ كَهَذَا وَهَذَا وَنَبِيلٌ جِهَةٌ سَتَا مَعَامِلُهُ سَتَا پَه لَاس كِي دَه نَن اَوْ صَب **بُذْخَلُ النَّبِيلِ فِي**
بَيْتِكَ نو پَه دِي كِي بَه شِبَه نَه دَاخِلِي پَرِي **فَإِنَّ زَوْجَ الْأَمْرِ فِي يَوْمِهَا** اَوَكِه سَخِي س وَرَخ جِبِل اَمَر مَالِيِد رَد كِه و **بُذْخَلُ**
بَيْتِكَ اَمَرِ الْأَمْرِ فِي يَوْمِهَا نو صَبَالِه وَرَخ بَه دَدِي بَه قِصَصِه كِي اَمَر پَه مَه پَتِي كِي پَرِي

تاريخ :- مسئلہ کہ سری خیلې ټينځې ته اووتل چه [اموگ يديك اليوم وعد] سويه دي امريليد كي دس او سهار ورځ په مينځ كي شپه هم داخله ده او كه په نس ورځ نې امريليد رد كولو سويه سهار ورځ كي هه امريليد پاته پاتې نشو.

لَإِنَّ هَذَا أَمْرٌ وَاحِدٌ خَكِهَ چې دا خو يو امر دې لږ ځکه لَمْ يَسْأَلْ بَنِي الْوَقْتَيْنِ الْمَذْكُورَيْنِ وَفَتَّ مِنْ جَنِبِهِمَا لَمْ يَسْأَلْ هَكَذَا لَمْ خَكِهَ چې د ذکر شوی وختونو په منځ کي ددې د جنس داسې هيڅ وخت فصل شو چه دې ته کلام مر بالسده ته گڼ نه وی وَقَدْ عَجَّزَ النَّبِيُّ ار حال دادي چه کله شپه راځي وَتَحْلِسُ الْمُسَوِّدَةُ لَا يَتَقَبَّحُ يَوْمَ مَسْوَرِي مجلس نه منقطع کيږي فَصَارَ كَمَا إِذَا قَالَ: أَمْرُكَ بِبَيْتِكَ فِي يَوْمَيْنِ نودا داسې شوه لکه حي ده وونل چه مېنا معامله ستا په لاس کي دوی اډوا ورځي ده

هل اللغة* ① يتناول شامليرى ② يهجم الليل شبه راخى ③ ينقطع خميرى

تاريخ دليل دا دې چه دا يوامرباليد دي اوددې دواړو ذكرشور وختوبويه ميسخ كي دسې وخت ورس نشته. كوم چې ددې دجنس خنې وى. اوامرباليد هغې ته گو نه وى حالانكه كله مجلس د مشورې ختميرى نه.اوشپه راشى نودا داسې شوه لكه چې دې اووانى. [امرك ييدك ي يومين] بوشپته شو.چه په س و مهر ورځ كي يوامرباليد دې.اوچه يوامرباليد كى يوه برخه رد كړې شى. نو دويمه برخه پاته نه پاتى كسرى

وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (په نوادر کې) د ابو حنيفه رحمه الله نه دا روايت هم دې اُتھا اَذْرْتُ الْأَمْرَ الْيَوْمَ كَهْ بَسْخِي تِ
وَرِخْ خَيْلَ امْرِ بَالِيدٍ رَدَّ كَرُوْهُ لَهَا أَنْ تَحْتَارَ تَحْتَاغِدَانُو دې نه اختيار دې چه صاله ورخ چيل څو اختيار كړې
اُتھا اَلَمْ يَكُنْ لَكَ رَدُّ الْأَمْرِ كَمَا لَا تَمْلِكُ رَدَّ الْإِبْشَاعِ خُكْه چې بسخه د امر باليد رد كاوه مالكه نه ده لكه څنگه چې دا د
ايقاع طلاق رد كاوه مالكه نه ده

تاريخ د امام ابو حنيفه رحمته الله نه يوروايت دې چه په نن ورځ كې امرياليد رد كولوسره د صياني ورځې مرياليد نه خنيمېرې . بلكه په سهار روځ كې خپل نفس مختاره كولې شي . دليل دا دې چه لكه څنگه بنځه د ايقاع الطلاق قدرت نه لري . نودغه ډول د امرياليد د رد كولواختيار هم نه لري يعنې كه خاوند بځې ته [استظان] اوونيل . نوطلاق واقع كيږي . كه دا ئې قبلوي او كه نه . دغه ډول په [امرك يديك] ونيولوسره هم د بځې اختياره امرياليد ثابتيږي . اگر چه هغه دا قبول نكړي . نوهر كله چې د بځې په رد كولوسره امرياليد رد شو . نو هغه خپل نفس ته اختيار وركولي شي .

دغه اظهار آنها اذا اختارت نفسها اليومد ظاهر الروايت وجه داده چه بنحی کله نن ورخ خیل نفس اختیار کرو
م دغه دول کله چې د امر بالید رد کاوه په ذریعه خیل خاوند اختیار کرو لآن المغیرین الشیئین لا یجوز
لأختیار أحدیها کله چې کوم سری ته چې د دوی [دوه] خیزونو په منځ کي اختیار ورکولې شی هغه په دې
وارو کي صرف د یو اختیارولو مالک دې

[illegible]

تقریب امام ابویوسف رحمہ اللہ نه روایت دے، که سری [امروک بیدک الیوم اوامروک بیدک غدا] اوونیل، نودوی ادو، امره
بالید شول خکه چې دا دهر وخت لپاره جلا جلا خبر دے، په خلاف د ماقبل خکه چې امر واحد دے نو خکه په
اختیار کی تکرار موجود نشو، نو تجدد د امر هم موجود نشو.
آدامام ابویوسف رحمہ اللہ دا روایت شمس الاتمه رحمہ اللہ صحیح گر خولې دے، او قاضی خان دے ته اصل روایت
ونیلې دے، او دچا اختلاف په کی هم ذکر نه دے، واللہ اعلم

هـ [أمرک بیدک یوم یقدم فلان] حکم

فلان قال: أمرت ببيتك يوم تقدم فلان
راشي **تقدم فلان** نو فلانی راغبی **فلما تقدم بقدميه حتى جن الليل** او بنسخی ته دهغه د راتلو علم اونشو تردی
جی د شیبی چاغه خوره شوه **فلما صار لها نو ددی** لپاره خیار نشته

حل المفقدة ① يقدم واپس راشی د سفر نہ ② جن خورہ شوہ

تشریح۔ کہ خاوند خیلې ښځې ته اوونیل. [آمرک بیدک یوم یقدم فلان] بیا هغه فلاتې کس راغلو اوښځې ته دهغه د راتلو علم اونشی. تردې چې شپه شی نویه دې صورت کې د ښځې لپاره اختیار پاته پاتې نشو.

لَا تُؤْمَرُ بِالْهَيْدِ مِمَّا تَمُدُّ فَيَسِيلُ الْبُيُوتَ الْمُفْرُونَ بِهِ عَلَى بَيَاضِ النَّهَارِ وَقَدْ حَقَّقْنَا مِنْ قَبْلُ فَيَقُولُ فِي خَكِّهِ (امر
تخرج دلایل داد، جهاد الیای) بیا د بیاض نهار په تیریدلو سره به ختمیږي.

تاریخ دلیل دا دې چه امریالید فعل معتد دې. اووراندې تیرشوی دی. که یوم د فعل معتد سره متصل شی
نود یوم څخه به دورڅې رنړا مراد وی. مطلق وخت به نه وی مراد. نودلته به امریالید هم په روځ پورې
حدود وی. اوددې په تیریدو سره به امریالید ختمیږي.

مشی که اختیار ملا و بدونه روسته د اختیار د وقت یان

وَأَذْجَلُ أَمْرًا يَدِيهَا وَكَلَهُ نِي جِي د بَنَخِي مَعَامِلَه دَدِي پَه لَاس كِي وَر كِرْلَه أَوْخَرِيهَا يَا نِي دِي تَه (د ط ل ا ق)
اخييار ور كرو قَمَكْنَت يَوْعَالَم تَقْمُ بِيَا هَغَه يَوَه وَرْخ ايساره شوه او اونه دريدله فَالْأَمْرُ فَي يَدِيهَا مَالَمُ تَأْخَذُ فَي
كَمَلِ آخَرُو امر به ددي په لاس كي پاتي وي تركومه پوري جي دابل خه كار پيل نكري

ترتیب :- مسندہ دادہ کہ د پنجہ معاملہ ہم د هغه په لاس کي ورکړې شی . (یعنی هغه ته حواله شی) یا نې ورته [امړک یدک] اوونیل. یا نې ورته د طلاق اختیار ورکړلو مثلاً [اختاری نفسک] شي ورته اوونیل. بیا هغه بخه هم په هغه مجلس کي یوه ورځ ایساره شوه. نو ددې معامله هم ددې په لاس کي ده یعنی په مجلس کي ورته اختیار پاته دي ترخوچه هغه دوهم کارنه وی پیل کړي.

نَ هَذَا تَمْلِكُ التَّطْلِيقَ مِنْهَا كَمَا جِي دَا دَدِي بِنَحْوِي دَ تَطْلِيقِ مَالِكِ جُورُولِ دِي لِأَنَّ الْمَالِكَ مَمْرٌ يَتَمَرَّفُ بِرَأْيِ نَحْوِي

خدا که مالک هفت سر می خوک چی پخپلی رانی سره تصرف او کری و هی یهذه الصفة و ده سجه هم به منسوب
و الله اعلم بالصواب و قد یسأله قبل او بعد

د اختیار په ملاوېدو کې به اعتبار یې په علم د مجلس اعتبار،

د اختیار په ملاوېدو کې په اختیار باندې د علم د مجلس اعتبار

مان گائے نامہ کہ دی (بخاری) اور بدل یعتز فیہا ذلک نو ددی د مجلس اعتبار به کولای شی واث
الان لا تمه او که نه نی اور بدل، فجلس علیہا و تلوا غیر الہانو ددی د مجلس عمم ی ددی ارج نه د خبر
بدلو (مجلس) اعتبار به کولای شی

پنج - صورت د مسئلې دا دې چه په كوم مجلس كې خاوند [امرك بېدك] اورنيل وينځه په دغه مجلس كې جوړ وي . نوډ هغې هم د دغه مجلس اعتبار به كړلې شي او كه ښځه موجود نه وي نو په كوم مجلس كې نه ددې علم اوشي . يا ورته خبر اورسي . نو هغه مجلس به معتبر وي

نه به ما وراء مجلس باندې په موقوف وی **وَلَا يُقْعَدُ مَجْلِسُ لَأَنْ التَّقْلِيْقَ لَا يُمْرَقُ فِيهِ**

[illegible]

سحب دهنده اید بزرگوار فرمائی چه اختیار په پاته پاتې کیدو او نه پاتې کیدو کی دخاوند مجلس معتبر نه
په که خاوند پاسیدلو. او بنځه ناسته وه نو ددې اختیار پته دې دلیل دا دې چه په دغه وخت کې تعین
وند په حق کې لازم دې. هم دا وجه ده. چه دې په رجوع کاوه باندي قدر نه دې (چه دخپلې خبرې به رحمت
کړی. چه زه تاته اختیار نه درکو)

وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ أَغْفِرَ لَهُمْ سَبْعِينَ مِائَةً أَلْفًا مَرَّةً وَسَبْعِينَ مِائَةً أَلْفًا مَرَّةً وَأَخْبَارُهُمْ فِيهَا أَلَمٌ لَاحِقٌ

الفئة ١) يشوب شائبه مشابهت ٢) التحويل، كرخول، منتقل كيدلا

په جيب ددې په خلاف ده. ځكه چې دې كي د پانچ او مشري دواړو مجلس معتبر دې په دواړو كي چې د هم پاسيدلو او د بيل د قبولولو نه وړاندي شي د خپلي خبرې نه رجوع او كړله، نو جاذبه.

حيوان (خاروي) روان شو نو ددي اختيار باطل شو لان سِرِّ الدَّائِيَةِ وَقَوْلُهَا مُضَافٌ إِلَيْهَا خُكَّه
روايندل او ودريدل بنخي اړخ ته منسوب دی
صريح - اوکه دغه بنخه په خاروي باندې سوره روانه وه او په هغه وخت کې ورته خاوند اختيار ورکړل نو دا
بنخه به په خپل اختيار پاته وي اوکه هغه خاروي نې روان کړل نو ددي اختيار ختم شو. ځکه چې د خاروي
روايندل او ودريدل بنخي اړخ ته منسوب وي.

وَالسَّيْفَةُ بِمَنْزِلَةِ الْبَيْتِ او کښتۍ په منزله د کور ده لان سِرِّهَا غَيْرُ مُضَافٍ اِلَى رَاكِبِهَا خُكَّه چې د کښتۍ تلل ودي د
سوارلو اړخ ته منسوب نه دی اَلَا تَرَى اَنَّهُ لَا يَقْدِرُ عَلَى اِيْقَافِهَا اَيَا نه گوري چه سوارلۍ ته په کښتۍ ودرولو
باندي قدرت نشه وَرَاكِبُ الدَّائِيَةِ يَقْدِرُ اَوْ د خاروي سوارلۍ قادر ده.

حل اللغة ① السفينة: کښتۍ ② راكب: سوار ③ ايقاف: اودرول

تفسير: او کښتۍ د کوريشان ده. يعنې که کښتۍ روانه وي نو د بنخي اختيار نه باطلېږي ځکه چې د
کښتۍ روايندل دهغي سوار اړخ ته نه منسوب کېږي. باسوغور اوکړي چې په کښتۍ سوري نو دهغي په
اودرولو قدر نه وي. البته په خاروي سوري دهغي په اودرولو قادر وي.

د مشيت بيان

فصل: في المشيئة (دا) فصل د مشيت (په بيان) کې دي وَمَنْ قَالَ لِامْرَأَتِهِ او کوم کس چې خپلې بنخي ته
اوونيل [طَلَّقَ نَفْسَكَ] ته خپل خان ته طلاق ورکړه وَلَا يَنْتَبِهْ اَنَّهُ اَوْتَوِي وَاحِدَةٌ اود خاوند هيڅ نيت نشته په ده يونيت
کړې وي [قَالَتْ: طَلَّقْتَ نَفْسِي] نو بنخي اوونيل ما خپل خان ته طلاق ورکړو [فِي وَاحِدَةٍ رَجْعِيَّةٍ] نو دا به يو
رجعي وي [اِنْ طَلَّقْتَ نَفْسًا اِلَّا وَقَدْ ارَادَ الرَّوْبُ ذَلِكَ] اوکه دې خپل خان ته درې (طلاق) ورکړل حالانکه خاوند
ددي اراده هم کړې ده [وَقَفْنَ عَلَيْهِ] نو په دې به (درې واره) واقع کېږي

تفسير: که سړی خپلې بنخي ته [طلق نفسك] اوونيل اوسړی څه نيت نه وي کړي يا نې د يو طلاق نيت کړي
وي بيا بنخي په خواب کې اوونيل [طلقت نفسي] نو يو طلاق واقع کېږي. اوکه بنخي په خان باندې درې
طلاق واقع کړل او خاوند هم د دريونيټ کړې وي نو په دې باندې (درې) واقع کېږي.

وَهَذَا اِنْ قَوْلَهُ طَلَّقَ مَعْنَاهُ اَفْعَلَى فَعَلَ التَّطْلِيْقَ، وَهُوَ اَنْ يَجْعَلَ اَوْ د ا ځکه دی چه دده قول، طلق، په دې معنی
کې دي چه ته د طلاق فعل اوکړه وهو اسم جنس او طلاق اسم جنس دي فَيَقَعُ عَلَى الْأَذْنَى مَعَ اِغْتِمَالِ الْكُلِّ
کَلَامُ اَسْمَاءِ الْأَجْناسِ نو لفظ طلاق به واقع کېږي په ادنی (يو) باندې. د کُل (درې) احتمال سره. لکه وره
اسماني اجناس فَيَبْدَأُ فَعَلٌ فِيهِ يَنْتَبِهْ اَنَّهُ اَوْتَوِي وَاحِدَةٌ اود خاوند هيڅ نيت نشته په ده يونيت
کړې وي [اِنْ طَلَّقْتَ نَفْسًا اِلَّا وَقَدْ ارَادَ الرَّوْبُ ذَلِكَ] اوکه دې خپل خان ته درې (طلاق) ورکړل حالانکه خاوند
ددي اراده هم کړې ده [وَقَفْنَ عَلَيْهِ] نو په دې به (درې واره) واقع کېږي

تفسير: دې دواړو صورتونو دليل دا دي چه د [طلق نفسك] معنی دا ده چه [افعلی فعل الطلاق] يعنی صيغه
د امر مصدر لره متضمن ده. او مصدر اسم جنس دي په ادنی يعنی فرد حقيقي باندې صادقېږي. اود کُل
يعنی فرد حکمی احتمال لري. دا حکم د ټولو اسماء اجناس دي. هم دا وجه ده چه په [طلق] کې د دريونيټ
صحيح کېږي. اوکه نيت نې نه وي کړي. نو فرد حقيقي يعنی يو اړخ ته په راجع وي. اودا يو طلاق په رجعي
وي. ددی دليل دا دي چه بنخي ته صريحي طلاق حواله شوې دي. او په صريحي طلاق سره طلاق رجعي واقع
کي

وَلَا يَنْتَبِهْ اَنَّهُ اَوْتَوِي وَاحِدَةٌ اود خاوند هيڅ نيت نشته په ده يونيت کړې وي [اِنْ طَلَّقْتَ نَفْسًا اِلَّا وَقَدْ ارَادَ الرَّوْبُ ذَلِكَ] اوکه دې خپل خان ته درې (طلاق) ورکړل حالانکه خاوند
ددي اراده هم کړې ده [وَقَفْنَ عَلَيْهِ] نو په دې به (درې واره) واقع کېږي

تفسير: که سړی خپلې بنخي ته [طلق نفسك] اوونيل اوسړی څه نيت نه وي کړي يا نې د يو طلاق نيت کړي
وي بيا بنخي په خان باندې درې طلاق واقع کېږي. اوکه بنخي په خان باندې درې طلاق واقع کړل او خاوند هم د دريونيټ کړې وي نو په دې باندې (درې) واقع کېږي.

د [طلق نفسك] په جواب کې [انت نفسي] ويل

اِنْ قَالَ هَذَا اوکه سړی بنخي ته اوونيل [طلق نفسك] ته خپل خان ته طلاق ورکړه [اَنْتَ نَفْسِي] طلق
هغي اوونيل چه ما خپل خان بانه کړو نو مطلقه (رجعيه) به وي [وَقَالَتْ: قَدْ اخَذْتَ نَفْسِي] وکه سخي
اوونيل چه ما خپل خان اختيار کړو [لَمْ تَطْلُقْ] نو طلاق به نه واقع کيږي

تفسير: مسئله ① که خاوند خپلې بنخي ته اوونيل [طلق نفسك] اوسخي په خواب کې اوونيل [انت
نفسی] انويه دي صورت کې طلاق رجعي واقع کېږي. ② اوکه په خواب کې نې [لا احسرت نفسي] اوونيل نو
طلاق نه واقع کېږي.

لَا اِنْ اَرَادَتْ مِنَ الْقَوْلِ الطَّلَاقَ ځکه چې بانه کول د طلاق د الفاظو څخې دي، اَلَا تَرَى اَنَّهُ لَوْ قَالَ لِامْرَأَتِهِ اَنْتَ بَتَوِي
بِوَالطَّلَاقِ اَيَا ته نه گوري. که (سړی) اوونيل ما ته بانه کړې په داسې حال کې چې ددي نه د طلاق نيت
کړي [وَقَالَتْ: اَنْتَ نَفْسِي] يا بنخي اوونيل ما خپل خان بانه کړو [قَالَ الرَّوْبُ: قَدْ اخَذْتَ ذَلِكَ] بيا خاوند
اوونيل ما ددي اجازت درکړو [اَنْتَ نَفْسِي] نو دا بانه شوه [فَكَانَتْ مُوَافَقَةً لِلْقَوْلِ فِي الْأَصْلِ] نو بانه کول په اصل
طلاق کې د تفويض موافق شو [اَلَا اَنْتَ اَرَادَتْ مِنْهُ وَصْفًا وَهُوَ تَجْعِيلُ الرِّبَاةِ] مگر داچه بنخي په دې کې يو وصف زېت
کړو. او هغه تعجيل د ابانت دې قِيلَ الْوَصْفُ الزَّائِدُ نو وصف زائد به لغوه وي وَتَبَيَّنَ الْأَصْلُ اَوْ اَصْلُ طَلَاقِ اَبْت
شو [كَمَا اِذَا قَالَتْ: طَلَّقْتَ نَفْسِي] تطليقة بانه لکه کله چې بنخي اوونيل، طلق نفسي تطليقة بانه [وَقَفْنَ اَنْ تَقَرَّ
تَطْلِيْقَهُ رَجْعِيَّةً] او مناسب دادی چه طلاق رجعي واقع شي په

تفسير: د دې دواړو په مينځ کې وجه د توپير دا ده چه خاوند د طلاق په نيت خپلې بنخي ته اوونيل [انت
طلاق ابك] يا بنخي اوونيل [انت نفسي] او خاوند [اجرت ذلك] اوونيل نو بنخه به مطلقه بانه شي په دې
صورت کې د بنخي كلام [انت نفسي] د خاوند د كلام [طلق نفسك] سره په اصل طلاق کې موافق
دي خو بنخي په خواب کې د بينونت وصف اضافه اوکړل. نواصل طلاق به واقع شي اوزيتی وصف به لغوه
وي. اودا داسې ده چه [طلق نفسك] په خواب کې بنخه اوواني. [طلقت نفسي تطليقة بانه]

بَلَاءُ اِغْتِمَالِ خِلَافِ د اختيار لَانَّهُ لَيْسَ مِنَ الْقَوْلِ الطَّلَاقِ ځکه چې هغه د طلاق د الفاظو څخې نه دي اَلَا تَرَى اَنَّهُ
لَوْ قَالَ لِامْرَأَتِهِ اَخَذْتُكَ اَيَا ته نه گوري. که خپلې بنخي ته اوواني. ته ما اختيار منه کړې اَوْ اِغْتِمَالِ بَتَوِي الطَّلَاقِ يا
ته اختيار کړه. حالانکه د طلاق نيت نې کړې دي لَمْ تَقَرَّ، نو طلاق به نه واقع کېږي [وَقَالَتْ اَيْنِذَا اخَذْتَ نَفْسِي
او که بنخي ابتداء اوونيل چه ما خپل خان اختيار کړو [قَالَ الرَّوْبُ: قَدْ اخَذْتَ ذَلِكَ] بيا خاوند
درکړو لا بلع شيء نو هيڅ به نه واقع کېږي لَا يَنْتَبِهْ اَنَّهُ اَوْتَوِي وَاحِدَةٌ اود خاوند هيڅ نيت نشته په ده يونيت
کړې وي [اِنْ طَلَّقْتَ نَفْسًا اِلَّا وَقَدْ ارَادَ الرَّوْبُ ذَلِكَ] اوکه دې خپل خان ته درې (طلاق) ورکړل حالانکه خاوند
ددي اراده هم کړې ده [وَقَفْنَ عَلَيْهِ] نو په دې به (درې واره) واقع کېږي

تفسير: دې دواړو صورتونو دليل دا دي چه د [طلق نفسك] معنی دا ده چه [افعلی فعل الطلاق] يعنی صيغه
د امر مصدر لره متضمن ده. او مصدر اسم جنس دي په ادنی يعنی فرد حقيقي باندې صادقېږي. اود کُل
يعنی فرد حکمی احتمال لري. دا حکم د ټولو اسماء اجناس دي. هم دا وجه ده چه په [طلق] کې د دريونيټ
صحيح کېږي. اوکه نيت نې نه وي کړي. نو فرد حقيقي يعنی يو اړخ ته په راجع وي. اودا يو طلاق په رجعي
وي. ددی دليل دا دي چه بنخي ته صريحي طلاق حواله شوې دي. او په صريحي طلاق سره طلاق رجعي واقع
کي

کتاب الطلاق

اوجه دفرق داده چه د خاوند قول [طلقى نفسك] تمليك دې. ځكه چې بنځه دخپل خان لپاره عمل كوي اووكيل هغه وي چه د بل لپاره عمل كوي. اودا وړاندې تيرشوى دى. چه د تمليك په ټولو صورتونو كې خاوند ته د رجوع كولو اختيار نشته اوتمليك دمجلس پورې خاص وي

اولا قال لول خجل. طلقها ان شئت او كه سري يو بل سري ته اوونيل. چه ته دې (زما بنځې) ته طلاق وركړه كه ته غواړې **فانه ان يملكها في التخلّيس خاصة** نو دده لپاره جائز دى. چه هغه دې ته خاص طور باندې په مجلس كې طلاق وركړى **وليس الرجوع ان يرجع** او خاوند ته د رجوع كاوه اختيار هم نشته

توضیح - دریمه مسئله دا ده چه سري بل كس ته اووانى. كه ته غواړې نوزما بنځې ته طلاق وركړه. ① نوبه دې صورت كې هغه لره صرف په دغه مجلس كې د طلاق وركولو اختيار دې. او خاوند ته د خپلې خبرې نه د رجوع كولو اختيار هم نشته

وسال ذكره الله هذا الاول موافقا امام زفر **فانه ان يملكها في التخلّيس خاصة** فرماني. چه دا او اول دواړه برابر دى **لأن التخلّيس هو التخلّيس** ځكه چې هغه پخپل مشيت سره تصرف كوي. نود وكيل بالبيع پشان شو **إذا قيل له: بعه ان شئت كله** چې ده ته اوونيلې شي. كه ته غواړې نو دا خرڅ كړه

توضیح - امام زفر **فانه ان يملكها في التخلّيس خاصة** فرماني چه دا قول [طلق امرأتى ان شئت] او اولنې قول [طلق امرأتى] دواړه په حكم كې برابر دي

دليل دا دې چه د مشيت صراحتاً ذكر كول اونه ذكر كول دواړه برابر دي ځكه چې هغه كس چاته چې نې د طلاق اختيار وركړې دې هغه هم په خپل مشيت باندې تصرف كوي. ځكه چې په طلاق وركولو كې ددغه اجسې فعل هم د اول صورت پشان توكيل دى. لكه څنگه چې وكيل بالبيع ته اووانى. چه [بعه ان شئت] او توكيل دمجلس پورې خاص نه وي اوموكل ته د رجوع اختيار حاصل نه وي. نودغه به دلته په دریمه مسئله كې هم اختيار دمجلس پورې خاص نه وي اود موكل يعنى خاوند لپاره دخپل قول نه د رجوع كولو حق هم شته.

ولسا الله تمليك او زموږ دليل دادې. چه دا تمليك دې **لأنه علقه بالمشيئة** ځكه چې دا نې په مشيت باندې معلق كړې دې **والتامك هو الذي يتصرف عن مشيئته** او مالك هم هغه دې. څوك چې پخپل مشيت باندې تصرف كوي **والطلاق يقتل التعلق بطلاق الله** او طلاق د تعليق احتمال لري په خلاف د بيع **لأنه لا يتناول** ځكه چې دا د تعليق احتمال نه لري.

توضیح - زموږ دليل دا دې چه قول ثانى [طلقها ان شئت] داسې تمليك دې. چه په دې كې دتعلق معنى موجود ده نودتمليك اعتبار چه كولې شي. نودا اختيار به دمجلس پورې خاص وي. اودتعلق (يعين) د معنى اعتبار چه كولې شي نودا تصرف به لازم وي. او خاوند ته به دخپل قول نه د رجوع كولو اختيار حاصل نه وي. **ألا الطلاق يحتمل التعليق** سره دامام زفر **فانه ان يملكها في التخلّيس خاصة** ددليل خواب وركوي. حاصل د خواب دا دې چه طلاق په بيع باندې قياس كول قياس مع الفارق دې ځكه چې طلاق د تعليق احتمال لري. اوبيع دتعلق احتمال نه لري

ه [طلق نفسك لانا] به جواب هم ه [طلقت واحدة] وليل
اولا قال لها. طلق نفسك واحدة او كه (خاوند) خپلې بنځې ته اوونيل **طلق نفسك لانا** به خپل نفس ته درې طلاقه وركړه **فطلقت واحدة** او كه **واحدة** او هغې يو طلاق واقع كړو سودا به يو وي

کتاب الطلاق

توضیح - مسئله دا ده چه خاوند خپلې بنځې ته د درې طلاقو واقع كولو حتيار وركړلو بنځې په جيل حان باندې يو واقع كړلو. نودا يو طلاق به واقع كېږي

لأنك ملكك إيقاع الثلاث ځكه چې دا بنځه د دريو اطلاق واقع كړه مالكه شوه **فتملك إيقاع الواحدة** نود يو واقع كاوه به هم بداهة مالكه وي

توضیح - دليل دا دې چه هر كله بنځه د درې طلاقو مالكه ده سوددې په صمس كې ديو طلاق هم مالكه ده **ه [طلقى نفسك واحدة] به جواب كې درې طلاقه وركول**

اولا قال لها. طلق نفسك واحدة او كه (خاوند) خپلې بنځې ته اوونيل نه خپل نفس ته يو طلاق وركړه **فطلقت نفسك لانا** هغې په خپل نفس باندې درې واقع كړل **لم يبق شيء عند أبي حنيفة** نود امام سوحينه **بأنه** په سر به هيڅ نه واقع كېږي

توضیح - صورت د مسئلې دا دې چه يو كس خپلې بنځې ته اوونيل [طلقى نفسك واحدة] او هغې به خپل نفس ته درې طلاقه واقع كړل ① نودامام ابوحنيفه **بأنه** په بيزيوهم نه واقع كېږي هم دا امام زفر و مام مالك **بأنه** قول دي

اولا: **تلق واحدة** او صاحبين **بأنه** فرماني چه يو به واقع كېږي **لأنك أنت ملكك** ځكه چې بنځې هغه راوړو د كومې چې هغه مالكه ده **وإذا قلصت كلاً إذا طلقها ألفاً** او كه زياتى (نې زړې) سوداسې شوه لكه چې خاوند (پخپله) دې ته يو زر طلاقونه وركړي

توضیح - اوصاحبين **بأنه** فرماني. چه يو طلاق واقع كېږي. امام شافعى اوامام احمد **بأنه** هم ددې قنلين دى **لأنه** صاحبينو دليل دا دې. چه خاوند چې بنځه د كوم خيز مالكه جوړه كړې وه نوهغې هغه واقع كړلو. اود هغې نه زياتى نې هم واقع كړل. نودا داسې شوه. لكه چې خاوند خپلې بنځې ته اوونيل [طلقى نفسك] اوبنځې خپل خان ته طلاق وركړلو. اوخپلې بن ته نې هم وركړلو نوڅه چې بنځې ته سپرلې شوى دى هغه واقع كېږي. اوڅه چې زياتى دى. هغه نه واقع كېږي يعنى د بن طلاق نه واقع كېږي نودغه ډول به په دې مسئله كې هم يو طلاق واقع كېږي. اوياته به لغو وي اودا داسې دى لكه چې خاوند په خپله خپلې بنځې ته يوزر طلاقه وركړل نودرې طلاقه د كومو چې دې شرعاً مالك دې هغه به واقع كېږي اوياته چې د كومو مالك نه دې هغه به لغو وي.

اولا **بأنه** **لأنك أنت بغير ما قوض** اود ابوحنيفه **بأنه** دليل دادې. چه بنځې داسې خيز راوړو. كوم چې خاوند دې ته نه وو سپارلى **فكانت مبتدئة** (بنځه) په ابتداء كې (خپل خان ته طلاق وركونكې شوه) **وهذا لأنك أنت ملكك الواحدة** اودا ځكه چې خاوند دا د يو طلاق مالكه جوړه كړې ده **والثلاث غير الواحدة** او درې د يو غير دي **لأن الثلاث أسبق من مركب** ځكه چې درې خود عدد مركب مجتمع نوم دې **والواحدة أفرد لا تركيب** اود يو فرد دې چه په دې كې تركيب نشته **فكانت بينهما معاً** **على سبيل التضاد** نود يو او دريو په منځ كې. تضاد على سبيل التضاد شو

توضیح - امام ابوحنيفه **بأنه** دليل دا دې. چه خاوند بنځه د كوم خيز مالكه كړې وه. هغې د هغې نه سوا بل خيز واقع كړلو. ځكه چې خاوند بنځه د يو طلاق مالكه كړې وه. او هغې درې چې د يونه غيږدې هغه واقع كړل ځكه چې عدد مركب د مجتمع نوم دې. اوواحد د فرد نوم دې. په دې كې تركيب نه وي. نوبه يو او دريو كې تضاد شو. ځكه يو غير مركب دې اودرې مركب دې. اودرې عدد دې اويو غير عدد دې نوهر كله چې بنځې د هغې نه سوا بل طلاق واقع كړلو. كوم چې دې ته حواله شوې وو. نودا د ابتداء نه د طلاق واقع كونكې شوه. اوچه د پيل نه په خان باندې كوم طلاق واقع كړى. (يعنى چې خاوند ورته اختيار نه وي وركړې)

کتاب الطلاق

بوهغه نه واقع کړې مگر دا چې خوند اجازت ورکړي

بِمَلَافِ الرَّوْجِ بِه خلاف د خوند لآئنه یتصرف بِمَحْکَمِ الْمَلِكِ چې خاوند په حکم د ملک تصرف کوي

تفویح ددې په خلاف کې خاوند په خپله ښځې ته یوزر طلاقه ورکړي نو درې واقع کېږي ځکه چې خاوند د مالک په حیثیت سره په طلاق تکلم کوي نوچه څومره غواړي واقع کولې شی خو نافذ العمل به په اندازه د محل وی.

وَمَنْ أَتَى فِي الْمَسْأَلَةِ الْأُولَى. او دغه ډول ښځه هم په رومي مسئله کې (مالکه ده او منصرفه ده) لِأَنَّهَا مَلَكَتِ الثَّلَاثَ ځکه چې هغه د دریو طلاقو مالکه وه اَمَّا هُنَا فَهِيَ مَلَكَتِ الثَّلَاثَ أَوْ دلته کې هغه د دریو طلاقو مالکه نه وه وَمَا أَتَى بِمَا قِيلَ مِنَ الْيَسَارَةِ أَوْ هُنَا هغه راوړو کوم چې دې ته سپرلې شوې وو (نو) خاوند ته سپرل، لغو شو

تفویح دغه ډول په لومړنۍ وړاندینۍ مسئله کې ښځه هم د مالکې په حیثیت سره تکلم کوي ځکه چې د دریو مالکه وه او په خپل ځان کې یو واقع کړلو وپه دې مسئله کې دا د دریو مالکه نه ده اوڅه چې دې ته حواله شوې وو یعنې یو طلاق بوهغه دې واقع نکړلو نو دسری په قول اود ښځې په ځواب کې مطابقت موجود شو ددې امله د ښځې قول لغو دي

د طلاق رجعی یا طلاق بائن په ځواب کې د دواړو په عکس ځواب ورکول

إِنْ أَمَرَهَا بِطَلَاكِ نَفْسِكَ الرَّجْعَةَ اوکه (سری) ښځې ته د داسې طلاق حکم ورکړو (په کوم کې) چې رجعت کولای شی طَلَّقْتُ بَائِنًا أَوْ أَمَرَهَا بِالْبَائِنِ او ښځې (خپل ځان ته) بائنه طلاق ورکړو یا خاوند دې ته د طلاق بئن حکم ورکړو طَلَّقْتُ رَجْعِيَّةً او هغې طلاق رجعی ورکړو وَقَدْ مَرَّ أَمْرُهَا بِالزَّوْجِ نو هم هغه به واقع کېږي د کوم چې خاوند حکم ورکړي دي

تفویح - صورت د مسئلې دا دي چې خاوند خپلې ښځې ته د طلاق رجعی اختیار ورکړلو او هغې په ځان باندې طلاق بائن واقع کړلو یا ورته ده د طلاق بائن اختیار ورکړلو او هغې په ځان باندې طلاق رجعی واقع کړلو عرض دا چې ښځې د خاوند نه د طلاق په وصف کې مخالفت او کړلو نوبه دې دواړو صورتونو کې به هغه طلاق واقع کېږي د کوم چې خاوند اختیار ورکړي وی

مَعْنَى الْأَوَّلِ نود اولې مسئلې صورت دا دي اَنْ يَقُولَ لَهَا الزَّوْجُ: طَلَّقِي نَفْسَكَ وَاحِدَةً أَمْلِكِ الرَّجْعَةَ چې خاوند ښځې ته اوونۍ ته خپل نفس نه یو داسې طلاق ورکړه چې زه د رجعت مالک پاتې شم قَتُولُ: طَلَّقْتُ نَفْسِي وَاحِدَةً بَائِنًا بوهغه ښځه وائی چې ما خپل نفس ته یو بائنه ورکړو قَتَعَهُ رَجْعِيَّةً نو یو رجعی به واقع کېږي لِأَنَّهَا أَتَتْ بِالْأَصْلِ الْوَصْفِ وَتَقَى الْأَصْلَ نو وصف لغو شو او اصل به پاته پاتې وی

تفویح - د لومړنۍ مسئلې صورت دا دي چې خاوند خپلې ښځې ته اوونیل. [طلقی نفسی واحدة املت الرجعة] ښځې جوړ ورکړلو [طلقت نفسی واحدة بائنه] نوبه دې صورت کې یو طلاق رجعی واقع کېږي دلیل دا دي چې ښځې په ځان باندې اصل طلاق واقع کړلو او یونې پرې وصف واقع کړلو نو وصف کوم چې د خاوند په کلام کې ذکر نه وی هغه به لغو شي او اصل طلاق به پاته پاتې شی.

وَمَعْنَى الثَّانِي اود دویمې مسئلې مطلب دا دي اَنْ يَقُولَ لَهَا طَلَّقِي نَفْسَكَ وَاحِدَةً بَائِنًا چې (خاوند) ښځې ته اوونۍ ته خپل نفس ته یو طلاق بائن ورکړه قَتُولُ طَلَّقْتُ نَفْسِي وَاحِدَةً رَجْعِيَّةً نو ښځه وائی چې ما خپل نفس ته یو رجعی ورکړو قَتَعَهُ بَائِنًا نو بائنه به واقع وي لِأَنَّ قَوْلَهَا وَاحِدَةً رَجْعِيَّةً لَمْ يَنْفَعِهَا ځکه چې د ښځې قول، واحدة

کتاب الطلاق

رجعیة، ددې د اړخه لغو حرکت دي لِأَنَّ الزَّوْجَ لَمْ يَأْخُذْ بِحَقِّ الْمَقْرُضِ الْيَسَارَةِ چې خاوند کوم طلاق رجعی نه سپارلي دي د هغې وصف نه متعین کړو لَهَا هُنَا بَعْدَ ذَلِكَ إِلَى الْبَاءِ الْأَصْلِ دُونَ تَعْيِينِ الْوَصْفِ ورس ددې نه روسته د ښځې حاجت په اصل طلاق واقع کولو کې دي اودې په وصف متعین کړه کی به دې تصدیق کېدای شي طَلَّقْتُ عَلَى الْأَصْلِ نو داسې شوه گویا چې ښځې په اصل طلاق باندې کتله او کړله قَبْلَهُ بِحَقِّهَا شَيْئًا الزَّوْجُ بَائِنًا أَوْ رَجْعِيَّةً نو طلاق به هم په دغه صفت سره واقع کېږي کوم چې خاوند متعین کړې دي که بای وی او که رجعی وی

تفویح - دویمې مسئلې صورت دا دي چې خاوند خپلې ښځې ته وونۍ. [اصنی نفس واحد بائنه] ځواب کې اوونۍ. [طلقت نفسی واحدة رجعیة] په دې صورت کې به یو طلاق بائن واقع کېږي دلیل دا دي چې د ښځې قول [واحدة رجعیة] لغو دي ځکه چې خاوند ورته د کوم طلاق حنبړ ورکړې وو دهغې وصف (بیونت) نه متعین کړې وو نو ددې نه روسته ښځې ته صرف اصل طلاق واقع کړه او ددې د وصف متعین کولو اړتیا ورته نشته لکه چې ښځې په طلاق کې په اصل طلاق باندې کتله او کړله نو کوم وصف چې خاوند متعین کړې وی هم دهغې سره به واقع کېږي که بای وی او که رجعی ه لاند یز د خبرې دا شوه چې خاوند ښځې ته اصل طلاق د وصف سره سپارلي وو اوس چې د طلاق په صفت کې د خاوند مخالفت او کړلو نو ځکه به اصل طلاق واقع شي او وصف به لغو وي

د [طلقی نفسک ثلاثا ان شئت] په ځواب کې یو طلاق ورکول

إِنْ قَالَ لَهَا: طَلَّقِي نَفْسَكَ ثَلَاثًا اِنْ شِئْتَ اوکه ښځې ته نې اوونیل ته خپل نفس ته درې طلاقه ورکړه که نه غواړي طَلَّقْتُ وَاحِدَةً نو ښځې یو طلاق ورکړو اَمْرٌ يَقْتَضِي اَوْ هېڅ به نه واقع کېږي

تفویح - صورت د مسئلې، خاوند خپلې ښځې ته [طلقی نفسک ثلاثا ان شئت] اوونیل او ښځې څر نه یو طلاق ورکړلو نوبه دې صورت کې هېڅ طلاق نه واقع کېږي هم دا دامام شافعی او امام مالک یو قول دي لِأَنَّ مَعْنَاهُ اِنْ شِئْتَ الثَّلَاثَ ځکه ددې معنی ده که ته درې غواړي وېی بِإِقْعَادِ الْوَاحِدَةِ مَا شَاءَتْ الثَّلَاثَ فَتَمُوجِدُ الشَّرْطَ او ښځې د یو غوښتلو په وجه درې اونه غوښتل فلم یو جند الشرط. نو شرط اونه موندې شو

تفویح دلیل دا دي چې د خاوند قول [ان شئت] معنی ده. [ان شئت ثلاثا] خاوند ایدع طلاق پوره د مشیت شرط اولگولو او ښځې یو طلاق او غوښتلو نو شرط موجود نشو اوچې شرط موجود نشو نو طلاق هم واقع شو

د [طلقی نفسک واحدة ان شئت] په ځواب کې درې واقع کول

اِنْ قَالَ لَهَا: طَلَّقِي نَفْسَكَ وَاحِدَةً اِنْ شِئْتَ اوکه سړې ښځې ته اوونیل ته خپل نفس ته یو طلاق ورکړه که نه غواړي طَلَّقْتُ ثَلَاثًا هغې درې طلاقه ورکړل فَكَذَلِكَ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ () نود امام صاحب په نیر هم دغه حکم دي

تفویح - اوکه خاوند خپلې ښځې ته اوونیل. [طلقی نفسک واحدة ان شئت] اوس چې څر نه درې طلاقه ورکړل نو دامام ابو حنیفه په نیر په نیز یو طلاق هم نه واقع کېږي لِأَنَّ مَعْنَاهُ اِنْ شِئْتَ الْوَاحِدَةَ كَمَا يَقْعَادُ ځکه چې د دریو غوښتل د یو غوښتل نه دی لکه څنگه چې د

(۱) القول المرجع هو قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في فتح القدير (۴۳۱۱۳) والعناية (۴۳۱۱۳) والدر المختار (۱۵۲۹۱۲) وهديه (۲۰۲۱) علأ عن القول الرابع (۳۲۹۱۱) -

کتاب طلاق

دريو واقع کول د يو واقع کول نه دی

توضیح: دامام ابوحنيفه رحمه الله دليل وړاندې تير شو هغه دا چې په يو او دريو کي تغیر دې. نود درې طلاقو غوښتل د يو طلاق غوښتل نه دی. ځکه چې د احد الضدين مشيت د بل مشيت لره مستلزم نه دې. يعنی شرط دا وو. چه بنخه يو طلاق اختيار کړی. او هغې درې طلاقه اختيار کړل. نو شرط موجود نشو نو ځکه طلاق به واقع کېږي.

او دا داسې ده لکه چې يو کس خپلې بنخې ته اورانی. [طلق نفسك واحده] او هغې درې طلاقه واقع کړل. نو دامام ابوحنيفه رحمه الله په نيريو طلاق هم به واقع کېږي. ځکه چې دامام ابوحنيفه رحمه الله په نيزد دريو واقع کول د يو واقع کول نه دی.

وَقَالَ: تَقْرَأُ وَاحِدَةً أَوْ صَاحِبِينَ بِمَا فَرَمَانِي چ په يو به واقع کېږي لِأَنَّ مَشِيئَةَ الثَّلَاثِ مَشِيئَةٌ لِلوَاحِدَةِ، كَمَا أَنَّ لِبَاقِيهَا إِشَاعَةً لِلوَاحِدَةِ ځکه چې د دريو غوښتل د يو غوښتل دی. لکه څنگه چې د دريو واقع کول د يو واقع کول دی. تَوْجِدَ الشَّرْطِ بِوَضْعِهِ شَرْطًا أَوْ مَوْنَدِي شَوْ.

توضیح: او صاحبين رحمهم الله فرماني. چه يو طلاق واقع شو. دليل دا دې چه د درې طلاقو په خواش کي د يو طلاق خواش موجود دې لکه څنگه چې د درې طلاقو واقع کول د يو طلاق واقع کول دی او شرط موجود شو نو يو طلاق به واقع کېږي.

او حاصل د اختلاف دا دې. چه دامام ابوحنيفه رحمه الله په نيزد د يو طلاق مشيت د درې طلاقو په مشيت کي موجود نه دې نودعه ډول د يو طلاق واقع کول د درې طلاقو په واقع کولو کي موجود نه دی او د صاحبينو رحمهم الله په نيز موجود دی والله اعلم بالصواب.

د [انت طالق ان شئت] په جواب کي [شئت ان شئت] وويل

وَقَالَ: هَذَا طَالِقٌ إِنْ شِئْتَ او که بنخې ته نې او وويل. چه ته طالق نه نې. که ته غواړې فَقَالَ: شِئْتَ إِنْ شِئْتَ بې بنخې او وويل. او زه غواړم که ته غواړې فَقَالَ: شِئْتَ بِتَوَيُّ الطَّلَاقِ بيا سړی او وويل. ما او غوښتل په داسې حال کي چې د طلاق نيت کوی بَطَلَ الْأَمْرُ نو امر باليد باطل شو.

توضیح: صورت د مسئلې دا دې چه خوند خپلې بنخې ته او وانی. [انت طالق ان شئت] او بنخې ورته په خواب کي او وويل [ان شئت شئت]. اوسری د طلاق نيت کړې هم وی. نو په دې صورت کي امر باليد باطل شو او د بنخې لپاره اختيار پاته پاتې نشو.

لِأَنَّهُ عَقِبَ طَلْقِهَا بِالشَّيْئَةِ الْمَرْسُومَةِ ځکه چې خاوند دده طلاق په مطلق غوښتلو باندې معلق کړی دی وَهِيَ أَنَّ بِالشَّيْئَةِ مَلَمُوجًا الشَّرْطَ او هغې راوړو مشيت معلقه، نو شرط او نه موندې شو وَهُوَ اشْتِقَالُ بِمَا لَا يَقْتَضِيهَا الْحَرَمُ الْأَمْرَيْنِ بِيَمَانٍ او هغه (مشيت معلقه) لايعنی کار کي مشغوليدل دی نو امر ددې د لاس نه اووتلو.

توضیح: دليل دا دې چه خاوند دخپلې بنخې طلاق په مشيت غير معلقه پورې معلق کړلو او بنخې راوړلو مشيت معلقه يعنی خپله خوښه نې د خاوند په خوښه پورې معلق کړله نود شرط نه موجود والی د امله طلاق نه واقع کېږي او بنخه په يو عبث کار کي مشغوله شوه کوم چې دليل د اعراض دې. نو ځکه دهغې د لاسه اختيار اووتلو او اختيار ورسره پاته پاتې نشو (لايعنی کار دا دې چه بنخې خپل مشيت د خاوند په مشيت پورې معلق کړلو).

وَلَا يَقْتَضِي الطَّلَاقُ بَقَوْلِهِ شِئْتَ وَإِنْ نَوَى الطَّلَاقَ اود سړی په قول، شئت، سره به طلاق نه واقع کېږي اگر چه د طلاق

کتاب الطلاق

نېټ نې کړې وی لِأَنَّهُ لَيْسَ فِي كَلَامِ الْمَرْأَةِ ذِكْرُ الطَّلَاقِ ځکه چې د بنخې په کلام کي د طلاق ذکر شته يعنی الذَّوْمُ شَاءَ طَلَقَهَا چه خاوند ددې د طلاق غوښتو کي شی وَأَنْتَ لَا تَعْمَلُ فِي غَيْرِ الْمَذْكُورِ او بيت په هغه خبر کي عمل نه کوی. کوم چې ذکر نه وی.

توضیح: صاحب د هدايه (رحمهم الله) فرماني. که د بنخې د قول [ان شئت شئت] په خواب کي که خاوند او وويل چه [شئت] نو طلاق نه واقع کېږي. اگر چه خاوند د طلاق نيت کړې وی.

او دليل دا دې. چه د بنخې په کلام [شئت ان شئت] کي د طلاق ذکر شته چه خاوند ددې د طلاق غوښتو کي شی. او که ته وانی. چه خاوند د طلاق نيت کړې دې نو موږ په خواب کي وايو چه د نيت عمل په مذکور کي وی. په غير مذکور کي نه وی. او دلته نه د بنخې په کلام کي طلاق ذکر دې اونه د خاوند په کلام کي په دې وجه د نيت باوجود طلاق نه واقع کېږي.

خَشِيَ لَوْ قَالَ: شِئْتَ طَلَقْتُكَ تَرَدِّيَ که وې وويل. ما ستا طلاق او غوښتلو. يَقْرَأُ إِذَا تَوَيَّ نَوَى قَع كَيْرِي کله نې چې بيت کړې لِأَنَّهُ إِشَاعَةٌ مَشِيئَةٍ ځکه چې (دا به) جديد واقع کول وی إِذَا الشَّيْئَةُ تَوَيَّ عَنْ الوجود، بخلاف قَوْلِهِ أَرَدْتُ طَلَقْتُكَ په دې وجه چې مشيت وجود ته خبر ورکوی. ددې په خلاف دده قول چې ما ستا د طلاق اراده او کړله لِأَنَّهُ لَا يَنْتَبِهُ عَنْ الوجود ځکه چې اراده د وجود خبر نه ورکوی.

توضیح: که خاوند او وويل [شئت طلاقك] اود طلاق نيت نې هم کړې وي نو طلاق به واقع کېږي خو د طلاق واقع کيدل ددې امله نه دی. چه خواب دې. بلکه ددې امله دی چه ابتداء طلاق واقع شو.

والمصنف رحمه الله فرماني. چه په [شئت طلاقك] باندې طلاق واقع کېږي. خو په [أردت طلاقك] باندې طلاق نه واقع کېږي. وجه د توپير دا ده. چه شئت ماخوږ دې د شی نه. اود شی معنی ده موجود نو [شئت] د [أوجدت] په معنی کي شو. اود طلاق موجوديدل د ايقاع نه بغیر نه واقع کېږي نو که خاوند [شئت طلاقك] وويل اود طلاق نيت نې هم او کړلو. نو طلاق واقع کېږي. اود ارادې معنی ده طلب لکه چې په حديث کي دی [الحسبي والدموت] نو اوس به د [أردت طلاقك] معنی وی. [طلبت طلاقك] او ښکاره خبره ده چه په طلب طلاق باندې طلاق نه واقع کېږي. نو ځکه په دې لفظ طلاق نه واقع کېږي.

وَكَمَا إِذَا قَالَ شِئْتَ اوهم دغه ډول (طلاق نه واقع کېږي) کله چې بنخې او وويل. شئت إِنْ شَاءَ أَيْ أَوْ شِئْتَ إِنْ كَانَ كَذَا او غوښتل م که زما پلار او غوښتل. يا او غوښتل ما که داسې وی لِأَمْرٍ مَعْنَى بَعْدَ إِشَاعَةِ كَرَارٍ يعنی مشروط نې کړل. په داسې امر باندې، کوم چې تراوسه پورې نه دې موجود شوي. په هغه وجه کوم چې موږ ذکر کړې ده أَنَّ النَّاسَ بِه مَشِيئَةٌ مُعَلَّقَةٌ چې دې کوم مشيت راوړلې دې هغه مشيت معلقه دې فَلَا يَقْتَضِي الطَّلَاقُ وَبَطَلَ الْأَمْرَ نو طلاق به نه واقع کېږي. او امر باليد باطل شو.

توضیح: که بنخې [انت طالق ان شئت] په خواب کي او وويل. [شئت ان شاء أي يا شئت ان كان كذا] يعنی په داسې شيز پورې نې معلق کړلو. چه هغه لاتراوسه موجود نه وی. نو په دې صورت کي به هم طلاق نه واقع کېږي. دليل وړاندې تير شوي دې. چه بنخې مشيت معلقه راوړلو. حالانکه طلاق مشيت مرسله غير معلقه دې. او په لايعنی کار کي د مشغوله کيدو په وجه د بنخې اختيار ختم شو.

فَإِنْ قَالَ: قَدْ شِئْتَ إِنْ كَانَ كَذَا او که بنخې او وويل. ما او غوښتل که داسې وی لِأَمْرٍ قَدْ مَضَى يعنی مشروط نې کړو په داسې امر سره کوم چې تير شو طَلَقْتُ نَوَى طَلَقَ بِه واقع کېږي (لِأَنَّ التَّعْلِيْقَ بِشَرْطٍ كَأَنَّ تَجْزِيءَ ځکه چې په داسې شی باندې معلق کول کوم چې اوشو تجزیز دې (تعليق نه دې)).

توضیح: که بنخې د سړی د کلام په خواب کي او وويل. [شئت ان كان كذا] يعنی په داسې شيز پورې نې معلق کړلو. کوم چې په تيره شوي زمانه کي واقع شوي وی. نو طلاق به واقع کېږي. ځکه چې طلاق په داسې شی

پورې معق کول کوم چې د شرط نه وړاندې موجود وی. دې ته طلاق منجز وائی. لکه چې یوکس اووانی

د [آست طالق إذا طنت وغیره] احکام

اولاً قال لها: أنت طالق إذا شئت أو إذا ما شئت أو متى شئت أو متى ما شئت او كه بنسخي ته ني او وئيل، انت طالق اذا شئت، يا انت طالق اذا ما شئت، يا انت طالق متى شئت، يا انت طالق متى ما شئت **فَرَدَّتْ الْأَمْرَ** بيا بنسخي امر (د تفويض) رد كرو **فَوَيْكُنْ رَدًّا وَلَا يَقْتَضِ عَلَى التَّجْلِيسِ** نودا به رد نه وي اوند به په مجلس باندي محصر وي

تفویح - صورت د مسئلې دا دې چه خاوند خپلې ښځې ته اوونیل. [انت طالق ادا شئت] یا ئې ورته د [ادا] په ځانې [ادا ما، یا ما، یا مقی ما] استعمال اوکړل بیا ښځې دا امر باید رد کړل ونودا نه رد کیږی بلکه ددې نه روسته هم ښځه خپل ځان ته طلاق ورکولې شی. او په اجماع سره دا امر د مجلس پورې خاص نه دې بلکه که ښځه د مجلس نه پاسیدله یا ئې په بل کار کې پیل اوکړه. نو بیا هم دا خپل ځان ته طلاق ورکولې شی.

أما كَلِمَةُ مَنْ وَمَنْ مَا فَلَا تَنْهَى الْوَقْتَ بِهَرَجَالِ كَلِمَةُ د، مَتِي، أَوْد، مَتِي، مَا، خُو خُكِه جِي هَغْد د وَخْت لِبَارِه دِي
وَهِي عَامَّةٌ فِي الْأَوْقَاتِ كَلِمَا أَوْ هَغْد د تُولُو وَخْتُونُو لِبَارِه عَام دِي گَاةُ قَالَ فِي أَيِّ وَقْتِ شِنْت گُویَا جِي وِي
وَنَبِل، فِي أَيِّ وَقْتِ شِنْت، فَلَا يَتَغَيَّرُ عَلَى الْمَجْلِسِ بِالْإِجْمَاعِ نُو بِالْإِتِفَاقِ بَه پَه مَجْلِس بَانْدِي مَتَحْصِر نَه وِي وَاوَرْدَت
الْأَمْرُ كَمَا تَكُنْ رَدَا وَاكُه (بَنَخِي) رَد كِرُو نُو رَد بَه نَه وِي لِأَنَّهُ مَلِكُهَا الطَّلَاقُ فِي الْوَقْتِ الَّذِي شَاءَتْ خُكِه جِي خَاوَنْد
دَا پَه دَاسِي وَخْت كِي د طَلَاق مَالِكِه جَوْرَه كِرِي دَه پَه كُوم جِي هَغْد اَو غَوَارِي فَلَمْ يَكُنْ تَمْلِكُ قَبْلَ الشَّيْئَةِ
حَتَّى يَتَذَكَّرَ بِالْوَدْعِ مَشِيَّت نَه وِرَانْدِي د طَلَاق تَمْلِكِ اَو نَشُو تَرْدِي جِي پَه رَد كَاوَه سِرِه رَد شِي

نوراج صاحب د هدايه په ذكر شوو صورتونو كي د امر بآلید کیفیت يې نوې . نو فرمانی چې كلمه د [متی
او متی ما] د وخت لپاره راخی اودا ټولو وختونو ته عام ده لكه چې سړی ورته وونیلی وی . [انت طالق ای
وقت شت] نود عموم وخت د امله به په مجلس پورې منحصر نه وی . او كه ښځې دا اختیار رد كړل . نو نه رد
كیږی ځكه چې سړی ښځې ته په هر هغه وخت كي د طلاق اختیار وركړې دي . په كوم وخت كي چې هغه
او غواړی نو دغو ښتولونه وړاندې د طلاق مالك جوړول متحقق کیږی نه . او ددې د ښځې په رد كولو سره رد
كیږی نه او په دې صورت كي ښځه خان ته يو طلاق وركولې شی . دليل دا دي . چه كلمه د [متی او متی ما] د
زمانې د عموم لپاره ده د عموم د افعالو لپاره نه ده نو دې ښځې ته د زمانې د عموم د امله د يو طلاق نه
روسته د بل طلاق اختیار نشته

وَلَا تَطْلِقُ نَفْسَهَا الْأَوْحَدَةَ أَوْ يَبْخُذُ خَيْلَ نَفْسٍ تَهْ طَلَّاقَ نَفْسٍ وَرَكُولِي خَوِيوْ لَا يَنْهَأُ تَعْمُ الْأَرْمَانِ حُونَ الْأَنْفَالِ خَكِهْ
جِي كلمه د، منی . د زمانو لپاره عام ده د افعالو لپاره (عام) نه ده قَتْلُكَ التَّطْلِيْقَ فِي كُلِّ زَمَانٍ نُو بَخْذُ
به په هره زمانه كي د تطليق مالکه وي وَلَا تَمْلِكُ تَطْلِيْقًا بَعْدَ تَطْلِيْقِي اود يو طلاق نه روسته به د دوهم طلاق ور
کاو د مالکه نه وي

فرع صاحب د هدایه ^{نورمانی} په ذکر شوو صورتونو کې د امر بالید کیفیت بیانوی. نورمانی. چې کلمه د [منی
او منی ما] د وخت لپاره راځی اودا ټولووختونو ته عام ده لکه چې سری ورته وونیلی وی. [انت طالق ی ای
وقت شنت] سود عموم وخت د امله به په مجلس پورې منحصر نه وی اوکه ښځې دا اختیار رد کړلو. نونه رد
کیږی ځکه چې سری ښځې ته په هر هغه وخت کې د طلاق اختیار ورکړې دي. په کوم وخت کې چې هغه
او غورې یو دغو بېستلو نه وړاندې د طلاق مالک جوړول متحقق کیږی نه. اود دې د ښځې په رد کولو سره رد
کیږی نه او په دې صورت کې ښځه ځان ته یو طلاق ورکولې شی. دلیل دا دی. چه کلمه د [منی او منی ما] د

زمانی د عموم لپاره ده. د عموم د فعالو لپاره نه ده. نو دې شخصي نه د زماني د عموم د امله د یو طلاق نه روسته د بل طلاق اختیار نشته

وَأَمَّا كَلِمَةٌ إِذَا وَقَّعَ أَوْ بَاتِي شَوْهَ كَلِمَةٍ دَ إِذَا أَوْ إِذَا مَقَامَاتِي سَوَاءٌ مَعْدُهَا نَوَاحِيهِ أَوْ مَنِي دَوَارِهِ بَرَابَرِ دِي د
صَاحِبِنُو بِيَا بِه نِيز وَغَيْنْدُ أَبِي حَنِيفَةَ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ وَإِنْ كَانَ يَسْتَقْبَلُ لِلْفَرْطِ كَمَا يَسْتَقْبَلُ لِقَائِي أَوْ
أَبُو حَنِيفَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِه نِيز أَهْرَ جِه دَشْرَط لِبَارِه اسْتَعْمَالِيرِي لَكِه خُشْكِه جِي د وَحْت لِبَارِه اسْتَعْمَالِيرِي لَكِيْنُ الْأَمْرُ
صَارِيْنِيهَا خَوِ امْر بَالِيْد دَدِه بِه لَاس كِي شَوْ فَلَا يَخْرُجُ بِالشَّكِّ وَقَدْ مَرَّ مِنْ قَبْلِ نَوَدُ شَكِّ بِه وَجِه بِه هِ اَوْخِي اَوْ دَا
جِه وَرَاندِي تِير شَوِي دِي

تفريخ پاتې شوه کلمه د [اذا او اذا ما] اودا او [متى] د صاحبينو پيړۍ په بېر دواړه برابر دی سوکوم حکم چې د متى وو هم هغه حکم به د [اذا اود اذا ما] وی اودامد ابوحنيفه پيړۍ په نيزچه [دا او ادا ما] لکه څنگه د وخت د عموم لپاره استعمالیږي. دغه ډول د شرط لپاره هم استعمالیږي نو د شرط لپاره استعمال دا تقاص کوی چه په دې صورت کي اختيار د مجلس سره خاص وی اود وخت لپاره ددې استعمال دا تقاص کوی چه په کوم وخت کي ئې خوښه شی. نوڅن ته طلاق ورکولې شی اود ښځې په لاس کي د اختيار وجود يقيني دې نود شك په وجه به اختيار ددې د لاس نه نه اوځي.

۵ [آنت طالق کلمہ شنت] **ہم**

آلت طالق کلمه اشتقاقه قال لها: أنت طالق کلمه اشتقاقه
 نه او غواړې **فَلَهَا أَنْ تُطْلَقَ نَفْسًا وَاحِدَةً بَعْدَ وَاحِدَةٍ حَتَّى تُطْلَقَ نَفْسًا ثَلَاثًا** اوښت اوښت اوښت
 د یوه روسه بل (طلاق) ورکړې تردې چې خپل خان ته درې طلاقه ورکړې

شرح: مسئلہ دا دہ کہ سڀری خپلی بنځي ته اووئیل. [آنت طالق کما شئت] نوبنځي ته اختیار دې چه هعه بلا ناغه خان ته طلاق ورکړی. تردې چې درې پوره کړی.

لأنَّ كَلِمَةَ كُلِّمَا تُوجِبُ تَكَرُّراً الْأَفْعَالِ حِكْمُهُ فِي كَلِمَةِ دَ، كَلَمٌ، دَا فَعَالُو دَ تَكَرَّرَ مُوَجَّبٌ دِي

توضیح- دلیل دا دی چه کلمه د [کلمه] موجب د تکرار د فعل ده او په دې باندې دلیل آیت ((كُلَّمَا نَضِجَتْ جُودُوهُمْ))
 دې نو هر کله چې داسې ده. نو ښځې ته بلانغه ځان ته د طلاق ورکولو اختیار دې

لَا تَنْتَقِرُ شَيْءٌ عَنْهُ هَيْخٌ طَلَقَ بِهِ نَهْ وَاقِعَ كِبَرِي لِأَنَّهُ مِلْكٌ مُتَّخَذٌ خُكُهُ جِي دَا مَلِكٌ جَدِيدٌ دِي

توضیح:- دا عبارت د یومقدر سوال خواب دې سوال دا دې چه هرکله د [کنف] کلمه موجب د تکرار د فعل ه. نوکه دې ښځې درې طلاقه واقع کړل. اویب نې د بل خاوند سره نکاح اوکړله. اود دوهم خاوند د طلاق نه وسته که دا ښځه د اول خاوند سره بیا نکاح اوکړی. نو یکارده چې دې ښځې ته بیا د طلاق واقع گاوه ختیاری. حالانکه داسی نه ده.

اڅواب دا دې چه تعليق موجوده ملك اړخ ته واپس كيږي .يعنى خاوند هغه طلاقونه ښځې ته سپارلي و كوم چې په هغه وخت كي دهغه په ملكيت كي موجود وو او كه د دوهم خاوند د طلاق نه روسته كه دا ښځه بېرته دده په نكاح كي راشي .اودا خپل ځان ته بېب طلاق وركړي نو دا طلاق نه واقع كيږي ځكه چې ملك خود نوې نكاح په ذريعه ده ته حاصل شوې دې .نويښځې ته دا اختيار نشته چه په يوه كلمه سره ځان له درې درې طلاقونه وركړي .

لَيْسَ هَذَا أَنْ تُطْلِقَ نَفْسًا إِلَّا بِكَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ | اود نیسخی لیاره جائز نه دی. چه هغه خپل خان ته په کلمه واحده

کتاب الطلاق

کي درې طلاقه ورکړي لائنېا موجب عموم الانبواء لا عموم الاجتماع ځکه چې لفظ د، کله، د افرادو د عموم موجب د اجتماع د عموم موجب نه دې فلا تمليك الا بقاء المنة وتمعنا نوهغه د يوځل او په جمع کاوه سره د واقع کاوه مالک نه ده.

تشریح: د ښځې لپاره حائز نه دی. چه هغه خپل ځان ته په کلمه واحده کي درې طلاق ورکړي دلیل دا دي چه کلمه د (کلمه) د وخت د عموم لپاره ده د عموم اجتماع لپاره نه ده. نو ښځې ته به په یو ځل اوبه جمع باندې د طلاق واقع کولو اختیار نه وي.

آدبعضي حضراتوخيال دي چه چملنا اوجمما د دواړو يوه معني ده. اودبعضي راني ده. چه جمله دا ده. چه
 ښځه ووانی. [طلقت نفسی ثلاث] اوجمع دا ده چه ښځه اووانی. [طلقت نفسی واحدة وواحدة وواحدة] دا قول
 اظهردي (عديه)

● [آنت طالی حیث منت] وغیرہ احکام

خانی چی ته غواری **لَمْ تَطْلُقْ حَتَّى تَفْطَنُوا** طلاق به نه واقع کیږي. تردې چې دغه (بنځه) او غواری

فتوح... صورت د مسئلې دا دې چه خاوند خپلې ښځې ته اووښی. [آست طالق حیث شت یا آست طالق ایس شت] بویه دې باندې طلاق نه واقع کېږی تردې چې هغه ښځه خپل طلاق اوغواری. اوکه دا د مجلس نه یاسیدله نوخیارنې ختم شو.

ان قَامَتْ مِنْ مَجْلِسِ اوْكه دغه بنخه د مجلس نه پاسيدله **فَلَا مَشِيَّةَ لَهَا** لود هغې لپاره مشيت نشته
 ضريح لود مجلس د پاسيدو په روسته ددې برخې اختيار پاته نه پاتې كيږي. لكه څنگه چې د اُنت طالق ان
 خست په صورت كي په قيام عن المجلس سره خيار پاته نه پاتې كيږي.

آدلته بوسوال دې هغه دا چې هرکله په ذکر شوې مسئله کې د مکان ذکر لغو شو. او [انت طالق إن شئت] پاته پاتې شو نوچه څنگه په [انت طالق إن دخلت الدار] کې في الحال طلاق واقع کېږي. پکار ده چې دغه ډول په [انت طالق إن شئت] کې هم في الحال طلاق واقع شی ځکه چې حرف شرط په کې نشته. نو په دې کې دواړه برابر دي.

اخواه دا دې چه [حيث اوايس] دواړه مفيد د تاخير دې نو د تاخير معنى ثابتولو كي دواړه برابر دي ددې ماسبت په وجه [حيث اوايس] دواړه په [ان] شرطيه بڼه دې حمل كړي شول. نو ايت هالق حيث شت اوايس شت [معنى به وى چه [ااست طالق ان شت] اود [ان شت] په صورت كي طلاق في الحال نه واقع كيږي نو ځكه به دلته په دې مسئله كي في الحال طلاق نه واقع كيږي بلكه د مشيت د شرط نه روسته به طلاق واقع كيږي.

خوځه خوځ سوال اوکړی چه [حت او این] په [ان] شرطیه باندې ولې حمل کړې شول؟ په [اذا] وغیره باندې ولې حمل نکړې شول. خواب دا دې چه [ان] په باب د شرط کې اصل دې او د اصل اعتبار د نورو په مقابل کې غوره او مناسب دې. خوځکه ددې په معنی باندې حمل کړې شول.

لَهُ بِالْمَكَانِ اَوْ طَلَقَ مَبْعُ تَعْلُقَ بِهَيْخُ يُو (خاص) مكان کی نشته قیلغو نو (د مکان ذکر به) لغو وی
تسقی ذکر مطلق المشیه قیتمیر علی التعلیل اود مطلق مشیت ذکر به پاته پاتی وی. د مشیت به مجلس به
سروی

کتاب الطلاق

دلیل دا دې چه [حت اوینا صیغه د اسم طرف مکن ده. او طلاق په ځانې پورې متعلق نه وی. نو که په یو ځانې پورې طلاق مقید کړی. هغه طلاق به په ټولو ځایونو کې واقع کېږي. داسې نه ده چه په هغه خاص ځانې کې به واقع کېږي. نو د ځانې ذکر لغو شو او مطلق مشیت پاته پاتې شولکه چې ځاوند خپلې ښځې ته اړوتل. چه [انت طالق ان شت]

[illegible]

توضیح :- صاحب دہدایہ رحمۃ اللہ فرمائی، چہ د زمانی حکم د مکن د حکم نہ مختلف دے حکم چہ طلاق زمانی
سہ متعلق کیدای شے، چہ پہ یوہ زمانہ کبی طلاق واقع شے، اوہ بلہ کبی واقع نشے، نوہ زمانی دتخصیص
عنبارہ کولے شے، مثلاً پہ [آنت طالق غدا] کبی بہ غدا مخصوص وی، وہ [آنت طالق لی ی وقت
وقت] کی بہ عموم ملحوظ وی، واللہ اعلم .

هـ [أنت طالق كيف شئت] هـ

پاندي **قَاتَ قَالَتَ : قَدْ شِئْتَ وَاحِدَةً بَابَةً أَوْ ثَلَاثًا** نوکه بنځې اووئیل ما یو بڼه اوغوئیل یا درې (اوغوئیل
وَقَالَ الرَّجُلُ ذَلِكَ تَوَيْتَ او خاوند اووئیل. ما ددې نیت کړې دې **هَوَ كَمَا قَالَ** سودا داسې ده لکه څمکه چې
 خاوند اووئیل **لَآنْ عِنْدَ ذَلِكَ تَثْبُتُ الْمَطَابَقَةُ بَيْنَ مَشِيئَتِهَا وَارَادَتِهَا** ځکه چې دې وخت به د بنځې مشیئت اود خاوند
 ه ارادې کی مطابقت ثابت شی

توضیح:- صورت دمستلی دا دې، که خاوند خپلې ښځې ته [آلت طلاق کیسه شت] اوونیل نو د ښځې نوښتلونه وړاندې یو طلاق واقع کیږي. نو که ښځې یو طلاق بڼ او غوښتلوی نه وي درې طلاقه او غوښتل ناوړه دهغه نیت کړې وي. نوهغه به واقع کیږي. دلیل دا دې چې په دې صورت کې د ښځې په مشیت خاوند به اراده کې موافقت راغلونو حکم به فائده کړی چې وقوع د طلاق دي.

اذا ارادت ثلاثا ولزوجة واحدة او على القلب بهر حال كله چي بنهي د دريو اراده او کرله او خاوند د يو بر اراده او کرله يا برعکس نفع واحد و رجعيه نو يو رجعي به واقع کيږي لانه لغا نفع لها بعد الموافقة ځکه چې د موافقت په وجه د بنهي تصرف لغو شو بقي ايقاع الزوج نود خاوند واقع کيدل پاته پاتې شو

فرع - په ذکرشوی صورت کي که په دواړو کي اختلاف وی مثلاً ښځې باڼن او غوښتلو او خاوند درې طلا او غوښتل، نو بیا ددې په عکس توپه ښځه به صرف یو طلا راځي واقع کيږي ځکه چې د عدم موافقت له وجه به د ښځې تصرف لغو وی. او د خاوند واقع کول به پاته وی.

بأن كذا ثم تفرقة الشيء أو كذا خاوند سره نیت موجود نه دي. (یعنی خاوند نیت نه دي كړي) تعذر مشیتها فیما قالوا
فعلک موجب التخییر نود بنسخی د مشیئت اعتبار به کولې شی. د فقهاؤ په قول کي د تخیر په موجب یا
عمل کاوه سره

په ذکر شوی صورت کې که خاوند د څه نیت نه وی کړې نو په کم او کیف کې به دېنځې مشیت م
زی متاخرینو علیه السلام فقهاؤ په نیزد تخیر موجب هم دا دي.

قَالَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ وَقَالَ فِي الْأَصْلِ هَذَا قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ (۱) مصنف رحمه الله فرماني چه امام محمد

ترويج - امام محمد رحمه الله به مبسوط كي فرماييلي دي چه دا دامام ابوحنيفه رحمه الله قول دي

وَعِنْدَهُمَا لَا يَنْقُضُ مَا تَرَوْنَهُ مِنَ الزَّوْجَةِ أَوْ دُخُولِ صَاحِبِيْنِ بِهَا بِه نيز نه واقع كيږي تركومه پورې نې چې ښځه واقع نه كړي

ترويج - صاحبين رحمه فرماني چه په [انت طلق كيف شئت] سره طلاق نه واقع كيږي نه د دخول نه وړاندې

هَذَا أَنَّهُ قَوْلُ النَّظَّيْقِ الْبَيِّنِ عَلَى أَيِّ صِفَةٍ شَاءَتْ د صاحبينو د دليل دادې چه (خاوند) تطليق (طلاق واقع كول)

ښځې ته سپرلې دي په كوم صفت چې غواړي قَلَابُدْ مِنْ تَطْلِيْقِ أَصْلِ الطَّلَاقِ بِمَشِيَّتِهَا نود ښځې په مشيت

ترويج - د صاحبينو د دليل دا دي چه خاوند تطليق (طلاق واقع كول) ښځې ته سپارلې دي چه په كومه

طريقه هغه غواړي ځكه چې لفظ د كيف مطلقاً د سوال عن الحال لپاره راځي نواصل طلاق دښځې په

ولا بِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّ كَلِمَةَ كَيْفٍ لَا تَصِفُ يَقَالُ كَيْفَ أَصْبَحْتَ أَوْ أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ د دليل دادې چه كلمه د

كيف د وصف د طلب لپاره ده ونيلې شي كيف اصبحت (په كوم صفت سره سهار كړو تا) وَالْقَوِيضُ فِي

ترويج - دامام ابوحنيفه رحمه الله دليل دا دي چه كلمه د كيف د وصف د طلب لپاره راځي د اصل د طلب لپاره نه

راځي ونيلى شي [كيف اصبحت] يعنى په كوم صفت دي سهار كړلو په صحت كه په بيماري نوم معلومه

شوه چه تفويض د طلاق په وصف كي دي اود طلاق په وصف كي تفويض د اصل طلاق د وجود تقاضا كوي

مشيت نه وړاندې واقع شو چه ددي نه روسته د طلاق وصف طلب كړي شي

كله ئې ښځې ته اختيار وركړلو نوهغه د هغه څيز په ثابتولو كي مستقل شوه كوم چې هغې ته حواله شوې

دې لكه ځكه چې په نورو ټولو تفويضاتو كي ښځې ته اختيار وړي د خاوند د نيت حاجت نه وي

دې يعنى په عدد اويښونت كي مشترك دي نوبه دي كي د بودمستعين كاوه لپاره د نيت اړتيا پيښيږي

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في الكفاية (۴۳۸/۳) وفتح القدير (۴۳۸/۳) والدر المختار (۵۳۲/۲) والبحر الرائق (۵۹۱/۲) نقلًا عن القول الرابع (۳۳۰/۱۱)

ه [انت طالق كم شئت او ما شئت] هشم

قَالَ قَالَ هَذَا: أَلَيْسَ طَالِقٌ كَمَا شِئْتَ أَوْ مَا شِئْتَ (۱) او كه (خاوند) ښځې ته او ونيل ته طلقه ئې څومره چې ته

ترويج - صورت دمستلې دا دي چه خاوند خپلې ښځې ته او ونيلى [انت طالق كم شئت او ما شئت] سو

ښځې ته اختيار دي كه يو طلاق اختياروي او كه دوي ادوه او كه درې هغه به واقع كيږي چه ترڅو د مجلس

نه پاسيدلې نه وي لنډيز دا ده چه په دي صورت كي په اتفاق سره اصل طلاق دښځې په مشيت پورې معلق

دي

لَا يَنْقُضُ الطَّلَاقُ لِلْعَدِّ وَخَكَّةَ (لفظ د) كم، او، ما، دواړه د عدد لپاره استعمالولې شي فَقَدْ قَوَّضَ الْبَيِّنَ أَيْ

عَنْدَ شَأْنَتُنَا سِرِّي ښځې ته اوسپارل چه څومره غواړي (طلاقونه) وركړه

ترويج - دليل دا دي چه د كم، او، ما، حرف د عدد لپاره استعماليږي لكه چې حوسه څيښې ښځې ته د طلاق

عدد اوسپارل نودهغي خوښه ده كه يوخوښوي كه دوي ادوه او كه درې

دلته يوسوال كيډاي شي چه لفظ د كم خود عدد لپاره استعماليږي خولغظ د ما لكه ځكه چې د عدد

لپاره استعماليږي دغه ډول د وخت لپاره هم راځي دالله تعالى ارشاد دي (حَيَا ذِمَّتُ مَا كِي لَفْظُ د

ما، د وخت لپاره دي نوبه عدد سپارلو كي شك واقع شو نو د شك د امله به عدد نه ثابتيږي

اُخْبَاب، اگر چه لفظ د ما، د عدد او وخت دواړو لپاره استعماليږي خود عدد ته يو ډول ترجيح حاصله

ده هغه دا چې تفويض دتمليك معني ثابتوي اوتعليكات په مجلس پورې خاص وي اوپه مجلس پورې

ه [طلقى بعد من ثلاث ما شئت] حكم

قَالَ قَالَ هَذَا: طَلَّقْتُ نَفْسَكَ مِنْ ثَلَاثٍ مَا شِئْتَ (۱) او كه ښځې ته ئې او ونيل ته خپل نفس ته په دريو كي جى څومره

غواړي طلاق وركړه فَلَمَّا أَنَّ تَطْلِقَ نَفْسَهَا وَاحِدَةً أَوْ ثَلَاثِينَ (۱) ښځې ته به اختيار وي چه هغه (په مجلس كي

دنده) خپل نفس ته يو يا دوي ادوه طلاقه وركړي وَلَا تَطْلِقُ ثَلَاثًا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ (۱) او درې طلاقه نشي

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في الدر المختار (۵۳۳/۲) والبحر الرائق (۵۹۲/۳) والهدية (۴۰۷/۱) وتبيين الحقائق

کتاب الطلاق

ورکولې (دا) د امام ابوحنيفه په نيز دی

تفريخ - صورت دمسئلي دا دې چه خاوند خپلې بنځې ته اوواني. [اطلقت نفسيك من ثلاث ما شئت] ١٠ تودامام ابوحنيفه په نيز دې ته اختيار دې. كه خان ته يو طلاق ورکوي او كه دوه. د درې واقع كولو اجازت ورته نشته

وَمَا أَتَى طَلَقًا شَاغَاوًا صَاحِبِينَ بِمَنْ فَرَمَانِي كَه بَنَخْه او غواړي. نو درې طلاقه ور كولاى شى لَأَنْ كَلِمَةً مَا تَحْكُمُ فِي التَّعْيِيرِ خَكَه چې لفظ د ما په تعميم كي قطعى دې وَكَلِمَةً مِّنْ قَوْلِكَ تَقْبَلُ لِلتَّعْيِيرِ او كلمه د من كله د تميز لپاره استعمالولې شى قَوْلِكَ عَلَى تَعْيِيرِ الْغُلَامِ (نو دلته) د جنس په تميز به محمول وي. كَمَا إِذَا قَالَ لَكَ كَلِمَةً نَبِيٌّ جِي اوونيل كَلِمَةً مِّنْ طَلَقٍ مَا شَأْنُ أَوْطَلَقَ مِنْ شَأْنِ مَنْ شَأْنُ أَوْخُورَه زما د خوراك نه څه چې ته غواړي. يا زما په بنځو كي چې څوك طلاق غواړي هغې ته ور كړه

تفريخ - اود صاحبينو په نيز ورته د درې طلاقو ور كولو اختيار شته. دليل دا دې چه كلمه د ما، د تعميم لپاره راځي او كلمه د من، كله د تميز لپاره راځي لكه دالله تعالى په ارشاد [فَأَتَيْنُوا الرَّجَسَ مِنَ الْأَوْتَانِ] اكي او كلمه د تبعيض لپاره راځي. او كلمه ددې دواړو نه سوا د بلې معنې دپاره. نو د خاوند په كلام كي محكم او محتمل دواړه جمع شول. اود قاعدي مطبق محتمل به په محكم باندې حمل كولاى شى. او، من، به بيان په شى اوس به مطلب دا شى چه ته خپل خان ته چې څومره دې خوښه وي. طلاق ور كولاى شى يعنى درې طلاقه ور كاوه پورې ورته اختيار دې

١١ او دا داسې ده. لكه چې يو كس اوواني. زما د خوراك نه چې څومره غواړي. او خوره. دلته كي اجازت عام ور كړه. څوك چې طلاق غواړي. نو به دې صورت كي كه ټولې بنځې دخپل خپل طلاق خو هڅ او كړي نو لكه څنگه چې په دې دواړو صورتونو كي كلمه د من، په تبعيض باندې نشى حمل كولاى. بلكه په بيان باندې حمل كړي شوي دې نو دغه ډول به د كتاب په مسئله كي هم په لفظ د من، په بيان باندې حمل كولاى شى

وَأَمَّا حَقِيقَةُ أَنْ كَلِمَةً مِّنْ حَقِيقَةِ التَّعْيِيرِ اود ابوحنيفه دليل دادې چه كلمه د من تبعي لپاره حقيقت دې وَمَا لِلتَّعْيِيرِ او كلمه د ما تعميم لپاره ده قَوْلِكَ يَهْدَانُوْهُ دواړو به عمل كولاى شى

تفريخ - دامام ابوحنيفه دليل دا دې چه كلمه د من، په تبعيض كي حقيقت دې. او كلمه د ما په تعميم كي حقيقت دې او په دواړو باندې عمل كول هم ممكن دى. په دې طريقه چې بعضي عام مراد واخستې شى اود دوو عدد هم داسې دې. څنگه چې په يواختبار سره د دوو عدد عام دې. اود دريو په اعتبار سره بعضي دې څخه په دې تقرير باندې يواختراض دې هغه دا چې د بعضي عام كيدل په يو عدد باندې نه صادقېرى. څنگه چې يو عدد بعضي خودې خور عام نه دې

١٢ ځواب دا چې يوتنه به دلالت كوي په دې طريقه چې بنځې ته د دوو طلاقونو واقع كولو اختيار وي. نو د يو واقع كولو اختيار به ورته خامخا حاصل وي. بهر حال هر كله چې په تبعيض او تعميم دواړو باندې عمل كول ممكن وو. نو په دواړو كي به يو هم نشى پرېخودلي.

وَمَا اسْتَشْهَدَ بِهِ تَرَكَ التَّعْيِيرَ بِدَلَالَةِ إِظْهَارِ التَّحَاوُّقِ اود ابوحنيفه دليل چې د كومې مسئلې نه د خپل قور گواهي اخستې ده (په هغې كي) تبعيض پرېخودلې شوي دي. د بهادري ښكاره كاوه د دلالت په وجه. يا د صفت عام كيدلو په وجه دهى التَّعْيِيرُ او هغه مشيت دې حَتَّى لَوْ قَالَ: مَنْ شَأْنُ كَانَتْ عَلَى هَذَا الْخِلَافِ، وَاللَّهُ تَعَالَى أَكْثَرُ بِالْمَوَاقِفِ تَرَدَّى كِه، من شئت، وو. نو هم په دې اختلاف به وو.

(۳۳۱/۱) نقلًا عن القول الرابع (۳۳۱/۱)

کتاب الطلاق

تفريخ - اوصاحبينو چې كوم دوي ادوا مثلونه په استشهد كي پيش كړي دي. نو هغې به خوب د دې چه په دې دواړو مثالونو كي د تبعيض معنى پرېخودو بايدې قرينه موجود ده. په اولنې مثال كي قرينه ده چه په داسې ډول كلام باندې خپله زړه وړتيا اوسخاوت مقصود وي اودا په هغه وخت كي حاصلېدى شى چه دعام خوراك اجازت وي او په دوهم مثال كي قرينه دا ده چه په [طلق من ساني من شئت] كي مشيت د نكره صفت دې. او مشيت د صفت عام دې اودا قاعده ده چه نكره كنه په صفت عامه سره منصف شى. نو نكره به عامه وي. ددې امله د دې مثال په حكم كي تعميم راغلو هم دا وجه ده كه خاوند د [طلق من ساني من شئت] اوونيل. نو هم هغه اختلاف به وي كوم چې دامام ابوحنيفه په نيز ډولونه طلاق ور كولاى شى. حوكم از كم يوه بنځه غير مطلقه پاتې كيدل پكار دي. چه په [من ساني] كسي په من تبعيض. بايدې عمل او كړي شى. اودلته دا قرينه نشته چه مشيت صفت عامه شى. څنگه چې په [من شئت] كي مشيت د مخاطب صفت خاصه دې. صفت عامه نه دې. اود صاحبينو په نيز يعيد استشهد به ډولونه طلاق ور كولاى شى. څنگه چې د صاحبينو په نيز، من، بيان په دې تبعيض نه دې والله اعلم بالصواب

باب الأيمان في الطلاق

ژباړه - (دا) باب د ايمان في الطلاق (په بيان كېنې) دې

تفريخ - ايمان د يمين جمع ده. ١٠ د يمين معنى په لغت كي د قوت لپاره راځي. شاعرونلى دى ١١ او حلف بالله يعنى په الله باندې قسم خوړل هم يمين دې څنگه چې قسم هم د محلف عليه لپاره سبب د قوت دې ١٢ اود شرط اوجزاء ذكر باندې هم د يمين اطلاق كيږي دلته كي هم دا مراد دې ١٣ وي. لاس ته هم يمين وائى څنگه چې دې كي د چپه لاس په مقابل كي توان زيات وي.

١٤ مصنفه اول طلاق منجز دخپلو ټولو قسمونو صريحى او كناية سره بيان كړل ددې نه روسته اوس د طلاق معلق ذكر كوي. د طلاق معلق روستو كولو يوه وجه دا ده. چې طلاق معلق د طلاق او حرف شرط دواړو نه مركب دې. او طلاق منجز مفرد دې او قاعده ده. چه مفرد مقدم وي په مركب باندې نو څنگه نې طلاق منجز اول او طلاق معلق روسته ذكر كړل ١٥ دويمه وجه دا ده. چې طلاق معلق فرع ده او طلاق منجز اصل دې. او ښكاره خبره ده. چه اصل مقدم وي په فرع باندې. نو څنگه نې طلاق منجز وړاندې ذكر كړلو او طلاق معلق روسته

طلاق به نکاح پورې معلق كول

وَأَمَّا أَصَافُ الطَّلَاقِ إِلَى النِّكَاحِ او كله نې چې طلاق منسوب كړو نكاح اړخ ته وَتَمَّ حَقِيقَةُ النِّكَاحِ اود طلاق به د نكاح نه روسته واقع كيږي مَثَلًا أَنْ يَقُولَ لِمَرْأَةٍ مَثَلًا يَوْ (اجنبي يعنى پردې) بنځې ته وويي اِنْ تَزَوَّجْتُ فَالْتَّ طَالِقٌ كه ما دتا سره نكاح او كړله. نو نه مطلقه نې اَوْ كَلَّ امْرَأَةً تَزَوَّجَهَا فَيُطَالِقُ يا (وي ونيل) هر هغه بنځه چې زه د هغې سره نكاح او كړم هغه طالق ده

تفريخ - مسئله دا ده. كه يو كس طلاق په نكاح پورې معلق كړلو. مثلاً يوې پردې بنځې ته نې اوونيل. اِنْ تَزَوَّجْتُ فَالْتَّ طَالِقٌ يا نې داسې اوونيل. [كَلَّ امْرَأَةً تَزَوَّجَهَا فَيُطَالِقُ] ١٠ نوزموږ په بيزه دې صورت كي د نكاح نه روسته طلاق واقع كېږي

وَمَا لَ الشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى: لَا يَقَعُ لِقَوْلِهِ طَلَقٌ قَبْلَ النِّكَاحِ (او امام شافعي رحمه الله فرماني چه طلاق) به نه واقع كيږي. د نبی كريم د ارشاد [لا طلاق قبل النكاح] په وجه. يعنى د نكاح نه وړاندې طلاق نه كيږي

(۱) من مغرمه ٢٠٤٨ اخرجه ابن ماجه في الطلاق بيا ١٧ نم ٢٠٤٨

كتاب الطلاق

(۱)

ترویج: او امام شافعی رحمته الله فرمائی: چه طلاق نه واقع کیږي. دليل د نبی صلی الله علیه و آله حديث دي. چه د نکاح نه وړاندي طلاق نشته. حضرت عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنه نه روایت دي چه دوی یوې ښځې ته د نکاح پیغام اولیږلو دهغې اولیاؤ دهغې د نکاح کولو نه انکار او کړلو نو حضرت عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنه او فرمائیل: [ان نکحها فهي طالق ثلاثا] بیا نه په دي اړه کي د رسول الله نه یوښتنه او کړه ښی صلی الله علیه و آله ورته او فرمائیل: [لا طلاق قبل الکاح] د دي حديث نه معلومیږي. چه د نکاح نه وړاندي طلاق معتبر نه دي

ولکنا ان هذا اقرار بيمين بوجود الشرط والجزاء او زموږ دليل دا دي چه دا تصرف یمین دي. د شرط او جزاء موجود کیدلو په وجه فلا يشترط لصحة قياس المالك في الحال نو یمین د تصرف د صحت لپاره فی الحال د ملک موجود کیدل شرط نه دی [لأن الوقوع عند الشرط خكه جي (د طلاق) واقع کیدل د شرط په وخت کیږي والمالك متيقن به عندة او ملک د شرط د وجود په وخت متعین دي وقبل ذلك اثره المنة وهو قاسم بالتمتع اود شرط د وجود نه وړاندي د دي اثر منع دي او هغه تصرف سره ونم دي

ترویج: زموږ دليل دا دي. چه په یوځیز پورې معلق کول د مخالف دارخه تصرف یمین دي خکه چې شرط او جزاء دواړه موجود دي. او هم د دي نوم تعلیق دي پاتې شوه دا خبره چې د تعلیق په وخت کي د مخالف ملک نشته. د دي خواب دا دي چه د تعلیق په وخت کي د ملک وجود شرط نه دي بلکه د جزاء د وجود په وخت کي د ملک وجود شرط دي. اولته د جزاء د وجود په وخت کي یقیناً ملک موجود دي نو د طلاق واقع کیدل یعنی ترتب د جزاء به هم وی. اود شرط د وجود نه وړاندي د یمین اثر منع ده. یعنی د محلف نه بچ کیدل اودا منع د متصرف یعنی حالف پورې قنمه ده. نو په دي وخت کي د طلاق د محل څه حاجت نشته بلکه د حالف دمه واری کافي ده

والحديث فحمل على نفس التخييل او حديث (د طلاق) منجز به نفی باندې محمول دي والحمل مأثور عن السلف

گالشی والزهري وغيرهما (۱) او حمل د اسلافو منقول دي. لکه د شعبي او زهري رحمته الله او د دي دواړو نه علاوه ترویج: امام شافعی رحمته الله د پیش کړي حديث نه خواب دا دي چه دا په طلاق مسجز باندې محمول دي حاصل دا چې ښی صلی الله علیه و آله او فرمائیل چه د نکاح نه وړاندي که طلاق ورکړي شی. نو طلاق نه واقع کیږي. ښکاره ده چې په دي کي د اختلاف نشته اختلاف خو په دي کي دي. چه طلاق په نکاح پورې معلق کول جائز دی که نه دی؟ او په دي باندې په حديث کي څه صراحت نشته. نو په دي حديث باندې استدلال کول صحیح نه دی اودا حديث په طلاق منجز باندې حمل کول د اسلافو رحمته الله نه منقول دی لکه امام شعبي امام زهري رحمته الله او دوی نه علاوه

لا شوافعواو احنافو رحمته الله په مینځ کي په تعلیق الطلاق په سلسله کي د اختلاف منشا دا ده چه د شوافعو رحمته الله په نیز تکلم بالتعلیق په وخت اوشرط موجود کیدو په دواړوختونو کي د ملک وجود ضروری دي اود احنافو رحمته الله په نیز د بشرط د وجود په وخت کي د ملک وجود ضروری دي. د تعلیق په وخت کي ضروری نه دي

به شرط پوري طلاق معلق کول

لو اذا اضافه إلى شرط او کله نه چې طلاق د شرط اړخ ته منسوب کړو وقتر عقيب الشرط نو طلاق به د شرط نه روسته واقع کیږي مثل ان يقول لا فراقه مثلاً چېلې ښځې ته ووايي

(۲) من مخترمة رحمته الله أخرجه ابن ماجه في الطلاق باب ۱۷ رقم (۲۰۴۸).
(۳) ذكر الرلمي رحمته الله نفى المجير عن الشعبي والزهري وغيرهما في نصب الرأية (۳/۳۲۶).

دریم توك

ترویج: مسئله دا ده که یو کس د چېلې ښځې طلاق به د حول د رپورې معنی لږولو مثلاً وی. مسل

ترویج: مسئله دا ده که یو کس د چېلې ښځې طلاق به د حول د رپورې معنی لږولو مثلاً وی. مسل الدرافات طلق که نه کور به داخله شوې نو ته دي طلاق یی. بود شرط به وجود معنی. د حول د مسئله به طلاق واقع کړی اودا حکم بالاتفاق دي

له دليل دادې چه معلو بالشرط د شرط د وجود په وجه د معنی لږولو لاندې لأن دخلت الدار فالت طالق که نه چېل کور ته داخله شوې نو به صافه دي وهذا لا يقع ود حد منقوسه لأن الملك فابغض الحال خکه چې ملک د نکاح فی الحال موجود دي والحد بقا والى وقت وجود طلاق دي لان الملك فابغض الحال خکه چې ملک د نکاح فی الحال موجود دي والحد بقا والى وقت وجود طلاق دي لان الملك فابغض الحال خکه چې ملک د نکاح فی الحال موجود دي

ترویج: دا عبارت د یو سوال خواب دي سوال دادې چه د خبره سره چه که منقوسه دی. د سره سره روسته طلاق واقع کیږي. خود شرط د وجود نه وړاندي د دي ملک د زوال احتمال ش به د شرط نه کس د شرط د وجود نه وړاندي طلاق منجز ورکړي. نو مناسب دا دی چه د ملک د زوال. حسن. مسئله ده قسم بیخي صحیح نشی.

احاصل د خواب دادې. چه فی الحال ملک موجود دي. او په آئنده کي هم غالب گمان دا دی چه ملک به موجود وی. خکه چې په هر ثابیت شوی څیز کي اصل دا دي چه هغه همیشه لپار دی. د کس کړځ خکه چې دا د واره ژوند لپاره وی. شود ملک د زوال یووهمی احتمال ته په توجه نشی ورکونی. نو که خبره ثابته شوه. چه فی الحال هم ملک موجود دي. او په آئنده کي به هم د غالب گمان په اعتبار سره منقوسه دی. نو دده کلام معلق زموږ په نیز یمین صحیح وی. اود امام شافعی رحمته الله په بیرچه یقین د هغې وی. نو صحیح به وی.

ترویج: فیمیناً او ایقاعاً نو یمیناً یا ایقاعاً (د دي معلق کول) صحیح دی

ترویج: صاحب د هدایه رحمته الله [یمیناً او ایقاعاً] او فرمائیل. او اختلاف اړخ ته شي. سره وکړه خلاف د دي چه د تعلیق په صورت کي مثلاً [ان دخلت الدرافات طالق] کي امام شافعی رحمته الله فرمائی چه د نکاح په وخت کي به طلاق واقع کول متحقق وی. نو په دخول دارپوري ایقاع طلاق معلق نه دی. بلکه وقوع د حدق وپورې معنی دی. اوزموږ په نیز د تکلم په وخت کي صرف یمین دي. د شرط په وجود سره به ایقاع حدق متحقق کیږي. د داسې شوه. لکه چې د دخول داریه وخت کي خاوند [انت طالق] او ټیل تفصیل د اصول فقه په کتابونو کي موجود دي. هلته دي اوکتلي شی. والله اعلم بالصواب.

قاعده کلیه

ولا تصح اضافة الطلاق إلا أن يكون الخائف مائلاً اود طلاق سبب کول صحیح نه دی مگر داچه که

خوړونکي (بالفعل) مالک وی أو يضيفه إلى ملك یا طلاق ملک اړخ ته منسوب کړی

ترویج: په دي عبارت کي صاحب د کتاب یوه قعه ذکر کړې ده هغه دا چې شرط یی ته د طلاق منسوب کول به په هغه وخت کي صحیح وی چه حالف د محلف علیه بالفعل مائک وی مثلاً چېلې ښځې ته ووايي [ان دخلت الدرافات طالق] یا طلاق خیل ملک ته منسوب کړی مثلاً ووايي [ان نکحک فانت طالق]

لأن الجزاء لا بد أن يكون ظاهراً يكون مخفياً خکه چې د جزاء لپاره غالب الوجود کیدل ضروری دی چه دي بریدونکي شی فيمعنى التخييل وهو القوة یمین معنی به متحقق کیږي او هغه قوت دي والظهور یا خبره فقدان اود قوت ښکاره کیدل به په دي دواړو د یو په ذریعه کیږي والإضافة إلى سبب الملك لږافه ایبه و د ملک سبب اړخ ته سبب کول ملک اړخ ته د نسبت کاوه په مرتبه کي دی لأنه ظاهر عند سببه خکه حی خبره به ښکاره کیږي. د ملک د سبب په وخت.

کتاب الطلاق

توضیح دلیل دا دې چه د جزاء د وقوع وجود ضروری دې. ددې لپاره چې د جزاء واقع کیدو په ذریعه مخاطب سره ویره شي اودیمین معنی محقق شي. دیمین معنی قوت دې اود قوت ظهور په دې دوو کارونو کې په یوسره کېږي یعنی چې حالف بالفعل مالک وی. یا ملک اړخ ته نسب شوې وی. اود ملک سبب اړخ ته نسب کول داسې دی لکه ملک اړخ ته نسب کول. مثلاً د [ان اشتريت فانت حر] یا ان ملکک فانت حر] په منزله دی (عنايه).

پردې ته د [ان دخلت الدار فانت طالق] وئیلو حکم

[ان قال لأختي نوكه وي وئیل. یوې اجنبیه (پردې ښځې) ته [ان دخلت الدار فانت طالق] که ته کورته داخله شوې نو ته طالق نه شي [ان تزوجها فانت طالق] بیا نې د هغې سره نکاح او کړله. بیا کورته داخله شوه [ان تطلق] نو طلاق به نه واقع کیږي

توضیح - صورت د مسئلې دا دې، چه یوسری پردې ښځې ته اووئیل. [ان دخلت الدار فانت طالق] بیا نې د هغې سره نکاح او کړله اود نکاح نه روسته هغه کورته داخله شوه. نو په دې صورت کې طلاق نه واقع کیږي. [ان قال لأختي نوكه] چې قسم خوروونکې (بالفعل) مالک نه دې [ولا إضافة إلى الملك أو سببه] اونه نې دار طلاق (طلاق) ملک اود ملک سبب اړخ ته منسوب کړې دې [ولا بد من واحد منهما حالانکه په دې دواړو کې د یو کیدل ضروری دی

توضیح - دلیل دا دې، چه حالف نه د طلاق مالک دې اونه نې طلاق ملک اود ملک سبب ته منسوب کړې دې حالانکه د طلاق د اضافت لپاره په دې دواړو کې د یو وجود ضروری دې.

د شرط الفاظ

بوالفاظ الشرط ان واذا ما وكل وكلما ومتى ما او الفاظ د شرط، ان، اذا، اذا ما، كل، كلما، متى، اومتی ما، دی

توضیح - مصنف هدایه د کلمات شرط نه په الفاظو د شرط سره تعبیر او کړلو په حروفو سره نې ترې تعبیر او کړلو ځکه چې په دې کلماتو کې زیات اسماء دی. حروف نه دی. نو ځکه نې د حروفو په ځانې په ترڅر تعبیر او کړلو چه اسماء او حروفو ټولونه گډ شي. او کلمه د [ان] په کلماتو د شرط کې اصل ده او پاته د په ددې طرح دی

[ان الشرط مشتق من العلامة، ځکه چې شرط مشتق دې (د هغه شرط نه کوم چه) د علامت (په معنی کې) دې وهذیه الألفاظ منها أفعال اود الفاظ داسې دی. چه ددې سره افعال یو ځانې شوی دی فتكون علامات على الحث (نو دا به) د حاث کیدلو علامات وی

توضیح صاحب هدایه د کلمات شرط وجه د تسمیه دا بیان کړې ده. چه شرط مشتق دې د هغه څه نه چې معنی نې ښه نه ده والله ارشاد دې. ((فقد جاء اشتراطها)) (آي علامتا) [اشراط الساعة یعنی علامات الساعة] اود افعال داسې وی چه افعالو سره متصل وی. سوا د [كل] د کلمې نه. نو دا د حاث کیدو علامات دی. [اد صاحب هدایه] په عبارت کې په ظاهره سقم دې ځکه چې فرماني. شرط مشتق دې د علامه نه. په ظاهره دا غلط ښکاری. ځکه چې اشتقاق نه مراد اشتقاق کبیږدې. او اشتقاق کبیږدې ته وائی. چه د دوو لفظو په لفظ او معنی کې مناسبت وی او په شرط او علامه کې لفظی مناسبت نشته. نو دا وئیل چې شرط علامت دې ځکه صحیح کیدای شي ددې امله عبارت مقدر او کنترول. اودا وائی. چه شرط بسکون الرأ مشتق دې د شرط فتح الشين والرأ نه د کوم معنی چې علامت ده. په دې تقدیر سره د هدایه عبارت بې غاړه شو (یعنی څه اعتراض پرې پاتې نشو)

کتاب العلق

الکلمة ان حرف للشرط بيا (دې واضحه وی چه) کلمه د، ان، خالص د شرط لپاره ده [ان الله ليس فيما نقي الرئي] ځکه چې په دې کې د وخت معنی نشته [وما افعلنا ملحق بها] اود کلمه، ان، نه علاوه هغه اللفظ ددې سره ملحق دی

توضیح فرماني. چه کلمه د [ان] صرف د شرط لپاره ده. او په باب د شرط کې هم دا اصل ده. ځکه چې په کلمه د [ان] کې د وخت وغیره معنی نشته. اود دې نه سوا پاته واړه کلمات د کلمه [ان] سره لاحق دي. د [ان] کلمې لره د متضمن کولو په وجه

و کلمة كل ليست شرطا حقيقة او کلمه د، كل، په حقیقت کې شرط نه دې [ان ما ييب السم حكه] چې کلمه د، كل، سره کوم متصل دې هغه اسم دې والشرط ما يتعلق به الجزاء او شرط هغه دې چه هغې سره جزاء، معنی وی [والأجزاء تتعلق بالأفعال] او جزاء گانې د افعالو سره متعلق وی [الألفاظ المتعلقة بالشرط تتعلق بالفعل بالإسم الذي يليها] مگر داچه کلمه د، كل، شرط سره لاحق کړې شوه د فعل متعلق کیدلو په وجه د هغه اسم سره کوم چې د کلمه، كل، سره متصل دې مثل قولك كل عبي اشتريته فهو لك ست قول. هر غلام چې ره هغه و. حلم هغه دې آزاد وی،

توضیح - او کلمه د [كل] په حقیقت کې شرط نه دې ځکه چې کلمه د [كل] سره چې څه متصل دې هغه اسم دې او شرط هغه وی. چه هغې پورې جزاء متعلق وی اوجزاء د فعل پورې متعلق کیږي اسم سره به څو کلمه د [كل] د شرط سره لاحق کړې شوې ده. ځکه چې فعل ددې اسم سره متصل دې کوم اسم چې د کلمه [كل] د اسم سره ملاو شوي دي. یعنی فعل دهغه اسم لپاره لازم دې. کوم اسم چې د کلمه كل سره متصل دې مثلاً ستا وینا چې [كل عبد اشتريته فهو حر] شو.

د شرط په وجود سره دیمین تبدیل

قال رضى الله تعالى عنه قدورى فرماني [ان في هذه الألفاظ إذا وجد الشرط] په دې الفاظو کې چې کله شرط اوموندې شو [ان قلت وانتهت اليمين] نو قسم منحل (کلاو) شو. او ختم شول [انها غير مقتضية للقبول والتكرار] ځکه چې دا الفاظ په لغت کې عموم او تکرار ته مقتضى نه دي [فوجود الفعل مرة ثم الشرطان] یو ځل د فعل موندلو په وجه به شرط پوره کیږي [ولا يفسد اليمين بغيره] اود شرط نه بغیر یمین پاته نه پاتې کیږي

توضیح - د کلمه [كلما] نه سو د شرط د پاته ټولو الفاظو حکم دا دې چه شرط موجود شي. نویمین به محلل شي. او ختم به شي. [دلیل دا دې چه د [كلما] نه سوا پاته د شرط واړه الفاظ د عموم او تکرار تقضا به کوي. نوچه یو ځل فعل موجود شي. شرط پوره کیږي. او بغیر شرطه یمین پاته نه پاتې کیږي

[الأي كلمة كلما] خو په کلمه د، کما، کې [انها تقتضي تعميم الأفعال] ځکه چې دا د افعالو د تعمیم تقاض کوي [قال الله تعالى {كلما قضيت جلودهم} الآية] الله تعالی فرمانيلی دی. کله چې ددوی څرمنې او سوزی (الآیه) [ومن ضرعة الثوب التكرار] اود تعمیم د لوازمو ځنې تکرار دې.

توضیح - او پاتې شوه کلمه د [كلما] نوچونکه دا په افعالو کې د تعمیم او تکرار تقاض کوي لکه چې د الله و الله ارشاد دې ((كلما قضيت جلودهم)) اود تعمیم لپاره تکرار لازم وی. نو ځکه په کلمه د [كلما] کې د شرط موجودیدو نه روسته هم یمین پاته پاتې کیږي.

د [كلما دخلت الدار فانت طالق] حکم

قال قدورى فرماني [ان تزوجها بعد تزوج آخرها] ددې نه روسته نې دغه ښځې ره نکاح او کړله یعنی د دوهم خاوند (سره د حلاله) نه روسته [وتكرار الشرط] او شرط مکرر اوموندې شو [لم يفسد] څو هېڅ شی به نه

كتاب الطلاق

واقع كبرى

تزوج - دا مسئله په كلمه د [كلما] متفرع ده كه سړى ښځې ته اوونيل. [كلما دخلت الدار فانت طالق] اوښځه بلاقغه درې ځله كورته داخله شوه. نودرې طلاقه واقع كيږي. نوكه د دوهم د حلاله نه روسته دا دواړه د اولنې خاوند په نكاح كي راغله او شرط مكرر موجود شو يعنې دا ښځه بيا كورته داخله شوه. نو طلاق نه واقع كيږي.

لأن ما يقع الطلاق الثلاث المملوكات في هذا النكاح لم يبق الجزاء خكه چې په دې نكاح كي خپل مملوكه درې طلاقونه وصولولو په وجه جزاء پاته پاتې نشوه وبقاء التمين به ويا شرط او د قسم بقاء د جزاء او شرط سره ده وبقية خلاف زقورمة الله تعالى او په دې كي اختلاف دي. د امام زفر زقورمة الله تعالى وبقية من بعد ان شاء الله تعالى اودا به موږ انشاء الله

تزوج - دليل دا دي. چه دا خاوند په سابقه نكاح كي د كومو درې طلاقو مالك وو. هغه پوره شول. نو جزاء پاته پاتې نشوه ځكه چې جزاء دهغه ملك درې طلاقه وو. نو چه جزاء منتفى شوه قسم هم منتفى شو ځكه چې قسم د شرط اوجزاء د ذكر يوم دي او هر كله چې قسم ختم شو. نو د خول دارنه روسته د طلاق واقع كيدو څه معنى ده؟ ددې امله موږ ووايو. چه په دې صورت كي طلاق نه واقع كيږي.

ه [كلما تزوجت امرأة فهي طالق] حكم

ولو دخلت على نفس الزوج او كه (كلمه د كلمه) په نفس تزوج باندې داخل كړي شوه. [ان قال: كلنا تزوجت امرأة] دي طريقه چې وي ونيل چه كله زه د يوې ښځې سره نكاح او كرم [فهي طالق بحسب كل مرة وان كان تعدد زواجا] نو هغه طلاقه ده په هر ځل سره به حاث كيږي. اگر چې د دوهم خاوند نه روسته وي

تزوج - مسئله دا ده كه يو كس په نفس تزوج باندې كلمه د [كلما] داخله كړه اوونې ونيل. [كلما تزوجت امرأة فهي طالق] كس نه په هر ځل نكاح كولو سره حاثيږي. اگر چه د دوهم خاوند نه د حلاله نه روسته ولي نه وي.

لأن انشاءها باغتيا وما يملك عليها من الطلاق بالتعدد خكه چې د يمين منعقد كيدل په دې اعتبار سره دي چه هغه د تزوج په وجه د طلاق مالك دي. وذلك غير مخصوصا وتزوج غير محدود دي.

تزوج - دليل دا دي. چه يمين ددې امله منعقد كيږي. چه دا كس د نكاح كولو د امله د طلاق مالك شو. او نكاح كول غير محدود دي. نو طلاق به هم غير محدود وي. ځكه چې تكرار د سبب د مسبب د تكرار تقاضا كوي.

د امر نه روسته د ملك زوال هغه به حتموي

قال قدوري رحمه فرماني [فإن ملك بعد التمين لا يطلاق] اود ملك زائل كيدل د قسم نه روسته قسم نه باطلوي

تزوج - صاحب قدوري رحمه يوصول ذكر كړې دي هغه داكه د قسم نه روسته د سړي ملك زائله شي. نو قسم به باطليږي. ددې صورت دا دي چه سړى خپلې ښځې ته اوونيل. [ان دخلت الدار فانت طالق] بيا د دخول نه وړاندې ښځه بانه شوه د ملك په زوال سره به يمين نه باطليږي.

لأنه لم يوجد الشرط بقى خكه چې شرط اونه موندې شو نو قسم بانه پاتې شو

تزوج - دليل دا دي چه د يمين بقاء په شرط اوجزاء سره وي. او مفروض دا دي. چه شرط موجود شوې نه دي نو چوكه شرط بانه دي اود محل د بقاء د امله به جزاء هم پاته وي. نو هر كله چې شرط اوجزاء دواړه پاته

كتاب الطلاق

وي نويمين به هم پاته وي.

لأن ما يقع الطلاق الثلاث المملوكات في هذا النكاح لم يبق الجزاء خكه چې په دې نكاح كي خپل مملوكه درې طلاقونه وصولولو په وجه جزاء پاته پاتې نشوه وبقاء التمين به ويا شرط او د قسم بقاء د جزاء او شرط سره ده وبقية خلاف زقورمة الله تعالى او په دې كي اختلاف دي. د امام زفر زقورمة الله تعالى وبقية من بعد ان شاء الله تعالى اودا به موږ انشاء الله

تزوج - دليل دا دي. چه دا خاوند په سابقه نكاح كي د كومو درې طلاقو مالك وو. هغه پوره شول. نو جزاء پاته پاتې نشوه ځكه چې جزاء دهغه ملك درې طلاقه وو. نو چه جزاء منتفى شوه قسم هم منتفى شو ځكه چې قسم د شرط اوجزاء د ذكر يوم دي او هر كله چې قسم ختم شو. نو د خول دارنه روسته د طلاق واقع كيدو څه معنى ده؟ ددې امله موږ ووايو. چه په دې صورت كي طلاق نه واقع كيږي.

تزوج - دليل دا دي. چه دا خاوند په سابقه نكاح كي د كومو درې طلاقو مالك وو. هغه پوره شول. نو جزاء پاته پاتې نشوه ځكه چې جزاء دهغه ملك درې طلاقه وو. نو چه جزاء منتفى شوه قسم هم منتفى شو ځكه چې قسم د شرط اوجزاء د ذكر يوم دي او هر كله چې قسم ختم شو. نو د خول دارنه روسته د طلاق واقع كيدو څه معنى ده؟ ددې امله موږ ووايو. چه په دې صورت كي طلاق نه واقع كيږي.

تزوج - دليل دا دي. چه دا خاوند په سابقه نكاح كي د كومو درې طلاقو مالك وو. هغه پوره شول. نو جزاء پاته پاتې نشوه ځكه چې جزاء دهغه ملك درې طلاقه وو. نو چه جزاء منتفى شوه قسم هم منتفى شو ځكه چې قسم د شرط اوجزاء د ذكر يوم دي او هر كله چې قسم ختم شو. نو د خول دارنه روسته د طلاق واقع كيدو څه معنى ده؟ ددې امله موږ ووايو. چه په دې صورت كي طلاق نه واقع كيږي.

تزوج - دليل دا دي. چه دا خاوند په سابقه نكاح كي د كومو درې طلاقو مالك وو. هغه پوره شول. نو جزاء پاته پاتې نشوه ځكه چې جزاء دهغه ملك درې طلاقه وو. نو چه جزاء منتفى شوه قسم هم منتفى شو ځكه چې قسم د شرط اوجزاء د ذكر يوم دي او هر كله چې قسم ختم شو. نو د خول دارنه روسته د طلاق واقع كيدو څه معنى ده؟ ددې امله موږ ووايو. چه په دې صورت كي طلاق نه واقع كيږي.

هل اللغة ① انعدام نشتوالي

تزوج - نويه اول صورت كي به طلاق واقع كيږي. او يمين په پوره شي طلاق خوبه ځكه واقع كيږي. چه شرط (دخول دان) په ملك كي موجود شونود طلاق جزاء كومه چې دي سره متعلق ده هغه به هم واقع كيږي. اود يمين پوره كيدل ددې لپاره دي. چه په كلام كي د [ان] كوم لفظ دي هغه په تكرار باندې دلالت نه كوي. نو چه يو ځل شرط موجود شي. يمين به پوره شي. او په دوهم صورت كي به يمين پوره شي ځكه چې شرط موجود شوې دي. خو طلاق نه دي واقع شوې. ځكه چې محل د طلاق معدوم دي

په شرط كي د زوهينود اختلاف حكم

لأن اختلاف في وجود الشرط او كه دواړو (ښځې خاوند) په شرط كي اختلاف او كړو [قال قول الزوج الآن تيميناً] اود خاوند قول به (معتبين) وي. خودا چې ښځه گواهان قائم كړي. (نوييا به د ښځې گواه قبلولي شي).

تزوج - صورت د مسئلې دا دي چه د ښځې او خاوند د شرط په وجود كي اختلاف شي. مثلاً سړي واني چه شرط نه دي موجود شوي او طلاق نه دي واقع شوي. او ښځه واني. چه شرط موجود شوي دي. او طلاق واقع شوي دي. په دې صورت كي كه ښځې سره گواهان موجود نه وي. نو د خاوند قول به معتبر وي. او كه ښځې سره گواهان موجود وي. نو گواهي به قبلولي شي.

تزوج - دليل دا دي. چه د خاوند قول د اصل موافق دي. ځكه چې اصل عدم شرط دي. او هغه عدم شرط دي سره موافق وي. هغه ته مدعى عليه واني. نو ښځه مدعى او خاوند مدعى عليه شو. او په حديث كي دي كه

ور کاوه سره دي. اگرچه دا دروغجنه وي **فَقَسَّ حَقَّ غَيْرَهَا يَكُنْ الْكُفْرُ عَلَى الْأَصْلِ وَهِيَ النِّكَاحُ** نو ددي به د علاوه په حق کي به حکم په اصل باندې پاته پاتې وي. او هغه محبت دي

هل اللغة ① التخليص خلاصه ② شدة سختوالي

ترجم: د عبارت د يواشکال خواب دي چه دبنځې قول دخپل خان په اړه کي ددي امله قبلولې شي. چه هغه به خپله خبره کي صدقه ده خود جهنم اورخوښلوکي ددي خبره يقيني دروغ ده ځکه چې مسلمان د جهنم عذاب حوس کړي دا خلاف عقل خبره ده بهر حال هرکله چې موږ ته ددي بنځې د دروغو يقين اوشو نو ددي قول بڼې قبلول پکار نه وو

خواب دا دي چه ددي بنځې د دروغو يقين دي اونکې شي ځکه چې بنځې هسي هم ناقص العقل دي زبتي لا دا چې جاهلاني هم دي اوس په داسې حالت کي بعضې وخت د خاوند داړخه ظلمونه اوربتي دومره زيات وي چه بنځه عاجزه ددي بددماغه نه د خلاصيدو لپره د دوزخ اورهم خوښوي نو دبنځې دروغ کيدل يقين شو او چه يقيني نشو نو ددي بنځې په حق کي به حکم هم ددي په خبرپورې متعلق وي. اگرچه دروغ ژبه ولي نه وي ځکه چې ددي دغيره حق کي حکم په خپل اصل پاته دي او هغه محبت دي يعنې محبت ي د دوزخ عذاب خوښول په دليل سره معلوم نه دي نوځکه به د بل چا په حق کي به ثابتېږي

په طلاق پورې د طلاق معلق کولوبه صورت کي د طلاق واقع کيدو وخت

وَإِذَا قَالَ لَهَا أَتُحِبُّنِي إِذَا حُضَّتْ فَأَنْتِ طَالِقٌ چې کله ته حائضه شي نو ته طالق نه **قَرَأْتَ** **الذِّمَّةَ** بيا هغې وينه او کتله **لَمْ يَكُنْ الطَّلَاقُ حَتَّى يَنْقُضَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ** نو طلاق به نه واقع کيږي تردې چې درې ورځو پورې سراسر جاری پاتې شي

ترجم: که حويد خپلې بڼې ته اوونيل [اذا حضت فانتي طالق] او بنځې وينه اوليدله نو صرف په وينې ليدو سره طلاق نه واقع کيږي ترڅو چه په دې درې ورځې تيرې شوې نه وي

لَنْ مَا يَنْطَلِقُ ذَوْنَهُ لَا يَكُونُ حَتَّى خَكَا چې کومه وينه د درې ورځو نه په کم کي منقطع شي. هغه حيض نه **بُرَدَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ** نو کله چې درې ورځې پوره شي **نَكَحْنَا بِالطَّلَاقِ مِنْ جِهَتِ حَاضَتٍ** نو هغه وخت څخه به هغه حائضه وي د هغه وخت څخه به د طلاق حکم ورکوي **لَأَنَّهُ لَا يُقَدَّرُ إِلَّا بِمَعْرِفَةِ أَنَّهُ مِنَ الرَّجْمِ** ځکه چې (درې ورځو پورې) د معتد کيدلو په وجه معلومه شوه چه دا وينه د رحم کنگان **حَتَّى مَاتَ الْإِنْتِدَاءُ** تودا د پيل نه حيض شو.

هل اللغة ① الاستعداد اوږدوالي

ترجم: دليل دا دي چه زموږ په نيزد حيض کمه موده درې ورځې اودرې شپې دي. او کومه وينه چې ددي مودې نه په کم وخت کي اودرېږي نو هغه به حيض نه وي. بلکه استحاضه به وي. **فَالسَّهْوُ** که پوره درې ورځې وسه راعله دکوم وخت نه چې وينه راتگ پيل شوی وي. هم دهغه وخت څخه به د طلاق واقع کيدل حسابيږي. ځکه چې درې ورځې وينه اوږده شوه نو دا ددي خبرې دليل دي چه وينه د رحم نه راعلې ده نو د اول څخه به حيض حسابيږي

په [اذا حضت حصة] سره د طلاق واقع کيدو حکم

وَإِذَا قَالَ لَهَا أَتُحِبُّنِي إِذَا حُضَّتْ فَأَنْتِ طَالِقٌ چې کله ته حائضه شي. يو حيض سره نو ته طالق نه **قَرَأْتَ** **الذِّمَّةَ** بيا هغې وينه او کتله **لَمْ يَكُنْ الطَّلَاقُ حَتَّى يَنْقُضَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ** نو طلاق به نه واقع کيږي تردې چې ددي حيض نه پاکه شي

ترجم: مسئله دا ده چه يوکس چې بنځې ته اوواني. [اذا حضت حصة فانتي طالق] تودا بنځه به مطلقه به وي ترڅو چه د حصص نه پاکه شوې نه وي

لَنْ النِّكَاحُ بِالْمَاءِ مِنَ الْكَاثِلَةِ مَتَا خَكَا چې حيضة د هاء (تاء) سره کامل حيض دي **وَهَذَا حَمَلٌ عَلَيْهِمْ حَبِيثٌ** **الْإِسْتِبْرَاءُ** (اوهم په دې وجه به په کامل حيض باندې محمول کولې شي. په حديث د استبراء کي **وَكَمَالُهَا** پاتې پاتې او د حيض کمال ددي په انتها سره کيږي **وَذَلِكَ بِالظُّهْرِ** او انتها په ظهر سره کيږي

ترجم: دليل دا دي چه حيضة په تاء سره حيض کامل ته وائي. اود حيض کمال به دهغې په حصيدوسره حاصليږي. او ختميدل په ظهر سره راځي. ددي امله موږ وايو چه دظهره پيل کيدو به طلاق واقع کيږي ددي نه وړاندې نه هم ددي امله نه په حديث استبراء کي هم حيضة په حيض کامل باندې حمل شوي دي د حديث استبراء ته مراد دا حديث دي. [لا توطأ الجبال حتى يصغر حملهن ولا الخالي حتى يستبرأ عيضة. رواه ابو داؤد في سننه] نبی ﷺ فرمائيلى دي. چه حامله بنځوسره به وطى نشي کولې تردې چې هغوی خپل حمل وزيږوي. او وطى به نشي کولې غير حامله بنځوسره تردې چې يو کامل حيض سره نه استبراء د رحم راشي په دې حديث کي د حيضة نه مراد کامل حيض دي (عنايه شرح هدايه)

په [انت طالق اذا صمت يوماً] طلاق واقع کيدو حکم

وَإِذَا قَالَ: أَنْتِ طَالِقٌ إِذَا صُمْتُ يَوْمًا اوکله ني چې اوونيل. ته طالق نه. کله چې تا د يوې ورځې روژه اونيو له **ثَلَاثَتِ جِهَتٍ تَحْتِ الشَّصِّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي تُصُومُ** نو د لمر پريوتلو سره به (فوراً) مطلقه کيږي په هغه ورځ کي په کومه ورځ چې روژه اونيسي

ترجم: که يوکس خپلې بنځې ته اوونيل. [انت طالق اذا صمت يوماً] او هغې روژه اونيو له نويچه څنگه نرېږي. دا طلاقه شوه.

لَنْ الْيَوْمَ إِذَا قُرِنَ بِفَعْلٍ مُتَتَّبِعٍ ځکه چې ورځ کله د فعل معتد سره مقترن وي **يُؤَادُّهُ يَسَاقُ** التهانو په دې سره بياض نهار مراد وي

هل اللغة ① بياض سپينوالي ② التهانو ورځ

ترجم: قاعده دا ده. چه کله لفظ د يوم د فعل معتد سره يوځني شي. نو د يوم نه مراد د ورځې رنډا وي مطلق رخت نه وي. اودلته صوم فعل معتد دي. نو د يوم نه مراد د ورځې رنډا وي. اود طلاق واقع کيدو لپاره به د نرېږيوتوپورې پوره ورځ روژه نيول شرط وي. نو چه څنگه شرط موجود شي. طلاق به واقع شي. اوهم دا حکم د [انت طالق اذا صمت يوماً] دي.

وَلَا يَلْزَمُ مَا إِذَا قَالَ إِذَا صُمْتُ په خلاف ددي صورت. کله چې بنځې ته اوواني. کله چې ته روژه اونيسي **لَأَنَّهُ لَمْ يَقْدِرْ بِمَعْرِفَةِ خَكَا** چې روژه ني د هيڅ معيار سره اندازه کړې نه ده **وَلَمْ يَجِدْ الْعَوْمَ بِرُكْنِهِ وَتَرْتِيلُهُ** او روژه خپل رکن او شرط سره اوموندي شوه.

ترجم: ددي په خلاف که خاوند [انت طالق اذا صمت] اوونيل. او د يوم ذکر نه په کي اونکړلو. نو په دې صورت کي که دا لږ وخت د روژې په نيت پاتې شوه. نوهم به طلاق واقع کيږي. ځکه چې خاوند روژه په څه مقدار يعنې ورځ وغيره پورې معلق نکړله. او مطلقاً روژه د خپل رکن او شرط سره موجود شوه. نوځکه به طلاق واقع کيږي. د روژې رکن د خوراک خکاک اوجمع نه منع کيدل دي. او شرط نيت اود حيض اونفاس نه پاکي ده.

په [اذا ولدت غلاماً فانتي طالق واحدة] حکم

وَمَنْ قَالَ لِامْرَأَتِهِ: أَتُحِبُّنِي إِذَا حُضَّتْ فَأَنْتِ طَالِقٌ اوکوم سړی چې خپلې بنځې ته اوونيل **إِذَا وَلَدْتَ غُلَامًا فَأَنْتِ طَالِقٌ وَاحِدَةً** چې کله تا هلک

(من حديث أبي سعيد الخدري) أخرجه أبو داود في سننه في النكاح باب ٤٣ رقم (٢١٥٧).

كتاب الطلاق

شرط به وقت هم د وقوع طلاق لپاره ملك پكارده چې شرط وي. نوڅكه دا دواړه شرطونه د طلاق په حكم (يعنى طلاق به په دواړو باندې واقع كيږي) په يوه مرتبه كي دي. او كه شرط يروي نود ملك به بغير طلاق نه واقع كيږي. دغه ډول دلته به هم بغير ملكه طلاق نه واقع كيږي.

وَلَا أَنْ يَصِحَّ الْكَلَامُ بِالْهَيْئَةِ الْمُتَكَلِّمِ أَوْ دَلِيلٍ دَادِي. چه د كلام صحيح كيدل د متكلم په لياقت سره دي

تفريح - زمونږ دليل دا دي چه د كلام يمين صحيح كيدل د متكلم د لياقت او ذهانت سره تعلق ساتي او متكلم د دي وجه چې عاقل بالغ دي د يمين اهليت لري. نوڅكه به كلام يمين صحيح وي. اوددي يمين محل د حالف ډمه ده.

إِلَّا أَنْ يَمْلِكَ يَشْرَطَ حَالَهُ التَّعْلِيْقُ مَكَر داجه د ملك شرط او كړي شو. د تعليق په وخت. لِيَصِيرَ الْمَرْءُ غَالِبَ الْوُجُودِ لِاسْتِصْحَابِ الْحَالِ قَتَعَهُ الْوَجْهَ، چې جزاء غالب الوجود شي. د استصحاب حال په وجه چه قسم صحيح وي وَعَنْدَ غَايَةِ الشَّرْطِ يَنْزِلُ الْمَرْءُ أَوْدَ شَرْطٍ پوره كيدلو په وخت چې جزاء نازل شي لِأَنَّهُ لَا يَنْزِلُ إِلَّا فِي الْمَلِكِ خَكه چې جزاء نه نازلېږي. خو په ملك كي (نازلېږي) وَقَبْلَ ذَلِكَ الْحَالُ حَالُ بَقَاءِ الْيَمِينِ أَوْ ددي دواړو په منځ كي بقاء د يمين حالت دي قَتَعَتْ عَنْ قِيَامِ الْمَلِكِ نَوْ قِسْمٍ به د ملك د قيام نه مستغني وي إِذْ بَقَاءُ الْعَمَلِ وَفَرَاغُهُ خَكه چې د قسم بقاء خپل محل سره ده. او هغه (د حالف) ډمه ده

تفريح - په [إِلَّا أَنْ يَمْلِكَ] سره ديو سوال ځواب دي. سوال دا دي. چه هر كله د صحت يمين لپاره د متكلم اهليت كافي دي. او محل د يمين د حالف ډمه ده. نو بيا د تعليق په وخت كي د ملك شرط ولي اولگولي شو.

اځواب دا دي. چه د تعليق په وخت كشي د ملكيت د بقاء شرط ددي امله لگولي شوي دي. چه جزاء غالب الوجود شي. دليل د استصحاب حال د امله دي. استصحاب حال دي ته وائي. [إبقاء ما كان على ما كان لعدم الدليل المزبور] يعنى د زائله كونكي دليل د عدم وجود د امله خيزهم هغه شان پاتې شي. څنگه چې وي حاصل دا دي. چه كله د تعليق په وخت كي ملك موجود دي. نو غالب گمان هم دا دي. چه د شرط د وجود په وخت كي به هم موجود وي. نو يمين صحيح شو. او د شرط پوره كيدو په وخت كي د ملكيت شرط ددي امله اولگولي شو. چه جزاء مرتب شي. يعنى متحقق شي. ځكه چې وجود د جزاء په ملك كي متحقق كيږي په غير ملك كي نه. ددي دواړو حالتونو په منځ كي د يمين حالت دي اوبقاء د يمين د ملك محتاج نه ده. ځكه چې د يمين بقاء د هغي د محل سره وي. او محل د حالف ډمه ده. كومه چې هروخت موجوده ده. نوڅكه په مېشتي زمانه كي ملكيت لازم نشي گرځولي. والله اعلم بالصواب.

ه [إِنْ دَخَلَتِ الدَّارَاتُ طَائِقَ ثَلَاثًا] ح كهم

إِنْ قَالَ قَالًا أَوْ كَه بِنَخِي تَه اَوُونِيل [إِنْ دَخَلَتِ الدَّارَاتُ] كه ته په كور كي داخله شوي قَائِلَ طَائِقَ ثَلَاثًا تَه په دري طلاقو سره مطلقه نې [مَطْلُوبًا يَنْتَقِلُ] بيا هغي ته دوي ادوه طلاقه (منجن) وركړي [وَقَرَّجَتْ] نَوَجَا اَعْرَ او دغه بِنَخِي بل خاوند سره نكاح او كړله [وَدَخَلَ بِهَا] او ددي سره نې دخول او كړو [وَمَرَجَّتْ إِلَى] اَوَّلٍ بيا هغه رومي خاوند ته واپس راغله [فَدَخَلَتِ الدَّارَاتُ] بيا په كور كي داخله شوه [فَخَلَقَتْ ثَلَاثًا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ] وَابِي يُوسُفَ رَجَعَتَا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى نو هغه به په دري طلاقو سره مطلقه وي د ابو حنيفه او ابويوسف څخه به نيز

تفريح - صورت د مسئلي دا دي چه خاوند خپلي بِنَخِي ته اَوُونِيل. [إِنْ دَخَلَتِ الدَّارَاتُ طَائِقَ ثَلَاثًا] بياني ورته دوي ادوه طلاقه منجن دستي وركړل دي د عدت نه روسته د دوهم خاوند سره نكاح او كړله اود دوهم خاوند د دخول نه روسته د هغه نه طلاقه شوه. او عدت نې تير كړلو. او بيا د اولني خاوند په نكاح كي راغله. اودا هغه كور ته داخله شوه. ① نود شېخينو څخه به نيز په دي باندې دري طلاقه واقع كيږي.

وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ هِي طَائِقُ مَا بَقِيَ مِنَ الطَّلَاقَاتِ او امام محمد څخه فرمائي. چه هغه په، مابقي

كتاب الطلاق

من الطَّلَاقَاتِ. (يو) سره طلاقه ده وَهُوَ قَوْلُ زَوْجَتِهِ اللَّهُ تَعَالَى فَلَمَّا وَهَمَ دَا قَوْلُ د امام زفر څخه دي كيږي قَتَعَهُ اللَّهُ مَا بَقِيَ نَو هغه به دده اړخ ته مابقي سره واپس روسته ① وَنَسْتَحْتُ مِنْ بَعْدِ أَنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى أَوْ مَوْجِبَ انْشَاءِ اللَّهِ عَنْ قَرِيبٍ بَيَانُ كَرُو.

تفريح - اود امام محمد څخه په نيز مابقي يعنى يو طلاق واقع كيږي اوداد امام زفر څخه قول دي او امام شافعي مالك او احمد څخه هم ددي قائلين دي

وَأَمَّا أَوْدَ اخْتِلَافِ أَصْلٍ دَادِي أَنْ الزَّوْجَ الثَّانِي عِنْدَ مَا قَوَّتِ الثَّلَاثُ عِنْدَهَا چې دوهم خاوند د شېخينو څخه به نيز مادون الثلاث منهدم كوي. قَتَعَهُ اللَّهُ بِالطَّلَاقِ نَو هغه به رومي خاوند اړخ ته (نوي) دري طلاقو سره واپس كيږي وَعَنْدَ مُحَمَّدٍ وَزَوْجَتِهِمَا اللَّهُ تَعَالَى لَا عِدَّةَ مَا قَوَّتِ الثَّلَاثُ أَوْدَ امام محمد او امام زفر څخه به نيز دوهم خاوند مادون الثلاث نه منهدم كوي

هَلِ الْقَفَا ① يهدم نوروي، ختموي

تفريح - بنا (بنیاد) د اختلاف دا دي چه د شېخينو څخه به نيز دوهم خاوند د دري طلاقو نه كم ختموي. نود بِنَخِي په اولني خاوند ته په دري طلاقو سره واپس كيږي. اود امام محمد څخه به نيز دوهم خاوند سره نكاح د دريو نه كم طلاقو نه ختموي. نودا بِنَخِي به د دريو نه د كو طلاقو سره واپس كيږي. دا مسئله به په تفصيل سره روستو انشاء الله راشي.

[إِنْ دَخَلَتِ الدَّارَاتُ طَائِقَ ثَلَاثًا] وَثَلِ اَوِيَا غَيْرَ مَطْلُوقٍ دَرِي طَلَاقِهِ وَرَكُول

إِنْ قَالَ قَالًا أَوْ كَه بِنَخِي تَه نې اَوُونِيل [إِنْ دَخَلَتِ الدَّارَاتُ] كه ته په كور كي داخله شوي قَائِلَ طَائِقَ ثَلَاثًا تَه په دري طلاقو سره طلاقه نې [أَمَّا قَالًا] بيا نې اَوُونِيل ته مطلقه ثلاثه نې [وَقَرَّجَتْ غَيْرَ بِهَا] دده نه علاوه (بل خاوند) سره نكاح او كړله [وَدَخَلَ بِهَا] اود دوهم خاوند ددي سره دخول هم او كړو [وَمَرَجَّتْ إِلَى] الْأَوَّلِ بيا هغه رومي خاوند اړخ ته واپس (په نكاح كي) راغله [فَدَخَلَتِ الدَّارَاتُ] په كور كي داخله شوه. [فَخَلَقَتْ ثَلَاثًا] نَو هېڅ طلاق به نه واقع كيږي

تفريح - صورت د مسئلي دا دي چه يو كس خپلي بِنَخِي ته اَوُونِيل. [إِنْ دَخَلَتِ الدَّارَاتُ طَائِقَ ثَلَاثًا] اوددي نه روسته نې ورته [أَنْتَ طَائِقَ ثَلَاثًا] اَوُونِيل يعنى بالفعل نې دري طلاقه وركړل اوددي ددي دري طلاقو نه روسته عدت تير كړلو. او بيا نې بل خاوند سره نكاح او كړله. او هغي پرې دخول هم او كړلو بيا ورته هغه طلاق وركړلو. اودې عدت تير كړلو. او بيا د اولني خاوند په نكاح كي راغله. او بيا هغه كور ته داخله شوه. نود موريد دري وارو امامانو به نيز هېڅ طلاق نه واقع كيږي

وَقَالَ زَوْجَتُهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ يَهُمُ الثَّلَاثُ أَوْدَ امام زفر څخه فرمائي. چه دري طلاقه واقع كيږي لِأَنَّ الْمَرْءَ ثَلَاثَ مَطْلُوقٍ لِطَّلَاقِ اللَّفْظِ، خَكه چې جزاء د ثلاث مطلق ده. د لفظ (ثلاث) د اطلاق په وجه وَقَدْ يَبْقَى اِحْتِمَالٌ وَلَوْ عَمَّا أَوْدَ طَلَاقُونُو د واقع كيدلو احتمال پاته دي قَتَعَتْ الْيَمِينُ نَوْ قِسْمٍ به هم پاته پاتې وي

تفريح - په زير بحث مسئله كي امام زفر څخه فرمائي. چه دري طلاقه به واقع كيږي. دليل دا دي. چه جزاء ثلاث مطلق ده. اودا اطلاق د ثلاث لفظ د مطلق والي د امله دي. نودا كلام مطلقا دري طلاقو نه گډ دي. كه في الحال دده په ملك كېنې وي. او كه په راروانه زمانه كي. او لفظ مطلق مقيد ته نه شاملېږي. ځكه چې مقيد د مطلق ضد دي. نو مطلق دري طلاقه د موجوده ملك سره مقيد نه دي. اود مطلق دري طلاقو واقع كيدو احتمال هم وو. په دي طريقه چې د دوهم خاوند سره د نكاح نه روسته دا بيا په خپله نكاح كي راولي. نو هر كله چې يمين پاته دي. او محل (بِنَخِي) موجود دي. نو جزاء (دري طلاقه) به واقع كيږي.

كتاب الطلاق

وَلَا تَنْتَهِجُ الْجَزَاءَ طَلَقًا هَذَا الْبَيْتُ او زموږ دليل دادي چه جزاء ددي ملك (دري) طلاقه دي لا تَنْتَهِجُ السَّائِقَةَ خكه چې هم دا درې طلاقونه د دخول دار نه منع كړنكي دي. لِأَنَّ السَّائِقَةَ عِدَّةٌ مَا يَحْتَدُّ خكه چې كوم ملك (د درهم خاوند نه پس) پيدا شي هغه په ټيكناره معدوم دي وَالْيَمِينُ تَعَقُّدُ يَمِينٍ أَوْ الْحَمْلُ او يمين منعقد كيږي (د يوكار نه منع كاوه دپاره بيا د يوكار كاوه باندې) اماده كاوه لپاره، وَإِذَا كَانَتِ الْجَزَاءُ مَا دَكَّرَ كَرَّةً او هر كله چې حراً هغه ده كومه چې موږ ذكر كړله وَقَدْ كَانَتْ بِتَحْيِيزِ الْفُلَانِ الْمُبْتَاعِ لِلتَّخْلِيقِ حالاتكه (جزاء فوت شوه. درې طلاقه بالفعل وركوه سره. كوم چې محليت باطلونكي دي فَلَا تَبْقَى الْيَمِينُ نو قسم به هم پاته نه پاتې كيږي

تفريع - زموږ دليل دا دي چه جزاء مطلق درې طلاقه نه دي بلكه د موجوده ملك درې طلاقه دي. خكه چې جزاء هغه وي چه هغه د شرط د وجود نه منع كړنكي يا د شرط په وجود باندې آماده كړنكي وي. خكه چې يمين به دي دوو مقصدونو كي د يو لپاره منعقد كولې شي اودلته د دخول دار نه منع كړنكي هم ددي ملك درې طلاقه دي. او كوم ملك چې د زوج ثاني سره د نكاح نه روسته پيدا كيږي. هغه في الحال معدوم دي بهر حال دا معلومه شوه چه جزاء هم ددي ملك درې طلاقه دي. اوددي ملك درې طلاقه خاوند بالفعل وركړي دي. نويمين پاته پاتې نشو خكه چې ديمين بقاء د شرط اوجزاء د بقاء سره ده اوجزاء كوم چې د يمين يوجزه دي هغه فوت شوې ده اودا قاعده ده چه د جزاء په فوت كيدو سره كل فوت كيږي ددي امله هم يمين فوت شو او چه يمين پاته پاتې نشو نو كه سخته كورته داخله شي په دي باندې خه واقع كيږي هم نه

يُخْلَفُ مَا إِذَا لَمْ يَنْتَهِجْ په خلاف د هغه صورت. كله چې دا بانته كړي وي لِأَنَّ الْجَزَاءَ بَاقٍ لِقَاءَ حَتِّهِ خكه چې جزاء پاته ده. ددي محل پاته كيدلو په وجه.

هل اللغة ① ابان جدا كره ② باق پاته ده

تفريع - ددي په خلاف كي كه خاوند د [ان دخلت الدار فانت طالق ثلاثاً] اوونيل. اودهغې نه روسته ئي دا ښځه په بوطلاق يا دوو طلاقو سره بانه كړله. او بيا د دوهم خاوند سره د نكاح نه روسته ئي د اول خاوند سره مكاح او كړله نو اوس هم وړانديني قسم پاته پاتې دي خكه چې دمحل د پاته پاتې كيدو د امله يمين هم پاته پاتې شو نو اوس كه دا ښځه دغه كورته ورداخله شوه نو درې طلاقه به واقع كيږي. والله اعلم بالصواب

به جماع كولو پوري د طلاق تعليق كول

وَأَقُولُ لَا يَمْرَأَتِهِ او كه (يوكس) خپلې ښځې ته اوونيل [إِذَا جِئْتُكَ فَإِذَا جِئْتُكَ طَائِقٌ] ثلاثاً نونه دي درې طلاقو نو سره طلاقه ئي [فَإِذَا جِئْتُكَ] يا ده دغه ښځې سره جماع او كړله فَلَمَّا تَقَرَّرَ الْغَيْثَانِ نو كله چې ختائين خپلوكي ملاؤ شو (يعني توارى، ننوتل، د حشفې اوشو). فَلَمَّا تَقَرَّرَ ثَلَاثًا نو درې طلاقه واقع شو [فَإِنْ لَمْ يَكُنْ سَاعَةً] او كه هغه لږ وخت ايسار شو لَمَجِبٌ عَلَيْهِ الْمَهْرُ نو په ده باندې به مهر واجب نه وي [وَإِنْ أَخْرَجَهُ] و كه دا ئي راوبسكلو [فَإِذَا جِئْتُكَ] بيا ئي داخل كړو [فَإِذَا جِئْتُكَ] نو په ده به مهر واجب وي [وَكَيْفَ إِذَا جِئْتُكَ] وهم دغه ډول كله ئي چې خپلې وينځې ته اوونيل [إِذَا جِئْتُكَ فَإِذَا جِئْتُكَ حُرَّةً] چې كله زه تا سره جماع او كړم نو ته اراده ئي

هل اللغة ① الغثان په ذكر كي سنت كړې شوې ځاني [تفريع - مسئله دا ده چه خاوند خپلې ښځې ته اوونيل [إذا جئتك فانت طائقة ثلاثاً] بيا ورسره جماع او كړله تردې چې د خاوند شرمگاهه ښځې په شرمگاهه كي غائبه شوه نو په ښځه باندې درې طلاقه واقع شول. اوس كه دا سړي هم په دي حالت كي لږ وخت ايسار شو نو اگر چه دا ايساريدل حرام دي. خو ددي لږ وخت ايساريدو په وجه عقر مهر نه واجبيږي

تفريع - مسئله دا ده چه خاوند خپلې ښځې ته اوونيل [إذا جئتك فانت طائقة ثلاثاً] بيا ورسره جماع او كړله تردې چې د خاوند شرمگاهه ښځې په شرمگاهه كي غائبه شوه نو په ښځه باندې درې طلاقه واقع شول. اوس كه دا سړي هم په دي حالت كي لږ وخت ايسار شو نو اگر چه دا ايساريدل حرام دي. خو ددي لږ وخت ايساريدو په وجه عقر مهر نه واجبيږي

كتاب الطلاق

لَا وَكِهِ دې كس خپله شرمگاهه ښځې د شرمگاهه نه رابهر كړه او بيا ئي ورداخله كړه نو په دي صورت كي به ددي وطى د حرمت په وجه عقر (مهر) لازم وي.

او داسې (د دوباره دخول نه بغيس) به عقر (مهر) واجب نه وي. كله چې مالك خپلې وينځې ته اووانى. [وإذا جامعك فانت حرة].

دامام ابو يوسف عليه السلام دليل دا دي چه د دخول نه روسته په ايساريدو باندې دوام كول د ابتدائي دخول پشان دي. نو لكه چې دي كس د درې طلاقه واجب كيدو نه روسته جماع او كړله او ښكاره ده چه دمطلقه معاطه سره وطى كول حرام دي. او په حرامه وطى باندې عقر (مهر) واجبيږي. نو خكه به په دي صورت كي هم عقر (مهر) واجبيږي. دعقر نه مراد مهر مثل دي.

وَقَوْلُ أَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ أَوْدَ ابْنِ يُونُسَ (په نوادر كي) روايت دي أَنَّهُ أَوْجِبَ الْمَهْرَ فِي الْقَبْلِ الْأَوَّلِ أَنْ يَأْتِيَ الْوُجُودَ الْفَاعِلَ بِالْأَوَّلِ وَأَوَّلُهُ جِي دوي په رومي صورت كي هم مهر واجب كړي دي د جماع موجود كيدلو په وجه په دي باندې د مداومت په ذريعه إِلَّا أَنَّهُ لَا يَجِبُ عَلَيْهِ الْقَدْلُ لِلاتِّحَادِ مگر د چه جماع د فرج په فرج كي د داخلولو نوم دي

تفريع - او دامام ابو يوسف عليه السلام نه په نوادر كي يوروايت دي. چه په اولنى صورت كي هم عقر (مهر) واجبيږي. دامام ابو يوسف عليه السلام دليل دا دي. چه د دخول نه روسته په ايساريدو باندې دوام كول د ابتدائي دخول پشان دي. نو لكه

چه دي كس د درې طلاقه واجب كيدو نه روسته جماع او كړله. او ښكاره ده چه دمطلقه معاطه سره وطى كول حرام دي. او په حرامه وطى باندې عقر (مهر) واجبيږي. نو خكه به په دي صورت كي هم عقر (مهر) واجبيږي. دعقر نه مراد مهر مثل دي.

لَا خُودَلْتَهُ يَواشكال كيږي. هغه دا چې هر كله د دخول نه روسته وخت تيروول د ابتدائي دخول په مرتبه كي دي اودا وطى حرامه ده. اود حرامې وطى په وجه حد زنا واجبيږي. نو په دي كس باندې هم حد زنا واجبيدل پكار دي. حالانكه امام ابو يوسف عليه السلام هم په دي صورت كي د حد دوجوب قائل نه دي

لَا يَشْكُكَ حَدُّ زَنَا وَاجْبِدِلْ پكار وو. خود جماع د يووالي د امله شبه پيدا شوه. يعنى ادخال حلال د لبث حرام سره د مقصود يعنى د قضاء شهوت په اعتبار سره يوشو. نو جماع خو يوه ده خو ددي اول موجب حد نه دي. البته ددي آخر د حد موجب دي. اوددي اتحاد د امله شبه پيدا شوه. په دي وجه حد ساقط كړي شو.

وَجَهَ الظَّاهِرُ أَنَّ الْجَمَاعَ إِذَا جَعَلَ الْقَرْبُ فِي الْقَرْبِ وَلَا قَوْلًا لِلْإِدْخَالِ، بِخِلَافِ مَا إِذَا أُخْرِجَ ثُمَّ أُوْلِيَ، اود ادخال لپاره هيڅ دوام نشته. په خلاف د هغه صورت كه چې اوباسى. او بيا ئي داخل كړي لِأَنَّهُ وَجَدَ الْإِدْخَالَ بَعْدَ الطَّلَاقِ خكه چې په دي (صورت) كي ادخال د طلاق نه روسته موندلي شوي دي لِأَنَّ الْحَدَّ لَا يَجِبُ مگر دا چه حد واجب نشو. لِشَبْهِةِ الْإِتِّحَادِ بِالنَّظَرِ إِلَى السَّجَلِ وَالْمَقْصُودُ إِذَا لَمْ يَجِبْ الْحَدُّ وَجِبَ الْقَرْبُ عَقْرًا (تاوان) به واجب وي إِذَا لَمْ يَكُنْ لَمْ يَكُنْ عَقْرًا خكه چې وطى په دي دواړو كي د يو نه خالي نه ده

هل اللغة ① الاخراج: راويستل ② الادخال: داخلول

تفريع - اود ظاهر الروايت په وجه استدلال دادي. چه جماع وانى. د سړي شرمگاهه د ښځې په شرمگاهه كي داخلول. اود درې طلاقونه روسته دا معنى نه موجوديږي. نو دوطى حرام د عدم وجود په وجه مهر (عقر) نه واجبيږي.

د [اولادوام للإدخال] مطلب دا دي. چه د دوام لپاره به د ابتداء حكم په هغه وخت كي وي په كوم ځاني كي چې دوام وي. اوجماع د ادخال نوم. اود ادخال لپاره دوام نه وي. نو چه دي كس لاخپله شرمگاهه نه وي رابهر كړي دا به يوه جماع شمارلي شي.

کتاب الطلاق

البته که دی کسی خپله شرمگاه بهرته راویستله. اوبیانی ور داخله کړه. نو دا ادخال د طلاق نه روسته شو ددی امله ددی ښځې لپاره عقرواجیری خوجد رڼا په دې صورت کي هم نه واجبیری ځکه چې په ادخال او احرار کي د اتحاد شبه پیدا شوه ځکه چې د دواړو مجلس هم یو دی. او مقصود یعنی پوره کول د شهوت هم یو دی نوچه حد واجب نشو عقربه ضرور واجبیری ځکه چې د حرامی وطنی په وجه په دې دواړو کي بوضرور واقع کیږی یعنی حد رڼا یا عقر.

وَمَكَانَ الطَّلَاقِ رَجْعًا بِمَرَأَةٍ بِالنَّهْيِ عَنْهُ أَوْ يَوْفَ رَجْمَةِ اللَّهِ أَوْ كَه طَلَقِ رَجْعِي دې نو (دا خاوند) د ایساریدلو په وجه رجوع کونکي نه دي د ابویوسف رحمه الله په نیز خلافاً لِحَمِي رَجْمَةِ اللَّهِ (لوجود الیساین د امام محمد رحمه الله خلاف دي د مساس موجود کیدلو په وجه

توضیح - که سړی خپلې ښځې ته اوونیل [اذا جاعلتك فانت طالق واحدة] او ددی نه روسته نی ورسره جماع او کړله نویه دې ښځه باندې طلاق رجعی واقع کیږی. اوس که په دې حالت کي ایسار شو نویه اتفاق سره رجعت ثابت شو خود ابویوسف رحمه الله په نیز نه ثابتیری. ځکه چې ایساریدل د ابتدائی دخول پشان دی نو د طلاق نه روسته وطنی موجود شوه نور رجعت هم ثابت شو او دامام محمد رحمه الله په نیز د ایساریدو په وجه رجعت نه ثابتیری بلکه په دې وجه ثابتیری چې سړی په شهوت سره مس او کړله.

وَلَوْ تَزَوَّجَ أُولَاهُ صَارَ مَرَأَةً بِالْإِجْمَاعِ وَاللَّهُ تَعَالَى أَغْلَى بِالْأَوَّلِ وَبِاسْلُو بیا نی داخل کړو. نو بالا جماع به رجوع کونکي وی د جماع موجود کیدلو په وجه

حل اللفظ ① النزع ويستل ② اولع داخل کړو
توضیح - اوکه دې کس د دخول نه روسته دوباره دخول او کړلو نویه اتفاق سره رجعت ثابت شو ځکه چې جماع موجود شوه یعنی ادخال د ذکر په فرح کي.

په طلاق خبره اسم الله وینلو حکم

افضل فی الاستثناء (دا) فصل د استثناء (د حکم) (په بیان کي) دې [اِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِامْرَأَتِهِ] او کله نی چې اوونیل خپلې ښځې ته [أَنْتَ طَالِقٌ] ان شاء الله تعالی متصلاً انت طالق انشاء الله تعالی متصل [فريقه الطلاق] نو طلاق نه واقع کیږی

توضیح - د استثناء معنی ده [تکلم بالایمانه بعد الثبوت] یعنی د استثناء نه روسته په پاته کلام نکلم کول چوکه تعلیق د کل کلام لپاره مانع وو او استثناء د بعضی کلام دپاره. نو تعلیق اقوی شود استثناء نه اقوی مقدم وی په قوی باندې نوځکه نی تعلیق وړاندې بیان کړلو او استثناء پس.

او چوکه مسئله ان شاء الله صورة تعلیق دې ځکه نی د استثناء په اول فصل کي ذکر کړله چې تعلیق سره نږدې نی او چوکه الله تعالی د انشاء الله نرم استثناء کیخو دې دي. فرمانیلی نی دی. «وَلَا يَسْتَنْوَن» او مراد ددی نه [ان شاء الله] وینل دی. نوځکه نی مسئله د انشاء الله د استثناء په فصل کي بیان کړې ده.

په دې اړه کي اختلاف دي. چې انشاء الله وینل د کلام سابق ابطال دي اوکه تعلیق ① امام ابویوسف رحمه الله داول قائل دي ② او امام محمد رحمه الله ددوم.

انصورت د مسئلې سړی خپلې ښځې ته اوونیل [انت طالق انشاء الله تعالی] اولفظ دانشاء الله نی د [انت طالق] سره متصل اوونیل نو طلاق نه واقع کیږی

لَقَوْلِهِ إِنَّهُ مَنْ طَلَّقَ بِطَلْقٍ لَوْ تَقَاتَلَ ځکه د سی کریمه قول دي. چې کوم کس د طلاق یا عتاق قسم اوخوړلو

(القول الرابع هو قول محمد بن كذا في رد المحتار ٥٥١٠١٢ والبحر ٣٦١٤) ومجمع الأنهر (٤٢٥١١) نقلًا عن القول الرابع

کتاب الطلاق

وَقَالَ: إِنَّ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى مُتَصِلًا بِهِ أَوْ دَدِي سِرَهُ نَبِي مُتَصِلَ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى أَوْ نَبِيْلَ فَلَا حِلَّ لَكَ عَلَيْهِ (نو په ده باندې حنث کیدل نشته

توضیح - ① دلیل دا دي. چې نبی هغه مانیلی دی. کوم کس چې په طلاق سره قسم اوخوړلو او یا په ارادولو کي او بیا نی ورپسې دستی اوونیل انشاء الله نودی نه حاشیری. یعنی دده قسم نه متیری چې طلاق یا عتاق واقع شی.

وَلَا أَنْ يَصُوِّرَ الشَّرْطُ ځکه چې راتګ نی او کړو په صورت د شرط سره قهګون تعلیقاً مِنْ هَذَا الْوَجْهِ نَوِي دې اعتبار سره به دا (کلام) تعلیق وی [وَأَنْتَ إِذَا قُلْتَ الشَّرْطُ أَوْ دَا] د شرط نه وړاندې معدوم کول دی [وَأَنْتَ لَا تَعْلَمُ مَا أَفْعَا] او دلته کي شرط معلوم نه دي قهګون [إِذَا قُلْتَ الْأَصْلَ] نو (دا به) د ابتداء نه (جراه) معدوم کول دی [وَلَمْ يَشْرَطْ أَنْ يَكُونَ مُتَصِلًا بِهِ بِمَنْزِلَةِ سَائِرِ الشُّرُوطِ] او هم په دې وجه شرط اولکولې شوچه ددی سره متصل دی. په منزله د ټولو شرطونو

حل اللفظ ① اعدام: ختول ② سائر: ټول

توضیح - دوهم دلیل عقلی دا دي. چې حالف دا کلام د شرط په صورت کي راوړي دې نویه دې اعتبار سره دا کلام تعلیق دي. او تعلیق د شرط نه وړاندې معدوم کول وی. او دلته شرط یعنی د الله تعالی مشیت نه دي معلوم. نوځکه د شروع نه جزاء معدومه شوه. او چوکه دا کلام صورة تعلیق دي. نوځکه نی دا شرط اولکولو چې متصل واقع وی. لکه څنګه چې د ټولو شرطونو حکم دي.

وَلَوْ تَزَوَّجَتْ تَبَتَ حُكْمُ الْكَلَامِ الْأَوَّلِ اوکه خاموش شو. نو د اول کلام حکم به ثابتیری قهګون [الاستثناء] او ذکر الشَّرْطُ بَعْدَ تَزَوُّجِهَا عَنْ الْأَوَّلِ نو ددی نه روسته استثناء یا شرط ذکر کول به د کلام اول نه رجوع وی قَالَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ (مصنف رحمه الله) فرمانی وَكَذَا إِذَا مَا قُلْتَ قَبْلَ قَوْلِهِ إِنَّ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى اوهم دغه ټول کله چې مړه شی. دده د قول، انشاء الله تعالی، نه وړاندې [لأن الاستثناء غرضه الكلام من أن يكون إيجاباً] ځکه چې د استثناء په وجه کلام د ایجاب کیدلو ته اووتلو

توضیح - اوکه خاوند [انت طالق] اووتل. اوچپ شو. ددی نه روسته نی بیا [انشاء الله] اوونیل. نویه دې صورت کي به داول کلام حکم یعنی واقع کیدل د طلاق موجودیږی. ځکه چې د جمهوریه نیز استثناء منفصل صحیح نه ده. ② او دامام ابویوسف رحمه الله په نیز شرط [انشاء الله] ذکر د [انت طالق] نه روسته داول کلام نه رجوع ده. حالته خاوند ته د رجوع کولو اختیار نشته.

او دا داسې دی. لکه چې ښځه د خاوند دلفظ انشاء الله وینلو نه وړاندې مړه شی. نو طلاق نه واقع کیږی. دلیل دا دي. چې د انشاء الله وینلو د ایجاب نه اووتله نوچه ایجاب باطل شو. حکم به هم باطلیږی

وَالْمَوْتُ يَسْأَلُ الْمَوْجِبَ قَوْلَ الْمُبْطِلِ، او مرګ د موجب منافی دي. د مبطل (منافی) نه دي بخلاف [إِذَا مَا قُلْتَ] په خلاف د هغه صورت کله چې د خاوند انتقال اوشی [لأنه لم يتصل به الاستثناء] ځکه چې ددی سره استثناء متصل نه ده.

حل اللفظ ① الموجب: واجبونکي ② مبطل: باطلونکي

توضیح - دا عبارت دیو سوال خواب دي. سوال دا دي چې ایجاب یعنی [انت طالق] د ښځې په ژوند کي واقع

② غرضه الزیلمی بهذا اللفظ ثم نقل عن ابن عمر رضي الله عنهما أن رسول الله قال من حلف على يمين فقال إن شاء الله فلا حنث عليه

كتاب الطلاق

شو او استثناء ددي نه روسته موجود شوه بود عدم محل د امله استثناء باطله شوه اوچه استثناء باطله شوه نو ايجاب صحيح شو نو يكارده چې طلاق واقع شي .

اخراب مرگ د موجب منافي دي خومبطل نه دي نوکه د [انت طالق] ونيولونه وړاندې وړاندې بنځه مره مېطل دي او استثناء هم مبطله ده او د مبطل او مبطل په مينځ کي څه منافات نه وي . ددي په خلاف که [انت طالق] ونيولونه روسته او د انشاء الله ونيولونه وړاندې خاوند مر شي نو طلاق به واقع کيږي . ځکه چې په دي صورت کي د [انت طالق] سره استثناء متصله نشته .

ه [انت طالق ثلاثا] [لا واحدة] حکم

وَأَنْتَ طَالِقٌ لِّلْأَمْرِ الْوَاحِدَةِ او که وي ونييل ته په دريو طلاقو طالق نه شي مگر په يو [مَلَكَتْ يَتَنَبَّه] نو په دوي [دوه] طلاقو سره به طالق وي [وَأَنْتَ طَالِقٌ لِّلْأَمْرِ الْوَاحِدَةِ] او که وي ونييل ته په دريو طلاقو طالق نه شي سوا د دوو نه [مَلَكَتْ يَتَنَبَّه] نو په يو سره به مطلقه وي

توضیح:- صورت دمستلې دا دي که يو کس خپلې ښځې ته او ونييل [انت طالق ثلاثا] [لا واحدة] نو په دي صورت کي دوي [دوه] طلاقو واقع کيږي او که ونې ونييل چه [انت طالق ثلاثا] [لا تستين] نو په دي صورت کي يو طلاق واقع کيږي .

اگرچه امام فراه نوري ددي اجازت نه دي ورکړي

وَأَنْتَ طَالِقٌ لِّلْأَمْرِ الْوَاحِدَةِ او قاعده داده چه استثناء د هغه مقدار تکلم کول دي . کوم چې پاته مستثنی منه سره نه کلام او کړو اذلا فرق بَيْنَ قَوْلِ الْقَائِلِ لِفُلَانٍ عَلَى ذِمَّتِهِ ځکه چې هيڅ توپير منځ ددي قول چه او لس درهمه دي سوا د نهو نه قِيَسُ اسْتِثْنَاءُ النِّعَافِ مِنَ الْجَمْعِ نود کُل نه د بعض استثناء کول صحيح دي لَئِنْ تَقَى الثَّكْلُ مِنَ النِّعَافِ بَعْدَ ځکه چې د استثناء نه روسته به د بعض تکلم پاته پاتي وي ځکه چې ددي استثناء نه روسته هيڅ پاته پاتي نشو چه په هغې سره تکلم کونکي شي وَصَارَ لَهَا لَفْظٌ الْوَاحِدَةِ او لفظ د هغې اړخ ته مخ کونکي شي . وَصَارَ لَهَا لَفْظٌ الْوَاحِدَةِ اذْكَانَ مَوْضُوعًا لِمَا كُنَّا نَقُولُ او استثناء به مرکله چې دا ثابته شوه فَيُفْضَلُ الْأَمْرُ الْوَاحِدُ مِنَ الْقَائِلِ لِفُلَانٍ نود په رومي مسئله کي مستثنی منه دوي [دوه] دي نو واقع به وي فَيُفْضَلُ الثَّانِي وَاحِدًا فَتَقَرَّرَ وَاحِدًا او په دويمه مسئله کي (مستثنی منه) يو دي نو هغه يو به واقع وي

توضیح:- استثناء اصل دا دي چه د استثناء نه روسته کوم مقدار پاته پاتي شي . دهغې تکلم کول استثناء ده حاصل دا چې د مستثنی منه کوم مقدار چه پاته پاتي شي په هغې باندې تکلم کولو ته استثناء واني نود يو کس دا وينا چې د فلاني په ما باندې يوه روبي ده اودا چې د فلاني په ما باندې لس روبي سوا د نهو نه دي په دي دواړو قولونو کي څه توپير نشته نو حاصل دا چې د بعضي دکل نه استثناء کول جائز دي او دکل دکل نه استثناء کول جائز نه دي . ځکه چې دکل نه د کل استثناء کولو نه روسته پاته څه نه پاتي کيږي چه په هغې باندې تکلم کونکي شي اود استثناء د صحت لپاره دا هم ضروري دي چه استثناء د اصل کلام سره

كتاب الطلاق

متصله وي .
بهر حال هرکله چې دا اصول معلوم شو نو په اولني صورت کي د مستثنی منه نه روسته پاته مانده دوي [دوه] دي نو دوي [دوه] طلاق به واقع کيږي او په دوهم صورت کي د مستثنی منه نه روسته پاته مانده دوي دي نو يو طلاق به واقع کيږي

وَأَنْتَ طَالِقٌ لِّلْأَمْرِ الْوَاحِدَةِ او که وي ونييل [انت طالق ثلاثا] نو په واقع کيږي لَئِنْ تَقَى الثَّكْلُ مِنَ النِّعَافِ بَعْدَ ځکه چې دا د کل استثناء د کل نه ده قَلَمَ يَصِحُّ اسْتِثْنَاءُ اسْتِثْنَاءٍ صحيح نشوه وَاللَّهُ تَعَالَى أَغْلَظُ بِأَسْوَافٍ او اند زيات خبر دي

توضیح:- او که خاوند او ونييل [انت طالق ثلاثا] [لا واحدة] نو په دي صورت کي به استثناء باطله وي او ددي طلاق به واقع کيږي . ځکه چې دا دکل د کل نه استثناء ده کومه چې صحيح نه ده ځکه چې استثناء کولو نه روسته څه پاتي نشو چه په هغې سره تکلم او کړي شي . [والله سبحانه وتعالى أعلم بالصواب]

باب طلاق المريض

(د) باب د مريض د طلاق د په بيان کي دي

توضیح:- په مخکنو بابونو کي مصنف رحمه الله د صحيح کس طلاق سره د ټولو قسمونو بيان وکړلو اوس په دي باب کي د مريض د طلاق د احکامو بيان کوي . چونکه مرض عارض دي اوصحت اصل دي اواصل مقدم وي په عارض باندې نو ځکه نې په ترتيب کي د تندرست د طلاق احکام اول بيان کړ او د مريض د طلاق احکام نې ورپسې

په مرض الموت کي د طلاق ورکولو حکم

وَأَنْتَ طَالِقٌ لِّلْأَمْرِ الْوَاحِدَةِ او کله چې طلاق ورکړو سړي خپلې ښځې ته په مرض د وفات خپل کي ، طلاق باندې [مَلَكَتْ يَتَنَبَّه] بيا مر شو په داسې حال کي چې دا (ښځه ده) په عدت کي ده [وَأَنْتَ طَالِقٌ لِّلْأَمْرِ الْوَاحِدَةِ] او که دي مر شو روسته د تيريدلو د عدت (د ښځې نه) [مَلَكَتْ يَتَنَبَّه] نود دي (ښځې) لپاره به ميراث نه وي

توضیح:- صورت دمستلې دا دي چه خاوند خپلې ښځې ته په مرض الموت کي طلاق باندې ورکړي بغير د ښځې رضامندي نه بيا دا خاوند مر شي . حالانکه دده دا ښځه لپه عدت کي وي اود ميراث مستحقه وي نو دا ښځه به دخپل خاوند نه ميراث اوړي .

په دي مسئله کي خوقيودات دي . دا اوگوري ① دا چې مرگ دعدت سره مقيد دي ځکه که د عدت پوره کيدو نه روسته مړ شوي وي نو په دي صورت کي به هم وارثه نه وي . اگرچه امام مالک رحمه الله فرماني چه په دي صورت کي به هم ميراث اوړي ② دا چې د ميراث د استحقاق قيد نې اولگولو ځکه که دا ښځه کتابيه وي . يا وينځه وي . نو په دي صورت کي به هم ميراث نه اوړي ③ دا چې طلاق نې د ښځې د عدم رضا پورې مقيد کړلو ځکه که طلاق نې ددي په رضا سره ورکړي وي . نو بيا هم دا دميراث مستحقه نه ده ④ دا چې طلاق باندې نې په مرض الموت باندې مقيد کړلو ځکه که دي سړي په حالت د مرض کي طلاق ورکړلو او بيا روغ شو او بيا مړ شو نو په دي صورت کي ښځه دميراث مستحقه نه ده ⑤ داچه طلاق باندې نې ورکړي وي . ځکه که طلاق رجعي نې ورته ورکړي وي . نو دا ښځه د نکاح د امله دميراث حقداره نه ده دفرار د امله . ځکه چې په طلاق رجعي کي نې نکاح من کل وجوه پاته وي .

كتاب الطلاق

أصحب دعنايه درمانی چه د خاوند په خپل مرض الوفات کي طلاق ورکول، دې ته طلاق فار وانی. او د نار حکم لکه څنگه چې دسری د اړخه ثابتیږي دغه ډول دبنځي دارخه هم ثابتیږي. مثلاً چې بنځه په خپل مرض الموت کي مړته شي. والعیاذ بالله نو خاوند به میراث اوري. ۱) حاصل دا چې داحتافو ۱۰۰٪ په نیزکه خاوند په زمانه دعدت کي مړ شي. نو بنځه به وارثه وي او که د عدت تیریدو ته روسته مړ شي نو بنځه به وارثه نه وي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: لَا تَرْتَفِعُ فِي الْوَجْهَيْنِ أَوْ إِمَامٌ شَافِعِيٌّ بِإِذْنِهِ فَرَمَانِي. چه دابه په دواړو صورتونو کي وارثه نه وي لَأَنَّ الرُّوْحَيْنِ قَدْ تَطَلَّتْ بِهَذَا الْعَارِضِ څکه چې بی بی کیدل ددې عارض په وجه باطل شو وَفِي السَّبَبِ حَالَتکه بی بی کیدل (د میراث) سبب وو وَلَهُذَا لَا يَرْتَفِعُ إِذَا مَاتَتْ أَوْ هَمَّ بِه دې وجه که بنځه مړه شوه. نو سړي ددې وارث نشي کیدي

توضیح:- دامام شافعی ۱۰۰٪ په نیزه په دواړو صورتونو کي وارثه وي. که مړه شي په عدت کي وي. او که د عدت تیریدو ته روسته وي. دلیل دا دې. چه د زوجینو په مینځ کي د وراثت سبب د زوجیت رسته ده او د طلاق باین واقع کیدو په وجه د زوجیت رسته باطله شوه. نو د وراثت حکم د سبب نه بعیر نه ثابتیږي. هم دا وجه ده. که په دې حال کي بنځه مړه شي. نو خاوند به وارث نه وي.

وَلَسَانُ الرُّوْحَيْنِ سَبَبُ الرِّفْعِ مَرَضٍ مَوْتِهِ أَوْ زَمَرٍ د دلیل دادې چه بی بی کیدل، د خاوند په مرض وفات کي د بنځي د وارث جوړیدلو سبب دي وَالرُّوْحُ قَدْ تَطَلَّتْ أَوْ خَاوَنْد ددې د باطلولو اراده کړې ده قَدْ تَطَلَّتْ عَلَيْهِ قَصْدُهُ بِتَأْخِيرٍ عَلَيْهِ إِلَى زَمَانٍ التَّضَاءُ الْعَدَّةَ دَقْعًا لِنَفْسِهِ عَنَّا نُوَدَّ خَاوَنْد (دا) اراده به هم په ده باندې واپس کولې شي. د عدت مودې تیریدلو دپاره، په تاخیر دعمل دده سره، چه دبنځي نه ضرر لري شي

توضیح:- زموږ سره دلیل عقلی او عقلی دواړه شته. خو صاحب هدایه ۱۰۰٪ دلیل نقلی نه دې ذکر کړې د دلیل نقلی لنډیز دا ده. چه دفار د بنځي د میراث اورل دصاحبو ۱۰۰٪ په اجماع سره ثابت دی. تفصیل دا دې. چه حضرت عبدالرحمن بن عوف ۱۰۰٪ خپلې بنځي تماضرته په خپل مرض الوفات کي طلاق باین ورکړل. او د عبدالرحمن به عوف وفات اوشو. حالانکه ددوی بی بی تماضره په خپل عدت کي وه. نو حضرت عثمان ۱۰۰٪ تماضره د حضرت عبدالرحمن بن عوف ۱۰۰٪ د میراث وارثه جوړه کړه. حالانکه دا کار دصاحبو ۱۰۰٪ په وجود کي شوي وو. خو هیڅ چا پرې انکار اونه کړل. نو څکه دا اجماع سکوتی شوه. د حضرت عائشې ۱۰۰٪ نه روایت دې. هَلْ كَانَ إِمْرَأَةُ الْفَارِثِ ۱۰۰٪ بېشکه د فار بن ۱۰۰٪ به میراث اوري. ددې نه علاوه د حضرت عمر، عثمان، علی، ابن مسعود ۱۰۰٪ نه هم دا مروی دی او د هیڅ یو صحابی نه ددې خلاف منقول نه دې. نو اجماع سکوتی متحقق شوه. ۱) اودا کوم چې د حضرت عبدالله بن زبیر ۱۰۰٪ نه روایت کولې شي. چه که معامله ماته راغلې وه. نومابه تماضره میراث حقداره نه وه جوړه کړې څه نقصان نه رسوي. څکه چې په کوم وخت کي چې اجماع منعقد کیدله نو په هغه وخت کي حضرت عبدالله بن زبیر ۱۰۰٪ ماشوم وو. اودا خبره د روستو وخت ده. او روستي ۱۰۰٪ د صاحب هدایه ۱۰۰٪ د دلیل عقلی لنډیز دا ده چه په مرض الوفات کي دبنځي بنځه توب د میراث اورلو سبب دي څکه چې د خاوند په وفات سره د بنځي حق د هغه په میراث پورې متعلق کیږي. نو چه په دې حالت کي خاوند بنځي ته طلاق ورکړي. نو دې دبنځي د حق وراثت باطلول غواړي نو دده دا غلصه اراده به هم ده ته واپس کولې شي په دې طریقه چې د طلاق عمل به دعدت دتیریدو زمانې پورې اوږد کړي شي. چه بنځه د میراث دمحرومیتا نه بچ شي.

وَقَدْ امْكُنْ اود داسې تاخیر ممکن هم دي لَأَنَّ الزَّكَاءَ فِي الْعَدَّةِ يَنْشُرُ فِي حَقِّ بَعْضِ الْأَثَرِ څکه چې په عدت کي د بعضو آثارو په حق کي نکاح پاته پاتې کیږي فَمَا زَانَ يَنْشُرُ فِي حَقِّ إِنْشَاءِ عَهْدٍ بِخِلَافِ مَا بَعْدَ الْإِنْشَاءِ وَنَوَ

كتاب الطلاق

ممکن ده چه خاوند سره د بنځي د میراث په حق کي هم نکاح پاته پاتې وي په خلاف د انقضاء عدت نه روسته لَأَنَّ الْأَمْكَانَ څکه چې امکان نشته

توضیح:- په دې عبارت سره دیوسوال ځواب ورکوي. سوال دا دي که د طلاق عمل روستو کول د بنځي نه د ضرر لري کاوه لپاره وي. نو پکار ده چې په دې حکم کي مدخول بها او غیر مدخول بها د عدت پوره کیدو ته وړاندې اود عدت پوره کیدو ته روسته برابر وو حالانکه داسې نه ده. څکه که غیر مدخول بها ته په مرض کي طلاق ورکړي. او خاوند مړ شي. نو دا مدخول بها به هم میراث نه اوري. اودغه ډول که دعدت تیریدو ته روسته هم مړ شي. نو غیر مدخول بها هم د میراث مستحقه نه ده

لَأَيْشَكُهُ د طلاق عمل روستو کول د بنځي نه د ضرر لري کاوه لپاره دي. خو د طلاق عمل به ترهغه هومره روستو کولې شي. خو مړه چې ممکن وي. او چونکه د عدت د وخته پورې د طلاق عمل روستو کول ممکن دي څکه چې په عدت کي نکاح من وجه پاته وي. نو څکه دعدت ختمیدو پورې د طلاق عمل روستو کولې شي اود عدت ختمیدو ته روسته نکاح بیځي نه پاتې کیږي. نه من وجه اونه من کل وجه. نو معلومه شوه چه د عدت نه روستو هم د طلاق عمل روستو کول ممکن نه دي. نو څکه د عدت نه روستو پورې د طلاق عمل نشي روستو کولې. او چونکه د غیر مدخول بها په حق کي عدت واجب نه دې نو څکه دهغې په حق کي د طلاق عمل هم نشي روستو کولې.

وَلَا تَرْتَفِعُ فِي هَذِهِ الْحَالَةِ لَسَبَبٍ لِإِزْمِ عَتَا أَوْ بِي بِي کیدل په دې حالت کي د خاوند وارث کیدلو سبب نه دي قَدْ تَطَلَّتْ فِي حَقِّ غُصَّةٍ إِذَا رَفِضَ يَهُ نود خاوند په حق کي (سبب) باطل شو. بالخصوص چې کله خاوند په دې باندې راضی شوي وي.

توضیح:- په دې عبارت سره دامام شافعی ۱۰۰٪ د قیاس ۱۰۰٪ لایونها اذا ماتت ۱۰۰٪ ځواب دي. د ځواب حاصل دا دي. چې دبنځي د خاوند نه د میراث اورل ددې امله نه دی. چه دې په مرض الوفات کي د بنځي خوند دي. څکه چې د خاوند په مرض الوفات کي دبنځي حق دسړي په مال پورې متعلق کیږي. دسړي حق د بنځي په مال پورې نه متعلق کیږي. نو دسړي په حق کي به سبب د میراث باطل وي بیا خاص کر په هغه وخت کي چې کله ورته خاوند طلاق ورکړي. اود میراث د سبب په باطلولو راضی هم وي.

دبنځي په وينا درې طلاقه ورکول

إِنْ عَلَّقَ ثَلَاثًا بِمَرْفَعَةٍ أَوْ كَه (خاوند) د بنځي په وینلو دي ته درې طلاقه ورکړل وَقَالَ لَهَا اخْتَارِي يانې خپلې بنځي ته او وینل. ته اختیار کړه اَخْتَارَتْ نَفْسَهَا نو بنځي خپل نفس اختیار کړو اَوَاخْتَلَسْتُ يانې بنځي خاوند سره خلع اوکړله اَتَمَّ مَاتَ وَهِيَ فِي الْعَدَّةِ خاوند مړ شو. حالانکه دا بنځه په عدت کي ده اَتَمَّ لَمْ يَكُنْ لَهَا نودا به د خاوند وارثه نه وي

توضیح:- په دې عبارت کي درې صورتونه دي. ۱) بنځي دخپل خوند نه د درې طلاقو مطالبه اوکړله او خاوند ورته په مرض الوفات کي درې طلاقه ورکړل ۲) خاوند په مرض الوفات کي خپلې بنځي ته د طلاق اختیار وکړل. او هغې خان مختاره کړل. ۳) بنځي په مرض الوفات کي د خاوند سره خلع اوکړله. ددې درې وارو صورتونو حکم دا دي. که خاوند يې مړ شو اودا بنځه په عدت کي وه. نو دا دخپل خاوند نه میراث نشي اوري.

لَأَنَّ الرُّوْحَيْنِ لَا يَنْطَلِقُ حَتَّى څکه چې بنځه (پخپله) د خپل میراث حق باطلولو باندې راضی شوه وَالْأَخِيرُ يَحْتَسِبُ حَالَتکه موخړ کول ددې د حق په وجه وو

توضیح:- دلیل دا دي. چه په دې درې وارو صورتونو کي بنځه دخپل حق په باطلولو باندې راځي ده په اول صورت

کتاب الطلاق

کي خوځکه چې دې په خپله د طلاق مطالبه کړې ده. او په دوهم صورت کي ځکه چې دې په خپله خوښه خان مختاره کړې دې اود بيلتون ارتکاب نې کړې دې. او په دریم صورت کي ځکه چې دې په خپله په خان باندې د خلعي په ذریعه مال لازم کړې دې. او فرقت نې غوره کړې دې. اودا دليل درضا دې. لا اود طلاق اثر روستو کول خود بنسختي د حق د امله وو. خو هرکله چې بنسختي په خپله د خپل حق په بطلولو راضي وي. نو په نورو باندې هم ددې حق ساتنه ضروري نه دي.

وَإِنْ كَانَتْ طَلْفَتِي لِلزَّهْدَةِ أَوْ كِهْ بِنَخِي أَوْ نِيل. مَا تَه طَلَق رَجْعِي رَاكِرِه فَلَهَا الْفَلَانُو خَاوند دې ته درې طلاق ورکړل قوت نه نو بنسختي به دده وارثه وي

توضیح - او که بنسختي د خاوند نه طلاق رجعي او غوښتلو. او خاوند ورته په مرض الوفا کي درې طلاق ورکړل نو دا بنسختي به ميراث اوږي

لَا تَه الطَّلَاقُ الرَّجْعِي لَا يُزِيلُ النِّكَاحَ ځکه چې طلاق رجعي نکاح نه زائل کوي قُلْتُ لَكُنْ بِسَوَاحِطِ رَجْعِيَّةٍ بِطُلُوقِ حَقِّهَا بُوْدَا بنسختي به د طلاق رجعي غوښتلو په وجه دخپل حق په باطلولو باندې راضي کيدونکي نه وي. توضیح - دليل دا دي چه طلاق رجعي نکاح نه زائله کوي. نو دا نشي ونيلي چه دې بنسختي د طلاق رجعي طلب او کړلو نو دخپل حق په باطلولو راضي ده

سخي ته په مرض الوفا کي د صحت د ورځود طلاق خبر ورکول

وَإِنْ قَالَ طَلْفَتِي مَرِيضٌ مَوْتُهُ أَوْ كِهْ خَوْنَد خپلې بنسختي ته پخپل مرض وفات کي او ونيل كُنْتُ طَلْفَتِي كُنْتُ طَلْفَتِي مَوْتُهُ وَأَنْتَ عَدْتُكَ مَا تَه پخپل صحت کي درې طلاقه درکړل. ستا عدت هم تير شوې دې قَصْدُهُ. مَوْنَخِي دده (د قول) تصديق او کړو اَمَّا أَقْرَبُهَا بَدَنِي بيا (خاوند) ددې بنسختي لپاره (پخپله) دمه د پور اقرار او کړو اَوَاوَمِي هَا بَوَصِيَّةً يا خاوند ددې لپاره وصيت او کړو فَلَهَا الْأَقْلُ مِنْ ذَلِكَ وَمِنْ الْبِرَاثِ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ (نو د امام ابو حنيفه په نير به ددې بنسختي لپاره په دې اقرار يا وصيت سره او ددې د ميراث په برخه کي چې کم وي هغه به وي) وَقَالَ أَبُو يُوْسُفَ وَخُذْ رَجْعَتَهَا اللَّهُ يَجْزِي الْقِرَاءَةَ وَوَصِيَّتَهُ اَر امام ابو يوسف او امام محمد فرماني چه د مريض اقرار او وصيت جائز دي وَإِنْ طَلَفَتَا تَلَا فَا فِي مَرِيضٍ بِأَمْرِهِمَا اَوْ كِهْ خَاوند په مرض وفات کي بنسختي ته ددې په ونيلو درې طلاقه ورکړل اَمَّا أَقْرَبُهَا بَدَنِي اَوَاوَمِي هَا بَوَصِيَّةً بيا نې ددې بنسختي لپاره د څه قرضي اقرار او کړو يا نې ددې لپاره څه وصيت او کړو فَلَهَا الْأَقْلُ مِنْ ذَلِكَ وَمِنْ الْبِرَاثِ فِي قَهْرِهِ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ او بالاتفاق (دا حکم دې چه د بنسختي لپاره د قرضي اقرار يا وصيت نه اود ميراث د حصي نه چې کم وي هغه به وي الْأَعْلَى قَوْلُ زُفَرِيٍّ خُوْدُ اِمَامِ زُفَرِيٍّ قَوْلُ بَانْدِي فَإِنْ هَا عَجِيبَةٌ مَا أَوْصِي وَمَ أَقْرَبُ ځکه چې د امام زفری په نين چې کوم وصيت او کړو او کوم اقرار نې او کړو. هغه به پوره ملاويږي لِأَنَّ الْبِرَاثَ لَهَا بِطَلِّ سَوَاحِطِ ځکه چې هرکله د بنسختي د اړخه د طلاق غوښتلو په وجه ددې ميراث باطل شو زَالِ الْمَانِيَةِ مِنْ حَقِّهِ الْقِرَاءَةُ وَالْوَصِيَّةُ نُوْدُ صَحْتِ اَقْرَارِ اَوْدُ وصيت مانع زائل شو

توضیح - په دې عبرت کي دوي اوده مسئلې زير بحث دي ① اوله مسئله دا ده. چه خاوند بنسختي ته او ونيو چه ماناته به په زمانه د صحت کي طلاق درکړي وو. اوستا عدت هم تير شوي وو. او بنسختي نې تصديق هم او کړلو ويا. خاوند د بنسختي لپاره د پور اقرار او کړلو يا نې د څه مال وصيت او کړلو. نو د امام ابو حنيفه په نير به بنسختي به پوره اقرار نې کړې وي بيا نې وصيت او کړلو. نو دې ته به ددغه (پور يا وصيت) اود ميراث نه کم

(القول الرابع هو قول أبي حنيفة كذا في الدر المختار (٥٧٠١٢) والبحر (٤٥١٤) والهندية (٤٦٤١١) نقلًا عن القول الرابع (٣٣٤١١)

کتاب الطلاق

در کولې شي يعنی که ميراث کم وي. نو ميراث به ورکولې شي. او که په کوم پور نې اقرار کړې وي هغه کم وي. يا د کوم مال چې نې وصيت کړې وي. هغه کم وي. هغه به ورکولې شي. اود ادم زفری په نير به د کوم مال د پور اقرار نې کړې وي. بيا نې وصيت کړې وي. که هغه د ميراث نه کم وي. او که زيات هم هغه به ورکولې شي. اود صاحبينو په نير به نيز په اوله مسئله کي هغه حکم دي. کوم چې د امام زفری په نير به ددې مسئله کي هغه حکم دي. کوم چې د امام ابو حنيفه په نير به نيز دي. اود امام زفری دليل دا دي. چه ددې بنسختي لپاره د اقرار د صحت او وصيت لپاره دا خبره مانع وه چه دا وارثه وه. خو چه په اوله مسئله کي دې د خاوند د قول تصديق او کړلو. او په دويمه مسئله کي نې د طلاق سوال او کړلو. نو ددې امله ددې ميراث باطل شو. نو کوم څيز چه د اقرار د صحت او وصيت نه مانع وه هغه زائل شو. او هرکله چې مانع زائل شو. نو د بنسختي لپاره د پور اقرار کول او وصيت کول دواړه صحيح شول. نو ځکه به د خاوند د مرګ نه روسته بنسختي هم دهغه مقدار حقداره وي. د کوم چې ددې لپاره اقرار شوې دې يا نې ورله وصيت شوې دي. که هغه د ميراث د حصي نه کم وي او که زياته.

وَبِهِ لَوْ هَا فِي الْمَسْأَلَةِ الْأُولَى په رومي مسئله کي د صاحبينو په قول وجه داده اَنْتُمْ لَمْ تَصَادَقَا عَلَى الطَّلَاقِ وَالنِّكَاحُ الْجَدُّ چې هرکله خاوند او بنسختي په طلاق او عدت تيريدلو باندې اتفاق او کړو صَارَتْ أَجْنَبَةً عَنْهُ خَرَجَ جَائِزَةً أَنْ يَتَوَصَّيَا بَعْضُهُمَا لِبَعْضٍ بِنَخِي دده نه اجنبیه شوه. تردې چې خاوند لپاره جائز شو. چه ددې د خور سره (اوس) نکاح او کړي قَائِدُ مَتِّ الثَّبَتِ نو تهمت معدوم شو الْأَثَرُ أَنَّهُ تَقَبَّلَ كَهَادَتَهُ هَا أَيَا نه گوري. چه د سري گواهي ددې بنسختي په حق کي قبلولې شي وَبِجَوَازِهِمُ الزَّكَاةَ فِيهَا اَوْدُ سري له د خپل مال زکاة دې بنسختي ورکول جائز دي

توضیح - په لومړني مسئله کي د صاحبينو په دليل دا دي. چه هرکله بنسختي او خاوند د طلاق د وقوع اود عدت تيريدو اقرار او کړلو. نو دا بنسختي پردې شوه. وارثه پاتې نشوه. هم دا وجه ده. که خاوند اوس په دغه وخت کي د دې بنسختي د خور سره نکاح کول غواړي. نو دا صحيح ده. نو په وارثانو کي يوته په بل باندې د ترجيح ورکولو تهمت لري شو. تاسوسوچ او کړي چه دسري ددې بنسختي لپاره گواهي ورکول جائز دي. حالانکه د خاوند بنسختي لپاره گواهي ورکول صحيح نه دي (اود دغه بنسختي ته د زکاة مال ورکول جائز دي) حالانکه خاوند بنسختي ته زکاة نشي ورکولې. نو دسري ددې بنسختي لپاره اقرار به داسې صحيح وي. لکه څنگه چې د نورو پر دوکسانو لپاره صحيح وي.

بِإِلَّا الْمَسْأَلَةَ الثَّانِيَّةَ. په خلاف د دويمې مسئلې لِأَنَّ الْوَدْعَةَ بَاقِيَةٌ وَهِيَ سَبَبُ الثَّبَتِ ځکه چې عدت پاته دي و هم دا د تهمت سبب وو وَالْحُكْمُ بِذَلِكَ عَلَى ذَلِيلِ الثَّبَتِ اود حکم مدار دتهمت په دليل باندې دي وَلَهُمَا أَنْ يُرْعَى النِّكَاحُ وَالْقَرَابَةُ اوهم په دې وجه په نکاح او قرابت باندې د حکم مدار دي وَلَا عِدَّةَ فِي الْمَسْأَلَةِ الْأُولَى او په رومي مسئله کي عدت (بقی) نه پاتې کيږي

توضیح - په خلاف ددې مسئلې ځکه چې په دې کي دتهمت اثر دي. اود تهمت اثر ځکه دي. چه لا تراوسه عدت پاته دي. اوهم عدت د تهمت سبب دي. تفصيل دا دي. چه په وارثانو کي يوته په بل باندې د ترجيح ورکاوه تهمت يواطيني څيز دي. او چونکه په باطني څيز په حقيقت باندې خبريدل ناممکن دي. نو ځکه د حکم دارومدار د يو څيز په باطن باندې نه وي. بلکه دهغې په دليل باندې وي. اود لته دتهمت دليل دهغې عدت دي. نو پاته شوه. چه عدت موجود وي. نو تهمت به موجود وي. اود تهمت د امله اقرار او وصيت جائز نه هم ددې امله په نکاح او قرابت باندې د حکم مدار دي. هم دا وجه ده. چه دتهمت په وجه په بنسختي خاوند کي د يو گواهي د بل لپاره جائز نه ده. اونه په اولاد په رشته دارئ کي يود بل لپاره گواهي کولې شي. او په لومړني

توضیح - په خلاف ددې مسئلې ځکه چې په دې کي دتهمت اثر دي. اود تهمت اثر ځکه دي. چه لا تراوسه عدت پاته دي. اوهم عدت د تهمت سبب دي. تفصيل دا دي. چه په وارثانو کي يوته په بل باندې د ترجيح ورکاوه تهمت يواطيني څيز دي. او چونکه په باطني څيز په حقيقت باندې خبريدل ناممکن دي. نو ځکه د حکم دارومدار د يو څيز په باطن باندې نه وي. بلکه دهغې په دليل باندې وي. اود لته دتهمت دليل دهغې عدت دي. نو پاته شوه. چه عدت موجود وي. نو تهمت به موجود وي. اود تهمت د امله اقرار او وصيت جائز نه هم ددې امله په نکاح او قرابت باندې د حکم مدار دي. هم دا وجه ده. چه دتهمت په وجه په بنسختي خاوند کي د يو گواهي د بل لپاره جائز نه ده. اونه په اولاد په رشته دارئ کي يود بل لپاره گواهي کولې شي. او په لومړني

توضیح - په خلاف ددې مسئلې ځکه چې په دې کي دتهمت اثر دي. اود تهمت اثر ځکه دي. چه لا تراوسه عدت پاته دي. اوهم عدت د تهمت سبب دي. تفصيل دا دي. چه په وارثانو کي يوته په بل باندې د ترجيح ورکاوه تهمت يواطيني څيز دي. او چونکه په باطني څيز په حقيقت باندې خبريدل ناممکن دي. نو ځکه د حکم دارومدار د يو څيز په باطن باندې نه وي. بلکه دهغې په دليل باندې وي. اود لته دتهمت دليل دهغې عدت دي. نو پاته شوه. چه عدت موجود وي. نو تهمت به موجود وي. اود تهمت د امله اقرار او وصيت جائز نه هم ددې امله په نکاح او قرابت باندې د حکم مدار دي. هم دا وجه ده. چه دتهمت په وجه په بنسختي خاوند کي د يو گواهي د بل لپاره جائز نه ده. اونه په اولاد په رشته دارئ کي يود بل لپاره گواهي کولې شي. او په لومړني

مسئله کی دعدت په تیریدو باندې چې د زوجینو اتفاق راغلو نو عدت پاته پاتې نشو نو د تهمت دلیل هم موجود نشو نوځکه مونږ وایو چه په دې مسئله کې دبنځې لپاره د خاوند اقرار او وصیت جائز دي

وَأَمَّا حَبِطَةُ رَجْمَةِ اللَّهِ فِي السَّائِلِينَ أَنْ التَّهْمَةُ قَائِمَةٌ أَوْ إِمَامٌ أَبُو حَنِيفَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَلِيلٌ فِي دَوَارِهِ مَسْئَلُو كِي دَادِي چي تهمت موجود دي لِأَنَّ الزَّوْجَ إِذَا تَشَارَعَ الطَّلَاقَ لِيَتَقَرَّرَ بَابُ الْإِفْرَاقِ وَالْوَصِيَّةُ عَلَيْهَا خُكْمٌ فِي بَنَاحِ كَلَمَةٍ فِي دِي غَرَضِ طَلَاقِ اخْتِيَارِ كَرِي چي د اقرار او وصیت دروازه په دې کولای شي فَتَزِيدُ حَبِطًا يَبِيَا ددې حق زیات شي وَالزَّوْجَانِ قَدْ تَوَضَّعَا عَلَى الْإِفْرَاقِ بِالْفُرْقَةِ وَالْقَضَاءُ الْوَدَّاعِي لِيَهْرَافَ الزَّوْجُ بِمَا لِيَهُ زِيَادَةٌ عَلَى مِيرَاثًا، او خاوند او بنځه کله کله دواړه د فرقت اقرار او په عدت تیریدلو باندې اتفاق کوي چي خاوند په دې باندې خپل مال سره ددې د میراث په برخه باندې زیات کړي او احسان او کړي وَهَذِهِ التَّهْمَةُ فِي الزَّيَادَةِ أَوْ دَا تَهْمَت (صرف) په زیاتوالي کې دې قَدْ دَلَّاهَا په دې وجه مونږ زیاتوالې رد کړلو وَلَا تَهْمَةُ فِي قَدْرِ الْمِيرَاثِ أَوْ دَا مِيرَاثِ په مقدار کې هېڅ تهمت نشته فَصَحَّاهُ نو مونږ د میراث مقدار صحیح اوساتلو

تبریح - په دواړو مسئلو کې دامام ابوحنیفه د دلیل دا دي چه تهمت موجود دي په دویمه مسئله کې خپه اتفاق سره موجود دي او په لومړي مسئله کې هم تهمت موجود دي ځکه چې بنځې بعضې وخت ددې لپاره طلاق اختیاروي چه د وصیت وغیره دروازه پرانستې شي نو ددې حق به د اقرار یا وصیت په دریعه د میراث نه زیاته شي لنډیز دا چې خاوند بنځې ته ددې امله طلاق نه ورکړي چه په دې سره جدائی راشي بلکه مقصد شي دا وو چه په دې طریقې بنځې ته زیات مال ملاؤ شي کوم چې ورته په میراث کې نه ملاؤیدلو او په دې کې د نورو وارثانو نقصان د نمرنه زیات ښکاره دي نو دا دلته هم تهمت دي

اگر د ادا هم احتمال شته چه خاوند هېڅ وطلاق ورکړي نه وي اوزوجینو په دې باندې اتفاق کړي وي چه طلاق هم واقع شوي دي او عدت هم تیر شوي دي او په دې اتفاق کې د دوی غرض دا وي چه خاوند خپلې دې بنځې ته د میراث نه زیات مال ورکول غواړي او دې بنځې سره تبرع او احسان کول غواړي په دې طریقې چې ددې لپاره د پور اقرار او کړي یا ورله وصیت او کړي حاصل دا چې دا تهمت صرف په زیادت کې دي نو مونږ زیادت رد کړلو او د میراث په مقدار کې څه تهمت نشته نوځکه مونږ د میراث مقدار صحیح او گرځولو اودا حکم مو ورکړلو چه په اقرار او وصیت کې اود میراث په مقدار کې چې کوم کم وي بنځې ته به هم هغه ورکولې شي یعنې که د میراث مقدار د اقرار او وصیت نه کم وو نو دا به ورکولې شي او که د مال مقربه مقدار یا د وصیت د مال مقدار د میراث نه کم وي نو دا چونکه خپل حق په کمولو باندې راضي وه نوځکه به هغه ورکولې شي

وَأَمَّا مَوَاضِعُ عَادَةِ فِي حَقِّ الزَّكَاةِ وَالزَّوْجِ وَالشَّهَادَةِ، او عَادَتَا زَكَاةٍ او تَزْوِجٍ اَدِ گواهي په حق کې اتفاق نشي کیدای فَلَا تَهْمَتُ فِي حَقِّ هَذِهِ الْأَشْكَالِ اَمِنْو ددې احکامو په حق کې په تهمت (معتبن) نه وي

تبریح - په دې عبارت سره د صاحبینو د قول د لایلا تری انه تقبل شهادته لمانه خواب ورکوي د خواب حاصل دا دي چه د میراث په حق کې دا اتفاق عاده جاری دي نو په دې کې تهمت شته او په نورو احکامو کې عاده دا اتفاق نشته بلکه یو ډول بیوقوفیا ده ځکه چې دا کومه هوښیار تیاده چه د بنځې موافق گواهي ور کاوه دپاره یا ددې د خور سره نکاح کولو دپاره یا زکاة ور کاوه لپاره په طلاق او عدت تیریدو باندې اتفاق او کړې شي نو ددې حکمونو په حق کې به هم دا گنرلې شي چه د طلاق او عدت تیریدو اتفاق یقیني دي نو ثابت شوه چه په دې احکامو کې څه تهمت نشته

په حالت د همدارو په حالت د قصاص یا دهم کیدو څو بنځې ته د درې طلاوو ورکول
فرمانی **وَمَنْ كَانَ مُضْرِبًا** او کوم کس چې (په قلعه کې) محصور وي **أَوْ فِي صَفِّ الْجُنْدِ** یا
حک په صف کې وي **سَلَّى امْرَأَةً لَدَا** نوده خپلې بنځې ته درې طلاوه ورکړه (بیا سړي قتل کړي)

بنځو **وَمَنْ كَانَ قَدْ بَاذَرَجَلًا** او که دا سړي دیو کس مقدسې لپړه اوونو **أَوْ لَدُنْ مَرْتَلٍ فِي قِصَاصٍ** یا پیش کړې شو چه په قصاص یا رجم کې قتل کړې شي **فَوَيْلٌ لِمَنْ فَعَلَ**
ذَلِكَ الْوَجْهَ أَقْبَلُ نو که دې په دې وجه مړ شو، یا قتل کړې شو نو بنځه به وارثه وي
هل الله ① محصور په قلعه کې بند ② بارز مقبلي لپړه راوتلې وو

تبریح - صورت د مسئلې دا دي چه یوکس په قلعه کې بند یوان وي یا دشما بودقلعي محصوره کړې وي یا دې د جنگ په صف کېنې وي او په داسې حالت کې ده خپلې بنځې ته درې طلاوه ورکړل او بیا د سړي مړ شو نو دا بنځه به وارثه نه وي او که یوکس د جنگ د صفت نه راپهر شو او د قتل لپاره دشما نه مخکې شوی د قصاص یا رجم لپاره ووتلو او خپلې بنځې ته نې درې طلاوه ورکړل او دې هم په دغه سبب یا په بل سبب مړ شي نو بنځه به میراث اوري

وَأَمَّا مَا يَتَّبَعُ أَوْ ددې اصل هغه دي کوم چې مونږ بیان کړې دي **أَنَّ امْرَأَةً الْقَارِئُ اسْتَفْصَا** چې (طلاق ورکول او میراث نه) د تخیذونکې بنځه به استحسان وارثه وي

تبریح - ددې مسئلې اصل مونږ وړاندې بیان کړې دي چه د فارسي بنځه به استحسانا وارثه وي قیاسا به نه وي د استحسان وجه په وړاندینې مسئله کې په تفصیل سره تیره شوې ده او د قیاس وجه دا ده چه د اثت سبب د مرګ په وجه د نکاح ختمیدل دی او دې کس چونکه د درې طلاوه په دریعه د مرګ نه وړاندې د میراث سبب ختم کړلو نو د میراث سبب موجود نشو او چه سبب نه وي نو سبب هم نه وي نو دا بنځه ځکه د خپل خاوند نه میراث نشي اوري

وَأَمَّا يَتَّبَعُ حُكْمُ الْإِفْرَاقِ بِحَقِّهَا بِمَا لِيَهُ أَوْ د بګوره حکم به هغه وخت ثابتیږي چه (کله) بنځې حق دده مال سره متعلق شي

تبریح پاتې شوه دا خبره چې دفرر حکم به کلي ثابتیږي نو په دې مسئله کې د صاحب هدایه راتې دا ده چه په کوم وخت کې د بنځې حق د خاوند د مال سره متعلق وي نو په هغه وخت کې حکم د فارسی بنځې یعنې که په دغه وخت کې خاوند خپلې بنځې ته طلاق بائن ورکړلو نو دا به طلاق فر وي

وَأَمَّا يَتَّبَعُ بِمَرَضٍ يَخَافُ مِنْهُ الْهَلَكَ غَالِبًا كَمَا إِذَا كَانَ صَاحِبُ الْفَرَّاشِ أَوْ د بنځې حق د خاوند مال سره) داسې مرض سره به متعلق وي چه په هغې سره د هلاکت یره غالبه وي لکه چې دې کله صاحب فراش وي **وَأَمَّا يَكُونُ بِحَالٍ لَا يَقُومُ بِمَوَاجِبِهِ كَمَا يَتَّعَادُ الْأَهْلَاءُ** (او په کوم مرض سره چې د هلاکت یره غالبه وي) هغه مرض دي چه په داسې حالت کې وي چه د صحت مندو پشان په عامه توګه خپل ضروریات نشي پور کولې
هل الله ① يعتاد عادات دی

تبریح - اود بنځې د خاوند د مال پورې حق په هغه وخت کې ثابتیږي چه دې په داسې مرض کې اخته وي چه به هغې کې د هلاکت ویره غالبه وي مثلاً خاوند صاحب فراش وي صاحب هدایه **بِرَأْسِهِ** د صاحب فراش جنت ته تلې شي خود قضاء حاجت په پوره کولو قادر نه وي ② شمس الاتمه سرخسې **بِرَأْسِهِ** فرمائیلی دی چه صاحب فراش به ورته هله و نیلې شي چه جمات په تلویاندې قادر نه وي او چه باراری سړي دوک نه ته تلویاندې قادر نه وي او بنځه د کورچت ته په ختلویاندې قادر نه وي ③ او که ناخوږه په کور کې دننه خپل ضروریات پوره کولې شي مثلاً بیت الخلا ته تلل او دکور نه بهر د ضروریاتو په پوره کولو باندې قادر نه وي نو د بخارا دعامو مشان خو **بِرَأْسِهِ** په نيزدا د مرض الموت په حکم کې دي او د بلخ دعامو مشان خو **بِرَأْسِهِ** په نيزد روغ په حکم کې دي ④ اومتاخرینو **بِرَأْسِهِ** عالمانو فرمائیلی دی که د بل د مددنه بغیر درې قدمه تلې شي نو دې روغ دي خودا قول ضعیف دي

وَقَدْ يَنْتُجُ حُكْمُ الْفِرَاقِ بِمَا هُوَ فِي مَعْنَى الْمَوْتِ فِي تَوَجُّهِ الْهَلَاكِ الْعَالِيَةِ أَوْ كَلَهُ دَفْرَارِ حُكْمِ ثَابِتِيَرِي. هَفْدِ شِي

تقریباً صاحب دھدا یہ فرمائی۔ چہ دفرار حکم صرف یہ مرض کی منحصر نہ دی۔ بلکہ ہر ہفتہ خیز چہ دھفی نہ د ہلاکت ویرہ غالبہ وی۔ ہفتہ د مرض الوفات پہ حکم کبھی دی۔ اوہ ہفتہ سرہ بہ دفرار حکم ثابتیری۔ مثلاً پہ دریب کی پہ کبستی کی دی۔ اوہ دریب کی داسی چپی راغلی۔ چہ پہ ہفتہ کی ددوید و گمان غالب وو نوکہ پہ دی داسی حالت کی خوند خپلی بنخی تہ طلاق بائن ور کر لو۔ نو دفرار حکم بہ ثابتیری۔

وَمَا يَكُونُ الْغَالِبُ مِنْهُ إِلَّا اللَّهُ لَا يَثْبُتُ بِهِ حُكْمُ الْوَرَاثَةِ أَوْ هُفَا أَمْرٍ جَبِيٍّ هَفَايَ سِرِّهِ سَلَامَتِي غَالِبَهُ وَيَ جَبِيٍّ هَفَايَ سِرِّهِ
د فرار حکم نه ثابتیږي ځانګړتیا نو کوم کس (چې په قلعه کې) محصور وي ، ځانګړتیا په ستره ستره
د جګړه په صف کې وي الغالب مِنْهُ السَّلامَةُ دده نه سلا متی غالب ده لَأَنْ الْيَقِيْنَ يَذْلِكُمْ بَأْسَ الْعَذَابِ چې قلعه
خو د دشمن ضرر لري کاوه لپاره وي وَكَذَلِكَ النِّعْمَةُ اوهم دغه ډول لښکر هم دي فَلَا يَثْبُتُ بِهِ حُكْمُ الْوَرَاثَةِ نو په دې
سره به (حکم د) فرار نه متحقق کیږي

هل اللفظة ① المحسن قلعه ② باس: چور ③ العدو: دشمن [

فرار حکم نه ثابتی. نوکوم کس چې په قلعه کې وی اوڅوک چې د جنگ په صف کې ولاړ وی. په دې کې د سلامتیا گمن غالب دې. په دې سره د فرار حکم نه ثابتی. سلامتیا د غلبې دلیل دا دې. چه قلعه د دشمن د ضرر لري کاوه لپاره وی. او هم دا حکم د لږکړدې

وَالَّذِي بَارَأْهُ مِنْ تُنُفُلٍ الْعَالِيَةِ مِنْهُ الْهَلَاكُ فَهُمْ يَقْنُقُ بِهِ الْفِرَارُ وَلَهُدَا الْأَخْوَاتُ تَحْرُجُ عَلَى هَذَا الْخَوَافِ أَوْ دَدِي مُسْتَلِي نَوْرَ مِثَالِهِ

هل اللغة* ① الفوار تختيدل ② اخوات جمع د اخت، خور، يعنى نظائراو مثالونه [

هلاکت غالب دي نوڀه دي سره د فرار حکم نه نابتنږی
 ترڅو او هغه کس کوم چې د مقبلي لپاره د صف نه بهر شى يا د قتل لپاره وړاندي کړې شى نوڀه دې کي

وَقَوْلُهُ إِذَا سَأَلَكَ رَجُلٌ مَّا أَهْلُ بَيْتِي بِشَيْءٍ فَعَلَيْكَ بِكَلِمَاتٍ ثَلَاثٍ أَوْ أَرْبَعٍ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

وَمَوْلَاهُ إِذَا مَاتَ فِي ذَلِكَ الْوَجْهِ أَوْ قُتِلَ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّهُ لَا تَرُفَ بَيْنَ مَا إِذَا مَاتَ بِذَلِكَ السَّبَبِ أَوْ دَامَ مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَوْلُهُ إِذَا
مَاتَ فِي ذَلِكَ الْوَجْهِ أَوْ قُتِلَ بِهِ دِي خَبَرُهُ بَانَدِي دَلِيلٌ دِي. چہ ہیخ توپیر نشتہ. چہ پہ دے سبب سرہ مرشی او
بَسَبِ اَعُوگَ صَاحِبِ الْفِرَاشِ بِسَبَبِ الْوَرَقِ إِذَا قُتِلَ بِهَا بِسَبَبِ سَرِہِ مَرُشِ. لککہ د مرض پہ وجہ چي صاحب
فراش کنہ قتل کرے شو

حل اللغۃ ① صاحب الفرائض ہفتہ کس چچی د مرگ پہ بسترہ پروت وی [

دلیل دی چه په دې دواړو کې څه توپیر نشته. چه دې هم په دغه سبب باندې مرشی یا په بل سبب باندې. مثلاً یوکس د مرض په وجه صاحب الفراش دي اودې قتل کړې شو. دده پنځه به د فرار د حکم په وجه میراث داره وی والله اعلم بالصواب

به حالت دصحت كفي و ملاذا جاء رأس الشهر.. فانت طالق و غيره احكام

چي ڪلهه ۽ سڀوڀڙمي ڀرومبي شپه راشي. ياکله چي ته

کورتہ داخه شي، يا کله چې فلاښ سړي د مایسن لموښ اوکړي یا کله چې فلاښ کس کور کسي د حال
شي **قَالَتْ طَالِقٌ** نو ته دې طلاقه نې **لَمَّا كَانَتْ هَذِهِ الْأَشْيَاءُ وَالزَّوْجُ مَرِيضٌ** سودا خوري موجود شوي او حال د چه
خاوند بيمار دې **مَرِيضٌ** نو ښځه به وارش نه وي **هَؤُلَاءِ كَانُوا الْقَوْلُ فِي الْمَرِيضِ** اوکه قول (د خاوند معلق
کون) د مرص په حالت کي وي **قَوْلُ الْأَمْرِ لَوَ يَدْرِي إِذَا فُتِلَ الدَّارُ** نو ښځه به وارش وي خورده په قول **لَا دُحْنَتِ**
الدار کي

افزونہ۔ پہ دی عبارت کی تعلیق خلوص صورتوںہ زیر بحث دی ① سری د صحت پہ زمانہ کی پہلی نسخہ تہ
اوونیل۔ ② ادا جاء رأس الشهورات طالعہ ③ یا نہی ورتہ اوونیل ④ ادا دخلت السدافات ص ⑤ یا نہی
اوونیل۔ ⑥ ادا صلی لیلان الظہورات طالعہ ⑦ یا نہی اوونیل ⑧ ادا دخل لیلان السدافات طالعہ

آیه ملاقات طالق کی طلاق بائن مراد دی، جکے چہ دفرا حکم پہ طلاق بائن سرور تیسری بہرحرہ تعلیق پہ دی خلور و صورتونو کنبی کہ شرط د خاوند پہ مرض الوفات کی موجود شو، وکہ د خاوند تعلیق ہم پہ مرض الوفات کی وی، نوہ ملاذا دخلت الدار نہ علاوہ پہ باتہ دري صورتونو کی بہ وارثہ وی

وَقَدْ أَغْلَى وَجْهًا أَوْ دَاوَدَ بِهٖ يَوْخُو صَوْرَتُوْنُو بَانْدِي دِهٖ اِمَّا اَنْ يَّعْلَقَ الطَّلَاقُ يَحْبِسُ اَلْوَقْتُ بِهٖ خَوِطْلَاقُ دِيُو وَخْتِ بِهٖ رَا تَلُو بَانْدِي مَعْلَقُ كَرِي اَوْ يَفْعَلُ الْاَجْنَبِي اَوْ يَفْعَلُ نَفْسِهٖ اَوْ يَفْعَلُ الْمَرْأَةُ بِهٖ اَجْنَبِي بِهٖ فَعْلُ بَانْدِي بِاِهٖ خَبَلُ فَعْلُ بَانْدِي بِاِهٖ بَشَخِي بِهٖ فَعْلُ بَانْدِي وَكُلُّ وَجْهٍ عَلٰى وَجْهَيْنِ اَوْ دِهٖ صَوْرَتُ دُوِي اَدُو دَا وَجْهِي دِي

توضیح - ددې څو صورتونه دي. ① اول دا چې طلاق نهې د وخت په راتلونکې پورې معلق کړې وي ② دوهم دا چې دا حېسې په فعل پورې نهې معلق کړې وي. ③ درېم دا چې په خپل فعل پورې نهې معلق کړې دي ④ څلورم دا چې دېنځې په فعل پورې نهې معلق کړې بيا په دې کې د هر يو دوي (دود) دوي (دود) صورتونه دي اول دا چې تعلیق په حالت د صحت کې وي. او وقوع د شرط په حالت د مرض کې وي دوهم دا چې دا واره په حالت د مرض کې وي.

أَمَّا إِنْ كَانَ التَّغْلِيْقُ فِي الصَّعَةِ وَالشَّرْطِ فِي الْمَرَضِ أَوْ كِلَاهُمَا فِي الْمَرَضِ يَوْماً مَعْلُوقٌ كَوْلٌ دَ صَحَّتْ بِهِ حَالَتُ
كِي وَوَاوٌ دَ شَرْطٌ (موجود كيدل) په مرض الموت كېښي يا دواړه په مرض الموت كي دي أَمَّا الْوَجْهَانِ
الْأُولَانِ، بَهْرِ حَالِ رُومِي دُوي (اوده) وَجْهِي وَهُوَ مَا إِذَا كَانَ التَّغْلِيْقُ بِمَجِيءِ الْوَقْتِ أَوْ هُنَا دَا جِي تَعْلِيْقٌ دُيُ وَخَتٌ
په راتلو باندې، په دې طريقه ووايي يَنْ قَالَ إِذَا جَاءَ رَأْسُ الشَّهْرِ قَالَتْ طَالِقٌ جِي كله د سپوږمۍ رومۍ شپه
راځي نو ته دې طلاق ئې أَوْ يَفْعَلُ الْأَجْنَبِيُّ يَنْ قَالَ إِذَا دَخَلَ فَلَانَ الدَّارَ أَوْ صَلَّى فَلَانُ الظُّهْرَ دَا جِنْسِي په فعل
باندې په دې طريقه چې كله فلانې كورته داخل شي يا فلانې د مېښين لمونځ او كړي فَإِنْ كَانَ التَّغْلِيْقُ
وَالشَّرْطُ فِي الْمَرَضِ أَوْ مَعْلُوقٌ كِيدَلْ أَوْ دَ شَرْطٌ موجود كيدل دواړه په مرض الموت كي واقع شي فَلَهَا الْبَيْرَاتُ نُوْدُ
بښي لپاره به ميراث وي

دولت د صحت کي وی. نو په دې دواړو صورتونو کي به بیشکه طلاق واقع کیږي. او بیشه به وار نه وی. بصف اوله دا دواړه صورتونه پریښولي (پریخوډي) دی.

دې ① اولنی دوي ادوه صورتونه، یعنی چې تعلیق دیوخت په راتلو پورې وی مثلاً اووانی ملا اذا جاء الداريا صلی فلان الظهر فانت طالق ② دوهم دا چې تعلیق د اجنبی په فعل پورې وی. مثلاً اووانی ملا اذا دخل فلان به میراث وی.

حاوید مړشو بډا ښځه په وارته وي .

۵ دلیل دا دې چه دا ښځه ددې فعل په کولو کې مضطره او مجبوره ده. ځکه چې دښځې د دې فعل نه د منع کیدو په وجه په دنیا کې د هلاکت ویره ده یا په آخرت کې لکه حوران او فرض لمونځ یا د مور پلار سره خبرې کول او اضطراب سره رض مندی نه ثابتېږي. نو دا نشي ونیلي چې دا ښځه دخپل حق په ساقط کولو باندې راضي ده.

وَأَمَّا إِذَا كَانَ التَّعْلِيلُ فِي الصِّحَّةِ وَالشَّرْطِ فِي الْمَرَضِ، أَوْ بَعْضُ حَالِ كَيْفِ مَعْلُوقٍ كَوَلِّهِ صِحَّةً كَيْفِ أَوْ شَرْطاً
مَوْجُوداً كَبَدَلِ بَعْضِ مَرَضِ الْمَوْتِ كَيْفِ وَيَقُولُ كَانَ الْفِعْلُ مِمَّا لَا مَبْدَأَ لَهُ (نَوْ) كَيْفِ فَعَلِ دَهْغِ خَيْرُونُو خَنْفِ وَي
چِه دَهغِ نَه شَخْفِ لِبَارِه خِلَاصِ وَي قَلَّ اشْكَالَ أَنَّهُ لَا مَبْدَأَ لَهُ نَو هَيْشِ اشْكَالِ مَشْتَه چِه دَه شَخْفِ لِبَارِه بَه
مَبْرَاطِ نَه وَي

توضیح - که تعلق به حالت د صحت کی وی اود شرط وجود به حالت د مرض الوفات کی وی نواوس که د سپی فعل وی چه دهغی د نه کولو گجانش وی . اوبغیر د کولونه هم کار چلییری . مثلاً د دخول داردا د ښځې په اختیار کی دی چه داخله نشی . خو که داخله شی نو طلاق به واقع کیږی خومیراث به ورته نه ملاویری .
وَلَا تَكُن مِّنَ الْفَالِغِينَ

وَأَنْ كَانَ مِمَّا لَيْدَهَا فَيَفْهَمُ أَوْ كَيْفَ فَعَل دَاسِي شَى وَى . چِه دِشَخِي لِبَارِه دَدِي نَه خَلَاصِي نَه وَى فَكَذَلِكَ الْجَوَابُ
عِنْدَ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ (۱) بُوَد اِمَام مُحَمَّد عليه السلام پِه نِيَز هِم دَا حَكَم دِي وَهُوَ قَوْلُ زُفَرَاوَهْم دَا د اِمَام زَفَر عليه السلام قَوْل دِي لِأَنَّهُ
لَمْ يَوْجَدْ مِنَ الرُّوِيزِ صَمٌّ يَغْدَمُ مَا تَعْلَقُ حَقًّا بِمَا إِلَيْهِ خَكِه چِي د خَاوَنَد د اِرْخِه هِيْخِ عَمَل اَوْنِه مَوْنَدِي شُوَد حَاوَنَد د مِل
سَرِه د بِنَخِي حَق مَتَعْلَق كِيدَلُو نَه بَس

توضیح: - که شرط داسی فعل وی چه دهغی نه بغیر خلاصی نه وی. بود امام محمد و امام زفر ^{علیه السلام} پد نیز به دی صورت کی هم دا حکم دی. یعنی بنجده به وارثه ته وی.

دې څه خاوند په کوم وخت کې طلاق معلق کړي وو نو په هغه وخت کې د خاوند په مال پورې د
ښځې حق متعلق نه وو. او کله چې په مرض الوفا کې د ښځې حق د خاوند په مال پورې معلق شو نو د
خاوند دا څه عمل نه دي ملاؤ شوې. نو خاوند به په قصد الی الضرر باندې نشي متهم کولې. يعنې دده
ښځه نه امرأه الفر نه وې. او چه امرأه فر نه ده. نو د وارثه به هم نه وې.

[illegible]

هل اللغة* ① الجا مجبوره كره ② الاكراه جبر، زورا

فعل د نه کولو کجاشر نشته نو دا فعل به خاوند اړخ ته منسوب وی. ځکه چې هم خاوند ښځه ددې فعل کولو مجبوره کړې ده. لکه څنگه چې په اکراه کې وی. مثلاً زید بکړد چا د مال په هلاکت باندې مجبوره (بکسر الراء) ته منتقل کېږي نو دغه ډول به دلته هم د ښځې فعل خاوند ته منتقل کېږي. لکه چې خوند په مرض الموت کې ددې فعل شرط عمل او کړلو نو ځکه به ښځه وارته وی. ځکه چې خاوند فاردي. والله اعلم

(١) القول الرابع هو قول محمد بن كذا في رد المحتار (٥٦٩/٢) وفتح القدير (١١/٤) ومجمع الأنهر (٤٣٩/١) وشرح عقود (ص ٢٩) عن القول الرابع (٣٧١).

به حالت د مريض كى دري طلاقه وړشول اويا وځيډل

قال امام محمد رحمه الله به جامع صغير كي فرماني
ورگول په داسې حال كي چې دې بيمار دې
وارثه نه وي

توضیح - د قال فاعل امام محمد علیه السلام دی خود را مع صغیر به اکثر و سحر کی د یا لفظ شنه عیبی صورت د مسئلې دا دی چه خواند خیلی شخصی ته په حالت د مریض گئی ضلالتی ورکړه نو ساروع شوه و مریض شو. نو دده دا پنځه به وارته نه وی

وَقَالَ زُفَرَةُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ تَرْتُّوْ اَمَام زُفَرِيَّة فرمائی چه ورائه می وی لایق قصد العزیزان است او قریب المیزان
بخکه چي خاوند فرار ارا ده کړې ده په کوم وخت چې ده د سیمزنی په حالت کي خلاص وړکړ و و قد مات و هس
فی العبدی او حال داچه دې مرشو او بنخه په عدت کی ده

تخریج - او امام رفیع فرمائی . چہ وارثہ بہ وی . دلیل دا دی چہ حرم بہ حرم کی خلاق
ورگی لو . او دفرار ارادہ نہی کمری دہ . او خاوند د پنخہ پیہ عدت کی وقت شوی دی بود سحہ امرہ
فاردہ . او امرہ فاروارثہ وی . نو دابہ ہم وارثہ وی . او ہنہ صحت چہ دمرص او مرگ بہ مینہ کی حائل وی
غیر معتبر دی .

وَلَكِنَّا نَقُولُ: الْمَرْضُ إِذَا تَغَيَّرَ خَوْصَرًا وَابْرَاجًا وَبَحْرًا وَكُلَّ دِيمَارٍ فِي رُوسَتِهِ رُوحٌ سِي قَبُولِهَا لِقَاعْتَمُود بِه مِرْلَه
د صحت دي لِأَنَّهُ يَنْتَعِدُ مِنْهُ مَرَضُ النَّفْسِ فَتَبَيَّنَ حِكْمُهُ چي په دي وجه مرض الموت معدوم شو سو سكره شود أَفْهَامُ لَا
عُقْلٌ لَهُمَا يَتَعَلَّقُ بِمَالِهِ چي د بنخي لپاره هيڅ حق داسې نشته چه دا دخوند مال سر متعلق ی فَلَا يَصِيرُ التَّوْبَةُ فَرَارًا
نور خاوند به فار(تختيدونكي) نه وي

حل اللغة * ① تعقب روستو راشي ② برء: صحت، روغو الي [

خروج خورمونرد ارخه خواب دا دې چه گوم مرض نه روسته صحت وی هغه دصحت په مرتبه کی دې ځکه چې دصحت په وجه خو مرض الموت معدوم شو نو ښکاره شوه چه دخوږ په مال پورې دښځې حق متعلق نه دې. نو دا خاوند فار نه دې اوچه خاوند فار نشو. نو دده ښځه به امرأه در نه وی اوچه امرأه در نشو نو وار نه به هم نه وی.

به مرض الموت کی طلاق به روسته و سخی ارتداد

په مرض الموت کې د طلاق نه روسته د نسخې اړتیا ده

اولاً: **اَوْكَيْتُهَا** اوکه ښځې ته چې (په مرض الموت کې) طلاق ورکړي **لَمَّا زَوَّجْتُهَا بِاللَّيْلِ** معاذ الله دا ښځه مړنده شوه **لَمَّا سَلَّمَتْ** بیا چې اسلام راوړلو **لَمَّا مَاتَ الزَّوْجُ مِنْ مَرَضِهِ وَهِيَ فِي الْعِدَّةِ** بیا خاوند هم په دې خپل مرض کې مړ شو په داسې حال کې چې دا ښځه په عدت کې ده **لَمَّا مَاتَ** نو ښځه به وارش نه وي **وَإِنْ لَمْ تَزَلْ** اوکه دا سترګه شوې نه وه **بَلْ طَوَّعَتْ أَنْ تَزُوجَ فِي الْجَمَاعَةِ وَتُزَوَّجَ** بلکه تابعدارې چې اوکړله دخپل خاوند د خوی په جماع کې نو میراث به اوړي

تشریح:- صورت د مسشلی دا دې چه خاوند خپلې ښځې ته درې یا یو طلاق بائن ورکړلو بیا هغه مړته شوه. والعیاذ بالله اوبیا په اسلام کې داخله شوه. اوبیا دا خوند په خپل دې مرض کې مړ شو او ښځه لایه عت کې ده. نو دا ښځه به دده وارثه نه وی. او که مړته شوې نه وی. بلکه دخپل خاوند د وړاندینې خونې سره نې جماع کړې وی. نو دا به وارثه وی.

كتاب الطلاق

فَوَجَّهَ الْقَرْقُ أَنَّهَا بِالْوَدَّاءِ أَبْطَلَتْ أَهْلِيَّةَ الزَّوْجِ وَجِهَ د تَوْبِير داده چه بنسخي په مرتد كيدلو سره د ميراث لياقت باطل كړلو اِذَا الْمَوْلُودُ لَا يَبُوتُ أَحَدًا مِنْهُ جې مرتد دچا (مسلمان) وارث كيداى نشي وَلَا يَسْأَلُهُ بِذَوْنِ الْأَهْلِيَّةِ اود وارث كيدلو د اهليت نه بغير وراثت پاته نه پاتې كېږي وَالْمُطَاوَعَةُ مَا أَبْطَلَتْ الْأَهْلِيَّةَ اود ابن زوج د مطاوعت په وجه بنسخي لياقت نه دې بطل كړي لِأَنَّ الْمُخْرَجَةَ لَا تَنْفَى الزَّوْجَ خكه چې دانمى حرام كيدل د وراثت منافي نه دي وَهَذَا بَاقِي اودا پاته دي په خلاف ددې چې بنسخي دنكاح موجود كيدلو

حل اللغة ① المطاوعة. تابعداري ② المحرمية. حرمت. حراموالي

توضیح چه دواړو مسئلو کي وجه د توپیر دا ده چه چې د ارتداد په وجه د وراثت لیاقت باطلیږي خكه چې مرتد دچا وارث نه وي اوبغير داهليت نه وراثت پاته نه پاتې كېږي ددې امله مونږ وایو چه دارتداد په صورت کي به بنسخه وارثه نه وي اوداود خاوند دزوي د مطاوعت په وجه اهليت نه باطلیږي خكه چې محرمیت د وراثت سره منافي نه دي بهر حال د مطاوعت ابن الزوج په صورت کي وراثت پاته دي ددې امله مونږ وایو چه په دې صورت کي به بنسخه وارثه وي.

بِخِلَافِ مَا إِذَا طَاوَعَتْ فِي حَالِ قِيَامِ النِّكَاحِ بِه حالت کي مطاوعت کړې وي لِأَنَّهَا تَثْبُتُ الْفَرْقَةُ خكه چې د ابن زوج مطاوعت د نکاح د قیام په حالت کي برقت ثابتوي فَتَكُونُ رَاضِيَةً بِظُلْمِ السَّبَبِ نو دا به دسبب په بطلان باندي راضي وي

توضیح البته دا چې د بنسخي نکاح موجود وي اودې د خاوند د خوښي سره مطاوعت اوکړلو نوپه یقین سره به وارثه نه وي. دلیل دا دي چه د اس الزوج د مطاوعت په وجه فرقت ثابت شو چه بنسخه د وراثت سبب (نکاح) په باطلولو راضي ده.

وَبَعْدَ الطَّلَاقِ الثَّلَاثِ لَا تَثْبُتُ الْخُرْمَةُ بِالْمُطَاوَعَةِ يَتَقَدَّمُ عَلَيْهَا اود درې طلاقونو نه روسته د مطاوعت په وجه حرمت نه ثابتیږي په مطاوعت باندي د حرمت مقدم كيدلو په وجه فَأَقْرَبُ مَا نُسِرَ (په دواړو صورتونو کي) توپیر ښکاره شو

توضیح - که خاوند خپلې بنسخې ته درې طلاق ورکړل اوبیا بنسخې ددې نه روسته د ابن الزوج مطاوعت اوکړلو اوبیا خاوند هم په دغه مرض کي د بنسخې په عدت کي مړ شو نو بنسخه به وارثه وي. دلیل دا دي چه په دې صورت کي حرمت روستو دي اومطاوعت د ابن الزوج روستو دي نو معلومه شوه چه جدائی د بنسخې د اړخه نه ده راغلې بلکه د خاوند د اړخه ده اووراندي تیر شوي دي. که په مرض الوفا کي جدائی د خاوند د اړخه وي نو بنسخه به ددې امله میراث داره وي چه د امراة فار بنسخه ده نوپه دواړو مسئلو کي توپیر ښکاره شو.

به صحت کي درنا تهمت لگول او په مرض الموت کي لعان کول

وَمَنْ لَدَى امْرَأَةٍ وَهُوَ حَيٌّ اړکوم کس چې د صحت په حالت کي پخپله بنسخه د نکاح تهمت اولگولو وَلَا عَنَ الْمَرْضِ () او په مرض الموت کي نې لعان اوکړو فَوَلَّتْ نَوْبَخه به وارثه وي. وَكَانَ مُتَدَارِكَةً لِلَّهِ لَا تَرُكُ او امام محمد رحمه فرماني دي چه بنسخه به وارثه نه وي اِنْ كَانَ الْغُلَامُ فِي الْمَرْضِ او که تهمت لگول به مرض الموت کي وي فَوَلَّتْ فِي قَوْلِهِمْ عَمِيًّا نو په اتفاق د ائمه ثلاثه به بنسخه ددې وارثه وي

توضیح - که یوکس په حالت د صحت کي په خپله بنسخه باندي د زنا تهمت اولگولو اوبیا نې په حالت د مرض کي لعان اوکړلو اوقاضی د دواړو په مینځ کي تفریق اوکړلو ددې نه روسته خاوند د بنسخې په عدت کي مړ

(القول الرابع هو قول الشيباني رحمه الله كذا في الدر المختار (٥٦٨١٢) والهندية (٤٦٤١١) والبحر الرائق (٤٩١٤) نقلاً عن القول الرابع (٣٣٨١١).

كتاب الطلاق

شونودا بنسخه به وارثه وي. داد شخینو مذهب دي او امام محمد رحمه فرماني چه وارثه نه دي او که درنا تهمت لگول هم په مرض الموت کي وي. نود درې واړه امامانوپه اتفاق سره به دا وارثه وي توضیح - صاحب د هدایه رحمه فرماني چه دا حکم په داسې مسئلې پورې لاحق دي چه په هغې کي طلاق د بنسخې په داسې فعل پورې معلق شوي وي. دکوم د پریخودو چه د بنسخې لپاره گنجاش نه وي بلکه دهغې کول ضروري وي. خكه چې دا بنسخه د قاضی په عدالت کي د مقدمه درج کولونه محصوره شوه چه د جیل خان نه د زنا تهمت لرې کړي. حاصل دا چې په دې تفریق کي د بنسخې درج مدتی خه دحل شته بلکه سپړي

په لعان باندي مجبوره کړله اوددې مسئلې دلیل مونږ وړاندي ذکر کړې دي هلا وړان کول نه لایف مه وکسک جواب عند محمد وهوقول زفر رحمه لاندي په تفصیل سره بیان شوي دي هلته دي مطالعه کړې شي و نه اعلم بالصواب

وَهَذَا مُلْحَقٌ بِالتَّغْلِيْقِ بِفَعْلِ لَا يَدْخُلُ فِيهِ اود. صورت ملحق دي ددې فعل تعلق سره چه دسحې لپاره ددې به خلاصې نشته اِذْ هِيَ مُلْحَقَةٌ إِلَى الْخُصُومَةِ لِذَلِكَ عَارِ الزَّائِعِ نَقِيهَا خكه چې دا بي بسه بنسخه په خصوص داسې مجبوره شوه. د خپل خان نه د زنا تهمت لرې کاوه لپاره وَقَدْ بَيَّنَّا الْوَجْهَ فِيهِ اوموږ به دي کي وجه بیان کړې ده

حل اللغة ① ملجاة. مجبوره ② الخصومة. جگړه

صاحب د هدایه رحمه فرماني چه دا حکم په داسې مسئلې پورې لاحق دي چه په هغې کي طلاق د سحې په داسې فعل پورې معلق شوي وي. دکوم د پریخودو چه د بنسخې لپاره گنجاش نه وي بلکه دهغې کول ضروري وي. خكه چې دا بنسخه د قاضی په عدالت کي د مقدمه درج کولونه محصوره شوه چه د جیل خان نه د زن تهمت لرې کړي. حاصل دا چې په دې تفریق کي د بنسخې درج مدتی خه دحل شته بلکه سپړي د په لعان باندي مجبوره کړله اوددې مسئلې دلیل مونږ وړاندي ذکر کړې دي هلا وړان کول نه لایف مه وکسک جواب عند محمد وهوقول زفر رحمه لاندي په تفصیل سره بیان شوي دي هلته دي مطالعه کړې شي و نه اعلم بالصواب

به صحت کي دسحې نه ایلاء کول اود ایلاء په وجه بینونت راتل

وَإِنْ إِلَى وَهُوَ حَيٌّ اړکه د صحت په حالت کي ده خپلې بنسخې سره ایلاء اوکړله اَوْ بَيَّنَّتْ بِالْإِيلَاءِ وَهُوَ مَرِيضٌ اي ایلاء په وجه دا بائنه شوه په داسې حال کي چې دا بیمار دي اَوْ بَيَّنَّتْ نَوْبَخه به دده وارثه نه وي اِنْ كَانَ الْإِيلَاءُ أَيْضًا فِي الْمَرْضِ اړکه ایلاء کول هم په مرض الموت کي وقع شوي وي فَوَلَّتْ نو دا به وارثه وي

حل اللغة ① إلى ایلاء کول یعنی د خپل بنسخې د نزدیکت نه قسم خوړل

توضیح - مسئله دا ده چه یوکس دخپلې بنسخې نه په حالت دصحت کي ایلاء وکړله یعنی قسم نې اوخوړلو چه څلور میاشتي یا ددې نه زیاتې مودې پورې به تا سره جماع نه کوم اوبیا دایلاء په وجه یعنی څلور میاشتي بغیر وطي نه دتیریدو په وجه دا بائنه شوه په داسې حالت کي چې خاوند په مرض الموت کي وي نوپه دې صورت کي دا دخپل خاوند نه وارثه نه ده.

لِأَنَّ الْإِيلَاءَ فِي مَعْنَى تَغْلِيْقِ الطَّلَاقِ بِمَعْضَى أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ عَالِيَةً عَنِ الْوِفَاءِ خكه چې ایلاء کول څلور میاشتي دجماع نه خالی تیریدلو باندي طلاق معلق کول دي فَتَكُونُ مُلْحَقًا بِالتَّغْلِيْقِ بِمَعْضَى الْوَفَاءِ نو دا صورت هم په وخت راتگ و باندي معلق کاوه سره ملحق دي وَقَدْ ذَكَرْنَا وَجْهَهُ اوموږ ددې وجه ذکر کړې ده.

توضیح دلیل دا دي چه بینونت خاوند اړخ ته منسوب دي اوبه مرض الموت کي د خاوند د اړخه خه شي نه دي موجود شوي نه د علت عمل اونه شرط نو خاوند فار نشو اودده بنسخه امراة فار نشوه نو خكه به دا وارثه نه وي (یعنی شرح هدایه)

كتاب الطلاق

او كه ايله كول هم په مرض الموت كې وي. او بيا دينونت نه روسته خاوند هم په عدت كې مړ شي نو د بڼه په وارته وي ځكه چې د ايله معنى داده چه طلاق په داسې څلور مياشتو تيريدو پورې معلق كړى نو د هغه د جمع نه خالى وي. نو دا صورت د هغه صورت سره ملحق شو چه په هغې كې طلاق په وخت پورې معلق كړې شوې وي. او د هغې وجه موږ وړاندې بيان كړې ده. هلته دې اوكتلې شي.

په هر رجعي طلاق كې د بڼه استحقاق ميراث

قال الله تعالى عنه مصنف فرماني **وَالطَّلَاقُ الَّذِي يَمْلِكُ فِيهِ الرَّجْعَةُ** هغه طلاق چې په هغې كې خاوند ته درجعت اختيار دې **أَوْ تَرْتِيبًا فِي تَجْمِيعِ الْأَوْجُوهِ** بيا بيا د هغې په ټولو صورتونو كې به بڼه وارته وي د هغه دليل په وجه كوم چې موږ بيان كړو **أَنَّهُ لَا يُؤْخَذُ بِالنِكَاحِ حَتَّى يُحْلَلَ الْوَطْءُ** چه طلاق رجعي نكاح نه زائل كوي تردې چې ددې سره وطى كول حلال دى **فَكَانَ السَّبَبُ قَائِمًا** سبب قائم كړې شو

توضیح - مصنف په دې عبارت كې دوي (دوه) خبرې بيان كړې دي. يوه داكه خاوند خپلې بڼې ته په مرض الموت كې طلاق رجعي وركولو او بيا په عدت كې مړ شو. نو بڼه به وارته وي. دليل وړاندې تير شوې دې چه طلاق رجعي نكاح نه زائل كوي هم دا وجه ده. چه د طلاق رجعي نه روسته بڼه سره وطى كول جائز ده نو د وراثت سبب يعنى نكاح موجود ده. ددې امله به بڼه وارته وي.

قال **وَكُلُّ مَا ذَكَرْنَا أَنَّهُ تَرْتِيبٌ إِذَا تَرْتِيبٌ فِي الْعِدَّةِ** او هر هغه موقع چې موږ ذكر كړله چه بڼه به وارته وي. نو دا (په هغه وخت) وارته وي. چه كله د خاوند د بڼې په عدت كې مړ شوې وي **وَلَدَيْتُهَا أَوْ دَا** موږ (په اول باب كې) بيان كړى دى.

توضیح - دويمه خبره دا ده. چه په كوم حالت كې به بڼه وارته وي. ددې مطلب دا دې. چه هله به بڼه وارته وي چه خاوند په داسې حالت كې مړ شوې وي. چه بڼه په عدت كې وي. او موږ وړاندې يعنى د باب په پيل كې ددې تفصيل بيان كړې دې **وَأَلَّاهُ أَعْلَمُ بِالْصَّرَافِ**

باب الرجعة

توضیح - چوكه رجعت طبعاً د طلاق نه روسته وي. نو ځكه ئې په ذكر كولو كې هم روستو كړلو چه وضع د طبع سره موافق شي.

رجعت د راه په زور او زير دواړو سره جائز دي. خو په زور سره لوستل زيات فصيح دى. **وَلَا رَجْعَ يَرْجِعُ** د باب ضرب بضر خنى دې معنى ئې واپس كيدل دى.

آيه شريعت كې رجعت وائى. دنكاح ملك برابر پاته ساتل. او درجعت لپاره خوشرطونه دى. هغه هم زده كړئ. ① په صريح لفظ سره طلاق وركول يا په بعضې كنانى الفاظو سره، د كوم ذكر چه وړاندې تير شوې دې. يعنى **وَلَا عِدَّةَ** استرئ رجمك، انت واحدة ② چه د طلاق په عوض كې مال نه وي. ③ درې طلاق نه وي واقع شوې ④ بڼه مدخول بها وي. ⑤ عدت موجود وي.

او درجعت ثبوت د كتاب الله سنت او اجماع درې واړو نه شوې دې. ځكه ددې په مشروعيت كې د چا خلاف نشته. ⑥ د كتاب الله نه د ثبوت مثال د الله تعالى ارشاد ⑦ **وَالَّذِينَ آمَنُوا أَتَىٰ لَهُمُ الْبُكَاءُ** او د حديث نه ئې د ثبوت مثال د نبى اجماع هم معتقد ده (يعنى شرح هدايه) حضرت سوده ته رجعت كړې وو. ⑧ او درجعت په صحت باندې

د بيا دوي (دوه) طلاق رجعي نه روسته خاوند ته د رجوع اختيار

كتاب الطلاق

إِذَا طَلَّقَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ تَطْلِيقًا رَجْعِيًّا أَوْ تَطْلِيقًا نِكَاحِيًّا او كله چې سړى خپلې بڼې ته يو طلاق رجعي يا دوي (دوه) طلاقه وركړل **فَلَهُ أَنْ يَرْاجِعَهَا فِي عِدَّتِهَا رَجْعَتِ بِذَلِكَ أَوْ لَمْ تَرْجَعْ** نو سړى ته اختيار دې چه په عدت كې بڼه سره مراجعت او كړي. (كه) په دې باندې بڼه راضى وي او كه نه وي **لِقَوْلِهِ تَعَالَىٰ فَأَمَّا كُتُوبُهُمْ بِمَعْرِفَةِ اللَّهِ** تعالى د قول **وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مَعَهُ قَوْلٌ مِّنْ يَخْتَصِمُونَ** په وجه منع كړه دوى د شرعى دستور مطابق **مِنْ غَيْرِ قَوْلٍ** بغير دغه تفصيل نه

توضیح - مسئله دا ده. چه كله يو كس خپلې مدخول بها بڼې ته يو يا دوي (دوه) طلاق رجعي وركړى نو سړى ته اختيار دې چه دې ته په عدت كې رجعت او كړي. كه بڼه پرې راضى وي او كه نه وي. دليل د الله تعالى ارشاد دې. **فَأَمَّا كُتُوبُهُمْ بِمَعْرِفَةِ اللَّهِ** يعنى كله چې د بڼو عدت ختميدو ته نژدې شي نو تاسوته اختيار دې كه رجعت خوښوى نو د ضرر رسولونه بغير دوى خان سره اوساتې او كه د جلا كولو لپاره لري. نو بغير ضرر رسولونه دوى جلا كړي په دې آيت كې مطلقاً د رجعت ذكر دې چه بڼه د رضا او عدم رضا بيان په كې نشته. ددې امله د رجعت حكم مطلق پرېښولى (پرېځودې) شو

وَلَا يُبْذَرُ قَبْلَ الْعِدَّةِ او د عدت موجود كيدل ضرورى دى **لِأَنَّ الرَّجْعَةَ اسْتِدْمَامَةُ الْبَيْتِ** ځكه چې درجعت معنى ملك برقرار ساتل دى **أَلَا تَرَىٰ أَنَّهُ سُمِّيَ إِسْمًا كَمَا آيَا** نه گوري. چه ددې نوم امساك ايخودې شوې دې **وَهُوَ الْإِبْقَاءُ** او امساك پاته ساتل دى **فَلَا تَحْتَاطُّقُ الْإِسْتِدْمَامَةُ فِي الْعِدَّةِ** او برابر پاته ساتل خو په عدت كې كيداى شي **لِأَنَّ لَامَ لَكَ** بَعْدَ الْقَضَاءِ ځكه چې د عدت تيريدلو نه روسته ملك نكاح نه پاتې كيږي.

هل اللغة ① استدامة. هميشوالې ② الإبقاء. پاته پاتې كول. توضیح - او درجعت لپاره د عدت وجود ضرورى نه دې. دليل دا دې. چه رجعت نوم دې د ملك نكاح پاته پرېځودل، تاسو گوري چې په قرآن كريم كې د رجعت معنى امساك راغلې ده. او د امساك معنى ده. پاته پرېځودل، او ملك نكاح برابر په ملك كې پاته ساتل په عدت كې كيداى شي. ځكه چې د عدت تيريدو نه روسته ملك نكاح پاته نه پاتې كيږي. نو پاته پاتې كول به څنگه اوشى. نو چه عدت پوره شي. نو محل د امساك پاته پاتې نشو.

قوله او معلى رجوع

وَالرَّجْعَةُ أَنْ يَقُولَ رَجَعْتُكَ أَوْ رَجَعْتُ امْرَأَتِي و رجعت دادې چه بڼه ته خطاب او كړي. او دا او وائى. چه ما تاسره رجعت او كړو. يا د خلگو په وړاندې او وائى. چه ما خپلې بڼې سره رجعت او كړو

توضیح - رجعت دا دې. چه خپلې بڼې ته خطاب كوي. او ورته او وائى. چه ماته رجوع او كړله يا گواهان مخاطب كړي. او ورته او وائى. چه ما خپلې بڼې ته رجوع او كړله. برابر ده كه دغه بڼه په دغه وخت كې موجوده وي او كه يا ورته څوك خبر وركړى.

وَمَذَاهِرُ فِي الرَّجْعَةِ او د رجعت په مسئله كې دا صريح لفظ دې **وَلَا يَخْلَفُ فِيهِ بَعْثُ الْأَمْثَلِ** په دې كې د څلور واړه امامانو په منځ كې هيڅ اختلاف نشته

توضیح - او دا طريقه په رجعت كې صريح ده او په څلورو واړو امامانو كې په دې مسئله كې څه اختلاف نشته. او قول صحيح دا دې. چه د چا په نيز هم گواه شرط نه دې. البته د گواه مقرر كولو قائده دا ده. كه بڼه د دعوى او كړي. چه ده ماته رجوع نه ده كړې. نو داسې د گواهانو په ذريعه دا ثابتولې شي. الحاصل دا رجعت دا قول بغير اختلافه صريح دې.

قال **وَتَعَالَىٰ أَوْ يَتَعَلَّىٰ أَوْ يَتَعَلَّىٰ أَوْ يَتَعَلَّىٰ** يا ددې سره صحبت او كړي. يا ددې نه كو كې واخلي. يا

په شهوت سره دې ته لاس يوسى. يا ددې شرمگاه اړخ ته په شهوت سره اوگورى وهدا عندنا دا حكم زموږ په نيز دې

هل اللغة ١ بقاء وطى كوى ٢ يقبل بشكلى ٣ يلمس مس كوى

تزوج - درجعت عملى صورت دا دې چې دې ښځې سره وطى او كړى يا نې بشكلى كړى. يا دې ښځې ته په شهوت سره لاس وراوړى يا نې مس كړى يا په شهوت سره ددې شرمگاه ته وگورى. يعنى دننه گول خانې ته، او علامه عيني د بشكولو سره هم د شهوت قيد لگولى دې په مبسوط، ذهير او لنديز كې خو نې دا قيد په صراحت سره ذكر كړې دې شيخ محقق ابن همام رحمته الله عليه فرمايلى دى چه فعل هم د رجعت دليل دې خو رجعت به په داسې افعالو سره كيږي كوم چې دنكاح سره خاص وي. په دې كې دا دليل مفيد دې چه په بشكولو كې د شهوت قيد نه دى لگول پكار، لكه څنگه چې د كتاب په عبارت كې ښكاره ده ځكه چې مچى كول مطلقاً داسې فعل دې چه دنكاح سره خاص دې. په خلاف د مس كولو او كتلو، ځكه چې دا كارونه د نكاح سره خاص نه دي. البته په هغه صورت كې چې په شهوت سره وي.

٤ او مقعد يعنى د غټ اودس ماتى خنې ته نظر كول دامام ابو حنيفه رحمته الله عليه او امام محمد رحمته الله عليه په نيز د قياس مطابق رجعت به دې. اردا هم معلومول پكار دى. چه مچى كول لاس اوړل شرمگاه ته نظر كول كه د سړى دارخه وي او كه د ښځې بغير د څه توپير نه په هر يو رجعت ثابتيږي. خو په دې شرط چې د ښځې دارخه د شهوت د نظر سړى ته هم پته وي. او هغه دا منع نكړى. بلكه چوپ پاتې شى. نو په دې صورت كې اتفاق دې لكه څنگه چې په لنديز وغيره كې ددې تصريح ده.

٥ او كه د ښځې دارخه وي. مثلاً چې دې د سړى په داسې حالت كې بشكلى كړلو چه هغه ويده (اوده) وو يا نې په شهوت سره سړى ته لاس وراوړلو. يا نې هغه اړخ ته اوكتل، يانې د وينځې په حالت كې دهغه نه ناڅاپه په شهوت سره كوكن واخستله. يا نې په زړو سره داسې او كړلو. نو شيخ الاسلام او شمس رحمته الله عليه ذكر كړى دى چه دامام ابو حنيفه او امام محمد رحمته الله عليه په نيز رجعت ثابتيږي. خود امام ابو يوسف رحمته الله عليه په دې كې اختلاف دې. ٦ او كه سړى ويده (اوده) وي يا ښځې په زور سره دهغه عضو تناسل په خپله شرمگاه كې ورداخل كړلو. نو په اتفاق سره به رجعت ثابت شى. بيا دا پيژندل پكار دى. كه د شهوت په وجود او عدم وجود دواړو كې اختلاف شى نو چونكه دا شهوت يوه پته خبره ده نو په دې باندې گواه نشى قبلولى. لكه څنگه چې په لنديز كې دى ځوكه د شهوت د وجود نې اقرار كړې وي. اوده دې گواهان موجود وي. خود هغوى گواهي به مقبوله وي ف حفظه لنديز دا شوه چه په دې ټولو صورتونو كې رجعت ثابتيږي. وهدا عندنا اودا حكم زموږ په نيز دى.

وَكُلَّ الشَّيْءِ زَمَنَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ: لَا تَصِحُّ الرُّجْعَةُ إِلَّا بِالْقَوْلِ مِمَّا الْقَدَرْنَا عَلَيْهِ أَوْ إِمَامٍ شَافِعِيٍّ رحمته الله عليه فرمايلى دى. كه د ونيولو ده ته قدرت وي. نو په ژبه ونيولو نه بغير رجعت نشى كيږي لِأَنَّ الرُّجْعَةَ يَحْكُمُهَا الْقَوْلُ وَالتَّكْبِيرُ ځكه چې رجعت د بتداني نكاح په حكم كې دې حَقٌّ تَقَرُّرٌ مَوْظُوعٌ تَرَدَّدِي چې ددې ښځې سره صحبت كول هم حرام دى

تزوج - امام شافعي رحمته الله عليه فرماني كه سړى په ژبه باندې ونيلى شى. نو بغير د گواه نه صرف په حركت سره رجعت نه ثابتيږي. البته د گونگه رجعت كوم چې په اشاره سره وي. نو هغه صحيح دى. دليل دا دې چې رجعت كول خو ښځې د نوې نكاح په حكم كې دې، ځكه ددې نه وړاندې وطى كول حرام ده. تر څو چې نې رجعت نه وي كړې.

٧ او ځواب دا دې چه مؤمن خو حرام كړنه كړى. نو دې به وطى ولې كړى. چه دې په رجعت سره ښځه حلالوي دې اوبه دې رجعت كې شهادت شرط نه دې دغه ډول په دې كېنې نوې مهر لازم نه دې. خود وطى حرمت خود د طلاق د امله دې. تر هغه وخته پورې چې تر څو نې دې ته د پوره رجعت اراده نه وي كړې.

وَقَدْ تَأَمَّنَّا أَنَّ الْإِنِّكَاحَ عَلَى مَا بَيَّنَّا أَوْ زَمَوْهُ بِهِ نِيز د رجعت معنى ده د نكاح تعلق برقرار ساتل. لكه چې ددې نه مخكې هم موږ بيان كړى دى وَتَكُونُ أَنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى أَوْ رُوِسْتَهُ نَور هم ددې بيان او كړو

تزوج - زموږ په نيز د رجعت معنى ده نكاح د وړاندې پشان پاته ساتل لكه څنگه چې موږ وړ ندي بيان كړى دى. او روستوبه هم انشاء الله ددې وضاحت او كړو

٨ او دامام شافعي رحمته الله عليه د قول موافقت ابو ثور او ظاهر يوازې كړې دې او روستوبه مذهب د حضرت سعيد بن مسيب، حسن بصرى، ابن سيرين وغيره او تابعينو او تبع تابعينو او امام اوزاعى او ثوري وغيره فقهاؤ رحمته الله عليهم قول دې سن المنذر رحمته الله عليه دا خبره بيان كړې ده.

٩ او ښكاره دې وي كه دا نې او ونيلى. چه څنگه ته زم ښځه وي هم هغه شان نې ياته زم ښځه نې كه په دې وين سره نې د رجعت نه كتايه كړي وي. خودا كتنائى رجعت دې (الذخيرة) او امام مالك او اسحق رحمته الله عليهم فرمايلى دى. كه په وطى كولو باندې نې د رجعت اراده وي. خودا رجعت دى

وَالْفِعْلُ قَدْ يَنْقُضُ دَلَالَةً عَلَى الْإِسْقِاطِ كَمَا فِي اسْقَاطِ الْيَمَانِ وَأَوْ فَعْلُ كُلِّهِ بَرَابِرُ پاته ساتلو باندې دليل واقع كيږي لكه څنگه چې په اختيار ساقطولو كې كيږي

هل اللغة ١ اسقاط ساقطولاً

تزوج - د انسان يو كار كه د هميشه پاته پاتې كيدو دليل وي. لكه دخيار ساقط كولو كې. مثلاً يو كس يو اس په دې شرط باندې واخستله. چه درې ورځو پورې ماته د و پس كولو اختيار دې او بيا په هغې باندې سور شو او روان شو. نو دده داسې عمل كول ددغه اختيار ساقط كولو دليل دې. اوده، بيع به هميشه لپاره لازم وي. يا نې يوه وينځه په دې شرط باندې خرڅه كړه. چه ماته به درې ورځو پورې ددې خبرې اختيار وي. چه دا به نه خرڅوم. ددې نه روسته هم په دغه موده كې ورسره ده صحبت او كړلو. خودا بيع ختمه شوه. او اصلى حالت واپس راغلو.

١٠ او خبره ښكاره شوه. چه هر كله د رجعت معنى دا ده. چه د نكاح موجوده حالت د پخواني حالت پشان پاته پريخودل. او موږ دا اوكتل چه شريعت هم دا كارونه ددې معنى لپاره دليل مقرر كړې دي. نو په دې باندې دا خبره ثابته شوه. چه په دې افعالو سره رجعت صحيح دى.

وَالْإِسْقَاطُ فَعْلٌ بِأَنْ يَنْكَحَ أَوْ فَعْلٌ رَجْعَتٍ لِّبَارِهِ د دليل كيدل په داسې فعل سره كيږي چه دنكاح سره مخصوص وي وَهَذِهِ الْأَقَاوِيلُ تَحْتَضِرُ بِهْ غُضُوضًا فِي الْحَرَّةِ أَوْ أَوْسَ بَيَانُ شَوْ چه افعال نكاح سره مخصوص دى په خاص طور د آزادي ښځې په اړه كېنې

تزوج - په فعل او عمل سره د رجعت د صحيح كيدو لپاره دا ضروري ده چه هغه فعل داسې وي چه هغه دنكاح يا ښځې خاوند سره خاص وي.

١١ يعنى هر فعل د رجعت دليل نه دې. بلكه صرف هغه فعل به دليل وي كوم چې د نكاح نه روسته جاري كيږي. دغه ډول دا دليل شو چه دې كس خپل پخواني دنكاح تعلق پاته اوساتل، دې ته رجعت واني

١٢ وهدا الأفعال تخص به خصوصاً في حق الحرّة بخلاف المس والنظر بغير شهوة... الخ دا ذكر شوى افعال يعنى په شهوت سره د شرمگاه دننه برخې ته كتل، ښځې ته لاس وراوړل، او بشكلول، واره داسې افعال دي. چه د نكاح نه روسته جائز كيږي. اود نكاح سره مخصوص دى. يعنى صرف په نكاح سره دا كارونه جائز كيږي. خو په دې شرط چې په شهوت سره وي.

١٣ خصوصاً الخ خاص كرد آزادي ښځې په حق كې، چه هغه خود نكاح نه بغيره په هيڅ صورت كې نه هغه د ملك په حلالوالي باندې دليل خامخا دى. چه دا په آزاد يا منكوحه يا وينځه كې دليل د ملك نكاح

دې په دې شرط چې په شهوت سره زى

بَيِّنَاتُ الْبَيِّنَاتِ بِه خلاف د لاس لگولو وَالنَّظَرُ بِغَيْرِ كَهْفٍ او د شهوت نه بغير شرمگه اړخ ته د كتلو لآئنه قَدْ بَيَّنَّ بِدُونِ الْبَيِّنَاتِ كَمَا لِي الْقَائِلُ وَالطَّبِيبُ وَغَيْرُهُمَا خُكْمٌ چې كله خودا د نكاح نه بغير هم جائز كېږي. لكه د دېنې او حكيم معالج وغيره لپاره حلال وي

توضیح - د شهوت نه بغير د كتلو او مس كولو، ځكه چې د شهوت نه بغير مس كول او كتل كله د نكاح نه بغير هم جائز وي. لكه په دېنې لپاره اود طبيب دپاره، اوڅه داسې نور و كسانو دپاره، لكه د سفر په حالت كې بېخه په سپرلې باندې سورول، اود زنا گواه، لنډيز دا چې موږ د كتلو او مس كولو سره د شهوت قبيد ددې امله اولگولو، چه بغير شهوت مس كول او كتل كله د طبيب وغيره لپاره جائز وي. خو په شهوت سره به هله جائز وي چه نكاح شوي وي. بېله دا چې د كتلو نه د شرمگه دننه برخه مراد ده، او سربېره برخه مراد نه ده.

وَالنَّظَرُ إِلَى غَيْرِ الْكَرْبِ اود شرمگه نه علاوه نور اندامونو ته كتل قَدْ بَيَّنَّ بِدُونِ الْبَيِّنَاتِ كَمَا لِي بِي خُكْمٌ چې په يوځانې كې اوسيدونكو كې هم موندلې شي وَالنَّظَرُ إِلَى الْبَيِّنَاتِ او خاوند هم د عدت په ورځو كې دې سره اوسېږي قُلُوْكَ اَنْ رَجَعْتَ عَلَيْكَ اَوْ كُنتَ د شهوت نه بغير نې بل ځانې ته كتل هم رجعت شي. بيا دې ته طلاق وركوي فَتَقُولُ الْيَدُ عَلَيْهِ اود داسې بېخي په حق كې به عدت دېراوړد شي.

هل اللغة ① تقول اوږده شوه

توضیح - د فرج نه سوا بل ځانې ته كتل اكثر په هغه كسانو كېږي چې په يوځانې اوسېږي. اود عدت په موده كې خاوند هم دې سره اوسېږي. نو كه د شهوت نه بغير نور ځايونو ته په كتلو سره هم رجعت ثابت شي. نو ددې خاوند به ورته په خصوصيت سره طلاق وركوي. ځكه چې ده خود بېخي د جدا كولو بېخه اراده كړې ده او دلته كې چې دا رجعت ثابت شي نو دا په غير اختيارې طريقه باندې شوې دې نوڅكه به ورته بيا طلاق وركوي.

② لا يَطُولُ الْعِدَّةُ. په دې طريقه به د بېخي عدت اوږدېږي. حالانكه لد تعالې ددې نه منع كړې ده. او په بشكلي طريقه د رخصت كولو حكم نې كړې دې. ددې نه معلومه شوه. چه د شهوت نه بغير اود شرمگه نه علاوه نور ځايونه مس كول او هغې ته په نظر كولو سره رجعت نه ثابتېږي. شيخ محقق رحمه فرمايلي دي. كه د بېخي مقعد ته نې او كتل. نور رجعت نه ثابتېږي. په زيادات كې نې دا مسئله په صراحت سره ذكر كړې ده

او كه هم په دې مقعد كې نې وطى او كړله. نو قدوري اشاره كړې ده چه رجعت نه ثابتېږي. خود رجعت په كيدو باندې فتوى ده ځكه چې په دې حركت كې د شهوت سره سره لاس لگول او نور شيان (څيزونه) هم شته.

او د لېونې رجعت په فعل سره هم كېږي. دهغه په ژبه سره د وينا اعتبار نشته. كه خاوند د خلوت نه روسته طلاق وركړلو. اوونې ونيل. چه ما دې سره صحبت كړې دې خو بېخي انكار او كړلو نو خاوند ته دې ته د رجعت كاره اختيار شته اود صحبت نه بغير به نه وي. رجعت په څه څيز پورې معلق كول، مثلاً كه فلانې كس راعلو نوما ورته رجعت كړې دې. سودا شرط صحيح نه دې دغه ډول راتلونكې زمانې ته نسبت كول هم صحيح نه دى

به رجوع باندې دوي اودا گواهان قائلول

قَالَ قَدُورِي رحمه واني **وَيُشْتَبَّ أَنْ يُشْهَدَ عَلَى الرَّجْعَةِ شَاهِدَتَيْنِ** او مستحب دى. چه په رجعت باندې دوي اودا گواهان جوړ كړي **فَإِنْ كُنْتُ شَهِيدًا لِّرَجْعَتِهِ** نو كه گواهان نې مقرر نكړل **فَصَحَّتِ الرَّجْعَةُ** نو بيا هم رجعت صحيح دى

توضیح - صاحب قدوري رحمه فرماني ① چه زموږ په نيزه رجعت باندې دوي اودا گواهان قائلول مستحب دى يعنې چې دې مسلمانوسرو ته اووانى چه تاسو گواه شئ چه ما خپلې بى بى ته رجوع او كړله او كه گواهان جوړ نكړي نو هم رجعت ثابتېږي

لِ الشَّافِيِّ رحمه الله في **أَمَّا قَائِلُهُ لَا يُصِحُّ** او امام شافعي رحمه په خپلو دوي اودا قولونو كې په يو كې فرماني

چه صحيح نه دى **وَقَوْلُ مَا لَكَ رَحِمَةُ اللَّهِ اودا د امام مالك رحمه قول دې يَقُولُهُ تَقَالِي (وَأَشْهَدُ وَأَدْوَى عَذْلِي يَنْكُحُ)** په وجه. يعنې تاسو خلگ خپلو كې دې اوده اعدلان گواه كړئ. او امر د ايجاب لپاره دى

توضیح - اود امام شافعي رحمه په نيزه بغير د دوو گواهانو نه رجعت نه ثابتېږي. او هم دا امام مالك رحمه صحيح قول دې صاحب دفتح القدیر بيان كړې دې. چه د مالكيانو په كتابونو كې ذكر دى. چه بغير د دوو گواهانو نه هم رجعت صحيح كېږي. خو گواهان جوړول مستحب دى. دغه ډول په شرح طحاوي كې هم دى. نو صاحب دده ايمانه چې كوم قول ذكر كړې دې. دا د امام مالك رحمه نه يورويت دى. حاصل دا چې امام شافعي په نيزه اود امام مالك رحمه نه د يورويت دى.

دې خود دې روايت مطابق په امام مالك رحمه باندې تعجب دې چه په نكاح كې شهادت واجب او په رجعت كې نې شرط گرځوي (يعنې شرح هدايه)

او ددې دواړو حضراتو په نيزه رجعت لپاره د گواهانو په وجوب باندې آيت **((أَمْزَأَهُ فَإِذَا بَلَغَ أَجْلَهُ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَفْهَمٍ يَعْرِفُونَ وَأَشْهَدُ وَأَدْوَى عَذْلِي يَنْكُحُ))** دې. يعنې كله چې ددوى د عدت وخت ختميدونه نردې شى. نو دوى پساړې كړي بغير د تكليف رسولو، اويا دوى جلا كړي بغير د تكليف رسولو، اود خپل ځان نه دوي اوده اعدلان گواهان قائم كړي. نو په آيت كې د **أَشْهَدُ** صيغه امر دې اود امر موجب وجوب دې نوڅكه په رجعت كې گواهان مقرر كول واجب دى.

وَأَمَّا الطَّلَاقُ النُّصُوصُ عَنْ قِيْدِ الْإِكْهَادِ او زموږ دليل په قيد اشهاد سره د نصوص مطلق كيدل دى **وَلَا كُنْهَ اسْتِدْمَاعُهُ** بېځاى او ځكه چې رجعت د نكاح د بقاء نوم دى **وَالشَّهَادَةُ لَيْسَتْ كَرُطَافِهِ فِي حَالَةِ الْبَقَاءِ كَمَا فِي الْقِيْدِ فِي الْإِبْلَاءِ** او په نكاح كې د بقاء په حالت كې شهادت شرط نه دى. لكه څنگه چې په ايلاء كې په رجوع كولو كې (په گوه كول شرط نه دى) **إِلَّا أَنَّهُمْ اسْتَقْبَلُوا زَادَةَ الْإِحْتِيَاظِ** مگر دا چې شهادت مستحب دى. د زيات احتياط په وجه كې **لَا يَجْزِي الشَّكَّ كَرُطَافِهِمَا** چې په رجعت كې انكار جارى نشي

هل اللغة ① التناكو انكار كول

توضیح - زموږ دليل دا دى. چه د رجعت په اړه كې چې څومره نصوص منقول دي. هغه واره د گواهانو مقرر كولو نه خالى دى. مثلاً ① **((فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ))** ② **الطَّلَاقُ مَرَّتَيْنِ فَإِمَّا تَكُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَكُنَّ بِإِخْيَارٍ** ③ **((وَيَعُولَتَيْنِ آخَقٍ بَيْنَهُنَّ))** ④ **فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا**

اوسې ⑤ فرمانيلى دي. **مَا مَرَّ بِكَ فَلْيُرَاجِعْهُ** او كه په رجعت باندې د شهادت د وجوب اضافه اوشو. نو په دې نصوص مطلقو كې به زيادت راشي اودا جائز نه دى.

اغتنلى دليل دا دى. چه رجعت د نكاح پاته كولو نوم دى. اود نكاح پاته ساتلو لپاره شهادت شرط نه دى. نو د رجعت لپاره به هم شهادت شرط نه وي. لكه څنگه چې په ايلاء كولو كې شهادت شرط نه دى ځكه چې دا هم د نكاح د حالت پاته والې دى. البته د زيادات احتياط لپاره به رجعت كې شهادت مستحب دى. چه د عدت تيريدونه روسته د لاعلمى د امله په خلگ وكي بد گمنى پيدا نشي. چه فلانې خپلې بېخي ته طلاق وركړې وو او بيا د عدت تيريدونه روسته نې هم ځان سره ساتي

دې نور رجعت لپاره به هم شهادت شرط نه وي. لكه څنگه چې په ايلاء كولو كې شهادت شرط نه دى ځكه چې دا هم د نكاح د حالت پاته والې دى. البته د زيادات احتياط لپاره به رجعت كې شهادت مستحب دى. چه د عدت تيريدونه روسته د لاعلمى د امله په خلگ وكي بد گمنى پيدا نشي. چه فلانې خپلې بېخي ته طلاق وركړې وو او بيا د عدت تيريدونه روسته نې هم ځان سره ساتي

وَأَمَّا قَوْلُهُ عَلَيْهِ او امام شافعي رحمه چې كوم آيت تلاوت كړې دې. هغه هم په دې باندې محمول دې **أَلَا تَرَى أَنَّ الْمُنْكَاحَ وَهُوَ فِيهَا مُنْكَحٌ** آيا نه گوري، چه شهادت نې مفارقت سره ملاؤ كړې دې حالانكه په مفارقت كې گواهان جوړول مستحب دى

کتاب الطلاق

حاوند په اقرار باندې طلاق واقع شی خود عدت ته روسته د خاوند په اقرار باندې رجعت نه ثابتېږي ځکه چې په دې کې دېل په حق کې د تصرف کولو ته پيدا کېږي. نوموړه شوه. چه په دې دواړو مسئلو کې فارق موجود دې اوقیاس مع الفارق صحیح نه وی. نوځکه امام ابوحنیفه رحمه الله فرماني. چه دا رجعت صحیح نه دې

عدت تیریدونه روسته د وینځې د خاوند د رجعت دعوی او د مالک تصدیق اود وینځې تکذیب

وَإِذَا قَالَ تَزَوَّجْتُ أُمَّتِي بِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا أَوْ هَرَكَلَهُ فِي دِينِهَا خَاوَنَد ددې د عدت تیریدلو نه روسته اوونیل **قَالَ** كَلِمَاتٍ رَأَيْتُهَا فِي مَادِي تَه (په عدت کښې) رجوع کړې ده **وَصَدَّقَهُ الْمَوْلَى** او مولا ددې تصدیق اوکړ وینځې قول (معسر) وی

توضیح: که د وینځې خاوند د عدت تیریدو نه روسته اوونیل. چه ما تاته په عدت کې رجوع کړې ده. نو ددې خلو صورتونه دی. ① مولى او وینځه دواړه دده تصدیق کوی. ② یا نې دواړه تکذیب کوی. ③ مولى نې تصدیق کوی او وینځه نې تکذیب کوی او وینځه نې تصدیق کوی. ④ په اول صورت کې په خاوند گواهان پیش کړی. او په دریم صورت کې که د خاوند سره گواهان نه وی. نو د امام ابوحنیفه رحمه الله په نيزد وینځې قول معتبر دي. او امام شافعی امام مالک او امام احمد رحمهم هم ددې قائلین دی

وَقَالَ الْقَبِيلُ قَالَ الْمَوْلَى وَأَصْحَابُ بَيْتِهِ فَرَمَانِي. چه د مولا قول به (قبول) وی **لَأَنْ يَضَعَهَا مَمْلُوكٌ لَمْ يَكُنْ فِي** د وینځې بضع د مولا مملوک دې **فَقَدْ أَقْرَبَ مَا هُوَ عَالِمٌ خَلْفَهُ لِلزَّوْجِ نَوَ مولا** د خاوند لپاره د داسې شی اقرار اوکړو چه دا خالص د مولا مملوک دې **فَقَابَهُ إِذَا قَرَأَ عَلَيْهَا بِالنِّكَاحِ** نو مشابه شو (د مولا) په وینځه باندې د نکاح د اقرار کولو

توضیح: اود صاحبینو رحمهم په نيزد مولى قول معتبر دي. دلیل دا دي. چه د عدت تیریدو نه روسته د بضع منافع د مولى مملوک دی. نو د خاوند لپاره د بضع د منافع اقرار کول خالص د خپل حق اقرار کول دی. نو دابه نشی رد ما خپله وینځه فلانی کس ته په نکاح ورکړې ده. نو په دې اقرار کې د مولى قول معتبر دي. یعنې چې مولى دا اقرار اوکړی. چه صورت کې به هم د مولى قول معتبر وی.

وَهُوَ يَقُولُ كَلِمَاتٍ الرَّجْعَةُ يَنْتَضِي عَلَى الْعِدَّةِ وَأَمَامَ صَاحِبِ بَيْتِهِ فَرَمَانِي. چه د رجعت حکم په عدت باندې مبنی دې **وَالْقَوْلُ فِي الْعِدَّةِ قَوْلُهَا أَوْ فِي عِدَّتِ كِي د بڼځې قول (قبول) وی** **لَمَّا دَفَعَتْ عَلَيْهَا نَوَهم** دغه ډول په هغه شی کې چې په عدت باندې مبنی دی

توضیح: د امام ابوحنیفه رحمه الله په نيزد رجعت حکم د عدت په بقاء اود عدت په تیریدو باندې مبنی دې. یعنې که عدت پاته وی نور رجعت به ثابت وی. او که عدت پاته نه وی. نور رجعت ته ثابتېږي (اود عدت په بقاء اوعدم بقاء کښې د بڼځې قول معتبر دي. نو کوم څیز چه په عدت باندې مبنی وی. یعنې رجعت نو په هغې کښې به هم د بڼځې قول معتبر وی.

وَلَوْ كَانَتْ عَلَى الْقُلُوبِ أَوْ كَهَ مَعَامِلَةٍ بَرَعَكْسُ شَي لَمَّا دَفَعَتْ الْقَوْلُ قَوْلُ الْمَوْلَى نَوَ صاحبینو رحمهم په نيز به د مولا قوله معسر وی

(القول الرابع من قول أبي حنيفة رحمه الله كذا في الهندية (٤٧١١) والدر المختار (٥٧٨١٢) نقلًا عن القول الرابع (٣١٠١١) -

کتاب الطلاق

توضیح: او خلو صورت دا دي د کوم چې مصنف رحمه الله په **مَوْلَا لَوْ كَانَتْ عَلَى الْقُلُوبِ** سره تعبیر کړې دي. یعنې چې وینځې د خاوند تصدیق اوکړلو او مولى نې تکذیب اوکړلو. نو په دې صورت کې د صاحبینو رحمهم په نيز د مولى قول معتبر دي. دلیل دا چې د بضع منافع د مولى حق دي او خاوند په مولى باندې ددې مدعی دی اوصورت د مستلې دا دي. چه د مدعی سره گواهان موجود نه دی. نو د منکر یعنې مولى قول به معتبر وی

وَكَلَّمَ عِدَّتَهُ فِي الْحَالِ صَاحِبُ بَيْتِهِ فَرَمَانِي. چه د امام صاحب رحمه الله په نيز په صحیح روایت کې **لَأَنْهَا مُنْقَضَةٌ الْعِدَّةُ فِي الْحَالِ** ځکه چې وینځه فی الحال د عدت پوره کونکې ده. **وَقَدْ ظَهَرَ بِكَ الشُّكُّ بِمَا أَوْلَى** اود مولا لپاره مله متعه ښکاره شوې ده **فَلَا يَحْتَمِلُ قَوْلُهَا فِي إِنْطِلَالِهِ** نو د وینځې قول په د مولا (حق) باطلولو کې شی قبولی

توضیح: اود امام ابوحنیفه رحمه الله نه هم صحیح روایت دا دي چه د مولى قول معتبر دي دلیل دا دي چه فی الحال دا وینځه په داسې حالت کې ده چه د عدت ورځې تیرې شوې دي اود وینځې نه د مولى لپاره د وینځې حاصلولو لپاره د ملک په ظاهره ثابت شوې دي نو که د وینځې اود هغې د خاوند په اقرار سره رجعت ثابت کړې شی. نو د مولى ملک تمتع به باطل شی. حالانکه صرف دیوکس په اقرار کولو سره دېل چه حق نه باطلېږي. نو دلته به هم د وینځې قول د مولى د حق باطلولو د امله قابل قبول نه وی.

بِخِلَافِ الْوَجْهِ الْأَوَّلِ فِي خِلَافِ رُومِي وَجْهِ لَأَنَّ الْمَوْلَى بِالتَّصْدِيقِ فِي الرَّجْعَةِ مُقَرَّبٌ إِلَى الْعِدَّةِ وَخَاخْه چې مولا په رجعت کې د تصدیق کاوه په وجه د رجعت په وخت د عدت د وجود اقرار کونکې ده **وَلَا يَحْتَمِلُ مَلِكُهُ الْعِدَّةَ** اود مولا ملک عدت سره نه ښکاره کېږي. (نو د مولا قول به معتبر نه وی) **وَأَنْ قَالَتْ قَدْ انْقَضَتْ عِدَّتِي** وکه وینځې اوونیل. چه زما عدت تیر شوې دي **وَقَالَ الزَّوْجُ وَالْمَوْلَى لَمْ تَنْقُضْ عِدَّتَكَ** او خاوند او مولا اوونیل چه ستا عدت نه دي تیر شوې **فَالْقَوْلُ قَوْلُهَا** نو د وینځې قول به (معسر) وی **لَأَنْهَا مُنْقَضَةٌ فِي ذَلِكَ** ځکه چې وینځه پخپل دې قول **لَمْ يَنْقُضْ عِدَّتِي** کې امین ده اذهي **الْعَالِيَةِ** ځکه چې وینځه انقضاء عدت باندې یوه ده

توضیح: چه خلاف داوونې صورت یعنې هغه صورت په کوم کې چې مولى د خاوند تصدیق کړې وی او وینځه تکذیب کوی. نو د امام ابوحنیفه رحمه الله په نيز به دې صورت کې د وینځې قول معتبر دي ځکه چې هر کله مولى په رجعت کولو کې د خاوند تصدیق اوکړلو. نو په دې سره مولى په دې حیره اقرار کونکې شو چه د رجعت په وخت کې عدت موجود وو. او چه عدت موجود وی نو د مالک لپاره ملک تمتع نه حاصلېږي نو چونکه په دې صورت کې د وینځې د قول قبولولو نه د مولى د حق بطلان نه لازمیږي نوځکه به په دې صورت کې د وینځې قول معتبر وی. د مولى به نه وی.

او که وینځې اوونیل. چه زما د عدت ورځې تیرې شوي دي او ورځې دومره وی چه عدت تیریدل به کې ناممکن وی او خاوند او مولى اوونیل. چه ستا عدت نه دي تیر شوې هم به د وینځې قول معتبر وی ځکه چې د عدت په تیریدو کې وینځه امینه ده. ځکه چې هم وینځې ته د عدت تیریدو علم کېدای شی والله اعلم

درجوع د حق ختمیدو وخت

وَإِذَا انْقَضَتِ الدَّامِنَةُ الْخَبْثَةُ الشَّالِيَةُ لَعَشْرَةِ أَيَّامٍ أَوْ هَرَكَلَهُ چې د دریم حیض نه وینه بنده شوه په پوره لس ورځو باندې **انْقَضَتِ الرَّجْعَةُ وَأَنْ لَمْ تَقْتُلْ** نو رجعت منقطع شو که بڼځې غسل اونکړو **وَأَنْ انْقَضَ لَاقِلٌ مِنْ عَشْرَةِ أَيَّامٍ** اود لس ورځو نه په کې (وینه) منقطع شوې **لَمْ تَنْقُطِ الرَّجْعَةُ حَتَّى تَقْتُلَ** نو رجعت به منقطع نه وی تردې چې بڼځه غسل اوکړی **لَمْ تَقْتُلْ عَلَيْهَا وَقْتُ صَلَاةٍ كَامِلٍ** یا په دې باندې د لمونځ پوره وخت تیر شی

توضیح: صورت د مستلې دا دي. چه په پوره لسمه ورځ د حیض وینه ودریدله. نو عدت تیر شو اگر چه بڼځې لا غسل نه وی کړې او که د لسو ورځو نه په کمه موده باندې وینه ودریدله نو عدت نه ختمېږي. تردې چې هغه بڼځه غسل اوکړی. او یا پرې د یو کامل لمونځ وخت تیر شی.

كتاب الطلاق

لَا تَنْفِكُ الْمَرْءُ مِنْ الْمَرْءِ عَلَى الْفَرْقَةِ، خُكُّهُ جُزْءُ حَيْضٍ لِبَارِهِ دَلِيلٌ وَرُخْوَةٌ زِيَاةً تَوَالِي (متصور) نه دي قَهْرُ شَوَّ وَتَقَطُّعُ الرَّجْعَةِ أَوْ رَجَعَتْ مُنْقَطِعٌ شَوْ

توضیح: دلیل دادی چه رجعت منقطع کیدل موقوف دی دعدت په تیریدو پورې. اود دعدت تیریدل موقوف دی ددریم حیض په دریدو پورې اود دریم حیض تیریدل موقوف دی دطهارت په حاصلولوپورې. نوکه دویني ودریدل په پوره لسمه ورځ وی. نوصرف د وینې په اودریدو په عدت ختمیږي. خکه چې په لسوروخوباندي حیض نه زیاتیږي. نوچه څنگه لس ورځې پوره شي. نودوینې په اودریدو په دابښخه د حیض نه فارغه شي اوددي عدت به هم تیرشي. اود رجعت حکم به هم منقطع شي. برابره ده که دي ښځې غسل کړي وی اوکه

وَقَدْ تَوَلَّى الْعَتَرَةَ مُتَمَلِّعًا عَوْدَ الدَّاءِ وَلَسَ وَرُخْوَةٌ نَهْ كَمْ كِي اِحْتِمَالِ دِي. د وینې د واپس راتلو قَلَابِدًا اَنْ يَمْتَصِدَ اِلَاطَاعًا بِحَقِيقَةِ الْاِغْتِسَالِ نو ضروری شوه چه د منقطع کیدلو احتمال نه قوت ورکړي شي. په حقیقت د اعتسال سره اَوَلَدُورُ خُكُّوْمِنْ اَعْكَامِ الطَّاهِرَاتِ عِيْنُ وَتِ الْمَلَاةِ يَا د پاكوبښخو د ا حکمو ځنې څه حکم (په دي باندې) لازمولو سره دلمونځ وخت تیریدلو په وجه

حل اللغه ① الاعتقاد قوت ورکول

توضیح: اود لسوروخونه په کمه موده کښي د دریم حیض وینه ودریدله نوچونکه په دي صورت کي دا احتمال شته. چه وینه بیا راشي. نود ویني اودریدوته دتقویت ور کاوه لپاره حقیقت کښي په غسل کولو سره یا دا چې د پاکوبښخود احکامونه یوحکم په دي باندې لازم شي. مثلاً چې په دي باندې د لمونځ کامل وخت تیرشي نو دا ددي په ذمه باندې یو پور شو. خکه جی دا د پاکوبښخود احکامو ځنې دي.

بِإِلْفَامٍ إِذَا كَانَتْ كِتَابِيَّةً بِخِلَافِ دِي چې کله ښځه کتابیه وی لِأَنَّهُ لَا يَتَوَقَّعُ خِيَارَ الْمَرْءِ إِنْ كَانَ خُكُّهُ جُزْءُ دِي اِكْتِفَاءً اوكړي شوه وَتَقَطُّعُ إِذَا تَمَّتْ وَصَلَتْ عِنْدَ أَيْ حَقِيقَةٍ أَوْ يُوَسِّدُ رَمْلَهَا اللَّهُ، اَو (رجعت) به منقطع کیږي. چه کله تیمم اوکړي او موبه اوکړي. د ابوحنیفه او ابویوسف څخه په نیز وَهَذَا السَّيِّئَانِ اودا استحسان دي

حل اللغه ① اماره، علامه، نښانه

توضیح: ددي په خلاف که ښځه کتابیه (یهودیة یا نصرانیة) وی اوددي وینه دلسو ورخونه په کمه موده باندې ودریدله نودغسل کولونه بغیر اودلمونځ د وخت تیریدنه بغیر صرف د وینې په اودریدو باندې ددي رجعت منقطع شو. خکه چې ددي په حق کي د وینې په اودریدو باندې د زیاتې نښې توقع نشي کیږي. خکه چې په کتابیه باندې به لمونځ واجب دي اوبه غسل، نوخکه به صرف د وینې په اودریدو باندې رجعت ثابتیږي. تیمم اوکړلو اولمونځ نې اوکړلو، فرص یا نفل، نودشیخو څخه په نیز رجعت ختم شوي. یعنی ختمیدل د رجعت نه به تیمم او لمونځ دواړو سره وی اودا حکم استحسان دي

وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ إِذَا تَمَّتْ أَوْ اِمَامٌ مُحَمَّدٌ فَرَمَانِي چه کله ده تیمم اوکړو اَلْقَطْعُ، (وَهَذَا قِيَاسٌ بُو) عدت او رجعت منقطع شو اودا قیاس دي لِأَنَّ التَّمَمَّ حَالٌ عَدَمُ الْمَاءِ طَهَارَةً مُطْلَقَةً خُكُّهُ جُزْءُ تيمم د اوبو نه موجودیدلو په حالت کي مطلقاً طهارت دي حَتَّى يَبْتَدِئَ مِنَ الْأَحْكَامِ مَا يَبْتَدِئُ بِالْإِغْتِسَالِ تردې چې کوم

(۱) لقول الراعي هر قول محمد بن حنبله کدا می فتح القدیر (۲۳۱۶) و انکایه (۲۳۱۶) والدر المنقی (۱۳۵۱۱) ورد المحتار (۵۷۹۱۲) الراعي (۵۳۱۶) غلا عن لقول الراعي (۳۴۰۱۱)

كتاب الطلاق

احکام غسل کاوه سره ثابتیږي. په تیمم کاوه سره هم ثابتیږي فَكُنْتَ عَيْنًا لِيَوْمِ تيمم کول په مرتبه د غسل کاوه شو

توضیح: امام محمد رحمه الله فرماني که تیمم اوکړي نوصرف په تیمم کولو سره رجعت ختم شو. امام رفيع و امام احمد څخه هم ددي قائلین دی. اودا قیاس هم دي دلیل دا دي چه اوبه نه وی نوتیمم طهارت مطلقه دي. هم دا وجه ده چه په تیمم باندې هغه واره احکامات جائز کیږي. کوم چې په غسل باندې جائز کیږي. لکه جمات ته داخلیدل، دقرآن پاک تلاوت کول، قرآن ته گوتې وراوړل، لمونځ کول، سجده دتلاوت کول، نوتیمم دغسل په مرتبه کي شو. نوچه کوم حکم د غسل وو. هم هغه حکم به د تیمم هم وی.

وَقَدْ تَوَلَّى الْمَلُوثَ غَيْرَ مُطَهَّرٍ اود شیخینو څخه دلیل دادی. چه تیمم ملوث کونکي دي. پاکونکي نه دي بَلَا اَلْغُثُورَ طَهَارَةً فَتَوَلَّى اَنْ لَا تَضَاعَفَ الْوَاجِبَاتُ، اَو په تیمم سره طهارت په دي اړتیا سره معتبر منلې شوې دي چه واجب خړ چنده (زیات) نشي وَهَذِهِ الْعُمُودَةُ تَنْقُضُ حَالَ اَدَاءِ الْمَلَاةِ لِأَنَّهَا مِنْ الْأَوْقَاتِ ودا اړتیا به د لمونځ ادا کدو په حالت کي متحقق کیږي ددي نه مخکي وختونو کي نه (متحقق کیږي)

حل اللغه ① تنصاعف: دوچنده کیږي

توضیح: اودشیخو څخه دلیل دا دي. چه په حقیقت کي تیمم ککرکونکي دي. حوشریعت د اړتیا په وجه ددي د مطهرت اعتبار کړي دي. اړتیا دا دي. که څو ورځې په اوبو باندې قدرت نه وی اودشریعت د اړخه دتیمم اجازت هم نه وی. نودده په ذمه به فرائض او واجبات په خوجنده شي اودهغې ادا کول به دده لپره گران شي. نوددي اړتیا د امله تیمم جائز او گرځولي شو. او اړتیا ادا کول د لمونځ دی. او اړتیا د لمانځه درخت په داخلیدو سره متحقق کیږي. دهغې نه وړاندې نه، نومعلومه شوه. چه دتیمم نه روسته شي لمونځ اوکړلو. نو طهارت به حاصل شي. گڼي نه حاصلیږي ددي امله مونرو او. که دتیمم نه روسته شي لمونځ اوکړلو. نو د طهارت د حاصلیدو په وجه به د رجعت حکم منقطع شي. او که لمونځ نې اونکړلو نو د طهارت دعدم حصول د امله به د رجعت حکم نه منقطع کیږي.

وَالْأَحْكَامُ الثَّابِتَةُ أَيْضًا ضَرُورَةٌ اِتِّصَافِيَّةٌ اَو کوم احکام چې ثابت شوی دی هغه هم (د مونځ) د مقتضی کیدلو اړتیا سره ثابتیږي

توضیح: اوبه دلاوالاحکام الثابتة سره دامام محمد رحمه الله د اصل (چه کوم احکام په غسل سره ثابتیږي هغه به په تیمم سره هم جائز کیږي) خواب ورکوي د خواب حاصل دا دي. چه په تیمم باندې ددي احکامو ثبوت د لمونځ ادا کولو د اړتیا د امله دي په لمانځه کي د قرات کول ددي امله اړتیا دی چه قرات د لمانځه رکن دي اودجمات خکه چې دا د لمانځه ځاني دي. اوسجده دتلاوت ددي امله چې دا د قرات د تبعو ځنې ده. خکه چې ممکن ده. چه قاری په لمانځه کي د سجدي د آیت تلاوت اوکړي اوقران ته د گوتو وراوړلو اړتیا ددي امله دي که په دومره مقدار باندې نې قرات نه وی کړي. چه لمونځ پرې جائز کیږي. اوقرات ترې هیرشي. نو دا کس به قرآن راخلي اوبیرته به کوی به نې. ودقرآن قرات ته به محتاج وی اوبسکاره خبره ده. چه دا کار محصف مس کولونه بغیر نه کیږي.

بعضی حضراتود شیخینو څخه په دلیل باندې اشکال کړي دي اشکال دا دي چه تیمم طهارت ضروريه دي او اړتیا پېښیږي. د لمانځه د وخت په داخلیدو باندې، ددي نه وړاندې نه، اودا خبره هم په اصولو کي ثبته شوې ده. چه دلاالاثبات بالضرورة لا یعدی موضعه څخه یعنی کوم څیز چه د اړتیا په وجه ثابت شي. نوهغه به دخپل اړتیا د ځاني نه تجاوز نه کوي نوددي اصولو تقاضا خودا ده چه په تیمم سره د رجعت حکم منقطع نشي. اگرچه هغه ښځه د تیمم نه روسته لمونځ هم اوکړي ترڅوچه نې غسل نه وی کړي اود لمونځ وخت پرې نه وی تیر شوي

كتاب الطلاق

هل اللغة ١ اعلق بنده كره ٢ اوحى رازورنده كره ٣ ستر پرده

توضیح - په کتاب کې د مبسوط د کتاب الطلاق د روایت مطابق د اطلاق الباب او اړخې مسرأ په د... او... د کلمې سره دې اود جامع صغیر د روایت مطابق د اطلاق الباب او اړخې مسرأ په د... او... د کلمه و... او... سره دې د مبسوط د کتاب الطلاق عبارت زیات صحیح دې

لأوس صورت د مسئلې دا دې چه خاوند بنځي سره خلوت او کړلو او دروازه نې بنده کړه او پرده نې راکښته کړله او اوائی چه ما دې سره جماع نه ده کړې او بیا طلاق ورکړی نو دې به درجعت مالک نه وی ځکه چې غیر مدحول بها د طلاق نه روسته دعدت نه بغیر بانه گړخی ددې امله به رجعت نه وی

لأدلیل دا دې چه دملک نکاح تاکید په وطی سره راځی حالاتکه ده د وطی نه کولو اقرار کړې دې نودده په حق کې به دده د اقرار تصدیق کولې شی او رجعت دده حق دې نود رجعت د حق په باطلولو کې به دده قول معتبر وی

وَلَمْ يَمْرُؤُكَ بِأَشْرَعًا بِخِلَافِ الْمَهْرِ أَوْ دَرِيعَةٍ أَوْ خَلَعٍ أَوْ مَهْرٍ لِأَنَّ تَاكِدَ الْمَهْرِ الْمَسْقُوتُ يَتَّقِي عَلَى تَلْيِيسِ الْمَهْدِلِ لِأَعْلَى الْقَبْضِ ځکه چې د مهر موند کیدل د مبدل په سپارلو باندې مېنې دی

توضیح - په دې مېرمن کې د شرعاً سره د اعتراض ځواب دې اعتراض دا دې چه د شریعت د اړخه ددې کس هم تکذیب شوې دې ځکه چې شریعت په ده باندې کامل مهر واجب کړې دې او مهر کامل د دخول نه روسته واجبې د طلاق قبل الدخول په صورت کې نه واجبې نو په دې صورت کې په ده باندې کامل مهر واجبول ددې خبرې دلیل دې چه شریعت دده په دې قول کې چا ما ورسره جماع نه ده کړې اعتبار نه کوی بلکه دده تکذیب کوی او هرکله چې دا کس په خپله دې وینا کې دروغ ژن دې نودا داسې شوه چه طلاق بعد الدخول واقع شو او د جماع نه روسته د طلاق په صورت کې د رجعت اعتبار کولې شی نوده ته په دې صورت کې د رجعت اعتبار یکارده چې وی

لأخواب د مقرر شوی مهر موند کیدل په مبدل یعنی د بضع په سپارلو پورې موقوف دې په بضع (وطی) باندې نه دې موقوف نود خلوت صحیحه ذریعه د مقرر شوی مهر موند کیدل ددې سړی په وطی کولو باندې دلالت نه کوی نوجه په خاوند باندې کامل مهر واجبې ددې نه دا نه لازمیږی چه دا دې ورسره وطی کړې وی نو ثابت شوه چه د شریعت د اړخه دده په قول کې چې ما ورسره جماع نه ده کړې تکذیب نه دې شوی

بِخِلَافِ الْفَضْلِ الْأَوَّلِ په قبضه باندې نه (دی مېنې) په خلاف د رومې صورت
توضیح - ددې په خلاف اولنې صورت دې چه حمل او ثبوت د نسب دوطی نه بغیر نه کیږی نو په دغه صورت کې به دهغه مکذب کیدل ثابتیږی

لأن ما جعنا بيا که دې سره نې رجعت او کړو مقنا بدمنا فلا بها ولا ل لم أجابها یعنی د خلوت صحیحه نه روسته نې دا اوونیل چه ما ددې سره جماع نه ده کړې لَمْ جَعَلْتُ بُولَكِ لِأَكُلْ مِنْ سَنَنْتَنْ بِيَوْمِ بِيَا د دوي ادوا
کاله نه یوه ورځ کم باندې دې بېچې راوزو لَمْ تَكُنْ يَكُ الْوَجْهَ نودا رجعت به صحیح وی لَانَهُ يَتَّقِي الْمَسْ بِيَوْمِ ځکه چې (ددې بېچې) نسب ددې سړی نه ثابت شوې دې اذی لَمْ تَكُنْ يَكُ الْوَجْهَ ځکه چې بنځي د خپل عدت تیریدلو اقرار نه دې کړې

توضیح - حرمانی که د خلوت صحیحه نه روسته نې دا اوونیل چه ما دې سره جماع نه ده کړې او د خپلې دې بی

كتاب الطلاق

بی ته نې مراجعت او کړلو بیا دې بنځي د دوو کالونه په کمه موده کې بېچې اوزیرلو نودا رجعت صحیح شو او د دوو کالو شماریه د طلاق د ورځ نه کیږی د رجعت د ورځې څخه به نه کیږی درجعت په صحت باندې دلیل دا دې چه ددې ماشوم نسب هم دده نه ثابتیږی دبل چا نه نه ثابتیږی ځکه چې بنځي دعدت تیریدلو اقرار نه دې کړې او ماشوم تردو کالو پورې د مور په نس کې پاتې کیدای شی نو د نسب ثبوت ددې خبرې دلیل دې چه دې کس چې دا نې ونیلی وو چه ما خپلې بنځې سره جماع نه ده کړې ده خپلې بنځې سره وطی کړې ده

وَالْوَلَدُ يَتَّقِي فِي الْغُلُقِ هَذِهِ الْمَدَّةُ او بېچې په دومره موده کې په نس کې پاتې کیدای شی فَأَنْزَلَ وَأَطَاعَ قَبْلَ الطَّلَاقِ دُونَ مَا بَعْدَهُ نود طلاق نه وړاندې به وطی کونکې گړخولې شی د طلاق نه روسته نه لَأَنَّ عَلَى اخْتِيَارِ الثَّانِي بَقُولِ الْيَلِكِ يَتَّقِي الطَّلَاقَ يَعْنِي الْوَطْى قَبْلَهُ ځکه چې په دوهم احتمال باندې ملک د نکاح په نفس طلاق سره زائل کیږی د طلاق نه وړاندې وطی نه موجود کیدلو په وجه قَبْلُ الْوَطْى نو وطی به حرام وی وَالْمُسْلِمُ لَا يَتَّقِي الْفُرْأَمَاو مسلمان فعل حرام نه کوی

توضیح - اوس پاتې شوه دا خبره چې دا وطی د طلاق نه وړاندې ده او که روستو بواکړه دلته دواړه احتمالات شته خومور به دا په وطی قبل الطلاق باندې حمل کوو ددې امله که په وطی بعد الطلاق باندې نې حمل کړو نودا حرامه وطی شوه ځکه چې د طلاق نه وړاندې وطی نه وی شوی نودا بنځه قبل الدخول د طلاق په وجه بانه شوه او ددې سره وطی کول حرام دی او مسلمان د حرام فعل ارتکاب نه کوی ددې امله به دا وطی په قبل الطلاق باندې حمل کولې شی چه د مسلمان فعل په صلاح باندې حمل کړې شی

په ولادت پورې تعلق د طلاق اودوي (دوه) ځله د ولادت واقع کیدل

لأن قال هنا إذا ولدت فأنك طالق نوکه سړی خپلې بنځې ته اوونیل لا إذا ولدت فأنك طالق ځکه لَمْ تَكُنْ يَكُ الْوَجْهَ ددې بېچې پیدا شو لَمْ تَكُنْ يَكُ الْوَجْهَ بیا نې دوهم بېچې پیدا شو قَبْلُ رَجَعَتْ نودا ولادت ثانیه رجعت دې مقنا
من بطن آخر ددې مراد دادې چه (دوهم بېچې) د بطن آخر نه (پیدا) وی وَهَوَاتْ يَكُونُ بَعْدَ سَنَتَيْنِ الْوَلَدُ گان اکثر من سنتین او بطن آخر دادې چه شپږ میاشتي روسته وی إِذَا لَمْ تَكُنْ يَكُ الْوَجْهَ ځکه چې د دوي (دوه) کالونه زیات وی چه تر کومه پورې بنځي د عدت تیریدو اقرار نه وی کړې

توضیح - مسئله دا ده چه یوکس خپلې بنځې ته اوونیل لا إذا ولدت فأنك طالق ځکه اودې یو ماشوم اوزیرلو او بیا نې شپږ میاشتي روسته بل ماشوم اوزیرلو نودا د دوهم ماشوم پیدا کیدل رجعت دې
لأحصل دا چې دا د دواړو ماشومانو په ولادت کې شپږ میاشتي وی برابره ده که دوهم ولادت د شپږو میاشتو نه په کمه موده کې شوې وی اود دوو کالونه په زیاته موده کې په دواړو صورتونو کې رجعت ثابتیږی

لأنه وقتر الطلاق عليه بالوكي الأول ځکه چې په دې باندې په ولد اول سره طلاق واقع شو وَهَوَاتْ يَكُونُ الْوَلَدُ واجب شو قَبْلُ الْوَلَدِ الثَّانِي مِنْ عُلُقٍ حَادِثٍ مِّنْهُ فِي الْوَلَدِ وَلَدِ ثَانِي به په داسې علوق (نطفه) سره وی کوم چې د خاوند نه د بنځې په عدت کې پیدا شوې وی لَأَنَّهُ يَتَّقِي الْمَسْ بِيَوْمِ ځکه چې بنځي دعدت تیریدلو اقرار نه دې کړې قَبْلُ الْوَلَدِ نودا (خاوند) به رجعت کونکې وی

هل اللغة ١ العلوق: په رحم کې د نطفې داخلیدل او د بېچې د پیدا کیدو مراحل پیل کیدل
توضیح - دلیل دا دې چه د اولنې بېچې په ولادت سره بنځه طلاقه شوه او عدت واجب شو نو د دوهم ماشوم زیریدل به د نوی علوق نه وی او بنځي دعدت تیریدو اقرار هم نه دې کړې نو دې کس به په طلاق رجعی سره د طلاق نه روسته دې سره په عدت کې جماع کړې وی او ددې امله به رجعت کونکې شمارلې شی

كتاب الطلاق

د مکتباً ولدت فانت خالقو به دوسته د شفي دري ځله ولادت

اِنْ قَالَ كَلِمَا وَلَدْتَ وَلَدًا اَوْ كِه سِرِّي اَوْ نِيْل چِه كله تا بچې راوړو **فَاَنْتِ طَالِقٌ** نو ته دې طلاقه نې
 ثلاثه اولادې **تَقَابِلُ فَنَفَعَةٍ** بودې په مختلف درې بطون (يعنی جلا جلا حمل) کي درې بچي راوړل **فَاَنْتِ طَالِقٌ**
 اولاد طلاق سوړومي بچې طلاق دې **وَالْوَلَدُ الثَّانِي رَجْعَةٌ** او دوهم بچې رجعت دې **وَكَلَدُ الثَّالِثُ**
 ډول درېه سحي

توضیح - صورت د مثلثی دا دې چه خاوند خپلې ښځې ته اووانی ملا کولای ولدت فانت طلاق په بیا دې ښځې
حلا جلا په دریو څینوسره درې ماشومان اوزیرول یعنی د دوو ماشومان په ولادت کي د شپږو میاشتو یا
د دې نه د زیاته موده وی سوددې حکم دا دې چه د اولنی ماشوم په زیریدل به طلاق واقع شی . اود دوهم
ماشوم په ولادت سره به اولنی رجعت ثابت شی . ددې نه روسته به دسټی دوهم طلاق واقع شی . دغه دول د
دریو ماشوم د پیدا کیدو نه وړاندې به رجعت ثانیږی اویا به دریم طلاق واقع کیږی

انها اذا جاءت بالولد الاول خكه جي كنه دي رومي بيچي راولو وقه الطلاق واقع شو و صارت مقتد او
بعده شوه ووالثاني صار قراچا ايست او په دوهم بيچي سره دا رجعت والا شوه د هغه دليل په وجه كوم چې
مور بيان كړې دي **انه يغفل العلق بوطى حاد في العلق** چې علق (نطفه) په داسې وطى سره مقرر كړي
كوم چې به عدت كي دننه واقع شوې ده

سره دلیل دا دې چه کله اولسي ماشوم پیدا شو نو په زیریدل پورې د طلاق د تعلیق په وجه یو طلاق راقع شو او بیا معنده شوه. دې نه روسته چې کله دوهم ماشوم پیدا شو نو رجعت ثابت شو. ځکه چې شپږ میاشتې روسته د بل ماشوم پیدا کېدل د دې خبرې دلیل دي. په دې بڼې سره په عدت کې جماع شوې ځکه راقع کېږي. چه د کلام د لفظ سره د قسم منعقد کول دا تقا سا کوی چه تکرار د شرط راشی نو تکرار د جزاء به هم راځی. او دوهم طلاق نه روسته به بیا عدت واجب وی. دې نه روسته د دریم ماشوم زیریدل د دې خبرې دلیل دي چه دې بڼې سره په عدت راسته وطي شوې دا او د معنده رجعيه سره وطي کول رجعت ناشوی.

ويعمل الطلاق الثاني بولادة الولد الثاني اود دوهم بچي ولادت سره به دوهم طلاق واقع كيرى لآن التبين مفقودا
يكيمه كشاخكه جى يمين په كلمه د... كلمه... سره منعقد شوي دي ووجبت العدة او عدت واجب شو وبالولي
ثالث صار مزاجيا ليا دگرتا او دريم بچي سره دا مراجعه كوكي شو د هغه دليل په وجه كوم چي مور
دكر كړي دي "وقم الثلثة الثالثة بولادة الثالث ووجبت العدة بالاقراء اود دريم بچي په ولادت سره دريم طلاق واقع
كيري او عدت واجب شو په جيسو سره لائها خايل من فوات الحيض حين وقع الطلاق خكه چي دا بنده
حمله د طلاق د وقوع به وخت د دوات الحيض خني ده

سوم - او د دریم مشوم په دربریدل باندې دریمه طلاق واقع کیږي ځکه چې کلمه د کلمو د تکرار تقاضا کوي او اوس په دې ښځه د حبس سره د عدت تیږول واجب دی ځکه چې دا ښځه د دریم طلاق واقع کیدو په وجه کي د دواړو حبس خنې ده

به طلاق رجعی مرد طلاق می دهد و زن باید از او استبراء کند

او مضقه رجعيه به (د خپل خان ميك اب) ډول كوي او خان به، ښانسته كوي
چې دا سخته دخپل خاوند لپاره حلاله ده اذالكه ان تر قاهره پيښماڅي چې نكاح به دواړو
كې نه ده

كتب القلاوي

من اللہ ۱) تشوف خان بنانستہ کوی ۳) تیزین زیب وزیت کوی]

صاحب دھدا ایمان فرمائی۔ چہ گومی بنخی نہ طلاق رجعی و رکری شو یی نہ هغی لپره مستحب دی چہ خیل خان بنائسته کوی یعنی خیل مخ او اننگی بنائسته سانی دلیل دا دی چہ مطلقه رجعیه دجبل خاوند لپاره حلاله ده خکه چپ په دوارو کی نکاح قائمه ده هم دا وجه ده چہ دطلاق رجعی په مهال کی د نکاح واره احکام میراث وغیره واره پاته وی هم ددی امله که یوکس اوو نیل ملا کل :مرأة لی طلقه مویه دی حکم کی دا مطلقه هم داخله ده. اوپه دی به طلاق واقع کیږی

منکوچه غیر مطلقه سره سفر کول جائز دی حالانکه تاسود سفر د جواز قائل نه ئی

په دې توګه دې آیت په وجه د مطلقه رجعيه سره د سفر ممانعت په نص سره ثابت دې ارشاد دې ډله لا غرضه ورس
دې نو د دې آیت په وجه د مطلقه رجعيه سره د سفر کولو ممانعت شوې دې

اڅوکه يوکس اعتراض وکړی. چه نفس سفر نه د رجعت دليل ولې نه دې گرځولې. نو ددې خواب دا دې چه اخراج من البيت يعنى دمطلقه رجعيه دکور نه ويستل منهي عنه دی او رجعت مدوب اليها دی. او په دې دواړو کې منافات دي. او دکومودو وڅيزونو په مينځ کې چې منافات وی په هغې کې يو د بل لپاره دليل نشی جوړېدې نوڅکه نفس مسافرت د رجعت دليل نشی جوړېدې

لَمْ يَرْجِعْ مُنْصَبَةً بِيَا رَجَعْتَ كَوْلَ مُسْتَحَبِّ دِي وَالْثَلَاثِينَ حَامِلٌ لَهَا عَلَيْهَا أَوْ دِي بِنَحْوِي (دول او) سنگره دې باندې
آماده کونکې دې قَبْلُ مَشْرُوعاً په دې وجه به سنگار مشروع وی **وَيَسْتَحِبُّ لِزَوْجِهَا أَنْ لَا يَدْخُلَ عَلَيْهَا** وددې د
خاوند لپاره مستحب دی چه دې له (نیز دې) نه راځی **حَتَّى يَأْتِيَهَا أَوْ يَتَمَثَّلَ لَهَا خَفَقَ نَفْسِهَا** تردې چی دا خبر کړی
یا دې ته د خپل پیزار کشار واوړی **مَعْتَاةً إِذَا لَمْ يَكُنْ مِنْ قَعْدَةِ التَّارِجَةِ دَقْدُورِي** د کلام مراد دادې چه
هرکله دده د مراجعت اراده نه وی **لَا تَمَارُومًا تَكُونُ مَجْرُودَةً** ځکه چې بنسټه ډیر کرته بریږنه وی **قَبْلُ يَتَمَثَّلُ لَهَا عَلَى**
نویځ پیلید په مراجعت (نور) کیدای شی چه دده نظر په داسې ځای باندې اولگی چه په دې سره دې رجعت
کونکې کبړی **لَمْ يَطْلُقْهَا نَوِيَا** به دې ته طلاق ورکوی **فَتَطْلُقُ الْعِدَّةَ عَلَيْهَا** نویه بنسټه به دعدت زمانه اوږده
شی

دل اللفه" ① خفق: كشار ② مجرده: خالی ③ موضع: خاټې ④ تطول: اوږدېږي
تربع خرماني، چه رجعت مستحب دې. اوبښائست خاوندلره په رجعت گوليواندې اماده كونكي دې. اوڅان
سټسته كول مشروع دې. اود مطلقه رجعيه د خاوند لپاره دا مستحب دې. چه هغه بغيرد خبرور گولونه هغې
ننه ورځي. خودا حكم په هغه وخت كي دې. چه دده اراده د رجعت گولونه وي.

بعضې وخت د خاوند نظريه داسې اندام باندې پريوتې شي چه په هغې باندې رجعت ثابتېږي او چونكه د
بنځه باندې عدت اوږدېږي ددې امله حكم وركړې شوې دې چه خونددې د خبرور كولونه بغيره ورځي يا
دې د پيزار په كشاري خبر وركوي.

رجعت کا وہ گواہ جو بکری و قَالَ زُفَرَةُ اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ : لَہٗ ذٰلِکَ یَقِیْمُ الْکَیْسَ اِوَا مَامَ زُفَرٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ فَرَمَانِیْلِ دِی . چہ ددہ لپارہ داجائز دی د نکاح د قانمیدلو پہ وجہ و لَہٰذَا لَہٗ اَنْ یُقَامَ عِنْدَنَا و ہم پہ دې وجہ د خاوند لپارہ جائز دی چہ ددې سرہ وطی اوکری . زمور پہ نیز

كتاب الطلاق

هل للغة ① يغشى وطى كوى

شرح: پاتې شوه دا خبره چې خاوند خپل خان سره مطلقه رجعيه باندې سفر كولاى شى كه نه؟ نوډ درې واړه ادا شو په نېر د مطلقه رجعيه سره سفر كول هم جائز دى (اوزمور په نيز جائزه دي)

وَلَا تَحْزَنُوا مِنَ الطَّلَاقِ فَإِنَّ الْكَلِمَةَ لِلرَّجُلِ وَاللَّهُ تَعَالَى قَوْلُ «وَلَا تَحْزَنُوا مِنَ الطَّلَاقِ» يَعْنِي

نسخه: رسول دليل دا دي چه الله تعالى فرمايلى دى «وَلَا تَحْزَنُوا مِنَ الطَّلَاقِ» ددې آيت په اړه كې تفسير مامانونه منقول دى چه دا د مطلقه رجعيه په اړه كې نازل شوې دې ژباړه به دا شى چه مه اوبسېر معه بڅې چې طلاق رجعى مو ورته وركړې وى دهغوى دكورونونه، نوډدې آيت نه ثابت شوه چه د خاوند لپاره دوى لږه دكور نه وېستل جائزه دى.

وَلَا تَحْزَنُوا مِنَ الطَّلَاقِ إِلَى الْمَرْأَةِ أَوْ خُكَّةٍ جِي د مبطل (طلاق) عمل موخر كيدل، د خاوند د مراجعت او بېر وړې چې (د عدت) موده تيره شوه طهراته لا حائجه نشو بنسكاره شوه چه دې ته (د رجعت) اړتيا كې دې وَفَدْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَمْوَالِ الْعِدَّةَ أَوْ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَاصْطَحَ شوه چه مبطل خپل عمل ددې د موندلو د وخت نه حسولي شى فَلَمَّا تَلَّفَ الْتِقَاتُ الْإِثْمَانُ خَاوَنْد بهر ته د بيولو (بوتللى) مالك نشو (لَا أَنْ تَشْدَ عَلَى رَجْعَتَاكَ مَكْرًا جِي خاوند ددې سره په رجعت كاوه باندې گواه جوړ كړى فَتَبطلُ الْوَدْعَانِ وَعِدَتُكَ بِه باطل شى وَتَقَرَّرُ مِلْكُ الزَّوْجِ اود خاوند ملك به ثابت شى

ترجمه: او على دليل دا دي چه طلاق ملك نكاحى باطلوى نومناسب خودا وه چه خكه طلاق موجود شوې وو او نكاح باطله شوې وه خوددې حكم د عدت تيريدو پورې روستو كړې شوې دي ددې لپاره كه خاوند رجعت كول غواړي چه رجعت او كړى او هر كله چې خاوند رجعت اونكړلو او عدت تير شو نومعلومه شوه چه حربه نه د رجعت كولو حاجت نه وو. نومعلومه شوه چه د نكاح باطلونكى يعنى طلاق عمل دهغه وخت نه بېل شوې دي د كوم وخت نه چې طلاق واقع شوې وى اوددې امله هغه حيض كوم چې د عدت تيريدونه وړاندي تير شوې وى هغه به په عدت كې شمارلې شى

او هر كنه چې د طلاق د وجود په وخت كې نكاح باطله شوې ده. نوډا بنسخته د بانه پشان شوې ده نولكه دې انسه دا چې خاوند دې ته رجعت او كړى او گواهان جوړ كړى نو عدت باطل شو اودده د بڅې سره سفر كول به صحيح شى

وَلَمَّا تَلَفَ الْتِقَاتُ الْإِثْمَانُ خَاوَنْد بهر ته د بيولو (بوتللى) مالك نشو (لَا أَنْ تَشْدَ عَلَى رَجْعَتَاكَ مَكْرًا جِي خاوند ددې سره په رجعت كاوه باندې گواه جوړ كړى فَتَبطلُ الْوَدْعَانِ وَعِدَتُكَ بِه باطل شى وَتَقَرَّرُ مِلْكُ الزَّوْجِ اود خاوند ملك به ثابت شى

معنى مستحب كيدل دى لكه جې مور وړاندې بيان كړى دى

ترجمه: صاحب د هدايه پيغمبر فرماني چه دامام محمد ﷺ د قول نه چې ملاحق يهند على رجعتيها نه د رجعت استحباب مراد دي وحبوب به دي مراد، لكه خكه چې دباب په پيل كې بيان شوى دى

بِه طلاق رجعي ووطى عدم حرمة

ترجمه: به دې حكم كې حلال دي چه طلاق رجعى د بڅې سره ووطى حراموى كه نه نوډ احتوا به

بِه طلاق رجعي ووطى كول به حراموى

كتاب الطلاق

وَلَمَّا تَلَفَ الْتِقَاتُ الْإِثْمَانُ خَاوَنْد بهر ته د بيولو (بوتللى) مالك نشو (لَا أَنْ تَشْدَ عَلَى رَجْعَتَاكَ مَكْرًا جِي خاوند ددې سره په رجعت كاوه باندې گواه جوړ كړى فَتَبطلُ الْوَدْعَانِ وَعِدَتُكَ بِه باطل شى وَتَقَرَّرُ مِلْكُ الزَّوْجِ اود خاوند ملك به ثابت شى

ترجمه: او دامام شافعى رحمه الله په نيز باندې حراموى. او هم دا دامام احمد رحمه الله نه يوروايت دي دليل دا دي چه د زوجيت د رشتې د امله ووطى حلاله وه. او چه قاطع د زوجيت يعنى طلاق رجعى د وجود د امله رشتنه د زوجيت ختمه شوه. نو خكه د مطلقه رجعيه سره ووطى كول حرام دى.

وَلَمَّا تَلَفَ الْتِقَاتُ الْإِثْمَانُ خَاوَنْد بهر ته د بيولو (بوتللى) مالك نشو (لَا أَنْ تَشْدَ عَلَى رَجْعَتَاكَ مَكْرًا جِي خاوند ددې سره په رجعت كاوه باندې گواه جوړ كړى فَتَبطلُ الْوَدْعَانِ وَعِدَتُكَ بِه باطل شى وَتَقَرَّرُ مِلْكُ الزَّوْجِ اود خاوند ملك به ثابت شى

ترجمه: زموږ دليل دا دي چه د طلاق رجعى نه روسته هم زوجيت قائم دي. او هم دا وجه ده چه د بڅې د رض نه بېر د خاوند ته د رجعت كولو اختيار شته. او كه زوجيت ختم شوې وو. نوډا بنسخته به پردى وه او پردى بڅې نه دهغې درضا نه بغير رجعت كول صحيح نه دي.

وَلَمَّا تَلَفَ الْتِقَاتُ الْإِثْمَانُ خَاوَنْد بهر ته د بيولو (بوتللى) مالك نشو (لَا أَنْ تَشْدَ عَلَى رَجْعَتَاكَ مَكْرًا جِي خاوند ددې سره په رجعت كاوه باندې گواه جوړ كړى فَتَبطلُ الْوَدْعَانِ وَعِدَتُكَ بِه باطل شى وَتَقَرَّرُ مِلْكُ الزَّوْجِ اود خاوند ملك به ثابت شى

هل للغة ① التداوك رالاندې كول ② التدم پشيمانيا ③ القاطع كې كونكي

ترجمه: صاحب د هدايه پيغمبر په قيام د زوجيت باندې داسې استدلال كوى. او فرماني چه خاوند ته د رجعت حق ددې لپاره وركړې شوې دي. چه د پشيمانيا په وخت كې هغه د خپلې غلطۍ تدارك كولې شى حاصل دا چې خاوند ته د رجعت حق وركول شريعت په خاوند باندې د شفقت او مهرباني په وجه كړې دي او خاوند ته د رجعت حق وركول ددې خبرې دليل دي چه خاوند د رجعت په اړه كې مستقل دي خكه كه خاوند د رجعت په اړه كې مستقل نه وو. نو به ده باندې به شفقت او مهرباني مكمله نه وه. خكه چې كله داسې وى چه بنسخته به رجعت باندې راضى نه وى. نوډ رجعت حق چې خاوند ته حاصل دي. نوډا ددې خبرې ثبوت دي چه خاوند به حق د رجعت كې مستقل دي. او به حق رجعت كې د خاوند استقلال ددې خبرې دليل دي. چه رجعت د نكاح د بقاء نوم دي د نكاح د ابتداء نوم نه دي. خكه چې كوم دليل په دې باندې دلالت كوى چه خاوند په ابتداء د نكاح كې منفرد او مستقل نه وى. (بلكه د بڅې اختيار يعنى رضا په كې هم ضرورى دي) نوډا شوه چه رجعت د بقاء نكاح نوم دي. اود نكاح د بقاء لپاره دا ضرورى ده. چه نكاح به وړاندې نه موجود وى. او چه نكاح موجوده او قائم وى. نو ووطى كول حرام نه وى. ددې امله زموږ مذهب دا دي چه طلاق رجعى ووطى نه حراموى.

ترجمه: صاحب د هدايه پيغمبر فرماني چه دامام محمد ﷺ د قول نه چې ملاحق يهند على رجعتيها نه د رجعت استحباب مراد دي وحبوب به دي مراد، لكه خكه چې دباب په پيل كې بيان شوى دى

بِه طلاق رجعي ووطى عدم حرمة

ترجمه: به دې حكم كې حلال دي چه طلاق رجعى د بڅې سره ووطى حراموى كه نه نوډ احتوا به

بِه طلاق رجعي ووطى كول به حراموى

ترجمه: به دې حكم كې حلال دي چه طلاق رجعى د بڅې سره ووطى حراموى كه نه نوډ احتوا به

بِه طلاق رجعي ووطى كول به حراموى

ترجمه: به دې حكم كې حلال دي چه طلاق رجعى د بڅې سره ووطى حراموى كه نه نوډ احتوا به

بِه طلاق رجعي ووطى كول به حراموى

ترجمه: به دې حكم كې حلال دي چه طلاق رجعى د بڅې سره ووطى حراموى كه نه نوډ احتوا به

بِه طلاق رجعي ووطى كول به حراموى

ترجمه: به دې حكم كې حلال دي چه طلاق رجعى د بڅې سره ووطى حراموى كه نه نوډ احتوا به

بِه طلاق رجعي ووطى كول به حراموى

فصل فيما تل به المطلقة

زېره - دا صل د داسې کارونو په بيان کېږي دې په کومو سره چې مطلقه حلالېږي
په درې طلاقه باندې مړه دعدت نه روسته تعدد نکاح

وَإِذَا كَانَ الطَّلَاقُ بِأَرْبَعَةِ طَلَاقٍ أَوْ جِئَ بِكُلِّ دَرَجَةٍ تَهْ كَم طَلَاقٍ بَائِنٍ وَی
فَلَهُ أَنْ يَرْجِعَ بِهَا فِي الْعِدَّةِ وَتَعْدَتِهَا
تسريح - مصنف رحمه الله په وړاندېني دهغه صورتونو بيان او کړل چه په هغې کې د طلاق رجعی تدارک کېدای
شو او اوس په دې فصل کې دهغه صورتونو بيان کوي چه دهغې په ذریعه د طلاق رجعی نه سوا د نورو
طلاقونو تدارک کېدای شي.

اولی صورت دا دي چه مطلقه په یو طلاق سره باینه وی یا په دوو طلاقو سره، نو خاوند ته اختیار دي چه
هغه خپلې معتدي سره په عدت کې نکاح اوکړي یا دعدت نه روسته ورسره نکاح اوکړي دواړه صورتونه
صحیح دي

لأنَّ جُلَّ الْحَالَةِ بَاقٍ خُكْمُ جِئَ د محل حلال کیدل پاته دي لِأَنَّ زَوَالَهُ مُعْلَقٌ بِالطَّلَاقِ الشَّالِئَةِ خُكْمُ جِئَ د حلت
زائل کیدل، په دریم طلاق باندې معلی دی قَبْلَ تَعْدَتِهِ مُعْلَقٌ په شرط پورې د شرط د وجود نه وړاندې
معدوم وی

تسريح دليل دا دي چه محل (چه بنخه د آدم بنخه په اولاد کې ده) او په محرمانو کې نه ده) حلالوالی پاته دي خکه
چی د حلت زوال په دریم طلاق پورې معلق کړي دي دالله تعالی د ارشاد «فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ» د وجې او معلق
په شرط پورې د شرط د وجود نه وړاندې معدوم وی نو دریم طلاق د وجود نه وړاندې به د حلت زوال
معدوم وی نو چه د محل حلالوالی ثابت شونود خاوند لپاره په عدت کې نکاح کول هم حلال دی

وَمَنْعَةُ الْعِزِّ فِي الْعِدَّةِ لِأَشْتِبَاهِ النَّسَبِ أَوْ بَعْدَ عِدَّتِ كَيْ د عیر (سره نکاح) ممنوع کیدل د نسب مشتبه کیدلو په وجه
دی وَلَا اشْتِبَاهَ فِي الطَّلَاقِ او خاوند سره نکاح جائز گرځولو کې هېڅ اشتباه نشته.

تسريح - اوبه ملامع الغیر سره داشکال خواب دي اشکال دا دي چه تاد معتده سره د نکاح کولو کوم علت
بین کړلو دا د نص په مقابله کې دي خکه چې الله تعالی فرماتیلی دی «وَلَا تَزَوَّجُوا عِفَّةَ الْيَتَامَى حَتَّى يَبْلُغُوا الْكِبَرُ
أَجَلَهُ» په دې آیت کې د مطلقې سره د نکاح کولونه مطلقاً منع شوي ده. اود نص په مقابله کې علت قابل قبول
نه وی نو د خاوند لپاره هم په حلت دعدت کې نکاح کول ممنوع شوه.

لاخواب دا دي چه په آیت کې د معتدي سره د نکاح کولونه هغه څوک منع کړي شوي دي چه خاوند نه وی
او هر چه خاوند دي نو دي نه دي منع شوي په دي باندې قرینه دا ده چه د معتدي سره د نکاح کاوه معايت
په نسب کې د اشتباه راتلو په وجه ده. او چه د خاوند سره نکاح اوشی. نو ددې په کولو کې څه اشتباه
نشته، خکه چې مخلصې اوبه (په یو رحم کې) د خاڼې کیدو په وجه په نسب کې اشتباه متحقق کېږي
اود مختلف اوبو جمع کیدل په هغه وخت کې کېږي چه د بل چا د معتدي سره نکاح اوکړي شي. نو معلومه
شوه چه د خپلې معتدي سره په نکاح کولو کې څه قباح نشته

د طلاق معلق نه روسته د زوج اول لپاره بغیر د حلالی نه د نکاح حرمت

وَإِنْ كَانَ الطَّلَاقُ ثَلَاثًا فِي الْحُرَّةِ أَوْ كَهْ بِه آزاده بنخه کې درې طلاقه دی أَوْ ثَلَاثِينَ فِي الْأَمَةِ یا په وینځه کې
دوي ادوا دی فَلَاحِلٌ لَهُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ نِكَاحًا صَحِيحًا نو د خاوند لپاره حلال نه دی. تردې چې دوهم
خاوند سره نکاح صحیح اوکړي رِنْدُخْلُ بَیْنًا او ددې سره دا دخول هم اوکړي ثُمَّ يَطْلِقُ بَیْنًا دي ته طلاق

وَرَكْرَی [أَوْ ثَمَوْتُ عَتَمًا] یا (دا پرېږدی او) مړی شي

تسريح - مسئله دا ده. که یوکس خپلې اصیلې بنخې ته درې طلاقه ورکړل یا نه وینځي ته دوی ادوا طلاقه
ورکړل بوا دده لپاره حلاله پاتې نشوه تردې چې هغه د بل خاوند سره صحیح نکاح اوکړي او هغه پرې
دخول هم اوکړي اوبیا ورته یا طلاق ورکړي یا هغه مړ شي

وَالْأَصْلُ فِيهِ قَوْلُهُ تَعَالَى أَوْ دليل په دي مسئله کې د الله تعالی قول دي إِنْ طَلَّقَهَا يَنْكِحُهَا بِمَا نَكَحَ
وَرَكْرَی فَلَا حِلَّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ نو د خاوند لپاره د دریم طلاق نه روسته حلال پاتې
نشته تردې چې دوهم خاوند سره نکاح اوکړي فَالْزَوَّاجُ الْعَلَمَةُ الشَّالِئَةُ و په آیت کې. دریم طلاق مراد دي
وَالْإِثْلَاقُ فِي حَقِّ الْأَمَةِ كَالثَّلَاثِ فِي حَقِّ الْحُرَّةِ اود وینځې په حق کې د داسې دی لکه د آزادي په حق کې درې
طلاقه لِأَنَّ الزَّوْجَ مُتَّصِفٌ بِحِلِّ الْحَالَةِ عَلَى مَا عُرِفَ خُكْمُ جِئَ رَقِيقٌ کیدل محل حلال کیدل نصف کوي لکه
څنگه چې په اصول کې معلوم شوی دی

هل الله ① الرق غلامی ② منصف نیمونکې

تسريح - دي مسئلې لپاره دليل دقرآن پاک آیت «فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ» دي او په دي آیت
کې د زیاتو مفسرینو لپاره په نیز دریم طلاق مراد دي اود وینځې په حق کې درې ادوا طلاقه داسې دی لکه
څنگه چې د آزادي لپاره درې طلاقه دی یعنی لکه څنگه چې د آزدي په حق کې درې طلاقو سره حرمت
علیظه ثابتېږي. دغه ډول د وینځې په حق کې په دوو طلاقو سره حرمت غلیظه ثابتېږي

د دليل دا دي. چه د رقیق په وجه عذاب نیم پاتې کېږي دالله تعالی ارشاد دي «فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ»
عَلَى الْخَصَصِ مِنَ الْعَذَابِ» یعنی که وینځې زن اوکړي. نو په دوی باندې به دهغه عذاب یعنی سزا په نیمه
باندې وی. کومه چې په آزدو بنخو وی نو لکه څنگه چې رقیق د عذاب اوسزا نیمولو سبب دي دغه ډول د
نعمت اونیمولو سبب هم دي. اود محل حلالوالی نعمت دي نو د وینځې لپاره پکار د ده چه په یونیم طلاق
باندې حرمت غلیظه ثابتیدل خو چونکه طلاق ویش نه قبلوی نو څکه هغه نیم به هم پوره حسابېږي اود
وینځې مالک به د دوو طلاقو مالک وی.

أَمَّا الْغَايَةُ نِكَاحُ الزَّوْجِ مُطْلَقًا بِانْتِهَاءِ (غایت) مطلقاً د دوهم خاوند نکاح ده وَالزَّوْجِيَّةُ النُّطْقَةُ أَمَّا ثَلَاثُ نِكَاحٍ
صَحِيحٍ او مطلق زوجیت به نکاح صحیح سره ثابتېږي

تسريح صاحب د هداية فرمائی. چه د دوهم خاوند سره صحیح نکاح کول څکه ضروری ده چه په آیت
«حَتَّى يَبْلُغُوا الْكِبَرُ أَجَلَهُ» کې غایت یعنی د دوهم خاوند سره نکاح کول مطلق ده. د صحت یا فساد په قید سره
مقیده نه ده. او مطلق چې کله ذکر شوی. نومراد ترې فرد کامل وی نو دلته د زوجیت مطلقه نه زوجیت کامله
مراد دي اوزوجیت کامله په صحیح نکاح سره ثابتېږي. ددې امله موږ د حلاله لپاره د صحیح نکاح شرط
اولگولو

وَمِنْ طَرَفِ الدُّخُولِ ثَبَتَ بِإِشَارَةِ النَّصِّ اود دخول شرط په اشاره النص سره ثابت دي وَهُوَ أَنْ يُحْتَلَّ النِّكَاحُ عَلَى الْوُطْءِ
عَلَى الْمَلَائِكَةِ عَلَى الرَّقَادَةِ فَوْنِ الرَّقَادَةِ ااو اشاره النص دادي. چه نکاح په وطی باندې محمول کړي شي کلام په
انده باندې محمول کاوه سره. نه په اعاده باندې إِذَا الْعَقْدُ اسْتَعْيِدَ بِالطَّلَاقِ اسْمُ الزَّوْجِ څکه چې عقد خو په لفظ زوج
ونیلو نه مستفاد دي

هل الله ① الافادة قائده ورکول ② الاعادة واپس کول

تسريح اود دوهم خاوند ددې بنخې سره وطی کول شرط گرځولي شوي دي یا په اشاره النص د په حدیث
مشهوره سره. د اشاره النص په صورت کې به تقریر دا وی. چه په آیت «حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ» نکاح د وطی په

کتاب الطلاق

معنی باندې حمل کړې شی نه د عقد په معنی باندې ځکه چې آیت کې د عقد معنی د ملاوړجا غوره ده نه مستفاد ده ځکه چې یوکس بغيرد عقد نه دوهم خاوند شی جوړېدې نوکه د نکاح معنی د لفظ نه د عقد نکاح مراد واحسنې شی نوپه کلام کې به تاکید وی اوکه لفظ د نکاح په وطنی باندې حمل کړې شی نوپه آیت کې به تاسیس وی اودا قاعده ده چه ملا الإفادة حرم الإعادة یعنی تاسیس بهتر دي د تاکید نه، ددې امله موږ په آیت کې لفظ د نکاح په وطنی باندې حمل کوو نوپه دې تقریر سره د زوج ثاني وطنی کول ثابتسری

أَوْ إِذَا عَلَى الذَّكَرِ بِالْحَيْضَةِ الشَّهْوِيَّةِ بِأَيِّ حَدِيثٍ مَشْهُورٍ بِهِ فِي نَصِّ بَانَدِي زِيَا تَوَالِي كَوْلَاي شَيِّ وَهُوَ قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالدَّخْلُ مَشْهُورٌ فِي نَبِيِّ كَرِيمٍ قَوْلٌ لَا تَقُلْ لِلْأُولَى..... الْحَدِيثُ دې {لَا تَقُلْ لِلْأُولَى حَتَّى تَدُوقَ عَسَنَةَ الْآخِرِ} یعنی مطلقه ثلاثه د رومبې خوند لپاره حلال نه ده. تردې چې دا د دوهم مزه وانخلي نوې پروا آیت (دا حدیث) په مختلف روایاتو سره رانقل دي

هل اللصة ○ تدوق ارخکی ① عسيلة گبین گوتی مرد ترې جماع کول دی]

تشریح. اودا حدیث نه د دخول شرط په دې طریقہ ثابتیږي. چه رفاعه ع د نبی ﷺ په زمانه کي خپلې بی بی ته درې طلاقه ورکړی وو بیا هغې د عبدالرحمن بن زبیر رضی الله عنه سره نکاح اوکړله بیا نبی ﷺ ته راغله او ورته یې عرض اوکړلو یارسول الله ماته رفاعه درې طلاقه راکړی وو. نو ما د عبدالرحمن بن زبیر رضی الله عنه سره نکاح اوکړله خوم هغه نامرده بیا موندلو نبی ﷺ ورته او فرمائیل. آیا ته دا اراده لري چه رفاعه ته راواپس شی؟ هغې اوونیل آو زما اراده هم دا ده تونبی ﷺ ورته او فرمائیل لا حولي ولا قوة الا بالله حتی تذوقی عسیلته ویتذوق عسیلتک ع یعنی نشي واپس کیدی تردې چې ته دهغې نه مزه واخلي او هغه ستا نه مزه واخلي. په دې سره د وطی نه کنایه وه ثابته دې حدیث نه ثابت شوه چه د حلاله لپاره د دوهم خاوند وطی کول شرط دي. اودا حدیث مشهور دي و په حدیث مشهور په کتب الله باندې زیادت جائز دي نوکه په آیت کي د لا حولي ولا قوة الا بالله حدیث مشهور ع نه وطی مراد واخستی شی. نو دا آیت به په دې حدیث مشهور سره عقید کړې شی.

ولا خلاف لأحد فيه سوي سعيد بن المسيب. أو به دي كي د هيج چا اختلاف نشته علاوه د سعيد بن المسيب. وقوله غير معتبر أو د سعيد بن المسيب. قول غير معتبر دي حتى لو قضى به القاضي لا يتقدم ترد دي كه قاضي به ده سدي فيصله ور كړه. نو نافذ به نه وي

شرح - صاحب دهدايه عليه السلام فرماني چه د دخول په شرطيت كي د سعيد بن مسيب رضي الله عنه نه سو د بل شيخ چا اختلاف شته اود مشهور حديث د اصله د سعيد بن مسيب قول غير معتبر دي. تردې كه يوقضي د سعيد بن مسيب رضي الله عنه په قول باندې فيصله او كرله. نودهغه فيصله به نافذ نه وي. او كه يوقضي په دي باندې فتوى وركړله نوپه هغه دي د الله تعالى لعنت د فرشتو لعنت اود ټولو حلكو لعنت وي (عيني شرح هدايه)

حل المسألة: ① الأيلاج داخل

توضیح - اود زوج اول لپاره د مطلقه ثلاثه حلالوالې په دې شرط کیږي چه زوج ثانی د پنځې په شرمگه کې حشفه داخله کړي دانزال یعنی د مني خروج شرط نه دي. دلیل دا دي چي په انزال او ادخال کې کمال او مبلغه ده او کمال ریاني قید دي د دلیل نه بغیر نه ثابتیږي والله اعلم بالصواب

به تحلیل کی و مراثی ملک حکم

(١) من حديث عائشة رضي الله عنها أخرجه البيهقي في الطلاق باب ٤ رقم ٥٢٦١ ومسلم في النكاح رقم ١١٥ وأبو داود في الطلاق باب ٩ رقم ٢٣٠٩ والسنن في الطلاق باب ٩ رقم ٣٠٧٦٦ وابن ماجه في النكاح باب ٣٢ رقم ١٩٣٢.

کتاب الطلاق

کتاب الطلاق

من اللغة* ① العيب - ماشوم ② المراهق: قريب البلوغ، یعنی بلوغه نژدی شوی وى.
توضیح - فرمائی چه مراهق هلك چي مطلقه ثلاثه د اول خاوند نپاره جلاوى سوي: د سابع بیان دې دلیل د
دې چه په صحیح نکاح کي دخول موجود شو و د تحلیل نپاره په نص یعنی (اَحَقُّ نِكَاحٍ بِرَجْعَتِهِ)، کي هم د
شرط دي.

وَمَا لَكُمْ رِجَاءَ اللَّهِ تَعَالَى قَائِمِيهِ، اود مراهق پہ مسئلہ کی امام مالک رحمۃ اللہ علیہ زبور محافل دی وَأَعْلَجَ عَلَيْهِ مَا يَسْبِقُهُ وَدَعَا
خلاف حجت ہم ہفہ دلیل دی، کوم چي موزيبن کرې دي

تفريح او د مراهق په مسئله کي امام مالك عليه السلام زموږ مخالفت کوي يعنې امام مالك عليه السلام وېرمانی چه د مراهق
حلاله معتبر نه ده ځکه چې دهغوی په نیز په حلاله کي صرف دخال کافي نه دي بلکه برل شرط دي او
انزال د مراهق نه متصور نه دي نو د دې امله په حلاله کي مراهق هلك د بايع په حکم کي نه دي
او خود امام مالك عليه السلام خلاف هغه دليل حجت دي کوم چې موږ وړاندې بيان کړلو د دليل سابق په مراد د
مصنف عليه السلام دا قول دي چه حلاله کمال و باالعينه او اتراری فرمائيلي دي چه دامه مصنف عليه السلام خلاف آيت
(حَتَّى تَسْكُمَ رُؤُوسًا غَيْرَةً)) حجت دي او امام کاکي فرمائيلي دي چه د امام مالك عليه السلام خلاف حجت د عسيه
حديث دي.

وَقَدْ رَأَى الْكَلَامَ الصَّغِيرَ أَوْ إِمَامَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِهَ جَامِعِ صَغِيرِ كِي دِ مَرَاتِقِ تَفْسِيرِ كَرِي دِي وَتَالِ: عَلَامَةُ كَرِي مَرَاتِقِ أَوْ
وَنِيْلِي نِي دِي. چِه كُومِ هَلِكِ يَالِغِ شُوِي نِه وَي وَفَقْلُهُ نَجَائِمُهُ حَالَانِكِه دَاسِي كَسِ جَمَاعِ كُولَايِ شِي جَامِعُهُ اقْرَأْنَهُ دِه
يُوي بِنَشْطِي سِرِه جَمَاعِ أَوْ كَرِلِه وَتَجَمُّعُ عَلَيْهَا الْقُلُوبُ سُوِيه دِي بِنَشْطِه بِه غَسْلِ وَاجِبِ وَي وَأَخْبَاهَا عَلَى الزَّوْجِ الْأَوَّلِ أَوْ دَا
سَخِه بِه رُومَبِي حَاوَنْدِ بَاَنْدِي حَالَاهِ شُوْدِ

تاريخ :- په جامع صغير کي امام محمد رحمه الله د مراحق تفسير دا کړې دې هغه هلك چې لا تراوسه پورې بلوغ ته نه
وي رسيدلي. حالانکه دده پشان هلك جماع کولې شي .

فصاحب دھندایہ فرمائی کہ مراہق د یوې پنجې سره جماع اوکر له خویہ خفې پس دې غسل و جبرې وکړه
هغه د یوکس مطلقه ثلاثه وه نو د مراہق د جماع نه روسته اولسې خاوند لېره جلا شېرې خویہ دې شرط چې
د مراہق داړخه ورته طلاق ورکړې شی اودا بیاخه عدت پوره کړی

وَمَعْنَى هَذَا الْكَلَامِ أَنَّ تَحَرُّكَ النَّفْسِ وَتَحَرُّكَ أَو (د) مام محمد بنیسی) ددی کلام مصلب دادی چه دده خاص اسلام حرکت کوی. او خواهش کوی

حل اللغة * ① يتحرك خوزيري، حركت كوي ② يستهئ نبي كيري، شوق نبي كيري [تريح دمراق به تفسير كي دادم محمد بن عبد الله د قول تفسير دا دي چه دمراق عضو تناسل حركت كولې شي اوجماع رخ ته راغب كيري. اودا شرط نبي ددي امله اولگولو چه نبي شه د ذوق شرط د دواړو طرفونو به لگولي دي. او خپل بغيرد اشتهاه او شوق نه نه كيري]

وَأَمَّا وَجَبُ الْقُلِّ عَلَيْهَا لِإِلْتِقَاءِ الْحَتَائِثِ أَوْ بِهِنْخَةِ غَسَلٍ وَاجِبٍ شَوْدِ دَوَائِدِ خَتَانِ (شرمگه) ملاویدلو په رحه
وَفَوْسَبٍ لِيُزِيلَ مَا عَمَّا أَوْهَمَ دَا دِنْخِي دِ مَنِي رَاكُوزِيدِلُو سَبِ دِي وَالتَّحَاةِ إِلَى الرَّجَاءِ فِي حَقِّهَا وَدِ غَسَلٍ
وَرَجُوبِ ارْتِبَا صَرْفِ دِ بِنْخِي بِه حَقِّ كِي دِي

١ الختان پہ ذکر او فرح کی سنت کړې شوې ځانې يعی کټ کړې شوې ځانې

كتاب الطلاق

موضوع - مسئله ده چه یوکس خپلې ارادي ښځې ته یو یا دوې اډونه طلاقه ورکړل او د عدت تیریدونه روسته
هغې د بل ځاوند سره نکاح او کړله اودهغه د طلاق او عدت تیریدونه روسته دې د اولنې ځاوند سره نکاح
او کړله سودا ښځې به چپل اولنې ځاوند ته په درې طلاقو سره واپس کیږي یعنی اولنې ځاوند به د ابتداء په
د درې طلاقو ملک وی ځکه چې د دوهم ځاوند درې طلاقه د اولنې ځاوند یو او دوې اډونه طلاقه داسې
جنسوی لکه څنګه چې درې طلاقه جنسوی دا د ښځینو پیا مذهب دي.

وَقَالَ مُحَمَّدٌ رَحِمَهُ اللَّهُ لَا يَتَذَكَّرُونَ الثَّلَاثَ (۱) او امام محمد رحمته الله فرمائی چه (دوهم خواند) د دریو به کم نشی
منتهدم کولی لَأنَّ غَايَةَ الْعَزْمَةِ بِالْأَنْصِ د امم محمد رحمته الله دلیل دادی چه دوهم خواند د حرمت نتهاء ده په نص د
قرآن سره شوقیکون متوثانو دوهم خواند حرمت غلیظه ختمونکې وَلَا انْتِهَاءٌ لِلْعَزْمَةِ قَبْلَ الثَّبُوتِ او حرمت ختمون
د حرمت غلیظ، ثبوت به وړاندې شی کیدلی

برنج - او د امام محمد زاده فرماني چه زوج ثاني د درې طلاقونه كم نه ختموي . بلكه اولنې خاوند به په دريوگي چي خوياتي وي دهغي ملك وي يعنى كه اولنې يو طلاق وركړې وي نو اوس به د پاته دوو ملك وي او كه اولنې دوې (دوه) طلاقه وركړې وي نو اوس به د پاته يو ملك وي . هم دا قول د امام رفراوامم شيعي هم دې

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

وَمَا قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ (لَقَدْ نَزَّلَ اللَّهُ الْمُحَاسِنَ وَالْمُحَسِّلَ لَهُ) سَمَاءَ مُحَمَّدٍ أَوْدَ شَيْخِينِ دَلِيلِ دَادِي، چِه نَبِي کریم دِ
دوهم خاوند ته حلاله کونکي ونیلی دی وَهُوَ الْمُنْتَبِئُ لِلْجَلِيلِ اَوْ حلاله کونکي هغه کس دی، چِه حلت ثابت کری

توضیح: او د شیخینو دلیل د نبی ﷺ ارشاد دی. **مَا لَكُمْ اَنْ تَعْلَمُوْا اَنَّكُمْ لَمَّا كُنْتُمْ اَوْلَادَ كُفْرٍ كُنْتُمْ اَوْفَاقًا** چه حلت ثابت کړی ستدل دا ده چه محدثینو دا حدیث په کتاب ما جاء فی الروح الثانیه کی راوړې دی نو د محلل څخه به مراد دوهم خاوند وی لکه چې نبی ﷺ د دوهم خاوند نوم محلل کیځودلو. او د محلل معنی ده حلت ثبتونکی اوس پاتې شوه دا خبره چې د دوهم خاوند په وجه چې کوم حلت ثابتېږي. نو هغه سابقه حلت دی او که سوې حلت، سابقه حلت خو کیدای نشی ځکه چې بیا خو تحصیل د حاصل راځی. نو نوې حلت متعین شو او دا هم ضروری ده چه حل جدید د اول نه سوا وی او حل اول ناقص شوی وو نو دوهم حلت به کامل وی او کامل حلت وی چې د درې طلاقو مالک وی. نو ثابت شوه چه اولنی خاوند د ابتداء نه د درې طلاقو مالک دی برابر ده که اولنی خاوند ورته درې طلاقه ورکړي وی او که ددې نه کم. دواړه برابر دی.

(١) القول الرابع هو قول محمد بن عبد الله كذا في فتح القدير (٣٧١٤) ورد المختار (٥٨٩١٢) والعناية على هامش الفتح (٣٦١٤) نقلًا عن القول الرابع (٣٣٠١) -

کتاب لغات

او که سری دخیلی آزادی بخیرته...

[illegible]

تاریخ - صورت د مسئلې دا دې چه يو کس خپلې از دې بسخي ته درې خلاصه وړکړل شه هو دا روسه بسخي اووټل چه زم عدت تير شوې دې او ما د دوهم خوندي سره نکاح شه کړې ده او هغه به تلاق را کړې دي او دهغه نه مي عدت هم تير شوې دي. او دا بسخه چي کوم شيان اخيرونه ، يادوي په دغه موده کي د دې د واقع کېدو امکان هم وي . نو دا ولټي خاوند لپاره دا جانړدي چه د دې بسخي تصديق او کړي خو چه غالب گمان دا وي چه دا بسخه رښتيني ده

[illegible]

شماره ۱۰۸ - دی ماه ۱۳۵۷

توضیح: دلیل دادی چه نکاح معامله ده یا امر دینی دی، معامله خو خکه ده، چه بضع په وخت د دخول کی مقومه وی او امر دینی خکه دی چه د نکاح سره حلت متعلق وی. اوبه دی دواړو کی د مسلمان قول نملولی شی.

١٦٦
 د پښتني د يو مسلمان قول د دې امله قبلولې شي چه صحابه كرامو وشه د يو عادل خبر قبلولو غير د
 اشراط عدد نه يعنې د يونه د زياتو كسانو شرط په كې نه وو

۱) معاملات په دوي [دوه] قسمه دي. يوهغه چې په هغې کې د الزام معنی نه وي لکه وکالت په دې کې د يوکس خبر معتبر وي. که عدل وي که فاسق که مشوم وي که بالغ، که مسلمان وي او که کافر، که راد وي که غلام، که مذکور وي او که مؤنث، نه عدد شرط دي اونه عدالت، دوهم هغه دی. چه په هغې کې د الزام معنی موجوده وي لکه حقوق العباد، په دې کې عدد، عدالت اولفظ د شهادت ضروري دی. بهر حال په دې مسئله کې د يوې شخصي خبر قابل انکار نه دي. بيا چي موده هم ددې احتمال لري.

اور اباہ مور پہ باب العدت کی بیان ہو۔

تیره. لوس پاتې شوه دا خبره چې دا واره کارونه کم از کم په څومره موده کې کیدای شي. بویه دې مسئله کې د امت د فقهاؤ اختلاف دې. علامه مرغیناني رحمه الله ددې اختلاف په باب العدة کې د بیانولو وعدده کړې ده. حالانکه حقیقت دا دې. چه د صاحب هدایه رحمه الله د اړخه په باب العدة کې د وعدده نه ده پوره شوې کیدای چې د وعدې کولونه روسته ترې ډهول (هیره) شوي وی.

دوم خاوند کي د هروپه حق کي که موده شپيته ورځي دي. او د صاحبينو عليه السلام په نيزو کم څلويښت ورځي دي.

۸ دصاحبینو دقول مطابق به صورت دا وی. چه خاوند خپلې ښځې ته د طهر په آخری وخت کښي طلاق ورکړې، نو ددې ښځې عدت دوی [دوه] طهره او درې حیضه شو. او د طهر کمه موده پنځلس ورځې وی. او د

كتاب الطلاق

حيض كه موده درې ورځې وي. نودوي (دوه) طهره ديرش ورځې شوي. اودرې حيضه نهه ورځې شوي. چه دواړه جمع شي. نو يوك څلويښت ورځې شوي.

او امام ابو حنيفه رحمه الله د قول تخريج دامام محمد د بيان مطابق دا دي. چه خاوند خپلې ښځې ته د طهره اول كې طلاق وركړ. نو په دې صورت كې د ښځې عدت درې طهره اودرې حيضه شول. اود طهره كه موده پنځلس ورځې دي. اود حيض مينځنۍ موده پنځه ورځې دي. نو درې طهره مجموعي موده پنځه څلويښت ورځې شوي. اود درې خيضو مجموعي موده پنځلس ورځې شوي او چه دواړه جمع شي. نو شپيته ورځې شوي.

او د حسن بن زياد رحمه الله د روايت مطابق به تخريج داسې وي. چه خاوند خپلې ښځې ته د طهره په آخر كې طلاق وركړ. نو په دې صورت كې د ښځې عدت دوي (دوه) طهره اودرې حيضه شول اود طهره كه موده پنځلس ورځې دي. اود حيض زياته موده لس ورځې دي. نو په دې صورت كې دوي (دوه) طهره هم ديرش ورځې دي. اودرې حيضه هم ديرش ورځې دي. اود دواړو مجموعه شپيته ورځې دي. والله اعلم بالصواب. (عنايه، كفايه، فتح القدير، عيني شرح هدايه)

باب الإيلاء

ترجمه - (د) باب دايلاء (په بيان كېښي) دي

ترجمه - آلي يولي ايلاء قسم خورل او په شريعت كې ايلاء وائي. د څلورويا ددې ته د زياتې مودې پورې خپلې منكوچې سره د جماع نه كولو قسم خورل. اود ددې شرط دامام ابو حنيفه رحمه الله په نيزه طلاق اهليت دي اود صاحبسو رحمه الله په نيزه كفاره اهليت دي اود دې ركس رحمه الله لا افرينك اربعة اشهره ونييل دي. اود دې حكم په موده دايلاء كې ښځې ته په نژديكت باندې د كفارې لزوم اود ايلاء د مودې تيريدو په صورت كې طلاق بائن واقع كېدل دي

باب دوي (دوه) صورتونه

او اما قال الرجل لامرأته او كه خاوند خپلې ښځې ته او ونييل **وَاللّٰهُ لَا اُفْرِيْكَ** چې والله زه به تاسره نژديكت ونكړم او **قَالَ وَاللّٰهُ لَا اُفْرِيْكَ اَرْبَعَةَ اشْهُرٍ** او ونييل چه والله زه به تاسره څلور مياشتې نيزديكت ونكړم **فَهُوَ مَوْلٍ** نو دا سړي به بلاء كونكي وي **لِقَوْلِهِ تَعَالٰى خُذْهُ** د الله تعالى ارشاد دي **لِلَّذِيْنَ يَلُوْنُ مِنْ نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصًا اَرْبَعَةَ اشْهُرٍ** اوبه كوم حلك چې خپلو ښځو سره ايلاء كوي. د هغوي لپاره څلور مياشتې انتظار دي.

ترجمه - صورت د مستلي اود دې دليل واضح دي. خودا خبره دي ښكاره وي. چه دايلاء دوي (دوه) صورتونه دي. ① يود خاوند قول چې **وَاللّٰهُ لَا اُفْرِيْكَ اَبَدًا** په دې صورت كې دا سړي په اتفاق سره ايلاء كونكي دي. ② دوهم صورت دا چې او وائي **وَاللّٰهُ لَا اُفْرِيْكَ اَرْبَعَةَ اشْهُرٍ** په دې صورت كې دې زموږ په نيز ايلاء مياشتونه د زياتې مودې قسم نه وي خورلي. ځكه چې ددې حضراتو په نيزه د څلور مياشتو نه روسته دي د بلاء نه رجوع كولي شي نو په څلور مياشتو باندې د څه مودې زيات ضروري كول پكار دي. نو دامام مالك رحمه الله په نيز كم از كم يوه ورځ پكار ده اود امام شافعي رحمه الله په نيز يوه گړي. خود دوي دا قول د وجې مردود دي چه دقرآن دطهره خلاف دي

په څه لورو مياشتو كې به وطن كولوحت اود كفارې وهوب

لَا تَنْفَرُ مِنَ الْاَرْضِ اِلَّا بِمَنْعٍ نو كه په څلور مياشتو كې نې ښځې سره وطن او كړله **فَإِنْ فَرَغَ مِنْهَا** نو پخپل قسم

كتاب الطلاق

په حاث وي **وَلَمْ تَكُنْ الْكُفَّارَةَ** و په ده به كفاره لازم وي **لَا تَكُنْ الْكُفَّارَةَ مُوجِبَةً** ځكه چې كفاره د حاث كيدلو موجب دي **وَسَقَطَ الْإِيْلَاءُ** او ايلاء به ساقط شي **لَا تَكُنْ الْكُفَّارَةَ مُوجِبَةً** ځكه چې يعين د حاث كيدلو په وجه مرتفع كيږي

ترجمه - صورت د مستلي دا دي. كه خاوند په دې څلور مياشتو كې دننه دننه ښځې سره وطن او كړله نو سړي په خپل قسم كې حاث شو. او په ده باندې كفاره لازم ده. دليل د دې چه كفاره په قسم كې د حاث كيدو موجب دي او ايلاء قسم دې په دې كې حاث شوي دي نو كفاره به پرې هم لازم وي.

فَإِنْ لَمْ يَفْرُقْهَا حَتَّى مَضَتْ اَرْبَعَةُ اشْهُرٍ او كه دې ښځې سره نې قريت ونكړي. تردې چې څلور مياشتې تيرې شوي **فَإِنْ مَضَتْ اَرْبَعَةُ اشْهُرٍ** نو په ده به يو طلاق سره باننه شي

ترجمه - كه خاوند په موده دايلاء كې ښځې سره وطن او كړي. نو ددې چې موده د بلاء يعنى خور مياشتې تيرې شوي. نو د خافوع لمانو رحمه الله په نيزه د بلاء په نيزه دايلاء سره باننه شوه

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ: تَبَيَّنَ بِتَفْرِيقِ الْقَاضِي او امام شافعي رحمه الله فرمائي چه د قاضي په حلا كود سره به ماته كيږي **لَا تَكُنْ اَرْبَعَةَ اشْهُرٍ** ځكه چې سړي ددې ښځې حق جماع منع كونكي دي **فَيُؤَيِّلُ الْقَاضِي مَا بَقِيَ الشَّرْهِي كُنْتُ فِي الْحَبْلِ وَالْعَنْتَةِ** نو قاضي به په خلاصولو كې ددې سړي قائم مقام وي لكه چې په مقطوع لذكر او عيس كې دي

حل اللغة ① التفريق: جدا كول ② التسريح: خوشي كول، پريخودول

ترجمه - امام شافعي رحمه الله فرمائي. چه دايلاء موده تيره شي نو ددې نه روسته د قاضي په تفريق سره ده دا باننه گړخي. يعنى د قاضي په فيصله باندې به دايلاء د مودې نه روسته دايلاء حكم موقوف وي نو كه خاوند د ايلاء كولو اود بيلتون نه انكر او كړي او ښځې د قاضي نه د بيلتون مطالبه او كړله نو د قاضي تفريق به طلاق رجعي وي. او په مبسوط كې دي. چه طلاق بائن به وي.

دامام شافعي رحمه الله دليل دا دي چه خاوند د څلور مياشتو باندې نه د زياتې مودې د وطن كولو نه قسم او خورلو نوده د ښځې حق جماع بنده كړي. او ښكاره خبره ده چه د دې فعل نه د خاوند. راده د ښځې نكول او هغې ته تكليف وركول دي. چونكه خاوند په ښه طريقه باندې دا خوشي نه كړله بلكه ايساره نې كړله نو قاضي به ښه طريقه د دې په پريخودو كې د خاوند قائم مقام دي نو قاضي به د دواړو په مينځ كې جدائي راولي. اود قاضي داجدائي به طلاق بائن وي اودا داسې دي لكه څنگه چې خاوند مقطوع الذكر نه نمرده وي. نو قاضي د خاوند قائم مقام وي. اود دواړو په مينځ كې تفريق راولي. او په دې دواړو كې علت مشتركه دا دي چه د ښځې نه د ضرر لري كاوه لپاره په ښكلي طريقه ددې خلاصول دي.

وَلَسَاءَ ظَلَمًا عَمَّ حَقًّا او زموږ دليل دا دي چه سړي د ښځې حق مع كړي و په دې نې ظلم كړي دي **فَإِنْ فَرَغَ مِنْهَا** نو د نكاح نعمت زانيل كيږي

ترجمه - زموږ دليل دا دي. چه خاوند ښځې د جماع حق بند كړي. او په دې نې ظلم او كړي. نو شريعت ده ته دده د ظلم بدله په دې طريقه وركوي چه د ايلاء د مودې تيريدو نه روسته ده نه د نكاح نعمت زانله كوي د دې لپاره چې ښځه د متعلقه ضرر نه خلاصې بيا مومي. او ښكاره ده. چه د طلاق رجعي په ذريعه ښځه تشي خلاصې دي. نو دا به طلاق بائن وي.

كتب الطلاق

وهو المأثور عن عثمان وعلى والقباذلة الثلاثة وزيد ابن ثابت رضوان الله عليهم أجمعين (۱) اوهم دا قول د حضرت
عشمان، علی، عبدالله بن عباس اود زید بن ثابت رضوان الله عليهم اجمعین نه منقول دی وگفتی یوم فذوقوا ددی
بزرگانو پیشوا کیدل کافی دی

توضیح - صاحب د هدایه فرمائی چه زموږ مذهب یعنی دایلاء د مودې تیریدو نه روسته د طلاق بائن واقع
کیدل د حضرت عثمان، علی، عبدالله بن مسعود، عبدالله بن عباس، عبدالله بن عمر، زید بن ثابت نه
منقول دی اودا زموږ لپاره کافی ده چه دا حضرات په دې مسئله کی زموږ امامان دی
ولائه گان طلاقاً فی الجاهلیة څکه چې په زمانه د جاهلیت کی ایلاء کول طلاق وو حکم الشرع بتأجیل الی
انقضاء المدة نو شریعت ددې حد ددې مودې تیریدلو پورې مقرر کړو

توضیح - دوهم عقلی دلیل دا دی چه د جاهلیت په زمانه کی ایلاء طالق بائن علی الفور ورو یعنی د ایلاء نه
دستی روستو به دا خاوند همیشه لپاره دخپلې ښځې سره وطی نشوه کولې. نو شریعت دا حکم د ایلاء نه
مودې تیریدو پورې روستو کړلو نو په دې حکم کی د تأجیل نه سوا بل څه تصرف نشته نولکه څنگه به
د ایلاء په وجه په زمانه جاهلیت کی طلاق بائن واقع کیدل نودغه ډول به اوس هم صرف طلاق بائن واقع
کیری البته دومره فرض ضرور شته چه ورنه دانی به دستی بیسوت وو او اوس علی التراخی دې اولکه څنگه
چی د جاهلیت په زمانه کښې تفریق د قضی په تفریق باندې موقوف نه وو. دغه ډول به د اسلام نه روسته هم
د قضی په تفریق باندې موقوف نه وی

دغه لور ورو ماستو قسم حورل اوددې مودې په تیریدو د قسم ختمیدل
فان گان حلف علی أربعة أشهر انوکه په څلور میاشتو کې قسم خورلې وو فقد سقطت التیمم نو قسم ساقط شو
لانگ گانث مؤقته څکه چې قسم ددې مودې لپاره موقت وو

توضیح - صورت د مسئلې دا دی چه څلور میاشتې تیرې شی. اودې خپلې ښځې ته نژدې نشی نوکه
د څلورو میاشتو نه نژدې کیدو قسم نې خورلې وی نو په دې صورت کی د څلورو میاشتو په تیریدو باندې
قسم ساقط شو څکه چې په دې صورت کی قسم د څلورو میاشتو په مودې پورې موقت شوی دی نوچه دا
موده نیره شی قسم ساقط شو

فان گان حلف علی الأبد انوکه ده ابدی (همیشه دپاره) قسم خورلې وی فان التیمم باقیه نو قسم پاته دی
لانها مطلقه څکه چې قسم مطلق دی وانقضاء التیمم یوم فذوقوا او حانث کیدل موجود نشو چه په حانث کیدلو سره
قسم لري شی

توضیح - که د واره عمر نه نژدې کیدو قسم نې خورلې وی مثلاً ونیلې نې وی. لا والله لا أقربک ابدا یا الله
لا أقربک ده (بدایه لفظ نې په کی نه وی ذکر کړې نو په دې صورت کی که څلور میاشتې تیرې شوي او
خاوند وره نژدې نشو نو دا ښځه به په یو طلاق بائن سره بانه شی. او قسم به پاته وی دلیل دا دی چه په دې
صورت کی قسم په څه وخت پورې مقید نه دی نو قسم به همیشه لپاره وی. او موجب د حنث چې نژدیکت
دې همه به دې موجود شوي نو ددې امله خاوند حانث هم نه دی. څکه چې قسم نه ختمیږي. نو قسم به په
خپل ځانې باندې پاته وی

(۱) اما رواية عثمان وزيد بن ثابت عن مصنف عبدالرزاق وأما رواية ابن عباس وابن عمر عن مصنف ابن أبي شيبة وأما رواية
عبد الله عن مصنف عبدالرزاق (مقتلها من نصب الراية بالإختصار) (۳/ ۴۱۳) -

كتب الطلاق

الأنة لا يتكدر الطلاق قبل التزوج إلا أنه لا يتكدر الطلاق قبل التزوج جود چې په نکاح کی روستلو به ورندي به
طلاق مکرر نه وی لانته لم یوجد منه الحق بعد التیونة څکه چې د بانه کیدلو نه روسته (د ښځې) حق مع کول
ونه موندې شو

توضیح - البته د نکاح نه وړاندې که پورې څلور میاشتې تیرې شوي نو د عامو مشانحو ښځه په سیزل طلاق بائن
به واقع کیری څکه چې د بیسوت نه روسته د ښځې د جماع د حق بسیز نشته څکه چې د بیسوت نه روسته
د ښځې د جماع څه حق پاتې شوی نه دی نو خاوند ظلم نشو اوچه ظلم نشو نو د نعمت یعنی نکاح به روال
په ده ته بدله هم نشی ورکولې

فان عامة قنوتها انوکه ده د بانه کیدلو نه روسته یې دې ښځې سره نکاح اوکړله عاداً ایلاً فان وطئها او ایلاء
هم واپس شوه. که وطی نې اوکړله ولا وقعت محضی أربعة أشهر أخرى لا یقسم مت شو. گسی به څلورو
میاشتو تیریدلو به دوهم طلاق وی لان التیمم باقیه لا یقسم لا یقسم څکه چې قسم د مطلق کیدلو په وجه (اوس هم
پاته دی) وانقضاء التیمم یوم فذوقوا اود نکاح کاوه په وجه د ښځې حق ثابت شو فیمحق الظلم نوظلم به محقق وی وی
اینداء هذا الإیلاء من وقت التزوج اود ددې ایلاء ابتداء به (دوباره) په نکاح کی دراتگ و په وخت معتبر وی

توضیح - که د بیسوت او عدت تیریدو نه روسته دې مولى (خاوند) بیا دې ښځې سره نکاح وکړله بویلاء به هم
واپس کیری نوکه ده د ایلاء په دې موده کی وطی اوکړله نو قسم مت شو او کفره پرې لارمه شوه اوکه وطی
نې ونکړله نو د څلورو میاشتو تیریدو نه روسته به دوهم طلاق واقع شی څکه چې یمن په وخت پورې مقید
به دې نو څکه اوس هم پاته دی. اود نکاح کولویه وجه د ښځې حق ثابت شو نو ظلم متحقق شو نو د طلاق بئن
په ذریعه د ظلم لرې کیدای شی اود دویمې ایلاء د مودې پیل به په نکاح کی د راتلود وخت به پیل کیری
څوکه د دویمې نکاح ابتداء د ایلاء د مودې تیریدو نه روسته وی نو د دویمې ایلاء پیل به د طلاق د وخت
نه کیری. د نکاح د وخت څخه به نه کیری (عنايه)

فان تزوجها ثانياً بیا که په دریم ځل نې ددې سره نکاح وکړله عاداً ایلاً فان واپس کیری ووقعت
بیمضی أربعة أشهر أخرى ان لم یقر بها لیساقه او په څلور میاشتو تیریدلو باندې به دریم طلاق وقع کیری په دې
شرط چې څلور میاشتو کی دننه نې ښځې سره نژدیکت نه وی کړې. د هغه دلیل په وجه کوم چې موږ بیان
کړې دی

توضیح - بیا که په دریم ځل نې دې سره نکاح اوکړله نو ایلاء به واپس کیری. اود څلورو میاشتو په تیریدو به
دریم طلاق واقع کیری. خو په دې شرط چې په دې موده کی نې د ښځې سره وطی نه وی کړې دلیل وړاندې
تیر شوي دې چه قسم چونکه د وخت نه مطلق (آزاد) دی. نو پاته دی. او په نکاح کولو سره د ښځې حق ثابت
شو نو ظلم متحقق شو. (عنايه)

فان تزوجها بعد تزوج آخری کله د دوهم خاوند نه روسته نې دې خاوند سره نکاح اوکړله لم یقر بیک الإیلاء طلاق
یتقید و یطلق هذا الملك نو ددې ایلاء په وجه به هیڅ طلاق نه واقع کیری. ددې رومی ملک طلاق سره د ایلاء
مقید کوه په وجه

توضیح - مصنف فرمائی. کله چې په درې طلاقوسره دې ښځې لپسره حرمت غلیظه ثابت شی. اودې
ښځې دبل خاوند سره نکاح اوکړله. او وطی هم اوشوه. بیا دوهم خاوند دې ښځې ته طلاق ورکړلو او عدت هم
تیر شو. نوکه اولنی خاوند یعنی مولى ددې ښځې سره نکاح اوکړله نو ددې ایلاء په وجه به څه طلاق نه واقع
کیری
اڅکه چې دا ایلاء صرف د اولنی ملک سره متعلق وه. څکه چې ایلاء د طلاق په مرتبه کی ده

كتاب الطلاق

وهي قرعة مسألة الشبهة الجارية اودا اختلافي مسئلة د تنجيزي مسئلي فرع ده **وَقَدْ مَرَّ مِنْ قَبْلِ** اودا مسئلة وريدي تره شوي ده **وَالَّتِي بَاقِيَةَ** اطلاقا وَاَعْدُو الْجَنَّةِ او قسم اوسه پوري پاته دي د قسم مطلق كيدلو او حاث كيدلو په وجه **اِنْ وَطَّ** اي كه دي ښځې سره نې وطى او كړله **كَفَرَتْ بِحَيْثُ** لوجود الحث نود خپل قسم كفاره دي ادا كړي د قسم ماتيدلو موجود كيدلو په وجه

ترويج - دا مسئلة فرع ده. د مختلف فيه متجزي مسئلي كومه چې په **باب الأيمان في الطلاق** كې تيره شوي ده چه د امام زفر **عليه السلام** په تيزتعلق نه باطليري. اوزمور په تيز باطليري. ايه مسوط كې دي. كوم كس چې دخپلي ښځې نه ايلاء او كړله چه په الله قسم تاته به نه نژدي كيږم اوبه نې ورته درې طلاقه مجزور كړل. نوزمور په تيز ايلاء بطله شوه اود امام زفر **عليه السلام** په تيز نه باطليري. اوجه په دي ښځه بندي ددرې طلاقو نه روسته طلاق پاته پاتي نشو. نو ايلاء هم پاته پاتي نشوه. اودغه ډول كه دا په دي ايلاء سره درې ځله بانته شوه. اوبيا نې د دوهم خوند سره نكاح او كړله نوهم زمور په تيز ايلاء بطله شوه اود امام زفر **عليه السلام** په تيز ايلاء به ده باصله البته يمين پاته پاتي دي ځكه چې يمين مطلق عن الوقت دي (يعني په وخت پوري معلق نه دي) اوجه وطى نه ده راعلي بوحايت شوي هم نه دي او كه دي ښځې سره نې وطى او كړله نودخپل قسم كفاره به وركوي. ځكه چې قسم مات شو. والله اعلم

اِنْ حَلَفَ عَلَى أَقْلٍ مِنْ أَرْبَعَةِ أَشْهُارٍ نو كه د څلور مياشتو نه په كم نې قسم اوخوړلو **فَرَضْتُكَ مَوْلًى** ايلاء. كونكي به نه وي **يَقُولُ ابْنُ عَبَّاسٍ**: لا ايلاء فيما دون اربعة اشهر (ا) ځكه د ابن عباس (هما) قول دي چه د څلور مياشتو نه په كم كې ايلاء نه وي

ترويج - صورت د مسئلي دا دي كه يو كس د څلور مياشتو نه د كمې مودې خپلې ښځې ته د نژديكت نه قسم اوخوړلو نودا كس ايلاء كونكي نه دي مثلاً اوواني. **لا والله لا أقربك شهرا** يا **والله لا أقربك شهرين** يا **والله لا أقربك ثلاثة أشهر** (ب) اوبن ابې ليلي **عليه السلام** فرماني چه دا كس ايلاء كونكي دي اوجه تر څلور مياشتو پوري دخپلي دي ښځې سره وطى ونكړي نودا به مطلقه بانته شي. امام ابو حنيفه **عليه السلام** به اول هم دا فرمايل خوجه كله هغه ته د ابن عباس **عليه السلام** فتوى ملاؤ اورسيدله. چه **لا ايلاء فيما دون اربعة أشهر** نوامام صاحب **عليه السلام** د خپل قول نه رجوع او كړله. **فأورد ابن عباس** دا فتوى د نص د ظاهر نه خلاف ده. ځكه چې الله تعالى فرمايلي **«الَّذِينَ يُولُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ مَقْبَدَ»** ځكه چې په دي آيت كې ايلاء مطلقه ده. اوتر بصر (انتظار كول) د څلور مياشتو په قيد سره هم كمه وي. نو په ده باندي څلور مياشتني انتظار لازم دي نو ايلاء د څلور مياشتو په قيد باندي مقيد كول د ابو حنيفه **عليه السلام** د خپل مخكني قول نه ولې رجوع او كړله. **فأورد ابن عباس** دا فتوى په مقدار توكي واقع شوي ده. اوبه مقدار توكي د رائي څه دخل نهشته نومعلومه شوه چه ابن عباس **عليه السلام** به دا فتوى د نبې **عليه السلام** نه اوريدلي وي. اود چا نه اختلاف هم منقول نه دي ځكه نه دا فتوى د نص تفسير گر خولي شي تقيد نه، اود آيت تقديري عبارت به دا شي **«الَّذِينَ يُولُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ مَقْبَدَ»** يعني كوم كسان چې دخپلو بيبیانونه څلور مياشتني ايلاء كوي. نو څلور مياشتني

(۱) أخرجه ابن أبي شيبة في مصنفه (نصب الرأية ۳۴۷/۳)

كتاب الطلاق

مهلتي دي بويه ايت كي اول څلور مياشتني د دي امله د كړنكړې شوي چه دوهمې خور مياشتني پرې دلالت كوي

وَلَا اِنْ اِمْتَنَعَ عَنْ قُرْبَانِهَا فِي أَكْثَرِ النِّدَّةِ بِمَا لَمْ يَأْمُرْ بِهِ ځكه چې د مولا ښځې نه نژدي تلو سره به، كتر كي سر كيدل د څه مانع نه بغير دي **وَيَحْتَمِلُ أَنْ يَثْبُتَ حُكْمُ الطَّلَاقِ فِيهِ** او په داسې ډول امتناع سره د طلاق حكم نه ناشتيري.

ترويج - او عقلي دليل دا دي. چه كوم كس د څلور مياشتو نه په كمه موده كې د نژديكت نه قسم اوخوړلو نوملاً قسم نې اوخوړلو چه په الله قسم زه به خپلې ښځې سره يومياشت قريت نه وطى نه كوم. نو اوس ددي كس د يوې مياشتې نه د زياتې مودې يعنې دويمه او دريمه مياشت كې وطى كول اود قريت نه منع كيدل بغيرد مانع نه شو ځكه چې په روستنودرې مياشتو كې د قريت نه قسم نه دي خوړلي شوي اوداسې قسم چې د څلور مياشتو نه په كمه موده باندي منعقد وي. نو څلور مياشتو په تيزيدو به معي باندي د طلاق حكم نه ناشتيري لكه څنگه چې يو كس د څلور مياشتو ددې په رياته موده خپلې ښځې نه نژدي نشي. نو په دي صورت كې د څلور مياشتو په تيزيدو طلاق نه وقع كيږي. عنايه

ايبه كې د ضميريه مرجع كې درې احتمالات دي. ① ددې ضمير مرجع امتناع گر خولي شي ② چه د حلف مرجع وگر خولي شي كوم چې **لا والله لا أقربك شهرين** نه معلوميري ③ چه اكثره موده مرجع او گر خولي شي دا خره دي ښكاره وي. كه صاحب د هدايه **عليه السلام** **لا والله لا أقربك شهرين** عن قربانها في بعض المدة فرمايلي وو په ځاني د اكثرې مودې بوعبادت به زيات واضح وو. والله اعلم بالصواب

لا والله لا أقربك شهرين و شهرين بعد هذين الشهرين حكم

وَيُقَالُ وَاللَّهِ لَا أَقْرَبُكَ شَهْرَيْنِ وَشَهْرَيْنِ بَعْدَ هَذَيْنِ الشَّهْرَيْنِ او كه وي ونيس په ځد نې قسم زه به تاسره قريت نه كوم. درې اډوا مياشتې او دوې اډوا مياشتې. ددې دوې اډوا مياشتو نه روسته **فَيَوْمَئِذٍ** نودا كس به ايلاء كونكي وي

ترويج - صورت د مسئلي دا دي كه يو كس خپلې ښځې ته اوونيل. **لا والله لا أقربك شهرين** و شهرين بعد هذين الشهرين نو دي مولي (ايلاء كونكي) دي.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ شَهْرَيْنِ بِحَرْفِ جَمْعٍ سَرِهَ جَمْعٍ كَرِي ځكه چې ده دواړه په حرف جمع سره جمع كړي دي **فَصَارَ كَجَمْعِهِ يَلْفُ الْجَمْعِ** نو په لفظ د جمع سره د جمع كاوه پشان شو

ترويج - دليل دا دي چه دي كس په حرف جمع و اوسره دواړه جمع كړل. نو داسې شوه لكه چې په صيغه د جمعي سره جمع او كړله. يعنې داسې شوه. لكه چې ده **لا والله لا أقربك اربعة أشهر** اوونيل. اودا يمين واجد دي. او كه په دي موده كې نې وطى او كړله. نو په ده به كفاره لازمه وي.

لا والله لا أقربك شهرين نه روسته يوه ورځ **فَيَوْمَئِذٍ** اوبيا **لا والله لا أقربك شهرين** بعد شهرين الأوليين حكم

وَيُقَالُ وَاللَّهِ لَا أَقْرَبُكَ شَهْرَيْنِ بَعْدَ الشَّهْرَيْنِ الْأَوَّلَيْنِ يا ده اوونيل. په ځداني قسم زه به تاسره قريت نه كوم، دوې اډوا مياشتې د رومې دوې اډوا مياشتو نه روسته **فَيَوْمَئِذٍ** نودې به ايلاء كونكي نه وي

ترويج - صورت د مسئلي دا دي. چه خاوند اوونيل. **لا والله لا أقربك شهرين** اوبيا يوه ورځ چوپ وو. وبيانې اوونيل **لا والله لا أقربك شهرين** بعد شهرين الأوليين نودا مولي نه دي. امام شافعي او امام احمد **عليه السلام** هم ددي قنل دي.

لَأَنَّ الشَّاهِدَ إِجَابَ مِمَّا أَخَذَهُ چې دوهم ډول د پيل نه ايجاب دي **وَقَدْ صَارَ مَتْنُ عَامَّةِ الْكَلِمِ الْأُولَى شَهْرَيْنِ**

کتاب الطلاق

صاحب دقدوری فرمائی کہ دح قسم نی اوخوړلو یعنی داسې نی اووئیل لا ان قریک فعلی حیح الیت یمن نی دروژې قسم اوخوړلو یعنی وی وئیل لا ان قریک فعلی صوم سته یا نی دصدقی قسم اوخوړلو او وی وئیل لا ان قریک فعلی صدقه عشره دراهم یا نی د آزادولو قسم اوخوړلو مثلاً ونی وئیل لا ان قریک فعلی عتق رقبة یا نی د طلاق قسم اوخوړلو مثلاً ونی وئیل تولو صورتونکی دا سړی ایلا کونکی دی.

يُتَّقَى الْمَنَعَةُ بِالْمَنْعَةِ خُكْمًا (چې د قربت نه) منع کیدل د قسم په وجه متحقق شوی دی وَهُوَ كَرُّ الشَّرْطِ وَالْجَزَاءِ (قسم) هم دا د شرط او جزاء بیان دی وَهَذِهِ الْأَجْزِيَّةُ مَانِعَةٌ أَوْ دَا جَزَائِيَّةٌ (د قربت نه) مانع شوې لِمَا فِيهَا مِنْ التَّشَقُّقِ خُكْمًا چې به دې کی سخت تکلیف دی

توضیح - دلیل ده دې چه د شرط او جزاء ذکر کولویه وجه د وطی او قربت نه منع کیدل ثابت شو. اودا جزاگانې یعنی حج روزه وغیره د شرط د ارتکاب نه منع کونکی دی ځکه چې ددې جزاگانوپه کولوکی مشقت دې ځکه چې کله شرط ادا کړی نو جزاء به ختم وایف کیدی. اود جزاء په واقع کیدوکی مشقت دې. نو ځکه جزاء مانع د شرط ده نوپه دې تولو صورتونوکی د ښځې سره د وطی کولو نه مانع متحقق دې. اود ښځې سره د وطی کولو نه د مانع نوم ایلا ده. نوپه دې تولو صورتونوکی به ایلا متحقق وی نوکه د څلورو میاشتو موده بغیر د وطی نه تیره شوه نوپه ښځه باندې یو طلاق بائن واقع کیدی.

وَصَوْرَةُ حُلْفٍ بِالْعَتَقِ أَنْ يُعْلَقَ بِقُرْبَانٍ عَتَقَ (اود آزادولو د قسم خوړلو صورت دادې چه د ښځې په قربت باندې د خپل غلام آزادول معلو کړی وَهُوَ خِلَافُ أَبِي يُوسُفَ (او په دې کی دامام ابویوسف اختلاف دې قَائِلُهُ يَقُولُ تُمْكِنُهُ الْبَيْتُ ثُمَّ الْقُرْبَانُ ځکه ابویوسف فرمائی. چه دده لپاره غلام خرڅول بیا قربت کول ممکن دی فَلَا يُلْزَمُهُ شَيْءٌ عَتَقَ دده په ذمه به هیڅ (کفار) نه لازمیږي

توضیح - صاحب دده اید فرمائی. چه د حلف بلعتق صورت دا دې. چه د ښځې په قربت پورې دخپل غلام آزادول معلق کړی اوپه دې کی د ایلا په ثبوت کی دامام ابویوسف اختلاف دې. دوی فرمائی. که دخپل غلام آز دی نی دخپلې ښځې په قربت پورې معلق کړله نو دا ایلا نه ده. ځکه که دا کس اول دا غلام آزاد کړی او بیا دې ښځې سره وطی اوکړی. نوپه ده باندې څه نه واجبیږي. نه د غلام آزادول اونه کفار. اوهرکله چې څه واجب نشو. نو دا ایلا هم نشوه.

وَمَا يَقُولَانِ الْبَيْتُ مَوْهُومٌ وَطَرَفَيْنِ فرمائی. چه بیع کول موهوم امر دې فَلَا تَحْتَمِلُ الْمَانِعَةُ فِيهِ نَوْدَا په ایلا کی د مانعیت نه منع شو

حل الله ① موهوم هغه شی چې گمان پرې کولای شی توضیح - طرفین ښځه فرمائی. چه بیع امر موهوم دې. کیدای شی چې خرڅ نی کړی. او کیدای شی. چه خرڅ نی نکړی نوپه ایلا کی مانع شرط یعنی د جزاء لپاره څه مانع نشته. اوهرکله چې د ایلا لپاره مانع نشه بوجراء موجود شوه. او جزاء یعنی د غلام آزادی مانع د قربت دې. حاصل دا چې په دې صورت کی مانع موجود دې اود مانع قربت نوم ایلا ده. نوپه دې صورت کی هم ایلا موجود ده.

وَالْحَلْفُ بِالطَّلَاقِ أَنْ يُعْلَقَ بِقُرْبَانٍ طَلَّقَهَا (او طلاق سره د قسم خوړلو صورت دادې. چه ددې ښځې په قربت باندې هم ددې طلاق او طلاق صَاحِبَتِهَا ددې د ښځې (دویمې ښځې) طلاق معلق کړی وَكُلُّ ذَلِكَ مَانِعٌ أَوْ

القول الرابع هو قول الطرفين (۵۲۰/۴) والعناية (۵۲۱/۴) والدر المختار (۵۹۲/۲) نقلاً عن القول الرابع (۳۴۳)

کتاب الطلاق

دې دوو خبروکی هره یوه خبره ددې سره د قربت کاوه نه منع کونکی ده د حلف بالطلاق صورت دا دې چه د طلاق د ښځې په وطی پورې معلق کړی یا ددې د طلاق معنی کړی اوپه دې دوو خبروکی هره یوه خبره ددې د وطی کاوه نه منع کونکی وی مثلاً خوند روانی که ناسره مې وطی اوکړله نوته دې طلاقه نی یا زه ښځه فلانې دې طلاقه وی سود طلاق د ویرې د مله دې سره وطی نه کوی. نوهم دا ایلا ده نوکه ده په څلورو میاشتوکی دښه دسه وطی اوکړله سودا به مطلقه وی اوکه د وطی نه بغیر څلور میاشتې تیرې شوي نو دا ښځه به په یو طلاق سره باندې شی وانه اعم

د مطلقه رجعيه او مطلقه بانه د ایلا حکم اِنْ أَلَى مِنَ الطَّلَاقِ الرَّجْعِيَّةِ (اوکه خپلې مطلقه رجعيه سره نی ایلا اوکړله) حَتَّى تَمُوتَ أَوْ يَبْلُغَ أَوْ يَكُونَ كَوْنُهَا كَوْنُهَا

توضیح - صورت د مسئلې دا دې که یوکس د مطلقه رجعيه نه ایلا اوکړله سود سړی د خورو په مېرمن او د جمهور ورو عالتانو ښځې په نیزایلا کونکی دی.

اِنْ أَلَى مِنَ الْبَائِنَةِ (او که مطلقه بانه سره نی ایلا اوکړله) لَمْ يَكُنْ مُؤَلَّماً (اوپه ایلا کونکی به نه وی لِأَنَّ الْأَوَّلِيَّةَ قَائِمَةٌ فِي الْأَوَّلَى دُونَ الثَّانِيَةِ ځکه چې په مطلقه رجعيه کی بی بی کیدل موجود دی وپه مطلقه بانه کی (بی بی کیدل موجود) نه دی

توضیح - اوکه د مطلقه بانه نه نی ایلا اوکړله. نوپه اتفاق سره ایلا کونکی نه دې. دلیل دا دې. چه زوجیت (ښځه توب) په مطلقه رجعيه کی موجود دې. اوپه مطلقه بانه کی رجعیت موجود نه دې. اود ایلا محل هغه ښځه وی. چه زموږ ښځه وی. ځکه چې الله تعالی فرمائی دی (لِلَّذِينَ يُؤْتُونَ مِنْ إِبْهَامٍ) اود بانه کیدونه روسته زوجه نه پاتې کیدی نو ځکه مطلقه بانه محل د ایلا به دې ځکه ددې مطلقه باندې سره نی وطی اوکړله. نو د یسین په وجه به پرې کفار لازمیږي اود دې په خلاف مطلقه رجعيه ده ځکه چې هغه د ایلا محل دې ځکه چې د طلاق رجعی نه روسته زوجیت پاته وی هم دا وجه ده چه زموږ په نیزد معتده رجعيه سره وطی کول جائز دی. البته دا که د ایلا د مودې یعنی څلورو میاشتو نه وړاندې د معتده رجعيه عدت پوره شو. نو ایلا به ساقطه شی. ځکه چې عدت تیریدو په وجه محل د ایلا فوت شو

وَقَوْلُ الْإِبِلَاءِ مَنْ تَكُونُ مِنْ نِسَائِنَا بِالْذَّخْرِ (او حال دادې چه د ایلا محل هم هغه ښځې وی چه زموږ بیبې نی وی په نص د قرآن سره فَلَمَّا انْقَضَتْ الْعِدَّةُ قَبْلَ انْقِضَاءِ مَدَّةِ الْإِبِلَاءِ بَيَّا که د مودې تیریدلو نه وړاندې د مطلقه رجعيه عدت تیر شو فَقَوْلُ الْإِبِلَاءِ الْقَوَابِلُ الْمُحَلَّةُ (نوا ایلا هم ساقط شوه د محل فوت کیدلو په وجه

توضیح - دلته یواشکل پیدا کیدی هغه دا چې پکار ده چه د مطلقه رجعيه نه ایلا کول صحیح نه وی ځکه چې ایلا د ښځې د جماع حق منع کول اوپه هغې باندې د ظلم کاوه جزاء ده اود مطلقه رجعيه لپاره په جماع کی څه حق نشته. نو قضاء اونه دیانه، نو ځکه د مطلقه رجعيه لپاره د وطی کولو ولایت شته تردې چې د خاوند لپاره دا مستحب دی. چه هغه د جماع نه بغیر په قول سره رجوع اوکړی نو خاوند ظالم شو نوپه ده به د ظلم جزاء یعنی ایلا هم نه مرتب کیدی

القواب دا دې. چه په منصوص علیه کی عین نص معتبر وی معنی د نص معتبره نه وی او مطلقه رجعيه د نص په وجه به لا نسا نمانه کی ده. ځکه چې د الله تعالی ارشاد دې ((وَيَقُولُ أَتَأْتُونَ بَرَائِةً)) اود آیت د طلاق رجعی په اړه کی نازل شوې وو. او بعل خاوند دې نو مطلقه رجعيه به ددې خاوند وی او کوم حکم چې په نص زواج یعنی د خاوند اوپه ښځو باندې مرتب وی نو د ((لِلَّذِينَ يُؤْتُونَ مِنْ إِبْهَامٍ)) په وجه به هغه حکم دلته په مطلقه رجعيه باندې هم مرتب وی. ځکه چې مطلقه رجعيه هم په نساء ازواج کی ده

د سقاچ نه وړاندې د ايلاء يا د ظهار حكم

وَلَوْ قَالَ لِأَجْنِبِي (او كه يوي اجنبیه) غير منكوحه بنځي ته ئې اوونيل وَاللّٰهُ لَا أَفْرِكُ په خدائي قسم زه به تاسره قريت نه كوم **وَأَلَيْتُ عَلَى كَلْبِي أَنْفِي** نه په ماباندې زما د مور د خيتې پشان ئې **فَمَنْ زَوَّجَهَا بِهَا** ددې بنځې سره كح او كړله **فَمَنْ زَوَّجَهَا بِهَا** نودا كس به نه ايلاء كونكي وي او نه ظهار كونكي شويخ. صورت د مسئلې دا دې چه يو كس پردې بنځې ته اوواځي. **هَلَا وَاللّٰهُ لَا أَفْرِكُ** يا انت علي كظهرامي به بيب دي

كس دغه پردې بنځې سره نكاح او كړله بودا كس نه ايلاء كونكي دي اونه ظهار كونكي **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** مخچه وچه باطلا لا ائيد اير المخبية خكه چې كلام د خپل تكلم په وخت لغو شو د محل معدوم كيدلو په وجه فلا يقرب صحيحاً بقدر ذلك نو ددې نه روسته به دا كلام واپس نه صحيح كيږي كظهرامي به بيب دي كس دغه پردې بنځې سره نكاح او كړله نودا كس نه ايلاء كونكي دي اونه ظهار كونكي شويخ. دليل دا دې چه د ايلاء او ظهار د محل د شتوالي د امله چې كوم كلام شوې دې هغه لغو دي خكه چې د ايلاء او ظهار محل ملائمت دې نودا دمردار ديبعي پشان شوه نو كلام **هَلَا وَاللّٰهُ لَا أَفْرِكُ** اوت علي كظهرامي به لغو او باطل شو او كوم كلام چې يوخل باطل واقع شي هغه دوباره نه صحيح كيږي نو خكه به دا كلام هم واپس نه صحيح كيږي.

وَأَنْ قَرَّبَهَا كُفْرًا او كه دې بنځې سره قريت كوي نو كفاره به وركوي **لِيُصَلِّيَ الْغَيْثُ** د حانث كيدلو متحقق كيدو په وجه **وَأَنْ قَرَّبَهَا كُفْرًا** في حقو خكه چې يمين د حانث كيدلو په حق كي منعقد شوي وو. شرح. حوكه دې كس ددې بنځې سره وطى او كړله نو كفاره به واجب وي خكه چې د وطى كولو په وجه حنث واقع شوې دې اود حانث كيدو موجب كفاره ده نو خكه كفاره واجب ده او حانث كيدل ددې امله موجود شو چه يمين د حانث كيدو په وجه منعقد شوې دې خود كفاري دا وحبوب په هغه وخت كي دي چه اجنبى بنځې ته ئې **هَلَا وَاللّٰهُ لَا أَفْرِكُ** ونيلي وي او كه اجنبى بنځې ته ئې ملائت علي كظهرامي به اوونيل اود نكاح كولو نه روسته ئې هغې سره وطى او كړله نو كفاره نه واجبيږي وجه د تويير دا ده چه اول يعنى ملائمت **هَلَا وَاللّٰهُ لَا أَفْرِكُ** يمين دي او دوهم كلام يمين نه دي.

د ويښي ايلاء

وَمَنْ دَعَا إِلَى الْكُفْرِ اود ويښي د ايلاء موده دوې ادوه مياشتې ده **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** مياشتې ده چې دا موده د ايلاء د بانه كيدلو لپاره ميعاد مقرر شوې وو **فَتَتَمَّتْ بِالنِّزْقِ كُفْرًا** نودا به د رقيق كيدلو په وجه نيم پتي كيږي لكه (څنگه چه) د عدت موده (ده). شرح. فرماني ① كه د يو كس بنځه وي نو دهغې د ايلاء موده دوې ادوه مياشتې دي برابره ده كه آزاد وي او كه غلام هم دا قول د حضرت عمر **رَضِيَ** دې ② اود امام مالك **رَضِيَ** مذهب دا دي چه د غلام د ايلاء موده دوې سړى او آزاده سخته او ويښه واره برابري اودولو موده د ايلاء څلور مياشتې دي ③ او امام شافعي او امام احمد **رَضِيَ** فرماني چه د آزاد **رَضِيَ** امام شافعي او امام احمد **رَضِيَ** دليل دا دي چه د ايلاء موده د ظالم د تشهير لپاره وي او په دې كي آزاده سخته او ويښه دواړه برابري خكه چې د جماع د حق په منع كولو كي دواړه ظالمان دي ④ او زموږ دليل دا دي چه د ايلاء موده (څلور مياشتې) د باني لپاره مقرر شوي دي نو د رقيت په وجه به سمه موده باني شي لكه څنگه چې د ويښي طلاق اود هغې عدت د آزادي بنځې د طلاق او عدت په نيمه دي

د جماع نه د عمر په صورت شي د ايلاء احكام

وَأَنْ قَرَّبَهَا كُفْرًا او كه ايلاء كونكي داسې بيمار دي چه ده ته په جماع سدي قدرت نشته **وَأَنْ قَرَّبَهَا كُفْرًا** يا دا بنځه داسې بيماره وي **وَأَنْ قَرَّبَهَا كُفْرًا** د متياز د لاري نه علاوه بله لاره به وي او **وَأَنْ قَرَّبَهَا كُفْرًا** داسې وړه ماشومه وي چه دې سره جماع نشي كيداى **وَأَنْ قَرَّبَهَا كُفْرًا** د بنځې اوسړى په مينځ كي دومره لري والې وي چه د ايلاء په موده كي بنځې ته د رسيدلو قدرت نه لري **وَأَنْ قَرَّبَهَا كُفْرًا** پلانيه قنيت اليها في مده الايلاء سو په دې صورتونو كي د سړي رجوع كول دادى چه د ايلاء په موده كي پخپله ژبه اوواځي م دې بنځې اړخ ته رجوع او كړله **وَأَنْ قَرَّبَهَا كُفْرًا** داسې ئې وونيل نو ايلاء ساقط شوه

هَلَا وَاللّٰهُ لَا أَفْرِكُ ① ورتقاء هغه زنانه چې د متياز د لاري نه ئې سوا بله لاره نه وي ② لسان ژبه ③ شرح. صورت د مسئلې دا دي كه ايلاء كونكي داسې بيمار وي چه دې په جماع كولو باندې قابليه وي ④ يا بنځه داسې بيمار ⑤ يا بنځه ورتقاء وي يعنى د متياز د لاري نه سوه بله لاره نه وي ⑥ يا داسې وړه ماشومه وي چه د جماع قابليه نه وي ⑦ يا د بنځې خاوند په مينځ كي دومره لري والې وي چه په څلور مياشتو كي ورته خاوند نشي رسيدلې نوبه دې تولو صورتونو كي خاوند ته د رجوع بالقول احتيار دي نو كه خاوند په موده د ايلاء كي ملائت اليها اوونيل يعنى ما ورته رجوع او كړله نو ايلاء ساقط كيږي

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ **رَضِيَ** **عَلَيْهِ** **السلام** **عَلَى** **الجماع** او امام شافعي **رَضِيَ** **عَلَيْهِ** **السلام** فرماني د جماع نه بغير رجوع به صحيح كيږي **وَأَنْ قَرَّبَهَا كُفْرًا** او امام طحاوي **رَضِيَ** **عَلَيْهِ** **السلام** هم دې اړخ ته تلې دي **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** قنيتا خكه كه زبى ونيل رجوع و **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** نودا به حنث كيدل وو

شرح. اود امام شافعي **رَضِيَ** **عَلَيْهِ** **السلام** مذهب دا دي چه په ايلاء كي رجوع صرف په جماع سره كيږي مطلب د جي امام شافعي **رَضِيَ** **عَلَيْهِ** **السلام** په ايلاء كي صرف د رجوع بالجماع قنيت دي د رجوع بالقول قائل نه دي دا حنثو **رَضِيَ** **عَلَيْهِ** **السلام** په مشاخصو كي د امام طحاوي **رَضِيَ** **عَلَيْهِ** **السلام** رائي هم دا ده **رَضِيَ** **عَلَيْهِ** **السلام** امام شافعي **رَضِيَ** **عَلَيْهِ** **السلام** دليل دا دي كه زباني رجوع جرت رجوع و نه نودا به زباني قسم ماتول وو او چونكه په زبني وين سره قسم نه ماتيږي نور رجوع به هم نه بتيږي لنديز دا چې رجوع في الايلاء دوو احكامو ته مستلزمه ده يو وجوب د كفاري او دوهم استء فرقت او رجوع بالقول په كفاره كي په اتفاق سره معتبره نه ده نوبه انتفاء فرقت كي به هم معسر نه وي او هر كله چې په زبي سره انتفاء فرقت كي معتبر نه دي نودا رجوع خويه هم نه وي بوتا به شوه چه بغير جماع رجوع متحقق نه وي

وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ اذما يذكر النكاح او زموږ دليل دادې چه سړى خپلې بنځې ته د وطى په انكار سره تكليف وركړې وو **فَيَكُونُ إِذَا شَاءَ هَا بِالْوَعْدِ بِاللِّسَانِ** نو ددې راضى كول به په زباني وعدي سره كيږي **وَأَذًا وَاللّٰهُ لَا أَفْرِكُ** او هر كله چې طم لري شو **لَا يَجَازِي بِالطَّلَاقِ** نو په طلاق سره به دې ته سرانښي وركولي

شرح. زموږ دليل دا دي چه هر كله دې كس د قدرت يا وجود جماع اونكړله نودده د اړخه ظلم متحقق شو څنگه چې دې كس د بنځې د جماع حق بند كړلو نودده د اړخه به رجوع په هغه وخت كي ثابتيږي چه د بنځې حق د جماع په ذريعه باندي ادا كړي نو معلومه شوه چه ددې كس رجوع به د جماع په ذريعه ثابتيږي د قول په ذريعه به نه ثابتيږي

وَلَوْ قَدَّرَ عَلَى الْجَمَاعِ فِي الْمُدَّةِ او كه دې د ايلاء په موده كي په جماع كاوه سدي قادر شو **فَلَا يَكُنْ ذَلِكَ الْقِيْلُ** نودا زباني رجوع كول باطل شو **وَصَارَ قِيْلُهُ بِالْجَمَاعِ** او دده رجوع كول په جماع سره شولانه قدر علي الأصل قنيت

کتاب الطلاق

دریسه بود
مَقُولُ التَّصَوُّدِ بِالْخَلِيبِ خُكُّهُ جُزْءٌ مِنْ خَلِيفَةٍ بِهْ ذَرِيعَةٍ دِ مَقْصُودٍ حَاصِلِدِلُو نَه وَرَآئِدِي دِي بِه اَصْل بَانْدِي قَادِرِي
شَو
تَرَجِم - چي په حالت د مرض کي نې ايلاء کړي وي اوبيا په موده د ايلاء کي په جماع قادر شي نو اوس به
دده رجوع په رجوع بالجماع سره معتبر وي برابره ده که ده رجوع بالقول کړي وي او که نه وي که رجوع
بالبطلان نه وي کړي نو بيا خوپه جماع سره رجوع کول ښکاره خبره ده او که رجوع بالقول نې کړي وي
نود صحت به روسته دغه رجوع باطله شوه دليل دا دي چه دخليفه په ذريعه د مقصود حاصلولو نه وړاندي
دي په اصل بندي قدر شو نو دا داسې شوه لکه چي يو کس تيمم کړي وي اود لمانځه په مهال کي په
اوتو قدر شي نودده لمونځ باطلېږي او په اودس سره پرې لمونځ ادا کول واجبيږي .

د ملائط علي حرامه حکم

اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا خَطِيئَةً بَنِيَتْ تَه نِي اَوُونِيل **اَلْمَلَأَتْ عَلَي حَرَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

تَرَجِم - صورت د مسئلې دا دي که يو کس خپلې ښځې ته اوونيل چه ملائط علي حرامه نود ده څخه به دده
د نيت پوښتنه کولې شي څنگه چي دده دا کلام د څو معانيو احتمال لري او يوه معنی د بلې معنی نه غوره
نه ده نو د يوې معنی د متعين کوه لپاره به د قائل نيت معلومولې شي .
اِثْبَاتُ کس دا اوونيل چه ما د دروغو اراده کړې وه نودا به هغه شان وي څنگه چي هغه وائي يعنی نه
به طلاق واقع کړي اونه به ايلاء وي

لَا اَلَا تَوِي خَفِئَةً كَلَامًا اَوْ خُكُّهُ جُزْءٌ مِنْ خَلِيفَةٍ بِهْ ذَرِيعَةٍ دِ مَقْصُودٍ حَاصِلِدِلُو نَه وَرَآئِدِي دِي بِه اَصْل بَانْدِي قَادِرِي
او ونيلى شوى دى چه قضاء به تصديق نشي کولى **لَا اَلَا تَوِي خَفِئَةً كَلَامًا** چې دا په ښکاره قسم دي

تَرَجِم - دليل دا دي چه دي کس د حقيقتي معنی اراده کړې ده څنگه چي دا ښځه د ده لپاره حلاله وه بيا دده
قول چي ملائط علي حرامه داسي خبر دي چه د واقع مطابق نه دي نودا به دروغ او کذب وي او چونکه
د کلام د حقيقتي معنی نيت کول شرعا معتبر وي نو څنگه به دلته هم د دي سري نيت معتبر وي
اوپه دي دليل به اشکال کيږي هغه دا که دروغ د ده د کلام ملائط علي حرامه حقيقتي معنی وي نو
بکر دا ده چه بعين نيت معتبر وو څنگه چي حقيقت د نيت محتاج نه وي .

مَشْرُكٌ دِي نويه دي صورت کي د يوې معنی متعين کاوه لپاره نيت ضروري وي (فتح القدیر)
امام طحاوی او امام کرخي **اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
کوی څنگه چي دده ملائط علي حرامه په ظاهره قسم دي نو څنگه دا حلال لره حرامول دي اود حلال حرامول
بمس کيدل په نص سره ثابت دي اومر دا دي **اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
نودا **اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
په خال بندي حراموي (آب) دخپلو پيسو خوښي لټوي او الله تعالى بخونکي او مهربانه دي الله تعالى
مسو لپاره د قسم منول هم فرض کړي دي (حقاني)
اوپه دي آيت کي الله تعالى د حلال څيز حرامولونه قسم ونيلي دي نو ثابته شوه چه تحريم د حلال قسم

دې حاصل دا چي په ملائط علي حرامه کي د قسم معنی ښکاره اود کذب معنی خلاف ظاهر ده او چه کوم
شر خلاف ظاهر وي قضاء دهغي تصديق نشي کولى نو څنگه به قاضي په دي خبره کي دده تصديق نه کوي

دریسه بود

کتاب الطلاق

چه ما دروغ اراده کړي وو صاحب دفتح القدیر لکلی دی چه دا قول ريات صحيح دي وهم په دي سدي
عمل او فتوی ده

اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الطَّلَاقَ اَوْ كَلَامًا اَوْ خُكُّهُ جُزْءٌ مِنْ خَلِيفَةٍ بِهْ ذَرِيعَةٍ دِ مَقْصُودٍ حَاصِلِدِلُو نَه وَرَآئِدِي دِي بِه اَصْل بَانْدِي قَادِرِي
اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا خَطِيئَةً بَنِيَتْ تَه نِي اَوُونِيل **اَلْمَلَأَتْ عَلَي حَرَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

تَرَجِم - او که دي کس په خپلې دي وينا چي ملائط علي حرامه سره طلاق اراده کړي وي اود طلاق د شمار
نيت نې نه وي کړي يا نې د يو يا د دوو طلاقو نيت کړي وي نويه دي به درې طلاق واقع کيږي دليل دا دي چه ملائط
علي حرامه د کنایاتو په الفاظو کي دي او وړاندي د کنایاتو په الفاظو ياندي بحث ترشوي دي هغه دي هلته
او کتلي شي

اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الطَّلَاقَ اَوْ كَلَامًا اَوْ خُكُّهُ جُزْءٌ مِنْ خَلِيفَةٍ بِهْ ذَرِيعَةٍ دِ مَقْصُودٍ حَاصِلِدِلُو نَه وَرَآئِدِي دِي بِه اَصْل بَانْدِي قَادِرِي
اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا خَطِيئَةً بَنِيَتْ تَه نِي اَوُونِيل **اَلْمَلَأَتْ عَلَي حَرَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

تَرَجِم - او که دي کس اوونيل چه زما په دي سره ظاهر مراد وو نود شيخي نو په نيزه دا ظهاروي اود امام
محمد **اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا خَطِيئَةً بَنِيَتْ تَه نِي اَوُونِيل **اَلْمَلَأَتْ عَلَي حَرَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

تَرَجِم - او که دي کس اوونيل چه زما په دي سره ظاهر مراد وو نود شيخي نو په نيزه دا ظهاروي اود امام
محمد **اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا خَطِيئَةً بَنِيَتْ تَه نِي اَوُونِيل **اَلْمَلَأَتْ عَلَي حَرَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

تَرَجِم - او که دي کس اوونيل چه زما په دي سره ظاهر مراد وو نود شيخي نو په نيزه دا ظهاروي اود امام
محمد **اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا خَطِيئَةً بَنِيَتْ تَه نِي اَوُونِيل **اَلْمَلَأَتْ عَلَي حَرَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

تَرَجِم - او که دي کس اوونيل چه زما په دي سره ظاهر مراد وو نود شيخي نو په نيزه دا ظهاروي اود امام
محمد **اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا خَطِيئَةً بَنِيَتْ تَه نِي اَوُونِيل **اَلْمَلَأَتْ عَلَي حَرَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

تَرَجِم - او که دي کس اوونيل چه زما په دي سره ظاهر مراد وو نود شيخي نو په نيزه دا ظهاروي اود امام
محمد **اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا خَطِيئَةً بَنِيَتْ تَه نِي اَوُونِيل **اَلْمَلَأَتْ عَلَي حَرَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

تَرَجِم - او که دي کس اوونيل چه زما په دي سره ظاهر مراد وو نود شيخي نو په نيزه دا ظهاروي اود امام
محمد **اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

(۱) لقول الراعي هو قول الشيخين **اِنْ قَالَتْ اَمْرًا اَوْ كَلَامًا** ته په ما ياندي حرام نې **سَبَل عَنْ يَمِينِهِ** دده
بیت به معلومولې شي **اِنْ قَالَتْ اَزْدَتِ الْكَذِبَ** نو که ده اوونيل چه ما د دروغ ونيولو اراده کړې وه **فَوَكَّ**
قَالَ نوداسي به وي لکه دي چي څنگه وائي

(۲) والهندية (۴۸۷۱۱) نقلاً عن القول الرابع (۳۴۴۱۱) -

(۳) والدر المنقذ (۵۶۱۴) وورد المحتار (۶۰۰۱۲) والبحر الرائق

وقع شي **وَلَوْ مَتَّأَلًا** او په ښځه په مال لازم وي **لِقَوْلِهِ** {الْحَلْفُ تَطْلِيقٌ بَابِنَه} (۱) ځکه نبي کریم فرمایلي دي چه خلع ورکول يو طلاق بائن دي

توضیح - که چېرې ښځې خاوند دا کار اوکړلو يعنی ښځې فديه ورکړله او خاوند خلع اوکړله سوډدې په وچه په ښځه يو طلاق بائن وقع شو او په ښځه باندې مال واجب شو

دليل د سې عذارشده دي چه **مِلَاحِج** تطليقة بانه (۷) دوهم دليل کوم چې دامام شافعي **مِلَاحِج** د عقلی دليل خواب هم دي هغه دا دي چه کج د مکمل او پوره کيدو نه روسته د فسخ احتمال نه لري اود عدم کفایت حيارت او خیار بلوغ په وجه فسخ قبل التمام ده بعد التمام نه ده نوډدې درې وارو څيزونو د امله کج د پوره کيدو نه سډيری فسخ نه ده او پټې شوه خلع نو دا د عقد د تمام نه روسته وي او کج د تمام نه روسته د فسخ احتمال نه لري نو ځکه خلع ته د نکاح فسخ نشي ويلي البته د نکاح د تمام نه فسخ احتمال لري ددې امله زموږ درخواست دي چه د خلع نه دي رفع د قيد او قطع د قطع و احستې شي اورفع د قيد او قطع نکاح نوم دي د طلاق، ثوابته شوه چې خلع طلاق دي فسخ د نکاح مراد **وَلَا تَحِلُّ لَكَ الْفَلَاحُ حَتَّى صَارَ مِنَ الْكِتَابَاتِ** او ځکه چې خلع ورکول د يو طلاق احتمال لري تردې چې دا د کنايه به طلاقونو کې شو **وَالْوَاهِدُ بِالْكِنَايَةِ** او په کنايې طلاقونو سره چې کوم طلاق واقع کېږي هغه بائنه وي

توضیح - صاحب د هدایه **مِلَاحِج** د خلع په ذریعه د طلاق بائن د واقع کيدو دوي اوده نور دلایل ذکر کړي دي يودا چې لفظ د خلع د طلاق احتمال لري که يو کس چېرې ښځې ته او ويلي **مِلَاحِج** يا **خَالَعَتُكَ** يا **خَالَعْتُكَ** اود طلاق نيت نه لري وي نو يو طلاق بائن واقع کېږي لنډيز دا چې لفظ د خلع د کنايات طلاق ځنی دي اود کنايه په الفاظو سره طلاق بائن واقع کېږي سوا د درې کلماتو نه چه **مِلَاحِج** واحد، **مِلَاحِج** استمراري **مِلَاحِج** **إِلَّا أَنْ ذَكَرَ الْمَتَّأَلُ** اغنی عن التثنية فمتاخذونه کی د مال ذکر کول، د نیت نه بې نیازه کړل **وَلَا تَحِلُّ لَكَ الْفَلَاحُ** او ځکه چې ښځه (ذمه داری د) مال نه قبلوي **إِلَّا لِمَا تَحِلُّ لَهَا مِنْهُ** او **ذَلِكَ بِالْبَيِّنَاتِ** مگر ددې لپاره چې ددې نفس ددې په قبضه کې شي اودا به په بائنه کيدو سره کېږي

توضیح - **مِلَاحِج** ذکر المال په دې سره د سوال خواب دي سوال دا دي چه هر کله د لفظ د خلع د کنايات طلاق ځنی دي نو پکار دا ده چه په دې کې نیت د طلاق شرط وي حالانکه په خلع کې نیت د طلاق شرط نه دي

اڅواب دا دي چه لفظ د خلع د څو معانیو احتمال لري ① د جامونه وتل، ② د نیکونه وتل، ③ د نکاح نه نشو، خو چه هر کله چې بدل خلع ذکر اوکړلو نو د نکاح نه د وتلو معنی متعین شوه نو ځکه د نیت اړتیا پاتې نشو

او دوهم دليل دا دي چه ښځې د مال ذمه واری په هغه وخت کې قبلوي کله چې دې ته د واره نفس او سپارلې شي او ښځې ته هغې د نفس حواله کول صرف په طلاق بائن سره کېږي په طلاق رجعی سره نه کېږي ددې امله موږ وايو چه خلع طلاق بائن دي طلاق رجعی نه دي

د سې عذارشده د ظلم په صورت شي د خلع اخستلو کراهت

وَأَنْ كَانَ الشُّوْزُ مِنْ قَبْلِهَا او که نافرمانی د خاوند د اړخه وي **لِكُرْهَاءِ أَنْ يَأْخُذَ مِنْهَا عَطَا** اود خاوند لپاره مکروه دی چه د ښځې نه عوض وخلي **لِقَوْلِهِ تَعَالَى** ځکه د الله تعالی قول دي **{وَأَنْ أَرْزُقَهُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ مَكْنَانٌ}** **{وَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا}** که تاسو د يوې ښځې په ځاني بله بدلول او غواړئ تردې نافرمانی چې ددې نه هېڅ مه اخلئ

دېت هر عاقل **مِلَاحِج** اخرجه الدارقطني والبيهقي في سنينهما (نصب الراية ۳/۳۸۷) -

مِلَاحِج ① **النشوز** سرکشی [توضیح - نشوز د ښځې دخپل خاوند نافرمانی کول او نفرت کول دي زجاج فرمایلي دي چه نشوز دواړو طرفونو نه کېږي يعنی په زوجینو کې د هر يو کس بل لره نه خوښول ښکاره کول

اوصورت د مسئلې دا دي که نشوز اوناخوښی د سړي د اړخه وي نو د سړي لپاره د ښځې نه د بدل خلع په طور د څه څير اخستل مکروه دي دليل د الله تعالی ارشاد دي **{وَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا}** او که تاسو د يوې بې بې په ځاني د بلې بې سي بدلولو، ده لري حالانکه تاسو يوې ته ډير مهر وکړې وي نو په دې کې ترې څه مه اخلئ آیا تاسو دا اخلئ په تهمت لگولو او ښکاره گناه کولو سره

② **نظر** د غوښی د څرمن د کوالی په برابری سره زړیا سپين زړ دی ③ **اوبعضو** ونیسی دی چه اوبه زړه د ښاره، ④ **وبعضو** نیلی دی چه یوزردوي اوده سوه اوقیه، اویوه اوقیه خلونیت درهم وي

⑤ **اوزمخشری** وئیلی دی چه **مِلَاحِج** دیر مال ته وائی بهر حال په دې آیت کې د ښځې نه د څه څيز د اخستلو کراهت ښکاره موجود دي نو ځکه د ښځې نه عوض اخستل مکروه او گړخولې شو البته که خاوند واخستل، نو د کراهت باوجود جائز دی ځکه چې په **مِلَاحِج** د څه څه کی نهی لغیره ده اودهی لغیره د امله مشروعیت ذاتی نه منتفی کېږي لکه د جمعې په ورځ د اذان په وخت کې خرخول اخستل مشروع لذاته او ممنوع لغیره دی

وَلَا تَحِلُّ لَكَ الْفَلَاحُ او ځکه چې خاوند د ښځې بدلولو سره دا په یره کې واچوله **فَلَا يَزِيدُ فِي كِبَرِهِ** **لَقَالِ** نو مال اخستلو سره دې ددې په یره کې زیاتوالې نه کوي

مِلَاحِج ① **اوحش** اویروله ② **الاستبدال** بدلول ③ **وهش** ویره

توضیح - دوهم دليل دا دي چه دې کس د سابقه ښځې په ځاني بله ښځه رواسته نو لومړنی ئې په ویره کې واچوله نو ځکه اوس ددې نه د مال په اخستلو سره دا په زیاتې وحشت کې اچول نه دي پکار

دنازې ښځې نه د مهر نه د زیاتې وصول کراهت

وَأَنْ كَانَ الشُّوْزُ مِنْ قَبْلِهَا او که نافرمانی د ښځې د اړخه وي **لِكُرْهَاءِ أَنْ يَأْخُذَ مِنْهَا عَطَا** اود موږ د خاوند لپاره مکروه گڼو چه د ښځې نه د هغې نه زیات واخلئ کوم ئې چې دې له ورکړې دي **وَأَنْ يَرْزُقَهُ** **الْمَايِمُ الصَّغِيرُ طَابَ الْقَبْلُ** **أَيُّهَا الطَّلَاقُ** **مَا تَكُونُ أَبَدًا** اود جامع صغیر په روایت کې دی چه زیاتی اخستل هم جائز دی ددې آیت مطلق کیدلو په وجه کوم چې وړاندې تلاوت کړې شو

مِلَاحِج ① **طاب** جائز دی ② **الفضل** زیاتی

توضیح - مسئله دا ده که ښځه ناشزه وي نو د مهر د مقدار پورې اخستل د خاوند لپاره بغیر کراهته جائز دی البته د مهر د مقدار نه زیاتی اخستل ورله د مبسوط د روایت مطابق مکروه دی اود جامع صغیر روایت مطابق بغیر کراهته جائز دی

اعدم کراهت دليل هغه آیت دي کوم چې وړاندې تیر شو يعنی **{فَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ فَيَفْضَحْتُمْ بِهِ}** اودا آیت د خپل اطلاق په وجه قليل او کثیر مهر او غیر مهرولو ته گډه دي

وَوَهَبَهُ الْأَخْرَجِيُّ قَوْلَهُ **{وَأَنْ يَرْزُقَهُ طَابَ الْقَبْلُ}** اود دوهم روایت په وجه د ثبت بن

① من حدیث عطاء وای الزبیر **مِلَاحِج** مرسلأما حدیث عطاء فاخرجه ابوداود فی مراسيله واما حدیث ابی الزبیر فاخرجه الدارقطني فی سننه (نصب الراية ۳/۳۹۳) -

قیس بن شمس د بنی سخی په اړه کي د نبي کریم قول **لَا أَمَّا الرِّبَاةُ فَلَا يَمُوتُ دِي وَكَذَلِكَ الشُّؤْمُومَةُ حَالَتُكَ** د فرمسي د بنی سخی د اړخه وه.

تبریع - اودمهر په مقدار باندې د زیادت د کراهت دلیل د دې چه د ثابت بن قیس بن شمس په بی بی ته نبي ﷺ ارشاد فرمانيږي وو **لَا أَمَّا الرِّبَاةُ فَلَا يَمُوتُ** یعنی نبي ﷺ د زیادت نفی کړې ده نوهرکله چې اباحت مستفی شو او کراهت ثابت شو. دا حدیث په تفصیل سره د باب په اول کي ذکر شوی دې.

د مهر نه د زیاتې وصولې حکم

يُؤْتَاهُ الزَّيَادَةُ اوکه (دمهر نه نبي زیات واخستل **جَازَى الْقَسَامُ** نو قضاء جائز دی **وَكَذَلِكَ إِذَا أَخَذَ أَوْ هَمَّ دَعَا** شان چې کله واخلې **وَالشُّؤْمُومَةُ حَالَتُكَ** نافرمانی د خاوند د اړخه ده

تبریع - مسئله دا ده که څخه بشزه او بافرمه وي او په دې صورت کي ترې خاوند د مهر د مقدار نه زیاتې برخه واخستله نو قضاء جائز ده. اودغه ډول که نشو د خاوند د اړخه وي. او بیا هم ده د مهر د مقدار نه زیاتې واخستله. نو دا هنم شرعاً جائز ده.

لَا تُنْتَقِصُ مَا تَلَوْنَا شَبَابَ الْجَوَازِ حُكْمًا وَالزَّيَادَةُ حُكْمٌ موږ چې کوم آیت تلاوت کړو. د هغې مقتضی دوي اډوه شیان (خیزونه) دي یو حکم جائز کیدل او دوهم مباح کیدل **وَقَدْ تَرَكْنَا الْعَمَلُ فِي حَقِّ الزَّيَادَةِ لِعَمَلِ** اود اباحت په حق کي د معاوض په وجه عمل متروک شو **فَتَقِي مَقُولًا فِي الْمَقَامِ** نو د پاته په حق کي (آیت باندې) عمل پاتې شو.

تبریع - دلیل دا دي. چه د **«فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهَا فِيمَا أَخَذَتْ مِنْهُ»** آیت مقتضی دوي (دوه) شیان (خیزونه) دي ①. شرعاً جواز ②. اباحت، یعنی، او په اباحت او جواز کي توپیر دا دي. چه د اباحت ضد کراهت دي. اود جواز ضد حرمت دي. نو کوم خیز چه مباح وي. هغه به جائز خامخا وي. خود جائز لپاره مباح کیدل ضروری نه دی. مثلاً د جمعې په ورځ د اذان په وخت کي خرڅول اراخستل جائز دی. خو مباح نه دی. بلکه مکروه دي. نو معلومه شوه. چه جواز او کراهت دواړه جمع کیدای شي.

د اوس به طریقه د استدلال دا وي. چه د اباحت په حق کي د معارض یعنی د نبي ﷺ ارشاد چې **لَا زِيَادَةَ** فلا په وجه آیت معمول بها پاتې نشو. او چونکه د جواز په حق کي څه معارض نشته. نو ځکه د جواز په حق کي به په آیت باندې عمل پاته وي. ځکه چې د اباحت نفی د جواز نفی سره مستلزمه نه ده. نو ثابته شوه. چه دمهر نه زیاتې اخستل د خاوند لپاره جائز خو دی. خو مباح نه بلکه مکروه دی.

د طلاق په عوض کي مال اخستل

وَإِنْ طَلَّقَ عَلَى مَالٍ فَلَيْسَ لَهُ أَنْ يَأْخُذَ بِهِ اوکه دې ته خاوند په مال باندې طلاق ورکړو. بیا دې قبول کړو **وَقَوْلُهُ الطَّلَاقُ وَلَمْ يَمَّا** المال یو طلاق و قع شو. او په ښځه به مال لازم وي

تبریع - صورت د مسئلې د دې که خاوند ښځې ته په مال باندې طلاق ورکړلو مثلاً دا نبي ورته اوونیل **هَلْ لَكَ طَلَقٌ بِمَالٍ** درهم یا آت طلق علی الف درهمه اوبنځې دا قبول کړلو نو طلاق به واقع شي. او د بنځې به دمه به دا لازم وي.

لَا تُؤْتَاهُ بَشَرًا وَلَا مَالًا ښځه چې خاوند طلاق منحراً یا په طلاق معلق ورکولو کي مستقل ده **وَقَدْ عَلَّقَهُ بِبَشَرٍ** او حال دادې چه ده طلاق د ښځې په قبولولو باندې معلق کړې دي **وَالزَّوْجَةُ تَمْلِكُ الزَّوْجَ مَالًا** او بنځې ته بحبله دمه د مال لازمولو اختیار دي **لَا يَتَّبَعُ عَلَى نَفْسِهَا** ځکه چې دې بنځې ته په خپل نفس باندې ولایت لري. دې نطفه الکاسیة **يُؤْتَاهُ الْإِغْتِيَاظُ** غه **وَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَالًا** لک القصاص او ملک نکاح داسې شي دې چه

ددې عوض اخستل جائز دی اگرچه دا مال نه وي. لکه قصاص.

① الاعتیاض عوض اخستل ② الموم لازمولا

تبریع - دلیل دا دي. چه دا تصرف معاوضه دي و تصرف معاوضه موقوف وي په هلیت د متعاضین اوبه صلاحیت د محل باندې، اودا واره موجود دی. د خاوند تصرف خوځکه ثابت دي. چه ده ته فی الحال د طلاق یا د معلق طلاق ور کاوه مستقل اختیار حاصل دي اودلته ده طلاق د بنځې په قبولولو پورې معلق کړې دي. نو دې قبول به شرط وي اوکه قبول نهې کړلو نو طلاق به واقع وي اوبه دې به مال لازم دی. ځکه نه به دی لازم. اود بنځې اهلیت ځکه ثابت دي. چه دا په خپل ځان باندې د مال د لازمولو مالک ده. ځکه چې دې ته په خپل ځان باندې پوره پوره ولایت حاصل دي. او محل ځکه صالح دي. چه ملک نکاح داسې خیز دي. چه ددې عوض اخستل جائز دی. اگرچه مال نه دي. لکه څنگه چې قصاص اگرچه مال نه دي. خو عوض اخستل نهې جائز دي. اود دواړو په مینځ کي جامع د اهل التزام د اړخه د التزام وجود دي.

وَكَيْفَ الطَّلَاقُ بَابًا لیساییتا اودا به طلاق باینه وي د هغه دلیل په وجه چې موږ بیان کړو **وَلَا تَمْلِكُ مَعَاوَضَةُ الْمَالِ بِالنَّفْسِ** اوځکه چې دا د ذات معاوضه ده په مال سره **وَقَدْ مَلَكَ الزَّوْجُ أَحَدَ التَّوَكُّلَيْنِ فَمَلِكْتُ هِيَ الْأَخْرَاجُ** داچه خاوند د احد البدلین مالک شو. نو بنځه به د دوهم مالک وي **وَهِيَ النَّفْسُ تَحْقِيقًا لِلتَّوَكُّلِ** او هغه (ددې) ذات دي. چه (په دواړو کي) برابری ثابت وي.

تبریع - اود مال په عوض کي چې کله طلاق واقع شي. هغه به طلاق بائن وي. یو دلیل خوړاندې تیر شو. چه د بنځې په دمه به مال په هغه وخت کي واجب وي چه ددې نفس دې ته په حواله شي اودا خبره حاصیږي په طلاق بائن سره، ځکه به طلاق بائن واقع کیږي. دوهم دلیل دا دي. چه دا طلاق علی مال معاوضه مال بالنفس دي. یعنی بنځې دخپل ځان د خلاصی لپاره خاوند ته مال ورکول منظور کړلو. او خاوند یو بدل یعنی د مال مالک شو. نو ځکه بنځه د دوهم بدل یعنی نفس مالک کیږي. چه مساوات پیدا شي. اوبنځه دخپل ځان مالک په طلاق بائن سره گرځي. په طلاق رجعی نه گرځي. ځکه چې په طلاق رجعی کي د خاوند حق نه ختمیږي. نو ثابته شوه. چه په طلاق علی المال باندې طلاق بائن واقع کیږي

د مسلمان په حرام څه یزاندې د خلع حکم

قَالَ قَدُورِي رَوَاهُ فرماني **وَإِنْ بَطَلَ الْعَوْضُ فِي الْخَلْعِ مِثْلَ أَنْ يُحَالِفَ الْمُسْلِمَ عَلَى خَمْرِ أَوْ خَيْرٍ أَوْ مَيْتَةٍ** اوکه په خلع کي عوض باطل وي لکه مسلمان په شراب، یا خنزیر، یا خیر، یا مردار باندې خلع اوکړي **فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ** د خوند لپاره به هېڅ عوض نه وي **وَالْفَرْقَةُ بَابَةٌ** اودا فرقت به بانه وي

تبریع - مسئله دا ده. چه که په خلع کي عوض باطل وي. مثلاً مسلمان سړي خپلې بنځې سره په شرابو، یا خنزیر یا ټوک باندې خلع اوکړي. نو د خاوند لپاره په بنځه باندې څه خیزد خلع د بدل په طور واجب نه دي. اوبه بنځه به طلاق بائن واقع کیږي.

وَإِنْ بَطَلَ الْعَوْضُ فِي الطَّلَاقِ اوکه په طلاق کي عوض باطل شو **كَانَ رَجْعِيًّا** نو طلاق رجعی به وي **قَوْلُهُ** الطَّلَاقُ فِي الْوَجْهِينِ لِلتَّغْلِيْقِ بِالْقَبُولِ نو په دواړو صورتونو کي

تبریع - اوکه مدخول بها ته نهې په عوض باندې طلاق ورکړلو اودا طلاق دریم طلاق نه وي اوبه دې صورت کي عوض باطل وي نو په بنځه به طلاق رجعی واقع کیږي. اود خاوند په بنځه باندې څه نه واجبېږي. په دواړو صورتونو کي طلاق واقع کیدل ددې امله دی چه د بنځې طلاق دهغې په قبولولو پورې معلق کړې شوي دي. او هغې قبول کړلو. نو طلاق واقع شو.

وَالْفَرْقَةُ بَابَةٌ اود دواړو طلاقونو په حکم کي مختلف کیدل دی **لِأَنَّهُ لَمْ يَبْطُلِ الْعَوْضُ** ځکه چې کله

کتاب الطلاق

عوض باطل شو گان الصائل في الاول لفظ الخلع وهو كناية نو په رومي صورت كي عمل كونكي لفظ خلع ده اودا كناية ده وفي الثاني القوي او په دوهم صورت كي عمل كونكي لفظ صريح دي وهو يقرب الرجعة اود صريح طلاق ته روسته رجعت وي

تويج - اود دواړو صورتونو په حكم كي توپير دي. هغه دا چې په اول صورت كي طلاق بائن واقع كيږي. او په دوهم صورت كي طلاق رجعي واقع كيږي. وجه د توپير دا ده، چه هر كله چې عوض باطل شو نو په اولني صورت كي عمل كونكي لفظ د خلع دي اولفظ د خلع د كناية د الفاظوځني دي. او په الفاظود كناية باندې طلاق بائن واقع كيږي. سوا د هغه درې الفاظونه د كودو ذكر چې وړاندې تير شوي دي. اولفظ د خلع په هغه درې الفاظو كي نه دي. نوځكه به طلاق بائن واقع كيږي. او په دوهم صورت كي د عوض د باطل كيدو نه روسته د طلاق صريح لفظ عمل كونكي دي. او په صريح طلاق سره طلاق رجعي واقع كيږي.

والله اعلم بالصواب اود خاوند لپاره په بنځه باندې هيڅ واجب نشو لانها ما سمعت ما لا متفق ما حتى تميز غارته ځكه چې بنځي مال متقوم بين نكرو چه دا سري ته دهوكه وركونكي او گرځي ولائته لا وجهه الى ايجاب التقى الاسلام اوځكه چې د مسمي واجبولو هيڅ صورت نشته. د مسلمان كيدلو په وجه ولائ الى ايجاب غيره لعدم الالتزام اود غير مسمي واجبولو په صورت كي د التزام نه كاوه په وجه

هل الله ١ عارة دهوكه ٢ متقوم هغه خيزچه د قيمت قابل وي، قيمتي خيزا تويج - په بنځه دڅه خيزد عدم وجوب وجه دا ده، چه بنځي څه مال متقوم نه دي بيان كړي. چه دا سري ته دهوكه وركونكي شمار كړي شي نوهر كله چې دهوكه وركونكي نه ده. نو په دي به څه خيز واجب هم نه وي. لا دوهم دليل دا دي چه د عوض د وجوب دوي اوده صورتونه دي. يودا چې په بنځه باندې مسمي واجب كړي شي. دوهم دا چې غير مسمي پري واجب كړي شي. اودا دواړه صورتونه ناممكن دي. اول خوځكه چې مسلمان نه شراب خنزيروغيره حواله كولې شي. اونه شرعا ده ته ددي د قبض كولو اجازت شته نود مسلمان د امله مسمي نه واجبيږي او دوهم يعني غير مسمي ځكه نه واجبيږي. چه بنځي دا په خپله دمه قبول كړي نه دي.

بلا لاف ما اذا خالته على غل بغيره فظهر انه تمويه خلاف د هغه صورت چې كله په يو معين چاتي شرابو باندې خاوند خلع او كړه بيا بنكاره شوه. چه دا خورشاب دي

تويج - ددي په خلاف كه د سر كي په معين منكي باندې نې خلع او كړه نومثلا بنځي اوونيل. چه ددي سر كي په بدل كي به خلع دركوم. او بيا معلومه شوه چه هغه سر كه نه وه بلكه شراب وو. نود ابو حنيفه ددي په نيز په بنځه باندې د مهر مقدار باندې واجب دي. اود صاحبينو ددي په نيز ددي سر كه مثل واجب دي. لكه څنگه چې د مهر په اړه كي په باب المهر كي تير شوي دي.

لانها سمعت ما لا ځكه چې بنځي مال ذكر كړي وو فصاومقدانو خاوند دهوكه خورونكي شو

هل الله ١ مفروود دهوكه وركړي شوي تويج - دليل دا دي چه بنځي دمال ذكر او كړلو. حالانكه هغه مال نه وو. نو بنځه خپل خاوند ته دهوكه وركونكي شوه. اود عقد په مينځ كي دهوكه وركول ضمان واجبي نوځكه به بنځه د مهر مسمي ضامن وه

بلا لاف ما اذا كانت او په خلاف د هغه صورت چې كله نې خپل غلام په شراب باندې مكاتب كړو او اذعن على غموت خت نې آزاد كړو فبقيت القيد غلام قيمت به واجب وي لان ملك المولى فيه متقوم ځكه چې د مولا ملك په ده كي متقوم دي وما رضى بتركه الا او مالك دا ملك په مفت زائل كاوه باندې راضي شوي نه دي اما ملك البقي في حالة الخروج اوباتي شو ملك د بضع په حالت خروج كي غير متقوم على ما لا كونه

کتاب الطلاق

غير متقوم دي لكه چې موده دكر كړو

هل الله ١ مجابا مفت، بي عوضه

تويج - اود دي په خلاف كه مولى خپل غلام د شرابو په عوض كي مكاتب جوړ كړلو. يا نې آزاد كړو. نو په دي صورت كي به په غلام باندې خپل قيمت واجب وي دليل دا دي چه د مولى ملك په غلام باندې متقوم دي هم د وجه ده. كه غلام چا غصب كړلو نو په غاصب باندې قيمت واجب دي لږيز دا چې غلام يو قيمت دار څير دي او مولى په مفتو كي دخپل ملكيت په ضائع كولو باندې راضي نه دي او غلام د بدل يعنى شرابو په حواله كولو باندې قادر نه دي. ځكه چې د مسلمان په حق كي شراب غير متقوم دي ددي مده به بدل يعنى د غلام قيمت واجب وي اوباتي شو ملك بضع په حالت د خروج كي بوجه غير متقوم دي

بلا لاف التكاير او په خلاف (په شراب باندې) نكاح كولو كي لان البقي في حالة الدخول متقوم ځكه چې په حالت د دخول كي بضع متقوم ده واليقه انه تريف او راز دادې چه د بنځي بضع يو شريف شي دي فله تريف فملكه الا بوض اظهر الشرفه نو ددي مالك جوړيدل مشروع نه دي مگر په عوض سره. چه ددي شرافت بنكاره وي فانما الاضا اذ اوباتي شو ملك ساقطول. فتقضى تريف نودا پخپل ذات كي شريف دي فلا حاجة الى ايجاب الصايب د مال واجبولو هيڅ حاجت نشته.

تويج - او په خلاف النكاح سره په نكاح او خلع كي توپير بيانوي يعنى كه په شرابو باندې نكاح وشوه. نو نكاح صحيح او مهر مثل واجب دي. او كه خلع وشوه نو خلع صحيح او په بنځه باندې څه واجب نه دي وجه د توپير دا ده. چه بضع په حالت د دخول كي متقوم ده او په حالت د خروج كي غير متقوم ده. ودا خبره چې بضع په حالت د دخول كي مال متقوم او په حالت د خروج كي غير متقوم دي ده دا دي نو په دي كي رار د دي چه ملك بضع د شرافت اود قدر او عزت خيز دي. نود ددي د شرافت او عزت د امله بغير غرضه ددي ملك جوړيدل مشروع شوي دي. اوباتي شوه د بضع نه د خاوند د ملكيت ساقط كول نودا في بنځه شريف دي. ځكه په دغه وخت كي د مال واجبولو ته څه اړتيا نشته.

د مهر صالح د خلع صالح دي

قال ابو الحسين قدوري رحمه الله فرماني وما جاز ان يكون مهر ازان يكون بدلا في المهر كيدا شي. (هغه بالا جماع) د خلع عوض كيدا شي لان ما يملكه عوضا لمتقوم المولى ان يضمنه عوضا لغير المتقويه دي وجه چې كوم شي د قيمتي بضع عوض كيدا شي (هغه به) په درجه اولي سره د غير قيمتي عوض كيدا شي.

تويج - په دي عبارت كي مصنف رحمه الله يوه ضابطه بيانوي هغه ضابطه دا ده چه كوم شي په عقد كح كي مهر جوړيدي شي. هغه په عقد خلع كي بدل خلع جوړيدي شي. دليل دا دي چه د عقد كح په وخت كي ملك بضع متقوم دي. او په حالت د خلع كي غير متقوم دي. نو كوم خيزچه د بضع متقوم عوض جوړيدي شي هغه د بضع غير متقوم عوض خامخا جوړيدي شي.

البته ددي په عكس نشي كيدا يعنى كوم خيزچه په خلع كي بدل جوړيدي شي دا ضروري نه ده چه هغه دي په نكاح كي مهر هم جوړ شي. ځكه چې بعضي شيان (خيزونه) داسي دي چه هغه بدل خلع جوړيدي شي نومهر نشي جوړيدي مثلا د يودرم نه واخله تر لسو پورې په خلع كي بدل خلع جوړيدي شي. خو مهر نشي جوړيدي. دغه ډول كه اوواني. كوم بچي چې د وزه په نس كي دي هغه بدل خلع دي نودا صحيح ده ليكن كه ارواښاد چه دا مهري دي. نو دا صحيح نه ده.

د خالقي على ما في يدي خلع كول

لَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ مَا تَه خلع واکره به هغه خیزه چی
 رم به لاس کی دی **فَلَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** یا خاوند بنسخی ته خلع ورکړله حالانکه د بنسخی به
 لاس کی هیڅ نه وو **فَلَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** نو په بنسخه به هیڅ شی واجب نه وی **لَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** خکه چی
 بنسخی خاوند د مال په نوم اخستو سره دهوکه نه ده ورکړې.

حل الفقه ۱۰ تغیر غرور نه دی دهوکه

تبع - صورت د مسئلې ښکاره دی دلیل دا دی چه د بنسخی کلام چی **مَا تَه** یا یدی **مَا تَه** کی لفظ د **مَا تَه** عدم
 دی کوم چی مال او غیر مال ټولو ته گډ دی. نو ځکه داسې نه ده چه بنسخی د مال ذکر کړې وی. او خاوند ته شی
 دهوکه ورکړې وی او هرکله چی دهوکه ورکونکې نه ده. نو د څه خیز ضامن به هم نه وی.

د **مَا تَه** خالق علی ما فی یدی من مال حکم

لَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ مَا تَه خلع واکره به هغه مال باندې کوم
 چی زما په لاس کی دی **فَلَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** نو خلع ورکړله **فَلَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** حالانکه د بنسخی به
 لاس کی هیڅ نه وو **فَلَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** نو بنسخه دی ده ته خپل مهر واپس کړې **لَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** خکه چی کله
 بنسخی مال ذکر کړې دی **لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** یا **لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** نو خاوند دعوض اخستلو نه بغیر د ملک نکاح
 په لرې کوه راضی نشو **وَلَا وَجَّهَ إِلَى إِبْطَابِ الْمَتَى وَتَحْتَهُ لِلْجِبَالَةِ** اود جهالت په وجه مسمی او ددې قیمت
 واجبولو هڅ صورت نشته **وَلَا إِلَى قِيَمَةِ الْبُضْعِ أَعْنَى مَرِّ الْبَيْتِ** اونه د بضع قیمت یعنی د مهر مثل واجبولو څه
 وجه شته **لأنه غير متقوم بحالة الخروج** خکه چی په حالت خروج کی بضع غیر متقوم وی **فَقَعَلَتْ إِبْطَابَ مَا قَامَ بِهِ عَلَى**
الرَّوْضِ فَقَعَلَتْ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ نو ددې واجبول معین شو په څومره کی چی دا خاوند ته پریوتې دی. د خاوند نه ضرر لرې
 کاوه دپاره.

تبع - مسئله دا ده چه بنسخی خاوند ته اوونیل. **مَا تَه** خالق علی ما فی یدی من مال **مَا تَه** نو خاوند ورسره په هغې
 باندې خلع وکړله بیا معلومه شوه چه دهغې په لاس کی څه هم نه وو. نو په دې صورت کی په بنسخه باندې
 د مهر مقدار واپس کول واجب دی. دلیل دا دی چه بنسخی د مال ذکر کړې دی. نو خاوند بغیر دعوض د ملک
 نکاح په ژانله کولوباندې راضی نه دی.

۱۰ اود دعوض څلور صورتونه دی ۱. مسمی ۲. دهغې قیمت، ۳. د بضع قیمت، ۴. د مهر هغه مقدار کوم چی
 بنسخی دخپل خاوند نه اخستې دی. اولنی درې احتمالات خویابل شو. ځکه چی مسمی یعنی **مَا تَه** یا یدی من
 مال **مَا تَه** کی اود مسمی قیمت په دواړو کی هریومجهول دي اوداسې هم و نیلې شی چه مسمی مجهول
 ده نوددې قیمت به په خامحا مجهول وی. اود بضع قیمت یعنی مهر مثل ددې امله واجب نه دی چی په
 حالت دخروج کی د ملک بضع څه قیمت نه وی نو هرکله چی درې احتمالات باطل شول نو څلورم احتمال
 یعنی د مهر مقدار واجبول متعین شو چه د خاوند ضرر لرې کړې شی.

د **مَا تَه** خالق علی ما فی یدی من درهم یا من الدرهم حکم

لَا تَقَالَتُ خَالِفَتُ عَلَى مَا فِي يَدَيْ مِنْ قَرَاهِمَ أَوْ مِنْ الدَّرَاهِمِ او که بنسخی اوونیل ماته خلع واکره به هغه در هم
 چی زما په لاس کی دی **فَلَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** نو خاوند داسې اوکړل **فَلَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** (خو) د بنسخی په لاس کی
 هیڅ نه وو **فَلَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** نو په بنسخه به درې درهمه واجب وی

تبع - مسئله د ده چه بنسخی خاوند ته اوونیل **مَا تَه** خالق علی ما فی یدی من درهم یا من الدرهم **مَا تَه** او خاوند
 هم دده ډول وکړلو بیا معلومه شوه چه د بنسخی په لاس کی څه نشته. نو په دې صورت کی په بنسخه باندې

درې درهم واجب دی
لَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ او که بنسخی د جمع صبعه ذکر کړې ده **وَأَقْبَلْتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** او اقل د جمع درې دی **وَأَقْبَلْتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ**
 بلقیه دوت التبعض اودلته کلمه د... من... د سان لپاره ده د تبعض لپاره نه ده **لَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** خکه چی
 کلام ددې نه بغیر مختل کیږی

تبع - دلیل دا دی چه بنسخی د درهم صبعه د جمع استعمال کړله او من د جمع درې دی اوبه **مَا تَه** در هم
 کی من بینه دی تبعضیه نه دی لکه څنگه چی په **لَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** او **وَأَقْبَلْتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** کی من تب
 لپاره دی. اود **مَا تَه** په اړه کی بعضی حضرات یوه قاعده ذکر کړې ده هغه دا چی به کوه خانی کی د
مَا تَه د لفظ نه بغیر کلام صحیح کیږی. نو په هغه خانی کی به **مَا تَه** د تبعض لپاره وی لکه **مَا تَه** د
 من الدرهم **مَا تَه** اوبه هر هغه خانی کی چی د **مَا تَه** نه بغیر کلام صحیح نه وی نو په دغه خانی کی به لفظ د
مَا تَه د بیان لپاره وی. د تبعض لپاره به نه وی نو جمع به خپل حال باندې پاته پاتې شوه. او چوکه اقل
 د جمع درې دی. نو درې درهم به واجب وی.

په تخیلې غلام باندې خلع کول

لَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ او که بنسخی د خپل خاوند سره په داسې غلام باندې خلع اوکړله چی تخیلې
 دی **عَلَى أَنَّهُ يَرْتَضِي عَنْهُ** په دې شرط باندې چی بنسخه ددې غلام د ضمانت نه بری ده **لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ** به بری
 نه وی **وَعَلَيْهَا تَقْلِيمُ عَيْنِهِ إِنْ قَدَّرْتَ** او په ده به بعینه ددې غلام سپارل واجب وی که قدر دی **وَسَيَرُ قِيَمَتَهُ إِنْ**
تَخَرَّطَ نو دده قیمت سپارل به واجب وی او که عاجز وی

تبع - صورت د مسئلې دا دی. که بنسخی دخپل خاوند سره په تخیلې غلام باندې جمع وکړله به دې شرط
 چی دا بنسخه به د غلام د ضمانت نه بری وی یعنی بنسخی دا شرط بیان کړلو چه د غلام حاصلولو احواله
 کوه به زما نه مطالبه نشی کولی. که غلام ملاؤ شو خوا به یې سپری ورته. گئی څه خبریه په دې باندې
 واجب نه وی. نو په دې صورت کی دا بنسخه نه بری کیږی بلکه که د غلام په حاصلولو قادره شوه. نو هم دهغه
 غلام سپارل واجب دی. او که دهغه غلام په سپارلو قادره نشوه. نو دهغه غلام قیمت به ورته سپارل واجب وی

لأنه عقد المعاوضة خكه چی خلع عقد معاوضه ده **فَيَقْتَضِي سَلَامَةَ الْعَوَاضِ** نو د سلامت عوض تقاضا کوی
وَالْخِطَابُ الْبَرَاءَةُ عَنْهُ شَرْطُ قَائِدِ أَوْ دَدِي نه د بری کاوه شرط لگول شرط فاسد دی **فَيَقْتَضِي** **لَا تَقَالَتُ لَمْ يَكُنْ فِي يَدَيْهَا شَيْءٌ**
وَالْخِطَابُ الْبَرَاءَةُ عَنْهُ شَرْطُ قَائِدِ أَوْ دَدِي مگر دا چی خلع په شروط فاسده سره نه باطلیږی **وَعَنْ هَذَا النِّكَاحُ أَوْ هَمَّ بِهِ**
 دی به نکاح قیاس کولی شی.

تبع - دلیل دا دی چه خلع عقد معاوضه دی. نو ځکه د سلامت دعوض مقتضی دی بود دی مله بنسخی
 د اړخه د براءت شرط لگول فاسد دی ځکه چی دا شرط د مقتضی د عقد نه خلاف دی او چوکه جمع د
 شروط فاسدو په وجه نه باطلیږی. بلکه شرط فاسد باطلیږی نو ځکه به دلته شرط باطل شی او جمع به پاته
 وی

او هرکله چی شرط براءت باطل او خلع صحیح وی نو په بنسخه به عید مسمی واجب وی او که دا عید
 مسمی په سپارلو قدره نه وی. نو دهغې قیمت به واجب وی او هم دا تفصیل په نکاح کی هم دی یعنې که
 یوکس د یوې بنسخی سره نکاح اوکړله او تخیلې غلام یې مهر مقرر کړلو او خاوند ددغه غلام د سپارلو
 شرط نه د براءت شرط هم اولگولو نو دا کس به بری نه وی بلکه که هم په دغه غلام قادر شو دهغه خو نه
 کول به واجب وی. او که په هغه قدر نشو نو دهغه قیمت ادا کول به واجب وی

۱۰۰ طلقی ثلاثاً بآلف حکم

اِنْ قَالَتْ طَلَّقْتُ ثَلَاثًا بِأَلْفٍ اَوْ كَه بِنَحْوِ اَوْنِیل ماته درې طلاقه د یو زر په بدله کي راکړه **فَطَلَّقَهَا وَاحِدَةً** او خوند دې ته یو طلاق ورکړو **فَعَلَيْهَا ثَلَاثُ أَلْفٍ** نو په بنځي به د یو زر دریمه واجب وی

ترجمه - مسئله دا ده. که بنځي خاوند ته اوونیل. **طَلَّقْتُ ثَلَاثًا بِأَلْفٍ** او خاوند ورته یو طلاق ورکړلو. نو په بنځه باندې یو طلاق بن واقع کیږي. او په ده باندې د زرو روپو دریمه برخه واجب ده. او امام شافعی **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** هم ددې قائل دي.

يَأْتِيهَا ثَلَاثُ ثَلَاثٍ بِأَلْفٍ څکه چې کله بنځي د یو زر په بدله کي د درې طلاقو مطالبه او کړله **فَقَدْ طَلَّقَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ بِأَلْفٍ** نو ګویا هر طلاق یې د یو زر د دریمې برخې په عوض طلب کړو **وَهَذَا الْأَنْتَ حَرْفُ الْمَاءِ يَصْعَبُ لِعَوَانِ** اودا څکه چې لفظ د، ب، په عوض باندې داخلېږي **وَالْعَوَاضُ يُنْقِصُ عَلَى الْمُعَوَّضِ** او عوض په معوض باندې منقسم کیږي.

د دلیل د دې چې هر کله بنځي د یو زر روپو په عوض د درې طلاقو مطالبه او کړله. نو دا داسې شوه. چې ددې د زرو روپو په دریمه برخه د یو طلاق مطالبه او کړله اوددې دلیل دا دي. چې کله د، ب، په عوض باندې داخلېږي. نو ځکه به **طَلَّقْتُ** یعنی زر روپو عوض وی. اودرې طلاق به معوض وی. او قاعده دا ده. چې عوض په معوض باندې تقسیمېږي. نو یو زر روپو به په درې طلاقو تقسیمېږي.

وَالطَّلَاقُ بَابٌ لُجُوبُ الْمَالِ او طلاق به باین وی د مال واجبیدو په وجه

ترجمه - او طلاق باین به ځکه وقع کیږي چې د طلاق علی مال دي. او په طلاق علی مال باندې طلاق باین واقع کیږي نو ځکه به طلاق باین وقع کیږي

۱۰۰ طلقی علی ألف حکم

اِنْ قَالَتْ اَوْ كَه بِنَحْوِ اَوْنِیل **طَلَّقْتُ ثَلَاثًا عَلَى أَلْفٍ** ماته په یو زر باندې درې طلاقه راکړه **فَطَلَّقَهَا وَاحِدَةً** او خاوند دې ته یو طلاق ورکړو **فَلَا شَيْءَ عَلَيْهَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ** (۱) نود ابوحنیفه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په نیز به په بنځه باندې هیڅ واجب نه وی **فَتَمْلِكُ الرَّجْعَةَ** او خاوند به درجعت مالک وی

ترجمه - صورت د مسئلې دا دي چې بنځي خاوند ته اوونیل **طَلَّقْتُ ثَلَاثًا عَلَى أَلْفٍ** او خاوند ورته یو طلاق ورکړلو. نو امام ابوحنیفه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په نیز پرې یو طلاق رجعی واقع کیږي. او په بنځه باندې څه نه واجبېږي. امام احمد **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** هم ددې قائل دي.

وَقَالَ هُوَ وَاحِدَةً بَابُهُ ثَلَاثُ أَلْفٍ او صاحبین **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ** فرماني. چې یو باینه به د یو زر د دریمې په بدله کي واقع کیږي **لِأَنَّ كَلِمَةَ عَلَى بِمَنْزِلَةِ الْهَاءِ فِي الْمَعَاوَضَاتِ** حتی **إِنْ قَوَّمْنَا امْرَأَتَهُ هَذَا الطَّعَامَ بِدِرْهَمٍ أَوْ عَلَى دِرْهَمٍ سَوَاءٌ څکه چې کله د، ب، په معاوضتو کي د باء په مرتبه کي ده. تردې چې ددوی قول **طَلَّقْتُ** اچل هذا الطعام بدرهم او علی درهم **طَلَّقْتُ** دواړه برابر دي.**

ترجمه - صاحبین **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ** فرماني. چې د یو زر روپو په دریمه برخه به یو طلاق باین واقع کیږي. دلیل دا دي چې طلاق علی مال د بنځي د اړخه عقد معاوضه ده. او په معاوضاتو کي کلمه د **طَلَّقْتُ** د **طَلَّقْتُ** په مرتبه کي وی. یعنی په عقد معاوضه کي کوم حکم د باء دکلمه دي. هم هغه حکم د علی دکلمه دي. نو چې **طَلَّقْتُ** ثلاثاً

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** كذا في فتح القدير (۷۱۴) والكفاية (۷۰۴) ورد المختار (۶۱۱۲) والهندية (۴۹۶۱) نقلاً من القول الرابع (۳۴۶۱).

بآلف په صورت کي که خاوند یو طلاق واقع کړي نو د زرو روپو په دریمه برخه یو طلاق باین واقع کیږي **طَلَّقْتُ ثَلَاثًا عَلَى أَلْفٍ** دریمه کي دیو زر روپو په دریمه کي یو طلاق باین واقع کیږي

نودغه ډول به د **طَلَّقْتُ** ثلاثاً علی ألف دریمه کي دیو زر روپو په دریمه کي یو طلاق باین واقع کیږي

وَلَهُ أَنْ كَلِمَةً عَلَى الشَّرْطِ اود امام صاحب **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دلیل دادې چې کلمه د علی د شرط لپاره رځي **قَالَ اللَّهُ تَعَالَى تَعَالَى فَرَمَانِي دِي {يَا بَيْتُكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكَ بِاللَّهِ شَيْءٌ} دَانِځي دې تاسو په دې شرط باندې بیعت او کړي چې دوی به د الله تعالی سره هیڅ څوک نه شریکوي **وَمَنْ قَالَ لِامْرَأَتِهِ أَنْتَ طَائِقٌ عَلَى أَنْ تَدْخُلِي الدَّارَ أَوْ كُوم كَسِي** چې خپلې بنځي ته اوونیل. **طَلَّقْتُ** انت طائق علی ان تدخل الدار **طَلَّقْتُ** کسان **طَلَّقْتُ** اود شرط دي **وَهَذَا لِأَنَّ الْإِلَهَ يَلْزَمُ حَقِيقَةَ أَوْدَا څکه چې کلمه د، ب، علی، حقیقت د لزوم لپاره ده **وَالشَّرْطُ لِلشَّرْطِ** اود شرط لپاره مستعد اخستی شوي ده **لِأَنَّ يَلْزَمُ الْحَقِيقَةَ** چې شرط ملارم د جزاء دي **وَإِنْ كَانَ لِلشَّرْطِ وَهَرَكْلَه** چې کلمه د علی شرط لپاره ده **فَالشَّرْطُ لَا يَتَوَدَّرُ عَلَى أَجْزَاءِ الشَّرْطِ** روسته مشروط د شرط په اجزاو باندې نه تقسیمېږي****

حل المسألة ① يتوزع تقسيمه ② استعير به خواست سره غوستل، عريده

ترجمه - امام ابوحنیفه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دلیل دا دي. چې په دې مقام کي کلمه د، علی، د شرط لپاره ده. ځکه چې کله د، علی، موضوع ده د استعلاء دپاره. لکه **طَلَّقْتُ** علی السطح **طَلَّقْتُ** او که په استعلاء باندې نې حمل کول مستعد شی. نو الزام به معنی به حمل کولې شی لکه **طَلَّقْتُ** دین **طَلَّقْتُ** او که د الزام معنی هم متعذر شی نو د شرط په معنی به حمل کولې شی. ځکه چې د شرط اجزاء په مینځ کي منسبت دي هغه داسې لکه څنگه چې د لازم او ملزوم په مینځ کي لزوم وی. نودغه ډول د شرط او جزاء په مینځ کي هم لزوم دي لکه چې حرف دعسی په شرط کي حقیقت دي. لکه څنگه چې مصنف **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرمانيلی دی چې **طَلَّقْتُ** کلمه علی للشرط **طَلَّقْتُ** (الكفاية) او صاحب دعنايه بیان کړي دي. چې کلمه د، علی، د شرط په معنی کښې مجاز دي.

بالحاصل دا چې دلته کلمه د علی د شرط لپاره ده. که حقیقت وی او که مجاز، لکه د الله تعالی په ارشاد **رَبَّاهُنَا الَّذِي إِذَا جَاءَتِ التَّوْبَتُ بَيِّنَتُكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكَ بِاللَّهِ شَيْءٌ** کي عدم اشراك بالله د بیعت شرط دي. او په **طَلَّقْتُ** طالق علی ان تدخل الدار **طَلَّقْتُ** کي د طلاق د وقوع لپاره دخول د دار شرط دي

نو په **طَلَّقْتُ** ألف **طَلَّقْتُ** کي دا ثابت شوه. چې کلمه د **طَلَّقْتُ** د شرط لپاره ده او مشروط د شرط په اجزاو باندې نه تقسیمېږي. ځکه چې مشروط موجودیږي په وخت د وجود د شرط کي، او شرط نوم د ټولو اجر و دي. نو د شرط د یو جزء په واقع کیدو به د مشروط یو جزء نه واقع کیږي. ځکه چې شرط نه دي واقع شوي

بِخلاف الباء مشروط په اجزاو د شرط باندې نه منقسم کیږي په خلاف د باء. **لِأَنَّ يَلْزَمُ عَلَى مَا تَرَكْ څکه چې دا د عوض لپاره راځي. لکه چې تیرشو نشو **وَإِذَا لَمْ يَجِبْ الْمَالُ** او هر کله چې مال واجب گان **مُبْتَدَأُ فَوَكَّمُ الطَّلَاقُ** نو دا به طلاق ابتداء وی. نو طلاق به پریوځي **وَتَمْلِكُ الرَّجْعَةَ** او خاوند به درجعت مالک وی**

ترجمه - ددې په خلاف کلمه د، باء، ځکه چې دا د عوض لپاره ده او عوض منقسم وی په معوض باندې، نو هر کله چې په مسئله مذکوره کي په **طَلَّقْتُ** ثلاثاً علی ألف **طَلَّقْتُ** کي د خاوند په طلاق ورکاوه په بنځه څه نه واجبېږي. نو خاوند دا طلاق به هغه نه وی. دکوم چې بنځي مطالبه کړي ده. بلکه دا به د خاوند د اړخه ابتداء طلاق وی. او چونکه خاوند په صریحی لفظ سره طلاق ورکړي دي نو دا به طلاق رجعی وی. والله اعلم بالصواب.

د خاوند اړخه د **طَلَّقْتُ** نفسک ثلاثاً بآلف یا علی ألف حکم

وَقَالَ الزَّوْجَرُ او که خاوند خپلې بنځي ته اوونیل **طَلَّقْتُ** نفسک ثلاثاً بآلف **طَلَّقْتُ** ته خپل نفس ته د یو زر په عوض. یا په زر باندې درې طلاقه ورکړه **فَطَلَّقْتُ** نفساً واحده **طَلَّقْتُ** نو بنځي خپل خان ته یو طلاق ورکړو **طَلَّقْتُ** نفساً واحده

نوبیغ به نه واقع کیږی لَأَنْتَ الْوَدَّعَ مَا رَضِيَ بِالْبَيْتِ وَخَكِهَ چې خاوند په بائنه کیدو راضی نه وو **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** کله

ترویج:- مسئله دا ده. چه خاوند خپلې ښځې ته اوونیل. **مَا طَلَّقَ نَفْسَكَ ثَلَاثًا بَالْفِ** یا علی السلفه اوښځې خپل

لادلیل دا دی. چه خاوند خپلې ښځې په بائنه کیدو باندې په هغه صورت کې راضی دی. چه ده ته پوره یوزر روپی حاصلې شی. نوچه خاوند دیوزر روپو په عوض د خپل ملک په زائله کولو باندې راضی شی. نو ددې نه دا نه معلومیږی چی دیوزر روپو نه په کم قیمت به هم دخپل ملک په زائله کولو باندې راضی وی.

بِإِلَافٍ قَوْلًا طَلَّقَ لکه **بِإِلَافٍ مَكْرَدًا** چې خاوند ته پوره زر درهمه واپس کړی. په خلاف د ښځې د قول **مَا طَلَّقَ** ثلاثا بالفه **لَأَنْتَ الْوَدَّعَ مَا رَضِيَ بِالْبَيْتِ وَخَكِهَ** چې کله ښځه د یوزر په عوض بائن کیدو باندې راضی شوه

ترویج:- په خلاف د هغه مسئلې چې ښځه خاوند ته اووانی. **مَا طَلَّقَ ثَلَاثًا بَالْفِ** او یا ورته خاوند یو طلاق ورکړی. نو د یوزر په دریمه برخه یو طلاق بائن واقع کیږی. ځکه چې دا ښځه هرکله په یوزر روپی باندې بائنه کیدو باندې راضی شوه. نو ددې نه کم یعنی په دریمه برخه بائنه کیدو به خامخا راضی وی.

د هاوند قول ثلاث طالق علی الفه قبولو حکم

وَقَالَ اوکه خاوند اوونیل **أَنْتَ طَالِقٌ عَلَى الْفِ فَقِيلَتْ** نه په زر باندې طلاقه نی. نو ښځې قبول کړل **خَلَّقَتْ** نو طلاق به واقع وی **وَعَلَيْهَا الْآلِفُ** او په ده به زر درهمه لازم وی **وَهُوَ كَقَوْلِهِ أَنْتَ طَالِقٌ بَالْفِ** اودا داسې ده لکه دده قول **مَا أَنْتَ طَالِقٌ بَالْفِ** **وَلَا يَدْخُلُ فِي الْقَبُولِ فِي الْوَجْهَيْنِ** او په دواړه صورتونو کې د ښځې قبول ضروری دی **لَأَنْ مَعْنَى قَوْلِهِ بِالْفِ بَعْوَضٌ** **عَلَيْكَ خَكِهَ** چې دده قول **مَا بَالْفِ** معنی **مَا بَعْوَضَ الْفِ** یجب لی عبت **مَا** ده یعنی دداسې زر په عوض چې زما په تا باندې واجب دی **وَمَعْنَى قَوْلِهِ عَلَى الْفِ شَرْطُ الْفِ** **يَكُونُ لِي عَلَيْكَ** او دده د قول **مَا عَلَى الْفِ** معنی ده د یوزر شرط چې زما په تا باندې لازم دی **وَالْبَعْوَضُ** **يَجِبُ بَدْلُ قَوْلِهِ** دد عوض قبولولو نه بغیر نه واجب کیږی

ترویج:- صورت د مسئلې دا دی چه ثلاث طالق بالف او انت طالق علی السلفه دواړه د ښځې په قبولو باندې موقوف دی که په مجلس کې ښځې قبول کړلو نو طلاق به واقع کیږی. د **مَا بَالْفِ** معنی ده. د یوزر روپو په شرط. چه هغه به زما په تا باندې لازم وی. حاصل دا چی په اول صورت **مَا بَالْفِ** کې یوزر روپی عوض دی او په دوهم صورت **مَا عَلَى الْفِ** کې یوزر روپی شرط دی.

وَالْمَعْنَى بِالْشَرْطِ لَا يَنْزِلُ قَبْلَ وَجُودِهِ. او کوم شی چې معلق بشرط وی. هغه د وجود شرط نه وړاندې نه را کوژیږی **وَالطَّلَاقُ بَابٌ يَمَاقِلُنَا** او طلاق بائنه به وی. د هغه دلیل په وجه کوم چې موږ وینلې دي.

ترویج:- او کوم خبرچه په شرط پورې معلق وی. هغه څیز د شرط د وجوب نه وړاندې نه موجود کیږی. نو په دې صورت کې به د یوزر روپو قبولولو ته روسته یو طلاق واقع کیږی. نو ځکه په دې صورت کې قبول ضروری دي. او په دې دواړو صورتونو کې به طلاق بئن واقع کیږی. دلیل په اول باب کې تیر شوې دي. یعنی حدیث **مَا خَلَعَ تَطْلُقُ** بانه او عقلی دلیل دا دی چه ښځه په هغه صورت کې د مال په سپارلو باندې راضی کیږی چه ددې نفس دې ته حواله کړې شی. اود نفس سپارل په طلاق بائن سره کیږی په طلاق رجعی سره نه کیږی.

د ثلاث طالق وعلیک الف الخ حکم

وَقَالَ لامرأته **أَنْتَ طَالِقٌ وَعَلَيْكَ الْفِ** اوکه خاوند خپلې ښځې ته اوونیل ته مطلقه نی. او په تا باندې زر درهم

دی **فَقِيلَتْ** دی **فَقِيلَ** نو غلام قبول کړل **فَقِيلَ** نو غلام آزاد شو **وَقَالَتْ الْمَرْأَةُ** ښځه مضطه شوه **وَالْأَمْرُ** **عَلَيْهَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ** (۱) اود امام ابوحنیفه **عَلَيْهَا** په نیز دې دواړو باندې هیڅ وجه شری وکند. **لَا تَقُولُ** او هم دغه ډول که دواړو قبول نکړل

ترویج:- صورت د مسئلې دا دی. چه خاوند ښځې ته اوونیل. **مَا أَنْتَ طَالِقٌ وَعَلَيْكَ الْفِ** ښځې قبول کړیو یا مولی خپل غلام ته اوونیل **مَا أَنْتَ حُرٌّ وَعَلَيْكَ الْفِ** او غلام قبول کړیو نو غلام آزاد شو او ښځه مضطه شوه اود امام ابوحنیفه **عَلَيْهَا** په نیز په دواړو باندې څه نه واجب کیږی اود حکم په هغه وجه کې ه دې چه دواړو قبول نه وی کړی.

وَقَالَ عَلِيُّ كَلٍّ وَاحِدٌ مِثْلًا الْآلِفُ إِذَا قِيلَ. او صاحب حسن **عَلَيْهَا** فرمائی چه په دواړو کې په هر یو باندې یو زر درهمه لازم کیږی. که دری قبول کړل **قَوْلًا مَرَّتَيْنِ** او کله چې قبول نکړی **لَا يَقَعُ الطَّلَاقُ** نو په ښځه به طلاق نه وی **وَالْعِتَاقُ** او غلام به آزاد نه وی

ترویج:- اوصاحب حسن **عَلَيْهَا** فرمائی. چه په ښځه او غلام هر یو باندې یوزر روپی و جب دی حویه دي شرط چې قبول نی کړی وی. او که قبول نی نه وی کړی. نو نه طلاق واقع کیږی او نه آزادی.

مَنْ قَالَ هَذَا الْكَلَامَ يُسْتَقْبَلُ لِلْمَعَاوِضَةِ د صاحبینو **عَلَيْهَا** دلیل دادې چه د کلام د معوضه لپره **سَمِعْتُمُنِي** **فَإِنْ قَوْلُهُمْ هَذَا الْمَتَاعُ وَلَكَ دَرَاهِمٌ** **وَلَكِ دَرَاهِمٌ** چې دده قول **مَا** **حَسْبُ** **هَذَا** **مَتَاعٌ** **وَلَكَ** **دَرَاهِمٌ** ددوی قول بدرهم په مرتبه کې دی

هل اللغة ۱ المتاع سمان ۲ المعاوضة بدله، عوض

ترویج:- اود صاحبینو **عَلَيْهَا** دلیل دا دی چه دا کلام یعنی **مَا عَلَيْكَ الْفِ** د معوضه لپره **سَمِعْتُمُنِي** د **مَا** **حَسْبُ** **هَذَا** **مَتَاعٌ** **وَلَكَ** **دَرَاهِمٌ** یا **إِحْمِلْ هَذَا الْمَتَاعَ** بدرهمه د دواړو یوه معنی ده. او خلع هم عقد معاوضه ده. ځکه به په **مَا عَلَيْكَ الْفِ** کې به، واو، د بیا په معنی کې وی. لکه چې خاوند خپلې ښځې ته اووانی. چه ثلاث طالق لی طلاق فی حال یا یجب لی علیک الفه یعنی ته طلاقه نی په داسې حال کې چې زما به په تا باندې زر روپی واجب وی. اوانحویان وائی. چه حال د شرط په حکم کې وی. نو د ثلاث طالق وعلیک الفه معنی دا شوه چه ثلاث طالق علی شرط الفه او چه مال شرط او گرځوی. نو د ښځې قبول ضروری دی. لکه څنگه چې په وړاندینې مسئله کې تیر شوې دی. نو که ښځه مال قبول کړی نو طلاق به واقع کیږی او په مال واجب وی گسی نه به واجب کیږی.

وَلَهُ أَهْلُهُ غَلَّةٌ ثَمَّةٌ لَا تَقْرَبُ طَعَامًا قَبْلَهُ إِلَّا يَدُلُّهُ اود امام صاحب **عَلَيْهَا** دلیل دادې چه **مَا عَلَيْكَ الْفِ** پوره جمله ده. خپل مقبل سره مربوط نه ده. مگر په دلالت سره **إِذَا الْأَصْلُ فِيهَا الْإِسْتِفْلَالُ** ځکه چې په جمله کې اصل دادې چه پخپله مستقل وی **وَلَا دَلَالَةٌ** او دلته کې هیڅ دلیل موجود نه دی **لَأَنَّ الطَّلَاقَ وَالْعِتَاقَ يَنْفَكَانِ عَنِ النَّالِ** ځکه چې طلاق او عتاق دواړو د مال نه جلا کیږی

هل اللغة ۱ الاستقلال مستقل کیدل، خائنه کیدل ۲ ينفكان تنبيه د ینفک. جلا کیدل

ترویج:- اود امام ابوحنیفه **عَلَيْهَا** دلیل دا دی. چه **مَا عَلَيْكَ الْفِ** مبتداء او خبر د دواړو په ترکیب سره دا جمله

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة **عَلَيْهَا** كذا في فتح القدير (۷۲/۴) والكفاية (۷۳/۴) والعناية (۷۴/۴) وروى مختار (ص ۶۲۱) والدر المختار (۶۱۲/۲) نقلًا عن القول الرابع (۳۴۷/۱)

کتاب الطلاق

تامة ده. او جمله تامة د دليل نه بغیرد ماقبل سره مربوطه نه وی. ځکه چې په جمله تامة کتبی اصل دا وی چه دا به مستقلة وی. اودلته د ماقبل سره په مربوط کیدو څه دليل نشته. ځکه چې په طلاق او عتاق دواړو کي په مال سره جدا کیری بلکه په دې دواړو کي د ښه خلکو عادت دا دي بلکه په دې دواړو کي د ښه خلکو عادت دا دي چه هغوی عوض نه قلووی.

بجلاف الیوم والیوم ځکه چې طلاق او عتاق دواړه د مال نه جلا وی په خلاف د بیع او اجاره لایسما لایسما حیوانات فوئو ځکه چې دا دواړه د مال نه بغیر نه موجودیږی.

ترجیح - ددې په خلاف په بیع او اجاره کي دا دواړه د مال نه بغیر نه موجودیږی. ځکه چې دا دواړو معاوضه محضه ده. نو ثابت شوه چه د **مَا عَلَيْكَ اَلْفٌ** د ملائت طالق سره څه تعلق نشته.

د ملائت طالق علی الف

وَقَالَ اَلَيْسَ طَالِقًا عَلٰی اَلْفٍ عَلٰی اَنِّیْ بِالْخِیَارِ اَوْ عَلٰی اَنَّكَ بِالْخِیَارِ ثَلَاثَةَ اَیَّامٍ او که خاوند او وکیل ته طلاقه ئې په یو زر درهم باندې په دې شرط باندې چې ماته درې ورځو پورې خیار دي یا ته اختیار دي **تَقْبِلُکَ** نو ښځې قبول کړل **فَالْخِیَارُ بَاطِلٌ** سودا خیار باطل دي **اِذَا كَانَ بَلَدٌ** چې کله د خاوند لپاره وی **وَهُوَ جَائِزٌ اِذَا كَانَ بِلَدٍ** او دا خیار جزئ دی چه کله د ښځې لپاره وی **فَاِنْ رَدَّتْ الْخِیَارَ فِی الثَّلَاثِ** بیا که ښځې په درې ورځو کي دننه خیار رد کړو **بَطْلٌ** نو طلاق باطل شو **وَإِنْ لَمْ تَرُدَّ** او که رد نه کړو **طَلَّقَتْ** نو طلاق به واقع وی **وَلَوْ مَتَّاهَا اَلْفٌ** او په ښځه به یو زر درهم لازم وی **وَهَذَا عِنْدَ اَبِي حَنِيفَةَ** (۱) اودا د امام ابوحنیفه **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ** په یز دی

ترجیح - صورت د مسئلې دا دي چه خاوند خپلې ښځې ته او وکیل ملائت طالق علی الف علی انی بالخیار او ثلاثه ایام یا نه ملائت طالق علی الف علی انک بالخیار ثلاثه ایام او وکیل او ښځې دا خبره قبول کړله. نو که خیارد خاوند لپاره وی. نو باطل دي او که د ښځې لپاره وی. نو جائز دي بیا که ښځې په درې ورځو کي دننه دننه دا رد کړله نو طلاق به باطل شی او که ښځې د طلاق اجازت ورکړلو یا نه خیار رد نکړلو ځکه چې تر اوسه پورې د خیار موده تیره شوه نو په ښځه به طلاق واقع شی. او یو زر روپی به پرې لازم شی دا ذکر شوې تفصیل د امام ابوحنیفه **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ** په نیز دي

وَقَالَ: الْخِیَارُ بَاطِلٌ فِی الْوَحْیَةِ او صاحبین **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ** فرمائی. چه خیار په دواړه صورتونو کي باطل دي **وَالطَّلَاقُ** **وَاقْتَر** و طلاق واقع شو **وَعَلَيْهَا اَلْفٌ وَهَمِ** او په دې باندې زر درهم لازم دی

ترجیح - او صاحبین **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ** فرمائی چه خیار په دواړو صورتونو کي باطل دي. که د ښځې لپاره وی او که د سړی لپاره وی او طلاق به واقع کیری او په ښځه په یو زر روپی لازم وی. هم دا د امام شافعی او احمد **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا** مذهب دی.

لَا اِنَّ الْخِیَارَ لَفَسْخَرٌ بَعْدَ الْاِنْعِقَادِ ځکه چې دخیار منعقد کیدو نه روسته د فسخ لپاره وی **لَا لِمَنْعَةٍ مِنَ الْاِنْعِقَادِ** اود منعقد کیدو نه د منع کاوه لپاره نه وی **وَالْمَنْعَةُ قَاتِلَةٌ لِّلْمَنْعَةِ** لایستلائی **الْمَنْعَةُ مِنَ الْجَانِبَيْنِ** او دواړه تصرف دواړو اړخ ته د فسخ احتمال نه لری **لَا اَلْمَنْعَةُ جَانِبٌ يَمِينٌ** ځکه چې خلع د خاوند په اړخ کي قسم دي **وَمِنْ جَانِبَيْهَا** اود ښځې په اړخ ددې شرط دي

ترجیح - د صاحبینو **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ** دليل دا دي چه خیارد عقد منعقد د فسخ لپاره مشروع شوې دي ددې لپاره نه دي

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ** كذا في فتح القدير (۷۴۱۶) والبحر الرائق (۸۵۱۴) والهندية (۴۹۹۱۱) والعناية (۷۴۱۴) نقلاً عن القول الرابع (۳۱۸۱۱) -

کتاب الطلاق

چې د منعقد کیدو نه ئې بند کړی. اودلته دانعقاد نه روسته فسخ ممکن نه ده. نو ځکه د دواړو طرفونه پسی د خاوند د اړخه ایجاب اود ښځې د اړخه د قبول د فسخ احتمال نشته. د خاوند د اړخه د فسخ احتمال نو ځکه نشته چه خلع د خاوند د اړخه قسم وی ځکه چې خاوند معنی د شرط اوجزه ذکر کړې ده اوس قسم فسخ نه قبلوی نو ثابت شوه چه د خاوند د اړخه خلع د فسخ احتمال نه لری اود ښځې د اړخه د فسخ احتمال ځکه شته چه د ښځې قبول د یمین لپاره شرط دي نو لکه څنگه چې یمین فسخ نه قبلوی دغه ډول شرط هم فسخ نه قبلوی. ددلیل لنډیز دا شوه چه خیارد فسخ لپاره مشروع شوې دي. او خلع فسخ نه قبلوی نو ځکه به خیاريه دواړو طرفونو کي باطل وی.

وَلَا يَلِي حَنِيفَةَ **أَنَّ الْخَلْعَ فِي جَانِبَيْهَا عِزَّةٌ لِلْيَمِينِ** حتی **يَصِيرُ رُجُوعُهُ** اود امام ابوحنیفه **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ** دليل دا دي چه څه د ښځې په اړخ کي د بیع په مرتبه کي ده. تردې چې د ښځې رجوع کول صحیح دی **وَلَا تَوَقُّفٌ عَلَى مَا وَدَّاهُ النِّجَاسِ** او په ما وړاء د مجلس باندې موقوف نه وی **يَصِيرُ اَشْرَاطُ الْخِیَارِ** په خلع کي دخیار شرط لگول صحیح دی

ترجیح - امام ابوحنیفه **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ** دليل دا دي چه خلع د ښځې د اړخه د بیع پشان ده ځکه چې ښځې جیل حوید په عوض سره د مال مالک جوړ کړې دي. هم دا وجه ده چه د ښځې په خلع کي دجیل قول نه رجوع کول صحیح دی او خلع په ما وړاء مجلس باندې موقوف نه ده لکه څنگه چې په بیع کي رجوع کول هم صحیح دی اوسیع په ما وړاء مجلس باندې موقوف نه وی نو ثابت شوه چه خلع د ښځې په حق کي د بیع په مرتبه کي ده نو لکه څنگه چې په بیع کي د خیار شرط لگول شرعاً صحیح دی نو دغه ډول په خلع کي هم د ښځې د اړخه دخیار شرط لگول به صحیح وی.

اَلْمَنْعَةُ جَانِبٌ يَمِينٌ حتی **لَا يَصِيرُ رُجُوعُهُ** او پاتې شوه خلع د خاوند په اړخ کي، (ن) داقسم دي تردې چې د خاوند ددې نه رجوع کول نه صحیح کیری **وَتَوَقُّفٌ عَلَى مَا وَدَّاهُ النِّجَاسِ** او په ما وړاء د مجلس باندې موقوف پاتې کیری **وَلَا خِیَارَ فِی الْأَمَانِ** او په قسم کي خیار نشته

ترجیح - اود خاوند په حق کي خلع قسم دي. هم دا وجه ده. که خاوند د خلع نه روسته رجوع کول غواړی. نو نشی کولی اودده په حق کي خلع په ما وړاء مجلس باندې موقوف وی. نو ثابت شوه. چه د خاوند په حق کي خلع قسم دي او په قسم کي شرعاً خیارد نه وی. نو ځکه به په خلع کي د خاوند لپاره خیارد نه وی.

وَجَانِبُ الْعِثْقِ مِثْلُ جَانِبِ الْفَلَاقِ اود غلام په اړخ کي په عتاق کي داسې دي لکه چې د ښځې په اړخ کي طلاق

ترجیح - صاحب د هدايد **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ** فرمائی. چه په عتاق کي د غلام حکم هم هغه دي کوم چې په طلاق کي د ښځې دي یعنی که مولی خپل غلام ته او وکیل ملائت حر علی الف علی انی بالخیار او غلام قبول کړله. نو د امام ابوحنیفه **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ** په نیز که خیارد غلام لپاره وی نو جائز به وی او که د مولی لپاره وی نو باطل به وی. اود صاحبینو **رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ** په نیز په دواړو صورتونو کي به باطل وی.

د ملائنتک افس علی الف درهم فلم تقبلی حکم

فَمِنْ قَالَ لِامْرَأَتِهِ وکوم کس چې خپلې ښځې ته او وکیل **طَلَّقْتُكَ اَمْسَ عَلٰی اَلْفٍ وَهَمٍ فَلَمْ تَقْبَلِي** ما تاته په یو زر درهم باندې پرون طلاق درکړې دي خو تا قبول نکړو **فَقَالَتْ قَبِلْتُ** نو ښځې او وکیل. ماقبول کړې دي **فَالْقَوْلُ قَوْلُ الزَّوْجِ** اود خاوند قول به (معتبر) وی

ترجیح - په دې عبارت کي دوي اوده مسئلې دی یوه دا چې خاوند خپلې ښځې ته او وکیل. چه ما پرون تاته د زر روپو په عوض کي طلاق درکړې وو. خو تاته نه وو قبول کړې. او ښځه ورته اورانی. چه ما قبول کړې وو. نو په

دی صورت کی به د خاوند قول د قسم سره معتبر وی

لَوْ مَن قَالَ لَعَلَّه أَوْ كَيْ يُو كَسِر بِل كَسَر تَه اَوُونِيل بَعَثَتْ مِنْكَ هَذَا الْعَقْدَ بِالْفِ دَرَهَمِ أَمْسَ فَلَمْ تَقْبَلْ مَا پرون ت باندې د زر درهمو په عوض دا غلام خرڅ کړې وو خو تا قبول نکړو **فَقَالَ قَبِلْتُ** نو دې سړی اوونیل ما قبول کړې دې **فَقَالَ قَوْلُ الْمُشْتَرِي** له د مشتری قول به (معتبر) وی

تبریح - دویمه مسئله دا ده چه یو کس بل ته اوونیل چه ما پرون تاته خپل غلام په زر روپۍ درکول حوتا قبول کړې نه وو او مشتری ورته اوواښی چه ما قبول کړې وو نو په دې صورت کی به د مشتری قول قسولې شی **وَوَجَّهَ الْقَوْلُ أَنَّ الطَّلَاقَ بِالْمَالِ يَمِينٌ مِنْ جَانِبِهِ** او وجه د بویسر داده چه طلاق بالمال د خاوند په اړخ کی قسم دې **لَا إِقْرَارَ بِهِ** قسم اقرار به د شرط اقرار نه وی **لَا يَكُونُ إِقْرَارًا بِالشَّرْطِ لِصِحَّتِهِ بِدُونِهِ** ځکه چې قسم د شرط نه بغير صحيح کیږی

تبریح چه دواړو مسئلو کی وجه د تویسر دا ده چه طلاق بالمال د خاوند په حق کی قسم دې ځکه چې خاوند طلاق د سڅې د مال به قبلولو پورې معلق کړې دې اود معلق کاوه نوم یمین او قسم دې او قسم په قسم خوړوکی باندې پوره کیږی نو د خاوند دا څه د قسم اقرار کول د شرط په وجود یعنی د ښځې دا څه د مال قبلولو اقرار نه دې ځکه چې قسم بغير شرط نه صحيح کیږی نو د خاوند دا وتیل چه تا قبول نه وو کړې د خپل قول نه رجوع نه ده نو ښځه به په خپل قول باندې گواه پیش کړی گنی د خاوند قول به سره د یمین نه معتبر وی

أَمَّا التَّيَقُّظُ ټپي شوه بیع، **فَلَا يَتِمُّ إِلَّا بِالْقَبُولِ** نو دا بغير د قبول نه نه تمامیږی **وَالْإِقْرَارُ بِهِ إِقْرَارٌ عَمَّا لَا يَتِمُّ إِلَّا بِهِ** اود بیع اقرار کول د هغه شی قرار کول دی چه ددې نه بغير بیع نه قانمیږی **فَالْإِكْرَارُ الْقَبُولُ** رجوع مینه نو د مشتری د قبلولو نه انکار د بیع نه رجوع کول دی

تبریح - او پاتې شوه مسئله د بیع نوهغه د مشتری د قبول نه بغير نه تمامیږی نو پاتې چې هرکله د عقد بیع د معتقد کاوه اقرار او کړلو نو د داسې اقرار نه ورسره هم او کړلو چه دهغې نه بغير بیع نه تمامیږی یعنی د مشتری قبلول، نو د بائع د مشتری د قبول نه انکار کول د خپل اقرار نه واپس کیدل دی نو ځکه به د بائع قول معتبر نه وی بلکه د مشتری قول به معتبر وی والله اعلم

د مبارات حکم

قَالَ فدوری **رَضِيَ** فرمائی **وَالْمُبَارَاةُ كَالْخُلْعِ كِلَاهُمَا يُنْقِضَانِ كُلَّ حَقٍّ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنَ الزَّوْجَيْنِ عَلَى الْأَخِي** **مِمَّا يَنْشُئُ بِلَيْتِ الْكَفَايَةِ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ** (۱) چې د ښځې خاوند یو بل بری کول د خلع پشان دی د امام ابو حنیفه **رَضِيَ** په لیر په هغه حقوق کی کوم چې د نکاح متعلق دی مبارات او خلع دواړه هریو داسې حق ساقطوی چه د ښځې خاوند په یو بل باندې دی

تبریح - صورت د مسئلې دا دې چه په ښځه خاوند کی د یو بل لره بری کول د خلع پشان دی یعنی په مبارات او خلع کی هریو داسې دی چه ښځه او خاوند هریو د هغه حق نه بری کوی کوم چې د نکاح سره متعلق وی لکه مهر او تیر و شو وړ خو نفقه البته په خلع او مبارات کی د عدت نفقه اوسکی نه ساقطیږی ځکه ښځې د عدت په نفقه باندې خلع او کړله نو نفقه به ساقطیږی خو سکنی نه ساقطیږی ځکه چې سکنی د شریعت حق دې اود شریعت حق د چا په ساقط کولو سره نه ساقطیږی دا ذکر شوې تفصیل دامام

(۱) القول الرابع هو قول أبي حنيفة **رَضِيَ** كذا في فتح القدير (۲۶۱۴) ومنحة العالقي (۸۸۱۴) والبحر الرائق (۸۸۱۴) نقلًا عن القول الرابع (۳۵۱۱)

ابو حنیفه **رَضِيَ** مذهب دې

وَقَالَ محمد **رَضِيَ** **لَا يَنْقِضُ الْمُبَارَاةُ أَوْ أَمَّا مُحَمَّدٌ** فرمائی چه په مبارات او خلع دواړو کی هر حق نکاح به ساقطوی علاوه ددې نه چې دواړه نه بیان کړی **وَأَبُو يُسُفَ مَقْفِي الْخُلْعِ** و امام ابو یوسف **رَضِيَ** په جمع کی اود امام محمد **رَضِيَ** سره دې **وَمَعَ أَبِي حَنِيفَةَ** **فِي الْمُبَارَاةِ** په مبارات کی د ابو حنیفه **رَضِيَ** سره دې

تبریح - او امام محمد **رَضِيَ** فرمایلی دی چه په خلع او مبارات کی به هم هغه حق ساقطیږی کوم چی زوجینو بیان کړی وی او چه کوم نه وی بیان کړی هغه به نه ساقطیږی اود امام ابو یوسف **رَضِيَ** قول به خلع کی دامام محمد **رَضِيَ** د قول پشان دی اود مبارات په صورت کی د امام ابو حنیفه **رَضِيَ** د قول پشان دی **لَا دَدِي** اختلاف ثمره به په دې مثال کی ښکاره کیږی چه د ښځې مهر پرون روپی دی او یو سڅې خپل خاوند سره په سل روپی باندې خلع او کړله نو دامام ابو حنیفه **رَضِيَ** په نیز جائز دی چه ښځه د خپل حوښه څه واخی ځکه چې خلع په وجه مهر ساقط شو اود صاحبینو **رَضِيَ** په نیز ښځه د خپل حوښه به د حوښه سوه روپی رجوع کولې شی چه د فرقت قبل الدخول په وجه ښځې ته نصف مهر ملاو شی اوصرف دومره ساقط شی کوم چې زوجینو بیان کړې وی یعنی سل درهم

او که ښځې په یوزر روپی باندې قبضه او کړله او بیا دغه ښځې په سلو روپی باندې خلع او کړله نو دامام ابو حنیفه **رَضِيَ** په نیز د خاوند لپاره د سلو روپی نه سوا بل څه نشته اود صاحبینو **رَضِيَ** په نیز به خاوند د ښځې نه د دومره روپی رجوع کوی چه هغه د مهر نیم مقدار ته رسیږی یعنی څلور سوه درهمه به د ښځې نه سوا ربانی واخی د ثمره اختلاف نه روسته دلائل او گوری

لِيُخَيَّرَ **أَنْ هَذِهِ مَعَاوَضَةٌ** د امام محمد **رَضِيَ** دلیل دادې چه خلع او مبارات دواړه هریو عقد معوضه ده **وَفِي الْمَعَاوَضَاتِ يَنْقِضُ الشَّرْطُ لَا غَيْرَ** او په معاوضتو کی صرف د مشروط اعتبار کولې شی

تبریح - دامام محمد **رَضِيَ** دلیل دا دې چه په خلع او مبارات کی هریو عقد معوضه دې او په معاوضتو کی هم هغه څیز معتبر وی دکوم چې ذکر شوې وی نو په خلع او مبارات کی به صرف هغه حقوق ساقط وی دکومو چه زوجینو بیان کړې وی او چه دکومو ذکر نه وی کړې هغه به نه ساقطیږی

وَأَبُو يُسُفَ **رَضِيَ** **أَنَّ الْمُبَارَاةَ مَقَاعِلَةٌ مِنَ الْبَرَاءَةِ** اود ابو یوسف **رَضِيَ** دلیل دا دې چه مبارات د (باب) مفاعلت براه نه (ماخوذه) **فَتَنْقِضُهَا مِنَ الْبَرَاءَةِ** نو دا د جانبین نه د بری کیدو تقاضا کوی **وَأَنَّ الْمُطَّاقَ** ودا بری کیدل مطلق دی **فَتَذْهَبُ بِمُطَّاقِ الْبَرَاءَةِ** **لِإِدْلَالِهِ عَلَى الْقَرْضِ** **أَمَّا الْخُلْعُ** دا موږ په حقوق نکاح سره مقید کړی دی د غرض دلالت په وجه اما الخلع او پاتې شوه خلع **فَتَنْقِضُهَا لِإِنْخِلَاعِ** نو ددې مقتضی انخلاع ده چې د خلع معنی ده جلا کول **وَلَا حَصَلَ فِي نَقْضِ الْبَرَاءَةِ** **وَلَا حَصَلَ فِي الْإِنْخِلَاعِ** اودا معنی حاصلیږی د نکاح په ماتیدو باندې **هَلْ الْفَلْعُ** ① **الانخلاع** جلا کول

تبریح - اود امام ابو یوسف **رَضِيَ** دلیل دا دې چه مبارات د باب مفاعلت نه دې ماخوذه د براهت نه دې او مفاعلت د دواړو طرفونو نه د فعل تقاضا کوی نو مبارات به ددې خبرې تقاضا کوی چه په زوجینو کی هریو د بل نه بری شی

او لفظ د براهت مطلق دې هر حق ته گډ دې که د نکاح وی او که د غیر نکاح وی خو موږ داد نکاح سره مقید کړلو و دلیل ددې غرض دی یعنی غرض او مقصد دهغه جگړې ختمول دی کومه چې د نکاح په وجه پیدا شوې ده نو ځکه به براهت دهغه حقوقو سره متعلق وی کوم چې په نکاح سره ثابتیږی وپاتې شوه خلع نو دهغې غرض انخلاء یعنی بیلیدل دی اودا معنی حاصلیږی د نکاح په ماتیدو باندې نو د نکاح د احکامونه سوا د نورو احکامو د منقطع کیدو څه اړتیا پاتې نشو

وَأَبُو حَنِيفَةَ **رَضِيَ** **أَنَّ الْخُلْعَ يَنْقِضُ عَنْ الْعَصْلِ وَمِنْهُ خَمُّ الثَّغْلِ وَعَلَمُ الْعَمَلِ** (د ښو نه)

كتاب الطلاق

بیزاو جلا کول او، خلع العمل، د عمل نه جلا کول و هو مطلق گانبار او دا د مبارات پشان مطلق دي
فصل في اطلاق النكاح وانكاحا موطونو نكاح او ددي احكام او ددي په حقوق كي ددي دواړو په مطلق
كيدو باندې به عمل كولي شي.

حل اللغة ① النعل پتړی

توضیح - اود امام ابوحنيفه رحمه الله دليل دا دي. چه دخلع معنی جلا کيدل اوبيليدل دی اوددي نه خلع. لنعل
ده يعنی دپشو نه پتړی ويستل او خلع العمل يعنی د کار کونکي د کر نه جلا کيدل، نومعلومه شوه چه خلع
هم د مبارات پشان مطلق ده نو په نكاح اوددي په احكامو او حقوقو كي به ددي دواړو په اطلاق باندې عمل
كولي شي. يعنی د خلع په وجه به نكاح اودنكاح احكام اودنكاح حقوق واره ساقطيدی. كه زوجينو بيان كړی
وی او كه نه وی.

د حلي ماشومي لور خلع بالمال كول

قال ومن غنم بنته وهي صغيرة عاقله او كوم كس چې د حلي لور خلع او كړله په داسې حال كي چې دا صغيره
ده ددي د مال به عوض **أَمْزَعَهَا** (نور دا خلع) په دي باندې نه جائز كيږي

توضیح - صورت د مسئلې دا دي كه پلار دخپلي ماشومي لور خلع او كړله دهغي د مال په عوض. نو دا حلي په
دي صغيره باندې جائز نه ده هم دا امام شافعي او امام احمد رحمه الله قول دي. او امام مالك رحمه الله فرماني. چه خلع
خاتره

لأنه لا ينظر لها في خروجها من حليها غيرة لغيره والي نشته إذا البتة في حالة الخلع غير متقوم
دي وجه چې بضع په حالت خروج كي غير متقوم ده **وَالْبَدَلُ** متقوم او بدل خلع متقوم دي

حل اللغة ② نظر شفقت، خير خواهي ② متقوم قبل دقيمت

توضیح - عدم جواز دليل دا دي چه د پلار نظريه شفقت او مهرباني باندې مبنی وی. او په دي خلع كي د
ماشومي لپاره نظر د شفقت او مهرباني نشته ځكه چې بضع په حالت خروج كي غير متقوم وی. او بدل خلع
متقوم دي نو د غير متقوم په بدله كي به ماشومي باندې متقوم لازم مول څه هوبسيارتيا نه ده. اونه شفقت دي.

بإطلاق النكاح او بدل متقوم دي ددي په خلاف نكاح ده **لأن البتة متقوم عند الدخول** ځكه چې بضع د دخول په
وخت متقوم ده **وَلَهُنَّ نِكَاحُ الْمُتَزَّجَاتِ** او هم په دي وجه د بيماري (بسخي) خلع ددي په دريمه برخه مال
كي معتبر وی

توضیح - كه ددي په خلاف ده ځكه كه بوكس حيله صغيره لور په مهر مثل باندې چاته په نكاح سره
ور كړله بوكس صحيح ده ځكه چې بضع په حالت دخول كي متقوم ده. نو متقوم (ملك بضع) په مقابل كي
متقوم مهر مثل، لازم مول د شفقت او مهرباني خلاف دی ددي توپير په وجه كه يوه بسخي په خپل مرض
الوقت كي د خپل خاوند سره د خلع اراده لري نو دا خلع به ددي د مال په دريمه برخه كي معتبر وی يعنی په
خپل ملك كي د بدل خلع لپاره د دريمې برخې مال نه وركولي شي ځكه چې بضع په حالت دخروج كي
غير متقوم ده نو كوم مال چې ددي په مقابل كي لازم شوي وي هغه به د مريضې د اړخه تبرع وی اود تبرع
او وصيت بعد د مړي په دريمه برخه مال كي وی په زياتي كي نه وی

ونكاح المتبرع بغير ليل من غير المال اود بيماري نكاح په مهر مثل باندې د جميع مال نه معتبر ده **وَأَذَانُهُ**
نمزاو هر كله چې جمع خاتره نه ده **لَا يَنْقُطُ الْمَهْرُ** به هم ساقط نه وی **وَلَا يَنْقُطُ مَا هُوَ** او خاوند به ددي د مال
مستحق نه وی

كتاب الطلاق

توضیح - او كه بوكس په مرض الموت كي د يوي بسخي په مهر مثل باندې نكاح او كړی سوه، كه به دده دود په
مال نه معتبر وی يعنی كه دده واره مال د بسخي د مهر برابر وو. نو واره مال به بسخي نه وركولي شي ځكه
چې بضع په حالت دخول كي متقوم ده نو په دي صورت كي متقوم د متقوم په مقابله كي لازم شو ځكه په
پوره مال وركاوه كي څه خرج نشته. لنهيز دا چې پلار كومه خلع كړي وي. هغه جائزه ده او هر كه چې دا
خلع جائزه ده نو د صغيره مهر به هم ساقط وی او خاوند هم د بدل خلع په طور د صغيره د مال مستحق
كيدای شي.

لَمْ يَنْقُطِ الطَّلَاقُ فِي بَوَائِبِهِ په يو روايت كي به طلاق واقع كيږي **وَقَدْ بَوَّأَتْ لَيْقَهُ** او په يو روايت كي به نه واقع
كيږي **وَالْأَدْلُ** اصحاو رومبي روايت زيات صحيح دي **لأنه تعليل بشرط قبوله** ځكه چې د خوند طلاق وركول، د
پلار د قبولولو په شرط باندې معلق وو **فَيَعْتَرِ بِالتَّغْلِيلِ بِسَائِرِ الشُّرُوطِ** نو په نورو شروطو سره به معلق كونه باندې
نه قياس كولي شي.

توضیح - پاتې شوه دا خبره چې په دي باندې طلاق واقع كيږي كه نه، نو په دي كي دوي (دوه) روايتونه دي
د يوروايت مطابق واقع كيږي. اود بل روايت مطابق نه واقع كيږي. اود دواړو روايتونو مشاهد امام
محمد رحمه الله قول چې **لَمْ يَنْقُطْ** ده ځكه چې په دي كي دا احتمال هم شته چه د عدم جواز تعلق د طلاق سره
وی. اودا هم احتمال شته چه د عدم جواز تعلق د لزوم مال سره وی. اوصحيح روايت دا دي. چه طلاق واقع
كيږي. او عدم جواز د مال د لزوم سره متعلق دي.

د دليل دا دي. چه د خاوند دا طلاق وركول د بسخي د پلار قبولولو سره مشروط وو. نو دا به د نورو شروطونو
پورې مشروط كولو باندې قياس كولي شي مثلاً خاوند دخپلي بسخي ته او ونيل كه زيد مكان ته د خل شونو
ته دي طلاقه تې. نو كله چې هم زيد مكان ته داخل شو. طلاق به واقع كيږي. دغه ډول دلته هم خاوند دخپلي
بسخي طلاق د هغي د پلار په قبول پورې معلق كړلو. يعنی كه پلار تې قبول كړي. نو ما ورته طلاق وركړي
دي. نو چه پلار تې قبول كړي. طلاق واقع شو.

او دوهم روايت وجه دا ده. چه خلع د يمين په معنی كي ده. او په يمين كي نيابت نه جاري كيږي نو كه د
صغيره د پلار د اړخه خلع منعقد شي. نو دا به په طريق د نيابت منعقد كيږي. نو دا صحيح نه ده. نو طلاق به
هم نه واقع كيږي. خود دي خواب دا دي. چه د پلار د اړخه شرط يمين موجود شوې دي. نفس يمين نه دي
موجود شوې. او شرط د يمين د هر كس د اړخه صحيح كيږي. والله اعلم بالصواب.

د سفر په فقه واري په زر روپۍ خلع كول

لَإِنْ خَالَعَهَا او كه خاوند په زر درهمه باندې خپلي بسخي ته خلع وركړله **عَلَى أَنْ يَكُونَ** په دي شرط چې
د بسخي پلار به (ددي مال) ضمن وي **فَإِنْ خَالَعَهَا وَأَقْرَبَ** نو خلع به واقع كيږي **وَأَلْفٌ عَلَى الْآلِ** او په پلار به زر
درهم لازم وی

توضیح - صورت د مسئلې دا دي. چه خاوند دخپلي صغيره بسخي سره په يوزر روپۍ په دي شرط باندې خلع
او كړله. چه ددي پلار به ددي يوزر روپو صامن وي. نو خلع اوشوه اود صغيره په پلار باندې يوزر روپۍ لازم دی
ودلته د ضمان معنی ده. په خپل ځان باندې مال لازم مول، د صغيره د رځه كفيل كيدل نه دی ځكه چې د
خاوند په صغيره باندې د مال وغيره استحقاق نشته چه دهغي د اړخه وكييل شي.

لَإِنْ أَشْرَطَ بِبَدَلِ الْخُلْعِ عَلَى الْأَجْنِبِيِّ صحيح ځكه چې په اجنبي باندې د بدل خلع شرط لگول صحيح دی **فَعَلَى**
الْآلِ آلۍ نو په پلار باندې به (دا شرط لگول) په درجه اولي صحيح وی

توضیح - د ذکر شوې مسئلې دليل دا دي. چه په اجنبي بسخي باندې د بدل خلع شرط لگول صحيح دی نو په پلار
باندې به د بدل خلع شرط لگول خامخا صحيح وی صاحب دعنايه وجه د اولويت ذکر كړې دي او فرماني

كتاب الطلاق

چه بزارنه د ولد صغيره مال كي دولايت حق حاصل دي. هم دا وجه ده. چه پلار د ولد صغير لپاره حرجول
احستل. اچاره و دعت كولې شي حالانكه د اجبي لپاره دا تصرفات كول جائز نه دي. بيا په خان باندې د
بدل خلع شرط لگول هم بونصرف دي نواجبي. چي هغه ته دعامتصرفاتوكي د ولايت حق حاصل نه
دي نوهرگنه چي دهغه لپاره به خپل خان باندې بدل خلع لازمول جائز دي. نوپلار چه هغه ته دعامت
تصرف نودولايت حق حاصل دي هغه ته خو به خامخا په خپل خان باندې د بدل خلع د لازمولو اجازت وي
دويمه د اولويت وجه داده چه خلع داسي تصرف دي چه دنفع اوقصان په مينځ كښي واقع دي نواجبي
چي دهغه شفت ناقص دي د هغه په خپل خان باندې بدل خلع لازمول صحيح دي نوپلار چي پوره شفت
لري دهغه حويه به حل خن باندې بدل خلع لازمول په طريق اولي سره صحيح وي.

وَلَا يَنْقُطُ مَهْرُهَا وَدَيْخُ مَهْرٍ بِه نَه ساقطيري. لِأَنَّهُ لَمْ يَدْخُلْ تَحْتَ وَلَايَةِ الْأَبِ خُكْه چي دا د پلار د ولايت لاندې داخل
نه دي

مهر صاحب دده ايمه فرماني. چه دصغيره مهرنه ساقطيري. اگرچه خلع مهرساقط كوي خكه چي
مهر دپلار د ولايت لاندې داخل نه دي خكه چي په مهرساقط كولوكي په صغيره باندې خه شفت نشته
حالانكه د ولايت مبنی په شفت ده.

به مهره باندې د پور د پوښه خلع شرط لگول

وَلَا يَنْقُطُ مَهْرُهَا وَدَيْخُ مَهْرٍ بِه نَه ساقطيري. اوكه حاوند دا زر درهم دي [وَلَوْ أَنَّ الْفَرَسَ كَانَتْ مِنْ
أَهْلِ الْقَبِيلِ] نو د خلع جائز كيدل. پخپله د صغيره په قبلولو باندې موقوف دي په دي شرط چي دا د قبلولو
لاندې نري

توضیح - صورت د مسئلې دا دي چه حاوند پورز روپي بدل خلع په خپله صغيره بنځه باندې شرط اولگولو
نوحواړ د خلع هم په خپله ددغه صغيره په قبول باندې موقوف دي. خبره دي شرط چي دغه صغيره د قبلولو
صلاحيت لري يعني عقد پيژني چه په خلع سره نكاح زانله كيږي. او خلاصې پرې ملاويږي.

وَلَا يَنْقُطُ مَهْرُهَا وَدَيْخُ مَهْرٍ بِه نَه ساقطيري. نو طلاق به واقع كيږي [وَلَوْ أَنَّ الْفَرَسَ كَانَتْ مِنْ
أَهْلِ الْقَبِيلِ] او مال به واجب نه وي لِأَنَّهَا لَمْ تَكُنْ مِنْ أَهْلِ الْقَبِيلَةِ لِأَنَّ الْأَبَ عَتَبَا خُكْه چي شرط موجود شوي
د هل خنې نه ده بپ كه پلار ددي د اړخه د خلع عوض قبول كړو فَيَبْهَرُهَا بِمَهْرٍ نَه دي كي دوي ادوا
روپسوه دي

هل القعدة ① الفرامة تاوان

توضیح: خوكه صغيره قبول او كړلو. نو طلاق به وقع شي. خكه چي شرط قبول موجود شو البته مال نه راجبيږي
خكه چي صغيره ددي توان نه لري. چه په دي باندې تاوان وغيره لازم كړي شي. اوكه ددي صغيره په خاني
ددي پلار قبول كړلو نوپه دي قبلولو كي دوي ادوا روايتونه دي په يوروايت كي قبلول صحيح دي اوپه بل
رويت كي قبلول صحيح نه دي. دل رويت وجه دا ده چه ددي قبلول دصغيره لپاره صرف نفع ده. چه
مهر مال نه د حاوند نه بخت ملاويږي نو دا داسي ده لكه د صغيره لپاره هديه قبلول. اود دوهم روايت وجه
دا ده چه دا قبلول د شرط بمبن په معنی كي دي او شرط بمبن د نيابت احتمال نه لري

مهره سره په مهر باندې خلع شرط لگول

وَلَا يَنْقُطُ مَهْرُهَا وَدَيْخُ مَهْرٍ بِه نَه ساقطيري. اوكه حاوند صغيره سره خلع وكړله ددي په مهر باندې [وَلَوْ أَنَّ الْفَرَسَ كَانَتْ مِنْ
أَهْلِ الْقَبِيلِ] او پلار د مهر ضامن شو [وَلَوْ أَنَّ الْفَرَسَ كَانَتْ مِنْ أَهْلِ الْقَبِيلَةِ] اود صغيره په قبلولو به موقوف وي
توضیح - مسنده داده كه حاوند د صغيره سره ددي په مهر باندې خلع او كړله اوپلارني هم ضامن نشو نوپه هم

كتاب الفلاني

دا خبره ددي صغيره په قبلولو باندې موقوف ده نوكه صغيره قبول كړلو طلاق به وقع شي حكه چي شريعت
موجود شو اوخونكه صغيره د صحن اهل نه ده نومهرنه ساقطيري

وَلَا يَنْقُطُ مَهْرُهَا وَدَيْخُ مَهْرٍ بِه نَه ساقطيري. اوكه صغيره قبول كړو نو طلاق به واقع شي [وَلَوْ أَنَّ الْفَرَسَ كَانَتْ مِنْ أَهْلِ الْقَبِيلَةِ]
او مهر به نه ساقطيري [وَلَوْ أَنَّ الْفَرَسَ كَانَتْ مِنْ أَهْلِ الْقَبِيلَةِ] اوكه ددي د اړخه پلار قبول كړو نو دوي ادوا روپسوه دي

توضیح - وكه د صغيره د اړخه پلار قبول كړلو نوپه دي كي دوي ادوا روايتونه دي ديورويت مضيق صحيح
ده او دل روايت مطابق صحيح نه ده اوددواړو روايتونو وجه وړاندې تيره شوې ده

پلار په صحت سره د طلاق واقع كيدل

وَلَا يَنْقُطُ مَهْرُهَا وَدَيْخُ مَهْرٍ بِه نَه ساقطيري. اوكه د صغيره پلار د مهر ضامن شو [وَلَوْ أَنَّ الْفَرَسَ كَانَتْ مِنْ أَهْلِ الْقَبِيلَةِ]
او مهر به نه ساقطيري [وَلَوْ أَنَّ الْفَرَسَ كَانَتْ مِنْ أَهْلِ الْقَبِيلَةِ] اوكه ددي د اړخه پلار قبول كړو نو دوي ادوا روپسوه دي

توضیح - صورت د مسئلې دا دي چه حاوند دخپلې صغيره بنځې سره د مهر په اند ره باندې خلع او كړله
اود صغيره پلار د مهر ددي مقدار ضامن شو. او هغه مهر پورز روپي وي. نوپه دي صغيره به طلاق واقع كيږي
خكه چي دپلار قبلول موجود شو. اوداد خلع لپاره شرط دي.

اود صغيره په پلار باندې استحساناً پنځه سوه روپي لازميږي. دليل دا دي. چه مسئله دي صورت كي فرض
كړي شوي ده. چه صغيره غير مدخول بها وي. او مهر پورز روپي دي. نو خلع منسوب كړي شوه د دي مهر اړخ
ته. اوددي مهر هغه دي. كوم چي د بنځې لپاره دنكاح په وجه واجب شوي دي. اود بنځې لپاره د طلاق قبل
الدخول په صورت كي نيم مهر راجبيږي نو لكه چي حاوند دخپلې بنځې په پنځه سوه روپي باندې خلع
او كړله نو خكه به د صغيره په پلار باندې پنځه سوه روپي لازم وي.

وَقِيَ الْقِيَاسُ يَلْزُمُهُ الْأَلْفُ أَوْ قِيَاسُ (تقاض) داچه زر درهمه لازم وي وَأَصْلُهُ فِي الْكِبَرَةِ وَدِي مَسْنِي اصل د
بالغې بنځې په حق كي دي إِذَا اخْتَلَعَتْ قَبْلَ الدَّخُولِ عَلَى الْفَرَسِ وَمَهْرُهَا أَلْفٌ چي كله دي د دخو نه وړاندې په يو
زر باندې خلع اخستي وي. حالانكه ددي مهر هم زر درهمه دي فَيُقِي الْقِيَاسُ عَلَيْهَا غُشْمًا ثَمَنًا زَائِدًا وَقِيَاسُ
تقاض دا چي په دي باندې پنځه سوه درهم زياتي لازم وي.

توضیح - اود قيس تقاضا داده. چه په دي باندې زر روپي لازم شي. ددي مسئلې اصل په بالغه بنځه كي
دي يعني كله چي بالغه بنځې په پورز روپي باندې خلع او كړله. حالانكه ددي مهر هم پورز روپي وو اوبنځې
تراوسه پوري په مهرباندې قبضه هم نه وي كړي. نوپه دي صورت كي قياس دا دي چه په بنځه باندې ددي د
خاوند لپاره پنځه سوه درهم واجب شي. خكه چي د طلاق قبل الدخول په وجه پنځه سوه درهم ددي بنځې د
خاوند نه د ذمي نه ساقط شوي. اوبنځې د پورز روپو التزام كړي دي. اود بنځې د ذمه نه نصف يعني پنځه
سوه روپي ساقط شوي. په طريقه د مقاصد، خكه چي د نيم مهر د سقوط نه روسته هم د بنځې لپاره په خاوند
باندې پنځه سوه روپي پاته پاتي كيږي. نو د پورز روپو د پوره كاوه لپاره په بنځه باندې پنځه سوه درهم
زياتي واجب وي.

وَقِيَ الْقِيَاسُ يَلْزُمُهُ الْأَلْفُ أَوْ قِيَاسُ (تقاض) داچه زر درهمه لازم وي وَأَصْلُهُ فِي الْكِبَرَةِ وَدِي مَسْنِي اصل د
بالغې بنځې په حق كي دي إِذَا اخْتَلَعَتْ قَبْلَ الدَّخُولِ عَلَى الْفَرَسِ وَمَهْرُهَا أَلْفٌ چي كله دي د دخو نه وړاندې په يو
زر باندې خلع اخستي وي. حالانكه ددي مهر هم زر درهمه دي فَيُقِي الْقِيَاسُ عَلَيْهَا غُشْمًا ثَمَنًا زَائِدًا وَقِيَاسُ
تقاض دا چي په دي باندې پنځه سوه درهم زياتي لازم وي.

توضیح - او استحسان دادي چه په بنځه باندې خه واجب نه دي خكه چي د خاوند مقصود دا دي. چه ددي
د ذمي نه واره مهر ساقط شي. اودا مقصود حاصل شوي دي. خكه چي په بنځه باندې زياتي خه نه راجبيږي
والله اعلم بالصواب

كتاب الطلاق

ترويج ددې په خلاف د حائضه وروژه دارې ښځې سره صرف وطى حرامه ده. دواعى دوطى به دى حرام. دليل دا دي چه دحيض اوروزي وجود بربروي. نوكه مچى كول وغيره حرام كړي شي. نو دا به مفضى الى الحرج شي او دظهارواحرام وقوع كله كله وي. نوڅكه د ظهارواحرام په حالت كي دواعى د وطى هم حرام اوگرځونى شول اوپه حيض اوروزه كي دواعى د وطى حرام اونه گرځولى شول.

د كفاره په وړاندي دوطى كولو حكم

قوله **وَلَا يَكْفُرُ بِهَا** بيا كه د كفاره وړ كاوه نه وړاندي ښځې سره وطى او كړي **اسْتَغْفَرَ اللَّهُ تَعَالَى** نود الله تعالى به استغفر او كړي **وَلَا شَىْءَ عَلَيْهِ غَيْرَ الْكَفَّارَةِ الْأُولَى** و سوا د رومبي كفاري څخه به په ده بل څه شي واجب نه وي **وَلَا يَبْغَاوُ دُخْرًا** او دوطى اعاده به نه كوي چه تركومه پوري كفاره ورنكړي **خَلِ اللَّهُمَّ ①** يعاوه بلديري

ترويج - مسئله ده كه مظاهرد كفاره وركولونه وړاندي ښځې سره وطى او كړله. نو دا كس دي استغفروانى ① اوبه ده باندې د لومړنى كفاره نه سوا بله كفاره واجب نه ده. او اوس دي وطى نه كوي. تردې چې كفاره وركړي هم دا قول د جمهوروفقهو او امام مالك امام شافعى او امام احمد **بِسْمِهِ** هم دي

يَقُولُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِلَّذِي وَافَقَهُ فِي ظَهَارِهِ قَبْلَ الْكُفَّارَةِ څكه كوم كس چې په ظهار كي د كفاره نه وړاندي وطى كړې وه **سَتَغْفِرَ اللَّهُ عَنْهُ** ته سى كريم **بِهَا** دا حكم وركړې وو. چه د الله تعالى نه استغفر او كړه **وَلَا تَقْدَحُ لَكَ كُفْرًا** و د سى مه كوه تردې چې كفاره وركړي

ترويج - رموي دليل دا روايت دي **قَالَ أَن سَلَمَةَ بْنِ صَخْرٍ** الياضى قال لرسول الله **ظَهَرْتُ مِنْ إِمْرَأَتِي ثُمَّ أَبْصَرْتُ حِمَامًا فِي لَيْلَةٍ قَمَرَاءَ فَوَاقَعْتُهَا** فقال رسول الله **اسْتَغْفِرْ رَبَّكَ وَلَا تَدْعُ حَتَّى تَكْفُرَ** يعنى سلمه بن صخر يياضى رسول الله ته عرض او كړلو چه مادخپلې ښځې نه ظهار كړې وو. بيا مې د سپورمې په شپه كي په هغې باندې پانرباب اوليدلو نو دهغې سره مې جماع او كړله. نو نبى **سَلَّمَ** ورته او فرمائيل دخپل رب نه بخښنه غواړه. او دا حركت بيا مكوه. تردې چې كفاره وركړي.

وَيُؤْكَلُ شَيْءٌ وَأَخْرَجُوا أَجَابًا او كه څه بل شى واجبيدلو لبينه عليه السلام نو نبى كريم **بِسْمِهِ** به هغه ضرور بيان كړي وو

ترويج - ددې حديث نه معلومه شوه چه نبى **سَلَّمَ** د استغفار حكم وركړلو. كه د استغفر نه سوا بل څه حكم و حب ورنسي. نه و رته دهغې حكم خامخ كولو دا حديث ابن عباس **رَضِيَ** په دې الفاظو سره بيان كړې دي **قَالَ أَن رَجُلًا ظَهَرَ مِنْ إِمْرَأَتِهِ فَوَاقَعَهَا قَبْلَ أَنْ يَكْفُرَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ **سَلَّمَ** مَا حَمَلَكَ عَلَى هَذَا قَالَ رَأَيْتُ خَلْجًا لَهَا فِي ضَوْءِ الْقَمَرِ وَرَأَى أَصْحَابَ السِّنَنِ الْأَرْبَعَةِ** او دا بن ماجة الفاظ دا دي. **قَالَ فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ **سَلَّمَ** وَأَمَرَهُ أَنْ لَا يَقْرَأَ حَتَّى يَكْفُرَ**

قَالَ مُسْتَسْتَفِئٌ فرماني **وَهَذَا النَّظَرُ لَا يَكُونُ إِلَّا ظَهَارًا** چې دا لفظ به صرف ظهار وي **لِأَنَّهُ صَرِيحٌ فِيهِ** څكه چې دا د ظهار به معنى كي صريح دي **وَيُؤْتَوِي بِهِ الطَّلَاقُ لَا يَصِحُّ** او كه ده په دې لفظ سره د طلاق نيت او كړو. نو صحيح نه ده **لِأَنَّهُ مُنْسَوخٌ** څكه حى دده طلاق كيدل منسوخ دي **فَلَا يَمُكِّنُ مِنَ الْإِنْسَانِ** په نوده ته به د داسې كاوه احتساب نه وي

(١) من حديث ابن عباس **رَضِيَ** حرجه ابو داود فى الطلاق باب ٧١٢ رقم ٢٢٢٢ والترمذى فى الطلاق باب ١٠ رقم ١١٩٩ والنسائى فى الطلاق باب الظهار رقم ٣٢٣٤ وابن ماجة فى الطلاق باب ٢٦ رقم ٢٠٦٥٥.

كتاب الطلاق

ترويج خرماني چه دده د قول **هَلَانَتْ** على كظهرامى نه ظهارنا بشيږي. څكه چې د ظهار به معنى كي دا كلام صريح دي. او صريح د نيت محتاج نه وي نوكه دي كس په دې سره د طلاق نيت كړي وي. مو صحيح به نه وي څكه چې ددې طلاق د طلاق حيثيت منسوخ شوي دي. نوده ته په دې لفظ سره د طلاق نيت كولو اختيار نشته څكه چې په دې سره د طلاق نيت او كړي. نوپه دې كي د موضوع د شريعت بدلول لازميږي او بنده ته ددې اجازت نشته.

هَلَانَتْ على كظن امي يا كفخدا كمرجهام حكم

إِذَا قَالَ الْمَرْءُ عَلَى كَظْنِ امْرَأَةٍ او كه وي ونيل. ته په ما باندې زما د مور د خيتې پشان نې **أَوْ كَظْنِهَا** يا ددې د ليسگې پشان نې **أَوْ كَظْنِهَا** يا ددې د شرمگاه پشان نې **شَهْوَاهَا** نو دا به صرف ظهار كونكي وي **خَلِ اللَّهُمَّ ①** يعن نس ② فخذ ورون وروني

ترويج - مسئله كه خاوند خپلې ښځې ته اوونيل. **هَلَانَتْ** على كظهرامى يا كفخدا امي يا كفسرج امي په دې ټولو صورتونو كي دا كس ظهار كونكي دي.

لِأَنَّ الظَّاهِرَ لَيْسَ إِلَّا تَشْبِيهُهُ بِالْمَحْرَمَةِ څكه ظهار هم دادې. چه محمله ته د محرمه سره تشبيه وركړې شي **وَهَذَا الْمَقْنَى يَتَحَقَّقُ فِي غَيْرِ مَا يُنْظَرُ إِلَيْهِ** او دا معنى په داسې اندام كي متحقق كيږي چه هغې طرف ته كتل جائز نه دي.

ترويج - دليل دا دي چه ظهار واني. دخپلې منكوحه دهغه چا سره تشبيه وركول چې هميشه لپاره وړاندي حرامه وي او دا معنى په هر هغه اندام كي متحقق كيږي كوم ته چې كتل حرام وي او كومو اندامونو ته چې كتل جائز وي لكه لاس، پښي، ويخته، نوكونه، وغيره، دي سره تشبيه وركولو سره ظهار نه كيږي او امام شافعى امام مالك او امام احمد **رَضِيَ** فرمائيلي دي. كه خاوند خپلې ښځې ته اوونيل **هَلَانَتْ** على كيد امي يا كرجل امي يا كعق امي نو دا كس ظهار كونكي دي. او كه ددې د ويختو. نو ك سره نې تشبيه وركړله نو ددې حضراتو په نيزدا هم ظهار نه دي.

محرمه سره د تشبيه وركولو حكم

وَكَيْفَ إِذَا تَشَبَّهَتْ بِمَنْ لَا يَحِلُّ لَهُ النَّظَرُ إِلَيْهَا عَلَى التَّأْيِيدِ مِنْ قِبَلِهَا مثال **أَخْتِي وَأَخْتِي وَأُمِّي مِنَ الرِّضَاعَةِ** او هم دغه ډول (به ظهار وي) كه ښځې ته پخپلو محارمو كي داسې ښځې سره تشبيه وركړي چه دي ته (په شهوت سره) كتل هميشه حرام وي. لكه خپله خور، يا خپله ترور، يا رضاعي مور **لِأَنَّ فِي التَّشْبِيهِ الْوَيْدَ كَالْأَخِي** څكه چې دا سخي د مور پشان دانمي حرام دي.

خَلِ اللَّهُمَّ ① التاييد هميشه لپاره ② محارم جمع د محرم هغه څوك چې نكاح ورسره نه كيږي [ترويج - مسئله دا ده. كه خاوند دخپلې ښځې تشبيه په خپلو محارماتو كي داسې ښځې سره وركړله چه دده هغې ته په شهوت سره كتل هميشه لپاره حرام وي. لكه خور، ترور، وغيره، نو دا كس به ظهار كونكي وي. دليل دا دي. چه دا ښځې دهميشه لپاره د محرميت د امله د مور پشان دي.

هَلَانَتْ على كظهرامى حكم

وَكَيْفَ إِذَا قَالَ رَأْسُكَ عَلَى كَظْنِ امْرَأَةٍ او هم دغه ډول كه وي ونيل چه ستا سر په ما باندې زما د مور د خيتې پشان دي **أَوْ قَرْنِكَ أَوْ وَجْهِكَ أَوْ رَقَبَتِكَ أَوْ نَمْرُوكَ أَوْ ثَدْيِكَ أَوْ بَدَنِكَ** يا ستا شرمگاه يا ستا مخ يا ستا سټ يا ستا نصف (بدن) يا ستا دريمه برخه **خَلِ اللَّهُمَّ ①** فرج د ښځې شرمگاه ② ظهرو شا ③ وجه مخ ④ وقبة خټا

تزوج - اوکه دی کس په ملائت علی مثل امی که سره تحریم اراده کړې وو یعنی دښځې نې په خپل خان باندې د حراموالی اراده کړې وه نو دامام ابویوسف رحمته الله په نیزیه به ایلا وی. اودامام محمد رحمته الله په نیزیه ظاهر وی دامام ابویوسف رحمته الله دلیل دا دی چه دخو وجوه له کبله دحرمت ظاهر په مقابله کي حرمت ایلا ادنی ده.

① حرمت ایلا بالفعل نه ثابتیږی بلکه د څلورو میاشتو تیریدونه روسته ثابتیږی. اوپه ظاهر کي حرمت بالفعل ثابتیږی. ② په موده دایلا کي دوطی په ذریعه حرمت ایلا لري کول ممکن دی. اوظهارده دی په خلاف دې څکه چې په دې کي د کفارو ورکولونه وړاندې وطي کول ناجائز دی. ③ ظاهر منکر من القول اوزور یعنی فحش اودروغ دی. اویلا مباح اوجائزده ④ دایلا کفارو درې روزې دی. اود ظاهر کفارو دوي اودو مېشتي روزې دی. یاد ایلا کفارو لسو مسکینانو ته دوي ورکول دی اود ظاهر کفارو شپیتو مسکینانو ته دوي ورکول دی (یعنی شرح هدایه) ⑤ دایلا حرمت لغیرها دی. یعنی دالله تعالی دنوم د بي حرمتی د امله پیدا کیږی اود ظاهر حرمت لعیها دی. څکه چې ظاهر منکر من القول او دروغ دی. (عنایه) حاصل داچه دایلا حرمت ادنی او اخف دې په مقابله د حرمت ظاهر، اوقاعده دا ده چه کله په یو کلام کي دوي اودو حرمتونه جمع شی. نودغه کلام به د ادنی درجې په حرمت باندې حمل کولې شی. نوڅکه به په ملائت علی مثل امی که کي دتحریم اراده کاوه په صورت کي په حرمت ایلا باندې محمول کولې شی. په حرمت ظاهر په نشی محمول کولې.

اودامام محمد رحمته الله دلیل دا دی چه په ملائت علی مثل امی او کسامی که کي حرف تشبیه موجود دې او حرف تشبیه او کاف دظاهر سره مخصوص دي نوڅکه به دا کلام په ظاهر باندې حمل کولې شی. والله اعلم بالصواب.

ملائت علی حرام کامی که حکم

اوتوقال ابی علی رحمته الله اوکه خاوند اوونیل ته په ماباندې حرامه نې لکه زما مور وتوی ظاهر او طلاق او طلاق یا طلاق نیت نې اوکړو هو علی ما توی تودا به دده د نیت موافق وی لأنه یتمم التجهیز څکه چې دا کلام د دواړو احتمال لری. الظاهر لنگان التشیه د ظاهر په دې وجه چې تشبیه موجود ده والطلاق لنگان التشیه اود طلاق په دې وجه چې حرام کړې نې ده والتشیه تأکید له او تشبیه ددې حرامولو تاکید دې وان کم تکن له نیت او که دده هڅ نیت نه وی فعلى قول ابی یوسف رحمته الله ایلا تود ابویوسف رحمته الله په قول باندې ایلا ده وعلی قول رحمته الله ظاهر (۱) اود امم محمد رحمته الله په قول باندې ظاهر دې والوجهان بیناهما او دواړه وجهې مو رسن کړې

تزوج - مسئله دا ده. خاوند خپلې ښځې ته اوونیل. ملائت علی حرام کامی که اود ظاهر یا طلاق نیت نې کړې وی تودده کلام به دده د نیت موافق وی یعنی که دظاهر نیت نې کړې وی. نو ظاهر به وی. اوکه د طلاق نیت نې کړې وی نو طلاق به وی.

اودلیل دا دی چه دا کلام د ظاهر او طلاق دواړو احتمال لری. دظاهر احتمال خو څکه لری. چه په دې کي حرف کله اوبه دې صورت کي به تشبیه دظاهر لپاره وی. اود طلاق احتمال څکه لری. چه ده دا ښځه په خپل خان حرام لاوکه دې کس په خپل دې کلام باندې د څه نیت نه وی کړې نو دامام ابویوسف رحمته الله په نیزیه دده دا کلام ایلا وی اودامام محمد رحمته الله په نیزیه به ظاهر وی. د دواړو حضراتو دلیل په وړاندینې مسئله کي تیر شوي دي.

(۱) القول الرابع هو قول محمد رحمته الله کذا فی البایة (۳۱۱۵) والخانیة (۲۶۴۱۲) ورد المختار (۶۷۷۲) والبحر الرائق (۹۹۱۴) نقلاً عن الدر المختار (۳۵۲۱۱)

ملائت علی حرام کظهرامی که حکم

اوتوقال ابی علی رحمته الله اوکه خاوند اوونیل چه ته په ما حرام نې لکه زما مور وتوی ظاهر او طلاق او طلاق یا طلاق نیت نې اوکړو هو علی ما توی تودا به دده د نیت موافق وی لأنه یتمم التجهیز څکه چې دا کلام د دواړو احتمال لری. الظاهر لنگان التشیه د ظاهر په دې وجه چې تشبیه موجود ده والطلاق لنگان التشیه اود طلاق په دې وجه چې حرام کړې نې ده والتشیه تأکید له او تشبیه ددې حرامولو تاکید دې وان کم تکن له نیت او که دده هڅ نیت نه وی فعلى قول ابی یوسف رحمته الله ایلا تود ابویوسف رحمته الله په قول باندې ایلا ده وعلی قول رحمته الله ظاهر (۱) اود امم محمد رحمته الله په قول باندې ظاهر دې والوجهان بیناهما او دواړه وجهې مو رسن کړې

تزوج - صورت د مسئلې دا دی. ① چه یو کس خپلې ښځې ته اوونیل ملائت علی کظهرامی که اوده په خپل دې کلام سره د ظاهر اراده کړې وی یا نې دایلا اراده کړې وی نو دامام ابویوسف رحمته الله په نیزیه کلام صرف د ظاهر لپاره دی. اودامام احمد رحمته الله هم ددې قائل دی.

اوتوقال هو علی ما توی او صاحبین رحمته الله فرمائی چه څه دده نیت وی هغه به وی لأن التجهیز یتمم کل ذلک علی ما یتمم څکه چې حرامول، د هر یوې خبرې احتمال لری لکه چې موږ دابین کړل

تزوج - اود صاحبینو رحمته الله په نیزیه دا کلام هم دهغه څه لپاره وی دکوم لپاره چې ده نیت کړې وی که د ظاهر نیت نې کړې وی. نو ظاهر به وی. که د طلاق نیت نې کړې وی نو طلاق به وی. اوکه دایلا نیت نې کړې وی. نو ایلا به وی.

اودصاحبینو رحمته الله دلیل دا دی چه په دې کلام کي د ذکر شوو صورتونو د هر یو احتمال شته اود کوم څیز احتمال چې وی. دهغې نیت صحیح وی. نوڅکه به حکم دده د نیت مطابق وی.

غیر أن عند محمد رحمته الله إذا توی الطلاق لا یكون ظاهراً مگر داچه دامام محمد رحمته الله په نیزیه کله ده د طلاق نیت اوکړو نو ظاهر به نه وی وعند ابی یوسف رحمته الله یکتوان یکتا اود ابویوسف رحمته الله په نیزیه دا طلاق اوطهار دوره وی وکذ عرف موضع اودا پخپله موقع باندې ذکر دی

تزوج - خوبیا د صاحبینو رحمته الله په اقوالو کي هم توپیر دی. دامام محمد رحمته الله په نیزیه دې کس په خپل دې کلام سره طلاق نیت کړې وی نو صرف طلاق به واقع کیږی. ظاهر نه ② اودامام ابویوسف رحمته الله په نیزیه کلام د طلاق او ظاهر دواړو لپاره کیدای شی.

اودامام محمد رحمته الله دلیل دا دی. چه هر کله خاوند په خپل کلام ملائت علی کظهرامی که سره د طلاق نیت اوکړو نو په دې باندې طلاق بائن واقع شو. ددې نه روسته په کظهرامی که سره ظاهر نه واقع کیږی. څکه چې د بینونت نه روسته ظاهر صحیح نه وی.

اودامام ابویوسف رحمته الله دلیل دا دی چه په ملائت طلاق که سره طلاق واقع کیږی. اوددې نه روسته کظهرامی که په

ظاهر کي صریح دی. نو دا کس به ظاهر کونکې هم شمارلې شی اوچه کلام دخپل ظاهر نه اړوی په دې کي به دده تصدیق نشی کولې.

ولای حنیفة رحمته الله أنه صریح فی الظاهر اود ابویوسف رحمته الله دلیل دادې چه دا کلام د ظاهر په معنی کي صریح دی فلا یتمم غیره ددې نه د علاوه احتمال نشی کیدای ثم هو غمیری دا محکم دی فی رد التمهید اودا حرامول به د ظاهر حرمت اړخ ته څرخولې شی.

حل اللفظة ① صریح ښکاره

(۱) القول الرابع هو قول ابی حنیفة رحمته الله کذا فی فتح القدير (۹۲۱۴) والخانیة (۲۶۴۱۲) والكفایة (۹۲۱۴) والعنایة (۹۲۱۴) والدر المختار (۶۷۷۲) والهندية (۵۰۷۱۱) نقلاً عن القول الرابع (۳۵۴۱۱) -

توضیح - دامام ابو حنیفه رحمه الله دلیل دا دی چه لفظ ده کطهر امی په طهار کی صریح دی هم دا وجه ده چه په طهار باندی دلالت کولو کی دا لفظ د نیت محتاج نه دی نو په دی لفظ کی د طهار نه سوا د طلاق او ایلاء احتمال نشته او بیا لفظ ده کطهر امی په دی وجه چې د بل څه احتمال په کی نشته. د طهار په معنی کی محکم دی او ملائع علی حرام په د څو معایو احتمال لری. اوقاعده ده چه محتمل به محکم اړخ ته اړولی شی ددی امله به ملائع علی حرام په هم طهار اړخ ته اړولی شی.

ظهار صرف د بشي به کیږي

قال امام محمد رحمه الله (په جامع صغیر کی) فرمائی **وَلَا يَكُونُ الظَّهْرُ إِلَّا مِنَ الزَّوْجَةِ حَتَّى تَوَطَّأَهَا مِنْ أَمْتِهِ** چې طهر (د هېڅ بشي سره) نه کیږی. بغير د بی بی نه. تردی که خپلې وینځې سره نه طهار او کړو **لَمْ يَكُنْ مَطَاهِرًا** نو طهار کونکې به نه وی **لِقَوْلِهِ تَعَالَى مِنْ نِسَائِهِمْ** ځکه الله تعالی فرمائیلی دی **(وَالَّذِينَ يَظَاهَرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ)**

توضیح - امام محمد رحمه الله په جامع صغیر کی فرمائیلی دی. چه ظهار صرف د بشي نه کیږی. ددی نه سوا نور وینځونه نه کیږی تردی که یوکس د خپلې وینځې به طهار او کړو نو دا کس طهار کونکې نه دی. ۱) دلیل دا دی چه الله تعالی لفظ ده ملائع امی ذکر کړی دی. او ملائع امی د خپلو ښځو لپاره استعمالیږی د مملوکه وینځې لپاره نه استعمالیږی نو په دی سره به طهار هم صحیح نه وی. دلته دی دا خبره یاده وی چې د ملائع امی تفسیر په زوجانو او بیب نوسره د آیت مقصد ته د کتلو په وجه کړی شوې دی گنی ملائع امی د ملائع امی من غیر لفظه جمع ده کوم چې خپلې ښځې اویردی ټولو ته گډ دی. (عینی شرح هدايه)

وَلَا تَحِلُّ لِي الْأُمَّةُ نَائِبَةً أَوْ خَكَّةً چې وینځه کی حلت تابع دی. **فَلَا تَحِلُّ لِي بِالنِّكَاحِ نَائِبَةً** نودا منکو چې سره نشی لاحق کیدلی **وَلَا تَحِلُّ لِي بِالنِّكَاحِ نَائِبَةً** ځکه چې طهار منقول دی. طلاق نه اود مملوکی په اړه کی طلاق نشته.

توضیح - دوهم دلیل دا دی چه د وینځې حلت ددی د مملوکیت تابع دی نودا به د منکوچه سره نشی لاحق کولی ۲) دریم دا چې طهار په زمانه د جاهلیت کی طلاق وو نویا دا د طهار موجوده حکم یعنی وختی تحریم بل کفار اړخ ته راوړولی شو نو چته چې طلاق ورکولی شی. دهغې نه طهار هم کولی شی. اود مملوکه وینځې لپاره طهار نشته. نو ځکه ددی نه طهار هم نشی کیدی.

بشي سره دهغې د حکم به بغير نکاح کول او بیا طهار کول

لَا تَحِلُّ لِي نَائِبَةً أَوْ خَكَّةً نو که یوې ښځې سره نه نکاح او کړله ددی ښځې د اجازت نه بغير **لَمْ يَكُنْ مَطَاهِرًا** یا دی سړی دی ښځې سره طهار او کړو **لَمْ يَكُنْ مَطَاهِرًا** بیا دی ښځې ددی نکاح اجازت ورکړو **لَمْ يَكُنْ مَطَاهِرًا** نو طهار باطل دی

توضیح - صورت د مسئلې د دی چه یوکس د یوې ښځې سره دهغې د اجازت نه بغير نکاح او کړله یعنی مقسولی (پردی سړی) ورسره ددی نکاح او کړله او بیا ده دده ښځې نه طهار او کړلو. ددی نه روسته هغه ښځې د نکاح اجازت ورکړلو نودا طهار باطل دی **لَا تَحِلُّ لِي نَائِبَةً أَوْ خَكَّةً** وقت انقضای ځکه چې دا سړی د تصرف په وخت په تشبیه کی رشتونې دی. **فَلَمْ يَكُنْ مَطَاهِرًا** لفظ نودا سړی وحش او دروغ خبره ویونکې نشو

توضیح - دلیل دا دی چه دا کس د طهار په وخت کی په تشبیه ورکولو کی رښتینې وو. ځکه چې دا ښځه د اجازت ورکولو په وړاندې حرامه وه نود طهار رکن یعنی د محله د محرمه ابدیه سره تشبیه ورکول موجود

توضیح - دلایل دا دی چه دا کس د طهار په وخت کی په تشبیه ورکولو کی رښتینې وو. ځکه چې دا ښځه د اجازت ورکولو په وړاندې حرامه وه نود طهار رکن یعنی د محله د محرمه ابدیه سره تشبیه ورکول موجود

شو یو ځکه دا کس ملائع امی من القول و زور په معنی وحش او دروغ ویونکې شو او طهار نوم دی د ملائع امی من القول و زور په نوه رکله چې د طهار رکن موجود نشو نودا کس طهار کونکې هم نشو

وَالظَّهْرُ نَائِبَةٌ عَنْ حَقِّهِ حَتَّى يَتَوَقَّفَ بِخِلَافِ إِعْتِقَالِ الْمُتَّكِلِ مِنَ الْغَائِبِ او طهار د حاکم په حقوق کی څه حق هم نه دی تردی چې موقوف پاتې شی په خلاف د غاصب نه د اخستونکی آزادول **لَا تَحِلُّ لِي نَائِبَةً أَوْ خَكَّةً** ځکه چې آزادول د ملک د حقوق څخه دی

توضیح - په ملائع امی من القول و زور په سوال ځواب دی. سوال دا دی چه طهار موقوف دی په نکاح باندې او نکاح موقوف ده د بشي په اجازت باندې، ددی امله مناسب ده چه طهار د بشي په اجازت باندې موقوف وی. نو چه ښځې د نکاح اجازت ورکړی پکار ده چې طهار صحیح شی.

۱) لکه چې یوکس د غاصب نه غلام واخستلو. او هغه نی آزاد کړو نو دا آزادول به په دی باندې موقوف وی چه مقصوب منه یعنی مالک ددی بیع اجازت ورکړی کومه چې د غاصب او مشتری په مېخ کی شوې وی نو لکه څنگه چې د غاصب نه د اخستونکی آزادول د مقصوب منه په اجازت باندې موقوف دی نودغه دول طهار د بشي د نکاح اجازت ورکولو باندې موقوف کیدل پکار دی

۲) ځواب دا دی چه طهار د نکاح د لوازماتو څخه نه دی ددی امله د بشي په اجازت باندې د نکاح د موقوف کیدو نه دا نه لازمیږی. چه طهار به هم د بشي په اجازت باندې موقوف وی اوددی دلیل دا دی چه نکاح یوازی مشروع دی. او طهار امر غیر مشروع دی ځکه چې ملائع امی من القول و زور په دی او امر غیر مشروع د امر مشروع د حقوقو څخه نشی کیدی.

۳) په خلاف دهغه کس آزادول چې د غاصب نه یې غلام اخستی وی ځکه چې آزادول د ملک د حقوقو څخه دی ځکه چې آزادول د ملک مکمل کول او منته کونکې دی نو چه دا توبیر موجود وی طهار به په مشتری من الغاصب باندې څنگه قیاس کړی شی!

موقوفه د ملائع امی کطهر امی هم

وَمَنْ قَالَ لِنَائِبَةٍ أَوْ خَكَّةً عَلَى كَطَهْرٍ أَمِيٍّ او کوم کس چې خپلو ښځو ته او وینیل تاسو په م باسې زما د مور د ښځې پشان یی **كَانَ مَطَاهِرًا مِمَّنْ جَمَعُوا** (سړی) به ددی ټولو سره طهار کونکې شی **لِأَنَّهُ أَصَافَ الظَّاهِرَ** ځکه چې ده دوی اړخ ته طهار منسوب کړې دی **فَصَارَ كَمَا إِذَا أَصَافَ الطَّلَاقُ** نو داسې شوه. لکه چې کله ده (دوی اړخ ته) طلاق منسوب کړی وی

توضیح - صورت د مسئلې دا دی. چه یوکس خپلو ښځو ته او وینیل ملائع امی علی کطهر امی نودا کس په اتفاق سره د ټولو نه طهار کونکې دی.

۱) دلیل دا دی چه دی کس خپلو ټولو ښځو ته طهار منسوب کړل نو د ټولو نه به طهار ثابتیږی لکه څنگه چې ټولو ښځو ته طلاق منسوب کړی. او او وائی. ملائع طوائف په نوبه ټولو باندې طلاق واقع کیږی

وَعَلَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدَةٍ كَفَّارَةٌ او په دی کس به د هریو لپاره کفار وای. **لِأَنَّ الْحُرْمَةَ تَثْبُتُ فِي حَقِّ كُلِّ وَاحِدَةٍ** ځکه چې حرمت دهر یو په حق کی ثابت شوې دی **وَالْكَفَّارَةُ لِلْإِنْتِهَاءِ الْحُرْمَةِ** او کفار د حرمت ختمولو لپاره وی

توضیح - نور موږ په نیز اردامام شافعی رحمه الله نریزه د طهار متعدد د امله به کفار هم متعدد وی نو چه په دی ښځو کی کسې یوې سره د وطی کاوه اراده کوي نو دهغې په وجه به په خاوند باندې یوه کفار لازمیږی

۱) ایلاء کولو، **لِأَنَّ الْكَفَّارَةَ فِيهِ لِمَيَّاتِهِ حُرْمَةُ الْإِسْمِ** ځکه چې کفار په ایلاء کی د الله تعالی د نوم د تعظیم او حرمت د سانه لپاره ده **وَلَمْ يَتَعَدَّ ذِكْرُ الْإِسْمِ** او حال دا چه د الله تعالی د نوم ذکر متعدد نه دی شوې

كتاب الطلاق

ترج - دليل دا دي چې دظهار په وجه دهرې يوې نسخې په حق كې حرمت ثابت شو. او كفاره ددې لپاره وي چې حرمت حتم كړي نوچه خومره حرمتونه وي هم دهغې په اندازه به كفاره واجبيږي اوپاتې شوه ايلاءنوبه دې كې دالله تعالى د نوم د بې حرمتي په وجه كفاره واجبيږي. اوچونكه دتولو بنځونه د ايلاء په كولو كې د الله تعالى كېر موبونه ذكر شوي نه وي نوځكه به صرف يوه كفاره لازميږي. متعدد به نه واجبيږي

فصل في الكفارة

ژباړه:- (دا) فصل (په بيان دې) كفاره (كېسې) دې

ترج - وړاندې مصنف رحمه الله دظهار دحكم يعنې حرمت وطي اودواعي وطي بيان او كړلو نوبه دې فصل كې به دهغه خبرېن كوي په كوم چې دا حرمت ختمېږي يعنې كفاره، دعالمانو پيښ په دې اړه كې اختلاف دي چې د كفاره سبب څه دي نو دجمهور و مشايخو پيښ په نيز دظهار د كفاره سبب اظهار او وطي اړخ ته رجوع كول دي ځكه چې د قرآن ياك آيت ((وَالَّذِينَ يَظْهَرُونَ مِنْ تَسْلِيْمِهِمْ ثُمَّ يَعُوذُونَ لِيَا قَالُوا فَخَرُّوا رِقَبَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَّخِذُوا)) كې الله تعالى د كفاره سبب بيان كړې دې او واپس كيدل (وطي كولو اړخ ته رجوع كول) نې په اظهار باندې عطف كړې دي او د. فاء. په ذريعه نې په دې باندې حكم مرتب كړې دې اوقاعده ده. كه د معطوف عليه او معطوف نه رومسه څه خبر ذكر شي نو دا حكم به دواړو اړخ ته منسوب وي نو معلومه شوه چې اظهار او واپس كيدل د دواړو مجموعه د اظهار سبب دې اوبه عيني شرح هدايه كې ذكر دي. چې ددې كفاره سبب عود يعنې وطي كولو ته رجوع كول دي والله اعلم بالصواب

دظهار كفاره

قَالَ الْكُفَّارَةُ الظَّاهِرَةُ عَلَى رِقَبَةٍ أَوْ كَفَّارَةُ دَ ظَهَارٍ د يو غلام آزادول دي **قَالَ لَمْ يَجِدْ بَا** كه غلام بيا نه مومي **فَصَبَّ مَقَمَاتِهِ مَتَابَعِينَ** نو دوي ادوه مياشني دې بلا ناغه روزي اونيسي **قَالَ لَمْ يَسْتَطِيعْ بَا** كه دا توان به وي **بِإِطَاعَتَيْنِ مِنْكِ بَا** شپيتو مسكينانو ته دې خوراك ور كړي

حل اللغة ① متابعين: بلا ناغه

ترج:- ابو الحسين قدوري رحمه الله دظهار د كفاره ترتيب بيانوي. او فرماني. چې يو غلام دې آزاد كړي. كه ددې قدرت نې نه وي. نوشپيته روزي دې اونيسي. او كه ددې قدرت نې هم نه وي. نوشپيتو مسكينانوته دې خوراك ور كړي.

لَيْسَ الْوَارِدُ فِيهِ د هغه په نص په وجه كوم چې د ظهار د كفري په باب كې وراد شوې دې **قَالَ يُعَذُّ الْكُفَّارَةَ عَلَى هَذَا التَّرْتِيبِ** ځكه چې دا نص هم په دې ترتيب سره د كفري افاده وركوي

د دليل قرآني نص دې ((فَمَنْ زَوَّجَهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ كَفْرٌ)) دالله تعالى په وينا كې د كفاره سبب بيانوي. او فرماني. چې يو غلام يا وينځي آزادول دي دالله تعالى نه ستاسود نولو اعمالو پوره خبردې نوييا چې څوك (غلام يا وينځه) نه مومي. نو دده په ذمه بلا ناغه (لگنار) دوي ادوه مياشني روزي نيول دي. وړاندې د دې نه چې دواړه بنځه او خاوند خپلو كې ملاؤ شي (بېر كړي) چې دا هم نه كيږي نو دده په ذمه شپيتو مسكينانوته خوراك وركول دي. دا حكم ددې لپاره دي ځكه چې الله تعالى د. فاء. د كسې سره بېر كړې دې اوفه د ترتيب لپاره راځي دتخيير لپاره نه راځي

دظهاره كفاره ادا هولو وخت

كتاب الطلاق

قَالَ كُلُّ ذَلِكَ قَبْلَ التَّيَسُّرِ او هريو امر ددې سره د وطي كاوه نه وړاندې دې **وَقَدْ أَفَى الْإِشْقَاقُ وَالْمَوْرَقَاطُ** **بِالتَّيَسُّرِ** عليه اود وطي نه وړاندې كيدل په آزادولو او روژه نيولو كې بنځاره دې ځكه چې په دې باندې صريح نص دي **وَكُلُّ مَا فِي الْأَطْعَامِ** او هم دا حكم په خوراك وركاوه كې دي **لِأَنَّ الْكُفَّارَةَ فِيهِ مَنِيَّةٌ لِنَعْمَةٍ** ځكه چې په اظهار كې كفاره وركول حرمت ختمونكې دي **فَلَا يَنْبَغُ تَقْدِيمُهَا عَلَى الْوُطَى** لښكون وطي خلا لا نه ددې په وطي باندې مقدم كول ضروري دي. چې وطي حلال واقع شي.

حل اللغة ① تقديم: وړاندې كول ② ميسس: مس كول، گوتي وراوړل

ترج - فرماني چې دظهار كفاره ادا كول كه په اعتناق وي او كه په صيام وي او كه په اطعام وي هريو وطي ادا كولونه وړاندې ادا كول ضروري دي. ځكه چې په اعتناق او صيام كې خوصراحه نص (من قبل من يتماسا) موجود دي اوپاتې شو اطعام نو ددې هم قبل الوطي كيدل ضروري دي ځكه چې كفاره اظهار حرمت ختمونكې ده. نوځكه ضروري ده. چې كفاره په وطي باندې مقدم وي. چې وطي حلاله شي

د غلام آزادولو تفصيل

قَالَ وَيُخْرَجُ فِي الْيَتَقِ الرِّقَبَةُ الْكَافِرَةُ وَالْمُسْلِمَةُ وَالذَّكْرُ وَالْأُنْثَى وَالصَّغِيرُ وَالْكَبِيرُ او په آزادولو كې كافې ده. د رقه آزادول (كه) كافر وي. او كه مسلمان وي. نر وي او كه ماده وي. او نابلغ وي. او كه بالغ

ترج:- ابو الحسين قدوري رحمه الله فرماني. چې په كفاره اظهار كې مطلقاً رقه آزادول كافې دي كه كفروي او كه مسلمان، كه نروي او كه بنځه كه نابالغ وي او كه بالغ.

لِأَنَّ اسْمَ الرِّقَبَةِ يَتَطَلَّقُ عَلَى هَؤُلَاءِ ځكه چې د رقه لفظ په دې تولو باندې ونيولې شي **إِذْ هِيَ عِبَارَةٌ عَنِ الذَّاتِ الْمَرْقُوقِ الْمَمْلُوكِ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ مَرْقُوقٍ أَوْ مَمْلُوكٍ وَى** ترج:- دليل دادي چې د رقه اطلاق په دې تولو باندې كيږي. په څه صفت باندې مقيد نه دي. ځكه چې رقه واني. هغه ذات ته چې مملوك وي. او من كل وجه مرقوق وي مصنف د هدايه رحمه الله د رقه معنى بيانوي او فرماني چې **هَلْ مِنْ الذَّاتِ الْمَرْقُوقِ الْمَمْلُوكِ** دې. حالانكه د نحوي تركيب په اعتبار سره پكار دا وو. چې داسې وي. **هَلْ مِنْ الذَّاتِ الْمَرْقُوقَةِ الْمَمْلُوكَةِ** ځكه ذات مومث دي. نو ددې صفت هم مومث پكار وو.

الخواب لفظ د ذات په دوو معانيو كې استعمالېږي ① نفس ② خيز، دابوسعيدنه روايت دي چې **هَلْ مِنْ ذَاتِ وَكُلِّ ذَاتٍ شَيْءٍ** او لفظ د خيزد مصدریت په وجه د مذكر او مومث دواړو لپاره استعمالېږي. نو دلته ذات په معنى د خيز شو. او ددې امله ددې صفت مذكر شوي دي. **هَلْ مِنْ ذَاتٍ شَيْءٍ** دې عبارت كې د **هَلْ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ** تعلق د مرقوق سره دي. د مملوك سره نه دي. ځكه چې په رقيت كې كمال شرط دي په ملك كې نه دي.

وَالشَّافِعِيُّ رحمه الله **يُخَالِفُ فِي الْكُفَّارَةِ** او امام شافعي رحمه الله د رقه كفاره په صورت كې زموږ مخالفت كوي **وَقَوْلُهُ: الْكُفَّارَةُ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى** او واني. چې كفاره وركول د الله تعالى حق دي **فَلَا يُؤْخَذُ عَنْهُ إِلَى عَذَابِ اللَّهِ** **كَأَنَّكَ لَا تَدْرِي** د الله تعالى د دشمن په اړخ صرف كول ناجائز دي. لكه (كفر ته) زكاة وركول (ناجائز) دي

ترج:- امام شافعي رحمه الله فرماني. چې په كفاره كې د رقه كفاره آزادول جائز نه دي. او هم دا قول د امام مالك او امام احمد رحمه الله دي. دليل دا دي. چې كفاره دالله تعالى حق دي نو دا د الله تعالى د دشمن په خلاصولو كې نشي صرف كولي. لكه څنگه چې ورته زكاة نشي وركولي.

وَمَنْ لَوْلَا: الْمُتَعَوِّضُ عَلَيْهِ إِعْتِقَاقُ الرِّقَبَةِ أَوْ مَوْرَقَاطُهَا. هغه يو رقه آزادول دي **وَكُلُّ مَنْ عَقَّقَ** او هغه (د كافر په آزادولو) متحقق شو

توضیح - زموږ دليل دا دې چې په قرآن پاک کې مطلقاً د رقبه آزادولو حکم ورکړې شوې دې اوکفره په آزادولو سره د مطلق رقبه آزادول متحقق کېږي. ددې امله موږ وايو چې په کفارو ظهار کې د رقبه کافره آزادول هم کافي دي.

وَقَدْ نَدَّ مِنَ الْإِغْتِثَاقِ الْمُتَّخِذُ مِنَ الطَّاعَةِ أَوْ كِفَارِهِ وَرَكُونِكِي قَصْدٌ بِهٖ أَزَادُولُو سِرِّهِ صَرْفٌ دَ الْأَعْمَالِ بِهٖ طَاعَتِ
بَانْدِي قَدْرَتِ وَرَكُولِ دِي ثُمَّ مُقَارَنَةُ التَّعْصِيَةِ بِحَالِ بَوَالِي سَوِّهِ اخْتِيَارِ بَابِهَا مَعْصِيَتِ سِرِّهِ مَلَاوِيْدِلِ دَدِي رَقِبِهِ كِفَارِهِ
بِدِهِ لَارِ اخْتِيَارُولُو بَانْدِي مَحْمُولِ كُولِي شَيْ .

حل القعة* ① التمكن قدرت ② المعصية كناه ③ مقاربة مولبسي [

شعنه غلام جي آزادول آبي ڪافو نه وي

وَلَا تُخْزِرُ الْقَبِيَّاءُ (اور داسی رقبہ آزادوں) کافی نہ دی . چہ روند وی وَلَا يَمْطُوعَةُ الْيَدَيْنِ أَوِ الرِّجْلَيْنِ یا (دہ دوارہ لاسونہ یا دوارہ پنبی (خپی) کت شوی وی لِأَنَّ الْغَايَةَ جِنْسُ الْمَنْفَعَةِ وَهُوَ الْبَهْرُ وَالْبَطْشُ أَوِ الْمَشْ خَكه (چہ پیہ دی رقبہ کی) د منفعت جنس فوت دی . اوہغہ نظر دی . یا نیول دی . یا گرخیدل دی وَهُوَ الْمَانِعُ أَوْ هُمُ دَا (دکفارہ ادا کاوہ نہ) مانع دی

حل النقصه ۱) العمياء: رندہ ۷) البطش: چور کول ۲) العشى: تگ کول ۱

تشریح: په کفارو د ظاهر کبې نایستا یا وینځه آزادول جائز نه دی. اونه دهغه آزادول صحیح دی چه دواړه لاسونه یې کټ شوی وی. یا یې دواړه پښې کټ شوی وی.

اوصاحب دعنا یدالله یوه ضابطه بیان کړې ده. هغه دا که یوکس داسې رقبه آزاده کړی. چه کامل الرق وی. اود آزادونکی په ملک کي وی. اودا آزادول د کفارو د نیت سره متصل وی. اود دې جنس منفعت چې په هغې باندې هغه قائم وی. هغه پاته وی. اودا آزادول بغیر دله وی. نو دا آزادول جائز دی. نو که داسې نه وی نو نا جائز ده. نو د مدبر آزادول جائز نه دی. ځکه چې دې کامل الرق نه دي.

او که د کفارو د نیت نه د آزاد کونکي د نیت نه دې کامل الرق نه دي.

داسې رقبه آزادده کړې چه دهغې جنسي منفعت فوت شوې وي .مثلاً دده دواړه لاسونه يا دواړه پښې کټ شوي وي .يا ناييما وي .نو د داسې رقبه آزادول جائز نه دي

حل التلمه: ① الموراء شغه حيوان (خاروي) چې يوه سترگه نه وي [

تفريح - دكونر غلام او وينځي په اړه كي علامه مرغيناني رحمه الله فرماني چه د قيس نفاصا حوداده چه ددي آزادول جائز نشي. او هم دا نادر روايت دي. ځكه چې د كونر ته هم جنس منفعت فوت شوې دي حواستحباب د دي آزادول جائز گرځولې شوي دي. ځكه چې اصل منفعت باقي دي. ځكه كه چعه ورته اووهلې شي بوهعه اورېدې شي. او كه په داسي حالت كي وي. چه بيخي اوريدل نشي كولې. نو دي زيريدل كوي دي وكونگ هم دي. نو د داسي غلام آزادول كافي نه دي.

ٺاڻائي شوه دا خبره چڻي جنس متفعت فوت شي. نويه كفاره کي ددي آزادول ولي مبيع دي سوددي دليل دا دي. ڇهه د جنس متفعت فوت کيدو په وجه دا کس دهلاك شوي په مرتبه کي شو ځکه جي داسر فيم دده د منافعو سره وابسته وي.

دمقظوع الابھامین حکم

وَلَا يَجُوزُ مَقْطُوعُ اِبْنِ مَاسِي الْمَدِينِ او جائز نه دی (آزادول د هغه کس) چې د دواړه لاسونو دواړه منډې گوتې نه
کت وی لِأَنَّ قُوَّةَ الْبَطْنِ يَمَّا خَدَّكَ چې د نیولو قوت هم په دې دواړو گوتو دې فَيَقْوَاهُمَا يَقْوَى جُنْسُ الْمُتَمَعِّهِ نو
ددې دواړو په فوت کیدلو سره جنس منفعت زائل کیږی

هل للغة* ① ابهام، تشبيه و ابهام: «نمچه (قچه) گوته ② البطش. نیول]

توضیح:- مسئله، که دیو غلام د دواړو لاسونو دواړه بټه گوتې کټ شوې وی نو په کفارو د اظهار کي ددې آزادول جائزه دی. دلیل دا دی، چه د دواړو لاسونو دواړه بټه گوتې کټ کیدو سره دده د بیولو تر رزائله شو نو د بیولو د توان ختمیدو په وجه جس منفع فواید شو او وړاندې تیر شوی دی چه د جس منفع فوت کیدل د کفارو لپاره مانع دي. ددې امله ددې غلام یا وینځی آزادول جائزه دی.

کتاب الطلاق

وَلْيَبْطِخْ بِخَبْرِهِ او کله ورته افاقه (صحت) کيږي نو (دده آزادول) کافي دي لَانَّ الْإِغْتِلَالَ غَيْرَ مَسَائِعٍ خُكْمُهُ بِدِه

هل اللغة ① الجوارح اندامونه ② اغتلاخل خلل راوستل، رکاوټ اچول
توضیح: اود لیونی غلام یا وینځې آزادول چې عقل په کې نه وی جز نه دی. دلیل دا دی. چه داندامونونه نفع
اختسل د عقل نه بغیرنه کيږي. نو دا هم فائت المنفعت شو.
او هغه غلام یا وینځه چې کله پرې لیتوب راځي او کله صحیح وی د عقل په حالت کې دهغې آزادولوسره
کفار ه ادا کيږي ځکه چې په دې کې کوم خلل دی هغه مانع د کفار ه نه دي.
او هغه غلام یا وینځه چې کله پرې لیتوب راځي او کله صحیح وی د عقل په حالت کې دهغې آزادولوسره
کفار ه ادا کيږي ځکه چې په دې کې کوم خلل دی هغه مانع د کفار ه نه دي.

وَلَا يَنْفَرُ عَنْهُ الْمَدِيرُ وَأَمَّا الْوَلَدُ او مدبر او ام ولد آزادول کافي نه دی لِاسْتِقَابَةِ الْحُرَّةِ بِخَبْرِهِ چې دا دواړه په یو
جهت سره د آزادي مستحق شوي دي فَكَانَ الرِّقُّ فِيهِمَا كَالْقَصَانِو په دې دواړو کې رقیبت ناقص شو.
توضیح: اود مدبر او ام ولده په کفار ه کې آزادول کافي نه دی. دلیل دا دی. چه په قران کریم کې تحریر رقبه دی
اور بیه مطلق دی او مطلق چې کله ذکر شوی. نو دهغې نه فرد کامل مراد وی. او مدبر او ام ولده رقبه کامله نه
ده نو ځکه مدبر د تدبیر په وجه مستحق د حریت دی. او ام ولد د استیلا په وجه د آزادی مستحق
ده نو معلومه شوه چه په دې دواړو کې د رقیبت معنی ناقص ده.

بِه شَفَارِه ظَهَارِكِي د مکاتب آزادولو حکم
وَكَيْدَا الْكُتَّابُ الَّذِي أَذَى بَعْضَ النَّاسِ او هم دا حکم دي د هغه مکاتب چې ده څه مال ادا کړي وی لَانَّ
إِخْلَاقَهُ يَكُونُ بِدَلِّ خُكْمُهُ چې دده آزادول به په بدل سره شی

توضیح: مصنف رحمه الله فرماني. چه هغه مکاتب چې د کتابت څه بدل شي ادا کړي وی. په کفار ه د ظهار کې دهغه
آزادول هم کافي نه دی. دلیل دا دی. چه دده آزادول په عوض دی. او عوض د قربت او عبادت معنی باطلوی.
① هم دا ظاهر روایت دي. او امام زفر، شافعی مالک او په یو روایت کې امام احمد رحمه الله هم ددې قائلین دی
وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رحمه الله أَنَّهُ يَجْزِيهِ اود ابو حنیفه رحمه الله نه روایت دي. چه دداسې مکاتب آزادول کافي دی لِقَوْلِهِ الرِّقُّ
مِنْ كُلِّ وَجْهٍ ځکه چې رقیبت من کل وجه موجود دي، وَلِهَذَا أَقْبَلُ الْإِنْفَاقَ اوهم په دې وجه کتابت
فسخ قبلوی

هل اللغة ① الانساح فسخ کیدل
توضیح: رحمه الله او حسن رحمه الله د امام ابو حنیفه رحمه الله نه یو روایت دا هم نقل کړي دي. چه د داسې مکاتب آزادول هم
کافي دی. دلیل دا دی. چه مکاتب تر څو پورې بدل کتابت پوره نه وی ادا کړي. نو تر هغه وخته پورې هغه من
کل وجه رقیق او غلام وی. ځکه چې نسی هه فرمانیلې دی. مَلَا الْمَكَاتِبَ عِدْمًا بَقِيَ عَلَيْهِ دهرمه په معنی مکاتب
به تر هغه وخته پورې غلام وی. تر څو چه په ده باندې یوه روپی هم پاته وی. او چونکه مکاتب من کل وجه
رقیق دي نو کتابت فسخ قبلوی. برابره ده که دا فسخ د بدل کتابت د څه برخه قبلولو نه وړاندې وی او که
روسته وی
وَلَا يَلَايُ اَوْصِيَّةَ الْوَلَدِ وَالْمَدِيرِ بِه خلاف د ام ولد او مدبر لَا تَمْنَأُ اَلْأَمْلَاقُ لَانَّ الْإِنْفَاقَ ځکه چې دا دواړه د فسخ احتمال
نه لري

بِه شَفَارِه ظَهَارِكِي د مکاتب آزادولو حکم

کتاب الطلاق

توضیح: ام ولد او مدبر ددې په خلاف دی. ځکه چې دا دواړه د فسخ کیدو احتمال نه لري. نو په دې دواړو کې
رقیبت ناقص شو. او وړاندې تیر شوی دی. چه په کفار ه د ظهار کې د داسې رقبه آزادول ضروری دی. چه کامل
لرې وی.

بِه شَفَارِه ظَهَارِكِي د مکاتب آزادولو حکم
وَلَا يَنْفَرُ عَنْهُ الْمَدِيرُ وَأَمَّا الْوَلَدُ او که داسې مکاتب ټي آزاد کړو چه ده هیڅ مال کتبت ادا کړې نه وو اَحَارَ
بوجائز دي

توضیح: مسئله دا ده که په کفار ه د ظهار کې مظاهر داسې مکاتب آزاد کړو چه هغه تراوسه پورې په بدل
کتابت کې څه ادا کړي نه دي ① نو زموږ په نیزدا جائز دی اودغه ډول دامام محمد رحمه الله نه هم دا یو روایت
دي

وَلَا يَلَايُ اَوْصِيَّةَ الْوَلَدِ وَالْمَدِيرِ بِه خلاف دي کر ل له ا ه استغنى ا حرة بیه الکشافه دامام
شافعی رحمه الله دلیل دادي. چه مکاتب د کتابت په وجه د آزادي مستحق شوي دي فَاشْتَبَهَ الْمَدِيرُ نود مدبر مشابه
شو

توضیح: او امام شافعی رحمه الله فرماني. چه د داسې مکاتب په کفار ه ظهار کې ادا کول کافي نه دی. او هم دا
قول دامام زفر امام مالک دي. او دامام احمد رحمه الله نه هم یو روایت دا دی. دلیل دا دی. چه لکه څنگه مدبر
تدبیر په وجه مستحق د آزادي شو. دغه ډول مکاتب د کتابت په وجه مستحق د آزادی گرځیدلي دي. نو اې
احناف لکه څنگه چې ستاسو په نیزه کفار ه ظهار کې د مدبر آزادول جائز نه دی دغه ډول د مکاتب آزادول هم
پکار ده چې جائز نشی.

وَلَكِنَّا انَّ الرِّقَّ قَائِمٌ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ مَائِنًا او زموږ دلیل دادي چه (په مکاتب کې) من کل وجه رقیبت موجود
دي لکه چې موږ (دا) بیان ولقوله عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ الْكُتَّابُ عَدَمٌ مَائِنٌ عَلَيْهِ وَهَمَّ (اودا دلیل د سې کریم
فرمان دي. مَلَا الْمَكَاتِبَ عِدْمًا بَقِيَ عَلَيْهِ دهرمه

توضیح: اوزموږ دلیل دا دی. چه مکاتب من کل وجه رقیق او غلام دي. موږ وړاندې بیان کړی دی. چه کتابت د
فسخ احتمال لري. او مکاتب ددې امله هم رقیق دي چه نسی هه فرمانیلې دی مَلَا الْمَكَاتِبَ عِدْمًا بَقِيَ عَلَيْهِ
دهرمه بهر حال مکاتب من کل وجه رقیق دي. نو په کفار ه د ظهار کې په دده آزادول هم صحیح وی ددې په
خلاف که مکاتب په بدل کتابت کې څه هم ادا کړل. نو په ده سره د آزادیدو نه وړاندې کفار ه نه ادا کيږي
ځکه چې کفار ه عبادت دي. او عبادت خالص د الله تعالی لپاره وی او هر کله چې مکاتب په بدل کتبت کې
څه ادا کړل. نو دا عبادت خالص د الله تعالی لپاره پاتې نشو نو ځکه د داسې مکاتب آزادول په کفار ه د
ظهار کې نه کافي کيږي.

وَالْكِتَابَةُ لَا تَشْفَاهُ او کتابت د آزادی منفي نه دي فَإِنَّهُ لَكَ الصَّوْبُ بِمَنْزِلَةِ الْإِذْنِ فِي التَّجَارَةِ إِلَّا أَنَّهُ يَوْمُضُ ځکه چې
کتابت ممانعت لري کول دي. د. اذن فی التجارة. په مرتبه کې. مگر دا چه کتابت په عوض سره دي
هل اللغة ① فك آزادول ② الحجر بندیز

توضیح: په مَلَا الْكِتَابَةَ لَا يَنْفَاهُ سره دوهم دلیل دي. د دلیل حاصل دا دی. چه مکاتب د کتابت نه وړاندې
رقیق دي. اود کتابت په وجه رقیبت نه زائله کيږي. ځکه چې شی په خپل منافي سره ختمیږي. او کتابت د
رقیبت منافي نه دي. ددې امله کتابت دهغه رکاوټ د لرې کاوه نوم دي. کوم چې په ده باندې د غلام او رقیبت

(۱) من حديث عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده رحمه الله أخرجه أبو داود في الفتن باب ۱ رقم ۳۹۲۶.

كتاب الطلاق

د امله وو. او د معامعت اوركاوت لري كول د رقيت سره منافى نه دى. لكه څنگه چې مولى خپل يو غلام ته د تجارت اجازت ورکړې وي نو دغه غلام د غلامۍ نه خارج نشو ځكه چې د تجارت اجازت ورکول د رقيت سره منافى نه دى.

فهرتمين چاينېدود مولا د اړخ به لازم وي ولوكگان فانعا او كه دا په كفاره كي د آزادولو نه مانع وو بتقيت مفسى الاعتاق بود اعتاق د مقتضى په وجه به فسخ كيدله اذ هو عتق

شرح - په مولا نه معموله سره د يوسوال خواب ورکوي سوال دا دې. كه كتابت په تجارت كي د اجازت ورکوي. ركاوت نري كونو نوم وي بولې ده چې مولى د كتابت په فسخ كولو كي مسفل وي لكه څنگه چې مولا د مولا په معرفت كونو كي مولى مسفل وي حالاتكه مولى يواځې بغيرد مكاتب د رص به عقد كتابت شى منسوخ كولي نوچه دا توپير موجود دې ددې بوجود يوپه بل باندې قياس كول صحيح نشو.

د سوال د خواب حاصل دا دې. چې كتابت د ركاوت او بنديز په عوض سره د لري كولونوم دې نو كتابت د مولى د اړخه لازم دې اوددې په خلاف په تجارت كي اجازت ورکول دى ځكه چې دا بغير عوضه د ركاوت لري كولونوم دې نودا د مولى په حق كي لازم نه دې نوچه دا قارق موجود وي ددې باوجود يوپه بل باندې قياس كول صحيح نه دى ۲ دوهم خواب دا دې چې موږ دا هم تسليم كړو چې عقد كتابت په كفاره كي د آزادۍ نه مانع ده خوچه كله د مكاتب په كفاره كي آزاد كړى نو د اعتاق د تقاضا د امله د آزادولو نه وړاندې عقد نكاح ختمېږي. ځكه چې عقد كتابت د فسخ نكاح احتمال لري. نوهر كله چې د مولى د آزادولو نه وړاندې عقد كتابت فسخ شو نودا غير مكاتب لره آزادول دى. د مكاتب آزادول نشو نو اوس څه اشكال پاته پاتې نشو.

الا انه تسلم له الاكساب والاولاد ځكه چې دا د فسخ احتمال لري. مگر داچه د كتابت لپاره به دده گته او دده اولاد مبارلي شى لان العتق فى حق المتعل به الكفاية ځكه چې آزادۍ په ذات كي د كتابت په وجه دې او لان الفسخ مقوي لا يظفر فى حق الولد والكتب ي ځكه فسخ ضروره ثابت ده د گته او اولاد په حق كي به نه سكاره كيږي.

هل اللغة ۱ اكساب كسب كول، گته كول

شرح - په مولا لا انه يسلم له الاكساب الخ په دې سره د يوسوال خواب دې سوال دا دې. كه په كفاره كي د مكاتب آزادول صحيح وي. اود اعتاق د تقاضا د امله عقد كتابت فسخ هم شو. نوددې مكاتب او اولاد او ټوله گته پكارده چې د مولى لپاره شى. لكه څنگه كه يو كس په كفاره كي غلام ماذون له التجارة آزاد كړى. او د هغه سره د هغه د گته څه سمان وي. نو هغه واره به د مولى لپاره وي.

۲ اولني خواب دا دې چې د مكاتب په حق كي آزادۍ د مكاتب د امله ده. نوهر كله چې داسې شوه. نودده د ملك نه دده اولاد اودده گته نه اوځي. ۳ دوهم خواب دا دې چې دلته د كتابت فسخ د صحت اعتاق د امله ضروره ثابت دى. او كوم څيزچه د اړتيا په وجه ثابت شى. نو هغه په قدرت د اړتيا ثابت وي. نوپه كفاره كي د آزادۍ د جواز په حق كي د كتابت فسخ ظاهرېږي. دده اولاد د سامان په حق كي به نه بېكاره كيږي نوهر كله چې د مكاتب اولاد او دده د گته سامان په حق كي كتابت نه فسخ كيږي نود دده اولاد او گته به دده وي د مولى نه وي.

پلار يا خوتن په اخستلو كي كفاره د كفاره ادا كولونيت كول

اولان اشترى انا او ابنتي بآلتي الكفارة او كه خپل پلار يا زوي ته واخستلو. په داسې حال كي چې په اخستلو سره نه د كره نيت كړې دې هارعتا نودا كفاري د ظاهر (اړخ) نه جائز دې

كتاب الطلاق

تخرج - مسئله دا ده. كه په يو كس باندې كفاره ظهور وي. اوده خپل پلار يا خوتن واخستل اوده موى د اړ دوسو په وخت كي د كفاره نيت او كړى نو كفاره ادا كيږي ۱ دا قول دامام ابو حنيفة دې

وقال الشافعي لا يجوز او امام شافعي فرماني. چه ناجائز دې وعلى هذا الخلاف كفارة النكاح او به په دې اختلاف باندې كفاره د يمين ده والمسألة تأتيك فى كتاب الأيمان ان شاء الله اوده مسئله به په كتب الايمان كي نژدې انشاء الله راشي.

تخرج - ارامام شافعي فرماني. چه كفاره ظهور نه ادا كيږي هم د قول د ماب شافعي. احمد اود امام زفر فرماني هم دې او كه په كفاره د يمين كي د خدا شى ماب شافعي هم د ماب شافعي دې چې به انشاء الله په كتاب الايمان كي پيښور.

د مالدار سرې نصف مشترك غلام آزادول

اولان اغتق نصف غلام مشترك وهو مؤبر نو كه د مشترك غلام نيم آز د كړو حالكه د كس نو مگر دې نصف قيمت باقى اوده پاته غلام د قيمت ضامن شو اتميز عند أبي حنيفة

تخرج - صورت د مسئلې دا دې. چې په كوم سرې باندې كفاره ظاهر او واجب وه اوده په كف د كس د سرې غلام نصف آزاد كړلو. كوم چې دده او دده د انديوالان په مينځ كي مشترك وو حالانكه د دوي كس نو مگر دې اوده د خپل شريك لپاره د پاته غلام د قيمت ضامن شو نودا امام ابو حنيفة په سرې د سرې كفاره ظاهر نه ادا كيږي.

اتميز عند هما اوده صاحبينو چې په نيز جائز دى لانه يملك نصيب صاحب باغتمان ځكه چې ده صاحب وركړ او د خپل شريك د برخې مالك شو قصار مقيتا كل العبد عن الكفارة وهو يملكه نو پوره غلام د كس د اړ دوي شوبه داسې حال كي چې دا غلام دده په ملك كي دې

تخرج - د صاحبينو چې په نيز ادا كيږي او كه آزادونكي غريب وو نوپه اتفاق سره كفاره به د كيږي د دوي د دليل حاصل دا دې چې د نيم غلام آزادولو نه چې ده خپل شريك ته دپه به صاحب وركړو بودې د هغه د حصه هم مالك شو. نودا كس په كفاره د ظاهر كي د پوره غلام آزادونكي شوبه داسې حال كي چې دې د پوره غلام مالك وو اود دواړه غلام په آزادولو سره كفاره ادا كيږي نوپه دې صورت كي هم كفاره د شوه.

دلته دا خبره ياد ساتئ چې د صاحبينو چې په نيز اعتاق تجزى نه قتلوي امام ابو حنيفة په بيراعتق تجزى قتلوي. يعنى كه غلام لږ لږ آزاد كړى نودا امام ابو حنيفة په نيزه خومره نې رد كړى وي هم هغه خومره آزادېږي خو صاحبينو چې په نيز كه د غلام نيمه برخه يا كم يا زيات اړه كړى سوو په غلام راديږي ځكه چې د دوي په نيزد بعضي برخي به آزادولو سره واره غلام راديږي.

بلاف ما انفاكسان المتفق معير اده په خلاف كه آزادونكي فقير وي نو جائز نه دى ولان وجب غيبه انصافه نصيب الشريك ځكه چې په غلام باندې د شريك د برخې لپاره مزدورى كول او ادا كول واجب دى فيكون اعتاقا يعوض نودا. آزادول به په عوض سره شى

هل اللغة ۱ معسر غريب ۲ السعاية: مزدورى

تخرج - ددې په خلاف كه كفاره ادا كونه كي غريب وي نوپه اتفاق سره كفاره نه ادا كسې ځكه چې په دې صورت كي به په غلام واجب وي. چه دې او گته. اود خپل شريك د حصې قيمت ادا كړى. نودا آزادول به

القول الرابع هو قول أبي حنيفة كذا فى فتح القدير (۱۰۰۱۴) والكفاية (۱۰۱۱۴) والدر المختار (۶۳۰۱۲) والمحرم الرائق (۱۰۴۱۱) نقل عن القول الرابع (۳۵۵۱۱) -

لَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الَّذِي يَوْمَ تَفَارَقَ دَلِيلُ دَادِي چِه کوم خوراک ده ادا کړو. دا د دواړو ظهورونو لپاره کافي دي. وَالْمُتَوَلَّى الْيَوْمَ تَفَارَقَ دَدِي چي ورکړو هم دا ددي محل دي قِيمَةُ عَنَّمَا كُنَّا الْوَاحِدَ الْفَتَى تَفَارَقَ دَوَاوِ ظهورونو به ادا شي لکه که سبب مختلف شو اَوْفَرَقَ فِي الدَّهْرِ يَ نې جلا جلا ورکړي وي

تفريق - او امام محمد عليه السلام فرماني چي دواړه كفاره ادا كيږي.

او کله يوکس په كفاره افطار او كفاره ظهور کي شپيتو مسکينانو ته هم دومره مقدار اوربشي ورکړي. نو په اتفاق سره دواړه كفاره ادا كيږي. ځکه چي په هر يوه ظهور کي دهر يوم مسکين لپاره نيم صاع واجب وي نو هر يوه مسکين ته يو يو صاع غنم ورکولو کي يقيناً د دواړو كفارو كفائيت کيداي شي. او چاته چي ورکولي شي هغه د دواړو كفارو محل هم دي. ځکه چي فقيره دواړو کي يوحق واخلي. نو د مصرف نه خارجيږي نه. نو دواړه كفاره ادا كيږي.

او که د كفاره سبب مختلف وي. مثلاً يوه كفاره د افطار وي. او بله كفاره د ظهور وي. او شپيتو مسکينانو ته نې يو يو صاع غنم ورکړل. نو دواړه كفاره ادا كيږي. او يا نې متفرق طور ورکړي. مثلاً يو مسکين ته په يوه كفاره کي نصف صاع ورکړي او يا نصف آخريه بله كفاره کي ورکړي. نو په اتفاق سره دا جائزه ده

وَمَنْ أُنْفِقَ فِي الْيَوْمِ الْوَاحِدِ لِقَوَادِ شَيْخَيْنِ دَلِيلُ دَادِي چي په يو جنس کي نيت لغو وي. وَقَالَ الْحَسَنُ مَقْتَبَةً او په دوي اوده جسونو کي معتبر وي. **وَإِذَا نَفَقَتِ الْيَتِيمَةُ وَالْيَتِيمُ يَنْفَقُ كَفَّارَةً وَاحِدَةً** او هر کله چي نيت لغو شو حالانکه چي څه نې ادا کړي دي. هغه د يوې كفارې صلاحيت لري. **لَأَنَّ نِصْفَ الصَّاعِ أَكْثَرُ الْمَقَادِيرِ** ځکه چي نيم صاع غنم د ټولو نه کم مقدار دي قِيمَةُ النِّصْفَانِ ثَوْنُ الْيَادِ نود (نصف صاع نه) کولو څخه به منع کولي شي نه په زياتولو کي منع نشي کولي قِيمَةُ عَنَّمَا كُنَّا إِذَا تَوَيَّأَ أَصْلُ الْكَفَّارِ نود يوې كفارې څخه به واقع كيږي لکه چي کله ده د اصل كفارې نيت کړي وي

هل اللغة ① المقادير جمع د مقدار، اندازه، پيمانه]

تفريق - او د شپيتو عليه السلام دليل دا دي. چي په يو جنس کي به نيت لغو وي. ځکه چي په اجناسو مختلفو کي نيت د امتياز لپاره وي او په يو جنس کي دا خبره نشي کيداي. نو ځکه به په يو جنس کي نيت لغو وي او په دوو جنسونو کي به نيت معتبر وي.

او مثلاً په يوکس باندې د رمضان د خور وروځو قضا پاته وه. او ده د قضا وروځو ادا کولو نيت او کړلو نو کافي كيږي او په ده باندې د تعين بيت واجب نه دي ځکه چي د ټولو وروځو جنس يودي او که په يوکس باندې د رمضان د وروځو قضا اود نذر وروځي وي نو دا کس د نيت د تعين محتاج دي. ځکه چي د دواړو وروځو جنس مختلف دي

او هر کله چي په ذکر شوې مسئله کي د كفاره ورکونکی نيت لغو شو او کوم مقدار چي ورکړي شو هغه د يوې كفاره صلاحيت هم لري ځکه چي نيم صاع غنم د ټولو نه کم مقدار دي او مقدار مانع د نقصان وي خود زيات لپاره مانع نه وي حاصل دا چي يو مسکين نه دي د نصف صاع نه کم نشي ورکولي البته زياتي ورته ورکولي شي سويه دي ادا کولو سره په يوه كفاره ادا شي لکه څنگه چي دا کس د اصل كفاره نيت او کړي سويه اتفاق سره يوه كفاره ادا كيږي نو داسي به دلته هم وي.

بَلَاغُ فَاخْرَفَ فِي الدَّهْرِ يَ نې جلا جلا ورکړي وي **لَأَنَّ فِي الدَّفْعَةِ الثَّانِيَةِ فِي حُكْمِ مَنْكِبٍ لَمْ يَخُكْ** چي په دوهمه ورکولو کي (دا فقير) دوهم فقير په حکم کي دي.

تفريق - ددي په خلاف که دي کس متفرق طور دا ورکړل مثلاً په يوه كفاره کي يو مسکين ته نصف صاع ورکړي بيا هم دغه مسکين ته به بله كفاره کي نصف صاع ورکړي نو دواړه كفاره ادا كيږي. ځکه چي په دوهم ځل ورکول د دوهم مسکين په حکم کي دي

د دواړو ظهورونه دوي اوده غلامان بغير د تعين به ارا دول

وَمَنْ وَجَّهَتْ عَلَيْهِ كَفَّارَاتُ ظَهَارٍ او په کوم کس چي د ظهور دوي اوده كفارې واجب وي **فَأَعْتَقَ رَقَبَتَيْنِ** سوده دوي اوده غلامان آزاد کړل **لَا يَتَوَيَّ عَنْ أَحَدٍ هَمَّا بَعَثَا** حالانکه په دي دواړو کي نې د يو متعين بيت نه دي کړي **بِحَازَ عَنَّمَا** نود د دواړو د اړخه جائز دي **وَكُنَّا إِذَا صَامَ رُبْعَهُ الشَّهْرِ** او هم دغه شان چي که نې څلور مياشتي وروځي اونيولي **وَأُطْعِمَ مِائَةَ وَعِشْرِينَ مَسْكِينًا حَازًا** نې شپږ شلو مسکينانو ته حوراک ورکړو سو حوراک دي **لَأَنَّ الْجَنَسَ مُتَّحِدٌ فَلَا حَاجَةَ إِلَى نِيَّةٍ مُعَيَّنَةٍ** ځکه چي جنس واحد دي نو د معين کوه د نيت حاجت شته تفريق - صورت د مسئلې او دليل ټينګه ده دي

د دواړو ظهورونه يو غلام ارا دول

وَمَنْ أَعْتَقَ عَنَّمَا رَقَبَةً وَاحِدَةً أَوْ صَامَ كَهَمَّتَيْنِ او که ده د دوي اوده ظهورونو د اړخه يوه رقبه آزاد کړي يا نې دوي اوده مياشتي وروځي اونيولي **كَانَ لَهُ أَنْ يَجْعَلَ ذَلِكَ عَنْ أَيِّمَا شَاءَ** نوده ته اختيار دي چي د كفاره او ګرځوي. په دواړو (ظهورونو) کي د کوم يو د اړخه چي غواړي

تفريق - په عبارت کي دوي اوده مسئلې زير بحث دي يوه دا چي په يوکس باندې د ظهور دوي اوده كفاره وي. او ده د دواړو د اړخه يو غلام آزاد کړي يا نې دوي اوده مياشتي بلا ماغه وروځي اونيولي. نو دي کس ته دا اختيار حاصل دي. چي په دي دواړو كفارو کي چي د کومي نه غواړي. تعين دي او کړي.

وَمَنْ أَعْتَقَ عَنْ ظَهَارٍ وَتَمَلَّ او که د دوي ظهور اود يو قتل د اړخه داسي او کړل **لَمْ يَجْزِ عَنْ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا** سوده په دي دواړو کي ديو د اړخه هم جائز نه دي **وَقَالَ زُفَرِيُّ** **لَا يَجْزِيهِ عَنْ أَحَدٍ هَمَّا فِي الْفَضْلَيْنِ** او امام زفر عليه السلام فرمايلي دي چي په دواړو صورتونو کي د يو د اړخه هم جائز نه دي

تفريق - دوهم صورت دا دي چي په دي کس باندې دوي اوده كفاره واجب وي يوه د ظهور او بله د قتل. او ده يو غلام آزاد کړي. نو په دي صورت کي يوه كفاره هم ادا نشوه. ① دا حکم زموږ په نيز دي ② او امام زفر عليه السلام فرماني چي په دواړو صورتونو کي يوه هم نه ادا كيږي

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ **لَهُ أَنْ يَجْعَلَ ذَلِكَ عَنْ أَحَدٍ هَمَّا فِي الْفَضْلَيْنِ** او امام شافعي عليه السلام فرمايلي دي ده ته اختيار دي. چي په دواړو صورتونو کي د کوم يو د اړخه چي غواړي اودي ګرځوي: **لَأَنَّ الْكَفَّارَاتِ كُتِبَا** **وَأَقْبَرُ أَحَدًا الْمَقْصُودُ جِنْسٌ وَاحِدٌ** ځکه چي واره كفارات په اعتبار د مقصود سره يو جنس دي

تفريق - او امام شافعي عليه السلام فرماني چي په دواړو صورتونو کي ده ته اختيار دي. چي د کومي لپاره نې کوي دهغې لپاره دي کړي.

او امام شافعي عليه السلام دليل دا دي. چي د ټولو كفاراتو مقصد يودي يعنې ستر او دگنه اثرانله کول و د ټولو كفاراتو جنس هم يو دي. او په جنس واحد کي نيت غير مفيد دي. نو د اصل كفاره نيت پاتي شو او که دي کس د اصل كفاره نيت کړي وو. نوده ته به په دواړو کي د يوې د تعين اختيار وو. نو دغه ډول دلته هم په دواړو كفارو کي چي د کوم لپاره غواړي. دهغې لپاره دي مقرر کړي.

وَقَالَ زُفَرِيُّ **لَهُ أَنْ يَجْعَلَ ذَلِكَ عَنْ كُلِّ ظَهَارٍ نِصْفَ الْعَبْدِ** او امام زفر عليه السلام د قول وجه داده چي ده د هر ظهور نه نيم غلام آزاد کړي **وَلَيْسَ لَهُ أَنْ يَجْعَلَ عَنْ أَحَدٍ هَمَّا بَعَثَا** او ددي دواړو د اړخه آزادولو نه روسته ده ته دا اختيار نشته چي په دي دواړو کي يو اړخ نه او ګرځوي **لِرُجُوعِ الْأَمْرِ إِلَى يَدِهِ** ځکه چي دا امر دده د لاس نه وتلي دي

تفريق - امام زفر عليه السلام دليل دا دي. چي په دي دواړو كفارو کي دهرې لپاره نيم غلام آزاد کړي دي. او په كفاره

کتاب الطلاق

کي نیم غلام آزادول معتبرنه دی. نوډا نیم غلام آزادول تبرع شوه. اوچونکه د دواړو کفارو دواړه د آزادولو په رسته دده د لاس نه اجتناب نه لارلو نوڅکه ورته د یوې کفاره د تعیین اختیار هم نشته.

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُتَّخِذِينَ فِي الْإِيمَانِ الَّذِينَ اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ الْإِيمَانِ لَمَّا بَلَغُوا الْحُلُمَ مِن دُونِ الْإِيمَانِ لَمَّا بَلَغُوا الْحُلُمَ مِن دُونِ الْإِيمَانِ لَمَّا بَلَغُوا الْحُلُمَ مِن دُونِ الْإِيمَانِ

ترجمه: زموږ دليل دا دی. چه په جنس واحد کي د متعین کولونیت غیر مفید دی. نویت لغوشو اوهرکله چی بیت لغوشو. نوډا داسې شوه لکه چی ده دظهار په دوو کفارو یو غلام آزاد کړلو اود یونیت نی هم نه وی کړي اودا خبردی اوده ته اعتبار دی چه په دواړو اظهارو کي د کوم لپاره غواړی. اودې گرځوی. نو دغه ډول دلته هم جائز دی.

لکه دواړه کفاره مختلف الجنس وی. نویه دې صورت کي متعین کول مفید دی. نومعتبر به وی. نوکه دې کس په کفاره قتل اویه کفاره اظهار کي به اراده سره یو غلام آزاد کړلو نوډا غلام به دیو دواړه نه آزادیری.

وَأَخْلَافُ الْإِيمَانِ فِي الْحُكْمِ وَهُوَ الْكُفَّارَةُ مَا فُتِنَ بِاخْتِلَافِ السَّبَبِ أَوْ حُكْمٍ يَعْنِي دَلَّتْهُ بِه كُفَّارَةٍ كِي دَجْنَسٍ مُخْتَلَفٍ كَيْدَل دَسَبْ بِه حِلَالٌ سَرَه دِي

ترجمه: چه اختلاف احسن سره د یو سوال خواب ورکوی سوال دا دی چه د قتل اوظهار دواړو حکم یو دی بعضی کفاره په غلام آزادولو سره. نوهرکله چی د دواړو حکم یو دی نوډا مختلف الاجناس څنگه شو. ا خراب د دې چه حکم بعضی په کفاره کي د جنس مختلف کیدل د سبب د اختلاف په وجه وی. څکه چی قتل یقیناً د اظهار نه مختلف دی. او اختلاف د سبب دلالت کوی په اختلاف د حکم. څکه چی حکم ملزوم وی. اوسبب لازم. او اختلاف د لازم دلالت کوی په اختلاف د ملزوم باندی.

لایوه دویمه مسئله کي هرکله جنس مختلف شو. نو د هغې نه نیت صحیح شو. یو غلام آزادول به د مختلفو دوو کفارو لپاره وی. نویه دې دواړو کي به د هر یو لپاره نیم غلام وی. اودا جائز نه ده. څکه چی په کفاره کي د یو غلام آزادول وی. د نیم نه وی.

لَعْنَةُ الْكَاذِبِ إِذَا صَامَ مَعَهُ فِي قَضَاءِ مَضَانٍ عَنْ يَمِينٍ د رومبی مثل دادې چه (یوسری) د دوی اودوا ورځو د رمضان د قصه د رځه یوه ورځ روژه اونیوله تجزیه عَنْ قَضَاءِ يَوْمٍ أَحَدٍ نودا به د یوې ورځې د قضاء نه کانی وی.

ترجمه: صاحب د هدايه د حسن واحد و محض جنس دواړو لپاره یونطیر بیان کړي دې نورمانی چه د حسن واحد بطیر دې چه کله یوکس د رمضان د دوو قصه شوو روزو دواړه یوه روژه اونیوله نویه دې سره د یوې ورځې د قضاء صحیح کړی اود محض

وَيُطْبِخُ لَهَا فِي إِذَا صَامَ مَعَهُ فِي قَضَاءِ مَضَانٍ عَنْ يَمِينٍ دوه مثل دادې چه کله په ده باندې د قضاء اود نذر روژه وړی. حسن مثل د دې چه په یوکس باندې یوه روژه د قضاء واجب وه. اوبله روژه د نذر واجب وه. نویه ده واجب دی چه په دې دواړو کي د یوې تعیین اوکړی چه د دواړو روژو په مینځ کي امتیاز پیدا شی. والله اعلم

بَابُ اللَّعْنِ

بسم الله الرحمن الرحيم. باب لعن و احکامو په بیان کسې. دې. لعن و لعنه د یوې معنی نی ده و تل اود رحمت نه لرې کول. اویه شریعت کي لعان هغه لعن و لعنه د یوې معنی نی کوم چی د بنځي او خاوند په مینځ کي جاری وی. اود مجموعاً

لَعْنَةُ الْكَاذِبِ إِذَا صَامَ مَعَهُ فِي قَضَاءِ مَضَانٍ عَنْ يَمِينٍ دوه مثل دادې چه کله په ده باندې د قضاء اود نذر روژه وړی. حسن مثل د دې چه په یوکس باندې یوه روژه د قضاء واجب وه. اوبله روژه د نذر واجب وه. نویه ده واجب دی چه په دې دواړو کي د یوې تعیین اوکړی چه د دواړو روژو په مینځ کي امتیاز پیدا شی. والله اعلم

کتاب الطلاق

درس نمونک

بسم لعان ددې امله کیخودې شو. چه په دې کي لعنت مذکور دی. لکه څنگه چی لمونځ په رکوع باندې مشتمل دی ددې امله د لمونځ نوم رکوع کیخودې شو. اویه تشهد باندې د مشتمل کیدو په وجه د التحیات نوم تشهد کیخودې شو. نوډا لعان نوم کیخودل تسمیه الکمل باسم الجزء د قبیلۍ څنی دی.

بسم لعان ددې امله کیخودې شو. چه په دې کي لعنت مذکور دی. لکه څنگه چی لمونځ په رکوع باندې مشتمل دی ددې امله د لمونځ نوم رکوع کیخودې شو. اویه تشهد باندې د مشتمل کیدو په وجه د التحیات نوم تشهد کیخودې شو. نوډا لعان نوم کیخودل تسمیه الکمل باسم الجزء د قبیلۍ څنی دی.

لکه دواړه کفاره مختلف الجنس وی. نویه دې صورت کي متعین کول مفید دی. نومعتبر به وی. نوکه دې کس په کفاره قتل اویه کفاره اظهار کي به اراده سره یو غلام آزاد کړلو نوډا غلام به دیو دواړه نه آزادیری.

وَأَخْلَافُ الْإِيمَانِ فِي الْحُكْمِ وَهُوَ الْكُفَّارَةُ مَا فُتِنَ بِاخْتِلَافِ السَّبَبِ أَوْ حُكْمٍ يَعْنِي دَلَّتْهُ بِه كُفَّارَةٍ كِي دَجْنَسٍ مُخْتَلَفٍ كَيْدَل دَسَبْ بِه حِلَالٌ سَرَه دِي

قال قدوری رحمه الله فرمائی: إِذَا قَذَفَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ بِالزَّانِيَةِ چې کله سړی خپلې بنځې باندې د زنا تهمت ولگولو. وَمِنْ أَهْلِ الْقَبَاةِ حالانکه دواړه د شهادت لاتق دی. وَالزَّانِيَةُ امْرَأَتُ الْمَرْءِ اوبنځه هم داسې ده. هَذَا قَذْفٌ چې ددې په تهمت لگونکی باندې حد لگولې شی. اَوْ تَنَفَّى كَسْبًا وَكَيْفًا یا نی ددې د بچی د نسب نفی اوکړله. وَطَائِفَةُ مَوْجِبِ الْقَذْفِ او بنځې د قذف د موجب مطالبه اوکړله. فَقَالَهُ الْإِيمَانُ نو په سړی به لعن کول واجب دی.

طالعنه ۱) موکدات جمع د موکد، مضبوطونکي ۲) مقرونة مولبستی ۳) الغراش بستره] تخرج: صورت د مسئلې دا ده چه کله خاوند په خپله بنځه د زنا تهمت ولگولو مثلاً ورته نی اووئیل چه نه زنا کړه نی یا ما ته په زنا لیدلې نی. یا نی ورته اووئیل. ای زناکاره. د جمهورو مذهب دې اوامام شافعی. امام احمد اویه یورایت کي امام مالک رحمه الله هم ددې قائل دي.

اوپه بنځه او خاوند دواړه د شهادت ادا کولو لپقت هم لری. اوبنځه داسې وی. چه په دې باندې چا تهمت لگولې وی په هغه باندې حد جاری کیدای شی. ب خاوند د خپلې بنځې د بچی د نسب نه انکار وکړلو چه دا ماشوم د زنا نه پیدا دی. یا نی د اووئیل. چه دا ماشوم زما نه دی. اوبنځې د خپل خاوند نه د موجب قذف مطالبه اوکړله. نویه خاوند باندې لعان واجب دی.

لذا خبره دې ښکاره وی. چه د سړی په خپله بنځه باندې تهمت لگول په ابتداء د اسلام کي حد قذف وولکه څکه چی په پردی بنځه باندې د تهمت لگولو موجب حد قذف دی.

وَأَكْمَلُ أَنَّ اللَّعْنَ عِنْدَ تَأْكِدِ الْأَثَرِ أَوْ أَصْلِ دَادِي أَوْ لَعْنِ زَمَوْرٍ بِه نيز گواهيانې دې مُوَكَّدَاتُ الْأَثَرِ چې په نس سره مضبوط کړې شوی دی. مَقْرُونَةٌ بِاللَّعْنِ (او لعنت سره ملاوئسوی دی. قَائِمَةٌ مَقَامَ حَدِّ الْقَذْفِ لِي خَلِيهِ) دا د سړی په حق کي د حد قذف قائم مقام دی. وَمَقَامَ حَدِّ الزَّانِيَةِ خَلِيَهَا اود بنځې په حق کي د حد زنا قائم مقام دی. لَعْنَةُ تَعَالَى (وَالَّذِينَ يَرْمُونَ إِزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ) څکه الله تعالی فرمایلی دی ((وَالَّذِينَ يَرْمُونَ إِزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ)) یعنی کوم خلگ چی خپلو بنځو باندې عیب اولگوۍ حالانکه ددوی د ذات نه علاوه ددوی لپاره گواهان نشته. وَالْإِسْتِشْهَارُ أَلَّا يَكُونُ مِنَ الْإِيمَانِ او استشاء د خپل جنس نه کسې وکال الله تعالی او الله تعالی فرمایلی دی قَشَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعَةُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ نُوْهُ بِهِ دوی کي د یوکس گواهي خلور گواهيانې دې د الله تعالی په قسم سره دَمُ عَلَى الشَّهَادَةِ وَالْيَمِينِ (الله تعالی) د شهادت او قسم سزاوت کړې دي.

ه خاوند دلعان کولونه منع کیدل

فَإِنْ اَمْتَنَتْ بِهَا بیا که بخښي انکار اوکړو **حَسْبُ الْحَاكِمِ** نو حاکم به دا قید کوي **حَتَّى يَلْعَنَ** تر دې چې دې لعان اوکړي **أَوْ يَكْذِبَ نَفْسَهُ** یا خپل ځان دروغجن کړي

هل اللغة ① حبس: بندول ② يكذب: دروغ ژن کړي

تفريخ - مسئله دا ده ① که خاوند د لعان کولونه انکار اوکړلو نو حاکم به دې قید کړي. تردې چې لعان اوکړي دا رموز مذهب دي ② او امام شافعي، امام مالك او امام احمد عليهم السلام فرماني چې په ده به حد جاری کولې شي بې (بنیاد) اختلاف دا دي چې د دوی په نیز موجب د حد قذف دي اوزمور په نیز موجب لعان دي یا دې خپل ځان دروغ ژن کړي نوکه دې کس خپل ځان دروغ ژن کړلو نویه اتفاق سره به په ده حد قذف جاری کولې شي.

لَا تَلْعَنُ الْمَلْعَانَ ځکه چې لعان متعذر شو لعني من جهته: يو معنی په وجه چه دده د چه دي لعانای موجب الاصلی نو موجب اصلی اړخ ته به رجوع کولای شي وهو الشايت بقوله تعالی والنبي يومون المحصنات الآية و تعالی قول (وَالَّذِينَ يَمُؤْنُ الْمُحْصَنَاتِ) نه ثابت دي والللعان عطف عنه او لعن ددي حقیقه دي

تفريخ - دلعان وجوب خود دې امله مستمع شو چه د کس د شهادت هل پاتې شو حال که د لعن کونکي لپاره د شهادت اهلیت شرط دي. نو هر کله چې د لعان وجوب مستمع شو نو موجب اصلی یعنی حد قذف به رجوع کولې شي. او حد قذف دالله تعالی د قول (وَالَّذِينَ يَمُؤْنُ الْمُحْصَنَاتِ لَمْ يَلْعَنُوا) په شاهدان حد قذف منین جازده ولا تقبلوا لهم شهادة أبداً وأولئك هم الفیقون) نه ثابت دي یعنی ددي آیت په وجه اول خو حد قذف مشروع شوي دي بیا د خاوند په خپله ښځه باندې د تهمت لگولو په صورت کي لعان د حد قذف سبب و حقیقه وي نوکه د لعن د شرط د نشتوالی د امله لعن متعذر شي نو موجب اصلی یعنی حد قذف ته به رجوع کولې شي

دبقي د شهادت عدم اهلیت حکم

وَإِنْ كَانَ مِنَ أَهْلِ الشَّهَادَةِ اوکه خاوند د شهادت لائق وي **وَهُيَ أَمَةٌ أَوْ كَافِرَةٌ** او حال داچه ښځه وښځه ده پ کفره ده. **أَوْ مُجْنُونَةٌ** یا دځه تهمت په وجه (دې ته) حد لگولې شوې وي **أَوْ كَانَتْ مَسْرُومَةً** یا داسې ښځه وي. چه ددي تهمت لگونکی باندې حد نشي لگولې یا د کانت صبیة و مجنونة و زانیة په دې طریقه چې ماشومه ده یا لیونی ده یا زن کاره ده **فَلَا حُدَّ عَلَيْهِ وَلَا لِعَانُ** نو ددي په حوده به حد یا لعن ښځه نه وي

هل اللغة ① صبیة: ماشومه ② مجنونة: لیونی

تفريخ - مسئله دا ده چه خاوند د شهادت اهلیت لري. خودده ښځه دچا وښځه ده پ کفره ده یا دې ته حد قذف ورکړې شوې وي. بیا دا د داسې کس ښځه وي چه په دې باندې تهمت لگونکی باندې حد قذف نشي جاری کولې لکه چې دا ماشومه وي یا لیونی وي یا زن کاره وي نویه دې ټولو صورتونو کي ددي په خاوند باندې نه حد واجب دي. اونه لعان.

لَا يُعْلَنُ أَمْلِيَّةُ الشَّهَادَةِ وَعَدِيمُ الْإِحْصَانِ فِي جَانِبِهَا ځکه چې د ښځې په اړخ کي د شهادت اهلیت او احصان دواړه معدوم دي

تفريخ - ځکه چې دا ښځه نه قابله د شهادت ده. اونه ددي اړخ ته احصان شته نوچه دا ښځه قنده د شهادت به ده ددي امله به لعان واجب نه وي. ځکه چې لعان د وجوب لپاره دا ضروری ده چه زوجین به اهل د شهادت وي و ددي دمحصنه نه کیدوپه وجه په خاوند باندې حد قذف نشي جاری کولې ځکه چې حد قذف په محصنه ښځه باندې د تهمت لگولو په وجه واجبې وي

وَأَشْيَاءُ الْعَمَانِ لِمَنْ جَعَلَهَا اود لعان مستمع کیدل دداسې خبره په وجه دي چه د ښځې اړخ ته موجود دي **كَمَا إِذَا صَدَّقَتْهُ لَكَه** (کله چې) دانځه ددي تصدیق

په غلام، کافر، اومحدوده في القذف باندې حد جاری کول

إِذَا كَانَتِ الزَّوْجَةُ عَدِيمًا اوکه غلام وي یا کفرو وي **أَوْ مُجْنُونَةً** اوکه ددي په څه تهمت کي حد و ښي شوې وي **فَقَدْ فُتَّ بِهَا** نوده خپلې ښځې باندې تهمت ولگولو لعلیه الحدیث به ده نه حد واجب دي

تفريخ - صورت د مسئلې دا دي. که خاوند غلام وي. یا کفرو وي. ددي صورت دا دي چه ښځه خاوند و په کاران وي. بیا ښځه مسلماننه شي. او خاوند ته د اسلام پیش کولونه و پاتې خاوند به ښځه باندې د تهمت اولگولو. یا خاوند داسې دي چه د قذف لگولوپه وجه ده باندې حد قذف جاری شوي وي په دې ډول واره صورتونو کي که خاوند په خپله ښځه باندې د زنا تهمت ولگولو نویه ده باندې لعن و حیده دی ځکه حد قذف پرې واجب دي.

لَا تَلْعَنُ الْمَلْعَانَ ځکه چې لعان متعذر شو لعني من جهته: يو معنی په وجه چه دده د چه دي لعانای موجب الاصلی نو موجب اصلی اړخ ته به رجوع کولای شي وهو الشايت بقوله تعالی والنبي يومون المحصنات الآية و تعالی قول (وَالَّذِينَ يَمُؤْنُ الْمُحْصَنَاتِ) نه ثابت دي والللعان عطف عنه او لعن ددي حقیقه دي

تفريخ - دلعان وجوب خود دې امله مستمع شو چه د کس د شهادت هل پاتې شو حال که د لعن کونکي لپاره د شهادت اهلیت شرط دي. نو هر کله چې د لعان وجوب مستمع شو نو موجب اصلی یعنی حد قذف به رجوع کولې شي. او حد قذف دالله تعالی د قول (وَالَّذِينَ يَمُؤْنُ الْمُحْصَنَاتِ لَمْ يَلْعَنُوا) په شاهدان حد قذف منین جازده ولا تقبلوا لهم شهادة أبداً وأولئك هم الفیقون) نه ثابت دي یعنی ددي آیت په وجه اول خو حد قذف مشروع شوي دي بیا د خاوند په خپله ښځه باندې د تهمت لگولو په صورت کي لعان د حد قذف سبب و حقیقه وي نوکه د لعن د شرط د نشتوالی د امله لعن متعذر شي نو موجب اصلی یعنی حد قذف ته به رجوع کولې شي

وَلَوْلَا عَن اوکه خاوند لعان وکړو **وَجَبَ عَلَيْهِمُ الْعَمَانُ** نو په ښځه به هم لعان کول واجب وي **لِمَا تَلَوْنَاهُ** د هغه نص په وجه کوم چې مود تلاوت کړې دي **لَا أَنَّهُ يَتَذَكَّرُ بِهِ** خو پیل به د خاوند نه کیږي **لَا أَنَّهُ هُوَ الْمُدْعَى** ځکه چې دې مدعی دی.

تفريخ - که خاوند لعان اوکړلو نویه ښځه هم لعان واجب دي. دلیل هغه آیت دي کوم چې مود اولوستلو یعنی **فَتَشْهَادُهُ أَحَدُهُمَا أَوْ تَشْهَدُ بَيْنَهُمَا** د خودلعان پیل به د خاوند نه کیږي. ځکه چې خاوند مدعی دي. اوللعان د شهادت نوم دي. او د شهادت مطالبه د مدعی نه کیږي. نو ځکه به اول خاوند لعان کوي.

دبقي دلعان نه انکار کول

فَإِنْ اَمْتَنَتْ بِهَا بیا که ښځې انکار اوکړو **حَسْبُ الْحَاكِمِ** نو حاکم به دا قید کوي **حَتَّى يَلْعَنَ** تر دې چې د لعان اوکړي. یا دسری قول رشتونې کړي **لَا أَنَّهُ حَقٌّ مُسْتَقَرٌّ عَلَيْهَا** ځکه چې په ښځه باندې دا حق واجب دي **وَهُي قَادِرَةٌ عَلَى إِقْبَاطِهِ** او دا ددي په پوره کاوه قادره هم ده **فَتَحْبَسُ فِيهِ نَوْدًا** به په دې حق کي قید کولې شي.

تفريخ - که ښځې دلعن نه انکار اوکړلو. نو حاکم به دا قید کړي. تردې چې لعان اوکړي. او بیا د خاوند تصدیق اوکړي دلیل دا دي چه لعن په ښځه باندې هم واجب دي اودا په دې باندې قادره هم ده. نو ځکه به په دې حق کي دا بندولې شي

كتاب الطلاق

او كرى **وَالْأَصْلُ فِي ذَلِكَ قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ** او اصل په دې باب كې د نبی کریم ﷺ دا قول دې **أَرْبَعَةٌ لَا يَصْنَعُ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ وَلَا مُجْرِمٌ خَلْعًا** چې په دوی كې او ددوی په بیسیانو كې لعان نه كېږي **وَالْمُحْرَمَةُ تَحْتَ الْمُسْلِمِ** یهودنږه چې د مسلمان سرې په نکاح كې وی او نصرانیه چې د مسلمان سرې په نکاح كې وی **وَالْمُسْلِمَةُ تَحْتَ الْغُرَّاءِ** چې د آزاد سرې په نکاح كې وی **وَالْمُسْلِمَةُ تَحْتَ الْمُسْلِمِ** او آزاده ښځه چې د غلام په نکاح كې وی

تبریح - صاحب د هدایه ﷺ فرمائی چې لعان د داسې خبرې د امله ممتنع شو چې هغه د ښځې په جانب كې موجود وو. نو د خاوند د ذمه څخه به حد ساقط كړې شی. لكه څنگه چې په هغه صورت كې ساقطېږي كله چې ښځه دده تصدیق او كړی. او په دې باب كې اصل د نبی ﷺ ارشاد دې چې خلوړ دی چې دهغوی په زوجتو كې لعان نشته ① یهودیه چې د مسلمان سرې په نکاح كې وی ② نصرانیه چې د مسلمان په نکاح كې وی ③ مملوكه چې د آزاد سرې په نکاح كې وی ④ آزاده ښځه چې د غلام په نکاح كې وی د حدیث اگرچه د حدیث په مشهورو كتابونو كې موجود نه دي. خو ابویكررازی **وَالْمُسْلِمَةُ تَحْتَ الْغُرَّاءِ** دا په مختصر الطحاوی په شرط باندي ذكر كړې دي. او ابویكررازی **وَالْمُسْلِمَةُ تَحْتَ الْمُسْلِمِ** په عدالت، فقه اوضبط كې دمقتدی او پیشوا حیثیت لری نو ځكه په دې حدیث باندي استدلال كولی شی.

وَلَوْ كَانَتْ أَفْئِدَتُهُنَّ فِي الْقَذْفِ او كه دواړه محدود فی القذف وی **فَعَلَيْهِمَا الدُّنْيَا** نوبه خاوند به حد واجب وی. تبریح - صاحب د هدایه ﷺ فرمائی كه ښځه خاوند دواړه محدود فی القذف وی نو د تهمت لگولو په وجه به په خاوند باندي حد قذف لازم وی.

د لعان طریقه

وَصِفَةُ اللَّعَانِ اود لعان بیان دادې **أَنْ يَتَّخِذَ الْقَاضِي بِالزَّوْجِ** چې قاضی د خاوند نه پیل او كړی **فَيَقْسِمُ أَرْبَعًا مَرَّاتٍ** سو خوند خلوړ ځله گواهی ور كړی **يَقُولُ فِي كُلِّ مَرَّةٍ** هر ځل دا ووايي **أَشْهَدُ بِاللَّهِ إِنَّ لِي مِنَ الصَّادِقِينَ** چې زه د الله تعالی په قسم سره گواهی ور كوم چې په دې ښځه ما كوم د زنا عیب لگولی دي په دې كې د رشتیا ویونكو خنې يم. **وَيَقُولُ فِي الْخَامَةِ** او پنځم ځل ووايي **لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيْكَ يَا زَانِيَةً** چې ده په دې ښځه د زنا كوم عیب لگولی دي. یا په دې كې كه دې د روغخو خنې وی. نو په ده د الله لعنت دي **يُسَوِّدُ الْبَيِّنَاتُ فِي جَبْهِهِ ذَلِكَ** او په دې ټولو څلو كې به دې ښځې اړخ نه اشاره كوی

حل للغة ① المواجهة مخكی كول، مخاطب كول ② انضمت يوځانې شی ③ المغایبه غائب، غیر حاضر
تبریح - په دې عبارت كې امام قدوری **وَالْمُسْلِمَةُ تَحْتَ الْمُسْلِمِ** د لعان طریقه بیانوی. تفصیل دا دي چې كله ښځه د قاضی په عدالت كې د قذف مقدمه وړاندي كړی. نواول به قاضی دا ښځه په عفو او درگذر باندي آماده كړی. خوددې باوجود كه دا ښځه په جگړه باندي كلكه وه. او خاوند د قذف نه انكار كولو. نو په ښځه باندي د دوو عادلانو گواهانو پیش كول لازم دی. چې قاضی سره ددې دعوي ثابتې شی. او كه ښځې په گواهی كې یوسرې اودوی (دوه) ښځې پیش كړي. نو ددوی شهادت به قابل قبول نه وی. او كه ښځې دوي (دوه) عادلان كې به لعن ساقط شی. او كه خاوند د زنا تهمت لگولو باندي اقرار او كړلو. نو ده څخه به د زنا د ثبوت لپاره د خلوړو گواهانو مطالعه كولی شی. نو كه ده په زنا باندي د ټولو شرطونو سره خلوړ گواهان پیش كړل نواوس به

(۱) من حدیث عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده **أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَةَ فِي الطَّلَاقِ بَابُ ۲۷ رَقْم ۲۰۷۱.**

كتاب الطلاق

كولی شی چې دا ښځه محصنه (واده شوې) ده او كه غیر محصنه (ساو ده شوې) ده كه محصنه وي سو د رجیم (سنگسار) كولی شی. او كه غیر محصنه وي نو كوی به ورته ور كولی شی. **وَالْأَوَّلُ** دې خاوند سره گواهان نه وی. نو لعان به واجب وی اود لعن صورت به د وی چې د ښځې په ځانده خاوند دواړه حاضر كړی. اود لعان پیل به د خاوند نه كېږي. سو دې به خلوړ ځله گواهی ور كړی. وهر څه به دا وائی چې زه د الله تعالی په قسم گواهی ور كوم چې ما په دې ښځه د زنا كوم تهمت لگولی دي. په دې كې دا رښتونی يم او په پنځم ځل به او وائی چې ده (یعنی ما) چې په دې ښځه باندي كوم تهمت لگولی دي. په دې كې كه دې كې زه دروغ غږن يم نوبه ده (یعنی په ما) دې د الله تعالی لعنت وی اود دې حریفه وحب كې به ښځې ته اشاره كوی.

أَشْهَدُ بِاللَّهِ أَنَّ لِي مِنَ الصَّادِقِينَ بیا به ښځه خلوړ ځله گواهی ور كړی **يَقُولُ فِي كُلِّ مَرَّةٍ** هر ځل به وائی **أَشْهَدُ بِاللَّهِ** چې زه د الله تعالی په قسم سره گواهی ور كوم **أَنَّ لِي مِنَ الصَّادِقِينَ** چې زه د الله تعالی په قسم سره گواهی ور كوم چې په دې كې د روغخو خنې دي **وَيَقُولُ فِي الْخَامَةِ** او پنځم ځل به وائی **لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيْكَ يَا زَانِيَةً** چې ده د زنا كوم عیب لگولی دي. په دې كې د رشتیا ویونكو خنې وی. نو په دې كې به د الله تعالی عصب دی. **وَالْأَصْلُ فِيهِ** او دلیل په دې اړه كې د قرآن هغه نص دي **مَا تَلَوْنَا مِنَ الْقُرْآنِ** كوم چې موږ به دې تلاوت كړې دي

تبریح - بیا به دغه ټول ښځه خلوړ ځله گواهی ور كړی. او هر ځل به وائی چې زه د الله تعالی په قسم سره گواهی ور كوم چې ما په دې ښځه د زنا كوم تهمت لگولی دي. په دې كې دروغ غږن دي. او په پنځم ځل به او وائی چې ده په ما باندي د زنا كوم تهمت لگولی دي. كه دا كس په دې خبره كې رښتونی وي. نو په دې (ما باندي) دې د الله تعالی عصب وی.

وَالْأَوَّلُ لعان په دې ترتیب باندي دلیل هغه آیت دي. كوم چې موږ وړاندي تلاوت كړې دي وې كوی **وَقَدْ أَخْبَرَنَا عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ** او حسن د ابو حنیفه **رَوَى** نه روایت كړې دي **أَنَّ بَنَاتِي بِنْتُ أَبِي سَوَّابٍ يَقُولُ** چې زه د الله تعالی په قسم گواهی ور كوم چې ما په دې ښځه د زنا كوم عیب لگولی دي. په دې كې د رشتیا ویونكو خنې يم. **وَيَقُولُ فِي الْخَامَةِ** او پنځم ځل ووايي **لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيْكَ يَا زَانِيَةً** چې ده په دې ښځه د زنا كوم عیب لگولی دي. یا په دې كې كه دې د روغخو خنې وی. نو په ده د الله لعنت دي **يُسَوِّدُ الْبَيِّنَاتُ فِي جَبْهِهِ ذَلِكَ** او په دې ټولو څلو كې به دې ښځې اړخ نه اشاره كوی

تبریح - دامام ابو حنیفه **رَوَى** نه امام حسن **رَوَى** روایت كړې دي چې خاوند دې د گواهی ور كولو په وخت كې د غائب په ځانې د خطاب صیغه استعمالوی. یعنی **لَا يَمْنَعُ رَمِيهَا بِهِ مِنَ الزَّانِيَةِ** په ځانې دې **لَا يَمْنَعُ رَمِيكَ بِهِ مِنَ الزَّانِيَةِ** وائی. ځكه چې د خطاب صیغه د غیر احتمال بیخي ختموی. او كوم چې په كتاب كې ذكر دي د دې امله دا ده چې د غائب په صیغه سره كله اشاره اوشوه نو د غیر احتمال اوس هم ختم شو. والله اعلم

د قاضی په تعریف سره حدائی راتپ

قَالَ قدوری **رَوَى** فرمائی **فَإِذَا لَعَنَ** چې كله (ښځې خاوند) دواړو لعان او كړو **لَعَنَ الْغُرَّةَ** نو جدائی به واقع كېږي **حَتَّى يَفْرُقَ الْقَاضِي بَيْنَهُمَا** تردې چې په دواړو كې قاضی تفریق او كړی

حل للغة ① الموبده هميشه لپاره ② التسريح خوشي كول، پریخودل

کتاب الصلح

تفريق - ① صاحب دهادیه فرمائی چه کله بنسخه او خاوند دواړه لعان او کړی نو صرف په لعان سره تفريق نه وقع کيږي تردې چې قاضي تفريق او کړی نو که د قاضي د تفريق نه وړاندې په دواړو کي يو کس مړ شو بول نه دهغه وارث وي او که سړي ظهار او کړلو يې طلاق ورکړلو نو ظهار او طلاق به واقع کيږي.

وَقَالَ زَوْجَرُ: نَعَمْ الْفَرْقَةُ بَيْنَهُمَا **او امام رفرېد فرمانيلى دى** چه جدائی واقع کيږي **لَا تَنْتَهِي الْحُرْمَةُ الْمَوْجِبَةُ لِلْفَرْقَةِ** خکه چې حديث سره ثابتيږي چه په لعان کوه سره حرمت موزده ثابتيږي

تفريق - امام رفرېد فرماني. چه صرف په لعان کولو سره فرقت واقع کيږي. د قاضي د تفريق څه اړيې نشته او دا د امام مالک رحمه الله مذهب هم دې دليل حديث **لَا تَلْعَانُ لَيْتَجْمَعَانِ أَبَدًا** دې يعنى لعان کونکي بنسخه او خاوند کله هم نشي جمع کيدې. دا حديث په دې دلالت کوي چه صرف په لعان باندې تفريق واقع کيږي

وَلَقَدْ أَنْ تَبَيَّنَ الْحُرْمَةُ او زموږ دليل دادې چه د حرمت ثابتيدل **يُقَوِّتُ الْأَمَّاكَ بِالْمَعْرُوفِ** امساك بالمعروف فوت کوي **فَكُرْمَةُ الشَّرِيْعَةِ بِأَحْسَنَ** نو په خاوند به تسريح بالا حسان لازم وي **فَإِذَا انْتَهَتْ نَوَاحِلُهُ** چې خاوند منع شو **نَابِ الْقَاضِي مَتَابَهُ دَعَا إِلَى الظُّلْمِ** نو قاضي دده قائم مقام شو چه ظلم لرې شي

تفريق - زموږ په نيزد لعان په وجه د حرمت ثبوت امساك بالمعروف ختموي. نو په خاوند باندې تسريح بالا حسان واجب ده. خو چه کله خاوند د تسريح بالا حسان نه منع شو. نو قاضي به بنسخي نه د ظلم لرې کاره لپاره د خاوند قائم مقام شي. او تسريح بالا حسان (تفريق) به او کړي. نو ثابت شوه چه د قاضي تفريق ضروري دې

ذَلِكَ عَلَيْهِ قَوْلُ ذَلِكَ الْمَلَايِين عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اوزموږ په قول باندې دليل د هغه صحابي قول دې چاچه د نبی کریم په خدمت کي د لعان ونيلى وو **كَذَبْتَ عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ** اى د الله رسوله اما په دې بنسخه باندې دروغ (تهمت) ترلې وو فقال له امسكها نو نبی کریم او فرمائيل چه دا اوساته. هغه فقال ان امسكها **فَبُيِّنَ طَلَقُ ثَلَاثًا** او وتيل. که زه دا اوساتم. نو دا دې په درې طلاقو سره طلاقه وي **قَالَ بَعْدَ اللَّعَانِ** (دا کلام) د لعان نه روسته ونيلى دې

تفريق - زموږ د مذهب تائيدد عويمر عجلانى په قول سره هم کيږي. واقعه دا ده چه عويمر او دده بنسخي لعان او کړلو د لعان د فراغت نه روسته د نبی په دربار کي حاضر شو. او عويمر عرض او کړلو. اې د الله رسوله ما چې د خپلې بنسخي په اړه کي څه ونيلى وو. واره دروغ وو. نو نبی ورته او فرمائيل چه ته د ايسره کړه. يعنى په نکاح کي يې پاته اوساته عويمر چې دا واوريدل نو وې ونيل. که زه دا اوساتم. نو دا دې په درې طلاقو طلاقه وي. دا خبرې د لعان نه روسته شوې وې. او نبی په دې باندې څه انکار او نکړلو. که صرف په لعان کولو سره فرقت واقع کيدلو نو نبی به پرې انکار کړې وو او دا به يې ونيلى وو. چه اوس دخپل ځان په دروغ وژن کولو څه فائده نه رسي خکه چې په صرف لعان کولو به تفريق واقع شوې وو. نو ددې واقعه نه ثابته شوه چه صرف په لعان کولو سره تفريق نه واقع کيږي

وَتَكُونُ الْفَرْقَةُ تَطْلِيقًا بَلَاءً **او دا جدائی به طلاق بنس وي** **عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَمُحَمَّدٍ** د امام ابو حنيفه او امام محمد په نيز لان **فَقَالَ الْقَاضِي انْتَبَهِ إِلَيْهِ خَكَّة** چې د قاضي فعل به دې سړي اړخ ته منسوب وي **مِنْ الْعَيْنِ لَكِهْ خَكَّة** چې په عنين کي (دې)

(١) من حديث سهل بن سعد الساعدي أخرجه أبو داود في الطلاق باب ٩٢ ومسلم في اللعان رقم ١٠١٠ وأبو داود في الطلاق باب ٧٢ رقم ٤٧٢ والنسائي في الطلاق باب ٥٣ وابن ماجه في الطلاق باب ٧٢ والدارمي في النكاح باب ٩٣ وأحمد في المستد ٥٤٣٣.

کتاب الصلح

تفريق - په لعان کولو سره چې کوم تفريق واقع کيږي د طرفينو په سیردا طلاق ساتن دې ① دليل د دې چه د قاضي تفريق خاوند اړخ ته منسوب کيږي لکه څنگه که د يو کال مهلت به روسته قاضي عنين بامرده اود ده د بنسخي په مينځ کي تفريق او کړي نو دا تفريق به طلاق ساتن وي نو دغه ډول دلته به هم د قاضي تفريق طلاق بنس وي ② دوهم دليل دا دې چه ددې تفريق مقصد بنسخي نه د ظلم لرې کول دي. او د ظلم لرې کول د طلاق بنس نه بغير په بل څه نشي حصيليدې ③ دغه ډول د مسلمه ابراهيم نخعی روايت دې فرمانيلى يې دى چه **لَا تَلْعَانُ تَطْلِيفَ بَالَةٍ** والله اعلم

دخپل ځان مذهب لپاره د مصدق لخوا سره شاخ کولو حکم

وَقَوْلُهُ إِذَا كَذَبَ لَفْسُهُ عِنْدَهُمَا **او دا سړي چې کله خپل ځان دروغجن کړي** نو د طرفينو په نيز (دې بنسخي سره) نکاح کولې شي

تفريق - په دې عبرت کي ديوي مستقلې مسئلې بيان دي هغه د چې يو کس د قاضي د تفريق نه روسته خپل ځان دروغجن کړي. يعنى دخپلې خبرې نه رجوع او کړي. نو په ده به حد قذف واجب وي. خو په دې اړه کي اختلاف دې چه دې دخپلې متلاعنه بنسخي سره دوياره نکاح کولای شي که نه؟ ① نو په دې اړه کي د طرفينو مذهب دا دې چه لکه دنورو خلکو لپاره ددې بنسخي سره نکاح جائزه نه. نو دغه ډول دده لپاره هم جائزه ده.

وَقَالَ أَبُو يُونُسَ **او امام ابو يوسف فرمانيلى دى** **هُوَ مُتَرَفِعٌ مُؤَيَّدٌ** چې دا دانمې حرمت دې لِقَائِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ خکه نبی کریم فرمانيلى دى **(الْمُتَلَاعِنَانِ لَا يَتَجَمَعَانِ أَبَدًا)** **نَحْنُ عَلَى اثْنَيْنِ** چې لعان کونکي بنسخه خاوند کله هم نشي جمع کيدلې (دا) په دانمې حرمت باندې نص دې

تفريق - امام ابو يوسف رحمه الله فرماني چه په څپس مينځ کي لعان او کړي نو په دې سره حرمت موزده ثابتيږي. نو دا بنسخه په ده باندې هميشه لپاره حرامه شوه. هم دا دامام زفر، حسن او امام شافعي په قول هم دې دليل دا دې چه **لَا تَلْعَانُ لَيْتَجْمَعَانِ أَبَدًا** يعنى لعان کونکي بنسخه خاوند کله هم نشي جمع کيدې په دې حديث کي په دانمې حرمت باندې صراحت شوې دې

وَقَدْ أَوْدَ طَرَفَيْنِ **د طرفينو په نيز لان دليل دادې** **أَنَّ الْإِكْذَابَ رَجُوعٌ** چې خپل ځان دروغجن کول (د خپل قول نه) رجوع کول دى **وَالشَّهَادَةُ بِالرَّجُوعِ لِحُكْمِهَا** اود رجوع نه روسته د شهادت هيڅ حق نه پاتې کيږي **وَلَا يَتَجَمَعَانِ مَادَامَا مُتَلَاعِنَيْنِ** اونه به جمع کيږي چه ترکومه دوى دواړه لعان کونکي دى **وَلَمُتَقِ التَّلَاعِنَ** ولا حکمه بعد الاكذاب اود خپل ځان دروغجن کاره نه روسته نه لعان پاته پاتې شو او نه ددې حکم **فَيَتَجَمَعَانِ** نو اوس دواړه جمع کيدای شي.

تفريق - د طرفينو په نيز لان دليل دا دې چه د خاوند خپل ځان دروغجن کول دخپل قول نه رجوع کول دي. اود رجوع کولو نه روسته د شهادت حکم باطليږي. اود حديث مطلب هم دا دې چه ترخوپورې دا دواړه لعان کونکي وي. نو جمع کيدای نشي. او چه خپل ځان دروغجن کړي. نو په خپل مينځ کي لعان کول پاته پاتې نشو. نو حکم هم پاته پاتې نشو.

(١) من حديث سهل بن سعد (رضي الله عنه) أخرجه أبو داود في الطلاق باب ٢٦ رقم ٢٢٥٦.

(٢) القول الرابع: هو قول الطرفين (رحمة الله عليهما) كذا في فتح القدير (١٢١٤) والخاتمة (٢٦٩١٢) والهندية (٥١٦١١) وملتنى الأبحر. (٤٦٦١١) البحر الرائق (١١٧١٤) نقلا عن القول الرابع (٣٦٢١١).

له دې ځلې تګدېب نه روسته دلغان پاته پاتې کېدل خوښکاره دي. اودلغان حکم ددې امله پاته پاتې نشو چه کله ده خپل تګدېب اوکړلو نوبه ده باندې حد واجب شو. نود لغان اهليت باطل شو. اوهرکله چې د لغان اهليت باطل شو نوددې حکم به هم بطل وي ددې امله دواړه جمع کېدای شي.

د بېجې د نفې کولو په صورت کې د زنا ته متهم لگول

وَلَوْ كَانَ الْقَافِضُ يَنْفَى الْوَلَدَ او که تهمت لگول د بېجې د نفې کاوه په ذريعه وي نفی القاضی نسبتاً نو قاضی به ددې بېجې د نسب نفې کوي **وَأَعْلَهُ بِأُمِّهِ** اودا بېجې به ددې مور سره لاحق کوي

توضیح - مسئله دا ده که یوکس په حبه ښځه باندې د زنا عیب په دې طریقه اولگولو چه دا ماشوم زما د نطفه نه ده دې نودلغان نه روسته به قضی ددې ماشوم نسب دده نه نفی کړي اوماشوم به مور سره کړي

وَصُورَةُ الْيَقَانِ اود لغان صورت به دا وي **لَنْ يَأْمُرَ الْحَاكِمُ الرَّجُلَ** چې حاکم به دې سړي ته ووايي **قَبُولُ الشَّهَدَةِ بِاللَّهِ** هغه به وائي چې زه د الله تعالی په قسم سره گواهي ورکوم **إِنِّي لَبِيتُ الْمَرْءَ ذَاكَ** چې زه د رشتيا ويونکي څڼي يم **فَمَارَئِيكَ بِمَنْ نَفَى الْوَلَدَ** په دې خبره کي چې ما په تا باندې د بېجې د نفې کاوه عیب اولگولو وګڼدا **فِي جَانِبِ الْمَرْأَةِ** اوه دغه ډول د ښځې په اړخ کي دي.

توضیح - اوبه دې کي دلغان صورت دا دي چه قاضی به دغه سړي ته حکم اوکړي چه هغه داسې اوواڼي زه دالله تعالی په قسم سره گواهي ورکوم چه ما د ماشوم نفی کړې ده. اوبه ښځه مي عیب لگولي دي په دې کي زه رښتوني يم اوبښځه به داسې اوواڼي چه زه په الله تعالی باندې قسم خورلو سره گواهي ورکوم چه تا په ما باندې د ماشوم د نفی کوم عیب لگولي دي. په دې کي ته دروغ ژن ئي.

د زنا اوماشوم نفی کولو حکم

وَلَوْ قَدْ جَاءَ بِالرَّأْيِ الْوَلَدَ او که خاوند په ښځه اود بېجې د نفی عیب اولگولو **لَا تَكْفُرُ الْيَقَانُ الْأَمْرَيْنِ** نوبه لغان کي به دواړه خبرې ذکر کولای شي **فَمَنْ نَفَى الْقَافِضُ نَسَبَ الْوَلَدِ** بيا به قاضی بېجې د نسب نفی اوکړي **وَيُلْجِئُ بِأُمِّهِ** او ددې د مور سره به ئي ملحق کړي

هل اللغة ① يوفو پوره به شي ② ينفك جدا کيږي

توضیح - صورت د مسئلې دا دي چه خاوند په خپله ښځه د زنا تهمت اولگولو اود ماشوم نفی ئي اوکړله اودا ئي اووښل چه دا ماشوم زما د نطفه نه ده دې نوبه لغان کي به د دواړو خبرو ذکر کولې شي. اوبيا به قاضی د پلار نه د بېجې نفی اوکړي. اود مور سره به هغه لاحق کړي

يَمَانُوي (أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْإِمَامُ هَلَالُ بْنُ أُمِّهِ عَنْ هَلَالِ بْنِ خَكَّة رَوَيْتَ دې چه نبی کریم د هلال بن اميه د ښځې د بېجې (نسب) د هلال نه قطع کړو **وَأَحْمَقِيهَا**) (١) دده مور سره ئي لاحق کړو

توضیح - دليل هغه حديث دي کوم چې د بن عباس رضی الله عنه نه روايت دي. خادم ستسود شوق لپاره پوره حديث نقل کوي

لادابن عباس رضی الله عنه نه روايت دي فرماني چه هلال بن اميه راغلو. اودوي په هغه درې کسانو کي يودي. د چا چې الله تعالی نوبه قبوله کړې وه دې د شپې دېتي نه واپس راغلو. اودخپلې ښځې سره ئي يوسري په خپلو سترگو اوليدلو اوبه خپلو غوږونو ئي واوريدلو. نود سهار پورې ئي څه اوڼه وښل. اوبيا سهار ئي څه په خدمت کي حاضر شو اوعرض ئي اوکړلو اي دالله پيغمبره زه د شپې خپل کورته راغلم. نومالته يوسري په خپلو سترگو اوليدلو وپه خپلو غوږونو ئي واوريدلو نورسول الله باندې دا خبره ښه اوڼه لگيدله. نو **وَالَّذِينَ يَرْمُونَ**

(١) تقدم تخریجه فی الحديث السابق.

أَنَّهُمْ يَرْمُونَكَ لَمَّا شَهِدْنَا أَنَّكَ لَمْ تَزَلْ شَوْلَ كَيْفَ دې رسول الله په دوحی کييت حته شو نو هلال بن اميه ته ئي اوفرمانيل چې زيري قبول کړه الله تعالی ستا لپاره گنجائش راويستله هلال بن اميه اوفرمانيل چه زما دالله تعالی نه هم دا اميد وو نورسول الله ددوي په ښځې پسي سر اوليدل هغه راغله نوئې څه دواړو ته آياتونه واورول اودوي ته ئي نصيحت اوکړلو اوخبردار ئي کړل چه دآخرت عذاب دپرسخت دي هلال بن اميه څه اووښل په الله قسم چې ما ددې په اړه کي رښتيا وښلي دي. اوبښځې اووښل چه نه (بلکه) دروغ دي بيا سي څه اوفرمانيل چه په دې دواړو کي لغان اوکړي نو هلال نه اووښلي شو چه گواهي ورکړه. هغه په الله تعالی باندې قسم خورلو سره څلور ځله گواهي ورکړله چه دې د رښتونکو څڼي دي. اوکله چې د پنځم ځل وار راغلو سوني څه اوفرمانيل چه اي سلاسه د الله تعالی نه اوويريږه. ځکه چې د دنيا عذاب دآخرت په مقابله کي آسان دي اودا پنځمه کلمه د عذاب واجبېکي ده هلال اووښل په الله تعالی مي دې قسم وي چه الله تعالی به ماته په دې کلمه باندې عذاب نه رکوي. لکه څنگه چې ئي ماته په دې کلمه باندې کورې رانکړې نوبه پنځم ځل ئي گواهي ورکړله که دې په دروغ ژوکي وي. نوبه ده دې دالله تعالی لعنت وي يعنی که زه دروغ ژن يم نوبه ما باندې دالله تعالی لعنت وي. بيا ښځې ته اووښلي شو چه ته گواهي ورکړه. هغې په الله تعالی باندې قسم خورلو سره څلور ځله گواهي ورکړله چه دا سړي د دروغ ژونځنی دي. بيا چه کله د پنځم ځل وار راغلو نو دې ښځې ته وښلي شو چه دالله تعالی نه اوويريږه. دنيا عذاب د آخرت د عذاب نه آسان دي اودا کلمه په تا باندې عذاب نازلويکي ده نوهغه د لږ وخت لپاره غلې شوه. اوبيا ئي اووښل په الله مي دې قسم وي چه زه به هميشه لږه حيل قوم رسوا نکړم. بيا ئي پنځمه کلمه اووښله. که دا سړي د رښتونکو څڼي وي نوبه دې (يعنی ما) دې دالله تعالی غضب وي بيا رسول الله د دې دواړو په مينځ کي جداني اوکړله اوحکم ئي اوکړلو چه ددې بېجې دې هيڅ يو پلار ته نشي منسوب کولې اوبه دې ښځه ي ددې په ماشوم دې عیب نشي لگولې اوڅو ئي چې په دې ښځه يا ددې په ماشوم باندې عیب اولگوي هغه باندې به حد واجبېکي اوبی څه فيصله اوکړله چه د ښځې لپاره نفقه اوسکتی نشته. ددې امله په دې دواړو کي جداني بغير د طلاقه اوبغير وروته واقع نود اوسنی څه اوفرمانيل که دې داسې بېجې اوزيرلو چه سوروالی ته مانئ وي. نزدې کوونواله وي. ويلته نسر ئي وي. دنروښه وواله وي. نوهغه به د هلال بن اميه وي اوکه دې داسې بېجې اوزيرولو چه غم رنگې وي گنگتو ويخته واله وي. تام ال خلگ ت وي دغوښي اوښه وواله وي اودغوښو (چوپړون) واله وي نوهغه به دغه جاوي چا سره چې پري د زنا عیب لگيدلې دي بيا هغې اوزيرلو غم رنگي. گنگتو ويخته واله. تام ال خلگ ب، غوښه اوښه وواله، او دغوښو (چوپړون) واله، بيا ئي څه اوفرمانيل که دايمان يعنی لعن حکم نه وو راغلي. نوزما اودده په يوشان وو دعکرمه. بيان دي چه دغه بېجې روستو دمصر حاکم مقرر کړې شو. حالانکه هيڅ يو پلار ته ئي نسبت نشو کيدې. ددې حديث نه معلومه شوه چه د ماشوم به د پلار نه نشي کولې شي. اومورته ئي نسبت کولې شي.

وَلَا النَّقْصُودَ مِنْ هَذَا الْيَقَانِ نَفَى الْوَلَدَ او په دې وجه هم چې په دې لغان سره مقصود دادې چه د بېجې نفی وي **فَيُؤْتِيهِمْ مَقْصُودَهُنَّ** اوند مقصود به په دې سره پوره حاصل شي **فَيَتَقَرَّبُ الْقَافِضُ بِالْغُفْرِ** نود جدا کاوه فيصله به ده ته گلو وي

توضیح - دوهم عقلی دليل دا دي چه دې لغان مقصود د بېجې د نسب نفی کول دي. نود خاوند مقصود په دې باندې پوره پوره حاصلېږي. اوچه په دواړو کي دتفریق حکم ورکولوکي دا مقصود هم حاصلېږي نودقاضی لپاره د بېجې د نسب نفی کاوه لپاره د جلا القاطور رادرلوڅه اړتيا نشته.

وَقَدْ أَيْسَرُ يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَوَايَتُ دِي أَنَّ الْقَاضِي يُفَرِّقُ فِي قَاضِي بِهِ تَفْرِيقُ كَوِي وَيُقُولُ قَدْ
الْزَمْتُهُ أُمَّهُ أَوْدَا جِي مَا بِيحِي دَدَه مَوْرَسَرَه لَازِم كِرُو وَأَخْرَجْتُهُ مِنْ نَسَبِ الْأَبِ (١) أَوْدَا يَلَار دَسَب سَه نِي دَا خَارِج
كِرُو لِأَنَّهُ يَنْفَكُ عَنْهُ خُكْه جِي دِي بِيحِي نَفِي بِهِ تَفْرِيقُ سَرَه جِدَا كِيرِي قَلَابُدْمِنْ ذِكْرِهِ بِهِ دِي وَجَه دَدَه ذِكْرُ كِرُو
صَرُورِي دِي

تَفْرِيق - دَامَام اَبُو يُوْسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَه يُوْرُو يَت دَا هَم دِي چَه قَاضِي دِي بِهِ بِنَخْه حَاوَنْدَكِي تَفْرِيقُ اَوَكِرِي اَوِيْشَكِرَه
دِي اَوْدَانِي چَه مَا مَاشُوم دِي يَلَار دَسَب نَه اَوِيْسَتَلُو اَو دَدَه بِهِ مَوْرُورِي مِي لَازِم كِرُو.

د خاوند دخيل خان تكدب كولونه روسته دنكاح حكم

قَالَ عَادَةُ الزَّوْجِ وَكَذَّبَتْ نَفْسُهَا بِمَا كَخَاوَنَد رَجُوعُ اَوَكِرَلَه اَو خِيَلْ خَان نِي دِرُو غُجَن كِرُو **حَدَّثَنَا الْقَاضِي أَبُو قَاضِي بِهِ**
دَه تَه حَقْدَف وَرَكُو لِقَارِ يُوْجُوْبِ الْحَدِّ عَلَيْهِ خُكْه جِي دَه بِخِيَلْ خَان بَنَدِي دَحْد واجبُولو اقرار كِرِي دِي **وَقُلْ**
لَهُ أَنْ يَبْرَأَ مِنْهَا اَو دَدِي سَرِي لِبَرَه حَلَال دِي چَه دَدِي بِنَخِي سَرَه نَكح اَوَكِرِي وَهَذَا عِنْدَهُمَا اَوْدَا دَامَام اَبُو حَنِيفَه
اَوْدَا اِمَام مُحَمَّد عَلَيْهِ السَّلَامُ بِهِ نِيَز دِي

تَفْرِيق - مَسْنَلَه دَا دَه كَه دِلْعَان نَه رُوسْتَه خَاوَنَد دَخِيحِي حَبِرِي نَه رَجُوعُ اَوَكِرَلَه اَو خِيَلْ تَكْدِيْب نِي اَوَكِرَلُو نُو
قَاضِي سَه وَرْتَه حَد قَذْف وَرَكِرِي دَلِيل دَا دِي چَه دَه بِهِ خِيَلْ خَن بَانَدِي دَحْد قَذْف جَارِي كَاوَه
اقرار اَوَكِرَلُو نُو دَدَه د اقرار د امله به ورته حد قذف وركولي شي. اود خيل خان دروغ زن كولونه روسته دِي د
دغه بنخي سره نكاح كولي شي. خود نكاح د جواز دا حكم د طرفينو **بَيْنَهُمَا** په تيز دِي

لِأَنَّهُ لَمْ يَحْضَرْ خُكْه جِي كَلَه دَه تَه حَد وَرَكِرِي شُو لَمُفَرِّقْ أَهْلًا لِلْعَانِ نُوْدِي دِلْعَان قَبِل پَاتِي نَشُو قَارَنَمَ حُكْمُهُ
الْمُقَوَّطُ بِهِ نُو حَكْم جِي دَدَه سَرَه مَتَعَلَق ووهغه هم پاسيدلو **وَهُوَ الْقَرِيبُ** اوهغه حكم تحریم دِي

تَفْرِيق - دَلِيل دَا دِي كَلَه خَاوَنَد تَه حَد قَذْف اَوَلْگُولِي شُو. نُوْبِه دَه كِنِيحِي دِلْعَان صِلَاحِيْت پَاتِي نَشُو اَوَهْر كَلَه جِي
دِلْعَان صِلَاحِيْت پَاتِي نَشُو نُوْبِه دِي پُورِي جِي د تَحْرِيْم كُوم حَكْم مَتَعَلَق ووهغه به هم مَرْتَفَع (پورته) شي
نُوخَكه دَدِي بِنَخِي سَرَه دُو بَارَه نَكاح كُول صَحِيح دِي.

وَكَذَلِكَ إِنْ قَذَفَ غَيْرَهَا اَوَهَم دَغَه دُول كَه سَرِي د خِيَلِي بِنَخِي نَه عِلَاوَه بَانَدِي د زَنَا تَهْمَت اَوَلْگُولُو **قَدْ بَيَّنَّ**
جِي دَدِي بِهِ وَجَه دَه تَه حَد اَوَلْگُولِي شُو. (نُوْبِيَا هَم دَه تَه جَائِز دِي چَه دِي بِنَخِي سَرَه نَكاح اَوَكِرِي) **يَقْتَضِي**
هَغَه دَلِيل بِهِ وَجَه جِي مَوْرُ بِيَان كِرُو **وَكَذَلِكَ إِذَا زَنَتْ** اَوَهَم دَغَه دُول كَه بِنَخِي زَنَا اَوَكِرَلَه **قَدْ بَيَّنَّ** بِيَا دِي تَه حَد
اَوَلْگُولِي شُو لِإِنِّهَا أَهْلِيَّةُ الْعَانِ مِنْ جَانِبِهَا خُكْه جِي د بِنَخِي د اِرْخَه دِلْعَان لِيَاقَت مَتَفَتِي شُو.

تَفْرِيق - دَغَه دُول كَه يُوَكْس بِهِ پِرْدِي بِنَخْه بَانَدِي دَزَن تَهْمَت اَوَلْگُولُو اَوِيْب وَرْتَه حَد قَذْف وَرَكِرِي شُو سُوْم
دَدِي سَرِي لِبَارَه جَنْزَرَه چَه دَدَغَه بِنَخِي سَرَه نَكاح اَوَكِرِي دَلِيل بِهِ وَرَآنْدِيْنِي مَسْنَلَه كِي تِير شُوي دِي.
اَوْدَا حَكْم بِهِ هَغَه وَخْت كِي هَم دِي چَه بِنَخِي خَاوَنَد نَكح نَه رُوسْتَه اَوْد دَخُول نَه وَرَآنْدِي لِعَان وَكِرَلُو اَو
بِيَا دِلْعَان نَه رُوسْتَه دَغَه بِنَخِي زَنَا اَوَكِرَلَه اَوْد زَنَا حَد پَرِي جَارِي شُو. نُوْدَه دَغَه خَاوَنَد لِبَارَه جَائِز دِي چَه دَدِي
سَرَه نَكاح اَوَكِرِي. دَلِيل دَا دِي چَه كَلَه دِي تَه حَد زَنَا وَرَكِرِي شُو نُوْبِه دِي بِنَخْه كِي دِلْعَان صِلَاحِيْت پَاتِي
نَشُو اَوَهْر كَلَه جِي دِلْعَان صِلَاحِيْت پَاتِي نَشُو. نُوْد لِعَان حَكْم (تَحْرِيْم كُوم چَه بِهِ دِي پُورِي مَتَعَلَق ووهغه هم
پورته شو اوهر كله جِي دِلْعَان حَكْم تَحْرِيْم پورته شو نونكح هم جائز شوه.

په صغیره اولیونې باندي د زنا تهمت لگول

(١) اقول الراعي هو قول أبي يوسف عليه السلام كذا في فتح القدير (١٢٣١٤) والكفاية (١٢٣١٤) و رد المحتار (٦٤٠١٢) والبحر الرائق (١٢١١٤) نقلًا من القول
(١١٩١٤) نقلًا عن القول راجع (٣٦٢١١)

وَإِذَا قَذَفَ امْرَأَةً وَاكَه يُو سَرِي بِخِيَلَه سَخْه سَه دِي دَرَجَه وَنَكِرُو **مِنْ مَعْدَةٍ** حَاوَنَد مَسْنَلَه دَا
حَقْنُونَةُ اَو لِيُونِي دَه **فَلَا لِعَانَ بَيْنَهُمَا** سُو پَه دُوِي دُوِي دِي دِي دِي كِرِي لِأَنَّهُ لَا يَنْفَكُ عَنْهَا حَكْم جِي دَدِي
تَهْمَت لَكُونَكُو بَانَدِي حَد نَشِي لَكُولِي لَوْ شَاءَ أَهْلُهَا كِرِي جِه حَسِي وِي لَفَضْلًا لِيَاغِي مَقَامُ يُو هَد دَدَه دِي
بِهِ پَه حَاوَنَد هَم لِعَان سَه كِرِي لِغِيَا مَه مَقَامُهُ خُكْه جِي لِعَان دَحْد دَدِي لَعْنَه مَتَفَتِي

هَلْ الْمَعْدَةُ (١) اَمَام كُومَك (٢) لَابَعُورِي سَه حَالِي كَرِي (٣) سَفَرِي دِي دُوِي نَشِي مَرِي كُولِي نَشِي.
تَفْرِيق - مَسْنَلَه دَا دَه كَه خَاوَنَد پَه خِيَلَه سَخْه سَه دِي دَرَجَه وَنَكِرُو پَه دِي حَد كِي جِي مَعْدَه سَه مَرِي
لِيُونِي وَه نُوْبِه دِي دُوَارُو صُورَتُو يُو كِي سَه پَه دُوِي كِي لَعْنَه سَه كَرِي

دَلِيل دَا دِي چَه د مَشُومِي اَو لِيُونِي پَه قَذْف بَانَدِي حَد مَعْدَت شِي جَارِي كُولِي كِرِي چَه دَدِي دُوِي دَوِي
يُو اجنبي سري وي. خكه چي دلعان په شرطونو كي يوشرط دا دي چه بنخه داسي وي چه د هغې قاذف
باندي حد قذف جاري كيداې شي. نودغه د ول به د خاوند نه د لعان مضالې نشي كولې خكه چي لعان د
حد قذف قائم مقام دي. (نوخه حد قذف نشي وركولي. لعان به هم نشي كولې)

وَكَذَلِكَ إِذَا كَانَتِ الزَّوْجُ صَغِيرًا أَوْ مُجَنَّبًا اَوَهَم دَغَه شَان جِي كَه حَاوَنَد جِي وِي سَرِي وِي سَرِي هَد
نَشْتَه **يَعْتَدِرُ أَهْلِيَّةَ الشَّهَادَةِ** خُكْه جِي پَه حَاوَنَد كِي د شَهَادَت لِيَاقَت نَشْتَه

تَفْرِيق - دَا حَكْم پَه هَغَه وَخْت كِي هَم دِي چَه حَاوَنَد يَا بِيَاغَه وِي يَا لِيُونِي وِي حَكْم جِي د دُوِي دَوِي
مَخَاطَب تَه دِي. نُوخَكه د شَهَادَت لَاتِق هَم تَه دِي. حَالَاتَكَه دِلْعَان بَارَه تَحْرِيْمِي. چَه سَخْه حَاوَنَد
شَهَادَت اَهْل وِي.

وَقَذَفَ الْأَخْرَافَ اَوْد كُونَكِي تَهْمَت لَكُول **لَا يَتَّفِقُ بِهِ الْعَانُ** دِي سَرَه پَه هَم لَعْنَه سَه مَعْنِي كِيرِي لِأَنَّهُ يَنْفَكُ
بِالْعَرَبِ خُكْه جِي لِعَان صَرِيح قَذْف سَرَه مَتَعَلَق كِيرِي **كَغَيْبِ الْقَذْفِ** لَكَه پَه حَد قَذْف كِي. **وَيُجَوِّزُ الشَّائِسَ**
بِهِ اَو پَه دِي كِي د اِمَام شَاغِي **بِهِ** اَخْتِلَاف دِي **وَهَذَا لِأَنَّهُ لَا يَفْرُقُ عَنْ أَهْلِهَا** خُكْه جِي د كُونَكِي وِي
شَهِي نَه خَالِي نَه دِي **وَالْحُدُودُ تَنْتَدِرُ فِيهَا** اَو حُدُود د شَهَاتُو پَه وَجَه لَرِي كُولِي شِي

تَفْرِيق - اَوَكَه كُونَكَا پَه خِيَلَه بِنَخْه بَانَدِي دَرَن تَهْمَت اَوَلْگُولُو سَرَه دِي پُورِي هَم لَعْنَه سَه مَعْنِي كِيرِي دَلِيل
دَا دِي چَه لِعَان پَه صَرِيحِي قَذْف پُورِي مَتَعَلَق كِيرِي لَكَه خُكْه جِي حَد قَذْف پَه صَرِيحِي نَشُو پُورِي مَتَعَلَق
كِيرِي. پَه دِي كِي دَامَام شَاغِي **بِهِ** اَخْتِلَاف دِي دُوِي فَرْمَانِي چَه د كُومَك سَرَه دَسِي دَدِي كَه خُكْه جِي د
خَبِرِي كُونَكِي اَشَارَه دَه اَوْد كُونَك پَه اَشَارَه دِلْعَان عَدَم وَجُوب دَدِي. مَسْنَلَه دِي چَه د كُومَك دَرَجَه تَحْرِيْم
لَكُولُو كِي شِيَه مَوْجُود دَه. اَوْد شَهَاتُو پَه وَجَه حُدُود لَرِي كُولِي شِي.

په ملايس حلك مني باندي د لعان د ثبوت حكم

وَإِذَا قَالَ الزَّوْجُ اَوَكَه خَاوَنَد اَوُوْتِيل **أَتَيْتُ مَعَكُمْ مَنِي** چِي مَت حَمَل رَه سَه دِي **فَلَا لِعَانَ بَيْنَهُمَا** وَهَذَا قَوْلُ
أَبِي حَنِيفَةَ وَزَكَرِيَّا (١) نُو لِعَان بِهِ نَه وِي. اَوْدَا د اِمَام اَبُو حَنِيفَه اَوْد زَكَرِيَّا قَوْل دِي لِأَنَّهُ لَا يَنْفَكُ عَنْهَا بِمَا رَأَى خَلِيلُ قَوْلُ
بِهِ زَكَرِيَّا خُكْه جِي د حَمَل د وَجُود نَشْتَه نُوْدِي بِهِ قَذْف سَه وِي

تَفْرِيق - مَسْنَلَه دَا دَه كَه خَاوَنَد خِيَلِي بِنَخِي تَه اَوُوْتِيل مَلَايس مَسْنَلَه نُوْبِه دِي بَانَدِي سَه لَعْنَه سَه نَشِيرِي
اَوْنَه حَد خُود لِعَان عَدَم ثُبُوت د اِمَام اَبُو حَنِيفَه اَو اِمَام زَكَرِيَّا قَوْل دِي. اَوْدَا قَوْل د اِمَام حَمَد نَشْتَه هَم دِي

(١) القول الراعي هو قول أبي حنيفة وزكريا كذا في فتح القدير (٤١٤) والعيابة (٢٦٨٢) والبحر الرائق (١٢١١٤) نقلًا من القول
الراعي (٣٦٢١١) -

کتاب الطلاق

اوامام شافعی **بَيِّنَةُ** دا قول چي دا فسخ دنکاح ده ددي نه موږ خواب ورکړو چه نکاح يوخل پوره شي نوډپوره کيدو نه روسته هغه فسخ نه قبلوي . البته که عقد دنکاح پوره شوي نه وي نو فسخ قبلوي لکه خبريلو او خبرعتن

وَأَمَّا تَبَيُّنُهَا أَوْ بَيِّنَةُ خُكِّه واقع کيږي **لِأَنَّ التَّصَوُّدَ وَهُوَ دَفْعُ الطَّلُقِ عَنْهَا** چي مقصود د ښځي نه ظلم لري کول دي **لَا يَتِمُّ إِلَّا بِهَا** حالنکه دا خبره صرف په طلاق بائن سره حاصليږي . **لِأَنَّهَا تَوَلَّى تَكُنُّ بَيِّنَةُ خُكِّه** که دا باینه نه وي **تَعَوَّذُكَ بِالرَّاحَةِ** نوډ خاوند به رجعت کاوه سره به دا بیا زورنده وي .

تفريح - پاتې شوه . خبره چي دا تفريق طلاق بئن وي دي . نو دليل دا دي چه د قاضي په تفريق سره مقصود د ښځي نه ظلم لري کول دي . او دا مقصود په طلاق بائن سره حاصليدي شي . ځکه که دا تفريق طلاق بئن نشي نوډ خاوند به رجعت کولو سره به دا ښځه زورنده وي . ځکه چي مقصود (وطي) په فوت کيدو سره دا ښځه د ميره ښځه نه ده اوچونکه د خاوند په نکاح کي ده نو مطلقه ورته نشي ونيلې . نوډ تفريق مقصود چي ظلم لري کول دي هغه نه حاصليږي

وَلَهَا كَمَالٌ مَبْرُهَا اوډ ښځي لپاره به ددي پوره مهر واجب وي **لِأَنَّ كَمَالَهَا** که خاوند ددي سره خلوت کړي وي **فَإِنَّ غُلُوقَ الْعَيْنَيْنِ صَحِيحَةٌ** ځکه چي د نامرد خلوت صحيح وي

تفريح - که دي نامرده سړي د ښځي سره خلوت کړي وي نوډده د ښځي لپاره پوره مهرواحب دي دليل دا دي چه نامرده سړي خلوت صحيح کړي وي نوچه ښځي د آله د وجود سره مبدل (بضع) ورته اوسپړله نوپه خاوند باندې دهغي بدل (مهر) واجب شو
اوکه خلوت نه وي کړي نوډنيم مهرواحب دي اوچونکه دامام شافعي **بَيِّنَةُ** په نيزد قاضي د تفريق د فسخ دنکاح ده نوځکه د ښځي لپاره نه مهرشته اونه نفقه

وَبَيِّنَةُ الْعَدَّةِ او عدت به واجب وي **لِإِثْبَاتِهَا مِنْ قَبْلِ** د هغه دليل په وجه کوم چي موږ وړاندې بيان کړي دي

تفريح - البته په دي ښځه باندې عدت په اتفاق سره واجب دي دليل وړاندې تير شوي دي چه درحم د مشغليت گمان وي ددي امله استحسان د احتياط لپاره عدت واجب کړي شو

هَذَا إِذَا اقْرَأَ الزَّوْجُ دا وره هغه وخت دي چه کله خاوند اقرار کړي وي **أَنَّهُ لَمْ يَمِصْ إِلَيْهَا** چي دي (زه) دي ښځي ته نه رسيدلي

تفريح - صاحب ددهايه **بَيِّنَةُ** فرماني چه نامرده ته ديوکال مهلت ورکول اوډيوکال نه روسته تفريق کول به هغه وخت کي دي چه خاوند د اقرار اوکړي چه زه ښځي ته نشم ورتلي

وَلَمْ يَخْتَفِ الزَّوْجُ وَالزَّوْجَةُ فِي الْوُضُوءِ إِلَيْهَا اوکه خاوند او ښځي ښځي ته په رسيدلو (صحبت) کي اختلاف اوکړو **فَإِنَّ كَمَالَهَا** بیکه دا ښځه ښيبه وه **فَإِنْ قَوْلُ قَوْلِهِمْ مَبْرُهَا** نوډ خاوند قول به يمين سره قبول وي

هل القعدة ① الحيلة زيريدل ② السبة كال ③ الثيبة هغه ښځه چي جماع ورسره شوې وي ④ بکر هغه ښځه چي جماع ورسره نه وي شوې ⑤ بکل انکاري اوکړي

تفريح - مسئله دا ده که د ښځي او خاوند په وطی کي اختلاف پيدا شو هغه داسي چي خاوند د وطی مدعي دي او ښځه تري مکره ده نوکه ښځه شه وي د خاوند قول به د يمين سره معتبر وي

لِأَنَّهُ يَتَكْرَرُ انْتِفَاقُ حَقِّ الْفُرْقَةِ ځکه چي دا د جدایي حق ثابتولو نه انکار کوي **وَالْأَصْلُ هُوَ السَّلَامَةُ فِي الْحِيلَةِ** په موراده بیدانسي ، خلگت کي اصل د آلي سلامتۍ ده

تفريح - دليل دا دي چه خاوند په حقيقت کي د فرقت د ثبوت نه منکردي او ښځه د فرقت د استحقاق مدعي نه ده چي اصل دا دي چه آله د تناسل سالمه وي نوډ خاوند قول چي ما وطی کړي ده ددي مطلب دا

کتاب الطلاق

دي چه دي د آله د سلامتيا قبل دي اوډ ښځي دا قول چي م سره نه وي نه ده کړي ددي مطلب د دي چه د آله د سلامتيا قبل نه ده حاصل دا چي د خاوند قول د ظهري حالت موافق دي اوډ ښځي قول د ظهري حالت خلاف دي اوډ چا قول چي د ظهري موافق وي هغه مدعي عليه وي اوډ چا قول چي د ظهري خلاف وي هغه مدعي وي . نوډ خاوند مدعي او ښځه مدعي عليه شوه اوچه گواهن نه وي نوډ مدعي قول د يمين سره معتبر وي نوځکه به د خاوند قول مع اليمين معتبر وي

لَمَّا خَلَفَ بيا که خاوند قسم اوخوړو **بَطَلَ حَقُّهَا** نوډ ښځي حق باطل شو **وَإِنْ تَكَلَّمَ** اوکه انکار نه وي وکړو **بِأَجَلٍ سَنَةٍ** نوډ ده ته به يوکال مهلت ورکولای شي

تفريح - بيا که خاوند قسم اوخوړلو نوډ ښځي حق باطل شو اوکه د قسم خوړلو نه شي انکار اوکړلو نوډ ده ته به د علاج لپاره د يو کال مهلت ورکړي شي .

وَإِنْ كَانَتْ بَكْرًا اوکه باکره وي **نَظَرَ إِلَيْهَا الْيَسَاءُ** نوډ ښځي دي دا اوگوري **فَإِنْ قُلْنَ هِيَ بَكْرٌ** نو که دي ښځو اوونيل چه دا ښځه بکره ده . **أَجَلَ سَنَةٍ** نو سړي ته به يوکال مهلت ورکولای شي **بِأَجَلٍ سَنَةٍ** ځکه چي دده دروغ ښکاره شي

تفريح - که ښځه باکره وي . نوډ ښځي به دا اوگوري که دغه ښځوگواهي ورکړله چه دا بکره ده نو خاوند ته به د يوکال مهلت ورکړي شي . ځکه چي د خاوند دروغ ثابت شو .

وَإِنْ قُلْنَ هِيَ قَبِيْلٌ اوکه ښځو اوونيل . چي ښيبه ده **بَطَلَ الزَّوْجُ** نوډ خاوند څخه به قسم احتسلي شي **وَإِنْ خَلَفَ لَأَحَقُّ لَهَا** نو که ده قسم اوخوړلو نوډ ښځي لپاره به هيڅ حق نه وي **وَإِنْ تَكَلَّمَ** او که ده انکار اوکړو **بِأَجَلٍ سَنَةٍ** نوډ ده ته به يو کال مهلت ورکولای شي

تفريح - او که دغه ښځو اوونيل چه دا ښيبه ده نوډغه خاوند ته به قسم ورکړي شي ځکه چي کيدای شي ددي بکرت د بل څه امله نه زائله شوي وي . نوځکه به ددوي د گواهي سره د قسم شرط لگولې نشي نو که هغه قسم اوخوړلو . دهغي لپاره څه حق پاتې نشو . او که د قسم خوړلو نه شي انکار اوکړلو نوډ ده ته به يوکال مهلت ورکړي شي

اياتي شوه دا خبره چي دا به څنگه پته لگي . چه ښځه ښيبه ده که باکره نو صاحب دعنايه ددي معلومولو لپاره دري صورتونه ذکر کړي دي ① يودا چي د ښځي په شرمگاه کي به د چرگي وره غونډې اگي ور داخله کړي شي که په آسانه ور داخله شوه . نو ښيبه ده او که په سختۍ ور داخله شوه نو باکره ده ② دوهم دا که ښځي په ديوال باندې بولي کولې شوي . نو باکره به وي او که نشوي نې کولي نو ښيبه به وي ③ دريمه دا چي اگي ماته کړي شي . و د ښځي په شرمگاه کي اوبسولي شي . که هغه دننه لاړله نو ښيبه به وي او که لاتړله نو باکره به وي والله اعلم

د خاوند د مقطوع الذکر په صورت کي د تي تفريق کول

وَإِنْ كَانَتْ قَبِيْلًا او که خاوند مقطوع الذکر وي **فَرَّقَ بَيْنَهُمَا فِي الْحَالِ** نو په دواړو کي به في الحال (فوراً) تفريق کولای شي **لِأَنَّ طَلَبَهَا** په دي شرط چي ښځه مطالبه اوکړي **لِأَنَّهُ لَا قَائِدَ فِي التَّأْجِيلِ** ځکه چي په مهلت ورکولو کي هيڅ فائده نشته

تفريح - مسئله که خاوند مقطوع الذکر وي . نو قاضي به في الحال د دواړو په مينځ کي تفريق وکړي خو به دي شرط چي ښځه د تفريق مطالبه کوي ځکه چي د مقطوع الذکر نه د وطی کول ممکن نه دي نوځکه ده ته به مهلت ورکولو کي څه فائده نشته .

وَالْغَمْسُ بِأَجَلٍ . او خصی ته به هم مهلت ورکولای شي . **كَأَنَّ بَطَلَ الْعَيْنِ** لکه څنگه چي عین ته ور

کولای شی لَأَنْ وَطَاءَ مَرْجُوْخْکَ چې دده نه هم د وطنی کاوه امید دي.

هل الله* ① التاهيل نيته ورکول ② خصی چې هگي ترې درستې شوي وي ③ مرجو امید نې کولې شي
ترويج - آخته (چه اگي نې وتلي شوي وي) ته به هم مهلت ورکولې شي لکه څنگه چې نامرده ته ورکولې شي
ځکه چې دده نه هم د وطنی کولوامید کيدای شي يعنی آله تناسل موجود ده. کيدای شي چه په څه وخت
کې به کي د وطنی کاوه توان پيدا شي.

د يو کال نه روسته د عین د هماغ کولو دعوی اود بخي انکار

وَإِذَا جَلَّ الْعَيْنُ سَمًّا او هرکله چې عین ته يو کال مهلت ورکړې شو **وَقَالَ قَدْ جَاءَتْكَ** اوده اوونیل چه مادي
سخي سره جمع کړې ده **وَأَلْكَرَتْ** اودې بخي انکار اوکړو **نَظَرْتُهَا الْبَسَاءَ** نو بخي به دا گوري **فَإِنْ قُنْ**
بِئْسَ بَكْرٌ نوکه بخو اوونیل چه دا باکره موجود ده **خَبَرْتُ** نو بخي ته به اختیار ورکولای شي **لَأَنْ**
شَهِدْتُ تَأْيِيدَ بَعْضٍ وَهِيَ الْبَكَارَةُ ځکه چې د بخو گواهی مؤيد دي يعنی باکره کيدل قوي شو

ترويج - مسئله دا ده چه عین ته يو کال مهلت ورکړې شو بې هغه اوونیل چه ما په يو کال کې دننه دغه
جماع کړې ده. او بڅه منکره وي. نو نورې بخي به دا بڅه گوري د بڅه کتل دوي [دوه] کرته دي. يو ځل
د مهلت ورکولو نه وړاندې او يو ځل د يو کال تيريدو نه پس، بهر حال که بخود تاجيل د مودې نه روسته دا
اوکتله. اودوی گواهی ورکړله. چه دا اوس هم باکره ده. توقاضی به دغه بخي ته اختیار ورکړي. که هغې
بيلتون ته ترجیح ورکړله. توقاضی به په دواړو کې تفریق اوکړي. دليل دا دي. چه د بڅه په گواهی سره دهغې
باکره کيدل قوي شو. نو ځکه د سړي دا وينا چې ما جماع کړې ده غلطه شوه.

فَإِنْ قُنْ هي قبت اوکه بخو اوونیل چه دا ثيبه شوې ده **خَلَفَ لَزْوَجَ نَوْد** خاوند څخه به قسم اخستې شي
فَإِنْ تَكُنْ نوکه ده انکار اوکړو **خَبَرْتُ** نو بخي ته به اختیار ورکولې شي. **لِتَأْيِيدَ مَا بَالْتَكُلُ** چې د خاوند په
انکار سره ددې تائيد اوشو **وَإِنْ خَلَفَ لَا تَحْزَنُ** او که قسم نې اوخوړلو نو بخي ته به اختیار نه وي.

ترويج - که بخود اوکتله او گواهی نې ورکړله. چه دا ثيبه ده. نو خاوند ته به قسم ورکولې شي. که هغه د قسم
خوړلو نه انکار اوکړلو نوب به هم بخي ته اختیار ورکولې شي. ځکه چې د خاوند د قسم خوړلو نه دانکار به
وجه د بخي دعوی (چه ماسره نې جماع نه ده کړې) تائيد اوشو. او که خاوند قسم اوخوړلو. نو بخي ته به
اختیار شي ورکولې ځکه چې د بڅه په گواهی ورکولو اود خاوند په قسم خوړلو سره ددې حق باطل شو.

که بڅه د اول نه ثيبه وي ددې حکم

وَإِنْ كَانَتْ بَيْتَانِي الْأَمَلِ اوکه دا بڅه د وړاندې نه ثيبه وي **فَالْقَوْلُ قَوْلُهُ مَعْرُومٌ** نود خاوند قول به قسم
سره قول وي **وَقَدْ كَرَّرْنَا لَوْ دَا مَوْ وِرَانْدِي بِيَان كَرِي دِي** **فَإِنْ اخَارَتْ زَوْجًا** نوکه بخي خپل خاوند اختیار
کړو **فَمِنْ كُنْ مَا بَعْدَ ذَلِكَ خِيَارًا** نو دې ته به ددې نه روسته اختیار نه وي **لِأَنَّهَا رَضِيَتْ بِظُلْمَانِ حَبَا** ځکه چې دا
دخپل حق په باطلولو باندې راضي شوې ده

ترويج - که بڅه د اول نه ثيبه وي نود خاوند قول به مع اليمين معتبر وي دليل وړاندې تير شوې دي چه
خاوند استحقاق فرقت مسکري او بڅه مدعيه ده اوقول د منکر مع اليمين معتبر وي چه گواهان نه وي
نوکه بخي خپل خاوند اختیار کړلو يعنی د مردی بوجود نې هغه سره اوسيدل قبول کړلو نو ددې نه
روسته به بخي ته د تفریق د مطالبه اختیار نه وي ځکه چې بڅه په خپله دخپل حق په باطل کولو باندې
راضي شوه

فَالْقَوْلُ قَوْلُهُ مَعْرُومٌ کال معتبر دي **فَالْقَوْلُ قَوْلُهُ مَعْرُومٌ** دم دا
صحيح قول دي **وَمَنْ تَسَبَّ بِأَيِّ الْأَيِّضِ وَشَبَّهَ مَضَانَ** اود حيض ورځې اود رمضان مياشت به هم شمارلې شي
لَوْ جُودَ ذَلِكَ فِي السَّنَةِ ځکه چې په کال کې ددې وجود ضروري دي **وَلَا يُقْتَسَبُ بِمَرْجُوْخٍ وَمَرْجُوْخٌ** اود سړي ناروغی
(ناروغی) (بیماری) اود بخي ناروغی (ناروغی) (بیماری) ((ورځې)) به نه شمارلې کېږي **لَأَنْ السَّنَةَ قَدْ قَلَّوْ**
عَتْهُ ځکه چې کال کله هم د بیماری نه نه خالی کېږي

ترويج - صاحب د هدایه **بِرَأْيِهِ** فرماني ① چه نامرده ته د يو کال په مهلت ورکولو کې به سيورميز کال معتبر وي
يعنی ② ٣٥٤ ورځې. اود امام ابوحنيفه **رَأْيَهُ** نه يوروايت دا نقل دي چه شمس کال به معتبر وي يعنی
٣٦٥ ورځې. اود يوي ورځې څلورمه برخه اود يوي ورځې شلمه حصه (يعنی شرح هدايه)
اود يو کال د مودې څخه به د حيض اورمضان مياشت نشي جلا کولې. بلکه دکال په موده کې به دا ورځې
هم شمارلې شي. ځکه چې په کال کې ددې ورځو وجود ضروري دي البته د خاوند د بیماری اود بخي
د بیماری ورځې به جلا کولې شي دکال په موده کې به دا ورځې نشي حسابولې ځکه چې د بیماری د
ورځو وجود ضروري نه دي. بلکه کله کله واره کال د بیماری نه خالی وي.

په بڅه کې د عيب د صورت حکم

وَإِذَا كَانَتْ بِالزَّوْجَةِ عَيْبٌ اوکه په بڅه کې څه عيب وي **فَلَا خِيَارَ لِلزَّوْجِ** نو خاوند ته د نکاح فسخ کاوه اختیار
نشته

هل الله* ① الجذام پميتيا ② الجنون ليونتوب ③ التوق چه د بخي د متزود لارې نه سو. بله لار نه وي
④ القرن: قرن يعنی چې د بخي شرمگاه د هډوکي وغيره د امله دومره تنگه وي. چه په هغې کيښې دسړي د
عضوتناسل داخلیدو لاره نه وي
ترويج - مسئله دا ده که په بڅه کې څه عيب وي. نوموړي به نیز خاوند ته د نکاح فسخ کولو اختیار شته ب

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اود امام شافعي **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرماني. چه د پنځه عیبونو په وجه نکاح فسخ کيدای شي
الْجَذَامُ: الجذام (عيبونه) جذام (پمن)، **وَالْبَرَصُ**. برکي **وَالْجُنُونُ** ليونتوب **وَالْوَقُ** رتق **وَالْقُرْنُ** قرن
دي

ترويج - امام شافعي **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرماني. چه د پنځو عیبونو په وجه نکاح فسخ کولې شي. هغه پنځه عیبونه دا دي.
① جذام ② برص يعنی هغه سپين والي چې د بدن په بعضې برخه باندې څرگنده شي اوبه بعضې نه اوکه
کله په واره بدن باندې څرگند شي. ③ ليونتوب يعنی د عقل زوال ④ رتق يعنی چې د بخي د متزود لارې
نه سوا بله لاره نه وي. ⑤ قرن يعنی چې د بخي شرمگاه د هډوکي وغيره د امله دومره تنگه وي. چه په
هغې کيښې دسړي د عضوتناسل داخلیدو لاره نه وي.

لِأَنَّهَا تَمْتَنُ لِإِسْتِيفَاءِ حَسَا أَوْ طَبْعًا ځکه چې دا مرضونه حسا يا طبع د نفع اخستلو نه مانع دي **وَالطَّبْعُ مَوْجِدٌ** او
طبيعت مؤيد دي **بِالشَّرْعِ** په شريعت سره **قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ** **وَالسَّلَامُ** **فَرَضَ** **بِهِ** **كَرِيمٌ** فرمانيلی دي چه د
حذامی (پمن) نه داسې او تخته **فَرَأَاكَ مِنْ الْأَسَدِ** لکه چې د شیر (مزی) نه تختې او زمونږ دليل دادې

① انقول الراجح هو غير ظاهر الرواية يعنی أنه يوجل سنة شمسية كذا في فتح القدير (١٣٢١٤) والخاتبة (١٨٨١١) والكفاية (١٣٢١٤)
وردالمختار (٦٤٦١٢) والهندية (٥٢٣١١) نقلاً عن القول الراجح (٣٦٥١١) -

② هو غير ظاهر الرواية يعنی أنه يوجل سنة شمسية كذا في فتح القدير (١٣٢١٤) و الخاتبة (١٨٨١١) والكفاية (١٣٢١٤)
وردالمختار (٦٤٦١٢) والهندية (٥٢٣١١) نقلاً عن القول الراجح (٣٦٥١١).

نفرج - دامام شافعی رحمۃ اللہ علیہ دلیل دای چہ دا عیبونہ حسا یا طبعاً د جماع لپاره مانع دی. خکھه چې رتنی وقر حساً مانع دی. خکھه چې په دې دواړو صورتونو کې دخول ممکن نه دي. اوجذام، برص او جنون طبعاً مانع دي. خکھه چې دا عیبونہ وی. نو طبیعت سلیمه د جماع کولونه نفرت کوی.

[illegible]

وَلَكِنْ قُوَّةَ الْإِسْتِغْنَاءِ أَصْلًا بِالْمَوْتِ لَا يُوجِبُ الْقَسْرَ حَيْثُ دَرَجَةُ وَجْهِ بِالْكُلِّ دَنْفَعٌ حَاصِلُولُ قُوَّةٍ كِيدِلُ فَسَخٌ وَنَكَحٌ
بِهِ رَاجِبِي فَأَمَّا لَوْلَا هَذِهِ الْعُقُوبَةُ أَوْلى نَدَى عَيَّبُونَهُ وَجْهٌ دَنْفَعٌ قُوَّةٍ كِيدِلُ بِهِ دَرْجَةٌ أَوَّلَى نَكَحٌ نَهْ فَسَخٌ
كُوى

تخریب - زموږ د بیل دا دې چه د مرگ په وجه د وطنی فوت کیدل د نکاح د فسخ سبب نه دې که په ښځه خاوند کې یو مړ شی نوموړنه ساقطېږی نو که د دې عیبونو په وجه په وطنی کې خلل پیدا شی نو په خامخا به نکاح نه فسخ کېږی .

وَهَذَا الْإِنْشَاءُ مِنَ الثَّمَرَاتِ أَوْ دَاخِلُهُ جَبِي مَنَعٌ حَاصِلٌ لَدُنْكَ ثَمَرُهُ دِهْ وَالْمُسْتَقْبَلُ هُوَ التَّامُّنُ أَوْ مُسْتَحَقٌّ
صَرْفٌ دَقِيقٌ وَمُؤْنَدَلُو دِي وَهُوَ حَاصِلٌ أَوْ دَاخِلٌ حَاصِلٌ دِي.

ترویج - په دې عیبونو سره د نکاح نه فسخ کیدل ددې امله دی چې د وطنی د نکاح شریکه ده. اود خاوند استحقاق صرف په قابو موندلو سره دي. او په دې ټولو صورتونو کې په وطنی قابو موندې شی. جذام، برص او جنون خوښکاره دي (چې دوی سره جماع کولې شی) اورتق اوقرن کې چې سورې او کړې. نو خپل کار کولې شی. (عنايه عينی شرح هدايه)

بہ جانور دجنون، برص او جذام پہ صورت کی دیکھی دا اختیار حکم

وَإِذَا كَانَ بِالنَّفْسِ حَيَاتٌ وَكَلَهُ حَيٌّ خَاوِدٌ تَهْ جَوْنُ وِي **اَوِيْرَضْ** يَا بَرَكِي وِي. **اَوُجْزَام** يَا جِزَامُ وِي **فَلَاخِيَارْمَا**
عَنْدَآيِ حَيَّةٌ وَأَيِ **يُوسُفَ رَحِمَتِ اللّٰهَ** (۱) نود امام ابوحنيفه او امام ابويوسف رحمتهما الله په نيز ټيڅي ته د د نكاح فسخ
كولو اختيار شته.

خل اللثة* ۱۰ الجب جی ذکر نہی پری شو ی ۱۱ العین نامردہ، چہ پہ جماع کا وہ قادر نہ وی ۱۲ مخلہ خلل
اچونکی

توضیح- مسئله داده که خاوند لیونی یا پری برص مرض وی. یا مجذوم وی. ① نود و شصتینو ^{نود و شصت} به نیز بنحی
ته دیکا- نسخ کولو اختیار نشسته

وَقَالَ مُحَمَّدٌ رَحِمَهُ اللَّهُ هَذَا الْخِيَارُ نَفَقًا لِلْمَرْءِ عَنْهَا أَوْ أَمْرَ مُحَمَّدٍ ﷺ فَرَمَانِي. چه بشخي ته دا اختيار حاصل دي د
بشخي نه ضرر دفع كاوه دپاره، گمايي الحبت والعنة لکه په مقطوع الذکر او عنین کي (چې حاصل دي) بخلاف
جانبه لاله ممکن من دفع العترة بالطلاق ددي په خلاف د خاوند طرف جي دي د طلاق په ذريعه ضرر لري

(١) القول الرابع هو قول أبي حنيفة وأبي يوسف مُخْلَا كَذَا ففى الحاشية (١٨٩١) وفتح القدير (١٣٥١٤) والكفاية (١٣٥١٤) وردت حاشية (٦٤٨١٣) والهندية (٥٢٦١١) نقلاً عن القول الرابع (٣٦٨١١) -

کولوباسدي قادر دي
خبر - امام محمد ^{عليه السلام} فرماني چه بنهي ته دنكاح فسخ كولو اختيار شنه دليل قيس دي يعنى امام محمد
داوود دا مرض دده په مقطوع لډ كړ او عيبن بدي قيس كړى او د دوو په مېنه كي عيت منبركه
بنهي نه ضرر لري كول دي. يعنى لكه څنگه چې دمقطوع الذكر عيبن په صورت كي د بنهي نه ضرر
لري كولو په وجه بنهي ته اختيار وركړې شوې دي سو دغه قول كه داوود په دي موصوبو كس حنه وي
نو د بنهي نه د ضرر لري كولو په وجه دي دي ته اختيار وركړې شى ددي په حلال كي كه د حد موعنه
مروضونه په بنهي كي موجود شى. نو سړي ته اختيار به دي وركړې شوي ځكه چې سړي د طلاق وعير په
په د خپل خان نه د ضرر په لري كولو بادي قادر دي نو ځكه ده ته دنكاح فسخ كولو اختيار پته شنه

وَمَا أَرْأَى الْأُمَّلَ عَدَمًا فَخَيَّرَ أَوْدَ شَيْخِيْنُو دَلِيلَ دَدِي چِه سَخِي تِه جَبَر تِه كَبَل مِه دَدِي دِي لَسَا مِيرِن
تَقَال حَقِّي زَوْجِ خَكِه چِي پِه دِي كِي دَخَاوَنده حَقِّي طُلُو لَزَمِيرِن

نوع - دشیخینو ^{پیر} دلیل دا دی. چه اصل خودا دی چه سخنی ته خبره ری خک که سخنی ته دیک
فسخ کرلو اختیار ورکړې شی. بویه دی صورت کی دهوند حق طلیز

[illegible]

توضیح - پاتې شوه مقطوع الذکر او عین په صورت کې چې ښځې ته کوم اخېر ملاز شوې دې سوددې وجه ده. چه دا دواړه د نکاح مقصود اصلی یعنی وطنی فون کوی او برص وغیره عیوب ښځې د مقصود نه فوت کوی. نو په مقيس یعنی لیون تنوب وغیره پنځه عیبونه په مقيس علیه یعنی مقطوع ذکر وشيې سدي مقياس کول کې توپیر شو. نو یو بل پاندي قیاس کول صحیح نه دی. والله اعلم بالصواب

بَابُ الْعِدَّةِ

تیارہ - دا، پب دعدت (د) حکامو پہ بیاں کبھی دی

شرح - چونکه عدت د فرقت اتردي او اترد موثر نه روسته وي نوځکه يې اول د موترايستيو وجود طلاق، خلع، لعن عنين وغيره ذکر کړل. او د دې ځاني نه د اتر يعني عدت پين دي.

فرقت په وخت کې، ثابته شوي، او حکم نه، عدم جواز نکاح او نور ممنوعات دی.

آپه لغت کي عدت دښځې دحيض د ورځو شمارلوته وائي.اوبه شريعت کي هغه ورځوته وائي کومې چې په ښځه باندې د خاوند دارځه دملک متعه د زوال نه روسته دې باندې په انتظار کولوکي لازميږي خويه دې شرط چې دا ښځه مدخا رها وي.په ورسته دخلت شوې وي يا نې خويده مړشوې وي

میاشتی اولس ورخی، اولنی د ذوات الحیض عدت دی. دوه م د غیر ذوات الحیض دریم د حامله او خلرم د متوفی عنہا زوجها عدت دی.

دندری هېڅو خدمت تیرولو صورت نه

وَقَعْتُ الْفَرْقَ بَيْنَهُمَا بِغَيْرِ طَلَاقٍ یا دوایر وکی فرقت د طلاق به بغیر واقع شو **وہی مرتا** **وَإِنْ طَلَّقَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ طَلَاقًا تَابَهُ أَوْ دَخِلَهَا** او هر کله چې سری خیلې بسخې ته طلاق پنښ یا طلاق رحعی ورکړو

نسخو ځنې ده **مِنْ عَيْضٍ** چاته چې حیض راځي **لَعْنَتُهُمَا ثَلَاثَةٌ أَقْرَأَ** نوددې عدت درې حیضه دي

هل الله ١ براءة خلی والي ٢ یستظم شاملیری

توضیح- مسند دا ده. که یوکس خپلې ښځې ته طلاق بائن یا طلاق رجعی ورکړلویا ددې دواړو په مینځ کې د طلاق نه بغير فرقت واقع شي. اودا ښځه آزاده وي. اود ذوات الحیض ځنې وي. نوددې عدت درې حیضه دي. مصنف **بَرَاءَةٌ** ته پکار وړ چې په عبارت کې نې **هَلْ وَدَّ دَخَلَ** قید ذکر کړې وو ځکه چې دمدخول بها عدت واجب وي دغيرمدخول به واجب نه وي. خود **هَلْ جَعَلَهُ** ذکر کولونه روسته ددې قید څه اړتیا پاتې نشو ځکه چې رجعت په مدخول بها کې وي په غيرمدخول بها کې نه وي.

اود طلاق نه علاوه په بل څه وجه فرقت به دا وي. چه په خپل بلوغ یا په خیار عتق سره نې بيلتون واقع شوي وي یا دعدم کفایت په وجه یا دا چې په ښځه خاوند کې یو دبل مالک شي. ددې په وجه نکاح فاسده شي یا د ښځې د ارتداد په وجه نوبه دې ټولو صورتونو کې فرقت بغير طلاق واقع کېږي.

لِقَوْلِهِ تَعَالَى {وَالْمُطَلَّاتُ بِرِضَىٰ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَ قُرُوءٍ} ځکه د الله تعالی قول دي **((وَالْمُطَلَّاتُ بِرِضَىٰ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَ قُرُوءٍ))** یعنی طلاق موندونکې ښځې خپل نفسونه درې حیضه په انتظار کې اوساتي.

توضیح- د دې دلیل چې عدت درې حیضه دي. دالله تعالی دا ارشاد دي. **((وَالْمُطَلَّاتُ بِرِضَىٰ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَ قُرُوءٍ))** زیاده اوهغه ښځې چې طلاق ورته ورکړې شوي وي. هغوی به خپل ځانونه درې حیضه ایساروي. دا آیت په عدت د طلاق کې ظاهر المراد دي.

وَالْفَرْقَةُ إِذَا سَأَلَكَ بِغَيْرِ طَلَقٍ اوکه د طلاق نه بغير فرقت وي **فَمِنْ فِي مَعْنَى الطَّلَاقِ** نودا د طلاق په معنی کې دي **لِأَنَّ الْعِدَّةَ وَجَّهَتْ لِلتَّعْرِيفِ عَنْ بَرَاءَةِ الرَّجْمِ فِي الْفَرْقَةِ الظَّاهِرَةِ عَلَى النِّكَاحِ** ځکه په نکاح چې کوم فرقت طری خور وي په هغې کې رحم د حمل نه پاکول پېژندلو لپاره عدت واجب شوي دي **وَهَذَا يَتَّبَعُ فِيهَا** اودا معنی په داسې فرقت کې هم موندلې شي

توضیح- او پاتې شوچه بيلتون بغير طلاقه نودا د طلاق په حکم کې دې ځکه چې عدت ددې امله واجب دې چه کوم بيلتون چې په نکاح کې راغلی وي. په هغې کې د رحم پاکي معلوم شي. اودا معنی یعنی د رحم پاکي معلومیدل د طلاق نه بغير نه راځي نوځکه فرقت بغير طلاقه د طلاق په حکم کې دي

وَأَقْرَأَ الْعَيْضُ عِنْدَنَا وَزَمِيرٍ په نیز قروء نه حیض مراد دي **وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ الْأَظْهَرُ** او امام شافعي **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرمایلي دي چه طهر مراد دي **وَاللَّفْظُ حَقِيقَةٌ** نه بیا حالانکه لفظ د قروء دواړو معانوکې حقیقت دي. **إِذْ هُوَ مِنَ الْأَصْنَافِ** ځکه چې دلفظ د اصداد ځنې دي **كَذَلِكَ قَالَ ابْنُ التَّيْمِيَّةِ** هم دغه ډول ابن السکیت ونيلی دي **وَلَا يَنْتَظِرُهَا تَحْتَهُ** او (دا لفظ) دواړه معانو ته په یوځنې نه شاملېږي. **لِلْإِشْتِرَاكِ** ځکه چې (دا لفظ) مشترک دي

توضیح- صاحب دهدایه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** د **هَلْ فَرَّوْهُ** په لفظ باندې بحث کوي. او فرمائي. چه دا قروء لفظ دحیض او طهر دواړو په معنی کې حقیقت دي ځکه چې دا لفظ د اصدادوځنې دي. دلغت دامام ابن السکیت رانې هم دا ده چونکه دا لفظ په دوو متضاد معانیو کې مشترک دي ځکه په یو وخت کې دواړه معانی مراد نشي اخستلی نودقروء دلفظ نه زموږ په نیر حیض مراد دي اودامام شافعي **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په نیز طهر مراد دي.

وَالْحَمْلُ عَلَى الْعَيْضِ اولی اود حیض په معنی باندې حمل کول غوره دي **إِنَّمَا عَمَلًا بِلَفْظِ الْجَنَابَةِ** لفظ دجمع باندې عمل کوه سره **لِأَنَّهُ لَا يُحْمَلُ عَلَى الْأَظْهَرِ** ځکه که د طهر په معنی باندې محمول کړې شي **وَالطَّلَاقُ يُؤْتَى فِي طَهَرٍ** او طلاق په طهر کې ورکړې شي **لَمُتَّفِقٍ تَعَانٍ** جمع پاتې نشوه

توضیح- صاحب دهدایه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** د خپل مذهب په تئید کې خودلاتل ذکر کړی دی ١ یو دلیل دا دي. چه لفظ د

(١) تقدم تغريجه في الطلاق

قروء دجمعې صیغه استعمال شوې ده اوکه درجه د جمعې درې دي سودحیض معنی چې مراد وحسی شي په لفظ دجمع باندې عمل کیدای شي. اوکه دطهر معنی مراد واحستلی شي نوپه جمع باندې عمل نشي کیدای ځکه چې په طلاق کې سنت طریقه دا ده چه په طهر کې وقع کړې شي سووس دوی اودا صورتونه دي. یودا چې هغه طهر په کوم کې چې طلاق وقع شوی وي دا به په عدت کې شمارلې شي نوپه دې صورت کې پوره درې حیضه نه پاتې کېږي بلکه دوي اودا طهر په پوره اودریم طهر ناقص پاتې کېږي اوکه دا طهر په عدت کې نشي شمارلې. نود درېونه زیاتېږي بهرحال په دواړو صورتونو کې په جمع باندې عمل نشي کیدای. اوکه د **هَلْ فَرَّوْهُ** نه حیض مراد واخستې شي. نوپه جمع باندې عمل کیدای شي په دې طریقه چې دطهر په زمانه کې طلاق ورکړي. اوددې نه روسته بیا درې حیضه تیر شي

وَالْمُطَلَّاتُ بِرِضَىٰ بِأَنْفُسِهِنَّ ددې چې حیض د وینې پاکیدل ښائي **وَهُوَ الْمُقْصُودُ** او مقصود هم دا دي توضیح- دوهم دلیل دا دي چه دعدت مقصود د رحم پاکي معلومول دي اود مقصود په حیض سره حاصیری په طهر سره نه.

وَلِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عِدَّةُ الْأَمَةِ حَيْضَتَانِ (١) د نبی کریم **ﷺ** د فرمان په وجه چې د ویښې عدت دوی اودو حیضه دي **قِيلَ يَقِينُ** بیا ثابته نو (دا حدیث) د لفظ قروء بیان واقع شوي، او دې سره لاحق شوي دي

توضیح- دریم دلیل دبی **ﷺ** ارشاد دي. دوی **ﷺ** فرمایلي دي. **هَلْ طَلَقَ الْأَمَةَ** تطلیفان وعدفا حیضونه نود حدیث ددې آیت بین واقع شوي دي

د غیر ذوات الحیض دعدت موده

وَإِنْ كَانَتْ لَا عَيْضَ مِنْ صِفَرٍ أَوْ كَبَرٍ اوکه ښځه د هغه ښځو ځنې ده. چه دې ته د ماشومتوب یا بوډی توب په وجه حیض نه راځي. **لَعْنَتُهُمَا ثَلَاثَةٌ أَقْرَأَ** نود دې عدت درې میاشتې دي

هل الله ١ صغور وركوتيوالي ٢ يستن: نا امیده شوی وي ٣ نساء: زننه ٤ تفجع: چی زیږوي ٥ اھمال: جمع د حمل ده، بوج، پیښې

توضیح- چې دحیض نه راتگ د کم عمری د امله وي یا دا چې ښځه د نامیدی (بوډاتوب) عمر ته رسیدلې وي. نوددې امله حیض نه راځي. یا دا چې ښځه د عمر په لحاظ سره بالغه شوې وي. دص حیضو **بَرَاءَةٌ** په نیز چه د پنځلسو کالو وي. اودامام ابوحنیفه **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په نیز چه د اوولسو کالو وي. خولاتراوسه پورې نې حیض نه وي راغلي. د دې درې واړه قسه ښځو عدت به درې میاشتې وي. کومې چې د درې حیضو قائم مقام دي.

لِقَوْلِهِ تَعَالَى {وَاللَّائِي يَكُنَّ مِنَ النِّجَاحِ مِنْ نِسَائِكُمْ} آیه د الله تعالی دقول **((وَاللَّائِي يَكُنَّ مِنَ النِّجَاحِ مِنْ نِسَائِكُمْ))** په وجه یعنی هغه ښځې کومې چې د حیض نه نا امیده شوی دي (ددوی) عدت درې میاشتې دي **وَكَذَلِكَ الَّذِي بَلَّغَتْ بِالْبَرِّ** اوهم دغه ډول هغه ښځې کومې چې د عمر په لحاظ سره بالغې دي **وَلَمْ يُعْطِ** او دوی ته حیض نه راځي. (نو ددوی عدت هم درې میاشتې دي **بِأَنَّ الْأَيَّةَ** دلیل ددې آیت آخر دي

توضیح- دلیل دا آیت دي. چه **((وَاللَّائِي يَكُنَّ مِنَ النِّجَاحِ مِنْ نِسَائِكُمْ))** **لَعْنَتُهُمَا ثَلَاثَةٌ أَقْرَأَ** **وَاللَّائِي يَكُنَّ مِنَ النِّجَاحِ مِنْ نِسَائِكُمْ** یعنی ستاسوپه طلاقو شوو ښځو کې چې کومې ښځې (په وجه د زیات عمر) دحیض راټلونه ناامیده شوي وي. که تاسوته (د دوی دعدت په مقرر کولو کښي) شبه وي. نود دوی عدت درې میاشتې دي اودغه ډول کومو ښځو ته چې د کم عمری په وجه حیض نه راځي. (هرشدنهانوی)

(١) تقدم تغريجه في الطلاق

ترويج - صورت د مسئلي د دي چي وېځي ته خپل خاوند طلاق رجعي وركړلو اوپه عدت كي داخل مولي آزاده كه نو ددي عدت به د آزادو ښځو عدت ته منتقل كيږي يعنې كه ذوات الحيض كي وي نو درې حيضه به تيروي او كه دغير ذوات الحيض نه وي نو درې مياشتي به عدت تيروي .
 د دليل دادي چي په طلاق رجعي كي نكاح نه ختميږي بلكه من كل وجه نكاح پاته وي نو دا داسې شوه لكه چي مولي خپله منكوچه كيدو په حالت كښي آزاده كړي وي .

اِنْ اُنْقَضَتْ وَهِيَ مَتَوَتَّةٌ او كه دا وينځه په داسي حالت كي آزاده كړي شوه چه معتده بانه ده **اَوْ مَتَوَتَّةٌ غَنِيًّا** يا ... متوفي عنها زوجها ، ده **لَمْ تَنْتَقِلْ عِدَّتُهَا إِلَى عِدَّةِ الْحَرِّ** نو ددي عدت د آزادو ښځو عدت اړخ ته نه منتقل كيږي **لِإِذَا لَيْسَ بِالنِّكَاحِ أَوْ الْمَوْتِ** خكه چي نكاح د بينونت (طلاق بائن) يا مرگ په وجه زائل شوي ده

ترويج - او كه دا وينځه په داسي حالت كي آزاده كړي شي چي دا مطلقه بانه وي يا ددي خاوند مړي شوي وي او دا د وفات عدت تيروي نو په دي صورت كي به ددي عدت د آزادو ښځو عدت ته نه منتقل كيږي دليل دادي چي د طلاق بائن او مرگ په وجه نكاح زائل شوه نو دا داسي شوه لكه چي مولي دغير منكوچه په حالت كي آزاده كړي وي

اوپه په عدت كي دحيض والا كيدل

اِنْ كَانَتْ اَيَّامًا او كه (مطلقه ښځه) دخپل حيض نه نااميده وي **فَاعْتَدَتْ بِالشُّهُورِ** نو دې د مياشتو نه عدد پوره كول پيل كړل **لَا رَأْسَ لَهَا** بيا دې وينه اوكتله **انْقَضَ مَا مَضَى مِنْ عِدَّتِهَا** نو كومه موده چي ددي په عدت كي تيره شوه هغه (عدت) مات شو **وَعَلَيْهَا أَنْ تَتَأْتِيَ الْعِدَّةَ بِالْحَيْضِ** او په دي به دسره (دوباره) په حيض سره عدت تيروي واجب وي

هل اللغة ① ايسه هغه ښځه چي د حيض راتلو نه نااميده شوې وي ② الشهور جمع د شهره مياشت ③ الاستدانة هميشوالي

ترويج - صورت د مسئلي دادي چي كه مطلقه دحيض نه مايوسه وي او دې په دي مياشتو سره عدت تيرولو او اوس په دي مهال كي د حيض وينه راغله نو حكم دادي چي په مياشتو سره كوم عدت تيركړي دي هغه باطل شو اوس به دا د سر نه په حيض سره عدت تيروي

وَمَقَامُهُ إِذَا رَأَتْ الدَّمَ عَلَى الْعَادَةِ او ددي مطلب دادي چه كله دي وينه د عادت مطابق اوكتله.

ترويج - صاحب دهدايه فرماني چي دهم قدری مراد دادي چي ددي ښځي د نااميدۍ نه وړاندې كوم عدت وودغني مطابق نې وينه اوليدله نو عدت بالشهور باطل شو گڼي نه باطليږي .

اِنْ عَزَّاهَا بِطَوْلِ الرِّاسِ خكه چي د وينې واپس كيدل نااميدي ختموي **هُوَ الصَّحِيحُ** هم دا صحيح ده نو سكاره شوه **فَقَرَأَ لَهَا لَمْ تَكُنْ حُلًا** چي په مياشتو سره عدت تيروي ددي خليفه نه وو **وَهَذَا الْإِنْ كَرِهَ الْخَلِيفَةُ مُحَقَّقُ** التامين اودا په دي وجه دي چه د خليفه كيدلو شرط د مايوسۍ متحقق كيدل دي **وَذَلِكَ بِإِسْتِدَانَةِ الْعَجْزِ إِلَى** التامين اودا تر مرگه پوري د عزز برابر موندلو په وجه كږي

ترويج - دليل دادي چي دعادت په طور دوينې راتگ دحيض نه مايوسي باطلوي . هم دا قول صحيح دي نو ښكړه شوه چي د مياشت عدت دهغي خليفه نه دي اوده خليفه باطل كيدل ددي امله وو چي د خليفه كيدو شرط دا دي چي اصل يعنې د حيض نه مايوسي متحقق وي . اودا به هله متحقق وي چي تر مرگه پوري وي خو چه كله دي ښځي دعادت مطابق وينه راغله نو ددي عدت به په حيض سره وي . په مياشتو سره به نه وي خكه چي په اصل قدرت وي نو د خليفه څه اعتبار نه وي .

كَالْبَيْدَةِ فِي حَقِّ الشَّيْخِ الْفَانِي لكه د شيخ فاني په حق كي فديه
 ترويج - لكه څنگه چي شيخ فاني ته د روژي په ځاني د فديه وركاوه حذرت وركړي سوم دې خوكه د كس په روژه نيولو قدر شون د فديه حكم باطل شو او دروژي قصه ر وړل به واجب وي دغه دور كه مېښم داوبو په استعمالو باندي قادر شو نو دتيمم حكم باطل شو

دعدت په مهال كي دحيض نه نااميده كيدل

اِنْ اَخَاضَتْ حَيْضَتَيْنِ او كه ښځي ته دوې ادوه حيضه راغلل **فَاعْتَدَتْ** بيا د حيض نه نااميده شوه **فَاعْتَدَتْ** **بِالشُّهُورِ** نو په مياشتو سره دي عدت شمار كړي . **مُحْرَضَاتُ لِحَيْضَتَيْنِ الْبَدَلِ وَتَبْدِيلُ** چي د بدن و بدل دواړو جمع كاوه نه بچ شي

ترويج - مسئله داده كه دښځي دوې ادوه حيضه راغلل و بيا د دحيض نه نااميده شوه نو به دسي صورت كي به د ابتداء نه ددرې مياشتو عدت پوره كوي خكه چي به عدت پوره كړي بيا چي دحيض نه وي مياشتي او دا جتز نه دي چي دوې ادوه دي حيضه وي اوپه مياشت ورسره جمع كړي . و عدت پوره كړي . خكه چي په دي كي داصل او بدل جمع كيدل راځي . اوپه شريعت كي دصل او بدل جمع كيدل صحيح نه دي

د نكاح فاسده او وطى يا الفسه حكم

وَالنِّكَاحُ نِكَاحًا قَائِدًا او كومي ښځي سره چي نكاح فاسد او كړي شوه **وَالْمَوْطُوءَةُ بِشَيْءٍ** وكومي ښځي سره چي په شيه كي وطى او كړي شوه **عِدَّتُهَا الْحَيْضُ فِي الْفُرْقَةِ وَلِلْوَيْ** ددي دو پر عدت د فرقت و مرگ په حالت كي حيض دي

هل اللغة ① الموطوءة وطى كړي شوې ② الفرقة جدائي التعرف پيژندگوي ③ براءة حالي ولي
 ترويج - صورت د مسئلي دادي كه چا سره نكاح فاسده اوشي مثلاً يعير گواه به نكاح اوشي يا وطى بالشبه اوشي مثلاً په دهوكه كي دخپلي ښځي نه سوا بلې ښځي ته پوتللي شي . او وطى ورسره او كړي نو په دي صورت كي به واطى **مَوْطُوءٌ** كونكي به باندي مهر واجب وي . او په ښځه عدت واجب دي . برابره ده كه واطى مړ شو يا په دواړو كي تفريق كړي شوي وي نو كه دانښځه د ذوات الحيض ځنې وي او آزاده وي بودي عدت درې حيضه دي او كه وينځه وي نو ددي عدت دوي ادوه حيضه دي او كه دا ښځه غير ذوات الحيض ځنې وي او آزاده وي نو ددي عدت درې مياشتي دي او كه وينځه وي نو يوه نيمه مياشت ده حاصل دا كه واضي مړ شوي وي نو هم ددي عدت به حيض سره وي اود حيض نه ر تللو په صورت كي به مياشت ددي قتم مقام وي او عدت وفات څلور مياشتي اولس ورځي به واجب نه وي

لَا تَهْمُ لِلشَّرْفِ عَنْ بَرَاءَةِ الرَّجُلِ خكه چي عدت د رحم د براءت معلومولو لپاره دي **لَا يَقْضَى حَقُّ النِّكَاحِ** د نكاح حق ادا حق ادا كړه لپاره نه دي **وَالْحَيْضُ هُوَ الْمَعْرُوفُ** او هم حيض شناخت كونكي دي

ترويج - دليل دادي چي ددي دواړه قسمه ښځو عدت د رحم دې كيدو معلومولو لپاره دي . دنكاح حق ادا كاوه لپاره نه دي . خكه چي دنكاح فاسد او وطى بالشبه څه حق نه وي اود رحم دپاكۍ علم په حيض سره راځي نو خكه د دواړو عدت په حيض سره مقرر كړي شو . او چي حيض نه راځي نو په دي صورت كي مياشتي د حيض قائم مقام دي .

لا خوكه دا سوال او كړي شي چي دا مقصد خو په يو حيض يا يوې مياشتي سره حاصليږي نو د درې حيضو د وجوب څه اړتيا دي ددي ځواب دادي چي شبه نكاح د حقيقي سره لاحق كړي شوه اود درې حيضو تيرولو حكم وركړي شو

دام ولد به دمولى وفات كيدل او ددي عدت

وَأَذَانًا مَوْلَى أُمِّ الْوَلَدِ عَمَّتُهَا أَوْ كَهْدَامٍ وَلَدَ مَوْلَا (ام ولد پریخوده او) مَرِشُو [أَوْ عَمَّتُهَا] يَأْتِي دَا آزاده كَرِه [عَمَّتُهَا] ثَلَاثَ مَيْضٍ نو ددي عدت دري حېضه دي

توضیح - صورت دمستلي دادې (۱) كه دام ولد مولى مَرِشُو يا مولى دَا آزاده كَرِه نو ددي ام ولد عدت به دري حېضه وي.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ حَيْضَةً وَاحِدَةً أَوْ إِمَامٌ شَافِعِيٌّ فَرَمَانِي. چِه يو حېض دي لِأَمَّتْهَا مَجِبٌ زَوَالِ مَلِكِ الْيَمِينِ خَكه چي دام ولد عدت دملك يمينا په زائل كاوه سره واجب شوي دي فَكَبَّهَتْ الْإِسْتِزَاءَ. نو استبراء سره مشابهه شوه
توضیح - او امام شافعي فَرَمَانِي چي ددي عدت يو حېض دي امام مالك او امام محمد فَرَمَانِي هم ددي قاتل دي.

وامام شافعي دليل دادې چي دملك يمينا د زوال د امله په ام ولد باندې عدت واجب شو نو دا د استبراء مشابهه شو او د استبراء لپاره يو حېض كافي وي نو ددي لپاره به هم يو حېض كافي وي

وَلَمَّا أَهْمَا وَجَبَتْ زَوَالِ الْفِرَاشِ او زموږ دليل دادې چِه دام ولد عدت د فراش زائل كيدو په وجه واجب شوي دي فَالْتَبَهُ عِدَّةُ الْبَيْكَايِ نو د نكاح د عدت مشابهه شوه ثُمَّ أَمَّا مَا فِيهِ عَمْرٌهُ بِيَب په دي حكم كي زموږ امام حضرت عمر ع. دي فَإِنَّهُ نَالَ عِدَّةَ أُمِّ الْوَلَدِ ثَلَاثَ مَيْضٍ (۱) چي دوي او فرمائيل چِه دام ولد عدت دري حېضه دي.

توضیح - زموږ دليل دادې چي دام ولد عدت د زوال فراش د امله دي نو دا د عدت نكاح مشابهه شو او چوكي به عدت نكاح كي دري حېضه وي نو دلته به هم دري حېضه وي.

فَبِيَب په دي حكم كي زموږ پيشوا حضرت عمر فاروق ع. دي. دوي فرمائيلي دي چي دام ولد عدت به دري حېضه وي

أَوَلَوْ كَانَتْ مَيْسَرٌ لَا مَيْسَرٌ او كه ام ولد داسي ښځه وي چِه دي ته حېض نه راځي. [عَمَّتُهَا ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ كَنَانِي] الْبَيْكَايِ نو ددي عدت دري مياشتي دي. لكه څنگه چي په نكاح كي كيږي.

توضیح - او كه دام ولد دغيرت ذوات الحېض ځني وي نو ددي عدت به دري مياشتي وي لكه څنگه چي په نكاح كي وي

د صغير دخپلي ښځي نه وفات كيدل

وَأَذَانًا مَلِكِ الْمَغِيرَةِ عَنْ أَمْرَانِي او كه نابالغ ملك خپله ښځه پريخوده (او) مَرِشُو. [وَبِمَا حَمَلٌ] حالانكه دده دا ښځه حامله ده [عَمَّتُهَا أَنْ تَضَعُ حَمْلَهَا] نو ددي عدت دادې چِه خپل حمل وضع كړي (۱) (اوزيگوي) (۲) وَهَذَا عِدَّةُ أُمِّ حَنِيفَةَ وَحَمَلُهَا (۳) اودا د امام ابو حنيفه اود امام محمد فَرَمَانِي په نيز دي

حل القصة ① احوال جمع د حمل، اميد په رحم كي دننه بچي ② الحادثة: روستو پيدا شوي ③ وضع الحمل: زيږول د حمل ④ التصرّف: پيژندگلو ⑤ الملقوق: د ښځي رحم ته د سري نطفه ورتلل او د بچي پيدا كيدو مراحل پيل كيدل

(۱) فربه الزيلعي رحمه الله ثم نقل عن يحيى بن أبي كثير رحمه الله أن عمرو بن العاص رضي الله عنهما أمر أم الولد أعتقت أن تعد ثلاث حيض (نصب الراية: ۳۷۵/۳)

(۲) القول الرابع هو قول الطرفين في العدة إذا كان في الخائبة (۲۷۰/۲) وفتح القدير (۱۴۹/۴) والهندي (۵۳۰/۱۱) والبحر الرائق (۱۴۱/۴) عن القول الرابع (۳۷۰/۱۱).

توضیح - مسنده داده چي يو نابالغ ملك ښځه حامله پريخوده ودي نري مَرِشُو (۱) نو ددي عدت يو حېضه وي
ددي عدت وضع دحمل ده

وَقَالَ أَبُو يُونُسَ عَمَّتُهَا أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَفَرَمَانِي او امام ابو يوسف فَرَمَانِي چي ده ددي عدت څلور مياشتي وي
لس ورځي دي وَهَذَا قَوْلُ الشَّافِعِيِّ (او هم دا د امام شافعي فَرَمَانِي) قَالَ دِي لِأَنَّ أَهْلَ الْبَيْتِ بِشَيْءٍ شَبَّهَتْ بِهِ دِي
وجه چِه ددي حمل (سب) د صغير نه ثابت نه دي فَكَبَّهَتْ الْإِسْتِزَاءَ نو استبراء سره مشابهه شوه په دي
مرگ نه روسته (حمل) پيدا شوي وي

توضیح - دامام ابو يوسف فَرَمَانِي په نيز ددي عدت څلور مياشتي اولس ورځي دي نو دده دداسي فَرَمَانِي دي

وامام ابو يوسف دليل دادې چي دا حمل د صغير نه ثابت نه دي نو دا داسي شوه لكه چي دمغير
دمرگ نه روسته دا حامله شوي وي او په دي صورت كي به تفريق سره عدت څلور مياشتي اولس ورځي
دي. نو دغه ډول په ذكر شوي مياشتي كي هم څلور مياشتي اولس ورځي وي كيون مَرِشُو دي

وَلَمَّا أورد طرفينو د دليل دادې اطلاق قَوْلُهُ تَعَالَى {وَأُولَاتِ الْأَمْهَالِ أَمْهَلٌ نَ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ} وَلَهُنَّ مَعْدَرَةٌ مَعْنَاهُ
وَأَمَّا الْأَمْهَالُ فِي أُولَاتِ الْأَمْهَالِ چي د حمل ولا ښځو كي د عدت اندازه په وضع د حمل ددي ده فَكَبَّهَتْ الْإِسْتِزَاءَ
طَالَتْ كَه لږه موده وي. او كه زياته (موده) وي لَا يَلْتَفِتُونَ عَنْ قَوْلِ الرَّجُلِ أَوْ ددي نږدې په دي وجه درجه د
حمل نه خالي كيدل معلوم كړي شي لِشَرْعِيًّا بِالْأَشْهُرِ مَعْدَرَةٌ وَجُودِ الْأَقْرَابِ خَكه چي د وخت عدت د حمل موجود باني
كيدو كي په مياشتو سره شوي دي لَكِنْ لِقَاءُ عَمَلِ الْبَيْكَايِ بَلَكه د نكاح حق د كړه نږدې دي وَهَذَا شَفْعِي
يَتَّفِقُ فِي الْقَبْرِ اود نكاح حق ادا كول په صغير مشوم كي هم موندني شي فَإِنْ تَرَكَتْ حَمْلًا مَتَّ كَرِه
دده د نطفې نه حمل نه وي (پيدا شوي)

توضیح - د طرفينو دليل دادې چي الله ع. مطلقا فرمائيلي دي چي د حامله ښځو عدت وضع دحمل دي
برابره ده كه هغه عدت دطلاق وي او كه دوفت وي. او برابره ده كه حمل د حوسه وي او كه دمغير حوسه وي
نو ديت دخپل اطلاق د امله د نابالغ ملك ښځي ته هم گډ دي ځكه چي دا هم حامله ده اكر چي ددي
نسب ثابت نه دي. (۲) او دريم دادې چي د حامله ښځو په اړه كي د عدت وفات اندازه لگولي شوي ده په
موده د وضع دحمل برابر ده كه داموده گمه وي او كه زياته وي او ددي مودې مقصد د نكاح حق پوره كول
دي. د حمل نه د رحم خالي معلومول نه دي ددي وجه داده چي عدت وخت د حېض په موجودگي كي
دمياشتونه پيل كيږي. نو ثابتنه شوه چي ددي عدت مقصد د نكاح حق ادا كول دي درجه دمغيرت
معلومول نه دي. او دا معني يعني د نكاح حق پوره كول په مشوم كسي هم موجوديږي اكر چي حمل نه ده
ثابت نه وي.

بِخِلَافِ الْحَمْلِ الْحَادِثِ په خلاف دداسي حمل كوم چي (د خاوند د وخت نه پس پيدا شوي وي) لِأَنَّهُ وَجِبَتْ مَعْدَرَةٌ
بِالشُّبْهِ خَكه چي عدت په مياشتو سره واجب شوي دي فَلَا تَمْتَرُ بِمَعْدَرَةِ الْحَمْلِ بَلَكه په حمل پيدا كيدو سره به
متغير كيږي

توضیح - په دي عبارت كي دامام ابو يوسف فَرَمَانِي د قياس دلك حادث بعد شوبه به خوب وركوي د حوسه
حاصل دادې چي كوم حمل دمركه په وخت كي حمل نه وي نو په دي كي ته اء د شدت د مياشتو نه كيږي
چي دنكاح حق ادا شي. اوس كه روستو حمل ښكاره شي نو د حدوث حمل د امله عدت به متغير كيږي

وَلَمَّا أَفْرَأْنِي فِيهِ كَمَا وَجِبَتْ او زموږ په دي مسئله كي چي كه عدت واجب شو وَجِبَتْ مَعْدَرَةٌ مَعْدَرَةٌ حَمْلٍ بَلَكه د
حمل مودې سره واجب شو فَافْتَرَقَا نو په دواړه مسئلو كي (توپر ښكاره شو الموت وَلَا يَزِمُ امْرَأَةً لَكِبَرِهَا أَحَدٌ
هَذَا الْحَمْلُ بَعْدَ التَّوْبَةِ) (او په دي باندې) د بالغ سري د ښځي اعتراض نه لارمېږي چه كنه د بېع دمركه به

روسته دهه - سحرې حمل سکره شوې وی **لَا تَنْتَبِهُنَّ مِنْهُ** خکه چې د حمل نسب ددې بالغ نه ثابتیږي **فَإِنْ كَانَ كَقَدْرِهِمْ تَوَاتَرًا** وګرې حکم د مرګ په وخت موجود وو

هره - و په دې مسله کې د عدت بند د حمل د مودې نه شوې ده خکه چې د حامله ښځو عدت د وی چې معوی چلې حمل وړېږي نو په مذهب او مفسر علیه کې یو پیر ښکاره شو نو خکه یو بل باندې قیاس کول صحیح نه دي.

ا حو په دې باندې شکال راځي هغه دا چې د بالغ سړی په ښځه کې عدت ولې متغیر کیږي . یعنې که ښځه سړي مېشې ده دغه وخت کې دده د ښځې حمل نه وی ښکاره شوې تردې چې دمېشتو په حساب پېرې عدت تېرول لازم شو نو دا حمل داسې شولکه چې د مرګ په وخت موجود وو.

وَأَنْتُمْ سَمِعْتُمُوهُنَّ او دې چې نسب په دواړو صورتونو کې نه ثابتیږي **لَا تَنْتَبِهُنَّ مِنْهُ** خکه چې د حمل نسب ددې بالغ نه ثابتیږي **فَإِنْ كَانَ كَقَدْرِهِمْ تَوَاتَرًا** وګرې حکم د مرګ په وخت موجود وو

هره - په دې قدوري بڼه فرماني چې د نابالغه نه دې چې نسب په دواړو صورتونو کې نه ثابتیږي . برابره ده که حمل د مرګ په وخت کې موجود وو او که نه وو خکه چې د نابالغه نطفه نه وی نو دده د اړخه به حمل هم متصور نه وی

ا حو که څوک دا وایي چې نکاح موجود ده نو دیني کریم **قَوْلُ (الْوَلَدُ الْفَرَّاشُ)** په وجه به نکاح د دیني قائله کېږي نو ځواب به دا وی چې نکاح د وطني قائم مقام په هغه وخت کې وی چې دې سره تېر کول ممکن وي و دغه د نابالغه نه وطني کول غیر متصور دی نو نکاح به د وطني قائم مقام نه وي

په حالت د حیض کې د طلاق ورکولو صورت کې عدت

لَا تَنْتَبِهُنَّ مِنْهُ او هر که چې سړی خپلې ښځې ته په حالت د حیض کې طلاق ورکړي **فَإِنْ كَانَ كَقَدْرِهِمْ تَوَاتَرًا** وګرې حکم د مرګ په وخت موجود وو

هره - ١ کومل جمع د کمله پوره ا

هره - مسئله دا ده که سړی خپلې ښځې ته په حالت د حیض کې طلاق ورکړي نو هغه حیض په عدت کې د مرګ په وخت کې موجود وو

ا حو ددې حالت کې کومل حکم چې عدت پوره به دې چې حیض سره مقدر کېږي شوې دې **فَلَا يَنْتَبِهُنَّ مِنْهُ**

هره - ددې حالت کې د مرګ په وخت کې موجود وو

د مقصود د وطني ناله به صورت کې عدت

وَأَنْتُمْ سَمِعْتُمُوهُنَّ او دې چې نسب په دواړو صورتونو کې نه ثابتیږي **فَإِنْ كَانَ كَقَدْرِهِمْ تَوَاتَرًا** وګرې حکم د مرګ په وخت موجود وو

حالاتکه دوهم عدت نه دي پوره شوې **فَعَلَيْهَا تَمَامُ الْعِدَّةِ الشَّانِيَّةِ** نو په ښځه باندې دوهم عدت پوره کول و چې دې **وَأَنْتُمْ سَمِعْتُمُوهُنَّ** او دا (حکم) زموږ په لیز دي

هره - ١ کف بندیز ٢ التزوج واده کول ٣ الخروج د کور نه وتل ٤ فوځ خلی والې

نخرج - مسئله داده که په یو ښځه باندې دوی ا دوا عدتونه واجب شې نو ددې دوی ا دوا صورتونه دي نو دا دوی ا دوا عدتونه به یا د دوو سړو نه وی یا د یو سړی نه که د یو سړی نه وی نو ددې صورت به دا وی چې یو کس خپلې ښځې ته درې طلاقه ورکړل او بیا یې دا حلاله او کنیزه او نکاح شې ورسره وکړه و وطني یې او کړه ٢ یا یې حلاله او کنیزه او مطلقه ثلاثه سره یې وطني او کړه ٣ یا یې د مطلقه ښځه سره په عدت کې وطني او کړه نو په دې صورت کې په اتفاق سره په دواړو عدتونو کې تداخل کولې شې

ا و که دواړه عدتونه د دوو سړو نه وی نو بیا ددې دوی ا دوا صورتونه دي . یا به د دوو عدتونو جنس یو وي او یا به مختلف وي . که د دوو جنس مختلف وو مثلاً متوفی عنها زوجها سره په شبه سره وطني شوې ده نو ددې حکم په راروانه مسئله کې ذکر دي . او که د دواړو عدتونو جنس یو وي مثلاً مطلقې په خپل عدت کې یو بل خاوند سره نکاح او کړله او بل خاوند ورسره وطني هم کړی وي او بیا په دواړو کې تفریق او کړې شې نو په دې صورت کې به زموږ په لیز په دواړو کې تداخل کولې شې .

و ښځه چې کوم حیض هم او گوري . هغه به په دواړو عدتونو کې شمارلې شې او که اولنې عدت پوره شوې وي و دوهم نه وي پوره شوې نو دې باندې دوهم عدت پوره کول واجب دي ددې صورت به دا وی چې د ښځې د یو حیض لیدلو نه روسته ورسره دوهم خاوند وطني او کړی نو د دوهم خاوند د وطني کاوه نه روسته په دې باندې درې حیضه واجب دي او دوی ا دوا به د څلورو قائم مقام شې . په دې طریقه چې دوی ا دوا حیضه په اولنې عدت کې او دوی ا دوا حیضه په دوهم کې شمار کړې شې او دریم حیض صرف په دوهم کې شمار کړې شې .

ا او که د دوهم خاوند د وطني نه روسته حیض رانغلو نو په دې باندې درې حیضه واجب دي . او دا درې حیضه به د شپږو قائم مقام وي .

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ او امام شافعی **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرمایلي دي **لَا تَنْتَبِهُنَّ مِنْهُ** چې دواړه عدتونه به په یو بل کې به د څلېږي **لَا تَنْتَبِهُنَّ مِنْهُ** خکه چې مقصود عبادت دي **فَإِنْ تَوَاتَرَتْ عَنْ التَّزْوِجِ وَالْخُرُوجِ** خکه چې دا د نکاح کاوه او بهر ته د وتلو نه د منع کیدلو عبادت دي **فَلَا تَنْتَبِهُنَّ مِنْهُ** نو په دواړو کې به تداخل نه کیږي **كَالْمُؤْمِنَاتِ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ** لکه څنگه چې په یوه ورځ کې دوی ا دوا روژې نه متداخل کیږي

هره - امام شافعی **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرماني چې په دې صورت کې هم تداخل نه کیږي بلکه پوره دوی ا دوا عدتونه به تېر وي ددې دلیل دا دی چې عدت نه مقصود د عبادت دي نو عدت نوم شو د نکاح کاوه او د بهر ته وتلو نه یساریدلو اولکه څنگه چې روژه نوم دې د شهوت بطن او فرج نه منع کیدل او په عبادتو کې تداخل نه کیږي . لکه په یو ورځ کې دوی ا دوا روژې نشي تېولي . نو دغه ډول به په دوو عدتونو کې هم تداخل نه کیږي

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ او امام شافعی **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرمایلي دي **لَا تَنْتَبِهُنَّ مِنْهُ** چې دواړه عدتونه به په یو بل کې به د څلېږي **لَا تَنْتَبِهُنَّ مِنْهُ** خکه چې مقصود عبادت دي **فَإِنْ تَوَاتَرَتْ عَنْ التَّزْوِجِ وَالْخُرُوجِ** خکه چې دا د نکاح کاوه او بهر ته د وتلو نه د منع کیدلو عبادت دي **فَلَا تَنْتَبِهُنَّ مِنْهُ** نو په دواړو کې به تداخل نه کیږي **كَالْمُؤْمِنَاتِ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ** لکه څنگه چې په یوه ورځ کې دوی ا دوا روژې نشي تېولي . نو دغه ډول به په دوو عدتونو کې هم تداخل نه کیږي

هره - زموږ دلیل دا دی چې د عدت نه مقصود د رحم د حمل نه خلی کیدل معلومول دي او دا مقصود د حاصلېږي په یو عدت سره نو ځکه به دواړه عدتونه متداخل کیږي .

وَمِنْهُنَّ الْعِبَادَةُ تَامَةً او د عبادت معنی تابع ده **لَا تَرَى أَنَّهَا تَنْقُصُ بِذَوْنِهَا** آيا نه گوري چې عدت د ښځې د نسیم نه سیر هم تیرېږي **وَمِنْ تَرْكِهَا الْكُفُّ** او ددې باوجود (هم تیرېږي) چې ښځه د خپل خان مع کول

تريح - علامه مرعبي سي رحمه الله د امام شافعي رحمه الله د دليل نه خواب ورکوي او فرماني چې په عدت کي عدت کي عبادت معنی تابع ده په دې بدي دليل دادي چې که ښځي ته علم نه وي نوهم عدت تيرېږي حاله که عبادت ديت و غم نه بغير نه اد کيږي . دغه ډول که معتد د کور نه بهر اوځي يا دېل خوند سره نکاح وکړي نو عدت نه باطلېږي . نوکه دعبدت معنی مقصود وو نو تر هغه وخته پورې به عدت نه تيرېدلو ترڅو دا دکورد وتو اود نکاح کاوه نه منع شوې نه وه . ځکه چې ددې دواړو کارونو نه منع کيدل عدت دې و عبادت د رکن نه بغير نه متحقق کيږي نو ثابت شوه چې په عدت کي دعبادت معنی تابع ده مقصود نه دي .

د امام شافعي رحمه الله دليل نه صاحب د عنايه رحمه الله خواب ورکړې دي چې د عدت رکن دنکاح کاوه او دکور نه دوتو حرمت دي . دالله جلله ارشاد دي چې «وَلَا تَعْرِضُوا عَقْدَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِسْبُ أَجَلَهُ» او فرماني (ولا يخرج) په دې دواړو آيتونو کي د نهی صيغه مذکور ده اونهي موجب تحریم وي نو ثابت شوه چې د عدت رکن حرمت : نکاح او خروج دي او خو حرمتونه جمع کيداي شي مثلاً د حرم ښکار د محرم لپاره حرام دي : حرام د امله او د حرم د امله . دغه ډول که يوکس د شرابو نه څښلو قسم اوځورلو حاله که دې روزه در وي نو په دې صورت کي شراب څښل حرام دي . دروژي د امله او د قسم د امله اود پخپله ددې د حرمت دوجي

د دې په خلاف روزه ددې رکن منع کيدل دي . دالله جلله ارشاد دي چې «ثُمَّ أَتَمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ» اودوي ادوا امسا که په يوه ورځ کي نشي جمع کيدلي نو چونکه په مقيس او مقيس عليه کي فارق موجود شو نو يو په بل باندې قياس کول صحيح نه دي .

د معتد وفات سره وطی کولونه روسته ددې د عدت حکم

باعتد غن قاقا و کومه (ښځه چې د خپل خاوند) چې په وفات سره په عدت کي ده [إِذَا وَطِئَتْ بِحُبَّةٍ] که په سه کي ددې سره وطی اوکړې شوه [اعتد بالشهر] نو دا به په مياشتو سره (خپل) عدت پوره کوي [واعتد بالشهر] او په دې عدت کي چې کوم حیض اوگوري . (دا دي) (په دوهم عدت کي) شمار کړي تحقیقاً لئلا اخل بقدر الإمکان چې تر کومه پورې ممکن وي . تداخل اوشي .

تريح - مسئله داده که د متوفی عنها زوجها سره په شبه بانې وطی اوشوه نو دابه د مياشتو په حساب سره خپل عدت پوره کوي . او په دې څلورو مياشتو او لسو ورځو کي چې کوم حیضونه اوگوري نوهغه به په دوهم عدت کي شمارلې شي چې څومره کيدی شي تداخل راشي .

د عدت طلاق او وفات ابتداء

ابتداء لعنة في الطلاق عقيب الطلاق اود طلاق په صورت کي به د عدت ابتداء د طلاق نه روسته کيږي [وقتی] اود عقیب لوفه اود وفات په صورت کي به د وفات نه روسته کيږي [فإن لم تعلم بالطلاق والوفاء] ب که د ښځي ته د طلاق يا وفات علم اونشو [نشی معتدة العدة] تردې چې د عدت موده تيره شوه [فقد انقضت عدها] نو ددې عدت پوره شو

تريح - مصنف فرماني چې د طلاق په صورت کي به د عدت ابتداء د طلاق نه روسته کيږي او د وفات په صورت کي به د عدت ابتداء د وفات نه روسته کيږي تردې که خاوند ښځي ته طلاق ورکړلو او دې ته پته وه دغه ډول خاوند نه مړ شوي وو او دې ته پته نه وه تردې چې د عدت زمانه تيره شوه نو د معلوميدو نه روسته د عدت ابتداء واجب نه ده هم دا دخلو وارو امامانو مذهب دي .

لأن سبب وجوب العدة الطلاق أو الوفاة ځکه چې د عدت واجب سبب (ده) طلاق يا وفات دي فیهما سبب لایان سبب وجوب العدة سبب موجود کيدو د وخت څخه به د عدت ابتداء معتروي

تريح - دليل دادي چې د عدت واجبونکي طلاق يا وفات دي نو وجوب د عدت معلوم شو وصال پودت علت شو . ومعلول د خپل علت سره متصل وي نو ځکه به وجوب د عدت د خپل علت یعنی طلاق يا وفات سره متصل وي او چې د کوم وخت نه عدت يا سبب موجود شي نو د هغه وخت څخه به د عدت ابتداء معتبره وي .

وَمُتَّفَقٌ عَلَى أَنَّ بَقُولَ الْمُطَلَّقِ أَوْ الْمَوْتِ طَلَقٌ فِي صُورَتِ كَيْ د ا فتري ورکوي اَنْ يَنْتَظِرَ بَيْنَ رَأْيِ الْأَرْوَاحِ چې د عدت ابتداء به د اقرار د وخت نه کيږي

تريح - صاحب د هدایه فرماني چې د بخارا او سمرقند د علمانو د طلاق په صورت کي فتوي دوه چې عدت به د اقرار د وخت نه پيل کيږي لکه خاوند ښځي ته څه موده حلا وو او بې خپلې ښځي به حرم ورکړلو چې ماته ته دومره موده وړاندې طلاق درکړې دي و ښځي ته ددې علم نه وو نوکه ښځي دده تصدیق اوکړلو نو ددې د عدت ابتداء به هم ددغه وخت نه کيږي .

لَهَا الْقِيَمَةُ الْمَوَاضِعَةِ چې خپل منځ کي د اتفاق کاوه تهمت لري شي

تريح - او ددې دليل دادي چې په خپل منځ کي به اتفاق کاوه سره تهمت لري کيدی شي يعنی ممکن ده چې ښځي او خاوند په طلاق او عدت نيريدو باندې اتفاق کړي وي . ددې لپاره چې خاوند ددې لپاره د پور قرار اوکړي . يا ور له وصيت اوکړي (يعنی په ميراث کي چې کومه برخه دي ته ملاويږي حرمه دا غواړي چې ددې نه ورته زياته برخه ورکړم نو ددې تهمت لري کوه لپاره به د قرار د وخت نه ددې عدت حسابولي شي

په نکاح فاسده د عدت ابتداء

وَلَعْنَةُ فِي النِّكَاحِ الْقَاسِدِ عَقِبَ لَتَفْرِيقِ أَوْ عَزْمِ الزَّوَاجِ عَلَى تَرْكِ وَطْنِهَا او عدت د نکاح فاسد په صورت کي د تفریق نه روسته يا د وطی کونکي د وطی په پريځودو باندې د پخې ارادې کاوه سر د پيل کيږي

هل الفضة ١ عقیب روستو ٢ التفریق جلا کول ٣ المتاركة پريښول ٤ مساس پسيښل
تريح - مصنف رحمه الله فرماني (١) چې په نکاح فاسده کي به د عدت ابتداء د هغه وخت نه کيږي کله چې د حاکم د زوجينو په منځ کي تفریق اوکړي . يا دوطی ته کاوه عزم اوکړي .

وَقَالَ زُفَرِيُّ رحمه الله فرماني مِنْ آخِرِ الْوَطْأِ چې په آخری وطی سره پيل کيږي لِأَنَّ الْوَطْأَ هُوَ السَّبَبُ لَوُجُوبِ ځکه چې هم وطی د عدت واجب سبب دي

تريح - او امام زفر رحمه الله فرماني چې په نکاح فاسده کښي به د عدت ابتداء د آخری وطی نه کيږي دليل دا بيانوي چې وطی داسې سبب دي چې ددې په وجه عدت واجبېږي

وَلَسَّ أَنَّ كُلَّ وَطْءٍ يُوْجِدُ فِي الْعَقْدِ الْقَاسِدِ يَجْزِي الْوَطْأَ الْوَاحِدَ او زموږ دليل دادي چه په نکاح فاسد کي څومره ځل وطی موجود شوې ده ټول د يو ځل وطی په مرتبه کي ده . لِاسْتِثْنَاءِ الْكُلِّ إِلَى حُكْمِ عَقْدٍ وَاحِدٍ ځکه چې د ټولو نسبت سوعقد اړخ ته دي . وَلِهَذَا يُكْتَفَى فِي الْكُلِّ بِمَوْجِدٍ وَاحِدٍ او په دې وجه ټولو کي يو مهر کافي کيږي فَيُكْفَى الْمَشَارِكَةَ أَوْ الْعَزْمَ لَا تُثْبِتُ الْعِدَّةَ نَوَ يُوْجِدُ جَدَائِي يا د وطی پريښولو د کلکې ارادې نه وړاندې عدت نه ناشيږي . مَعَ جَوَازِ جُودٍ غَيْرِهِ ځکه چې اوس ددې د غير موجود کيدلو امکان دي

تريح - زموږ دليل دادي چې موږ دا منو چې د عدت د وجوب سبب وطی ده خو چې څومره وطيات په نکاح

فاسده كي موجود شوی دی هغه واره په پشان دیو وطي دی. ځکه چې واره وطي یو عقد اړخ ته منسوب دی همدارنگه ده چې دتولو وطي او په وجه یو مهر واجب دي نو آخری وطي به کومه چې دعدت ترتیب وي. هغه به په تفریق کولو سره ثابتیږي یا دوطی نه کاوه په عزم سره ځکه چې ددي نه وړاندې عدت نه واجبیږي ځکه چې اوس ددي دغیر یعنی دوطی وجود ممکن نه دي. (ځکه چې نکاح فاسده ده).

وَلَا تُمْسِكْ عَلَى وَجْهِ الشُّبْهَةِ أَيْمَةً مَقَامَ حَقِيقَةِ الْوَطْءِ أَوْ ځکه چې د شېبې په طور وطي باندې قدرت موندل د حقیقی وطي قلم مقام دي لږ څه ځکه چې وطي یو امر خفی دي

توضیح - د دوهم دلیل حاصل دادي چې حقیقت وطي داسې خفی امر دي چې ددي سبب ظاهر یعنی د شېبه په طور قدرت علی لوطی موجود دي. اوهر هغه امر خفی چې د ظاهري امر سبب وي نودغه ظاهري سبب به ددغه امر خفی قلم مقام وي نو چې په دي باندې د قدرت حاصل وي آخری وطي متعین کولې نشي ځکه چې دهر وطي نه روسته قدرت علی الوطي پته وي ددي امله موږ وایو چې په دواړو کې تفریق به په ترت وطي باندې عزم ضروري دي. چې قدرت علی الوطي پورته شي او آخری وطي متعین شي

وَمَسَائِلُ الْحَاجَةِ إِلَى مَعْرِفَةِ الْحُكْمِ فِي حَقِّ غَيْرِهِ أَوْ ددي رتب رابینېږي چه د وطي کونکي نه علاوه د دوهم کس په حق کې حکم معلوم وي

توضیح - اوبه دمسائل الحاجه سره دیو سوال خواب دي سوال دادي چې موږ دانه منو چې وطي حقیقت یو امر خفی دي ځکه چې دعدت دپیژندگلو حاجت زوجینو ته دي اود زوجینو په نیز د وطي امر خفی نه دي. د خواب دادي چې بعضې وخت غیر وطي نه هم دعدت حکم معلومولو اړتیا پیښیږي لکه د کس ددي ښځې سره نکاح کول غواړي نو ده ته به ددي خبر معلومولو اړتیا پیښیږي چې ددي عدت کله پیل شوې دي او حتم شوې دي که نه نو د زوجینو په حق کې حقیقت وطي اگر چې پته نه دي خو ددوی نه علاوه د سوره حلک و په حق کې خواهر خفی دي.

دعدد دعدت تیریدو دعوی کول

وَأِذَا كُنْتَ الْمُعْتَدَّةَ نَقَضْتَ عِدَّتِي وَ كَذَبْتُهَا الزَّوْجُ و خاوند دا دروغ او اگر خول گان اقول قولها مئة اليمين او قول به د ښځې (معتنې) وي. (خو) په قسم سره

توضیح - مسئله داده چې معتنه او ونيل زما عدت پوره شوې دي او خاوند ددي تکذيب کوي اود عدت تیریدو نه انکار کوي نو به دي صورت کښي به دښځې قول مع اليمين معتبر وي.

لَا تَهْمُ أَمِينَةٌ فِي ذَلِكَ ځکه چې دا د عدت په اړه کي امین ده وَقَدْ أَثْبَتَ بِالْكَذِبِ حَالَهُ داه په دروغو سره متهم ده

توضیح - دلیل ددي چې ښځه دعدت تیریدو په خبر ورکاوه کي امینه ده ځکه چې ددي علم دښځې نه سو بل جاته شي کېدې خود ښځې د دروغ ونيلو هم احتمال شته ځکه به دښځې نه قسم اخستلي شي

نَقَضْتُ كَذِبًا نَوَدِّي ځکه به قسم اخستي شي لکه هغه کس چې دده سره امانت اېخودې شوې وي.

توضیح - لکه چې یو کس وي چې امانت ورسره اېخودې شوې وي او هغه دعوی اوکړي چې ما امانت واپس کړې دي یا د هلاکت دعوی اوکړي او چې د چا امانت وي هغه ئې تکذيب کوي نو په دي صورت کې به د مودع چا سره چې امانت اېخودې شوې وي) نه قسم اخستلي شي او مع اليمين به دوي ادوا قول معتبر وي.

دطلاق بائن نه روسته دوباره نکاح او د دخول نه وړاندې طلاق ورکول

وَأِذَا طَلَّقَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ طَلَّاقًا بَائِنًا اوكه سري خپلې ښځې ته طلاق بائن وركړو ثُمَّ تَزَوَّجَ فِي عِدَّتِهَا - سي ددي په عدت كې ددي سره نكاح او كړله وَطَلَّقَهَا قَبْلَ الدَّخُولِ هُنَا اود ددي سره دخول نه وړاندې ددي ښځې ته طلاق وركړو عَلَيْهِ مِائَةُ كَسَامِلٍ وَعَلَيْهَا عِدَّةٌ مُسْتَقْبَلَةٌ نو په خاوند سري ددي پوره مهر و په ښځه سري مستقلا جدا، عدت واجب دي وَهَذَا عِدَّتُهَا بِحَقِّهِ وَأَبَى يُوسُفُ نَبِيٍّ اود د ابو يوسف په سري

هَلِ الْعِدَّةُ ① استيناف العدة دسر نه پيل كيدل د عدت ② مفوعة قتل شوي ③ معودة لغده صورت خنډ ④ اتمام پوره كول

توضیح - صورت د مستلي دادي چې سري خپلې ښځې ته طلاق بائن وركړلو او بيا ئې ورسره دهغې په عدت كې دوباره نکاح او كړله. دوطی او خلوت صحیح نه وړاندې ئې ورنه بيا طلاق وركړلو به به دي په كسې دښځينو په نیز د دویمې نکاح په وجه په خاوند باندې پوره مهر اوبه ښځه سري مستقلا دوهه عدت واجب دي

وَقَالَ مُحَمَّدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إمام محمد بن عبد الله فرموي چه په خاوند سري شش مهر و حب دي وَعَلَيْهَا عِدَّةُ الْأُولَى اوبه ښځه اولنې عدت پوره كول و حب دي لِأَنَّ هَذَا طَلَقٌ قَبْلَ تَلْبِيسِ ځکه دا طلاق د جماع نه مخکې دي فَلَا يُوجِبُ كَسَالَ الْمَهْرِ وَلَا اسْتِيفَافَ الْعِدَّةِ روسته نه واجبه وي كمال مهر په خاوند او نه نوي عدت په ښځه باندې

توضیح - اود امام محمد بن عبد الله په نیز خاوند باندې شش مهر و حب دي و په ښځه سري بیحی عدت واجب نه دي نه اولنې او نه دویم.

د دامنه په یو اصل باندې موقوفه ده اصل د دي حی به لومړنی نکاح کې په ښځه سري دخول به دویمه نکاح کې دخول کاوه کي شمارلې شي که نه په دي اړه کي دامم محمد بن قول د دي حی به لومړنی نکاح کې هم دخول شمارلې شي.

د امام محمد بن عبد الله دلیل دادي چې دویمه نکاح کي کوم طلاق وركړي شوي وي هغه دوطی و حبوت صحیح نه وړاندې وركړي شوي وي او په طلاق قبل الوطي او قبل حبوت کي به په خاوند سري پوره مهر واجبیږي اونه په ښځه باندې عدت واجبیږي نو په خاوند باندې به نیم مهر و حبیري پوره نه و په ښځه به دوي عدت پوره كول واجب نه وي بلکه اولنې عدت پوره كول واجب وي.

وَأَكْسَالُ الْعِدَّةِ الْأُولَى اوبه ښځه باندې روميې عدت پوره كول اَلْمَحَابِبُ بِالطَّلَاقِ الْأَوَّلِ نو دا د رومي طلاق په وجه واجب دي لِأَنَّهُ لَمْ يَطْهَرْ حَالَ التَّزْوِجِ الثَّانِي مگر دا حی د دویمې نکاح حال نه وي سکره تنوي قِيَادًا وَتَقَرُّ بِالطَّلَاقِ الثَّانِي نوهر کله چې (دویمه نکاح) د دوهم طلاق نه لرې نو قَهَرٌ فَكَمُودٌ رومي طلاق حکم سکره شو

توضیح - پاتې شوه د، خبره چې داوولسې عدت پوره كول واجب دي نو ددي خوب دادي چې د ولسی طلاق د امله عدت واجب شوي وو خو چې نکاح ئې اوکړه نو دهغې حکم سکره شو خوهر کله حی دي ښځې ته د دخول نه مخکې طلاق وركړي شوي وي نو دویمه نکاح معدومه شوه اودا داسې شوه لکه حی هېو دویمه نکاح شوې به وي نو داوولسې طلاق حکم سکره شو اوبه دي ښځه سري د اولسې عدت پوره كول واجب شو

كَسَالُ الشَّيْءِ أَمْوَالُهُ كَه (مثلاً) یو کس خپله ام ولد واخستله ثُمَّ أَتَتْهَا بِبَنِي داه از ده كړله

① القول الرابع هو قول الشيخين كذا في رد المحتار (٢/٦٦٦) وابعثر الرائق (٤/١٤٨) والعناية (٤/٥٦٩) نقلاً عن القول سراج (٣٧٧١) -

تزوج ددي مثل داسي دي چي يوكس دبل چا د وينخي سره نكاح او كره او دهغي وينخي بچي پيدا شي بيا دي كس خپله منكوچه وينخي دهغي دمولي نه واخستله بيا نې هغه آزاده كړه نو په دي آزاده شوي رسخه سدي درې حبضه واجب دي دوي ادوه حبضه د لومړني نكاح د زوال د امله او يو حبض د آزادولو په وجه خكه چي هر كله دي كس خپله منكوچه وينخه واخستله نو نكاح فاسده شوه و په دي وينخه باندې دوي ادوه حبضه دعدت په طور واجب شول نو ددي وينزي نكاح دبل چا سره جائز نه ده تر دي چي خو دعدت زمانه نه وي تيره شوي خو ددي په حق كي به دعدت حكم نه بشكاري كيږي خكه چي مانع دعدت يعنى ملك يعين موجود دي نو هر كله چي نې آزاده كړه نو مانع دعدت هم زائل شو نو خكه اوس په خپله ددي په حق كېني هم دعدت حكم بشكاري شو نو دوي ادوه حبضه د فساد نكاح په وجه واجب شول او په دي كي به دي باندې هم بشكاري كول واجب وي اودريم حبض د آزاديدو په وجه واجب وه خو په دي كي دغم اظهار لازم نه دي

وهنا اود شيخينو مير دليل دادې انه مقبوضه في يديه حقة بالوطأ والأولى چي دا بنخه د خپل خاوند په لاس كي په حقيقت كي د رومي وطي په وجه مقبوضه ده ونقي أثره وهو العدة اود رومي وطي اثر يعنى عدت اوس هم پاته دي قاطبة النكاح نو هر كله چي دي نوي نكاح او كړله وه مقبوضه حالنكه دا دده په قبضه كي ده لايك القطن من القطن السحق في هذا النكاح نو قبضه د دويمي نكاح د قبضه واجب قائم مقام شوه

تزوج د شيخينو مير دليل دادې چي دا بنخه په حقيقت كي د لومړني وطي په وجه دخپل خاوند په لاس كي مقبوضه ده او تر اوسه پوري د لومړني وطي اثر يعنى عدت هم پاته دي نو هر كله چي خاوند دعدت په زمانه كي تجديد د نكاح او كړلو حالنكه دا بنخه په لومړني نكاح كي د دخول په وجه مقبوضه وه نو هغه قبضه چي په لومړني نكاح كي دخول په وجه وه دا به ددي دويمي نكاح د قبضه واجب قائم مقام شي نو هر كله چي ورته ده طلاق وركړو نو داسي شوه لكه چي ده په دويمه نكاح كي هم د دخول نه روسته طلاق وركړو ددي امله به په خاوند باندې پوره مهر او په بنخه باندې مستقل دوهم عدت واجب وي

كأغاصب يشترى المغصوب الذي في يديه لكة غاصب مغصوب شي واخلي كوم چي دده په قبضه كي دي يميز قابض مغصوب القيدودا غاصب مشري د عقد په وجه قبضه كونكي جوړيږي قوضه بهذا انه طلاق بعد الدخول نو په دي بيان سره بشكاري شوه چه دا طلاق بعد الدخول دي

تزوج ددي نظير دادې چي غاصب د مالك نه هغه مغصوب شي واخستلو كوم چي د غاصب په قبضه كي وو نو په دي صورت كي غاصب صرف د بيع د عقد په وجه قبضه كونكي شو د نوي قبضي اړتيا نشته دي خكه چي كومه قبضه په حالت د غصب كي وه هم ددي قائم مقام شوه كومه چي په بيع باندې واجب شوه نو نابته شوه چي دويمي نكاح نه روسته طلاق بعد الدخول شو قبل الدخول نشو

وهنا زفر مير لاعدة عينا أصلاً او امام زفر مير فرماني چه په دي بنعه باندې بالكل عدت واجب نه دي لأن الأولى قد سقطت بالتزوج خكه چي رومي عدت د نكاح ثاني په وجه ساقط شو قلاً تعوذتو دا به نه واپس كيږي والثانية لم توجب او دوهم عدت د سره واجب نشو وجوبه ما قلنا او ددي خواب هم هغه دي كوم چي موږ بيان كړي دي

تزوج ددي مير ماسي چي عدت هلو شته نه او دليل دا بيانوي چي د دويمي نكاح په وجه اولي عدت ساقط شو نو هغه واپس نه واچيږي خكه چي دده د حلال ساقط لا يعودي او دوهم عدت نه ددس خكه چي طلاق قبل الدخول واقع شوي دي او د طلاق قبل الدخول په وجه په بنخه باندې عدت واجب نه وي د امام زفر مير دليل خواب وړاندې تير شوي دي هغه او گورني

ه ددبیه نه طلاق وركولو باندې دعدت حكم

وهنا أطلق اليمى اليمى او كه ذمى ذميه ته طلاق وركړو **لَا عِدَّةَ عَلَيْهَا** نو په ذميه بنخه باندې عدت نشته **وَكِنْ إِذَا خَرَجَتْ الْحَرِيَّةُ إِلَى مَسْلَمَةٍ** او هم دغه ډول كه حريه بنخه مسلمان شي زموږ ملك دار الاسلام ته رسي نو په دي باندې عدت نشته **فَإِنْ تَزَوَّجَتْ جَاَزَ** كه دي نكاح او كړله نو جائز ده **لَأَنَّ تَكُونُ حَامِلًا** مگر داچه حامله وي (نو نكاح جائز نه ده) **وَهَذَا كَلَهُ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ** اودا واره د امام ابو حنيفه بنخه په سيز دي

هل اللفظة ١ التملك ملك جورول ٢ الجماد بې روح خيز ٣ بطن نس ٤ الحريه هغه كره سحه چي په دار الحرب كي اوسيږي

تزوج په دي عبارت كي دوي ادوه صورتونه ذكر دي ١ يو داچه ذمى خپلې بنخي ته طلاق وركړو ٢ دوهم دا چي حريه بنخه مسلمان شوه ددار الكفر نه دار الاسلام ته لاړه نو په دي دواړو صورتونو كي دامام ابو حنيفه بنخه په سيز بنخه باندې عدت واجب نه دي كه بنخه نكاح كوي نو شرعا صحيح ده خو كه دا بنخه حامله وي نو نكاح صحيح نه ده

وهنا عليا وعلى اليمى العدة او صاحبين مير فرماني چه په دي بنخه او ذميه باندې عدت واجب دي اما اليمى قلاً اختلاف فيها بهر حال ذميه په اړه كي د اختلاف مثال دي نظير اختلاف في نكاحهم فحرامهم كوم چي د ذميانو خپلو محارمو سره د نكاح كاوه په اړه كي دي وقد بينا في كتاب النكاح و موږ د به كتب المك كي بيان كړي دي **وقول أبي حنيفة** اود امام ابو حنيفه بنخه قول په دي صورت كي دي **فَإِنْ إِذَا كَانَ مُعْتَقًا لَهَا لَعِدَّةَ عَلَيْهَا** چه كله د ذميانو اعتقاد داري چه په ذميه مطلقه باندې عدت نشته

تزوج او صاحبين مير فرماني چي په دواړو صورتونو كي په بنخه باندې عدت واجب دي لا صاحب د هدايه مير فرماني چي په ذميه بنخه باندې دعدت په وجوب او عدم وجوب كي دامام ابو حنيفه بنخه او صاحبينو ا په نيز اختلاف داسي دي لكه خكه چي په نكاح كي وو او دا اختلاف د دلائل سره په كتاب نكاح اهل الشركه كي تير شوي دي دا خيال ساتي چي دامام ابو حنيفه بنخه قول په هغه صورت كي دي چي د ذميه اعتقاد داوي چي په ذميه مطلقه باندې عدت نشته دي

وهنا المهاجرة او پاتي شوه مهاجرة كومه چي مسلمان شي او دار الاسلام اړخ ته هجرت او كړي رشي قوجه قوليها نو ددي په اړه كي د صاحبينو بنخه د قول وجه داده **أَنَّ الْفَرَقَةَ لَوْ قَعَتْ بِسَبَبِ آخَرَ** كه جدائي په څه بل سبب سره واقع كيدله **وَبَهَتْ الْعِدَّةُ** نو عدت به واجب وو **فَكَذَا بِسَبَبِ التَّبَايُنِ** دغه ډول دار الكفر پريښول او دار الاسلام ته راتگ و سره چي كومه جدائي واقع شوه (په دي كي به هم عدت واجب وي)

تزوج او پاتي شوه هغه بنخه چي د دار الحرب نه دار الاسلام ته هجرت او كړي نو په دي اړه كي د صاحبينو د قول وجه داده كد په دار الاسلام كي د تبائن دارين نه سوابل څه سبب فرقت واقع شوي وي لكه د طلاق په وجه يا د مرگ په وجه نو په اتفاق سره عدت واجب دي نو دغه ډول به په تبائن دارين يعنى چي بنخه دار الاسلام ته راشي هم چي فرقت واقع شي نو عدت به واجب وي

ببلا ما إذا هاجر الرجل وكركها. په خلاف ددي چي كله سري هجرت او كړو او بنخه نې (په دار الحرب كي) پريځودله (نوبه دي باندې عدت نشته) **لَعْدَةُ التَّبَايُنِ** خكه چي دي نه د شريعت نه دي رسيدلي **وَلَمْ يَزَلْ تَعَالَى** لا جناسه عليه كمران **تَكُونُ** اود امام ابو حنيفه بنخه دليل دادې چه الله تعالى فرماني دي **((وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ))** يعنى په تاسو باندې گناه نشته چه دوي سره نكاح او كړي

تزوج البته كه سري د دار الحرب نه هجرت او كړو او دار الاسلام ته راعلو او دده بنخه په دار الحرب كي اوسيږي په دي صورت كي په بنخه باندې عدت واجب نه دي خكه چي په دار الحرب كي هغي ته د شريعت حكم نه دي رسيدلي

[illegible][illegible][illegible][illegible]

[illegible][illegible][illegible]

وَقَدْ كُنَّا مِنْ أَفْوَاجٍ
مُتَفَرِّقِينَ
فَإِذَا جَاءَ نَصْرُ رَبِّنَا
فَأَمَّا الْفِرْعَوْنُ
فَكَانَ زَكَاةً
وَأَعْيَانًا
مُتْرَكًا
فَأَمَّا الْكُفْرَاءُ
فَأَكْثَرُهُنَّ
كَافِرَاتٌ
وَظَالِمَاتٌ
فَإِذَا جَاءَ نَصْرُ رَبِّنَا
فَأَمَّا الْكُفْرَاءُ
فَأَكْثَرُهُنَّ
كَافِرَاتٌ
وَظَالِمَاتٌ

Scanned with CamScanner

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

جدایی اود مرګ په وخت یقولوه تعالیٰ {لَا تَحْزَنُوا مِنْ يَوْمَيْهِمَا} په وجه د قول د الله تعالیٰ (چه) {لَا تَحْزَنُوا مِنْ يَوْمَيْهِمَا} (آیه) یعنی دا ښځې ددوی د کورونو نه مه اوباسی وَاَلْبَيْتُ الْمَسَافُ الْبَيْتُ الَّذِي تَسْكُنُهُ اود دوی کور هغه دی په کوم کې چې دوی اوسیدلې وَلَهُ الْوَزَارَاتُ اهلکېا نوکه دا ښځه دخپل مورپلار د زیورت لپاره لارله وَطَلَّقَهَا نَوْحًا اودلته کې خاوند دې ته طلاق ورکړو ګان عَلَيَّهَا اَنْ تَعُوْا اِلَى مَنَظَرِهَا نو په دې ښځه باندې واجب دی چه واپس (د خاوند) کورته راشی فَتَعْتَدُ فِيْهِ اوبه دې کې عدت تیرکړی

هل اللغة ① المنزل کور ② الفرقة جدائی

ترجم:- مسئله داده چې معتده ښځه چې د خاوند دمرګ په وخت کې اود فرقت واقع کیدو په وخت کې په کوم کور کې اوسیدله نو هم په هغې کې به عدت تیروی دلیل دادې چې الله ﷻ فرمائی ((۱)) اود ښځې کور هغه دې په کوم کې چې اوسېږی
 اا اوسکنی یعنی اوسیدل عام دی. که په طریقه دملکیت وی او که په استعاره وی او که په کرایه وی هم د وجه ده که ښځه خپلې مور ګره تلې وی او خاوند هم هلته دې ته طلاق ورکړلو نو په دې ښځه واجب دی چه واپس خپل کور ته راشی اوعدت په هغې کې تیرکړی.

وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ لَتَيْ قَتَلَ نَوْحًا اَوْ نَبِي كَرِيْمًا هغه ښځې ته چې ددې خاوند شهید شوې وو داسې فرمایلی وو {اَسْكُنِي فِي بَيْتِكَ} چې ته هم په دې کور کې اوسېږه. حَتَّى يَبْلُغَ الْحَبَابُ أَجَلَهُ (۱) تردې پورې چه د قرآن موافق عدت پوره شی.

ترجم:- ونبى كريم هغه ښځې ته چې خاوند نې شهيد شوې وو. اوفرمايل چې ته هم خپل دې کور کې اوسېږه تردې چې الله ﷻ د حکم مطابق ستا عدت پوره شی.

دواړنانو ښځې لږه دغوره نه وېتل

وَإِنْ ګانَ نِسَاءً مِنْ دَارِ الْبَيْتِ لَا يَكْنِيَنَّ اوكه د مړشوی خاوند په کور کې ددې ښځې برخه ددې لپاره نكافي وی فَخَرَجَهَا اَوْرَثَهُمْ نِسَبَهُمْ او وارثان دا دخپلې برخې نه اوباسی اَنفَلَتْ اودا ښځه دې منتقل شی

هل اللغة ① نصيب حصه ② متاع: سامان ③ سقوط: ساقط کيدل ④ المنزل: کور

ترجم:- مسئله داده چې د خاوند په کور کې دښځې دميراث برخه دومره وی چې دا په هغې کې اوسېږي نشي او نور وارثان هم خپله برخه کې د اوسيدو اجازت نه ورکوی. نو په دې صورت کې دا ښځه بل کورته منتقل کيدېشی.

لَا اَنْ هَذَا النِّسَابُ يُمْرُ خُكْه چې (دا) منتقل کيدل د عذر په وجه دی. وَالْبَيْتُ اَذَاتُ تَوَزَّيْنِهَا الْأَعْدَاؤُ اوبه عباداتو کې عذرونه موثر وی

ترجم:- دليل دادې چې ددې وتل د عذر په وجه دی. اوبه عباداتو کې عذر معتبر دې. نوځکه دلته هم عذر معتبر دې اوبه دې باندې يودليل دا دې چه د حضرت عمر فاروق ؓ د شهادت نه روسته حضرت عیسیٰ دخپله لور ام کلثوم ؓ دعدت دکور ته منتقل کړې وه. او دا نې اوفرمايل چې حضرت عمر فاروق ؓ دخليفه کيدو په وجه په سرکاری کور کې اوسيدلو او د دوی د وفات نه روسته داکور د دوهم خليفه حضرت عثمان ؓ په استعمال کې ر غلو ددې امله دحضرت ام کلثوم ؓ (زوجه عمر فاروق ؓ) دده کور نه دوتو اوسا پېنښ شو (عیسیٰ شرح هدايه)

(۱) من حديث فريقة بنت مالك بن سنان اخرجه ابو داود في الطلاق باب ۴۴ رقم ۰۰۳۲ والترمذي في الطلاق باب ۳۲ رقم ۴۰۲۱ والسائي في الطلاق باب ۰۶ رقم ۱۳۰ وابن ماجه في الطلاق باب ۸ رقم ۱۳۰۲ والدارسي في الطلاق باب (۴۱).

فَسَارَكُنَا اِذَا خَلَّتْ عَلَي مَتَاعِهَا او (د) داسې شوه لکه چې ښځې ته د خپل سامان پرته وی اَوْ خَلَّتْ سَقُوطُ الْمَتَاعِ يا د کور غور زیدلو پرته وی اَوْ ګانَتْ لَهَا بِأَخْرَجَ په دې کور کې په کرایه باندې وسيدله وَلَا تَحْزَنُ تَوَدُّيه (اوس) دا کرایه نشی اداکولی.

ترجم:- اودا داسې ده لکه چې ښځه په خپل سامان ویریري یا د کور په راغور زیدو ویریري یا ښځې ته دا ویرې وی چې زما دکور دکرایه ور کاوه توان شته سو لکه ځمکه چې په دې صورتونو کې دمعتده وخت لپاره وتل حازر دی. نودغه شان په ذکر شوی صورتونو کې ورله هم مستقل کيدل حازر دی

د طلاق بانن یا معتله سره په فرقت کې دېرې اېول

اَمَّا اَنْ وَفَّقَتْ الْفُرْقَةُ بَطْلَانِ اَوْ فَلَائِ بِبیا که طلاق بانن یا د درې طلاقو په وجه فرقت واقع شو اَلَا تَنْبِيْنُ لَمْ يَنْبِيْنَا نود دواړو په مینځ کې پرده ضروری ده لَمْ يَلَا يَنْبِيْنُ بیا په یو کور کې په اوسیدو کې ساک شته

ترجم:- مسئله داده که فرقت په طلاق بانن یا درې طلاقو سره واقع شوې وی سوده دت په زمه کې د ښځې او خاوند په مینځ کې پرده لگول ضروری دی دېرې کاوه نه روسته دواړه په یو کور کې اوسېږي شی

لَا اَنْ مَعْتَرَفًا بِالْحُرْمَةِ خُكْه چې خاوند ددې د حرمت اقراری دې {لَا اَنْ يَكُونَ قَائِمًا يَخَافُ عَلَيْهَا مَهْ حُكْمٌ د سړې باسق وی چه په ده سره د ښځې پرته کيدای شی فَيُحْتَبِزُ تَحْزِيْمٌ نو دغه وخت دې دا ښځه ددې کور نه اوځی لَا اَنْ عَذْرُ خُكْه چې دا عذر دې وَلَا تَحْزَنُ عَمَّا تَنَقَّلَتْ اِلَيْهِ اوكوم کور ته چې منتقل شوه د هغه خانې نه دې نه اوځی ترجم:- دليل دادې چې سړې ددې ښځې دحرمت اقرار کونکې دې نو ځکه به دې دحرم فعل نه بچ کيږی. اوکه داشرعی عذر دې او چې کوم کور ته منتقل شی دهغې ځخه به بغير عذره منتقل کيږی.

وَالْأُولَى اَنْ يَخْرُجَ هُوَ اَوْ غُورَه داده چه سړې پخپله اوځی وَيَتَرُكُهَا اَوْ ښځه (هم دلته کې) پیریردی

ترجم:- علامه مرغینانی رحمه الله فرمائی چې مناسب داده که کور یو وی اوهغه هم تنګ وی نو په دې صورت کې د خاوند لپاره دعدت په زمانه کې دکور نه بهر اوسيدل پکار دی. اوبښځه دې په دغه کور کې عدت تیرکړی ځکه چې د خاوند په کور کې د معتده اوسيدل واجب دی اودسړې اوسيدل په کې مباح دی او دواجب خیال ساتل غوره دې.

د رکاوټ پیدا کولو لپاره درېمې ښځې اوسول

وَإِنْ جَعَلَا بَيْنَهُمَا امْرَأَةً ثَقَّةً تَقْدِرُ عَلَى الْحِيلُولَةِ اوكه دواړو خپل منځ کې يو ثقه ښځه حائل کړله چه دې ته په منځ کې د منع کاوه قدرت شته فَخَسَتْ نو ښه ده {وَإِنْ ضَاقَ عَلَيْهَا الْمَنْزِلُ} اوكه دا کور په دواړو باندې تنګ وی فَتَخْرُجُ نو ښځې له وتل پکار دی وَالْأُولَى غُرُوبُهُ اَوْ غوره د سړې وتل دی

هل اللغة ① الحيلولة حائل کيدل ② ثقة معتمده ③ ضاق تنگ شو ④ مصر سار

ترجم:- مسئله دا ده که زوجینوپه خپل مېنځ څوک اعتمادی ښځه حائله کړه کومه چې د دوی په مېنځ کې رکاوټ پیدا کولې شی. نوبښه خبره ده. اوكه هغه خانې په دواړو باندې تنګ وی. چه د دواړو اوسيدل په کې گرنوی نودښځې لپاره بل کورته منتقل کيدل جائز دی خوزياته غوره دا ده چه سړې لاړ شی اوبښځه هم په دغه کور کې پاتې شی.

وَإِنْ خَرَجَتْ الْمَرْأَةُ مَعَ زَوْجِهَا اِلَى مَكَّةَ اوكه کومه ښځه خپل خاوند سره مکې معظمې پورې لاړله فَصَحَّ قَلَابَتُهَا خاوند دې ته په غیر مصر کې درې طلاقه ورکړل. اَوْ مَاتَ عَنْهَا فِي غَيْرِ مِصْرٍ يا خاوند دا پریخودله او مړ شو فَإِنْ

کتاب الطلاق

سره مر جعت کونکې گړخی

توضیح: اوکه بچې د طلاق د وخت نه د دوی (ادوا) کاله موده نه زیات کي پیدا شو نو بلا شبه به رجعت ثابت وي ځکه چې په دې صورت کي به علوق یقیناً د طلاق نه روسته وي ځکه چې د حمل اکثره موده دوی (ادوا) کاله ده اوسکړه حل هم د دې چه دا علوق به هم د دې سړی نه شوي وي ځکه چې د بښې دارچه رکح مستفی ده نو هرکله چې د عدب په زمانه کي د مطلقه رجعيه سره وطی شوې وي نو دا کس به ددې وطی په وجه مراجعت کونکې شمارلې شي.

دطلاق بان با درې طلاق واقع کیدلونه روسته د دوی (ادوا) کاله نه په کمه موده کي به چې پیدا کیدل

وَالْمَشْرُوعَةُ تَبَيَّنَتْ نَسَبًا وَكِدَافًا اوکومي بښې ته چې طلاق بان ورکړې شو ددې د بچي نسب نه (دخوند) نه ثابتیږي. **إِذَا جَاءَتْ بِوَلَدٍ مِنْ سَتْنَيْنِ** جی کله دې د دوی (ادوا) کاله نه په کم کي راوړلې وي

توضیح: مسئله داده که یوې بښې ته یو طلاق بان یا درې طلاقه رجعی ورکړې شو او بیا د فرقت د وخت نه دوی (ادوا) کاله نه کمه موده کي بچي پیدا شو نو ددې بچي نسب به ددې مطلقه بان نه ثابت وي

لَا يَحْتَمِلُ أَنْ يَكُونَ الْوَلَدُ قَائِمًا وَفَتَ الطَّلَاقِ ځکه چې د طلاق په وخت د بچي موجود کیدلو احتمال دې **فَلَا يَتَيَقَّنُ بِزَوَالِ الْفَرَّاشِ قَبْلَ الْعُلُوقِ** نود علوق به وړاندې د فراش زائل کیدلو یقین نشته **فَيُثْبِتُ النَّسَبَ اخْتِطَافًا** نو احتیاطاً به نسب ثابت وي

توضیح: دلیل دادې چه دا احتمال موجود دې چه د طلاق په وخت د بچي نطفه جوړه شوې وي نو ددې خبرې یقین نشته چه د نطفې جوړیدلو نه وړاندې د بښې فراش صحیح کیدل زائل شوی وو نو احتیاطاً به نسب ثابت وي

إِذَا جَاءَتْ بِوَلَدٍ مِنْ سَتْنَيْنِ مِنْ وَقْتِ الْفَرْقَةِ اوکه دې بښې د فرقت د وخت نه پوره په دوی (ادوا) کاله باندي بچي راوړلو **فَرَقْتُ** نو نسب به نه ثابتیږي **لَأَنَّ الْخَمَلَ حَادِثٌ بَعْدَ الطَّلَاقِ** ځکه چې حمل د طلاق نه روسته پیدا شوې دې **فَلَا يَكُونُ مِنْهُ لَأَنَّ وَطْأَهَا حَرَامٌ** نو دا به ددې سړی نه نه وي ځکه چې (دخاوند) دې سره وطی کول حرام دی

توضیح: که د فرقت د وخت نه په پوره دوی (ادوا) کاله باندي بچي پیدا شو نو نسب به نه ثابتیږي ځکه چې په دې صورت کي حمل بالیقین د طلاق نه روسته پیدا شوې دې ځکه که د طلاق نه مخکي د حمل پیدا کیدل اوملې شي نو د حمل موده به دوی (ادوا) کالو نه زیاته شي حالانکه دا باطل دې نو هرکله چې حمل بعد الطلاق پیدا شو او د سړی مطلقه بان نه سره وطی کول حرام دی نو ثابت شوه چه دا حمل ددې سړی د نطفې نه په دې پیدا شوې او هرکله چې حمل دده د نطفې نه نه دې نو دده به نسب هم ثابت نه وي

إِلَّا أَنْ يَدْعِيَهُ البته که دا (خاوند) ددې مدعی وي **لَأَنَّهُ التَّزَمَهُ** ځکه چې ده ددې (بچي) نسب پخپله ذمه پخپله لازم کړو **وَلَهُ وَجْهٌ بَأَنَ وَطْأَهَا شَبَّهَ فِي الْوَدْعَةِ** او ددې یوه وجه دا هم ده چه دې سره په عدت کي په شته کي وطی کړې وي

توضیح: که دا کس ددې دعوی کوي چه دا بچي هم زما د نطفې نه پیدا شوې دې نو دده څخه به نسب ثابت شي اگرچه بچي د فرقت د وخت نه دوی (ادوا) کاله نه زیاته موده کي پیدا شوې وي. دلیل دادې چه دې سړی ددې بچي نسب پخپله ذمه باندي لازم کړې دې او ددې یوه شرعی توجیه دا هم کیدلې شي چه دې سړی د عدت په زمانه کي د حلال په خیال سره دې معتد به سره وطی کړې وي. اوچونکه د نسب په ثبوت کي احتیاط کولې شي په دې وجه په دې صورت کي هم نسب ثابتیږي. والله اعلم بالصواب

د بایانعه مختلفه بڼه مناسبې روسته به چې پیدا کیدل

فَرَقْتُ کسانت النبوة صفة عامة منبها نوکه معصمه بان داسي معتد دی چه دې سره حمل کیدلې شي **إِذَا جَاءَتْ بِوَلَدٍ مِنْ سَتْنَيْنِ** بیا نې (د طلاق د وخت نه) په نیمه میاشت باندي چې **إِلَّا أَنْ يَدْعِيَهُ** سړی په ذمه به ددې سب لازم نه وي **إِنَّمَا تَأْتِي بِهِ لَمَلٌ مِنْ نَسَبَةٍ** ددې که دده مودو به په کم کي بچي پیدا شو نو نسب به ثابت وي **عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ وَنَحْوِهِ** دا دده مودو به په کم کي بچي پیدا شو نو نسب به ثابت وي

توضیح: مسئله داده که یوې بښې ته طلاق بان یا درې طلاقه رجعی ورکړې شو او بیا د فرقت د وخت نه دوی (ادوا) کاله نه کمه موده کي بچي پیدا شو نو ددې بچي نسب به ددې مطلقه بان نه ثابت وي خو که د نیمو میاشتو نه په کم کي بچي پیدا شو نو نسب به ثابت وي د تفصیل دنده به دې

وَأَنَّ أَبَا يُوسُفَ: يَثْبُتُ النَّسَبُ مِنْهُ إِلَى سَتْنَيْنِ اواما ابو یوسف فرماني چه دوی (ادوا) کاله پوري به ددې نسب ثابتیږي **لَأَنَّهُمَا مُعْتَدَةٌ بِمَحْتَمِلِ أَنْ تَكُونَ حَائِلًا وَلَمْ تُرَ الْإِنْقَاءَ الْعِدَّةَ فَاشْتَبَهَتْ كَثِيرَةً دِ يَوْسُفَ** داسي دادې چه په دې معتد کي احتمال دې چه حامله وي او دې د عدت تیریدلو قرار به وي کي بچي پیدا شوې شي مشابه شوه

توضیح: امام ابو یوسف فرماني چه د طلاق د وخت نه دوی (ادوا) کاله پوري نسب ثابتیږي د دوی دلیل دادې چه زموږ کلام په مراقه مدخول بها کي دې. او مراقه مدخول بها د حامله کیدلو احتمال لری اود حامله کیدلو په وخت کي دوی (ادوا) احتمال دی یوداچه دا هم د طلاق په وخت کي حامله وه نو په دې صورت کي به په وضع حمل سره ددې عدت تیر شي. اونسب به ثابت شي. دوهم احتمال دادې چه دا درې میاشتي عدت تیریدلو نه روسته حامله شوې وي. نو دا به د مراقه بالقه مشابه وي ځکه چې دې ددې عدت تیریدلو اقرار نه دې کړي. نو د بالغه پشان به دوی (ادوا) کاله پوري ددې بچي نسب ثابت شي

وَقَدْ أَنْ لَإِنْقَاءَ عِدَّتِهَا حَاجَةً مُتَعَيِّنَةً اود طرفینو **فَرَقْتُ** دلیل دادې چه ددې بښې د عدت تیریدلو یو وجه معین دې **وَهَذَا أَكْثَرُ** اودا د عدت میاشتي دی **فَمِنْهَا يَحْكُمُ الشَّرْعُ بِالْإِنْقَاءِ** نو ددې په تیریدلو به دې شریعت ددې د عدت تیریدلو حکم ورکړې دې **وَهُوَ فِي الدَّلَالَةِ قَوْفٌ إِقْرَاهَا** اودا ددې بښې د اقرار نه زیات دې **لَأَنَّهُ لَا يَحْتَمِلُ الْإِلْفَ** ځکه چې د شریعت حکم د خلاف احتمال به لری **وَالْإِقْرَارُ مُحْتَمِلٌ** او اقرار ددې احتمال لری

توضیح: د طرفینو **فَرَقْتُ** دلیل دادې چه ددې بښې د عدت تیریدلو یو معین وجه ټولو ته معلوم دې وهغه د عدت درې میاشتي دی د الله تعالی ارشاد دې. (ی: ٢٢٠ وحران ص: ٢٢٠) یعنی کومو سخو ته چې د حیض وینه به وي راغلې ددوی عدت درې میاشتي دی نو ددې درې میاشتو په تیریدلو به دې شریعت ددې د عدت تیریدلو حکم ورکوي که دا بڼه د عدت تیریدلو اقرار اوکړي اوکه اوکړي اود عدت په تیریدلو به دې په دلالت کولو کي د شریعت حکم د بښې د اقرار نه زیات قوی دې ځکه چې د شریعت حکم د خلاف احتمال نه لری اود بښې اقرار د خلاف او دروغو احتمال لری نو که بښې د عدت تیریدلو اقرار کړې وي او ددې نه شپږ میاشتي روسته بچي پیدا شوې وي نو نسب به نه ثابتیږي دغه ډول هرکله چې شریعت د عدت تیریدلو حکم وکړو او په شپږ میاشتو باندي بچي پیدا شو نو هم نسب به ثابتیږي نو ثابت شوه که د

(١) نقول الرجیح هو قول الطرفین **مَعْنَاهُ** کذا فی فتح القدیر (١٧٥: ٤) ورد السعار (٢٧٩: ٢) واهدیة (١٣٧: ١) والبحر الرائق (١٥٩: ٤) علاء القول الرجیح (٣٧٥: ١).

مهر، هفتي د طلاق د وخت نه په بهمه مياشت باندې بچي پيدا شو نو ددې بچي نسب به به ثابتیږي

وَأَنْ كَانَتْ مُطْلَقَةً فَلَا فَرْجِيًّا اوكه دې صغيرې ته طلاق رجعی وركړې شو فَكَذَلِكَ الْجَوَابُ عِنْدَهَا نود طرفیسو
پس به نرهم دا حكم دې

چند سہ نسوہم دا حکم دی

ترجمہ: کہ د صغیرہ مطلقہ رجعیہ وی. نوود طرفینو ^{عینا} پہ نیز ہم دا حکم دی یعنی کہ د طلاق د وخت نہ د
نہہ میسنو به په کم کی بچي پیدا شو نو نسب به ثابت وی گنی ثابت به نه وی. د امام ابو یوسف ^{رحمہ اللہ} پہ سیز
او ویشٹ میاشتو یوزی نسب ثابتیری

وَعِنْدَهُ ثَمَنُ إِلَى سَبْعَةِ عَشْرِينَ شَهْرًا أَوْ أَبُو سَفَرَ عَلَيْهِ فِيهِ نِزْبَةٌ أَوْ وَشِشْت مِيشْت پورې نسب شاتسری لَاقَةُ مِشْتَل
وَاقِطًا فِي آخِرِ الْعِدَّةِ خُكْ جِي د عِدَت په آخر کي به حاوند وطی کونکې شمارلې شی وَهِي الثَّلَاثَةُ الْأَشْهُرُ اود
درې میشتې دی ثَمَنُ ثَمَنُ لَاقَةُ مِشْتَل بیا دې یشخې د مدت حمل په اکثره موده کي بجې رږو و وږو
سَتَن اود ا لس کله دی وَأَنْ كَانَتْ الصَّغِيرَةُ ادْعَتْ الْحَبْلَ فِي الْعِدَّةِ اوکه صغیرې په عِدَت کي د حامله
کیدلو دعوی کړې وی قَالَ بَوَّابُ فِيهَا وَفِي الْكَبِيرَةِ سَوَاءٌ نو په دې اوکبیره کي برابر دې لِأَنْ يَأْتُوا هَا بِحُكْمٍ بَلَوْنَهَا
خُكْ جِي د صغیرې د حمل په اقرار سره به ددې د بالغه کیدلو حکم ورکولې شی

تبریز - د امام ابو یوسف رحمۃ اللہ علیہ دلیل دادې چه د مطلقه رجعه سره د عدت په زمانه کې وطنی کول جائز دی په دې وجه ممکن ده چه د عدت په آخری وخت کې نې وطنی کړې وی او بیا د حمل په اکثره موده کې بچي پیدا شوې وی نو دغه ډول اوویشتمه میاشتې جوړ پېری درې میاشتې د عدت، او څلیریشتمه میاشتې د حمل اکثره موده نو که د طلاق د وخت نه په اوویشتمه میاشت باندې بچي پیدا شو نو دده نسب به ثابت وی او که صغیره د عدت په زمانه کې د خپل ځن حامله کیدلو دعوی اوکړه نو په دې صورت کې بالغه او یا بالغه دواړه په حکم کې برابر دی ځکه چې ددې د حامله کیدلو اقرار په وجه ددې د بالغه کیدلو حکم لگولې شی ځکه چې دا د خپل عدت په حال باندې زیاته خبر ده نو د طلاق بانن په صورت کې که دوی [دوا] کله نه په کمه موده کې بچي پیدا شو نو نسب به ثابت وی. اود طلاق رجعی په صورت کې که د اوویشتمه میاشتو نه په کم کې بچي پیدا شو نو نسب به ثابت وی

د کښې نښې په دوی (دود) کاله کې د پیدا شوي بچي نسب

وَيُثَبِّتُ لَيْلًا وَنَهَارًا غَنِيًّا لَهَا بَيْنَ الْوُفَا وَالْبَيْنِ السَّيْرِ

وفات (د وخت) نه په دوی (دوه) کاله کی دهنه شتیری

توضیح - صورت د مسئلې دا دی چه دکومې بنځې خاوند مړ شو که دا صغیره وی نو ددې دبچی نسب به ثابت
وی په دې شرط چې د لسو میاشتو اود لسو ورځو نه په کم کي پیدا شوې وی او که ددې نه په زیته موده
کي پیدا شو نو د طرفینو ^(په) په نیز به نسب نه ثابتیږي البته د امام ابو یوسف ^(رحمته الله علیه) په نیز ثابتیږي او که
متوفی عشا زوجها، صغیره وی نو ددې دبچی نسب به د خاوند د وفات نه دوې [دوه] کاله کي
ثابتیږي

وَقَالَ زَوْجِدُكَ إِذَا جَاءَتْ بِوَقْتِ الْإِقْبَاءِ عِدَّةَ الزَّوْلِ أَلَيْسَ الْأَمْرُ أَوْ أَمَامَ زَوْجِدِكَ فَرَمَانِي. كه د وفات عدت تیریدلو نه روسته په شریعه میاشت ته بچی راوړو لَا يَتَمَتُّ الْكُفُّ نَوْ نَسَبٌ بِهِ ثَابِتٌ وَی لِأَنَّ الشَّرْكَ حَكَمٌ بِالْإِقْبَاءِ عِدَّتُهُ بِالْمَشْهُورِ خُكُّ جَبِي شَرِيعَت ددې عدت په میاشتو سره د تیریدلو حکم ورکړې دې لَقَمَتَيْنِ الْهَبَةِ خُكُّ جَبِي ددې د عدت هم دا لاره منعین ده لَقَا وَحَكْمًا إِذَا أَقْرَبَ بِالْإِقْبَاءِ نَوْدَاسِي شَوْه چِه دې د عدت تیریدلو اقرار او کړه حَكْمًا يَتَمَتُّانِي الصُّفِيرُ لَكِه خُكُّ جَبِي مَوْرِدِ صَعْبِرِه په صورت کی بیان کړل

توضیح - اہم رہنماؤں نے فرمائی کہ د و ت د ع د ت (یعنی خلور مباحثی اولس ورخی) تیریدلو نہ پہ شہر

مياشتو باندې بچې پيدا شو، نو دده نسب به ثابت وي. د دوی دليل دادې چې حمل نه دې سگره شوې په دې وجه ددې د عدت موده معلومه ده (يعنی څلور مياشتې او لس ورځې) نو د څلور مياشتو او لس ورځو تيريدو باندې شريعت ددې د عدت تيريدلو حکم ورکړ، نو دا داسې شوه، لکه چې ښځې پخپله د عدت تيريدلو اقرار کړې وي. اود عدت تيريدلو نه روسته که د شپږ مياشتو نه په کم کې بچې پيدا شو، نو نسب به ثابت وي ځکه چې په دې صورت کې د عدت تيريدلو نه وړاندې د حمل کيدل يقيني دی او که د شپږ مياشتو نه په زياته موده کې بچې پيدا شو، نو نسب به نه ثبتيږي ځکه په دې صورت کې احتمال دې چه د عدت تيريدلو نه روسته حامله شوې وي نو د شک په وجه نسب نه ثبتيږي. د صغيرې په حکم کې ددې تفصيل بيان شو چه لکه څنگه د صغيرې د عدت موده متعين ده يعنی درې مياشتې دغه ډول د... منومي نه زوجه، د عدت موده هم معلومه ده يعنی څلور مياشتې او لس ورځې.

۱۰۱. **اَلَا تَقُولُ لَإِنِّي ذَاتُ حَيَاةٍ مُّغْرِي** خرموږ ددې خواب ورکوو چه ده... متوسې سېب زړوځنېا... عدت تيريدلو
وييږه طريقه هم ده **وَهُوَ ضَرْعُ الْحَبْلِ** او هغه وضع د حمل ده

نوع - زموږ د اړخه ځواب د دې چه د ،، متوفی عنها زوجها ،، د عدت تیریدلو (یعنی څلور میاشتې و
س ورځو) نه علاوه یوه بله طریقه هم شته یعنې وضع د حمل

بِإِذَا الْمَغِيرَةَ بِهْ خِلَاف د صغیره، لِأَنَّ الْأَصْلَ فِيهَا عَدَمُ الْحَيْضِ د صغیره به حق کي اصل د حمل نه کیدل دی لانه
بِتَّ يَحْمِلُ قَبْلَ الْيَكُونِ وَبِهِ شَكٌّ خُكْمٌ چې دا صغیره د بلوغه کیدلو نه وړاندې د حمل محل نه دی او به بلوغه
نیدوکی شک دی.

توبخ - ددې په خلاف صغیره ده چه ددې نه حامله کیدل اصل دی . ځکه چې د بالغه کیدلو نه وړې ددې دا د تحمل محل نشی کیدلای . اود صغیره په بالغه کیدلو کي شک دي . ځکه چې صفر خوبالیقین ثابت دي . نو د شک په وجه صفر نه زاتل کیږی . حاصل د خواب دا دي . چې ، ، متوفی عنها زوجها ، په صغیره باندې بیاس کول صحیح نه دی .

د معنده د عدت تیریدلو اقرارنه د شپا میاشتنه په کومه مودوی (دود) کی د پیدانوی پتی نی

اوهركله چي معتده دخپل عدت تيريدلو اقرار او كړو. **ثُمَّ جَاءَتْ بِالْوَلِيِّ لِأَنَّ**
بَنِي إِسْمَاعِيلَ بيا دې (د اقرار د وخت نه) د شپږ مياشتو نه په كم كې بچي راوړو. **يُثْبِتُ لَهَا** نو د دې بچي
 سبب به ثابت وي

١) انقضاء پوره كيدل ٢) الحدوث. پيدا كيدل ٣) يتناول شامله پي [

قرار باطل شو. **وَأَنْ جَاءَتْهُ بَيْتَةُ أَشْكِي** اوکه دې په شپږ میاشتو کې بچې راوړو. **فَرَمَاتُ** نو نسب به نه ثابتیږي. **وَسَتَدُ حَمْلٌ بِبَدَاكِيدُو** اوکه دې د حمل پیدا کیدلو احتمال دي.

شده چه دادی چه هرکله د اقرار د وخت نه د شپږ میاشتو نه په که موده کې بچې پیدا شو نو معلومه
معتد د عدت تیریدلو په وخت دا معتده حامله وه او چونکه د حامله عدت وضع د حمل وی په دې وجه به دا
هرکله چې د عدت تیریدلو په اقرار کې دروغ ژنه وی، نو چه په اقرار کې دروغ ژنه ده، نو اقرار به باطل وی او
هرکله چې د عدت په تیریدلو کې اقرار باطل شو، نو د بچې نسب به ثابت وی، او که د اقرار د وخت نه پوره

کتاب الطلاق

شهر میبشو کی بجی بند شو سو په دي وجه نه د اقرار د بطلان یقین نه کیری

وهذا اللفظ يا اطلاقه يتناول كل مفترقة ودال لفظ دخیل اطلاق په وجه هر معنده ته گړی دي

شرح - علامه مرغینانی فرمائی چه د ماتن قول لا اذا اعترلت المعتدة د خپل اطلاق په وجه هر معنده ته گړی دي. که معنده رجعیه وی او که معنده بانته وی یا معنده وفات د ټولو حکم هغه دي کوم چې وړاندې یې کړې شو

د معنده ب چې پیدا کیدل اوده نس

اذا ولدت المعتدة فولدت او که حی یوې معندی بجی راوړو **فثبت نسبه** نو ددی نسب به نه ثابتیږی **عند أبي حنيفة** **بأنه** د ابوحنیفه **سید** په نیر **الا ان یشهد بولادتها لولان او خول وافر اثار** مگر داچه ددی بجی د پیدا کیدو دوی اوده سړی یا یوسړی او دوی اوده بسخي گواهی ورکړی **الا ان یكون هناك حمل ظاهر او اغتراف من قبل الزوج** خو که حمل بیکاره وی یا د خوند د اړخه اقرار بیاموندې شی **فیثبت النسب من غیر شهادة** نو د گواهی نه بغیر به هم نسب ثابتیږی

حل اللمعة ٥٠٠ حمل امید په رحم کی بجی ٥٠١ حجة دلیل ٥٠٢ التعمین معین کول

شرح - صورت د مسئلې دادی که د معنده بسخي بجی پیدا شو او حمل مخکی نه بیکاره وو یا خاوند د حمل اقرار کړی وو نو په دواړه صورتونو کی به بغیر د شهادت نه نسب ثابت وی او که د معنده بسخي بجی پیدا شو او خاوند د زیریدل انکار او کړلو نو د امام اعظم **رحمه الله** په نیز به نسب هغه وخت ثابتیږی چه کله د بجی په زیریدل دوی اوده سړی یا یو سړی او دوی اوده بسخي گواهی ورکړی

وقال أبو یوسف ومحمد **سید** او صاحبین **سید** فرمائی **ثبت فی الجميع بشهادة امرأ واحدة** چی په ټولو صورتونو کی د یوې بسخي په گواهی سره نسب ثابتیږی **لأن الفراق قاهر یقصر العدة** د صاحبینو **سید** دلیل دادی چې د عدت موجود کیدلو په وجه (سخه د خپل خاوند) فراش دي **وهو ملزم للنسب** او فراش کیدل نسب ثابتوی **والحاجة إلى تعین الولد أنه منها فیتعین بشهادة او حاجت د ولد د تعین دي چه دا بجی هم دي بسخي راوړل دي نو دا خبره د یوې بسخي په گواهی سره معین کیری **کافی حال قیام الیگار لکه څنگه چې د نکاح قائم دوه صورت کی د یوې بسخي په گواهی سره تعین د ولد کیری****

شرح - صاحبین **سید** فرمائی چه په ټولو صورتونو کی د یوې ارادی مسلمانې عادلې بسخي په گواهی باندې نسب ثابتیږی که د محکمې نه حمل بیکاره وی او که نه او خاوند د حمل اقرار کړی وی او که نه امام احمد **رحمه الله** ه ددی قنل دي او د امام شافعی **سید** په سیر د خلیو بسخو گواهی شرط ده او د امام مالک او د ابی اسی **سید** په سیر د دوی اوده بسخو په گواهی باندې نسب ثابتیږی

د دوی دلیل دادی چه د عدت موجود کیدلو په وجه سخه دخیل خاوند فراش دي او فراش کیدل نسب لازم کوی نو د نسب ثابتولو هیڅ اړتیا پاتې نشو البته دا اړتیا شته چه دا بجی هم ددی بسخي نه پیدا شوي دي نو دا خبره د یوې بسخي په گواهی سره ثابتیږی لکه چې د نکاح قائمیدلو په صورت کی بالاتفاق د یوې بسخي په گواهی سره د ولد تعین کیری

والأبی حنيفة **سید** او د امام ابوحنیفه **سید** دلیل دادی **أن العدة تنقضي باقرارها بوضع الحمل** چې د سخې د وضع حمل د قرار نه وجه عدت ترشو **والتقصي ليس بمعية** او تیر شوې شی حجت نشی کیدی **وقست الحاجة إلى**

(القول الرابع) د قول **سید** حجة **سید** كذا فی الحاشية (٢٧٤٢) ورد المختار (١٢٠٦٨) والهندية (٥٣٨١١) والبحر الرائق (١٦٠٠٤) مع من قال براجع (٣٧٠١)

درسه توت

کتاب الطلاق

المات النسب ابتداء نود نوی سر نه (دوباره) د نسب ثابتولو اړتیا پیدا شو **فیشرط كمال الحجة** سو په دي کی پوره گواهی شرط ده **بإلا ما إذا كان ظهر الحمل** په خلاف د هغه صورت چې که حمل بیکاره وی او **أوصد الإغتراف من الزوج** پد خاوند د اړخه اقرار صادر شوې وی (سو هلته کی د اشرط شنه) **لأن النسب ثابت قبل الولادة** ځکه چې (د بجی) نسب خود پیدا کیدو نه وړاندې ثابت دي **والتقصي يثبت** بشهادتها او تعین د یوې بسخي په گواهی سره ثابتیږی

شرح - د امام ابوحنیفه **رحمه الله** دلیل دادی چه هر کله بسخي د وضع حمل اقرار وکړلو سو ددی عدت تیر شو او کوم شی چې تیر شی هغه حجت نشی کیدلې حجت خو هغه وی چه کوم موجود وی نو دوی سره د نسب ثابتولو اړتیا پیدا شو په دي وجه د شهادت تامة کیدل به ضروری وی او شهادت تامة د دي چه دوی اوده سړی گواهی ورکړی یا یو سړی او دوی اوده بسخي گواهی ورکړی خو که حمل بیکاره سو ب خاوند د حمل اقرار او کړلو نو د کامل شهادت شرط نه دي ځکه چې په دي صورت کی خو نسب د زیریدل نه وړاندې ثابت شو او پاتې شوه د چه دا بجی ددی بسخي نه پیدا شوې دي نو دا خبره د یوې بسخي په گواهی سره ثابتیږی

د حضرت امام صاحب **رحمه الله** په مذهب باندې دا اشکل کیدلې شی چه د نسب د اثبات لپره د سړی شهادت شرط گرځول څنگه درست دی حالانکه د سړی بسخي اړخ ته کتل حرام دی؟ نو خواب د دي چه کتل ضروری نه دی بلکه بغیر د کتلو نه هم گواهی ورکول ممکن دی په دي طریقچه چې دابسخه د دوی اوده گواهانو مخکی یې کمرې ته داخل شوه او گواهانو ته ددی خبرې عمل دي چه په دي اطاق (کمره) کی ددی بسخي نه سوا بل څوک نشته بیا دا بسخه د یوماشوم سره راووتله نو د شهادت ادا کاوه لپاره دومره قدرې هم کافی ده

د معنده د اړخه د دوی [دوه] کاله مکمل کیدلو نه وړاندې د بجی د زیریدل دعوی

لأن كانت معتدة عن وفاة نو که بسخه (د خپل خاوند) په وفات سره په عدت کی وی (اودی د ولادت دعوی او کره) **فصدقها الورثة في الولادة** او وارثانو په ولادت کی ددی تصدیق او کړو **ولم يشهد على الولادة أحد** خو په ولادت باندې چی گواهی ورکړه **فبأنه في قولهم جميعا** نو بالاتفاق دا ددی د خاوند زوی دي

شرح - صورت د مسئلې دادی که یوه بسخه د خپل خاوند دوفات په وجه په عدت کی وی بیا دوی اوده کله پوره کیدلو نه وړاندې دي بجی پیدا کیدلو دعوه او کړه او ددی ټولو وارثانو چی دوی د شهادت د جواز لپره کافی وی یعنی دوی اوده سړی یا یو سړی او دوی اوده بسخي یا بعض وارثانو د بجی پیدا کیدلو اقرار هم او کړلو خو هیڅ چا د بجی په پیدا کیدلو باندې گواهی ورکړه نو احنف فقهاء په نیز بالاتفاق دا بجی د میت زوی وی یعنی ددی بجی به د میت نه نسب ثابت وی

وقد افق حق الرزق ظاهر اودا (ثبوت بنوت) د وراثت په حق کی بیکاره دي **لأنه خالص حقهم** ځکه میراث دده خالص حق دي **فقبل فيه تصديقهم** نو د میراث په حق کی په ددوی تصدیق کول قبولوی

شرح - علامه مرغینانی **رحمه الله** فرمائی چه د خوی کیدلو ثبوت د میراث په حق کی بیکاره دي یعنی دا ماشوم به په میراث کی د نورو وارثانو سره په وراثت کی شریک وی ځکه چې میراث خالص د وارثانو حق وی نو یخپل حق کی به ددوی اقرار کول قبول وی

أما في حق النسب هل يثبت في حق غيرهم پاتې شو د نسب په حق کی آی ددوی نه د علاوه په حق کی به نسب ثابتیږی **قالوا إذا كانوا من أهل الشهادة يثبت** نو مشایخ فرمائی که تصدیق کونکی وارثان د اهل شهادت خنې وی نو (نسب) به ثابتیږی **لقیام الحجة** ځکه چې حجت (شرعیه) ثابت شو

كذب الطلاق

توضیح: پاتې شوه دا خبره چې د عامو خلکو په حق کې به ددې بېخي نسب د میت نه ثابت وی او که نه نو به دې اړه کې د مشاخصو قول دادې که تصدیق او اقرار کونکي وارثان د شهادت اهل وی په دې طریقې چې وایه سړی وی یا سړی و بنځې دواړه وی او دوی عادلان هم وی نو د ټولو خلکو په حق کې به د دې بېخي نسب ثابت وی ځکه چې شرعی حجت یعنی کامل شهادت موجود شو تردې چې دا بېخي به په اقرار کونکو او انکار کونکو دواړو سره په میراث کې شریک وی او د نورو وارثانو پشان به دې بېخي ته هم د سړی د مدیون نه د دین د مطالبه حق حاصل وی.

ولهذا قيل: لا شرط لفظ الشهادة به دي وجه او وینلی شو چه لفظ د شهادت شرط دي وقيل لا لا شرط و او وینلی شو چه شرط نه دي لان الثبوت في حق غيره لا يثبت لثبوت ځکه چې د تصدیق کونکو نه د علاوه په حق کې نسب ثابتیدل تابع دی فی حقهم لا يثبت دوی د اقرار په وجه ددوی د حق په ثابتولو کې وما ثبتت تبعاً لا يثبت فيه الشرائط او کوم شی چې تابع ثابتیږي په هغې کې د شرائطو رعایت (ضروری) نه وی.

توضیح: چونکه د تصدیق کونکو وارثانو د شهادت د اهل ځنې کیدل شرط دی په دې وجه بعض مشاخص وانی چې د شهادت لفظ شرط دي او بعض مشاخص وانی چه د شهادت لفظ شرط نه دي د قول ثاني دلیل دادې چه د ورته د اقرار او تصدیق په وجه به په اصل کې خو نصب ددوی په حق کې ثابت شی او د دوی نه د علاوه په حق کې به ددوی تابع وی او نسب به ثابت وی او قاعده ده چه کوم شی په تابع کیدلو کې ثابتیږي په هغې کې د شرائطو لحاظ ساتل ضروری نه وی.

أمثلاً مولى به سفرگي یو ځانې کې د اقامت نیت او کړلو نو د اقامت شرائط به د مولا په حق کې معتبر وی د غلام او خدما نه په حق کې به معتبر نه وی ځکه چې دا خلک د مولا تابع وی.

د نکاح نه شپږ میاشتې نه په کومه موده کې د پیدا شوي بچی نسب

أإذا تزوج الرجل امرأة أو كره سري یوې بېخي سره نکاح او کړله [فما ثبتت له من بینه أشهر من ذلك من بینه] نکاح د ورځ به د شپږ میاشتې نه په کم کې دې بېخي راوړو [فما ثبتت له من بینه أشهر من ذلك من بینه] (بچی) نسب به ثابت نه وی هل اللغة ① العلوق په رحم کې د نطفې استقرار نیول ② فصاعدا زیاتی ③ المدة موده، وخت ④ القذف په چا باندې د زنا الزم لگول اویا د هغې نه ثابتول.

توضیح: صورت د مسئلې دادې که یو سړی د یوې بېخي سره نکاح او کړله نو د نکاح د وخت نه د شپږ میاشتو نه په کومه موده کې ددې بېخي پیدا شو نو ددې بېخي نسب به ددې سړی نه ثابت نه وی.

لان لقول سائلي على النكاح ځکه چې نطفه په نکاح باندې مقدم ده لان يكون منه نور (دا) نطفه به ددې سړی نه نه وی.

توضیح: دلیل دادې چه د حمل کم از کم موده شپږ میاشتې ده او بېخي د شپږ میاشتو نه په کومه موده کې پیدا شو نو معلومه شوه چه نطفه د نکاح نه وړاندې پیدا شوې وه نو ثابت شوه چه دا نطفه ددې خاوند نه به ده او هرکله چې نطفه ددې سړی نه نه ده نو په دې سره به نسب هم نه ثابتیږي او که د نکاح د وخت نه د شپږ میاشتو نه په زیاته موده کې بېخي پیدا شو نو ددې بېخي نسب به دده نه ثابت وی که خاوند ددې بېخي اقرار او کړی او که خاموش پاتې شی ځکه چې د بېخي فراش کیدل ثابت دی او د حمل موده هم پوره ده.

وانما ثبتت به بینه أشهر من ذلك من بینه او که (د نکاح د وخت نه) په شپږو میاشتو باندې یا (ددې نه) په زیاتو باندې بېخي راوړو [ثبتت له من بینه أشهر من ذلك من بینه] نو د خاوند به ددې نسب ثابت وی [اعترف به الزوم أو سكنت] که خاوند ددې اقرار [مخاراة] بیا که خاوند د ولادت انکار او کړو [ثبتت به بینه أشهر من ذلك من بینه] چې فراش قائم دي او موده هم پوره ده [لان] ثبتت به بینه أشهر من ذلك من بینه او کړو [ثبتت به بینه أشهر من ذلك من بینه] نو (ولادت به) ثابتیږي د یوې

كذب الطلاق

توضیح: په گواهي سره کومه چې د ولادت شاهدې وی [حتى لو نقاه الزوج ويلاعين] تردې که حوسه د بېخي سړی او کړی نو لعن به کوی لان النسب يثبت بالفراش ځکه چې نسب ثابتیږي د فراش په موجود کیدو سره.

توضیح: که بېخي په شپږو میاشتو یا ددې نه په زیاته موده کې پیدا شو خو خاوند د بېخي پیدا کیدلو انکار وکړ نو که یوه ښځه د بېخي پیدا کیدلو گواهي ورکړی نو ددې په شهادت سره به زیږیدل ثابت شی وکړلو که خاوند ددې بېخي نفی او کړله او وې وویل چه دا بېخي زما د نطفې نه نه دي پیدا نو حوسه به حبلي تردې که خاوند ددې بېخي نفی او کړله او وې وویل چه دا بېخي زما د نطفې نه نه دي پیدا نو حوسه به حبلي ښځې سره لعن کوی.

دلیل دادې چه د ښځې د فراش کیدلو په وجه د بېخي نسب ثابت شو او پاتې شو د زیږیدل کړ. موده د یوې ښځې په گواهي سره ثابت شو.

واللعان انما يثبت بالقذف أو لعان واجبیری د زنا په تهمت لگولو سره [ولكن من عذريته وجود] ود لعن لپاره د بېخي موجود کیدل ضروری نه دی [ولكن من عذريته وجود] ځکه چې لعان د بېخي نه بغیر هم کیږي.

توضیح: په دې عبرت سره د اعتراض خواب کوی اعتراض دادې چه دلته کې د بېخي په حق کې گواهې د لعن واجب شوي دي او د بېخي زیږیدل د یوې ښځې (دینره) په شهادت سره ثابتیږي سو نتیجه دا راوړنه چه لعن د یوې ښځې (دینرې) په شهادت سره ثابت شو حالانکه دا جائز نه ده ځکه چې لعن معنی حد دي او حد د ښځو په شهادت سره نه ثابتیږي.

لاددي خواب دادې چه لعان واجبیری د زنا په تهمت لگولو سره او دلته کې د زنا تهمت موجود دي ځکه چې د خاوند قول [ولكن من عذريته وجود] په ښځه باندې د زنا تهمت لگول دی او تهمت لگول د بېخي وجود ته مستلزم نه دی ځکه چې بغیر د بېخي نه هم قذف (تهمت لگول) ثابتیږي نو په قذف کې ددې اعتبار نه دي شوي چه دیوې ښځې (دینرې) په گواهي سره ثابت شوي وی والله اعلم.

د بېخي په زیږیدل سره به زوجینو کې د نکاح به موده کې اختلاف

لان ولدت نوكه د ښځې نه بېخي پیدا شو [فما ثبتت له من بینه أشهر من ذلك من بینه] ب (بېخي خاوند) اختلاف او کړو [فما ثبتت له من بینه أشهر من ذلك من بینه] نو خاوند او وینلی چه ته ماد څلور میشتو داسې په نکاح کې اخستې نې [وقالت هي منذ بینه أشهر من ذلك من بینه] و ښځې و وینلی چه د شپږو میاشتو نه [قال قول قولها] نو قول به د ښځې (قبول) وی [وهو انبه] اودا بېخي به ددې د خاوند زوی وی.

هل اللغة ① سفاح: زنا ② استخلاف: قسم ورکول [توضیح: مسئله داده چه د یوې ښځې ماشوم پیدا شو بیا زوجینو اختلاف او کړلو خاوند وانی چه ته ما صرف د څلورو میشتو نه په نکاح اخستې وي او ښځه وانی چه داسې نه ده بلکه پوره شپږ میشتې اوشوې چه زه ست په نکاح کې یم نو په دې صورت کې به د ښځې قول معتبر وی او دا بېخي به ددې خاوند زوی شمارلې کیږي یعنی دده څخه به ددې بېخي نسب ثابت وی.

لان الظاهر شاهدنا ځکه چې ښکاره (حال) ددې ښځې شاهد دي [فانما كذب الظاهر من يكاى ځکه چې دې به د نکاح نه بېخي راوړلې وی لان يثبت بینه] نه د زنا نه.

توضیح: دلیل دادې چه ښکاره حال د ښځې موافق دي ځکه چې ښکاره هم دا ده چه د مسلمانې ښځې نه د بېخي زیږیدل د نکاح په وجه شوي دي د زنا په وجه نه دي شوي او ښکاره حال چې د کوم کس موافق وی هغه مدعی علیه وی نو په دې مسئله کې ښځه (بی بی) مدعی علیه ده او ددې خاوند مدعی دي او د حد ۵۰ البینه علی المدعی یم په رو سره که د مدعی سره بینه نه وی نو د مدعی علیه قول به معتبر وی او

كتاب الطلاق

چونکه دلته كي مسئله مفروضه هم داسې ده. چه خاوند سره پينه نشته په دې وجه ښځه چې مدعي عليه ده. ددې قول به معتبر وي.

وَمِنْ ذِكْرِ الْإِسْتِخْلَافِ وَامَامِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قِسْمُ احْتِسَالِ نَهْ دِي ذِكْرُ كِرِي وَهُوَ عَلَى الْإِخْتِلَافِ حَالَانِ كَمَا مَخْتَلِفٌ فِيهِ دِي

53

فروع صاحب دعنايه رحمته په دې موقع دوي (دوه) اعتراضه سره د خوابه ذکر کړی دی. خادم هم دا ذکر کوي
 ① رومي اعتراض دادې. دادې چه ښکاره حال د خاوند د قول شاهد دې. ځکه چې نکاح امر حادث دې او
 په حادثو کي اصل دادې. چه دا اقرب وختونو اړخ ته منسوب کړې شی. اود اقرب وختونو قاتل خاوند
 دې. دده ښځه نه ده. نو خاوند مدعی علیه شو. او چونکه د مدعی علیه قول معتبر وی په دې وجه د خاوند
 قول معتبر کیدل پکار دی؟ ددې خواب دادې چه د نسب په ثبوت کي احتیاط کولې شی. نو هر کله چې
 دوي (دوه) ظاهر متعارض شی. نو مثبت ته به په نافي باندې ترجیح ورکولې شی. او چونکه د ښځې قول
 مثبت للنسب دې. او د خاوند قول نافي للنسب دې په دې وجه به د ښځې قول راجح وی. ⑤ دوهم اعتراض
 چې ښځه علوق (نطفه)، د خاوند خودلې شوې زمانې (یعنی څلور میاشتې) نه وړاندې اړخ ته منسوب کوي
 او خاوند ددې منکر دې. اود یښه نه کیدلو په صورت کي د منکر قول معتبر وی. نو د خاوند قول معتبر
 کیدل پکار دی؟ ددې خواب دادې. چه دا معارض دې. په دې طریقچه چې خاوند علوق د نکاح نه وړاندې
 زمانې اړخ ته د منسوب کاوه مدعی دې. او ښځه ددې منکره ده. نو د ښځې قول معتبر کیدل پکار دی
 ② صاحب د هدایه رحمته فرمائی. چه امام محمد رحمته په جامع صغیر کي دا نه دی ذکر کړی چه د ښځې څخه به
 قسم اخستلې شی. او که نه. حالانکه دا خبر مختلف فیه ده. د صاحبینو رحمته په نیز به قسم اخستلې شی اود
 امام صاحب رحمته په نیز به نشي اخستلې. والله اعلم

د بشري به گواهي باندې د زيږيدل ثبوت

اَوَكَلَهُ جِي يوكس خيلي بنهي ته او وئيل **اِذَا وَكَلْتُمْ وَكَلَّافَاتٍ طَلِيقٌ** كله چي تا بچي راوړو نو
 ته دي طالق نه **فَقَدْ تَزَوَّجْتَ عَلَى الْوَلَادَةِ** بيا يوې بنهي په بچي راوړلو باندې گراهي ورکړه **فَتَمُتْلِقُ عِنْدَ أَبِي**
 خنيفه ^{عنه} (۱) نود امام ابوحنيفه ^{عليه السلام} په ييز به طلاق نه واقع کيږي

حل المسألة: ① الحجّة. دليل ② ينفك: جلا كبرى ③ الحثّ حاثث كيدلّا

تاریخ - صورت د مسنلی دادې، چه یو سړی خپلې ښځې ته اووئیل لا ادا ولدت ولدا فانست طالق نو یوې ښځې (دینرې) د بچی پیدا کیدلو شهادت اوکړو او خاوند د زیریدل منکړدې په داسې حال کې چې به خود ښځې حمل ښکاره وو او نه خاوند د حامله کیدلو اقرار کړې وو، نو د امام اعظم ابوحنیفه رحمه الله په نیز به په دې ښځه باندې طلاق نه واقع کیږي. البته نسب به ثابت وي.

وَقَالَ أَبُو سَعْدٍ وَنَحْمَدُكَ تَطْلُقُ ۖ اَوْ صاحبين فرماني چه طلاق واقع كيرى لَئِنْ شَهِدْتَهَا تَحْقِيقِي ذَلِكَ حَكَهَ
چي په دي باب كي د يوي بنخي شهادت حجت دي قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَبِي كَرِيمٌ ۖ فَرَمَانِي دِي {شَهَادَةُ
النِّسَاءِ عَنِ امْرِئَةٍ عَلَى رَجُلٍ الشُّكُّ لَا يَبْلُغُ} (۱) چه د بنخي گواهي په داسې امر كي جائز ده په كوم كي چي د سرود
نظر كاوه قدرت نه وي

کتاب خطابہ

صاحبین فرمائی۔ چہ طلاق واقع کیجی۔ دوی دلیل دادی چہ دیوی منجی پہ گواہی سرورہ دی۔
نبی کریم ﷺ فرمائی دی۔ دہ بنجو گواہی پہ داسی امر سدی جائزہ، چہ عہد ارجہ سرورہ لیدہ
کئل شرعاً ممنوع وی۔ نو هرکله چہ دیوی بنجی پہ گواہی سرورہ بر بدل نیت شو مو طلاق سہ همہ وقع کریں
خکله چہ طلاق پہ ولادت باندی معلق شوی دی۔ ددی حدیث د عرب کیدلویہ وجہ اکثریت جیود سہ دی
[۹] کرکری

وَالْأَمَانَةُ أَهْلَتْ فِي الْوِلَادَةِ أَوْ خَلَّةٌ جِي كَه دِي وَيُوشِ شِهَادَت پِه وِلادَت تَابْتُونِي كي فَو دِي قَمَل فِدَايَتش عينا وَ
اِتْلَاق نوکوم شی جی پِه وِلادَت باندې مَنی دی پِه هَغی کی به هم قملولی شی و هغه طلاق دی

دوهم دليل دادې چه هرکله د يوې سخي (دينوي) شهادت د ريږيدل په ثبوت کي حجت دي موخه دي
که چي په ريږيدل باندې معلق او مېنې دي ددې په ثابولو کي به هم يقين حجت وي

ابن حنیفہ رحمہ اللہ اُنہا اذَعَتْ الْحَيْثُ فَلَا يَثْبُتُ اود امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ دلیل دادی چه سخنی د حثت کیدلو دغیر
دی و نو حث به نه ثابتیری اَلَا بِحُجَّةٍ نَافِعَةٍ مگر په حجت تامه سره وَهَذَا لَنْ تَمُادِنْتَ مَعَهُ بِمِثْلِ حَقِّ الْوَلَدَةِ و د
دی وجه چې د ولادت په اړه کی دیشخو شهادت جائز کیدلو د اړتیا په وجه دی فَلَا تَقْرَأُ فِي حَقِّ الطَّلَاقِ
د طلاق په اړه کی (به ددی اثر نه یشکاره کیږی لِأَنَّهُ يَثْبُتُ غَنًّا خَكَّة چې طلاق د ولادت نه جلا هم کیدی

شروع - اود مدام اعظم رحمۃ اللہ علیہا دلیل دادې. چه ښځې (بی بی) په خپل خاوند باندې د حانت کیدلو دعوی کړې
د یسې د طلاق واقع کیدلو، او خاوند ددې منکر دې. نو د ښځې دا دعوی بغیر د کامل حجت نه نه ښیږي
او پاتې شوه دا خبره چې طلاق په زیریدل باندې موقوف دې. او زیریدل د یوې ښځې په شهادت سره ښیږي
نو طلاق کوم چې موقوف دې. ددې ثبوت به هم د یوې ښځې په گواهي سره کیږي نو ددې خواب دادې چه
زیریدل په حق کې د ښځو شهادت ضروره معتبر دې. او کوم شی چې ضروره ثابت وی. هغه د اړتیا په
دنده ښیږي. یعنی د اړتیا د حد نه تجاوز نه کوی. نو د یوې ښځې په شهادت سره به زیریدل ثابت شي
ځکه چې د زیریدل په وخت سړی موجود نه وی په دې وجه د زیریدل په حق کې د ښځو شهادت ضروره
معتبر گرځولې شوې دې. خود طلاق په حق کې د یوې ښځې د گواهي اثر نه ښکاره کیږي. ځکه چې په طلاق
زیریدل کې هیڅ لزوم نشته. ځکه چې طلاق بغیر د پیدائشه، او زیریدل بغیر د طلاق موجود کیږي. [۱۰]

د جهل پيدا كېدلو په روسته د بچي په پيدائس يادى مطلق معلق كول

ان كان الزوج قد اقر بالحمل او كنه خاوند ددي بتخي د حامله كيدو اقرار او كرو
 (١) نود امام ابو حنيفه رحمه الله به نيز به د گواهي نه بغير مطلقه شي
 صفت من غير شهادة عند أبي

١) هغه داتنه چې د ولادت په وخت کې ښځې سره موجود وي اود ولادت په کار کې کومک کوي
٢) موټمنه. امانتداره گرځولې شوې
مستله داده. که خاوند د خپلې ښځې د حامله کيدلو اقرار اوکړلو پياده ددې طلاق د بچي په زيږيدل

(٢) قال الزبيدي قلت غريب وروى ابن أبي شيبة في مصنفه في البيوع قال مضت السنة ان تجوز شهادة النساء فيما لا يطالع عليه غيرهن من ولادات النساء وعيوبهن ويجوز بشهادة القابلة في الإستهلال وإمرأتان قيسا سوى ذلك وروا عبد الرزاق في مصنفه عن جريج عن الزهري) -

(١) القول الرابع هو قول أبي حنيفة رضي الله عنه كذا في فتح القدير (١٨٠/٤) والعناية (١٧٤/٤) والهندية (٤٢٤/١) ومراقى الفلاح (ص. ٢٤٧) نقلًا عن القول الرابع (٣٧٧/١).

باندې معلق کړلو، نو ښځې دعوی او کړله، چه بچي پیدا شوې دي، او خاوند ددې تکذیب او کړلو نو په دې صورت کی به د امام ابو حنیفه رحمه الله په نیز بغیر د شهادت د ا ښځه مطلقه شی

وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْرِكُ بِاللَّهِ شُرَكَاءَ لَهُمْ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ
اود صاحبينو پيا به نيز د دينرې گواهي شرط ده . لآئكه لَا يَزِيدُ مِنْ حُجَّتِهِ لِدَعْوَاهَا
الْحَقُّ خكه چې د بنسختي د حث دعوي لپاره حجت كيدل ضروري دي ، وَلِلّٰهِ الْقَضَاءُ عَلَيْهِ اود يوې بنسختي
دينري، شهادت په دې باب كي حجت دي عَلَى مَا يَنْتَلِزُهْ خنكه چې موږ وړاندي بيان كړي دي

توضیح :- صاحبینو به نیزه طلاق واقع کیدلو لپاره د دینړې شهادت شرط دې د دوی دلیل دادې چه بنځي ددې خبرې دعوه او کړله چه زما خاوند به خپل قسم ملاذا ولدت ولدا فانت طالق که کي حاثث شو او د خاوند حاثث کیدل ثبتولو لپاره د یوې بنځي (وینځي) شهادت کافی دې. لکه چې په وړاندې مسئله کي تیر شو په دې وه موږ او وینل چه د یوې بنځي (دینړې) شهادت شرط دې.

وَلَهُ أَوْدَ اٰمَامٍ اَبُو حَنِيفَةَ رَضِيَ عَنْهُ دَلِيلٌ دَادِي اَنْ اِلْفَرَارَ بِالْحَبِيلِ اِقْرَارَ جِي دَحَامِلَه كِيدَلُو اِقْرَارَ د هَغَه شِي اِقْرَارَ دِي عَمَّا
نَفَضَ اِلَيْه كَوْمِ اِيخ تَه بَد جِي دَا رَسِيهِي وَهُوَ الْوَلَادَةُ اَوْ هَغَه وَلَادَتِ دِي

توضیح - د حضرت امام صاحب رحمته الله علیه دلیل دادې چه د خاوند د اړخه د خپلې ښځې د حامله کیدلو اقرار په حقیقت کې د حمل په نتیجه، یعنی د زیربیدل اقرار کول دی. او هرکله چې د خاوند د اړخه په زیربیدل باندې اقرار موجود شو، نو د شهادت اړتیا پاتې نشو. په دې وجه او وینلی شو. چه د شهادت نه بغیر به زیربیدل ثابت شی. او طلاق به واقع شی.

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَهُمْ ثَمَرَةً أَوْ خَكًا
أَمَانَتٍ وَابْسِ كَوْلُوكُمْ بِهِ قَبُولَ وَی

سورج - دوهم دليل دادې چه هرکله خاوند ددې خبرې اقرار او کړلو چه زما ښځه حامله ده شو گویا چې ده ددې خبرې اقرار او کړلو چه د امانت داره ده یعنی ددې په نس کې زما بچي و دیعت (امانت) دې او په امانت و پس کولو کې د امین قول معتبر وی. په دې وجه په دلته کې هم د امانت په واپس کولو، یعنی د بچی په زیږیدل کې د امین (یعنی د ښځې) قول معتبر وی. اود شهادت وغیره اړتیا به نه وی.

د عمل کم نه کم او د زیات نه زیاته موده

٢٤٤
 ٢٤٥
 ٢٤٦
 ٢٤٧
 ٢٤٨
 ٢٤٩
 ٢٥٠
 ٢٥١
 ٢٥٢
 ٢٥٣
 ٢٥٤
 ٢٥٥
 ٢٥٦
 ٢٥٧
 ٢٥٨
 ٢٥٩
 ٢٦٠
 ٢٦١
 ٢٦٢
 ٢٦٣
 ٢٦٤
 ٢٦٥
 ٢٦٦
 ٢٦٧
 ٢٦٨
 ٢٦٩
 ٢٧٠
 ٢٧١
 ٢٧٢
 ٢٧٣
 ٢٧٤
 ٢٧٥
 ٢٧٦
 ٢٧٧
 ٢٧٨
 ٢٧٩
 ٢٨٠
 ٢٨١
 ٢٨٢
 ٢٨٣
 ٢٨٤
 ٢٨٥
 ٢٨٦
 ٢٨٧
 ٢٨٨
 ٢٨٩
 ٢٩٠
 ٢٩١
 ٢٩٢
 ٢٩٣
 ٢٩٤
 ٢٩٥
 ٢٩٦
 ٢٩٧
 ٢٩٨
 ٢٩٩
 ٣٠٠
 ٣٠١
 ٣٠٢
 ٣٠٣
 ٣٠٤
 ٣٠٥
 ٣٠٦
 ٣٠٧
 ٣٠٨
 ٣٠٩
 ٣١٠
 ٣١١
 ٣١٢
 ٣١٣
 ٣١٤
 ٣١٥
 ٣١٦
 ٣١٧
 ٣١٨
 ٣١٩
 ٣٢٠
 ٣٢١
 ٣٢٢
 ٣٢٣
 ٣٢٤
 ٣٢٥
 ٣٢٦
 ٣٢٧
 ٣٢٨
 ٣٢٩
 ٣٣٠
 ٣٣١
 ٣٣٢
 ٣٣٣
 ٣٣٤
 ٣٣٥
 ٣٣٦
 ٣٣٧
 ٣٣٨
 ٣٣٩
 ٣٤٠
 ٣٤١
 ٣٤٢
 ٣٤٣
 ٣٤٤
 ٣٤٥
 ٣٤٦
 ٣٤٧
 ٣٤٨
 ٣٤٩
 ٣٥٠
 ٣٥١
 ٣٥٢
 ٣٥٣
 ٣٥٤
 ٣٥٥
 ٣٥٦
 ٣٥٧
 ٣٥٨
 ٣٥٩
 ٣٦٠
 ٣٦١
 ٣٦٢
 ٣٦٣
 ٣٦٤
 ٣٦٥
 ٣٦٦
 ٣٦٧
 ٣٦٨
 ٣٦٩
 ٣٧٠
 ٣٧١
 ٣٧٢
 ٣٧٣
 ٣٧٤
 ٣٧٥
 ٣٧٦
 ٣٧٧
 ٣٧٨
 ٣٧٩
 ٣٨٠
 ٣٨١
 ٣٨٢
 ٣٨٣
 ٣٨٤
 ٣٨٥
 ٣٨٦
 ٣٨٧
 ٣٨٨
 ٣٨٩
 ٣٩٠
 ٣٩١
 ٣٩٢
 ٣٩٣
 ٣٩٤
 ٣٩٥
 ٣٩٦
 ٣٩٧
 ٣٩٨
 ٣٩٩
 ٤٠٠
 ٤٠١
 ٤٠٢
 ٤٠٣
 ٤٠٤
 ٤٠٥
 ٤٠٦
 ٤٠٧
 ٤٠٨
 ٤٠٩
 ٤١٠
 ٤١١
 ٤١٢
 ٤١٣
 ٤١٤
 ٤١٥
 ٤١٦
 ٤١٧
 ٤١٨
 ٤١٩
 ٤٢٠
 ٤٢١
 ٤٢٢
 ٤٢٣
 ٤٢٤
 ٤٢٥
 ٤٢٦
 ٤٢٧
 ٤٢٨
 ٤٢٩
 ٤٣٠
 ٤٣١
 ٤٣٢
 ٤٣٣
 ٤٣٤
 ٤٣٥
 ٤٣٦
 ٤٣٧
 ٤٣٨
 ٤٣٩
 ٤٤٠
 ٤٤١
 ٤٤٢
 ٤٤٣
 ٤٤٤
 ٤٤٥
 ٤٤٦
 ٤٤٧
 ٤٤٨
 ٤٤٩
 ٤٥٠
 ٤٥١
 ٤٥٢
 ٤٥٣
 ٤٥٤
 ٤٥٥
 ٤٥٦
 ٤٥٧
 ٤٥٨
 ٤٥٩
 ٤٦٠
 ٤٦١
 ٤٦٢
 ٤٦٣
 ٤٦٤
 ٤٦٥
 ٤٦٦
 ٤٦٧
 ٤٦٨
 ٤٦٩
 ٤٧٠
 ٤٧١
 ٤٧٢
 ٤٧٣
 ٤٧٤
 ٤٧٥
 ٤٧٦
 ٤٧٧
 ٤٧٨
 ٤٧٩
 ٤٨٠
 ٤٨١
 ٤٨٢
 ٤٨٣
 ٤٨٤
 ٤٨٥
 ٤٨٦
 ٤٨٧
 ٤٨٨
 ٤٨٩
 ٤٩٠
 ٤٩١
 ٤٩٢
 ٤٩٣
 ٤٩٤
 ٤٩٥
 ٤٩٦
 ٤٩٧
 ٤٩٨
 ٤٩٩
 ٥٠٠
 ٥٠١
 ٥٠٢
 ٥٠٣
 ٥٠٤
 ٥٠٥
 ٥٠٦
 ٥٠٧
 ٥٠٨
 ٥٠٩
 ٥١٠
 ٥١١
 ٥١٢
 ٥١٣
 ٥١٤
 ٥١٥
 ٥١٦
 ٥١٧
 ٥١٨
 ٥١٩
 ٥٢٠
 ٥٢١
 ٥٢٢
 ٥٢٣
 ٥٢٤
 ٥٢٥
 ٥٢٦
 ٥٢٧
 ٥٢٨
 ٥٢٩
 ٥٣٠
 ٥٣١
 ٥٣٢
 ٥٣٣
 ٥٣٤
 ٥٣٥
 ٥٣٦
 ٥٣٧
 ٥٣٨
 ٥٣٩
 ٥٤٠
 ٥٤١
 ٥٤٢
 ٥٤٣
 ٥٤٤
 ٥٤٥
 ٥٤٦
 ٥٤٧
 ٥٤٨
 ٥٤٩
 ٥٥٠
 ٥٥١
 ٥٥٢
 ٥٥٣
 ٥٥٤
 ٥٥٥
 ٥٥٦
 ٥٥٧
 ٥٥٨
 ٥٥٩
 ٥٦٠
 ٥٦١
 ٥٦٢
 ٥٦٣
 ٥٦٤
 ٥٦٥
 ٥٦٦
 ٥٦٧
 ٥٦٨
 ٥٦٩
 ٥٧٠
 ٥٧١
 ٥٧٢
 ٥٧٣
 ٥٧٤
 ٥٧٥
 ٥٧٦
 ٥٧٧
 ٥٧٨
 ٥٧٩
 ٥٨٠
 ٥٨١
 ٥٨٢
 ٥٨٣
 ٥٨٤
 ٥٨٥
 ٥٨٦
 ٥٨٧
 ٥٨٨
 ٥٨٩
 ٥٩٠
 ٥٩١
 ٥٩٢
 ٥٩٣
 ٥٩٤
 ٥٩٥
 ٥٩٦
 ٥٩٧
 ٥٩٨
 ٥٩٩
 ٦٠٠
 ٦٠١
 ٦٠٢
 ٦٠٣
 ٦٠٤
 ٦٠٥
 ٦٠٦
 ٦٠٧
 ٦٠٨
 ٦٠٩
 ٦١٠
 ٦١١
 ٦١٢
 ٦١٣
 ٦١٤
 ٦١٥

هل اللعنه ○ البطن نس (۲) معول د ميچن د لاسكى سوري (۳) فعال د تي نه كې كيدل (۴) بهتدي لار بنسني
تفريح - رموز په نير د حمل زيات نه زياته موده دوي ادوه كاله ده. دليل دادې چه د حضرت عائشه رضيا قول
دې فرماني چه بچي د موز په نس كي دوي ادوه كاله نه زيات نه پاتي كيږي اگر چه د ميچن د لاسكي د
سوري په اندازه وي او ټيكاړه هم داده چه حضرت عائشه رضيا دا د نبی کریم ﷺ نه اوريدلی وی او بيان كړي
ني وي.

وَأَقْنَهُ سِنَّهُ الْمَعْرُودَ حَمْلَ كَمِ أَزْكَمِ مَوْدَةٍ شَيْءٍ مِيشْتِي دِه لِقَوْلِهِ تَعَالَى حُكْمَهُ جِي اَللهُ تَعَالَى فَرْمَاتِيلِي دِي وَحَمْلَهُ
وَفَصَالَهُ لَلْأَوَّلِ الْمَعْرُودِ) (وَفَصَالَهُ فِي عَامَتِنِ دِجِي پِه حَمْلِ كِي پَاتِي كِيدَلِ اَوْدِ) شِيدِي پِرِينُولُو (مَوْدَه) دِيرِش
مِيشْتِي دِي لَقَوْلِ بِيَا فَرْمَانِي (وَفَصَالَهُ فِي عَامَتِنِ) (اَوْدِ) شِيدِي پِرِينُولُو (اَوْدَه) كَالَه كِي

(١) أخرجه الدارقطني في سننه (٣٧٢٣) رقم ٨٢. والبيهقي في السنن الكبرى (٧٨٢٧) رقم (٢٥٥٥١).

کبری قَتْلُ الْغَنَمِ بَيْنَهُمَا نُدُودٌ حِمْلٌ لِّبَارِهِ شَيْبٌ مِثَاشَتِي بَاتِي شَوِي

«وَلِذَا تَوَلَّى سَوِىٌّ» یعنی د بچى شيدې پريښول په دوي (دوه) کاله کي کيږي. نو د حمل موده شپږ

[illegible]

په اصل کي د حمل اقله موده بیانولرکي علامه مرغینانی رحمته الله علیه چې کومه طریقه اختیار کړې ده دا د ابن عباس رضی الله تعالی عنهما تویل دي. لکه چې نقل دي. چه «لأن رجلاً تزوج امرأة فولست لسنة أشهر فمهم عثمان برجه فقال ابن عباس رضی الله تعالی عنهما أم أها لو خاصتكم بكتاب الله تعالى لخصمتكم قال الله تعالى ((وَحَمَلُهُ وَقِصَّةُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا)) وقال ((وَقِصَّةُ فِي ثَلَاثِينَ)) فلم يبق للحمل إلا سنة أشهر فلما ألد عثمان ألد عنها» (فتح القدير) یومسری دیوی ښځې سره نکاح کړله. په ټیمرمه میاشت ددې ښځې بچې پیدا شو. نو حضرت عثمان رضی الله عنه دده د سنگار کاوه اراده او کړنه نو بن عباس رضی الله تعالی عنهما او فرمائیل. که دا ښځه تاسو سره د کتاب الله په ذریعه جگړه کوی. نو زه هم تاسو سره جگړه کوم الله تعالی فرمائی. ((وَحَمَلُهُ وَقِصَّةُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا)) او فرمائی. ((وَحَمَلُهُ وَقِصَّةُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا)) نو حمل موده صرف ټیمرمه میاشتي پاتې شوه. حضرت عثمان رضی الله عنه (چه دا واړیدل) نو ددې ښځې نه تې حد لرې کړلو نو د حضرت عثمان رضی الله عنه حد دفع کول، اود هیڅ یو صحابی مخالفت نه کول، د اجماع دلیل دي بهر حد که د ابن عباس رضی الله تعالی عنهما تویل مطابق استدلال او کړې شی. لکه څنگه چې دلته کي شوې دي. نویه،، کتاب الرضاع،، چې کومه ریه اختیار شوې ده. هغه به باطل شی. حاصل دا چه په مصنف رحمته الله علیه باندې د تناقض اشکال ختم نشو.

وَالْحُجَّةُ عَلَيْهِ أَوْدَ إِمَامَ شَافِعِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ خِلَافَ هَذِهِ حَدِيثِ حُجَّتِ دِي مَارَوَيْتَاهُ كَوْمَ چِي مَوْرَ رَوَايَتِ كَرِي دِي
تَقَايِرَ اَوْ بَسْكَارَه هَم دَادَه اَنْهَاقًا لِّلَّهِ سَمَاعًا چِي حَضْرَتِ عَائِشَه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بِيه دَا (دِي نَبِي كَرِيْم ﷺ) نِه اَوْرِيْدَلِي وِي اِي
بَانِ كَرِي بِيه نِي وِي اِذَا الْعَقْلُ لَا يَعْقِدُ يِ الْيَهُ خُكِه چِي عَقْل تِه دَاسِي اَنْدَازِي لِكُولُو هِيخْ لَارِ نَشْتِه.

۱۰ امام شافعی او امام مالک علیهما السلام به نیز د حمل زیاته موده څلور کاله دی. امام شافعی او امام مالک د بعضو حکایاتو نه استدلال کوی. مثلاً فرمائی. چه محمد بن عجلان دخپلې مور په نس کې څلو کاله وو دغه ډول هرم بن حبان، او ضحاک بن مزاحم د خپلې مور په نس کې څلور کاله وو.

یہ کہ کو مو حکایاتو باندی استدلال کری دی نو یاد ساتی جی حکایات د روایاتو معارض نشی کیدلے.

د محلقه و نقي اختصاره يا ماستي روسته د سداشوي پيچي نېـ

اوکوم کس چي (د بيل کس) وينځي سره نکاح اوکړله **فَطْلَهَا** بيانې (دوطي نه پس) دې له

کتاب الطلاق

طلاق و رکوع **ثُمَّ اشْرَأَهَا** یا نه دار ددی د مالک نه ، واحستله **فَإِنْ جَاءَتْ بِوَلَدٍ لِأَخِي مِنْ بَيْتِهِ أَفْهِيَ مِنْهُ بِشَرِّهَا** یوکه د خستلو د وخت نه نه شپږ مياشتې کم باندې بچي راوړو لکه نو نسب به دې ته لازم وی **وَأَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ** کسی لازم به نه وی

هل اللغة ① العلوق په رحم کي د نطفې استقرار ② الحادث رستو پیدا شوي ③ خلع د خاوند نه د خه شی په عوض طلاق اخستل

توضیح:- مسئله داده، چه یوکس د بیل سری وینځي سره نکاح او کله بیا د وطی نه روسته نه دې ته طلاق ورکړو یا نه د دې د مالک نه واخستله که د اخستلو د وخت نه د شپږ مياشتو نه په کمه موده کي بچي پیدا شو نو د نسب دعوي نه بغير به نسب ده ته لازم وی. او که شپږ مياشتې یا ددې نه په زیاتې کي بچي پیدا شو نو د نسب دعوه نه بغير به نسب ده ته لازم نه وی

لَا تَنْفَرُ مِنَ الزَّوْجِ الْأَوَّلِ وَتَدَّ الْمُنْعَدَّةُ ځکه چې په رومي صورت کي دا د بنځه والی (د وخت) بچي دي **فَإِنْ الْفُلُوقُ سَابَقَ عَلَى لِقَاءِ خُكَيْمٍ** چې علوق (نطفه) په اخستلو باندې وړاندې ده **وَقِيَ الزَّوْجُ لِقَاءَ نِسَائِهِ وَلَكِنَّ الْمُنْعَدَّةَ** او په دوهم صورت کي د مملوکه وینځي بچي دي **لَا تَنْفَرُ بِضَافَةِ الْحَادِثِ إِلَى أَقْرَبٍ وَتَنْفَرُ بِهِ دې وجه به دې ته حدوث د بولو نه بډي وخت اړخ ته منسوب وی **فَلَا يَدْخُلُ مِنْ دَعْوَى نَسَبٍ** دعوی کول ضروري دی**

توضیح:- دلیل دادې چه په رومي صورت کي چونکه د شپږ مياشتو نه په کم کي بچي پیدا شوي دي په دې وجه معلومه شوه چه نطفې، د اخستلو نه وړاندې قرار (خاني) نیولې دي. نو ثابت شوه چه دا بچي د معتده دي. اود معتده د بچي نسب د نسب د دعوه نه بغير ثابتیږي. ځکه چې د عدت په زمانه کي حکما د بچي فراش کیدل موجود وی. په دې وجه مور او ونیل چه په دې صورت کي به نسب دې سری ته لازم وی او په دوهم صورت کي چونکه د بچي زیږیدل د شپږ مياشتو نه په زیاته موده کي پیدا شوي دي. نو دا به د مملوکه وینځي بچي وی. ځکه چې د نطفې قرار نیول، اقرب وختونو اړخ ته منسوب کیږي. او اقرب وخت مملوکه کیدل دی. نو ثابت شوه چه د اخستلو نه روسته په ملک یمین کي نطفې قرار نیولې دي **فَلَا يَدْخُلُ** دا چې بچي د مملوکه وینځي دي. اود مملوکه وینځي د بچي نسب د دعوه نه بغير نه ثابتیږي په دې وجه په دې صورت کي د نسب دعوه کول ضروري دی.

وَهَذَا إِذَا كَانَ الطَّلَاقُ وَاحِدًا یا نه اودا (حکم) هغه وخت دې چه یو طلاق باتنه وی **أَوْ خُلْعًا** یا خلع **أَوْ تَحْصِيلًا** یا رجعی وی **أَمَّا إِذَا كَانَ التَّحْقِينُ** بهرحال چې کله نه دوي اودا طلاق ورکړل **يُثْبِتُ النِّسْبَ إِلَى سَتِّينَ مِنْ وَقْتِ الطَّلَاقِ** بود طلاق د وخت څخه به دوي اودا کالو پوري نسب ثابت وی

توضیح:- صاحب د هدایه **فَرَمَانِي** چه دا تفصیل هغه وخت دي. چه کله نه دې ته یو طلاق بتر یا رجعی ورکړي وی یا نه خلع کړي وی او که دوي اودا طلاقه نه ورکړي وی. نو د طلاق د وخت نه تر دوي اودا کاله پوري نسب ثابتیږي.

لَا تَنْفَرُ حُرْمَتُهُ عَلَيْهِ حُرْمَةُ غُلَيْظَةٍ ځکه چې وینځه په حبل خاوند باندې په حرمت غلیظه سره حرام وی **فَلَا يَضَافُ لِقَعْنَتِهِ** نو نطفه به نشي منسوب کولې **إِلَّا إِلَى مَا أَقْبَلَهُ مَكَرَ طَلَاقٍ** نه وړاندې (د وخت) اړخ ته **لَا تَنْفَرُ إِلَّا بِشَرِّهَا** ځکه چې د اخستلو په وجه دا وینځه شی حلال کیدی

توضیح:- دلیل دادې چه وینځه په دوي اودا طلاقو سره په حرمت غلیظه سره حرام شوه او هرکله چې حرمت غلیظه ثابت شو نو د ملک یمین په طور باندې هم ددې سره وطی کول حرام دی. نو علوق (نطفه) هم اقرب وختونو اړخ ته نشي منسوب کیدلې بلکه مسلمان د حرم فعل نه د بچ ګاوه لپاره به دا ابعد وختونو اړخ ته منسوب کولې شی. او ابعد وختونه د طلاق نه وړاندې دي. مابعد الطلاق وخت نه دې په دې وجه که د طلاق د وخت نه دوي اودا کاله په کم موده کي بچي پیدا شو نو نسب

درسم نول

کتاب الطلاق

به لازم دی. او که خاوند دې ته یو طلاق ورکړي وی. نو د طلاق نه روسته به د ملک یمین په طور باندې دوي سره وطی حلال وی. نو بچي به په دې صورت کي اقرب وختونو ته یعنی مابعد الطلاق وخت اړخ ته به منسوب کولې شی. نو دا وخت به دا د مملوکه بچي وی. اود مملوکه بچي بغير د نسب دعوه نه نه ثابتیږي **فَلَا تَنْفَرُ** کي یو سوال کیدلې شی. هغه داچه منکوچه وینځي ته دوي اودا طلاقه ورکولو نه روسته چې کله نه د واخستله نو د ملک یمین په وجه حرمت ختمیدل پکړ دی. اگرچه حرمت غلیظه ولې به وی ځکه چې الله تعالی فرمایلی دی **((وَالَّذِينَ هُمْ يُقْرُونَ لَهُمْ حِفْظُونَ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ))** او حوک چې د خپلو شرمګاهونو (د حرامو شهوت پوره کولو) نه محفوظ ساتي. خو خپلو پنځو سره. یا خپلو (شرعی) وینځو سره (ددې ساتنه نه کوي) ځکه چې په دوي باندې په دې کي هیڅ الزام شته (بیان القرآن، پ ۱۸۱) **فَلَا يَدْخُلُ** آیت نه معلومیږي چه مملوکه وینځي سره وطی کول عسی الاطلاق جائز ده نو دوي اودا طلاقو ورکوه نه روسته نه چې کله دا واخستله نو بیا هم ددې سره وطی کول به دی جائز کیدل پکار دی **خَوَابُ** دادې چه د الله تعالی ارشاد دي **((فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ أَنْ يَكُونَ زَوْجًا غَيْرَ))** اود وینځي په حق کي دوهم طلاق داسې دي لکه د آزادې په حق کي دریم طلاق نو دا آیت محرم دي او رومي آیت مبیح دي اود تعرض په وخت محرمت ته ترجیح ورکولې شی والله اعلم بالصواب

موله د وینځي د حمل په بچي باندې د نسب دعواو دده نسب

وَمَنْ قَالَ لِأَمِيَّةٍ او چاچه خپلې وینځي ته اوونیل **إِنْ كَانَتْ فِي بَطْنِكَ وَلَدٌ** که ست په نس کي بچي وی **فَهُوَ** منځي نو دا زما (د نطفې) ځنې دي **فَشَهِدَتْ عَلَى الْوَلَدَةِ امْرَأَةً** بچي پیدا شو او یوې بڼځې ګواهی ورکړه **فَلَيْسَ** مملوکه نو دا وینځه به ددې ام ولد شی.

توضیح:- مسئله داده، چه یوکس خپلې وینځي ته اوونیل. **فَلَا إِنْ كَانَ فِي بَطْنِكَ وَلَدٌ** منځي بیا یوې بڼځې یعنی دینې د بچي پیدا کیدلو ګواهی ورکړله. نو دا وینځه به د خپل مولا ام ولد شی.

لِأَنَّ الْحَاجَةَ إِلَى تَحْقِينِ الْوَلَدِ ځکه چې (دلته کي) صرف د ولایت متعین ګاوه حاجت دي

توضیح:- دلیل دادې چه د نسب ثابتیدلو سبب دادې چه مولا د نسب دعوی اوکړي. اود مولا د اړخ د، موجود شو ځکه چې مولا ونیلي دی. چه **فَلَا** فهو منځي یعنی دا حمل زما د نطفې نه پیدا شوي دي.

وَيُثْبِتُ ذَلِكَ بِشَهَادَةِ الْقَائِلِ بِالْإِجْمَاعِ اودا خبره بالاتفاق د دینې په شهادت سره ثابتیږي

توضیح:- اوس صرف دا متعین کول دي. چه بچي پیدا شوي دي او که نه دي نو دا بالاتفاق د دینې په شهادت سره ثابتیږي. نو هرکله چې دینې په ولادت باندې شهادت ورکړي. نو د مولا څخه به نسب ثابت شی او وینځه به دده ام ولده شی. خودا حکم هغه وخت دي چه د مولا د قول **فَلَا** فهو منځي د ونیلو د وخت نه شپږ مياشتې نه په کمه موده کي د وینځي بچي پیدا شوي وی. او که د شپږ مياشتو نه په زیاته موده کي بچي پیدا شوي وی. نو د دعوه نه بغير نسب نه ثابتیږي ځکه ممکن ده چه دا د مولا د قول **فَلَا** فهو منځي د ونیلو نه روسته حامل شوي وی. نو مولا ددې بچي مدعی نشو. و په رومي صورت کي د مولا **فَلَا** فهو منځي د ونیلو په وخت د بچي په نس کي کیدل یقینی دی. په دې وجه دې صورت کي د نسب دعوه صحیح ده

د بوهلک د خوي کیدلو دعوی کول او مړ کیدل. اود ددې دعوی چې دا مړي زما خاوند دي نو د میراث حکم

وَمَنْ قَالَ لِغُلَامٍ او چاچه یو هلك ته اوونیل **هَوَانِي** چې دا زما زوی دي **فَرَمَاتُ** بیا مړ شو **فَجَاءَتْ أُمُّ الْغُلَامِ** بیا ددې هلك مور راغله **وَقَالَتْ** او وی ونیل **أَنَا امْرَأَتُهُ** چې زه دده بڼځه یم **فَلَيْسَ** نو دا بڼځه به دده بی بی وی **وَهُوَ بَيِّنَةٌ** اودا هلك به دده زوی وی **فَرَمَاتُهُ** دواړه به د مړي وارثان وی

هل الله ١ النواذر هغه روايات کوم چې د امام محمد نه نقل دي خو ظاهر روايات نه دي ٢ وضع او مقررتيا سره ٣ عاده په اعتبار د عادت سره

ترويج: صورت دمستلي دادې چه يوکس يو هلك ته اوونيل. دا هو اسي به. دا زم زوي دي. بيا دا کس مر شو. ددي نه روسته دده مور راغله. او وي وتيل. چه زه ددي مري بنخه (بي سي) يم. نو دا بنخه به دده بي سي وي اودا هلك به دده زوي وي. او مور پلار به دواړه د مري وارثان وي.

وفي النواذر جعل هذا جواب الاستحسان او په نوادر کي شي دا حکم استحساني گرځولې دي والقياس ان لا يكون لها الميراث او قياس داوو چې دبنخي لپاره ميراث نه وي. لان النسب كما يثبت بالنكاح الصحيح خكه چې په دي سره نسب لکه څنگه چې په نكاح صحيحه سره ثابتېږي يثبت بالنكاح الفاسد دغه ډول په نكاح فاسد سره هم ثابتېږي وبالموطاء عن شعبة وبمليك التميمي او په وطى بالشبه، اود ملك يمين په طور وطى سره هم ثابتېږي (فهرتكن قوله اقرارا بالنكاح نود مري قول. هو ابني. د نكاح اقرار نشو

ترويج: د امام محمد زورته په نوادر کي فرماني چه استحساني حکم دي گسي قياس خودا وو چه دي بنخي لپاره ميراث نه وي خكه چې نسب څنگه په نكاح صحيح سره ثابتېږي دغه ډول په نكاح فاسد، وطى بالشبه، او په وطى بملك يمين سره هم ثابتېږي. نو اقرار کونکي (مري) داړخه د هلك د خوي اقرار کول. د نكاح اقرار ته مستلزم نه دي. په دي وجه د قياس تقاضا داده چه بنخي ته د ميراث حق نه وي.

دلته کي يو سوال دي. هغه داچه استحساناً هم بنخي ته ميراث ورکول نه دي پکار. ځکه چې دلته کي نكاح اقتضاء ثابت ده. نو اړتيا په قدر به ثابت وي. او اړتيا پوره کېږي. د نسب په تصحيح سره. په دي وجه صرف نسب نابطل پکار دي. د بنخي لپاره د وراثت استحقاق نه دي پکار؟

اخبار دادې. چه په اصل کي نكاح منقسم نه ده. چه تاسو داسي اوواني. چه نكاح په دوي (دوه) قسمه ده. يوه هغه چې د ميراث د استحقاق سبب وي. او بله هغه چې د ميراث د استحقاق سبب نه وي. نو هرکله چې نكاح اقتضاء ثابتېږي. نو خپلو ټولو لوازمو سره به ثابتېږي. شرعاً ددي نه نه جدا کېږي او ميراث هم دداسي لوازمو څخه ده. نو هرکله چې نكاح ثابت شوه نو د بنخي لپاره به د ميراث استحقاق هم ثابت وي

وجه الاستحسان و وجه د استحسان داده ان النسبة فيما چې مسئله په داسي صورت کي (فرض) ده اذكانت معروفة بالحرية ويكونها امر الغلام حي بنخي آزاد كيدل. اود هلك مور كيدل مشهور وي والنكاح الصحيح هو لتبين ليدك وضعاً وعادة او نكاح صحيح د نسب د ثبوت لپاره شرعاً او عادتاً متعين ده

ترويج: او وجه د استحسان داده. چه مسئله په داسي صورت کي فرض کړې شوې ده. چه د هلك مور آزاده كيدل، او په حقيقت کي دده مور كيدل په ځلگو کي مشهور وي. اود نسب د ثبوت لپاره شرعاً او عاده نكاح صحيح متعين ده. نو چونكه د هلك د مور آزاد كيدل مشهور دي. په دي وجه د ملك يمين په طور د وطى كاوه احتمال ختم شو. او چونكه د نسب د ثبوت لپاره صحيح ده. په دي وجه د نكاح فاسد، اود وطى بالشبه احتمال هم ختم شو.

د مورد په سخته باندې د ام ولد دعوي څول

ولوتمتعلم او كه دا معلومه نه وي بانها حرة ١ فقالت الورثة ان وارثانو اوونيل انك ام ولدك چې ته ام ولد ني فلما ميراث لها نوددي لپاره به ميراث نه وي

ترويج: وكه د هلك د مور آزاد كيدل مشهور نه وي او وارثانو وونيل چې ته زمور د مور مري. ام ولد وي نو دي بنخي لپاره به ميراث نه وي

لان ظهور الحرية خكه جي د آزاد كيدلو ښكاره كيدل. باعتبار الدار حجة في دفع الوقى په دار الاسلام کي د رقيت

دفع كوه کي حجت دي لاي استحقاق الميراث، والله اعلم او حجت. نه دي د ميراث د استحقاق دپاره

ترويج: دليل دا دي چې د دار اسلام داړخه راځي سكره كيدل د مملوكيت لري كوه لپاره حجت وي او استحقاق د ميراث د پاره حجت نه وي يعنى كه اوونيل شي چه هرکله دا بنخه به دار اسلام کي موجود ده. او په ښکاره د هيڅ چا مملوكه به معلومېږي نو دا ښکاره دليل دي چه دا صلي آرده دود وړتو قول به نه قبلېږي نو ددي خواب نې ورکړلو چه د دار اسلام د اړخه ښکاره آردې صرف په دي حجت وي كه څوك اوواني چه د زما مملوكه ده نو دده قول به نه قبلېږي بلكه دده د ذمې څخه به مملوكيت لري ساتي شي اودا حجت د ميراث د استحقاق لپاره كافى نه دي والله اعلم بالصواب اللهم اغفرلى ولوالدى ولكتنه ولوالديه ومن سعى فيه

باب الولد ومن احق به

ترويج: د (د) باب د بچي (د پرورش کولو) وڅوك چې دده زيات حقد زوي د هغه په س کي دي

ترويج: د بچي د پرورش احكام ١ چونكه بچي د خپلو ضرورياتو پوره كاوه اود خپل پرورش عاخره وي په دي وجه شريعت د پرورش او تربيت حق نې مور ته ورکړلو ځکه چې مور پخپل بچي باندې زياته مهربانه او رحمذله وي. او د د ولايت حق هغه کس له ورکړلو. چه کوم کس متفق عليه وي نو د تصرف ولايت ته. پلار نه سپارلې دي. ځکه چې د پلار راني قوي وي. او چونكه مور هروخت په کور کي وي په دي وجه د پلار په مقابله کي مور په پرورش كاوه باندې زيات قدرت لري. او چونكه د نسب د ثبوت نه روسته تربيت اود پرورش اړتيا راپيښېږي. په دي وجه مصنف د هدايه په د نسب د ثبوت نه روسته د پرورش کوه حکم ذکر کړل

د جدائي په صورت کي د بچي حقد

اذا وقعت الفرقة بين الزوجين او هرکله جي دبنخي او خاوند په منځ کي جدائي واقع شي فلان امر احق بالولد اود بچي زيات حقدار ددي مورده لسانوي خكه روايت دي. ان امراة قالت جي بوي بنخي وونيل يا بولك لولاي د الله رسول ١ ان نبي هذا دا زم زوي دي گان بطني له وعاء جي دده لپاره رم س طرف (نوحې) وو ويحيى له جواء او زم غيږه دده لپاره خيمه وه وقذي له سقاء او زم سينه دده (د خنلو) لپاره ډولونه وو ولاعمر ابو او اوس دده پلار واني انه يترعه مني جي دي به دا زم نه په زور احبي فقل عبي الصلاة ولا تملنوا سي كريم او فرمانيك انك احق به جي هم ته ددي بچي زيات حقداره ني ما لم تروحي ارحه تركومه پوري ته جبه نكاح ونکړي

هل الله ١ الفرقة جدائي ٢ بطن نس ٣ وعاء لوني ٤ غياه جولي ٥ هوا خيمه ٦ ثدي سينه ٧ سقاء د خنلو لوني ٨ الحضانه پرورش. تربيت خسمانه ٩ ريق لپاري ١٠ عمل شهيد

ترويج: مسئله: كه د خاوند اودده د بنخي په مينځ کي جدائي واقع شوه. نو د بچي زيات حقد ر دده مورده دليل هغه حديث دي. چه عمرو بن شعيب د خپل پلار نه روايت کړي دي چه يوه ښځه بيې کړې ته راعده او وي وتيل. چه دا زما زوي دي چه دده لپاره زما نس لوڅي (مسكن) وو. او زما غيگه دده لپاره خيمه او زما سيني دده لپاره ډولونه وو او اوس دده پلار واني چه دي به دا زماته اخلي. نبي كريم ١ او فرمانيك چه هم ته ددي بچي زياته حقداره ني چه تركومه پوري ته نكاح اوکړي

لان الامر اشق او ځكه جي د مور شفقت زيات وي واقفوعلى الخصا اودا په پرورش باندې زياته حقد ره ده

(١) من حديث عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده عبدالله بن عمرو بن العاص أخرجه أبو داود في الطلاق باب ٣٥ رقم ٢٢٧٦

نَكَاتِ الدُّعَاءِ لَهَا الْفَرْقُ مَوْرَ تَهْ وَرَكُولَ (د بچی په حق كي) زيات غوره دي
 تریخ- دوهم دلیل دادې چه په بچی باندې مور زیاته مهربانه وي. ځکه بچی د مور حقیقی جره دي ځکه
 چې بچی په قېنچې باندې کت کولې شي. اود مور نه جدا کولې شي. او مور د بچی په نه طریقه پرورش
 کولې شي. نو مور ته سپارل د بچی په حق کی بهتر دی.

وَاللّٰهُ اَشَارَ الصِّدِّيقِ بِقَوْلِهِ **اَوْهَمَ دَغَه دُول صَدِيقِ اکبره** اشاره کړې ده **يَقْبَا غَيْرَ لَهْ مِنْ شَيْءٍ وَعَلَىٰ عَنَّا**
 (چه ای عمره ا دې بچی ته ستا د مصفا شهو ور کاوه نه ددې ښځې تهوک نړی زیت خوښ دی. **قَالَ**
 جِبْنَ دَا دُوِي هَغَه وَخَتِ اَوْفَر مَانِیلَ وَقَعَتِ الْفَرْقَةُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ امْرَأَتِهِ چې کله د حضرت عمره او دده د بی بی په
 مېنځ کې حدائی واقع شوې وه **وَالصَّحَابَةُ حَاوِيُونَ مُتَوَافِرُونَ** په داسې حال کې چې دغه وخت صحابه کرام
 به په کثرت سره موجود وو

تريخ- دې اړخ ته ابوبکر صدیق اشاره کړې ده نقل دی. چه حضرت عمره د ابوبکر په وړاندې خپلې
 ښځې ام عاصم سره جگړه او کړله چه حضرت عمره د خپلې ښځې نه عاصم په زور واخلی نو حضرت
 عمره ته حضرت صدیق افر مانیل ای عمره دې بچی ته ستاد مصفا شهو څښلو نه ددې مور
 توکانوې خېل زيات خوښ دی دا واقعه د هغه وخت ده چه حضرت عمره ام عاصم ته طلاق ورکړې
 وو اودا وقعه د ډیرو صحابه په موجودگي کې راپېښه شوې وه او هېڅ چا د صدیق اکبر په فیصله
 باندې څه نکیر اونکر لوندو ا یو ډول اجماع منعقد شوه. والله اعلم.

په پلار د بچی د نفقه وجوب

وَالنَّفَقَةُ عَلَى الْاَبِ اود بچی نفقه دده په پلار باندې لازم ده **عَلَى مَا تَدْكُرُ** چې دابه مونږ په باب النفقه کې
 ذکر کړو **وَلَا يَجْزِي الْاُمَّ عَلَيْهِ** او په پرورش کاوه باندې به ددې (بچی) مور نشی مجبورولې **لَا تَهَاوَسَتْ** ځکه ممکن
 ده **تَهَوَّعَتْ الْحَفَاضَةُ** چې دا د پرورش کولونه عاجزه شی

هل النفقة ١ الحضانة تربيت، خسمانه ٢ تستفاد پیدا کيږي ٣ اوفر زيات ٤ الاخوات جمع د اخت، خور ٥
 الامهات جمع د ام، مور

تريخ- د بچی نفقه په پلار واجب ده چه ددې تفصيل به په باب النفقات کې راشی. مور د بچی د پرورش
 زیاته حقداره ده. په دې شرط چې دا مطلبه او کړی ځوکه دې د پرورش کاوه نه انکر او کړلوي. یا تي مطالبه
 اونکر له نومور به په پرورش کاوه باندې نشی مجبورولې ځکه کیدلې شي چه دا د پرورش کاوه نه عاجزه
 وي. ځوکه د مور نه علاوه بل څوک د بچی، ذی رحم محرم، نه وي نو په داسې صورت کې به مور د بچی په
 پرورش باندې مجبورولې شي ځکه چې په داسې صورت کې که مور مجبوره نکړې شي نو د بچی حق به
 فوت شي ځکه چې احسنه ښځه به بچی باندې مهربانه نشی کیدلې.

اَنَ اَنْ لَمْ تَكُنْ لَهْ اُمٌّ بیا که ددې (بچی) مور نه وي **فَاُمُّ الْاُمِّ اُولَى** نو د مور مور (نیا) زیاته حقداره ده **مِنْ اُمِّ**
الْاَبِ په نسبت د پلار مور (نیا) **وَ اِنْ بَعْدَتْ** اگر چه د اوچتې درجې وي **لَا تَ هَذِهِ الْوَلَايَةُ تُشْتَقُّ مِنْ قِبَلِ الْاُمِّ**
 ځکه چې دا ولایت د میندو د اړخه راځی

تريخ- وکه د بچی مور نه وي. په دې شان چې دا مړه شوې وي. یا کوم اجنبی سړی سره تې نکاح کړې وي
 بود مور مور (نیا) به د بچی زیاته حقداره وي په نسبت د پلار مور (نیا) اگر چه د پورته درجې وي پښې پر
 نیا (د پلار، یا د مور نیا) یا ددې نه هم بره وي. دلیل دادې. چه دا ولایت میندو اړخ ته ددوی د شفقت په وجه

(۱) أخرجه البيهقي في السنن الكبرى (۸۸) رقم (۱۵۷۶۷)۔

مستفاد ده. نو کومه ښځه چې مور ته زیاته نژدې وي. هغه به د هغه ښځه نه زیاته حقداره وي کومه چې
 پلار ته نژدې وي او په دې حکم کې مسلماته او کافره ښځه دواړه برابر دي ځکه چې د پرورش کولو حق د
 شفقت په وجه وي اوشفقت د دین په اختلاف سره نه مختلف کیږي

اَنَ اَنْ لَمْ تَكُنْ اُمًّا لَمْ تَكُنْ نوکه د مور مور نه وي **فَاُمُّ الْاَبِ اُولَى** نو د پلار مور به زیاته حقداره وي **مِنْ الْاَخَوَاتِ** په
 نسبت د خويندو **الْاُمِّهَاتِ** ځکه چې دوی هم د میندو څنې دي **وَلَهَذَا الْقَوْلُ مِمَّا يَشْتَرِكُ فِيهِ الْاُمُّ** اوهم په دې
 وجه د پلار مور (نیا) ته هم د میندو میراث یعنی شپږمه برخه ملاوېږي

تريخ- اوکه د بچی د مور مور (نیا) او پرتیا هم نه وي. نو د خويندو په مقابله کې د بچی زیاته حقداره د پلار
 مور (نیا) ده. ځکه چې د پلار مور هم مور وي. هم دا وجه ده. چه د پلار مور ته د میندو میراث یعنی شپږمه
 برخه ملاوېږي حاصل داچه لکه څنگه د مړی په ترکه کې د مړی مور ته شپږمه برخه ملاوېږي په دې شرط
 چې د مړی د یونه زیات وروڼه خويندې وي. د الله تعالی ارشاد دې. **((اَنْ كَانَ لَهٗ اِخْوَةٌ فَلِاَيَّتِهِ السُّدُسُ))** دغه ډول
 که د مړی د پلار مور ژوندی وي. نو دې ته به هم د مړی په ترکه کې شپږمه برخه ملاوېږي خو صرف دومره
 توپیر دې چه د پلار مور ته به په هر حال کې شپږمه برخه ملاوېږي که د مړی وروڼه خويندې وي اوکه نه وي
 اود مور په برخه کې لږ تفصل دي هغه دا که د مړی اولاد او وروڼه خويندې نه وي. نو مور ته به دریمه برخه
 ملاوېږي. **((اَنْ لَمْ تَكُنْ لَهٗ وَلَدٌ وَوَرَثَةُ اَبُوئِهٖ فَلِاَيَّتِهِ النُّثُلُ))** او که د یونه زیات وروڼه یا خويندې وي. نو مور ته به
 شپږمه برخه ملاوېږي **((اَنْ كَانَ لَهٗ اِخْوَةٌ فَلِاَيَّتِهِ السُّدُسُ))** لنډیز داچه د پلار مور، د مور په درجه کې ده.

وَلَا تَهَاوَسَتْ ددې دلیل دادې **اَوْفَرُ شَفَقَةً لِلْوَلَدِ** چې ددې شفقت د مورزاده (پیداشی) قرابت په وجه ډیر زیات دي.
 تريخ- دوهم دلیل دادې. چه د پلار د مور (نیا) شفقت د مورزاده (پیداشی) قرابت په وجه ډیر زیات دي. اود
 ولایت په شفقت باندې منی دي. په دې وجه به هم د پلار مور د بچی د پرورش زیاته حقداره وي

اَنَ اَنْ لَمْ تَكُنْ لَهٗ جَدَّةٌ بیا که ددې (بچی) د پلار مور (نیا) هم نه وي **فَالْاَخَوَاتُ اُولَى** **مِنْ الْعَمَّاتِ وَالْحَالَاتِ** نو د
 تروریاو (یعنی د مور پلار د خويندو په نسبت) خويندې زیت مستحق دي **لَا تَهَاوَسَتْ** ځکه چې دا
 ددې (بچی) د مور پلار لونه دي **وَلَهَذَا الْقَوْلُ مِمَّا يَشْتَرِكُ فِيهِ الْاُمُّ** اوهم په دې وجه میراث کې مقدم شوی دی

تريخ- او که د بچی د پلار مور نه وي نو د تروریاو (یعنی د مور پلار د خويندو) په نسبت خپلې خويندې
 زياتې حقدارې دي ځکه چې دوی ددې بچی د مور پلار لونه دي. هم دا وجه ده چه خويندې په میراث کې
 مقدم دي. دا په مبسوط کې د، کتاب النکاح، روایت دې په دې کې د قرابت د نیز دیکت رعایت ساتلې
 شوې دي ځکه چې خور د ترور په مقابله کې زیاته نژدې وي. ځکه چې خور ددې بچی د پلار لور ده. او ترور
 ددې بچی د انا (نیا) لور ده

وَقِيلَ يَا اَيُّهَا اَبُو يَسُفَ دی **الْحَالَةُ اُولَى** **مِنْ الْاَخَوَاتِ** **لِاَبِ** چې د پلار خور (ترور) د پلار شریکې خور نه زیاته
 مستحق ده. **يَقُولُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ** ځکه نبی کریم فرمیلې دي **((الْحَالَةُ وَالِدَةٌ))** چې ترور مور وي **وَقِيلَ فِي**
اَنَّهُمَا كَانَتَا خَالَاتِهِ چې د هلاویوه نه مراد د حضرت امام ابویوسف **رَضِيَ** پلار او ترور دی.

تريخ- خود مبسوط په، کتاب الطلاق، کې دی. چه د بچی زیاته حقداره ترور ده په نسب د پلار شریکې
 خور، ځکه ترور مور ته زیاته نژدې وي. او ددې تائید ددې حدیث ته هم کیږي. کوم چې بخاری او مسلم
 روایت کړې دي

(۱) من حدیث علی رضی الله عنه أخرجه أحمد فی المسند (۱۸۹)

کتاب الفلاک

په صحیح حیو کې دې چه د حضرت علی نه په عمره قصه کي طویل حدیث نقل دې او په دې کي راغلي دي چه کله مور جلگه د مکې ته بهر راووتلو نو د حضرت حمزه په لور ای تره ای تره او نیل او مور پسي نی شته رامنځ ته وې او حضرت علی ، حضرت جعفر طبر ، او زید په د حضرت حمزه په د لور اړه کي په جگړه خو د حضرت علی نه وونیل زه ددې زیات حقدار یم چه دا زما د اکا لور ده او زید بن حارثه اوونیل چه ده حورم د زور لور ده د زید مور حضرت حمزه بن عبدالمطلب ته شدي ورکړی وو په دې وجه نی اوونیل چه دا زما د زور لور ده او حضرت جعفر بن ابی طالب اوونیل چه دا زما د اکا لور ده او ددې ترور زما په مکې کي ده نو بی کریم په حکم او کړلو چه (جعفر سره) خپلې ترور سره او سپره او وې فرمائیل چه ترور په منزله د مور ده او حضرت علی ته نی او فرمائیل ته زما خپل نی اوزه ستا خنې یم او جعفر ته نی او فرمائیل چه ته زما د صورت او سیرت سره مشابه نی و زید بن حارثه ته نی او فرمائیل چه ته زما د زور لور او مولای.

ددې حدیث نه معلومه شوه چه ترور معدوم وی او په یو روایت کي دې **علا الحاله والدقه** او په یو روایت کي **علا الحاله امه** راغلی دی اود **«وَرَفَعَهُ أَبُوهُ عَلَى الْعَرْشِ»** په تفسیر کي ونیلی شوی دی چه د ابویه نه مرد د حضرت یوسف مور او ترور دی ددې نه هم د ترور زیات حقداره کیدل معلومېږي.

په قرابت دارو کي د ترجیح مدارج

وَقَدْ رَأَى الْأَخْتِ الْأَبَ وَأُمًّا او کومه خور چې د پلار او مور دواړو اړخه وی هغه نه په نورو خویندو باندې مقدم وی **لَأَنَّ الْفَرْقَ** ځکه چې ددې شفقت زیات دی **ثُمَّ الْأَخْتِ مِنَ الْأُمِّ** بیا هغه خور زیاته حقداره ده کومه چې صرف د مور د اړخه وی **ثُمَّ الْأَخْتِ مِنَ الْأَبِ** بیا کومه خور چې صرف د پلار د اړخه وی **لَأَنَّ الْفَرْقَ هُنَّ مِنْ قِبَلِ الْأُمِّ** ځکه چې ددې بشخو حق د مور د اړخه دي

حل الفقه ۱۰ الحالات جمع د خاله ترور ۲ العمام جمع د عمه ترور یعنی د پلار خور ۳ القرابة خپلولی
 شرح - مسئله داده چه کومې بشخې سره دوی ادوا قسمه قرابت وی. نو دا د یو قرابت والا بشخې نه ریسه حقداره ده لکه فرماني چه حقیقی خور یعنی چې د پلار او مور دواړو اړخه وی. هغه د نورو خویندو نه زیاته حقداره ده چه صرف د مور یا د پلار د اړخه خور وی یعنی پلار شریک ی مور شریک وی په دې وجه دې ته ترجیح ورکړې شوه بیا به مور شریکې خور ته په پلار شریکه خور باندې ترجیح ورکولې شي ځکه چې خویندو ته د پرورش کولو حق د مور د اړخه دې په دې وجه به مور شریکې خور ته په پلار شریکه خور باندې ترجیح ورکولې شي.

ثُمَّ الْحَالَاتُ أُولَى مِنَ الْعَمَّاتِ بیا ترور باندې (د مور خویندې) په نسبت د پلار خویندو مقدم دی **ثُمَّ الْقَرَابَةُ الْأُمِّ** ځکه چې د مور قرابت ته ترجیح حاصل دی **وَيُزِيلُ** بیا په ترور باندې درجه په درجه را کوزیږي **كَمَا تَرَكْنَا الْأَخَوَاتُ** لکه څنگه چې مور خویندې را کښته کړې معناه ددې معنی داده **ثُمَّ تَرْجِعُ ذَاتُ الْقَرَابَاتِ** چې دوی ادوا قرابتیانو ته به ترجیح وی (په یو قرابت والا باندې) **ثُمَّ قَرَابَةُ الْأَقْرَبِ** د مور والا ته **ثُمَّ الْعَمَّاتُ بِلَوْلِ كَذَلِكَ** د مور خویندو په شان به د پلار خویندې هم ر کښته کیږي.

شرح - بیا د مور خویندې د پلار په خویندو باندې مقدم دی ځکه چې د مور خور ته د مور سره قرابت حاصل دی د پلار خور ته نه دي حاصل او په پرورش کولو کښې د مور قرابت ته ترجیح ورکولې شي د پلار قرابت نه نشي ورکوي بیا د مور خویندې دغه ډول درجه په درجه حقداره دی. لکه څنگه چې مور خویندې بیان کړلې یسې د بچي د مور خور، ددې د مور حقیقی خور (چه د یو مور پلار نه پیدا وی) دا زیات حقدار دی بیا ددې بچي د مور خور چه صرف مور شریکه وی. بیا هغه چې صرف پلار شریکه وی.

کتاب الفلاک

۱۰ حاصل داچه دوی ادوا قرابت والا نه به ترجیح ورکولې شي بیا به د مور سره د پلار په قرابت سبب ترجیح ورکولې شي بیا دغه ډول درجه په درجه د پلار خویندې دی یسې د پلار حقیقی خور مقدمه ده د پلار مور شریکه خور، بیا د پلار، پلار شریکه خور ده

د نکاح په وجه د پرورش د حق سقوط

وَكُلٌّ مِّنْ تَزَوُّجَاتِ مَنْ هُوَ لَا او په دې بشخو کي هر هغه سخته کومې چې حبه نکاح کړې وي **يَسْقُطُ حَقُّهَا** هغې حق به ساقطیږي **لِأَنَّ تَزَوُّجَهَا** هغه حدیث په وجه کوه چې مور وروست کړې دی
 حل الفقه ۱۰ بیا معمولی خبر ۱۰ شورتیز نص. هغه کتل چې په هغې کي مېسه محبت و شفقت نه وي (نظر شفقت، مهربانی)

شرح - مسئله داده چه کومو بشخو ته د بچي د پرورش حق حاصل دي په دوی کي که چا نکاح اوکړله نو د دې د پرورش حق به ساقط وی. دلیل هغه حدیث دی. کوم چې وړاندې رویت شوی دی یسې که د بچي مور ته او فرمائیل **لَأَنْتَ أَحَقُّ بِهَذَا مِمَّا تَرَوْحِي** که ته د بچي زیاته حقداره نی چه ته نکاح وکړي

وَلَأَنْ تَزَوَّجَ الْأَمَّا أَكْثَرَ أَهْلِهَا او ځکه چې کله د مور خاوند اجنبی دي **يَقْبَضُونَ** نو هغه به دې (بچي) ته معمولی شي ورکوي **وَيَنْظُرُ إِلَيْهِ شَرْطًا** او دې ته به تر (ترجیح) نظر سره گوري **لِأَنَّ تَزَوُّجَهَا** بچي په حق کي څه شفقت نشته

توضیح - دوهم دلیل دا دی چه ددې بچي د مور خاوند چې که احسې سړې وي سو دې بچي نه به یسې ورکوي او په وړانو سترگو به ورته گوري (یعنی غصه به کوي) مطلب د چه د سړي نه دي بچي و نه که توجه ورکوي نو بچي دده په پرورش کي ورکول، د بچي په حق کي د شفقت حاصل نه ساتی دی

أَنَّ الْأَمَّا أَكْثَرَ أَهْلِهَا بغیر د نب (د مور مور) نه **إِذَا كَانَتْ تَزَوُّجًا لَهَا** چې کله ددې بیا خاوند ددې بچي اسکه وی **لَأَنَّ قَرَابَتَهُ قَرَابَةُ الْأُمِّ** ځکه چې نیکه د پلار و نه مقدم دی **فَيَسْقُطُ نَوْبُهُ** ده د شفقت نظر کوي **وَكَمَا تَرَكْنَا** او هم دا حال د هر هغه خاوند دي **لَهُمْ دَوْرٌ فِيهِمْ** کوم چې ددې بچي د ورجم محرم وی **يَقْبَضُ شَفَقَةً** نظر الی القرابة القرية ځکه چې قرابت قریبه اړخ ته نظر کوه کي شفقت موجود دی

توضیح - خو که ددې بچي د مور مور خپله نکاح ددې بچي د پلار پلار سره وکړه یا ددې بچي د پلار مور خپله نکاح ددې بچي د مور پلار سره اوکړله (نو په نکاح سره) ددې نیا گنو د پرورش حق نه ساقطیږي. ځکه چې نیکه (یعنی د پلار پلار، یا د مور پلار) ددې بچي د پلار قنم مقدم دی سو ددې شفقت نه پاته پاتې وی هم دا حال د هغه خاوند دي چه هغه ددې بچي، د ورجم محرم، وی ځکه چې د قرابت قریبه په وجه شفقت پاته پاتې وی.

وَمَنْ سَقَطَ حَقُّهَا بِالتَّزْوُجِ اود کومې بشخې د پرورش حق چې د نکاح په وجه ساقط شو **يَقُودُ إِذَا ارْتَفَعَتْ أَرْزُوقُهَا** که چې هم زوجیت لرې شي (ددې د پرورش حق) به واپس راگرځي **لَأَنَّ الْمَا تَزَوَّجَ** ځکه چې مایع لرې شو

توضیح - اود کومې بشخې حق چې د اجنبی سړي سره د نکاح کول په وجه زائل شو نو هر کله چې به دوی کي د زوجیت رسته ختمه شي نو ددې د پرورش حق به واپس کیږي ځکه چې کوم شي منع کونکې وو هغه ختمه شو. مثلاً د بچي مور د ټولو نه زیاته حقداره ده خو دې یو اجنبی سړي سره نکاح وکړله تر دې چې ددې حق زائل شو. او د بچي د مور مور زیاته حقداره شوه نو د مور مور دا بچي پخپل پرورش کي و حسمو ب څه مرده روسته ددې بچي مور ته خاوند طلاق ورکړلو مطلب داچه نکاح ختمه شوه نو بیا د مور استحقاق په نسبت د انا مقدم شو.

د نفی په غیر موجود کي د پرورش حقدار

کتاب الطلاق

کولو، و در زمانه د سینه کوه ارب دې او پلار ته په دې کار باندې زیات قدرت حاصل دې اودې کار اړخ ته راته راځماني حاصل ده په دې وجه د بلع کیدلو نه روسته د انجلی زیات حقدار پلار دې

وَقَدْ قُتِلَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْدِ إِمَامٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهْ نَقْلُ دِي أَهْلًا أَذْ قَرَأَ إِلَى الْأَبِ إِذَا بَلَغَتْ حَدَّ الشُّهُوَا ^(۱) چې هرکله انجلی د شهوت حد ته اورسیری نو پلار ته به ور کولای شی یَتَحَقَّقُ الْحَاجَةُ إِلَى الصِّيَانَةِ خُكْه چې ددې د سینه اړتیا دې.

شرح - هشتم د امام محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نه روایت کړې دې چې انجلی هرکله د شهوت حد ته اورسی نو پلار ته به حواله کولای شی ځکه چې اوس ددې د سینه اړتیا دې اود شهوت په حد کې د فقهو اختلاف دې د عصومده ددې چې یوولس کله عمر د شهوت دې او فقیه ابواللیث صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرماني چې نه کاله عمر د شهوت حد دې او سقول د شپږ کلو په اړه کې دې او یو د اووه کاله، او یو د اته کالو په اړه کې دې والد اعلم

د صغیري لپاره د مور او نیاگانو نه علاوه د نورو حلقو سره د اوسیدلو موده

وَمَنْ يَتَى الْأُمِّيَّةَ الْحَدَّةَ أَحَقَّ بِالْجَارِيَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اود مور او نیا (د مورمون نه علاوه) پاته ښځې) د صغیره انجلی په پرورش کې دې حده پورې حقدارې دې حَتَّى يَبْلُغَ حَدَّ أَفْتَتِهِ چې انجلی د سرور د خواش قابله شی

شرح - شیخ قدوری صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرماني چې صغیره د مور او نیاگانو نه علاوه، سورو ښځو سره د شهوت د حده پورې ساتلې شی

وَمَنْ يَتَى الْجَامِعَ الصَّغِيرَ أَوْ يَهْ جَامِعَ صَغِيرٍ كِي دِي حَتَّى تَسْتَفْتِي چې دا (د نورو د مدد) نه مستغنی شی لِأَهْلِهَا لَا تَقْدِرُ عَلَى اسْتِغْنَائِهَا ځکه چې د مور وانا نه علاوه هېڅ یوه ښځه ددې انجلی نه په خدمت اخستلو قادره نه وِلَهَذَا لَا تَوَاجِرُهَا بِخِدْمَةٍ أَوْ هَمَّ بِدِي وَجْهَ دَا انجلی د خدمت لپاره په اجاره او نوکری باندې نشی ورکولای فَلَا يَنْصَلُّ الْمَقْصُودُ مَقْصُودًا بِنَهْ حَاصِلِي

شرح - امام محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ په جامع صغیر کې فرمائیلې دې چې صغیره به د مور او نیاگانو نه علاوه سورو حلقو سره دومره مودې پورې ساتلې شی چې دا صغیره دچ د کومک محتاجه پاتې نشی یعنی څه خوراک کولای شی او خنده اغوستلې شی ځکه چې صغیره اگرچه د ښځو د آدابو زده کولو محتاج ده خو په دې موخو ددې د صغیره نه یو ډول خدمت هم اخستلې شی. اود مور او نیاگانو نه علاوه نورو خدکو ته شرعاً د خدمت اخستلو حق نشته هم دا وجه ده چې انجلی د خدمت د پاره په اجرت باندې ورکول ممنوع دی. نوکه د شهوت حد ته د رسیدلو نه روسته د مور او نیاگانو نه علاوه (بل چا) سره پرېخودلې شوه. نو په دې سره به مقصود (آداب زده کول) نه حاصلیږي

وَيُجَازِ لِّلْأُمِّيَّةِ الْجَارِيَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اوانجلی ته پخپله هېڅ اختیار نشته

شرح - ددې په خلاف مور واناگانې دې چې دوی سره انجلی پرېخودلې شی ځکه چې مور واناگانې د انجلی نه په خدمت اخستلو شرعاً قدر دې

د ښځې او ام ولد ارادېدلو نه روسته به یې ددوی د پرورش موده

قَالَ قَدُورِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرْمَانِي وَالْأُمَّةُ إِذَا أَعْتَبَتْ مَوْلَاهَا وښځه چې کله ددې مولا آزاده کړله وَأُمُّ الْوَلَدِ إِذَا أَعْتَبَتْ او ام

^(۱) القول الرابع هو قول محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كذا في فتح القدير (۱۸۸۱۴) والبحر الرائق (۱۷۰۱۴) ورد المحتار (۶۹۶۱۲) وتبيين الحقائق (۴۹۱۳) ومجمع الأنهر (۴۹۰۱۱) والهندي (۵۴۳۱۱) نقلاً عن القول الرابع (۳۸۰۱۱).

کتاب الطلاق

ولد چې کله آزاده کړې شوه كَأَخْرَجَهُ فِي حَقِّ الْوَلَدِ اود یې نه حق کې د ارادې ښځې ساتل دي

شرح - مسئله داده که وښځه ددې مولا آزاده کړه و هرکله چې مولا آزاده کړې شوه یو ښځې به پرورش کې ددې حق هم د ارادې ښځې پشن دې ددې صورت د دې چې مولا د ښځې یو سړی سره نکاح وکړله دهغه نه نې یې پیدا شو بیا مولا دا آزاده کړله نو ددې یې د پرورش حده اړه به هم دا مورو

لَا تَنْتَهِ خُرُوتَانِ أَوْ أَنْ تُبَوِّتَ الْحَقَّ ځکه چې د حق ښتولو په وخت د دواړه هر ارادې وَلَيْسَ لَهَا قَبْلَ لَفْتِ حَقِّ الْوَلَدِ ودا راځي ودا وړاندې ددې دواړو د یې پرورش کې هېڅ حق نشته لَعَنَ مِمَّا عَنِ الْخَصَائِنِ بِالْإِشْتِقَالِ چندانۍ ښځې ځکه چې د مولا په خدمت کې د مشغولیدو په وجه د دواړو د پرورش کولو نه عذر دی

شرح - دلیل د دې چې د پرورش کاوه د حق ښتولو په وخت دا دواړه رډ دې نو چې مولا به مقصد کې به دا دواړه د یې د پرورش زیات حقدار وي اود آزادیدلو نه وړاندې د ښځې اود ام ولد د پاره د یې په پرورش کې هېڅ حق نشته ځکه چې دا دواړه د مولا په خدمت کې د مشغولیدو په وجه د یې د پرورش کارونه عاجزه دي د امام شافعی او امام احمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هم دا قول دي

د ذمیه کتابه ښځې یې بل مسلمان یې د پرورش حق

وَالَّذِيئَةَ أَحَقَّ بِوَلَدِهَا النَّسْلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او ذمیه ښځه د خپل مسلمان یې زیاته حقداره ده مَا تَرْتَقِي الْأَذْيَانِ تر هغه وخته پورې چې یې دینونه نه پیژنی أَوْ يَخْتَلِفُ أَنْ يَأْتِيَ الْكُفْرَ یا دا پره به وی چې دا به کفر سره میده اوکړې بَسْطَرُ قَبْلَ ذَلِكَ ځکه چې په دې سره د یې (په حق کې) د شفقت نظر دی وَأَخْتِلَالِ الْعَمَلِ نَفْعُهُ و د دې نه روسته د ضرر احتمال دي.

شرح - مسئله که یو مسلمان سړی د یوې ذمیه کتابه ښځې سره نکاح وکړله ب ددې نه یې پیدا شو دابچې به د مزاحیر الاولین دیالکت تبع وی یعنی د مسلمان پلار تبع به وی او مسلمان به وی خوددې یې د پرورش کاوه زیات مستحق به ددې ذمیه مورو خپل استحقاق به د ذمیه لپاره ترهغه وخته پورې وی چې ترکومد وخته پورې په ده کې د دین سمجه (پوهه) نه وی اود یې په کفر باندې د متاثره کیدلو ویره به وی او هرکله چې یې په دین او مذهب باندې پوهه شی یې د یې په کفر سره د متاثره کیدلو خطر وی نو په داسې حالت کې به د یې د پرورش کاوه مستحق ذمیه ښځه نه وی

دلیل د دې چې ددې حالت نه وړاندې یې د ذمیه په سپارلو کې په ده باندې شفقت دی او ددې حالت نه پس د ضرر احتمال دی. په دې وجه چې کله یې په دین باندې پوهه شی نو دا به د ذمیه نه اخستلې شی او مسلمان پلار به به ورکولای شی

د هلك اوانجلی لپاره په مورپلار کې د خوښولو اختیار

وَالْأَخْيَارُ لِلْعَلَامَةِ الْجَارِيَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او هلك او انجلی ته پخپله هېڅ اختیار نشته

شرح - مسئله داده چې هلك او انجلی ته پخپله اختیار نشته. یعنی داسې نشی کیدلې چې په مورپلار کې د یوکس د خوښولو اختیار هلك او انجلی ته ورکړې شی.

وَكَاكَ الشَّافِعِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اوامام شافعی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرماني لَهُمَا الْخِيَارُ چې دواړو ته اختیار دې لَأَنَّ النَّسْلَ عَلَيْهِ

اَصْلُهُ وَالسَّلَامُ غَيْرُ ^(۱) ځکه چې نبی کریم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اختیار ورکړې وو

^(۱) من حديث أبي هريرة صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أخرجه أبوداود في الطلاق باب ۳۵ رقم ۲۲۷۷ والنسائي في الطلاق رقم ۳۲۷ و ترمذی

عامل وی خکه حی دا دواړه د چیل دات لپاره هیڅ کار نه کوی بلکه د مسلمانانو مصالح پوره کوی نو د مسلمانانو د عام حق، یعنی د بیت المال نه د کفایت په اندازه ورکول واجب دی. اوهم دا حکم د مفتی، رد وفت د متولی، اود وصی د وصیت، اوکافرانو سره د جنگ کونکی مسلمان دي او چونکه په دي دلا تلو کي هیڅ تفصیل نشته په دي وجه په نفقه کي مسلماننه ښځه او کتابیه واره برابر دی.

دله کي رسول کیدای شی هغه داچه ناسو او فرمائیل د محسوس نفقه په ده واجب ده چه ددي د حقیه وجه دا محسوس شوي دي حالانکه داسي نه ده خکه چي د رهن نفقه په رهن باندې واجب ده حالانکه رهن د مرتهن د حق نه وجه محسوس دي؟ خواب دادي چه مور دا منو چه رهن د مرتهن سره محسوس دي خودانه موچه د صرب د مرتهن د حق په وجه محسوس دي بلکه خنکه چي د مرتهن مقصود حاصلیږي دغه ډول د رهن مقصود هم حاصلیږي. که دین هلاک شی، نوراهن به د رهن په ذریعه دین ادا کوی. په دي وجه نفقه په مرتهن باندې واجب نه کړي شوه.

نفقه او ددي مقدار

وَيَقْتَضِي ذَلِكَ جَاهِلًا جَمِيعًا و د نفقي په مقدار کي به د خاوند اود ښځي د دواړو د حال اعتبار کولای شی قَالَ الْعَبْدُ الضَّعِيفُ عَبْدُ صَعِيدٍ (شيخ مصنف) فرمانيلى دي وَهَذَا الْغَيْثُ الْقَصَافُ چي دا دخصاف مختار مذهب دي وَعَلَيْهِ الْقَوِيُّ اوهم په دي باندې فتوی ده وَتَقْيِيرُهُ او ددي قول تفسير دادي: أَتَمَّأَ إِذَا كَانَ مُؤَيَّرًا حَيَّ كَمَا دواړه مالداره وي ثَمَّ نَفَقَةٌ لَيْسَ أَرْنُوْد مالداري نفقه به واجب وي فَإِنْ كَانَ مُغَيَّرًا أَوْ كَمَا دواړه تنگدست وي فَتَنَقَّهُ الْإِعْسَارُ نود تنگدستی غریبي نفقه به واجب وي فَإِنْ كَانَ مُغَيَّرًا أَوْ كَمَا دواړه غریبه وي وَالزَّوْجُ مُؤَيَّرًا او خاوند توانگر وي فَتَنَقَّهَا دُونَ نَفَقَةِ الْمُؤَيَّرَاتِ وَتَوَقَّ نَفَقَةَ الْمُغَيَّرَاتِ نود غریبي ښځي نه زیت و د مالداره ښځي به که نفقه به واجب وي

هل الفصد ١ البسار مالدرای ٢ الاعسار تنگلاسی (غریبي) ٣ الموسرات جمع د موسرة مالدره ښځه ٤ المعسرات جمع د معسرة غریبه ښځه ٥ يتبين ښکاره کيږي ٦ التقدير اندازه کول ٧ المتوسطه منځنی ٨ بدان جمع د مد، یو مد نیم صاع وي او صاع دري ته وانی

تشریح- په دي عبارت کي مصنف ددي مسئلې وضاحت کوی. چه په نفقه او ددي په مقدار کي به په ښځه خاوند کي د کوم سوکس حال معتبر وي؟ امام قدوري فرماني چه په ښځه خاوند کي به د دواړو حال معتبر وي صاحب دهدايد فرماني چه د امام خصاف غوره مذهب هم دا دي او په دي باندې فتوی ده و د امام خصاف د قول تفسير دادي چه په دي کي عقلی طور څلور قسمونه دي خکه چي ښځه او خاوند به دواړه مالداره وي یا به دواړه غریبان وي یا به خاوند مالداره وي او ښځه به تنگدسته وي یا نه ددي په عکس وي یعنی خاوند به غریب وي او ښځه به مالداره وي په رومبي ډول کي به د مالداري نفقه واجب وي او په دوهم ډول کي به د غریبي نفقه واجب وي. او په دریم اوڅلور ډول کي به د ښځي لپاره منځنی درجي نفقه واجب وي. یعنی د مالداره ښځو د نفقه نه کمتر، اود غریبو ښځو د نفقه څخه به ریت وي

وقال الكرخي: أو امام کرخي فرمانيلى دي يَتَمَّأُ حَالُ الزَّوْجِ چي (صرف) د خاوند د حال اعتبار نه کولای شی وَهُوَ قَوْلُ الشَّافِعِيِّ اوهم د د امام شافعي فرماني قول دي يَقْوِيهِ تَعَالَى لِيَتَفَقَّ دُوسَعَةً مِنْ تَقْيِيرِهِ حکه حی دالله تعالی ارشاد دي قِفْ لَوْ وَذِمَّةً عَسَ مَسْتَعِدَّةً

تبریح- امام کرخي فرماني چي د خاوند د حال اعتبار به کولای شی. د امام شافعي فرماني هم د قول دي. د امام کرخي د دليل د الله تعالی (يَلْتَفَقُ دُوسَعَةً مِنْ سَعْيِهِ وَمَنْ قَدِرَ عَلَيْهِ رَزَقَهُ فَلْيَتَفَقَّ مِمَّا أَنَسَ اللَّهُ دې معنی

مالداره به د خپل توان مطابق خرج کوی. او تنگدست به د هغه مال نه خرج کوی کوم چي نه معنی ده به ورکړي دي الله تعالی په دواړه حالتونو کي د سړي د حال اعتبار کړي دي اوده ته يي د خرج کولو حکم ورکړي دي

وَهَذَا الْقَوْلُ اود قول ول وجه داده قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِمَنْ أَمْرًا أَيْ سُفْهَاتٍ چي نسی کریم د ابوسفیان په سی هده فرماني ته او فرمائیل غُذِي مِنْ مَالٍ ذَوِيكَ چي ته د خپلي خاوند د مال نه دومره قدرې حقه ما پکښت وَذَلِكَ بِالْمَعْرُوفِ (چي خومره ستا او ستا د بچو لپاره په اعتدال سره کفی وي) اَعْتَصَحَافًا په دي حدیث کي نسی کریم د ښځي د حال اعتبار کړي دي وَهُوَ الْبَقَّةُ اود فقهي د پوهې خبره هم د ده قَوْلُ النُّفَقَةِ هَبْ بِطَرَفِ الْكِفَايَةِ خکه چي نفقه خود کفایت په طور واجبیږي وَالْفَقِيرَةُ او کومه ښځه چي غریبه وي لَا تَلْتَقِرُ لِي كِفَايَةِ الْمُؤَيَّرَاتِ دي ته د مالداره ښځو کفالت پکار نه دي فَلَا مَقْنَى لِلزَّوْجَةِ اود زیاتوالی هیڅ مضب نشته

تبریح- د امام حصاف د قول وجه هغه حدیث دي. کوم چي امام بخاری روایت کړي دي حضرت عائشه فرماني مَا اِنْ هَذَا بَيْتٌ عَتِيَّةٍ (امراة ابي سفيان) قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ اَنْ اَنَا مَصْأَلٌ رَحِمَ شَحْحٌ لَا يَعْصِي مَا يَكْسِي وَوَلَدِي اِلَا مَا اَحْذَتْ مِنْهُ وَهُوَ لَا يَعْلَمُ فَقَالَ حَذِي مِنْ مَالِ رَوْحَتِ يَكْنِيَتْ وَوَلَدُكَ بِالْمَعْرُوفِ يعنى همده ست عتیه (د ابوسفیان ښځي) او وئیل ای د الله رسوله ابوسفیان ډیر بخیل سړي دي دي مال نه دومره به ر کوی چه زما او زما د اولاد کفایت اوکړي مگر داچه زه بغیر ونیلو واخلم؟ نو نسی کریم د اوفرمانیل چه نه د خپل خاوند د مال نه دومره قدرې اخله چه دا تاته اوستا اولاد ته د اعتدال په طور کفایت اوکړي ددي وقعه نه معلومیږي چه نسی کریم د ښځي د حال اعتبار کړي دي اود سمجه خبره هم د ده چه د ښځي د حال اعتبار اوکړي شی خکه چي نفقه خود کفایت په طور واجبیږي او کومه ښځه چي غریبه وي دي ته د مالداري ښځي کفایت پکار نه دي نود زیاتوالی هیڅ فائده نشته او ابوسفیان مالداره سړي وو نوکه د سړي اعتبار کیدلې. نود فراغت د مقدار خستلو حکم به يي ورکړي وو.

وَأَمَّا الذَّهَبُ او پاتې شو د نص حکم فَتَمَّأُ نَقُولُ نو مور ددي د حکم قائل یو یُجَوِّبُ اَنْهُ اَنْهُ يُخَاطَبُ بِقَدْرِ وَنَجْهِ چي دي ته د خپل توان مطابق اخستلو حکم دي وَالْبَاقِي ذَيْنَ فِي ذِمَّتِهِ او خومره قدرې چي پاته پاتې شی ددي په ذمه به پور وي وَمَعْنَى قَوْلِهِ بِالْمَعْرُوفِ الْوَسْطُ اود الله تعالی قول، بِالْمَعْرُوفِ، معنی منځنی درجه ده وَهُوَ الْوَجْهُ اوهم دا واجب ده

تبریح- او پاتې شو نص قرآنی یعنی ((لِيَتَفَقَّ دُوسَعَةً مِنْ سَعْيِهِ)) نو ددي خواب دادي چه مور هم ددي د حکم مطابق قائل یو یعنی په دي آیت کي حکم دادي چه سړي د خپل وسعت مطابق نفقه ورکړي او کوم حی پاتې شی هغه به دده په ذمه قرضه پاتې وي مثلاً فقیر سړي باندې د مالداري ښځي روزمړه منځنی درجي نفقه اته روپی ده. او سړي ښځي ته د فقیري نفقه روزانه ښځه روپی ورکولې نو دري روپی به په ده باندې قرضه پاتې وي تردې چي کله دي مالداره شی. نو ادا کوی به يي اود الله تعالی د قول ((بِالْمَعْرُوفِ)) نه د اوسط درجه نفقه مراد ده اوهم دا واجب ده

وَيُؤَيَّرُ اود ددي کلام نه ښکاره شوه اَنْهُ لَا مَقْنَى لِلتَّقْدِيرِ چي د انداري مقررولو هیڅ معنی نشته كَمَا دَهَبَ لِيهِ الشَّافِعِيُّ لکه چي دي اړخ ته امام شافعي فرماني دي اَنْهُ عَلَى الْمُؤَيَّرَاتِ چي د مالداره په ذمه دوي ادره مده نصف صاع وَعَلَى الْمُغَيَّرَاتِ اود غریب په ذمه څلورمه برخه صاع، یعنی یو مد وَعَلَى الْمُتَوَيَّجَاتِ مُدٌ وَنُصْفُ مَدٍّ او په منځنی سړي باندې یونیم صاع واجب ده لِأَنَّ مَا وَجَبَ كِفَايَةً خکه چي کوم خز د کفالت په

اس حدیث عائشه فرماني اخرجه البخاری وابوداود فی البيوع ومسلم والنسائي فی القضاء وابن ماجه فی الأحكام (نصف ۳۹۸)

طور واجبیبری لا یتقدّر علی نفقه هغه د خپل ذات په اعتبار سره شرعاً نه مقدار کیږی
 تریخ - سی کریمه چې هنده (د ابوسفیان بنحی) ته او فرمائیل چه څه اخذی من مال زوجك ما یكفیک وولدت له
 ددې نه دا خبره معلومه شوه چه د نفقه هیڅ مقدار مقرر نه دی لكه څنگه چې د امام شافعی علیه السلام مذهب
 دی چه د ملاده په ذمه روزانه دوی اوده مده، یعنی نصف صاع ده. اود غریب په ذمه یو مد، یعنی د صاع
 څلورمه برخه واجب ده. اود متوسط په ذمه یونیم مد واجب ده ځكه چې كوم شی د كفايت په طور واجبیبری
 هغه شرعاً په خپل ذات سره په څه خاص اندازه نه متعین کیږی. ځكه چې د خلكو حالات مختلف دی د
 بود توب اود خوانی په غذا کی توپیږ دی. اود وختونو او ځایونو په اختلاف سره هم د خلكو حالات بدلیږی
 رابدلیری نو په مقدار مقرر كولو سره كله ضرر هم كیدلې شی په دې وجه هیڅ مقدار نشی مقرر كیدلې.

د نفقي نفعي حاصلولو لپاره خپل خاوند منع كول

فَإِنْ اشْتَكَيْتَ مِنْ تَلْيِيمِ نَفْسِكَ أَوْ كَدِّ نَفْسِكَ خَلْفَ خَاوَنْدِ دې ته ددې مهر ور كړی **فَلَهَا النَّفَقَةُ** نود بنحی لپاره نفقه واجب ده
 خاوند دې ته ددې مهر ور كړی **فَلَهَا النَّفَقَةُ** نود بنحی لپاره نفقه واجب ده

هل النفقة ① تسليم سپړل، حواله كول ② الاحتباس بندول ③ الفاتت فوت كيدونكې
 تریخ - مسئله دا ده. كه بنحی خپل خان خاوند ته د سپړلو نه بند كړلو تر دې چې خاوند ددې مهر معجل ادا
 كړی نو به دې صورت کی به د بنحی نفقه نه ساقطیږی. بلكه په خاوند به واجب وی.

لأنه من حق خكه چې دا منع كیدل په یو حق سره دی **فَإِنْ كَانَتْ قَوَّةُ الْإِحْتِثَاسِ لِنَفْسِكَ** (نو د بنحی) نه قید
 كیدل په یو داسې وجه شو **مِنْ قِبَلِهِ كُوم** چې د خاوند د اړخه پیدا شوې دې **فَيُجْعَلُ كَلْفًا لَهَا** نوداسې به
 گنړلې شی چې قید كیدل فوت نشو

تریخ - دلیل ددې چه د بنحی خپل خان منع كول، د خپل حق په وجه دی. نود احتباس فوت كیدل، په داسې
 وجه دی چه د خاوند د اړخه پیدا شوې دي. نودا داسې شوه. لكه چې احتباس فوت نشو. او هر كله چې د
 بنحی د اړخه احتباس فوت نشو نو ددې نفقه به هم نه ساقطیږی

د نافرمانه اوسړي بنحی نفقه

وَإِنْ تَنَزَّهَتْ أَوْ كَدَّ نَفْسَكَ أَوْ بَغَاوَتْ أَوْ كَرِهَتْ أَوْ كَرِهَتْ أَوْ كَرِهَتْ **فَلَا نَفَقَةَ لَهَا** نو ددې لپاره به نفقه نه وی **حَتَّى تَعُودَ إِلَى مَرْبِّهَا**
 تر دې چې دا خپل خاوند كور ته واپس شی **لَأَنَّ قَوَّةَ الْإِحْتِثَاسِ مِتَّ** ځكه چې د قید فوت كیدل د بنحی د
 اړخه دی

هل النفقة ① شرت د نشوز نه دې یعنی كه شخه د خاوند نافرمانی كوی ② كره په زور، جبراً
 تریخ - مسئله داده كه بنحی نافرمانی او سر كشی او كړله نو ددې لپاره به نفقه نه وی. تر دې پورې چې دا
 سر كشی پرېږدی اود خاوند كور ته واپس راشی. ځكه چې دې خپل خان محبوس كول د خپل خان نه لرې
 كړي دې یعنی نفقه ددې د احتباس په وجه واجب وه. او كله چې دې احتباس پخپله ختم كړلو. نو نفقه به هم
 ساقط وی

وَإِنْ عَادَتْ أَوْ هَرَكَتْ جِي واپس راغله **جَاءَ الْإِحْتِثَاسُ** نو احتباس به هم واپس راځی **فَلَهَا النَّفَقَةُ** نو نفقه به
 واجب وی **وَإِنْ تَنَزَّهَتْ أَوْ كَدَّ نَفْسَكَ** **فَلَا نَفَقَةَ لَهَا** **حَتَّى تَعُودَ إِلَى مَرْبِّهَا** **فَلَهَا النَّفَقَةُ** **وَإِنْ عَادَتْ**
 كور کی (چېل خان بندې) قدرت ور كاوه ته منع كړول **لَأَنَّ قَوَّةَ الْإِحْتِثَاسِ قَامَتْ** ځكه چې احتباس موجود دی
وَالنَّفَقَةُ عَلَى الْوَلِيِّ كَرَاهًا او خاوند په زبردستی وطنی كاوه باندي قادر دي.

تريخ - كله چې دا واپس د خاوند كور ته راشی نو بيا به محبوسه شی. نو نفقه به هم بيا واجبه وی ددې په

حالات كه بنحی د خاوند په كور كې اوسیدله. خو خاوند له نې په وطنی قدرت نه ور كولو خود سخي نفقه به نه
 ساقطیږی ځكه چې احتباس موجود دي. او خاوند ددې سره په زبردستی وطنی كولې شی
د صغيره لپاره نفقه

وَإِنْ كَانَتْ صَغِيرَةً أَوْ كَدَّ نَفْسَكَ أَوْ بَغَاوَتْ أَوْ كَرِهَتْ أَوْ كَرِهَتْ **فَلَا نَفَقَةَ لَهَا** نو ددې لپاره
 نفقه نشته **لَأَنَّ قَوَّةَ الْإِحْتِثَاسِ مِتَتْ** ځكه چې وطنی ممتنع كیدل **لِنَفْسِكَ** د داسې معنی په وجه دی **لَهَا كُوم** چې
 په بنحی كې موجود ده **وَالْإِحْتِثَاسُ الْمَوْجِبُ** او كوم احتباس چې نفقه واجبی **فَيُجْعَلُ كَلْفًا لَهَا** **وَالنَّفَقَةُ عَلَى الْوَلِيِّ كَرَاهًا**
 او بنحی دا هغه احتباس دي. چه د نكاح د مقصود حاصلولو وسیله وی **وَالنَّفَقَةُ عَلَى الْوَلِيِّ كَرَاهًا** **وَالنَّفَقَةُ عَلَى الْوَلِيِّ كَرَاهًا**
 موندې شو **وَإِلَّا لَاحِقَ الْبَرِيَّةِ** په خلاف د مريضې بنحی **عَلَى مَا كُنْتَ** چې موږ به ډیر ترې بیان كړو

هل النفقة ① المحبوب: هغه چې ذكر ئې كېت شوي وی ② العنين: نامرده یعنی چې په جماع كاوه قادر نه وی
 تریخ - صورت د مسئلې ددې كه بنحی دومره صغيره وی. چه دې سره جماع نشی كیدلې نو ددې لپاره به
 په خاوند باندي نفقه واجب نه وی كه دا د خاوند په كور كې وی او كه د خاوند په كور كې نه وی تر دې چې
 د جماع قبله شی. هم دا د جمهور عالمانو قول دي دلیل ددې چه د جماع ممتنع كیدل په داسې وجه سره دی
 كوم چې په بنحی كې موجود دي یعنی د صغيره خپل خان خاوند ته نه سپړل. نو صغيره - سی شوه لكه
 ناشزه (نافرمانه) او كوم احتباس چې نفقه واجبی. هغه ددې چه د نكاح د مقصود (جماع) یا دوعی د
 جماع حاصلولو وسیله وی. او داسې احتباس موجود نشو په دې وجه د صغيره لپاره په دې خاوند باندي
 نفقه هم واجب نه ده په خلاف د بیمارې سخي. چې ددې نفقه نه ساقطیږی ددې تفصیل به عنقریب بیان
 كړي شی **إِسَاءَ اللَّهِ**

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** أَوْ إِمَامُ شَافِعِي **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فَرَمَانِي **هَلَّا نَفَقَةُ** چې د صغيره لپاره نفقه واجب ده **لَأَنَّهَا عَوِضٌ مِنْ**
أَمْلِكُ عَنْدَهُ ځكه چې نفقه د امام شافعی **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په نیز د خاوند د ملك عوض دي **كَفَافِي الْمَلُوكِ عَمَلِكِ الْيَمِينِ**
 لكه د هغه بنحی نفقه چې ددې د ذات مالك دي.

تريخ - امام شافعی **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرمائی. چه د صغيره لپاره نفقه واجب ده دلیل ددې چه د امام شافعی **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** په نیز
 نفقه د خاوند د ملك عوض دي. لكه د هغه بنحی نفقه چې ددې د ذات مالك وی. وجه ددې داده. چه د نفقه د
 وحبوب سب حاجت دي او په حاجت كې صغير او كبر واره برابر دی.

وَلَمَّا تَنَزَّهَتْ عَنْ أَمْلِكُ أَوْ زَمَوْرٍ دَلِيلُ دَادِي چه ملك معوض خو مهر دي **وَلَا يَجِبُ الْوَضَائِعُ عَنْ مَعْوَضٍ**
 واجد اود يو معوض دوي اوده عوضونه نه جمع کیږی **فَلَهَا الْمَهْرُ** نود صغيره بنحی لپاره مهر دي **ذَوْنِ النَّفَقَةِ**
 نفقه نشته

تريخ - زموږ دلیل ددې. چه د ملك عوض خومهر دي ځكه چې عوض هغه دي. كوم چی په عقد كې داخل
 وی، مذكور وی او په عقد كې مهر داخل وی نفقه داخل نه وی نو ثابت شوه چه د ملك عوض مهر دي او
 هر كله چې د ملك عوض مهر دي. نو نفقه عوض نشی كیدلې ځكه چې د یو شی ډیر عوضونه نه جمع کیږی
 نود صغيره لپاره به مهر و جب وی نفقه به نه وی.

وَإِنْ كَانَتْ الزَّوْجُ صَغِيرَةً أَوْ كَدَّ نَفْسَكَ أَوْ بَغَاوَتْ أَوْ كَرِهَتْ أَوْ كَرِهَتْ **فَلَا نَفَقَةَ لَهَا** چې په جماع قادر نه وی **وَلَهَا كَبِيرَةً**
 حل داچه بنحی بالغ ده **فَلَهَا النَّفَقَةُ مِنْ مَالِهِ** نو ددې لپاره د خاوند په مال كې نفقه واجب ده **لَأَنَّ التَّلْيِيمَ قَدْ**
عُتِقَ **مِنْهَا** ځكه چې د بنحی د اړخه خپل خان سپارل متحقق شو **وَأَمَّا الْعَجُوزُ** **فَلَهَا كَبِيرَةً** او عجز صرف د خاوند د
 اړخه دي **فَصَارَ كَالْعَجُوزِ وَالْعَيْنِ** نود مقطوع الذكر اود عنین پشان شو

سرخ - که خاوند نبانعه وی به جماع قدرت نشی لرلی. او دده بنخه بالغه وی. نود خاوند د مال نه ددی لپاره نفقه واجب ده. ځکه چې د بنخي د اړخه خپل ځان سپارل موجود شو. او عاجز صرف د خاوند د اړخه دی مونږ څنگه چې د مقصود الذکر اود نمرود د بنخي نفقه واجب وی دغه ډول به ددی نبالغ د بنخي نفقه هم واجب وی او که بنخه خاوند دواړه نابالغ وی چه په جماع قادر نه وی. نو په اجماع سره به د بنخي نفقه واجب نه وی (الدخیره)

په پور کې د قیدی بنخي نفقه

أَوْ إِذَا حُتَّ لِرَأْفَتِي قَيْنٍ أَوْ كَهْ بِنَخْه د دين په وجه قید کړې شوه **لَا تَنْفَقُ لَهَا** نود دې لپاره به نفقه واجب نه وی **لَا تَقُوتُ لِإِحْتِسَابِ مَنَّا** ځکه چې د احتباس زائل کیدل د بنخي د اړخه اوموندې شو **وَالرَّائِطَةُ** چې دې (په سور ادا کولو کې) تل دواړه کړې دي **وَأَنْ لَّرَبِّكَ مَنَّا** او که د بنخي د اړخه نه وی **لَا تَقُوتُ لَهَا** ځکه چې دې (په طریقه وی چه سخته د سور ادا کولو نه عاجزه وی **فَلَيْسَ مِنَّا** نو بیا هم د خاوند د اړخه نه دی **هَلْ لِّلْفَقَةِ** المعاطة تال دواړه کول، سره د قدرت نه پور نه ادا کول ② الاحتباس: بندول

سرخ - صورت د مسئلې دادي که بنخه د پور او دين په وجه قیدی شوه نو ددي لپاره به نفقه واجب نه وی دلس دادي چه په دي صورت کي احتباس زائل کیدل د بنخي د اړخه متحقق شوي دي. ځکه چې ده په پور د کولو کې تل دواړه کړې دي چه ددي په وجه دا قیدی شوه. نو دا داسې شوه. لکه چې دې خپل ځان خوند نه د سپارلو نه منع کړلو او کومه بنخه چې بلاوجه خپل ځان خاوند ته نه حواله کوي. هغه ناشزه (نا فرمانه) وی وچونکه د ناشره نفقه ساقطیږي په دي وجه به ددي بنخي نفقه هم ساقطیږي. او که احتباس زائل کول د بنخي د اړخه نه وی په دي طریقه چې دا د قرضي ادا کاوه نه عاجزه وی. بیا هم د خاوند د اړخه نه دی سود خاوند بنخه به د نفقه مطالبه نشي کولي

وگدا ورسره دغه حکم دي **إِذَا غَضِبَ زَوْجٌ لِّمَنْعِهَا زَوْجًا** او که بنخه یو سړی په زبردستی سره عصب کړه **فَدَّخَبَ بَيْنَا** ودي تحوله **وَعَنْ أَبِي يُونُسَ** اود ابو یوسف **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** نه روایت دي **أَنَّ هَذَا النَّفَقَةُ** چې د مقصوبه بنخي لپاره به شته وی **وَالْفَتْوَى عَلَى الْأَوَّلِ** او فتوی به اولی قول ده **لَا تَقُوتُ لِإِحْتِسَابِ لَيْسَ مِنَّا** ځکه چې احتباس زائل کول د خاوند د اړخه نه دی **لِيَقْتَضِيَ بِأَقْبَابِهِمَا** چې حکماً پاته او گرځولي شي

سرخ - که سړی په زبردستی سره سخته غضب کړي. او بوټي ځي. نو بیا هم دا حکم دي چه دې لپاره به نفقه نه وی دا ظاهر الروایت دي اود امام ابو یوسف **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** نه په نوادر کې روایت دي چه د مقصوبه بنخي لپاره به خوند باندې نفقه واجب ده د امام ابو یوسف **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** دلیل دادي چه د غضب په صورت کې د بنخي د اړخه خپل ځان بندول موجود شو خو فتوی به اولی قول (یعنی به ظاهر الروایت) باندې ده ځکه چې احتباس زائل کول. د خاوند د اړخه نه دی چه اوونیلې شي چه احتباس حکماً پاته دي حاصل داچه د بنخي نفقه ددي حیري عوض دي چه بنخه خپل ځان د خاوند په کور کې محسوس کړی نو که احتباس زائل کول. د خاوند د اړخه نه وی نو احتباس حکم هم نشي گرځولي او چونکه بغیر د احتباس نه د بنخي لپاره نفقه واجب نه وی به دې وجه به په دي صورت کې نفقه نه وی

وکل این مختصر **مَنْعَ زَوْجٍ** او هم دغه ډول که سخي خپل محرم سره حج او کړو **لَا تَقُوتُ لِإِحْتِسَابِ مَنَّا** ځکه چې احتباس زائل کول د سخي د اړخه دی **وَعَنْ أَبِي يُونُسَ** اود ابو یوسف **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** نه روایت دي **أَنَّ هَذَا النَّفَقَةُ** چې ددي سخي لپاره به نفقه واجب وی **لَا تَقُوتُ لَهَا** ځکه چې فرض ادا کول یو عذر دي **وَلَكِنْ تَجِبُ عَلَيْهِ نَفَقَةُ** نفقه به خاوند باندې واجب ده د حضر نفقه ادا کول واجب وی **فَوَيْتُ الشَّرْهَ** د سفر **لَا تَقُوتُ لَهَا** ځکه چې د حضر

تفریح - که بنخي د خاوند نه بغیر خپل محرم سره حج او کړلو نو بیا به هم ددي لپاره نفقه واجب نه وی ځکه چې په دي صورت کي احتباس زائل کول د بنخي د اړخه دی اود امام ابو یوسف **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** نه قید دی چه د سخي لپاره به په دي صورت کې نفقه واجب وی. ځکه چې د حج قریضه ادا کول. یو عذر دي خودا حیره دي سکره وی. چه په دي صورت کې به خاوند باندې د حضر نفقه واجب ده. د سفر نفقه واجب نه ده یعنې په حضر (اقامت) کې چې په خوراک باندې کومه خرجه راځي. په خاوند به هغه واجب وی ځکه چې په سفر کې د نفقه خرچې زیاتې وی په نسبت د حضر د نفقي

او ددي دلیل دادي چه په خاوند باندې د حضر نفقه واجب شوي ده ځکه چې په آیت او روایت دواړو کې ددي نفقي حکم ورکړې شوي دي چه دا د " محروف، " په قید سره معید دي اود معروف به مراد دا دی چه نه په دي کې اسراف وی. او نه تنگی وی. او چونکه په سفر کې هرڅیز په گران قیمت کې ملایږي. په دي وجه د سفر په نفقه کې اسراف دي نود سفر نفقه معروف (د اعتدال په طور) نه ده او هرکله چې معروف به ده. نو واجب به هم نه وی.

وَلَوْ سَافَرْتُمْ إِلَى الثُّغُرِ او که بنخي سره خاوند هم سفر او کړو **تَجِبُ النَّفَقَةُ بِالِاتِّفَاقِ** نو بالاتفاق به نفقه واجب وی **لَا تَقُوتُ لِإِحْتِسَابِ مَنَّا** ځکه چې احتباس موجود دي **لِيَقِيَامَ عَلَيْهَا** ځکه چې خاوند ددي سره موجود دي **وَتَجِبُ نَفَقَةُ** **الْمَحْفُورُونَ** (خو) د حضر نفقه به واجب وی. د سفر به (واجب) نه وی **وَلَا تَجِبُ الْكِرَاءُ لَهَا** او کرایه به هم واجب نه وی. د هغه دلیل په وجه کوم چې موږ بیان کړي دي

تفریح - که د بنخي سره خاوند هم سفر او کړلو نو بالاتفاق به د بنخي لپاره نفقه واجب وی ځکه چې په سخته باندې د خاوند د قیام په وجه احتباس هم موجود دي خود حضر نفقه به واجب وی د سفر به واجب نه وی اود بنخي کرایه به هم واجب نه وی دلیل وړاندې تیر شوي دي. چه په خاوند باندې د حضر نفقه واجب وی

د بیماری بنخي نفقه

أَنْ مَرَضَتْ فِي مَنَازِلِ الزَّوْجِ او که د خپل خاوند په کور کې بنخه بیمار شوه **فَلَهَا النَّفَقَةُ** (نود دې لپاره به نفقه واجب وی **وَالْقِيَاسُ أَنْ لَا تَنْفَقَ لَهَا** او قیاس دا دي چې د بنخي لپاره نفقه واجب نه وی **إِذَا كَانَ مَرَضًا** چې داسې مرض وی **يَمْنَعُهُ مِنَ الْجَمَاعِ** چې د جماع نه مانع وی **لِقَوْتِ الإِحْتِسَابِ لِلِاسْتِمْتَاعِ** ځکه چې د جماع لپاره احتباس فوت شو

هَلْ لِّلْفَقَةِ ① الاستمتاع فائده اخستل ② التسليم سپارل ③ يستأنس مانوسه کيږي ④ تفریح - مسئله داده. چه بنخه د خاوند په کور کې اوسیدله. او بیمار شوه. نو ددي لپاره نفقه واجب ده. ناروغی (ناروغی) بیماری)) که د جماع نه مانع وه. او که نه وه. اود قیاس تقاضا داده. که ناروغی (ناروغی) بیماری د جماع مانع وی. نو د بنخي لپاره نفقه واجب نه وی. ځکه چې د جماع لپاره کوم احتباس وود بیماری به وجه هغه فوت شو. او چونکه نفقه د احتباس عوض دي. په دي وجه د احتباس فوت کیدلو په وجه به نفقه هم ساقطیږي.

وَجَاءَ الْإِسْتِمْتَاعُ اود استحسان وجه داده **أَنَّ الإِحْتِسَابَ قَاهِرٌ** چې احتباس موجود دي **فَالْإِتِّفَاقُ مَنَّا** ځکه چې خاوند به ددي سره مینه کوي **فَمَنْهَا** او دي ته به لاس اوږی **وَتَقَطُّ الْبَيْتِ** اودا دده د کور ساتنه کوي **وَالْإِسْتِمْتَاعُ** او مانع د وطی دغه عارض په وجه دي **فَأَشْبَهَ الْبَيْتَ** نودا ناروغی (ناروغی) بیماری)) د

(القول الراجح هو ظاهر الرواية كذا في رد المحتار (٧٠١٢) والبحر الرائق (١٨٣٤) ومجمع الأنهر (٤٩٨١) والهندية (٥٤٦١) نقلاً عن القول الرابع (٣٨١١) -

حیض مشابه شوه

تشریح:- استحسان وجه داده. چه احتباس اوس هم موجود دی. خکه چي خوانند د بیماری بنخي سره خوشحاله وی. او ددی په ښکلولو سره مړه اخلي. اود کور ساتنه کوی. اود وطنی مانع د عارض په وجه دی نو دا ناروغی (ناروغی بیماری) د حیض مشابه شوه چه لکه څنگه حیض د وطنی مانع وی. خو د حیض په موده کي د بنخي لپاره نفقه واجب وی. دغه ناروغی (ناروغی بیماری) اگر چه د وطنی مانع ده خود بیماری په زمانه کي به د بنخي لپاره نفقه واجب وی

وَقَالَ أُمِّي يُوسُفُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَوْ ابْنُ يُونُسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَ رَوَايَتِي أَنَّهُ إِذَا سَلَّمْتَ نَفْسًا جِي بَنَخِي كَلَه خِيَل خَان اوسپارلو لمر مَرَضَتِي بِي بيماره شوه تَحِبُّ النَّفَقَةَ نو نفقه به واجب پاتي وی لِيَتَّقِيَ التَّسْلِيمَ خَكِه چي سپارل مسحق شو وَلَوْ مَرَضَتِي لَمَرَضَتِي اوكه بيماره شوه. بيا تي خيل خان اوسپارلو لَا تَحِبُّ لِأَنَّ التَّسْلِيمَ نو نفقه به واجب نه وی لَمَرَضَتِي خَكِه چي سپارل صحيح نشو قَالُوا (رمود مشايخ) فرماني هَذَا حَسَنٌ چي دا قول ښه (مناسب) دی وَفِي لَفْظِ الْكِتَابِ او په كتاب کي هم داسي لفظ موجود دی مَا يُشِيرُ إِلَيْهِ چي دي اړخ ته اشاره کوی

تشریح:- د امام ابویوسف علیه السلام نه روایت دی. که بنخي وړاندې نه خپل خان د خوانند حواله کړي وی بيا بيماره شوي وی نو ددی لپاره به نفقه واجب وی. او که وړاندې بيماره شوي وی. او بيا تي خان سپارلي وی. نو نفقه به واجب نه وی. وجه د تويير داده چه په رومي صورت کي د بنخي د اړخه خپل خان سپارل موجود شو او په دوهم صورت کي د مرض په وجه سپارل صحيح نشو او رمود مشايخ وائي. چي دا تفصيل مناسب دی. اود قدوري عبارت هم دي اړخ ته اشاره کوی

د بنخي او ددي د يوکر نفقه

قَالَ قَدُورِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ فَرَمَانِي وَيُقَرَّرُ عَلَى الزَّوْجِ النَّفَقَةُ إِذَا كَانَ مُوْبِرًا چي فرض کولي به شي نفقه په خوانند بندي چي کله دي توانگروى نَفَقَةُ خَادِمِيَا (نفقه د بنخي) او نفقه د خادم ددي وَالْمَرَأَةُ إِذَا كَانَ نَفَقَةُ خَاوَمٍ او مراد ددي نه د خادم د نفقي بيان دي وَهَذَا كَرَفِي بَعْضِ الشَّيْخِ اُو هم په دي وجه بعضو نسخو کي ذکر دی وَيُقَرَّرُ عَلَى الزَّوْجِ إِذَا كَانَ مُوْبِرًا نَفَقَةَ خَادِمِيَا يعنى کله چي خوانند توانگروى نو په ده به دده د بنخي د خادم نفقه فرض کولای شي

تشریح:- مسئله داده که خاوند مالداره وی. نو په ده به دده د بنخي اود بنخي د خادم (ترکي) نفقه هم واجب وی. په ښکاره دا عبارت د بنخي د نفقه په اړه مکرر دی. په دي وجه مصنف علیه السلام عذر اوکړلو. او وي فرمائيل. چه دلته کي د بنخي د خادم نفقه بيانول مقصود دی. د بنخي نفقه بيانول مقصود نه دی. په دي وجه د قدوري په بعضو نسخو کي عبارت داسي دی. لَا وَقَرَّرُ عَلَى الزَّوْجِ إِذَا كَانَ مُوْسِرًا نَفَقَةَ خَادِمِيَا

وَقَالَ أُمِّي يُونُسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَوْ ابْنُ يُونُسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَ رَوَايَتِي أَنَّهُ إِذَا سَلَّمْتَ نَفْسًا جِي بَنَخِي كَلَه خِيَل خَان اوسپارلو لمر مَرَضَتِي بِي بيماره شوه تَحِبُّ النَّفَقَةَ نو نفقه به واجب پاتي وی لِيَتَّقِيَ التَّسْلِيمَ خَكِه چي سپارل مسحق شو وَلَوْ مَرَضَتِي لَمَرَضَتِي اوكه بيماره شوه. بيا تي خيل خان اوسپارلو لَا تَحِبُّ لِأَنَّ التَّسْلِيمَ نو نفقه به واجب نه وی لَمَرَضَتِي خَكِه چي سپارل صحيح نشو قَالُوا (رمود مشايخ) فرماني هَذَا حَسَنٌ چي دا قول ښه (مناسب) دی وَفِي لَفْظِ الْكِتَابِ او په كتاب کي هم داسي لفظ موجود دی مَا يُشِيرُ إِلَيْهِ چي دي اړخ ته اشاره کوی

تشریح:- د خادم د نفقه دوجوب وجه داده. چه په خوانند باندې د بنخي کفایت (کافي کيدل) واجب دی او د بنخي پوره کفایت به داوی چه د بنخي د خادم نفقه هم ضروري کړي شي. په دي وجه د بنخي لپاره ددي د خادم نفقه هم واجب ده. خادم که غلام وی او که وينځه وی پاتي شوه دا خبره چي د بنخي که خادم نه وی نو دا به پخپله کار کاوه بدي مجبورولي شي او که نه؟ نو ددي حکم دادي که بنخه د کار کاوه نه انکار اوکړی نو ددي باندې مجبورولي شي خکه چي په بنخه باندې صرف خوانند له په خپل خان باندې قدرت واجب دی دا کارونه واجب نه دی ددي په خلاف که خادم د خدمت نه انکار اوکړلو. نو ددي به د نفقه

مستحق نه وی

د بنخي د يوه د ديانو يوکرانو نفقه

وَقَالَ أُمِّي يُونُسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَوْ ابْنُ يُونُسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَ رَوَايَتِي أَنَّهُ إِذَا سَلَّمْتَ نَفْسًا جِي بَنَخِي كَلَه خِيَل خَان اوسپارلو لمر مَرَضَتِي بِي بيماره شوه تَحِبُّ النَّفَقَةَ نو نفقه به واجب پاتي وی لِيَتَّقِيَ التَّسْلِيمَ خَكِه چي سپارل مسحق شو وَلَوْ مَرَضَتِي لَمَرَضَتِي اوكه بيماره شوه. بيا تي خيل خان اوسپارلو لَا تَحِبُّ لِأَنَّ التَّسْلِيمَ نو نفقه به واجب نه وی لَمَرَضَتِي خَكِه چي سپارل صحيح نشو قَالُوا (رمود مشايخ) فرماني هَذَا حَسَنٌ چي دا قول ښه (مناسب) دی وَفِي لَفْظِ الْكِتَابِ او په كتاب کي هم داسي لفظ موجود دی مَا يُشِيرُ إِلَيْهِ چي دي اړخ ته اشاره کوی

تشریح:- مسئله داده چه په خوانند باندې د بنخي د يو خادم نه د زياتو نفقه واجب ده د حکم د طرفينو چي په نيز دي. او هم دا قول د جمهورو عالمانو، اود امام مالک، امام شافعي اود امام حنبل فرماني دي

وَقَالَ أُمِّي يُونُسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَوْ ابْنُ يُونُسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَ رَوَايَتِي أَنَّهُ إِذَا سَلَّمْتَ نَفْسًا جِي بَنَخِي كَلَه خِيَل خَان اوسپارلو لمر مَرَضَتِي بِي بيماره شوه تَحِبُّ النَّفَقَةَ نو نفقه به واجب پاتي وی لِيَتَّقِيَ التَّسْلِيمَ خَكِه چي سپارل مسحق شو وَلَوْ مَرَضَتِي لَمَرَضَتِي اوكه بيماره شوه. بيا تي خيل خان اوسپارلو لَا تَحِبُّ لِأَنَّ التَّسْلِيمَ نو نفقه به واجب نه وی لَمَرَضَتِي خَكِه چي سپارل صحيح نشو قَالُوا (رمود مشايخ) فرماني هَذَا حَسَنٌ چي دا قول ښه (مناسب) دی وَفِي لَفْظِ الْكِتَابِ او په كتاب کي هم داسي لفظ موجود دی مَا يُشِيرُ إِلَيْهِ چي دي اړخ ته اشاره کوی

تشریح:- امام ابویوسف علیه السلام فرماني چه په خوانند باندې د دوي (دوه) خدمانو نفقه فرض ده د امام ابویوسف علیه السلام دليل داده چي د دوي (دوه) خدمانو اړتيا وی خکه چي يو خادم به په کور کي دسه کار کوی او دوهم به د کورنه د بهر کار کوی. اود امام ابویوسف علیه السلام نه دوهم روایت دی که بنخه ډيره مالداره وی چه ددي سره په جهیز کي ډيري خادماني راغلي وی نو د يولو خدمانو نفقه به واجب وی هم د هشتم د امام محمد علیه السلام نه روایت کړي دي او هم دا امام طحاوی علیه السلام اختيار کړي دي.

وَقَالَ أُمِّي يُونُسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَوْ ابْنُ يُونُسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَ رَوَايَتِي أَنَّهُ إِذَا سَلَّمْتَ نَفْسًا جِي بَنَخِي كَلَه خِيَل خَان اوسپارلو لمر مَرَضَتِي بِي بيماره شوه تَحِبُّ النَّفَقَةَ نو نفقه به واجب پاتي وی لِيَتَّقِيَ التَّسْلِيمَ خَكِه چي سپارل مسحق شو وَلَوْ مَرَضَتِي لَمَرَضَتِي اوكه بيماره شوه. بيا تي خيل خان اوسپارلو لَا تَحِبُّ لِأَنَّ التَّسْلِيمَ نو نفقه به واجب نه وی لَمَرَضَتِي خَكِه چي سپارل صحيح نشو قَالُوا (رمود مشايخ) فرماني هَذَا حَسَنٌ چي دا قول ښه (مناسب) دی وَفِي لَفْظِ الْكِتَابِ او په كتاب کي هم داسي لفظ موجود دی مَا يُشِيرُ إِلَيْهِ چي دي اړخ ته اشاره کوی

تشریح:- د طرفينو دليل داده چي يو خادم دواړه کارونه پوره کولای شي فَلَا فَرْقَ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ نو د دوي (دوه) سرو هيڅ اړتيا نشته وَلَا أَنَّهُ لَوْ تَوَلَّى كَفَايَتَهَا بِنَفْسِهِ اُو خکه که خوانند بچيه د چي بنخي کفایت اوکړی گان گافيانو کافي کيږي فَكَذَا إِذَا أَقَامَ الْوَاحِدُ مَقَامَ تَنَجِيهِ يَوْ ه دغه شان چي کله ده د خپل خان په خاني يو سري مقرر کړو نو بيا هم کافي ده

تشریح:- د طرفينو دليل داده چي يو خادم په کور کي دننه اود بهر واره کار پوره کولای شي نو د دوي (دوه) خدمانو هيڅ اړتيا نشته. دوهم دليل داده. که خوانند پخپله د بنخي دکارونو خپل وساتي نو کافي کيږي هم دغه ډول که خوانند د خپل خان په خاني يو کس مقرر کړي نو هم کافي ده

وَقَالَ أُمِّي يُونُسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَوْ ابْنُ يُونُسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَ رَوَايَتِي أَنَّهُ إِذَا سَلَّمْتَ نَفْسًا جِي بَنَخِي كَلَه خِيَل خَان اوسپارلو لمر مَرَضَتِي بِي بيماره شوه تَحِبُّ النَّفَقَةَ نو نفقه به واجب پاتي وی لِيَتَّقِيَ التَّسْلِيمَ خَكِه چي سپارل مسحق شو وَلَوْ مَرَضَتِي لَمَرَضَتِي اوكه بيماره شوه. بيا تي خيل خان اوسپارلو لَا تَحِبُّ لِأَنَّ التَّسْلِيمَ نو نفقه به واجب نه وی لَمَرَضَتِي خَكِه چي سپارل صحيح نشو قَالُوا (رمود مشايخ) فرماني هَذَا حَسَنٌ چي دا قول ښه (مناسب) دی وَفِي لَفْظِ الْكِتَابِ او په كتاب کي هم داسي لفظ موجود دی مَا يُشِيرُ إِلَيْهِ چي دي اړخ ته اشاره کوی

تشریح:- بيا مشايخ فرماني. إِنَّ الزَّوْجَ الْمُؤْمِرَ يَلْزَمُهُ مِنْ نَفَقَةِ الْخَادِمِ چي مالداره خوانند ته (د بنخي) د خادم په نفقه کي هم دومره ورکول لازمی دی مَا يَلْزَمُ الْمُؤْمِرَ مِنْ نَفَقَةِ امْرَأَتِهِ خَوْمَرِه چي په غريب (خوانند) د خپلي بنخي په نفقه کي لازميږي وَهُوَ أَذْنَى الْحَقَايِدِ اُو هغه ادنی درجي کفالت دی

تشریح:- بيا مشايخ فرماني چه مالداره خوانند له د بنخي د خادم په نفقه کي هم په دومره اندازه ورکول پکار دی خَوْمَرِه قدرې چي غريب خوانند لپاره د خپلي بنخي په نفقه کي لازم وی. يعنی ادنی، گنی کافي ورکول به پکار وی. حاصل داچه په غريب خوانند باندې د بنخي په نفقه کي چي کوم مقدار واجب وی د خادم په نفقه کي هم دومره مقدار واجب دی. [۹]

وي. د دومره مال کيدل ضروري نه دی. چه په دي سره په ده باندې زکاۀ واجب وی د بنخي اود خادم په نفقه کي اگر چه توپير داده خو په دوي کي به توپير نشي کولای. بلکه په سالن کي (ترکري) به توپير کولای شي او په سالن کي اعلى درجه دغويښي ده. او منځنی درجه د زيتون د تيلو ده. او ادنی درجه د مالگي اود پيو

(۱) انقول الراجح هو قول أبي يوسف عليه السلام كذا في فتح القدير (٢٠١٤) ورد المحتار (٧١٢٢) واليحر الرائق (١٨٣٤) نقلًا عن القول الراجح (٣٨٢١١)

وَقَوْلُهُ فِي الْكِتَابِ أَوْ كَوْمٍ جِي قَدُورِي بِرَسُولِهِ فِي كِتَابِ كِي فَرْمَانِي دِي إِذَا كَانَ مُوَيَّرًا جِي د خدام نفقه به هغه وخت لازم وی چه کله خاوند توانگر وی إِشَارَةً نُو اِشَارَةً دِه اِلَيَّ أَنَّهُ لَا يُجِبُ نَفَقَةَ الْخَادِمِ عِنْدَ إِعْسَارِهِ كِه خاوند غریب وی ۱ سو په ده نه، نفقه د خدام نه واجب وی وَهُوَ رَأْيُ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اودا د امام ابوحنیفه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ د حسن روایت دِي وَهُوَ الْأَصَحُّ اَوْ هَم دَا صَحِيح دِي عِلَالًا لِمَا قَالَ مُحَمَّدٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَهْ خَلَفَ د امام محمد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ د قول لَأَنَّ الْوَاجِبَ عَلَى الْغَيْرِ أَدْنَى الْكِفَايَةِ خُكْمٌ جِي په غریب باندې د ادنی درجې کفالت واجب دِي وَهُوَ قَدْ تَحَقَّقَ بِحُدُودِ نَفْسِهِ اَوْ بِنَفْسِهِ كِه پخپله د خپلو کارونو کفایت کوی.

تفصیح - م قسوری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اوفر مانیل چه ملا د کان مؤسسه په دې سره دې اړخ ته اشاره ده که خاوند غریب وی سو په ده به د خدام نفقه واجب نه وی حسن بن زیاد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ هم دا روایت د امام ابوحنیفه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه نقل کړې دې اوه د روایت زیت صحیح دې اود امام محمد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قول دادې کِه خاوند غریب وی اوده یسې سره خدم وی نو ددې خدام نفقه به په خاوند باندې واجب وی اوه که ددې سره خدام نه وی نو په خاوند به د خدام نفقه فرض نه وی او حسن بن زیاد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جِي کوم روایت کړې دې ددې دلیل دادې چه په غریب باندې د ادنی درجه کفایت واجب دې اوبخه کله کله پخپله د خپلو کارونو کفایت کوی په دې وجه په غریب خاوند باندې د یسې د خدام نفقه فرض نه ده

خاوند د نفقه به عاجزه کدل

أَعْتَرِ نَفَقَةَ امْرَأَتِهِ اَوْ كَوْمٍ خاوند جِي د خپلې یسې د نفقې نه غریب شو **لَمْ يَتَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا** نو په دې دواړو کي به حد نی شی کولې **وَيُقَالُ هَذَا** بلکه، قضی به دې یسې ته وئې **اَسْتَدْرَجَتْ عَلَيْهِ** جِي دخپل خاوند (په ذمه) باندې یو واحد

حل اللغة ① اعسر عریب شو ② مناب قائم مقام ③ التفريق جلا کول ④ التماس نسل پیدا کول ⑤ الاستدانة پور اخستل

تفصیح - مسئله داده کِه خاوند د خپلې یسې د نفقه نه عاجزه شو نو په دې وجه به په دواړو کي تفریق نشی کولې بلکه قاضی به یسې ته وائی چه د خپل خاوند په ذمه باندې پور واخله یعنی په دې شرط د خورن سامان پور واخله چه ددې قیمت به ددې خاوند ادا کوی یاد خاوند په مالداره کیدلو باندې به دده د مال نه د قرضه ادا کولې شی امام زهري، عطاء، بن یسار، حسن بصری، سفیان ثوری، ابن ابی لیلی، ابن شریه، او حمد بن سلیمان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ هم ددې قائل دی.

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ و امام شافعی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَرَّقَ جِي په دواړو کي به تفریق کولای شی لِأَنَّهُ عَجَزَ عَنْ الزَّمَانِ بِالْمَعْرُوفِ خُكْمٌ جِي خاوند (ددې) د رواج مطابق خپل خان سره د ساتلو نه عاجز شوي دې قَتْلُوبُ الْقَاضِي مَقَابِلَهُ التَّفْرِيقُ نو قاضی به په جلا کوه کي دده قائم مقام وی **حُكْمُ الْغَنِيِّ وَالْمَعْرُوفِ** خُكْمٌ جِي د مقطوع الذکر اود غنین په صورت کي کپړې **بَلْ الْأَوَّلَى** بلکه (د نفقه نه عاجز کیدلو په صورت کي به) په درجه اولی کپړی لِأَنَّ الْحَاجَةَ إِلَى النَّفَقَةِ أَوَى خُكْمٌ جِي د نفقې اړتیا ډیر زیات دې

تفصیح - حضرت امام شافعی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرماني چه په دواړو کي به تفریق کولې شی امام مالک او امام احمد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم ددې قائل دی هم دا اختلاف هغه وخت دې چه کله خاوند د یسې لپاره د کپړې اود ود اوسیدلو لپاره د کور ورکاوه نه عاجزه شی اودا تفریق د امام شافعی اود امام احمد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم په نیز فسخ د نکاح ده اود امام مالک رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ په نیز طلاق دې

ا د دوی دلیل دادې چه خاوند د نفقه نه ورکاوه په وجه د امساک بالمعروف نه عاجزه شو نو په خاوند

باندې تسریح بالا حسن (په ښه طریقه پریخودل) لازم شو او چونکه خاوند د تسریح بالا حسن نه منع شو، ځکه به قاضی به تسریح بالا حسن کي د خاوند قائم مقام وی اود یسې او حود په میسې کي به تفریق کوی لکه مثلاً که ،، مقطوع الذکر،، او ،، نامرد،، سرې خپلې یسې ته طلاق ورکړی و حلا نې کړی یو قاضی به قائم مقام شی او تفریق به کوی بلکه د نفقه نه عاجزه کیدلو په صورت کي به په درجه اولی تفریق کوی ځکه جِي د جماع په نسبت د نفقه اړتیا ډیر قوی دې ځکه جِي د یوې مودې پورې د نفقه منقطع کیدل د هلاکت سبب جوړیږی خود جماع منقطع کیدل د هلاکت سبب نه جوړیږی حاصل د چه امام شافعی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ،، عاجز عن النفقة ،، په ،، مقطوع الذکر،، او ،، ممر،، باندې یماس کړې دې د امام شافعی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ د قول تائید د ابوهریره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ په حدیث سره هم کیږی **لَا لِي بِهَا قَالَ الْمَرْءُ يَقُولُ لِرُوحِيَا اَعْطِي اَوْ صَفِيًّا** سی کریم فرماني چه یسې به خپل خاوند ته اووایی چه ماته خور ک را کوه یا طلاق کړه [۱]

وَلَمَّا اَوْ زَمَرٍ د لیل دادې **أَنْ حَقَّ يَطْلُ** چه د خاوند حق بطلیږی وَحَقَّ يَطْلُ خُكْمٌ جِي مَزْحَكِي وَاَوَّلُ الْقَوِي فِي الْعَقْدِ اَوْ رُوْمِي په ضرر کي ډیر زیت دې وَهَذَا لِأَنَّ النِّفَقَةَ تَصِيرُ دَيْتًا بِفَرْضِ الْقَاضِي اودا ځکه جِي نفقه د قاضی په مقررولو سره (د خاوند په ذمه) پور کیږی فَتَسْتَوِي الرِّمَانُ الثَّانِي سو سخته به د خاوند نه په راروانه زمانه کي وصول کوی

تفصیح - رموز دلیل د الله تعالی قول: **(وَإِنْ كَانَ دُونَ ذَٰلِكَ فَعَلَى مَنعَةٍ دِي وجه د استدلال د، ده چه نفقه تحرک د خاوند په ذمه فرض وی او خاوند غریب شو اود قرآن په نص دا حکم دې چه کله مدیون غریب شی سو دتن یعنی پور غوښتو کي به ده ته د مالداره کیدلو پورې مهلت ورکوی نو شته شوه چه د خاوند د غریب کیدلو په وجه به تفریق نشی کولې بلکه یسې به ده ته مهلت ورکوی**

ا او عقلی دلیل دادې کِه تفریق او کړې شی نو د خاوند حق به بالکلیه بطل شی اود یسې حق داسې دې چه په دې کي تاخیر کیدلې شی ځکه جِي هرکله قضی نفقه مقرر کړی نو دا د خاوند په ذمه پوروی سو یسې به نې د خاوند نه په راروانه زمانه کي وصول کوی اود خاوند حق بالکلیه بطلول په ضرر کي ډیر زیات دې نو د اعلی ضرر لري کاوه لپاره به ادنی ضرر برداشت کولې شی

وَلَمَّا اَوَّلُ الْقَوِي فِي الْعَقْدِ اَوْ زَمَرٍ د لیل دادې **أَنْ حَقَّ يَطْلُ** چه د خاوند حق بطلیږی وَحَقَّ يَطْلُ خُكْمٌ جِي مَزْحَكِي وَاَوَّلُ الْقَوِي فِي الْعَقْدِ اَوْ رُوْمِي په ضرر کي ډیر زیت دې وَهَذَا لِأَنَّ النِّفَقَةَ تَصِيرُ دَيْتًا بِفَرْضِ الْقَاضِي اودا ځکه جِي نفقه د قاضی په مقررولو سره (د خاوند په ذمه) پور کیږی فَتَسْتَوِي الرِّمَانُ الثَّانِي سو سخته به د خاوند نه په راروانه زمانه کي وصول کوی اود خاوند حق بالکلیه بطلول په ضرر کي ډیر زیات دې نو د اعلی ضرر لري کاوه لپاره به ادنی ضرر برداشت کولې شی

تفصیح - په دې عبارت سره د امام شافعی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ د قیاس خواب ورکوی حاصل د خواب دادې چه ،، عاجز عن النفقة،، یعنی مفلس خاوند په مقطوع الذکر او نامرد باندې قیاس کول، قیاس مع الفارق دې ځکه جِي کوم کس د نفقه نه عاجزه وی هغه صرف د مال نه عاجزه وی او په نکاح کي مال مقصود اصلی ته وی بلکه تابع وی او کوم کس جِي د مقطوع الذکر اود نامرد کیدلو په وجه یسې سره د جماع نه عاجزه وی نو د نکاح مقصود اصلی یعنی د توالد او تناسل نه د عاجزه کیدلو په صورت کي تفریق جائز گرځولې شوي دې نو په دې سره دا نه لازمیږی چه کوم شی په نکاح کي تابع وی یعنی مال، که ددې نه عاجزه شی، نو هم به تفریق جائز نه وی

وَلَمَّا اَوَّلُ الْقَوِي فِي الْعَقْدِ اَوْ زَمَرٍ د لیل دادې **أَنْ حَقَّ يَطْلُ** چه د خاوند حق بطلیږی وَحَقَّ يَطْلُ خُكْمٌ جِي مَزْحَكِي وَاَوَّلُ الْقَوِي فِي الْعَقْدِ اَوْ رُوْمِي په ضرر کي ډیر زیت دې وَهَذَا لِأَنَّ النِّفَقَةَ تَصِيرُ دَيْتًا بِفَرْضِ الْقَاضِي اودا ځکه جِي نفقه د قاضی په مقررولو سره (د خاوند په ذمه) پور کیږی فَتَسْتَوِي الرِّمَانُ الثَّانِي سو سخته به د خاوند نه په راروانه زمانه کي وصول کوی اود خاوند حق بالکلیه بطلول په ضرر کي ډیر زیات دې نو د اعلی ضرر لري کاوه لپاره به ادنی ضرر برداشت کولې شی

تفصیح - پاتې شوه دا خبره جِي هرکله قضی د یسې لپاره نفقه مقرر کړله نو دې یسې لره پور اخستلو اجازت ورکاوه کي څه فائده ده ځکه جِي د قاضی په مقررولو سره نفقه د خاوند په ذمه پور شوله؟ خواب د قاضی

د نفقه مقرر كړه باوجود د قرصه اخستلو اجازت ورکولو کي دا فائده ده چه ښځه خپل پور غوښتونکي خپل خاوند باندې حواله کولې شي او که ښځې د قاضي د حکم نه بغير قرصه واخستله نو پور غوښتونکي صرف د ښځې نه مطالبه کولې شي. د خاوند څخه به د مطالبه کولو حق نه وي.

په غريبې او مالدارې شي د نفقه کیفیت

اِنْ اَدَّاتُ الْقَاضِي لَهَا بِنَفَقَةِ الزَّعْمَانِ او که قاضي د ښځې لپاره د غريبې نفقه مقرر کړله بيا **زَعْمَانِ** ددې خاوند) مالداره شو **لَا مَقْرَنَةً** نو ښځې ددې سره مخاصمت او کړو **نَفَقَةُ الْغُيُورِ** نو قاضي به ددې لپاره د مالدارې نفقه پوره کوي

توضیح - مسئله داده که قاضي د يوې ښځې لپاره په خپل ځان باندې د غريبې او فقيرې نفقه فرض کړله بيا ددې خاوند مالداره شو نو ښځې قاضي ته د مالدارې د نفقه دعوه اوراندې کړله. نو قاضي به ددې لپاره (د مالدارې) نفقه مقرر کوي

اِنْ اَدَّاتُ الْقَاضِي بِحَسَبِ الْبَيِّنَاتِ الْغَضَائِكِ چې د مالدارې او غريبې موافق نفقه هم مختلف کيږي
توضیح - دليل دادې چه د مالدارې او غريبې موافق نفقه بدلېږي رابديږي ځکه چې نفقه د واره عمر لپاره په يوځل نه واجبيږي بلکه روزانه په لږه لږه واجبيږي په دې وجه به روزانه د ښځې د خاوند اود ښځې د حال اعتبار کولې شي.

وَمَا قَضَى بِهِ او قاضي چې کوم حکم ورکړو **تَقْدِيرُ نَفَقَةٍ** داسې نفقې لپاره اندازه ده **لَمْ يَجِبْ** کومه چې لاهراوسه واجب شوې نه ده **فَإِذَا تَهَدَّلَ حَالُهُ** نو کله چې د خاوند حال بدل شو **فَتَحْبُ الْمَطَالِبَةُ بِمَا مَرَّ حَقَّانُود** ښځې لپاره د خپل پوره حق غوښتلو اختيار دي.

توضیح - په دې عبارت سره د يوسول خواب ورکوي سوال دادې که د ښځې لپاره ښې د غريبې نفقه مقرر کړله بيا خاوند مالداره شو نو د ښځې لپاره د مالدارې نفقه پوره کول نه دي پکار. ځکه چې په داسې کاوه سره د قاضي اوله فيصله باطلېږي؟ خواب دادې چه قاضي کوم حکم ورکړې دي. داد داسې نفقه لپاره اندازه ده کومه چې د اوسه پورې واجب نه وه ځکه چې د هرې ورځې نفقه په لږه لږه واجبيږي. او کوم شي چې اوسه پورې واجب نه دي د هغې اندازه کول هم لازم نه دي ځکه ممکن ده چه ددې د وجوب نه وړاندې سه کوم چې واجبيونکې دي بدل شي. نو هرکله چې د قاضي مقرر شوې اندازه لازم نشوه. نو دده فيصله به هم مستحکم او مضبوطه نه وي. او هرکله چې د قاضي فيصله مستحکم نشوه نو ددې باطلول هم لازم نشو. او هرکله چې د خاوند حال بدل شو نو ښځه د خپل حق مطالبه کولې شي

د تير شوې وخت په ادا شوې نفقي حکم

اِذَا مَضَتْ مَدَّةٌ او که يوه موده تيره شوه **لَمْ يَنْفِقِ الزَّوْجُ عَلَيْهَا** چې خاوند ښځې ته نفقه نه ده ورکړې **وَمَا لَهَا بِذَلِكَ** ب ښځې ددې نه تيرې شوې نفقي مطالبه او کړله **فَلَا شَيْءَ لَهَا** نو د ښځې لپاره به هيڅ نه وي **اِنْ تَكُونِ الْقَاضِي فَرَقَ لَهَا النِّفَقَةَ** مگر دا چې قاضي ددې لپاره د نفقي د څه مقدار فرض کړې وي **اَلَمْ يَكُنْ الزَّوْجُ عَلَى مَقْدَارِهَا** يا دې خپل خاوند سره په څه مقدار باندې صلح کړې وي **لَمْ يَنْفِقِ لَهَا بِنَفَقَةٍ مَا** **مَضَى** (په دې حساب) قاضي ددې لپاره د تيرې شوې نفقي حکم ورکولې شي
هل النقه ١) صلة بالتي عطيه ٢) يستعكم مضبوطېږي

توضیح - مسئله داده که يوه موده تيره شوه او خاوند خپلې ښځې ته نفقه ورنکړه بيا دې ښځې د خپل خاوند نه ددې مودې د نفقه مطالبه او کړله نو زموږ په نيز به ښځې ته هيڅ نه ملاويږي ځکه چې د وخت تيريدلو به وجه نفقه د خاوند په ذمه نه پور کيږي. او هرکله چې د تيرې شوې مودې نفقه د خاوند په ذمه پور

شو نو قاضي د تيرې شوې نفقي حکم هم نشي ورکولې خو درې (دوه) صورتونه ددې حکم نه مستثنی دي يوا چې قاضي د ښځې لپاره د نفقه څه مقدار مقرر کړي وي دوهم داچه ښځې خپل خاوند سره د نفقي په څه مقدار باندې صلح کړې وي په دې دواړو صورتونو کي به قاضي هم په دې حساب سره د ښځې لپاره د تيرې شوې نفقي حکم ورکوي

لَا اِنْ النِّفَقَةَ صِلَةً ځکه چې نفقه عطيه ده **وَلَيْسَتْ بِعَوَضٍ** بېنډا او زموږ په نيز (د ملک، عوض نه دي **عَلَى مَا مَرَّ** **بَيْنَ قَبْلِ** لکه چې وړاندې بيان شو **فَلَا يَسْتَحْكُمُ الْوُجُوبُ فِيهَا كَالْهَيْبَةِ** نو په نفقه کي وجوب نه مستحکم کيږي **اِلَّا بِالْقَضَاءِ** خوچه کله د قاضي حکم اوشي **لَا تُوجِبُ الْمَلَكَ لَكَ** څنگه چې هېه ملک نه واجبيوي **اِلَّا بِمُؤَكَّدٍ وَهُوَ الْقَبْضُ** خو چې مضبوطو کي شي يعنی قبضه موجود شي

توضیح - دليل دادې چه نفقه عطيه ده. او زموږ په نيز د ملک عوض نه وي لکه چې وړاندې تير شوی دی نو د نفقه وجوب مستحکم او مضبوط نشو. خوچه کله د قاضي حکم اوشي لکه د هغه په صورت کي د موهوب له،، لپاره ملک هغه وخت ثابتيږي چه کله مضبوطونکې شي يعنی قبضه موجود شي دغه ډول د نفقه وجوب د قاضي په حکم سره مستحکم او مضبوطيږي

وَالْمُطَلَّعَةُ بِمَنْزِلَةِ الْقَضَاءِ اود ښځې سړي سره په شي باندې صلح کول د قاضي د حکم په مرتبه کي دي **لَا اِنْ وَلَّيْتَهُ** **عَنْ نَفْسِهِ** **اَوْ لَوْ مِنْ وَلَايَةِ الْقَاضِي** ځکه چې د خاوند ولايت خپل ذات باندې د قاضي د ولايت نه زيات دي **بِإِلَافِ الْمُبَرِّ** په خلاف د مهر **لَا تَنْفِقُ عَوَضٌ** ځکه چې دا عوض وي.

توضیح - اود خاوند خپلې ښځې سره په څه شي باندې صلح کول داسې دي لکه د قاضي حکم کون ځکه چې د خاوند ولايت په خپل ځان باندې د قاضي د ولايت نه زيات دي ځکه چې د نفقه کوم مقدار قاضي مقرر کړې دي که خاوند او غواړي نو ددې د زياتي التزام کولې شي نو صلح په منزله د قضاء د قاضي شوه بلکه ددې نه هم زيات مستحکم ده په خلاف د مهر، ځکه چې دا د ملک بضع عوض وي په دې وجه دا د قاضي د حکم نه بغير لازميږي.

د خاوند په مرگ باندې د نفقه سقوط

اِنْ مَاتَ الزَّوْجُ او که خاوند مړ شو **بَعْدَ مَا قَضَى عَلَيْهِ بِالنِّفَقَةِ** روسته ددې نه چې قاضي په ده باندې د نفقي حکم ورکړو **وَقَضَى شَمُورًا** او څو مياشتې تيرې شوې **سَقَطَتِ النِّفَقَةُ** (نو ددې) نفقه ساقط شوه **وَكَذَا اِذَا مَاتَتِ الزَّوْجَةُ** او هم دغه ډول که ښځه مړه شوه

توضیح - مسئله داده که خاوند ته د نفقه ورکولو حکم ورکړې شو خو قاضي ښځې ته د قرصه خستلو حکم ورکړو بيا خاوند مړ شو. او څو مياشتې تيرې شوې نو نفقه به ساقط وي دغه ډول که ښځه مړه شوه. نو هم به ساقطېږي.

لَا اِنْ النِّفَقَةَ صِلَةً ځکه چې نفقه عطيه ده **وَالْعِيَالُ تُسْقَطُ بِالنُّفُوتِ** او عطايات د مرگ په وجه ساقطېږي **كَالْهَيْبَةِ** **تَهْتَلُ بِالنُّفُوتِ قَبْلَ الْقَبْضِ** لکه څنگه چې هېه د قبضه کاوه نه وړاندې د مرگ په وجه ساقطېږي

توضیح - دليل دادې چه نفقه يوه عطيه ده. او داسې عطيات د مرگ په وجه ساقطېږي. لکه مثلاً يوکس څه شي هېه کړلو اود،، موهوب له،، د قبضه نه وړاندې هېه کونکې مړ شو. يا موهوب نه مړ شو. نو هېه باطلېږي. او امام شافعي **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرموي چه د قاضي د حکم نه وړاندې هم نفقه د خاوند په ذمه باندې پور کيږي اود خاوند په مرگ باندې نه ساقطېږي. بلکه د خاوند د ترکه څخه به نې ښځه وصول کوي

وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ او امام شافعي **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** فرمايلي دي **تُعِيرُ دَيْنًا قَبْلَ الْقَضَاءِ** چې د قاضي د حکم نه

كتاب الطلاق

وېرې دې به هم د خاوند په دمه پور وي وَلَا تَقْطَعُ بِالْمَوْلَىٰ أَوْدَ مَرْكَ بِه وجه په نه ساقطېږي لِأَنَّهُ عَوْضٌ عَنْهُ خُكْه
حي د امام شافعي رحمه الله په سير نفقه پور ده فَصَارَ كَسَائِرُ الدُّيُونِ نَوْدُ سَوْرُو قَرْضُونُو پشان شوه +

توضیح - د امام شافعي رحمه الله په سير نفقه د ملک بضع عوض دې نودا به په نورو قرضونو باندې قیاس کولې
نشی چه لکه څنگه دیون، د مديون په مرگ سره نه ساقطېږي دغه ډول د خاوند په مرگ سره د بنځي نفقه
هم نه ساقطېږي.

وَجَوَابُهُ قَدْ بَيَّنَّا أَوْ دَدِي خَوَابِ مَوْرِي بَيَانِ كَرِي دې.

توضیح - علامه مرتبتي رحمه الله فرماني چه مور ددې خواب وړاندې بيان كړې دې يعنې په تيره شوې مسنده
کې ډولان که صغیره لا يستمع به فلا نفقه لها لاندې بيان شوې دې چه د ملک بضع عوض مهر وی اود
يو خير دوي اود ا عوضه شی کيدلې په دې وجه د ملک بضع عوض نفقه نشی کيدلې

د یشکي (ایوانس) نفقه نه روسته د خاوند فوت کيدل

وَإِنْ أَسْلَمَ بَنُوهُ أَوْ كَرِهَ خَاوِدٌ خِيَلِي شَخِي تَه د يو کال نفقه ورکړله أَي عَجَبًا يَعْني پيشگی (ایوانس)
نې ورکړله ثُمَّ مَاتَ بَا خَاوِدَ مَرِئُو ثُمَّ تَرَكَهُ مَتَّاشِي نود بنځي څخه به هيڅ واپس نشی اخستې وَهَذَا
مُحَدَّثٌ خِيَمَةُ وَأَبِي يُوسُفَ رَجَمَهُمَا اللَّهُ تَعَالَى (اودا د امام ابو حنيفه اود ابو يوسف رحمه الله په تيز دی

هو الله ١٠ اسد وړاندې ورکول ٢٠ الكسوة جدي ٣٠ الاحتباس بندول ٤٠ انتهاء ختميدل

توضیح - مسنده داده که خاوند خپلې بنځې ته د يو کال نفقه ايوانس (په يو ځل) ورکړله بيا ددې مودې
تيريدلو به محکمي خاوند مړ شو يا دده بنځه مړه شوه نو ددې بنځې نه ي دده د ترکه څخه به هيڅ واپس نشی
خستلې دا د شيخينو رحمه الله مذهب دې.

وَقَدْ فَحَّمَ رَحِمَهُ اللَّهُ أَوْ إِمَامُ مُحَمَّدٌ رَحِمَهُ اللَّهُ فَرَمَنِي مَقْتَسَبٌ لَهَا نَفَقَةُ مَا مَضَىٰ جې خومره زمانه تيره شوه ددې نفقه
به حسب كړې شی دا به د بنځې لپاره شی وَمَا يَمْنِي قَوْلُ لَزْوِجٍ أَوْ پاته به د خاوند لپاره وی وَهُوَ قَوْلُ الشَّافِعِيِّ
رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى اوهم دا امام شافعي رحمه الله قول دې وَعَلَىٰ هَذَا الْخِلَافِ الْكُفُوَّةُ (اوهم دا اختلاف په لباس کې دې

توضیح - امام محمد رحمه الله فرماني چه خومره زمانه تيره شوې ده ددې په حساب نفقه به بنځې ته پرېځولې
شی و بيا به خاوند نه و پس کولې شی او که بنځې دا هلاک کړلو نو ددې څخه به ددې د حق نه علاوه
قيمت خستلې شی داد امام شافعي رحمه الله قول دې امام احمد رحمه الله هم ددې قائل دې اوهم دا اختلاف په
لباس کې هم دې

لَأَنَّهُمَا تَلَفَتَا عَوْضًا خُكْه جې بنځې د عوض په طور دا شی پيشگی واخستلو عَمَّا قَتَلْتُمَا فَكُلُهُ جې ددې
استحقاق ددې په خاوند باندې بِالْإِحْتْيَاسِ دده په ليد کاوه سره شوې وو وَكَذَلِكَ يَتَلَقَّى الْإِسْتِثْنَاءُ بِالْمَوْتِ اود
خاوند په مرگ باندې دا استحقاق باطل شو لَسْتَ تَقْتُلُ الْمَوْضِعَ بِمَوْتِهِ نوهم ددې په مقدار به عوض هم باطلېږي
مَحْرُكُ الْقَاضِي لکه د قاضي روزبه وَقَطَّاعُ النَّكَالَةِ اود محمد بنو عطيه،

توضیح - د امام محمد رحمه الله دليل د دې چه د خاوند په سدولو چې د گوم شی استحقاق دې ته په خاوند باندې

(١) بحر الرائج هو قول الشيبين (٢٠٥١٤) و رد المحتار (٧١٧٢) والغاية (١٩٨١) والبحر الرائق (١٩١٤)
(٢) خلاصة الفناوى (٥٧١٢) نقلاً عن القول الرابع (٣٨٤١١) -
(٣) القول الرابع: هو قول الشيبين (رحمهما الله) كذا في فتح القدير (٢٠٥١٤) و رد المحتار (٧١٧٢) والغاية (١٩٨١)
البحر الرائق (١٩١٤) وخلاصة الفناوى (٥٧١٢) نقلاً عن القول الرابع (٣٨٤١١).

كتاب الطلاق

حاصل وو دې د وړاندې نه د عوض په طور واخستلو اود خاوند په مرگ باندې دا استحقاق باطل شو
ددې په حسب به عوض هم باطل وی لکه مثلاً قاضی د وړاندې نه د يوې مودې روزانه نفقه واخستله
اوپه د مودې پوره کيدلو نه وړاندې د قاضی انتقال اوشو نو حساب به کولې شی و د پاته مودې د ورځو
نفقه به د قاضی د ترکه نه واپس اخستلې شی او لکه مثلاً د مجاهد يو عطيه که دوي د يوې مودې عطيه
او رزق د وړاندې واخستلو بيا ددې موده پوره کيدلو نه وړاندې دوي مړه شول نو د پاته مودې رزق به ددوي
نه واپس اخستلې شی

وَقَدْ أَوْدَ شَيْخِينُو دَلِيلُ دَادِي أَنَّهُ صِلَةٌ جې نفقه عطيه ده وَقَدْ أَقْبَلَ بِهِ الْقَبْضُ حَالَانِ که ددې سره د بنځې
نصفه متصل شوې ده. وَلَا دُجُوعٌ فِي الصَّلَاتِ بَعْدَ الْمَوْتِ اود مرگ نه روسته په عطيه تو کې رجوع نه کيږي لِإِتِّهَاءِ
مُخْطِئًا خُكْه جې ددې حکم پوره کيږي كَمَا فِي الْهَيْكَةِ لکه په هبه کې وَهَذَا الْوَهْلُ كَتَبَتْ مِنْ غَيْرِائِيْلَاكِ اوهم په
دې وجه که دا نفقه د بنځې د هلاکاوه نه بغير ضائع شوه لَا يَسْتُرِدُّشْ وَمَتَّاشِي بِالْإِجْمَاعِ نو بالاجماع به
ددې نه هيڅ واپس نشی اخستې

توضیح - د شيخينو رحمه الله دليل دادي چه نفقه يو عطيه ده حَالَانِ که دا د بنځې په قبضه کې راغلې ده او عصيات
د مرگ نه روسته واپس نشی ورکولې کيدلې ځکه چې ددې حکم پوره کيږي لکه څنگه چې په هبه کې
حکم دې اوهم په دې وجه دا نفقه که د بنځې د هلاکاوه نه بغير ضائع شوه نو بالاجماع به ددې نه هيڅ
واپس نشی اخستلې.

وَقَدْ فَحَّمَ رَحِمَهُ اللَّهُ أَوْ إِمَامُ مُحَمَّدٌ رَحِمَهُ اللَّهُ نَه (دويم) رَوَايَتُ دَادِي إِذَا قَبِضَتْ نَفَقَةُ الشَّهْرِ أَوْ مَا دُونَهُ كَهْ بَنځې د يوې
مياشت يا ددې نه د کم نفقه وصول کړله لَا يَسْتُرِدُّهُ مَتَّاشِي نود ددې څخه به هيڅ واپس نشی اخستې لِأَنَّهُ يَسِيرُ
خُكْه جې دا يو معمولی شی دې فَصَارَفِي حُكْمِ الْحَالِ نو گور يا د فی الحال نفقه شوه

توضیح - د امام محمد رحمه الله نه دوهم رَوَايَتُ دادي که بنځې د يوې مياشت يا د کم نفقه وصول کړله بود خاوند
په مړ کيدلو به ددې نه هيڅ واپس نشی اخستلې ځکه چې دا يو معمولی شی دې نو گور يا چې د فی الحال
نفقه به وی يعنې لکه څنگه چې بنځې د فی الحال واجب نفقه واخستله نو د مرگ په وجه واپس نشی
اخستلې دغه ډول که نې د يومياشت نفقه واخستله نو د مرگ په وجه به په دې صورت کې هم واپس نشی
خستلې والله اعلم

د مولا په اجازت سره ازادي بنځې سره د غلام واده کولو نه روسته ددې سقي د بنځې حکم

وَأَدَا تَزْوِجَ الْعَيْنِ حُرَّةً أَوْ كَهْ غَلَامٍ يُوِي آزادي بنځې سره نکاح او کړله فَتَقْتَبَا دِينِ عَلَيْهِ نو ددې نفقه به په غلام
باندې پور وی يَسَاءً فَيَسَا جې دا به په نفقه کې خرڅولې شی وَمَعْنَاهُ إِذَا تَزَوَّجَ بِأَذْنِ التَّوَلَّى اود ددې مطلب دادي
جې غلام د مولا په اجازت سره نکاح کړي لِأَنَّهُ قَتْنٌ وَجَبَتْ فِيهِ خُكْه جې نفقه يو پور دې چې د غلام په ذمه
واجب شو لَوْ جُودَ سَبِيهِ خُكْه جې ددې (د وجوب) سبب بيا موندې شو وَقَدْ ظَهَرَ وَجُوبُهُ فِي حَقِّ التَّوَلَّى اود قرضي
وجوب به د مولا په حق کې هم ښکاره کيږي فَيَتَعَلَّقُ بِرَقَبَتِهِ نود دا قرضه به د غلام سټ سره متعلق کيږي
كَسْبَيْنِ التَّجَارَةِ فِي الْعَيْنِ التَّاجِرِ لکه څنگه چې د سوداگر غلام سټ سره د تجارت پور متعلق کيږي

هو الله ١٠ تنوا: دجماع کاوه موقع ورکول ٢٠ منزل. کور ٣٠ استوداد واپس کول
توضیح - مسنده داده که غلام د مولا په اجازت سره يوې آزادي بنځې سره نکاح او کړله نو ددې بنځې نفقه به
په غلام باندې پور وی اودا غلام به دخپلې بنځې په نفقه کې خرڅولې شی
دليل دادي چه نفقه يو پور دې چه دا د غلام په ذمه واجب دې ځکه چې د نفقه د وجوب سبب، يعنې عقد
د نکاح موجود شو او نفقه واجب کيدل، دده د مولا په حق کې هم ښکاره شو ځکه چې مولا په رضا مندی

سره حازت وركړې وو نوگوي چې مولا هم د نفقه په وجوب باندې راضي دي. په دې وجه به دا قرضه د غلام د ذمې سره متعلق وي لكه مثلاً پوت جر غلام ته مولا د تجارت اجازت وركړلو بيب ده په قرضو معامده او كړله نو په خپل ذمې باندې ئې قبضه او كړله. نو دا غلام به په قرضه كې خرڅولې شي.

وله او مولا ته دا اختيار شته ان ټلدي چې دي (دا غلام) په فديه كې وركړي **لَا تَحِلُّ لَكَ النِّفَقَةُ** ځكه چې د بېخي حق صرف په نفقه كې دي **لَا يَلِي غَيْرُ الزَّوْجَةِ** د غلام په سټ كې نه دي

تفريح - خو مولا ته دا اختيار شته چې ددې فديه وركړي. دليل دادې چې د بېخي حق په نفقه كې دي. د غلام په ذمه كې نه دي نو هر كله چې مولا د بېخي نفقه ادا كړله. نو ددې نه روسته به نفقه كې د بېخي حق پاته پاتې نشو په دې وجه د فديه وركاوه نه روسته به د بېخي په نفقه كې غلام نشي خرڅولې.

فَلَوْ سَأَلَ الْقَدُّو و كه دا غلام مرشو سَقَطَتْ نو نفقه به سقاطيږي. **وَكَلَّ إِذَا قُتِلَ** او هم دغه ډول كه قتل كړي **نَوَيْ الصَّبِيحِ** نو بيب هم د صحيح ډول (په بنا (بنیاد) باندې) سقاطيږي **لَا تَحِلُّ لَكَ** ځكه چې نفقه د ژوند عطيه وه

تفريح - كه غلام د خپلې بېخه په نفقه كې خرڅ شو بيبا د مشترې سره د يوې مودې نفقه په ده راغله. نو په دوهم ځلې به بيبا خرڅولې شي. ځكه چې د زمانه په تيريدلو سره نفقه جديده واجبيږي. نو دا د نوې نفقه په حكم كې دي. په دې وجه به بار بار دي لپاره خرڅولې شي

هم دا حكم د مدير اود مكاتب دي. كه دواړو د مولا په اجازت سره نكاح او كړله نو په دوی به نفقه واجب وي خودا د ور په به د نفقه اود مهر ادا كاوه لپاره نشي خرڅولې بلكه دوی ته به حكم وركولې شي چې مزدوري كوي اود خپلې بېخي نفقه او مهر ادا كوي ځكه چې مدير اومكاتب د يو ملك نه بل ملك اړخ ته منتقل كيدل نه قېنوي

ه او كه دا غلام كوم چې د مولا په اجازت سره نكاح كړي ده مرشو نو دده د بېخي نفقه به ساقط شي اود مولا څخه به هم مصالحه نشي كيدلې. او هم دغه ډول به نفقه سقاطيږي. كله چې غلام قتل كړي شي صحيح قول هم دا دي ځكه چې نفقه يوه عطيه ده و عطيات د مرگ په وجه سقاطيږي ځكه نفقه سقاطيږي

وېشي سره د آزاد سړي د نكاح نه روسته ددې مخې د بېخي حكم

إِنْ تَرَ ابْنَ الزَّوْجَةِ او كه آزاد سړي (د يو بل كس) وېشي سره نكاح او كړله **قَبُولُهَا مَوْلَاهَا مَقَامُهُ مَوْلَا** او مولا خپله بېخه دده سره د شېي جلا اوسولو اجازت وركړو **فَعَلَيْهِ النِّفَقَةُ** نو په ده به نفقه واجب وي **لَا تَحِلُّ لَكَ** ځكه چې احتباس او موندې شو **إِنْ لَمْ يَبْرُئْهَا فَلَا نَفَقَةَ لَهَا** او كه مولا د جلا اوسيدلو اجازت ورنكړو نو په خاوند به نفقه واجب نه وي **لِقَوْلِهِ** ځكه چې احتباس اونه موندې شو

هل اللغة ٠ يعنى حالى كوي ځانله كوي ٢ احيان كله كله

تفريح - مسئله داده، كه آزاد سړي د يو كس د وېشي سره نكاح او كړله او مولا خپلې وېشي ته ددې خاوند سره د شېي د جلا اوسيدلو اجازت وركړلو نوبه خاوند به ددې نفقه واجب وي ځكه چې د بېخي د اړخه احتباس موجود شو او نفقه د احتباس بدل دي او كه مولا د جلا اوسيدلو اجازت ورنكړو. نو په خاوند به نفقه واجب نه وي ځكه چې احتباس اونه موندې شو

وَالنَّبَوَّةُ او شپه تيرولو (څخه مطلب) دادې **أَنْ يَحْلِيَ لَهَا وَيَتَنَفَّسَ فِي مَزْلَةٍ وَالتَّبَوُّةُ** چې مولا وېنځه د خاوند سره دده په كور كې يواځې پريږدي **وَلَا يَتَقَدَّمُهَا** اود وېنځې نه خپل خدمت واخلي **وَلَوْ اسْتَقْدَمَهَا بَعْدَ النَّبَوَّةِ** او كه مولا د اوسولو نه روسته خپله وېنځه پخپل خدمت كې واخستله **سَقَطَتْ النِّفَقَةُ** نو نفقه به سقاطيږي **لَا تَحِلُّ لَكَ** ځكه چې احتباس فوت شو **غَيْرَ لَزْمَةٍ** او اوسول په مولا باندې لازم نه دي **عَلَى مَا مَرَفَى النِّكَاحِ**

لكه څنگه چې په كتاب النكاح كې تير شو

تفريح - و... تبويه... يعنى د شېي جلا اوسيدلو اود دېره كيدلو نه مراد دادې چې مولا خپلې وېشي ته د خاوند په كور كې د اوسيدلو اجازت وركړي. اود وېنځې به خپل خدمت نه خلى او كه مولا ول د اوسيدلو اجازت وركړلو بيبا ئې خپل خدمت لپاره راوستله نو نفقه به ساقط وي ځكه احتباس چې موجب د نفقه دي د فوت شو په دې وجه به په خاوند باندې نفقه هم واجب نه وي. او په مولا باندې اوسول او دېره كول لازم نه دي لكه څنگه چې په... باب نكاح الرقيق... كې تير شوى دي

وَلَوْ غَدِمَتْهَا أَيْهَا أَوْ كَرِهَ او كه وېنځې پخپله كله كله د مولا خدمت او كړو **مِنْ غَيْرِ أَنْ يَتَقَدَّمَهَا** ددې نه بېر چې مولا ددې نه خدمت واخلي **لَا تَحِلُّ لَكَ** نو نفقه به نه سقاطيږي **لَا تَحِلُّ لَكَ** ځكه چې مولا ددې د واپس اخستلو په خيال ددې نه خدمت نه دي اخستي **وَالْمَدْرَأُ** او **الْوَلَدُ** **هَذَا كَالْأَيَّةِ وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْلَمُ** **بِالْأَوْبَابِ** او مدبره وېنځه او ام ولد په دې حكم كې د وېنځې پشان دي

تفريح - كه وېنځې په خپله كله كله د مولا خدمت كولو. حالانكه مولا دې ته د خدمت ك اوه نه وو ونيلى. نو په دې صورت كې (په خاوند) باندې نفقه نه سقاطيږي ځكه چې مولا ددې د واپس حستلو په اراده باندې خدمت نه دي اخستي. او مدبره او ام ولد په دې حكم كې د وېنځې پشان دي يعنى لكه څنگه چې د اوسيدلو نه وړاندې د وېنځې لپاره نفقه نه وي. دغه ډول د مدبره او ام ولد لپاره هم د وسولو نه وړ سدي نفقه نه وي.

د سكتي احكام

فَقُلْ **وَعَلَى الزَّوْجِ** او په خاوند باندې واجب دي **أَنْ يَتَكْتَفَى** **دَا** چې بېخه په حذا كور كې آده كړي **مَعْرُوفَةٍ** **فِيهَا أَحَدٌ مِنْ أَهْلِهِ** چې په هغې كې د خاوند د اهل څنې هيڅ څوك نه وي **إِلَّا أَنْ تَخْشَى ذَلِكَ** بېنه كه بېخه پخپله دا خوښه كړي

هل اللغة ١ تضرر نقصان رسي ٢ المعاشره ژوند تيرول ٣ انتقاص كمول ٤ الاستمتاع فائده حاصلول

تفريح - د بېخي د نفقه بيانولو نه روسته اوس د سكتي احكام بيانوي. فرماني په خاوند باندې واجب دي چې دې خپله بېخه په ځانله بيل كور كې آياده كړي. چې په دې كې د خاوند د كور د خلگو نه هيڅ څوك نه اوسيږي خو كه بېخه د خاوند د كورد خلگ وسره او سيدل خوښوي. نو دې ته اختيار شته

لَا تَحِلُّ لَكَ ځكه چې د بېخي په كفايت كې سكونت هم دي **فَقُلْ** **هَذَا كَالْأَيَّةِ** **وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْلَمُ** **بِالْأَوْبَابِ** او الله تعالى نفقه سره داهم ملا وركړي او واجب كړي دي

تفريح - دليل دادې چې د بېخي د ضرورياتو څنې سكونت (اوسيدل) هم دي. نو د نفقه پشان په دا هم په خاوند باندې واجب وي. اود ابن مسعود **ع** په قرات كې دي. **مَا أَكْتَمُوا مِنْ حَيْثُ مَكْتَمُوا** **عَلَيْهِمْ** **مِنْ** **تَأْسُو** يعنى تاسو خپلو بېخو ته د خپل توان مطابق د اوسيدلو لپاره كور وركړئ كوم ځانې كې چې ده نو شته شوه. چې د نفقه وركوي په دې آيت كې الله تعالى د نفقه سره يوځانې سكتي هم واجب كړي **وَأَنْتُمْ** **عَلَيْهَا** او هر كله چې (سكونت) د بېخي لپاره واجبي حق دي **لَيْسَ لَهُ** **نُود** سړي پېره جتر نه دي **أَنْ** **تُشْرَكَ** **عَنْهَا** **فِيهِ** چې ددې په حق كې بل څوك شريك كړي **لَا تَحِلُّ لَكَ** ځكه چې بېخي ته په دې كې ضرر وي **لَا تَحِلُّ لَكَ** **تَأْمَنُ** **عَلَى** **مَتَاعِهَا** ځكه چې دا په دې سره د خپلو اسبابو نه بې خطرې نه وي، **وَتَحْتَجُّكَ** **ذَلِكَ** **مِنْ** **الْمُعَاشَرَةِ** **مَعْرُوفَةٍ** او يوځانې اوسيدل به دا د خپل خاوند سره بې تكلفه (آزادي كولى) نه منع كېږي **وَمِنْ** **الِاسْتِغْنَاءِ** (او)

تفريح - د بېخي لپاره واجبي حق دي **لَيْسَ لَهُ** **نُود** سړي پېره جتر نه دي **أَنْ** **تُشْرَكَ** **عَنْهَا** **فِيهِ** چې ددې په حق كې بل څوك شريك كړي **لَا تَحِلُّ لَكَ** ځكه چې بېخي ته په دې كې ضرر وي **لَا تَحِلُّ لَكَ** **تَأْمَنُ** **عَلَى** **مَتَاعِهَا** ځكه چې دا په دې سره د خپلو اسبابو نه بې خطرې نه وي، **وَتَحْتَجُّكَ** **ذَلِكَ** **مِنْ** **الْمُعَاشَرَةِ** **مَعْرُوفَةٍ** او يوځانې اوسيدل به دا د خپل خاوند سره بې تكلفه (آزادي كولى) نه منع كېږي **وَمِنْ** **الِاسْتِغْنَاءِ** (او)

دغه شان د جمع و ددي د متعلقانو نه د به هم منع كيږي **لَا اَنْ تَخْتَارَ الْبَتَّةَ** كه ښځه دا اختيار كړي **لَا تَخْتَارُ** رخصت يا نكاح خكه چي دا به د حبل حق په كمې باندې راضي وي

تفريح - هر كله چي سكونت د ښځې لپاره واجب حق شو نو د سړي لپاره جائز نه دي چه ددي په حق كي غير شرع كړي خكه چي ښځې ته په دي كي ضرر وي يو په دي وجه چي دا به د خپل سامان نه په يره كي وي دويمه داچه د غير د شرم څخه به خاوند سره بي تكلفه (آزاده) نشي اوسيدلي او دريمه داچه د جمع اود جماع د متعلقانو څخه به منع كيږي خو كه ښځه پخپله په دي خبره باندې راضي شي چه سترگني سره اوسيدلي نو دا دي لپاره جائز دي خكه چي دا د خپل حق په كموالي باندې راضي ده يعنې د خاوند د كور خلك ددي سره د يوځاني اوسيدلو نه ددي د حق په وجه منع شوي وو خو هر كله چي دي پخپله خپل حق ماقط كړي نو ددي لپاره به د كلام (خلاف) گنجاش نه وي

د محكمې ښځې دويي ښځې سره اوسول

وَإِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ مِنْ غَيْرِهَا او كه د خاوند زوي ددي نه علاوه دېلي ښځې نه (پيدا) وي **فَلَيْسَ لَهُ** نو خاوند ته اختيار نشته **أَنْ يَنْكِحَهَا** چي زوي ددي سره يوځاني آباد كړي **لِيَأْتِيَنَّاهُ** دهغه دليل په وجه كوم چي مور يې نه كړي دي

تفريح - په دي عبارت كي دوي (دوه) مسئلې بيان شوي دي اول دا كه د خاوند هلك د مخكي نې ښځې به پيدا شوي وي نو د خاوند لپاره جائز نه دي چه دي هلك خپلې ښځې سره آباد كړي ددي دليل په تيره شوي مسئله كي تير شوي دي چه ښځې ته به ضرر وي

وَأَنْ تَخْتَارَ فِي بَيْتِ مَنْ الدَّارُ مَقْرَدٌ او كه خاوند خپله ښځه په كور كي يو جلا اطاق كي **وَلَمْ يَخْلُقْ** چي ددي د سولو دروازه موجود وي آبد كړه **كَفَاهَا** نو ددي ښځې لپاره كافي ده **لَا أَنْ تَقْصُودَ قَدْ حَصَلَ** خكه چي مقصود حاصل شو

تفريح - دويمه مسئله داده كه خاوند خپله ښځه د كور په يوه خانله اطاق كي ديره كړله چه په دي كي د بندو دروازه هم موجود ده نو د ښځې لپاره كافي ده خكه چه مقصود حاصل شو يعنې بغير د كراهته دي سره جماع كول ممكن دي

د ښځې رسته داران ملا وېدلونه منع كول

وَأَنْ تَخْتَارَ فِي بَيْتِ مَنْ الدَّارُ مَقْرَدٌ او كه سرې غائب شو **وَلَمْ يَخْلُقْ** او دده مال د يو كس په قبضه كي دي **يَعْتَرَفُ بِهِ** چي ددي اقرار كوي **وَبِالزَّوْجِيَّةِ** او دا اقرار هم كوي چه دا ښځه ددي غائب سړي (بي بي) ده **فَرْضُ الْقَاضِي** **فِي ذَلِكَ السَّالِ** نفقه زوجه الغائب وولده الصغار والديه نو قاضي به په دي مال كي ددي غائب سړي د ښځې دده د نبالعه اولاد او دده دموريلار نفقه مقرر كوي وكذا اذا علم القاضي ذلك اوهم دغه ډول كه قاضي ته پخپله داخبره معلومه وي **وَلَمْ يَعْتَرَفْ بِهِ** حالانكه موږ ددي اقرار نه وي كړي

هل الله ١١ يمع منع كوي ١٢ البات درنگ تيرول وحت تيرول ١٣ تطويل او پډول ١٤ الدوام هميشوالي ١٥ النظر كتل

تفريح - مسئله خاوند ته د اختيار رسته چه دي د خپلې مور او پلار او ددي هغه زوي چي د مخ كېښي خاوند به پيدا شوي وي دوي او ددي نور رسته داران دي ته د راسگ و نه منع كړي دليل دادي چه د ك خود حده د داتي ملك دي نو ده ته پخپل ملك كي د راسگ و نه د منع كوه اختيار حاصل دي

وَأَنْ تَخْتَارَ فِي بَيْتِ مَنْ الدَّارُ مَقْرَدٌ او د ښځې موريلار وغيره چي كله دوي او غواړي چه دي سخي اړخ به وگوري او ددي سره خبري او كړي منع نكړي **لِيَأْتِيَنَّاهُ** قاطبة الرجوع خكه چي په دي كي قطع

رحمى ده **وَلَيْسَ لَهُ فِي ذَلِكَ مَقْرَدٌ** او دده مال د يو كس په قبضه كي دي **يَعْتَرَفُ بِهِ** چي ددي اقرار كوي **وَبِالزَّوْجِيَّةِ** او دا اقرار هم كوي چه دا ښځه ددي غائب سړي (بي بي) ده **فَرْضُ الْقَاضِي** **فِي ذَلِكَ السَّالِ** نفقه زوجه الغائب وولده الصغار والديه نو قاضي به په دي مال كي ددي غائب سړي د ښځې دده د نبالعه اولاد او دده دموريلار نفقه مقرر كوي وكذا اذا علم القاضي ذلك اوهم دغه ډول كه قاضي ته پخپله داخبره معلومه وي **وَلَمْ يَعْتَرَفْ بِهِ** حالانكه موږ ددي اقرار نه وي كړي

تفريح - او كه د ښځې موريلار وغيره د كتل غواړي ب خبرې كول غواړي نو حوده دا سخته د كتلو و د خبرو كاوه نه نشي منع كولي خكه چي په دي كي قطع رحمى لازمېږي و قطع رحمى حرم ده خكه نقل دي چه ملاع جبرين مطعم انه سمع النبي يقول لا يدخل الجنة قاطع يعني د جبرين مطعم نه نقل دي چه دوي د نبي كريم نه دا واوريدل چه قطعي رحمى كوكي به جنت ته به دخليږي او ښځې اړخ ته به گتسواو خبرو كاوه سره د خاوند په حق كي هيڅ ضرر نه راځي

وَلَيْسَ لَهُ فِي ذَلِكَ مَقْرَدٌ او ونيلى شوي دي **لَا يَخْتَارُ مِنَ الدُّخُولِ وَالْغُلَامِ** چي د راتگ واود خبرو كاوه نه منع كړي **وَأَنْ تَخْتَارَ فِي بَيْتِ مَنْ الدَّارُ مَقْرَدٌ** او د ښځې موريلار وغيره چي د راتگ واود خبرو كاوه نه منع كړي **وَأَنْ تَخْتَارَ فِي بَيْتِ مَنْ الدَّارُ مَقْرَدٌ** او د ښځې موريلار وغيره چي د راتگ واود خبرو كاوه نه منع كړي

تفريح - بعض مشايخ فرمائي چه د خبرو پشان دوي د راتگ و نه هم نشي منع كولي البته د باتي كيدلو نه مع كولي شي خكه كه فتنه او فساد پيدا كيږي نو دلته كي به پتې كيدلو او په دير خړوسره به پيدا كيږي خكه چي زياتې خبرې كول د قيل وقال (توويلي ما ونيلى) سبب جوړيږي او ددي نسيحه شر وفسادوي

وَلَيْسَ لَهُ فِي ذَلِكَ مَقْرَدٌ او ونيلى شوي دي **لَا يَخْتَارُ مِنَ الدُّخُولِ وَالْغُلَامِ** چي خپله ښځه به موريلار كړه د تللو به نه منع كوي **وَأَنْ تَخْتَارَ فِي بَيْتِ مَنْ الدَّارُ مَقْرَدٌ** او د ښځې موريلار به ددي خوله د رنگ و نه په هره جمع كي (د يوځل راتلو) ته منع كوي

تفريح - اكثر عالمان فرمائي چه ښځه خپل موريلار كړه هره جمعه (هفته) كي يوځل د تلو او ددي موريلار دلته كي د راتلو نه نشي منع كولي بلكه په هفته كي به د يوځل ملاقات كاوه اجازت وي هم په دي فتوى ده

وَأَنْ تَخْتَارَ فِي بَيْتِ مَنْ الدَّارُ مَقْرَدٌ او د ښځې موريلار به ددي خوله د رنگ و نه په هره جمع كي (د يوځل راتلو) ته منع كوي

تفريح - د موريلار نه علاوه نورو رسته دارانو ته په كال كي يوځل د ملاقات كولو اجازت دي كه ښځه دوي كړه لاره شي او كه دوي دلته كي راشي صحيح قول هم دادي بعض حضرات په يوه مياشت كي د يوځل ملاقات اجازت ور كوي

د غائب سړي په مال كي د هغه د ښځې نفقه ادا كول

وَأَنْ تَخْتَارَ فِي بَيْتِ مَنْ الدَّارُ مَقْرَدٌ او كه سرې غائب شو **وَلَمْ يَخْلُقْ** او دده مال د يو كس په قبضه كي دي **يَعْتَرَفُ بِهِ** چي ددي اقرار كوي **وَبِالزَّوْجِيَّةِ** او دا اقرار هم كوي چه دا ښځه ددي غائب سړي (بي بي) ده **فَرْضُ الْقَاضِي** **فِي ذَلِكَ السَّالِ** نفقه زوجه الغائب وولده الصغار والديه نو قاضي به په دي مال كي ددي غائب سړي د ښځې دده د نبالعه اولاد او دده دموريلار نفقه مقرر كوي وكذا اذا علم القاضي ذلك اوهم دغه ډول كه قاضي ته پخپله داخبره معلومه وي **وَلَمْ يَعْتَرَفْ بِهِ** حالانكه موږ ددي اقرار نه وي كړي

هل الله ١١ يعترف اقرار كوي ١٢ الزوجية واده نوب ١٣ المودع امانتگر ١٤ الامتناع منع كول ١٥ تفريح - مسئله داده كه خاوند په سفر كي لاړلو او دده خه مال د يوسړي مثلاً د حامد په قبضه كي دي چه دي ددي امانت اقرار كوي او دا اقرار هم كوي چه دا ښځه ددي غائب سړي ښځه ده نو قاضي به ددي مال نه ددي غائب سړي د ښځې او دده د نبالغ اولاد و دده د موريلار نفقه مقرر كوي او دغه ډول كه قاضي ته پخپله داخبره معلومه وي چه دا ښځه دده بي بي (بيگم) ده او دده مال د حامد سره دي حالانكه حامد ددي

اقراره دي كړې چه دا ښځه د غائب سړي بې سي ده او ما سره دده مال امانت دي نو په دې صورت كي به هم قاضي ددي مال نه د غائب سړي دښځي اود نابالغه بچو او دده د مور پلار نفقه مقرر كوي .

لَا تَكُنْ لَكَ اَقْرَبُ اَنْ تَزُوْجِيَهُ خُكْمٌ جِي كله مودع د زوجيت او وديعت دواړو اقرار او كړو قَدْ اَقْرَنُوْهُ د اقرار هم او كړو اَنْ حَقَّ اَلْاَخْذِ لَهَا جِي ښځي ته ددي مال نه د اخستلو حق دي لِأَنَّ لَهَا خُكْمٌ ښځي ته اختيار وي اَنْ تَأْخُذَ مِنْ مَالِ الزَّوْجِ حَقًّا مِنْ غَيْرِ رِضَا جِي د خاوند د مال نه د خاوند د رضانه بغير خپل حق واخلي

تشریح - دليل د دي چه هر کله حامد د زوجيت اود امانت دواړو اقرار او کړلو نوده دا هم اقرار وکړلو چه ښځي ته ددي مال نه د اخستلو حق شته. ځکه چې ښځي ته اختيار وي چه د خاوند د رضامندی نه بغير دده د مال نه د اړتيا په اندازه واخلي. او په دي دليل هغه حديث دي چه د ابوسفیان ښځي هنده ته نښي کړيم او فرمايل هر حدی من مال زوجك ما يكفيك ووليك بالمعروف

لاندې كي يو شكل كيږي هغه دا كه پور غوښتونكي د غائب د مودع (امانت دار) پد پور داري نه د خپلې قرصې مطالبه او كړله په داسې حل كي چې مودع و قرضدار دواړه ددي خبرې قرار كوي چه ددي پور غوښتونكي د غائب په ذمه پور دي او مور سره د غائب سړي مال هم شته نو قاضي ددي امانت اود پور مال نه دي غائب ته د پور ور كاوه حكم نشي وركولې حالانكه د ښځي اود بچو پشان د پور غوښتونكي پور ادا كول هم په غائب باندې واجب دي .

اَحْوَاب دادي چه دغائب په حق كي قاضي د هغه شي حكم وركولې شي چه كوم دده حق كي گټور وي او په كوم شي كي چې په غائب باندې شفقت نه وي . د هغې په اړه كي قاضي ته د حكم وركاوه اجازت نشته نو ښځي او بچو لپاره د نفقه حكم په وركولو كي په غائب سړي باندې شفقت دي . ځكه چې دده ملك به به پته وي اود پور په ادا كولو كي دده ملك پاته كيدل نشته بلكه د يو اجنبی (غيب) كس په ونيلو سره دده په خلاف حكم كول دي . نو د توبيخ په وجه قاضي د ښځي اود بچو لپاره د نفقه حكم كولې شي خود پور ادا كولو حكم نشي كولې .

وَقَرَأَ صَاحِبُ الْبَيْتِ مَقْبُولٌ فِي حَقِّ نَفْسِهِ اود قبضي والا اقرار د خپل خان په حق كي مقبول دي لَا يَسْتَأْخُذُهَا خُصُوصاً په دي مقام باندې فَإِنَّهُ لَوْ اَلْكَرَّ أَحَدَ الْأَمْرَيْنِ ځكه كه ده په دي دواړو امرونو كي د يو انكار كړې وو لَا تَقْبَلُ بَيْتَهُ اَمْرًا فِيهِ نو په دي به دښځې گواهان نه قبليدل لِأَنَّ النُّوْدَ عَرَّيْسَ بِمُخْصَرَفٍ اِبْنَاتِ الزَّوْجِيَّةِ عَلَيْهِ ځكه چې په غائب سړي د زوجيت ثابتولو لپاره وديعت ايخودونكي مدعي عليه نشي كيدلې وَلَا اَلْعَرَاةُ عَصَمَنَ اَلْاِمَانِ حُقُوقِ الْقَائِمِ اونه د غائب سړي په حقوق ثابتولو كي دده ښځه مدعي كيداې شي وَإِذَا تَبَيَّنَ فِي حَقِّهِ نُوْدٌ هِرْكَلَهُ حِي يَهْدِي حَقَّ كِي (دا امر) ثابت شو تَعْدَى اِلَى الْقَائِمِ نود غائب په حق كي به هم متعدي وي وَكَذَا اِذَا كَانَتِ الْمَالُ فِي يَدِهِ مَضَارِبَةً وَهَم دغه ډول ددي سړي په قبضه كي (دا مال) د مضاربت په طور دي وَكَذَا اِذَا اَلْجَوَابُ فِي الدَّيْنِ اوهم دا حكم د غائب په قرضه كي دي

توضیح - په دي عبارت سره هم د يو سوال جواب وركوي . سوال دادي چه د كوم كس سره د غائب سړي مال امانت دي دده اقرار صحيح كيدل نه دي پكار . ځكه چې دا ، اقرار على الغائب ، د غائب په خلاف اقرار كول دي .

جواب - د قبض بعضي د كوم كس سره چې دغائب مال امانت دي دده اقرار د خپل خان په حق كي مقبول دي خصوصاً په دي مقام كي ، ځكه كه ده په زوجيت يا امانت كي د كوم امر انكار كړې وي . نو په دي به د ښځي گواهان شو قبليدلې ځكه چې د ښځي گواهان كه د نكاح اود زوجيت ثابتولو لپاره وي . نو په دي نښي كيدلې او كه ښځي په امانت باندې گواهان قنم كړل . نو په دي وجه به نه قبليدړي . چه د غائب سړي په

حقوق نسلوكي مدعي بشي كيدلې بهر حال هر كله چې د ښځې گو هان قبول كړې سو مودع او دده د حقوق قبليرې نو هر كله چې د مودع اقرار پخپله دده په حق كي ثابت شو سو د غائب په حق كي به هم متعدي صدر قبليرې كوم شي اقرار كړې دي هغه هم ددي غائب سړي مدعي دي و د دي دد لکه مثلاً وي ځكه چې مودع د كوم شي اقرار كړې دي هغه هم ددي غائب سړي مدعي دي و د دي دد لکه مثلاً يو كس د رمضان مياشت اوليدله نو مخكي دده په حق كي د رمضان مياشت ثابت شوه ما دده نه علاوه نور اړخ ته متعدي شوه اوهم دا حكم هغه وخت دي چه كنه مال دده سره د مضاربت په طور وي بعضي كه قبض ددي مال د مضاربت اود زوجيت اقرار او كړې يا قصي ته پخپله غږ وي . نو قاضي په دي مال مضاربت كي ددي خلگو نفقه مقررولې شي . اوهم دغه ډول كه په دي سړي باندې د غائب سړي قرضه وي اودې د قرضې اود زوجيت اقرار او كړې يا قصي ته پخپله غږ وي . نو بيا هم دا حكم دي . يعني قاضي په دي مال كي ددي خلگو نفقه مقرر كولې شي

وَإِذَا كَانَتِ الْمَالُ مِنْ جَنَسٍ جِي كله د ښځي د حق د جنس خبري وي قَرَأَهُ اَوْ ذَا يَدُ اَوْ طَقَامًا اَوْ كِسْفَةً مِنْ جَنَسٍ جِي (يعني) روپۍ ، اشرفۍ ، غله ، يا د ښځي د جنس كپړه وي

توضیح - علامه مرغینانی فرماني . چه دا واره تفصيل په هغه صورت كي دي چه دا مال د بيحي د حق د جنس خبري وي . مثلاً روپۍ وي ، يا اشرفۍ وي ، يا غله وي . يا د ښځي د حق د جنس لباس وي . يا د لکه چې څنگه كپړه ددي ښځي لپاره واجب وي . كه ددي جنس كپړه حامد سره امانت وو . نو قاضي به ددي نه كپړه وركوي

اِذَا كَانَتِ مِنْ جِلَافٍ جِي البتة كه دا مال خلاف جنس وي لَا تَقْرَضُ النِّفْقَةَ فِيهِ نو قصي نه په دي كي نفقه نه مقرر كوي لِأَنَّهُ يَخْتَارُ إِلَى الْيَمِينِ ځكه چې ددي د خرڅولو اړتيا دي وَلَا يَأْخُذُ مَالُ الْقَائِمِ بِإِثْقَانٍ و د غائب مال بلافق نشي خرڅولې

توضیح - كه د مال دښځي د حق جس نه خلاف وي . مثلاً كور ، غلام ، يا نور سامان امانت ايخودلې شوي وي . نو قاضي به ددي نه نفقه نه مقرر وي . ځكه چې د نفقه وركاوه لپاره به ددي خرڅول ضروري وي . اود غائب مال به اتفاق سره نشي خرڅولې

أَسَاعِدُنِي حَنِيفَةُ رَحِمَهُ اللَّهُ () د امام ابو حنيفه ښي په : فَإِنَّهُ لَا يَتَّعِزُّ عَلَى الْحَاضِرِ نيز ځكه چې د حاضر مال نشي خرڅولې كيدلې وَكَذَا عَلَى الْقَائِمِ هم دغه ډول دغائب هم (نشي خرڅولې كيدلې)

توضیح - د حضرت امام ابو حنيفه ښي دليل دادي كه سړي موجود وي او حاضر وي سو قصي ته به دده د مال خرڅولو اختيار نه وو ځكه چې د قاضي بيع په دي وجه درست وي چه مال د بيع كولو نه منع كړي شوي وي اود امام صاحب ښي په نيز آزاد ، عقل ، بالغ د بيع كاوه نه منع كول لږ دي سو هر كله چې د حاضر مال نشي خرڅولې نود غائب په درجه اولي نشي خرڅولې

وَأَسَاعِدُنِي هُمَا اَوْ پاتې شو د صاحبينو ښي په نيز فَإِنَّهُ إِنْ كَانَ يَقْضِي عَلَى الْحَاضِرِ نودا ځكه چې قصي اگرچه په حاضر باندې (دده د مال خرڅولو) حكم وركوي لِأَنَّهُ يَعْرِفُ اَلْمِثْلَ ځكه چې د حاضر انكار كول قاضي ته معلوميدړي لَا يَقْضِي عَلَى الْقَائِمِ غائب باندې (دا حكم) نشي كولې لِأَنَّهُ لَا يَعْرِفُ اَلْمِثْلَ ځكه چې دده انكار كول به معلوميدړي

توضیح - پاتې شو د صاحبينو ښي په نيزچه قصي اگرچه حاضر نه د مال خرڅولو حكم وركولې شي ځكه

کتاب الطلاق

شرح - په دې عبارت کي د مسنده بيان شوې ده که قاضي ته د معلومه نه وي چه دا بنسخته د غائب سري بي بي ده اود کوم کس سره چي مال دي يعني حامد هغه هم ددي اقرار نه کوي يعني مودع د امانت قرار کوي خو ددي اقرار نه کوي چه دا بنسخته د غائب سري بي بي ده نو بنسختي د خپل خان په اړه کي دغائب سري په بنسخته کيدلو باندې گواهان قائم کړل يا داسي صورت شو چه غائب هيڅ مال (چا سره امانت نه وي پرېسولي پرېخودي نو بنسختي به دي باندې گواهان قائم کړل چه زه دده بنسخته يم چه قصي په غائب باندې ددي بنسخته مقرر کړي اود په خاوند باندې د پور کړه حکم ورکړي نو قاضي داسي حکم نشي ورکولې ځکه چي په داسي کولو کي قصاء على الغائب لازمېږي اودا زموږ په نيز جتر نه دي په دې وجه قاضي په دې صورت کي به خاوند باندې د سور اخستلو حکم نشي ورکولې

وقال زفر بن محمد و ما من فرقة فرماني يقضي فيه جى قاضي به په دې معامله کي حکم ورکوي لان فيقول لها خكه جى به دي کي د بنسختي لپاره بهتري ده ولا تفرق بيني وبينه على الغائب اود غائب سري په حق کي هيڅ ضرر نشته فانه توخو خكه جى هرکله خوند حاضر شو وصدقها او ده د بنسختي د قول تصديق او کړو فقد اخذت حقها نو بکړه شوه جى بنسختي خپل حق اخستي دي وان بخد وکله بنسختي انکار او کړو يخلف نو دده نه په قسم اخستي شي لان نکل نوکه دي د قسم نه انکار او کړو فقد صدق نو بيا به هم د بنسختي تصديق کيږي وان اقامت بينة او که بنسختي گواهان پيش کړل فقد ثبتت حقها نو بيا به هم د بنسختي حق تبتيږي وان عجزت او که دا دگواهو پيش کړه نه عاجزه شوه يقين الكفيل او المراقنو كفيل يا بنسخته به ددي مال ضمان ورکوي

تريخ - حضرت امام زفر بن محمد فرماني چه قاضي به د بنسختي گواهان قبلوي اود ددي بنسخته به كفيل اخلي وده خاوند د مال بنسخته به د نفقه اخستلو حکم ورکوي او که د غائب سري مال نه وي نو به خاوند باندې به دقرضه اخستلو حکم ورکوي ځکه چي په دې کي د بنسختي لپاره بهتري ده اود غائب سري په حق کي هيڅ ضرر نه دي ځکه چي هرکله دي حاضر شو اود بنسختي د قول تصديق ئي او کړلو نو ثابت شوه چه ده خپل حق اخستي دي او که خاوند د خپلې بنسختي د قول تصديق او نکلولو بلکه انکار ئي او کړلو نو د خاوند نه به قسم اخستي شي نوکه دي د قسم نه انکار او کړي نو بيا هم د بنسختي تصديق لازمېږي او که بنسختي گواهان قائم کړل نو بيا به هم د بنسختي حق ثابت شي او که بنسخته د گواهانو قانعولو نه عاجزه شوه او خاوند قسم او جوړلو چه دا زما بنسخته نه ده يا مادي ته بنسخته ورکړي وه نو په دې صورت کي به د نفقه هغه مقدار کوم چي قصي د خاوند د غائب والي په زمانه کي د هغه د مال نه ورکړي دي ددي ضمان به ددي بنسختي كفيل ده وار وي يا نه دا بنسخته پخپله ضمانه وي

وعمل القضا ليو م على هذا اود قاضيانو عمل نن صبا په دې خبره دي انه يقضي بالنفقة على الغائب جى قاضي به غائب سري باندې د نفقي حکم ورکوي لما جاء النسيان خكه چي د خلکو اړتيا دي وهو فته فيهم اودا مسئله هم احب دي ده وفي هذه المسألة اقول او په دې مسئله کي نور اقوال هم دي مزجوع عنها چي ددي رجوع شوي ده فلهذا كثر ما هو مودا ذكر نكل

تريخ - علامه مرغيناني فرماني چه په دې زمانه کي د قاضيانو عمل د امام زفر بن محمد په قول باندې دي چه قصي د غائب سري په مال کي د نفقه حکم ورکوي ځکه چي په خلگ وکي ددي اړتيا دي اودا مسئله هم مختلف فيهم ده او په دې مسئله کي نور اقوال هم شته چي مجتهدينو دي ته توجه نه ده ورکړي نوموړي هم دا اقوال ذکر نه کړل

د معرفت نه روسته د نفقه اوسکني احکام

فضل وادخل امرأته او کله جى سري خپلې سخي ته طلاق ورکړو فبها النفقة والسكنى في عدها نو دسخي لپاره به ددي په عدت کي نفقه اوسکوت واجب وي رخصيا كان أو بائنا (که طلاق رجعي وي

کتاب الطلاق

وکه بائن وي ۱) السكنى استوگنه ۲) المبتوتة هغه بنسخته چي طلاق بائن سره صلاحه شوې وي ۳) الانعدام نشووالي ۴) الاحتباس بندول ۵) العيانة ساتنه

تريخ - صورت د مسئلې دادې که يو کس خپلې بنسختي ته طلاق ورکړو که طلاق رجعي ئي ورکړي وي او که طلاق بائن ئي ورکړي وي نو د بنسختي په عدت کي به ددي لپاره نفقه اوسکني واجب وي

وقال الشافعي و امام شافعي فرماني : لا نفقة للمبتوتة چي مبتوته (د کومې سخي نه جى قطعي جداني وي) لپاره نفقه نشته (الا اذا كانت حاملا خو که دا حامله وي) نو نفقه شته

تريخ - امام شافعي فرماني چه کومه بنسخته قطعي طور باندې جدا کړې شوې وي مثلا يو طلاق بائن په درې طلاقونه ئي ورکړي وي يا ئي خلغ کړي وي نو ددي لپاره نفقه نشته امام مالك او امام احمد پي به ددي قاتل دي ځو که دا بنسخته حامله وي نو بالا جماع به ددي لپاره نفقه واجب وي بهرحال د طلاق رجعي به صورت کي د عدت تيريدلو پوري د بنسختي لپاره بالاتفاق نفقه اوسکني واجب ده

اما الرجعي فلان التكاثرة بعدة قائمه بهر حال رجعي په دې وجه چي د طلاق رجعي نه روسته نکاح قائم پاتې کيږي لا يمتنعنا بالخصوص زموږ په نيز فائده چي له الوطى ځکه چه د طلاق رجعي په عدت کي د حديد لپاره وطى کول حلال دي

تريخ - دليل د دې چه د طلاق رجعي نه روسته دعدت پوري نکاح قائم پاتې وي خصم زموږ به نيز ځکه چي زموږ په نيز د عدت په زمانه کي د مطلقه رجعيه سره وطى حلال ده

واما البائن او پاتې شو بائن، فوجه قوله نو د امام شافعي د قول وجه هغه حديث دي ماري عن فاطمة بنت قيس کوم چي د فاطمه بنت قيس نه روايت کړې شوې دي قالت: جى فاطمه بنت قيس وويل فلفسي نفقي لانا چي ماته زما خاوند درې طلاق راکړي دي فتم نفرض لي رسول الله صلى الله عليه وسلم سكتي ولا نفقة ۱) نو رسول الله زما لپاره څه نفقه او سکونت فرض نکړو ولائ لا يملك له او ځکه چي (مطلقه بائنه کي) خاوند ملک نه پاتې کيږي وهي مؤبنة او نفقه مرتب کيږي على البين په ملك نکاح باندې ولذا لا يجب للمنفقة عنها نفقها او هم په دې وجه متوفى عنها زوجها، لپاره نفقه نه واجبيږي لانها يه ځکه چي مدك زائل شو

تريخ - پتي شو طلاق بائن، نو په دې کي اختلاف دي د امام شافعي د قول وجه هغه حديث دي کوم چي امام بخاري فرماني نه علاوه يوجماعت د فاطمه بنت قيس نه روايت کړې دي فاطمه وئي چه ماته زما خاوند درې طلاق راکړل نو رسول الله زما لپاره نه نفقه فرض کړله او نه سکني او دوهم دليل دادې چه په مطلقه بائنه باندې د خاوند ملک نه پاتې کيږي اود امام شافعي فرماني په نيز نفقه د ملك نکاح عوض وي نو هرکله چي په معتده بائنه باندې د خاوند ملک نه پاتې کيږي نو ددي لپاره به نفقه هم واجب نه وي او هم په دې وجه چي د کومې بنسختي خاوند مړ شوې وي ددي لپاره هم نفقه واجب نه وي ځکه چي د خاوند ملک نکاح زائل شوې دي

(۱) اخرجه مسلم في الطلاق رقم ۴۶ وابوداود في الطلاق باب ۹۳ رقم ۸۸۲۲ والترمذي في الطلاق باب ۵ رقم ۱۱۸۰ والسنن في الطلاق رقم ۳۳۲۰ وابن ماجه في الطلاق باب ۱۰ رقم ۲۰۳۶ والدارمي في الطلاق باب ۱۰ واحمد في المسند (۳۷۳۱۶)

کتاب الطلاق

يَخْلَفُ مَا إِذَا كَانَتْ حَامِلًا بِهِ خِلَافٌ دَدِي حَتَّى دَا بِنَحْه حَامِلَهُ وَيُؤْتِيهَا عَرَفَتَاهُ بِالْأَمْسِ خُكْه جِي د حَامِلَهُ نَفَقَه وَ جَبِيْل مَوْر به به نص قرآنی سره معلوم شوی دی وَهُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى (وَإِنْ كُنْ أُولَاتٍ تَحْمِلُ فَأُنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ) أَوَّلَهُ أَوْ هُوَ د الله تعالی قول ((وَإِنْ كُنْ أُولَاتٍ تَحْمِلُ فَأُنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ))

تسريح - ددی به خلاف که دا بنحه حامله وی نو ددی لپره به نفقه واجب وی خُکْه جی د حامله بنحی لپره نفقه واجب کیدل مور ته به نص د قرآن سره معلومیری یعنی ((وَإِنْ كُنْ أُولَاتٍ تَحْمِلُ فَأُنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ)) که د مطلقه بنحی حمل والا وی نو دوی ته نفقه ورکوی

وَلَسَا أَوْ رَمُور د لیل دادی أَنْ النَّفَقَةُ جَزَاءُ اخْتِيَابٍ جِي نفقه د خپلې بنحی خان سره د بندساتلو عوض دی علی مَا ذَكَرْنَا لَكِ خُكْه جی مونږه ذکر کړی دی وَالْإِخْتِيَابُ قَابِرْفِي حَقِّ حُكْمٍ مَقْصُودٍ بِالْإِنْكَارِ وَهُوَ الْوَلَدُ أَوْ اخْتِيَابُ وَس هَم د سح مقصود یعنی د ولده حق کي موجود دی لِأَنَّ الْعِدَّةَ وَاجِبَةً لِمَصَانَةِ الْوَلَدِ خُكْه جی عدت د بچی د ساتنه لپره واجبیږی فَتَجِبُ النَّفَقَةُ تَوَدُّ (عدت) نفقه به واجب وی وَلِهَذَا كَانَ لَهَا الْكُنَى بِالْإِنْجَاءِ وَهَم به دی وجه بالاتفاق د بنحی لپاره سکنی واجبیږی وَصَارَ تَوَدُّ اسِي صورت شو كَمَا إِذَا كَانَتْ حَامِلًا لَكِ جِي دَا حمل ولا وی

تسريح - زموږ دلیل دادی چه بنحی ته نفقه ورکول، دا خپل خان سره د بندولو عوض دی. لکه څنگه چې مورو باب النفقه په پیل کي بیان کړی دی اودا احتیاس (بندول) د نکاح په مقصود، یعنی د بچی په حق کي اوس هم موجود دی خُکْه جی عدت به دی وجه واجب وی چه د بچی ساتنه او کړې شی. او هر کله چې احتیاس موجود دی بود بنحی لپره به نفقه هم واجب وی او هم ددی احتیاس په وجه د مطلقه یا تنه لپاره بالاجماع سکنی واجب ده اودا داسي صورت شول که جی دَا حامله بنحه وی.

وَحَدِيثُ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ۞ اود فاطمه بنت قيس حديث حضرت عمره رد کړې دي قَالَ وَيُفَرِّمَانِيلَ لَا تَذْغُرْ كِتَابَ رَبِّنَا وَسَنَّةُ نَبِيِّنَا يَقُولُ امْرَأَةٌ چه مورو د خپل پروردگار قرآن اود خپل پیغمبر ۞ سنت د یوې بنحی په وین باندې نه پریږدو لَانْدُرِي مورو ته پته نه ده صَدَقْتُ چې دا رشتونې ده اَمَزْكَدَتْ اوكه دروغجنه ده حَقَّقْتُ (او) دې ته پد پتې شوی دی اَمَزْكَدَتْ اوكه هیرشوی دی سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اَمْرٌ د رسول الله ۞ نه اوریدلی دی چې نبي کریم ۞ اوفرمانیل لِلْمُطَلَّقةِ الثَّلَاثِ چې کومې بنحی ته درې طلاقه ورکړې شی الثَّقَّةُ وَالْكُنَى دهغې لپاره نفقه اوسکونت واجب دی مَا دَامَتْ فِي الْعِدَّةِ ۱۱ چې ترکومه پورې دا پخپل عدت کي وی

تسريح - د فاطمه بنت قيس حديث خواب دادی چه دا حديث حضرت عمره رد کړې دي. وي فرمانیل چه مورو د خپل پروردگار کتاب اود خپل پیغمبر ۞ سنت د یوې بنحی په وینا باندې نه پریږدو. مورو نه بوخړ چه دا رشتونې ده او که دروغجنه ده. اودې ته یاد دی او که هیرشوی دی. ماد رسول الله ۞ نه اوریدلی دی چه نبي کریم ۞ فرمانیل چه کومې بنحی ته درې طلاقه ورکړې شی. د هغې لپاره نفقه اوسکنی واجب ده ترکومه پورې چې دا په عدت کي وی

قَوْلُهُ أَيْضًا زَيْنَبُ بِنْتُ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ۱۱ او حديث د فاطمه بنت قيس، زيد بن ثابت، اسماء بن زيد، و حضرت عاتشه ۞ هم رد کړې دي

(۱۱) من حديث فاطمة بنت قيس (رضي الله عنها) أخرجه مسلم في الطلاق رقم ۴۲.
(۱۲) أما رواية عائشة رضي الله تعالى عنها فأخرجه مسلم في الطلاق رقم ۴۲ وأما رواية جابر فأخرجه الدارقطني في سننه (۲۱۱) رقم (۵۹).

درسم توك

کتاب الطلاق

تسريح - د فاطمه بنت قيس حديث زيد بن ثابت، اسماء بن زيد، حضرت عمره رد کړې دي. د قول د کتاب دسا ۴۲ به مورو د ايسر البکون من حيث سکون و احسان عاتشه ۞ نه مراد د حضرت عمره قول دامت رسول الله ۞ يقول للمطلقة ۴۲ دي دې اود ماست بيا ۴۲ نه مراد د حضرت عمره قول دامت رسول الله ۞ يقول للمطلقة ۴۲ دي

د کتنې لپاره د عدت په موده کي د نفقه عدم وجوب

وَلَا نَفَقَةَ لِلْمُتَوَلِّئَاتِ عَنْهَا زَوْجَهَا ۱۱ اود ۱۱ متوفی عنها زوجها ۱۱ نپ به نفقه نشته

تسريح - مسئله: که دیوې بنحی خاوند مړ شو نو ددی بنحی لپاره د عدت نفقه شته اسماء بن زيد دې اود امام شافعی ۱۱ هم یو قول دادی

لَا نَفَقَةَ لِمَنْ تَوَلَّى عَنْهَا زَوْجَهَا خُكْه جی ددی احتیاس د حق روح لپره نه دی بَلْ بِحَقِّ الشَّرْعِ لِمَلِكِهِ د حق شرع به وجه دی فَإِنَّ الشَّرْعَ عِبَادَةٌ مِنْهَا خُكْه جی تربص (خپل خان بندول) د موقوفې عنها روح د وجه مدد دی الْأَوَّلَى آيَا دانه گوری أَنْ مَعْنَى التَّعْرِيفِ عَنْ بَرَاءَةِ الرَّجْمِ جی د رحم پکی معلومول. لیس بخوغي به به دی موده کي محوظ نه دی حَتَّى لَا يَشْتَرَطَ فِيهَا الْخِيَارُ تَرَدِّي جی په دی موده کي حیض تیر نه دی فَلَا تَحْتَقِفُ عَلَيْهِ تَوْبَهُ خاوند به د متوفی عنها زوجها نفقه واجب نه وی

تسريح - د متوفی عنها زوجها، لپاره د نفقه د عدم وجوب دلیل دادی چه د بنحی جی د بندول د حود په حق کي ذکر دی. دا د متوفی عنها زوجها، د اړخه عبادت دی نو د رحم پکوالې معلومول. د متوفی عنها زوجها، په عدت کي محوظ نه دی. تردې چې په دی عدت کي حیض هم شرط نه دی که د شور میاشتو او لس ورځو پورې هیڅ حیض رانشی. نو بیا به هم عدت تیر شی. نو په دی عدت کي به په متوفی خاوند باندې نفقه واجب نه وی.

وَلَا نَفَقَةَ لِمَنْ تَوَلَّى عَنْهَا زَوْجَهَا ۱۱ او خُکْه جی نفقه په لپره لپره واجبیږی وَلَا يَمْلِكُ لَهُ بَعْدَ الْمَوْتِ وَد حود مدد مرگ نه روسته پاته نه پاتې کیږی فَلَا يُمْكِنُ إِجْبَاؤُهَا فِي مِلْكِ الْوَلَدِ تَوَدُّ وارثانو په ملک کي نفقه واحول ممکن نه دی

تسريح - دوهم دلیل دادی چه نفقه په لپره لپره واجبیږی اود مرگ نه روسته د حود ملک پاتې شونو: وارثانو په ملک کي نفقه واجبیږل ممکن نه دی

که بنحه د فرقت سات وی نو ددی نفقه

وَكُلُّ لُزْقَةٍ جَاءَتْ مِنْ قِبَلِ الْمَرْأَةِ بِمَعْصِيَةٍ ۱۱ او هر جدانی چې د معصیت په وجه د بنحی د اړخه راعی وی بِمِلِّ الْوَدْعَةِ مَثَلًا بنحه مرته شوه بِوَقْفِ ابْنِ الزَّوْجِ یا په شهوت سره دې د خاوند د خوی نه کوکې واحسته سکل نې کړو) فَلَا نَفَقَةَ لَهَا ۱۱ نو ددی لپاره به نفقه نه وی لِأَنَّهَا صَارَتْ حَامِلَةً نَفَقَتَهَا بِغَيْرِ حَقِّ خُكْه جی ددی خپل ځن بندول ناقص شوی دی فَصَارَتْ كَمَا إِذَا كَانَتْ نَائِزَةً تَوَدُّ داسې شوه لکه چې دې نافرمانی کړې وی او د کور نه وتلې وی

هل النفقة ۱۱ معصية گناه ۲ ناشزة د خاوند نافرمانه ۳ التسليم سپارل، حواله کول ۴ لاستیفاء پوره حصول

تسريح - مسئله: که د بنحی د اړخه د معصیت په وجه فرقت پیدا شو مثلاً بنحه د اسلام نه واوړیدله. یادې په شهوت سره دخپل خاوند زوي ټکل کړل نو ددی لپاره به نفقه نه وی. ځکه چې دا خپل حق په ناحقه بشونکې ده. نو دا داسې شوه. لکه چې دې نافرمانی کړې وی. اود کور نه بهر وتلې وی

کتاب الطلاق

۱- معصیت نه په عسرت کي نفقه ذکر کړې ده ځکه چې سکي ددې معندي لپاره هم واجب وی ځکه چې د معندي لپاره په کور کي اوسیدل واجب دی نو د بنځي په معصیت سره سکني نه ساقطیږي په مسوط کي کي دی چه د مرته د نفقه خاص د ردت په وجه نه ساقطیږي بلکه په دې وجه ساقطیږي چه د ردت په وجه به دا قیده او بندولي شي او ، محبوسه بحقه ، (چه په خپل حق کي گرفتاره شوي وي) د نکاح د قیام په حالت کي د نفقه مستحقه نه وي . نو هم دغه ډول به په عدت کي هم د نفقه مستحقه نه وي تردې که بنځه مرته شوه او قیده نکړې شوه بلکه د خاوند په کور کي وي . نو ددې لپاره به نفقه واجب وی ځکه چې حبس او قید کول موجود نشو . (عینی ، عثایه)

ب- خلاف التبرع بالخول په خلاف د دخول نه روسته د مهر لآله و هذا التبرع في حق التبرع بالخول ځکه چې د مهر په حق کي وطی سره سپارل موجود شو

ت- بچ په خلاف ددې که بنځه د وطی نه روسته مرته شوه نو ددې مهر به ساقط نه وي ځکه چې مهر د ملک بضع عوض وی . اود بنځي د اړخه په وطی سره د بضع سپارل موجود شو په دې وجه به د خاوند د دمي نه مهر نه ساقطیږي .

و- بچ ما اذا جاء من قبلها بغير مغيبة او په خلاف ددې صورت چې فرقت د بنځي د اړخه د معصیت نه بغير پیدا شوی وي **كَيْفَ مَارَ الْوَتَقَ لَكَ خِيَارَ عَتَقَ وَخِيَارَ الْبُلُوغَ** او خیار بلوغ والتفريق **لَعَدَمِ الْكِفَاءِ** اود کفو نه کیدلو په وجه تفريق ، **لَا تَحْبَسُ نَفْسًا بِمَنْ خَلَعَ** چې دې خپل خان په حق سره منع کړې دي **وَذَلِكَ لَا يَنْقُطُ النَّفَقَةُ** ودا نفقه نه ساقطون **كَذَا إِذَا حَبَسَتْ نَفْسًا لِاتِّبَاعِ التَّهْلُوكِ** مثلاً که دې خپل خان د مهر وصولولو لپاره منع کړي وي

س- ددې په خلاف که د بنځي د اړخه فرقت د معصیت نه بغير پیدا شو مثلاً په خیار عتق . اود خیار بلوغ په وجه بنځي تفريق کړې دي ب د کفو نه کیدلو په وجه تفريق شوي وي نو د عدت په زمانه کي به ددې بنځي لپاره نفقه واجب وي دغه ډول کومې بنځي چې لعان او کړو اود لعان په وجه تفريق او شو نو ددې لپاره به هم نفقه او سکني واجب وي او دغه ډول که د خلع او ایلاء په وجه بانه شوه نو بیا به هم ددې لپاره نفقه او سکني وي . دلیل دادي چه په دې صورتونو کي بنځي خپل خان په حق سره بند کړي دي او داسې بندول نفقه نه ساقطوي . لکه مثلاً دې خپل خان خاوند ته د تللو نه په دې وجه بند کړلو چه خپل مهر معجل وصول کړي نو نفقه د اتم پاتې کیدل نه ساقطیږي

د طلاق په روسته د بنځي مرته کیدل او ددې نفقه

۱- **وَإِنْ طَلَّقَهَا ثَلَاثًا** او که د اود (حېلي بنځي) ته درې طلاقه ورکړل **فَإِذَا رَزَقَتْ وَالْعِيَاذُ بِاللَّهِ** ددې نه روسته دا . . . عیاذ بالله . مرته شوه **نَفَقَتُهَا** نو ددې نفقه ساقط شوه ، **وَإِنْ مَكَثَتْ أَيْزًا زَوْجَهَا** **مِنْ نَفْسِهَا** او که دې د حیل د اود خوی ته پخپل نفس باندې قايو ورکړل **فَلَهَا نَفَقَتُهَا** نو ددې لپاره به نفقه وی **مَتَقَاتُ** ددې مطلب د دې **مَكَثَتْ بَعْدَ الطَّلَاقِ** چې د طلاق نه روسته دې قدرت ورکړو (وطی نه وکړه)

ت- بچ - مسئله داده که د اود حېلي بنځي ته درې طلاقه ورکړل ددې نه روسته بنځه عیاذ بالله مرته شوه نو ددې بنځي نفقه ساقط شوه او که د درې طلاقونو نه روسته بنځي د خپل خاوند خوی ته چه د محکمی بنځي نه پیدا شوي وي ، پخپل خن باندې قايو ورکړلو یعنی ده سره نې خپل مخ تور کړلو نو ددې لپاره به نفقه واجب وي

ب- **لَا تَنْفَقُ نَفْسًا بِالطَّلَاقِ** ځکه چې فرقت په درې طلاقو سره ثابت شو **وَلَا تَعْمَلُ فِيهَا لِلزَّوْجَةِ وَالْمُتَكَلِّفَاتِ** او په فرقت کي مرته کیدلو او قدرت ور کاوه به هېڅ دخل شته **لَا أَنْ الزَّوْجَةُ تَحْتَسِبُ** (صرف داده) چې مرته

کتاب الطلاق

محبوس کولای شي حتی تَتَوَبَّ تَرَدِي چې توبه او کړي **وَلَا نَفَقَةُ لِلْمَحْبُوسَةِ** اود داسې قیدی بنځي لپاره نفقه نه وي **وَالْمَكْنُونَةُ لَا تَحْتَسِبُ** او د خاوند خوی ته قدرت ورکونکې بنځه نشي قید کولې **فَلَيْدَا يَفْقَهُ الْفَرْقَ** نو په دې وجه به دې دواړو کي توپیر واقع کیږي

ت- بچ - ددې دواړو مسئلو په مینځ کي توپیر دادي چه په دواړه صورتونو کي فرقت په درې طلاقونو سره ثابت شوي دي او په مرته کیدلو ، اود ابن زوج سره وطی کاوه نه دې فرقت کي هېڅ دخل شته خو د وروسته خبره ده چه کومه بنځه مرته شي هغه قید کولې شي تردې چې توبه او یاسي اود داسې قیدی بنځي لپاره نفقه نه وي او کومې بنځي چې د خاوند خوی سره وطی او کړل نو دا نشي قید کولې په دې وجه ددې لپاره نفقه وي په دې وجه دې دواړو مسئلو کي توپیر اوشو

د اولاد نفقه

فصل: **وَنَفَقَةُ الْأَوْلَادِ الْعَقَارِ عَلَى الْآبَاءِ** اود نابالغ اولاد نفقه په پلار باندې واجب ده **لَا يَشَارِكُهُ فِيهَا الْقَدْ** په دې کي به پلار سره په نفقه کي هېڅ څوک نه شریکیږي **كَذَا لَا يَشَارِكُهُ فِي نَفَقَةِ الزَّوْجَةِ** لکه چې د بنځي په نفقه کي هېڅ څوک نه شریکیږي

ت- بچ - د بنځي د نفقه نه د فارغ کیدلو نه روسته په دې فصل کي د اولاد نفقه بیا وی فرماني چه د نابالغ اولاد نفقه صرف ددوی په پلار باندې واجب وی په دې کي پلار سره هېڅ څوک شریک نه وي لکه څنگه چې دده د بنځي په نفقه کي هېڅ څوک شریک نه وي دا حکم د ظاهر الروایة مطابق دي او په دې سدي د خلورو امامو اتفاق دي

ب- **يَقُولُهُ تَعَالَى** ځکه چې الله تعالی فرمانيلی دي **((وَعَلَى الْوَالِدِ لِلزَّوْجَةِ))** **وَالْوَالِدُ لِلزَّوْجَةِ** او مولود له پلار دي ت- بچ - دلیل د الله تعالی قول **((وَعَلَى الْوَالِدِ لِلزَّوْجَةِ))** دي یعنی ، ددې بنځو رزق په مولود له باندې واجب دي ، او مولود له پلار دي ددې آیت نه استدلال داسې دي چه د میندو رزق په پلار باندې د ولد په وجه دې نور هرکله چې د ولد په وجه په پلار باندې د میندو رزق واجب دي نو په ده به د ولد رزق په درجه اولی واجب وي او په عدم اشتراك باندې دلیل دادي چه په مور کیدلو او په ولد کیدلو دواړو کي هېڅ یو هم شراکت نه قبلوي یعنی دا نشي کیدلې چه بنځه دې په یو وخت کي د دوي (دوه) سړو مسکوحه وي اوبه د کیدلې شي چه بچي د دوي (دوه) پلارانو زوي وي نو هم دغه ډول کومه نفقه چې دې دواړو لپاره ثابت ده دا هم شرکت نه قبلوي .

ب- د امام ابوحنیفه **رَضِيَ** نه یو روایت دادي چه د بچی نفقه د میراث مطابق په درېونو کي دوي (دوه) برخي په پلار ، اوبه برخه په مور باندې واجب ده . امام طحاوی **رَضِيَ** بیان کړی دی . چه بالغ اولاد که محتاجه وي نو په دوي کي به د مؤنث په نفقه باندې مجبورولي شي د مذکر په نفقه به نشي مجبور کولې . ځکه بالغ اولاد معذور وي . مثلاً نابینا (روند) وي . یا گد وي . یا نې پښې (خپي) لاسونه شل وي . نو ددوی په نفقه به هم پلار مجبورولي شي .

په مور باندې بچي له د پيو ورکولو عدم وجوب

لأن كان المأمور بغيرها او که ماشوم بچي شېدې ځکی **فَلَيْسَ عَلَى أَبَوَانِ زَوْجَةٍ** نو ددې په مور باندې ده نه شیدې ورکول واجب نه دی **لِيَأْتِيَهَا** ځکه مور بیان کړی دی **أَنَّ الْكِفَايَةَ عَلَى الْآبَاءِ** چې کفایت په پلار باندې واجب دي **وَأَجْرَةُ الرِّضَاعِ كَالنَّفَقَةِ** اود پيو څښلو اجرت د نفقي پشن دي **وَلَا تَحْبَسُ نَفْسًا** او ځکه کیدای شي **لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ لِيُعْلَمَ بِهَا** چې ددې مور د څه عذر په وجه په پيو ور کاوه باندې قادر نه وي **فَلَا تَقْتَضِي لِلزَّوْجَةِ عَلَيْهِ** دا (مور) په پيو ور کاوه باندې مجبوره کول هېڅ معنی نه لري **وَيَكُنْ فِي تَأْوِيلِ قَوْلِهِ تَعَالَى (لَا تَحْبَسُ نَفْسًا)**

وَدَّ اِنَّهُ مَعَالَى قَوْلٍ «لَا تُضَارُّوْا الْيَتِيْمَ وَبَنِيهَا» په تفسير کي ونيلى شوى دى **يَا أَيُّهَا الرِّضَاعُ** چه په دې به شيدې ورکول شي لازمې مگر اهتيا حى دا کار په دې باندې مشکل وى **وَهَذَا الَّذِي ذَكَرْنَا يُنْتِجُ الْكُفْرَ** اودا څه چې مونږ بېل کړل د حکم بيان دى **وَذَلِكَ إِذَا أُوْدِيَ هَمْ هَفْهُ وَخَتِ بَوْرِي دى** **كَانَ يُؤْجِدُ تَرْفَعُهُ** چې بچى ته شيدې ورکويکې دا بېرته ملاؤ نشي **أَمَّا إِذَا كَانَ لَا تُؤْجِدُ تَرْفَعُهُ** بهرحال کله چې شيدې ورکونکې ښځه نه ملاويږي **يُجِبُ لَمْ عَلَى الرِّضَاعِ** نو دده په مور به د پيو ورکوه لپاره زبردستى کولای شي **صِيَانَةُ يَلْبَسِي عَنْ الشَّيْبَانِ** چې ماشوم د ضائع کيدو نه بچ شي

حل الله ٠ ١٠ وضع تي رودوکې ماشوم ١١ الجبر زبردستى ١٢ الرضاع تي ورکول ١٣ صيانة حفاظت

توضیح - مسئله که صغير شيدې ځکونکې بچې وى نو قضاء ددې په مور باندې دې بچى ته شيدې ورکول واجب نه دى ځکه چې مونږه بيان کړى دى چه د بچى پالنه په پلار باندې واجب ده په دې کي بل څوک شريک نشته اود پيو خنسلو مزدورى د نفقه پشان ده نو لکه څنگه چې په پلار باندې د پيو ځکونکې نفقه واجب ده دغه ډول به ده باندې دا هم واجب دى چه دې د بچى لپاره پيو ځکونکې ښځه په اجرت باندې اونيښي نو ثابته شوه چه د نفقه پشان د پيو خنسلو اجرت هم په پلار باندې واجب دى.

١٤ ده هم دسېل دادې چه ډيره ممکه ده چه د بچى مور دڅه عذر په وجه ده ته په پيو ورکاوه قادره نه وى نو د بچى مور په پيو ورکاوه باندې د مجبورولو هيڅ معنى نشته اود الله تعالى قول **«لَا تُضَارُّوْا الْيَتِيْمَ وَبَنِيهَا وَلَا تُوَلُّوْهُمُ آلِهَتَهُمْ»** يعنى «هيڅ يوې مور ته په تکليف نشي رسولې ددې د بچى په وجه اونه به پلار ته تکليف رسولې شي دده د بچى په وجه» ددې په تفسير کي ونيلى شوى دى چه په دې به شيدې ورکول نشي لازمې چه کله دا کار په دې باندې گران وى لکه چې حضرت اقدس تهانوى **رحمته** ليکلى دى چه د بچى مور پلار به خپل مينځ کي په څه خبره باندې ضدبازى نه کوي که مور ته په څه وجه عذر نه وى نو ددې په ذمه ديانتا يعنى عندالله واجب دى چه بچى له شيدې ورکړى چه کله دا منکوحه وى يا په عدت کي وى او اجرت اخستل صحيح نه دى او که د طلاق نه روسته عدت تير شو نو په دې باندې د اجرت نه بغير سدي ورکول واجب نه دى که مور د پيو خنسلو نه انکار اوکړى نو په دې به جبر نشي کولې البته که ماشوم دهيڅ يوې سخي شيدې نه ځکل اونه نور سدي ځکى نو مور به مجبورولې شي دغه ډول که مور شيدې ورکول غواړي او ددې په پيوکي څه خرابى هم نه وى نو پلار له جائز نه دى چه دا پيو ورکاوه ته نه برېږدى اود بلې سخي شيدې ورکړى اودا څه چې موږ ذکر کړل يعنى مور په پيو خنسلو باندې نه محوره کول د د حکم قضاء بيان دې گنى ديانتا په مور باندې شيدې ورکول واجب دى او په مور باندې د پيو عدم وجوب هغه وخت پورې دى چه بچى ته پيو ورکاوه والا ښځه ملاويږي او که د پيو ورکاوه والا ښځه نه ملاويږي ب بچى د هيڅ يوې ښځې شيدې نه اخستل نو ددې په مور باندې به د پيو ورکاوه لپاره جبر کولې شي چه بچى د ضائع کيدو نه بچ شي.

د پيو ورکولو لپاره په اجرت باندې ښځه نيول

قَالَ اِمَام قَدُورِي **رَضِيَ** **وَيَسْتَأْجِرُ الْاَبَ مِنْ** چې (د بچى) پلار به داسې ښځه نوکره ساتي **تَرْفَعُهُ** **عِنْدَهَا** چې هغه ددې (بچى) د مور سره (بچى) له شيدې ورکړى **أَمَّا اسْتِجَارُ الْاَبِ** نو د پلار نوکره ساتل، **لَا يُؤْجِدُ عَلَيْهِ دې لپاره دى** چه اجرت به هم په پلار باندې لازم وى **وَقَوْلُهُ عِنْدَهَا** اودا چې اوونيلى شو چه دده مور سره (سدي) ورکوي **مَقْنَاهُ** نو ددې مطلب دادې **إِذَا رَأَتْ ذَلِكَ** چې کله مور داسې او غواړي **لَأَنَّ الْخَبْرَ** ځکه چې دتبيري حق د مور لپاره دى

حل الله ٠ ١٠ الاستيجار په اجرت سره نيول ١١ العجر د عېږي حق

توضیح - مسئله داده چه پلار به بچى ته د پيو ورکاوه لپاره داسې ښځه په اجرت باندې پيښي چه دا د بچى د مور سره اوسيږي او بچى ته شيدې ورکوي پاتې شوه دا خبره چه شيدې ورکونکې به ددې بچى پلار په اجرت باندې پيښي ځکه چې اجرت ددې بچى په پلار باندې لازم دى او پاتې شوه دا خبره چې قدوري دسې ورکوي ورکونکې ښځه به د بچى د مور سره اوسيږي او شيدې به ورکوي نو ددې مطلب دادې چه که مور دسې غواړي نو شيدې ورکونکې ښځې له به د بچى د مور سره اوسيدل لازمی وى ځکه چې د پرورش کولو حق د مور لپاره دى.

مور لپاره د پيو ورکولو مزدورى

قَالَ اِمَام قَدُورِي **رَضِيَ** **وَيَسْتَأْجِرُ الْاَبَ مِنْ** او که ده (پلار) د بچى مور د پيو ورکاوه لپاره په اجرت باندې اونيوله **وَيَسْتَأْجِرُ** حالانکه دا دده ښځه ده **أَوْ مَقْنَاهُ** يا دده معنده ده **عِنْدَهَا** نو جائز نه دى **لَأَنَّ الرِّضَاعَ مُسْتَقٌ عَلَيْهَا** ځکه چې دينه په دې ښځه باندې شيدې ورکول واجب دى **قَالَ اَللّٰهُ تَعَالٰى** الله تعالى فرمايلى دى **«وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ»** يعنى مندي دې خپلو بچو ته شيدې ورکوي **لَا أُنْفَاقَهُنَّ** خود ښځه ځکه معذوره گرځولې شوې وه **لَا خِيَالُ عَزْمِهَا** چې کيداى شي دا دپيو ورکاوه نه عاجزه وى **فَإِذَا أَفْدَمَتْ عَلَيْهِمُ** پلار خو چې کله دې په اجرت سره شيدې ورکول او غوښتل **ظَهَرَ قُدْرَتُهَا** نو ددې په پيو ورکاوه باندې قدر کيدل ښکاره شو **فَكَانَ الْفِعْلُ وَاجِبًا عَلَيْهَا** نو (د حکم الهى مطابق) په ده باندې فعل رضاع (سدي ورکول) واجب شو **فَلَا يُجْزِ أَنْفَادُهَا** اوس په دې کار باندې اجرت اخستل (دې ډيره) جائز نه دى **وَهَذَا فِي الْمَقْنَاهُ** **عَنْ طَلَقِ رَجْعِي** **بِوَالِيَةٍ وَاحِدَةٍ** (د اجارې عدم جواز) د مطلقه رجعيه په عدت کي په روايت واحده دى يعنى هيڅ خلاف نشته **لَأَنَّ التَّكْسَامَ قَائِمٌ** ځکه چې نکاح موجود ده **وَكَذَلِكَ فِي الْوَالِيَةِ** او هم دا حکم په يو روايت کي د مبتوته (کومه چې قطعي طور باندې جلا کړې شوې ده) دې **وَفِي** **بِوَالِيَةٍ** **أُخْرَى** **جَارِئَتُهَا** او په دوهم روايت کي دا په اجرت باندې اخستل جائز دى **لَأَنَّ التَّكْسَامَ قَدْ زَالَ** ځکه چې نکاح زائل شوه **وَجَبَّ** **الْأَدْلَى** اود رومى روايت وجه داده **أَنَّهُ بَاقٍ فِي حَقِّ نَقِضِ الْأَحْكَامِ** چه نکاح د بعض احکامو په حق کي پاته ده

توضیح - مسئله که خاوند د خپل بچى مور د پيو ورکاوه لپاره په اجرت باندې اونيوله حالانکه دا دده ښځه ده يعنى په نکاح کي موجود ده يا دده د طلاق په عدت کي ده نو دا په اجرت باندې اخستل جائز نه دى ځکه چې ديانتا په دې ښځه باندې شيدې ورکول پخپله واجب دى لکه چې د الله تعالى ارشاد دى **«وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ»** يعنى «مندي دې خپلو بچو ته شيدې ورکوي» په آيت کي **يُرْضِعْنَ** حر دې د امر په معنى کي دې لکه څنگه چې په **«وَالْمُطَلَّقَاتُ يَرْضِعْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ نَسْأَةَ قُرْوَةٍ»** کي خبر دې او **يُرْضِعْنَ** د امر په معنى کي دې خودا دعجز د احتمال په وجه معذوره گرځولې شوې وه سو هرکله چې د په اجرت سره پيو ورکاوه نه وړاندې شوه نو ښکاره شوه چه دا په پيو ورکاوه قادره ده **سُودَ اللَّهِ** د حکم موافق په دې باندې شيدې ورکول واجب شو نو په دې کار باندې به ددې لپاره اجرت اخستل جائز نه وى اودا کوم حکم چې ذکر شو يعنى د بچى مور په اجرت باندې ناجائز کيدل دا د مطلقه رجعيه په حق کي متفق عليه دى ځکه چې د طلاق رجعيه نه روسته نکاح قائم پاتې کيږي تردې چې مطلقه رجعيه سره ددې خاوند لپاره وطى کول حلال ده او که د طلاق بائن په عدت کي وى نو په دې کي دوي اوده روايتونه دى په يو روايت کي دا په اجرت باندې اخستل جائز نه دى او په دوهم روايت کي جائز دى چه دا په اجاره باندې اونيښي ځکه چې نکاح زائل شوه اود رومى روايت وجه داده چه د طلاق بائن نه روسته هم نکاح د بعض احکامو په حق کي پاته ده مثلاً عدت اود ښځې لپاره د نفقه اوسکني واجبه ل.

بچی له به یو ورکولو هبله سخته به مزدوری باندې نیول

وَأَتَاَتْهَا وَهِيَ مَكْرُوهَةٌ أَوْ مُعْتَدَّةٌ أَوْ كَهْذَا خِطْلُهُ مَكْرُوحَةً يَأْتِيهَا بِهَا بِأَجْرٍ بَنْدِي وَاسْتَلَمَهُ لِإِذَا كَانَ مِنْ غَيْرِهَا جِي دده کوم بچی د دویمې ښځې نه (پیدا) دې. هغه ته شیدې ورکړی جاز نودا احره حازر ده لانه غوښتلې غلېها ځکه چې دا شیدې ورکول په دې باندې حق واجب نه دي

تشریح: صورت د مسئلې او دلیل واضح دي.

د نکاح راتل هېڅلونه روسته بچی له یو ورکولو لپاره په اجرت باندې نیول

وَأَنْ تَقْضَ عِدَّتُهَا أَوْ كَهْذَا تِيرشو لَأَسْتَأْجِرَهَا بِغَيْرِ إِزْوَاجٍ وَلَكِنْ بَيَا د خپل بچی لپاره کوم چې هم ددې ښځې نه پیدا دي په اجاره باندې مقررشوه جازانو جانز دی لَأَنْ التَّكَامُلَ لَدَّرَالِ بِالْكَلْبَةِ ځکه چې نکاح بالکل راتل شوه وَصَارَتْ كَالْأَجْنِبِيَّةِ أَوْ (دا ښځه د) اجنبیه پشان شوه.

حل اللغة: ① الاجنبية: پردی ② الارضاع: شیدې ورکول

تشریح: صورت د مسئلې دادي چې د معتده عدت تیر شو بېب خاوند خپل بچی ته د پیو ورکاوه لپاره کوم چې هم ددې (معتده) ښځې نه پیدا دي دا نې په اجرت باندې اونیول. نودا اجاره جانز ده دلیل دادي چې هرکله عدت تیر شو نو نکاح بالکلیه راتل شوه. اودا ښځه د اجنبیه ښځو پشان شوه. نو لکه څنگه چې اجنبیه ښځه په اجرت باندې اخستل جانز دی. دغه ډول دا هم په اجرت باندې اخستل صحیح دی.

د پیو په ورکولو کې د بچی مور ته تریح ورکول

فَإِنْ قَالِ الْأَبُ بَيَا که (د بچی) پلار اوونیل لَأَسْتَأْجِرَهَا چې زه به د بچی مور په اجرت باندې نه نیسم وَجَاءَ بِغَيْرِهَا بلکه د بچی د مور نه علاوه نې بل څوک شیدې ورکونکې راوستله فَرَضْتُ الْأُمَّ بِمِثْلِ أُخْرَى الْأَجْنِبِيَّةِ بیاد اجنبیه د اجرت په مثل باندې (د بچی) مور راضی شوه اَوْ رَضِيَتْ بِغَيْرِ أُخْرَى یا د اجرت نه بغیر راضی شوه. گانث هی اقل نوهم دا به مستحق وی

تشریح: مسئله داده که د بچی پلار اوونیل چې زه به دده مور په اجرت باندې نه نیسم. بلکه ددې به علاوه نې بل څوک په اجرت باندې راوستل بیا چې خومره اجرت اجنبیه ښځې غوښتلو. په هم دغه اندازه اجرت باندې یا د اجرت نه بغیر پخپله د بچی مور راضی شوه. نو په دې صورت کې به د بچی مور مستحقه وی

لِأَنَّهَا أَلْفَقَ ځکه چې (د پخپل بچی) باندې زیاته مهربانه ده فَكَانَ نَظَرُ اللَّصِي فِي الدَّقْرِ إِلَيْهَا نوهم دې ته په سپارلو کې د بچی په حق کې زیاته بهتری ده وَأَنْ التَّمَسُّ زِيَادَةً اوکه د بچی مور د اجنبیه ښځې د اجرت نه زیاته غوښتلې غوښتلې غلېها ځکه چې دا ښځه باندې نشي مجبوره کولې دَفْعًا لِلْفَرْعِ عَنْهُ چې ددې به ضرر لري شی

تشریح: دلیل دادي چې مور په خپل بچی باندې زیاته مهربانه وی نوهم دې ته په سپارلو کې د بچی په حق کې بهتری ده او که د بچی مور د اجنبیه ښځې د اجرت نه زیات غوښتلو نو خاوند یعنی د بچی پلار به په زیاتې باندې نشي محبورولې چې دده نه ضرر لري شی

وَالْبَهْ إِشَارَةٌ بِقَوْلِهِ تَعَالَى لَا تُنْصَرُوهَا وَلَا تَوْلَدُهَا وَلَا تَوْلَدُهَا وَلَا تَوْلَدُهَا [اوهم دې اړخ ته الله تعالی ارشاد فرمائیلې] لَا تُنْصَرُوهَا وَلَا تَوْلَدُهَا وَلَا تَوْلَدُهَا [یعنی مور به د خپل بچی په وجه په نقصان کې نشي اچولې اونه به د بچی پلار د خپل بچی په وجه نقصان اچتوی آی بِالزَّوْجِ هَذَا أَكْثَرُ مِنْ أُخْرَى الْأَجْنِبِيَّةِ یعنی په دده به د بچی د مور لپاره د حسیه د اجرت نه زیات اجرت واجب نه وی.

تشریح: اوهم دې اړخ ته الله تعالی اشاره فرمائیلې ده. [لَا تُنْصَرُوهَا وَلَا تَوْلَدُهَا وَلَا تَوْلَدُهَا وَلَا تَوْلَدُهَا] مور لپاره د اجنبیه ښځې د اجرت نه زیاته مقررولو باندې به پلار ته تکلیف نشي رسوې بلکه بچی به پیو ورکونکې اجنبیه ښځې ته ورکولې شي هغه به د بچی مور سره اوسېږي او بچی له به شیدې ورکوي

په پلار باندې د صغیرې د نفقه و هوپ

وَنَفَقَةُ الصَّغِيرَةِ وَاجِبَةٌ عَلَى أَبِيهَا اود صغیر بچی نفقه دده په پلار باندې واجب ده وَأَنْ خَالَفَهُ فِي دِينِهِ اگرچه پلار دده سره په دین کې مخالف وی لَكِنْ تَحْبِبُ نَفَقَةَ الزَّوْجَةِ عَلَى الزَّوْجِ لکه څنگه چې په خاوند باندې د ښځې نفقه واجب ده وَأَنْ خَالَفَهُ فِي دِينِهِ اگرچه خاوند په دین کې مخالف وی

تشریح: فرمانی. چه د صغیر نفقه دده په پلار باندې واجب ده اگرچه پلار دده سره په دین کې مخالف وی مثلاً صغیر اسلام قبول کړلو او پلار کافر دي یا پلار مسلمان وی او بچی مرتد شوي د مسلمان په وجه د پوهه منوم اسلام او مرتد کیدل صحیح دی دغه ډول د ښځې نفقه په خاوند باندې واجب ده اگرچه دا په دین کې خاوند مخالفه وی مثلاً یهودیه وی یا نصرانیه وی

وَأَنَّ الْوَلَدَ فَلَا طَلَاقَ مَا تَلَوْنَا بِهَرِ حَالٍ وَلَدٌ خُو ددې آیت مطلق کیدلو په وجه کوم چې مور تلاوت کړو یعنی (وَعَلَى الْوَلَدِ مِنْ رِزْقِهَا) وَلَا تَزْفَرُ او په دې وجه هم چې بچی د پلار جزء دي فَيَكُونُ فِي مَقَرِّ تَقِيْمُود خپل ذات په معنی کې به وی

تشریح: د بچی په نفقه واجبیدلو باندې دلیل هغه آیت دي. کوم چې مور وړاندې تلاوت کړلو یعنی (وَعَلَى الْوَلَدِ مِنْ رِزْقِهَا) دا آیت د ښځو په نفقه کې عبارة النص دي. اود اولاد د نفقه په اړه کې دلالة النص دي لکه وړاندې بیان شو. او چونکه آیت مطلق دي. په دې وجه مطلقاً د صغیر نفقه دده په پلار باندې واجب ده که د دواړو دین یو وی او که مختلف وی. او دوهم دلیل دادي. چه بچی د خپل پلار جزء وی. نودا به د خپل ذات په حکم کې وی. او چونکه د خپل ذات نفقه فرض وی. په دې وجه به د خپل جزء یعنی د اولاد نفقه به هم فرض وی

وَأَنَّ الزَّوْجَةَ أَوْ بَاتِي شوه ښځه فَلَأَنَّ السَّبَبَ هُوَ الْعَقْدُ الصَّحِيحُ نو (ددې نفقه) ځکه (واجب ده) چې د (نقفي) سبب عقد صحیح دي فَإِنَّهُ يَأْزِلُ الْإِحْتِيَاسَ ځکه چې نفقه دهغه احتیاس په مقبله کې ده الثَّابِتُ په کوم حنیاس حی ددې نکاح په وجه ثابت دي وَقَدْ صَحَّ الْعَقْدُ بَيْنَ الْمُسْلِمِ وَالْكَافِرَةِ اود مسلمان سړی اود کافرې (کتابیه) ښځې په مینځ کې عقد نکاح صحیح دي وَتَرْتَّبَ عَلَيْهِ الْإِحْتِيَاسُ او احتیاس (خان د خاوند په کور کې قید کول) به دې باندې مرتب کیږي فَوَجِبَتْ النِّفَقَةُ نُو نَفَقَهُ به هم واجب وی

تشریح: او پاتې شوه د ښځې نفقه نو ددې دلیل دادي چې د ښځې د نفقه سبب نکاح صحیح ده ځکه چې د نکاح په وجه ښځه خپل خان د خاوند لپاره پابند کوي. او ددې په مقابله کې نفقه واجب وی اودا حیره سکاره ده چه د کتابیه کافرې اود مسلمان سړی په مینځ کې نکاح صحیح وی لکه چې د الله تعالی قول (وَالْمُعْصَتِ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُعْصَتِ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ) دي. نو هرکله چې ددې دواړو په مینځ کې نکاح صحیح شوه نو په دې نکاح به احتیاس (بندول) مرتب کیږي. او هرکله چې په دې نکاح باندې احتیاس مرتب شوی نو په خاوند نه نفقه هم واجب وی.

وَأَنَّ نَفَقَةَ مَا ذَكَرْتُمَا كَرْتَا نَحْبِبُ النِّفَقَةَ عَلَى الْأَبِ او په ذکرشوی ټولو صورتونو کې په پلار باندې (د صغیر) نفقه هغه مال وی فَالْأَصْلُ نو اصل دادي أَنَّ نَفَقَةَ الْإِنْسَانِ فِي مَالٍ تَقِيْمُود چې د سړی نفقه پخپل مال کې وی صَغِيرًا كَانَ أَوْ كَبِيرًا او که کبیر وی

توضیح:- واضحہ دی وی چہ خومره صورتونه موږ ذکر کړل په ټولو صورتونو کي په پلار باندې د اولاد نفقه هغه وخت واجب وی چہ کله صغیر سره دده څه ذاتی مال نه وی او که د صغیر بچی سره دده څه ذاتی مال وی نو دده نفقه به ددې مال نه پوره کولې شی ځکه اصل دای چہ دسری نفقه پخپل مال کي وی که دې صغیر وی او که کبیر وی.

د صغیر لپاره د مال کیدلو صورت دای چہ ده دچانه میراث حاصل کړې وی یا ده ته چا هبه ورکړې وی او که د صغیر سره مخکه، یا کپړې، یا خاړوی وغیره وی او دده د نفقه لپاره ددې رتب پیداشی سوپلار به منولی وی چہ دا واره خرڅ کړی او دده په نفقه کي نې خرڅ کړی (عینی شرح هدایه)

د مور پلار اوده نیا او بکه د نفقه احکام

فصل **وَعَلَى الرَّحْلِ** په سری باندې واجب دی **أَنْ يُنْفِقَ عَلَى أَوْلَادِهِ وَأَجْدَادِهِ وَجَدَّاتِهِ** چی خپل مورپلار، نیکونو او بیاگونو ته نفقه ورکړی **إِذَا كَانُوا فَقَرَاءً** که دوی محتاج وی **وَإِنْ خَالَقُوهُ فِي دِينِهِ** اگرچہ په دین کي ددوی مخالف وی

حل النسخه ۱) معروف ته سلوک ۲) عیش ژوند تیروی ۳) هوع لوږه ۴) احیاء ژوندی کول ۵) ایجاب و اجبول توضیح:- د اولاد نفقه نه د فارغ کیدلو نه روسته په دې تفصیل کي د مورپلار، اود پلار د اړخه، د انا نیکه، نفقه ده. کله چی دوی محتاجه وی. اگرچہ په دین کی دده نه مخالف وی

أَمَّا الْآيَاتُ بِهَر حَالٍ د مورپلار (په نفقه کي) دلیل **فَيَقُولُ تَعَالَى (وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا)** د الله تعالی قول دی **(وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا)** یعنی په دین کي مورپلار سره په اعتدال سره اوسیري **تَزُولُ الْآيَةُ فِي الْأَبْوَنِ الْكَافِرَيْنِ** دا آیت د کافر مورپلار په حق کي نازل شوې دې **وَلَيْسَ مِنَ الْمَعْرُوفِ** او معروف (په اعتدال سره وسېدل، دا به دی **أَنْ يُعِيشَ فِي نِعْمِ اللَّهِ تَعَالَى** چې پخپله د الله تعالی په نعمتونو کي عیش کوی **وَيَتَزَكَّاهُ يَكُونَاتٍ حُورًا** او مورپلار پرېږدی چہ د اولې مړه شی

سریح:- د مورپلار په نفقه کی دلیل د الله تعالی قول **(وَإِنْ جَاهِدَكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَأَتَتْهُ سَبِيلٌ مِّنْ أَمَّا إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأَتَيْنَكُم مَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ)** دې یعنی که دوی دواړه په ت باندې ددې خبرې زور راوړی چہ ماسره داسې شی شریک جوړ کړه چہ دهغې تاسره څه دلیل نه وی نو ددوی خبره مه منه او په دنیا کي ددوی سره ښه وخت تیره وه او د هغه کس په لاره روان اوسه. څوک چې مالخ نه رجوع کوی (سوره لقمان) دا آیت د سعد بن ابی وقاص په اړه کی نازل شوې دې. دا پخپله مسلمان شوي وو و دده مور حميله کفره وه او د سعد د اسلام راوړلو په وجه خوراک ځکاک هم پرېښولې (پریخودې) وو نو حضرت سعد د سبي کریم په خدمت کي حاضر شو نو دا آیت نازل شو ددې حاصل دای چہ د دین په معامله کي ددوی اطاعت مه کوه. البته په دنیاوی معاملاتو کي ددوی سره په معروف طریقہ (رواج مطابق) چلیږه په معروف طریقہ اوسیدل دا نه دی. چہ په خپله خو د الله تعالی په نعمتونو کي عیش (مزی) کوی او مورپلار پرېږدی چہ دوی د اولگې مړه شی. ددې آیت نه ښکاره شوه. که مورپلار محتاج وی نو په خوی باندې ددوی نفقه واجب ده. اگرچہ په دین کي د دواړو اختلاف ولې نه وی.

نوبت یاد ساتی چی د آیت **(وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا)** مصداق غیر حرسی مورپلار دی او که مورپلار حرسی وی نو ددې تفصیل روسو راروان دي

وَأَمَّا الْأَعْدَادُ وَالْجَدَّاتُ اود نیاگانو دلیل دای **فَلَا تُقَرَّبُ مِنَ الْأَبَاءِ وَالْأُمَّهَاتِ** چی دوی هم د پلارانو او میاندوختي دی **وَلَهُذَا يَقُومُ الْجَدُّ مَقَامَ الْأَبِ عِنْدَ عَدَمِهِ** او هم په دې وجه د پلار په عدم موجودگی کي نیکه د پلار پلار، د پلار قنم مقدم وی **وَلَا تُقَرَّبُ مِنَ الْإِحْيَاءِ** او په دې وجه هم چې دې هم د سری د ژوندی کیدو سبب دی

فَيَقُولُ تَعَالَى (وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا) سجدق لری **عَنْهُ لَا يُقَرَّبُ** ځکه ځکه چې به مورپلار کي دی

توضیح:- د مورپلار نه علاوه (د پلار د اړخه) انا نیکه لپاره د نفقه دوجوب دلیل د دې چہ دوی هم د پلار سوو میاندوختي دی. هم دا وجه ده. که پلار نه وی. نو نیکه دده قائم مقام وی. دوهم دلیل د دې چہ اب ویکه هم د سری د ژوندی اوسیدلو سبب دی. نو هم په دې سری باندې د خپل ژوند استحقاق لری لکه ځکه چہ به مورپلار کي دی.

وَأَمَّا الْفُقَرَاءُ اود محتاج شرط نې په دې وجه لگولې دې **لِأَنَّ لَوْ كَانَ ذَا مَالٍ** که پلار توانا کړی **فَيَجِبُ نَفَقَتُهُ فِي مَالِهِ** اولی نودده نفقه پخپل مال کي واجبېدل غوره دی **مِنْ إِمَّا يَهْتَمُّ بِمَالٍ** غوره به نسبت د مال غور ولائیت **ذَلِكَ بِاخْتِلَافِ الدِّينِ** او اختلاف د دین د نفقې د وجوب نه مانع نه جوړیږی **لِإِسَاءَتِهِ** هغه بیت په وجه گوم چې سوو تلاوت کړو

توضیح:- د محتاجه کیدلو شرط نې په دې وجه لگولې دې چہ پلار که ملد ره وی نو دده نفقه په خپل مال کي واجبېدل غوره دی. په نسبت سره د غیر په مال کي د واجبېدلو نه نسی کریم. فرمیشی دی **«لَا كَل مَسْ كَدِيَّتْ وَعَرُوقُ جَنبِكَ»** یعنی د خپل لاس اود وینې خولې په محنت سره خوره

او پاتې شو د دین اختلاف، نو دا د نفقه واجبېدلو نه مانع نه جوړیږی دلیل آیت **[وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا]** دې. د آیت دلالت کوی چہ مورپلار که مؤمن وی او که کافر وی دوی سره اعتدل سلوک کوی **مَم مَالِكُ** او امام شافعی **يُجْزَاهُم** ددې قنل دی.

په دیني اختلاف سره د نفقه عدم وجوب

وَلَا تُقَرَّبُ النَّفَقَةُ مَعَ اخْتِلَافِ الدِّينِ او په دیني اختلاف سره دچا نفقه نه واجبیږی **الْأَبْرَارُ وَجِبَّةٌ وَالْأَبْوَنِ وَالْأَعْدَادُ وَالْجَدَّاتُ وَالْوَلَدُ وَالْوَلَدُ** سوا د ښځې نه اود مورپلار، نیکونو، نیاگانو، و خمن، و نمسونه.

سریح:- مسئله داده چہ د دیني اختلاف په موجودگی کي د هیڅ چا نفقه نه واجبیږی سوا د ښځې، د مور پلار، او (د پلار د اړخه) د انا نیکه، اود خوی اود نمسی

أَمَّا الزَّوْجَةُ وَبِهَر حَالٍ د ښځې (نفقه) په هغه دلیل کي واجب شوې ده **لِيَمَّا ذَكَرْنَا كَرَمَ جِي** مور ذکر کړې دې **أَمَّا وَجِبَّةٌ لَهَا بِالْفَقْدِ إِيحَاءُ يَهْتَمُّ بِهَا حَقُّ لَهَا** مقصود ځکه چې ښځې خپل خن د خاوند د حق مقصود په وجه مجبوس کړې دې **وَهَذَا لَا يَتَعَلَّقُ بِإِحْيَاءِ الْيَلَّةِ** اودا د دین مختلف کسو سره نه متعلق کیږی

توضیح:- د دیني اختلاف بوجود د ښځې نفقه ددې په خاوند باندې په دې وجه واجب ده چہ د ښځې لپاره نفقه د نکاح د عقد په وجه واجبیږی. ځکه چې ښځې خپل خاوند مقصودی حق یعنی دوطی وغیره لپاره محسوس ساتلې دې. او په دې کي د زوجینو دیني اعتبار سره د متحد کیدلو هیڅ دخل نشته.

وَأَمَّا غَيْرُهُمَا اود ښځې نه علاوه **فَلِأَنَّ الْجُزْئِيَّةَ ثَابِتَةٌ** ځکه چې جزء کیدل ثابت دی **وَجُزْءُ النِّسَاءِ فِي مَعْنَى نَفَقَتِهِ وَد سِرِي** جزء دده د ذات په معنی کي وی **فَكَمَا لَا تُقَرَّبُ نَفَقَتُهُ نَفَقَتَهُ لِكُفْرِهِ** نو لکه ځکه چې سړي خپله نفقه د خپل کفر په وجه نه منع کوی **لَا تُقَرَّبُ نَفَقَتُهُ جُزْئِيَّةً** هم دغه ډول د خپل جزء نفقه هم نشی مع سدولی

سریح:- د ښځې نه علاوه د پاته خلکو نفقه په دې وجه لازم ده چہ جرئت ښب دې د ولد جزء کیدل خو ښکاره دی. او ددې نه علاوه د مورپلار، او انا نیکونو وغیره (جزئیت) ځکه دې چہ دوی ته د ولد رسته گډه ده بهرحال په دې ټولو کي د جزئیت معنی موجود ده. اود سړي جزء دده د ذات په حکم کي وی نو لکه ځکه

چې سړې دخپل د ب نفقه د خپل کفر په وجه نه منع کوي نوهم دغه ډول دچا سره چې دده دجزیت علاقه وي دهغوی نفقه هم نشي بندولی

لَا تُنْفِقُوا مِمَّا كَانُوا يَرْزُقُونَ خُرُوجَ كُلِّ دَوَى حَرَبِيٍّ وَلَا تَنْفِقُوا عَلَى الْمُسْلِمِينَ ددوی نفقه په مسلمان باندې نه واجبېږي وَأَنْ كَانُوا مُتَأَمِّنِينَ اِذَا كَانُوا مَعَكُمْ اَوْ اِنْ كَانُوا فِي دِيَارِ الْإِسْلَامِ كِي راغلي وي لَا تَنْفِقُوا عَنْ الْيَزِيدِ عَنْ مَنْ خُكَّه چې مور ته ددوی سره د احسان کاوه نه ممانعت شوې دې بِمَا يَلْتَمِسُ فِي الْبَيْتِ خُرُوجَ چې مور سره د دين په ره کي جنگ کوي

توضیح - که دوی محتاج وي نو ددوی نفقه به واجب وي اگرچه دې خلکو امان اخستې وي او په دارالاسلام کي داخل شوې وي ځکه چې خوک مور سره د دين په اړه کي جنگ کوي که هر خوک وي مور ددوی سره د احسان کاوه نه منع شوي يو ارشاد دې [فَقَاتِلُوا الَّذِينَ تَبَيَّنَ حَتَّى تَقَى إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْقَدْلِ وَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمْ لِيُقْسِمُوا إِنَّهُمُ الْمُرْتَدُونَ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمْ لَعَلَّكُمْ تَرَحَّمُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَنْفِقُوا عَنْ قَوْمٍ عَصَى أَنْ يَكُونُوا حُرّاً مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءً مِنْ نِسَاءِ عَصَى أَنْ يَكُنَّ حُرّاً مِنْهُنَّ وَلَا تَلْبِزُوا أَلْفَافَكُمْ بِالْأَلْفَابِ بَيْنَ الْأَسْمَاءِ الْقِسْوَ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتَّبِعْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ] د آيت ژباړه په رومي مسئلې کي تيره شوې ده هلته کي شي اوگوري حاصل داچه ددې خلکو نفقه که کافر وي نو په مسلمان به هغه وخت واجب وي چه دا خلک په دارالاسلام کي مطيع وي گني واجب نه ده

په نصراني باندې د مسلمان رور د نفقي عدم وجوب

وَلَا تَحِبُّ عَلَى النَّصْرَانِي نَفَقَةَ أَخُوهُ الْمُسْلِمِ او په نصراني باندې د خپل مسلمان رور نفقه ورکول واجب نه دی وَكَذَلِكَ لَا تَحِبُّ عَلَى الْمُسْلِمِ نَفَقَةَ أَخُوهُ النَّصْرَانِي نوهم دغه ډول مسلمان له خپل نصراني رور ته نفقه ورکول واجب نه دی لِأَنَّ النِّفْقَةَ مُتَعَلِّقَةً بِالْأَرْزَاقِ بِالذَّهَبِ ځکه چې په نص سره د نفقي تعلق میراث سره دي

حل المسئلة ① القرباة خپلولي ② المحرمية حراموالي ③ الصلة صله رحمی ④ دوام همیشوالي ⑤ الاعس پورته اوچت ⑥ الاذن معمولى ⑦ القطيعة کټ کول

توضیح - مسئله داده چه په نصراني باندې واجب نه دی چه خپل نسبي رور (چه مسلمان شوې دې) نفقه ورکړي اوهم دغه ډول په مسلمان باندې واجب نه دی چه خپل نصراني رور ته نفقه ورکړي دليل داده چه په د قرآن په نص (غوث بر لوالی لکه لک لک) سره ثابت ده چه د نفقه تعلق د میراث سره دي يعنې په چا کي چې خپلو کي میراث جاري کيږي په دوی کي به نفقه هم وي اوچونکه د مسلمان او ذمی په مینځ کي میراث نه جاري کيږي نو په دوی کي به د یو کس په بل باندې نفقه هم واجب نه وي

خلاف العتق عند اليلك په خلاف د مالک کيدلو په وخت د آزديدلو لاکه متعلق بالقرباة والمحرمية ځکه چې آزادي د قربات او محرميت سره متعلق ده بالحديث حديث په وجه

توضیح - ددې په خلاف که مسلمان خپل نصراني رور واخستلو نو دا به په ده باندې آزاديږي ځکه چې د آزادي دلو تعلق د قربات او محرميت سره دي ځکه چې نبي کریم فرمايلي دي لا من ملک ذارحم محرم من عني عيه بعضی کوم کس چې دخپل ذی رحم محرم مالک شو هغه په ده باندې آزاديږي ، نو هرکله چې دلته کي قربات او محرميت موجود شو نو دا به آزاديږي

وَلَا تُقَرَّبُ مُوجِبَةً بِنَفَقَةٍ چې قربات صله رحمی واجبي وَمَعَ الْإِثْقَاقِ فِي الدِّينِ أَكْثَرُ او په دين کي ه متفق کيدلو په وجه مؤکد کيږي وَدَوَامُ مِلْكِ الْيَمِينِ أَعْلَى فِي الْقَطِيعَةِ مِنْ جِزْمَانِ النِّفْقَةِ او په ملک بمين باندې د قطع رحمی په همیشوالي کي دنفقي د حرمان نه زيات دي فَأَعْتَبَرْنَا فِي الْأَعْلَى أَصْلَ الْعِلَّةِ نو مور په اعلى

کي د اصل علت اعتبار اوکړو وَفِي الْأَذْنَى الْعِلَّةُ الْمُؤَكَّدَةُ او په ادسی کي مود علت مؤکده اعتبار وکړو فیهذا اَقْرَبُ نَاقِو په دې وجه دواړو کي توپیر اوشو

توضیح - دوهم دليل دادې چه قربات په ذی رحم محرم باندې احسان کول وجوبي او واجب چې په دين کي متفق وي يعنې دواړه مسلمانان وي نو دا مؤکد کيږي او خوک قرباتى هميشه په خپل ملک کي ساتل په دې کي قطع رحمی زياته ده په نسبت ددې چې د نفقه نه شي محروم کيږي نو مور په اعلى بعضی په قربات دار مملوک ساتلو کي د اصل علت اعتبار اوکړو يعنې محض ددې اعتبار مو اوکړو که خوک د خپل قربت دار مالک شو نو مملوک به په ده باندې آزاد وي که په دين کي متحد وي او که متحد نه وي و به ادسی بعضی په نفقه کي مود علت مؤکده اعتبار اوکړو يعنې ، قربات مع اتحاد فی الملت ، اعتبار مو اوکړو يعنې نفقه به هغه وخت واجب وي چه کله د قربات سره په دين کي هم دواړه متحد وي نو چونکه د نفقه نه په محرومولو کي قطع رحمی کمه ده په نسبت د خپل قرباتى په مملوک جوړولو کي په دې وجه په آزادي اود نفقه په وجوب کي توپیر اوشو

په قريب موريلار باندې د مالداره اولاد نفقه

وَلَا يَشَارِكُ الْوَلَدُ فِي نَفَقَةِ أَبَوَيْهِ أَحَدًا اود موريلار په نفقه کي به خوی سره هيڅ خوک نه شريکيږي لِأَنَّ هُنَا تَابِلًا فِي مَالِ الْوَلَدِ بِالذَّهَبِ ځکه چې د موريلار لپاره دخپل بچي په مال کي يو تاويل دي وَلَا تَابِلٌ هُنَا فِي مَالِ غَيْرِهِ اود غير په مال کي ددوی لپاره هيڅ تاويل نشته

حل المسئلة ① الذکور جمع د مذکر، نارينه ② الاناث جمع د مونث زنانه ③ يشمل شاملیږي توضیح - مسئله داده که موريلار غريبانان وي او ددوی بچي مالداره وي نو ددوی نفقه به خاصکر هم په ده باندې واجب وي ده سره به په نفقه ورکولو کي بل خوک شريک نه وي ځکه چې موريلار د بچي په مال کي د حديث ملائت و مالک لايک په وجه تاويل کولې شي اود غير په مال کي تاويل نشي کولې نو دا دواړه به دخپل خوی د مال په وجه مالداره شمارلې شي اود توانگر نفقه په غير باندې واجب نه وي نو ددوی دواړو به نفقه کي به غيرو لږ شريک نه وي

وَلَا تَقْرَبُ الشَّيْءَ إِلَيْهَا او په دې وجه چې موريلار اړخ ته په خلکو کي ولد ډيولو به ريت قريب دي فَكَانَ الْأَوَّلَى بِاسْتِحْقَاقِ نَفَقَتِهِمَا عَلَيْهِمَا ددې دواړو د نفقي استحقاق به په دوی باندې اولی وي

توضیح - دوهم دليل دادې چه نفقه يوه عطيه ده چه دا د قربات په وجه واجبېږي نو خوک چې موريلار ته زيات نژدې وي هم دې به د نفقه ورکاوه زيات مستحق وي او چونکه بچي خپل موريلار ته زيات نژدې وي په نسبت سره د نورو خلک و په دې وجه به د موريلار نفقه صرف هم په ده باندې واجب وي

وَمِنْ عَلَى الذَّكُورِ وَالْإِنَاثِ بِالسُّوِيَّةِ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ بې په ظاهر الرواية کي د موريلار د نفقي استحقاق په ملک نو اوچينکو باندې برابر دي وَهُوَ الصَّحِيحُ اوهم دا صحيح ده لِأَنَّ الْمَعْنَى يَتَمَلَّكُهَا ځکه چې سبب دې دواړو ته برابر گڼ دي

توضیح - د موريلار په نفقه کي انجلی او هلك دواړه برابر دي داحکم د ظاهر الرواية دې اوهم دا صحيح ده تردې که پلار محتاج وي او دده يو هلك او يوه انجلی (يعنې لور او خوي) مالداره وي نو په دې دواړو باندې به نفقه نيمه نيمه (برابري) واجب وي ځکه چې د نفقه د وجوب سبب، يعنې ولادت دواړو ته يوشن (برابري) گڼ دي ددې په خلاف که د يو محتاج سړي يو رور او خور مالداره وي نو په دوی به دده نفقه اثلاثاً

(۱) بشيرالي حديث أنت ومالك لأبيك وسيأتي تخریجه فی الحدود

و حب وی یعنی په درې حصو کې به دوی ادوه برخې په رور باندې او یوه برخه به په خور باندې واجب وی لکه څنګه چې په میراث کې په دریو حصو کې دوی ادوه برخې رور ته او یوه برخه خور ته ملاوېږي ځکه چې په دې صورت کې د نفقه د وجوب سبب میراث دي. [۹]

د ذی رحم محرم لپاره د نفقه وجوب

لَا نَفَقَةَ لِكُلِّ ذِي رَحْمٍ مِّمَّنْ أَوْ نَفَقَةَ د هر ذی رحم محرم لپاره واجبېږي **إِذَا كَانَ صَغِيرًا فَقَبِيرًا** چې دوی صغیر محتاج وی **أَوْ كَانَتْ امْرَأَةً بَالِغَةً قَبِيرَةً** یا ښځه بالغه محتاجه وی. **أَوْ كَانَتْ ذَكْرًا بَالِغًا فَقَبِيرًا** یا سړې بالغ محتاج شل **أَوْ غَنَى** یا روڼد وی

هل اللغة ① زمن شل ② الاعمی روڼد ③ القرابة خپلولی

ترجیح - مسئله داده چه ذی رحم محرم که ن بالغه محتاج وی یا ښځه بالغه محتاجه وی یا سړې بالغ محتاج، ګڼ شل یا روڼد وی. نو ددوی لپاره نفقه واجبېږي. ذی رحم محرم هغه دي چې دده سره، علی التامید، نکاح حرام وی او د ذی رحم محرم قید په دې وجه لګولې شوې دي. که رحم او موندې شی او محرم اونه موندې شی لکه د کا خوي، یا محرم وی او رحم نه وی لکه رضاعی رور یا خور یا رحم او محرم دواړه او موندې شی. خود قرابت نه بغير وی. لکه د اکا خوي، چه رضاعی رور هم وی. نو ددوی لپاره به نفقه واجب نه وی. بهر حال ذی رحم محرم که نابالغه محتاج وی یا ښځه بالغه محتاجه وی یا سړې بالغ محتاج، شل یا روڼد وی.

لأن النسبة في القرابة القريبة وأجبة ځکه چې احسان کول په قرابت قریبه کې واجبېږي **فَوَيْتَ الْيَتِيمَ** نه په بعیده کې **وَالْفَاعِلُ أَنْ يَكُونَ ذَا رَحْمٍ** او فاعل ذی رحم محرم وی **وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى (وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ)** او نه تعالی فرم نیلی دی **((وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ))** **وَفِي قِرَاءَةِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ** اود عبدالله بن مسعود رضی الله عنهما په قرائت کې دی **((وَعَلَى الْوَارِثِ ذِي الرَّحْمِ الْمَحْرُومِ مِثْلُ ذَلِكَ))** ملا علی الوارث ذی الرحم المحرم مثل ذلك

ترجیح - ددوی لپاره د نفقه د وجوب دلیل دادې چه احسان کول په قرابت قریبه کې واجبېږي او په قرابت بعیده کې نه واجبېږي الله تعالی فرم نی **((وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ))** یعنی په وارث باندې ددې مثل واجبېږي اود عبدالله بن مسعود رضی الله عنهما په قرائت کې دی **ملا علی الوارث ذی الرحم المحرم مثل ذلك** یعنی په هر داسې وارث باندې چې دده ورسته دانسی حرام شوې وی ددې مثل واجب دي، او په قرابت قریبه او بعیده کې فاعل دادې که ذی رحم محرم وی نو قرابت قریبه دي او که دا نه وی نو قرابت بعیده دي

لأنه لا بد من الحاجة بما محتاج کیدل ضروری دی **وَالْيَتِيمَ وَالْأَتَمَ وَالزَّامَةَ وَالْعَتَمَى** او نابالغ کیدل، ښځه کیدل، شل او روڼد کیدل **أَمَّا زَاوَةُ الْحَاجَةِ** د محتاج کیدلو علامت دي **لِيَتَحَقَّقَ الْعَجْزُ** ځکه چې عجز متحقق دي. **فَلَمَّا تَقَارَبَ عَلَى الْكُتْبِ** ځکه چې کوم کس په ګټه کولو (مزدوری) کاوه باندې قادر دي **غَنَى** بګټه ودي دخپلې ګټې به وجه وواکړی

ترجیح - د نفقه د وجوب لپاره محتاج کیدل ضروری دی یعنې د نفقه د وجوب لپاره محتاج کیدل شرط دی او نابالغ کیدل، یا ښځه کیدل، یا ګڼ شل کیدل یا بیبا (روڼد) کیدل، د محتاج کیدلو دلیل دي ځکه چې په دې صورت کې د کسانې (مزدورۍ) نه عاجزه کیدل متحقق کېږي ځکه چې کوم کس مزدوری کولې شی هغه د خپلې مړدۍ به وجه محتاجه نشي کیدلې بلکه غنی وی

ملاف لأبوين به خلاف د موریلار **لأنه يلحقهما لقب الكسب** ځکه چې په مزدورۍ کاوه سره به مشقت لاحق کېږي **وَالْوَدَّاعُونَ** ځکه چې دوی دواړو نه د ضرر لرې کولو حکم ورکړې شوې دي **فَلَمَّا تَقَارَبَ**

لأنه يلحقهما لقب الكسب نو ددې دواړو په مزدورۍ باندې د قادر کیدلو باوجود ددې دواړو نفقه به په اولاد باندې واجب وی

ترجیح - ددې په خلاف موریلار دي که دوی مزدوری کولې شي بیا هم ددوی نفقه په اولاد باندې واجب وی دلیل دادې چه په مزدورۍ کولو سره به په موریلار ته مشقت (تکلیف) رسیږي. حالانکه اولاد ته حکم ورکړې شوې دي چه د موریلار نه ضرر لرې کړي نو که موریلار ته د مزدورۍ توان هم وی، نو بیا هم ددوی نفقه په اولاد باندې واجب ده

د میراث په مقدار د نفقه وجوب

قَالَ قَدُورِي **مِنْهُ** فرماني **وَيَجِبُ ذَلِكَ عَلَى مِقْدَارِ الْمِيرَاثِ** چې نفقه به د میراث په مقدار واجب وی **وَيُجْزَى عَلَيْهِ** اودې په نفقه ور کاوه باندې مجبورې کړې شوې دي

ترجیح - مسئله نفقه د میراث په مقدار واجبېږي یعنې څومره قدرې چې میراث ملاوېږي هم دومره قدرې به په ده باندې نفقه واجب وی او د نفقه په دې مقدار باندې به دې محصوره کولې شي

لأن التخصيص عَلَى الْوَارِثِ ثَلَاثَةٌ ځکه چې د وارث تصریح کول تنبیه (خبرداري) دي **عَلَى اغْنَاءِ الْيَقْدَارِ** میراث مقدار معتبر کیدلو باندې

ترجیح - دلیل دادې چه په آیت **((وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ))** کې وارث نه صراحت کول په دې خبره باندې خسر دي دي چه په نفقه کې د میراث د مقدار معتبر دي

لأن الغرماء الغنم أو ځکه چې د حصول په اندازه سړې تاوان او چټوی **وَالْجَاهِلُ لَا يَسَاءُ حَقُّ مُسْتَقْبِقٍ** او زبردستی د واجب حق ادا کاوه لپاره ده.

ترجیح - دوهم دلیل دادې چه د حاصلاتو په اندازه سړې تاوان برداشت کوی یعنې څومره قدرې چې ده ته میراث ملاوېږي، هم په دې حساب سره به بالفعل مورث ته نفقه ورکوي، او پاتې شو دده مجبوره کول، نو دا ځکه دی چه کوم حق په ده باندې واجب دي چه هغه ادا کړي.

د بالغې انجلې اود شل لپاره د نفقه مقدار

قَالَ قَدُورِي **مِنْهُ** فرماني **وَيَجِبُ نَفَقَةُ الْإِبْنَةِ الْبَالِغَةِ وَالْإِثْنِ الزَّيْنِ عَلَى أَبَوَيْهِ أَلَا نَا** چې د بالغ هلك او شل هلك نفقه به په موریلار باندې درې برخې کولای شي **عَلَى الْأَبِ الثَّلَاثَانِ** دوی ادوه برخې په پلار باندې **وَعَلَى الْأُمِّ الثَّانِي** او یوه برخه به په مور باندې واجب وی. **لأن الميراث مضافاً عَلَى هَذَا الْيَقْدَارِ** ځکه چې په موریلار باندې میراث هم په دې مقدار باندې دي

هل اللغة ① المونة مشقت ② تشارك شریکېږي ③ المعسر غریب ④ خال، ماما

ترجیح - مسئله: د بالغې انجلې نفقه، اود بالغ شل هلك نفقه به ددوی په موریلار باندې درې برخې کولې شي. درې ادوه برخې به پلار باندې او یوه برخه به په مور باندې واجب وی. دلیل دادې که پلار د خپل ځي یاد لوړ وارث شي. نو ده ته هم په دې حساب سره میراث ملاوېږي، نو په دوی به نفقه هم ددې مقدار مطابق واجبېږي.

المصنف د هدایه **مِنْهُ** فرماني چه د قدوری دا ذکر کول، د امام خصاص اود حسن **مِنْهُ** روایت دي. امام شافعی **مِنْهُ** هم ددې قائل دي

قَالَ الْعَدْلُ الْمُصَنِّفُ **مِنْهُ** فرماني **هَذَا الَّذِي ذَكَرَهُ فِي دَا قَدُورِي** چې ذکر کړل **يُؤَابَةُ الْخَصَافِ وَالْحَسَنِ** ادا د خصاص او حسن روایت دي: **وَفِي ظَاهِرِ الرَّوَايَةِ كُلِّ النَّفَقَةِ عَلَى الْأَبِ** او په ظاهر الروایت کې پوره نفقه په

پلار باندی و حبه ده نفقه تعالیٰ { وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ } خكه الله تعالى فرمايلى دى «وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ» يعنى په پلار باندې ددې خوراكه او كپړې واجب دى وَصَارَ كَالْوَلَدِ الصَّغِيرِ اَوْ شَلِّ رِزْقُ رُؤْيِ د ب لعه جى پش دى

شرح - و په صهار و بى كى دى چه تونه نفقه به په پلار باندې و جب وى د ظاهر الرواية دليل دادې چه الله تعالى فرمايلى دى { وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ } په آيت كى د ولد نسبت پلار اړخ ته شوې دې د لام . په و سغه باندې او . لام . دلالت كوى په اختصاص باندې نو ثابت شوه چه په دې نسبت سره پلار حاسب دى او نفقه هم په دې نسبت باندې موقوف ده په دې وجه به پوره نفقه په پلار باندې واجب وى اود باندې نه هله د صغیر ولد پشن شو يعنى لكه څنگه چې د ولد صغیر پوره نفقه په پلار باندې واجب وى دغه دول به دده نفقه هم په پلار باندې واجب وى .

فَوَخَهُ لَعَارُ عَلَى الزَّوَايَةِ الْأُولَى اَوْ په رومى روايت باندې وجه د توپير داده اَنَّهُ اجْتَمَعَتْ لِلْأَبِ فِي الصَّغِيرِ وَلَايَةٌ وَمَنْفَقَةٌ جى پلار باندې د مابنعه د اړخه صدقه الفطر وركول هم واجب دى فَاَجْتَمَعَ بِنَفَقَتِهِ نُوْ بِلَارْ به صغیر سره محتصر وى وَلَا كَذَلِكَ الْكَبِيرُ اَوْ بالغ داسې نه دې لَا يُعْدَمُ الْوَلَايَةُ فِيهِ خكه چې په ده باندې د پلار ولايت نشته فَتُشَارِكُهُ الْأُمُّ مِيرَ به ده ددې سره شريكه وى وَفِي غَيْرِ الْوَلَايَةِ يُقْتَضَرُ الْبِرَّ اَوْ پلار به علاوه كى به د ميراث مقدار معتبر وى حَتَّى تَكُونُ نَفَقَةُ الصَّغِيرِ عَلَى الْأَبِ وَالْأُمِّ اَلَا تَرَدِي جى د صغیر نفقه به په مور او نيکه باندې درې برخى كاوه سره واجب وى .

شرح - د مام حصار باندې د روايت مضيق د ولد صغیر او ولد کبير په ميسخ كى وجه د توپير داده چه د صغیر جى به حق كى د پلار ولايت او مؤونت دواړه جمع دى تردې چې په پلار باندې د نابالغ اولاد دا حال نه دى خكه چې په ده باندې پلار به ولايت نشته سو ده ته به په نفقه وركولو كى مور هم د پلار سره شريكه وى و د پلار به په علاوه كى به بالاتفاق د ميراث د مقدار اعتبار كولې شى كه د كوم بچى پلار نه وى بلكه ميراث او د پلار د اړخه مېكه وى سو دده نفقه به په مور او نيکه باندې درې برخى كولې شى دوي (دواړه) جى به په مېكه باندې و يوه برخه به په مور باندې واجب وى .

وَمَنْعَةُ الْأُمِّ النَّفَقَةَ عَلَى الْأَحْوَابِ الْمُتَعَرِّضَاتِ لِلْوَبَرَاتِ اَمَّا سَاعَى قَدْ اَلْبَرَّ اَوْ غَرِيب رور نفقه به په مالداره متفرق نسبه خو پسر باندې د ميراث په مقدار پنځه برخى كوئو سره واجب وى غَيْرَ اَنَّ الْمُتَعَرِّضَاتِ الْإِزْثِ فِي الْجَنَّةِ حَتَّى د ميراث نسبت معتبر دى لَا اَحْزَارَ اَوْ د اچه ددې حصول

شرح - كه پور وړ غريب وى او دده درې مالداره خوښې وى چه به دوى كى يوه حقيقى خور وى او يوه غلامى وى او يوه حاسى وى سو په دوى به د رور نفقه د ميراث په اندازه پنځه برخى كولې شى يعنى درې برخى به په حقيقى خور باندې و يوه برخه به په غلامى باندې و يوه برخه به په اخفى باندې واجب وى خو دومره حصره مسروده چه د پلار به په علاوه كى د ميراث ملا و بېدلو لىقت كافى دى د ميراث حصول مسرورى نه دى خكه كه د يوم محتاج سړى مالداره مام اوداك زوى مالداره وى نو ددې محتاج نفقه به دده په مام باندې و جب وى حالانكه دده ميراث نه دده د اك زوى اچلى

مَا لَمْ يَكُنْ لَهَا حَتَّى تَمُوتَ عَلَى نَفَقَتِهِ خكه كه د يوم محتاج مام مالداره اوداك زوى نواكړ وى تَكُونُ نَفَقَتُهُ عَلَى عَالِهِ موده نفقه به دده په مام باندې واجب وى وَمِنْ اَلَمْ يَخْرُجْ عَنْ اَبِيْهِ حَتَّى يَمُوتَ دده ميراث به دده د اك زوى اچلى

شرح - دليل دادې چه ماما ذو رحم محرم دې تردې كه دا بچى اچلى وى نوم ماله په هېع شان دې سره نكاح جائز نه ده ددې په خلاف د اكاز وې دې چه دې ذو رحم دې خو محرم نه دې تردې چې دده سره نكاح جائز ده اود وجوب په ، ذو رحم محرم ، باندې وى په دې وجه به د نفقه وجوب په ماما باندې وى د ك په خوى به نه وى

د دين د اختلاف په وجه د ميراث بطلان او نفقه اَوْ لَا يَجِبُ نَفَقَتُهُمَا اَخْتِلَافُ الْيَدَيْنِ اود ذو رحم محارم و نفقه په دينى اختلاف سره نه واجبيږى لِيُطْلَقَ اَهْلِيَّةُ الْإِزْثِ خكه چې د وارث كيدلو لياقت باطل دى . وَلَا يَدْخُلُ مِنْ اَعْتِبَارِهِ حَالَانِ كَه ددې اعتبار ضرورى دى شرح - ددې بوجود كه په دين كى اختلاف وى نو نفقه به واجب نه وى خكه حى د دين د خلاف په صورت كى د ميراث لياقت باطل دى حالانكه د نفقه د وجوب لپاره ددې اعتبار ضرورى دى

په محتاج باندې د نفقه عدم وجوب اَوْ لَا يَجِبُ عَلَى الْفَقِيرِ اَوْ نفقه په محتاج باندې چه واجبيږى لَا يَتِمُّ اَجِبُ صِلَةً خكه چې ددې وجوب د صله رحمى په طور دى وَهُوَ يَتِمُّ حَالَانِ كَه محتاج پخپله ددې خبرې مستحق دى عَلَى غَيْرِهِ جى دوهم كس په ده باندې احسان او كړى فَكَيْفَ تَسْتَحِقُّ عَلَيْهِ نُوْ به ده به نفقه څنگه واجب وى

هل النفقة ① الاقدام وړاندې والې كول ② المصالح جمع د مصلحت، خيگره ③ الاعسار تنگلاسى عربي، اليسار مالدارى ④ الدائم هميشه پاتې كيدونكى ⑤ التيسير اسانتيا

تفريح - مسئله داده چه دا نفقه په محتاج باندې نه واجبيږى . دليل دادې چه نفقه د صله رحمى په طور باندې واجبيږى . حالانكه محتاجه پخپله ددې مستحق دى چه بل څوك په ده باندې احسان او كړى . نو په ده به نفقه څنگه واحولې شى

بِلَا نَفَقَةِ الزَّوْجَةِ وَوَلَدِ الصَّغِيرِ په خلاف د بنځې اود صغیر بچى د نفقى لِأَنَّهُ التَّمَسُّ بِالْإِفْدَاءِ عَلَى الْفَقْرِ خكه ده دنكاح اقدام او كړو نو نفقه وركول نې پخپل خان باندې لازم كړى دى اِذَا الْمَصَالِحُ لَا تَسْتَلْزِمُ دَوْنَهَا خكه چې د نفقى نه بغير د مصلحتونو انتظام نه كيږى وَلَا يَحْتَمِلُ فِي مِثْلِهَا الْإِعْزَازُ اَوْ په داسې قسمه صورت كى د غريبى داخل نه وى

تفريح - ددې په خلاف په محتاج خاوند باندې د بنځې نفقه، او په محتاج پلار باندې دده د نابالغه بچو نفقه واجب ده دليل دادې چه هر كله ده په نكاح كاوه باندې اقدام او كړو نو د نفقه وركاوه نې په خپل خان باندې لزام او كړلو خكه چې بغير د نفقه نه د نكاح مقاصد (توالد ، تناسل او معاشرت) نه حاصلېږى اود غريبى عذر په داسې صورت كى گټور نه دى . او په محتاج پلار باندې د نابالغه بچو نفقه خكه واجب ده چه نابالغه ولاد د بنځې قائم مقام دى . لكه چې په حديث كى اشاره ده نَسِيَ كَرِيمٌ فَرَمَ شَيْلَى دى هَلَا خَذَى مِنْ مَالِ ابْنِ سَعْدٍ بِكَيْفِكَ وَوَلَدِكَ بِالْمَعْرُوفِ

نَسِيَ كَرِيمٌ فَرَمَ شَيْلَى بِمَا د خوشحالى اندازه د امام ابو يوسف رَضِيَ عَنْهُ نه نقل ده چه د نصاب په اندازه مالك وى وَعَنْ مُحَمَّدٍ رَضِيَ عَنْهُ اود امام محمد رَضِيَ عَنْهُ نه روايت دى اَنَّهُ قَدَّرَهُ جى دوى د مالدارى اندازه دا لكولې ده بِمَا يَفْضُلُ عَلَى نَفَقَتِهِ وَعِيَالِهِ شَهْرًا جى د يو مېشت پورې دده د ذتى خرج او دده د عيال د عمره زياتى شى اَوْ بِمَا يَفْضُلُ عَلَى ذَلِكَ مِنْ كَسْبِهِ الدَّائِمِ كُلِّ يَوْمٍ كوم چې دده د هميشه گټې نه روزانه

شرح - صاحب دده ايه رَضِيَ عَنْهُ فرمائى چه دلته كى د يسار او عسار (مالدارى او غريبى) نه مراد د امام ابو يوسف رَضِيَ عَنْهُ په نيز دا دى چه دى د نصاب مالك وى . اود امام محمد رَضِيَ عَنْهُ نه نقل دى چه د مالداره كيدلو

مداره د ده چه د یومیت پورې دده ذاتی خرجه او دده داهل و عیال خرچې نه دده سره بیچ پاتې شی یعنی که داسې وی نو په ده به د ، دوزحم محرم ، نفقه واجب وی . گنی واجب به نه وی اود امام محمد رحمه الله نه دوهم روایت دادي که دده د روزانه مزدوری نه دومره قدرې بیچ کیدله نو په ده به د ، ذی رحم محرم ، نفقه واجب وی گنی واجب به نه وی

لأن النفقة في حق الزوج إنما هو القدرة خكه چې د بنده گانو حقوق کي صرف د قادر کیدلو اعتبار دې دوت النصاب نصاب معبر به دې فائده لیتبییر خكه چې نصاب خود اسانی لپاره وی وَالْفَتْوَى عَلَى الْأَوَّلِ خوفتوی په اونی قول ده لیکن النصاب نصاب حرمان الصدقة خود نصاب نه (هغه نصاب مراد دې) په کوم چې زکاة اخستل حرامیږي

توضیح - امام محمد دلیل دا دې چې د بنده گانو په حقوقو کي صرف د قادر کیدلو اعتبار کولې شی او په نصاب باندې قادر کیدلو معتبر نه دی خكه چې نصاب خود مالداري لپاره دې او فتوی په رومی قول ده خود نصاب نه هغه نصاب مرد دې چه په هغې سره زکاة اخستل حرامیږي . یعنی د چاسره چې د دوی اوده سوه درهمو قیمت برابر مال دده د اصلی حاجت نه زیاتی موجود وی نو په ده به واجب وی چه خپلو ، ذی رحم محرم ، محتاجو ته ددوی نفقه ورکړي .

د غائب خوی په مال کي د مور پلار نفقه

اذا كان لزوج الغائب مال اوکه دغائب خوی سره مال دې **ففي ينفقه أبويه** نو په دې مال کي به د مور پلار د نفقي حکم ور کولای شی **وقد بينا الوجه فيه** او مور ددې وجه بیان کړې ده

توضیح - صورت د مسئلې او دلیل دواړه ښکاره دی .

د خپل غائب خوی سامان خرجه ول

اذا باع أبوه متاعه في نفقه اوکه پلار د خپل غائب خوی سامان (پخپله) نفقه کي خرڅ کړو **جاء عند أبي حنيفة رحمه الله تعالى** نو د امام ابوحنيفه رحمه الله په نیز جائز دی **وهذا السقسات** او هم دا استحسان دې **وان باع العقار** که پلار دده مخکه خرڅه کړه **لم يجز** نو جائز نه ده

مل الصلة ① متاع سامان ② العقار مخکه ③ وفور کاملوالې ④ محصنة محفوظه ⑤ التصرف وال اختیار توضیح - مسئله داده چه د امام ابوحنيفه رحمه الله په نیز پلار له د خپل غائب خوی سامان په خپله نفقه کي خرڅول جائز دی اودا حکم استحسان دې او که پلار د خپل غائب خوی مخکه یا کور (جانیداد غیر منقولوله) خرڅ کړلو نو جائز نه دی

وفي قولنا لا يجوز ذلك كله اود صاحبینو بیچ په قول کي په دې ټولو کي خرڅول جائز دی **وهو القياس** اودا قیاس دې لانه لا ولاية له خكه چې پلار ته (په دې) ولایت نشته . **لا ينفق عياله بالوغر** خكه چې ولایت (دده) په بالغ کیدو سره منقطع شو **وهذا لا يملك في حال عجزه** په دې وجه د بالغ خوی په موجودگي کي پلار د خرڅولو مالک به دې **ولا يملك البتة في ذين له يوي النفقة** اود نفقه نه سوانې په بل هیڅ پور کي نشی خرڅولې **وگذا لا يملك لأمر النفقة** او هم دغه ډول مور هم په نفقه کي دده د سامان خرڅولو اختیار نه لری

توضیح - د صاحبینو بیچ په نیز جانیداد منقولوله او غیر منقولوله هیڅ څه خرڅول جائز نه دی . او قیاس هم دادي دلیل دادي چه پلار ته په دې باندې ولایت نشته خكه چې د بالغ کیدلو په وجه په ده باندې ولایت منقطع شوي دې په دې وجه که زوې حاضر وی نو پلار ته دخپل خوی مال خرڅولو اختیار نشته . اود نفقه نه علاوه د بل هیڅ قرصه لپره شی خرڅولې او هم دغه ډول مور جانیداد په نفقه کي نشی خرڅولې

لأن حنيفة رحمه الله ود امام ابوحنيفه رحمه الله دليل دادي أن لأب ولاية المصطفى مال الغائب جي پلار ته د غائب خوی په مال کي د ساتنه ولایت حاصل دې **الأقوى** آيا نه گوري **أن يلوحي ذلك** چې وصى ته دا خبره حاصل ده **قال أبو الوليد** نو پلار ته به په درجه اولی حاصل وی **يؤمّر بشفقة** خكه چې دده شفقت ریت دې **وقد استدل أبو الوليد** مال منقول خرڅول **من باب المصطفى** د ساسه د قبيلې خني دې **ولا كذلك العقار** اود زمکي د حل به دې **لأنه** **مقتضى بقبضتها** خكه چې دا پخپله محفوظه وی **ويجوز لأب من الأقارب** او په خلاف د پلار نه د علاوه د مور افارو (نزدې رسته دارانو) لانه لا ولاية هم أصلاً خكه چې دوی ته هېڅ قسمه ولایت حاصل نه دی لی انفق حاله المصطفى نه په ماشوموالی کي د تصرف اختیار وو **ولا في المصطفى الكبير** اوه د بالغ کیدو په روسته د ساسه ولایت شته

توضیح - د امام ابوحنيفه رحمه الله دليل دادي . چه پلار ته د غائب خوی په مال کي د ساسه ولایت حاصل دې لکه چې د ساتنه په خاطر وصى ته دا ولایت حاصل دې . چه د غائب بالغ وارث سامان خرڅ کړی نو هرکله چې وصى ته اختیار حاصل دې نو پلار ته به په درجه اولی حاصل وی خكه چې د پلار شفقت ریت دې او مال منقول ، خرڅول د ساتنه د اقسامو خني دې . او په غیر منقولوله مال کي دا خبره شته خكه چې د پخپله محفوظ وی . اود پلار نه علاوه تورو قرابتدارو (رسته دارو) ته دا اختیار شته خكه چې دوی ته هېڅ قسمه ولایت حاصل نه دې نه دوی ته دده په ماشوموالی کي د تصرف اختیار وو ونه د بالغ کیدلو په روسته د ساتنه ولایت شته .

واذا جاء ينفق الأب او هرکله چې پلار ته د خوی د مال خرڅول جائز شو **قال ابن من جئس خفه وهو النفقة** او نن د پلار په حق کي دجنس یعنی د نفقي د قسم خني دې **قله الاستيفاء منه** پلار نه د مشتری نه وصولول جائز دی **كما لو باع العقار والمنقول على الصغير** لکه مثلاً که پلار دخپل صغیر بچی جانیداد منقولوله یا غیر منقولوله خرڅ کړو **جاء نو جائز دې ليگمال** الولایه خكه چې (پلار ته په دې باندې) پوره ولایت حاصل دې **ثم انه ان يأخذ منه بشفقة** بیا پلار ته دا اختیار شته چه د ثمن نه خپله نفقه واخلی **لأنه من جئس خفه** خكه چې دا دده د نفقي دجنس خني دې

توضیح - بیا پلار ته د خوی مال خرڅولو اختیار شته . او ددې قیمت دده د پلار د حق جنس دې یعنی د نفقه قسم دې نو پلار ته اختیار شته چه قیمت د مشتری نه وصول کړی . لکه مثلاً که پلار دخپل صغیر بچی جانیداد منقولوله یا غیر منقولوله خرڅ کړلو . نو جائز دی . خكه چې پلار ته په دې باندې پوره ولایت حاصل دې بیا پلار ته دا اختیار هم شته چه د قیمت نه خپله نفقه واخلی خكه چې دا دده د حق جنس دې

د غائب خوی د مال نه خپله نفقه اخستل

ان كان لزوج الغائب مال في يدي أبويه اوکه دغائب خوی مال دده د مور پلار په قبضه کي دې **والنفقة** او مور پلار ددې نه نفقه واخستله **لم ينفق** نو ضامن به نه وی

توضیح - مسئله داده . که زوې په سفر لاړلو . او دده مال د مور پلار په قبضه کي وی او محتاج مور پلار ددې نه خپله نفقه واخستله . نو دوی به ضامن نه وی .

لأنما استوفى حقه خكه چې دې دواړو خپل حق وصول کړي دې **لأن نفقتهم واجبة قبل القضاء** خكه چې د قضی د حکم نه وړاندې ددې دواړو نفقه واجب ده **على ما مر** لکه چې تیر شوی دی **وقد أخذ اجلس الحق** او دواړو د خپل حق دجنس نه وصول کړی دی

توضیح - دلیل دادي چه دوی دواړو خپل حق حاصل کړلو . خكه چې د قضی د حکم نه وړاندې ددوی نفقه واجب ده لکه چې وړاندې د **لا ينفق** بالنفقة فی مال الغائب الا هو لا ينفق په تشریح کي بیان شو . او دوی

دواړو د خپل حق د جنس څخې اخستې دې په دې وجه به هم ضامن نه وي .

د غائب مال نه د هغه مورپلار له نفقه وركول

اِنْ كَانَ لَهَا مَالٌ فِي بَيْتِهَا فَتُؤْتَى بِهِ لَهَا مِنْ غَيْرِ مَالٍ دِ يَوْ اجْنَبِي كَسْ بِه قَبْضَه كِي وى **فَانْفَقَ عَلَيْهَا بِغَيْرِ اِذْنِ الْقَاضِي** ده دده په مورپلار باندې د قاضى د حكم نه بغير خرچ كړو **فَمِنْ** نو دې به ضامن وي

حل النكاح ٥٠ مسرع احسان كونكي ٧ الاستمراء بي پرواه كيدل، غير محتاج ٢٠ الاستدانة پورا خستل ٥١ المدة موده

تبرج: - مسئله داده چه زوي غائب وي او دده مال د يو اجنبى كس په قبضه كې وي او دده مورپلار ته د قاضى د اجازت نه بغير ددې نه نفقه وركول نه نو دا اجنبى كس به ضامن وي .

لَا تَصْرَفُ فِي مَالِ الْغَيْرِ بِغَيْرِ وِلَايَةٍ خكه چې ده د غير په مال كې د ولايت نه بغير تصرف كړې دې لَانَّهُ تَابِتٌ فِي الْغَيْبِ لَا غَيْرَ خكه چې دې صرف د سانه نائب دې

تبرج: - دليل د دې چه دې اجنبى كس د غير په مال كې د ولايت نه بغير تصرف كړې دې خكه چې دې صرف د سانه نائب دې بل څه اختيار ده ته نشته .

يُخْلَفُ مَا اِذَا امْرَأَةُ الْقَاضِي بِه خلاف ددې كه قاضى حكم وركړې وي **لَا تَأْمُرُ امْرَأَةً** خكه چې د قاضى حكم په ده باندې لازم دې **لَعَنُوا وِلَايَتَهُ** خكه چې دده ولايت ټولو ته عام دې

تبرج: - په خلاف ددې كه قاضى ده ته حكم وركړلو چه دې د غائب مورپلار ته دده د مال نه نفقه وركړې نو دا اجنبى كس به ضامن نه وي . خكه چې د قاضى حكم په ده باندې لازم دې . خكه چې د قاضى ولايت په ټولو باندې عام دې .

وَإِذَا فَمِنَ او كه دا اجنبى صامن شو **لَا يَرْجِعُ عَلَى الْقَاضِي** نو دې به قابض ته رجوع نه كوي **لَا تَمْلِكُهُ بِالْعَمَلِ** او ددې مال مالك شو خكه چې جنبي ضمان وركړو **فَقَطَرَ** نو بشكاره شوه **أَنَّ كَانَ مُتَرَعِّقًا** په چې دې خپل مال سره تبرع كونكي دې

تبرج: - په رومبي صورت كې كه اجنبى كس تاوان وركړلو نو دا به دده د مورپلار نه نشي وصولولې . خكه چې اجنبى كس تاوان وركړلو او ددې مال مالك شو نو بشكاره شوه چه ده خپل ذاتى مال دواړه محتاجو ته د خيرات په طور وركړې دې او د خيرات وركولو نه روسته دخپل مال واپس اخستلو اختيار نه وي .

د تېر شوي وخت د نفقه سقوط

اَوْ اِذَا قَضَى الْقَاضِي لِلزَّوْجِ وَالْوَالِدَيْنِ وَذَوِي الْأَرْحَامِ بِالنَّفَقَةِ او كله چې قاضى د خوى دپاره او د مورپلار دپاره او د دوى الارحام لپاره د نفقي حكم وركړو **فَمَضَتْ مَدَّةٌ** بيا يوه موده تيره شوه **سَقَطَتْ** نو ددې مودې نفقه) سقط شوه

تبرج: - مسئله داده چه هر كله قاضى په يوسړى باندې دده د بچو، د مورپلار، او د نورو قرابت دارو نفقه مقرر كړله بيا د نفقه وركاره نه بغير څه موده تيره شوه نو ددې مودې نفقه به ساقط وي . امام شافعي او امام احمد **كُلُّهُنَّ** هم ددې قائل دي .

لَا تَنْفَقُ فَرَأَيْتُمْ كَيْفَايَةَ الْحَاجَةِ خكه چې ددې خلگو نفقه د حاجت پوره كاوه لپاره واجب وه **حَتَّى لَا يَكُونَ مِنَ الْهَسَارِ** تردې كه دا خلگ مالداره وي نو نه به واجب كيدله **وَقَدْ حَصَلَتْ بِمُضَى الْمُدَّةِ** او د دومره مودې په تيريدلو سره ددې مودې كفايت او شو

تبرج: - دليل دادې چه ددې خلگو نفقه د اړتيا پوره كاوه لپاره واجبېږي . تردې كه دا خلگ مالداره وو نو

دوى لپاره به نه واجب كيدلې او د دومره مودې تيريدلو سره ددې مودې كفايت شوي دې په دې وجه ددې مودې نفقه ساقطېږي

يُخْلَفُ مَا اِذَا امْرَأَةُ الْقَاضِي بِه خلاف ددې كه قاضى چې كله قاضى ددې لپاره مقرر كړى لَانَّهُ تَابِتٌ فِي الْغَيْبِ خكه چې دا ددې جنبي د مالدارى باوجود هم واجب وي **فَلَا تَسْقُطُ بِمُضَى الْمُدَّةِ** استغناء په حاصلولو سره به نه ساقطېږي تېر شوي وركو كې

تبرج: - ددې په خلاف كه قاضى د جنبي لپاره نفقه مقرر كړله نو د مودې په تيريدلو سره به دده نفقه به ساقطېږي دليل دادې چه د جنبي نفقه د پور قائم مقام ده هم دا وجه ده چه ده د جنبي د مالداره كيدلو باوجود هم واجبېږي . په دې وجه د تېر شوي وركو د استغناء (كفايت) باوجود به نه ساقطېږي لكه خكه چې پوره څه مودې په تيريدلو باندې نه ساقطېږي

قَالَ قَدُورِي **فَرَمَانِي** **اَلَا اَنْ يَأْذَنَ الْقَاضِي بِالْاِسْتِدَانَةِ عَلَيْهِ** مگر دا چه قضى په ده باندې د قرضه، جستلو حكم وركړى **لَا تَقْضِي لَهُ وِلَايَةً عَامَّةً** خكه چې قاضى ته ولايت عامه حاصل دې **فَصَارَ اِذْنُهُ** نو دده حكم وركول داسې شو **كَأَمْرِ الْقَاضِي** گويا غائب سړى پخپله ددې اجازت وركړې وي **فَيُجِبُهُ اِذْنُهُ** نو دا پور به دده په ذمه وي **فَلَا تَسْقُطُ بِمُضَى الْمُدَّةِ** وَاللَّهِ تَعَالَى **أَعْلَمُ بِالْحَقِّ** او په مودې تيريدو سره به نه ساقطېږي

تبرج: - هم قدوري **فَرَمَانِي** كه قاضى د غائب سړى په ذمه باندې د پورا خستلو حكم كړې وي نو د مودې په تيريدلو سره به ددوى نفقه نه ساقطېږي . دليل دادې چه قاضى ته ولايت عامه حاصل دې نو د قاضى حكم وركول داسې شو لكه چې غائب سړى په خپله اجازت وركړې وي چه زما په ذمه پور اخله نو د پور پخپله دده په ذمه شو . نو د مودې په تيريدلو سره به نه ساقطېږي .

د علام او وېشې

فَقُلْ وَعَلَى الْمَوْلَى په مولا واجب دى . **أَنْ يَنْفَقَ عَلَى عِيَالِهِ وَأَمَتِهِ** چې خپلې وېشې او علام ته نفقه وركړى **يُخْلَفُ مَا عَلَى اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الرِّبَا** خكه چې نبى كريم **ص** د مملوكو په حق كې ارشاد فرمايلي دي **لَا تَمْلِكُ أَمْوَالُكُمْ جَعَلَهَا اللَّهُ تَعَالَى** چې دا خلگ ستاسو روتره دى **تَحْتَ أَيْدِيكُمْ** دوى الله تعالى ستاسو د لاسونو لاندې كړى دى **أَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ** نو څه چې تاسو خورئ د هغې نه دوى باندې هم خوروى **وَأَلْبَسُوهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ** او څه چې پخپله اغوندى د هغې نه په دوى هم اغوندى **وَلَا تُؤْتُوا عِيَالَ اللَّهِ** ^(١) او د الله تعالى بندگانو ته تكليف مه وركوئ

د النفقه ١٠ زما شل ٢٠ ايفاء: پوره كول ٣٠ ابطال: ياطلول ٣١ تعذيبه عذاب وركول
تبرج: - په دې فصل كې د مملوك او غير مملوك حيواناتو وغيره د نفقه حكم دې .

مملوكو (غلامانو) په حق كې فرمايلي دي . **مَا مِنْ إِمَةٍ إِحْوَانَكُمْ جَعَلَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى تَحْتَ أَيْدِيكُمْ** اصمومهم مما تاكلون لاندې (په قبضه كې) وركړى دى . نو څه چې پخپله خورئ د هغې نه په دوى هم خوراك كوئ او څه چې تاسو اغوندى د هغې نه دوى ته هم اغوندى او د الله تعالى بنده گانو ته تكليف مه وركوئ . ددې حديث نه معلومه شوه چه په آقا باندې دده د غلام نفقه او كسوه (لباس) واجب دې . خو په حديث كې د خوراك اولباس

^(١) مس حديث ابى ذر رضى الله عنه اخرجه البخارى العنق باب ١٢٤ ومسلم فى الايمان والنذور رقم ٣٨ وابوداود فى الادب باب ١٢٤ رقم ٥١٥٧ .

حس مراد دې يعنى دوى ته نفقه ورکوي او کپړه ورکوي دا مراد نه دې چه څنگه تاسو خوري هم هغه شان دوى ته هم خوري و چې څنگه تاسو اغوندي هم هغه شان دوى ته هم اغوندي نوکه مولا خپل غلام ته سرچه کپړه ورکړله او پخپله ددې ته ښه اغوندي نو صحيح ده.

اِنْ اَتَمَّتْ ب که مولا د نفقه ورکاوه نه منع شو **وَكَانَ لَهَا كَسْبٌ** او غلام او وينځې ته د گټلو صلاحيت شته **كَسْبًا** نو مزدوري دې کوي **وَالنِّقَاحُ** او خورې دې **لَا تُنْفِقُ فِيهِ نَظَرًا لِبَعْدَانِهِ** ځکه چې په دې کې د دواړو اړخ رعيت دې حتی **يَقَى الْمَوْلُوكَ مَا تَرَدِي** چې مملوک به ژوندي وي **وَيَقَى فِيهِ مِلْكُ الْمَالِكِ** اود مولا ملک به هم پاته پاتې وي

توضیح - ب که مولا دوى ته د نفقه ورکولونه انکار او کړلو نو که وينځه او غلام د مزدوري صلاحيت لرلې شي نو مزدوري به کوي او خپله گزاره به کوي ځکه چې په دې کې دواړه اړخ ته رعيت دې د مملوک (غلام) رعيت خو دا دې چه که مزدوري کوي او خوري نو ژوندي به وي اود مولا رعيت دادي چه دده ملک به پاته پاتې وي چه کله غواړي خرڅ به نې کړي

اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا كَسْبٌ او که په دې دواړو کې د گټې کاوه لياقت نه وي **يَا نَ كَانَ عَيْنًا زَيْنًا** په دې طريقه چې غلام شل وي او تجارتيه يا وينځه داسې وي **لَا يُؤْجَرُ مِثْلَهَا** چې خلگ نې په اجرت باندې نه اخلي **اَلْخَبِيرُ** **اَلْمَوْلَى عَلَى بَيْعَتَانِ** نو مولا به ددې دواړو په خرڅولو باندې مجبوره کولای شي **لَا تُنْفِقُ مِنْ اَهْلِ الْاِسْتِغْنَاءِ** ځکه چې دا دواړه د نفقي مستحق دي **وَقَى الْيَتِيمَ اِيْقَاءً حَقًّا** او په خرڅولو کې ددې دواړو حق ادا کيږي **وَالْاَقْرَبُ حَقَّ الْمَوْلَى بِالْغُلْفِ** اود مولا حق خليفه (ثمن) سره پاته پاتې کيږي

توضیح - که دوى دواړه د مزدوري صلاحيت نه لري مثلاً غلام گټل دي يا وينځه داسې وي چه دا څوک په اجرت باندې نه اخلي نو په دې صورت کې به مولا مجبورولې شي چه دا خرڅ کړي ځکه چې دا دواړه د نفقه مستحق دي اود استحقاق اهليت هم لري او په خرڅولو کې به ددوى دواړو حق هم اداسې اود مولا د حق خليفه يعنى د مملوک قيمت به ده ته حاصل شي.

بِخِلَافِ نَفَقَةِ الزَّوْجَةِ په خلاف د ښځې د نفقي **لَا تُنْفِقُ اَتَمِيرُ دَيْتًا** ځکه چې دا (د خاوند په ذمه) پور کيږي **لُكَّانَ** تاخيراً نو په دې کې به تاخير کيږي **عَلَى مَا ذَكَرْنَا لَكَ** څنگه چې موږ بيان کړى دى **وَنَفَقَةُ الْمَوْلَى لَا تُصِيرُ دَيْتًا** اود مملوک نفقه (د مولا په ذمه) نه پور کيږي **لُكَّانَ اِطْلَا** نو ددې باطلول لازميږي

توضیح - ددې په خلاف که خاوند خپلې ښځې له د نفقه ورکاوه نه عاجزه شو نو دې به په طلاق ورکاوه باندې نشي مجبوره کولې ځکه چې د ښځې نفقه د خاوند په ذمه پور وي نو دا به موخه کولې شي.

او لکه څنگه چې په مخکې نې مسئله کې موږ بيان کړل يعنى **بِخِلَافِ نَفَقَةِ الزَّوْجَةِ** ادا قضى بها القاضى لافا تح مع يساره **فَلَا تَسْقُطُ** اود مملوک نفقه دده د مولا په ذمه پور نه وي په دې وجه د مملوک نفقه باطلول لازميږي او دچا حق باطلول جائز نه دى په دې وجه به مولا د خرڅولو لپاره مجبوره کولې شي. **اَلْحَاصِلُ** دا که مولا خپل مملوک ته د نفقه ورکاوه نه عاجزه شو نو مولا به مجبورولې شي چه دې دا خرڅ کړي او که خاوند خپلې ښځې ته د نفقه ورکولونه عاجزه شو نو په طلاق ورکولو باندې به نشي مجبوره کولې

په دې دواړو کې وجه د توپير داده که مولا مجبوره کړې شي چه خپل مملوک خرڅ کړي نو د مولا ملک الی حلف... به زائل شي يعنى اگر چه ملک به زائل شي خود دې خليفه يعنى د مملوک قيمت به حاصل شي او به نه مجبوره کولو کې د نفقه په سلسله کې د مملوک حق د خليفه نه بغير فوت کيږي په دې وجه د مملوک نفقه د مولا په ذمه نه پور کيږي او که خاوند مجبوره شو چه دې خپلې ښځې ته طلاق ورکړي نو

خاوند ملک د خليفه نه بغير فوت کيږي او په طلاق به ورکولو کې اگر چه د ښځې حق مى احوال فوت کيږي خو خليفه پاته پاتې وي ځکه چې د قضى په حکم ورکولو سره د ښځې نفقه د خاوند په ذمه پور کيږي نو د ښځې حق به موخه کړې شي خو باطل به نه وي

بِخِلَافِ سَائِرِ الْحَيَوَانَاتِ او په خلاف د ټولو حيواناتو **لَا تُنْفِقُ مِنْ اَهْلِ الْاِسْتِغْنَاءِ** ځکه چې دې حيواناتو ته د استحقاق لياقت نشته **فَلَا يُؤْجَرُ عَلَى نَفَقَتَانِ** مالک به دوى ته په نفقه ورکاوه باندې نشي مجبوره کولې **اَلَا اَللهُ يُمَرِّضُ فِي مَالِهِ وَيَقْتُلُ** خو ديانا به ده ته حکم ورکولای شي

توضیح - که مالک خپلو خاړوو ته نفقه (وښه يا گيا) نه ورکوي نو دې به په گيا ورکولو يا په خرڅولو ښي مجبوره کولې ځکه چې د مالک په مجبوره کولو کې يو ډول قضاء (د حکم حکم) دې وود قضى لپاره د مقضى له (دچا په حق کې چې حکم ورکولې شي) موجوديدل ضرورى دى او په مقضى له کې د استحقاق لياقت ضرورى دې نو چونکه حيواناتو کې د استحقاق لياقت نشته په دې وجه حيوانات مقضى له نشي کيدلې او هرکله چې مقضى له نشي جوړيدلې نو قاضى ددوى لپاره څه حکم هم شي ورکولې به دې وجه موږ اوونيل چه د حيواناتو مالک به په نفقه ورکاوه يا په خرڅولو باندې نشي مجبوره کولې خو ديانا... فيما بينه وبين الله... به ده ته حکم ورکولې شي چه دې خپلو خاړوو ته گيا ورکړي يا نې خرڅ کړي او که داسې نې اونکرل نو دا کس به گناهگار وي

په حديث کې دى چه يوه ښځه د پيښې په وجه دوزخ ته داخله شوه چه دې قيده کړې وه تردې چې دا پيښې مړه شوه نه نې دا پريخودله چه د زمکې چينځى منځى نې جوړلې وې او نه نې دې ته څه ورکړل

اَلَا اَللهُ عَلَى النَّاسِ عَيْنًا زَيْنًا ځکه چې نې کریم حيواناتو د تکليف ورکاوه نه مع کړې ده **وَقِيهِ ذَلِكَ** حالانکه په وڼه نه ورکاوه کې دا خبره موجود ده **وَقِيهِ عَنْ اِضَاعَةِ الْمَالِ** او نې کریم د مال ضائع کاوه نه منع فرمائيلې ده **وَقِيهِ اِضَاعَتَهُ** حالانکه په دې کې مال ضائع کول دى

توضیح - نې کریم خنورو ته د تکليف ورکاوه نه منع فرمائيلې ده حالانکه په گيا به ورکولو کې دوى ته تکليف ورکول موجود دى او هم دغه ډول رسول الله د مال ضائع کاوه نه منع کړې ده لکه چې د حضرت مغیره د حديث دى **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ** ان الله حرم عليكم اِضَاعَةَ الْمَالِ او ټنکره ده چه خاړوو ته گيا به ورکولو کې خپل مال بربادول لازميږي.

وَعَنْ أَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُ اللَّهُ اود امام ابو يوسف **عَلَيْهِ السَّلَامُ** نه نقل دى **أَنَّ يُوسُفَ** چې مالک به مجبورولې شي **وَالْأَصَحُّ** او صحيح هغه دى **مَا قُلْنَا وَاللَّهِ تَعَالَى** **أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ** کوم چې موږ بيان کړل **وَاللَّهُ تَعَالَى** اعلم

توضیح - اود امام ابو يوسف **عَلَيْهِ السَّلَامُ** نه دا هم روايت دى چه مالک به مجبوره کولې شي چه خاړوو ته نفقه ورکړي اود امام شافعى ، امام مالک، اود امام احمد **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ** هم دا قول دى او صحيح قول هغه دى کوم چې موږ وړاندې بيان کړلو **وَاللَّهُ اعْلَمُ بِالصَّوَابِ**

كتاب العتاق

توضیح - د آزادى او طلاق په ميسخ کې مناسبت دادي چه په دې دواړو کې هر يو د اسقاط قبيلې څنې دې خودومره خبره ده چه اعتناق ملک د رقبه ساقطوى او طلاق ملک د منافع ساقطوى دوهم مناسبت

(۱) تقدم تحريرجه الحديث السابق...
(۲) من حديث مغيرة بن شعبه...
آخرجه البخارى فى الإستقراض باب ۱۹ ومسلم فى القضاء رقم ۱۲

دادي چه په دي دواړو كي هريوكي لزوم دي. لكه څنگه چي عتق فسخ نه قبلوي. دغه ډول طلاق هم فسخ نه قبلوي. طلاق اگرچه غير مندوب دي خود دي باوجود مقدم كړي شو چه د نكاح په مقابله كي ذكر شي. د سقطاتو يو څو قسمونه دي. ۱. اسقاط حق عن الرق. ۲. عتق دي او. ۳. اسقاط حق عن البضع. ۴. طلاق دي. او كوم څيز چه د چا په ذمه وي. هغه ساقطول ابراء ده. او. ۵. اسقاط حق عن القصاص والجراحات. ۶. عفو ده.

آ په لغت كي د. عتق. معني قوت دي. عتق الفرخ. هغه وخت ونييلي شي. چه كله د چوڅكه بچي طقتور شي او په خپلو وزرو باندې والوځي او. فرش عتيق. هغه اس ته ونييلي شي چه په منډه كي د ټولو نه وړاندې شي. او ښكاره خبره ده. چه دا كار د قوت او توان نه بغير نه كيږي. او. بيت عتيق. كعبه ته هم په دي وجه ونييلي شي چه دا د الله تعالي د قوت په وجه پخپل ځان باندې هر چور كونكي. او ملكه قبضه كونكي دفع كوي. او په شريعت كي عتق هغه شرعي قوت ته ونييلي شي. چه ددي په وجه انسان د شهادت. ولايت. اود قضاء اهل جوړيږي.

د عتق مفهوم (عتق آز دي) مملوك حكما ژوندي كول دي. ځكه چي مملوك جماداتو سره ملحق كيږي. نو هر كله چي دي آزاد كړي شو. نو د بشري كرامتونو اهل شو. مثلاً د آزادي نه روسته دده گواهي قبلولي شي او ده ته د ولايت حق حاصليږي. اود آزادي نه روسته ددي صفاتو حاصليدل كوم چي د آزادي نه وړاندې حاصل نه وو په حقيقت كي ده ته ژوند وركول دي.

عتق (آزادي) اعتق (آزادول) معتق بكسر التاء (آزادونكي) معتق بفتح التاء (آزاد كړي شوي) بيا د عتق سبب په دوي (دوه) قسمه دي. ۱. اول داچه د سړي په ذمه واجب وي. لكه په كفاره او نذر وغيره كي آزادول واجب وي. ۲. دوهم داچه واجب نه وي. نو په دي كي يو اختياري وي. او بل غير اختياري وي. اختياري دادي چه يو كس د ثواب په نيت سره غلام آزاد كړلو. او غير اختياري دادي چه خپل قرابتي نې واخستلو. نو ددي دده مالك جوړ شو. اودې آزاد شو. ۳. اود عتق شرط دادي چه آزادونكي پخپله آزاد وي او عاقل بالغ وي. ود مملوك مالك وي كه سړي وي او كه ښځه وي. او دعتق ركن هغه دي. چه په هغي سره آزادي ثابت شي. او ددي حكم رقيت او ملك د محل نه زائل كيدل دي.

۱. بيا د آزادولو څو قسمونه دي. ۱. اول مرسل. يعني في الحال د څه شرط نه بغير آزادول. ۲. دوهم معلق يعني كه تا داسي او كړل يا ماداسي او كړل نو ته دي آزاد نې. درېم: د خپل مرگ نه روسته ته آزادي منسوب كول. بيا به په دي كي هريو يا په عوض (بدل) سره وي. يا به د عوض نه بغير وي. (عنايه، فتح القدير)

د مملوك آزادولو شرعي حثيت

لَا عِتَاقَ لِمَنْزِلِ الْإِسْلَامِ داسي داسي كار دي مَقْدُوبُ إِلَيْهِ چي دي اړخ ته شوق كيږي قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيِّدُكُمْ كَرِيمٌ: فرماتېلى دي: لَا تَمْلِكُوا چي كوم مسلمان يو مسلمان آزاد كړو أَعْتَقَ مُؤْمِنًا أَعْتَقَ اللَّهُ تَعَالَى بِكُلِّ غُضْرَةٍ غُضْرَتِهِ مِنَ النَّارِ (الله تعالي د هغه د هر اندام په بدله كي د آزادونكي اندام د اور نه آزادي وپاتې شو) په دي وجه عالمانو دا خبره خوښه كړي ده أَنْ يَتَيْقَ الرَّجُلُ الْعَبْدَ چه سړي غلام آز د كړي وَالْعُرَاةُ الْأُنثَى او ښځه وينځه آزاده كړي. لِيَصْلُقَ مُقَابَلَةَ الْأَعْيَاءِ بِالْأَعْيَاءِ چي دټولو اندامونو مقابله خپلو كي متحقق شي

(۱) من حديث أبي هريرة (رضي الله عنه) أخرجه البخاري في الكفارات باب ۶ ومسلم في العتق رقم ۲۳ وأبو داود في العتق باب ۱۴ رقم ۳۶۵ والترمذي في النذور باب ۱۴ رقم ۱۵۴۱.

حل اللعنة ۱۰ الاعتاق آزادول ۱۱ عضو اندام

تفريع: صاحب د قدوري رحمه الله فرماني. چه د غلام يا وينځي آزادول شرعاً خوښ عمل دي. ددي په تائيد كي نې د نبي كريم (ص) ارشاد نقل كړي دي. په بعضو رواياتو كي دا لفاظ دي. لا من اعتق رقبة مؤمنة اعتق الله بكل عضو منها عضواً من أعضائه من النار حتى الفرخ بالفرخ (ترمذي اربع القدور) يعني. كوم كس چي مسلمان غلام يا وينځه آزاده كړله نو الله تعالي دده دهر اندام په بدله كي د آزادونكي اندام د اور نه آزادي تردي چي د ښځي شرمگاهه د وينځي د شرمگاهه په بدله كي. په دي وجه د زميني عالمانو دا خبره مستحب گرځولي ده چه سړي دي غلام آزادوي او ښځه دي وينځه آزادي چه د ټولو اندامونو مقابله خپلو كي متحقق شي

د اعتاق د صحت شرائط

قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَدُورِيُّ رحمه الله فرماني: الْعِتْقُ بِصِفَتَيْنِ: الْحُرِّ الْبَالِغِ الْعَاقِلِ فِي مَلِكِهِ چي آزادول عاقل. بالغ. آزاد سړي داړخه (دده) پخپل ملك كي صحيح دي

تفريع: په عبرت كي د عتق نه مراد اعتق (آزادول) دي قدوري د اعتق د صحت لپاره څلور شرطونه بيان كړي دي اول داچه آزادونكي پخپله آزاد وي. دوهم داچه آزادونكي عاقل وي دريم داچه بالغ وي څلورم داچه غلام د آزادونكي په ملك كي وي. لكه چي فرماني. چه غلام آزادول صحيح نه دي مگر د آزاد عاقل بالغ داړخه. په دي شرط چي غلام دده په ملك كي وي.

لَمْ يَزَلْ قَدُورِيُّ رحمه الله د آزادولو شرط شرط لگولي دي لِأَنَّ الْعِتْقَ لَا يَصِحُّ إِلَّا فِي الْمَلِكِ ځكه چي آزادول صرف پخپل ملك كي صحيح كيږي وَلَا يَمْلِكُ لِمَمْلُوكٍ اود مملوك هيڅ ملك نه وي

تفريع: د آزادونكي پخپله آزادي بدل ځكه ضروري دي. چه اعتق (آزادول) صرف پخپل ملك كي صحيح كيږي او څوك چي پخپله مملوك وي. د هغه هيڅ ملك نه وي په دي وجه مملوك څوك آزادولي هم نشي او بالغ كيدل ځكه شرط دي چه په نابالغه كي د آزادولو لياقت نشته ځكه چي آزادول په ښكاره ضرر وي. په دي وجه د نابالغه ولي او وصي ته د نابالغه داړخه د آزادولو شرعاً اجازت نشته اود عقل كيدلو شرط په دي وجه لگولي شوي دي. چه ليوني او مجنون ته د هيڅ تصرف لياقت نه وي. او چونكه نابالغه د تصرف اهل نه وي په دي وجه كه بالغ سړي او ټيبل چه ما داخپل غلام په داسي حالت كي آزاد كړي وو چه كله ره پخپله نابالغه ووم نو دده قول به معتبر وي. او غلام به آزاد نه وي. ځكه چي ده آزادول داسي حالت اړخ ته منسوب كړي دي. كوم حالت (يعني د عدم بلوغ حالت) چي د اعتاق منافي دي. نو دده دا قول دده داړخه د اعتاق صحيح كيدلو نه انكار كول دي. اود منكر قول قبلولي شي په دي وجه به دده قول قبلولي شي

وَالْمُؤْمِنُ وَد بالغ كيدلو (شرط نې ځكه لگولي دي) چي د بالغ كيدلو نه بغير د آزادولو لياقت نه وي لِأَنَّ الْعَبْدَ لَيْسَ مِنْ أَهْلِهِ لِيَكُونَهُ مِمَّا ظَاهَرَا ځكه چي آزادول په ښكاره ضرر وي په دي وجه د بالغ ولي د د بدله داړخه (د آزادولي) مالك نه دي وَلِهَذَا لَا يَمْلِكُهُ الْوَلِيُّ عَلَيْهِ

تفريع: او چونكه د آزادونكي عاقل كيدل شرط دي. په دي وجه كه آزادونكي او ټيبل چه ما دا خپل غلام په داسي حالت كي آزاد كړي وو چه زه ليوني ووم. او حال دا چي ددي سړي جنون په خلك وكي ښكاره وونو بيا به هم دده قول معتبر وي ددي دليل هم دادي. چه دي سړي اعتاق داسي حالت اړخ ته منسوب كړلو كوم چي د حالت اعتقا منافي دي. نو گويا دا كس د اعتاق منكر دي. اود منكر قول معتبر وي. په دي وجه به دده قول معتبر وي

وَالْعَقْلُ لِأَنَّ الْمَجْنُونُ لَيْسَ بِأَهْلٍ لِيَتَصَرَّفَ اود عقل كيدلو (شرط نې په دي وجه لگولي) چي مجنون (ليوني)

نه د هیڅ تصرف لاسقت نشته **وَلَمَّا تَوَقَّالَ الْبَائِلُ وَهَمَّ بِهِ دِي وَجَهَ كَهْ بَالِغٍ اَوْوَنِيلٍ اَعْتَقْتُ وَأَنَا صَبِيٌّ** چې مارد دا غلام په دې حالت کې آزاد کړي وو چې کله زه په خپله ماشوم ووم **قَالَ قَوْلُهُ نُو هَمَّ دَدَه** قول به قبول وی **وَكَيْدًا إِذْ قَالَ الْعَتِيقُ** وهم دغه ډول که آزادونکی اوونیل **اَعْتَقْتُ** چې مارد دا غلام په داسې حالت کې آزاد کړي وو **وَأَنَا قَبُولٌ** چې زه لیونې ووم **وَجَوْنُهُ كَانَتْ ظَاهِرًا** او حل دا چې ددې سر لیستوب (په خلگ وکي) مشهور وو **يُؤْجِدُ الْإِنْسَانُ خُكَّهُ** چې نسبت داسې حالت اړخ ته اوموندې شو **إِلَى حَالَةٍ مُنَافِيَةٍ كَوْم** چې د اعتناق مافې دي **وَكَيْدًا تَوَقَّالَ الْعَتِيقُ** هم دغه ډول که بچي اوونیل **كُلُّ مُمْلُوكٍ أَمِيكُهُ** چه هر مملوك چې زه نه مالک به **قَبُولُهُ إِذَا اخْتَلَمْتُ** دا هغه وخت آزاد دي چه کله زه بالغ شم **لَا يَصِحُّ** (دا) صحیح نه ده. **لِأَنَّهُ لَيْسَ بِالْمِلِكِ** ځکه چې بچي ده، سې حرې اهل نه دي **مَلُوكٍ كَوْم** چې په ده باندې لازمونکې وی

توضیح - اوهم دغه ډول به آزادول صحیح نه وی چه کله نابالغ سړی اوواتی چه هر مملوك چې زه نه مالک به یا هغه وخت آزاد دي کله چې زه بالغ شم دلیل دادي چه نابالغه سړی ته دا لیاقت نشته چه داسې خبره وکړي چه هغه به ده لازم شی ځکه چې نابالغه دداسې خبرو نه شرعاً منع کړي شوي دي.

وَلَمَّا تَوَقَّالَ الْعَتِيقُ الْمَلِكُ او ضروری ده چه غلام د آزادونکي په ملک کې وی **حَتَّى تَوَقَّالَ عَتِيقٌ غَدَاةً** تردې که یوکس د بل کس غلام آزاد کړلو نودا به نافذ نه وی د جمهور عالمانو هم دا مذهب دي **أَمَّا مَلِكٌ فَرَمَانِي** چې د خپل داسې غلام آزادولې شی خود بالغ اولاد غلام آزادول صحیح نه دی د جمهور په مسلک باندې دلیل د سې کړمته فرمان **لَا تَعْقُ لِمَا لَا يَمْلِكُ** ايس آدمي، سړي چې د کوم (غلام) مالک نه وی د هغه آزادول صحیح نه دی... علامه مرغیسی فرماني که د بل کس غلام نه آزاد کړلو نودا آزادي به نافذ نه وی او د نې و نه و نیل چه صحیح نه ده وی ځکه چې غیر مملوك آزادول صحیح خودی خو نافذ به نې د ملک په حارت سره کړی د مالک د اجازت نه بغیر نافذ نه کیږي

د ریم په صریح الفاظو سره آزادیدل

وَقَالَ عَتِيقٌ أَوْقَمْتُ او که آقا خپل غلام یا وینځي ته اوونیل **أَنْتَ حُرٌّ** چې ته آزاد نې **أَوْقَمْتُ** او عتیق **يَا عَتِيقُ** یا نه ما محروم کړې **أَوْقَمْتُ** یا ته ما آزاد کړې **فَقَدْ عَتَقْتُ** نو د آزاد شوې په لفظ **أَوْقَمْتُ** که ده په دې لفظ سره د آزادولو نیت کړي وی او که نه وی کړي **لَأَنْ هَذِهِ الْأَلْفَاظُ** معنی به ځکه چې دا الفاظ د آزادولو په معنی کې صریح دی ځکه **لَأَنَّهَا مُسْتَعْلَمَةٌ فِيهِ شَرْعًا وَعَرَفًا** چې شرعاً او عرفاً په دې معنی کې مستعمل دی **فَأَمَّا ذَلِكَ عَنْ النَّبِيِّ** نو صریح کول به د نیت نه بی نیاز کوی **وَالْوَضْعُ** **وَأَنْ كَانَتْ فِي الْإِنْشَاءِ** او ددې الفاظو وضع اگر چه په اخبار کې ده **فَقَدْ جُعِلَ إِنْشَاءُ فِي الشَّرْعِ وَالشَّرْعُ فِي الْحَاجَةِ** خود مسوول لپاره تصرفات شرعیه کې د ائتیه لپاره جوړ کړي شوي دي **كُنَّ فِي الطَّلَاقِ وَالنِّكَاحِ وَغَيْرِهِمَا** لکه طلاق او نیکاح و غیره کې چې کړی **وَقَالَ** وکه ده اوونیل **عَبْتُ بِه الْإِنْشَاءَ الْبَاطِلَ** چې ما په دې الفاظو سره د دروغ خبرت کړې وو **وَأَنَّ حُرْمَتَ الْعَمَلِ** یا نې دا اوونیل چې زمانیت دا وو چې ته د کار نه آزاد

(۱) من حدیث عربین شعب بن ابیه عن جده أخرجه ابروداد فی الطلاق باب ۲۱۹۰ والترمذی فی الطلاق باب ۶۰۴۷ ۱۸۱ وابن ماجه فی الطلاق باب ۱۷ رقم ۲۰۴۷ واحد فی المسند (۱۹۲۰).

نَبِيٍّ صَبِيٍّ دِيَانَةً نو د پیا به دده تصدیق کولای شی **لِأَنَّهُ يَحْتَمِلُ خُكَّهُ** چې لفظ ددې معنی احتمال هم لری **وَلَا يَدْرِي قَضَاءً** او که قضاء به دده تصدیق نشی کولی **لِأَنَّهُ يَخْلُفُ الظَّاهِرَ خُكَّهُ** چې دا د ظاهر خلاف دي

توضیح - مسئله داده که آقا خپل غلام یا وینځي ته اوونیل **أَنْتَ حُرٌّ** یا انت عتیق، یا انت محروم، یا قد حررتک، یا قد اعتقتک تودا به آزاد وی که په دې الفاظو سره آقا د آزادولو نیت کړي وی او که نه نې وی کړي ځکه چې دا الفاظ د آزادولو په معنی کې بالاتفاق صریح دی او شرعاً او عرفاً هم په دې معنی کې مستعمل دی او صریحی الفاظ په عمل کولو کې د نیت محتاج نه وی په دې وجه په دې الفاظو کې به یو لفظ سره آزادول د نیت محتاج نه دی

په اصل وضع کې اگر چه دا لفظ د اخبار په معنی کې وو خو په شرعی تصرفاتو کې د ایتیه وجه د انشاء په معنی کې شوی دی لکه څنگه چې په طلاق او بیع و غیره کې کیږي مثلاً **لَا بَطْلَ لَكَ** د اصل وضع په اعتبار سره خبر دي خود ایتیه په وجه دا د انشاء په معنی کې حسني شوي دي او هم دغه ډول... بعت، او اشتريت، په اصل وضع کې خبر دي خود انشاء معنی اړخ ته ضرورت نقل کړي شوي دي

او که آقا اوونیل چه ما په دې الفاظو سره د دروغو خبر بیانولو اراده کړي وه یا نې دا اوونیل چه زما مراد دا وو چه ته د کار نه آزاد نې زه به ستا نه هیڅ کار نه اخلم نو د پیا به دده تصدیق کولی شی ځکه چې دا الفاظ په اصل وضع کې ددې معنی احتمال لری البته قضاء به نې تصدیق نشی کولی ځکه چې د معنی خلاف ظاهر ده او د خلاف ظاهر معنی نیت، قضاء معتبر نه وی.

خپل مملوك ته د آزادولو په نوم سره آواز کول

وَقَالَ لَهُ أَوْكُهُ مَوْلَا مَمْلُوكٍ تَهْ اَوْوَنِيلَ یا اخی عتیق اخی آزاد، یا اخی عتیق **يَقْتُلُ** نودا به آزادی **لِأَنَّهُ يَدْرِي** ځکه چې دا آواز کول په داسې لفظ سره دی **هُوَ صَرِيحٌ فِي الْعَتَقِ** چې په عتیق کې صریح دی **وَهُوَ لَا يَخْصُرُ** **الْمُنَادِي بِالْوَصْفِ الْمَذْكُورِ** او ندا د منادی په مذکور وصف سره حضورلو لپاره کیږي **هَذَا هُوَ حَقِيقَتُهُ** او دا د معنی حقیقی معنی ده **فَيَقْتَضِي تَحَقُّقَ الْوَصْفِ فِيهِ** نو تقاضا کوی چه په مندی کې دا وصف ثابت وی **وَأَنَّهُ يَثْبُتُ مِنْ** چه اودا وصف د آواز کونکي د اړخه ثبتیږي **فَيَقْتَضِي ثَبُوتَهُ تَصَدِيقًا لَهَا** فیما اخبرتود مولا د قول د تصدیق لپاره نه ددې وصف ثابتول لازم کیږي **وَسَقَرَّةً مِنْ بَعْدِ أَنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى** او موږ به انشاء الله روسته ددې تقریر کوو

هل اللغة ① الاستحضار: حاضرون ② المنادي: چاته چې آواز کولای شی ③ اخبار: خبرور کول

توضیح - مسئله که مولا مملوك ته اوونیل **أَنْتَ حُرٌّ** یا نې اوونیل **أَنْتَ عَتِيقٌ** تودا مملوك به آزاد شی ځکه چې دا آواز کول په داسې الفاظو سره دی چه د آزادي په معنی کې صریحی دی او نداء واتی منادی په ذکر شوي وصف سره حضورول، د منادی حقیقی معنی هم داده نو په منادی کې به ددې وصف ثابتولو تقاضا کوی اودا وصف یعنی آزادي د راپلونکي د اړخه ثبت کیږي شی نود مولا د قول د تصدیق لپاره منادی یعنی په مملوك کې ددې وصف ثابتول لازم شو او هر کله چې په منادی یعنی په مملوك کې وصف د حریت ثبت شو نو مملوك به دخپل مولا د اړخه آزاد شی.

أَلَا إِذَا سَمِعْتُمْ حُرًّا خَوْكُهُ مَوْلَا دَدَه نوم حر ایخودې وی **ثُمَّ تَذَايَبَ نِي دَه** ته آواز اوکړو **يَا حُرُّ** چې اخی حر، (نوته به آزاد کیږي) **لِأَنَّ مُرَادَهُ خُكَّهُ** د مولا مراد دادي **الْإِعْلَامُ بِأَنَّهُ عَتِيقٌ** چې دده په نوم سره دې خبردار کړی **وَهُوَ الْقَبْلُ بِهِ** یعنی کوم نې چې دده لقب ایخودې دي **وَلَوْ تَذَايَبَ بِالْفَارِسِيَّةِ** یا آزاد او که ده ته نې په فارسي کې آواز اوکړو چه اخی آزاد **وَلَمَّا لَقِبَهُ بِالْحُرِّ** او دده لقب نې حر ایخودې وو **قَالَ أَوْعَتَقْتُ** نو مشایخ فرماني چه دي به آزاد وی

توضیح - او که مولا د خپل یو غلام نوم... حر، کیخودلو او بیا نې دده ته په... یا حر، سېره آواز اوکړلو نودا

وَكَذَلِكَ قَوْلُهُ وَامْنَهُ اَوْ هَم دعه دول كه مولا خيلي وينخي ته اوونيل قَدْ اَطْلَقْتُكَ جِي تما پريسيولي پريخودي سي
لَا تَهْ بِمَوْلَا تَوْبَةٍ حَيْثُ سَبَلِكْ خكه جِي دا د م حلت سبلت كه په مرتبه كي دي وَهُوَ التَّوْبَةُ عَنْ اَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُ اللهُ او
هم دا د ابويوسف رَحِمَهُ اللهُ نه نقل دي بِخلافِ قَوْلِهِ په خلاف ددي (كه) ده (خيلي وينخي ته) اوونيل اَطْلَقْتُكَ م تته
طلاق دركرو وعلَى مَا كُنْتَ مِنْ بَعْدِ اَنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى لَكِه جِي موب به انشاء الله روسته بيا ن كرو

شرح - او هم دعه دول كه وينخي نه ني اوونيل چه ته م صلاحه كړي يعنى ته مې پريخودلي نو بيا هم سبت
صروزي دي خكه جِي م د اطلعت كه د م حلت سبلت كه په مرتبه كي دي هم دا دامام ابويوسف رَحِمَهُ اللهُ نه نقل
دي ددي په خلاف كه مولا خيلي وينخي ته اوونيل م تته طلاق دركرو نو په دي صورت كي به دسبت بوجود
ردي نيت نه وي خكه جِي دا لفظ په طلاق كي صريح دي په دي وجه په دي سره آزادي نه ثابتېږي لكه
جِي موب به ني انشاء الله بيان كرو

د آزادي او علامې مختلک الفاظو حکم

وَقَالَ ارکه (مولا) اوونيل اَسْلَاطَانٌ لِي عَلَيَّك يه تابندي زم سلطنت دي وَتَوَى الْعَتَقُ اود آزادي نيت ني
او كرو اَلْعَتَقُ نوبه به آزادي پري لَانَّ السُّلْطَانَ عِبَارَةٌ عَنْ الْيَدِ خكه جِي د سلطنت نه مراد قبضه ده وَتَوَى
اَسْلَاطَانٌ په اووم كيخودي شو د بادشاه سلطان لِقِيَا وَيَدِهِ خكه جِي (په مملكت باندې) دده قبضه ده وَتَوَى
يَتَى الْيَدُ او كله كله ملك پاته پاتي كيږي قُوَتُ الْيَدِ قبضه نه پاتي كيږي كَمَا فِي الْمَكَاثِبِ لكه خكه جِي
په مكاتب كي كيږي بِخلافِ قَوْلِهِ لَا سَبِيلَ لِي عَلَيَّك په خلاف دده د قول م لا سبل لي عليك كه لَانَّ نَفْيَهُ مُفَصَّلًا
بِالْفَاءِ الْيَدُ خكه جِي مطلق د لاري نفى كول د ملك په نفى سره كيږي لَانَّ لِيَتَوَلَّى عَلَى الْمَكَاثِبِ سَبِيلًا خكه
جِي په مكاتب باندې د مولا لاره پاته پاتي كيږي قَبْدًا يَحْتَمِلُ الْعَتَقُ په دي وجه دا د آزادي احتمال لري

هل اللغة ① سلطان بادشاه ② انتفاء نفى كولا

شرح - فوائد: د مصنف رَحِمَهُ اللهُ په عبارت م اَسْلَاطَانٌ عبارة عن اليد كي تسامح ده. خكه جِي سلطان قبضي ته نه
وايي بلكه صاحب د قبضه ته وايي (عيني شرح هدايه)

مملوك ته په خوي ونيولو سره د آزادي ثبوت

وَقَالَ وكه مولا (چېل مملوك ته) اوونيل هَذَا اِنِّي جِي دا زم زوي دي وَتَبَتَّ عَلَى ذَلِكَ عَتَقُ او هم په دي
خبره باندې ټينگ ولاړ وو عتق نو آزاد به وي

هل اللغة ① يستند منسوب كولاى شى ② العلوق په رحم كي د نطفې داخلېدو او حمل تيارېدو وخت
شرح - صورت د مسئلې دا دي كه مولا چېل مملوك اړخ ته اشاره او كړله او وي ونيول چه مَوْلَا اِسْمُ اَبِي اَوْ هَم او هم
په دي خبره باندې ټينگ پاتي شو نو دا مملوك به آزاد وي. علامه بدرالدين عيني رَحِمَهُ اللهُ ليكلي دي چه د
ملايت على ذلك كه قيد اتفاقي دي. خكه جِي په ،، ينابيع ،، كي ذكر دي چه په دي خبره باندې ټينگيدل
لازم نه وي هم دا وجه ده چه په ،، مبسوط ،، كي د اقيده ذكر نه دي او علامه فخرالاسلام يزوري رَحِمَهُ اللهُ فرماني
چه په دي خبره باندې ټينگ پاتي كېدل د نسب د ثبوت لپاره شرط دي د آزادي لپاره شرط نه دي نو كه د
مَوْلَا اِسْمُ نه روسته ني دا اوونيل چه م غلط ونيلى وو ب مته وهم شوي وو نو دا مملوك به بيا هم آزاد
وي او دده تصديق به شى كولي.

ومعنى السَّائِلُ او ددي مسئلي مطلب دا دي اِذَا كَانَ جِي كله علامه داسې وي يُولَدُ مِثْلَهُ لِيَتْلُو جِي دده پش
د داسې دل به پيدا كېداي شى اِنْ كَانَ لَا يُولَدُ مِثْلَهُ لِيَتْلُو او كه داسې وي چه د مولا نه نشي پيدا كېداي
دَكَّة وَتَقْدَرُ هَذَا بُوْدَا مَسْنِي ددي ته روسته ذكر ده

شرح - صاحب هدايه رَحِمَهُ اللهُ فرماني چه ددي مسئلې به مراد دا دي چه كوم كس ته ني زوي اوونيل چه دده
عمر دومره قدرې وي چه د مولا نه ني پيدا كېدل ممكن وي او كه غلام داسې وي چه د مولا نه نشي پيدا
كېدلي مثلاً د مولا عمر شل كاله وي اود غلام عمر پنځشت كاله وي. نو دا مسئله روسته راتويكي ده نو
شان انتظار او كړي

لَمَّا كَانَ لَمَّا كُنْ لِقِيَا وَيَدِهِ بيا كه د غلام هيڅ نسب مشهور نه وي . يَتَبَتَّتْ نَسَبُهُ مِثْلَهُ نود مولا خخه به دده
نسب هم ثابتېږي لَانَّ وَلَا يَهْ الدَّعْوَةُ بِالْهَيْكَةِ خكه جِي د نسب د دعوي ولايت د مالك كيدلو په وجه نسب
دي وَالْعَبْدُ مُتَّحًا إِلَى النَّسَبِ او غلام د نسب محتاح هم دي قَبْلَتْ نَسَبُهُ مِثْلَهُ نود مولا خخه به دده نسب ثابت وي
وَإِذَا تَبَتَّتْ او هر كله جِي نسب ثابت شو عَتَقَ او آزاد شو لَانَّهُ يَتَبَتَّتُ النَّسَبُ إِلَى وَلِيِّ الْعُلُقِ خكه جِي نسب د نطفه
مقرر كيدلو وخت اړخ ته منسوب شو

شرح - بيا كه د غلام خه مشهور نسب نه وي. نود مولا خخه به دده نسب هم ثابت شى. خكه جِي د نسب
دعوي كاوه ولايت مولا بپاره د مالك كيدلو په وجه ثابت دي اودې غلام ته د نسب حاجت هم دي نود مولا
خخه به ني نسب ثابت شى او هر كله جِي نسب ثابت شو نو آزاد به هم شى. خكه جِي د نسب سبت به هغه
وخت اړخ ته كيږي د كوم وخت نه جِي نطفه جوړه شوې وي او هر كله جِي د نطفه پيدا كيدلو وخت نه
نسب ثابت شو نو آزادي به هم هغه وخت نه ثابت شى. خكه جِي نبي كريم رَحِمَهُ اللهُ فرمانيلى دي . مَلَا مِنْ مَلِكٍ
ذَا رَحِمَ مَحْرَمٌ مِنْهُ عَتَقَ عَلَيْهِ

وَإِنْ كَانَ لَمْ تَبْتَّ مَعْرُوفٌ او كه د غلام نسب مشهور وي لَا يَتَبَتَّتْ نَسَبُهُ مِثْلَهُ نود مولا خخه به دده نسب نه
ثابتېږي لِقِيَا وَيَدِهِ خكه جِي (د مولا نه تابول) متعذر دي وَتَعَتَّقَ (دا) غلام به آزاد وي اِغْتَالًا لِقِيَا وَيَدِهِ
جِي د لفظ عمل په معنى مجازي كي اوشى عِنْدَ تَعَتُّرِ اَعْمَالِهِ بِمَعْنِيَّتِهِ خكه جِي په حقيقي معنى كي ددي عمل
متعذر دي وَوَجْهَ الْمَجَازِ تَعَدُّ مِنْ بَعْدِ اَنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى اود مجاز وجه انشاء الله مور روسته ذكر كوو

شرح - او كه ددي غلام نسب مشهور وي. نود مولا خخه به دده نسب نه ثابتېږي خكه جِي دا غلام دغير به
ثابت النسب دي په دي وجه د مولا نه ثابتول ناممكن دي البته دا غلام به آزاد شى چه لفظ پخپله مجازي
معنى باندې محمول كړي شى چه كله حقيقي معنى نه جوړېږي. او مجاز په دي طريقه دي چه زوي كيدل، د
آزادي سبب دي نوسيب اوونيلي شو. او مسيب مراد واخستلي شو. او سيب ونيول. او مسيب مراد اخستل، د
مجاز يوطريق دي. تفصيل په راروانه مسئله كي راروان دي.

غلام ته په مولا ونيولو سره د آزادي ثبوت

وَقَالَ او كه (مالك) اوونيل د زما مولا دي اَوْ اَمَّا مَوْلَايَ يانې اوونيل چه اي مولا عَتَقَ نو دا به آزاد
وي اَمَّا الْأَوَّلُ فَلَانَّ اِسْمَ الْمَوْلَى بهر حال رومي خوپه دي وجه جِي لفظ د مولا اِنْ كَانَ يَتَبَتَّتُ النَّسَبُ وَوَأَنَّ
الْفِعْلَ اِذَا كَانَ مَدْدًا كَار، د اكا زوي وَالْمَوْلَا اَفْنَى الدِّينِ وَالْأَعْلَى وَالْأَسْفَلُ فِي الْعِتَاقِ ديني مولات، اعلى (آزادونكي)
او مَلَا اِسْمُ فِي الْعَاقَةِ (آزاد كړي شوي) (تولي) ته گډ دي.

هل اللغة ① يستند شامليږي ② الاعلى پورته ③ الاسفل كېننه ④ الاكرام عزت كول
شرح - صورت د مسئلې دا دي كه مولا چېل غلام اړخ ته اشاره او كړه او وي ونيول چه مَوْلَا اِسْمُ اَبِي اَوْ هَم يانې
رته آواز او كړلو چه مَوْلَا اِسْمُ نو د نسب نه بغير به علامه آزاد وي
بود او يعنى د مَوْلَا اِسْمُ ونيولو په صورت كي دليل دا دي چه لفظ د مولا اِذَا كَانَ مَدْدًا كَار به ډېرو معنو كي
مشتراك دي خكه جِي لفظ د مولا د ناصر (مددگار) په معنى كي هم راځي لكه جِي الله تعالى فرماني
(وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ يَرْزُقُهُنَّ وَيَكْسُوهُنَّ) (سورة محمد) مَلَا اِنَّ لَنَا نَصْرًا لَهْمُ اَرْدَاك د خوي په معنى كي هم مستعمل

دې لکه چې به تعالی فرماني (وَبَيْنَ يَدَيْهِ الثَّوَابُ مِنْ قَدَائِهِ) سورة مريم) يعنى ، ماته د خپل مرگانه روسته د جېبو کاخ موبه بیره ده. اود دېسې مولاتو په معنى کي هم استعمال شوې دې د مولات صورت ددې چه آر د عاقل بالغ مسلمان يو احسې کس ته اووانى ته رما مولاتي که زه مېشوم نوته به زما وارث ني و که به حايث اوکړم نوته به زم عاقله شي او زم د اړخه به تاوان ورکوي دوهم اوونيل ملا قلست په سوډ قبله کي به دده مولا وي که دې مېشو، نو وارث به وي او که دې څه جنايت اوکړي نو تاوان به ورکوي اولفظ د مولا د معتق يعنى د آزادولو په معنى کي هم مستعمل دې. اود معتق يعنى د آزاد کړې شوى په معنى کي هم راځي

إِلَّا أَنَّهُ تَمَيَّنَ الْأَسْفَلَ فَصَارَ كَأَسْفَافِ نَهْ، وَهَذَا لِأَنَّ الْمَوْلَى لَا يَسْتَعْمِلُ مَمْلُوكَهُ عَادَةً وَلِلْعَبْدِ نَسَبٌ مَعْرُوفٌ خُود (دلته کی)
د... سن... معنی متعین ده ودا اسه حص شو خکه حی مولا یه عامه توگه باندي د خپل مملوک نه
کومنه طب کوي اود غلام نسب هم مشهور قائلنقی الأول. والثانی نو اول او دوهم مستفی شو والثالث توغ
مجهز ودریه د دیسی مولات معنی کی یو ډول مجر دي وَالْغُلَامُ لِلْحَقِيقَةِ حالاتکه کلام یه حقیقی معنی کی
دي وَالْإِصْفَاءُ إِلَى الْعَبْدِ ثَنَائِي كَوْنُهُ مُقْتَضًى أَوْ غِلَامٌ أَرَجَ تَه سست کول، د غلام د معتق ارادیدلو منفی دي
فَتَمَيَّنَ الْمَوْلَى الْأَسْفَلَ (نو مولا اسفل (آزاد کړي شوي) متعین شو قائلنقی بالعبریه نو (دالفظ) صریح سره لاحق
شو وَكَذَا إِذْ قَالَ لِأَمِيهِ هَذَا مَوْلَانِي لِأَمِيَّتِنَا اودغه ډول کله چې ووايي خپلې وينځې ته دا زما مولا ده (بونه
آزاد کړي) هغه دلیل په وجه کوم چې موږ بیان کړو

ریح - خو دلته کي صرف د ملائفل لى العتافه په معنی د آزاد کړې شوی غلام معنی متعین ده. نو د مولا لفظ
د شوی غلام سره د اسم خاص پشان شو پاتې شوه دا خبره چې لفظ د مولا آزاد شوی غلام سره ولې خاص
پاتې؟ نو د دې وجه داده، چې دلته کي د مولا نه د ناصر او مددگار معنی نشي مراد کیدلې، ځکه چې مولا عام
نور خپل ملوک نه کومک نه طلب کوی، او چونکه د غلام نسب معلوم او مشهور دې په دې وجه د مولا لفظ
دلته کي د اکا د خوی په معنی باندې محصول کول هم صحیح نه دی، او دینی موالات مجازی معنی ده، ځکه
چې مولا د... ولې... به مشتق دې چې د دې معنی د نژدې کیدلو ده او هغه سړی چې په دوی کي یو کس د
مشرق او سیدو کي دې اوسل د لویدیځ او سیدو کي دې په دوی کي هېڅ نیزدیکت نشته به حقیقتاً
نیزدیکت شته، اونه د نسب په اعتبار سره، او نه د مکان په اعتبار سره قرب شته، نو دینی قرب متعین
شو حاصل دا چې دیني مولا مجازی دی، حالانکه دلته کي خبره په حقیقی معنی کي ده، په دې وجه دا معنی
هم مراد نشي اخستلې کیدلې او چونکه دې کس غلام نه مولا ونیلي دی په دې وجه د آزادیدلو په معنی
کي هم نشي کیدلې ځکه چې... نسبت الی العبد... ده د معنی کیدلو منفي دی نو هر کله چې په دې
کي یوه معنی هم مرده نه ده بود آزاد کړې شوی معنی متعین شوه او لفظ د مولا د آزاد شوی غلام په معنی
کي د مریح پشان دي او صریحی لفظ د نیت محتاج نه وی په دې وجه د ملائذا مولا یکه په کلام سره د
نیت په معنی غلام آزاد پری او هم دغه ډول که خپلې وینځې نه شي ملائذا مولای که او وینل نو بیا به هم د نیت
په معنی آزاد پری دلیل هم هغه دي کوم چې مولا د ملائذا مولا یکه لاسي سان کړلو

وَلَوْ كُنْتَ غَائِبًا عَنِ الْمَوْلَىٰ فَالْمَوْلَىٰ الَّذِي يَبْلُغُ الْأُمُورَ إِلَى الْمَوْلَىٰ وَكَانَ اللَّهُ مَوْلَى الْغَائِبِينَ

نصوح - او که صاحب دینی او کرده چه زما مراد داوو چه حاضر دده دینی موالات دې یا ما دروغ و نیلی دو نو به دنی صورت کی به دده دده تصدیق کولای شی خو فحشی به دده تصدیق به کوی خککه چي دا مراد د

ظاهر خلاف دي اود ظاهر په خلاف نيت، د يادونه معتبر وي خو قضاء معتبر نه وي

۱۸ اما الثاني او پاتې شو دوهم قِلَّةٌ لَنَا ثَمِينُ الْأَنْفَلِ مُرَادًا خَكه چې هرکله متعین شو لاندیې د مراد لپاره
الْقَفَق بِالضَّرِيحِ نو دا ملحق شو د صریح (بیکره) سره وَابْتَدَى بِالنَّظْمِ الضَّرِيحُ يَقْتَضِي او په آواز کاوه سره په بیکره
لفظ غلام آزادیږي بَأَنَّ قَالَ : فَأَعْرَضَ عَنِ مَثَلٍ چې ووايي یا اصيله یا ای آزاده فَكَيْدَ الْبَيْتِ أَهْوَ النَّظْمِ نو دغه
دول له په آواز کاوه سره آزاديږي چې آواز او کړی په دې لفظ سره

توضیح:- او پاتې شو دوهم صورت، یعنی هرکله چې ده او وینیل ډله مولاۍ ته ای ژب مولا نو په دې صورت کي د غلام آزادیدلو وجه داده. چه هرکله د مولا په لفظ سره د آزاد شوي غلام معنی مراد ده. نو دا لفظ به هم په دې معنی کي د صریح پشان وی. او په صریح لفظ سره په تداء کولو سره دې آزادیدلو مثلاً وې وینیل ای خرابا ای عتیقا نوهم دغه ډول په ،، یا مولا وینیلو سره به هم د نیت نه بغیر آزاد پیری

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ لَا يَتَّقِي فِي الْفَنَاءِ أَوْ أَمَامَ زُفَرِ فَرَمَانِي چي نه آزاد پي په دوهم صورت كي لآئنه يَتَّقِيهِ الْإِكْرَامُ
خكه چي دې په دې لفظ سره د اكرام (عزت) اراده كوي عَزْلُهُ قَوْلُهُ يَتَّقِيهِ بِأَمَالِكِي لكه د ده قول چي اي زم
سرداره اي زما مالكه

ترجیح - او حضرت امام زفر رحمۃ اللہ علیہ فرمائی: چہ پہ دے دوہم صورت کی پہ یا مولا وتیلو سرہ نہ آزادیری خکہ
چی پہ دے سرہ تعظیم او تکریم کول ہم مراد کیڈلے شی لکہ داسی اووانی چہ ای زم سیدا یا ای زم
بالک!

قُلْنَا: الْكَلَامُ لِمَقِيعَتِهِ مَوْرِدًا وَيَاوِي جِي كَلَامِ اسْتِعْمَالِ شَوِي دِي پِه خِيَلِ حَقِيقَتِ كِي وَقَدْ اَمَكَنَّ الْعَمَلُ بِهِ وَ مَمَكَنَّ
دِي عَمَلِ كَوَلِ پِه دِي لَفْظِ

تشریح: - خومور ددې خواب ورکوو. چه کلام د خپلې حقیقې معنی لپاره دي. او دلته کي به حقیقې معنی اندې
عمل کول ممکن هم دی. په دې وجه به مجازی معنی مراد نشي اخستلی.

مخلاف ماذگړه په خلاف د هغه مقيس عليه چې امام زفر ذکر کړې دې (نو د هغې حيثيت د زير بحث مسئلې پشان نهه دې لآله کيس فيه مآخذش بالحق ځکه چې په هغې کې هغه څه نشته چې هغه په خاص وی په آزادۍ پورې (بلکه هغه د عزت او احترام لپاره استعمالېږي) لکسان اگراما مخضانونه هغه لفطوکي صرف عزت دې (په هغې کې د آزادۍ څه احتمال نشته)

توضیح - په خلاف د هغې کوم چې د امام زفر عليه السلام نه منقول دی. یعنی په یاسیدی او په یا مالکی کې داسې هېڅ لفظ نشته چه په آزادی باندې دلالت کوی. نو په دې کې به اګرام محض وی او په اګرام محض سره آزادی نه حاصلیږي

خپل غلام تا روړ يا شوي وئيل

اول سوال اوکه مولا اوونیل **يَا نَبِيَّ** ای زما خویه **وَيَا اُمِّي** یا ای زما وروره، **لَمْ يَفْقِهْ** نودا به آزاد نه وی **لَا تَقْدِرُ** اولا علامه السنادی خکه چي آواز کول خود مندی خبرولو لپاره دی **إِلَّا أَنَّهُ إِذْ كَانَ يَوْصِفُ خَوْجَهَ كَلَهَ دَا پَه** داسي وصف سره وی **وَيَمْكِنُ الْبَاقِي مِمَّنْ هُوَ** چي ددي ثابتول د آواز کونکی د ارخه ممکن وی **وَيُمْكِنُ** **ذَلِكَ الْوَصْفُ فِي السَّنَادِ، اسْتَفْهَارًا لِّهٖ بِالْوَصْفِ الْمَخْصُومِ** نویه منادی کی ددي وصف ثابتول گر خولې شی **چَه بَه** وصف خاص سره منادی حاضر کړې شی **كَمَا فِي قَوْلِهِ يَأْخُذُ لَكَ خَنَكَه** چي دده په قول یا حر کی دی **عَلَى مَا يَشَاءُ** چي دا موږ بیان کړو

حل النعمه ① انخلق پيدا شو ② مجرد صرف ③ اعلام اعلان كول ④ النداء آواز

روې كيدل د ازادۍ سبب دې يا خود اجماع د دليل په وجه، او يا د قرابت د صله په وجه، په دې وجه بنوت (زوي كيدل) صله رحمې واجب كوي. او آزادي ددې صله ده. نو بنوت آزادي واجب كوي. نو دلته كي سبب يعني بنوت ونيلې شوې دې. او مسبب يعني آزادي ترې مراد اخستي شوې ده او سبب ونييل، و مسبب مراد اخستل مجازي دي. په دې وجه دا كلام د خپلې مجازي معني په اعتبار سره صحيح دي.

لَا تُزَكِّيهِمْ إِلَّا أُولُو الْإِزْهَارِ أَوْ أَكْثَرُ مِنْهُمْ دُونَ ذَلِكَ وَبِئْسَ مَا يَحْكُمُونَ
وَصِفْ او په وصف لازم كي تشبيه وړ كول ملازمين طُورُ الْحَزَّازِ د محاز په طريقو كي (يوه طريقه) ده. هلس مَا
عُوف لکه څنگه چې (په اصول كي) معلوم شوی دی فَيُحْمَلُ عَلَيْهِ ثَمَرُ رَاغِنِ الْإِلْقَاءِ نو کلام د لغو کيدلو نه د بېج
کړه لپاره به په مجازی معنی بندي محمول کولي شي

تړخ: - دوهم دليل دا دی، چه په مملوك كې د خوي كيدلو لپاره آزادي لازم ده ځكه چې زوي د خپل پلار مملوك نشي كيدلي، نو زوي كيدل ملزوم، او آزادي ددې لازم شو، او په لازم وصف سره تشبيه وركول هم يو ډول مجاز دې نو كلام د لغو كاوه نه د بچ كاوه لپاره په مجازي معني باندې محمول كولي شي. يعنې په ملزوم،، هذا ابني،، سره به ددې لازم يعني،، هذا حر،، مراد اخستلي شي. ددې

[illegible]

تبرج - په حلال هغه مسئله ده کومه چې صاحبینو او امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ په شهادت کې پیش کړې ده. یعنی لا اعتقک قبل ان اخلق یا قبل ان تخلق دا په شهادت کې پیش کول درست نه دی. ځکه چې د پیدا کېدلو نه وړاندې آزادی ممکن نه ده په دې وجه دې کلام کې د مجاز هیڅ وجه نشته. نو دا کلام لغو دي. اود استشهد قابل نه دي.

وَمَا يَخْلَفُ مَا إِذَا قَالَ يَقْبِرُهُ أَوْ دَا بِه خِلَافِ دَدِي چي يو کس بل کس ته او ونيل قَطَعْتَ يَدَكَ چي مار به غلطي
 سره سنا لاس کت کرو فَأَخْرَجَهَا صَيِّفَتَيْنِ نو ده خپل دواړه لاسونه صحيح راوښکل او وي خودل خُتْلَمَ
 يَحْمِلُ نَحْازًا عَنْ الْأَفْرَاقِ بِالسَّالِ وَالْأَفْرَاقِ نودا قول به په اقرار مال او التزام مال سره مجاز نشي گرځولي فَإِنْ
 كَانَ الْقَطْعُ سَبَبًا لِيُجُوبَ الْمَالِ اگرچه په خطاء سره لاس کت کول، لِأَنَّ الْقَطْعَ عَطَا سَبَبًا لِيُجُوبَ مَالٍ مَخْصُوصٍ وَهُوَ
 الْأَرْشُ مال مخصوص يعني د ارش (جرمانه) واجبولو سبب دي وَأَنَّهُ مُخَالِفٌ مُطْلَقٌ الْمَالِ فِي الْوَصْفِ اودا
 مطلق مال سره په يووصف کي مخالف دي حَتَّى وَجِبَ عَلَى الْعَاقِلَةِ فِي سَنَتَيْنِ تردې چي جرمانه عاقله (مددگار
 خاندان) باندې په دوې اډوړه کاله کي واجبيږي وَلَا يُمْكِنُ الْإِنَاءَةُ بِذَوْنِ الْقَطْعِ اودې جرمني ثابتول
 د لاس کت کاوه نه بغير ممکن نه دي وَمَا يُمْكِنُ الْإِنَاءَةُ اود کوم چي ثابتول ممکن وي فَالْقَطْعُ لَيْسَ بِسَبَبٍ
 نَوَقُوعِ د د لاس کت کول ددې سبب نه دي أَمَّا الْحُرِّيَّةُ او پاتې شوه آزادي فَلَا يُمْكِنُ ذَاتًا وَكَمَا نُوْدَا په ذات
 او حکم کي مختلف نه ده. فَأَيُّكُمْ حَمَلُهُ نَحْازًا عَنْهُ نوزوي ونيل، و محازا آزادي مراد اخستل ممکن دي.

توضیح:- هرگاه بخلاف ما اذا قال لغیرہ کہ دا عبارت د یو اشکال خواب دی. اشکال دادی. چه امام صاحب و چه
فرمانی. چه ملزوم و تبیل او لازم مراد اخستل مجاز دی. او کلام کہ د حقیقی معنی په اعتبار سره محال وی.
نو په مجازی معنی به محمول کولې شی. خو موږ گورو چه امام صاحب ^{علیه السلام} په یوه مسئله کې به دې اصولو
باندې عمل نه دي کړي. مسئله داده. چه یو کس بل کس ته اووتیل. چه ما په دهو که سره ستا لاس کت کړي
دي. نو ده خپل دواړه لاسونه صحیح سالم راوړنیکل. او وې خړدل. دده دا کلام په مجاز باندې نشی محمول
کولې. یعنی دا نشی وینلې کیدلې. چه ده د یو لاس د تاوان مقدار په خپل ځان باندې لازم کړي دي. حالانکه
په خطا سره لاس کت کول، د مال واجب کیدلو سبب دی. نو سبب یعنی. قطعیت بدل. و وینلو سره مسبب

یعنی د مال و جوب مراد اخستل پکار وو لکه څنگه چې په .. هدا ابی .. ویلو سره .. هدا حر .. مراد اخستلی شی .

۱ خواب دادې چه په خطه - سره لاس پرې کول یو خاص ډول مال یعنی د ارش (جرمانه) واجب کاوه سبب وی.
د مطلق مال واجبولو سبب نه وی. اودا مخصوص مال یعنی ارش په یو وصف کې د مطلق مال مخالف
دی. دا مخصوص مال یعنی ارش په عاقله (خاندان) باندې ددې لږه کاله کې واجب وی. او په مطلق مال
کې دا خبره نشته. اودا مخصوص مال کوم چې په عاقله باندې واجب وی. ددې ثبوت د لاس پرې کول نه بغیر
ممکن نه دی. او مطلق مال یعنی اقراری قرضه چې ددې ثبوت ممکن دی. خو لاس پرې کول ددې سبب نه
دی.

حاصل داچه په دې صورت کي حقيقت او مجاز دواړه متعذر دي. د حقيقت متعذر کيدل خو ښکاره دي ځکه چې دده لاس گټ شوي نه دي. بلکه روغ جوړ او صحيح دي او مجازاً ځکه متعذر دي. چه په (خطا سره لاس پرې کول ملزوم او ارش (توان) ددې لازم دي او ارش ملزوم او لاس پرې کول ددې لاره دي او لازم يعني لاس پرې کول باطل دي. نو ملزوم يعني ارش (جرمانه) په هم باطله وي او پاتې شو د غلام په مسئله کي آزادي تودا په ذات او حکم کي مختلف نه دي. نو زوې وئيل، او مجازاً آزادي مراد اخستل ممکن دي

كشور غلام يا ويندي ته پلار يا مور وئيل

وَقَالَ اَوَكُمۡ (داسي غلام يا وينځه) ته نه اوهنيل هَذَا اَيُّ اَوَاقِي چي دا زما پلار يا (دا) زما مور ده. وَيَقُولُ لَا يُؤَنِّسُكُمْ اَحَاحِكَه (دوى نه دې پخپله نشي پيدا كيدلې) فَوَعَلَى الْاِخْلَافِ نو بيا هم دا اختلاف دې لَمَّا يَتَذَكَّرْ هغه دليل په وجه كوم چي مور بيان كړو

حل اللغه^١ الابوة. پلارولى ٢ الابنوة خويستوب

توضیح:- مسئله د ده. چه مولا خپل غلام یا وینځي ته (چه دده پخپله ددوی ته پیدا کیدل ناممکن وی) او وئیل چه دا زما پلار دي. یا دا زما مور ده. حالانکه دا دواړه دده نه په عمر کې کشران دي. یا په عمر کې برابر دي یا یو کال دوی (دوه) مشران دي. نو هم دغه اختلاف دې چه د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه په تیز دې کلام سره آزاد واقع کیږي. اود صاحبینو رحمته الله علیهم په نیز آزادی نه واقع کیږي. د فریقینو دلائل وړاندې تیر شو.

وَلَوْ قَالَ لَيْسَ صَفِيرًا وَكَهْ مَالِكُ يَوْمَ دُرُوكِي بَعِي تَهْ اَوُونِي هَذَا جَدِي چي دا زما نيكه دي قيل سونيلي شوي دي هُوَعَلَى الْخِلَافِ چي دا هم په دي اختلاف باندې مبني دي وويل: لَا يَتَّقُ بِالْإِثْمَاعِ اُونيلي شوي دي چه بالاتفاق به آزاد نه وي لِأَنَّ هَذَا الْكَلَامَ مُوجِبٌ لَفِي الْمَلِكِ خُكِهِ چي په مملوك كي په دي كلام سره هيڅ خبره نه لازميږي إِلَّا بِوَاسِطَةِ وَهُوَ الْأَبُ خُود پلار په واسطې سره وَيُحْيِي غَيْرَ ثَابِتٍ فِي كَلَامِهِ اود پلار واسطه په دي كلام كي ثابت نه ده فَتَقَدَّرُ. نو دا خبره محال ده أَنْ يُنْفَكَ عَنْ الْمَوْجِبِ چي دا كلام مجازاً د آزادۍ موجب او گرځولې شي بِخِلَافِ الْأَبْوَةِ وَالْهَنْوَةِ په خلاف د پلار كيدلو، اود خوي كيدلو لِأَنَّ هَذَا مُوجِبٌ فِي الْمَلِكِ مِنْ غَيْرِ وَاسِطَةٍ خُكِهِ په دي دواړو خبرو كي په مملوك كي بغير د څه واسطې نه د آزادۍ موجب دي وَلَوْ قَالَ. اوكه اُونيلي شو هَذَا أَيْسَ چي دا زما زور دي لَا يَتَّقُ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ نو په ظاهر الروايه كي به نه آزاديږي وَعَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ يَتَّقُ. اود ابو حنيفه رَحِمَهُ اللَّهُ نه يو روايت دي، چه آزاديږي وَوَجَّهُ الرِّوَايَتَيْنِ مَا يَتَّبِعُ اود دواړو روايتونو وجه موږ بيان كړي ده

تبریع - اوکه مولا خپلو غلامانو کي یو نابالغه پچی ته اوونیل چه دا زما نیکه دې نو په دې صورت کي بعض مشتخ وانی چه په دې کي هم دغه مذکور اختلاف دې او بعض وانی چه اختلاف نشته بلکه بالاتفاق نه آزادیری دلیل دادې چه په مملوک کي په دې کلام سره څه خبره نه لازمیری خو چي کله د پلار په واسطه سره واخستی شی نو بیا به د نیکه حق ثابتیری حالانکه د مولا په کلام کي ددې واسطې هېڅ څه

دگر سسه بودا حیره محل توه چه دا کلام مجزا د ازادی موجب اوگر خولې شی په خلاف ددی قول چی دا
 رب بلار دی ب زمر روی دی خکه چی دا دواړه جبري به مملوک کي بغیر د واسطې آزادی واجب کوی او که
 مالک غلام ته اوونیل چه د زم روز دی نود طاهر الروایه د حکم مطابق نه آزادی اود امام ابوحنیفه
 به د رویت هه دی چه آزادی اود دواړو روایتو وجه مور بیان کړې ده چه د آزادی د روایت وجه په
 ملاک سوه فی الملوک سب الخریده سده اود عدم عتق وجه په ملاک هدا الکلام لاموجب له فی المملک الا
 بوضوح سده بیل کړې شوی ده هلته کی نی اوگوری

ونقل یقیده وکه حل غلام ته نی اوونیل هدا البتس چی دا زم لور ده فقد قیل سو ونیلی شوی دی علی
 الخدی چی دا هم مختلف فیه ده وقیل هو بالاعتق او ونیلی شوی دی چه مجمع علیه ده لأن المشار الیه
 نیس من جنس العتق خکه چی مشار الیه د مسمی د جنس ختی نه ده فتعلق الحکم بالمسمی بود حکم
 عتق به د مسمی سره وی وهو مقصود حالانکه دامعدوم دی فلا یعتق سو کلام به معبر به وی وقد حقیقتاً فی
 الیگار او دا مور به کتاب النکاح کي ثابت کړی دی

سرخ - وکه حل غلام ته نی اوونیل چه دا زم لور ده بود بعضو خیال دی چه دا صورت هم د امام صاحب
 اود صاحبینو په مینځ کي مختلف فیه دی او بعض وانی چه په دی صورت کي به بالاتفاق غلام نه
 آزادی د نه آزادی د دلیل دادی چه په باب المهر، کي د ملاکان تزوج امرأة علی هذا الدن من اجل فاذا
 هو حر لاندی تیر شوی دی که مشار الیه د مسمی د جنس ختی نه وی نود حکم تعلق د مسمی سره وی او
 چونکه په انسان کي مذکر او مؤنث د مختلف مقصودونو په وجه دوی ادوه مختلف جنسونه دی په دی وجه
 دی مسئله کي غلام چی مشار الیه دی او انجلی چی مسمی ده د دواړو په جنس کي اختلاف دی اود جنس
 د اختلاف په صورت کي حکم مسمی سره متعلق کیږی حالانکه په دی مسئله کي مسمی یعنی انجلی
 معدوم ده نودا کلام به معتبر نه وی نه به حقیقتاً معتبر وی او نه مجازاً نوهرکله چی دا کلام باکل
 معتبر نشو نو په دی سره به غلام هم نه آزادیږی

به کسانى الفاظو سره د آزادولو نیت کول

اَبَقَالَ اَمْتَهُ او که مالک خپلې وینځې ده اوونیل اَبَقَالَ چی ته طلعه نی او یا بانه نی او غمیری
 یا سو حدی سره واجوه مع ین کره، نووی به لعتق او په دی سره نی د آزادولو نیت اوکرو المعتق نودا به
 نه آزادیږی

هل لعمري ١٠ برتفع بونه کیږی ١١ اقوی زیت فوی ١٢ الساع حوازی ١٣ ناقص وحت مقرر کول ١٤ تحریر
 اذن ان المسارع هغه خبره کوم کی چی اختلاف وی

سرخ - مسئله د ده که مولا حلې وینځې ته اوونیل .. است طلق .. انت بانن .. یا .. تحمیری .. یعنی په
 یو حد .. حد حل معیت کره او په دی سره نی د آزادولو نیت اوکړلو نودا ویسجه نه آزادیږی

وقال شافعی رحمه الله امام شافعی رحمه الله فرمائی فتنق چی د آزادیږی اذاتوی که مولا بیت اوکړی وگذا
 علی حد اختلاف فی اللفظ لغیرهم والکتابیه او په پاته نورو الفاظو د طلاق په صریحی اوکیده کي هم دا اختلاف
 دی عس محال متاخر منته لکه څنگه چی شافعی مشاخر منته بیان کړی دی

سرخ - امام شافعی رحمه الله فرمائی که نیت اوکړی نو آزادیږی هم دا اختلاف د طلاق په ټولو الفاظو کي
 دی که صاحب من وکه کسانى دی لکه چی شافعی مشاخر منته بیان کړی دی متلا خپلې وینځې ته
 اذانی ملاک مقصد مختلف نفعی عوی است برید است حلینه وغیره د امام احمد رحمه الله به دوی ادوه
 سوه دی عوی عوی کړه حدی سره دی او په یوکی د شوافعو په سره دی

له د امام شافعی رحمه الله دلیل دادی اذاتوی ما چی مولا دداسې معنی بیت کړی دی یقینه نقطه چی دا لفظ ددی
 احتمال لری لأن یکن موافقه خکه چی د دواړو ملکونو په مینځ کي موافقت دی اذکل واجب منته
 ملک العین خکه چی دواړو کي هریو ذاتی ملک دی أما ملک العین فظاهر (چه) ملک عین (کي) دا خبره شکره
 ده وگذا ملک الیگار فی حکم ملک العین اوهم دغه ډول په ملک نکاح کي هم دملک ذات په حکم کي دی
 حتی گان اثبات من شرطه تردی چی د نکاح شرط د دی چی دهمیشه لیرده وی والتاقت مطلقاً او وحت
 تعیین دا باطلونکی دی

توضیح - د امام شافعی رحمه الله دلیل دادی چه مولا په خپل کلام سره د سې معنی مراد حستی ده چه هغی ته
 دده کلام محتمل دی خکه چی په ملک رقبه او په ملک نکاح کي خپل منځ کي موافقت دی او موافقت په دی
 طریق دی چه په دی دواړو کي هریو ملک عین (ذاتی) دی په ملک رقبه کي ملک عین کیدل بالکل سکره
 دی او پاتی شو ملک نکاح نودا هم د ملک عین په حکم کي دی تردی چی د نکاح شرط دادی چه د همیشه
 لپاره نیت اوکړی لکه څنگه چی د بیع په عقد کي نید (همیشوالی) شرط دی او که نکاح د معین وخت
 لپاره وی نو باطلیږی نو ثابت شوه چه ملک نکاح شرعاً د ملک عین په حکم کي ده

وعمل النطقین او د دواړو لفظونو عمل دادی فی اسقاط ما هو حق وهو الملك چی دده حق یعنی ملک ساقط
 کړی وهذا یصلح التعلیق فیه بالشرط اوهم ددی لپره آزادول په شرط باندی معلق کول صحیح کیږی أما
 الأحکام فتثبت سبب سابق بهر حال احکام خو په تیر شوی سبب سره ثابتیږی وهو کونه مکلفاً او دی ددی
 مکلف وی وهذا یصلح لفظ العتق والتحریر کتایه عن الطلاق او چونکه لفظ د عتق و تحریر د طلاق کنایه
 جوړیږی فکذا عتقه په دی وجه به ددی په عکس صحیح وی

توضیح - دا عبارت د یو سوال جواب دی سوال دادی چه اعتق (آزادول) نوم دی په غلام کي د قوت
 ثبتولو په اعتاق سره هغه احکام ثابتیږی کوم چی د اعتاق نه وړاندې ثابت نه وو مثلاً د آزادی نه روسته
 غلام د اخستلو خرخولو مالک کیږی د شهادت اود قضاء اهل جوړیږی اوده ته د ولایت حق حاصلیږی او
 د قوت شرعی هم دا معنی ده او طلاق د اسقاط محضه نوم دی یعنی د طلاق په ذریعه صرف د خوند ملک
 نکاح ساقطیږی حاصل داشو چه اعتاق د قوت ثابتولو نوم دی او طلاق د اسقاط محضه نوم دی په دی
 وجه دی دواړو کي هیڅ مناسبت نشته نود طلاق په کسانى الفاظو سره به مجازاً اعتاق مراد اخستل څنگه
 درست وی

له د امام شافعی رحمه الله د اړخه جواب دادی چه په دواړه لفظونو یعنی په طلاق او اعتاق کي د هریو عمل
 دادی چه دده حق ساقط کړی یعنی ملک زائل کړی نولکه څنگه چی د طلاق په لفظ سره ملک د نکاح
 زائل کیږی دغه ډول په لفظ دعتاق سره ملک رقبه زائل کیږی حاصل داچه اعتاق هم د طلاق پشان اسقاط
 دی او چی اعتاق اسقاط دی نویه دی وجه اعتاق په شرط باندی معلق کول صحیح دی لکه څنگه چی
 طلاق په شرط باندی معلق کول صحیح دی نولنیز داشوه چه د طلاق او اعتق په مینځ کي مناسب موجود
 دی وهرکله چی مناسبت موجود دی نود طلاق الفظ د آزادی په معنی کي مجازاً استعمال کیدلې شی او
 پاتی شو د احکامو ثابتول نودا په تیر شوی سبب سره کیږی یعنی د سړی مکلف عاقل بالغ او اراد
 کیدل یعنی د احکامو ثبوت د آدمیت (انسانیت) په وجه کیږی خورقیت د احکامو د ثبوت لپاره مع
 و نود اعتاق په وجه چی کله منع زائل شو نوهم په هغه زور سبب یعنی د آدمیت په وجه به احکام ثابتیږی
 نو ثابت شوه چه اعتاق د قوت د ثبوت نوم نه دی بلکه د طلاق پشان د اسقاط نوم دی نو چونکه د طلاق او
 عتاق په الفاظو کي مناسبت دی نولکه څنگه چی د عتاق په الفاظو سره طلاق مراد اخستل مجازاً صحیح
 دی دغه ډول د طلاق په الفاظو سره د آزادولو معنی مراد اخستل هم صحیح کیږی یعنی که یو کس خپلې

سېخي ته ، انت حرة ، اوونيل اود طلاق نيت نې اوکړو نو طلاق واقع کيږي . دغه ډول که يوکس چېلې ويښي ته ، انت طالق ، اوواني اود آزادولو نيت نې اوکړلو نو دې به آزادېږي .

ولما ار زموږ دليل دادي انه نوي چې ده داسې معني مراد اخستې ده **مَا لَا يَمْلِكُ لَكَ** چې ددې لفظ ددې احتمال نه لري . **لَا اِنِّ اِلَّا اَعْتَقَ لَكَ لِمَا تَكُنْ لَكَ** ځکه چې په لغت کې اعتناق قوت ورکول دي **وَالطَّلَاقُ رَفْعُ الْقَيْدِ** او طلاق هتکړې (بېرې) کولاول دي **وَهَذَا اِنْ اَعْتَقَ اِلَيْكَ بِالْمَدَائِدِ** اودا ځکه چې غلام جماداتو سره لاحق کړي شوې دي **وَالْاَعْتِقَ يَمْنًا** اود آزادولو په وجه ژوندي کيږي **فَيَقْبُرُ** او قدرت او قوت بيا مومي **وَلَا كَذَلِكَ الْمَنْكُوحَةُ** اود مسکوحه دا حال نه دي **فَاِنْ تَقَارَفَا** ځکه چې دا په هرتصرف باندې قادر ده **اِلَّا اَنْ قَبِلَ الزَّكَاءَ** مانې خود نکاح قيد نې منع کوي **وَالطَّلَاقُ يَزَيِّنُ الْمَايَةَ** اود طلاق په وجه مانع مرتفع شو **فَتُطْلَقُ الْقَوَانِ** ددې قوت به ښکاره کيږي **وَلَا خُفَاءَ اَنْ اَوَّلَ اَوَّلِي** او هيڅ خفاء نشته چه روميې اقوي دي

تشرېح :- زموږ دليل دادي چه مولا په ، انت طالق ، يا ، بائن ، يا د طلاق په نورو الفاظو سره داسې معني مراد واخستله چه دا الفاظ ددې معني احتمال نه لري . يعنې د طلاق او اعتناق په مينځ کي هيڅ مناسبت نشته ځکه چې په لغت کې د اعتناق معني قوت ورکول دي . اود طلاق معني د نکاح قيد ختمول دي . اود اعتناق معني د ، قوت ثبوت ، ځکه ده چه کوم کس مملوک او غلام شي . دې په منزله د جماداتو شي اود آزاديدلو په وجه ژوندي کيږي . او توان او قوت پيدا کيږي اود منکوحه ښځې دا حال نه دي ځکه چې دا په هرتصرف باندې قادره وي خود نکاح قيد دا د تصرف کوه نه منع کوي نوهرکله چې نې دي نه طلاق ورکړو . نو دا مانع ختم شو . اود مانع په ختميدلو سره ددې قوت ښکاره کيږي . اودا خبره ، اظهر من الشمس ، ده چه اعتناق اقوي دي . او طلاق ادني دي . او قاعده ده چه ادني د اعلى لپاره مستعار نشي اخستلي . په دې وجه د طلاق لفظ مجازا د آزاديدلو په معني کي نه استعمالېږي .

وَلَا اَنْ يَمْلِكَ الْيَمِينُ قَوْقَ يَمْلِكُ الْيَمِينُ او ځکه چې ملک يمين د ملک نکاح نه زيات دي **فَكَانَ اسْقَاطُ اَقْوَى** نو ددې اسقاطول به هم زيات قوي وي **وَاللَّفْظُ بَصْلٌ قِيَا اَعْمَا هُوَ دُونَ حَقِيقَةٍ** او لفظ د خپل حقيقت نه دکمتر لپاره مجاز وي **لَا اَعْمَا هُوَ قَوْقَهُ** د هغه لپاره نه کوم چې ددې نه زيات وي **فَلَيْدَا اَمْتَقَهُ فِي الْمَتَّازَةِ** . نوهم په دې وجه به په متنازع فيه کي ممتنع وي **وَالسَّاعِي عَكْسًا** او ددې په عکس کي به جائز وي .

تشرېح :- دوهم دليل دا دي چه ملک رقبه په نيت د ملک نکاح زيات وي . ځکه چې ملک يمين ملک نکاح ته مستلزم وي . خو ملک د نکاح ملک يمين ته مستلزم نه وي . نوهرکله چې ملک يمين اقوي دي . نو ددې اسقاطول به هم اقوي وي . ځکه چې کوم شي اقوي وي . د هغې اسقاط هم اقوي وي . اولفظ د خپل حقيقت نه دکمتر لپاره مجاز وي . خود خپل حقيقت نه د زيات لپاره مجاز نه وي . نو ثابته شوه چه په مخلف فيه مسئله کي په ، انت طالق ، ونيلو سره مجازا د آزادې مراد نشي اخستلي . البته ددې په عکس جائز دي . يعنې ښځې ته ، انت حرة ، نيلو سره مجازا طلاق مراد اخستلي شي . والله اعلم بالصواب

د آزادي مشابه کولو سره د آزادي نيت څول

اَوْ اَقَالَ بَقِيْدًا او که خپل غلام ته نې اوونيل **اَلْتَّ مِثْلَ الْحُرِّ** چې ته د آزاد مثل نې **لَمْ يَتَّقَ** نو آزاد به نه وي **لَا اَنْ يَمْلِكَ يَمْنًا** يعنې اعتناق عرقا ځکه چې لفظ مثل عرفا په بعض معانو کي د مشارکت لپاره راځي **قَوْقَهُ اَلْمُتَّازَةِ** نو (دد) په آزادولو کي شک شو

حل الله ① المشاركة شرکت کول ② الحرية آزادي]

تشرېح :- صورت د مسئلې دادي که مولا خپل غلام ته اوونيل ، انت مثل الحر ، نو غلام نه آزادېږي دليل دادي چه لفظ د ، مثل ، په عرف عام کي په بعض اوصافو کي مشترک کيدلو لپاره راځي . نو معلومه نه

ده چه غلام اراد سره په کوم وصف کي تشبيه ورکړي شوي ده . په دې وجه په ازادېدلو کي شک شو . و د نيت په وجه آزادي نه واقع کيږي . په دې وجه دې کلام سره غلام نه آزادېږي . که د آزادولو نيت نې کړي وي او که نه نې کړي وي . او په مسوط کي ذکر دي که نيت نې نه وي کړي بيا حرة آزادېږي خو که د آزادېدلو نيت نې کړي وي . نو غلام آزادېږي . ځکه چې د آزادي نه واقع کيدل د شک په وجه ورخوچه کله نې د آر دېدو نيت اوکړلو . نو شک ختم شو .

اَوْ اَقَالَ : **مَا اَلْتَّ اِلَّا اَعْتَقَ** او که وي ونيل ته نه نې مگر اراد ، نو دا به اراد وي **لَا اِنْ اَعْتَقَ اِلَيْكَ** **عَنْ وَجْهِ التَّاجِيْدِ** ځکه چې د نفی نه استثناء کول د تکید په طور باندې اثبات وي **مَنْ اَعْتَقَ اِلَيْكَ** لکه ځکه چې په کلمه شهادت کي دي

تشرېح :- او که مولا خپل غلام ته اوونيل ، ما انت الا حرة ، نو غلام آزادېږي . ځکه چې د نفی نه استثناء کول د تکید په طور اثبات وي . لکه ځکه چې په کلمه شهادت **لَا اِلَّا اِلَّا اَعْتَقَ** کي دي . يعن د **لَا اِلَّا اِلَّا اَعْتَقَ** معني داده چه د ، الوهيت ، والا دې دغه ډول د ، ما انت الا حرة ، معني ده چه ته ضرور آزاد نې و که مولا اوونيل ، راسک راس ، د جر په اضافت سره نو دا نه آرديږي . ځکه چې د حرف تشبيه په حد کولو سره دا تشبيه ده . اصل عبارت داسې وو ، راسک کراس ، او په روميې مسئله کي به هم نه آزادېږي

اَوْ اَقَالَ رَأْسُكَ رَأْسًا او که وي ونيل ، چه ستا سره د آزاد سر دي **لَا يَتَّقَ** نو دا به اراد به وي **لَا اِنْ اَعْتَقَ اِلَيْكَ** **عَنْ وَجْهِ التَّاجِيْدِ** ځکه چې په حرف تشبيه حذف کاوه سره دا تشبيه ده **اَوْ اَقَالَ** او که وي ونيل **رَأْسُكَ رَأْسًا** چې ستا سر آزاد دي **يَتَّقَ** نو دا به اراد وي **لَا اِنْ اَعْتَقَ اِلَيْكَ** ځکه دا ونيل په خپل غلام کي آزادي ثابتول دي **اَوْ اَقَالَ رَأْسُكَ رَأْسًا** چې په سر سره واړه بدت تعبير کولي شي

تشرېح :- او که مولا خپل غلام ته اوونيل ، راسک راس حرة ، په ترکيب توصيفي سره ، نو غلام آرديږي . ځکه چې په دې صورت کي په راس کي آزادي ثابت شوې ده . او ، راس ، د انسان په هغه اجزاو کي دي چه په دې سره واړه بدن تعبير کولي شي . وړاندې دا قاعده بيان کړې شوې ده . چې په کومو اندامونو سره واړه بدن تعبير کيدلې شي که دې اړخ ته آزادي منسوب کړي شوه . نو پوره غلام آزادېږي . لکه ځکه چې په طلاق کي کيږي

د ذی رحم محرم مالک کيدلو سره آزادي

فَمَنْ مَلَكَ دَارَ جِرٍّ مَحْرُومَةً او کوم کس چې دخپل ذی رحم محرم مالک شو **عَتَّقَ عَلَيْهِ** موهمه به ده . ددې آزادېږي **وَهَذَا اللَّفْظُ مَرْوِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ** (۱) اودا لفظ د نبی کریم نه نقل دي **وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَلَكَ دَارَ جِرٍّ مَحْرُومَةً** (۲) چه کوم کس د خپل ذی رحم محرم مالک شو **فَهُوَ حُرٌّ** هغه آزاد دي

ظ للغة ① موبدة هميشوالي ② يضاها يوشان ③ نازلة : واقع کيدونکې ④ الافتراض فرض کول ⑤

تشرېح :- مصنف **مَحْرُومَةً** وړاندې اعتناق اختياري بيان کړلو . اوس په دې فصل کي هغه اعتناق بيانوي چه بغير د اختياره ثابتېږي لکه مثلاً څوک قرابتي اخستل ، او هغه غلام چې مسلمان شي اود دارحرب ته داراسلام نه راشي .

(۱) من حديث ابن عمر **عَنْ رَسُولِ اللَّهِ** أخرجه النسائي في السنن الكبرى (۱۷۳۱۳) رقم (۴۸۹۷۶) .
(۲) من حديث سمره **عَنْ رَسُولِ اللَّهِ** أخرجه أبو داود في العتق باب ۷ رقم ۳۹۴۹ والترمذي في الأحكام باب ۲۸ وابن ماجه في العتق باب ۵ رقم ۲۵۲۴ والنسائي في السنن الكبرى (۱۷۳۱۳) رقم (۴۸۹۸) .

عدوری مسئله بیان کړله چه خوت د خپل ډی رحم محرم مالک شی نو دا ډی رحم محرم په ده باندې
 ډیری د قدوری داعبارت د نبی کریم نه نقل دې د نبی کریم ارشاد دې ملا من ملک ډا رحم محرم نه
 لږ حرمه قده ی چې د حدیث کوم الفاظ ذکر کړی دی دا امام نسائی رحمه الله د ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت کړی
 دی او د ملا نهو حرمه په الفاظوسره چې کوم حدیث علامه مرغینانی رحمه الله ذکر کړې دې دا اصحاب د سنن
 یعه د حضرت سمره نه روایت کړې دې په حدیث کې دوی اوده لفظونه ، رحم او محرم ، قابل ذکر دی
 رحم په حقیقت کې د مور په س کی د بچی لپاره ظرف (لوخي) وی بپ د ولادت د قرابت و تعلق په وجه
 ددې نوم رحم کیږدلی شو او ذوالرحم هم ددې ځنې دې او محرم دادې که یو سړی وی او بله ښځه وی نو
 په دوی کې نکاح جائز نه وی (عنايه ص ۱۲)

وَأَسْتَغْنِيهِ بِنَظْمٍ كُلِّ قَرَابَةٍ أَوْ (دا) دخپل عموم په وجه هریو داسې قرابتی ته گډ دې مؤیدة بالخیریه چې دده
 محرمیت اندی او همېشه وی ولادا که په طریقه د رلایت وی او غیره او که په بله یوه طریقه وی

توضیح - د حدیث الفاظ عام دی دا هر هغه قرابت دار ته گډ دی چه دې سره دائمی حرمت وی که د ولادت په
 طریقه وی او که د ولادت د طریقی نه بغیر وی د ولادت په صورت کې دادې چه زوی یا لور د خپل
 مور یلار یا د انا نیکه مالکان شویا دا خلگه د خپل خوی ، لور یا د نورو مالکان شو او د ولادت نه غیر
 صورت دادې چه سړی د خپل ورور خور یا ددوی د اولاد مالک شی یا ددې په عکس وی

وَالشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ يُخَالِفُ فِيهِ غَيْرُهُ وَأَمَّا شَافِعِي رَحِمَهُ اللَّهُ بِه غَيْرُ وَلَا د كِي زَمُورٍ مُخَالَفٍ دې له د امام شافعی رحمه الله
 دلیل دادې أَن ثُبُوتُ الْعِتْقِ مِنْ غَيْرِ مَرْصَافٍ الْمَالِكِ يَتَّبِعُهُ الْقِيَاسُ جی دمملک د مرضی نه بغیر آزادیدل قیاس
 می کوی اولاً یقتضیه قیاس ددې تقدضا نه کوی وَالْأَخُوَّةُ وَمَا يَصْأُهَا نَزَلَتْ عَنْ قَرَابَةِ الْوَلَادَةِ او ورور کیدل ب ددې
 پش (قرابت) د قرابت ولاد نه کمتر دې قَامَتَهُ الْإِحْتِقَاقُ أَوَالِاسْتِدْلَالُ بِهِ نَوَاحِقُ كَوَلٍ او استدلال کول ممنوع
 شو وَلِهَذَا امْتَنَعَ الْكُتَّابُ عَلَى الْمَكَاتِبِ فِي غَيْرِ الْوَلَادَةِ أَوْ هَمَّ بِهِ دې وجه په غیر ولاد کې مکاتب باندې تکاتب
 ممنوع دې وَلَمْ يُشْتَرِ فِيهِ أَوْ بِه قرابت ولاد کې (دا خبره) ممنوع نه ده

توضیح - حضرت امام شافعی رحمه الله د ولادت نه بغیر قرابت کې زموږ خلاف دې یعنی که د داسې قریبی محرم
 مالک شو چه ده سره د ولادت قرابت نه وی نو دا د امام شافعی رحمه الله په نیز نه آزادېږی او زموږ په نیز
 آزادېږی

امام شافعی رحمه الله دلیل ددې چه د مالک د مرضی نه بغیر آزادی ثبتول خلاف قیاس دی یا د قیاس د
 مقتضی خلاف دې او کوم شی چې خلاف قیاس وی په دې باندې بل څه شی نشی قیاس کیدلې و هم دغه
 شان چې کوم شی د قیاس د مقتضی خلاف وی دې سره بل څه شی هغه وخت لاحق کولې شی چه کله
 د ملحق من کل وجه د د د ملحق به په معنی کې وی حالانکه دلته کې داسې نه ده ځکه چې د
 ورور کیدلو یا ددې پشان د اکا او ماما کیدلو قرابت د ولادت د قرابت نه ادنی او کمتر دې نو ددې عدم
 مساوات په وجه د ولادت نه بغیر قرابت یعنی د ورور وغیره کیدلو قرابت د ولادت قرابت سره لاحق کول
 یا د دلالت لیس په دریمه استدلال کول ممنوع دی هم ددې توپیر په وجه که مکاتب خپل ورور یا ددې پشان
 س خول د ولادت نه بغیر قرابت دار و خستو یا په بل څه وجه مالک شو نو دا دده مکاتب نشی
 کیدلې حالانکه که مکاتب د خپل پلار یا د خوی مالک شی نو دا هم مکاتب کیږی نو ثابت شوه چه د
 ولادت نه بعد ثابت د ولادت به قرابت سدی قیاس کول ممنوع دی

ولسمه روایت و زموږ دلیل هغه حدیث دی کوم چې موږ روایت کړې دې وَلَإِنَّ مَلَكَ قَرِينَةً أَوْ خُكَةً چې دې دخپل
 د سې فراسی مالک شو قَرَابَةً مُؤَيَّدَةً فِي النِّكَاحِ جی دده قرابت په دائمی محرمیت کې موثر دې قَبِيحٌ عَلَيْهِ
 نوهغه به په ده باندې آزادېږی وَقَدْ هُوَ الْمَوْلَى فِي الْأَصْلِ أَوْ په اصل کې هم دا موثر دې وَالْوَلَدُ مَلِكٌ أَوْ وَلَدَاتُ

معنی (غیر موثر) دې لِأَنَّهَا هِيَ الَّتِي يُفْتَرَضُ وَصْلُهَا بِهِ دې وجه قرابت محرمیت یو د سې شی دې چه ددې
 ملاول فرض دی وَتَقَرَّرَ قَطْعُهَا أَوْ ددې متول حرام دی حَتَّى وَجِبَتْ لِقَائُهُ نردې چې بنفه واحسری وخرم
 النكاح او نکاح حرامېږی

توضیح - زموږ رویمې دلیل هغه حدیث دی کوم چې موږ روایت کړې دې یعنی ملا من ملک د رحم محرم مر غن
 عبه چونکه دا حدیث مطلق دې په دې وجه د ولادت قرابت او د ولادت نه بغیر قرابت دواړو ته شاملېږی
 دوهم دلیل دادې چه کله داکس د خپل قرابت دار مالک شو دکوم کس قرابت چې په د نسی حرمت کې موثر
 وی نو دا په ده باندې آزادېږی او په اصل یعنی د ولادت په قرابت کې د محرمیت قرابت موثر دې او د
 ولادت هیڅ اثر نشته حاصل داچه شارع الله د هغه قرابت اعتبار کړې دې کوم چې په دائمی حرمت کې موثر
 وی فرمائی چه په ملا من ملک ډا رحم محرم منه عتق علیه که د رحم نه مرد قریت و د محرم نه مراد حرمت
 د نکاح دې لکه چې نبی کریم او فرمائیل چه کوم کس د داسې قریب مالک شو د کوم کس سره چې نکاح
 د نسی طور باندې حرام ده نو دا په ده باندې آزادېږی که د ولادت تعلق او موندې شی او که و نه وموندې
 شی نو ثابت شوه چه د ولادت په قرابت کې هم د آزادی په ثابلولو کې د قریب محرم مالک کیدل موثر دی
 په آزادی واقع کیدلو کې د ولادت قرابت هیڅ دخن نشته ځکه چې د محرمیت قرابت یو داسې شی
 دې چه ددې وصل (جوړ ساتل) فرض دی او ددې قطع (بریکول) حرم ده تردې چې د قریب محرم بنفه
 وحب ده او دې سره نکاح حرام ده

وَأَفَرَّقَ بَيْنَ مَا أَوْ بِهِ دې دواړو صورتونو کې هیڅ توپیر نشته إِذَا كَانَ الْمَالِكُ مُتْلِئاً چې مالک مکن
 مسلمان وی أَوْ كَافِرًا فِي دَارِ الْإِسْلَامِ یا په دارالاسلام کې کافر وی لِقَومٍ الْعِلَّةُ ځکه چې علت عام دې

توضیح - علامه مرغینانی رحمه الله فرمائی چه په دارالاسلام کې که مالک مسلمان وی و که کفروی په دواړه
 صورتونو کې د قریبی ملک په وجه مملوک آزادېږی دغه ډول که مملوک مسلمان وی او که کافروی ځکه
 چې د قرابت محرمه علت عام دې د دارالاسلام قید ځکه ذکر شوې دې چه مسلمان که خپل حرمی غلام په
 دارحرب کې آزاد کړلو نو دا په ده باندې نه آزادېږی دغه ډول حرمی سړی که په دارحرب کې د خپل ډی رحم
 محرم مالک شو نو دا په ده باندې نه آزادېږی (عنايه)

وَالْمَكَاتِبُ إِذَا اشْتَرَى أَحَدُهُمْ أَوْ كَهُ مَكَاتِبَ خِپل ورور یا ددې پشان (اکا یا ماما) واخستلو نو دا به په مکاتب باندې
 نه مکاتب کیږی وَمَنْ يَجُورِي فَجْرَهُ لَا يَتَّكَاتِبُ عَلَيْهِ لِأَنَّهُ لَيْسَ لَهُ مِلْكٌ ثَمَّ ځکه چې دمکاتب پاره ملک تم نه دې
 يَتَّكَاتِبُ عَلَى الْإِحْتِقَاقِ چې دده په آزادولو باندې ده ته قدرت ورکړی وَالْإِفْرَاقُ عِنْدَ الْقُدْرَةِ (مسئله) د قدرت
 په وخت فرض کړې شوې ده

توضیح - ملا والمکاتب اذا اشتراه اخاه ومن يجوري مجراه دا عبارت د امام شافعی رحمه الله د استدلال د ملازمه امتنع
 لکاتب علی المکاتب فی غیر الولادیه خواب دې حاصل دادې چه اول خو موږ دا خبره نه منو چه مکاتب که
 خپل ورور یا دده پشان اکا یا ماما وغیره واخستلو نو دا د مکاتب سره نه مکاتب کیږی بلکه د امام
 یوحیسه رحمه الله نه نقل دی چه مکاتب که خپل ورور وغیره یعنی د ولادت نه بغیر قرابت دار نسی
 واخستلو نو دا به هم د مکاتب سره مکاتب کیږی او که دا او منو نو د مکاتب کیدلو وجه داده چه مکاتب
 ته څه پوره ملکیت حاصل نه وی چه هغه ده ته په آزادولو باندې قدرت ورکړی ځکه چې په مکاتب باندې
 ترکوم وخته پورې یو درهم هم پاته وی نو دا به غلام وی او کوم کس چې د آزادولو قدرت نه لری په ده به
 بل څوک هم نه آزادېږی ځکه چې مسئله هغه وخت فرض کړې شوې ده چه کله د آزادولو پوره قدرت حاصل
 وی خو که څوک اشکال اوکړی چه واقعی که دا خبره وی نو د ولادت قرابت دار هم په ده باندې آزادیدل
 بکار نه دی حالانکه دې آزادېږی نو په ملا خلاف الولادیه سره مصنف د هدایه رحمه الله خواب ورکړې

شرح - حرمک اړخ ته په سبت کوسو کي د امام شافعي ^{رحمه الله} اختلاف دې يعنی ددوی په نيز آزادی نه واقع کړی او رمون په بير واقع کړی اودا مسئله په تفصيل سره په کتاب الطلاق کي تيره شوي ده

وَأَمَّا التَّغْلِيْقُ بِالْغُرْبَانِ په شرط باندې معلق کول ځکه جائز دی **فَلَا يَكُنْ اسْقَاطُ** چې آزادول ساقطول دی **فَيُبْرِي بِهِ** التَّغْلِيْقُ نوبه دې کي تعلیق د شرط جاری کيدای شی

شرح - او آزادی په شرط باندې معلق کول ځکه جائز دی. چه آزادول بالقصد اسقاط دی. اگرچه ضمناً د قوت اثبات دي. او چونکه اسقاطات په شرط باندې معلق کول جائز دی. په دې وجه آزادول معلق کول هم درست دی.

بِمِلَاقِ التَّمْلِيْكَاتِ په خلاف د تمليکاتو **مَا عُرِفَ فِي مَوْضِعِهِ**. چې په اصول فقه کي پخپله موقع باندې معلوم شوی دی

تفريخ - ددې په خلاف تمليکات دی يعنی په کومو صورتونو کي چې د مالک کيدلو معنی موندلې شی. دا په شرط باندې معلق کول صحيح نه دی. لکه څنگه چې اصول فقه کي پخپله موقع معلومه شوي ده.

دار اسلام ته د غلام راتل او اسلام راوړل

وَأَمَّا غَرَبُ عَبْدٍ غَيْرِهِ او هرکله چې د يو حربي کافر غلام مسلمان شو **إِنَّمَا مِلًّا** او زموږ اړخ ته دارالاسلام کي راغی **عَتَقَ** سودا آزاد شول **قَوْلُهُ** **فِي عَهْدِ الطَّائِفِ** ځکه چې نبی کریم ^ص د طائف غلامانو ته **حِينَ خَرَجُوا إِلَيْهِ** **مُتَلِيْنٌ** چې دوی مسلمان شوي وو اود نبی کریم ^ص په خدمت کي حاضر شوي وو **هُمُ عَتَقَهُ اللَّهُ تَعَالَى** ^(۱) او فرمايې **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى** آزاد کړي شوي دي

تفريخ - که د حربي کافر غلام مسلمان شی او دارالاسلام ته راشي نو آزادېږي. دليل دادې چه کوم وخت د طائف غلامان چه ددوی تعداد ۲۳ وو مسلمان شو اود نبی کریم ^ص په خدمت کي حاضر شول نو نبی کریم ^ص او فرمايې **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى** يعنی دا الله تعالی آزاد کړي دی.

وَلَا يَكُنْ اسْقَاطُ او ځکه چې دې غلام خپل ځان په داسې حالت کي محفوظ کړو **وَهُوَ مُتَلِيْمٌ** چې دې مسلمان دي **وَلَا اسْتِزْاقٌ عَلَى الْمُسْلِمِ** ايتدا او په ابتداء کي په هيڅ مسلمان باندې غلامی نشي کيدې.

هل للغة ① استرقاق غلام جبرولاً

تفريخ - او دوهم دليل دادې. چه دې غلام د اسلام په حالت کي خپل ځان په دارالاسلام کي محفوظ کړي دي. او په ابتداء کي هيڅ يو مسلمان غلام نشي جوړيدلې. په دې وجه به دې آزاد وي.

د حاملې وينځي په آزادولو سره د حمل آزادېدل

وَأَمَّا اسْقَاطُ حَامِلَةٍ او که يو کس خپل حامله وينځه آزاده کړله **عَتَقَ تَمْلِيْهَا تَمْلِيًّا** نو د وينځي تابع به ددې حمل هم آزاد وي **إِنْ هُوَ مُتَمِلٌّ بِهَا** ځکه چې دا د حيلې مور سره متصل دي

تفريخ - مسئله داده که مالک خپله حامله وينځه آزاده کړله نو حمل به هم ددې حامله وينځي تابع وي او آزاد به وي ځکه چې دا حمل د وينځي حرمه دي لکه څنگه چې نور اجراء دي نو لکه څنگه چې د وينځي په آزادولو سره ددې واره حواء او اسماء موده آزادېږي دغه ډول ددې حمل هم آزادېږي

(۱) من حديث علي رضي الله عنه أخرجه أبو داود في الجهاد باب ۱۲۶ رقم ۲۷۰۰ والترمذي في مناقب علي رضي الله عنه

وَأَمَّا اسْقَاطُ الْغُلَامِ غَاصَّةً او که ده صرف حمل آزاد کړو **عَتَقَ** او صرف حمل به آزادېږي **فَوَيْتَ** وينځه نه لائنه لاؤجه **إِلَى اسْقَاطِهَا** ځکه چې د وينځي آزادولو هيڅ وجه نشته **مَقْصُودُ الْعَدَمِ** **إِلِصَاقُهَا** (نه قصد) ځکه چې وينځي اړخ ته اصفت نشته **وَلَا إِلَيْهِ تَعَالِيٌّ** **فِي مَن قَلْبُ الْمَوْضُوعِ** او نه تبعاً ځکه چې په دې کي قلب موضوع ده

تفريخ - او که صرف حمل نې آزاد کړي وي نو صرف حمل به آزاد وي ددې مور يعنی وينځه به نه آزادېږي دليل دا دي چه د وينځي د آزادولو هيڅ صورت شته ځکه چې د وينځي د آزادولو دوي ادوا صورتونه دي يو د چې د وينځي آزادول بالقصد وي دوهم داچه د وينځي آزادول ددې د حمل تابع شي. خودا د وړه صورتونه ممکن نه دي. اول خو په دې وجه چې آزادول د وينځي اړخ ته نه دي منسوب شوي. او دوهم صورت ځکه ممکن نه دي. چه په دې کي قلب د موضوع لازمېږي. ځکه حمل چې تابع دي. دا به متبوع شي او ددې مور چې متبوع ده دا به تابع شي

لَمَّا اسْتَأْذَنَ الْغُلَامُ بيا د حمل آزادول، صحيح دی **وَلَا يَصِحُّ بَعْدَهُ وَهَيْتُهُ** او (روسته) ددې خرڅول يا هبه کول به صحيح نه وي **لَأَنَّ التَّسْلِيمَ نَقْصٌ شَرْطِيٌّ** ځکه چې په هبه کي پخپله ددې ذات سپارل واجبېږي **وَالْقُدْرَةُ عَلَيْهِ فِي الْبَيْتِ** او په بيع کي د سپارلو قدرت شرط دي **وَلَمْ يُوجَدْ ذَلِكَ** اودا خبره اونه موندې شوه **بِإِلِصَاقِهَا إِلَى الْغُلَامِ** د خپلې بچي اړخ ته د نسبت کوه په وجه **وَشَى** **وَمِنْ ذَلِكَ لَيْسَ بِشَرْطِيٍّ** **الْإِعْتِاقُ** او به آزادولو کي په دې کي هيڅ شی شرط نه دي **فَأَقْتَرَفَا** نو دواړه جلا شو

تفريخ - ښکاره دي وي. چه د حمل آزادول درست دی. خود دې خرڅول. يا هبه کول درست نه دي دليل دادې چه په هبه کي د شي موهوب سپارل واجب وي او په بيع کي په سپارلو باندې قدر کيدل شرط دی او دلته کي جنين (د خپلې بچي) اړخ ته د نسبت کاوه په وجه دې دواړو خبرو کي يوه خبره هم ممکن نه ده ځکه چې نه خو د خپلې د بچي سپارل ممکن دی. او نه ددې په سپارلو باندې قدرت حاصل دي په دې وجه نه جنين خرڅولې شي. او نه نې هبه کولې شي او چونکه په آزادولو کي په دې کي يوه خبره هم شرط نه ده په دې وجه جنين يعنی د حمل آزادول درست دی. نو په آزادولو او په بيع او هبه کي توپير ښکاره شو.

د مال په نومقدار باندې د حمل آزادول

وَأَمَّا اسْقَاطُ الْغُلَامِ عَلَى مَالٍ او که دد وينځي (حمل نې په څه قدرې مال باندې آزاد کړو **صَحَّ** نو) آزادول صحيح دی **وَلَا يَجِبُ الْمَالُ** او مال به واجب نه وي **إِذَا لَوَّجَهُ إِلَى الزَّامِرِ السَّالِ عَلَى الْغُلَامِ** ځکه چې د خپلې بچي باندې د مال لازمولو هيڅ صورت نشته **لِعَدَمِ الْوَلَايَةِ عَلَيْهِ** ځکه چې په ده باندې د هيڅ چا ولايت نشته **وَلَا إِلَى الزَّامِيَةِ الْأُمِّ** او دده په مور باندې هم د مال لازمولو هيڅ وجه نشته **لَأَنَّ فِي عَقْدِ الْعَتَقِ نَقْصٌ عَلَى جَدِّهِ** ځکه چې د آزادي په حق کي (بچي) يو جلا نفس (بدن) دي **وَأَشْتَرَا بِدَلِّ الْعَتَقِ عَلَى غَيْرِ الْعَتَقِ** لايجوز اود آزادي د معتق (کوم چې آزاد کړي شي) نه علاوه باندې لازمول جائز نه دی **عَنِ مَازَنِ فِي الْغُلَامِ** لکه ځکه چې په خلع کي بيان شو **فَأَمَّا يُعْرِفُ قِيَامُ الْغُلَامِ** **وَكُنْتُ الْعَتَقُ** اود آزادولو په وخت د حمل موجود کيدل هغه وخت معلومېږي **إِذَا حَضَرَ بِهَذَا أَقْلٌ مِنْ بَيْتَةِ الْغُلَامِ** چې د آزادولو دوخت نه د شپې مېشتو نه په کم کي پيدا شوي وي **لَأَنَّ أَقْلَهُ مَدَّ الْغُلَامَ** ځکه چې د حمل کمه موده هم داده.

تفريخ - صورت د مسئلې دادې. که حمل د مال په يو خاص مقدار باندې آزاد کړي نو دا آزادول صحيح دی خو مال به واجب نه وي. ځکه چې د مال واجبولو دوي ادوا صورتونه دي. يا خويه پخپله په دې جنين يعنی د خپلې بچي باندې مال واجبولې شي او يا به ددې بچي په مور باندې واجبېږي. خود دواړه صورتونه باطل دي. اول خويه دي وجه باطل دي. چه په جنين باندې هيڅ چاته ولايت حاصل نه دي نو په ده باندې د مال لازم کاوه هيڅ صورت نشته. او دوهم صورت په دې وجه باطل دي چه جنين د آزادي په حق کي جلا يو

نفس دي و د زادي بدله په غير معنی باندې واجبول درست نه دی. لکه څنگه چې په خلع کې بیان شوی دی. علامه بدرالدین عینی رحمه الله فرموي چې دا حواله غیر مفید ده. ځکه چې شرحینو ته دا د خلع په بیان کې نه ده ملا شوي البته دا احتمال شته چې مصنف رحمه الله د ،، کفایة المنتهی ،، په باب الخلع کې ذکر کړی وی او دغه کې یې معنی اړخ ته اشاره کړې وی ځکه چې ،، کفایة المنتهی ،، ددې کتاب نه د وړاندې تصنیف دي دا خبره دې ښکاره وی چې د آزادولو په وخت حمل موجودیدل به هغه وخت معلومیږي چې د آزادیدلو وخت نه د شپږ میاشتو نه په کمه موده کې پیدا شوي وی. ځکه چې د حمل ادنی موده هم دا ده.

د وینځي نه د مولا د اولاد حکم

قَالَ قَدُورِي فِيهِ فَرَمَنِي **وَوَدَّ الْأُمَّةُ مِنْ مَوْلَاهَا حُرًّا** چې د وینځي کوم اولاد ددې د مولا نه پیداشي هغه آزاد دی لَأَنَّهُ قُلُوبٌ مِنْ مَالِهِ ځکه چې د مولا د نطفې نه (پیدا) دي قَبْعَتٌ عَلَيْهِمْ نَوْهَمُ په ده به آزاد وی هَذَا هُوَ الْأَصْلُ اصل دی وَلَا تُعَارِضُ لَهُ يَبِيه اود بچي په اړه کې هېڅ معارض نشته لِأَنَّ وَدَّ الْأُمَّةُ لِمَوْلَاهَا ځکه چې د وینځي د وینځي د مولا دي.

شرح: مسئله داده چې د وینځي هغه اولاد کوم چې ددې د مالک نه پیدا شوي وی هغه به آزاد وي. دلیل دا دی چې دا بچي د مولا د نطفې نه پیدا شوي دي او کوم بچي چې د مولا د نطفې نه پیداشي هغه آزاد وي ځکه به دا بچي آزاد وي او هم دا اصل دی چې بچي د صاحب ماله (واطي) وي او په دې بچي کې څه معارض شي هم نشته. ځکه چې د وینځي اوبه (نطفه) ددې د مولا ملک وي نو دواړه اوبه د مولا شوي یعنی د وینځي نطفه، او دده خپله نطفه دواړه دده دی.

د وینځي د بچي حکم

وَوَدَّكَ مِنْ تَحْتِهَا اوکه د وینځي بچي ددې د خاوند نه پیدا شوي وی دي **مَمْلُوكٌ لِيَسْتَبْدَ بِهَا** اودا به د وینځي د مالک مملوک وي **لِأَنَّهُمْ خَالِبُ الْأَمَةِ** ځکه چې د مور اړخ راجح باغتيال النكاح د پرورش په اعتبار سره او لاشيلاک ماله یمايها ځکه چې د خاوند نطفه ددې وینځي په نطفه کې ملاویدلو سره هلاک شوه وَالنَّكَاحُ مَانَقَّةٌ و منافات ثابت دی

هل الله ١٠ الحصة پرورش، تربیت ٢ استهلاك هلاکول ٣ مغرور د هوکه ورکړې شوې

شرح: مسئله داده که د وینځي بچي ددې د خاوند نه پیدا شوي وی نو دا به د وینځي د مالک مملوک وي دلیل دادي چې دا تعرض موجود دي ځکه چې منافات ثابت دي او منافات ځکه ثابت دي چې بچي د مور و د پلار د دواړو د نطفې نه پیدا شوي دي نو په دې صورت کې که د مور د اړخ اعتبار اوکړې شي نو بچي به د وینځي د مولا مملوک وي او که د پلار د اړخ اعتبار اوکړې شي نو بچي به د وینځي یعنی ددې د مور د مولا مملوک نه وي نوچونکه په دواړه صورتونو کې منافات متحقق شوي دي په دې وجه به د ترجیح لاره خیارولې شي او په څو وجوهر سره د مور اړخ ته ترجیح حاصل ده اول خوځکه چې د پرورش حق مور ته حاصل دي دوهم داچې د خاوند نطفه د وینځي یعنی د ښځې په نطفه کې ملاو شوي ده او هلاکه شوې ده ځکه چې د ښځې نطفه پخپل ځاني برقرار ده اود خاوند نطفه پخپل ځاني برقراره نه ده بڼکه منتقل شوې ده اود ښځې په رحم کې راغلي ده دریم داچې بچي تر کوه وخته پورې د مور په نس کې د جنین په صورت کې دي نو دا حساً او شرعاً د ښځې د پو اندام پشن دي لکه څنگه چې ددې لاس او خپه اندامونه دی حساً به دې وجه ندام دي چې جنین د خپلې مور په ساه اخستلو سره ساه اخلي او ددې په منتقل کېدلو سره مستقل کېږي تردې چې د ولادت په وخت په قبېجې سره کت کولې شي اودا د خپلې مور نه جلا کولې شي او شرعاً ځکه د ابدام پشان دي چې د وینځي په آزادولو سره جنین یعنی ددې د خیتي بچي هم آزادېږي ځکه د چې حقیقت و حکم دواړه شان د مور د نطفې نه پیدا کېږي اود پلار د نطفې نه صرف

حکماً پیدا شوي دي. نو د ترجیح په دې وجه سره د مور اړخ ته ترجیح ورکړې شوي ده. او مور اړخ ته د ترجیح ورکاو نتیجه به دا وي چې مور د کوم کس مملوک وي ددې بچي به هم دهغه کس مملوک وي **وَالْوَدَّ الْقَدْرِي** په دې خبره باندې راضي شو **بِخلاف ولي التفرع** په خلاف دهغه کس د بچي چې ده ته دهوکه ورکړې شوي وی **لِأَنَّ الْوَالِدَ مَارَضِي** په ځکه چې دې په دې خبره باندې راضي نه وو

شرح: دا عبارت د یو سوال ځواب دي سوال دادي چې په دې صورت کې خاوند ته ضرر رسیږي چې دده بچي د بل چا مملوک وي. ځواب دادي چې خاوند د خپل بچي په مملوک جوړولو باندې پخپله راضي شوي دي ځکه چې دې د وینځي سره دنکاح کاوه اقدام کړې دي حالانکه ده ته دا علم وو چې ددې وینځي نه چې کوم بچي پیدا کېږي هغه به ددې د مولا مملوک وي په خلاف دهغه کس چې ده ته دهوکه ورکړې شوي وی چې دا ښځه آزاده ده حالانکه هغه وینځه وه. نو ددې بچي به مملوک نه وي بلکه آزاد به وي خو ددې قیمت ورکول به ضروري وي ځکه چې دې په دې خبره باندې راضي نه وو چې زما اولاد دچا مملوک شي. صورت دادي چې یوې ښځې خالد ته او وئیل زه آزاده یم ما سره نکاح اوکړه. نو خالد په دې خیال دي سره نکاح اوکړه او اولاد پیدا شو. حالانکه دا ښځه د حامد وینځه وه ده دا ددې د اولاد سره اونیوله نو اولاد به د حامد مملوک نه وي ځکه چې خالد په دې خبره راضي نه وو چې د غیر وینځي سره نکاح اوکړي چې کوم اولاد پیدا شي. نو هغه هم مملوک شي. خو خالد به حامد ته ددې بچي قیمت ورکوي چې د دواړو د رعیت لحاظ اوستلې شي

د علام د آزادي سخي د بچي حکم

وَوَدَّ الْحُرَّةُ حُرًّا عَلَى كُلِّ حَالٍ اود آزادي سخي بچي بهر حال آزاد دي **لِأَنَّ حَالِيَّهَا رَاجِعٌ** ځکه چې د ښځې اړخ راجح دي **فَتَبْعُهَا فِي وَصْفِ الْحُرَّةِ** نو بچي به هم د آزادي په صفت کې ددې تبع وي **كَتَابَتْهَا فِي الْمَمْلُوكَةِ** و المرقوقية والتذبير وأمومية الولد والكساية لکه څنگه چې د مملوکیت، مرقوقیت، مدبره، ام ولد، او مکاتبه کېدلو صفاتو کې دي **وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْلَمُ**

هل الله ١ المرقوقية غلامی ٢ تدبير مدبر جوړول ٣ امومية الولد ام ولد جوړول

شرح: مسئله داده چې د آزادي سخي بچي په هر حال کې آزاد وي که ددې خاوند آزاد وي او که علام وي دلیل دادي چې وړاندې تیر شوي دي چې د ښځې اړخ ته ترجیح ورکولې شي په دې وجه به ددې بچي هم په آزادولو کې ددې تبع وي یعنی د مور د آزاد کېدلو په وجه به ددې بچي هم آزاد وي لکه څنگه چې د مور په مملوک او مرقوق کېدلو سره بچي هم مملوک او رقیق وي دغه ډول که مولا د خپلې ام ولد یو سړی سره نکاح اوکړه یا نې د خپلې مکاتبې نکاح اوکړه نو بچي به د خپلې مور په حکم کې وي په عینی شرح هدایه کې لیکلې دي چې علامه کاکی رحمه الله فرمائي چې مملوکیت او مرقوقیت دواړه نې ځکه ذکر کړل چې په دې دواړو کې تغایر دي ځکه چې په مدبر او ام ولد کې ملک کامل وي او رقیق ناقص وي او په مکاتب کې ملک ناقص وي او رقیق کامل وي. وَاللَّهُ اعْلَمُ بالصواب

باب العبد یعق بعضه

ژباړه: (دا) باب د داسې غلامانو (په بیان کې) دي چې ددوی بعض برخه آزاد شوې وي. شرح: هرکله چې مصنف رحمه الله د پوره غلام آزادولو بیان نه فارغ شو. نو اوس په دې باب کې د غلام بعض برخه آزادولو صورتونه بیانوي. اوچونکه د پوره غلام آزادول متفق علیه وو او ددې بعض برخه آزادول مختلف فیه دی. په دې وجه نې د پوره غلام آزادولو احکام مخکې بیان کړل اود غلام د بعض برخې آزادولو حکم نې روسته ذکر کړل.

د علام بعض برجه ارادول

اَوْ اِذَا عَتَقَ الْمُتَمَلِّكُ بَعْضَ عِبْدِهِ اَوْ كَه مولا د خپل غلام څه برخه آزاده كړله عَتَقَ ذَلِكَ الْقَدْرَ وَتَسَعَى فِي بَقِيَّةِ قِيَمَتِهِ لَوْلَا
عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ نُوْدُ اِمَام ابو حنيفه عليه السلام په نير به هم دومره برخه آزاده وي اود پاته قيمت به مزدوري
كوي او خپل مولا ته به نې ورکوي وَاَقَالَا: يَتَعَقُّ كُلُّهُ اَوْ صاحبينو عليهم السلام فرمانيلى دى چه پوره غلام به
آر دولي شي وَاَصْنَهُ اود ددي اختلاف بن (بنیاد) دادې اَنْ اِلْعَتَاقُ يَتَجَزَا عِنْدَهُ چې دامام صاحب عليه السلام په نيز د
عتق ټكړې كډاي شي قِيَمَتُهُ عَلَى مَا عَتَقَ يوڅومره قدرې نې چې آزاد كړو هم په هغې به منحصر كيږي

هل الله ٥٠ يسمن كويس كوي ٥٠ يتجزا تقسيمې ٥٠ التوق خالصه غلامى ٥٠ القمة وينخه ٥٠

تريح - صورت د مسئلې دادې كه مولا د خپل غلام څه برخه آزاده كړله نود امام ابو حنيفه عليه السلام په نيز هم
دومره قدرې برخه آر دي اود پاته برخې قيمت لپاره به مزدوري كوي او مولا ته به ورکوي او صاحبين
مستحق فرماني چه پوره غلام آزادېږي اود اختلاف بنيادي وجه ده چه د حضرت امام ابو حنيفه عليه السلام په نيز
باندې اعتق ټكړې كډاي شي نو مولا چې څومره قدرې برخه آزاده كړله هم دومره قدرې به آزادېږي .

وَعِنْدَ هَذَا لَا يَتَجَزَا اود صاحبينو عليهم السلام په نيز نه ټكړې كيږي وَهُوَ قَوْلُ الشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ وَهَم د ا امام شافعي عليه السلام
قول دي ، فَاَصْلُهُ اِلَى الْبَيْضِ كَمَا ضَافَتْهُ اِلَى الْكُلِّ فَلْيَذَا يَتَعَقُّ كُلُّهُ نو پوره غلام به آر د وي

تريح - اود صاحبينو عليهم السلام په نيز باندې اعتاق نه ټكړې كيږي او هم دا د امام شافعي عليه السلام قول دي خو امام
شافعي عليه السلام د صاحبينو عليهم السلام سره په دې صورت كي دې چه كله مالك يو وي كه مالكان دوي ادوا وي نو
په دوي كي چې كوم كس خپله برخه آزاده كړله دا مفلس دې نو په دې صورت كي د امام شافعي عليه السلام په نيز
د ساكت ملك په سابقه حالت باندې پاته پاتي وي تردې چې دده لپاره دخپلې برخې خرڅول، او هبه كول
درست دي نهرحال د صاحبينو عليهم السلام په نيز اعتاق نه ټكړې كيږي او د كوم څيز چه ټكړې نه كيږي دا يوي
برخي اوحزه اړخ ته منسوب كول داسې دي لكه كل اړخ ته منسوب كول نو اعتاق د غلام يوي برخې اړخ ته
منسوب كول، كل اړخ ته منسوب كول شو په دې وجه دې صورت كي پوره غلام آزادېږي .

اود امام صاحب و د صاحبينو عليهم السلام په مينځ كي د اختلاف حاصل دادې چه نيم غلام آزاد كړي شو نور رقيت
به د پوره غلام نه رائل كيږي او كه نه؟ نود امام صاحب عليه السلام په نيز به رقيت نه زائل كيږي بلكه پوره غلام
به رفيق وي البته د ارادې په مقدار سره به د غلام نه د مولا ملك زائل شي اود صاحبينو عليهم السلام په نيز د پوره
غلام به رقيت زائل كيږي

هُنْدُ صَاحِبُو اَوْ اِمَام شافعي عليه السلام دليل دادې اَنْ اِلْعَتَاقُ اِلْبَاقُ الْعِتْقُ چې اعتاق (معنى) عتق ثابتول
دي وَهُوَ قَوْلُ حَكِيمِيَّةٍ اودا قوت حكميه دي وَاِلْبَاقُ اِيْذَا لَمْ يَخْلُصْ اَوْ ددي قوت ثابتول به ددي په ضدلري كاوه سره
كيږي وَهُوَ الْقَرْنُ اود ددي ضد رقيت دي الَّذِي يَوْضَعُ حَكِيمِيَّةً چه دا حكمي كمزوري ده وَهَذَا لَا يَتَجَزَا اَوْ ددي
دواړو ټكړې نشي كډاي فصاَرُ نود (دا) داسې شوه كَا اِلْعَتَاقُ وَالْعِتْقُ عَنْ الْقَصَاصِ وَالْاِسْتِغْلَاوْ لكه طلاق
وركول، اود قصاص نه معاف كول، او ام ولد جوړول

تريح - د صاحبينو اود امام شافعي عليه السلام دليل دادې چې د اعتاق معنى عتق ثابتول دي او عتق د قوت
حكميه نوم دي يعنى د شريعت په حكم كي ده ته د تصرفاتو قوت حاصلېږي حاصل داچه اعتاق د قوت
حكميه ثابولونوم دي او ددي قوت ثابتول داسې كيږي چه كوم شي ددي ضد دي هغه لري كړي شي او
ددي ضد رقيت دي يعنى مملوكيت چه دا حكمي كمزوري ده او ددي دواړو څيزونو يعنى د قوت حكمي
(عتق) اود ضعف حكمي (رقيت) ټكړې نشي كډاي په دې وجه د اعتاق ټكړې هم نشي كډاي نو اعتاق په

عدم تجزى كي میده شوي دي لكه طلاق ورکول، قصاص معاف كول، ام ولد جوړول، متلاد، نشي كډاي
چي نيمې بنځې ته طلاق ورکړې شي او نيمې ته ورکړې شي او نيم قصاص معاف كړي او سيم نه دغه
ډول دان شي كډاي چې نيمه وينځه ام ولد جوړه كړې شي او نيمه نه نو لكه څنگه چې په دې كي بالاتفاق
يو هم نشي ټكړې كډاي دغه ډول د اعتاق هم ټكړې نشي كډاي

وَلَا يَحْتَاقُ حَنِيفَةُ رَحِمَهُ اللَّهُ، اود امام صاحب عليه السلام دليل دادې اَنْ اِلْعَتَاقُ اِلْبَاقُ الْعِتْقُ اَوْ اِلْبَاقُ اِلْيَاسِ اَوْ اِلْبَاقُ اِلْيَاسِ چې اعتاق
(معنى) عتق ثابتول، ملك لري كول دي يا اعتاق ملك لري كول دي لَأَنَّ اِلْيَاسَ حَقَّهُ خُكْمَ جِي مَلِكٍ
دآرادونكي حق دي وَالْوَقْ حَقُّ الشَّرْعِ اَوْ حَقُّ الْعَامَّةِ او رقيت حق شرعي يا د بندگانو حق دي وَحُكْمُ الشَّرْعِ فَمَا
يَتَذَلُّ تَحْتَ وِلَايَةِ الْمُتَعَرِّفِ اود تصرف حكم دومره قدرې وي څومره قدرې چې دنصرف كونكي په ولايت كي
وي وَهَذَا اَلْمَقْصِدُ لِأَحَقِّ غَيْرُهُ اودا خپل حق لري كول دي نه دا چې دخپل غير حق وَالْأَصْلُ اَنْ اِلْعَتَاقُ يَتَجَزَا اَوْ
خبره داده چه تصرف داسې ځنې پورې كيږي عَلَى فَوْضِ الْإِضَافَةِ چې كوم ځنې پورې ددي نسبت او كړې شي
وَالْتَقْيُ اِلَى مَا وَرَاءَهُ فَمِنْهُ اَعْدَاءُ الْمُتَعَرِّفِ اود ددي ځنې نه علاوه اړخ ته تجاوز كول د عدم تجزى (كډاي) په وجه
كيږي وَالْمَلِكُ مُتَجَزِّي اَوْ ملك متجزي دي كَمَا اَلَى الْبَيْعِ وَالْهَبَةِ لكه څنگه چې په بيع او هبه كي دې قيتي عَلَى
الْأَصْلِ نود اعتاق تصرف به هم خپل اصل پورې پاتي وي

تريح - اود امام ابو حنيفه عليه السلام دليل دادې چه د اعتاق معنى د ملك لري كاوه په ذريعه عتق ثابتول دي يا
عتق ددي ملك لري كاوه نوم دي ځكه چې ملك د آزادونكي حق دي او رقيت د شريعت حق دي ځكه چې
كافر كله د ، ، عبدالله ، يعنى د الله تعالى د غلام كډايو نه انكار او كړو نو الله تعالى دده په دې طريقه بډه
ورکړله چه د خپل بنده غلام نې جوړكړو رقيت د عامو خلگو حق دي ځكه چې مع هدين څنگه د رقيق نه
علاوه سامان تقسيموي دغه ډول به رقيق هم تقسيموي اود تصرف حكم هم دومره وي څومره چې د
تصرف كونكي په قابو او قدرت كي وي او هغه دادې چه خپل حق لري كړي د غير حق لري نه كي
(ټكړي)، يعنى مولا صرف ملك لري كولې شي رقيت نشي لري كولې او ملك تجزى (ټكړې) دې نو اعتاق به
هم متجزي وي او خبره په اصل كي داده چه تصرف دومره حده پورې وي څومره پورې چې ددي نسبت كړې
شوي وي او ددي حده نه علاوه اړخ ته تجاوز كول په دې اړتيا سره كډاي شي چه ددي تجزى اونكړې شي
او دلته كي چې كوم ملك د مولا حق دي ددي تجزى كډاي شي لكه څنگه چې په بيع او هبه كي بنكره
ده يعنى مثلاً نيم غلام نې خرڅ كړلو يا نې هبه كړلو نو بالاتفاق جائز دي نود اعتاق تصرف به هم خپل
اصل باندې پاته پاتي وي يعنى كه نيم نې آزاد كړو نو جائز دي هم نيم به آزاد وي

وَتَجِبُ الْيَقَاةُ اَوْ مزدوري كول واجب دي لِأَخْيَاسٍ مَالِيَّةٍ الْبَيْضِ عِنْدَ الْعَبْدِ ځكه چې د پاته برخې ماليت ددي
غلام سره (بند) پاتي دي ، وَالْمُسْتَعْيُ عَمَلُهُ اَلْمَكَاثِبُ عِنْدَهُ اَوْ (مستعسي) په كوم غلام چې مزدوري كول او
ادا كول واجب وي) د امام صاحب عليه السلام په نيز په منزله دمكاتب دي

تريح - او پاتي شو په غلام باندې د پاته برخې لپاره مزدوري واجب كډل، نودا ځكه دي چه د پته ټكړې
ماليت دي غلام سره بند دي نو دده څخه به وصولولې شي او په كوم غلام چې مزدوري كول، او ددي ادا
كاوه واجب دي دا د امام ابو حنيفه عليه السلام په نيز د مكاتب پشان دي

لَأَنَّ الْإِضَافَةَ إِلَى الْبَيْضِ كَوَجِبُ ثَبُوتِ الْمَالِيَّةِ فِي كُلِّهِ ځكه چې د آزادولو نسبت د غلام (كوم) يوجزه اړخ ته
كول (د غلام دپاره) په پوره غلام كي ملكيت ثابتول واجبي وَاِلْيَاسُ اِلْيَاسٍ اَوْ په يوه ټكړه كي (د مولا)

مک با نه ستل بخت ددي لپاره مایه دي قعیته بالذاتین سو مویر په دواړو دلیلونو باندې عمل اوکړو یا نولایو
مکاتبا چې دا غلام مو مکاتب اوگر خولو اذ هو مالک یا ددي لپاره چې دي دخپلي مزدوری مالک دي لا
رکبه اود خپل ذات مالک نه دي

توضیح - ځکه چې کله د اعتاق سست د غلام یو جزء اړخ ته اوشو نو په دي اعتبار سره دا لازم شو چه په پوره
علام کی ده به ملکیت حاصل وی یعنې چې غلام د خپل پوره ذات مالک شی ځکه چې عتق نه متجزی
کیری اود مولا ملک په یوه برخه کی په پاتې کیدل د رقیبت په اعتبار سره ددي خسرې تقاضا کوی چه دي د
پوره ذات مالک نه وی ځکه چې رقیبت هم نه متجزی کیری حاصل داچه دلته کی دوي اودا خبرې جمع
شوي یو دی غلام د خپل پوره ذات مالک وی دوهم داچه د غلام په پوره ذات کی د مولا ملک پاتې پاتې
وی وچوکه په دواړو دلیلونو باندې عمل کول ممکن دي په دي وجه مویر په دواړو دلیلونو باندې عمل
اوکړو اودا غلام مو مکاتب اوگر خولو ځکه چې مکاتب پدا مالک وی او رقبه مملوک وی نو هم دغه ډول به
دي هم د حبسې گنې مالک وی اود خپل ذات مالک نه دی

والیغایه کتابه او معایه (مردوری) د بدل کتابت پشان دي قلله ان یتسعیه سو مولا ته دا اختیار
شته چه په ده باندې مزدوری اوکړی (او په قیمت وصول کړی) ولله غیار ان یغایه اودا اختیار هم شته چه
دي آزاد کړی لان المكاتب قابل للعتاق ځکه چې مکاتب د آزادولو قابل وی غیر انه اذا عجز خوکله (دا
غلام عاجز شو لا یزاد فی الزمان سو رقیبت اړخ ته به نشی واپس کولې لانه اسقاط لا الی احدی ځکه چې (دده نه)
مکنت بوصول لا الی احدی دی فلا یقبل الفسخ نو فسخ به نه قبلوی

توضیح - او هرکله چې مستسعی (د خپلې پاته برخې لپاره مردوری کوکې غلام) د مکاتب پشان شو سو دده
مردوری به د بدل کتابت پشان وی نو مولا ته دا اختیار پاتې شو چه په ده باندې مردوری کوی اود پاته
برخې قیمت وصول کړی اودا اختیار هم شته که عواری نو دا آزاد کړی ځکه چې مکاتب هم ددي قابل وی
چه مولا دي آزاد کړی

اخذلته کی یو سوال دي هغه داچه مستسعی که د مکاتب په مرتبه کی دي نو لکه څنگه چې مکاتب د
بدل کتابت نه د عاجزه کیدلو په صورت کی رقیق (غلام کیری دغه ډول که مستسعی د مزدوری نه عاجزه
شی سودا هم رقیق کول پکار دی حالانکه داسې نه ده بلکه د کوم غلام چې یو جزء آزاد شی او په ده
مردوری واجب شی که دي د مزدوری نه عاجزه شی نو ده ته رقیق نشی و نیلې؟ ددي خواب دا دي چه په
دي دواړو کی دومره سویر دي چه مکاتب که د مال ادا کوو به عاجزه شی نو دي رقیق کولې شی اودا غلام
که د مزدوری نه عاجزه شی نو نشی رقیق کیدلې وجه د توپیر داده چه غلام آزادول، اسقاط لا الی احدی،
دي یعنی دده نه ملکیت ساقطول، لا الی احدی، دي او په اسقاط، لا الی احدی، کی د معاوضه معنی
شته ځکه چې معاوضه د دوي اودا کسانو په مینځ کی متحقق کیری او دلته کی صرف یو کس
دي یعنې آزادوکی نو هرکله چې په دي صورت کی د معاوضه معنی نشته نو دا د فسخ قابل هم نه دي.

بطلان الکتابه المقصوده په خلاف د کنت مقصوده لانه عتق ځکه چې دا یو عقد دي ټکال ددي اقله هم
کسای شی فسخ او فسخ هم کسای شی

توضیح - ددي په خلاف کتابت دي چه بالا ده غلام سره یوه معامله اوکړی نو دا به، اسقاط عن المولی الی
المکاتب، وی په دي طریقې چې مولا خپل مکاتب ته د بدل کتابت په حاصلولو قدرت ورکړي دي نو په
کنت کی د معاوضه معنی موجود ده او هرکله چې د معاوضه معنی موجود ده نو د کتابت اقاله هم
نشی و فسخ هم کیدلې شی

والیغایه کتابه او معایه (مردوری) د بدل کتابت پشان دي قلله ان یتسعیه سو مولا ته دا اختیار
شته چه په ده باندې مزدوری اوکړی (او په قیمت وصول کړی) ولله غیار ان یغایه اودا اختیار هم شته چه
دي آزاد کړی لان المكاتب قابل للعتاق ځکه چې مکاتب د آزادولو قابل وی غیر انه اذا عجز خوکله (دا
غلام عاجز شو لا یزاد فی الزمان سو رقیبت اړخ ته به نشی واپس کولې لانه اسقاط لا الی احدی ځکه چې (دده نه)
مکنت بوصول لا الی احدی دی فلا یقبل الفسخ نو فسخ به نه قبلوی

توضیح - په دي عبارت سره د صاحبینو اود امام شافعی د قیاس خلاصه کلاطلاق والعفو عن القصاص
والاستیلاذ خواب ورکوی فرمانی چه اعتاق په طلاق اوپه عفو عن القصاص باندې قیاس کول صحیح نه
دی ځکه چې د طلاق اود نکاح په مینځ کی، ی د قصاص اود عفو په مینځ کی هیڅ مشخص حالت
شته لکه څنگه چې د آزادی اود مملوکیته په مینځ کی د کتبت حالت وو چه کتبت د خپل ذات په اعتبار
سره مملوکیته دي اود خپلې مزدوری اود تصرفاتو په اعتبار سره آزادی ده نو هرکله چې د نکاح اود طلاق
په مینځ کی داسې حالت شته نو چا چې نیمې پنځې ته طلاق ورکړو سودا د سیم طلاق په وجه حرام شوه او
نوره نیمه برخه د نکاح په وجه حلال ده او په اصول فقه کی دا قاعده ذکر ده چه کله حلال او حرام جمع شی
نو حرام ته به په حلال باندې ترجیح ورکولې شی او پوره پنځه به حرام گرځولې شی چه په احتیاط باندې
عمل اوشی دغه ډول په عفو کی هم ده چه کله نیم قصاص معاف شو نو د معاف کاوه په وجه داسې
قصاص حرام شو او نور نیم حلال دي نو حرام ته به په حلال باندې ترجیح ورکولې شی او ونیلې به شی چه
پوره قصاص معاف شوي دي او اوس قصاص اخستل حرام دی

والاستیلاذ متجزی عتده او ام ولد جوړول د امام صاحبینو په نیز ټکړې کیری حتی لو استولذ نصیبه من مدیة تردی
که یوې مدبره وینځې خپله برخه ام ولد جوړه کړله یغیر علیه نوهم دي برخې پورې به (متعق) وی وی الیغایه
صرف په مملوکه وینځه کی (داسې اوشو نو) لئاصمین نصیب صاحبیه چی کله ده دخپلې شریک برخې توان په
دي وجه ورکړو بالافساد چې دده ملک نی فاسد کړي دي ملک بالظمان کاملانویه توان ورکوه سره د پوره
وینځې ملک شو فکمل الاستیلاذ نو استیلاذ پوره شو

توضیح - پاتی شو په استیلاذ باندې قیاس کول، نو دا هم صحیح نه دی ځکه چې استیلاذ یعنې ام ولد
جوړول، د امام ابوحنیفه په نیز متجزی کیری لکه څنگه چې اعتاق متجزی کیری تردې که یو کس په
مدبره وینځه کی خپله برخه ام ولد جوړه کړله نو دا به هم دي برخې پورې وی او که صرف په مملوکه وینځه
کی داسې اوشو نو کله چې نې خپل شریک ته په دي وجه توان ورکړلو چه دده ملک دسد شوې دي نو په
توان ورکولو سره به پوره وینځه دده ملک شی او استیلاذ به هم پوره شی
ا ددي وضاحت دادې چه د زید او خالد په مینځ کی یوه وینځ مشترک ده او ددي بچی پید شو او رید
دعوی اوکړه چه دا زما د نطفې نه پیدا شوې دي نو نیمه وینځه به دده م ولد شی خود د خالد په برخه کی
فسد وچولو ځکه چې ام ولد د آزاد پشان وی تردې چې ددي خرڅول جائز نه دی په دي وجه به په زید
باندې واجب وی چه د خالد د برخې توان ورکړی او که چېرې توان ورکړی اود پوره وینځې مالک شی نو
دا وینځه به پوره ام ولد شی لکه مثلاً که څوک خپله پوره وینځه استیلاذ (ام ولد) کړی نو دا پوره ام ولد
کیری او که دا مشترکه وینځه د دواړو مدبره وی یعنې دواړو ونیلې وی چه ته زما د مرګ نه روسته آزاده
نې نو په دي مسئله کی چې کوم کس ددي د بچی دعوی کړي وی هم دده برخه به ام ولد وی او پاته برخه
به مدبره وی نو ثابته شوه چه د استیلاذ ټکړې کیدلې شی (عینی)

به شریکونکي د یوکس خپله برخه آزادول
والا گان القیدیون شریکین او که یو غلام په دوي اودا شریک نوکی (مشترک) وو فاعتق احد فمأیسته
په دي دواړو کی یوکس خپله برخه آزاده کړله عتق نو دده برخه به آزاده وی فغان گان مویرا بیا که
آزادونکې سرې توانگر وی فشریکه یا غیار نو دده شریک ته اختیار دي ان شاء الله که عواری نو خپله

كتاب العتاق

برخه دي هم آزاده كړي **وَإِنْ شَاءَ** او كه غواړي **مَنْ شَرِيكَهُ قِيمَةً نَصِيْبِهِ** خپل شريكه آزادونكي نه د خپلې برخې قيمت، تاوان واخلي **وَإِنْ شَاءَ اسْتَسْعَى الْعَبْدُ** او كه غواړي په غلام مزدوري او كړي (او وصول كړي **فَإِنْ خَمِنَ** بيا كه ده (د آزادونكي نه قيمت) تاوان واخستلو **رَجَعَ الْمُتَعَقُّ عَلَى الْعَبْدِ** نو آزادونكي به د غلام نه رجوع كوي

تفريح - صورت د مسئلې واضح دي. اود دلائلو لپاره رارواني كړخي او گوري.

وَالْوَلَاءُ لِلْمُتَعَقِّ او ددې غلام ولاء به هم ددې آزادونكي لپاره وي **وَإِنْ أَعْتَقَ** او كه شريك خپله برخه هم آزاده كړله **أَوْ اسْتَسْعَى** پاتې په غلام مزدوري او كړله او وصول نې كړله **فَالْوَلَاءُ بَيْنَهُمَا** نو دده ولاء به ددې دواړو لپاره مشترك وي **وَإِنْ كَانَ الْمُتَعَقُّ مُعِيرًا** او كه آزادونكي غريب وي **فَالشَّرِيكَ بِالْخِيَارِ** نو شريك ته هم دا اختيار دي **إِنْ شَاءَ أَعْتَقَ** كه غواړي نو خپله برخه آزاده كړي **وَإِنْ شَاءَ اسْتَسْعَى الْعَبْدُ** او كه غواړي په غلام باندې مزدوري او كړي **وَالْوَلَاءُ بَيْنَهُمَا فِي الْوَجْهِينَ** په دې دواړو صورتونو كې به دده ولاء په دې دواړو شريكانو كې مشترك وي **وَهَذَا عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ** اود د امام ابو حنيفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نيز دي. **وَقَالَ لَا لَيْسَ لَهُ إِلَّا الْعَمَانُ مَعَ الْيَسَارِ** او صاحبين **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** فرماني چې شريك ته صرف دا اختيار دي **وَالْيَعَايَةُ مَعَ الْإِعْصَارِ** كه (آزادونكي) مالدار وي نو دده نه تاوان واخلي **وَلَا يَرْجِعُ الْمُتَعَقُّ عَلَى الْعَبْدِ** اودې د آزادونكي غلام نه واپس نشي اخستلي **وَالْوَلَاءُ لِلْمُتَعَقِّ** (او كه آزادونكي) غريب وي. (نو په غلام) مزدوري او كړي. او ولاء به صرف د آزادونكي لپاره وي.

حل الفقه ① المعسر غريب ② الموسر مالدار ③ استسعى مزدوري او كړه ④ الاعسار تاواني كول

تفريح - صورت د مسئلې واضح دي. اود دلائلو لپاره رارواني كړخي او گوري.

د اعتاق حصص كيدل

وَهَذِهِ الْمَسْأَلَةُ تُبْتَنَّى عَلَى حَرْفَيْنِ اودا مسئله په دوي (دوه) اصولو باندې مبنې ده **أَحَدُهُمَا: تَحْزِيءُ الْأَعْتَاقِ** اول داچه د اعتاق متجزى كيدل **وَعَدَمُهُ** او نه متجزى كيدل **عَلَى مَا يَنْشَأُ لَكَ خُنْكَه** چې موږ بيان كړل

حل الفقه ① التيسير آساني كول ② القرية ثواب ③ انصاف رنگ شوه ④ سعاية مزدوري ⑤ السكات چوپ خاموش

تفريح - صاحب د هدي **رَحِمَهُ اللَّهُ** فرماني چې دا مسئله يعنې د آزادونكي خپل شريك ته ضمان ادا كاوه نه روسته د غلام نه و پس اخستل يا نه اخستل، په دوي (دوه) اصولو باندې مبنې دي. رومبي اصل دادي. چه د امام ابو حنيفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نيز اعتاق تكملي كېږي اود صاحبينو **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** په نيز اعتاق نه تكملي كېږي. لكه څنگه چې د باب په پيل كې بيان كړي شو.

وَالثَّانِي: أَنَّ يَسَارَ الْمُتَعَقِّ او دوهم صل داچه د آزادونكي مالداره كيدل **لَا يَمْنَعُ يَسَايَةَ الْعَبْدِ عِنْدَهُ** د امام صاحب **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** په نيز د غلام مزدوري كاوه نه مانع نه دي **وَعِنْدَهُمَا مَنَعُهُ** اود صاحبينو **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** په نيز منع كوي

تفريح - دوهم اصل دادي چه كله آزادونكي مالداره وي. نو دده مالداري د امام صاحب **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** په نيز د غلام د مزدوري مانع نه جوړېږي. اود صاحبينو **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** په نيز مانع دي. د رومبي اصل دلائل وړاندې تير شوي دي.

فَتَأْتِي الثَّانِي د صاحبينو دليل د نبی **كريم** **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** قول دي د داسې كس په حق كې څوك چې خپله برخه آزاده كوله **صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الرَّجُلِ يُعْتَقُ نَصِيْبَهُ** **إِنْ كَانَ غَنِيًّا غَنِيًّا** (داسې اوفرمانييل) كه دا آزادونكي كس

كتاب العتاق

نواكړوي نو ضامن به وي **وَإِنْ كَانَ فَقِيرًا** و كه فقير وي **فِي حَقِّهِ الْأَخْرَاجُ** سود ده يې برخې لپاره به مزدوري كوي قسم په دې حديث كې سي **كريم** **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** په وېش ددې وركړو **وَالْقِيَمَةُ تَنَافِي الثَّرِيكَةُ** و وېش د شركت مافې دي

تفريح - اود په دوهم اصل كې د صاحبينو **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** دليل حاصل دادي چه په دې مسئله كې د قيس مقتضي به دوي (دوه) امورو كې يو دي يودا چې آزادونكي مالداره وي او كه غريب وي په دواړو صورتونو كې به آزادونكي باندې د خپل شريك لپاره ضمان واجب وي ځكه چې ده د خپلې برخې آړولو په وجه د خپل شريك برخه خرابه كړله ځكه چې دده لپاره خپل ملك پاته ساتل او پخپله برخه كې تصرف كول مسدود دي اود افسد ضمان د مالداري او غريبي په وجه نه مختلف كيږي

دوهم امر دادي چه په آزادونكي باندې بل كل ضمان واجب نه وي ځكه چې آړونكي په حېسه برخه كې تصرف كړي دي. او په خپله برخه كې تصرف كونكي نه متعدي وي اوبه په دې صحت و احيري اگرچه دده د تصرف ضرر د بل ملك ته متجاوز شي لكه مثلاً يو كس په خپله مخكې كې د فصل كت كاوه نه روسته پاته پاتې گيا، بهوس وغيره اوسوزول خو په دې سره د گوسه ي په ملك كې هڅه لږ شل اوسوزيدل نو په دې به د گواندي لپاره څه ضمان واجب نه وي دا دواړه قياسونه چوكې متضاد دي په دې وجه صاحبينو **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** دا دواړه پريخودل او په هغه حديث باندې نې عمل او كړو كړه چې آيحه صحت مننه حضرت ابو هريره **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** نه روايت كړي دي. يعنې نبی **كريم** **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** داسې كس په حق كې اخوك چې حېسه برخه آزاده كړي (ارشاد اوفرمانييلو **إِنْ كَانَ غَنِيًّا إِنْ كَانَ فَقِيرًا** معي في حصة الآخر اخذت) دا آړونكي مالداره وي. نو د خپل شريكوال د برخې به ضامن وي او كه فقير وي نو د شريك د حصې لپاره به غلام مزدوري كوي. په دې حديث كې د الله تعالي پاك رسول **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** وېش اوفرمانييلو او وېش د شركت مافې دي يعنې كه آزادونكي مالداره وي. نو صرف دې به ضامن وي. او په غلام باندې نې سعايه يعنې مزدوري مقرر كړه او كه دې فقير وي. نو صرف په غلام باندې مزدوري ده. نو ددې به معنومه شوه چه د آزادونكي مالداره كيدل د غلام د مزدوري نه مانع دي. (عنايه)

وَلَهُ اود امام صاحب **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** دليل دادي **أَنَّهُ اخْتَبَرَ مَالِيَةَ نَصِيْبِهِ عِنْدَ الْعَبْدِ** چې د شركت د برخې ماليت ددې غلام سره بند شو **فَلَمَّا أَنْ يَعْتَمِدَ** نو شريك ته اختيار دي. چه دده نه تاوان واخلي **كَمَا إِذَا هَبَّتِ الرِّيحُ فِي ثَوْبِ الْإِنْسَانِ** لكه (مثلاً) هوا د يو كس كپري اوچتې كړي **وَالْقِيَمَةُ فِي صَبْرٍ غَيْرِهِ** اود يو بل (كس) به رنگ (دنگې) كې نې او غور خولي. **حَتَّى الصَّبْرُ يَهِي** چې كپره رنگينه شوه **فَعَلَى صَاحِبِ الثَّوْبِ قِيَمَةُ صَبْرٍ الْآخَرُونَ** كپري په مالك باندې د بل كس د رنگ قيمت واجب دي **مُؤَيَّرًا كَانَتْ أَوْ مُعِيرًا** كه توانگرو وي او كه غريب وي **يَسَارًا** قنصاد هغه دليل په وجه كوم چې موږ بيان كړو **فَلَمَّا فَكَّرْنَا هَافَاتِنَاهُمْ** دغه ډول حكم دلته كې هم دي. **لَأَنَّ الْعَبْدَ يُقَيَّرُ** مگر داچه غلام (كه) فقير وي **فَيَسْتَوِي** نو په غلام به مزدوري كوي

تفريح - اود امام ابو حنيفه **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** دليل دادي. چه د شريك د برخې ماليت دې غلام سره بند شو. نو شريك ته اختيار دي چه دده نه د خپل مال ضمان واخلي يعنې په غلام باندې مزدوري او كړي اودا داسې ده لكه مثلاً د يو كس كپري هوا يوسي اود بل كس د رنگ په كپري (سالي) كې نې واچوي او كپري رنگي شي يعنې كپري رنگ راتېكي، اوجذب شي كړي. نو د كپري په مالك باندې واجب دي. چه د رنگيز د رنگ قيمت ادا كړي. كه د كپرو والا مالداره وي. او كه غريب وي ځكه چې د كپرو والا سره دده رنگ بند شوي

(١) من حديث أبي هريرة **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** أخرجه البخاري في الثمرة باب ٥ ومسلم في العتق رقم ٣ وأبو داود في العتق باب ٥ رقم ٣٩٢٧ والترمذي في الأحكام باب ١٤ وابن ماجه في العتق باب ٧ رقم ٢٥٢٧ وأحمد في المسند (٢/٢٥٥) -

دې نوهغه له تون اخستل جائز دی نودغه ډول حکم دلته کي هم دي. خو دومره قدرې خبره ده. که غلام بالکل فقير وي نو دي به په غلام مزدوري کوي. اودا به وصول کوي.

ثُمَّ الْمُتَّقِينَ عَلَى الْقَبْرِ بَيَّا د مالداري نه مراد،، يسار تيسير،، دي وَهُوَ أَنْ يَمْلِكَ مِنَ الْمَالِ قُدْرَةً تَنْصِبُ الْأَعْرَبِينَ د دومره مال ملک کيدل، چه د شريك د برخې قيمت ادا کړي لَا يَسَارُ الْفَنَى اويسار (غنا مراد) نه ده لِأَنَّ بِهِ يَغْتَدِلُ النَّظَرُ مِنَ الْهَيْبَةِ خُكْه چې د تيسير په وجه د دواړو طرفونو رعيت په اعتدال پاتې کيږي يَغْتَدِلُ مَا قَصْدَةُ الْمُتَّقِينَ خُكْه چې څه آزادونکي او غوښتل مِنَ الْفَرِيَّةِ وَيَصَالِي يعنى قربت او ثواب بِذَلِّ حَقِّ السَّائِكِ إِلَيْهِ هغه به ده ته حاصل شي. او ساکت ته به خپل حق اورسي.

تخريج - اود صاحبينو د پيش کړي حديث خواب دادې چه نبي کریم ﷺ د شرط په طور وپيش کړې دي يعنى سعديه نې د آزادونکي په غريبې باندې معلق کړې دي اودا د غريبې د نه کيدلو په وخت د استسعا، يعنى د مزدوري کاوه مافى نه دي خُكْه چې په کوم شرط باندې معلق کړې شي سود شرط د وجود په وخت کي ددې موجود کيدل خو ضروري دی. خود عدم شرط په وخت ددې معدوم کيدل ضروري نه دی مثلاً يوگس خپل غلام ته اوونيل که ته کور ته داخل شوي نو ته آزاد نې نو کور ته د داخليدلو په صورت کي به غلام غيب آزاد وي خود نه داخليدلو په صورت کي نه آزاديدل ضروري نه دی. بلکه آزاديدلې شي په دي طريقه چې مولا ته بغير د څه شرط نه،، انت حر،، اوواني نوهم دغه ډول په دي مسئله کي هم د آزادونکي د مالداري بوجود په غلام باندې مزدوري کيدلې شي ښکاره دي وي چې د آزادونکي په کوم کس چې تاوان وخت شوي دي، په مالداري کي،، يسار تيسير،، معتبر دي.،، يسار عنا،، معتبر نه دي يسار تيسير دادې چه د دومره مال مالک وي چه د شريك د برخې قيمت ادا کړي اودا مقدار دده د کپرو، اودده د اهل وعيال د خرچه نه زياتی وي هم دا ظاهر الرواية دي او امام شافعي امام مالک، او. امام احمد ددې ددې قتل دی و بعضو مشانخو د حرمان نصاب اعتبار کړې دي خو خوښه مسلک هغه دي کوم چې ظاهر الرواية دي دليل دادې چه يسار تيسير يعنى په آسانۍ سره د قيت ادا کاوه په لحاظ ساتلوکي د دواړو رعيت کيږي خُكْه چې آزادونکي څه غوښتل، يعنى د آزادولو په وجه ثواب او تقرب الى الله حاصليدل دا به ده ته حاصل شي او دده ساکت شريك ته به خپل حق وراورسي.

په دواړه اصولوکي حکم

ثُمَّ الْمُتَّقِينَ عَلَى الْقَبْرِ بَيَّا د صاحبينو د قول ظاهر بيا د صاحبينو د قول باندې تخريج (حکم راويستل) ښکاره دی قَعْدَةُ مُؤَجَّرِ الْمُتَّقِينَ عَمَّا صَمَنَ عَلَى الْقَبْرِ نود آزادونکي د غلام نه مال ضمان واپس نه اخستل خُكْه دی لِعَدَمِ التَّجَاوِيهِ عَلَيْهِ فِي حَالَةِ الْبَسَارِ حي د مالداري په حالت کي غلام باندې سعايه واجب نه ده وَالْوَلَاءُ لِلْمُتَّقِينَ و ولاء د آزادونکي لپاره دي لِأَنَّ الْعِتْقَ كَلَّةٌ مِنْ جَهَنَّمَ خُكْه چې پوره آزادي د آزادونکي د اړخه ده لِعَدَمِ التَّجْزِي خُكْه چې (آز دي) نه متجزی کيږي

حل اللغة ① التضمين ضامن كول ② تخريج د مسائلو استنباط

تخريج - علامه مرغيناني رحمه فرماني چه دامسئله چونکه په ددوي اودا اصولو باندې مبنی ده په دي وجه دي مسئنه کي د دواړو اصولو په بيه باندې حکم راوښکلې شوي دي نود صاحبينو د قول باندې ددې مسئلې تخريج ښکاره دي. يعنى صاحبينو ددې چې کوم اصل اختيار کړې دي په هغې سره ددې حکم راوښکل ښکاره دی خُكْه چې د صاحبينو ددې په نيز چونکه اعتاق تکرې کيدلې شي په دي وجه به پوره غلام آزاد وي او چونکه د آزادونکي مالداره کيدل، د غلام د مزدوري کاوه نه مانع دي په دي وجه به د شريك لپاره به ده باندې ضمان وخت وي او مزدوري کول به منفي وي او آزادونکي د مال تاوان د غلام نه خُكْه نشي اخستلې چه هرکله د مالداره کيدلو په صورت کي د تاوان ورکړو نو په دي حالت کي به غلام

باندې مزدوري کول واجب نه وو لکه څنگه چې په اصل ثاني سره معلوم شو و ولاء به د زادنکي لپاره وي. خُكْه چې د پوره غلام آزادول دده د اړخه متعلق شوی دی. خُكْه چې اعتاق نه متجزی کيږي لکه خُكْه چې د رومې اصل نه معلوميږي.

وَأَمَّا الْمُتَّقِينَ عَلَى الْقَبْرِ بَيَّا د مالداري نه مراد،، يسار تيسير،، دي وَهُوَ أَنْ يَمْلِكَ مِنَ الْمَالِ قُدْرَةً تَنْصِبُ الْأَعْرَبِينَ د دومره مال ملک کيدل، چه د شريك د برخې قيمت ادا کړي لَا يَسَارُ الْفَنَى اويسار (غنا مراد) نه ده لِأَنَّ بِهِ يَغْتَدِلُ النَّظَرُ مِنَ الْهَيْبَةِ خُكْه چې د تيسير په وجه د دواړو طرفونو رعيت په اعتدال پاتې کيږي يَغْتَدِلُ مَا قَصْدَةُ الْمُتَّقِينَ خُكْه چې څه آزادونکي او غوښتل مِنَ الْفَرِيَّةِ وَيَصَالِي يعنى قربت او ثواب بِذَلِّ حَقِّ السَّائِكِ إِلَيْهِ هغه به ده ته حاصل شي. او ساکت ته به خپل حق اورسي.

تخريج - او پتي شو د امام ابوحنيفه رحمه په قول باندې ددې حکم په راوښکل نو د سي دي چه دوهم شريعت نه هم د خپلې برخې آزادولو اختيار دي خُكْه چې پخپله برخه کي دده ملک موجود دي خُكْه چې د امام ابوحنيفه رحمه په نيز اعتاق متجزی کيږي اوده ته دا اختيار هم شته چه دي د آزادونکي به د خپلې برخې تاوان واخلې خُكْه چې آزادونکي دده په برخه باندې ظلم کړې دي چه دده برخه نې فسد کړله خُكْه چې سوا د آزادولو او ددې توابع يعنى د مدبر يا مکتب کولو، يا په ده باندې د مزدوري کولو، ده نه دا قدرت پتي نشو. چه خپله برخه وپلوري. يا نې هبه کړي. اودا موږ بيان کړي دي.

وَلَا يَجُزُّ الْمُتَّقِينَ عَمَّا صَمَنَ عَلَى الْقَبْرِ او آزادونکي به د تاوان رقم د غلام نه واپس اخلې خُكْه چې آزادونکي تاوان ورکړي دي لِأَنَّهُ قَامَ مَقَامَ السَّائِكِ بِأَدَاءِ الْقَمَانِ (ن) د ساکت قنم قنم شو وَقَدْ كَانَ لَهُ ذَلِكَ بِالْإِسْتِغَاءِ او ساکت نه ده، اختيار وړ چه په غلام باندې مزدوري اوکړي فَكَذَلِكَ لِلْمُتَّقِينَ نوهم دغه ډول به آزادونکي ته هم اختيار وي لِأَنَّهُ مَلِكٌ بِأَدَاءِ الْقَمَانِ فِيمَا أَوْ بِهِ دي وجه چې آزادونکي د ضمان ادا کاوه په وجه ضمان ددې غلام مالک شو فِيمَا نوداسي به شي كَانُ الْكُلِّ لَهُ لکه چې پوره غلام دده دي وَقَدْ عَقَّ بَعْضُهُ خَالَ دچه ده يوجزه آزاد کړې دي فَلَهُ أَنْ يَتَّقِيَ الْبَاقِيَ نو دده اختيار دي چه پته آزاد کړي أَوْ تَتَّقِيَ إِنْ شَاءَ ياکه غواړي نو په ده مزدوري اوکړي او قيمت واخلې وَالْوَلَاءُ لِلْمُتَّقِينَ فِي هَذَا الْوَجْهِ او په دي صورت کي به ولاء د آزادونکي لپاره وي لِأَنَّ الْعِتْقَ كَلَّةٌ مِنْ جَهَنَّمَ خُكْه چې د پوره غلام آزادي دده د اړخه (وقع) شوي ده حَيْثُ مَلِكٌ بِأَدَاءِ الْقَمَانِ خُكْه چې د ضمان ادا کاوه به وجه دي د پوره غلام مالک شو

تخريج - او پاتي شوه داچه آزادونکي کوم تاوان ورکړلو دا د غلام نه واپس اخستلې شي خُكْه چې هرکله ده خپل شريك ته تاوان ورکړو نودې د شريك قائم مقام شو او شريك ته دا اختيار وړ چه په غلام باندې مزدوري اوکړي نو آزادونکي ته به هم دا اختيار وي او دوهم دليل دادې چه آزادونکي د ضمان ادا کاوه په وجه ددې غلام ضمان مالک شو. اگر چه دي د صريحي ملکيت قابل نه دي بوداسي شوه چه گوريا پوره غلام هم دده دي او حال دادې چه ده يوجزه آزاد کړې دي نوده ته اختيار شته که غواړي نو پاته هم آزاد کړي او که غواړي نو په ده باندې مزدوري کوي. او قيمت واخلې بيا د تاوان ادا کاوه په صورت کي به آزادونکي ته پوره ولاء ملاوشي خُكْه چې پوره غلام آزادول دده د اړخه شوی دی. خُكْه چې د ضمان ادا کولو به وجه دي. پوره غلام مالک شو.

د آزادونکي عرب کيدل

فَلْيُحَالِ إِنْ شَاءَ الْمُتَّقِينَ اود آزادونکي د افلاس په صورت کي که غواړي إِنْ شَاءَ الْمُتَّقِينَ، نو خپله حصه، ادا

حق حاصل دې گادېباگان اوصادقاکه دې رشتونې وی. او که دروغجن وی اومملوک په یا مملوک دې لاندې
مکاتبه ځکه چې دا غلام دده مکاتب دې قلید ایتنه یانو په دواړو کې په هریو باندې مزدوری کولې شی
تشریح:- دلیل دادې چې په دواړه شریکانو کې د هریو کس دا خیال دې چې دده دوهم شریکوال خپله برخه اړده
کړې ده. نو دده د خیال مطابق دا غلام مکاتب شول که څنگه چې د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه قول دې اوس په ده
باندې دا غلام رقیق جوړول حرام شو. نو د شریک گمان اگرچه د دوهم شریکوال په حق کې صحیح نه وی خو
پخپله به دده په حق کې تصدیق کولې شی په دې وجه به ددې نه منع کولې شی چې دې خپل دا غلام رقیق
جوړ نکړی. بلکه په ده باندې مزدوری اوکړی. ځکه چې مورت ته دا یقین دې چې ده ته د مزدورې کولو حق
دې که دې په خپل قول کې رشتونې وی. او که دروغجن وی. ځکه که دا سرې په خپل قول کې رشتونې وی
نو غلام به مکاتب وی او که دروغجن وی. نو غلام به مملوک وی. اود مملوک گمانی دده د مولا لپاره وی
نو په دې وجه غلام یا مکاتب دې. یا مملوک دې. بهر حال په دواړه شریکانو کې هریو په ده باندې مزدوری
کولې شی.

وَلَا يَخْتَلِفُ ذَلِكَ بَالِيسًا وَالْإِعْسَارُ أَوْ دَا حَكَمَ د مَالِدَارِي أَوْ فَقِيرِي بِه وَجِه تَه مَخْتَلَفَ كِيرِي لِأَنَّ حَقَّهُ فِي الْعَالَمِينَ
فِي أَسْبَابِهِمْ خَكِه چي د مولا حق په دوارو صورتونو کي په دوي ددوا خبرو کي يوه (خامخا) ده لِأَنَّ بَسَارَ
الْمُعْتَقِ لَا يَمْتَنِعُ السَّعَايَةُ عِنْدَهُ خَكِه چي دآزادونکی مالداري د امام صاحب ^{عليه السلام} په نيز مانع سعایه ته ده وَقَدْ تَقَدَّرَ
التَّحْقِيقُ لِإِنْكَارِ الشَّرِيكِ أَوْ شَرِيكِ د انکار په وجه تاوان اخستل متعذر دی فَتَقَيَّنَ الْأَعْرَضُ دُوَيْمَه خبره متعین
شوه. وَهُوَ السَّعَايَةُ يَعْنِي بِه غلام باندې مزدوري کول

تفصیل - ارثا حکم دغریبی اود مالدارۍ په وجه نه مختلف کیږي. ځکه چې کوم کس په دوهم شریکوال باندې د خپلې برخې آزادولو دعوی کړې ده. په دواړه صورتونو کې په دوي اډوړه خبرو کې یوه ده. یعنې د مالدارۍ په صورت کې تاوان اخستل، یا مزدوری کول. ځکه چې د آزادونکي مالدارۍ د اتمام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ په نیز ددې خبرې نه منع کوي. چه په غلام باندې مزدوری اوکړي. او دلته کې تاوان اخستل هم ناممکن دی. ځکه چې دا شریکوال د آزادولو نه منکر دي. بلکه الله مدعی دي. چه دده شریکوال غلام آزاد کړي دي. نو هرکله چې تاوان اخستل ناممکن شو نو اوس دویمه خبره پاتې شوه. یعنې هم دا اختیار پاتې شو. چه په غلام باندې مزدوری اوکړي.

وَالْوَلَاءُ مَتَى أَوْ دَدِي غَلَامٌ وَلَا، بَه د دواړو شریکانو لپاره وی لَأَنْ كَلَامَهُمَا يَقُولُ خُكْ بِه دواړو کښې هریو رانی عَتَقَ نَسَبَ صَاحِبِ عَلَيْهِ بِاعْتِقَافِهِ چې د دوهم برخه دده په آزادولو سره آزاده شوه وَلَا وَقَلَهُ أَوْ دده ولاء زما ده وَقَالَ أَبُو يَسْفٍ وَقَدَّرَ مَعَهُمَا اللَّهُ أَوْ صَاحِبِينَ ۞ فرمائی اَنْ گانامویریت که دواړه شریکان توانگر وی فَلَا يَسَايَةُ عَلَيْهِ نُو بِه غلام باندې مزدوری واجب نه ده لَأَنْ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا يَهْرَأُ عَنْ سَعَايَتِهِ خُكْ چې په شریکانو کي هریو دا غلام د مزدوری کاوه نه بری کوی بِدَعْوَى الْعَتَاقِ عَلَى صَاحِبِهِ بِه دې وجه په خپل شریک باندې د ضمان دعوی کوی لَأَنْ يَسَارَ الْمُعْتَقَ مِمَّنْ سَاءَ بِلْعَايَةِ عِنْدَ مَالِكِهِ چې د صاحبینو ۞ په نیز د آزادونکی مالداره کیدل غلام د مزدوری کاوه نه منع کوی لِأَنَّ الدَّعْوَى لَمْ تَنْشَأْ لِزَنْكَارِ الْأَعْمَرِ مَکْرَدَا چې د دوهم د اسکار په وجه دعوی نه ناشیری وَالْبَرَاءَةُ عَنْ بِلْعَايَةِ قَدْ تَنْشَأُ أَوْ د غلام مزدوری نه بری کیدل ثابت شو لِأَقْرَابِهِ عَلَى نَفْسِهِ خُكْ حی دده اقرار خپل ذات باندې لازم دی

شرح: او ددې غلام ولاء به د دواړو شریکانو وی. ځکه چې په دواړه شریکانو کې هر یو شریک دا وانی چه د دوهم برخه دده په آزادولو سره آزاده شوه. نو دده ولاء هم دده دی او زما برخه په مزدوری کاوه سره آزاده شوه او په دې مسئله کې صاحبین ^{چې} فرمائی. که دواړه شریکان مالداره وی. نو په غلام باندې مزدوری واجب نه ده. ځکه چې هر شریک دا غلام د مزدوری نه بری کوی. ځکه چې پخپل شریک باندې د تاوان دعوی

کوی خکه چي د صاحبينو په نير کله ز دونکي مله ده وی سو په قلام بدي سعيت ته لاريږي خو ددي دعوی پخپل شريك باندې په دي وجه ثابت شوه چه دي انگر کوی او د علامه د مردوي ته سري کيدل ثابت شو ځکه چي دده اقرار پخپل ذات بدي لازم دي

وَأَنْتَ كَأَنَّمُقِيرٌ وَأَوَكِهِ دَوَارُهُ شَرِيكَانِ فَمِيرَانِ وَيَسْعَى هَمَامُ عَلَامٍ بِهِ دَوْرُو لِبَارِهِ مَرْدُورِي كُورِي لِأَنَّ
كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا يَدْعِي السَّعْيَةَ عَلَيْهِ خُكِهِ جِي پِه دِي دَوَارُوكِي هَرِيو شَرِيكَ پِه دِي غَلَامِ بَسَدِي د مَرْدُورِي مَدَسِي
دِي صَادِقَا گَانِ اَوَكَا دِيَا كِه رَشْتُونِي وَي اَو كِه دَرُو عَجَنِي وَي عَلَي مَائِي شَا هَا لَكِه جِي مَوْرِي بِيَن كَرَلِ اَدَا
الْبَيْتُ مَقِيرٌ خُكِهِ جِي اَزَادُونَكِي غَرِيبِ دِي وَأَنْتَ گَانِ اَحَدُهُمَا مَوِيرَا وَالْآخَرُ مَقِيرَا وَ كِه پِه دِي دَوَارُوكِي
يَوْمَانْدَار اَو دُوهم فَتِير وَي سَعَى يَلْمُو يَرِي مِنْهُمَا نُوْد تَوَا سَكِر لِبَارِهِ سِه مَرْدُورِي كُورِي لِأَنَّهُ لَا يَدْعِي الْقَضَانَ عَلَي
صَاحِبِهِ لِغَسَارِهِ خُكِهِ جِي دِي پَخِيلِ شَرِيكَ بَانْدِي دَدِه د فَتِيرِي پِه وَجِه د تَوَانِ دَعُوِي نِه كُورِي فَوَاسْمَا يَدْعِي عَلَيْهِ
السَّعْيَةَ بَلَكِه پِه غَلَامِ بَانْدِي د مَرْدُورِي دَعُوِي كُورِي فَلَا يَتَرَا عَنَّهُ نُو غَلَامِ بِهِ دَدِي نِه نِه بَرِي كِيرِي وَلَا يَسْعَى
يَلْمُو يَرِي مِنْهُمَا اَوْد فَقِيرِ شَرِيكَ لِبَارِهِ سِه غَلَامِ هَم مَرْدُورِي نِه كُورِي لِأَنَّهُ يَدْعِي الْقَضَانَ عَلَي صَاحِبِهِ يَسَارِهِ خُكِهِ جِي
دِي پَخِيلِ شَرِيكَ بَانْدِي دَدِه د مَالْدَارِي پِه وَجِه د صَانِ دَعُوِي كُورِي فَيَكُونُ مِيرَا لِبَيْتِهِ عَن السَّعْيَةِ وَ فَقِيرِ
شَرِيكَ غَلَامِ د مَرْدُورِي بَرِي كُونَكِي شَو وَالْوَلَاءُ مَوْقُوفٌ فِي عَجِيهِ ذَلِكَ عِنْدَهُمَا وَ د صَاحِبِسُو كِه پِه نِيَز پِه دِي تُولُو
صَوْرَتُونُو كِي دَدِي غَلَامِ وِلَاءِ مَوْقُوفِ وَي لِأَنَّ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا يُجِئُهُ عَلَي صَاحِبِهِ خُكِهِ جِي پِه دِي دَوْرُوكِي
هَرِيو دَدِي وِلَاءِ پِه دُوهم بَانْدِي وِرَاجُوِي وَهُوَ يَتَرَا عَنَّهُ وَ دُوهم دَدِي نِه بِيَرَارِي بِنَا كَرِه كُورِي قِيَسِي مَوْقُوفَاوِ دَدِه
وِلَاءِ سِه مَوْقُوفِ وَي اِلَى اَنْ يَتَقَيَّضَا عَلَي اِعْتِاقِ اَحَدِهِمَا تَرَدِي حِي دَوَارُهُ شَرِيكَانِ دِيوَكِس پِه اَزَادُولُو بَانْدِي
اَتَفَقَ اَوَكَرِي .

تفريح - او که دوره شریکان غریبند وی نو غلام به د دواړو لپاره مزدوری کوی ځکه چې هر یو شریکوال په دې غلام باندې د مزدوری مدعي دي که دې رشتونې وی او که دروغژن وی ځکه چې غلام باندې مزدوری وجوب یقیني دي ځکه چې آزادونکې غریب دي او که په دوره کې یو مالداره وی و بل غریب وی نو غلام به د مالداره لپاره مزدوری کوی ځکه چې دې په خپل شریکوال باندې دده د عړسۍ په وجه د ضمان دعوی نه کوی بلکه په غلام باندې د مزدوری دعوی کوی سو غلام به د مزدوری کاوه به به بری کیږي اود مفلس شریک لپاره به غلام هم مزدوری نه کوی ځکه چې دې پخپل شریکوال باندې د تاوان دعوی کوی ځکه چې دده شریک مالداره دي غریب غلام د مزدوری کاوه به بری کړي دي اود صاحبجو په نیز ددې غلام ولاء به ټولو صورتونو کې موقوف وی ځکه چې هر یو کس دده آزادول په دوهم کس باندې راجوی او دوهم ددې به انکار کوی په دې وجه به دده ولاء موقوف وی تردې چې دوره شریک د یو کس په آزادولو باندې اتفاق او کړی نو په کوم یو کس چې اتفاق راشي د غلام ولاء به هم د هغه وی

د شریکیو علام اراډول په څه ه شرط پوری معلق کول

وَقَالَ أَحَدُ الشَّرِيكَيْنِ ااوکه په دواړو شريکاسو کې يو اوونيل **اِنْ لَمْ يَدْخُلْ فَلَانْ هَذِهِ الدَّارُ غَنَاءٌ** که صاله فلانې کس په دې کور کې داخل نشو. **فَبُهِرَ نودا غلام آزاد دې** **وَقَالَ الْاُخْرَانِ دَخَلْ** او دوهم اوونيل که دې په دې کور کې داخل شو **فَبُهِرَ نودا غلام آزاد دې** **فَنَضَى الْعَدَا بيار (اروان) سهار تير شو** **وَلَا يَدْرِي** ودا معلومه نشوه **اَدْخَلَ امْرَأَةً** چې دغه فلانې په دې کور کې داخل شوې دې اوکه نه **عَتَقَ النِّصْفَ** يو سم غلام به آزاد وي **وَسَقَى لَهَا فِي النِّصْفِ الْاُخْرَ** او د نيم غلام (قيمت) لپاره به (داغلام) دواړو لپاره مزدورۍ کوي **وَهَذَا** **عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ رَحِمَهُمَا اللَّهُ** اود د ابوحنيفه اود ابويوسف **يُرِيهِ نيز دى**

١) شيوع خور والي، ناقابل ويس ٦) توزيع تقسيمول ٣) التذكر يادول

توضیح - صورت د مسئلې دادې. که یو غلام د دوي [دوه] مالکانو په مینځ کې مشترک وی بیا په دې دواړه شریکانو کې یو وونیل. ملا ټان د دخل فلان هغه الدار عدا فهو حرکه او دوهم شریک اوونیل. ملا ټان دخل فلان هغه الدار فهو حرکه بیا صباڼی ورځ تیره شوه اودا معلومه نشوه چه فلانکې دې کور ته داخل شو. او که داخل نشو نو په دې صورت کې حکم دادې چه نصف غلام آزادېږي اود نیم د قیمت ادا کاوه لپاره به غلام دواړه شریکانو لپاره مزدوری کوي. دا د شیخینو **بیت** مذهب دی.

وَقَالَ مُحَمَّدٌ بْنُ إِسْمَاعِيلَ فَرَمَانِي يَنْفِي فِي جَمِيعِ قِيَمَتِهِ چې د پوره قیمت لپاره به مزدوری کوي لَأَنَّ النَّفْسَ عَلَيْهِ بِشُرْطِ التَّحَايَةِ خُكْمٌ چې په کوم باندې (هم) د مزدوری ساقطولو حکم ور کولای شی **فَيُجْزَى** هغه مجهول. معلوم دې وَلَا يُجْزَى الْقَضَاءُ عَلَى الْمَجْهُولِ او قضاء علی المجهول دسره ممکن نه ده فصارنو داسې شوه کما إذا لکک چې یوکس دوهم کس ته اوونیل قَالَ لِيُغَيِّرَ لَكَ عَلَى أَحَدِنَا الْفَرْقَ سَتَا زَر دره به موبه کې په یوکس دی لَأِنَّهُ لَا يَقْضِي بَشْرًا لِلْجَهَالَةِ نود مجهول کیدو په وجه به هیڅ حکم نشی ورکولې **كَذَا** هَذَا دغه ډول دلته کې هم دی

توضیح - او امام محمد **رحمه الله** فرماني چه غلام به دپوره قیمت لپاره مزدوری کوي په دې شرط چې دواړه شریکان غریبانان وی. او که دواړه مالداره وی. نود یوکس لپاره به هم مزدوری نه کوي. او که یو مالداره او دوهم غریب وی. نود مالداره لپاره به په نیم قیمت کې مزدوری کوي. اود مغلل لپاره به مزدوری نه کوي. د امام محمد **رحمه الله** دلیل دادې چه د کوم سړي په حق کې دا حکم ورکړې شو چه دده سعایت ساقط دې. دده په اړه کې دامعومه نه ده دا کوم یوکس دې او کوم کس چې معلوم نه وی په ده باندې دا حکم لگول ممکن هم نه دی. نودا داسې ده لکه مثلاً یوکس بل کس ته اووانی چه په موبه کې په یوکس باندې ستا زر دره به دی نو په کوم کس چې زر دره دی دده د مجهول کیدو په وجه به هیڅ حکم نشی لگولې. دغه ډول دلته کې هم ده

وَقَدْ رَوَى شَيْخُنَا دَلِيلُ دَادِي أَنَّا تَقَرَّرَ بِشُرْطِ نَصْفِ التَّحَايَةِ چې موبه ته د نیم سعایه ساقطولو یقین دې لَأَنَّ أَحَدَهُمَا حَائِثٌ يَتَقَرَّرُ خُكْمٌ چې په دې دواړو کې یو یقیناً حائث دې وَمَعَ التَّيَقُّنِ بِشُرْطِ النِّصْفِ كَيْفَ يَقْضَى بِوَجُوبِ الْكُلِّ اود نیم سعایه ساقط کیدو د یقین باوجود د کُل د وجوب فیصله څنگه کولې شی ؟

توضیح - اود شیخینو **رحمه الله** دلیل دادې. چه موبه ته نصف سعایه ساقطولو یقین دې ځکه چې په دواړو شریکانو کې یوکس په یقین سره حائث دې. یعنی دخول دار، یا عدم دخول دار. په دې دواړو کې یو شرط په یقین سره موجود شوي دي. او هرکله چې یو شرط موجود شی. نو نصف غلام به په یقین سره آزاد وی. او کوم نصف چې آزاد وی. ددې د قیمت سعایه به هم ساقطه وی. نو هرکله چې په یقین سره د نصف قیمت په اړه کې مزدوری کول ساقط شو. نود پوره قیمت د سعایه د وجوب فیصله به څنگه کیږي نو ثابت شوه. چه غلام به د خپل نصف قیمت لپاره مزدوری کوي. او دواړه شریکانو ته به نې ادا کوي

وَالْحَبْلُ تَرْتَعِبُ بِالشُّعْرِ وَالتَّوْزِيْعِ اوجهالت دواړو باندې خورولو اود منقسم کاوه نه لري کیږي **كَمَا إِذَا عَتَقَ أَحَدُ عِبْدَيْهِ لَا يَتَيَقَّنُ** که مثلاً یو کس خپلو دواړو غلامانو کې یو غیر معین آزاد کړو او یو غیر معین آزاد کړو ولسه او کوم نې چې معین کړې وو هغه نې هیر کړو وَمَاتَ قَبْلَ التَّذْكِيرِ أَوِ الْبَيَانِ بیا د یادولو نه وړاندې یاد یو سولو به وړاندې مړ شو وَمَاتَ التَّفْرِيقُ فِيهِ عَلَى اَوْ په مسئله کې تصریح په دې بشا (بنیاد) ده أَنَّهُ الْيَسَارَةُ تَنْتَهِي التَّحَايَةُ چې مالداري سعایه منع کوي أَوْ لَا تَنْتَهِي اَوْ که نه مع کوي عَلَى الْإِغْتِلَافِ الَّذِي سَقَطَتْ هُمُ بِهِ هغه اختلاف کوم چې تیر شو

توضیح - په دې عبارت سره د امام محمد **رحمه الله** د دلیل خواب ورکوي. د خواب حاصل دادې چه مقضی علیه

په کوم کس چې د سعایه ساقطیدلو حکم اوکړې شی (بلا شبهه مجهول دي خو هرکله چې د نصف کوم چې آزاد شو په دواړو باندې خور شو اودا په دواړو حصوباندې ویشل شو. نو دواړه مالکان (شریکان) مقضی علیه شو او ښکړه خبره ده چه د دواړو په مقضی علیه جوړولو کې هیڅ جهالت نشته تر هرکله چې جهالت لري شو نو غلام به د نصف قیمت لپاره مزدوری کوي اودا نصف قیمت به د دواړو شریکانو لپاره وي. ددې مثال داسې دې چه یوکس په خپلو دواړو غلامانو کې یو غیر معین آزاد کړو. بیا نې یو معین آزاد کړو خوده دا متعین کړې غلام هیر کړو اود یادولو نه وړاندې یا د بیانولو نه وړاندې مړ شو. بیا نې یو معین آزاد غلامانو کې به هریو غلام نصف آزاد وی او په دواړو غلامانو کې به هریو غلام د خپلې نیمې برخې د قیمت لپاره مزدوری کوي او په دې صورت کې تفریع په دې خبره ده. چه مالداره کیدل د سعایه لپاره مانع دی. او که نه دی. په دې کې هم هغه اختلاف دې. کوم چې وړاندې تیر شو یعنی د امام صاحب **رحمه الله** په نیز ممنوع نه دی. اود صاحبینو **رحمه الله** په نیز ممنوع دی.

د غلام آزادول هغه شرط پورې تعلق کول

وَلَوْ خَلَقْنَا عَلَى عِبْدَيْنِ اَوْ که دوي [دوه] کسانو په دوي اودا غلامانو باندې قسم او جوړولو **عَلَى وَاحِدٍ مِّنْهُمَا** **لَا أَحَدُهُمَا يَتَيَقَّنُ** په دې دواړو کې هر یو د یو لپاره **لَا يَتَيَقَّنُ وَاحِدٌ مِّنْهُمَا** نو په دوي دواړو کې به یو هم زده نه وي لَأَنَّ النَّفْسَ عَلَيْهِ بِالْعِتْقِ **فَيُجْزَى** ځکه چې په کوم یو د آزادیدلو حکم اولگولې شو هغه مجهول دې **وَكَذَلِكَ** النَّفْسُ لَهُ اوهم دغه ډول مقضی له هم (غلام مجهول دې **فَتَقَاضَتْ الْجَهَالَةُ** نو جهالت ډیر زیات شو نو قاضی **الْقَضَاءُ** قضاء ممتنع شوه

توضیح - صورت د مسئلې د دې. چه په دوي [دوه] سړو کې د هر یوکس لپاره ځانله ځانله (حد) غلام دې نو په دوي کې یوکس اوونیل. ملا ټان دخل زید هغه الدار عدا فعبدی حرکه دوهم اوونیل. ملا ټان دخل زید هغه الدار عدا فعبدی حرکه بیا صباڼی ورځ تیره شوه. اودا معلومه شوه چه زید کور ته داخل شوي دي او که نه دي داخل شوي نو په دې صورت کې به هیڅ یو غلام آزاد نه وي. اودا حکم متفق علیه دي. دلیل دا دې. چه په کوم مولا باندې دا حکم ورکړې کیږي. چه دده غلام آزاد شوي دي هغه مجهول دي او دغه شن چې کوم غلام آزاد شوي دي هغه هم مجهول دي نو دلته کې جهالت فحشه موجود شو نود دې جهالت فحشه په وجه قاضی هیڅ حکم نشی ورکولې.

وَقَالَ الْعَبْدُ الْوَاحِدُ النَّفْسُ لَهُ وَالنَّفْسُ بِهِ مَعْلُومًا اَوْ په یو غلام کې مقضی به معلوم دې **فَقَسَبَ الْمَعْلُومُ الْمَجْهُولَ** نو معلوم به مجهول باندې غالب شو.

توضیح - او که په یو غلام کې دا کلام وي نودا غلام معلوم وو صرف دامجهول وو چه په کوم شریک باندې دا حکم اولگولې شی. نو په دې صورت کې به معلوم په مجهول باندې غالب کولې شی. بیا به قاضی حکم کوي.

خپل خوي د بل کس سره شریک اخستل

وَأِذَا اشْتَرَى الرَّحْلَانِ اَوْ که دواړو سړو (داسې غلام) واخستلو **بَيْنَ أَحَدِهِمَا** چې دا په دې دواړو کې د یوکس زوي دې **عَتَقَ نَصِيبَ الْأَبِ** نود پلار حصه به آزاده وي **لَأَنَّكَ شَفَعْتَ فِيهِ** ځکه چې دې د خپل قریب (ذی رحم محرم) د نیمې برخې مالک شو **وَشَرَاؤُهُ** اعتاق او دده اخستل اعتاق دې **عَلَى مَا قَرَأْتُمْ** چې تیر شو **وَلَا عَمَانَ** غلبه او په پلار به تاوان واجب نه وي **عَلَيْهِمُ الْآخِرُ** (که) دې بل ته پته وي **أَنَّ بَيْنَ شَرِيكَيْهِ** چې دا دده د شریک زوي دې **وَأَمَّا** **فَقَسَبَ** او که پته نه لگی **وَكَذَا إِذَا وَثَّاهُ** اوهم دغه ډول که دې دواړو ته دا غلام په میراث کې ملاو شو **وَالشَّرِيكَ** **بِالنِّسْبَةِ** او شریک ته دا اختیار شته **إِنْ شَاءَ عَتَقَ نَصِيبَهُ** که غواړي نو خپله برخه آزاده کړي **وَإِنْ شَاءَ اسْتَشْرَى الْقَسَدَ**

و كه غواړي په غلام باندې مزدوري او كړي **وَهَذَا إِذَا بَاعَ عَبْدٌ لِمَوْلَانِهِ أَوْ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ أَهْلِهِ** اودا د ابوحنيفه رضي الله عنه مذهب دي

هل اللغة ① اليسار مالداري ② الاعسار فقيرى [شقم: نيمه برخه]

تريح - صورت د مسئلي دادي چه پلار او يو بل كس ملاؤ شو او په شريكه نې خپل زوي واخستلو. نو د پلار برخه به آزاده وي. ځكه چې دې د خپل قرابت دار د جزء مالك شو او قرابتي اخستل آزادول دي. لكه څنگه چې په ، فصل من ملك ذا رحم محرم ، كي تير شو او په پلار به ضمان واجب نه وي. كه شريك ته دا پته وي چه دا زما زوي دي او كه دا پته نه وي او هم دا حكم هغه وخت دي هر كله چې دې دواړو دا غلام په ميراث كي حاصل كړو يعنى د پلار برخه به آزاده شي ددې صورت به دا وي چه يوې ښځې د خپل خاوند زوي و خستلو ب دا ښځه مړه شوه او دې خپل خاوند او ورور پريخودل سوددي غلام نصف به د خاوند لپاره وي او په ده به اړ دي بيا د پلار نه علاوه نورو شريكانو ته دا اختيار دي كه غواړي نو خپله برخه دي آزاده كړي او كه غواړي په غلام دي مزدوري كوي او خپل قيمت دي واخلي دا د حضرت امام ابوحنيفه رضي الله عنه قول دي

يُؤْتَى الْأَوْصِيَاءُ مِنْ مِيرَاثِهِمْ فِي الثَّوْبَةِ يَنْصَفُ قِيَمَتَهُ إِنْ كَانَ مُوْبِرًا چې داخستلو په صورت كي كه

پلار بواگړي بواگړي سو پلار به دده د نصف قيمت ضامن وي **وَإِنْ كَانَ كَاتِبًا** او كه فقير وي **سُتِيَ الْإِبْنُ فِي نِصْفِ قِيَمَتِهِ لَمْ يَكُنْ أَيْمَنَ** نو زوي به خپل نصف قيمت كي د خپل پلار شريكوال لپاره مزدوري كوي **وَعَلَى هَذَا** اختلاف او هم دا اختلاف هغه وخت دي **إِذَا مَلَكَ غَايَةً أَوْ صَدَقَةً أَوْ وَصِيَّةً** چې كله دا دواړه ددې غلام مالكان شي د هې به طور يا په طور د صدقې يا په طور د وصيت. **وَعَلَى هَذَا** او هم دا اختلاف په هغه صورت كي دي **إِذَا اشْتَرَا رَجُلَانِ جَبِيَّةً دَا سَرَوَ** واخستلو **وَأَخَذَ هُمَا قَدْ خَلَفَ** حالانكه يو قسم خوړلي وو **يُعْتَقُ إِنْ اشْتَرَى نِصْفَهُ** كه چرې زه ددې غلام نيمه واخلم نو دا آزاد دي

تريح - او صاحبين رضي الله عنهم فرماني چه د ميراث په صورت كي خو هم دا حكم دي خود اخستلو په صورت كي كه پلار مالداره وي. نو د خوي د نيم قيمت به د شريك لپاره ضامن وي. او كه پلار غريب وي. نو زوي به مزدوري كوي او خپل نيم قيمت به ادا كوي او هم دا اختلاف په دې صورت كي دي چه كله پلار او بل كس ددې غلام د هې به طور مالكان شي په دې طريقه چې يو سړي ددې دواړو لپاره دا غلام صدقه كړلوي نې د وصيت به طور مالكان شو په دې طريقه چې يو سړي ددې دواړو لپاره ددې غلام وصيت او كړي او هم دا اختلاف په دې صورت كي دي چه دوي سړي دا واخلي حالانكه يو كس دا قسم خوړلي وو. كه ما دا غلام نيم واخستلو نو دا آزاد وي.

هَذَا صَحِيحٌ دليل دادي **أَنَّ أَبَا بَكْرٍ نَصَبَ صَاحِبَهُ بِالْإِغْتِاقِ** چې پلار آزاد كړو نو د خپل ملگري حصه نې باطل كړله **لَأَنَّ بَرَاءَةَ الْقَرِيبِ إِغْتِاقٌ** ځكه چې د قريب اخستل آزادول وي **وَصَارَ هَذَا** او داسې شوه **كَمَا إِذَا كَانَ الْقَدِيمُ يَنْتَفِئُ لَكَ** چې غلام د دوي لدوا اجنبيانو پردو. غير ذې رحم محرم كښي شريك وي **فَأَنْتَ أَخَذَ مَا كَسَبَتْ** نو يو كس خپله برخه آزاده كړله

تريح - د صاحبينو رضي الله عنهم دليل دادي چه پلار خپل برخه آزاده كړله. نو د خپل انديوالان برخه نې باطله كړله ځكه چې د قريبې رشته دار اخستل آزادول دي اودا داسې صورت شو. لكه مثلاً يو غلام د دوي لدوا اجنبي كسانو په مينځ كي مشترك وي. بيا په دې دواړو كي يو كس خپله برخه آزاده كړي نو چونكه د صاحبينو رضي الله عنهم په نيز اعتناق ته متجزى كيږي په دې وجه كه آزادونكي سړي مالداره وي نو د خپل انديوالان د برخي به ضامن وي. او كه غريب وي. نو غلام به مزدوري كوي. او خپل نيم قيمت به ادا كوي.

وَلَهُ اود ابوحنيفه رضي الله عنه دليل دادي **أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ** چې شريك د خپلې برخي په خرابولو باندې راضي شوي

وَوَلَا يَتَوَقَّعُ بِهِ دِي وَجْهٌ د پلار نه تاوان نشي اخستې **كَمَا إِذَا بَاعَ عَبْدٌ لِمَوْلَانِهِ أَوْ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ أَهْلِهِ** اود ددي رض مندي دليل دادي **أَنَّ شَارِكَةَ فِيهَا مَوْعِدَةُ الْعَتَقِ** چې شريك پلار سره په داسې شي كي شركت او كړو كوم چې د آزاديدلو علت دي **وَهُوَ شَرِكَةُ فِيهَا مَوْعِدَةُ الْعَتَقِ** **بَرَاءَةُ الْقَرِيبِ إِغْتِاقٌ** ځكه چې د قريب اخستل آزادول وي **حَتَّى يَخْرُجَ بِهِ عَنْ عِدَّةِ الْكُفَرَاءِ عِدَّتًا** تردې چې زموږ په نيز د قريب د شراء په وجه د كفاري ذمه دارى نه خلاصېږي **وَهَذَا ضَمَانُ السَّادِقِ** ظاهره **وَهُوَ قَوْلُهُمَا** اود صاحبينو رضي الله عنهم په ظهري قول كي ددې خرابولو تاوان دي **حَتَّى يَخْلُفَ بِالْبَيِّنَاتِ الْإِعْصَارَ** تردې چې د مالدارى او فقيرى په وجه مختلف كيږي **فَيُسْقَطُ بِالْوَسَائِلِ** رضامندي په وجه (تاوان) ساقطېږي

تريح - اود امام ابوحنيفه رضي الله عنه دليل دادي. چه شريك آخر په خپله برخه خرابولو باندې راضي وو او رضامندي سره ظلم نه جمع كيږي. نو ددې د پلار نه تاوان نشي اخستلي لكه مثلاً يو شريكول بل شريكوال ته دده د برخي آزادولو صريح اجازت وركړي اود شريك آخر د خپلې برخي په خرابولو باندې د رضامندي دليل دي. چه شريك د غلام د پلار سره په داسې شي كي شركت كړي دي كوم چې د آزاديدلو علت دي يعنى خستل ځكه چې د قريبې رشته دار اخستل آزادول دي

أَيُّ په دې عبارت كي تسامح ده. هغه دا چه مصنف د هدايه رضي الله عنه فرماني. چه د قريبې رشته دار اخستل د عتق علت دي حالانكه د قريب شراء د ملك علت دي او ملك د عتق علت دي نو د قريبې رشته دار اخستل د عتق علت نه دي بلكه ، علت لعلت ، دي. خو ددې تسامح خواب دادي چه حكم څنگه علت اړخ ته منسوب كولې شي دغه ډول ، علت لعلت ، اړخ ته هم منسوب كولې شي نو ثابت شوه چه د قريبې رشته دار په اخستلو سره دا آزادېږي. نو كه په ده باندې د كفاره غلام وي نو د قريبې رشته دار په اخستلو سره دموږ په نيز كفاره ادا كيږي. اود صاحبينو رضي الله عنهم ظاهري قول دادي چې دا ضمان افساد دي ضمان تملك به دي بردي چې د يسار او اعسار په وجه مختلف كيږي نو هر كله چې شريك ددې په خرابولو باندې راضي شونو ضمان ساقط شو.

وَلَا يَخْلُفُ الْجَوَابُ بَيْنَ الْعِلْمِ وَعَدَمِهِ او حكم د علم او عدم علم په صورت كي نه مختلف كيږي **وَهُوَ ظَاهِرُ الرَّوَايَةِ عَنْهُ** او هم دا د امام صاحب رضي الله عنه نه ظاهر الرواية دي **لَأَنَّ الْعَقْدَ إِذَا عَلِيَ السَّبَبُ** ځكه چې د حكم مدار خپه علت باندې دي **كَمَا إِذَا قَالَ لِقَرِيبِهِ** كه مثلاً يو كس بل ته اوونيل **كُلْ هَذَا الْقُعَامَ** چې دا خوراك او خړه **وَهُوَ مَمْلُوكٌ** **لِلْأَبِ** حالانكه دا د آمر مملوك دي **وَلَا يَعْلَمُ الْأَمْرُ بِمِلْكِهِ** او آمر ته د خپس ملك علم نشته

تريح - علامه مرغيناني رحمته الله عليه فرماني. كه شريك ته معلومه وي چه دا دده زوي دي او كه معلومه نه وي په دواړو صورتونو كي هم دا حكم دي. اودا حكم د امام ابوحنيفه رضي الله عنه به ظاهر الرواية دي ځكه چې د حكم مدار په عت باندې وي. لكه مثلاً يو كس بل كس ته اوونيل. چه دا خوراك او خوره. حالانكه د خوراك د آمر ملك دي او آمر ته ددې علم هم نه وو. چه دا خوراك زما مملوك دي نو مامور دا خوراك او خورلو نومامور به د آمر لپاره د هېڅ شي ضامن نه وي. اگر چه آمر په دې باندې راضي نه دي او دنه راضي كيدلو دليل دادي چه ددې علم نشته.

د خپل شوي نصف اخر اخستل

وَإِنْ بَدَأَ الْأَخْبَرُ فَاشْتَرَى نِصْفَهُ او كه اول اجنبي (غير ذې رحم محرم) ددې غلام نصف واخستلو **فَاشْتَرَى الْأَبُ نِصْفَهُ الْأَخْرَ** بيا پلار دده نصف آخر واخستلو. **وَهُوَ مُوْبِرٌ** حالانكه دده پلار توانگر دي **فَالْأَجْنَبِيُّ بِالْخِيَارِ** شاعرو اجنبي ته اختيار دي. كه غواړي **خَمْنُ الْأَبِ** نو د پلار نه تاوان واخلي **لِأَنَّهُ مَارِضٌ بِالسَّادِقِ** ځكه چې دې بېخه برخه خرابولو باندې راضي نه دي **وَإِنْ شَاءَ اسْتَعَى الْإِبْنُ فِي نِصْفِ قِيَمَتِهِ** او كه غواړي ، په خوي باندې د

نصف قیمت لپاره مزدوری اوکری لاختیار مایته عنده خکه چې خوی سره دده مالیت بند شوی دی **وَقَالَ ابْنُ حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ** اودا د ابوحنیفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز دی **لَا تَسَارُ الْمَتَقِ لَا يَمْنَعُ السَّعَايَةَ عِنْدَهُ خَكْه** چې د امام صاحب **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز د آزادونکی مالدار سره د غلام سعی کول نه ممتنع کیږی

حل اللغة ۱۰ الاحتماس بندول ۲ السعایه کوشش، مزدوری ۳ یسار مالدارۍ

توضیح - صورت د مسئلې دادې چه رومې یو اجنبی سړی د غلام نصف واخستلو بیا دده پلار دده نصف آخر واخستلو په داسې حال کې چې د غلام پلار مالداره دې نو په دې صورت کې اجنبی کس ته دا اختیار شته چه دې د غلام د پلار نه د خپلې نیمې برخې تاوان واخلی خکه چې دا اجنبی کس د خپلې برخې په خرابولو به هیڅ شان راضی نه وو او که غواړی نو د خوی (غلام) نه دې ددې نصف قیمت په مزدوری کاوه وصول کړی خکه چې دې غلام سره دده امانت پروت دې دا د امام اعظم **رَحِمَهُ اللَّهُ** مذهب دې خکه چې د امام صاحب **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز د آزادونکی مالداره کیدل د سعایه مانع نه دی.

وَقَالَ لاختیار لکه او صاحبین **رَحِمَهُ اللَّهُ** فرمائی چه د سعی کاوه اختیار نشته **وَيَقَعْنَ الْأَبْنَاءُ نَصْفَ قِيَمَتِهِمْ بَلْكَه** پلار به دده د نصف قیمت تاوان ورکوی **لَا تَسَارُ الْمَتَقِ يَمْنَعُ السَّعَايَةَ عِنْدَهُمَا خَكْه** چې د صاحبینو **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز د آزادونکی مالداره کیدل مانع د سعایه دې

توضیح - او صاحبین **رَحِمَهُ اللَّهُ** فرمائی چه د سعی کاوه اختیار نشته بلکه پلار به دده د نصف قیمت تاوان ورکوی خکه چې د دوی په نیز د آزادونکی یسار (مالدارۍ) د سعایه (مزدوری) مانع دې.

د خپل خوی نیمه برخه اخستل

وَمَنْ اشْتَرَى نَصْفَ ابْنِهِ او چاچه خپل زوی واخستلو **وَهُوَ مُؤَيَّرٌ** حالانکه دې توانگر دې **فَلَا عَمَانٌ عَلَيْهِ عِنْدَ أَبِي حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ** نو د ابوحنیفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز په ده باندې ضمان نشته **وَقَالَ ابْنُ حَبِيبَةَ** او صاحبین **رَحِمَهُ اللَّهُ** فرمائی چه ضامن به وی **إِنْ كَانَ مُؤَيَّرًا** په دې شرط چې دې مالداره وی **وَمَقْعَةُ دَدِي** مسئلې مطلب دادې **إِذَا اشْتَرَى نَصْفَهُ وَمَنْ تَمْلِكُ كَلَّةً** چې کوم کس دده د پوره خوی مالک وو د هغه نه دده پلار نیمه واخستله است **فَلَا يَقَعْنَ يَأْتِيهِ شَيْئًا عِنْدَهُ** نو د امام صاحب **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز به د بائع لپاره د هیڅ ضامن نه وی **وَالْوَجْهُ قَدْ ذَكَرْنَاهُ** او ددې وجه موږ بیان کړې ده.

توضیح - امام محمد **رَحِمَهُ اللَّهُ** په جامع صغیر کې فرمائی چه یوسړې د پوره غلام مالک وی دده نه ددې غلام پلار نصف واخستلو په داسې حال کې چې دې مالداره وی نو د امام صاحب **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز د بائع لپاره به پلار باندې تاوان واجب نه دې او صاحبین **رَحِمَهُ اللَّهُ** فرمائی چه پلار به د بائع لپاره د نصف قیمت ضامن وی په دې شرط چې پلار توانگروى. دلیلونه وړاندې تیر شوی دی.

د دریو کسانو مشترک غلام مدیر کول

وَإِنْ كَانَ الْقَبْدَانِ ثَلَاثَةً نَقَر او که یو غلام د درې سړو په منځ کې (مشترک) وی **فَدَّيْرُهُ أَحَدُهُمْ** نو په دوی کې یو کس دا مدیر کړو **وَهُوَ مُؤَيَّرٌ** حالانکه دا کس توانگر دې **ثُمَّ اغْتَنَاهُ الْأَخَرُ** بیا دوهم دا آزاد کړو **وَهُوَ مُؤَيَّرٌ** اودا هم توانگر دې **فَارَادَا لِعَمَانٍ** بیا دوی تاوان اوغوښتلو **فَلَيْسَ بِكَ** نو خاموش پټې کیدونکی ته اختیار دې **أَنْ يَقَعْنَ الْمَدِيرُ ثَلَاثَ قِيَمَتِهِ فَنَاقَا** چې دې مدیر کونکی د خالص غلام د دریمې (حصې) د قیمت ضامن جوړ کړی **وَلَا يَقَعْنَ الْمَتَقِ** و آزادونکی ضامن جوړ نکړی **مَدِيرًا** و مدیر کونکی ته دا اختیار دې **لِلْمَدِيرِ أَنْ يَقَعْنَ** **الْمَتَقِ ثَلَاثَ قِيَمَتِهِ** چې د آزادونکی نه ددې غلام دریمه (حصه) قیمت د مدیر کیدلو په حساب سره تاوان واخلی **وَلَا يَقَعْنَ** او ضامن جوړ نکړی **أَتَلَّتْ الَّذِي ضَمِنَ** دده درې حصې، دکومې چې دې پخپله ضامن شو

وَقَدْ اعْتَدَى ابْنُ حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ اودا د ابوحنیفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز دی

حل اللغة ۱۰ الساکت چپ، خاموش ۱۱ نفر کس، سړی

توضیح - زده کړه دا خبره چې د مدیر قیمت د شریعت په نظر کې د رفیق احوال غلام، د قیمت په درېو حصو کې د دوی (دوه) برخو برابر وی مثلاً که د غلام قیمت ۲۷ دینار وی بود مدیر قیمت به ۱۸ دینار وی **أَوْس** د مسئلې په صورت باندې بطور واپوځی صورت د مسئلې دې که یو غلام د دریو سړو په منځ کې مشترک وی بیا په دوی کې یو کس دا مدیر کړو حالانکه د مدیر کونکې شریک توارگر دې بیا دوه سړین دې آزاد کړلو اودا هم توانگر دې بیا خاموشه پټې کیدونکی، او مدیر کونکی شریک توارگر دې بیا دوه سړین ساکت ته اختیار دې چه دې مدیر کونکې شریکول د خالص غلام د دریمې برخې ضامن جوړ کړی و آزادونکې کس ضامن جوړ نکړی او مدیر کونکی ته اختیار دې چه دې آزادونکی به د مدیر د دریمې برخې د قیمت تاوان واخلی. اود کومې دریمې برخې د قیمت چې دې د ساکت لپاره ضامن سوې وو د آزادونکی نه نشی اخستلې مثلاً د خالص غلام قیمت ۲۷ دینار دې اود خالص غلام د قیمت دریمه برخه ۹ دینار دی. نو حاصل داشو چه مدیر کونکې شریک د آزادونکی نه ۶ دیناره تاوان اخستلې شی او ۹ دیناره د تاوان په طور نشی اخستلې دا قول د حضرت امام اعظم ابوحنیفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** دی

وَقَالَ الْقَبْدَانِ كَلَّةً لِلَّذِي او صاحبین **رَحِمَهُ اللَّهُ** فرمائی چه پوره غلام هم ددې کس دې **يَدِيْرُهُ كَلَّةً** کوم چې ددې ټولو نه رومې مدیر کړې وو **وَيَقَعْنَ ثَلَاثَ قِيَمَتِهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ** او مدیر کونکې به د دریو دوی اودا برخې قیمت خپلو دواړو شریکانو ته تاوان ورکوی **مُؤَيَّرًا كَانِ أَوْ مُغَيَّرًا** که دې توانگروى لکه که فقیر وی

توضیح - صاحبین **رَحِمَهُ اللَّهُ** فرمائی چه پوره غلام د هغه کس دې چاچه دې د ټولو نه وړاندې مدیر کړې وو و روسته آزادول باطل دی. او مدیر کونکې به ددې غلام د قیمت په دریو حصو کې دوی اودا برخې خپلو شریکانو ته تاوان ورکوی. که دا مدیر کونکې مالداره وی او که غریب وی.

مدیر کول حصې کول دې اوکته!

وَأَمَّا هَذَا او ددې اختلاف اصل د دې **أَنَّ التَّحْذِيرَ يَمْنَعُ ابْنَ حَبِيبَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ** چې د امام ابوحنیفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز مدیر کول هم ټکړې کیږی **خِلَافًا لِمَا** د صاحبینو **رَحِمَهُ اللَّهُ** اختلاف دې **كَانَ عَقْلًا لِكُلِّ** آزادول

حل اللغة ۱۰ سد: بندې کړې ۱۱ طرق جمع د طریقه لاره، طریقه ۱۲ الاعتاق ردول ۱۳ تحرنا تقسیمیدونکې

توضیح - صاحب دده اید **رَحِمَهُ اللَّهُ** فرمائی چه ددې اختلاف اصل دادې چه د امام اعظم **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز مدیر کول متجزی (ټکړې) کول دی. اود صاحبینو **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز نه متجزی کیږی لکه آزادول په دې کې اختلاف دې د امام صاحب **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز اعتاق متجزی کیږی اود صاحبینو **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز نه متجزی کیږی

لِأَنَّ تَعْبَهُ مِنْ شَعْبِهِ خَكْه چې مدیر کول هم د آزادولو یو بنح دې **فَيَكُونُ مَغْتَرًا** یو په آزادولو به دا قیاس کیږی **وَلَسَاكَانِ مَغْتَرًا** او هرکله چې مدیر ټکړې کیدای شی **عِنْدَهُ** د امام صاحب **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز، **أَقْتَرَعُوا عَلَى نَفْسِهِمْ** دده په برخې باندې منحصر وی **وَقَدْ أَقْبَدَ بِالتَّحْذِيرِ نَصِيبَ الْأَخَرَيْنِ** او مدیر کونکی د نورو دواړو (شریکو) برخې خرابې کړې **فَلَيْسَ وَاحِدٌ مِنْهُمَا** نو په دې دواړو کې هریو ته دا اختیار دې **أَنْ يَدَّيْرَهُمَا** چې خپله برخه مدیر کړی **أَوْ يَتَقَيَّ** یا آزاد کړی **أَوْ يَكَايِبَ** یا مکاتب کړی. **أَوْ يَقَعْنَ الْمَدِيرُ** د مدیر کونکې نه د تاوان واخلی **أَوْ يَتَقَيَّ الْقَبْدَانِ** په غلام باندې مزدوری اوکړی **أَوْ يَتَقَيَّ عَلَى خَالِهِ** یا هم په دې حال باندې پریردی

توضیح - دلیل دادې چه مدیر کول د آزادولو یوه څانگه ده نو په آزادولو به ددې قیاس هم کیږی و هرکله چې د امام صاحب **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز مدیر متجزی کیږی نو د به صرف د مدیر کونکې برخې یوزي محدود وی

وچونکه مدبر کونکی د نورو دوی اډوه شریکانو برخه خرابه کړې ده نو په پاته دواړو شریکانو کې به هریو ته ختیر حاصل وی که غواړی خپله برخه آزاده کړی یا نهې مدبر کړی یا نهې مکاتب کړی یا نهې مدبر کونکی نه تاوان واخلی یا په غلام باندې مزدوری کوی یا نهې هم دې حال پریریدی

لأن نصيبه باقي على ملكه خكه چې د هریو برخه دده په ملك باندې پاته ده فاسد یا فساد کړیکه د مکی د شریک په فسدولو سره ملك فسد دې حيث سد عليه طرق الإنفاق به يتعاضد به خكه چې مدبر کونکی د بیع او هبه په طور د غلام نه فنده اخستل بند کړل علی ماملکه چې بیان شو فاذا اختار أحدهما العتق بیا هرکله چې په دې دواړو کې یو آزادول اختیار کړل تعین شه فیونو په آزادونکی کې دده حق متعین شو وسقط اختیار غیره او دده د علاوه اختیار ساقط شو

توضیح - خكه چې د هریو برخه دده په ملك کې پاته ده خود شریک په خرابولو سره ملك فاسد دې خكه چې مدبر کونکی د بیع او هبه په طور باندې فنده اخستل مسدود (بند) کړل لکه چې په تیره شوي مسئله کې بیان شو بیا کله چې د مدبر کونکی به علاوه په نورو دوی اډوه شریکانو کې یو کس دا غوره کړل چه داني د کولو موهم دا آزادول دده حق شو او دده نور اختیارات (مثلاً سعایه، کتابت، او تضمین وغیره) ساقط شو

فتوة لساكت سبب ضمان بود ساكت لپاره د ضمان دوی اډوه سببه پیدا شو تذبیر المدبر د مدبر کونکی مدبر کړل واغتناق هذا المتفق او ددې آزادول غیوان له أن یفتقر المدبر لكون الغمان البتة ده ته د مدبر کونکی نه د تاوان اخستلو اختیار دې ضمان معاوضة چې تاوان، تاوان معاوضه شی اذ هو الأصل خكه چې هم دا اصل دې حتی قبل الغنم ضمان معاوضة علی أصلنا تردې چې زموږ په اصول باندې ضمان غصب هم ضمان معاوضه گرځولې شوې ده وأمكن ذلك فی التدبیر او په مدبر کولو کې دا ممکن ده لکنه قابل خكه چې مدبر غلام ددې قابل وی للنقل من ملك إلى ملك چې د یو ملك نه بل ملك ته لاړشی وکلت التدبیر مدبر کاوه په وخت ولا يمكن ذلك فی الاعتاق او په آزادولو کې دا خبره ممکن نه ده لأنه عند ذلك مكاتب خكه چې د آزادولو په وخت دا غلام مکاتب دې او حر علی اختلاف الأصلین یا آزاد دې... علی اختلاف الأصلین

توضیح - او دریم شریکوال کوم چې بالکل خاموش دي دده لپاره د تاوان اخستلو دوی اډوه سببونه پیدا شو ① رومی داچه د یو شریکوال مدبر کول او دوهم داچه د دوهم شریک آزادول خو خبره داده چه ده ته د مدبر کونکی نه د ضمان اخستلو اختیار دې اود آزادونکی نه د تاوان اخستلو اختیار نشته چه دا ضمان معاوضه شی خكه چې په ضمان کې ضمان معاوضه اصل دې او ضمان معاوضه خكه اصل دې چه ضمان ددې خبرې مقتضی دې چه شی مضمون د ضمان ملک شی اودا خبره صرف په ضمان معاوضه کې کیدای شی په ضمان حدیث او په ضمان تلفات کې نشی کېدې اود مدبر کونکی نه چې کوم ضمان اخستلې شی دا ضمان معاوضه وی په دې وجه ساکت صرف د مدبر کونکی نه ضمان اخستلې شی اوچونکه ضمان معاوضه صل دې په دې رموز د قاعدې مطابق دچا مال غصب کولو تاوان هم تاوان معاوضه مقرر کړې شوې دې او داسې تاوان اخستل د مدبر کونکی نه ممکن هم دې خكه چې مدبر غلام داسې غلام وی چه د بوملک نه بل ملک ته منتقل کیری او په اعتاق کې دا خبره ممکن نه ده خكه چې د آزادولو په وخت دا غلام د مال اموال جملې په اصل باندې مکاتب شو اود صاحبینو لپاره اصل باندې دا آزاد شو

والانفصال حی انفصال قبول کړی فبدا موهم په دې وجه ساکت یفتقر المدبر مدبر کونکی نه تاوان اخلی

توضیح - بیا د عقد کتابت د فسخ کاوه لپاره د مکاتب رضامندی ضروری ده چه دا قابل انتقال شی سو معلومه شوه چه د مدبر کونکی نه تاوان اخستل تاوان معاوضه وی نو خاموش شریک به دده نه تاوان معاوضه اخلی

لأن المدبر بيب مدبر کونکی ته اختیار دې أن یفتقر المتفق لک نصيبه مدبر چې د آزادونکی نه د غلام دریسه برخه قیمت د مدبر په حساب سره وصول کړی لأنه أفسد علیه نصيبه مدبر خكه چې دده برخه د مدبر کیدلو په حالت کې خرابه کړې ده والغمان یفتقر یقیمه المتكليف اود ضمان اندازه تلف شوی شی سره لگولې شی وقصة المدبر لک نصيبه قنا اود مدبر قیمت د خالص غلام د (دریو برخو) دوی اډوه برخو د قیمت بربر دې علی ما قالوا لکه خنگه چې مشانخو ونیلی دی ولا یقیمه قیمة ماملکة بالغمان من جهة الساكت او کوم قیمت چې ده لپاره ساکت شریک ته ورکول ضروری دې دې د آزادونکی نه واپس شی اخستلې لأن ملکة یثبت مستنداً خكه چې ساکت ته تاوان ورکاوه سره دده د برخې مالک د خپل مدبر کاوه په وخت گرځولی شوی وو وهو ثابت من وجه اودا من وجه ثابت دې دون وجه من وجه ثابت نه دې فلا یظهر فی حق الثمنین نودا ملک به د ضمان کونکی په حق کې نه ښکاره کیری

توضیح - بیا مدبر کونکی ته اختیار دې چه د آزادونکی نه د مدبر د قیمت په حساب سره د غلام دریسه برخه وصول کړی خكه چې دده برخه د مدبر کیدلو خرابه کړې ده اود ضمان اندازه هم په دې حساب سره کیری چه د کوم قیمت مال هلاک شوې وی اود مدبر قیمت د خالص غلام د قیمت په دریو حصو کې د دوی اډوه برخو برابر وی یعنی د خالص غلام نه یوه برخه کم وی لکه خنگه چې مشانخو بیان کړې دی او کوم قیمت چې مدبر، ساکت شریک ته ورکړو هغه دې د آزادونکی شریکوال نه واپس نشی خستلې خكه چې خاموش شریک ته ده کوم تاوان ورکړو دا دده د مدبر کاوه دوخت نه مقرر شوې وو خودا ملکیت د تاوان ورکاوه به وجه ثابت دې د اصلی حالت په وجه ثابت نه دې نودا ملکیت ددې قابل نه دې چه د آزادونکی نه ددې تاوان وصول کړی په دې وجه ددې برخې تاوان نشی اخستلې

والأولایین المتفق والمدبر الأولایین لک نصيبه المدبر والثالث المتفق یعنی (د دریو حصو) دوی اډوه برخې مدبر کونکی او یوه برخه د آزادونکی وی لأن العبد عتق علی ملکة علی هذا البند خكه چې غلام ددې دواړو په ملک باندې په دومره مقدار آزاد شوې دې فاذا لم یکن التدبیر متفقاً عند ما اوچونکه د صاحبینو لپاره نیز مدبر نه متجزی کیری صارت لک نصيبه المدبر نو پوره غلام به د مدبر کونکی لپاره مدبر وی ولأن نصيبه المدبر او دده د خپلو دواړو شریکانو برخه خرابه کړله لیساً لکه چې بیان شو فبغتمه نو ددې دواړو د حصو ضمان به وی ولا یختلف بالسار والاعساب اودا ضمان د مالداري او فقیری په وجه نه مختلف کیری لأنه ضمان ملک خكه چې دا ضمان خود ملک حاصلولو معاوضه ده فاشبه الاستیلاء نودا استیلاء مشابه شو

توضیح - او په دې حالت کې به د غلام ولاء د آزادونکی اود مدبر په دواړو کې په دې طریقه مشترک وی چه په درې حصو کې به دوی اډوه برخې د مدبر کونکی وی او یوه برخه به د آزادونکی وی خكه چې د غلام آزادول ددې دواړو په ملکیت باندې هم په دې اندازه باندې واقع شوې دې او د صاحبینو لپاره په اصل باندې تفریع داده چه هرکله مدبر کول ددوی په نیز نه متجزی کیری نو کوم وخت چې مدبر کونکی مدبر کړو نو پوره مدبر غلام دده مدبر شو اوده د خپلو دواړو شریکانو برخه خرابه کړه لکه خنگه چې بیان شو نو ددوی لپاره به ضمان وی اودا ضمان به د مالداري او غریبی په وجه نه مختلف کیری یعنی په دواړه حالتونو کې به ضمان وی خكه چې دا ضمان خود ملک حاصلولو معاوضه ده نودا استیلاء مشابه شو یعنی مثلاً په دوی اډوه شریکونو کې یو شریک د مشترک وینځې د بچی دعوی وکړه نو دوهم کس ته به د وینځې د نصف قیمت ورکاوه صامن وی

بِخِلَافِ اِلْعِتَاقٍ لِأَنَّهُ مُقَانٌ جَنَابِيهِ خِلَافَ دَاوَدَ نَوَاسِيٍّ، خُكْمُهُ جِي دَا دِيو جَرَم تَاوَان دِي وَالْوَلَاءُ كُلُّهُ يَلْمُزُ اَوَّلَا،
به پوره په پوره د مدبر کونکي لپاره وی. وَهَذَا ظَاهِرٌ وَدَا اَمْرٌ بَشَارَةٌ دِي.

تفريح - په خلاف د آزادولو، خکه جی دَا د یو جرم تاوان دې او پاتې شوه ولاء، نو دا به پوره ددې مدبر کونکي وی. اودا امر بشکاره دې.

د شریکونو په یو بل باندې د وینځي د ام ولد دعوی

وَإِنَّمَا كَانَتْ جَارِيَةً بَيْنَ رَجُلَيْنِ، او که یوه وینځه په دوي اودا سروکی مشترک وی **فَعَمَّا أَحَدُهُمَا** په دې دواړو کی یو
دعوی او کړله **أَنَّهُ أُمُّوهُ لِمَا جِي** چې دا دده د شریک ام ولد ده **وَأَنَّكَ ذَلِكَ الْأَخَرُ** او دوهم ددې انکار او کړو **لَمَّا**
تَوَلَّوْهُ يَوْمًا نو دوي د یوه ورځ توقف او کړی **وَيَوْمًا أَخَذَهُ الْمُنْكَرُ** او یوه ورځ دې د منکر شریک خدمت
کوی **عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ** (دا) د امام ابوحنیفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** په نیز دی

حل اللفظ ① السعاية مزدوری ② المتحقق یقینی ③ استیلاء ام ولده جوړول

تفريح - صورت د مسئلې دادې چې یوه وینځه د دوي اودا سرو په مینځ کی مشترک وه په دوي کی هر
یوکس دا دعوی او کړه چې دا د دوهم کس ام ولد ده او دوهم شریکوال ددې نه انکار او کړو نو دا وینځه به خو
یوه ورځ توقف کوی یعنی د هېڅ یوکس خدمت به نه کوی او په دویمه ورځ به د منکر شریک خدمت
او کړی. دا مذهب د امام ابوحنیفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** دې.

وَقَالَا: إِنْ شَاءَ الْمُنْكَرُ، او صاحبین **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** فرمائی چې منکر شریک ته اختیار دې) که غواړی **اسْتَقْبَلَ الْجَارِيَةَ فِي**
نِصْفِ بَيْتَيْهَا په وینځه دې ددې په نصف کی مزدوری او کړی **لَمْ تَكُنْ حُرَّةً** بیا به دا آزاده وی **لَا يَسِيلُ عَلَيْهَا**
په دې باندې هېڅ لار نشته

تفريح - او صاحبین **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** فرمائی که منکر او غواړی نو په دې وینځه دې مزدوری او کړی. او نصف قیمت دې
وصول کړی. نو که وینځي مزدوری او کړه، او خپل نصف قیمت ئې منکر شریک ته ادا کړو. نو دا وینځه به آزاده
شی اود اقرار کونکي شریکوال په ده باندې هېڅ لاره نشته یعنی مقر (اقرار کونکي) شریک ددې نه هېڅ
نشی اخستلی.

فَمَا اَوْدَ صَاحِبِيْنِ دَلِيلٌ دَادِي اَنَّهُ لَمَّا اَلْمُرِيْدَةُ صَاحِبُهُ جِي کله د اقرار کونکي شریک دده دوهم ایدو الان
تصديق اونکړو **اَقْرَأَ الْمُقْرَأَ عَلَيْهِ نَوْدَ اَقْرَارَ كُونُكِي اَقْرَارَ بِي خِيْلَه** په ده باندې واپس کيږی **كَأَنَّهُ اسْتَوْلَدَهَا**
لکه چې ده دا وینځه ام ولد کړې وی فصلاً نو دا داسې صورت شو **كَأَنَّهُ اَقْرَأَ الْمُشْتَرِي عَلَى الْبَائِعِ** لکه چې
مشتري په بايع باندې اقرار او کړو **أَنَّهُ اَعْتَقَ النَّسِيبَ قَبْلَ الْبَيْعِ** چې بايع د بيع نه وړاندې دا مبيع آزاد کړې دې
يُعْقَلُ كَأَنَّهُ دَابَهٌ دَاسِي كُنْزِي شِي اَعْتَقَ لکه چې مشتري پخپله آز کړې وی **كَأَنَّهُ اَهْدَا هُم دَاسِي حَكْمُ** به
دلته کی هم وی **فَلَمَّا خَلَّتْ خِدْمَتُهُ نَوْدَ مَقْرَدٍ دَبَرَهُ** خدمت احستل ممنوع دی **وَنَصِيبُ الْمُنْكَرِ عَلَى مِلْكِهِ فِي الْحُكْمِ**
اود منکر برخه په حکم ظاهر کی دده په ملکیت کی پاته ده **فَقَرَأَ اِلَى الْعِتَاقِ بِالسَّعَايَةِ** نو د آزادولو لپاره به د
مزدوری ذریعه راویستلې شی **كَأَنَّهُ اَوْدَعَ النُّفَرَانِي اِذَا اسْلَمْتُ** لکه د نصرانی ام ولد (په دې شرط) چې د
مسلمان شوي وی

تفريح - د صاحبینو **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** دلیل دادې چې کله دوهم شریکوال، د اقرار کونکي شریکوال تصديق اونکړو نو د
اقرار کونکي اقرار پخپله په ده راواپس شو که چې ده پخپله دا وینځه ام ولد جوړه کړې ده نو دا داسې
صورت شو لکه چې مشتري اقرار او کړی چې بايع د عقد بيع کاوه نه وړاندې دا مبيع (غلام) آزاد کړې
دې به داسې حال کی چې بايع ددې مکر وی نو په دې صورت کی به دا غلام د مشتري د اړخه آزاد شی
خکه چې د بايع د انکار کاوه په وجه د مشتري اقرار پخپله په ده واپس کيږی. دغه ډول به دلته کی هم

کيږی نو هر کله چې د مقر اقرار په ده راواپس شو نو دده لپاره خدمت احستل ممنوع شو خکه چې دا وینځه
دده د خیال مطابق د دوهم شریک ام ولد ده اود منکر برخه په بشکاره حکم کی دده په ملکیت کی پاته ده نو د
آزادیدلو لپاره به هم داسې کيږی چې په وینځه به مزدوری کولې شی لکه مثلاً که د نصرانی ۱۰۰۰
مسلماننه شی نو په دې به مزدوری کولې شی یعنی په مسلمان ام ولد باندې د نصرانی ملک نه وی سکه
دې ته به حکم ورکولې شی. چه قیمت ادا کړی. او آزاده شی.

وَأَبَى حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ د امام ابوحنیفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** دلیل دادې **أَنَّ النُّفَرَانِي اِذَا اسْلَمْتُ** که د مقر د قول تصديق کولې شو
كَأَنَّهُ اَوْدَعَ النُّفَرَانِي نَوْدَ مَقْرَدٍ دَبَرَهُ منکر شریک لپاره به (د وینځي) پوره قیمت وو **وَلَوْ كَذِبٌ وَهَرَكْلَهُ** چې دده
تکذیب او کړې شو **كَأَنَّهُ لَمْ يَنْصَفِ الْخِدْمَةَ نَوْدَ مَقْرَدٍ دَبَرَهُ** منکر لپاره به قیمت شو **فَلَمَّا خَلَّتْ خِدْمَتُهُ نَوْدَ مَقْرَدٍ دَبَرَهُ** چې دده
یقینی ده **وَهُوَ النِّصْفُ** یعنی نصف قیمت هم دا به ثابت وی **وَلَا خِدْمَةَ لِشَرِيكِ الشَّاهِدِ وَلَا اسْتِغْنَاءً وَلَا بَيِّنَةً عَنْ جَمِيعِ ذَلِكِ**
بدعوی الاستیلاء اود شریکیدلو اود ضمان دعوی کاوه په وجه ددې ټولو نه بری دې

تفريح - د امام ابوحنیفه **رَحِمَهُ اللَّهُ** دلیل دادې چې اقرار کونکي شریک که په خپل قریب کې رنځور وي نو د
منکر شریک لپاره به د وینځي پوره خدمت پاته وو خکه چې د اقرار کونکي په قول د دده ام ولد ده او که
اقرار کونکي دروغ وځن او گنولې شی. نو د منکر شریک لپاره به نصف خدمت وی خکه چې د وینځه په دواړو
کی مشترک ده. نو نصف خدمت کوم چې یقینی دې. د منکر شریکوال لپاره به ثابت وی. و د اقرار کونکي
شریکوال لپاره به هېڅ خدمت نه وی. نو دا وینځه به یوه ورځ د منکر شریک خدمت کوی. او یوه ورځ به توقف
کوی. یعنی د هېڅ یوکس خدمت به نه کوی. او اقرار کونکي شریکوال به په دې باندې د مزدوری کاوه
حقدار هم نه وی. خکه هر کله چې ده په منکر شریکوال د ام ولد کیدلو، او په ده باندې د خپل تاوان وخت
کاوه دعوی او کړله. نو د وینځي د خدمت، اود مزدوری ټولو نه بری (خلاص) شو

وَالْاَقْرَارُ بِأَمْرٍ مَوْجِبٍ لِّلْوَلَدِ يَنْتَفِعُ بِالْاَقْرَارِ بِالنِّسْبِ اود ام ولد کیدلو اقرار اقرار بالنسبت ته گډې دې **وَهُوَ اَمْرٌ لَّا يَزِيدُ اَمْرًا لَّا زَمَ**
دې **لَا يَزِيدُ بِالْوَلَدِ** په رد کاوه سره نه رد کيږی **فَلَا يُنْكَحُ أَنْ يُعْقَلَ الْمُقْرَأُ الْمُسْتَوْلَدُ** نو د منکر په ده مقر د ام
ولد جوړونکی پشان او گنولې شی.

تفريح - په دې عبارت سره د صاحبینو **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** د قول خواب ورکوی حاصل د خوب دادې چې د ام ولد کیدلو
اقرار د بچی د نسب اقرار ته گډې. اودا اقرار یا نسب امر لازم دې چې په رد کولو سره نه رد کيږی. نو دا
امکان پاته پاتې نشو. چه اقرار کونکي شریکوال ام ولد جوړونکي مقرر کړې شی. لکه څنگه چې صاحبینو
چې جوړ کړې دې

د شریکونو د وینځي په بچی باندې د نسب دعوی څول

كَأَنَّهُ اسْتَوْلَدَهَا، او که ام ولد د دوي اودا سرو په مینځ کی مشترک وی **فَعَمَّا أَحَدُهُمَا** په دې
دواړو کی یوکس دا آزاده کړله **وَهُوَ مَوْجِبٌ دَاسِي حَالِ كِي** چې دا توانگر دې **فَلَا مُقَانٌ عَلَيْهِ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ**
الله بود مام ابوحنیفه به نیز به په ده باندې ضمان واجب نه وی.

حل اللفظ ① امرأه: محفوظ کول ② المصاهرة: سخر کول ③ التقويم قیمت لگلول

تفريح - صورت د مسئلې دادې چې یوه وینځه د دوي اودا سرو په مینځ کی مشترک وه بیا ددې بچی په
شو چې دواړو شریکانو په دې بچی باندې دعوی او کړه تردې چې د دواړو ته ئې نسب ثابت شو اود د
دواړو ام ولد شوه. بیا یوکس دا آزاده کړله په داسې حال کی چې دې مالداره هم دې نو د امام ابوحنیفه **رَحِمَهُ**
په نیز به په ده باندې هېڅ تاوان واجب نه وی

وَأَبَى حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ او صاحبین **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** فرمائی دده د نیم قیمت ضامن به جوړولې شی **لَأَنَّ مَا يَزِيدُ اَمْرًا لَّا زَمَ**
نظریه عینده خکه چې د امام صاحب **رَحِمَهُمُ اللَّهُ** په نیز د ام ولد مالیت غیر متقوم دې **وَمَقْصُودُهُ عِنْدَهُمَا اود صاحبینو**

په بيز متقوم دي وعلی هذا الأصل ثبتت عدة من المسائل وهم په دي اصل باندې يو خو مسئلې مېسې دي اوردن هافي كفاية المنتهى چي دا موږ په كفاية المنتهى كي ذكر كړي دي

تفريح - د صاحبينو په بيز به آزادوكي د ام ولد نصف قيمت خپل دوهم شريك ته ورکوي بندي اختلاف دادي چه د امام ابو حنيفه په بيز به بيز م ولد مال غير متقوم دي اود صاحبينو په بيز به بيز م ولد مال غير متقوم دي په دي اصل باندې ډيري مسئلې جوړېږي چه په كفاية المنتهى كي په تفصيل سره بيان كړي شوي دي مثلاً كه په شريكينو كي يوكس مړ شو نو د امام صاحب په بيز به بيز م ولد، د دوهم شريك لپاره سعي نه كوي اود صاحبينو په بيز به بيز م سعي كوي.

وجه قولها اود صاحبينو په بيز د قول وجه داده آنها متفقين چي د ام ولد نه نفع اخستل وظناً واجاراً واستنداً اوطى او اجاره په طور اود خدمت په طريقه اخستل جائز دي وهذا هو دلالة التقويم اودا متقوم كيدلو علامت دي

تفريح - د صاحبينو په بيز د قول وجه داده چه ام ولد، منتفع بها، ده چه د مولا لپاره خپلې ام ولد سره وطي كول جائز دي دغه ډول په اجاره ورکول جائز دي او ددي نه خدمت اخستل هم جائز دي اودا خبري دملك يمين نه بغير نشي كيدلي او ملك يمين د مال متقوم نه بغير ممكن نه دي نو ثابته شوه چه ام ولد مال متقوم دي

وبأفتتاح بيعها لا ينقطع تقويمها او ددي بيع ممتنع كيدلو سره ددي متقوم كيدل نه ساقطېږي كفاية المتدبر لکه چي په مدبر كي دي الا ترى ان ته نه گوري ان امولك النصارى اذا أسلمت كه د نصراني ام ولد مسلمان شوه عليها البيعة مو په دي باندې معايه واجب ده وهذا آية اودا علامت دي د متقوم كيدو ان قيمتها لست قيمتها مگر د چه د م ولد قيمت (په نسبت) د خالصي وينخي دريمه برخه وي على ما قالوا لکه چي مشانخو ونيلى دي لغوات منفعة البيعة والبيعة بعد الموت خكه چي د خرڅولو اود مرگ نه روسته د مزدوري كوه منفعت فوت شو

تفريح - سره په دي عبرت سره د يو سوال خوب ورکوي سوال دادي چه د م ولد بيع ممنوع ده او ددي د بيع ممنوع كيدل د عدم تقويم دليل دي نو معلومه شوه چه ام ولد غير متقوم دي؟ خواب دادي چه د ام ولد د بيع ممنوع كيدلو نه ددي مال متقوم كيدل نه ساقطېږي لکه څنگه چي د مدبر بيع ممنوع ده حالانكه مدبر مال متقوم دي لکه تاسو غور او كړي چه د نصراني ام ولد كه مسلمان شوه نو په دي باندې مزدوري كول او قيمت د اكل بالاتفاق واجب دي او په ام ولد باندې مزدوري واجب كيدل، ددي د متقوم كيدلو علامت دي خو دومره خبره ضرور ده چه د ام ولد قيمت د خالص وينخي د قيمت په دريو حصو كي، د يوې برخي برابر دي لکه څنگه چي مشانخو ونيلى دي دليل دادي چه ددي خرڅول، اود مرگ نه روسته د مزدوري منفعت فوت شوي دي.

خلافاً للمدبر به خلاف د مدبر لانت القايته منفعة البيعة خكه چي (دده نه) د بيع منفعت فوت شوي دي وى انما البيعة پاتي شوه مزدوري كول والاستخدام او خدمت اخستل فباقيان نو دواړه پاته دي

تفريح - په خلاف د مدبر، چه دده نه صرف د خرڅولو منفعت فوت شوي دي پاتي شوه مزدوري كول، او خدمت اخستن نو دا دواړه پاته دي نو د مولا د مرگ نه روسته د مولا د پور غوښتونكو لپاره به مزدوري كوي اود مولا د مرگه پوري به دده خدمت هم كوي

والأبي حنيفة رحمه الله اود ابو حنيفة رحمه الله دليل دادي ان التقويم بالإخراج چي متقوم كيدل د احرار په وجه كيږي وهي محررة للنسب او ام ولد د نسب لپاره محرز وي لا للتقويم تقويم لپاره (محزن نه وي والإخراج للتقويم ثابته او تقويم د احرار تابع وهذا لا ينعى لغيره ولا يوارث او هم په دي وجه دا د يو قرضخواه يا وارث لپاره مزدوري نه كوي

تفريح - د حضرت امام ابو حنيفه رحمه الله دليل دادي چه قيمت د هغه شي نكړلي سي چه د مالداري سره چپه قبضه كي محفوظ كړي شي حالانكه ام ولد صرف د نسب لپاره ساقطېږي شي او د مالداري سره چپه ساقطېږي يعني د مالداري لپاره ساقطېږي مقصود نه وي بلكه سبب مقصود وي هم د وخته د مولا د مرگ نه روسته دا د هېڅ يو پور غوښتونكي يا وارث لپاره مزدوري نه كوي

خلافاً للمدبر به خلاف د مدبر وهذا لأن الشئ فيما تحقق في الحال ود خكه چي سببه دود كي مېسې متحقق دي وهو الجزئية او هغه جزئيت دي الثابتة بالبطء الاول چي د بچي نېټه ثابت دي على ما عرفت من حكمة المصارفة لکه څنگه چي په حرمت مصهرت كي معهود شوي دي إلا أنه لا ينعقد في حق ليلك مدة الانتفاع مگر داچه د انتفاع په وجه د ملك په حق كي ددي عمل نه سكره كيږي فعمل الشئ في انتفاع تقويم نو د سبب اثر په تقويم ثابتيدلو كي دي وفي المدبر ينعقد الشئ بعد الموت و په مدبر كي د مرگ نه روسته سبب معتقد كيږي وافتتاح البيعة فيه اود مدبر بيع ممتنع كيدل يقتضي مقصود دي د مقصود متحقق كيدلو په وجه دي فافتتاح نو په دواړو كي توپير اوشو

تفريح - په خلاف د مدبر، خكه چي مدبر د نسب لپاره نشي ساقطېږي بلكه د مالداري لپاره ساقطېږي سره په مدبر، او ام ولد كي توپير دي وجه د توپير داده چه په ام ولد كي سبب في الحال موجود وي يعنى په مولا او ام ولد كي د جزئيت علاقه د بچي په واسطه ثابته ده لکه څنگه چي د حرم مصهرت په مسئله كي نيز شوي دي خو دومره خبره ضرور ده چه ددي سبب (جزئيت) اثر د ملكيت رائل كيدلو په وجه كي نه دې سكره شوي خكه چي اوس هم د ام ولد نه مولا ته د نفع حاصلولو اړتيا دي يعنى كه د وس په هڅه كي پاتي شي بلكه آرا ده شي نوعلت به ختم شي په دي وجه وس د سبب هېڅ اثر نه دي شوي خود قيمت اوده ساقطولو كي د سبب اثر شوي دي او په مدبر كي في الحال سبب موجود نه دي سكه د مرگ نه روسته په پيدا كيږي اود مدبر خرڅول په دي وجه ممتنع دي چه د مدبر كوه مقصود حاصل شي بويه موند و مدبر كي توپير ښكاره شو.

وفي أمولك النصارى فثبتنا بتكاثفها عليه اود نصراني په ام ولد كي موږ د مكته فيصله كړي ده دفعاً ليعرف عن الجائزين چي دواړو اړخ ته ضرر لري شي وينك الجناية لا يفتقر جونه إلى التقويم بدل كدست و حيدر دنده محتاج نه دي.

تفريح - او پاتي شوه د نصراني د ام ولد مسئله، نو موږ دا حكم ورکړي دي چه د نصراني د اړخه دا مكته شوه يعنى په نصراني باندې دا خبره لازمه شوه چه په ام ولد او نصراني دواړو باندې څه ضرر نه وي اوس كنات ددي تقاض نه كوي چه دي د مال متقوم په مقبله كي شي و نه اعلم بالصواب اللهم نسئ بقسط يا ارحم الراحمين

باب عتق أحد العبدین

تفريح - زياره - [دا] باب په دوي (دوه) غلامونو كښي ديو د آر ډولو په پير كښي ادي جعل هر هغه مال ته ونيلې شي كوم چي دغه كار كولو په عوض كښي مقرر كړي شي چه مال به هر صورت كي وي.

په دوي غلامونو كښي غير معين دوي (دوه) غلامان آراډول

ومن كان له ثلاثة أعبد يوسري درې غلامان (زيد عمرو بكر) دي فاعل عليه الثمن اندك به دوي كي دوي (دوه) غلامان (زيد او عمرو) ده ته حاضر شول فقال اوده (د تعب نه بغير) دا وونل فاعل كذا حتى به تاسو دواړو كي يو آزاد دي فخرمهم واحد يا يو (زيد) دهنه خاني نه بهر شو فاعل آخر او مل (بكر) داخل شو

قَالَ بیا مولا [دې دواړو ته] اوونیل **أَحَدُكُمَا حُرٌّ** په تاسو دواړو کي یو آزاد دی **ثُمَّ مَاتَ** بیا مولا مړ شو **وَمُتَّعَتْ** او ده [په ښکاره] هېڅ بیان اونکړلو

توضیح - د مولی درې علامان دی زید، عمرو، بکر، دې په یو مجلس کي ناست دي چه زید او عمرو داخل شو نومولی ورته اوونیل په تاسو دواړو کي یو آزاد دی خوتعین نې اونکړلو چه څوک آزاد دي ددې نه روسته عمرو وتل او زید په مجلس کي پاته پاتې شو په دې کي بکر را داخل شو مولی بیا دې دواړو ته اوونیل چه په تاسو دواړو کي یو آزاد دی او د کوم د آزادولو چه مولی اراده کړې وه دهغې وضاحت نې اونکړلو بلکه ددې اعلان نه روسته وفات شو او که وقاب نشي خوپخپله به بیان اوکړې چه ما فلاحي غلام آزاد کړې دي.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْقَوَلُ ثَلَاثَةٌ أَرْبَاعُهُ نو آزادېری هغه غلام چې دوباره شوې وی پرې وینا [د آزادي] درې حصې **(۷۵ فیصد)** **وَنَصْفُ كِلٍ وَاحِدٍ مِنَ الْآخَرَيْنِ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَأَبِي يُوسُفَ رَجُمَا اللَّهُ** اونصف برخه په پاته دوو کي د هر یو **(۵۰ فیصد)** په نیز دامام ابوحنیفه او د ابویوسف **عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ** **قَالَ مُعْتَدِرُ رَجْمَةِ اللَّهِ كَذَلِكَ** او فرماینلی دی محمد **ع** یشار ددې [چه د زید او عمرو نیمه برخه آزادېری **الْأَقْبَى الْعَبْدُ الْآخَرُ** البته په دریم [بکر] کي اختلاف کوی **قَالَ يَفْقَهُ رَجْمُهُ** هر منی چې دده څلورمه برخه **(۲۵ فیصد)** آزادېری.

توضیح - اوس مسئله دا ده چه د زید او عمرو نصف برخه په اول ځل آزاده شوې وه او په دوهم ځل وینا باندې د زید څلورمه برخه او د بکر نصف برخه آزاده شوه ځکه چې په اول مجلس کي بکار دا وه چه په دې دواړو کي یو غلام آزاد شوې وو خو چونکه د مولی دا برخه بیان اونشو نوموړې به د یو غلام د آزادي اعلان په دې دواړو باندې ویش کړو چه هر یو ته برابر برابر حصه ملاو شي. نو د زید نصف برخه آزاده شوه. اونصف پاتې شوه نوچه په دوهم مجلس کي مولی بیا دا اوونیل چه په تاسو دواړو کي دې یو آزاد وی. نو اوس په دې صورت کي هم چونکه د مولی دا برخه د آزادي لپاره د یو تعین هم نشته نو نصف برخه د زید و نصف برخه د بکر آزادېری.

أَمَّا الْخَامِسُ كُوم چې بهرته وتلې وی. **[عمر دده نصف آزادېری]** **فَلَا تُنْزِلُ إِلَّا بِإِجَابِ الْأَوَّلِ** دا څو ځکه چې اول ایجاب [د مولی قول چې په تاسو دواړو کي یو آزاد دي] واقع شوې دې **بَيْنَهُ وَبَيْنَ الثَّابِتِ** په مینځ دده [عمر] او ثابت [زید] کي **وَهُوَ الَّذِي أُعِيدَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ** او ثابت هغه دې چې دوباره شوې دې پرې قول [د آزادي] **فَأَوْجَبَ عَقْدَ رَجْمَةٍ** **بَيْنَهُمَا** او هر کله چې مولی په غیر معین طریقه یو غلام آزاد کړلو [نو واقع شوه آزادي د یو غلام په مینځ د دواړو کي] چه زید او عمرو **لَا يَتَوَقَّعُ أَحَدُهُمَا د امله د برابرۍ د دواړو نه** [په استحقاق د حریت کي] **فَيُصِيبُ كِلَاهُمَا النِّصْفُ** نو حاصلېری به آزادي هر یو کس ته په دوی دواړو کي نیمه [نیمه د زید او نیمه د عمر

توضیح د ترجمې څخه مطلب واضح دی

غَيْرَ أَنَّ الثَّابِتَ اسْتَفَادَ الْبَيْتَ دا ده چې ثابت [زید] حاصل کړلو **بِإِجَابِ الثَّانِي** په دوهم ایجاب [د مولی په قول چې احد کما حرا] باندې **وَبَعَا آخَرَ** نوره څلورمه حصه، [او په دې دوهم ایجاب کښي ورته څلورمه برخه حاصله شوه] **لِأَنَّ الثَّانِي** دا څو ځکه چې دوهم قول [احد کما حرا] واقع شوې دې **بَيْنَهُ وَبَيْنَ الدَّخِلِ** په مینځ دده [بکر] او داخل [زید] کي، او دا داخل [بکر] هغه دې چې نامدار کړې نې دي په کتاب [قدوری] کي په آخر سره. [هر کله چې د دوهم قول چې احد کما حرا سره یو غلام آزادیدل. خو یو په کي هم د آزادي لپاره متعین نه وو **فَيَنْتَصِفُ بَيْنَهُمَا** نو نیمه به شي] [د پوره غلام آزادي] **[په مینځ ددې دواړو کي]** چه زید او بکر دي **وَهُوَ الَّذِي سَمَّاهُ فِي الْكِتَابِ آخَرًا** [البته دومره ده چې ثابت [زید] مستحق شوې دي د نیمې آزادي په اولنی ایجاب [احد کما حرا] سره

توضیح د ترجمې څخه مطلب واضح دی

غَيْرَ أَنَّ الثَّابِتَ اسْتَفَادَ الْبَيْتَ الْأَوَّلَ نو ویش شوه نصف برخه کومه چې مسخفه شوې وه [د زید] په دوهم ایجاب [احد کما حرا] سره **فِي بَيْتِهِ** په دوو نصف برخو دده [زید] کښي **لَمَّا أَصَابَ الثَّابِتَ الدَّخِلَ** نو هغه [څلورمه حصه] چې په مقابلې کي راغله دهغه نصف برخي چې مستحق د آزادي گرځېدلي وه په اولنی ایجاب سره لغو شوه [ځکه چې هغه خود وړاندې به آزاده شوې ده بود هغې آزادي یو به څه پاتې شوا] **وَمَا أَصَابَ الْقَائِرَ يَتَى** او هغه څلورمه برخه چې په مقدمه کي راغله د پاتې شوي نصف برخي [چه په اولنی ایجاب کي د آزادي نه پاتې شوې وه] هغه بیا په پاتې شوي [چه څلورمه برخه ده] **فَيَكُونُ لَهُ أَرْبَعُ خُور** دده [زید] لپاره [په دوهم ایجاب کي] څلورمه برخه [د آزادي] هر کله چې نصف یعنی دوی ادواړو هر چې نې په اولنی ایجاب کي آزادي شوې وي او یوه ربع یعنی څلورمه برخه نې په د ویم یو یو کي آزاده شوه] **ثُمَّ لَمْ يَكُنْ لَهُ ثَلَاثَةُ الْأَرْبَاعِ** نو پوره شوي دده لپاره درې برخي [او صرف یوه برخه نې غلامه پاتې شوه یعنې زید یو یو کي واره آزاده شوي نه نورو الفاظو کي د زید **(۷۵ فیصد)** برخه آزاده شوه. او **(۲۵ فیصد)** غلامه ده

توضیح - «غیرانه الثابت» خو چونکه د زید خو اولنی مجلس کي نصف برخه آزاده شوې وه او نصف برخه پاتې وه نو د زید کومه نصف برخه چې په غلامۍ کي پاتې وه په دې دوهم مجلس کي به ددې پاته نصف آزاده شي چه څلورمه برخه ده. او د آزاد شوي نصف برخي په مقابلې کښي چې کومه څلورمه برخه راغله. هغه باطله شوه ځکه هغه خود وړاندې نه آزاده شوې ده نو اوس دا اولنی مجلس نصف و د دوهم مجلس څلورمه برخه چې دواړه جمع کړې شي. نو درې حصي د زید او نصف د عمر او نصف د بکر از دي شوې خود د شپږمه مذهب دي.

وَلَا تَكُنْ دَدِي دلیل [چه په اول ایجاب سره نصف او په دوهم باندې ربع آزادېری] دا دي **لَوْ لَمْ يَكُنْ بِالثَّانِي** که اراده کړې وي ده [مولی] په دوهم [ایجاب سره] دا غلام [زید] نو آزادېری نصف دده کوم چې د اولنی ایجاب نه پاتې شوې وو **وَيَفْقَهُ نَصْفَهُ** او دغه ډول به زید واره آزاده شي **[وَلَوْ لَمْ يَكُنْ بِالدَّخِلِ]** او که زده کړې وي ده [مولی] په دې [دوهم ایجاب سره] داخلیدونکې غلام [بکر] **لَا يَفْقَهُ هَذَا النِّصْفُ** نو به آزادي ددې غلام [زید] نصف برخه، [نو که په دوهم ایجاب سره زید اراده کړې شي. نو دې خویه واره آزاده شي خوده اسبوال بکر غلام پاتې کېږي. حالانکه دا دواړه د آزادي په استحقاق کي برابر دي ځکه چې د آزادي ویت دورو ته به شریک شوې ده نو هر کله چې دا خبره صحیح نه ده چه زید دي واره آزاده شي او بکر دي هم هغه شان غلام پاته پاتې شي] **[فَيَنْتَصِفُ نَوَ آزادي به نصف کولای شي فَيَفْقَهُ مِثْلَهُ بِالْثَّانِي]** نصف رادی به د زید په برخه کي راشي **وَالنِّصْفُ بِالْأَوَّلِ** او نصف به د بکر په برخه کي]

توضیح - د ترجمې څخه مطلب واضح دی

وَأَمَّا الدَّخِلُ او هر چه داخل [بکر] دي **فَمُعْتَدِرُ رَجْمَةِ اللَّهِ يَقُولُ** نو محمد **ع** فرماني **لَمَّا دَرَ إِجَابِ الثَّانِي** چې هر کله واقع شو ایجاب دوهم **بَيْنَهُ وَبَيْنَ الثَّابِتِ** په مینځ دده [بکر] او ثابت [زید] کي **وَقَدْ أَصَابَ الثَّابِتَ مِثْلَهُ** وینې اور سیدلو ده ثابت [زید] ته ددې آزادي نه څلورمه برخه [په دوهم ایجاب سره] **فَكَذَلِكَ يُصِيبُ الدَّخِلَ** نو دغه ډول به رسیږي داخل [بکر] ته [څلورمه برخه او د بکر به هم څلورمه برخه زادیږي او درې برخي به نې غلامې وي]

حل المسئلة ① قضیه تقاضا ② التنصيف نیم کول]

توضیح - دامام محمد **ع** دلیل دا دي. چه د مولی په دوهم قول باندې یو غلام آزاد شو نو دا یو غلام به په دواړو حاضرینو یعنی عمر او بکر باندې پوره پوره تقسیمولې شي. خو په دې دوهم مجلس کي زید ته د آزادي څلورمه برخه ملاوېږي. نو چه څومره برخه ده ته ملاوېږي هم هغه هومره به بکر ته هم ملاوېږي چه څومره

برچه ار دي ده داسي نه ده چه زید نه خودي په دوهم مجلس کي څلورمه برخه ازادي ملاؤ شي اوکرته دي نصف، دا دکوم ځاني انصاف دي

وَقَسَا يُقَالُ اَوْتَجِبْتَ اَنْ تَعْدَلَ بَيْنَهُمَا چي دا دوهم ايجاب واقع شوي دي په مينځ د دواړو [زید او بکر] کي وَتَجِبْتَ اَنْ تَقْضَ ددي [دوهم ايجاب] نيم نيم کول دي ځکه چي د آزادي لپاره يوهم متعين نه دي [نويوه ردي نه په دواړو تقسيمه شي او هريوته به نيمه نيمه اورسي] **وَأَمَّا تَزَلُ إِلَى الرِّبْعِ الْبَتَّةِ** دا ده چي ر کوره شوه آر دي [انصف نه] څلورمې برخې ته في حَقِّ الثَّابِتِ په حق د ثابت [زید] کي **لَا يَسْتَحِقُّهُ الْغَنِيُّ** بل ايجاب الايل ځکه چي دي مستحق گرځيدلي وود نصف برخې په اولني ايجاب سره کماؤ کړنا لکه څنگه چي مود دکر کړنو **وَلَا يَسْتَحِقُّ لِلْغَنِيِّ مِنْ قَبْلِ اَوْشْتِه** استحقاق [د آزادي] داخل [بکر] لپاره وړاندي ددي [دوهم ايجاب نه قَيِّمَتْ فِيهِ النِّصْفُ ثَابِتٌ] به پاتي شي په ده [بکر] کي نصف آزادي.

تاجيچين د مام محمد د دليل نه خواب کوي چه مود هم دا منو چه په دوهم مجلس کي پکړده چي نصف برچه د زید آزاده شي اونصف د بکر خوجه کله مود د زید د حصي نصف دوي [دوه] ځيه کړله نو ده د يونسف برخي په مقابله کي څلورمه برخه يوراته اود بلي نصف برخي په مقابله کي څلورمه برخه بله راتله بودهغه چي کومه نصف برخه غلامه وه دهغي په مقابله کي چي کومه څلورمه برخه راغله هغه آزاده شوه و د زید د آزادي نصف په مقابله کي چي کومه څلورمه برخه راغله نوچونکه هغه د وړاندي نه آزاده شوي وه بوا څلورمه برخه آزادي باطله شوه

په مرض الموت کي د ذکر شوي صورت حکم

قَالَ بيا امام محمد **اِذَا كَانَ الْقَوْلُ مِنْهُ فِي الْمَرِيضِ قِيَمَةُ الثَّلَاثِ** که وي دا قول د مولي په مرض کي نو تقسيمولي به شي دريمه برخه [د مال د مړي نه چي دا غلامان دي] **عَلَى هَذَا** په دي ترتيب باندې **وَتُزَوَّدُ ذَلِكَ** او وصاحت ددي دا دي **أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَ يَمَامِ الْعَتَقِ** چي جمع به کړي شي په مينځ د حصو د آزادي کي **وَيُؤْتَى سَبْعَةَ عَلَى قَوْلِهِمَا** او هغه اووه دي په قول د شيخينو **لَا تَجْعَلْ كُلَّ رَقَبَةٍ عَلَى أَرْبَعَةٍ** ځکه چي مود گرځو [وېش کړو] هر غلام په څورو حصو باندې **لِحَاجَتِنَا إِلَى ثَلَاثَةِ الْأَرْبَاعِ** د امله د حاجت زموږ دري څلور مو برخو ته، **[٢٥+٢٥+٢٥= ٧٥ فيصد]** **نَقُولُ: يَجْعَلُ مِنَ الثَّابِتِ ثَلَاثَةً** استحقاق مود وايو چي آزادي پري د ثابت [زید] نه دري برخي **[٧٥ فيصد]** **وَمِنْ الْآخَرِينَ مِنْ كُلِّ وَاحِدٍ مِثْلُ مَا تَمَّتْ** او په پاته دوو غلامانو [عمرو بکر] کي د هريونه دوي [دوه] برخي **[٢٥+٢٥= ٥٠ د عمرو او ٢٥+٢٥= ٥٠ د بکر]** **قِيَمَةُ مَمَامِ الْعَتَقِ سَبْعَةَ** سوري سوري برخي د آزادي اوو ته [چه د فيصدي په حساب تري **[١٧٥]** برخي جوړيږي]

هل الفقه ١٠ سهام جمع د سهم، برچه

نورج - مسئله هم هغه ده کومه چي په وړانديني متن کي تيره شوه البته په وړانديني صورت کي د مرض الموت حالت نه وو او په دې دوهم صورت کي بيمار دي په لومړني مسئله که مود نظرو اچوو، نو هلته د زید دري برخي اود عمرو او بکر نصف نصف آزاد شوي وو چه مود دغه ټولي برخي راجع کړو نو دهغي نه اووه برخي جوړيږي يعنې دري د زید، دوي [دوه] د عمرو، اودوي [دوه] د بکر، هم دا ترتيب په دي مسئله کي دي.

وَالْعَتَقُ فِي مَرَضِ الْمَوْتِ وَصِيَّةٌ او عتق په مرض الوفات کي وصيت وي [يعنې د وصيت په حکم کي وي] **وَأَمَّا تَزَلُ إِلَى الرِّبْعِ الْبَتَّةِ** او صيت نه [دويمه برخه] [د ترکه] ده **فَلَا يَزَالُ يُجْعَلُ بَيْنَهُمَا** لورته صفت دلته مو مجلس شته چي اوگرځولي شي برخي د وارثانو دوچنده د دي [وصيت] شرح - ددي عبارت مقصد دا دي چه مسئله هه هغه ده کومه چي وړانديني متن کي تيره شوي ده نوب ولي

مود دعتق وېس ته محتاج شونو داحتياج وجه د ده چه په مرض الوفات کي د علامو رادول پسند د وصيت دي يعنې دا داسي شوه چه مولي د غلامانو لپاره د آزدي وصيت کوي او په مرض الوفات کي د وصيت کولو حکم دا دي چه واره مال په دري برخو تقسيمولي شي، نو په يوه برخه کي به د مړي وصيت پوره کولې شي، او پاته دوي [دوه] برخي به د وارثانو وي، بالفرض که وصيت د دريمې برخي نه زيات وي، نو هغه زياتي به نشي پوره کولې، ځکه چي په دي کي د وارثانو حق وهلي شي

فَيَجْعَلُ كُلَّ رَقَبَةٍ عَلَى سَبْعَةٍ نو او په گرځولي شي [ويش به کړي شي] هر يو غلام په ووه برخو باندې [په هغه صورت کي چي د مړي په ترکه کي صرف دا دري غلامان وي بل څه نه وي وجميع المال اهدو عشرون وېه دي حساب سره] واره مال [چه دري غلامان دي] يوويشت برخي شوي **[٧١ لره چي په ٢ کي صرف ورکړي نو ٢١ برخي شوي]** **فَيَجْعَلُ مِنَ الثَّابِتِ ثَلَاثَةً** نو ثابت [زید] څخه به دري برخي آزادي شي **وَتَقْضَى فِي أَرْبَعَةٍ** [مثلاً] په اووه سوو کي دري سوه] او محنت به کوي په [آزادولو] د څلورو حصو کي [چه څلور سوه روپي دي] **وَيَجْعَلُ مِنَ الْآخَرِينَ مِنْ كُلِّ مِثْلِ مِثْلِ مَا تَمَّتْ** او آزاد به شي په باقيو کي ددي دواړو غلامانو به دوي [دوه] دوي [دوه] برخي [په اووه سوو کي دوي] [دوه] سوه د عمرو او دوي [دوه] سوه د بکر] **وَيَقْضَى فِي ثَمَنَةِ** و محنت به کوي [هر يو که عمرو دي او که بکر دي] په آزادولو پنځو حصو کي [چه پنځه پنځه سوه روپي دي] **فَإِذَا تَأَمَّلْتَ** نو هر کله چي ته سوچ او کړي **وَتَجَمَّعْتَ** او جمع کړي **اسْتَأْمَرَ الثَّلَاثُ وَالْثَلَاثَانِ** دا نو پوره شوي ثلث او بصيت دپاره] اودوي [دوه] ثلثه [د وارثانو لپاره دا تفصيل خود شيخينو په نيز وو چه دوي به مسئله کي دکر د نيمي برخي يعنې ٥٠ فيصد آزادي قائل دي] **وَعِنْدَ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ يُجْعَلُ كُلَّ رَقَبَةٍ عَلَى سَبْعَةٍ** او په گرځولي شي [ويش به کړي شي] هر يو غلام په شپږو حصو باندې **لِأَنَّهُ يَجْعَلُ مِنَ الدَّائِلِ عِنْدَهُ ثَمَنًا تَقْضَى بِمَمَامِ الْعَتَقِ** پستېر ځکه چي آزادي پري د داخل [بکر] نه د دوي په نيريوه برخه [٢٥ فيصد، نو په دي حساب دري حصي **٧٥ فيصد** د زید اودوي [دوه] برخي ٥٠ فيصد د عمرو او يوه برخه **٢٥ فيصد** د بکر آزادي شوي چي ټولي تري شپږ برخي جوړي شوي اوس د وصيت مسئلې ته راشه چي واره مال هم دا دري غلامان دي بوا به په دري برخو ويش کړي شي، دوي [دوه] برخي د وارثانو او يوه برخه د وصيت شوه چه شپږو نه په دريو کي ضرب ورکړي، **أَوْ صَارَ جَمِيعُ الْمَالِ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ** نو اوگرځيدو واره مال اتلس برخي **وَيَأْتِي التَّخْرِيجَ مَآمَرًا** وپه وېش هغه شان دي کوم چي تير شو [يعنې په دي کي څوارلس د وارثانو شوي او شپږ برخي د وصيت لپاره شوي] [نويه کي دري برخي اود عمرو دوي [دوه] برخي اود بکريوه برخه آزاده شوه چه ددي د مجموعه نه شپږ جوړيږي]

تفريح - هر کله چي مسئله وصيت ته اووتله او بل اړخ ته د مولي ترکه صرف دا دري غلامان دي نو اوس چي مود هر غلام په څلور حصو ويش کړلو نو دواړلس برخي شوي او په دولسو کي اووه برخي آز دي شوي دي نو پنځه برخي پاتي شوي، حالانکه پکار دا ده چه وارثانو ته څلور ٤ برخي ملاؤ شوي وي، نو اوس به مود داسي اوکړو چه هر غلام به په اووه ويش کړو، او دري غلامان دي نو ټولي برخي يوويشت شوي نوچونکه يو غلام مود په ووه برخو ويش کړي وو، نو د زید په دري برخي آزادي شي اود څلورو په آزادولو کي به سعي کوي ويه عمرو او بکر کي به د هر يو دوي [دوه] دوي [دوه] برخي آزادي شي اود پنځو په آزادولو کي به کوبېس کوي

په باب د طلاق کي د ذکر شوي صورت حکم

أَوْ كَانَتْ هَذَانِ الطَّلَاقِ او که دا صورت د طلاق په اړه کي وي **وَهُنَّ غَيْرُ مَذْخُولَاتٍ** اودا بنځي ددي [قائل] غير مدخوله وي **وَمَاتَ الزَّوْجُ قَبْلَ الْبَيَانِ** او خاوند وفات شو وړاندي د خپل بيان نه تفريح - صورت د مسئلې دا دي که د زید دري بنځي عائشه فاطمه او زينب دي اودري وړه غير مدخول پ دي، نو مسئله دا ده که غير مدخول بها ته قبل الوطى طلاق ورکړي شي، دهغي لپاره نصف مهر دي، نو په دوي کي ورسره عائشه او فاطمه موجود وي، او ده ورته بغیر تعیین نه اوونیل چه په ناسو کي دي يوه طلاقه وي

ددې نه روسه فاطمه ووتله اورينب راعله ده دوبره اوونيل چه په تاسوكي دې يوه طلاقه وي اوددې نه روسه زېږوت شو

لَقَطَمَنَ مِنَ الْخَارِجَةِ رُبْعَهُ [نوب قسط شو دمهر دخارجه [فاطمه] نه څلورمه برخه

تريج - په مدكور لصور صورت كي دخارجې (فاطمې) د مهر څلورمه برخه ساقطېږي. او په څلورو برخو كي به درې برخې په خوند باندې واجب الاداء وي

د خارجې [فاطمه] دمهر نه څلورمه برخه ځكه ساقطېږي چه مثلاً په درې وارو كي د هرې يوې مهر څلور سوه روپۍ وو نو بيم مهر چه دوي ادوه سوه روپۍ دي د طلاق قبل الدخول په وجه ساقط شو پاتې شو نيم مهر چه دوي ادوه سوه روپۍ دي اوس چونكه د طلاق مخاطبې دوي ادوه [نېڅې] دي او يوه هم په كي د طلاق لپاره متعيبه به ده ځكه چي خاوند د مطلقي بيان نه دي كړي نو اوس به دغه دوي ادوه سوه روپۍ په دي دوو تقسيمولي شي نو خارجې چي فاطمه ده ددي د مهر نه مطلقه معلومه نه ده چه عاتشه ده كه فاطمه بوبيم به په دي دواړو باندې ويش شي نو خارجې چي فاطمه ده ددي د كل مهر چي څلور سوه روپۍ دي دي ځكه به څلورمه برخه ختمه شي

وَمِنْ مَّا ثَبَتَ لَهَا مِنْ ثَلَاثَةِ أَهْمَانٍ او دمهر دثابتي [عائشي] نه په اته برخو كي درې برخې **وَمِنْ مَّا ثَبَتَ لَهَا مِنْ ثَلَاثَةِ أَهْمَانٍ** ودمهر دثابتي [زينب] نه په برخه قيل **هَذَا قَوْلُ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ خَاصَّةً وَنِيلَى شَوِي دِي** چي دا [د زينب په حق كي تقسيم] دمحمد قول دي **وَعِنْدَهُمَا يَنْقُطُ رُبْعُهُ** او په نيزد شيخينو به ساقط شي څلورمه برخه مهر، **وَقِيلَ هُوَ قَوْلُهَا أَيْضًا** وونيلي شوي دي چي دا [د زينب حصه] د شيخينو قول هم دي

تريج - او ناسته چي عاتشه ده ددي د مهر داتي برخې ځكه به درې برخې ساقطې شي مثلاً لكه مور چي واپه مهر څلور سوه روپۍ مقرر كړي دي ودا په اته حصو باندې ويش كړو سود اته برخو دوي ادوه برخې خود ولسي ځل په طلاق سره د عائشي دمهر نه ساقطې شوې او چه په دوهم ځل خاوند بيا طلاق واقع كړلو نو درې برخې صورت پشان دلته هم د طلاق قبل الدخول په وجه نصف مهر ساقط شو چه دوي ادوه سوه روپۍ دي يوه دي طلاق كي ورسره د فاطمه په ځاني زينب په مجلس كي شريكه ده نو دغه ساقط شوې نيم مهر به په دي دواړو عائشي او فاطمې باندې ويش شي اودهرې يوې دمهر نه به څلورمه څلورمه برخه چي سل روپۍ دي ساقطې شي خود ورسره ده چي دا ولسي مجلس په طلاق سره هم د عائشي دمهر نه څلورمه برخه چي سل روپۍ دي دي ساقطې شوې وي حالانكه پكاردا وو كه دا مطلقه وه چه نيم مهر ساقط شوې وو خو چونكه فاطمه ورسره په دي مجلس كي شريكه وه نو ځكه ددي د مهر نه د نيمې په ځاني څلورمه برخه ساقطه شوه اودا ځكه چي په طلاق قبل الدخول كي ثمن (اتمه حصه) پشان د ربع (څلورمې حصه) ده په عتق كيني، ځكه چي په دي ساسي سم مهر ساقطېږي او ثمن نصف (بيمه حصه) څلورمه برخه ده نو په دا په شيخينو [رح] باندې يو ډول عريش دي نو صاحب د هدايه [رح] په خواب كي فرماني چه **لَقِيلَ هَذَا قَوْلُ مُحَمَّدٍ [رح]** نو دا په شيخينو [رح] باندې حجت شي حوريدي ځكه چي د دوي په ستر څلورمه برخه ساقطېږي او چا ونيلى دي چه د شيخينو [رح] مسلك هم دا دي نو د طلاق او عتق په ميسخ كي ضرور توپير شته. ددي امله شارح **وَمِنْ مَّا ثَبَتَ لَهَا مِنْ ثَلَاثَةِ أَهْمَانٍ** ودمهر دثابتي [عائشي] نه په برخه قيل **هَذَا قَوْلُ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ خَاصَّةً وَنِيلَى شَوِي دِي** چي دا [د زينب په حق كي تقسيم] دمحمد قول دي **وَعِنْدَهُمَا يَنْقُطُ رُبْعُهُ** او په نيزد شيخينو به ساقط شي څلورمه برخه مهر، **وَقِيلَ هُوَ قَوْلُهَا أَيْضًا** وونيلي شوي دي چي دا [د زينب حصه] د شيخينو قول هم دي

وَمِنْ مَّا ثَبَتَ لَهَا مِنْ ثَلَاثَةِ أَهْمَانٍ او دمهر دثابتي [عائشي] نه په برخه قيل **هَذَا قَوْلُ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ خَاصَّةً وَنِيلَى شَوِي دِي** چي دا [د زينب په حق كي تقسيم] دمحمد قول دي **وَعِنْدَهُمَا يَنْقُطُ رُبْعُهُ** او په نيزد شيخينو به ساقط شي څلورمه برخه مهر، **وَقِيلَ هُوَ قَوْلُهَا أَيْضًا** وونيلي شوي دي چي دا [د زينب حصه] د شيخينو قول هم دي

تريج - د عتق او طلاق په مسئله كي سوبير دا دي دعتاق په مسئله كي چي كوم علام ثابت وي هغه د مكاتب پشان دي ځكه چي كله مولى به مهمله طريقه د آزادى قول او كړلو نوده ته د ابهام لري كولو حسب رو چه په دواړو كي دكوم غلام دآزادى اراده ده كړي وه نو ترخوپورې چي مولى ته د بيان حق

حاصل وي تر هغه وخته پورې په دواړو غلامانو كي هريوه يوحشيت سره آزاد دي او په يوحشيت سره علام دي ځكه چي مولى ته د بيان اختيار حاصل دي نو دكوم كس د آزادى بيان چي او كړي هغه به آزاد شي او بيل به غلام پاتې شي. خو چه بيان اونشو نو په اولسي مجلس كي چونكه د عتق محل مهمل دي او مخاطبين دوي ادوه غلامان دي. نو ديو غلام آزادى به په دواړو غلامانو ويش شي. نيم به يواړد شي چه ثابت دي اونيم به بل چي خارج دي او چه نيم آزاد شو نو دي دمكاتب پشان شو اوس به دوهم قول كي دمولى قول ثابت چي دمكاتب پشان دي اوداخل ته متوجه شو بودا دوهم قول د دواړو په دوهم قول كي دمولى چي ثابت دمكاتب پشان دي. نو په دوهم قول كي ديو غلام آزادى به دووويس شوه چه ثابت اوداخل دي بود داخل نصف آزاد شو. اود ثابت په برخه كي چي كومه نصف برخه آزادى راغلي ده هغه به په دوو حصو ويش كړي شي. يعنى يوه ربع به د يونسف غلامى په مقبله كي شي او بيله ربع به د بيلې نصف غلامى په مقبله كي شي. نو اولسي نصف خو چونكه په اولسي قول سره آزاد شوې دي نو په دوهم قول كي دغه ربع فصول اود داخل نيمه برخه آزاده شوه اود طلاق په مسئله كي چي كومه ثابت ده ددي په اړه كي شك دي چه دا منكو چه ده او كه اجنبيه. ځكه كه د طلاق په اولسي قول كي خارجې طلاقه شوې وي نو د دوهم قول په وخت كي دا منكو چه ده اود طلاق دا دوهم قول صحيح شو او كه په اولسي قول باندې ثابته طلاقه شوې وي نو ثابتې په حق كي دوهم قول لغو دي. ځكه چي مطلقه خود آزاد شوي پشان نشي كيدي چه نيمه دي مطلقه شي اونيمه دي منكو چه شي. نو دلته د طلاق په مسئله كي هم ثابت په يوحشيت سره اجنبيه ده كه په اولسي قول سره طلاقه شوې وي او په يوحشيت سره منكو چه ده. كه په اولسي قول سره نه وي طلاقه شوې نو نيم مهر نيمه برخه به ساقطه شي. كومه چي ربع ده او بيا به دغه ربع د داخلي او ثبتي دواړو په مهر ونياندي وش كړي شي. نو دهرې يوې د حصي څخه به ربع ساقطه شي **وَمِنْ مَّا ثَبَتَ لَهَا مِنْ ثَلَاثَةِ أَهْمَانٍ** لكه دميراث په مسئله كي كه د بېڅي اولاد نه وي. نو دا د خاوند په ميراث كي څلورمه ميراث كي ربع اته زره روپۍ دي. نو په دغه اتو زرو كي به دوي ادوه زره روپۍ د ثابتي شي اودوي ادوه زره به د خارجې شي. ځكه چي دواړه برابر دي. دواړو ته طلاق متوجه شوې دي. او په يانه نصف كي چي څلور زره روپۍ دي. په هغې كي به دوي ادوه زره روپۍ د ثابتي اودوي ادوه زره روپۍ د داخلي شي ځكه چي دا دوهم طلاق ثبتي اوداخلي ته متوجه شوې دي نو ميراث به هم دواړو ته برابر وركولې شي

په دوو غلامانو كي بغير تعين نه يواړاډول

وَمِنْ مَّا ثَبَتَ لَهَا مِنْ ثَلَاثَةِ أَهْمَانٍ او څوك چي ووايي خپلو دوو غلامانو [زيد او عمرو] ته بويه تاسودواړو كي آزاد دي. او چه دا قول ئې او كړلو. **فَبَاءَ أَحَدَهُمَا** [نو اددې نه پس] خرڅ ئې كړلو يوازيده [په دغه دواړو كي اوقات اويا مړشو] په كي يومثلاً يده **أَوْ قَالَ لَهُ أَلَيْتَ حُرَّ بَعْدَ مَوْتِي** اويا ئې اوونيل ده [زيد] ته [سره ددي به چي په اولسي قول كي دا زيد هم مخاطب وو] چي ته آزاد ئې روسته د مرگ زما نه **عَتَقَ الْآخَرَ** بويه دي درې واره صورتونو كي [آزادېږي دغه بل [چه عمرو دي] **لَأَنَّهُ لَمَيِّقٌ فَمَلَأَ لِيَقِي أَهْلًا بِالْمَوْتِ** [ځكه چي پاته پتي نشو محل د آزادى لپاره بيخي په مرگ سره [ځكه چي په مرگ سره د آزادى محل فوت شو نو آزادى ټوله دوهم يعنى عمرو ته حاصله شوه]. **وَلِلْمَيِّقِ مِنْ جِهَةِ الْيَتِيمِ** او [محل پاتي نشو] آزادى لپاره د امله د خرڅولو دده [مولى] نه **وَلِلْمَيِّقِ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ بِالتَّذْيِيرِ فَتَعَيَّنَ لَهُ الْآخَرُ** او [دغه ډول محل پاتي نشو] د آزادى لپاره په مرجعيت په مدبر جوړولو سره **وَلَأَنَّهُ بِالْيَتِيمِ نَصَدَّ الْوَصُولُ إِلَى الْيَتِيمِ وَبِالتَّذْيِيرِ إِتْيَاءُ الْإِتْيَاءِ إِلَى مَوْتِهِ، وَالْمَيِّقُونَ بِتَأْيِيدِ الْعَتَقِ الْيَتِيمُ** [ځكه چي د مدبر جوړولو نه روسته آزادولي نشي و تر مرگه پورې ترې فنده اخستل

عورې سوداړې لېږه محل پاتې شول چې مولى په خرڅولو کې قصد کړې وو د حاصلولو مال او په مدر کوه سره [دغه قصد کړې وو] پاته پاتې کول د فندې اخستلو ترخپل مرگه پورې، ودا دواړه مقصوده [که د مال حاصلول دی په صورت د بيع کي او که ترمرگه پورې فائده اخستل دی په صورت ده تدبير کولوکي] منافى دى د هغه آزادى سره کومه چې ده لازمه کړې وه [ځکه چې آزادى سره مولى د خرڅولو ودرکولو اختيار منډ نه پاتې کيږي] **فَقَعَلَتْ لَهُ الْاُخْرَىٰ مَتَعِينَ** شو ددې [آزادى] لپاره دغه بل [چې عمرو] دى به دلالت لى سره **ذَلِكَ وَكَذَا إِذَا اسْتَوْلَدَ أَحَدُهُمَا لِمَتَعَيْنٍ** اوهم دا حکم دى چې کله ام ولد جوړه کړې بويه دواړو ويځو کي [يعنى چې مولى خپلو دوو وينځو عناشېه او فاطمه ته اووانى په تاسو دواړو کي سړه آره ده او ددې ونيلو به روسته په دواړو کي يوي يعنى فاطمه سره جماع اوکړي، اوپه دې جماع سره هغه ميسوره شي بوناشه د آزادى لپاره متعينه شوه] د امله ددغه دوو وجوهو نه [کوم چې د تدبير په صورت کي ذکر شو يعنى يوه وجه دا چې دا د عتق لپاره محل پاتې نشوه او دويمه دا چې ددې په دې ام ولد جوړولوکي ده ترمرگه پورې ددې نه فائده اخستل مقصد گرځولي دي او دا دواړه خبرې دعتق سره منافى دى]

هل اللغة ① ابقاء پاته پاتې کول ② الانتفاء فائده اخستل ③ التدبير تدبير جوړول

سريح - هروم سال لعديه زید خپلو دوو علامو عمرو او بکر ته اوونيل په تاسو دواړو کي دې يو آزاد وي خوددې نه روسته ئې مثلاً عمرو خرڅ کړلو نو بکر د آزادى لپاره متعین شو ځکه چې دده د عمرو خرڅول په دې خبره دليل دى چې نه دې آزاد کړې کسى د آزادولو نه روسته به ئې ولي خرڅولو دغه ډول که عمرو مړ شو سو دا دى لپاره بکر متعین شو ځکه چې په دوو کي خونه يوصرو راراديدلو خونه مرگ سره هغه مړ شلام د عتق لپاره محل پاتې نشو نو بکر ورله متعین شو او دغه ډول که ددې وينا نه روسته مثلاً عمرو مړ کړى يعنى دا ورته ووانى چه ته به زما د مرگ نه روسته آزاد ئې نوم معلومه شوه چه دې د عمرو د آزادى قصد نه دې کړې بلکه تر مرگه پورې دده نه فائده اخستل غواړي ځکه چې مدبر د مرگ نه روسته آزاد بڼى نو بکر د آزادى لپاره متعین شو

ولا فرق بين التمتع بالعبيد والقايمة القبض ويدونه بيا هم په دې مسئله کي (د بيع صحيح او د بيع فاسد کيدلو په صورت کي ددې په حکم کي هيڅ توپير نشته يعنى که په بيع فاسد سره ئې قبضه کړې وي او که نه وي کړې والتعلق او که بيع مطلق وي **فَشَرَطَ الْخِيَارَ لِأَحَدِ الْمُتَعَيْنَيْنِ** او په بائع او مشتري کي د يو کس لپاره څه شرط خپار به پاتې وي [يعنى د خوښى يا د ناخوښى په اقرار باندې د يو شى اخستل] **لِلْاِطْلَاقِ** جواب الكتاب ځکه چې په کتاب کي کومه مسئله ليکې شوې ده هغه مطلق ده او ټولو صورتونو ته که ده **وَالْمُتَعَيَّنُ مَا قُتِلَا** ددې نه مراد هم هغه دوي (دوه) صورتونه دي کوم چې موږ بيان کړې دي يعنى هم هغه دوي (دوه) وجهي کوم چې وړاندې ذکر شوې دي

توضيح - يعنى دا حکم چې کوم غلام خرڅ کړى نول دا دى لپاره متعین شو په مطلق بيع کي دې برابر ده که دغه بيع صحيح وي او که فاسد وي که مشتري دده نه غلام قبضه کړې وي او که نه وي او که مطلق بيع ئې ورسره کړې وي څه شرط ئې په کي نه وي لگولې او که دا اختيار شرط ئې لگولې وي مثلاً چې بائع د خپل خدا لپاره اختيار شرط کړى چه ماته به مثلاً په دوي (دوه) ورځو کي د واپس کاوه اختيار وى يا مشتري د بيع د واپس کولو اختيار د خان لپاره شرط کړى نويه دې ټولو صورتونو کي دويمه وينځه د عتق لپاره متعین کيږي او هغه آزاد بڼى

والعرض على التمتع به في الموطوع عن أبي يوسف ييب د امام ابو يوسف نه دا روايت موجود دى که په دې وکړي ئې يو غلام مړى يا بازار ته د خرڅولو په غرض سره بېولو (بوتللو) نو دا هم د خرڅولو په حکم کي

دې يعنى دوهم غلام د آزادى لپاره متعین شو
توضيح - يعنى که په دوو غلامانو کي ددې وينا نه روسته يو خرڅولو ته پيش کړى يو خرڅولو ته دا پيش کول د دې خبرې دليل دى چه مولى دده د آزادى اراده نه وه کړې نو ځکه دوهم غلام د آزادى لپاره متعین شو
وَالْاِثْنَانِ وَالْثَلَاثَةُ وَالْاَرْبَعَةُ مِمَّا يَمْلِكُ الْبَيْعُ او هبه کول او حواله کول، يا په صدقه کي حواله کول، هم د خرڅولو په حکم کي دى **لِاِنَّ تَمْلِكُ ځکه چې ملک داسې هم کوي [يعنى کوم غلام ئې چې د بل کس په ملکيت کي ورکړلو شو د به ددې خبرې دليل وى چه دا ئې آزاد کړې نه دې په دې وجه به خامخا ددې نه سوا دوهم غلام آزاد وى]**

توضيح - غلام يا وينځه چاته بخښل وچاته صدقه کول هم د بيعي پشان دى ځکه چې لکه څنگه بيع سبب د ملکيت دې دغه ډول هبه او صدقه هم سبب د ملکيت دى نو چه حه حکم د بيع وى هغه به د هبه او صدقه هم دى

په دوو بشوکي يوي ته بغير تعين نه طلاق ورکول

وَكَذَلِكَ لَوْ قَالَ لِامْرَأَتِي او هم دغه ډول که يو کس خپلو دوي (دوه) بشوکو ته اوونيل **اِحْدَاكُمَا طَالِقٌ** چې په تاسو کي يوي کسې ته طلاق دى **اِنَّمَا تَمْلِكُ اِحْدَاهُمَا** او ددې نه روسته په دې دواړو کي يوه مړه شوه لماسا سو د طلاق لپاره به دويمه [ژوندى] متعینه وى ځکه چې کومه مړه شوه دا اوس د طلاق محل پاتې نشو هغه دليل په بيا (بنیاد) باندې کوم چې موږ وړاندې بيان کړې دي **وَكَذَلِكَ لَوْ طَلَّقَ اِحْدَاهُمَا دغه ډول په دې صورت کي هم که په دواړو کي يوي سره صحبت [کورو لي] اوکړي نو بيا به هم دا دويمه د طلاق لپاره متعینه وى لَمَّا تَلَقَّتْ ددې وجه به موږ روسته بيان کړو **وَلَوْ قَالَ لِمَتَعَيْنِ اِحْدَاكُمَا حُرَّةٌ** او که يو کس خپلو دوي (دوه) وينځو ته داسې اوونيل چه په تاسو دواړو کي يوه آزاده ده **فَمَتَعَيْنِ اِحْدَاهُمَا** بيا ئې په دوي کي يوي سره صحبت اوکړو **اِنَّ تَمْلِكُ الْاُخْرَىٰ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللهُ** نو دا امام ابو حنيفه په نيز به دويمه آزاده نه وى **وَقَالَ** يعنى او صاحبين فرمائي چه دويمه به آزاده وى **لِأَنَّ الْوَطْءَ لَا يَحُلُّ إِلَّا فِي الْبَيْعِ ځکه چې وطى خو صرف خپلې مملوکه بشکې سره حلاله وى **وَاحْدَاهُمَا حُرَّةٌ** نو هر کله چې په دوي کي يوه آزاده شوې ده نو هغه اوس دده د پاره حرامه شوې ده فَكَانَ بِالْوَطْءِ مُتَعَيِّنًا لِّلْاُخْرَىٰ اود کومې سره چې ده وطى کړې ده په هغې کي ده خپل ملکيت پاته ساتلې دى اوهم دا دده د پاره حلاله ده **فَتَمْلِكُ الْاُخْرَىٰ** او دويمه د آزادى لپاره متعین شوې ده **لِأَنَّ الْوَطْءَ يَحُلُّ فِي الْاِطْلَاقِ** ځکه چې د آزاديدو په وجه دده ملکيت ختم شوې دې لکه څنگه چې په طلاق کي کيږي **وَلَوْ اود امام ابو حنيفه دليل دادې اَنَّ الْبَيْعَ قَابِلٌ لِّلْوَطْءِ** چې د کومې وينځې سره ئې وطى کړې ده په دې کي ملکيت پاته پاتې دى **لِأَنَّ الْاِبْقَاءَ لِمَتَعَيْنٍ ځکه چې د آزادى واقع کيدل يو نکره يعنى غير معين وينځې کي دى **وَهِيَ مُتَعَيِّنَةٌ** اود کومې سره ئې چې وطى کړې ده هغه معينه ده فَكَانَ وَطْءُهَا حَالًا لِّدَى وَجْه دې سره وطى حلاله ده **فَلَا يَحُلُّ بَيْعًا اَوْ داسې کول، دده د مبهم قول بيان نشي کيداي **وَلَوْ اَحْلَ وَطْءُهَا عَلَى مَذْمُومٍ** په دې وجه د امام ابو حنيفه د مذهب مطابق دواړو سره وطى حلاله ده **لِأَنَّ الْاِطْلَاقَ يَحُلُّ** پخو په دې قول به فتوى نشي ورکولى]********

هل اللغة ① الايقاع وقع کول

توضيح - **لَمَّا تَلَقَّوْهُ** وله ان الملك قائم يعنى د کومې وينځې سره چې وطى اوکړې نويه هغې کي دده ملکيت قائم دى ځکه ده ورسره وطى اوکړله نو دا وينځې د وطى لپاره د وړاندې نه متعین وه او داسې نه ده چه دده وطى کول د معتوقه لپاره بيان شى البته دومره ده چې په عتق سره د وطى کولو جواز حتمېرى خوندنه

معتقه معلومه نه ده نوچه ترخوپوري د عتق لپاره د يوې تعين نه وي شوي. نو دا دواړه به په سابقه حكم پاته وي يعنې دواړو سره به وطى جائز وي البته د احتياط په بناء مفتى به قول د عدم وطى دي.

لَمَّا قَالَ بِي وَنِيلَى شَى الْعَتَقُ غَيْرَ نَازِلٍ قَبْلَ الْبَيَانِ چې آزادى نه واقع كيږي وړاندې د بيان نه، [چه مولى په خپل بيان سره وضحه كړي چې زه د فلانى وينځې آزادول مراد وو] لَتَعْلَقَهُ بِهِ امله دتعلق د آزادى ددې [بيان سره،

هل العتق ١) ميانه ساتنه ٢) يصادق صادقيرى ٣) الموطوء صيغه د اسم مفعول هغه څوك چې جماع ورسره شوې وي

تريح - دا ديو تقديري سوال ځواب دې هغه دا هر كله چې په غير معين طريقه باندې آزادولونه روسته هم ده لپاره دواړو وينځو سره وطى كول جائز دي. نو ددې مطلب خوداشو. چه د مولى قول چې **لَا أَحَدًا كَمَا حَسَرَهُ** لغو او عتق دې څكه په دې الفاظو باندې يوه وينځه آزاديږي. او دعتق نه روسته وطى جائز نه وي حالانكه امام ابوحنيفه فرماني چه ددې قول نه روسته هم مولى دواړو سره وطى كولې شي. نو ددې ځواب وركوي چه ترخوپوري دعتقه تعين په بيان سره نه وي شوي. نو عتق نه واقع كيږي. يعنې عتق په بيان پوري موقوف دې اوچه په بيان پوري موقوف شو نو دواړه وينځو سره د وړاندې پشان وطى كول جائز دي. البته كه چې بيان اوشى نويوه به ازاده شي. يعنې د مولى قول معتبر دې. خو نتيجه به پرې هله مرتب كيږي. چه بيان ئې اوشى.

أَوْ قَالَ أَوْ بَا بَه داسې ونيلى شي **لَا نَزَلَ فِي النَّكْرَةِ** چې [عتق] واقع كيږي. [خو] په نامعلومه وينځه كي **تَعْتَقُ فِي حَقِّ عَتَقٍ تَقْبِلُهُ نَوْبَكَارَه** كيږي به [داعتق] په حق دهغه حكم كي چې قبلوي ئې وينځه **وَالْوَطْءُ يُصَادِفُ النِّسْبَةَ** او وطى واقع شوې ده په معينه وينځه كي

تريح - وړاندې چې كوم تقديري سوال وو. دهغې دوهم ځواب دا وركوي چه يا به داسې ونيلى شي. چه دده په قول عتق واقع شوې دې. خو په غير معينه وينځه كي عتق واقع شوې دې. او د دې قول نه روسته چې مولى د كومې وينځې سره وطى او كړله نو دغه وينځه غير معينه نه ده. بلكه معينه ده ځكه چې ده ورسره وطى او كړله نو د مولى وطى كول دهغه غير معين عتق لپاره بيان نه دي.

بِخِلَافِ الظَّلَاقِ بِه خلاف دطلاق [ځكه كه دوو سخته بغيرد تعين نه طلاق وركړي نو ددې نه روسته كه يوې سره وطى او كړي نو دا وطى د مطلقه بيان نه دي چه جاسره وطى نه وي شوې هغه دې طلاقه وي] **لَأَنَّ الْمَقْصُودَ الْأَصْلِيَّ مِنَ التَّكْسِيرِ الْوَلَدُ** ځكه چې مقصود اصلي په نكاح كي اولاد وي [چه اولاد پيدا شي. او نسب حاري شي] **وَقَضَى الْوَلَدُ بِالْوَطْءِ** اوچه د وطى نه غرض ولد شو، **يَذَلُّ عَلَى اسْتِيقَاءِ الْبَلَدِ فِي الْمَوْطُوءَةِ** نو دا په موطوءه كي د ملكيت په پاته پاتې كيدو دلالت كوي **هَيَاةَ الْوَلَدِ** چې د بچي نسب محفوظ شي

تريح - يعنې كه خاوند خپلو دوو وينځو كي بغيرد تعين نه يوې ته طلاق وركړلو نو په دې صورت كي كه ددې نه روسته يوې سره وطى او كړي. نو د كومې سره چې ئې وطى كړې وي. هغه به مطلقه نه وي. ځكه چې په نكاح كي د وطى كولو مقصد ولد وي. اوچه ده ورسره وطى او كړله نو دا ددې خبرې دليل دي چه ده په خپله دغه موطوءه ښځه كي ملك بضم پاته ساتلي دي چه كوم ماشوم پيدا كيږي دهغه نسب محفوظ شي

أَنَّ الْأُمَّةَ فِي الْمَقْصُودِ مِنَ وَطْئِهَا قَضَاءُ الشُّبُهَةِ اود ويزې په وطى كولو كي د شهوت پوره كول مقصود وي **هَوَ الْوَلَدُ** ولد مقصود نه وي **فَلَا يَذَلُّ عَلَى الْإِسْتِيقَاءِ** نو دا وينځې وطى كولا د ملك يمين په پاته پاتې كيدو دلالت نه كوي

تريح - په دې عبارت كي په مذكوره مسئله كي د عتاق او طلاق په دواړو صورتونو كي توپير

كوي. يعنې دمتن په مسئله كي چې دعتاق نه روسته يوې سره وطى او كړي سود وطى كوي به دې نه دي دلالت نه كوي چه په دې موطوءه وينځه كي دده ملك يمين پاته دي او كه دواړو ښځو نه بغيرد تعين نه طلاق وركړي. او ددې نه روسته په كي يوې سره وطى او كړي نو دا وطى ددې پيښ دي چه د موطوءه مطلقه نه ده ځكه د وينځې په وطى كولو كي مقصود د شهوت پوره كول وي. د نسب ساتنه مقصود نه وي. او په منكوچه كي د وطى مقصود ولد او ساتنه د نسب وي نو د مقصود دې اختلاف په وجه د وينځې دعتق او د طلاق د حكم په مينځ كي توپير واضح شو.

د هلك په وړاندې زياتي پوره د وينځې آزادى معلق شول

وَمَنْ قَالَ لِأَمِيهِ كه مولا خپلې وينځې ته او ونيلى **إِنْ كَانَ أَوْلَى وَلَيْتَهُ غُلَامًا** چې ستا ورومې كوم بچي پيدا شي كه دې هلك وو **فَأَلَيْتُ حُرَّةً** نو ته به ازاده ئې **فَوَلَدَتْ غُلَامًا وَجَارِيَةً** ولايدې ددې نه روسته د يو هلك او د يوې انجلې ولادت [پيدائش] اوشو **أَيُّهَا وَلَدُ أَوْلَى** او دا معلومه نشوه چه په دوى كي د كوم ولادت وړې دي شوې دې **عَتَقَ نِصْفَ الْأُمِّ نِصْفَ الْجَارِيَةِ** نو مور او ددې لور دواړه به نيم نيم آزاد وي **وَالْغُلَامُ عِتْدُ خَوْ هَكَ** به پخپل ځاني پوره غلام وي

تريح - زيد خپلې وينځې زينب ته او ونيلى. كه اول دې هلك اوزيرو لو. نو ته ازاده ئې هغې په يوه نس هلك و انجلې دواړه اوزيرو لو. البته دا پته نه لگيدله چه هلك وړاندې پيدا شوې دې او كه جينې. نو په دې صورت كي نيمه برخه د مور او نيمه د انجلې آزاديږي. او هلك به غلام وي.

لَأَنَّ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا تَتَّقِي فِي حَالِ خُكِّه چې په دواړو كي د هر يو حالت د دې **وَهُوَ مَا إِذَا وَتَّيْتَ الْغُلَامَ أَوْ مَرَّةً الْأُمِّ شَرِطَ** چې په يو حالت كي آزاديږي. چه واقعتاً ورومې هلك پيدا شوې وي **وَالْجَارِيَةُ لِكُونِهَا تَتَّقِيهَا** او ددې به تابع كيدلو كي انجلې هم آزاديږي ځكه چې دلته كي دا خبره لازميږي چې دا انجلې په كوم وخت كي پيدا شوه ددې مور ازاده شوې وه يعنې كله چې ددې هلك پيدا شوې وو **إِذَا أُمُّ حُرَّةً** نو هر كله چې مور راده شوه **جِئَتْ وَلَدَتْهَا، وَتَرَفَّ فِي حَالِ وَهُوَ مَا إِذَا وَلَدَتْ الْجَارِيَةَ أَوْلَانُو** ددې بچي هم آزاد شو او په دوهم حالت كي نه دا مور او ددې بچي دواړه وينځې پاتې وي. چه كله ددې انجلې وړاندې پيدا شوې وي **لِيَذَرَ الشَّرْطَ** ځكه چې آزادى شرط موجود نه دي

تريح - دا عبارت ددې دليل دي. چه د وينځې او جينې نصف آزاديږي او هلك به غلام وي چه دلته دوي ادوه حالت دي. ١) كه فرض كړه هلك اول پيدا شوې وي نو وينځه آزاديږي ځكه چې مولى كوم شرط نكولې وو هغه موجود شو. اوچه دهلك په پيدا كيدو دا ازاده شي (نوانجلې به هم آزاديږي ځكه چې بجلې دهلك د پيدا كيدونه روسته پيدا شوې ده. او د هلك نه روسته مور ازاده شوه. نو د مور په تابعداري كي به دا (جينې) هم آزاديږي. ځكه چې ولد خپلې مور تابع وي. كه مور ئې ازاده وي. دې به هم آزاد وي. او كه وينځه وي. دې به هم مملوك وي. ٢) او په بل حالت كي دا هم وينځه پاتې كيږي. چه انجلې ئې وړاندې زيږولې وي ځكه چې شرط يعنې د هلك وړاندې پيدا كيدل موجود نشو.

يَتَّقِي نِصْفَ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا نو دا حكم وركړې شوې دې چه نيمه وينځه [مور] او نيمه انجلې [لور] ازاده ده **وَتَقَى فِي التَّعْفِ** په دې وجه به دواړه د خپل قيمت نيمې نيمې برخې لپاره مردوري كوي. او خپل مولا ته به ئې ادا كوي. نو آزاد به شي

تريح - هر كله چې په دواړو صورتونو كي يو صورت هم معلوم نه دي. نو د مولى كلام د لغويت نه د بچ كاوه لپاره مونږ به دغه كلام باندې حكم مرتب كوو. او د كل په ځاني به د وينځې او انجلې نصف نصف آزاد شي او د پاته نصف د آزادولو لپاره به كوښښ كوي.

تَقْبِلُكَ الْمَلَائِكَةُ فِي الْحَالِثِ خَوْفِكَ بِهَذَا دَعَاؤُكَ غَلَامٌ وَی. خُكَّه جَی دَا هَلَك دَخِیْلَی مَوْرَد
 آرادی نه وپاندې پیدا شوې دې قَلْبُكَ یَكُونُ عَبْدًا بِهَذَا دَعَاؤُكَ غَلَامٌ پاتې وی
 تریخ: وهلك به په دوو صورتو کي خکه غلام وی. که دې اول پیدا شوې وی. نوهم دده مور په هغه وخت
 کي وینځه وه هغه خودده د زیریدل نه روسته آزاده شوه اود وینځي ولد مملوک وی. او که د انجلی نه روستو
 پیدا شوې وی. نویا هم دې غلام دي. خکه چې دده د مور د آزادې لپاره کوم شرط لگولې شوې وو. هغه نه
 وو موجود شوې. نوخکه به دوهم صورت کي هم نه آزادیږي.

د مور د اړخه د هلك د وړاندې پیدا کیدو دعوی

وَإِنْ أَدْعَتْ الْأُمُّ أَنَّ الْعَلَامَ هُوَ الْمَوْلُودُ أَوَّلًا أَوْ كَيْفَ وَیَنْخِي دَا دَعْوَى أَوْ كَرَلَه جَه ورومې هلك پیدا شوې دې وَأَنْكَرَ
 الْمَوْلَى خَوْفًا مَوْلَا ددې انکار او کرلو وَالْجَارِيَةُ صَغِيرَةً أَوْ دَا انجلی هم وره ره قَالُوا قَوْلُهُ مَعَ الْيَمِينِ نَوْ په قسم سره
 نه: د مولا خړه قلوبې شی لِإِنْكَارِهِ شَرْطُ الْعَقْدِ خُكَّه جَی دې مولا د وینځي د آزادیدلو شرط موجود کیدلو نه
 انکار کړې دې خو دې سره به دده نه قسم هم اخستلې شی فَإِذَا حَلَفَ كَذِبًا دَا دَعْوَى او خورلو لَمْ يَتَّقِ وَأَجْبَتْهُمْ نَوْ
 په دې دې وړې وارو کي به یو کس هم آزاد نه وی وَإِنْ نَكَحَ أَوْ كَرَلَه مَوْلَا د قسم خورلو نه انکار او کرلو عَقْدَتْ
 الْأُمُّ وَالْجَارِيَةُ مَوْرَد ددې لور به آراده وی

تريخ: هرڅو ادعت الأم أن العلام هو المولود که زينب د هلك وړاندې پیدا کیدو دعوی او کرله او انجلی
 مضمومه وه اوزیدانکر کولو نوزیدبه قسم خوري اوفیصله به دده په حق کولې شی. یعنی زينب او لوربه
 نه به زاده شوي خکه چې زیدد شرط د واقع کیدونه منکر دي. اود منکر قبول مع اليمين معتبر وی. او که
 زیدد قسم نه انکار او کرلو نود زينب قول به معتبر وی اودواړه مور او لوربه آزادي شی

لَا تَدْعُو الْأُمُّ حُرِّيَةَ الصَّغِيرَةِ مُعْتَبَرَةً خُكَّه جَی دَا انجلی متعلق ددې د مور د دعوی ، چه دَا انجلی آزاده پیدا
 شوې ده. معتبره ده لِيَكُونَهَا نَفْسًا مُقْتَضَا خُكَّه جَی دَا صرف د نفع خبره ده فَأَعْتَبُوا الشُّكْلَ فِي حَقِّ حُرِّيَّتِهَا بِهَذَا
 دې وجه د مولا د قسم نه انکار کول. د مور اود لور دواړو په حق کي معتبر وی فَعَقْدَتْهَا بِهَذَا دې وجه به دواړه
 آزاد وی

تريخ: هَلَاك دَعْوَى الْأُمِّ حُرِّيَةَ الصَّغِيرَةِ یعنی دمور د دعوی چې هلك وړاندې پیدا شوې دې په دې باندې
 دوي اودوا آزادي مرتب کیږي. یو خپله د زينب آزادي. اوبله ددې د لور آزادي. خکه چې دَا آزاده شی
 نولورچه تابع ده. هغه به هم آراده شی اوچونکه لورنې نابالغه ده نوددې په حق کي به هغه دعوی منلې شی
 چه ددې په کي فائده وی اوس چې دمور دعوی معتبره شی. نوپه دې کي د انجلی ټوله فائده فائده ده یعنی
 آزادي به ورته ملاو شی

وَلَوْ كَانَتْ الْجَارِيَةُ كَبِيرَةً أَوْ كَرَلَه دَا انجلی بالغه وی وَلَمْ تَكُنْ حُرًّا دَا دې د خپل ځن پخپله د آزادي دعوی اونکره
 وَالْمَوْلَى بِهَذَا دَعَاؤُكَ غَلَامٌ او پته مسئله هم به هغه حل وی یعنی وینځي ورومې هلك پیدا کیدلو دعوی او کرله خو
 مولا اونه مسه اود قسم نه نې هم انکار او کرلو عَقْدَتْ الْأُمُّ بِشُكْلِ الْمَوْلَى عَصَاةً نود مولا د قسم نه په انکار
 کولو سره به صرف مور آزاده وی دُونَ الْجَارِيَةِ خَوْفًا انجلی به نه آزادیږي لِأَنَّ دَعْوَى الْأُمِّ مُعْتَبَرَةٌ فِي حَقِّ الْجَارِيَةِ
 الْكَبِيرَةِ. خکه چې د بالغه انجلی په اړه کي د مور دعوی کول، چه دَا آزاده ده ددې اعتبار به نشي کولې
 وَبِهَذَا الشُّكْلُ مُنْتَقِضٌ عَلَى الدَّعْوَى خُكَّه جَی د قسم په انکار سره په دې صورت کي اقرار منلې شی چه گنې
 دې پخپله د يوې حري دعوی کړې وی فَلَمْ يَتَّقِ الشُّكْلَ خُكَّه جَی الْجَارِيَةُ او په موجوده مسئله کي چونکه د بالغه
 انجلی د اړخه هېڅ دعوی نه ده شوې نو ددې په اړه کي به د قسم نه د انکار به هم څه اثر نه وی
 تريخ: هَلَاك دَعْوَى الْجَارِيَةِ كَبِيرَةً که انجلی بالغه وی اودا د هلك د وړاندې پیدا کیدو دعوی نه کوی او

مولى د قسم کولو نه انکار او کرلو نواوس په دې صورت کي د مولى قسم ته اړتيا خکه پيش شوې دې چې
 وینځي دعوی کړې ده اوچه ده د قسم نه انکار او کرلو نود دعوی معتبره شو البته په دې صورت کي چونکه د
 کبیره انجلی د اړخه د خپلې آزادي دعوی نشته نود به نه آزادیږي خکه چې د قسم نه انکار کول دعوی ته
 تقویت ورکوي. اوپه هغې حکم مرتب کیږي. اودلته هېو دعوی شته به، نو حکم به پرې څه مرتب شی

د بالغه انجلی د اړخه د هلك د وړاندې پیدا کیدو دعوی

وَلَوْ كَانَتْ الْجَارِيَةُ الْكَبِيرَةَ الْبَتَّةَ كَمَا بِالْبَغَةِ انجلی پخپله دعوی او کړې هِيَ الدَّعْوَى مُصْطَلَقًا وَلَا دَعْوَى الْغَلَامِ جَی
 ورومې هلك پیدا شوې وو وَالْأُمُّ سَاحِكَةً أَوْ ددې مور هغه وخت خاموشه پاتې شوې وه يَثْبُتُ عَقْدُ الْجَارِيَةِ
 بِشُكْلِ الْمَوْلَى نود مولا د قسم په انکار سره دَا انجلی آزادیږي دُونَ الْأُمِّ خَوْفًا مَوْلَا د قسم نه په آزادیږي لِإِنْكَارِهِ خُكَّه
 چې د مور دعوی د جنی په حق کي معتبره نه وی او په کومو صورتونو کي چې د مولا نه د قسم اخستلو
 اړتیا وی

هل اللغة ① الکبيرة مشره ② التحليف: قسم ورکول ③ القبول: اندازه ④ سبق وړاندې والیا
 تريخ: نوره مسئله هم هغه شان ده. څنگه چې وړاندې وه. البته په وړاندې صورت کي مور د آزادي مدعيه
 وه. اوپه دې صورت کي کبیره جاريه مدعيه ده. په دې صورت کي به دَا انجلی آزادیږي ودليل هم هغه
 دې. کوم چې په وړاندېني صورت کي مور د مور یعنی زينب د دعوی دمعتبر کاوه لپاره بيان کړلو.

وَالْتَحْلِيفُ عَلَى الْيَمِينِ قَدْ كَرَّرْنَا بِهَذَا دَعْوَى كِي به ده وی د علم په بن (بنیاد) باندې قسم اخستلې شی چه زه د واقعه
 نه خبر نه یم. چه ورومې هلك پیدا شوې دې لِأَنَّهُ اسْتِخْلَافٌ عَلَى فِعْلِ الْقَوْلِ خُكَّه جَی دلته کي د غیر په فعل او
 عمل باندې به دده نه قسم اخستلې شی

تريخ: قاعده دا ده. چه یوسری ته قسم ورکولې شی. نودده د خپل فعل په کولو یا نه کولو په علم به ورته قسم
 ورکولې شی مثلاً یوکس به داسې قسم خوري. چه زما دې قسم وی. مادا کرداسې کړې دې یا نه دې
 کړې. اوکومه مسئله چې زیر بحث ده په دې کي چې مولى ته قسم ورکولې شی. نودا د وینځي په فعل باندې
 قسم ورکولې شی. یعنی د ولد پیدا کیدل د وینځي کار دي. هغې ته پته لگی چه اول هلك پیدا شوې دې
 او که جنی ددې امله به مولى قسم خوري. چه زما دې قسم وی. ماته علم نشته چه اول هلك پیدا شوې
 دې. داسې قسم به نشي ورکولې. چه زما دې قسم وی. اول هلك پیدا شوې دې

لَوْ كَانَتْ الْقَدْرُ يُعْرِفُ مَا ذَكَرْنَا مِنْ الْوَجْهِ فِي كِفَايَةِ الْمُنْتَهَى او زموږ به خدای دې تفصیل سره هغه صورتونه هم
 معلوم شو. کوم چې موږ په کفایت المنتهی کي ذکر کړي دی.

تريخ: د صاحب هدايه د تاليف کفایة المنتهی یونایاب کتاب دې ددې امله هغې ته مراجعت اونکرې
 شو. البته په جامع صغیر کي په متن کي د ذکر شوو صورتونو نه علاوه دوي اودوا صورتونه نور هم ذکر شوي
 دي. بودا چې د ټولو د هلك د زیریدل په اولیت اتفاق وی. په دې صورت کي وینځي اوجاریه د وړه په آزادیږي
 درهم دا چې واره د انجلی د زیریدل په اولیت باندې متفق وی. نوپه دې صورت کي هېڅ څوک نه آزادیږي

د غلام په اړه وړاندې ددوو ګواهي دواړو

فَالصَّاحِبُ دَقْدُورِي فَرْمَانِي وَإِذَا كُنْتُمْ رَجُلَانِ عَلَى رَجُلٍ أَنَّهُ أَفْتَقَ أَحَدُكُمَا جَی کله ګواهي ورکړې دوي
 اودوا نفر په یوسری چې ده په خپل ددوو غلامانو کي یو آزاد کړې دي وَالصَّاهِبَانِ بَاطِلَةٌ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ زَعَمًا
 نو ګواهي باطله ده په نیزد امام ابوحنیفه به

تريخ: شهادت خکه باطل دي. چه په حقوق العباد کي د شهادت د صحت دارو مدار په په دعوی باندې وی
 اوددعوی لپاره د مدعی اړتیا وی. اودلته نه دعوی شته اونه مدعی. ځکه چې په غلامانو کي خويوهم د

چېل حريت دعوى نه كړى اودمولی په وین باندې په دوو غلامانو كي یوازاد دې خو هغه مبهم او غیر متعین دې نوځكه شهادت باطل شو

إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي وَصِيَّةٍ أَلَيْتَهُ دَا [شهادت] په وصیت كي وی اسْتِحْسَانًا أَذْكَرَةً فَيَسْتَأْذِنُ كِتَابَ الْعَتَاقِ نَوَد اسْتِحْسَانٍ په وجه [دا شهادت قبول دې] ذكر كړې ده دا مسئله امام محمد په كتاب العتاق كي

توضیح - يعنی په ذكر شوي مسئله كي شهادت باطل دي البته كه گواهانو دا گواهی ور كړله چه ده دمرگ په وخت كي آزاد كړې دي نوبه دې صورت كي استحسانا عتق ثابتیږي . وجه د استحسان دا ده چه په حالت د صحت او مرض دواړو كي (تدبير، تدبير، دمولی خپل غلام ته وئيل چه زما د مرگه روسته ته آزاد ئې ا د وصیت په حكم كي دي اوبه وصیت كي وصیت كونكې به خپله مدعی دي اومدعی دخپل وصیت نفاذ اودهغې ثبوتونه محتاج دي ځكه چې بعضي وخت دي په خپل وصیت سره دخان نه يوه لويه دنياوې ذمه واري لري كول غواړي مثلاً يومتنازع خيزوی دي خپل ژوند كي دهغې تصفيه كول غواړي چه روستو كشرانوته څه مسئله نه وي يا ده دخپلو وارثانو لپاره ډير څه كړي وي اوبه خپلواكوكي داخرت لپاره څه وقف كول يا صدقه كول ضروري گنړي نوهركله چې دمتن په مسئله كي مولی د موصی په حكم كېني شو نولكه څنگه چې موصی مدعی حسابیږي اودده وصیت په منزله د دعوی وي . دغه ډول دلته هم مولی مدعی اودده آزادول دعوی شوه . نوچه دعوی اومدعی موجود شو . نو شهادت هم صحيح شو .

اذا خواستحسان وو اوقياس هم هغه دي كوم چې په وړاندیني مسئله كي موږ بيان كړلو چه په ظاهره دلته نه دعوی شته . اونه مدعی . اودصحت شهادت لپاره دعوی اومدعی ضروري وي .

د طلاق په مسئله كي شهادت صحت

إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ طَلِّقٌ إِحْدَى نِسَائِهِ أَوْ كَهْ غَوَاهِي وَرَكَرَلَه [دغه دوو گواهانو] چه ده خپلې يوې ښځې ته طلاق ور كړې دي [حَاوَزَتْ الشَّهَادَةَ] نو گواهی به جائز وي [وَيُجِبُ الزَّوْجَ] اودا سړي به مجبوره كولاى شي [أَنْ يَطْلُقَ] إِحْدَاهُنَّ وَهَذَا بِالْإِجْمَاعِ حي طلاق ور كړى خپلې يوې ښځې ته [وَقَالَ أَبُو يُسُفَ وَفَحْدَرُ رَحِمَهُمَا اللَّهُ] اوامام ابويوسف اومحمد فرموي [الشَّهَادَةُ فِي الْعِتْقِ مِثْلُ ذَلِكَ] . چه شهادت په عتق كي پشان ددي [شهادت د طلاق] دي وَأَصْلُ هَذَا فِي دې مسئله كي د اختلاف اصل دادې أَنْ الشَّهَادَةَ عَلَى عِتْقِ الْعَبْدِ لَا تَقْبَلُ مِنْ غَيْرِ دَعْوَى الْعَبْدِ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ چې د امام ابوحنيفه په نيز پخپله د غلام د دعوی نه بغير د آزاديدلو گواهی ور كول ، مقبول نه ده وَعِنْدَهُمَا تَقْبَلُ حَتَّى صَاحِبُونَهُ په نيز باندې قبول ده وَالْمَسْأَلَةُ مَعْرُوفَةٌ اودا مسئله مشهوره ده وَالشَّهَادَةُ عَلَى عِتْقِ الْأَمَةِ وَطَلَقِ الْمَنْكُوحَةِ مَقْبُولَةٌ مِنْ غَيْرِ دَعْوَى بِالْإِتِّفَاقِ وَطَلَقُ مَنْكُوحَةٍ مَقْبُولٌ دې بغير د دعوی نه په اتفاق سره . وَإِذَا كَانَتْ دَعْوَى الْعَبْدِ مُرْتَبِطَةً بِمَا هَرَكَلَهُ چې د امام اعظم په نيز د غلام د دعوی كول شرط دی لَا تَحْتَقِقُ فِي مَسْأَلَةِ الْكِتَابِ نَوَد جَمْعٌ صَغِيرٌ فِي مسئله كي كومه چې وړاندې بيان شوه په هغې كي دعوی به ثابتیږي لِأَنَّ الدَّعْوَى مِنَ التَّجَبُّولِ لَا تَحْتَقِقُ فَلَا تَقْبَلُ الشَّهَادَةُ نَوَد گواهی به هم مقبول نه وي وَعِنْدَهُمَا لَيْسَ بِشَرْطٍ اود صاحبسره به نيز چونكه دعوی كول شرط نه دی فَتَقْبَلُ الشَّهَادَةُ په دې وجه به گواهی مقبول وي وَإِنْ الْعَدَمُ الدَّعْوَى اكر چې دعوی نې نه وي كړې . أَمَّا فِي الطَّلَاقِ فَعَدَمُ الدَّعْوَى لَا يُوجِبُ خِلَافَ الشَّهَادَةِ أَلَيْتَهُ د طلاق په صورت كي په دعوی كود سره په گواهی كي هېڅ خلل نه راځي لِأَنَّهَا لَيْسَتْ بِشَرْطٍ فِيهَا ځكه چې د طلاق په گواهی كي دعوی شرط نه ده

توضیح - ملاصل هذا ان الشهادة على عتق العبد لا تقبل له يعنى بناء دا اختلاف دا ده چه دامام ابوحنيفه په سر په عتق كي شهادت لپاره دعوی شرط ده او هلته دعوی نشته . نو شهادت باطل دي . اوبه نكاح كي د طلاق لپاره دعوی شرط نه ده بلكه كه ښځه د طلاق ور كولو دعوی نه كړى اودووكسانو گواهی ور كړله چه

زید خپلې ښځې ته طلاق ور كړې دي . نو ددوی شهادت به ځكه قبول وي چه طلاق دشرع حودې په دې كي دینده د دعوی اړتیا نشته . او عتق دینده حق دې نوبه هغې كي دینده دعوی ضروري ده اود صاحبسره په نيزه مسئله دعوتق اوطلاق دواړو كي دعوی شرط نه ده بود دعوی به نيزه مسئله دعوتق كي هم شهادت باطل نه دي

د دوو وښځوبه آزادولو گواهی ور كولو

وَلَوْ تَمَيَّزَتْهُمَا أَنْتَقَى أَحَدَى أُمَّتَيْهِ أَوْ كَهْ غَوَاهِي نِي وَرَكَرَلَه چه ده په خپلو دوو وښځو كي يوه آر ده كړې ده [لَا تَقْبَلُ] عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ . تونه په قبليري په نيز د امام ابوحنيفه په [وَأَنْ لَمْ تَكُنِ الدَّعْوَى مُرْتَبِطَةً] كره دعوی شرط نه ده په دې [مسئله] كي فِيهَا أَلَيْتَهُ أَمَّا لَا تَشْتَرُطُ الدَّعْوَى لِمَا أَنَّهُ يَتَعَيَّنُ تَحْرِيمُ الْفَرْجِ بِدَعْوَى ځكه شي شرط كونې چې دا دعوی متضمن ده تحريم د شرمگاه لره فَشَايَةَ الطَّلَاقِ نَوَد [مسئله] مشه شوه د طلاق [د مسئلې] سره

هل اللغة ○ تحريم حرامول ④ الفرج شرمگاه

توضیح - او كه دوي اودوا گواهانو دا گواهی ور كړله چه ده خپلو دوي اودوا وښځو ته ونيسي دي چه په نامو دواړو كي يوه آزاده ده نود امام ابوحنيفه په نيز دا گواهی هم مقبوله نه ده . اكر چه دعوتق به گواهی كي دعوی شرط نه ده او ددعوی عدم شرطيت صرف په دې وجه دي چه د آزادولو به روسته ددي د شرمگاه په مولا باندې حراميدل لازمیږي . نو دا د طلاق سره مشابه شوه يعنی لكه څنگه حي د طلاق په روسته په خورېدې ښځې سره وطی حرامیږي دغه ډول دعوتق نه روسته هم د وښځې وطی كول حرامیږي وپه طلاق كي دښځې داړخه د طلاق دعوی كول شرط نه ده لكه چې وړاندې تیر شو

وَالْعِتْقُ التَّيَمُّنُ لَا يُوجِبُ تَحْرِيمَ الْفَرْجِ عِنْدَهُ أَوْ عِتْقَ مَبْهُمٍ نَه وَاجِبُي تحريم د فرج په سیرد هم ابوحنيفه په عَلَى مَا ذَكَرْنَا لَكُمُ څنگه چې موږ ذكر كړى دي

توضیح - د ابوحنيفه په نيز عتق غير متعین باندې وطی نه حرامیږي مثلاً يو كس خپلو دوو وښځو ته وونيل په نود دواړو كي دي يوه آزاده وي . نو دا عتق مبهم دي . ځكه چې معلومه نه ده . دكومې د آزادولو اراده ئې كړې ده نوبه دي عتق مبهم باندې به د آزادى حكم هله لږى چه د مولی داړخه په كي د يوې تعین اوسى اوبه تعین نه وي شوي . نود وړاندې پشان ده لپاره دواړو سره وطی كول جائز دي . ځكه چې ددوي سره دجمع حرمت دمولی په بيان موقوف دي . نوچه بيان نه وي شوي سابقه حكم چې د وښځې سره د وطی جوزدي هغه به ياته وي .

فَصَارَ كَالشَّهَادَةِ عَلَى عِتْقِ أَحَدِ الْعَبْدَيْنِ نَوَاوَكْرِخيدو يشن د آزادى يو ددو غلامانو

توضیح - په دې وجه به په دواړو كي د يوې وښځې د آزادولو گواهی داسې وي . لكه چې په دوو غلامانو كي ئې ديو كس د آزادولو گواهی ور كړې وي . چه مولی دخپل صحت په حالت كي په دواړو غلامانو كي يو آزاد كړي اود غلام په آزادولو گواهی ور كړي . صحيح نه دی . نو دغه ډول دلته هم د دوو وښځو نه د يوې په آزادولو باندې گواهی ور كول صحيح نه دی .

وَقَدْ أَكُنْتُ إِذَا أَوْدَا وَارَه صورتونه په هغه وخت كي دي فَيُحْدِثُ فِي حَقِّهِ چې گواهی او كړي [دواړه گواهی] به صحت دده [مولی] كي أَنَّهُ أَعْتَقَ أَحَدَ عِبْدَيْنِهِ چې ده په خپلو دوو غلامانو كي يوازاد كړې دي أَمَّا إِذَا كُنَا أَنَّهُ أَعْتَقَ الْوَدَّ كِي أَوْ كُنَا عَلَى تَدْبِيرٍ فِي حَقِّهِ يا گواهی او كړي دواړه په تدبير دده [چه ده په دواړو غلامانو كي يو تدبير كړخولي دي] په حالت د صحت دده [مولی] كي أَوْ فِي مَرْضِهِ اوبه په مرض دده [مولی] كي وَأَذًا

لشک دڙانی مَرَض مُوتيه او دانې کړلو شهادت په مرض د وفات دده [مولی] کې اوبعد الوفا ویا دده دمرگ نه
روسته ثَقُلُ لُحْمُکَ تَارِفُ لُحْمُکَ به شی [گواهی د دوی] داستحسان د امله لِأَنَّ الشَّهَادَةَ حَقٌّ وَحَقٌّ خُكْه چې
نښه په مرحلت کې واقع شی (که صحت وی او که مرض) وَقَعَ وَصِيَّةٌ، نروصیت واقع کېږي. وَكَذَلِكَ الْعَقْدُ فِي
مَرَضِ الْوَصِيَّةِ اودغه ډول عتق په مرض الوفا کې وصیت دې

هل اللغة؟ ④ الشيوع: خوروا لي!

نخبر - که دورگواها نودا گواهی ورکړله. چه مولى په دواړو غلامانو کې یو غلام بغیر تعین آزاد کړي دي او د ارادې وټورغ د صحت یې مرض لوفات یې د وخت نه روسته اوشوه نودا گواهی به د استحسان په طور مقبول وی او یو غلام به آزاد پری. نودغه ډول که په دوو وینځو کې د یوې په آزادۍ باندې شهادت او کړي شی بیه دي کې به هم د استحسان په طور دیوې د آزادۍ په حق کې گواهی مقبوله وی. څکه چې مدیر ګول که په مرض کې وی او که په صحت کې وی. نودا د وصیت په حکم کې دي. هم دا وجه ده. چه تدبیر د وصیت په حکم کې دي. مدیر به په ثلث مال کې آزاد پری. او دغه ډول که آزادۍ په مرض الموت کې وی. نودا به هم د وصیت په حکم کې وی. یعنې غلام به د ثلث مال نه آزاد پری.

وَلَمْ يَكُنْ لَهَا تَبَرُّكَ فَأَوْتُوا بَنَاتِكُمْ وَأَنَّهُنَّ الْفَاحِشَاتُ
وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ مَا مَلَاحَتْ أَعْيُنُكُمْ وَأَن تَسْوَوْا لَهَا فَيَنْتَقِبَ لَهَا فَتَكُونَ مِمَّنْ رَاوِي أَخْبَارَهَا ذَلِكُمْ فَاعْتَبِرُوا لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ
وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ مَا مَلَاحَتْ أَعْيُنُكُمْ وَأَن تَسْوَوْا لَهَا فَيَنْتَقِبَ لَهَا فَتَكُونَ مِمَّنْ رَاوِي أَخْبَارَهَا ذَلِكُمْ فَاعْتَبِرُوا لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ
وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ مَا مَلَاحَتْ أَعْيُنُكُمْ وَأَن تَسْوَوْا لَهَا فَيَنْتَقِبَ لَهَا فَتَكُونَ مِمَّنْ رَاوِي أَخْبَارَهَا ذَلِكُمْ فَاعْتَبِرُوا لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

تحریر: خکھ چې د وصیت نافذ کول د مړي حق دي، نومړي تقدیرا مدعی دي، او وصی یا وارث دده خلیفه ده، نو دا گواهي به قبلولې شي، او دویمه وجه دا ده، چه عتق په دواړو کې په مرگ سره خور شو، خکھ چې دبیان نه د عاجز په صورت کې د یو غلام عتق واجب وو، نو د دواړو لپاره عتق شو، او هر یو د خپل عتق مدعی چېنېدې شي، مصنف د دلت د قیاس وجه نه ده ذکر کړې، چه مقضی له (دچا لپاره چې فیصله کولې شي) په دې صورت کې مجهول دي او د مجهول دعوی نه ثابتیږي.

باب المحلف بالعتق

زبانہ - ادب و آزادی و قسم ایہ سان کی ادی

وَمِنْ قَالٍ كَمَا يُوَكَّلُ إِذَا دُعِيَ الدَّارُ جِي كَلَه زَه دِي كُور تَه دَاخِل شَم فَكُلْ مَمْلُوكِي يَوْمَئِذٍ قَوْمُ
بِه عَفْه وَرَخ دِي زَمَا هِر يُو غَلَام آزَاد وِي وَكَسَّ لَه مَمْلُوك حَالَتَكِه دَدِي وَنِيلُو پَه وَرَخ دَدِه سَرِه هَبْخ يُو غَلَام
هَم تَه وُو فَخْشَرِي مَمْلُوكَا خُو دَدِي نَه رُوسْتِه نِي يُو غَلَام وَاحْسَلُو لَه فَعْل عَتَقِي بِيَا پَه دِي كُور كِي دِي دَاخِل
شُوخُو دَا غَلَام بَه آزَاد وِي لِأَنَّ كَلَه يَوْمَئِذٍ تَقْدِيرُهُ يَوْمَئِذٍ دُعِيَ خَكِه چي دَدِه دَا وَنِيل چِه مَل يَوْمَئِذٍ هَم . پَه دَغِه
وَ رَخ دِي زَمَا هِر يُو غَلَام آزَاد وِي . دَدِي اَصْل وُو مَل يَوْمَئِذٍ دَحْلَت هَم . نو دَدِي مَعْنِي شُوخُو چِه پَه كُومِه وَرَخ
رَه دَاخِل شَم . . . إِلَا أَنَّهُ لَمْ يَفْعَلْ حُدُودَهُ فَعَلْ مَل دَحْلَت هَم حُدُود كِرْلُو وَغُضَّه بِالنَّوْبِ او دَدِي فَعْل پَه خَنِي نِي
صَرَف اَشْرَه مَعْنِي نَوْبِن پَاسِي كِرْلُو كَهْكَانَ التَّغْتَرِ قِيَامَ الْبَلَاءِ وَلَمَّا دُخِلَ دَغِه دُول دَاخِلِيدَلُو پَه وَخْت تَه د
مَلِكِيَّتِ وَجُود مَعْسَر وِي وَكَذَا الْوُكُلَانِ فَيُلْجِئُهُ يَوْمَئِذٍ دُول كِه د فِصْم پَه وَخْت دَدِه پَه مَلِكِيَّتِ كِي غَلَام

موجود وی خَلَفَ عِندَ بَقِي عَلَى مِلْكِهِ حَتَّى دَخَلَ او دده کورته د داخلیدود وخت پورې دده په ملکیت کې موجود وو عَتَقَ نو دا به آزاد وی لِمَا قُلْنَا په هغه وجه کومه چې موږ وړاندې بیان کړې ده چه کورته د داخلیدو په وخت غلام په ملکیت کې موجود دي

توضیح - په مسئله کې شه اشکال نشته.

وَلَوْ لَمْ تَكُنْ قَالَ فِي تَمِينِهِ يَوْمَئِذٍ اَوْ كه ده د قسم په موقع باندې لفظ د ده دغه ورځ، اوسه ونیل **الْمَرْفُوعُ** نو
روسته اخستونکې غلام به نه ازادېږي **لَاَنْ قَوْلُهُ كُلُّ مَمْلُوكٍ لِي** ځکه چې دده دا ونیل چې، رما دا غلام
د داسې غلام لپاره ونیل صحیح دی **لِلْعَالِ** کوم چې دغه وخت دده په ملکیت کې موجود وی **وَالْجَزَاءُ حُرَّتُهُ**
الْمَمْلُوكِ فِي الْحَالِ او ددې قسم جزاء دا وه چې کوم غلام فی الحال موجود وو هغه به ازادیدو **اِلَّا اَنَّهُ لَمَّا دَعَلَ**
الشَّرْطَ عَلَى الْجَزَاءِ خوچونکه په جزاء باندې شرط داخل دې **ثُمَّ اِلَى وَجُودِ الشَّرْطِ** نو د روستو موجودیدو په وجه په
دې جزاء کې تاخیر اوشو نو کور ته د داخلیدلو پورې چې کوم غلام فی الحال موجود وی **فَيَغْنَقُ اِذَا بَقِيَ**
عَلَى يَمْلِكُو اِلَى وَلَمَّا الدَّخُولُ که دده په ملکیت کې پاته پاتې شو. نو هغه به آزاد وی **وَلَا يَسْأَلُ مَنْ اشْتَرَاهُ بَعْدَ**
الْجَمْعِ او کوم غلام چې ددې شرط او قسم نه روسته واخستلې شو هغه به په ازادۍ کې گټه نه وی

هل اللغة؟ ① اشتراک: اخستل ② حرية: آزادی ③ تانگروستوشو]

دې. اودا اختصاص معنی په هغه غلام کې موجود دی. چه فی الحال دده په ملکیت کې دی. اوکه فی الحال مملوک نه دی. نو دا غلام اونور غلامان په یوه درجه کې دی.

وَقَدْ قَالَ [او که یو کس او نیل. **كُلُّ مَمْلُوكٍ لِّذِكْرِ فَهْوٍ** که زه دې کور ته داخل شوم. نو زما د ملکیت وړه هر تر [مذکر] غلام ازاد دې. (کوم چې د مذکر د جنس څنې وی **وَلَهُ حَارِبُهُ حَامِلٌ** او دې وخت دده یوه وینځه په حمل سره وه فولدت ذکره ددې هلك [مذکر] پیدا شو **لَمْ يَلِدْ** نو دا به نه آزادېږي **وَهَذَا الْإِنْدَادُ** حکم په هغه صورت کې دې **وَلَدَتْ لَيْسَتْ** **أَلَمْ يَلِدْ** **فَصَاعِدًا** چې د وټیلو نه شپې یا ددې نه په زیاتو میشتو کې پیدا شوې وی. **ظَاهِرٌ** نو ښکاره خبره ده چه دا به ازاده نه وی **لَإِنَّ اللَّفْظَ لِلْحَالِ** ځکه چې کوم لفظ ده وټیلې دي هغه د حال لپاره دي. **وَقَدْ قَامَ الْحَمْلُ** او په وجود د حمل کې **وَلَدَتْ الْيَمِينُ** په وخت د قسم کې احوال احتمال شته (یعنی دا احتمال شته چ چې حمل موجود وی)

۱) تناول: شاملیری (۷) جنین: د مور په رحم کی بچی (۵) تقيده: مقيد کول]

چې زما هر نارینه غلام دې آزاد وي. او د دې قول نه شپږ میاشتې روسته یا زیات د شپږو میاشتو نه دده د وینځې هلك پیدا شو. نو په دې صورت کې دغه هلك چې روستو پیدا شونه آزاد پېرې څنگه چې په عرف کې د مذكر مملوك اطلاق په هغه غلام باندې صدقېږي. کوم چې فی الحال موجود دی او په حمل باندې د مذكر مملوك اطلاق نه صحیح کیږي.

چې ددې ونيولو نه روسته د حمل موده چې د کم نه کم شپږ مياشتني ده هم دا

یعنی - د مودیو نس کښې د بچی د کم نه کچه موده شپږ میاشتې دي. نو هر کله چې دا هلک په شپږمه میاشت پیدا شو. نو دا ممکنه ده. چه د آزادۍ د قول په وخت کې دده غلوق (رحم ته د نطفې داخلیدل) نه وو شوی. بلکه د تعلیق نه وروسته نې غلوق راغلی وي. نو ځکه نه آزاد پوری.

اذا ولدت لائل من سيرة اشهر. دغه دول که د شیر میاشتون په کم باندې پیدا شو نو د و نیلو په وخت د

حمل موجود كېدې يقيني وو خو نه آزاديږي **لَاِنَّ الْكُلْفَ يَنْتَازِلُ الْمَمْلُوكَ الْمُطْلَقَ** ځكه چې د... هر مملوك...
 لفظ كوم جې ده ونېلې دې هغه مطلق مملوك ته گډې دي يعنې **وَالْحَبْسُ مَمْلُوكٌ تَقَالِيْلًا** چې دا پوره مملوك
 اوده وښخې د حېثيې بچي د خپلې مور تابع جوړېږي او مملوك وي لا مقصودا پخپله مملوك مطلق نه وي
وَلَاِنَّهُ نَصُوبٌ وَجِهَهُ اسْمُ الْمَمْلُوكِ او په دې وجه هم چې د مور د خيټې بچي په يو اعتبار سره د مور د يو اندام
 ېشان دې **يَنْتَازِلُ الْاَنْفُسَ دُونَ الْاَعْضَاءِ** او د مملوك لفظ يواندام ته نه ، بلكه پوره نفس ته گډې دي

تخرج - دغه ډول ددې قول نه روسته كه د شپږو مېشتو نه وړاندې وړاندې مثلاً په پنځمه مياشت هلك پيدا
 شو نو هم نه آزاديږي دلته اگرچه دا په يقين سره معلومه ده چې د قسم په وخت كې دا هلك دمور په رحم كې
 موجود وو ځكه داسې مور نشو ونېلې د قسم نه روسته ددې ماشوم علوق راغلې دي او په پنځمه مياشت
 پيدا شوې دې بلكه يقيني خبره ده چې د قسم په وخت كې به دا هلك په رحم كېنې موجود وو البته دې مور
 ځكه نه آزاده و چې لفظ د مملوك هغه چاته شاملېږي چې هغه مستقل حېثيت لري اودلته دا هلك د قسم په
 وخت كې حېس وو دمور تابع وو مستقل اوځانده حېثيت نه لرلو ځكه نه آزاديږي او بل ددې امله دې نه
 آزاديږي چې د تعليق په وخت كې دې يواندام وو اود مملوك اطلاق په كامل بدن باندې كېږي په يواندام نه
 كېږي

وَلَمْ يَكُنْ يَتَعَقَّبُ مَقْرَدًا دې بناء باندې صرف حمل خرڅول جائز نه دي **قَالَ الْعَبْدُ الضَّعِيفُ** او مصنف فرمايلي
 دي

تخرج - په دې خبره دليل چې جنين تابع دې مستقل حېثيت نه لري دا دې چې يو كس صرف د جنين بيع نشي
 كولي ځكه چې دا احتمال لري چې داخل د وخت نه وړاندې ساقط شي

وَقَابِلَةٌ بېنفيدي يوسف الذكور چې د مملوك لفظ سره نه ، يعنې د مذكر وصف بيانولو فائده داده **أَنَّهُ لَوْ قَالَ**
كُلُّ مَمْلُوكٍ لِي تَدْخُلُ الْحَامِلُ قَبْلَ دُخُلِ الْحَمْلِ تَيَقَّنَ ځكه دا صرف خپل مملوك وي نو دا به حمل
 ته هم شاملېدلو او په دې كې به ضمنا او تبعاً حمل هم داخلېدو

تخرج - كه دې كس د مملوك سره د دكوريت صفت نه وي لگولي نريه دې صورت كې دا قول حمل ته هم
 شاملېدو ، او حمل به هم آزاديږي ځكه چې حمل هم په مملوك كې داخلېږي خوچونكه ده ورسره د دكوريت
 صفت ذكر كړې دې نوځكه حمل ته نه شاملېږي

په صابوري د مملوك آزادول تعليق

وَإِنْ قَالَ او كه ده داسې اوونيل **كُلُّ مَمْلُوكٍ أَمْلِكُهُ** چې هر هغه مملوك چې د هغې زه مالك يم **حُرِّقَ غَدًا**
 هغه دې د سهار نه روسته آزاد وي **أَوْ قَالَ** يا نه د سې اوونيل **كُلُّ مَمْلُوكٍ لِي قَبْلَ حُرِّقَ غَدًا** زما هر مملوك
 دې د سهار نه روسته آزاد وي **وَلَهُ مَمْلُوكٌ** او په دې وخت كې نه يو مملوك موجود دې قاشغري آغوريا ده دوهم
 واخستلو **أَمْرًا بَعْدَ غَدًا** بيا د سهار نه روسته چې كومه ورځ راغله **عَتَقَ الَّذِي فِي يَمْلِكُهُ يَوْمَ عَتَقَ** يا په دې كې
 د قسم په ورځ چې كوم مملوك دده په ملكيت كې وو هغه آزاديږي **لَاِنَّ قَوْلَهُ** ځكه چې د مالك دا ونيل **أَمْلِكُهُ**
 بلغالي چې زه د كوم مالك يم حقيقه نو په حقيقت كې دده ملكيت په هغه غلام باندې ثابت دې كوم چې دې
 وخت موجود دې يقيناً هم په دې وجه ونېلې شي **أَنَا أَمْلِكُ كَذَا وَكَذَا** چې زه ددې (اس) مالك يم يا ددې
 (كور) مالك يم **قَدْ دُوبَهُ الْحَالُ** وگڼه مستقل كه من غېر قرينه او ددې به مراد هم هغه وي كوم چې دغه وخت
 موجود وي اچې خوجه ددې په خلاف څه قرينه نه وي **وَالْإِسْتِثْنَاءُ بِقَرِينَةٍ أَوْ سَوْفَ يَكُونُ مُطْلَقًا لِلْحَالِ** او
 د قرينه نه بغير موجود غلام لپاره ناست ده **فَكَانَ الْهَرَاءُ** نو هم دا جراء شوه **حُرِّيَّةُ الْمَمْلُوكِ فِي الْحَالِ** چې في

احمل كوم غلام موجود وي **مُضَامًا إِلَى مَا بَعْدَ الْعِدَّةِ** به د سهار نه روسته آزاديږي فلا يتسأل ما يشترطه بعد
 التيمن به دې كې چې كوم غلام نه ددې قسم نه روسته اخستي دي هغه نه شاملېږي
 تخرج - **لَا لِلْإِسْتِثْنَاءِ بِقَرِينَةٍ** يعنې د **أَمْلِكُهُ** صيغه په حل كې حقيقت دې سومي لامل جې ده په
 ملكيت كې څوك وي دده قول هغه ته گډې دي او هغه به آزاديږي اود كوم جې دې د قسم خوړلو نه روسته
 مالك شوې وي د **أَمْلِكُهُ** صيغه هغې ته ځكه نشي شاملېدې چې د قسم نه روسته جې دې مالک شوې
 دې هغې ته مستقبل ونېلې شي اود **أَمْلِكُهُ** صيغه د مستقبل لپاره په هغه وخت كې استعمالېږي چې په
 استقبال باندې قرينه موجوده وي يعنې حرف سين يا سوف اودلته په **أَمْلِكُهُ** كې په دې دواړو كې يوهم
 نشته

د حريت اصالت د مملوك په روسته مودې ته

وَلَوْ قَالَ كه يو كس اوونيل **كُلُّ مَمْلُوكٍ أَمْلِكُهُ** چې هر هغه غلام جې د هغې روسته **أَوْ قَالَ** يا نه
 داسې اوونيل **كُلُّ مَمْلُوكٍ لِي حُرِّقَ غَدًا** چې زما واره غلامان زما د مرگ نه روسته آزاد دي **وَلَهُ مَمْلُوكٌ** او
 ددې ونېلو په وخت دده صرف يو غلام وو **فَأَشْتَرَى مَمْلُوكًا آخَرَ** ددې به روسته ده بل (دوهم) غلام هم
 واخستلو **فَالَّذِي كَانَ عِنْدَ وَكْتِ التَّيْمَنِ** نو دا غلام چې كوم دده د قسم خوړلو په وخت دده سره موجود وو
 مدبر هم دا به مدبر وي **وَالْآخَرُ لَيْسَ بِمَدْبُرٍ** يعنې روسته اخستونكې غلام به مدبر نه وي **وَإِنْ مَا عَتَقَ مِنْ**
الْثَلَاثِ او د مولې د وفات نه روسته به دده د وراثت د درېمې برخې نه دواړه آزاديږي **وَقَالَ أَبُو يُونُسَ رَحِمَهُ اللَّهُ**
فِي التَّوَادُخِ ابو يوسف په نوادر كې فرمايلي دي **يَقْتَضِي مَا كَانَتْ فِي يَمْلِكُهُ يَوْمَ عَتَقَ** جې ددې قسم د
 خوړلو په وخت چې كوم غلام هم دده په ملكيت كې وي هغه به آزاديږي **وَلَا يَقْتَضِي مَا اسْتَفَادَ بَعْدَ تَيْمَنِ** او كوم
 غلام چې مولا د قسم نه روسته اخستي دي هغه به نه آزاديږي **وَعَلَى هَذَا** ده ډول كه د نې اوونيل قال
كُلُّ مَمْلُوكٍ لِي چې څومره غلام هم زما سره دي **إِذَا مِتُّ** چې كله زه مړ شم **قَبْلَ حُرَّتِهِ** دا به ازاد وي نو هم به دا
 حكم وي

تخرج - **أَمْلِكُهُ** دلته په متن كې دوي (دوه) قسمه لفظ دي ١ كل مملوك امكه ٢ كل مملوك و
 حريق موتي په دې دواړو صورتونو كې د صاحبينو په نيزد مړي په دريمه برخه كې هر مملوك آزاديږي چې
 د مرگ په وخت كې وي . اگرچه د يمين په وخت كې نه وو اود ابو يوسف په نيز صرف هغه رديږي كوم
 چې د يمين په وخت كې وو

دامامانو د دلائل

له د امام ابو يوسف نه دليل دا دي **أَنَّ الْكُلْفَ حَقِيقَةٌ لِلْحَالِ** چې دا لفظ په حقيقت كې د زما حال لپاره
 دې **عَلَى مَا يَشَاءُ** لكه څنگه چې مونږه وړاندې بيان كړي دي **فَلَا يَقْتَضِي بِمَا سَأَلْتَهُمْ** نو به آزاديږي پرې هغه
 كوم چې روسته اخستي شوي وي **وَهَذَا صَاحِبُ رَأْيٍ** او وجه ده چې دده به قسم سره د غلام مدبر گرځي
 [كوم چې د قسم په وخت كې موجود وو **دُونَ الْآخَرِ** بل ايه كوم چې د قسم نه روسته ملكيت راعلي دي ا
 مدبر نه گرځي **وَلَهُمَا** اود طرفينو نه دليل دادې **أَنَّ هَذَا إِبْرَاءُ عَتَقَ** چې دا كلام موجب د عتق دي :
 وصيت دې حَتَّى أَعْتَبِرَ مِنَ الثَّلَاثِ تردې چې د دې اعتبار به دثلث نه كولي شي : **فَفِي الْأَصَابِ يُقْتَضَى الْحَالُ لِمَنْ تَقَرَّرَ**
وَالْحَالُ الرَّاهِنَةُ او په وصيتونو كې اعتبار د راروان او موجوده حالت كولاى شي **الْآخَرُ** بيا داسې كتنې **أَنَّهُ**
يَدْخُلُ فِي الْوَصِيَّةِ بِالْحَالِ ما يستفاد بَعْدَ الْوَصِيَّةِ چې د خپل مال د درېمې برخې وصيت كود په صورت كې د هغه
 مال هم حساب كولي شي . كوم چې د وصيت كاهه نه روسته تر مرگه پورې [زما] كې حاصل شوې وي

وَفِي الْوَصِيَّةِ اَوْلَادُ فُلَانٍ مَنْ يُولَدُ لَهُ بَعْدَهَا اَوْ فُلَانِي سِرِي [مثلا د زید] د اولاد لپاره د وصیت کاو په صورت کې دده د موجوده اولاد نه علاوه د دې وصیت نه روسته پیدا کیدونکې اولاد هم په دې وصیت کې د حلیرې

هو الله ٥٠ اعتاق از دول ٥١ يستفيد حاصلیری ٥٢ المنتظرة د کوم حالت چې انتظار کولای شی ٥٣ ایصاء وصیت کول

تشریح - دوه ایا هغه عتق وایصاء یعنې مولى قول دوي [دوه] حیثونه لری په یو حیثیت سره اعتاق دې یعنې دده په قول سره عتق و قع کیږی. دهغه غلام کوم چې فی الحال دده په ملکیت کې موجود وی خو چرکه ده عتق په بعد الموت پورې او کړلو نودده عتق تر مرگه پورې روستو شو. او په دوهم حیثیت سره د وصیت دې خکه چې دده عتق فی الحال نه واقع کیږی بلکه د مرگ نه روسته واقع کیږی. او چه د مرگ نه روسته رفع کیږی سو د وصیت شو او چه وصیت شو نو په وصیت کې هغه خیز هم شاملیری. کوم چې د وصیت په وخت کې وی. وهغه هم کوم چې د وصیت نه روسته او د مرگ نه وړاندې حاصل شی. ددې امله کوم غلام چې ددې قول نه روسته حاصل شوي وی. په مرگ سره به هغه هم د مال د دریمې برخې نه آزادیری

وَابْتِیَابُ اِلَیَّ یَعْنُ اَوْدَ وَصِیَّتَ قَوْلَ هَمْ هَغْه وَخْتِ صَحِیْحَ کِیږی مُضَافًا اِلَیَّ اِلَیَّ اَوَّلَی سَبَبِهِ چې کله دا قول منن. یا د ملک سبب [لکه اخستل پده ته هغه کیدل] اړخ ته منسوب کړی شی

هو الله ٥٠ المتبرعة هغه حالت چې انتظار نه کولای شی ٥١ تملك مالک جوړول

تشریح - د بجا به مراد د مولى د قول چې دله پورې حکم دې چه د آزادۍ واقع کیدل دی. نو د ایجاب په دې قول به حکم هله مرتب کیږی او زادی به حاصلیری. چه د آزادۍ نسبت ملکیت ته اوشی. چه د مرگ په وخت کې زه د کوم غلام مالک یم هغه دې آزاد وی یا د ملکیت سبب ته نسبت او کړی چه ما کوم غلام احستی وی هغه دې آزاد وی.

فَمِنْ خَبَرٍ اِنَّ اِبْنَابَ الْعَتَقِ یَسْأَلُ الْعَدْلَ الْمَوْلُکَ نَوَی دې اعتبار سره چې په دې کې د زادی خبره ده هغه مسنون غلام ته شاملیری اغتیار الی الخالة الزاهية کوم چې د موجوده حالت په اعتبار سره وی قَبِیْرٌ مَذْبُورٌ په دې حی فی الحال کوم غلام دده په ملکیت کې وی هغه به مدبر کیږی حتی لَا یُؤْتِی بَعْدَهُ په دې وجه به دده خرڅول هم حایر به وی وَمِنْ خَبَرٍ اِنَّ اِبْنَابَ اَوْ دې اعتبار سره چې وصیت دې یَسْأَلُ اَلَّذِی د ا داسې غلام ته هم شاملیری یُسْأَلُ اِغْتِیَارَ اِلَیَّ اَوَّلَی سَبَبِهِ کوم چې ددې نه روسته اخلی چه راروان ته هم گډ شی وَهِيَ حَالَةُ الْمَوْتِ اوهغه حالت د مرگ دې

تشریح - د مولى د کلام دوی ادوه اعتبارات دی که دې ته اوگورې چه دده په دې قول باندې آزادۍ واقع کیږی سو دا غلام مدبرگرځی اود ده خرڅول به کون وغیره جائزه دی خو چونکه د آزادۍ نسبت د مرگ نه روسته حایر ته شوي دې و آزادۍ چې واقع کیږی سو د مرگ نه روسته واقع کیږی په دې اعتبار سره دا وصیت دې بوجه وصیت شو په دې کې هغه غلام هم داخلیری کوم چې دده د قول خلاف حربه موتی نه و نه دده په ملکیت کې راغلی وی

اَقْبَلَ الْمَوْتَ حَالَهُ تَمْلِکُ اسْتِیْقَالٍ فَضْلاً اَوْ وړاندې د مرگ نه حالت د مالک جوړولو صرف استقبال دې یعنې دده حری زوده پورې چې کوم غلام هم په څه طریقه سره دده په ملکیت کې راشی هغه به په دې حکم کې گډ وی. و دده د مرگ نه وړاندې حالت صرف استقبال دې یعنې راروان وخت داسې کیدل ممکن دی چه دده په ملکیت کې څه نور غلامان هم راشی فَلَا یَدْخُلُ تَحْتَ الْقَطَا اَوْ دا هم ممکن ده چه راشی. نو دا خبره د لفظ لاندې نه داخلیری وَفَعْلُ الْمَوْتِ بِمَوْتِ اَوْ د مولى د مرگ په وخت کې به دا گنرلې شی گَانْفَالٍ کُل

مَوْلَاکَ یَعْنُ چې لکه ده داسې ونیلی وی چه زما واره غلامان اَو کُلِّ مَوْلَاکَ اَنِلِکُمْ هغه و ږه غلامان چې د هغې زه مالک یم قَبُوْهُ هغه آزاد دی

تشریح - استقبال محض په دې معنی سره دې. چه عتق یو قسم وصیت هم دې. او وصیت نافذ کیږی روسته د مرگه. نو په دې اعتبار سره ورته استقبال محض وائی.

په دواړو صورتونو کې وجه د فرق

بِلَا فِی قَوْلِهِ خِلَافَ ددې قول بَعْدَ عَدِ چې هر هغه غلام، چې د هغې زه مالک یم هغه د سهار به روسته آزاد دی عَلٰی مَا تَقَدَّرَ لَکَ خَنَکَ چې ددې نه وړاندې بیان شو لَآ تَعْرِفُ وَاحِدٌ ددې توپیر وجه داده چه د قول صرف یوه خبره او یو تصرف دې وَهُوَ اِبْتِیَابُ الْعَتَقِ وَلَیْسَ فِیْهِ اِیْصَاءٌ یعنې د ازادولو خبره ده. دې کې د وصیت کوه څه بیان نشته وَالْحَالَةُ فَضْلاً اسْتِیْقَالٍ دغه ډول د ملکیت د حاصلولو په حالت کې هم صرف په راروانه زمانه باندې معلق ده فَافْتَرَقَا دغه ډول په دواړو اقوالو کې توپیر ښکاره دې

تشریح - یعنې په ذکر شوی صورت کې هغه غلام هم د مرگ نه روسته آزادیری په کوم چې ملکیت د قسم نه روسته راغلی دې. خو په دې قول کې چې او وائی. هر هغه غلام چې زه نی مالک یم سهار ته دې آزاد وی په دې کې صرف هغه غلام آزادیری. کوم چې د قسم په وخت کېني موجود وو هغه غلام نه آزادیری چه د قسم نه روسته پری ملکیت راشی. خکه چې دې صورت کې مسئله صرف یو حیثیت لری چه عتق دې اود وصیت معنی په کې نشته. خکه چې د مرگ ذکر په کې نشته نو هر کله چې په کې د وصیت معنی نشته نو د قسم نه روسته چې په کوم غلام ملکیت راغلی وی هغه نه آزادیری

وَلَا یُقَالُ دا اعتراض دې نشی کولی اَلْکُمْ یَحْتَمِلُ اَنْ یَحَالَ اِلَیَّ اَوَّلَی سَبَبِهِ چې په دې بیان سره زمانه حال، او استقبال دواړه یو ځانې کړې شوی دی لِأَنَّ قَوْلَ نَوَی دا اعتراض به درست نه وی تَقَدَّرَ لَکِنْ یَسْتَبِیْنُ فَتَقْبَلُ خکه چې اگر چه ددې دواړو اجتماع کیږی خو په یو سبب سره نه ده بدکه په دوي ادوه سببونو سره جمع کیږی اِبْتِیَابُ عَتَقٍ یعنې یو کلام نې د ازادۍ وَوَصِیَّةٌ اَوْ دوهم نې د وصیت سره شامل کړې دې وَفَعْلُ اَلَّذِی د ا داسې غلام ته هم یَسْأَلُ وَاحِدًا اَوْ دواړه زمانې جمع کول، په هغه صورت کې جائز نه دی چه کله په یو سبب سره دواړه جمع کړې شی

تشریح - که دلته څوک دا اعتراض او کړی. چه نسو د مولى په قول کې حال و استقبال دواړه جمع کړل حالانکه دده قول په حال کې حقیقت دې د استقبال معنی خو قرینه غواړی اودلته به لفظ کی قرینه لکه سین ی سوف نشته نوددې نه ځواب دا دې چه صحیح ده موږ حال او استقبال جمع کړی دی خو په دوو مختلفو سببونو سره، یعنې دې قول ته چې نظر کوو نو دا د حال تقاضا کوی اَوْ فِی الْحَالِ چې کوم غلام موجود وی د شرط په موجودگی سره هغه ازادوی خو چه د بعد موتی قید په کې اولگولې شو نو دا د وصیت په معنی کې شو او وصیت د استقبال لپاره وی. نو ځکه حال او استقبال دواړه جمع شول او حال او استقبال په هغه صورت کې نه جمع کیږی چه سبب نې یو وی

باب العتق علی جعل

ژباړه - [دا] باب د مال په عوض سره د ازادولو په بیان کېني ا دی

اَوْفَرَأَتْ اَعْتَقَ عَبْدَهُ عَلٰی مَالٍ که یو کسې خپل غلام د مال په عوض سره آزاد کړلو اَقْبَلَ الْعَدْلَ او غلام دا قبول هم کړلو اَعْتَقَ نو دې به هغه وخت [فی الحال] ازاد وی وَذَلِكَ یَمْتَلِکُ اَنْ یَقُولَ مثلاً څوک خپل غلام ته ووايې اَنْتَ عَرَعَلِ اَلْفَ دِرْهَمٍ چې ته د زرو روپو په بدله کې آزاد تې اَوْ اَلْفَ دِرْهَمٍ یا د زرو روپو. دا کاو په شرط را

د نبي ﷺ بقیه د دې و نیلونه روسه غلام په دې صورت کې رادیری چه کله غلام دا شرط قبول کړي لآنه مقوضه المال خکه حی معوضه اگر چې مالی ده بغیر المال خو په عوض کې مال نشته اذ القبول بقیه خکه حی غلام د جیل دات ماس به وی و من قضیه المعاوضة او د معوضه لپاره دا خبره ددې د لور سره حی ده ثبوت الحکم بقول العوض لبحال فوراً حی په عوض قبولولو سره حکم په هغه وخت کې بشري چه بشر شی کما فی التیم که خکه حی به عقد بیع کې کیری فاذا قبل په دې وجه حی کوم وخت غلام د شرط قبول کولو صاخر هم هغه وخت خکه به د از دې حکم ثابتیری

هل اللغة ١) ينظم شاملیری ٢) شایبه مشابهه ٣) الوق خالصه غلامی

شرح - کله چې مالی خپل غلام د مال په عوض کې آزاد کړي او غلام دا ارادی قبوله کړي نو آزادیری خکه حی دلته معاوضه د مال اچ غلام دې ده په هغه خیر کوم حی مال به دې خکه حی د مال په بدله کې غلام ته ر دې ملاویری حو غلام د خه مالک به دې چه هغه خیر وړ کړي و جیل خان از د کړي حالانکه معوضه دا شرط کون چه حکم [د ملکیت] دې هله ثابت شی چه عوض فی الحال قبض شی لکه خکه حی په بیع کې ممکن هه شیری چه قصه راسی

و شرط و کوه من حی مشروط دې قین غلبه هه به دې غلام باندې د یور په طور وی لکه خکه حی په بیع کې کړي حتی تصدیکه لایه زردی حی ددې مال کفالت هم صحیح دې یعنی که خوک دریم سړي د غلام د رجه ددې قیمت دمه دار او کفیل شی نو جز دې

شرح - و شرط دین غلبه مثلا مالی ورته او نیل چه ته دی په لس زده روسی آزاد تی خودغه لس زده روسی به دې غلام باندې سور شو تردی که خوک ددې د ور کولو دمه واری اخلی نوصحیح ده.

علاف بدل الکتابیه به خلاف د بدل کت، یعنی که یو کس خپل غلام د مال په خه اندازه باندې مکاتب جوړ کړو نو ددې مال کفالت و دمه داری قبول صحیح نه دی لآنه ثبت مقر المتانی و هو قیام الوق خکه حی په دې مال سره ددې مخالف سو امر موجود دې چه په دې مکاتب کې تر اوسه پورې [یعنی ددې بدل کتابت مکمل د کوه پورې] د ملکیت اثار پاته دی علی ما عرف لکه خکه حی پخپل خاڼي [د مکاتب په بحث کې] س شوی دی

شرح - یعنی به بدل کت کې حی به مکاتب باندې خه وی هغه پورته وی خکه حی د پور تعریف دا د پ حه هغه د اد کولو یو د داس د معد کوه به بغیر نه ساقطیری او په مکاتب باندې بدل کتابت و اجیری ددې به خود حی دې غلام دې او غلام د خه مالک نه وی نو په مکاتب باندې د بدل کتابت و اجول د خپل مدعی سره حی رقت دې جمع کول دی وجه مکاتب د بدل کت نه عاخر شی نو هغه دوباره غلام گرخی و نه شوه مسنه کې حی مور بحث کوه و بویه دې کسی د مالی د قول نه روسه غلام فی الحال آزادیری و دکه مال به عوض حی شی دې آر د کړي وی هغه به ده باندې سور شو بالفرض که دې دهغې د ادا کوله نه به خود هه شی د دوباره غلام به گرخی بلکه هه ر د ه وی خودیون به وی

و اضافی مع مال بنظم اوانه بود کتاب به من کی مصنف به به عده علی مال کی لفظ د مال مطلق ساتلی دې به هیچ قند نی به دې کی به دې لکونی من انقیر العرص والحوای په دې وجه به دا بغدو روید و سوسو او حبس و هر قسم مال ته تاسیری فان گات بغیر غلبه اگر چې دا مال معین نه وی لآنه معاوضه مال خکه حی دا مال د غلام مال عوض دی

شرح - یعنی چې غلام د مال په بدله کې آزاد کړي خود مال لفظ هر قسم مال ته ورخی که معکه وی که حیوان و اگر چه مال نی معنی کړې به وی خکه حی دا معوضه د مال

ده په غیر د مال باندې، خکه چې غلام خویه په خپله ارادی کې مالی ته مال ورکوي اودهغه به د ارادی به سوال خه نه اخلی حالانکه آزادی مال نه دی.

فتاویٰ النکاح والطلاق لکه خکه حی په نکاح کې د مهر او مال په عوض کې طلاق والعلم عن قبل العتق او د قصداً خون کاوه په صورت کې صلح کول، د مال ادا کوه په صورت کې کیری

شرح - یعنی لکه خکه حی عقد نکاح کېسي په مهر کې مطلق مال و اجیری که نقد رقم وی او که معکه وی که کور وی او که فصل وغیره وی نو په ټولو سره د مهر مور ادا کیدای شی

و کذا القام والنکیل والمؤنون اذا گات معلوم الحلیس دغه ټول غله او د باب تیل قابل خسرونو ته هه شاملیری په دې شرط چې ددې جنس معلوم وی ولا تفرقه بینه الوصف لایه البته چې ددې وصف مجهول [نا معلوم] وی نو په دې سره هېڅ نقصان نه راخی خکه حی دا جهالت و د خرابی معلومی او قابل برداشت ده

شرح - یعنی که مالی خپل غلام په داسې خیز آزاد کړي چې هغه نسلې شی یا پیماننه کولې شی خو چه جنس نی معلوم وی مثلاً چې مالی ورته و نیلی وی چه ته مې په دوي ادوا منه ویجو باندې آزاد کړي نو په دې صورت کې جنس معلوم شو او که د وریجو وصف مجهول وی نو هم خه پاک نه لری خکه حی په وصف کې دومره توپیر نه راخی خو چه جنس معلوم وی زیات نه زیات یا به راسته وی او یا به لږې خرابی وی خکه چې دا لږ توپیر دې البته داسې جائز نه دی چه مالی ورته دوي ادوا منه روژي یادې کړې وی او دې ورته دوي ادوا منه تیسر واخلی خکه چې دلته جنس بدل شو او د تیسرو وریجو په میخ کسې دیر فرق دې

به عوض پورې د آزادی تعلیق کول

قال فرمائی قال فرمائی [مولى] او که [مولى] معلق کړو عتق په ادا کولو د مان پورې [صح] نوصحیح دې [دا تعلیق] [وصار ما ذونا] او او گر خیدل و دې ما ذون [چه په تجارت کولو کې ورته اجازت ملاو شو] و ذلك مثل ان يقول اودا صورت به داسې وی چه ورته او وائی ان ادیت الی ألف درهم فقلت حرکته را کړې ماته زر روسی نونه دې آزاد نی ومعنی قوله صح انه یعتق عند الأذای من غیر ان یصیر مکتباً او معنی د قول د من حی صحیح دې یعنی دا [غلام] آزادیری په وخت د ادا کولو کې بهیر ددې نه چې او گرخی مکاتب لآنه هریع فی تعلیق الوق بالأداء خکه حی دا [الفاظ] صریحی دې په تعلیق د آزادولو کې په ادا کولو د زر و روپیو زې فان گات فیه معنی المعاوضة فی الانتهاء اگر چه په دې کې معنی د معاوضه ده په آخر کې علی ما بین ان شاء الله تعالی لکه چې مور به نی بیان کړو انشاء الله و اما صار ما ذونا اودې ما ذون او گر خیدلو لآنه رغبه فی الاکتساب خکه چې مالی ورته ترغیب ورکړو په مزدوری کوه کې بطایه الأداء منه خکه حی دې به ترې د معوضی طلب کوي ومراة البیارة او مراد ددې اجازت نه تجارت کول دی دون الشکلی خیر عیستل به دی مراد فکات اذنا له دلالة نودا ده ته اذن شو [په تجارت کې] دلالة

هل اللغة ١) انتهاء آخر، ٢) ما ذون هغه خوک چې اجازت ورته شوې وی ٣) التکدی خیر غوستل شرح - میزان کان فیه معنی المعاوضة یعنی ددې مستلې دوي ادوا اړخونه دی په ابتداء کې تعلیق د عتق دې اوبه آخر کې چې دې زر روپی وړ کړي نو په دې کې عتق واقع شو خویه معاوضه باندې چونکه اللفظ به تعلیق کې صریحی دی نو خکه مور وایو چه دا غلام آزادیری چه کله شرط موجود شی یعنی زر روپی وړ کړي

د غلام د مال پخ کولونه روسه مالی د مال په فض کولو باندې مشوره کول

وان اشتر المال او که غلام حاضر کړ لومل [مولى ته] اجرة الحاكم علی قضیه نومحوره به نی کړی حکم به

بعض کولود مال [وَعْتَقَ الْعَبْدُ] او آز د به شی علام وَمَعْنَى الْإِجْبَارِ فِيهِ وَقَدْ سَأَلَ الْمُتَّقُونَ أَوْ مَعْنَى دِمَجْبُورِهِ کولوبه دي
 [عَتَقَ] اوتولود حقوقي دي ده اَنَّهُ يَنْزِلُ قَابِضًا بِالْغَلِيَّةِ چې اوبه گټلې شي دي قبض کونکې په تخلیه سره
 وَقَالَ زُفَرِيُّ عَنْهُ وَفَرَمَانِي اَمَام زفر ؑ لَا يَجُوزُ عَلَى الْقَبُولِ چې نه به شي مجبوره کولې په قبلولو وَهُوَ الْقَبْضُ
 اوهم دا [قبول] قياس دي لِأَنَّهُ تَصَرُّفٌ بِمِثْلِ خُكْمِ چې دا تصرف د قسم دي اِذْ هُوَ تَعْلِيْقُ الْعِتْقِ بِالْشَّرْطِ لَفْظًا خُكْمِ چې
 د [قول دمولى] تعلیق د آزادی دي په شرط پورې په اعتبار د لفظ سره، وَلِهَذَا لَا يَتَوَقَّفُ عَلَى قَبُولِ الْعَبْدِ اوددي
 وجې اچې تعین بالشرط دي [قول دمولى] په قبلود غلام باندې [که غلام نه قبول نکړي
 سوبه تعلیق دي] وَلَا يَحْتَمِلُ الْقَضَاءُ وَاحْتِمَالُ د فسخ نه لري [که مولى اووانی چه ماخپل قول فسخ کړلو اود
 رو روپو په ادا کولوبه دي نه آزادیږي] کي وَلَا يَجُوزُ عَلَى مَبَاشَرَةِ الشَّرْطِ الْأَمْتَابِ اونشته مجبوره کول په شرطونو
 قسم لِأَنَّهُ لَا يَتَوَقَّفُ قَبْلَ وَجُودِ الشَّرْطِ خُكْمِ چې نشته استحقاق [اوواقع کیدل د جراء] وړاندې د وجود د شرط نه
 بخلاف الكتابیه خلاف د کتبت [که په کتبت کي مکاتب بدل کتابت حاضر کړي نومولى به مجبورولې شي
 لِأَنَّهُ مَعَاوَضَةٌ وَالتَّبَدُّلُ فِيهَا وَاجِبٌ خُكْمِ چې کتابت معاوضه ده اوبدل په هغې کي واجب وی. [اودا دمتن مسئله
 تعلیق دي په دي کي په وجود د شرط باندې مجبوره کولې نشي]

حل اللغة ١٠ الاجبار مجبوره کول ١١ التخلية خالی کول

تشریح ١٠ (المعنى الإجماعية) په ب ب دعتق اوتولود حقوق العباد لکه بيع وغيره کي په قبض کولوبندي د
 مجبوره کولو مطلب دا دي چه په کوم خير عقد منعقد شوي وي هغه قابض ته په داسې حالت کي پريږدي که
 هغه نه قبض کول او اخستل غواړي نوڅه ممانعت او رکوت په کي نه وي مثلاً زید په عمرو باندې په سل
 روپۍ کتب حرق کړلو او عمرو ورته په دوکان کي سل روپۍ کيخودلې او روان شو نو دا دده په دوکان کي
 سل روپۍ پريښول تخلیه ده ځکه چې عمرو دخپل دوکان نه دغه سل روپۍ بغیرد څه رکوت نه اخستلې شي
 البته دا ضروري ده چه تخلیه به هله معتبره وي چه کوم بدل ورته ورکوي هغه صحیح وي اوکه هغه شان
 نه وي ځکه چې د فریقینو په مینځ کي په عقد کي ذکر شوي وي نوپه صرف تخلیه قبض نشي تصور
 کولې مثلاً په ذکر شوي مثال زید عمرو ته سل روپۍ په دوکان کي کيخودلې خو هغه جعلی وي نو دا تخلیه
 معتبره نه ده اوبه دي باندې د عمرو قبضه نشي منلې.

د مجبور احاقو دلائل

وَلَمَّا أَوْزَمُونِي د لیل دا دي اَنَّهُ تَعْلِيْقُ نَظَرًا إِلَى اللَّفْظِ چې دا تعلیق دي په نظر کولوسره لفظ ته [ځکه چې په لفظ
 کي عتق معلق کړي دي په ادا کولود مال پورې] وَمَعَاوَضَةٌ نَظَرًا إِلَى الْمُقْصُودِ اومعوضه ده [یعنی عتق د مال په
 بدل کي حاصلیږي] په نظر کولوسره مقصود نه، [د مقصود نه مراد عتق دي لِأَنَّهُ مَاعَلَقَ عِثَّةً بِالْأَدَاءِ إِلَّا عِثَّةً
 عَلَى قَلَمِ الْمَالِ ځکه چې مولى نه دي معلق کړي عتق دده [غلام] په ادا کاوه [د مال] پورې مگرددي لپاره
 چې ترغیب ورکړي ده [غلام] ته په ورکولود مال [مولى ته] فَمَنْ أَلِ الْعَبْدَ شَرَفَ الْحُرِّيَّةِ نو [چه غلام مال ورکړي]
 حاصل به کړي شرافت د آزادی وَالْمَوْلَى الْمَالُ بِمَقَابِلَةِ الْكِتَابَةِ اومولى [به حاصل کړي] مال په مقابل
 د عتق کي، [بودا معامله] پشن د کتبت شوه [که څنگه چې په کتابت کي مکاتب بدل کتبت ورکړي
 او عتق حاصل کړي او مولى نه مال حاصل شي] وَلِهَذَا كَانَ عِوَضًا لِي الطَّلَاقِ فِي مِثْلِ هَذَا اللَّفْظِ جُزْئ
 گات باقیا اوددي امد دي عوض په باب د طلاق کي په مثل د داسې لفظ کي، نوکيږي [دغه لفظ] طلاق
 بانی فَمَنْ أَلِ الْعَبْدَ شَرَفَ الْحُرِّيَّةِ اوتولود اوگرخولو دا قول تعلیق په بتداء کښي [اوبه تعلیق کي دا قاعده ده چه
 که شرط موجود شي نو جزاء به واقع کیږي د شرط د وقوع نه وړاندې جزاء نه واقع کیږي] اعملاً باللفظ د
 لپاره د عمل کولوبه لفظ باندې [ځکه چې لفظ په تعلیق کي صریحی دي] وَدَلْعَالِ الْفَرَقِ عَنِ الْمَوْلَى او لپاره د

لري کولود ضرر د مولى نه تردي اچې مود دا تعلیق اوگرخوو نوعتق فی الحال وقع بشر وجه فی الحال
 واقع نشو. حَتَّى لَا يَتَمَتَّعَ عَلَيْهِ بَعْدَ فَنَاءِ نِي دا شوه چه نشي منع کولې دي [مولى] د خرخولودده [غلام] نه ولا
 يَكُونُ الْعَبْدُ أَحَقَّ اونه به غلام اختیار مندوي بَحْثًا بیه په خپل کسب کي [ځکه چې عتق حویه د شرط د
 وجود نه روسته واقع کیږي. اوشرط چې مولى ته د مال ورکول دي هغه نه دي موجود شوي] وَلَا يَتَمَتَّعُ بِأَلَى الْوَلَدِ
 التَّوَلَّدَ قَبْلَ الْأَدَاءِ اونه شاملیږي آزادی هغه بجي ته چې پیدا شوي وي وړاندې د ادا کولود عوض به [مولى نه
 ځکه چې دي د ادا کولود مال نه وړاندې غلام دي اود غلام اولاد دمولى ملکیت وي وَجَعَلْنَا مَعَاوَضَةً لِي
 الْإِنْتِهَا عِثَّةً الْأَدَاءِ اومود اوگرخوله دا معامله معاوضه په آخر کي [چه کله ورته غلام په خپلې آزادی کي مال
 ورکړي نو دا عتق واقع شو په مقابل د مال کي] لپاره د لري کولود ضرر د غلام نه، [ځکه که غلام مولى ته
 مال حاضر کړي. اوبیا هم دي نه آزادیږي] دَلْعَالِ الْفَرَقِ عَنِ الْعَبْدِ نوپه دي کي غلام ته ضرر دي چې د عوض
 ورکولوبه وجود ورته آزادی نه حاصلیږي حَتَّى يُجْزَلَ الْمَوْلَى عَلَى الْقَبُولِ ددي امله به مجبوره کولای شي مولى
 په قبلولو د عوض باندې فَعَلَى هَذَا يَدْرَأُ الْفَقْهُ اوهم په دي باندې د فقه دارومدار دي وَفِي الْمَسْأَلِ اود مسئلو
 تخریج [ارایستل] دی

حل اللغة ١١ الحث ترغیب ورکول، حرکت ورکول ١٢ الانتهاء آخری ١٣ الابتداء پیل، اول

تخریح ١١ (وهذا كان عوضا في الطلاق) یعنی که هم دا مسئله په ب ب د طلاق کي پښه شي چه خاوند خپلې
 ښځې ته اووانی. که تاماته مثلاً دوي [دوه] زره روپۍ را کړي نوته دي طلاقه شي چه دي لفظ ته نظر اوکړي
 شي نو دا تعلیق د طلاق دي. اوچه په آخر کي کله ښځه خاوند ته دوي [دوه] زره روپۍ ورکړي نو دا طلاق په
 عوض د مال کي شو او کوم طلاق چې په عوض د مال کي واقع شي نو هغه طلاق بانی وي نو اوکړي په
 مسئله د طلاق کي هم په اول کي تعلیق د طلاق دي. اوبه آخر کي خلع ده دغه ډول په دي مسئله دعتق کي اول
 تعلیق دي اوبه آخر کي عتق په عوض د مال دي.

نظيره الهية بشرط العوض نظير ددي هبه ده په شرط د عوض

تخریح ١٢ (نظيره الهية بشرط العوض) مثلاً زید عمرو ته اوونیل چه دا کتب درته بنیم خوته به ر ته ولای کتب
 را کړي نوچه اول ته نظر اوکړي شي دا هبه ده. خوچه آخر ته اوکتلې شي چه ددي هبه په بدله کي ترې بل
 کتاب اخلي نو دا معاوضه ده.

د خپل عوض قبلولونه روسته د بانه عوض په اخستلو مجبوره شولود حکم

وَلَوْ أَدَّى الْبَعْضُ اوکه ده [غلام] ادا کړلو بعضي [عوض کوم چې پرې مولى مقرر کړي وو چې که ت دا
 را کړلو نوته به آزاد شي] فَيُجْزَى عَلَى الْقَبُولِ نومجبوره کولې به شي په قبلولو [د پته عوض] إِلَّا أَنَّهُ لَا يَتَمَتَّعُ خُودُومره
 ده چې دا [غلام] به نه آزادیږي مَا لَمْ يَدَّ الْكُلَّ ترخوچه نه وي ادا کړي کل [عوض] بَعْدَ الشَّرْطِ امله
 عدم [وجود] د شرط [ځکه چې عتق به هله راقع کیږي چه کامل شرط موجود شي دبعضي شرط په وجود
 سره عتق نه واقع کیږي] كَمَا إِذَا حَظَّ الْبَعْضُ لَكَ څنگه چې [مولى] کم کړي بعضي [عوض] او [غلام] ادا
 کړي پاته [نوفی الحال نه آزادیږي] وَأَدَّى الْبَاقِي لَمْ يَكُنْ أَدَّى الْكُلَّ اکتساباً بَلْ الشُّبْهَ بیا که ادا نه کړي زر روپۍ
 چې گټلې شي وي وړاندې د تعلیق نه رَجَعَ الْمَوْلَى عَلَيْهِ نوروچو به کړی مولى په ده باندې یعنی هغه روپۍ
 کومې چې شي دتعلیق نه وړاندې گټلې وي. هغه به ترې اخلي [وَعْتَقَ لِاسْتِقْبَالِ الْوَدَى به آزادی شي د امله د
 استحقاق د آزادی نه وَلَوْ كَانَ اِكْتِسَابًا بَعْدَهُ وکه ده [غلام] گټلې وي روسته د تعلیق نه لَمْ يَدَّ الْكُلَّ اونه به
 اخلي ترې [مولى] دغه پیسې، لِأَنَّهُ مَا حُوتَ مِنْ جَبْنِهِ بِالْأَدَاءِ ځکه چې غلام ته [د تعلیق نه پس] ادا
 کړلو اجازت ملاو شوي دي. [چه ته گټه کوه اوماته خپل بدل کتابت را کوه] لَمْ يَدَّ الْوَدَى قَوْلُهُ إِنْ أَذِنْتَ بَقِيَّةً عَلَى

تاريخ - هلو قدر زده من قبله صورت د مسئلې يو دي. خو په عتاق كې به په حكم كونكي د غلام د آزادي قيمت چې زر روپۍ دي نه واجبيږي او په طلاق كې پرې واجبيږي. وجه د توپير دا ده. چه خپل ملكيت د بل د مال په بدله كې مشروط كول صحيح نه دي. نو هر كله چې شرط صحيح نه شو، نو شرط باطل شو او چه مامور خپله وينځه آزاده كړي هغه آزاده شوه، اود طلاق په مسئله كې به حكم كونكي باندې زر روپۍ څكه لازمېږي چه طلاق د بل چا په ملكيت پورې مشروط كول صحيح دي لكه څنگه چې په خلع كې بنځه سړي نه اوواني چه زه تاته خپل مهر معاف كوم. خو ماته طلاق راكړه او هغه طلاق ور كړ لو. نو طلاق واقع شو، اود بنځې مهر سقاط شو نو دا مسئله د طلاق په خلع باندې قياس كولې شي. او په حكم كونكي به زر روپۍ لازم شي. په دې بيان سره په دواړو صورتونو كې توپير ښكاره شو.

وَأَعْتَقَ أَمَتَكَ عَنِّي عَلَى الْفِ درهمه هك

وَأَعْتَقَ أَمَتَكَ عَنِّي [او كه ووايي لزيد بكر ته] آزاده كړه وينځه خپله زما دارځه **عَلَى الْفِ** درهمه په زر روپۍ [باقی] مسئله په خپل حالت ده يعنې په دې شرط چې ددې نكاح به زما سره كوي او هغه آزاده كړه اود آزادي نه روسته وينځې ده سره د نكاح كولونه انكار او كړ لو **أَقْتَمْتُ الْأَلْفَ عَلَى قَتِيلَةٍ** نو تقسيمولي به شي زر روپۍ په قيمت ددې [مثلاً چې شپږ سوه روپۍ وي] **وَمَهْرٌ بِثَلَاثِينَ** او په مهر مثل ددې [وينځې] **فَمَا أَصَابَ الْقِيَمَةَ** نوڅه چې په مقابلې د قيمت [دوينځې] شي **إِذَا أَمَرَ** ادا به نې كړي حكم كونكي **وَمَا أَصَابَ الْمَهْرَ** او هغه چې په مقابلې د مهر كې شي **يَطْلُقُ عَنْهُ** باطله شوه [هغه حصه] **لِأَنَّهُ لَمَّا قَالَ عَنِّي څكه چې هر كله ده او ونيل** **هَذَا زَادَهُ كَرِهًا** زما دارځه **تَقْضَى الْفِرَاقُ أَفْتِيًا** نو دې ذمه وار شو د اخستلو [د وينځې] په تقاضا **عَلَى مَا عَرَفَ** دهغه حكم كوم چې پېژندلې شوې دي [په اصولو كې] **وَأَذَا كَانَ كَذَلِكَ** او هر كله چې داسې شوه [يعنې چې د په معنی د اخستلو كې شوه] **فَقَدْ قَابَلَ الْأَلْفَ بِالرَّقْبَةِ وَرَأَوْهَا بِالْبُخْرِ نِكَاحًا** نو دهغه آزادي كړې زر روپۍ د غلام سره په د اخستلو په اعتبار اود بضع سره د نكاح په اعتبار **فَأَقْتَمْتُ عَلَيْهِمَا** نو ونيش شوي [دغه زر روپۍ] **وَوَجَّهْتُ جَمْعًا مَا سَلَّمْتُهُ وَهُوَ الرَّقْبَةُ** او واجب شوه برخه دهغه چې حواله كړې شوه ده ته او هغه آزادي ده **وَيَطْلُقُ عَنْهُ مَا كَانَتْ سَلَّمَتْهُ وَهُوَ الْبُخْرُ** او باطله شوه دده [د ذمه] نه هغه چې حواله نشوه ده ته چې بضع ده يعنې نكاح نې ورسره اونكړه **فَلَوْ وَجَّهَتْ نَفْسَهَا يَنْهَى كَهْ** په نكاح كې ور كړ لو وينځې امر ته ځان خپل كړيد كړه. [نو] امام محمد **په جامع صغير كې** نه نې دې ذكر كړې حكم ددې صورت **وَوَجَّهْتُ خَوْخَابَ نِي** دا دې **أَنْ مَا أَصَابَ قِيَمَتَهَا** چې كوم په مقابلې د قيمت د وينځه كې راشي **سَقَطَ فِي الْوَجْهِ الْأَوَّلِ** نو په اوله مسئله كې [يعنې چې دا نې نه وي ونيلې چې زما دارځه نې آزاده كړه] به ساقط شي. يعنې غلام به آزاد شي. اود امر څخه به تاوان نشي اخستلې **وَهِيَ لِلْمَوْلَى فِي الْوَجْهِ الثَّانِي** اود وينځې قيمت به د مولې وي په دويمه مسئله كې [چه ورته نې ونيلې وي زما دارځه نې آزاده كړه] **وَمَا أَصَابَ مَهْرٌ مِثْلَهَا كَانَ مَهْرًا فَافِي الْوَجْهِ الثَّانِي** او هغه چې په مقابلې د مهر مثل دوينځې كې راشي. نو هغه د وينځې لپاره مهر شو په دواړو صورتونو كې [كه دعنی لفظ نې ونيلې وي او كه نه]

تاريخ - هلا له ما قال عني تضمنه صورت د مسئلې دا دي. چه زید بکر ته و ونيل چه ته زما دارځه د زر روپو په مقابلې كې خپله وينځه آزاده كړه. خو په دې شرط چې ددې نكاح به ما سره كوي. او بکر د زید په وينا باندې وينځه آزاده كړه نو هغه زر روپۍ به د وينځې په قيمت او مهر باندې تقسيمېږي. او زید به خامخا د وينځې او ونيل چه ته خپله وينځه د زر روپو په مقابلې كې خرڅه كړه. او بيا زما دارځه وكيل شه او هغه آزاده كړه څكه چې ديوكس د غلام يا وينځې آزادولو كې وكالت صحيح كيږي. ددې امله به د زید د كلام د تقاضا په بناء

باندې اول اخستل او مولې شي اوسا به عتق وقع شي سو د ريد د كلام چې د څه غلام كوي دهغه په خبره هم واضحه شوه چه ده دوي اودوا حري كړي دي يوه يا چې وينځه آزاده كړه ونيه دا چې ميسره نې نكاح او كړه نو دغه زر روپۍ به په دوو برخو ويش كولې شي څه به د آزادي په مقصد كې وي څه به د نكاح په مقابلې كې وي. او چه د آزادي نه روسته وينځه د نكاح كاوه نه انكار او كړي سو دهغه د مهر مثل چې څه قيمت جوړېږي. هغه به د زر روپو نه ساقط شي. څكه چې نكاح او شوه سو چې د نكاح په مقصد كې كوم قيمت راځي. هغه به ساقط شي.

هلا لوز وحت نفسها منه يعني په متن كې چې كومي دوي اودوا مسئلې ذكر شوي په دې دواړو كې وي چې د نكاح كولونه انكار كړې دي په دې دواړو مسئلو كې يو صورت بل هغه دې هغه د چې وينځه د امر سره نكاح او كړي نو په اوله مسئله كې چې دا نې ورته نه وي ونيلې چه ريد د چه نې آزاده كړه ونيه امر سره كړه نو په امر باندې ضمان نشته څكه چې په عتق كې خپل ملكيت د بل د مال په بدله كې مشروط كول صحيح نه دي نو هر كله چې شرط صحيح نه شو، نو شرط باطل شو وجه مامور خپله وينځه راده كړي هغه آزاده شوه.

هلا وهى للمولى فى الوجه الثانى يعني په دويمه مسئله كې چې د طلاق مسئله ده نو په كې طلاق د بل چا په ملكيت پورې مشروط كول صحيح دي لكه څنگه چې په خلع كې بنځه سړي ته ووي چه رونه خپل مهر معاف كوم خو ماته طلاق راكړه او هغه طلاق ور كړ لو نو طلاق واقع شو. و د طلاق ور كولو په بدله كې چې په زید امر باندې كوم قيمت راځي هغه به مولې ته ور كوي

باب التدبير

زياره - دا باب د مدبر كولو په بيان كسې دي

د مدبر تعريف

إِذَا قَالَ الْمَوْلَى لِمَوْلِيهِ إِذْ مَاتَ كله چې ووايي مولې خپل غلام ته كله چې زه مړ شم **قَالَتُ خَرَّائِي** نو د نې **أَنْتَ خَرَّائِي** يا ته دې آزاد نې ورستو زما [د مرگ] نه **أَوَأَنْتَ مُدَبِّرٌ** يا ته مدبر نې **أَوْ قَدْ دَبَّرْتَ** يا ته مدبر كړې ته **فَقَدْ صَارَ مُدَبِّرًا** نو اوگر خپدلو [دې] مدبر لائن **هَذِهِ الْأَلْفَاظُ صَيْرُفٌ** التدبير څكه چې د لفظ په تدبير كې صريحى دي. **فَالْأَلْفَاظُ الْعَتَقُ عَنْ دَبَّرَ څكه چې دا ثابتول د تدبير دې ورسته.** [د مرگ نه]

تاريخ - هلا ان هذه الألفاظ د تدبير الفاظ په درې قسمه دي ① هغه الفاظ چې په صفت د عتق دلالت كوي لكه **وَأَعْتَقَكَ** يا **حُرَّرْتُكَ** وغيره ② هغه الفاظ چې په تعيق د عتق دلالت كوي لكه **هَلَانِ مِتَ** فانت حره وغيره ③ هغه الفاظ چې په وصيت باندې دلالت كوي لكه **هَلَا صَبْتُ لِسْتُكَ** وغيره په دې ټولو الفاظ باندې تدبير واقع كيږي.

هلا ان الهات عتق عن دبر هك د تدبير مفهوم دا دي. چه ددې الفاظونه روسته في الحال غلام د مولې په ملكيت كې وي. اوگر چه ده آزادي ور كړې ده. خو هغه آزادي نې د مرگ نه روسته وخت پورې مقيد كړې ده. نو آزادي به ورته ملاوېږي. خود مرگه پس. نو په دې صورتونو كې د مولې نيت ته اړتيا نشته

په تدبير باندې مراتب اهم

أولها **تَدْبِيرُ بَيِّنَةٍ** بيا جنزونه دي خرڅول دده [غلام] **وَأَلَا يَهْتَمُّ** اونه هب كول دده **وَأَلَا يُخْرِجُهُ عَنْ بَيْتِهِ** اونه ويستل دده [غلام] د ملكيت خپل نه **إِلَّا إِلَى الْحَرَّةِ** مگر صرف آزادي ته [يعنې د تدبير نه روسته پاته واره تصرف ختم شو صرف يو تصرف پاته دي چې ددې غلام آزادي ده] **بِكِتَابِي** لكه څنگه چې په بدل كتابت كې وي [چه كله مولې د غلام سره كتابت او كړي. نو د كتابت نه روسته د بدل كتابت په بدله كې د غلام د

آر دولوبه سوا بل تصرف نشي کولې. وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُجُوزُ أَوْفَرْمَنِي إِمَامٌ شَافِعِيٌّ فِي جَنْزِدِي إِذَا تَصَرَّفَ لِأَنَّهُ تَقْبَلُ الْعَتَقُ بِالْشَّرْطِ خُكْمُهُ دَا [تدبير] تعليق د آزادي دې په شرط پورې [چې مرګ دې] نو قَلَّا بِمُضَرِّهِ لِيَوْمِ الْآخِرَةِ به منع کيږي په دې باندې خرڅول او بيه کول گنګافي سَائِرُ التَّغْلِيقاتِ لَكُمُ خُكْمُهُ جِي په ټولو تعليقات کي دې. [مثلاً که يوسړې خپل غلام ته اوواښي. که تا فلاني کار اوکړلو نوته به آزاد ئې نو ترڅوچه هغه دغه کار نه وي کړې. دې ئې خرڅولې شي هبه کولې شي. خکه جې په دې شرط نه دې موجود شوي. وَكَفَّافِي التَّدْبِيرِ الْقَبِيحِ] اولکه څنگه جې په مفيد تدبير کي دې [چه مولې خپل غلام ته اوواښي که تا کار اوکړو. نوته به مدبر ئې نو ترڅو جې هغه دغه کار نه وي کړې دې ئې خرڅولې شي هبه کولې شي خکه جې په دې شرط نه دې موجود شوي] اوبل دليل دا چې تدبير وصيت دې نه منع کونکې دې ددې [تصرف تو] نه وَلَئِنْ التَّدْبِيرَ وَصِيَّةً وَهِيَ غَيْرُ مَأْتِيَةٍ مِنْ ذَلِكَ. خکه که يوکس وصيت اوکړي مثلاً چې زما د مرګ روسته يم کور مثلاً د زيد وي. بوددې وصيت کولونه روسته دې په دغه کور کي هر قسمه تصرف کولې شي. وتدبير هم وصيت دې نو ددې نه روسته به هم مولې د خرڅولو هبه کاوه وغيره تصرفات کولې شي.]

مروج - تدبير نه روسته په مدبر غلام کي تصرفات کول لکه خرڅول هبه کول د جمهور ورو عالم نو په نير باندې جائز نه دي. خکه چې د مولې د مرګه روسته دې آزاديږي او دده د آزادي سبب ددې نه سوا بل نه وي چه دې مولې په خپل ژوند کي مدبر کړې وو ددې نه دا معلومه شوه چه د آزادي سبب هم په هغه وخت کي موجود شوي وو که جې ورته تدبير الفظ ونيلى وو البته تر مرګه پورې په دغه سبب باندې فائده نه مرتب کيدله و د خکه که چرته موږ فې الحال آزادي واقع نکړو. او وقوع د آزادي د مرګ نه ورستو وخت ته منسوب کړو نو د مرګ نه روسته خويه مولې کي د آزادولو اهليت نه پاتې کيږي. نو څنگه به دې د تدبير اهل شي. ددې امله موږ په خامخا دا وايو چه آزادي فې الحال واقع شوې ده. البته ظهور ئې د مولې مرګه پورې روستو شوي دي. امام شافعي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فرموي. دغه ډول د مام احمد او اسحاق بن راهويه ته هم دا مذهب دي. چه د تدبير نه روسته هم مولې په مدبر غلام کي هر قسم تصرف لکه خرڅول هبه کول وغيره کولې شي. ددوي دليل د حضرت جابر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حديث دي چه په انصاري يوکس خپل غلام مدبر جوړ کړلو. حالانکه ددغه غلام نه سوا د هغه په ملکيت کي بل څه نه وو کله چې نبی ﷺ ته ددې خبر اورسيدلو. نو هغوی هلته تشریف يوړلو او دا ئې او فرمائيل څوڅه نه زما نه دا غلام واخلي. حضرت نعيم بن عبدالله رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ترې هغه غلام په سل روپۍ باندې واخستو. نبی ﷺ هغه واره رقم دغه انصاري ته ورکړلو او ورته ئې او فرمائيل ته په دې باندې خپل پور ادا کړ. ددې حديث ځواب د دې چه دغه انصاري صحابي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مقروض وو او د هغه په ملکيت کي د دغه غلام نه سوا بل څه شې نه وو. خکه نبی ﷺ د هغه دغه غلام په نعيم رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ باندې خرڅ کړلو. او انصاري رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ صحابي ته ئې او فرمائيل چه په دې خپل پور خلاص کړه. خکه چې تدبير يوتير ده. او د پور خلاصول لازمي شي دي. نو نبی ﷺ د هغه دغه تصرف کالعدم او گرځولو ① دوهم ځواب دا دي چه د نبی ﷺ خرڅول د خدمت لپاره وو يعنې دغه مدبر غلام ئې د خدمت لپاره په بل چا باندې خرڅ کړلو. نو گویا چې دا په حقيقت کي اجاره وه. خو په حديث کي ترې تفسير په بيع سره شوي دي ② دريم ځواب دا دي چه د دغه انصاري صحابي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ تدبير مفيد وو او په تدبير مفيد کي د شرط وجود نه وړاندې تصرف کول جائز دي.

مروج - ددې حې حجه مطلب ښکاره دي وَلَئِنْ قَوْلُهُ شَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ مَوْلَاهُ لِبَرِّهِ د لیل د نبی ﷺ ارشاد دي التَّدْبِيرُ لَا يُؤْهِلُ مَدْبِرَ بِهِ خِرْخُولِي نَشِي

اوبه نه هبه کولای شي ولا يوړت اوبه به په ميراث کي اوږي شي وَلَوْ خَرَجْتَ مِنَ الثَّغْرِ وَدَنِي رَدَدَنِي د درې مې رحى مال [ميراث نه] مروج - د درجې حجه مطلب ښکاره دي

وَلَا أَنَّهُ سَبَبُ الْحُرَّةِ أَوَّلُ د لیل دا چې تدبير سبب د آزادي دي لِأَنَّ أَمْرَهُ تَثَبُّتُ بَعْدَ الْمَوْتِ حُكْمُهُ جِي آزادي وقع کيږي روسته د مرګه وَلَا سَبَبُ غَيْرُهُ أَوْ [د آزادي د پېر] سبب شته سوا ددې [تدبير] نه. [اوجه سبب موجود شي نومسبب نه خامخا موجود يږي ثُمَّ جَعَلَهُ سَبَبًا فِي الْحَالِ بِ] چې دا تدبير فې الحال سبب وگرځولې شي اوس دا غوره دي [په نسبت سره دې ته چې د مرګ نه روسته سبب وگرځولې شي] ايا يوه ده فې الحال خکه چې تدبير موجود شوي دي فې الحال وَعَدَمِهِ بَعْدَ الْمَوْتِ اوبه دې موجود شوي روسته د مرګ نه [نو هر کله چې د تدبير الفاظ د مرګ نه وړاندې فې الحال موجود شوي دي نو ښکاره چې هم فې الحال سبب د عتق او گرځولې شي.]

تخييل د ترجمې حجه مطلب ښکاره دي

وَلَا أَنَّ مَا بَعْدَ الْمَوْتِ حَالٌ يُطْلَقُ أَهْلِيَّةُ التَّصَرُّفِ [بل دليل د چې د مرګ نه روسته تصرف - اصل و جانب دي] [خکه چې سړې مړ شي نو دې د تصرف اهل پاتې نشي] فَلَا يُمَكِّنُ تَأْخِيرَ نَشِيَةِ إِلَى زَمَانٍ يُطْلَقُ أَهْلِيَّةُ بِاطْلَاقٍ نه دي روستو کول د سببيت د آزادي [چه تدبير دي] هغه زماني ته چې اهليت د تصرف په کي باطل يږي

تخييل د ترجمې حجه مطلب ښکاره دي

بِمَلَفِ سَائِرِ التَّغْلِيقاتِ اوبه نورو تعليقاتو امام شافعي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دقياس نه خوب د دي [په خلاف د نورو ټولو تعليقاتو لِأَنَّ السَّائِرَةَ مِنَ السَّبَبِ قَابِلَةٌ قَبْلَ الشَّرْطِ] خکه چې د سبب گرځيدو مع موجود دي لِأَنَّ يَحْتَمِلُ حُكْمَهُ جِي تعليق قسم دي وَالْيَمِينُ مانع او قسم منع کونکې دي د کولود هغه څيز نه دکوم به جې ئې قسم کړې وي وَالْمَقْصُودُ اوبه قسم کي خو منع کيدل مقصود وي [چه سړې د يوڅير دکولوبه قسم او جوړي نو دده مقصد په کي دا وي. چه دا اونکړي. نو د تدبير مسئله په نورو تعليقاتو باندې قياس کول صحيح نه دي.]

تخييل د ترجمې حجه مطلب ښکاره دي

وَلَا أَنَّهُ يُشَادُّ قَوْلَهُ بِالطَّلَاقِ وَالْعَتَاقِ اودا تعليق منع کوي واقع کيدل د طلاق او عتق وَتَحْتَكَ تَأْخِيرَ نَشِيَةِ إِلَى زَمَانٍ كَيْدُ د شرطه پورې د امله د قيام د اهليت د طلاق او عتاق په وخت د وجود د شرط کي [زمانې د موجود وخت کي د طلاق يا عتاق شرط موجود يږي. نو چونکه تعليق کونکې ژوندې وي. وپه هغې کي د طلاق شوي] [اوجه جلا شوي نو د تدبير مسئلې] [يعنې مسئله د تدبير اود نورو تعليقاتو] جلا خلا تعليق توبه مينځ کي لِأَنَّ وَصِيَّةً تَوْبِيرَ بَلْ د لیل دا دي. [چه] دا تدبير وصيت دي

مروج - د ترجمې حجه مطلب ښکاره دي

وَالْوَصِيَّةُ عِلَاقَةٌ فِي الْحَالِ او وصيت خليفه جوړول دي فې الحال [اموصى له لره مثلاً زيد د بکر لپاره وصيت

او کړلو. توريد دخپل مال په بعضې برخه کې بکر خپل خليفه جوړ کړلو پشان د وراثت گالوړه واپثال
 الشب لا يجوز وفي الشب ما يشاء به ذلك لکه څنگه چې په ميراث کې وارثان د مړي د مال خليفگان وي دغه
 ډول په وصيت کې موصي له د مولي خليفه دې [هرکله چې دا معلومه شوه چه د آزادي سبب تدبير
 دې او باطل دست چتر نه دې او په خرڅولو او هغه چې مشابه وي د خرڅولو سره [لکه صدقه هبه وغيره
 شونې په دې کې باطلول د سبب دې

تعديل د ترجمې څخه مطلب ښکاره دې

من الله ○ ابطال باطل کول ○ يماهی مشابه وي ○ يضا د مخالف کيږي [

په تدبير کې کوم قسم تصرفات جائز دي؟

قال فرماني [وَلَمْ يَأْتِ] او د نزدی د مولي لپاره چې خدمت واخلې د مدبر نه [وَأَجْرَهُ] او په اجرت
 نه ورکړي [اجنه] [وَأَنْ كَانَتْ أَمَةً مَّطْلُوبَةً] او که وينځه وي نووې کولې نه شي [وَلَهُ أَنْ يُوَجَّهَ] او جائز دی چې
 په کج سره ورکړي د چته [لأن الملك فيه ثابت له ځکه چې ملک په دې مدبر کې ثابت دې د مولي لپاره وېو
 لست د وړ په هدا اشعارف و هم په دې ملکيت سره حاصلېږي اهليت ددې تصرفاتو [چه مالک وي. نوېل ته نه شي په
 نکاح ورکولې شي. خدمت ترې اخستې شي وغيره هر هغه کارېږي کولې شي چه دهغې نه روسته ملکيت
 پاته پاتې کيږي]

توضیح - د ژبې وړ اضافي قيوداتو څخه مطلب واضح دې.

تدبير په دريمه برخه مال کې وي

فإذا مات المأوئ عتق التذبير من ذلك ماله [کله چې مړ شي مولي آزادېږي مدبر په دريمه برخه د مال د مړي کې
 د امله دهغه حديث نه کوم چې مور روايت کړې دې [المأوئ هغه حديث ته اشاره ده. کوم چې وړاندې
 نير شوي دي چې مدبر د دريمې برخې مال نه آزادېږي] ولأن التذبير وصية وبل دليل دا چې تدبير وصيت دې
 لأنه يورث [او وصيت ځکه دې] چې تدبير يو احسان دې مضاف الی ولي التوت چې مولي نه په غلام باندې
 کېږي په مولي باندې د غلام تدبير لازم نه دې [صفت نه شوې دې هغه وخت ته چې د مرگه روسته دې
 عظم غير ثابت في الحال] واقع نه دې نه في الحال [يعني په هغه مجلس کې چې د تدبير الفاظ نه ورته ونيلى
 هر که چې دا معلومه شوه چه تدبير وصيت دې] فيقتد من الثلث بوجاري کيږي به د دريمې برخې [مال د
 مړي] نه حشر لولم يکن له مال غيرة بقى في الثلث وان كان على التوت دين لکه څنگه چې وصيت هم
 په دريمه برخه کې پوره کولې شي ددې نه په زياته کې نشي پوره کولې تردې که چرته نه وي د مولي لپاره
 مال سوا د دغه غلام نه اکوم چې نه تدبير کې وي [بقى في كل قيمته مزدوري به کوي په واره قيمت د
 هغه کې لقتد المثل على الوصية د امله د وړاندې والی د پوره په وصيت باندې ولا يکن تقضى العتق فيجب رد
 قيمته مکر نه دي منوي د ارادې [ځکه چې مولي يو ځل په خپلو الفطو سره دا غلام د تدبير په ذريعه آزاد
 کړې دې او آزادي چې يو ځل حاصله شي بيا غلامی نه راځي] نو واجب شو [په غلام باندې] ورکول د
 قيمت خپل اوار نه [والتذبير مذكور] اود مدبره وېنځې بچي به مدبر وي [نو کوم احکام چې د مدبر غلام
 وي هم هغه احکام به د مدبره بڼې د بچي هم وي] وعلى ذلك قيل [بخلاف المصاير ورضي الله عنهم] او په دې
 باندې [چه د مدبره بڼې اولاد هم مدبر وي] منعقد شوي ده اجماع د صحابو

ژباړه [نو کونېس به کوي په ازادولو د دوو برخو خپلو کې] ځکه چې دمړي واره مال صرف دا غلام دې سودا
 غلام به په درې برخو تقسيمولې شي. په يوه برخه کې به دې د تدبير په وجه آزاد شي او پاته دوي اوده برخې
 چونکه د وارثانو دې. نوگته به کوي. او هغوی ته به دوي اوده [برخې ورکوي چه پوره آزاد شي] او که چرته
 وي په مولي باندې پور [نويه دې صورت کې به مدبر غلام د دريمې برخې نه نه آزادېږي بلکه کونېس به
 کوي په واره قيمت خپل کې ځکه چې وړاندې دې [پوره کول] د پور د وصيت په جدي کاوه باندې [يعني
 که يو کس وصيت کړې وي. او په ده باندې پور هم وي. نو دده د مرگه روسته به دتولونه اول پور خلاصولې
 شي دهغې نه روسته که څه پاتې شي هغه به په درې برخو تقسيمولې شي يوه برخه به د وصيت
 اوتدبير پوره کولو ته ويستلې شي. او که څوک دا اوواښي چه هرکله د مولي ددې غلام نه سوا نور مال
 نشته نو د غلام آزادي دې باطله کړې شي. نو
 توضیح - د ژباړې او اضافي قيوداتو څخه مطلب ښکاره دې.

په مدبر پورې تدبير معلق شول

فإن عتق التذبير يموت على صفة [که مولي معلق کړلو تدبير په خپل مرگ پورې [چه مرگ موصوف کړي په څه
 خاصا صفت باندې. مثلاً] [فإن عتق التذبير يموت على صفة] چې ووايي که زه مړ شوم په مرض خپل کې
 چې دا دې [اوتدبير هدا] او په سفر خپل کې چې دا دې [اوتدبير مرض هدا] يا د مرض د امله چې فلانې مرض دې
 [فليس بمدبر] نونه دې مدبر او چه مدبر نشو [فيموت على صفة] او جائز دی خرڅول ددې غلام [لأن الشب لا ينفذ في
 الحال ځکه چې سبب [د آزادي] نه دې منعقد شوي في الحال ليردوني تلك الصفة د امله د شک نه په دغه
 صفت کېنې [چه هغه به واقع شي که نه؟] بخلاف التذير المطلق به خلاف د مدبر مطلق [چه په هغې نه تدبير
 تعلیق په څه پورې نه وي کړې بلکه مطلقاً نه ونيلى وي چه ته مدبر نه شي او په مطلق تدبير کې مدبرگرځي]
 [لأنه تعلق عتقه بمطلق التوت ځکه چې مولي معلق کړله آزادي د غلام په مطلق مرگ پورې [مرگ نه په مرض نه
 سفر پورې مقيد نه کړلو] وهوگان لا محالة او مطلق مرگ واقع کيدونکي دې خامخا [ددې امله به مطلق
 تدبير کې مدبرگرځي] [فإن مات المأوئ على الصفة التي ذكرها] نو که مړ شو مولي په صفت هغه چې
 ذکر کړې نه وي [عتق] نو آزادېږي [كما يقتضى المذبر لکه څنگه چې آزاديږي [مطلق] مدبر مقتاة من انكث
 ددې مطلب دا دې چه د دريمې برخې [مال د مړي نه] آزادېږي [لأنه ثبت حكم التذير في آخر جزم من أجزاء حياته
 ليقتى تلك الصفة فيه ځکه چې ثابت شو حکم د تدبير [چه آزادي ده] په آخری برخه کې د برخو د ژوند د مولي نه
 د امله د موجود والی د دغه صفت نه په ژوند کې د مولي. اود ژوند په آخری لمحاتو کې چې کوم تصرف
 اوکړې شي. هغه به د مړي د دريمه برخه مال نه پوره کولې شي] [فليد اعتمر من الثلث نوددي امله معتبر به
 وي [دا تدبير] د دريمې برخې نه مومن المقيدين ان يقول ان ميتا إلى سنة اود مفيد [تدبير] نه دا دی چه ووايي
 که زه مړ شوم تريو کاله پورې او عشرينين اوياسو کالو پورې [نونه آزاد نه نويه دې صورت کې آزادېږي
 لئان ذکرنا د امله دهغه دليل نه کوم چې موږ ذکر کړلو] چه د صفت په واقع کيدو کې شک دې [بخلاف ما إذا
 قال به خلاف دهغه صورت چې ووايي إلى مائة سنة ومثله که زه مړ شوم] ترسلو کالو پورې [يعني په دې
 مهال کې مړ شوم نوته آزاد نه شي] لا يعيش اليه في الغالب لأنه كالغالب لا محالة [ځکه د دومره پورې شي
 پاتې کيدای غالباً نودا مرگ به واقع کيږي خامخا [ددې امله مدبرگرځي]
 توضیح - د ترجمې څخه مطلب ښکاره دې

باب الاستيلاء

زېږه دا باب دام ولد جوړولو په بيان كېښي دي
د استيلاء لغوي او شرعي معني او احكام

وَإِذَا وَلَدَتْ لَأَمَةٍ مِنْ مَوْلَاهَا كَلَهُ حَتَّى يَجِيءَ رَاوِرِي وَيَنْخُهِ دَخِيلٌ مَوْلَى نَه [چه هغه وطني كړي وي او هم د مولى د منى نه د حمداړه شي] فَقَدْ صَارَتْ أَمُوكِلَةً لَوَيْقِنَا اوكړيدله دا وينځه ام ولد دده يعنى د مولى د بچي مور شوه او هر كله چې ام ولد شوه [لَا يَجُوزُ بَيْعُهَا] بوجانز نه دي خرڅول ددي [وَلَا تَمْلِكُهَا] اونه بل څوك ملك جوړول ددي [چه بل چا باندې نې وپلوري يا نې هېه كړي] يَقُولُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَكُلَّ امْلَه د ارشاد د نبى ﷺ نه اُعتَقَهَا وَلَكُلَّ امْلَه [چه چې آزاده كړه دا وينځه ددي بچي] [چه د مولى د منى نه پيدا شو] اُخْرِجَ عَنْ اِعْتِقَابِهَا ځكه چې نبى ﷺ خبرو كړلو ددي د آزادولو قَبِيْلَتُ بَعْضُ مَوَاحِيِهِ وَهُوَ حُرٌّ اَلْيَتِيْمُ نَوْبِتُ بَه شى بعضي احكام د آزادى او هغه حرمت د خرڅولو دي وَلَآتُ الْحُرِّيَّةُ قَدْ حَصَلَتْ اَوِيْلَه دا چې جزئيت پيدا شو بَيْنَ الْوَاطِي وَالْمَوْطُوَّةِ بِوَاسِطَةِ الْوَكِيْلِيَّةِ مېنځ د واضى او موطوء كې په ذريعه د بچي [يعنى مولى د وينځې د بدن يوه برخه شوه] ځكه چې دده منى نه بچي پيدا شو او هغه بچي د وينځې په رحم كې دي او رحم د وينځې د بدن يوه برخه ده نو هر كله چې د وينځې د بدن برخه چې د ولد په ذريعه د مولى د بدن برخه شوه نو بيع ځكه حرامه شوه چه لكه څنگه د حرد واره بدن خرڅول حرام دي دغه ډول دده د بدن د جزء خرڅول هم حرام دي [فَإِنَّ الْمَاءَيْنِ قَدْ اُخْتُلَطَا ځكه چې دوي اډوه] اوبه [يعنى منى د سړى او منى د ښځې] بېشكه يوځانې شوي يَخْتَلِكُنَّ اَلْمَيِّزِيْنَتَانِ په د سې طريقه چې به دي ممكن توپير په مېنځ ددي دواړو كې عُلَى مَا عَرَفَ فِي حُرْمَةِ الْمَصَاهِرَةِ لكه څنگه چې پېژندلې شوي ده دا مسنه به بين د حرمت دسخرگنې كې [لَا أَنْ بَعْدَ الْإِنْفِصَالِ تَبْقَى الْحُرِّيَّةُ حُكْمًا اَلْبَتَّةَ د زېږيدو نه روسته جزئيت حكم پاته پاتې كېږي لَا حَقِيقَةً حَقِيقًا نه پاتې كېږي] فَصَعَفَ السَّبَبُ فَأَوْجَبَ حُكْمًا مُؤَجَّلًا إِلَى مَا بَعْدَ النُّوْبِ نو كېږي نو سبب د آزادى اوداسې حكم نې پيدا كړي لږ چه هغه د مرگ نه روسته ښكاره كېږي

هل اللغة ١٠ تملك مالك جوړول ١١ اعتناق آزادول ١٢ المصاهرة سخرگنې

تشرېح - [علی ما عرف في حرمة المصاهرة] ددي نه هغه مسئله مراد ده كومه چې په كتاب النكاح كې تيره شوې ده او هغه دا چې د مسئلې په دليل كې ونيلى شوي وو چه وطني د بچي په واسطه باندې سبب د جزئيت دي هم دا وجه ده چه دواړو يعنى مور او پلار كې هر يوه په پوره نسبت سره دده نسبت كولي شي او د پسا نه بهر په جړه باندې استمتاع اخستن حرام دي

ولا ان الحرة قد حصلت هر كله چې د مولى او وينځې دواړو منى يوځانې شي نو ددي په مېنځ كې د سې كېدون راشي چه په هغې كې بېلتون ممكن نه وي او ددي دواړو اوبونه چې كوم بچي پيدا شي نو چونكه هغه د دواړو د منى نه پيدا شوي وي نو دغه بچي چې ترڅو پورې د مور په نس كې وي نو د مولى او وينځې په مېنځ كې حقيقي جزئيت قائم وي ځكه چې د مولى د نطفې نه جوړ شوې بچي د مور په رحم كې وي او د هغې د بدن نه په حقيقت كې يوجزه گرځيدلې وي هم دا وجه ده كه جنس ته تكليف وي نو مور ته هم تكليف وي او چه كله پيدا شي نو حقيقي جزئيت ختم شي او حكمي جزئيت قائم شي او دا خبره يقيني ده چه حكمي جزئيت د حقيقي په مقابل كې كمزوري وي ددي كمزوري په وجه به وي ځكه د مولى په ملكيت كې وي او ددي ارادې به د مولى د مرگه پورې روستو كېږي او د هغه د مرگ نه روسته آزادېږي

وَقَالُوا الْحُرِّيَّةُ حُكْمًا وَحَكْمًا حَتَّى جَرَيْتُ بِهَا پاتې كېږي بِاِغْتِيَابِ النَّسَبِ نو دا د نسب په اعتبار سره پاته پاتې

(١) من حديث ابن عباس ((اخرجه ابن ماجه باب ٢ رقم ٢٥١٦) والمستدرک ١٩/٢)

كېږي وَفَوَيْتُ جَانِبَ الزَّجَالِ اونسب چې ثابتېږي نو د سړي د اړخه ثابتېږي دېښخو د اړخه نه ثابتېږي [فَكُنَّ الْحُرَّةُ تَبَيَّنَتْ فِي حَقِّهَا لَافِي حَقِّهَا] نو دغه ډول نه ارادې هم د سړو په حق كې ثابتېږي دېښخو په حق كې به نه ثابتېږي حَتَّى إِذَا مَلَكَتِ الْحُرَّةُ نَفْسَهَا هَمَّ دَا وَجَهَ دِه كه آزاده ښځه د خپل غلام خاوند مالكه شي وَقَدْ وَلَدَتْ مَنَةً اوددي غلام خاوند نه نې اولاد پيدا شي اَلْمَرْيُوقُ الَّذِي مَلَكَتَهُ مَوْلَا كَرِيمٌ خاوند چې دا ښځه مالكه ده ددي په مرگ باندې هغه نه ازادېږي بِمَوْجِبِ اَوْتَرِ عَتَقِ مَوْجِلٍ اوجه عتق موجب است شي يَتَبَيَّنُ عَقْدُ الْحُرِّيَّةِ فِي الْحَالِ نو في الحال د آزادى حق ثابتېږي قَبْلَهُ جَوَازُ الْبَيْعِ وَاِخْرَاجُهَا إِلَى الْحُرِّيَّةِ فِي الْحَالِ وَيُوجِبُ عَتَقَهَا بَعْدَ مَوْتِهِ خوددي ام ولد خرڅول او دخپل ملكيت نه ويستل به په ټولو صورونو كې مسموع وي اود مولى د مرگ نه روسته دا ام ولده آزادېږي وَكَذَا إِذَا كَانَ بَعْضُهَا مَمْلُوكًا اَلْاَوَمَّ دَا حَكَمَ په دغه وجه كې هم دي چه د ام ولد بعضي برخه د مولى مملوكه وي [نوهم به ام ولديت ثابتېږي] لِأَنَّ اَلْاِسْتِلاَءَ لَا يَحْزُقُ اَلنَّسَبَ فَتَبَيَّنَتْ اَلْحُرِّيَّةُ ځكه چې ام ولده جوړول جزئيت نه قبلوي [چه نيمه دي ام ولده شي اوسيمه وي ښځه پاتې شي] ځكه چې اصل خو نسب دي او ام ولد كيدل ددي فرع ده نو د اصل اعتبار به كولي شي

هل اللغة ١٠ الجزئية جزء جوړيدل، حصه جوړيدل ١١ اخراج راويستل ١٢ استيلاء ام ولده جوړول

تشرېح - [مروءة الحرة باعتبار النسب] د بچي د ولادت نه روسته دغه بچي د مور جړه دي خو حقيقي جزء پاتې نشو ځكه چې دهغې د رحم نه رابهر شو البته حكمي جزئيت پاتې شو يعنى ددي ماشوم سبب د مولى نه ثابتېږي اونسب د سړو د اړخه وي دېښخو د اړخه نه وي هم دا وجه ده كه ديو ماشوم پلار هاشمي وي او مورنې غير هاشمي وي هغه ته سيد ونيلى شي او كه ددي په عكس وي نو ده ته سيد نشي ونيلى نو معلومه شوه چه نسب پلار ته ځي مور ته نه ځي نو دغه ډول ارادې هم د سړو په حق كې ثابتېږي يعنى دغه ماشوم چې پيدا شي نو د مولى خوښ شو او چه د مولى خوښ شو نو آزاد شو ځكه چې د آزاد سړي خوښ آزاد وي

الحق اذا ملكت الحرة زوجها اوددي دليل چې نسب دپلار نه ثابتېږي د مور نه نه ثابتېږي دا دي كه خاوند غلام وي او وينځه آزاده وي اود دغې آزادي ښځې د غلام نه بچي پيدا شو نو ددي دغه غلام خاوند ددي په مرگ باندې نه آزادېږي ځكه چې يوه ښځه په هغه وخت كې ام ولد گرځي چه دا دكوم كس نه حملاړه شوې وي هغه آزاد سړي وي او دكوم صورت بيان چې موږ كوو نو په دي كې چې دچا د منى نه ولد پيدا شوي دي هغه غلام دي

الزبوت حق مؤجله يعنى د تير شوي بحث نه دا خبره ثابتېږي چه دي لپاره عتق مؤجل ثابتېږي اوددي عتق مؤجل نه دا ثابتېږي چه دي لپاره في الحال حق العتق ثابتېږي نو ددي خرڅول او دخپل ملكيت نه ويستل منع شو ځكه چې دي لپاره عتق مؤجل ثابت دي البته دلته يو سول كيداې شي هغه د چې يو كس خپل غلام ته او واني [هل اذا جاء رأس الشهر فانت حرة] نو دا عتق مؤجل دي اوبه دي صورت كې د مولى لپاره ددغه غلام خرڅول جائز دي ددي عتق مؤجل د امله دي د عتق د تصرف نه نشي منع كولي اوبه زير بحث مسئله كې تاسو واني چه ددي عتق مؤجل په وجه مولى دغه غلام خرڅولي نشي نو ددي نه خواب دا دي چه ددي د خرڅولو نه ممانعت د نص په وجه ثابت دي چه [هل لا يعن ولا يوهي] فتح القدير

قال مصنف به فرماني وَلَهُ جَانِزْدِي د مولى لپاره [وَقَوْلًا] د [استيلاء نه پس] دام ولد سره وطني كول [وَأَسْتِلاَءُهَا] اوددي نه خدمت اخستل [وَأَجَارَتُهَا] اودغه ډول دغه چاته په اجاره وركول [وَأَتَوَجَّهْتُهَا] او چا سره نې نكاح كول [دا واره تصرفات] [لَا أَنْ يَمْلِكُ فِيهَا قَابِلٌ ځكه چې ددي تصرفاتو لپاره ملكيت شرط دي] اود مولى ملك په ام ولد كې قائم دي فَالْحُرِّيَّةُ الْمَدْبُورَةُ نو دمدبره وينځې سره مشابه شو [نولكه څنگه چې په مدبره وينځه كې دا تصرفات جائز دي دغه ډول په ام ولد كې هم جائز دي]

تبرج - مطلب در برهه او اضافی قیوداتونه واضح دی

وَلَا يَنْتَسِبُ نَسَبًا وَلَدَهَا [و دام ولدنه چې کوم ماشوم پید شي دمولى نه دهغه نسب نه ثابتیږي] **لَا أَنْ يَتَعَرَّفَ بِهِ**
لینه دا چې مولى ددې اقرار اوکړي [چه دا زما بچي دي] **وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ** اوامام شافعي نه فرماني
يُثْبِتُ نَسَبَهُ مِنْهُ چې دمولى نه ددې ولدنسب ثابتیږي **وَأَنْ لَمْ يَنْدَعِ** اگرچه مولى د نسب دعوى نه کوي **لِأَنَّهُ نَسَبًا**
لَهُ النَّسَبُ بِالْعَقْدِ ځکه چې هرکله په عقدنکاح سره نسب ثابتیږي [ځکه چې د منکوحه سره جماع کول
حلال دي] **فَلَا يَنْتَسِبُ بِالْوَطَنِ** نود وينځي سره په جماع کولو سره به خامخا نسب ثابتیږي. [ځکه چې دې سره
هم وطني کول حلال دي] **وَأَلَّهُ أَكْثَرُ نِسَاءً أَوْ لَسْ** بلکه مولى د وينځي سره وطني زیاته کوي ولنا
ورمونږ [احدوا] دلیل دا دي **أَنْ وَطَنِي الْأُمُّ يُنْصَدُّ بِهِ نِسَاءً الشُّبُهَاتُ** چې د وينځي په وطني کولوکي شهوت پوره
کول مقصود وي **فَوَيْتَ الْوَلَدِ** اولاد مقصود نه وي [چه ددې وينځي نه راته الله تعالی اولاد راکړي] **يُوجِبُ**
النَّسَبَ عَنْهُ ځکه چې مانع موجود دي [که ددې وينځي نه نې اولاد پيدا شي. نو دا به ام ولد اوگرځي. اومال
مستقوم به پاتې نشي نوځکه د وينځي سره وطني د اولاد په غرض نه کوي. بلکه شهوت پوره کوي] **فَلَا يَنْتَسِبُ**
الدَّعْوَى بِمَنْزِلَةِ مَا لَيْتَ الْوَلَدَ مِنْ غَيْرِ وَطَنِي نود مولى د اړخه د نسب دعوى کول ضروري دي. [پشن د ملک يمين
بغير د وطني نه [يعنى چې کله د چا په ملک کي وينځه وي اودهغې بچي پيدا شي. خوده ورسره وطني نه
وي کړې نوپه دې صورت کي ددغه بچي نسب ددې مولى نه نه ثابتیږي. ترڅوچه نې دې دعوى اونکړي
نودعه دور په زیر بحث مسئله کي هم اوکه ته دا وائي چه په عقدنکاح کي بغير د دعوى نه نسب ثابتیږي
نوا] **يُخَالِفُ الْعَقْدَ** خلاف د نکاح **لِأَنَّ الْوَلَدَ يَنْتَسِبُ** مقصود اینه ځکه چې په عقد نکاح کي د خوند اړخه د اولاد
طلب يو مقصودى خيز دي. [چه بچي پيدا شي] **فَلَا حَاجَةَ إِلَى الدَّعْوَى** نود نسب دعوى کولو ته حاجت
نشته [بلکه پخپله نسب ثابت شو]

تړیج - څو لایست سب ولده کله چې د مولی د وینځې بچې پیدا شی. نو دده نسب دا حنا فو ته نیز د مولی نه هله ثابتیږي چه مولی اقرار او کړي. چه او دا زما بچې دي. ځکه چې دا هم ممکن نه ده. چه دا وینځه ددې مولی نه وړاندې دبل چا په ملکیت کي وی او هغه ورسره وطنی کړې وی. او دا ولد د هغه د منی نه پیدا شوي وی ددې امله د نسب د ثبوت لپاره د مولی دعوی ضروري ده

هَلَالَه لَمَاتِ النَّسَب بِالْعَدَمِ په مذکوره مسئله کې چې د وینځې نه کوم بچې پیدا شی. دامام شافعی په سیرددغه بچي نسب به د مولی نه ثابت وی. اگرکه مولی دده د نسب دعوی نه کوی. اودلیل ئې په عقد نکاح باندې قیاس دي چه لکه څنگه په نکاح سره وطنی کول حلالیږي. اود ولد نسب د خاوند د دعوي نه غیر ثابتیږي. دغه ډول په عقد یمین کې هم د وینځې سره وطنی کول حلال دی. نو د مولی د دعوي نه بغیر به ترې د بچی نسب ثابتیږي. خودامام شافعی ^ع دا قیاس د ډیرو وجوهو د امله صحیح نه دي. ځکه چې په مفیس اومفیس علیه کې د زمکې اواسمن توپیر دي. ① حره سره د وطنی لپاره نکاح ضروری ده. اود وینځې لپاره ملک یمین کافی دي ② دخوی د ښځې سره وطنی کول موجب د حد دی اودخوی د وینځې سره وطنی کول موجب د حد نه دی ③ د خاوند د وفات نه روسته آزاده ښځه بل سره نکاح کولې شی. اووینځه د مالک د وفات نه روسته وارثانوته پاتې کیږي اوام ولد د مولی د وفات نه روسته آزادېږي. ④ آزاده ښځه د حوید میراث خوره جوړېږي اوام ولد صرف آزادېږي. داسې عالمانو ^ع نور فرقونه هم ذکر کړي دي. نو دامام شافعی ^ع قیاس صحیح نشو.

فَارْتَحَأَتْ بَعْدَ ذَلِكَ بَوَلَدِي كَه دَدِي نِه روسته [دويم] ماشوم پيدا شو. كِهْت نَسَبَه بَعْدِي اَقْرَار نودمولى دا اقرار نه بغيرد
دغه ماشوم نسب د مولى نه ثابت بيري مَقْنَاهُ صاحب دهدايه نه فرسته. ددِي مطلب دا دِي بَعْدِ اعْتِرَافِ مِنْهُ بِالْوَلَدِ

الأول دويخې نه چې کوم اولسي ماشوم پيدا شوی وی که مولي د هغه د نسب قرار کړي وی [اوپه دوهمه ماشوم کي د نسب د ثبوت لپاره د مولي د دعوي اړتيا نشته] لانه بدعوي الولد الاول ځکه چې ده د ونسي مقصود اولاد پيدا کول دي [اصرف شهوت پوره کول نه دي] فصارت فراش او پيښه د مولي لپاره هر ش اوگر خپله گانمقرده بعد النكاح لکه دنکاح نه روسته چې فراش مقصود وی

تشریح - صاحب دھدایہ فرمائی کہ د ویتخی ولد پید شو او مولی د قرا او کړلو چه د رب بچی دې اود دې نه روسته هم د دغه ویتخی نه دوهم ماشوم پیدا شو نو دې دوهم ماشوم د نسب د ثبوت لپاره د مولی د دعوی اړتیا نشته بلکه خود بخود به دا ماشوم مولی ته منسوب وی ځکه چې عام طرحه ویه ویتخی کي د شهوت پوره کول مقصود وی د دوی نه د اولاد پید کول مقصود نه وی خو چه دې مولی د اولنی بچی د نسب اقرار او کړلو نو معلومه شوه چه مولی دا ویتخه خپل فراش حوې کړې دې لکه څنگه چې منکوحه د خاوند فراش وی اود منکوحه د ولد ثبوت بغیر د دعوی نه کیږی دغه ډول به دې صورت کی د ام ولد د بچی د نسب ثبوت هم بغیر د دعوی نه کیږی .

دام ولد د بچي د نسب په ذمولى اكار كول

(أَلَا أَلَهُ إِذَا نَفَا) البته دا چې مولى د ام ولد د بچی د نسب نه انکار وکړي [تَنْفِي بِقِيَمِهِ] سود مولى په انکار سره
 ترې دده نسب منتفى کیږي لِأَنَّ فِرَاشًا ضَعِيفَ خُكِّهِ چې د ام ولد فراش کمزور دې حَتَّى تَمَثَّلَتْ ثَقَّةً بِأَثَرِهِ هـ
 دا وجه ده چې مولى دخپل خان نه ددې ملکیت منتقل کولای شی چې بل چا سره د ام ولد مکح اوکړي
 بِخِلَافِ الْمُنْكَوْحَةِ حَيْثُ لَا يَنْتَفِي الْوَلَدُ بِنَفْيِهِ په خلاف دمنکوحه چې د خاوند په نفی کولوسره ترې ولدنه منتفى
 کیږي إِلَّا بِالْعَمَانِ البته دلحان په دریعه منتفى کیږي (په منکوحه کې د خاوند په انکار سره ولد خکه نه
 منتفى کیږي) لِتَأْكِدِ الْفِرَاشِ چې د منکوحه فراش قوی دی حَتَّى لَا تَمَثَّلَ إِطْلَاقًا بِأَثَرِهِ هـ دا وجه ده [چه
 فراش نې قوی دې] خاوند ددې د فراش باطلولو مالک نه دې چې بل چاته دا ښخه په مکح کړي وَهَذَا الَّذِي
 دُكِّرْنَا عَنْهُ أَوْدَا مَوْجِدٌ چې کوم حکم ذکر کړلود د قضاء حکم دې (که مولى د ام ولد بچی د نسب نه
 انکار کوی، نو قاضی به دده په حق کې فیصله کوی) فَأَمَّا الدَّيَانَةُ فَإِنَّ كَانَ وَطَنَهَا أَوْدِيَتًا (دانه اودیده په
 مینځ کې چې کومه معامله ده) که مولى وینځه وطنی کړې وی وَصَحْنَهَا أَوْ خِيَلَهُ مَنِ نِي دهنې په رحم کې
 محفوظ کړې وی وَلَمْ تَعُولْ عَنْهَا أَوْ عَزَلَ نِي نه وی کړې [چه انزال نې دفرج به بهر کړی وی] يَلْزَمُهُ أَنْ يَتَّعِظَ بِهِ
 الظَّاهِرُ أَنَّ الْوَلَدَ مِنْهُ خُكُّهُ چې ظهري حالت دا وانی چه دا بچی د مولى دې [خکه چې په دغه وخت کې ام
 ولد دده په ملک یمین کې ده. نوهم ده به ورسره وطنی کړې وی] فَإِنْ عَزَلَ عَنْهَا أَوْ كَهُ مَوْلَى عَزَلَ كَرِي وَى أَوْلَمُ
 يُحْتَمِلُهَا أَوْ بِي نِي ددې په رحم کې خپله منی نه وی محفوظ کړې جَائِزُهُ أَنْ يَنْفِيَهُ نَوْبَهُ دې صورت کې ده لره د
 خپل خان نه د نسب نفی کول جائز دی لِأَنَّ هَذَا الظَّاهِرَ يُقَابِلُهُ الظَّاهِرُ آخِرُ خُكِّهِ چې د اولنی ظاهر سره [چه دا
 وینځه دده په ملکیت کې ده. نوولد به نې هم دده د منی نه وی] بَلْ ظَهَرَ مُقَابِلُ دې [هغه دا چې مولى ته بته
 ده چه م عزل کړې دې. او خپله منی مې د وینځې رحم ته نه ده داخله کړې] هَكَذَا يُؤَيِّدُ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ
 مسئله کې دابو یوسف او محمد نه نقل شوی دی. وَفِيهِ رَوَايَتَانِ أَحَدُهُمَا عَنْ أَبِي يُوسُفَ وَعَنْ مُحَمَّدٍ رَحِمَهُمَا اللَّهُ البته به دې
 کفایه المنتهى کتاب کې ذکر کړی دی.

توضیح: **مَوْلَا بِاللَّعَانِ** یعنی د منکوحه فراش دومره قوی دی. که خاوند ددی د ولد د نسب نه انکار کوی
 موده سب ترې نه منفي کیری بلکه دغه ماشوم به هم دده ولد وی. په ده باندې نان نفقه اوتر بیت واجب
 وی وکه دې مړ شو سو میراث خور به نه وی البته په یو صورت کې ترې د منکوحه د ولد نه د خوند
 انکار معتبر گرځی چه دې دینې سره معان اوکړی. دلحان طریقه اوتعریف په باب اللعان کې تیر شوی
 دې معنی ته رجوع اوکړی حاصل دا که خاوند دلحان په ذریعه دخپل بیچی نه انکار اوکړلو نودده انکار معتبر
 دې وریه نه دې معتبر یعنی که خاوند د ولد د نسب نه انکار اوکړلو. نو دې به لعان کوی. اوچه لعان اوکړی
 نوولد دده نه منفي شو اوپه ده باندې حد قذف نشته. اوکه خاوند دلحان نه انکار اوکړو. نوولد ثابت النسب
 شو اوپه خاوند باندې حد قذف واجب شو.

مَوْلَا لظریفه ظاهر آخری دله کی د اولی ظاهر نه دې خبرې به اشاره ده. چه هرکله دام ولد بیچی پیدا
 شی نوظهر هم دا وانی چه دا بیچی به دده وی خکه چې دینې سره د مولی لپاره وصی کول حلال
 وو سوم ده به ورسره وطی کړې وی اودا ماشوم به هم دده وی. اودبل ظاهر نه دا مراد دې. چه چونکه مولی
 نه پته ده چه م یقینی دې سره وطی کړې ده خو عزل مې کړې دې اوددې رحم ته مې منی نه ده داخله
 کړې بودا خکه زما بیچی کیدای شی.

مَوْلَا روایت احرار هم چونکه کفایة المنتهی نوم کتاب نایاب دې ددې امله پته نه لگی چه کوم دوی
 اوده روایتونه به نه کی ذکر کړې وی

بَابُ ذَمِّهَا وکه مولی خپله ام ولد چاته په نکاح کړله **فَبَاءَتْ بِوَلَدِهَا** اودې ولد اوزیرلو **فَبَوَّيْتُ حُكْمَ امِّهِ** نودغه
 ماشوم به دخپلې مور په حکم کې وی [چه څنگه نه مور د مولی د مرګ نه روسته آزادېږی. دغه دول به
 ددې بیچی هم آزاد وی] **لَا تَحَقُّ الْحُرِّيَّةُ بِرِيَالِ الْوَلَدِ** خکه چې د آزادی حق [دمورنه] ماشوم ته رسی پشان
 د تدبیر [کالتدبیر] که مور مدبره وی نوددې بیچی به هم مدبری وی [الآ تری آیا ته نه موری] **أَنْتَ وَلَدُ الْحُرِّ** چې د
 آزادی بیخی بیچی آزاد وی **فَوَلَدُ لِقْنَةٍ رَقِيقٌ** اود وینې بیچی غلام وی **وَالنَّسَبُ يَثْبُتُ مِنَ الزَّوْجِ** اونسب د خاوند نه
 تشری [مثلاکه مورنې سیده وی اویلازنی غیر سید وی ده ته سیدنشی وتیلي. اوکه ددې په عکس وی
 سید ورته وانی] **لَا تَحَقُّ الْحُرِّيَّةُ لِهَذَا لِأَنَّ الْفِرَاشَ لَهُ خُكْمٌ** چې فراش د خاوند وی [دا نسب ثابتېږی] **وَأَمَّا**
كَانَ الْحُكْمُ قَائِمًا اگرچه نکاح فاسده وی [اذا فاسد ملحق بالمعصية في حق الاحتكام خکه چې فاسده نکاح
 د احکومیه حق کې د صحیح نکاح سره ملحقه کیږی] **أَنُكُومُ أَحْكَامُ** چې د صحیح نکاح وی. هغه د
 فاسدې نکاح هم وی لکه وطی ورسره جائز کیږی میراث ترې ورې شی وغیره] **وَلَوْ أَدْعَاهُ الْمَوْلَى** اوکه مولی دا
 دعوی اوکړی چې دا بیچی زما دې **لَا يَثْبُتُ نَسَبُهُ** یته نود بیچی نسب د مولی نه نه ثابتېږی **لِأَنَّهُ ثَابِتُ النَّسَبِ مِنْ غَيْرِهِ**
 خکه چې دا ماشوم دبل نه ثابت النسب دې [یعنی چته چې نه دغه وینځه په نکاح کړې وی. هم دغه نه دا
 نسب نه دې خکه چې دا منکوحه وینځه دغه په فراش کې ده] **وَيُعْتَقُ الْوَلَدُ** او بیچی آزادېږی **وَتَصِيرُ أُمُّهُ أَمًّا**
 نه لایق او ددې ماشوم د مولی د اقرار په وجه د مولی لپاره ام ولد گرځی [خکه مولی په خپله دا اقرار کوی
 چه م حبله دا وینځه فلانی ته به نکاح کړې ده]

توضیح: مسئله اسه ده

د مولی دمرګه روسته دام ولد آزادی

بَابُ إِذَا مَاتَ الْمَوْلَى اوکله چې مولی مړ شی **فَتَقَرَّرَ مِنْ عِيَالِهِ الْمَالُ** اودام ولد دواړه مال نه آزادېږی **لِحَدِيثِ سَعْدِ**
بْنِ الْمَسْعُودِ د سعید بن المسیب د حدیث د امله **أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِعِيَالِ الْأَوْلَادِ** چې نبی
أَمَهَاتِ الْأَوْلَادِ د آزادولو حکم کړې وو **وَأَنْ لَا يُعْتَقَ فِي قَبْرِ** اوددې حکم نه کړې وو چه دوی دې په پور کې

نشی خرڅولې **وَلَا يُعْتَلَنَ مِنَ الثَّلَاثِ** (۱) اوپه دریمه برخه مال کې دې نشی شمارلې **وَلَا تَحَقُّ الْحُرِّيَّةُ إِلَى الْوَلَدِ أَصْلًا**
 اوبله دا چې د ولد حاجت اصلی دې **فَتَقَرَّرَ عَلَى حَقِّ الْوَلَدِ** وکالتدبیر په خلاف **وَالْوَلَدُ يَحَقُّ** کولای شي مقدم کولای شي
 کولای شي حق باندې مقدم کولای شي **بِخِلَافِ التَّدْبِيرِ** په خلاف د تدبیر لکه **وَجِبَتْ بِهَا** وکله چې تدبیر دغه خیزونو په
 اړه کې وصیت دې **مِنْ ذَوَاتِ الْوَلَدِ** کوم چې زیاتی حاجتونه دی **لَا بِعَيْنِهِ** کله چې **فَتَبَيَّنَ** اودخپل مولی
 پور به خلاصی [کما یقتضاهغه حدیث د امله کوم چې مور روایت کړلو **وَلَا تَحَقُّ الْحُرِّيَّةُ إِلَّا بِمَوْلَى** اودخپل مولی
 ام ولد مال متقوم نه دې **حَتَّى لَا تُفَقَّمَ بِالْقَضْبِ** عند الی **حِينَئِذٍ رَمَهُ اللَّهُ** هم دا وجه ده. که چا ام ولد غصب
 کړله نوپه مولی باندې د ابوحنیفه به په نیز تاوان نشته. [چه دا به خوارى مزدوری کوی اودمولی پور به
 خلاصی نوچه مال متقوم نشو **فَلَا يَتَعَلَّقُ بِهَا حَقُّ الْغَرْمَاءِ** نوپه دې پورې به د قرضدارو حق نه متعلق کیږی
كَالْقَصَاصِ لکه د قصاص پشان **بِخِلَافِ الْمَدْبُورِ لِأَنَّهُ مَالٌ مُتَقَوِّمٌ** په خلاف دمدير خکه چې مدیر مال متقوم دې
هَلِ الْغَنَاءُ ① سعایه مزدوری ② التكفين مری ته کفن اچول ③ الغرماء جمع د غريم، په معنی د قرضخواه]

توضیح: **مَوْلَا** یعنې د دینې ددې جملې مطلب دا دې که مولی مړ شو اوپه هغه باندې پور وی. اودهغه پور
 دخلاصی لپاره دهغه نوره ترکه خرڅوی. نو هغه دې ویلوری. خوام ولد به نشی خرڅولې. چه دمولی پور پورې
 خلاص کړی خکه چې دا خو آزاده ده اودآزادې خرڅول جائز نه دی.

مَوْلَا یعنې من الثلث مسئله دا ده چه کله څوک مړ شی او وصیت نه کړې وی نودهغه وصیت به د هغه
 دمال په دریمه برخه کې نافذ کولای شی خودام ولد مسئله داسې نه ده چه کله مولی مړ شی. نو دا آزاده
 شوه دې ته اړتیا نشته. چه دا دمړی په دریمه برخه مال کې حساب کړې شی
مَوْلَا لایق الحاقه الی الولد دام ولد بیچی ته ضرورت. اړتیا اصلیه دې خکه چې هم ددې بیچی په وجه دا ام
 ولد گرځی اودآزادی سرتیفیکیت ورته ملاوېږی. اودوارثانو حق حاجت اصلیه نه دې ددې امله نه دواړه مال نه
 اول ام ولد آزادېږی. اوددې نه روسته به وارثانوته خپله برخه میراث ملاوېږی.

مَوْلَا یعنې لکه څنگه چې سړې مړ شی. نو دتولونه اول به دده د میراث نه دتجهیز اوتکفین
 خرجه وېستلې شی. نودغه دول به ترې په ده چې کوم پور وی. هغه هم ادا کولې شی. ددې نه روسته چې
 کوم مال پاتې شی. هغه به په وارثانوته تقسیمولې شی.

مَوْلَا یعنې دا د تدبیر او استیلا دپه مینځ کې توپیر کوی. هغه دا چې دام ولد لپاره بیچی اړتیا
 اصلیه دې ددې امله به د وارثانود ویش نه وړاندې په کل مال کښې ام ولد آزادېږی البته کوم غلام چې
 مدبری وی. نودهغه تدبیرد وصیت په حکم کې دې. اوپه وصیت کې به وصیت د ثلث نه پوره کولې شی. تردې
 که دثلث نه مدبر نه آزادېږی. مثلاً دده قیمت زر روپۍ دې. اوتوله ترکه د ده یو ویشت سوه روپۍ دی. نوپه دې
 صورت کې ثلث اووه سوه روپۍ جوړېږی نو وارثان به مدبر غلام د خپل خان په آزادولو کې د درې سوو روپو
 په ورکولو باندې مجبوره کوی. نو دا استیلا د قیاس په تدبیر باندې صحیح نه دې.

مَوْلَا لیست بمال متقوم ددې لپاره دلیل چې دمولی دمرګه روسته به ام ولد دواړه مال نه آزادېږی. دا
 دې چه ام ولد مال متقوم نه دې هم دا وجه ده چه دامام ابوحنیفه به په نیز که ام ولد چ غصب کړله نوپه هغه
 باندې ضمان نشته. نوهرکله چې ام ولد مال متقوم نشو. نو د پور خوا هانو حق به ورپورې متعلق نه وی بلکه
 اول به دا دواړه مال نه آزادېږی اوددې نه روسته به د پور غوښتونکو پور ادا کولې شی.

(۱) غریبه الزیلعی (رح) ثم نقل أحادیث فی الباب منها حدیث ابن عمر ((أن النبی ﷺ نهی عن بیع أمهات الأولاد وقال
 لا یبعن ولا یوهبن ولا یورثن یمستع بها سیدها ما دام حیاً فإذا مات فبی حرة أخرجه الدارقطني فی سننه ۱۳۵/۴)

ولا كالتصاص بخلاف المدبر لانه مال مفقود يعني ام ولد په قصاص بندي قياس كول پكاردی خكه چې لكه خكه قصاص مال متقوم نه دي هم دا وجه ده چه دمقتول اولياء قاتل د قصاص په روپوكي نشي گرت روني بوده ډول استيلا د هم مال متقوم نه دي اوپه مدبري بندي دام ولد قياس خكه صحيح نه دي چه مدبر مال متقوم دي اوام ولد مال متقوم نه دي نو دا قياس مع الفارق شو

د نصراني د ام ولد اسلام قبولو حكم

اولا اُسَلَمَتِ امْرَاَتِي النَّصْرَانِيَّةُ كله چې د نصراني ام ولد اسلام قبول كړي فَقَلْبًا اَنْ تَسْمِيَ فِي قِيَمَتِهَا نوبه دي ام ولد باندې سعيه لازم ده. يعني چې مزدوري كوي اودومره پيسې برابر كړي چه دخپل سرقيمت خپل نصراني مولي ته حواله كړي اوهي بِمَنْزِلَةِ الْمَكْتَابِ لَا تَعْتَقُ خكه چې دا ام ولد د مكاتبه پشن ده حتى قَوْدِي الْيَقَايَةِ چې ترخوتي خپل بدل كتابت نه وي وركړي نو نه آزادېږي وَتَالِ ذِكْرِ رَحْمَةِ اللَّهِ واما زفر فرماني چې كله دا اسلام قبول كړي تَعْتَقُ فِي الْحَالِ نوفي الحال آزاده شوه وَالْيَقَايَةُ دَيْنٌ عَلَيْهَا البته سعيه [دخپل قيمت ادا كول] په دي بندي پور شو وَهَذَا الْخِلَافُ فِيهِ إِذَا عَرَضَ عَلَى الْمَوْلَى الْإِسْلَامُ اودا اختلاف په هغه صورت كي دي چې ادم ودد سلام راوړلونه پس مولي ته اسلام پيش كړي شي [چه ايمان راوړه] قَاتَنِي اوهغه انكار او كړي قَاتَنِي اُسَلَمَ او كه هغه اسلام قبول كړلو بقی علي حاليته نو دا په خپل حالت باندې پاتې ده. [چه څنگه وړاندې ام ولد وه هم هغه شان به ام ولد وي] لكه د امم زفر دليل دا دي اَنْ اِزَالَةَ الدَّلِيلِ عَنْهَا بَعْدَ مَا اُسَلَمَتِ وَاجِبَةٌ چې د ام ولد اسلام راوړلو به روسته ددي نه د غلامۍ ذلت لري كول واجب دي وَذَلِكَ بِالتَّبَعِ اَوْ الْإِعْتِقَاقِ اود علامۍ ذلت لري كول په دوو طريقو كيږي يوه دا چې خرڅه كړي شي بله دا چې آزاده كړي شي وَقَدْ تَعَدَّرَ الْيَقَايَةُ اَوْ خُرُوجُ خُونِي غيبرمكن دي [خكه چې دام ولد خرڅول جائز نه دي] لَتَعْلَنَ الْإِعْتِقَاقُ نو آزادي متعينه شوه. [چه قاضي به ددي دآزولو حكم او كړي اودي ته به حكم او كړي چه ته دخپل سربيه قيمت كي سعي كوه. او مولي ته خپل قيمت برابر كړه]

توحيد - هلاک ان اسم بقي علي حاله كه نصراني مولي اسلام قبول كړلو. نو دا نه آزاديږي. بلكه هم ام ولد به وي خكه چې د اسلام راوړلو په وجه هغه واره ركاوتونه ختم شول. كوم چې د كفراو اسلام په مينځ كي قائم دي هلاعتق في الحال ولسعيه دين عيها په مذكوره مسئله كي دامام زفر مذهب دا دي. چه څنگه دا اسلام قبول كړي نو دا آزاده شوه. اوددي قيمت د نصراني مولي دارڅه په دي باندې پور شو. نو قاضي به دي ام ولده او وائي. چه ته گته كوه. او نصراني ته خپل قيمت پوره كړه. هلاک اِزَالَةَ الدَّلِيلِ عَنْهَا فِي الْحَالِ ام ولد خكه آزاديږي. كه دا آزاده نشي. نو ددي گته به د مولي گته وي. او دا به د غلامۍ په رنځيرونو كي بنده وي. نو كي داي شي چه د دي غلامۍ ددي د اسلام نه د گرځيدو سبب او گرځي. خكه ضروري ده. چه دي ته في الحال آزادي ملاو شي.

ولما اوزمون (د جمهور احافو) دليل دا دي اَنْ النُّظْرَيْنِ الْجَانِبَيْنِ فِي جَعْلِهَا مَكَّاتَةً چې د دواړو [نصراني اوام ولد] فائده په دي كي ده چه دا ام ولد مكاتبه او گرځولې شي لِأَنَّهُ يَنْتَقِلُ الدَّلِيلُ عَنْهَا بِمَنْزِلَةِ مَكَّاتَةٍ اَخَكه چې دا د كتابت په ذريعه آزاده شي. نو د غلامۍ ذلت به ترې لري شي وَالْمَوْلَى عَنْ الدِّيْنِ اود ذمې څخه به ضرر هم لري شي لِأَنَّهُمَا عَمَّا عَلَى الْكُفْرِ لِأَنَّ فِي الْحَرِيَةِ خكه چې ام ولده في الحال آزادي حاصله نشي نوبه دي طريقه به د آزادي حاصلولو نه آمده كولاى شي فَعَمِلَ الدِّيْنُ اَلْكَى بِدَلِيلِ مِلْكِهِ نودمى ته به دخپل ملكيت معاوضه ملاو شي اَمَّا الْوَأَعْقَبَتْ اَوْ كَه ام ولد في الحال آزاده كړي شي وَهِيَ مُفْلِسَةٌ اودا غريبه وي لَتَوَالِي فِي الْكُفْرِ وَمَا يَكُونُ اَمَّا لَوْ كُنْ نودا به په گته كي ناراستي كوي. [اگرچه زموږ په نيزام ولد مال متقوم نه دي خكه چې زاده ده حوا اِنْتَقِدَ هَا الدِّيْنِ مُتَقَوْمَةٌ ذمې دام ولد د ماليت اعتقاد ساتي فَيُتْرَكُ وَمَا يَتَقَدَّرُ

نوصراني به په خپل اعتقاد باندې پريښولي (پريخودې) شي. [اوده ته به دهغي قيمت وركولې شي او ولسي ان لَمْ تَكُنْ مُتَقَوْمَةً اوبله دا كه ام ولد مال متقوم نه وي فَيَسْ مَقْرَمَةٌ بومحترمه به وي وَهَذَا يَكُونُ لَوْ جُوبُ الْعَهْدَانِ اوهم دا احترام موجب دتاوان دي كَسَافِ الْقَصَاصِ الْمُشْتَرِكِ اِذَا عَصَا أَحَدُ الْأَوْلِيَاءِ لَكَ بِه قَصَاصِ مُشْتَرِكِ كي چې كله دمقتول په اولياءو كي يوكس قصاص معاف كړي بچي المال لِلْيَقَايَةِ نودپه اولياءو لپاره مال واجبيږي. [هغوى دقصاص مطالبه نشي كولې] وَلَوْ مَاتَ مَوْلَاكَ اوكه دام ولد مولى مړ شو فَتَقْتَبِلُ بِسَيَايَةِ نودا بغيرد سعيه نه نه آزاديږي لِأَنَّهُمَا مُوَكَّلَتَا خكه چې دا خودهغه ام ولد ده الواو ولد د مولى دمرگه روسته آزاديږي وَتَوَجَّزَتْ فِي حَيَاتِهِ اوكه ام ولد دمولى په ژوند كي د مزدوري كولو په عاجزه شي لِأَنَّهُمَا لَوُرْدَتْ قِنَّةٌ خكه كه دا واپس وينځه شي اَعِدَتْ مُكَّاتَةً يَفْقَاهُ التَّوَجُّبُ بومكته به تري جوړه شي. خكه چې د كتابت سبب موجود دي. [چه استيلا دي]

هل اللغة ١ متقومة. هغه څيزچه قيمت ئي وي مفت نه وي

توحيد - هلاک ان النظر من الجانبين زموږ دليل دا دي. كه چرته د اسلام راوړلو نه روسته نصراني ام ولد في الحال آزاده شي. اوپه دي باندې مولي ته خپل قيمت وركول ضروري نشي نوبه دي كي د نصراني مولى نقصان دي. اوكه د اسلام راوړلو نه هم دا آزاده نشي. نوبه دي كي دام ولد نقصان دي خكه چې د اسلام راوړلو نه هم د غلامۍ په بند كي پاتې شي نو داسي كاريك ردي چې به سبخ اوسوري اوبه كسب اصل مسئله خودا ده چه ام ولد بغيرد څه عوض نه د مولى دمرگه روسته آزاديږي خوچوكه په دي مسئله كي مولى لا مړ شوي نه دي. نو دا به د مكاتبه په حكم كي وي. لكه څنگه چې مكاتبه ترهغه وخته پوري به آزاديږي ترخوچه ئي بدل كتابت نه وي ادا كړي دغه ډول به دا ام ولد هم ترهغه وخته پوري به راديږي ترخوچه ئي خپل قيمت نه وي ادا كړي.

هلاولاها ان لم تكن متقومة ددي خبرې لپاره چې ام ولده مولى ته خپل قيمت وركوي دوه دليل د دي چه موريدا منو چه ام ولد مال متقوم نه دي خودومره ده چې د اسلام قبولونه روسته دا قبل حترامه اوگرځيدله. نو د اسلام د امله به دي ته شرافت وركړي شي چه دا به مال متقوم تصور كړي شي ووده قيمت به مولى ته وركول واجب وي.

هلاک في القصاص المشترك يعني ام ولد داسي مال متقوم نه دي. لكه څنگه چې قصاص مال متقوم نه دي. خوچه كله د مقتول په اولياءو كي يوكس قاتل معاف كړي نو دمقتول د نفس د حترام د امله به د پاته اولياءو لپاره په قاتل باندې ديت واجبيږي. دغه ډول اگرچه ام ولد مال متقوم نه دي. خود اسلام به وجه دي ته يو عزت او احترام ملاو شو. اوددغه احترام د امله دا مال متقوم شو. يعنى مولى ته به خپل قيمت وركوي هلاک رد قن لاهما لوردت قننه يعني كه بالفرض دا ام ولد دمولى په ژوند كي دخپل قيمت وركولو نه عاجزه ولده مكاتبه پشان ده. او قاعده دا ده. كله چې سبب موجود شي نو د سبب وجود ورسره لازمي دي

لَوْ كُنْ اسْتَوْلَدَتْ أُمَةً غَيْرَ بَيْتِكَا اوپاچه دبل چا وينځه په نكاح سره ام ولده كړه [مثلا زيرد بركرد وينځې سره نكاح كړي وه. اودهغي نه ئي بچي پيدا شو] ثُمَّ مَلَكَهَا اوبيا دي [زيرد] دهغي وينځې [چه دده منكوچه ده] اَمَّا سَارَتِ امْرَأَتُكَ لَكَ نودغه وينځه دده [زيرد] ام ولد شوه وَتَالِ الشَّافِعِيِّ رَحْمَةُ اللَّهِ واما شافعي فرماني لَا يُبَيِّرُ امْرَأَتَهُ چې دا وينځه د هغه [زيرد] ام ولده گرځي لَوْ اسْتَوْلَدَتْهَا يَمْلِكُ اوكه د وينځې به ئي په منك يمين سره بچي پيدا شو [يعنى دده وينځه وه. اودهغه د مني نه ئي بچي پيدا شو] ثُمَّ اسْتَحْبَّتْ اوبه وينځه مستحقه شوه. [يعنى په حقيقت كي دبل چا وه] ثُمَّ مَلَكَهَا اوبيا ئي دي [زيرد] مالك شي فَيُبَيِّرُ امْرَأَتَهُ غَيْرًا نوزموږ په نيزام ولد گرځي وَلَهُ فِيهِ قَوْلَانِ اودامام شافعي به په نيزبه دي كي دوي اوده راويتونه دي وَهُوَ

المفروءا ودا ماشوم ولد د مغرور دې له دامام شافعی ۱۰ دلیل دا دې **أَنَّهَا عَقِبَتْ بِرَقِيقٍ** چې دا وینځه د غلام نه حملداره شوې ده. **فَلَا تُكُونُ أُمُّ وَلَدٍ لَهُ نَوْذَهغه** ام ولد نشی گرځیدی **كَأَنَّهَا إِذَا عَقِبَتْ مِنَ الزَّانِ لَكَ خُنْكَه** چې د زنا نه حملداره شی **لَمْ تَكُنْ مِنَ الزَّانِي** اویا نه دغه زنا کړسې مالک جوړ شی **إِنَّمَا وَدَا وَنَخْه دَهغه** ام ولد نه گرځی **[وَهَذَا الْإِنِّ]** اودا حکم [چه د هغه ام ولد نه گرځی] **خُكُهُ دِي أُمِّيَّةِ الْوَلَدِ بِاعْتِبَارِ عُلُوقِ الْوَلَدِ حَرًّا** چې مورام ولد په هغه وخت کي گرځی چه د دې په رحم کي کوم بچي وی هغه آزاد وی **لِأَنَّهُ جُزْءُ الْأَقْرَبِ بِلَا الْحَالَةِ** ځکه چې دغه بچي چې دمور په رحم کي وی دمور یوه برخه ده. [نوجه مور مملوکه وی بچي به هم مملوک وی **وَالْحَرْجُ لَا يَخْلُفُ الْكُلَّ** ځکه چې جزء د کل نه مخالفت نه کوی

هل القصة ۱۰ علوق په رحم کي د منی ورتلل او د ماشوم د جوړیدو مرحلې پیل کیدل **۱۰** مغرور د هوکه ورکړې شوې

توضیح: **هَذَا مِنْ إِسْوَالِ أَمَةٍ غَيْرِهَا** په متن کي د مسئلې دوي [دوا صورتونه ذکر دی. ۱۰] زیدد عمرو د وینځي په ملک نکاح سره مالک شو اویا نه په ملک یمن سره مالک او گرځی. په دې صورت کي دا حنا فو ۱۰ په نيزد زیدد دا منکوحه ده ام ولد گرځی. اودامام شافعی ۱۰ په نيزنه گرځی. ۱۰ دوهم صورت دا دې چه زیدد خپلې وینځي سره جماع اوکړی. اود هغې ماشوم پیدا شی. اودده ام ولد شی. ددې نه روسته ثابت شی. چه دغه وینځه د بل جا ملکیت دې د هغه ملکیت ته لاره شی. اود استحفاق نه روسته زیدد بیا په اخستلو یا بل سبب سره دهغې وینځي مالک جوړ شی نوپه دې دوهم صورت کي دامام شافعی ۱۰ نه دوي [دوا روایتونه دی. په یو روایت کي ام ولد گرځی. اوپه بل روایت کي ام ولد نه گرځی.

هَلْهُوَ وَلَدٌ لِلْمَغْرُورِ ولد مغرور دې ته وائی. چه یوکس دیوي ښځې سره په داسي حالت کي وطی اوکړی. چې یا خودغه ښځه دده وینځه وی. اویادده منکوحه وی. اوده ورسره وطی قصد اوکړی وی اوددې ښځې نه نه بال بچ هم پیدا شی. ددې نه روسته یویل کس دا دعوی اوکړله چه دا ښځه د هغه وینځه ده اوقاضی د هغه لپاره فیصله اوکړله نودغه بال بچ به په قیمت ادا کولوسره آزاد شی. اودې کس ته مغرور وائی ځکه چې ده په غلطی دبل د وینځي سره وطی کړې ده اوکوم بچي چې پیدا شوې وی هغه ته ولد مغرور وائی.

لِأَنَّ أُمِّيَّةَ الْوَلَدِ یعنی وینځه په هغه وخت کي ام ولد گرځی چه ددې په رحم کي کوم بچي وی. هغه د دې وینځي د مولی د نطفې نه پیدا شوې وی. اومولی آزاد وی. اوکومه مسئله چې زیر بحث ده په دې کي چې وینځه په کوم حالت کي حملداره ده نوپه هغه وخت کي دا وینځه د هغه کس په ملکیت کي نه ده اوهرکله چې په ملکیت کي نشوه نوام ولد هم نه گرځی. ځکه چې دبل د وینځي سره وطی کول اویا د هغه وطی نه بچي پیدا کیدل د استیلا د سبب نه وی.

وَكَمَا أُرْمَى بِدَلِيلٍ دا دې **أَنَّ السَّبَّ هُوَ الْحَزْنَةُ** چې دآزادی سبب جزئیت دې **عَلَى مَا ذَكَرْنَا مِنْ قَبْلٍ** لکه څنگه چې موږ وړاندې ذکر کړی دی **وَالْحَرْبَةُ أَمَّا ثَلَاثُ بَيْنَتَيْنِ** او جزئیت د دې دواړو [مولی اوام ولد] په مینځ کي ځکه ثابتیږی **بَيْنَةُ الْوَلَدِ الْوَاحِدِ إِلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا كَمَلًا** چې په کامله طریقه ددې یوولد نسبت دواړو ته کیږی. **وَقَدْ تَمَّتِ السَّبُّ** اونسب ثابت دې **تَمَّتِ الْحَزْنَةُ** نو جزئیت به هم ثابت وی **بَيْنَ الْوَاصِلَةِ وَبَيْنَ الْوَاصِلَةِ** د بچي په واسطه سره

توضیح: یعنی کله چې د وینځي په رحم کي د مولی د منی نه ماشوم پیدا شی. نو دغه ماشوم د مور د بدن یوه برخه شوه اوچونکه دا حمل آزاد دې ځکه چې د آزاد سرې د نطفې نه پیدا شوې دې. نودغه ډول به وینځه هم آزاده شی. ځکه چې جزء (چه حمل دې) د کل نه (چه مور ده) مخالفت نه کوی [

بِخِلَافِ الزَّانِ [اوکه ته په زنا قیاس کوي که زانیه د وینځي سره زنا اوکړله اویا نه مالک شو مودعه وینځه دده ام ولد نه گرځی نو] په خلاف د زنا **لِأَنَّهُ لَا تَسْبُّهُ إِلَّا الْوَلَدُ إِلَى الزَّانِي** ځکه چې په زنا کي د بچي نسبت نه کیږی [چه دا بچي دفلانی خونې دې **لَا تَمَّا تَعْتَقُ عَلَى الزَّانِي** اذائنگه البته کله چې زانی د هغه بچي مالک شی کوم چې دده نه پیدا شوې وی. نو هغه آزاد کیږی. **لِأَنَّهُ جُزْءُ حَقِّهِ بِغَيْرِ وَاصِلَةٍ** ځکه چې بغیر څه واسطه نه هغه ددې زنا کړ مولی حقیقی جزء دې [ځکه چې دده د نطفې نه پیدا شوې دې

توضیح: امام شافعی ۱۰ چې د زیر بحث مسئلې قیاس د زنا په صورت باندې کوی. نو دا قیاس صحیح نه دې ځکه چې په زیر بحث مسئله کي چې ام ولد د چا نه حملداره شوې ده ددې حمل نسب د هغه نه ثابتیږی اویا نه زنا کي نه د زنا کار نه نسب نه ثابتیږی.

نَظِيرُهُ ددې نظیر دې [چه د جزئیت باوجود ترې نه نسب ثابتیږی اونه آزاد کیږی] **دَاسِي مَنْ اشْتَرَى أَخَاهُ مِنَ الزَّانِ** چې یوکس [زید] خپل ورور [عمرو] د زن نه [یعنی چې دده پلار نه مور سره زنا کړې وی اودې ترې پیدا شوې وی] واخلی **لَا يَتَقَيَّ** نودغه کس [عمرو] نه آزاد کیږی **لِأَنَّهُ يَتَسَبُّ إِلَيْهِ بِوَاصِلَةٍ نَبَتْهُ إِلَى الْوَاحِدِ** ځکه که دې مشتری [زید] کوم نسبت چې ده [عمرو] ته کیږی. نو هغه د پلار په واسطه سره کیږی. [چه د دواړو پلار یو دې] **فَهِيَ غَيْرُ نَبَاتٍ** اوچونکه د هغه نه نه نسب ثابت نه دې یعنی د عمرو نسبت د زید پلار ته نه کیږی. چه دا عمرو د زید د پلار خونې دې. نوچه نسب ثابت نشو. ځکه نه آزاد کیږی. نو دا معلومه شوه چې د زیر بحث مسئلې قیاس د زنا په مسئله صحیح نه دې [

توضیح: ددې نظیر چه جزئیت وی خوچه نسب ثابت نه وی. نو آزادی نه واقع کیږی دا دې چې خالد د یوې وینځي سره زنا اوکړله اود هغې نه عمرو پیدا شو بیا د خالد خونې چې زید نه نوم وو هغه دا عمرو واخستلو. چه دده د زنا په واسطه ورور وو. نو دا عمرو نه آزاد کیږی. حالانکه ورور نه دې اوحدیث مبارک دا دې چه کله یوکس د داسي غلام مالک جوړ شو چه هغه دده محرم وی نودغه غلام اومملوک به آزاد کیږی خو په دې مسئله کي عمرو نه آزاد کیږی ځکه چې د زید او عمرو په مینځ کي چې د نسب کومه واسطه ده هغه خالد دې اود خالد نه ددې عمرو نسب نه دې ثابت. نو ځکه عمرو نه آزاد کیږی نوگوره په دې مسئله کي ددې باوجود چې جزئیت شته. خوچونکه نسب نه ثابتیږی. نو عمرو نه آزاد کیږی. اوکومه مسئله چې زیر بحث ده هلته جزئیت اونسب دواړه ثابت دی. نو دامام شافعی ۱۰ قیاس صحیح نشو

وَأَذَاهُ طَرَفًا [چې یوکس د خپل خونې د وینځي سره وطی اوکړی] **تَجَاوَزَ بَوْلَهُ** ودهغې بچي پیدا شی **فَادْعَاهُ** ودي د هغه دعوی اوکړی چې دا زما خونې دې **تَبَتَّ نَسَبُهُ مِنْهُ** نوددغه بچي نسب ددې پلار نه ثابتیږی **وَصَارَتْ أُمُّ وَلَدٍ لَهُ** ودهغه وینځه دپلار ام ولد شوه **وَعَلَيْهِ قِيمَتُهَا** اوپه پلار باندې دینزي قیمت دې [چه هغه به خپل خونې ته ورکوی] **وَلَيْسَ عَلَيْهِ عَقْرُهَا** اوپه پلار باندې دهغې وینځي عقر نشته **وَلَا قِيمَةُ وَلَدِهَا** اونه پرې د بچي قیمت شته **وَقَدْ ذَكَرْنَا السَّالَةَ بِدَلِيلٍ فِي كِتَابِ النِّكَاحِ مِنْ هَذَا الْكِتَابِ** اوموږ دا مسئله ددې کتاب په کتاب النکاح کي ددلائلوسره ذکر کړې ده **وَأَمَّا لَا يَتَقَيَّ قِيمَةُ الْوَلَدِ** اوپه پلار باندې د بچي قیمت ځکه نه واجبیږی **لِأَنَّهُ اتَّعَلَقَ حَرًّا الْأَصْلَ لِاسْتِثْنَاءِ الْبَلَكِ إِلَى مَا قَبْلَ الْإِسْتِثْنَاءِ** ځکه چې په وینځه باندې د پلار ملکیت د وطی کاوه نه وړاندې ثابت وو **وَأَنَّ وَطْئَ أَبِي الْأَبِ** اوکه نیکه [زید] دنمسی [بکر] وینځي سره وطی اوکړله **مَعَ بَعْدِ الْأَبِ** ودر بکر خپل پلار [خالد] موجود وو [اونیکه دعوی اوکړله. چه دا بچي زما دې. **لَمْ يَتَبَيَّنْ النَّسَبُ** او] دنیکه نه نسب نه ثابتیږی **لِأَنَّهُ لَا وَلا يَلْجِزُ حَالُ قِيَامِ الْأَبِ** ځکه چې پلار موجود وی. نو نیکه ته د نمسی په مال کي د ولایت حق نشته **وَلَوْ كَانَ الْأَبُ مَيِّتًا** البته که پلار [خالد] مړ وی **يَتَبَيَّنُ مِنَ الْحَبْلِ** نو دنیکه [زید] نسب ثابتیږی. **كَأَنَّ يَتَبَيَّنُ مِنَ الْأَبِ** لکه څنگه چې د دې بچي نسب د پلار نه ثابتیږی. [په هغه صورت کي

کوم چي دکرشو [شهوړولايته] عند قدي الاپ خکه چي کله پلار [خالد] نه وي. نو دنيکه [زید] ولایت ثابت دي
وگفر الاپ وږقه پمزله مړي او دپلار [خالد] کفر او غلامی د مرگ پشان ده [نو دنيکه یعنی زید د وطنی کولويه
مسئله کي که بالفرض پلار یعنی خالد کافروي يا غلام وي. نو د بچی نسب د نيکه [زید] نه ثبتيږي] [الا
قائلا لایته] حکه چي مرگ د هغه [ولایت] خسونکي دي [کوم چي پلار ته د خوي په مال کي حاصل وي
نودغه ډول کفر او غلامی هم د ولایت ختمونکي دي]

توضیح :- ہذا فقرہ کے دفعہ ہفہ مال مراد دی کوم چہ دمہر پشان پہ ہفہ وطی کی لازمیری پہ کوم کی چہ حذر نہ جاری کیہی پہ زیر بحث مسئلہ کی ہم زنا شتہ خوبہ پلار بندہ حذرنا نہ جاری کیہی خکۃ چہ سی ہذا یوصحاسی ۛ تہ او فرمائیل ۛ انت و مالک الیک ۛ تہ اوستا مال ستا دیلار دی . چونکہ وینخہ ہم مال دی بوددی حدیث بہ یہ ظہرہ دا معلومیہی چہ لکہ خنگہ پلار دخونی پہ نورو مالونو کی تصرف کولہی شی دعوہ دل بہ پہ وینخہ کی ہم تصرف کولہی شی . چونکہ دا شبہ موجود دہ ددی اصلہ پہ حد جاری کولو کی قابو دہ دی کہ دحرم پہ ثبوت کی شک اوشہ پیدا شرہ نوحد ساقطیری .

وَأَذَانُ الْحَارِثِ بْنِ شَرِيكٍ [اوچه يوه وينځه د دوو کسانو په مینځ کې شریک وې] نجات پوښې [نود هغې
بچې پیدا شو] فَأَذْنُ أَحَدُهُمَا [اوبه دې دوو شریکانو کې یو د هغه د نسب دعوی او کړله. [چه دا بچې زما دې
نسب نه مني] که د دعوی مدعی نه د بچې نسب ثابتیږي لِأَنَّهُ لَمَّا كُنْتُ النَّسَبُ فِي نَفْسِهِ خُكَّ چې په نصف بچې کې
نسب ثابت شو ځکه چې نیمه وينځه دده په ملکیت کې ده لِغَضَائِهِ وَلَكُنْتُ فِي الْبَاقِي مُؤَدَّةً نو [د بچې]
په پاته نیمه برخه کې به خامخا نسب ثابتیږي) أَنَّهُ لَا يَنْتَزِعُ ځکه چې نسب نه تقسیمېږي [چه ماشوم یو وی
اونیم نسب نه د زید شی اونیم دعرو] لِأَنَّ سَبَبَهُ لَا يَنْتَزِعُ وَهُوَ الْعُلُقُ او نسب ځکه نه تقسیمېږي چه د نسب
سبب چې عروق دې هغه نه تقسیمېږي إِذَا الْوَلَدُ الْوَاحِدُ لَا يَنْتَزِعُ مِنْ مَاءَ ثَلَاثٍ ځکه چې یو بچې د دوو کسانو د مینې
په پیدا کېږي وَصَارَتْ أُمُّ وَلَدَيْهِ [ودغه وينځه د مدعی شریک ام ولد شوه لِأَنَّ الْإِسْتِثْلَ لَا يَنْتَزِعُ عِنْدَ هُمَا ځکه چې
استیلا [چه وينځه ام ولد شی] د صاحبینو په نیز نه تقسیمېږي. [چه نیمه دې ام ولد وی اونیمه دې وينځه
وی] [داد صاحبینو مذهب دې] [یعنې د صاحبینو په نیز چې څنګه د وينځې بچې پیدا شو. او یو شریک
دعوی د سبب او کړله نودغه وينځه په یوځل ام ولداو ګرځیدله د ام ولد ګرځیدو لپاره دوو مرحلونه اړتیا
لري]

در اللغة ① معادفة مقابل كبدل ② يتجزئ تقسيمیری]

وَعَنْ أَبِي حَبِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَمَّا أَبُو حَنِيفَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَهُوَ يَقُولُ لَا مَدْعَى شَرِيكَ فِي كَوْمَةٍ بَرَخَ دَهْ صَرَفَ هَفَا
بِيَمِهِ بَرَخَ دَهْ مَدْعَى لِبَارِهِ أَمَّ وَلَدٍ كَرَحَى أَوْ جِهَ نِيَمِهِ بَرَخَ أَمَّ وَلَدٍ شَى لَمْ يَمْلِكْ نِيَمَهُ صَاحِبُهُ نَوْدِي نَهْ رَوَسْتَه دَا
مَدْعَى دَ حَبِلَ شَرِيكَوَالِ دَحْصَى [جِهَ نِيَمِهِ دَه] مَالِكِ جَوْرِ بِيَرَى [أَدْوَقَالِ لِيَلِكِ خَكِه] جِي دَغَه پَانَه نِيَمِهِ بَرَخَه دَ
مَمْلُوكِيَتِ مَصْلَاحِيَتِ لَرَى وَيَقُولُ نِيَمَهُ نِيَمَهُ أَوْدَ شَرِيكَوَالِ دَحْصَى دَقِيَمَتِ تَاوَانِ بَهْ پَهْ دِي مَدْعَى وَي [هَفَهْ تَه
بَهْ دَ نِيَمِي وَيَسِرِي فَيَمَتِ وَرَكُوِي] لِأَنَّ تَمْلِكَ نِيَمَهُ صَاحِبِهِ خَكِه جِي دِي دَخِلَ شَرِيكَوَالِي دَ بَرَخِي نِيَمِي وَيَنْخِي
مَالِكِ شَوِ لَمْ يَسْتَخْضَلِ إِلَّا شَيْئًا دَا مَالِكِ خَكِه شَوِ جِهَ هَفَهْ وَيَنْخَه تَوَلَه [كِه دَدَه بَرَخَه وَيِ أَوَكِه دَدَه دَ شَرِيكَ بَرَخَه
وِي] أَدَ مَدْعَى أَمَّ وَدَ شَوِ وَيَقُولُ نِيَمَهُ عَقْرَهَا أَوِ بَهْ مَدْعَى شَرِيكَ يَانَدِي بَهْ دَ دَغَه مَوَطُوَهْ وَيَنْخِي نِيَمِ عَقْرَهْم
تَاوَانِ وَيِ جِي نِيَمِ عَقْرِيَه خَبِلَ شَرِيكَوَالِ تَهْ وَرَكُوِي لِأَنَّ وَعَلَى جَارِيَه شَرِكَه خَكِه جِي دَه مُشْتَرَكِي وَيَنْخِي سَرَه
وَطْلِي كَرِي دَه

حل التمسد ○ عقر مهر ⑦ بعمن صامن کبیری ③ استیلا د ام ولده جورول

دربیم ټوک

تشریح - قاعده دا ده که یوه وینځه د دوو کسانو په شریکه وی نو په دې دواړو کې د یو لپاره هم دې سره وطی کول جائز نه دی. ځکه چې اشتباه دنسب راځي. په زیر بحث مسئله کې چې د وینځې بچې پیدا شی او یوکس ددې بچې دنسب دعوی هم اوکړي نو پکار دا ده چه په ده باندې حد زنا جاری شوې وي ځکه چې ده لپاره د مشترکه وینیز سره وطی کول حرام وو. البته دلته یوه شبه موجود وه هغه دا چې وینځې سره وطی کول جائز دي خودلته حرمت د شریک د امله راغلې دې نو ددې شبه په وجه حد ساقط شو خو چونکه دخپل شریکوال په ملکیت کې تصرف شوې دې نو هغه ته به د دې وطی تاوان ورکوي چه عقرو ته ونیلي شی

۶۶۷

فَيَتَقَبَّهٗ اَلْمَلِكُ فَيَسْتَبْرِئُ لِنَفْسِهِ

شريکوال په ملکيت کې تصرف شوې دې نو هغه ته به د دې وطن ټول ورکوي او د دې ملکيت ثابتېږي

إِذَا الْمَلِكُ بَيَّنَّتْ حُكْمًا لِإِسْتِيلَادِ خُكْهِ جِي د استيلا د حکم د امله د مدعی ملکيت ثابتېږي

نصیب صاحب او د دې به روسته [چه وينځه د مدعی م ولد شي] د دې مدعی دخپل شريکوال په برخه کې هم

ملکيت ثابتېږي

ملکیت ثابتیری
توضیح - قعده دا ده چه وینځه هله ام ولد گرځی چه ددې مولی ورسره وطی اوکړی اودا دهغه نه حملداره شی په زیربحث مسئله کې که وینځه د مدعی شریک ام ولد گرځی، نو ددې لپاره ضروری ده چه وینځه دهغه مملوکه وی حالانکه د مدعی شریک ملکیت خویه نیمه وینځه کې دې نوداسې هم نشی کیدې چه نیمه وینځه ام ولد شی اوسمه شریکوال په ملکیت کې پاتې شی ځکه چې استیلا د ویش نه قبلوی نوداستیلا د تقاضا دا ده چه په ټوله وینځه د مدعی ملکیت وی ددې امله موږ وایو چه په نیمه وینځه خود مدعی ملکیت د وړاندې نه قنم وو اوداستیلا د امله په پاته نیمه وینځه باندې هم دده ملکیت ثابت شو

بِخلافِ الْأَبِ بِه خَلاف دېلارد مسنلې إِذَا اسْتَوْلَا جَارِيَةً اَيْنِه چې هغه د خوی وینځه ام ولد جوړه کړی [نوهلته په پلار باندې عقر نشته. او په په زیر بحث مسنله کې په شریکوال عقر شته] لِأَنَّ الْمَلَكَ هُنَا لَيْكُ يَثْبُتُ شَرْطًا لِلِاسْتِيلَادِ دېلار په مسنله کې استیلاد ځکه ثابت شوی دې چې داستیلاد لپاره ملکیت شرط دی فَيَتَقَدَّمُ اوشروط په مشروط باندې مقدم وی [نود وطي کولو په وخت کې په ټوله وینځه د پلار ملکیت ثابت وو] فَصَارَ وَاطْنًا لِمَلِكٍ نَقِيبِهِ نَوِيلَارْ هَم د خپلې مملوکې وینځې وطي کونکې شو وَلَا يَغْرُقُ مَهْرَ وَلَدِهَا او په پلار باندې د بچۍ د قیمت تاوان نشته [چې خپل خوی ته تاوان ورکړی لِأَنَّ الْكَسْبَ يَثْبُتُ مُتَقَدِّمًا إِلَى وَكَلَةِ الْعُلُوقِ ځکه چې نسب دهغه وخت نه ثابتیږي په کوم وخت کې چې علوق راغلي وی فَلَمْ يَتَعَلَّقْ شَيْءٌ مِنْهُ عَلَى مَلِكِ الشَّرِيكِ] نود پلار په مسنله کې علوق د شریکوال په ملکیت کې نه دي شوي. [بلکه د وړاندې نه په وینځه د پلار ملکیت ثابت وو]

تفريخ - اختلاف الأبوين یعنی که مدعی پلار وی .نوپه هغه باندې عقرنه لازمیرې .اوپه زیربحث مسئله کي چې مدعی شریکوال دې .عقرلازمیرې ځکه چې په کوم وخت کي دویښځې علوق کیدلو .نوپه هغه وخت کي هغه د خپل مولی دپلار په ملکیت کي وه .ځکه چې دنیسی ﷺ ارشاد دې .د ځوی مال د پلار مال وی .اوپه د یوسری نه خپله مملوکه وینځه حملداره شی .په هغه باندې د وطنی تاوان یعنی عقرنه وی .اوپه زیربحث مسئله کي په مدعی شریکوال باندې دخپل شریک لپاره عقرځکه لازم دې .چه دعلوق په وخت کي مدعی دتولې وینځې مالک نه وو .بلکه ده د خپل شریکوال په برخه کي د زن د فعل ارتکاب کړې دې .اودهغه په برخه باندې دمدعی شریکوال ملک خود علوق نه روسته راغلې دې .ځکه به په مدعی باندې عقرلازم وی .

د دواړو مذهبانو د نسب ثبوت

وَأَنَّ أَدْعِيَاءَهُمْ أَوْ كَه دواړو شريكانوپه يوځاني دعوى او كړله **أَنَّكَ لَسَبٌ مِنْهُمْ** نود دواړو نه ئې نسب ثابتيږي
مغناه ددې مطلب دا دې **إِذَا تَمَلَّكَ عَلَى مِلْكِهِمَا** چې ددې دواړو په ملكيت كي وينځه حملداره شى . **وَقَالَ**
الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ او امام شافعى به فرمانى **أَيُّدَعْمَةُ إِلَى قَوْلِ الْقَافَةِ** چې دقافيه شناس قول ته به رجوع كولاى
شى **لَأَنَّ الْبَيِّنَاتِ النَّسَبَ مِنْ شَتْمَيْنِ خُكْمٍ** چې په يووخت كي د دوو كسانونه نسب ثابتيدل نه كيږي **مَعَ عِلْمِنَا**

اِنَّ الْوَلَدَ لَا يَخْتَقُ مِنْ مَّامَيْنِ مُتَعَيَّرِيْهِ خُكِّهٖ جِي مَوْر تَه علم دې چه ولد د دوو کسانود مني نه پيدا کيدل متعذر دي . عَمِلْنَا اِلَانْتِهٖ نَوْمُوْر به په مشابهت عمل کړو (چه د چا سره د بچی شکل شباهت زیات نژدې وو. دهغه څخه به نې نسب ثابتیږي) وَكَذٰلِكَ نَرْسُوْلُ اللّٰهُ ﷻ بِقَوْلِ الْقَابِضِ فِيْ اَسْمَائِهِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهٗ [۱] اود اسماءه بن زید ؑ په اړه کي نبي ﷺ د قفيه شناس په قول باندې خوشحاله شوې وو. [د نبي ﷺ خوشحالی ددې خبرې دلیل دې چه د قفيه شتس قول معتبر دې]

حل المسألة ①: القافية هغه کس ته وائی، چه قافیه شناخت وی. د شکل شبهات نه پېژنی. چه دا کس دچا سره مشابه دی او دچا نه نهی نسب ثابتیږی. ② محض حضور

توضیح:- په دې کې د حضرت عائشه رضی روایت ته اشاره ده. حضرت عائشه رضی فرمائی - چې یوځل مجزز مدلیجی یومې قافیه شناس د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضر شو په دغه وخت کې حضرت اسماء اودهغه پلارزیدنه دواړه ویده (اوده) وو. ددوی دواړو سروته په پټو (خادر) کې پټ وو. اوپنې ټپې ټپکاره وې. چه دغه قافیه شناس ددواړو پښې اولیدلې. نو ددې خبرې توثیق ټپې اوکړې لو. چه دا پښې دپلار اوځوی دی. نښې ﷺ د قافیه شناس په دې خبره ډیر خوشحاله شو. او حضرت عائشه رضی ته ټپې د قافیه شناس د قول خبر ورکړې لو. دا یو داود په روایت کې دا دی چه د اسماء رنگ تور او د زید رنگ سپین وو. امام شافعی په دې حدیث باندې استدلال کوی. چه په زیر بحث مسئله کې به د قافیه شناس قول ته اعتبار وی. ځکه چې نښې ﷺ د قافیه شناس قول نقل کړې لو. او په هغې نې څه افکار ونکړې لو.

[illegible]

تاريخ - په زير بحث مسئله کې د احسانو استدلال د حضرت عمر رضي الله عنه په فتوى باندې دې د فتوى تفصيل دا دې چه دوو کسانو پرې ويځې سره په هغه وخت کې وطني او کرله چه هغه د حيض نه پاکه شوې وه او د دغه وطني نه دهغي ماشوم پيدا شو دواړو کسانو د پخې د نسب دعوى او کرله چه دا زما بچې دې. دا مقدمه حضرت عمر رضي الله عنه ته پيش شوه هغوى درې قافيه شناس راوغوښتل درې راپور ددې خبرې گواهې ورکړله چه په ماشوم کې د دواړو مدعيانو سره مشابهت موجود دې. حضرت عمر رضي الله عنه په خپله هم قافيه شناس وو. نو هغوى

١) من حديث عائشة (١) أخرجه البخاري في المذهب باب ٢٣ وفضائل أصحاب النبي ﷺ باب ١٧ والفرائض باب ٣١
وسلم في الرضا رقم ٣٨، وأبو داود في الصلاة رقم ١٢٠٠.

(١) قال لربيعي (وج) أخرجه البيهقي بنقص يسير ثم نقل الواقعة نصب الرأية (٤٤٣/٣) -

او فرمائیل چه په شیدې باندې تور، زړ او برک سې خيږی. خو په انسانو کې ما دا نه وولیدلې اوس مې دا هم اولیدل ددې نه روسته نې حکم او کرلو چه دا ماشوم د دواړو مدعیانو چې دې اوددې دواړو وارث نه وی. اودا دواړه مدعیان به دده ورثان وی او په دواړو کې چې کوم ژوندې پاتې شو دې به دغه وی. ددې حکم نتیجه دا راوتله چه د دې بچی د تربیت ټولې ذمه وړایانې به په دواړو په شریکه وی.

وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِثْلَ ذَلِكَ [1] مزید دا چې [حضرت علی رضی اللہ عنہ] هم [په دسې مقدمه کې] داسې حکم منقول دي.

توضیح - کله چې حضرت علی علیه السلام په یمن کې وو نو درې کسانو د یوې ښځې سره هم په طهر کې وځی کړي وه او دهغې نه ماشوم پیدا شو. حضرت علی علیه السلام د درې وارو په میښخ کې ځسني و او چولو دکوم په نوم چې ځسني راووتلو نو دهغه په نسب کې ئې ګل کړلو او دوي [دوه] برخې بقیه ئې په هغه باندې لارمه کړه [چته به ددې بچي په تربیت کې دریمه برخه خرجه برداشت کوي] ددې اثر نه هم ثابت شوه که چرته د نسب به ثبوت کې د قافیه شناس قول ته اعتبار وي. نو حضرت علی علیه السلام به ولې ځسني اچولي.

في دوا ارونه في ثبوت نسب اهل

وَأَنَّهُمَا اسْتَوَيْنِ سَبَبُ الْإِسْتِخْفَاقِ أَوْ دَوَارُونَهُ دَنْسَبٌ ثَابِتٌ وَبَلْ دَلِيلٌ دَا دِي چِه] دَا دَوَارَه دَا سْتَحْفَاقِ بِه سَبَبِ
كِي بِر بِر دِي [چِه مَلَكِيَتِ دِي] قِيَتَوِيَانِ قِيَمِيَه حَقِ اخْسَتَلُوكِي بِه هِم بِر بِر وِي وَالتَّسَبُّ أَوْ نَسَبٌ وَأَنْ كَانَتْ
لَا يَجُوزُ إِنْ كَرِهَ وَيش نه قبلوی [اِيو مَاشُوم دَدُو كَسَانُورْخُونِي نَشِي كِيدِي] وَلَكِنْ تَتَعَلَّقُ بِه أَحْكَامُ مَعْرِزَةِ خِيَه
نَسَبِ بَانْدِي دَاسِي أَحْكَامِ مَرْتَبِ كِيَرِي چِه هَغِه وَيش قبلوی قَمَا يَقْبَلُ التَّخْزِئَةَ نَوَكُومِ أَحْكَامِ چِي وَيش قبلوی
[لَكِه مِيرَاثِ اَوْرِلْ شُرْ چِي دِ خُوي يَه مَالِ كِي دِ پِلَارْ خُومِرِه بِرْخِه كِيَرِي يَتَبْتُ فِي حَقِّمَا عَلَي التَّخْزِئَةِ نَوَهَغِه بِه پِه
دَوَارُو شَرِيكَانُو تَقْسِيمُولِي شَي وَمَا لَا يَقْبَلُهَا] اَوچِه كُوم وَيش نه قبلوی [لَكِه نَسَبِ] يَتَبْتُ فِي حَقِّ كُلِّ وَاحِدٍ
مِنْهُمَا كَمَا نَوَهَغِه بِه دِ دَوَارُو پِه مِينْخِ كِي پُورِه پُورِه رِيش كُولِي شَي دَاسِي بِه وِي كَانْ لَيْسَ مَعَهُ عِيَرَةٌ چِي
هَدُو دِه سِرِه بِلْ خُوكِ شَرِيكَ نَشْتِه [نُوبِه زِيرِبَحْثِ مَسْئَلِه كِي بِه هِرْمَدَعِي دِ مَاشُوم پِلَارُوِي دَا نِه چِي نِيَمِ
مَاشُوم بِه دِيوَمَدَعِي زُوِي وِي اَوْنِيَمِ دَبَلِ] إِلَّا إِذَا كَانَتْ أَحَدُ النِّسَبِ كَانَتْ أَلَا يَلَاخُورُ الْبَتَّةُ كِه پِه دَوَارُو شَرِيكَانُو كِي
يُوَارِيْدِ دَبَلِ [عَمْرُو] پِلَارُوِي اَوْكَانْ أَحَدُهُمَا مُتْلِيَا اَوِيَا يُوَارِيْدِ [مُسْلِمَانِ وِي وَالْآخَرُ ذِيَا اَوْبِلِ] [عَمْرُو] ذِمِّي
وِي نُوبِه دِي صُورْتِ كِي بِه نَسَبِ دِ يُونِه ثَبْتِيَرِي پِه دَوَارُو صُورْتُونُو كِي زِيْدِي دِي اَوْدَا دَوَارُونَه نَسَبِ ثَابِتِ
كِيدَلِ [لَوْ هُوَ الْمَرْجُوحُ فِي حَقِّ الْمُسْلِمِ الْإِبْنِ] خَكِه چِي دِ مُسْلِمَانِ پِه حَقِ كِي مَرَجِعِ مَوْجُودِ دِي [چِه دِه تِه پِه
كَافِرِ بَانْدِي تَرْجِيحِ وَرْ كُوي اَوْنَسَبِ دَدِه نِه ثَابْتِيَرِي وَهُوَ الْإِسْلَامُ وَهَغِه اِسْلَامِ دِي وَفِي حَقِّ الْأَبِ اَوْدِ پِلَارِ پِه حَقِ
كِي هِم مَرَجِعِ مَوْجُودِ دِي [چِه دِه تِه بِه پِه خُوي يَانْدِي تَرْجِيحِ وَرْ كُولِي شَي اَوْنَسَبِ نِه نِي پِلَارِنِه ثَابْتِيَرِي وَهُوَ
قَالَ مِنْ الْحَقِّ فِي تَصْيِبِ اَوَهَغِه مَرَجِعِ دَا دِي چِه دِ پِلَارِ دِخُوي پِه بِرْخِه كِي حَقِ شْتِه [لَكِه خُنْكَ چِي وَرَانْدِي
نِيرِشُوي دِي چِه دِخُوي مَالِ دِ پِلَارِ مَالِ وِي] وَنَعُوذُ بِاللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ زَوِي الْأَنْ كُفَّارِ كَانُوا يَلْمُزُونَ
فِي نَسَبِ أَسَامَةِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ اَوْنَبِي ﷺ [چِه دِ اِسَامَه بِنِ زِيْدِ ﷺ پِه اَرِه كِي دِ قَافِيَه شَنَاسِ پِه قَوْلِ خُوشْ حَالِه
شُوي وَوَنُو] دَنْبِي ﷺ خُوشْ حَالِي دَدِي اَمَلِه وَه چِه كَافِرَانُو بِه دِ حَضْرَتِ اِسَامَه ﷺ پِه نَسَبِ بَانْدِي عِيَبِ لُكُولُو [چِه
چِي اِسَامَه دِ زِيْدِ ﷺ خُونِي نِه دِي] تُوْدِ قَافِيَه شَنَاسِ قَوْلِ دِهغُوي دِ عِيَبِ لُكُولُو خْتَمُونُ كِي وَو [چِه دَاسِي نِه
دِه لَكِه خُنْكَ چِي خَلْكَ وَانِي چِه اِسَامَه ﷺ دِ زِيْدِ ﷺ زُوِي نِه دِي وَكَانَ قَوْلُ النَّسَابِ مُقَطَّعًا لِيَطْفِئَهُمْ قُرْبَهُ
نُوحْ كِه نَبِي ﷺ دِ قَافِيَه شَنَاسِ پِه قَوْلِ خُوشْ حَالِه شُو دَا نِه چِي دِ قَافِيَه شَنَاسِ پِه قَوْلِ نَسَبِ ثَابِتِ شُو بِلَكِه دِهغِه
نَسَبِ خُودِ وَرَانْدِي نِه ثَابِتِ وَو الْبَتَّةُ دِ نَسَبِ دِ ثُبُوتِ لِبَارِه دِ قَافِيَه شَنَاسِ قَوْلِ تَائِيْدِ شُو.

[illegible]

(٢) أخرجه الطحاوى (رح) فى شرح الآثار ٢/٢٩٤ -

هل اللغة ١٠ العتق به یوخیز کی عیب بیانول، پیغور ورکول ١١ نصیب حصه [تریج - دژباری اوصافی قیوداتو خه مطلب واضح دی

وگانت الامة امولکي هکذا ووينخه د دوارو مدعیانو لپاره ام ولد شره لصحة دعوة کيل واحد منهنما فی تصمیونی بولنخکه چې په دې دوارو کی دهریودعوی په خپله برخه کی صحیح شوه قیود تصمیبه منبا امولکله تبعاً لولیدها نودهریوکس چې په وینخه کی کومه برخه وی هغه به دده ام ولد شی وعلی کيل واحد منهنما یغف العتق او په دوارو کی په هریو مدعی باندې [دیوبل دپاره] نیم عقردی تصاصاً بماله علی الآخر دا به دهغه حق بدله شی کوم چې دده په بل مدعی باندې دې یوت الاثن من کيل واحد منهنما میراث الاثن گامیل اوخونی به په دو پومدعیانو کی دهریونه د کامل خوی میراث اوپی

تشریح - مسئله د ده چه یوه وینخه د دوو کسانو په مینځ کی شریکه وی . نو د یو لپاره هم دې سره وطلی کول جائز نه دی خودې دوارو شریک نو هغه وطلی کړله . که وطلی نه نظر اوکړې شی . نو په هریو باندې حدزن جاری کول پکار وو البته په وینخه کی نیمه وینخه دهریو شریک ملکیت دې اودخپلې مملوکه سره وطلی کول جائز دی نودې یو قسم شبه پیدا کړله . اوقصاص په شبهه سره دفع کولې شی . نو دحدزنا په خانی به په هریو شریک باندې دخپل شریک لپاره عتق [یعنی د وطلی معاوضه] لازمه شی . مثلاً د عتق قیمت پنځه سوه روپی مقرر کړې شو سود یو شریک په بل باندې پنځه سوه روپی عتق شو او دغه بل په ده باندې پنځه سوه روپی عتق لازم شو نودواره به یو بل ته خپله خپله برخه پریردی . یوبه دبل نه د عتق مطالبه نه کوی .

لأنه فزله یوایله کله خکه چې ده ورله په خپل پوره میراث باندې اقرار کړې دې وهو حجة فی حق اودا اقرار به ده باندې حجت دې یوت الاثن منه میراث اب واحد اودغه ١٢ ١٣ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠ اودغه ١٢ ١٣ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠ دغه روې مې شی نو د یو لپاره چه دده په میراث کی کیږی هغه به دا دواره مدعیان په مینځ کی تقسیموی [استیاضاً منهنما فی التمسک خکه چې دواره په نسب کی برابر دی ادهریو مدعی خونې دې نوچه په نسب کی برابر شو نو په استحقاق د میراث کی به هم برابر وی . خوچونکه په عامه قاعده کی میراث د یو لپاروی نوم د یو لپاره حصه به په دې دوارو مدعیانو باندې تقسیمولې شی] گنا اذا اقامت البیة لکه څنگه چې دوی اذوه نفر [په یوخیز باندې دعوی اوکړی یو وانی چې داخیز زما دې او بل وانی چه دا زما دې اودواره په خپله دعوی باندې] گواهان قائم کړی [نودغه څیز به د دوارو په مینځ کی نیم نیم تقسیمولې شی خکه چې د ملکیت په ثبوت کی دواره برابر دی یعنی هریو گواهان قائم کړل

تشریح - ددې عبارت مصتب دا نه دی چه هریو مدعی براه راست دا اقرار وکړلو چه دا ماشوم زما وارث دې بلکه هریو د ماشوم د نسب قرار اوکړلو چه دا زما زوی دې نوچه د نسب اقرارانې اوکړلو په دې کی د میراث اقرار صماً راعلو خکه چې زوی شی نو هغه دخپل پلار نه میراث اوپی

د خپل مکاتب د وینځې سره وطلی کول

واذا وطلی لمانشی خایه مکاتبه کله چې مولى د خپل مکاتب وینخه وطلی کړی فحاشه یولکي اودهغې بچې پیدا شی [فادعاً] اومولى دهغه دعوی اوکړی [چه دا بچې زما نه پیدا شوې دې] فان صدقة النکاح کله مکاتب دده تصدیق اوکړلو ثبت نسب الولدینه نودبچی نسب د مولى نه ثابتیږی وعتن اثن یوسف رحمة الله تعالی اودامام ابویوسف نه روایت دې انه لا یفتقر تصدیقه چې د مکاتب تصدیق ته څه اعتبار نشته که مکاتب تصدیق اوکړی اوکه اوکړی په دوارو صورتونو کی دبچی نسب د مولى نه ثابتیږی [اغنیاً بالآب امام ابویوسف د ریر بحث مسئلې قیس په هغه مسئله کوی چه پلار دخپل خوی د وینځې سره وطلی کړی وی اودهغې نه بچې پیدا شی بلکې ولد جاریه اینه اویلاردعوی اوکړی چه دا بچې زما دې نود پلار نه نې نسب

که دده زوی دپلار تصدیق کوی اوکه نه کوی [وهو العتق اودا وجه به حقیقت کی د دوارو مسئلوه مینځ کی یو بچې تصدیق په صورت کی نسب ثابتیږی] وهو العتق اودا وجه به حقیقت کی د دوارو مسئلوه مینځ کی یو بچې دې ان النوى لا یملک التصرّف فی اکتساب مکاتبه هغه دا چې مولى د خپل مکاتب په گټه کی د تصرف حق در نه دې [دې په کی تصرف نشی کولې] حتی لا یملکهم دا وجه ده چې مولى دخپل مکاتب گټه نشی ځانته کولې والاب یملک تملک اویلار د خوی د مملوک څیز مالک جوړیدی شی فلا یفتقر تصدیق الاثن نواخکه د خوی تصدیق ته څه اعتبار نشته لکه هغه د پلار تصدیق کوی اوکه نه کوی دبچی نسب د مولى د پلار نه ثابتیږی دغه ١٢ ١٣ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠ تصدیق یوکس ته د رښتیا نسبت کول

هل اللغة ١٠ اکتساب کسب کول ١١ تصدیق یوکس ته د رښتیا نسبت کول تریج - دژباره او اضافی قیوداتو څخه مطلب واضح دی

وعلیه عتقها امام قدوری په فرمائی په مولى باندې د وینځې عقردی تریج - په ظاهره خوکه گورې نومولی د پردی وینځې یعنی دمکاتب وینځې سره وطلی کړی ده ددې تقصا خودا وه چه په مولى باندې حدزنا جاری شوې وو البته مولى په دې غلط فهمی کی وو چه چونکه دمکاتب گټه دده لپاره ده . نو زما لپاره به د دې وینځې سره وطلی کول هم جائز وی حالانکه مسئله داسی نه ده نوددې غلط فهمی په وجه یوه شبه پیدا شوه اودهغه شبه د امله حدزنا باق ط شوالته مولى چونکه د مکاتب وینخه وطلی کړی ده نوددې وطلی تاوان به ورته ورکوی چه عقرو ته وانی

لأنه لا یفتقر البیة خکه چې د وطلی نه وړاندې دمولى په وینخه باندې ملکیت به وو لأن ماله من الحق خکه چې د مولى [په مکاتب باندې] کوم حق دې گنا فی لصحة الاستیلاء هغه صرف وینځې لره دام ولد جوړولو لپاره کافی دې لکاند کړه لکه چې موږ به نې ذکر کړو

تشریح - ددې خبرې دلیل چې په مولى باندې عتق واجبیږی دا دې چه په کوم وخت کی مولى دخپل مکاتب وینځې سره وطلی کوله نوپه هغه وخت کی دغه وینخه دمولى په ملکیت کی نه وه البته چونکه د وینخه هم دده دمکاتب وینخه وه . نوپه دې وینخه کی دمولى څه نه څه حق وو اودغه حق ددې لپاره کافی وو چه دا وینخه ام ولد اوگرځی .

قال یوسف ولیدها اوپه مولى باندې د بچی قیمت لازم دې [چه مولى به خپل مکاتب ته دبچی قیمت ورکوی] لأن فی معنى العتق خکه چې دا ماشوم د ولد مغرور په حکم کی دې حیث انه اعتمد دیکلاهغه داسی چې مولى به یو دلیل باندې اعتماد وهواله کسب گټه اوکړلو هغه دلیل دا چې د مکاتب گټه د مولى گټه ده فلهو حق یو یوه نومولی د بچی په غلامی باندې راضی نشو قیگون هوالا یوسف ماشوم به د قیمت په بدله کی اراد شی [چه مولى به خپل مکاتب ته د بچی قیمت ورکړی] ثابت النسبینه اودماشوم نسب به د مولى نه ثابت شی ولا یمیر الجاریه امولکله اووینخه د مولى ام ولد نه گرځی لأن لا یملک له فیها حقیقه خکه چې په حقیقت کی دمولى په وینخه باندې ملکیت نشته گنا فی ولید العتق لکه څنگه چې په ولد مغرور کی ملکیت نه وی وان گندنه النکاح فی النسب اوکه مکاتب په نسب کی دمولى تکذیب اوکړلو [چه دا ماشوم ست خونې نه دې] ان تفتت نوا دمکاتب دانکار په صورت کی [د ماشوم نسب دمولى نه ته ثابتیږی لمانشیادهغه دلیل د امله کوم چې موږ بیان کړلو انه لا یفتقر تصدیقه چې دمکاتب تصدیق ضروری دې

تشریح - اوپه مولى باندې لازم دی چه د ماشوم کوم قیمت کیږی . هغه خپل مکاتب ته ورکړی خکه دغه بچی د ولد مغرور په حکم کی شو یعنی مولى په دې دهوکه شو چه د مکاتب د وینځې سره به زما لپاره وطلی کول جائز وی . خکه چې دده گټه هم زما لپاره ده . نو کوم ماشوم چې پیدا شو . هغه د ولد مغرور په حکم

کي دي. وپه ولد مغرور کي دا مسئله ده چه نسب نې د واطي نه ثابتېږي. خوچه د چا وينځه وي هغه ته به ددغه ولد قيمت ورکوي

فَلَوْ مَلَكَ يَوْمًا كَهَذَا (مولي) د هغه (ماشوم) مالك شي يوه ورځ **ثَبَتَتْ نَسَبُهُ مِنْهُ** نو ثابت شو نسب د هغه ماشوم، د ده (مولي) نه لِقِيَامِ التَّوَجُّبِ د امله د قيام د موجب نه (چه سبب د آزادي دي چې ملکيت دي) فَتَوَالٍ خَلَّ الْمَكَاتِبُ او د امله د رانله کيدو حق د مکاتب نه (کوم چې د نسب د ثبوت نه مانع او رکاوټ وو) اِذْهُوَ الْمَائِمُ خُكْمٌ چې هم دي مانع وو (يعنی د مکاتب ملکيت موجود وو) **وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ**

سريخ - د مکاتب د تکذيب په صورت کي د مولی نه نسب نه ثابتېږي خوکه د مکاتب د تکذيب نه روسته يوه ورځ هم دغه ماشوم د مولی په ملکيت کي راعلو نود مولی نه د دغه ماشوم نسب ثابتېږي د کوم نسب چې د مکاتب د انکار په وجه نه وو ثابت شوي ځکه چې د نسب د ثبوت سبب موجود شو. چه ملکيت دي اوړ ندي خونسب ځکه به ثابتيدلو چه د نسب د ثبوت مانع موجود وو. يعنی د مکاتب ملکيت خوچه کله دغه مانع ختم شو. نو اوس به نسب ثابتېږي.

(الفول الرابع هو قول الطرفين **فَلَوْ مَلَكَ يَوْمًا كَهَذَا** في خلاصة الفتاوى (۱۱۷۱۲) والدر المختار (۶۵۷۱۲) والهندية (۵۳۰۱۱) نقلًا عن القول الرابع (۳۶۹۱۱) -

۱	د خپل مکاتب د وينځي سره وطی کول
۲	د نکاح د منعقد کيدو الفاظ
۳	د نکاح انعقاد
۴	د نکاح د الف اظوييان
۵	په لفظ د بيع سره د نکاح انعقاد
۶	د نکاح شرائط، او د گواهانو صفات
۷	د ميانو گواهي
۸	د ايجاب او قبول په وخت د گواهانو موجودگي
۹	د محرمه کيدلو اسباب او ددي اقسام
۱۰	د لور حرمت
۱۱	د خواښي حرمت
۱۲	د پلار، نيکونود منکوحې سره د نکاح حرمت
۱۳	رضاعي مور او خور سره د نکاح حرمت
۱۴	دوي [دوه] خوښندي په يوه نکاح کي جمع کول
۱۵	د وينځي خور سره نکاح کول
۱۶	دوي [دوه] خوښندو سره په جدا عقدونو کي نکاح، او په دوي کي تفريق
۱۷	د جمع بعض حرام صورتونه
۱۸	د جمع بين السراطين په حرمت کي قاعده
۱۹	په زنا سره د ددي د بني لور په نکاح کښي جمع کول
۲۰	په زنا سره د حرمت مصاهرت ثبوت او عدم ثبوت
۲۱	په مس او نظر سره د حرمت مصاهرت ثبوت او عدم ثبوت
۲۲	د معتده ښځي خور سره د نکاح حکم
۲۳	د مولا خپلې وينځي سره، ياد ښځي خپل غلام سره د نکاح ممانعت
۲۴	د کتابيه ښځي سره نکاح
۲۵	مجوسيه او صابيه ښځي سره د نکاح حکم
۲۶	د احرام په حالت کي نکاح
۲۷	د وينځي سره د نکاح جواز او عدم جواز
۲۸	د آزادي په موجودگي کي، وينځي سره د نکاح حکم
۲۹	د وينځي په موجودگي کي آزادي ښځي سره د نکاح حکم
۳۰	د آزادي ښځي د طلاق بائن په عدت کي وينځي سره نکاح
۳۱	تعدد ازواج
۳۲	د غلام لپاره تعدد ازواج
۳۳	د زنا حاملې ښځي سره د نکاح حکم
۳۴	د دار حرب گرفتاري حاملې ښځي سره د نکاح حکم
۳۵	د موطوءه وينځي د بل سره د نکاح حکم
۳۶	د زنا کاري ښځي سره د نکاح حکم
۳۷	د نکاح متعه حرمت
۳۸	په نکاح موقت او متعه کي فرق

۳۶..... په عقد واحد کې حلالې او حرامې ښځې سره د نکاح حکم

۳۷..... د ښځې په دروغ دعوی باندې د قاضی فیصله

۳۸..... **باب الثانی فی الاموال**

۳۹..... د ولی نه بغیر د نکاح اعتقاد

۴۰..... په بالغه ښځې باندې ولایت اجبار

۴۱..... د باکره بالغې د ارخه د رضامندی د اظهار صورتونه

۴۲..... د ولی نه بغیر د بل کس د باکره نه د اجازت غوښتلو په وخت کلام

۴۳..... باکره بالغې ته د اجازت غوښتلو په وخت د خاوند تعارف کول

۴۴..... د نکاح په خبر باندې د باکره بالغې خاموشی

۴۵..... د شبهه ښځې د نکاح د اجازت د پاره کلام ضروری دي

۴۶..... په زنا یا په بل څه وجهه د انجلی بکارت ژاړل کیدلو حکم

۴۷..... د نکاح په خبر د ښځې په خاموشی یا رد کولو کې د ښځې اوسړی اختلاف

۴۸..... حق د ولایت په چاته وی او په چا په وی؟

۴۹..... د پلار نیکه په نکاح باندې د اختیار بلوغ حکم

۵۰..... د پلار نیکه نه علاوه د بل کس په نکاح د اختیار بلوغ حکم

۵۱..... حکم تفریق په سبب اختیار بلوغ

۵۲..... په بالغ کیدلو باندې په نکاح خاموشی

۵۳..... په سکوت د اختیار په باطلیدلو کې د باکره انجلی او ملک په حکم کې فرق

۵۴..... د اختیار بلوغ په وجه د فرقت حکم

۵۵..... د اختیار بلوغ په صورت کې د یوکس په وفات باندې د وراثت حکم

۵۶..... د غلام، ماشوم، اود مجنون د ولایت حکم

۵۷..... د عصبیات په عدم موجودگی کې د ولایت مستحقین

۵۸..... د ولی اقرب په عدم موجودگی د ولی ابعده ولایت

۵۹..... غیبت منقطعه

۶۰..... د مجنونی په پلار، او بالغ خوی کې به مستحق د ولایت څه وک وی؟

۶۱..... په نکاح کې د کفو احکام

۶۲..... په کفایت کې د نسب اعتبار

۶۳..... په اعاجمو کې د کفایت تفصیل

۶۴..... په کفایت کې د دین حیثیت

۶۵..... په کاروبار کې د کفایت حکم

۶۶..... د مهر مثل نه په کم باندې د بالغې ښځې خپله نکاح کول

۶۷..... د صغیرې لور او خوی نکاح د مهر مثل نه په کم او په زیات کولای شی

۶۸..... د صغیرې لور نکاح د غلام، اود خوی نکاح د وینځې سره د کولو حکم

۶۹..... **باب الثالث فی الوکاله**

۷۰..... په نکاح کې د وکالت حکم

۷۱..... د مولا د اجازت نه بغیر د غلام او وینځې نکاح

۷۲..... د دواړه ارخه د یوکس فضولی کیدل

۷۳..... د دوی [دوه] فضولیانو یا د یو فضولی اود یو اوصیل د نکاح حکم

۷۴..... د یو وکیل په یو عقد کې د دوی [دوه] ښځو د نکاح حکم

۷۵..... د بل کس وینځې سره د وکیل نکاح کول

۷۶..... **باب الرابع فی المهر**

۷۷..... د مهر شرعی حیثیت

۷۸..... په مهر کې د لږ درهمو مقررولو حکم

۷۹..... د لږ درهمو نه کم مهر کې د مباشرت نه مخکې د طلاق وړ کولو مسئله

۸۰..... د لږ درهمو نه زیات مهر کې د مباشرت نه روسته طلاق یا د مرګ په صورت کې د مهر د وجوب حکم ۷۸

۸۱..... په مهر سکوت یا د مهر نه کیدلو په شرط سره د نکاح کولو حکم

۸۲..... د متعه حقیقت

۸۳..... په رضامندی سره د مهر مقررولو تفصیل

۸۴..... د عقد نه روسته په مهر کې زیاتې کول

۸۵..... د خلوت صحیح نه روسته د طلاق په صورت کې د مهر حکم

۸۶..... د خلوت فاسده صورتونه

۸۷..... د مقطوع الذکر د خلوت نه پس، طلاق وړ کولو سره د مهر حکم

۸۸..... په مذکور صورتونو کې په ښځې د عدت وجوب

۸۹..... د متعه د استعجاب او وجوب صورتونه او اختلاف

۹۰..... د نکاح شغار مفهوم او حکم

۹۱..... د قرآن تعلیم یا د ښځې خدمت کول مهر مقرر کول

۹۲..... د مهر وصولولو نه روسته خاوند ته هبه کول، بیا قبل الدخول طلاق واقع کیدل

۹۳..... وصول شوی پنځه سوه سره نوري پنځه سوه یوځای کول، او خاوند ته

۹۴..... هبه کولو نه روسته قبل الدخول طلاق واقع کیدل

۹۵..... د نصف نه کم مهر خاوند ته هبه کول

۹۶..... سامان په مهر کې مقرر کولو نه روسته خاوند ته هبه کول

۹۷..... غیر متعین سامان باندې نکاح کولو نه روسته خاوند ته هبه کول

۹۸..... د شرط نه پوره کیدلو په صورت کې د مهر مثل وجوب

۹۹..... په شرط پوره کولو، او په نه پوره کولو کې په مهر کې تفاوت

۱۰۰..... په دوی [دوه] متفاوت غلامانو کې په یو غیر متعین باندې نکاح کول

۱۰۱..... په غیر موصوف څه اړوی باندې نکاح کول

۱۰۲..... په غیر موصوف کې په باندې نکاح کول

۱۰۳..... په خمر او خنزیر باندې نکاح کول او د دې حکم

۱۰۴..... د سر کې مټکه په مهر کې مقررول، خودا روسته شراب او خمر

۱۰۵..... دوی [دوه] غلامان په مهر کې اشاره سره مقررول، خو په دې کې یو آزاد او ختمو؟

۱۰۶..... په زوجینو کې قبل الدخول د قاضی تفریق کول

۱۰۷..... په نکاح فاسد کې د عدت د ابتداء وخت

۱۰۸..... په مهر مثل کې د ښځې د خاتدان اعتبار کول

۱۰۹..... د انجلی د پلار یا ولی د مهر ضمانت اخستل

۱۱۰..... د مهر معجل یا موجل په مختلفو صورتونو کې ښځې له د منع اختیارات

۱۱۱..... په مهر کې د اختلاف صورتونه او احکام

۱۱۲..... د اصل مهر مسمی په اختلاف کې د مهر مثل وجوب

۱۱۳..... د احوال زوجین د مرګ نه روسته اختلاف او حکم

۱۲۵	د زوجین د مرګ نه روسته د مهر په مقدار کې اختلاف
۱۲۶	د مهر مسمی په صورت کې د زوجینو د مرګ نه روسته په مهر کې وراثت
۱۲۷	ښځې له یوڅه یز لیکلو باندې د خاوند د مهر، اود ښځې د هبه دعوی کول
۱۲۸	د کفرانو د نکاح بیان
۱۳۱	د دمیانو په شراب وختیز باندې د نکاح کول، او قبل القبض مسلمانیدل
۱۳۴	د غلام او ښځې نکاح لپاره د مولا اجازت
۱۳۵	د مکاتب د نکاح لپاره د مولا اجازت
۱۳۶	د مولا په اجازت د غلام په نکاح سره د مهر وجوب
۱۳۷	د مولا د اجازت نه بغیر د غلام نکاح کول
۱۳۷	د مولا په حکم باندې د غلام وینځې سره نکاح فاسد کول
۱۳۹	د قرضدار، ماذون له التجاره، یوې ښځې سره نکاح کولو کې د مهر مسئله
۱۴۰	د وینځې د نکاح نه روسته د مولا د خدمت حق
۱۴۲	د وینځې د نکاح نه روسته قبل الدخول د وینځې مرګ
۱۴۳	د مباشرت نه وړاندې د ښځې خود کشی کولو کې د مهر مسئله
۱۴۴	د عزل شرعی حیثیت
۱۴۵	د مالک په اجازت سره د وینځې نکاح کولو نه روسته په آزادیدلو څیارفسخ
۱۴۶	د مک تبې د بدل کتابت ادا کولو نه روسته په آزادیدلو څیارفسخ حکم
۱۴۷	د مولا د اجازت نه بغیر د وینځې نکاح کولو نه روسته آزادیدل اود نکاح حکم
۱۴۸	د مولا د اجازت نه بغیر د وینځې د مهر مثل نه په زیات باندې نکاح کول
۱۴۹	د خوی وینځې سره مباشرت اود دې مسئلې
۱۵۱	د خوی وینځې سره نکاح، اود بچی په زیوریدل د مهر وجوب
۱۵۲	د آزادې ښځې خپل خاوند غلام آزادولو سره د نکاح حکم
۱۵۳	د آزادې ښځې خپل خاوند غلام بغیر د عوض نه دده په مولا باندې آز دول اود نکاح حکم
۱۵۵	د مجوسی خپلې مور یا لور سره د نکاح کولو نه روسته ایسان راوړل
۱۵۷	په مجوسی ښځه خاوند کې د یوکس اسلام راوړل
۱۵۸	د مرتد مسلمانې یا کافرې سره نکاح کول
۱۵۹	په ښځه خاوند کې که یوکس مسلمان وی، نو د بچی د دین حکم
۱۶۰	که ښځه مسلماننه شی او خاوند په کفر یا تې شی
۱۶۱	که په دار حرب کې ښځه مسلماننه شی، او خاوند کافروی
۱۶۵	د تفریق نه روسته په حریبه ښځه باندې عدت نشته
۱۶۶	په زوجینو کې د یوکس یا د دواړو د گرفتاری په صورت کې د جدائی حکم
۱۶۶	د مهاجرې ښځې دار اسلام ته په راتګ و نکاح کول
۱۶۸	د ارتداد په صورت کې د زوجین په مینځ کې جدائی
۱۶۹	د زوجینو د یوځنې مرتد کیدلو نه روسته بیا یوځنې مسلمانیدل
۱۷۱	باب القسم

۱۷۱	په ښځو او نوي ښځه کې فرق نه کول
۱۷۵	په آزاده او وینځه ښځه کې تقسیم
۱۷۵	د سفر په صورت کې په ښځو کې د قرعه اندازی استحباب
۱۷۷	په رضاعت سره د حرمت ثبوت
۱۷۹	د رضاعت په موده کې اختلاف
۱۸۱	د رضاعت د مودې نه روسته د حرمت رضاعت نه ثابتیدل
۱۸۲	په رضاعت سره حرمت نسب
۱۸۲	د مسئلې دوهم صورت
۱۸۲	د رضاعی پلار د ښځې اود رضاعی خوی د ښځې سره د نکاح حرمت
۱۸۴	د مرضعې د لور د هغې په خاوند باندې حرمت
۱۸۵	د رضاعی رور د خور سره د نکاح جواز
۱۸۶	په یوه مینه د جمع کیدو په وجه ثبوت د حرمت
۱۸۶	د مرضعه لپاره د مرضعه د بچو سره د نکاح حرمت
۱۸۷	په اویو کښې گا شوو پیو د حرمت رضاعت حکم
۱۸۸	د خوراک سره په گا شوو پیو باندې د رضاعت حکم
۱۸۹	ترویج: - پیل د واثې کې گا شوو پیو د رضاعت
۱۸۹	د وزه د پیو سره د ښځې د پیو گا یدل
۱۸۹	د یو ماشوم د دوو ښځو د گا شوو شیدې شکل
۱۹۰	د باکړې په پیو د حرمت رضاعت ثبوت
۱۹۲	د مړې ښځې په پیو سره حرمت رضاعت
۱۹۳	د ښځې په پیو سره د بچی په حقنه کولو کې د حرمت مسئله
۱۹۳	د سړې په پیو د رضاعت عدم ثبوت
۱۹۳	د خنثا په پیو سره عدم تحریم
۱۹۷	د بالغې ښځې ماشومې ښځې ته شیدې ورکول او په خاوند باندې دواړه حرامیدل
۱۹۸	د رضاعت د ثبوت لپاره د گواهانو اعتبار
۲۰۰	د احسن طلاق تعریف
۲۰۱	د طلاق حسن او سنت تعریف
۲۰۴	طلاق بدعت
۲۰۶	په طلاق کې د سنت تقسیم
۲۰۸	د حیض نه را تللو په صورت کې د سنت طلاق طریقه
۲۰۹	د انیس په ذوات الا شهر د ښځې طلاق
۲۰۹	د حاملې ښځې ته د مباشرت نه روسته طلاق ورکول
۲۰۹	د حاملې د طلاق سنت طریقه
۲۱۱	په حالت د حیض کې طلاق ورکول
۲۱۲	د دوهم طلاق د طهارت نه روسته خاوند ته د رجوع کولو اختیار
۲۱۳	بغیر نیسته مدخول بها حائضه ته د سنت مطابق طلاق ورکول
۲۱۴	انس په ذوات الا شهر ته په سنت طریقه د طلاق ورکولو وینا

٢١٥	د چا طلاق واقع کيږي او د چا نه
٢١٧	د نښه په حالت کې طلاق ورکول
٢١٨	د ګونګا د طلاق حکم
٢١٨	د وینزي او اصيلي د طلاق شمار
٢٢١	د غلام په نښه د مالک طلاق نه واقع کيږي
٢٢١	باب اتم د طلاق
٢٢١	صريحی او کتبی طلاق
٢٢١	بښځې ته د [آب مطلقه] په لفظ سره طلاق ورکول
٢٢٢	په [آب طلق، صفتك، يا مطلقه] سره طلاق ورکول
٢٢٣	د طلاق د مختلفو الفاظو ذکر
٢٢٤	په [آب طلق الطلاق] سره د دوو طلاقونیت کول
٢٢٦	بښځې ياد هغې يواندام ته د طلاق نسبت کول
٢٢٦	جزء شائع ته د طلاق نسبت کول
٢٢٨	جزء معين ته طلاق منسوب کول
٢٢٨	دریمه يا نیمه برخه طلاق ورکول
٢٣٠	د دوو طلاقونو د دریمې حصې طلاق ورکول
٢٣١	دوي [دوه] يا د یوه دوه په مینځ کې طلاق ورکول
٢٣١	د [آب طلق لي شين] په لفظ سره د طلاق حکم
٢٣٤	د [آب طلق من مهب الي الشام] په لفظ سره د طلاق حکم
٢٣٥	د [آب طلق لي مكة] په لفظ سره د طلاق حکم
٢٣٦	د [آب طلق اذا دخلت مكة] په لفظ سره د طلاق حکم
٢٣٦	زمانه ته د طلاق نسب کول په بیان
٢٣٦	په [آب طلق اليوم غدا] يا [غدا اليوم] طلاق ورکول
٢٣٧	په [آب طلق غدا] کې د ورځ د آخری حصې نیت کول
٢٣٨	غير ملکی وخت ته د طلاق نسبت کول
٢٤٠	د نکاح نه وړاندې وخت ته د طلاق اضافت کول
٢٤٠	په [آب طلق ما لم اطلقك] سره طلاق ورکول
٢٤١	ګډه تاته طلاق درنګرم، نو ته دې طلاق نه شي، ددې حکم
٢٤٢	په [آب طلق ما لم اطلقك] سره د وخت په وروستیو کې ددې الفاظو حکم
٢٤٢	په ورځ کې د نکاح په کولو پورې د طلاق معلق کول
٢٤٤	بښځې د ورځه د طلاق نسبت
٢٤٦	د دې وینا حکم چې تاته دې یو طلاق وی یا دې نه وی
٢٤٧	ته دې زما یا ستا په مرګ سره طلاق نه شي
٢٤٨	د سړي د خپلې بښځې د څه حصې مالک جوړیدل او ددې په عکس کې تفریق
٢٥٠	د غیر ملګرو کې وینزي ته د خپل ځاوند نه د آزادیدو په تعلیق سره طلاق ورکول
٢٥٠	په صبا پورې تعلیق د طلاق او تعلیق د عتاق
٢٥٢	په اشاره باندې طلاق ورکول
٢٥٣	طلاق په شدت یا زیادت سره موصوف کول
٢٥٦	
٢٥٧	

٢٥٩	د فحش په لفظ سره د طلاق ورکول
٢٥٩	د غریبان طلاق ورکولو حکم
٢٦٠	سخت ډول طلاق یا زر طلاقه ورکول
٢٦٣	په شدت، عرضت او طوالت په صفا تو سره طلاق ورکول
٢٦٣	غیر مدخول بها بښځې ته د طلاق ورکولو حکم
٢٦٤	غیر مدخول بها ته درې طلاقه جلا جلا ورکول
٢٦٤	غیر مدخول بها ته یو طلاق ورکول او د عدد نه وړاندې دهغې مړه کیدل
٢٦٤	د طلاق قبل الدخول څه لوړ صورتونه
٢٦٥	په [آب طلاق واحدة مع واحدة] باندې وقوع د طلاق
٢٦٨	ذکر شوو صورتونو کې د مدخول بها حکم
٢٦٨	د کنایه طلاق بیان
٢٧٠	د کنایا تو قسمونه
٢٧٠	د کنایه د الفاظو قسمونه
٢٧٢	په طلاق کې د حالاتو او کنایا تو بیان
٢٧٣	د کنایه په الفاظو سره د طلاق واقع کیدو نوعیت
٢٧٥	درې ځله د [اعندی] وئیل او د اول نه طلاق او د ووه نه حیض مراد اخستل
٢٧٧	باب نهم د طلاق
٢٧٨	د اختیار بیان
٢٨٠	د بښځې اختیار، مجلس په اوږدو سره ختمیدل
٢٨٠	د اختاری په، جواب کې د بښځې محان مختاره کول
٢٨٠	د زوجینو په کلام کې د نفس د لفظ حیثیت
٢٨١	د [اختاری نسلک] په جواب کې [اختاری] وئیل
٢٨٢	د [اختاری] په جواب کې [الا اختاری] وئیل
٢٨٢	درې ځله [اختاری] وئیل او په جواب کې د درې وارو قبول
٢٨٤	د [امرك يديك لي نطقه يا اختاری تطليقة] حکم
٢٨٦	د ځاوند نه د درې طلاقو تقریر او بښځې یو طلاق قبول
٢٨٦	د [امرك يديك] په جواب کې د [طلقت نفسي بواحدة] حکم
٢٨٦	د [امرك يديك اليوم و غدا] حکم
٢٨٨	د [امرك يديك اليوم و غدا] حکم
٢٨٩	د [امرك يديك يوم يقدم فلان] حکم
٢٩٠	بښځې ته د اختیار ملا ویدونه روسته د اختیار وخت بیان
٢٩٠	د اختیار په ملا ویدو کې په اختیار باندې د علم د مجلس اعتبار
٢٩١	د ولاړي ته په کیناستو د اختیار نه ختمیدل
٢٩٢	دمشیت بیان
٢٩٤	
٢٩٥	د [طلقتي نفسك] په جواب کې [آب نفسي] وئیل
٢٩٦	د [طلقتي نفسك] نه د رجوع عدم صحت
٢٩٧	د [طلقتي نفسك متي شئت] حکم
٢٩٨	د [طلقتي نفسك ثلاثاً] په جواب کې د [طلقت واحدة] وئیل

د نکاح نه وړاندې د ایلاء یا دظهار حکم

٣٨٦

د وینځې ایلاء

٣٨٦

د جماع نه د دع جزیه صورت کې د ایلاء احکام

٣٨٧

د انت علی حرامی حکم

٣٨٨

باب الخلع

د کورته جوړیدو په صورت کې خلع کول

٣٩١

د سړی داړخه د ظلم په صورت کې د خلع اخستلو کراهت

٣٩٢

د ناشزې ښځې نه د مهر نه د زیاتې وصولی کراهت

٣٩٣

د مهر نه د زیاتې وصولی حکم

٣٩٤

د طلاق په عوض کې مال اخستل

٣٩٤

د مسلمان په حرام څه یزباندي د خلع حکم

٣٩٥

د مهر صالح د خلع صالح دي

٣٩٧

د خالقي علی مال یدی په خلع کول

٣٩٧

د خالقي علی مال یدی من مالیه حکم

٣٩٨

د خالقي علی مال یدی من درهم یا من الدراهم کې د خلع حکم

٣٩٨

په تختیدلی غلام باندې خلع کول

٣٩٩

د طلق ثلاثاً بالی حکم

٤٠٠

د طلق علی الفی حکم

٤٠٠

د خاوند او خه د طلق نلک ثلاثاً بالی یا علی الفی حکم

٤٠١

د خاوند قول انت طالق علی الفی قبولولو حکم

٤٠٢

د انت طالق وعلیک الفی حکم

٤٠٢

د انت طالق علی الفی حکم

٤٠٤

د طلقک امس علی الفی درهم فلم یقبل حکم

٤٠٥

د مبارات حکم

٤٠٦

د خپلې ماشومې لور خلع بالمال کول

٤٠٨

د ستر په ذمه واری په زرو روپۍ خلع کول

٤٠٩

په صغیره باندې د یوز روپو د خلع شرط لکول

٤١٠

صغیره سره په مهر باندې خلع کول

٤١٠

د پلار په ضمانت سره د طلاق واقع کیدل

٤١١

باب الايمان

د انت علی کظهرامی حکم

٤١٢

د کفار نه وړاندې د وطنی کولو حکم

٤١٤

د انت علی کظن امی یا کظن کفر جهل حکم

٤١٥

محرمه سره د تشبیه وړ کولو حکم

٤١٥

د راسک علی کظهرامی حکم

٤١٥

ښځې ته د انت علی منل امی یا کامی وئیل

٤١٦

د انت علی حرام کامی حکم

٤١٨

ظهار صرف د ښځې نه کیږی

٤٢٠

ښځې سره د هغې د حکم نه بغیر نکاح کول اویاظهار کول

٤٢٠

ښځو ته د انت علی کظهرامی حکم

٤٢١

باب الکفار

دظهار کفار

٤٢٢

دظهار کفار ادا کولو وخت

٤٢٢

د غلام آزادولو تفصیل

٤٢٣

هغه غلام چې آزادولې کافی نه وی

٤٢٤

د مقطوع الایهامین حکم

٤٢٥

په کفار دظهار کې د مکاتب آزادولو حکم

٤٢٦

د بدل کتابت نه ادا کوونکی مکاتب آزادولو حکم

٤٢٦

پلاریا خوئی په اخستلو کې د کفار دظهار ادا کولو نیت کول

٤٢٨

د مالدار سړی نصف مشترک غلام آزادول

٤٢٩

خپله نیمه برخه په کفار کې آزادول اویا نور آزادول

٤٣٠

خپل نیم غلام آزادولو نه روسته جماع کول اویا پاته غلام آزادول

٤٣١

په غلام آزادولو باندې د عدم قدرت په صورت کې روژي نیول

٤٣١

د شپې یا د ورځې په جماع کولو د تسلسل د ختمیدو حکم

٤٣٢

د غلام په کفار کې صرف د روژو نیول

٤٣٤

د روژو نیولو نه عاجز کیدل

٤٣٤

په خوراک وړ کولو کې څوک وکیل جوړول

٤٣٦

وخته مسکینانو ته روټی وړ کولو سره د کفارې ادا کیدل

٤٣٦

په مسکینانو کې د ماشوم حکم

٤٣٧

یو مسکین ته شپيته ورځې روټی وړ کول

٤٣٨

د روټی وړ کولو په مینځ کې ښځې سره جماع کول

٤٣٩

د دوو کفار دظهار نه صرف شپيته مسکینانو ته روټی وړ کول

٤٣٩

د دوو ظهارونه دوی [دوه] غلامان بغیر تعیین نه آزادول

٤٤١

د دوو کفارو نه یو غلام آزادول

٤٤١

باب الايمان

د لعان موجب او تعریف

٤٤٣

د خاوند د لعان کولو نه منع کیدل

٤٤٦

د ښځې د لعان نه انکار کول

٤٤٦

په غلام، کافر، او محدود فی القذف باندې حد جاری کول

٤٤٦

د ښځې د شهادت عدم اهلیت حکم

٤٤٧

د لعان طریقته

٤٤٩

د قاضی په تقریق سره جدائی راتگ

٤٥١

د خپل ځان مکذب لپاره د مصدق لپاره ښځې سره نکاح کولو حکم

٤٥٢

د بچی د نفی کولو په صورت کې د زنا تهمت لگول

٤٥٢

د زنا او ماشوم نفی کولو حکم

٤٥٤

د خاوند د خپل ځان تکذیب کولو نه روسته د نکاح حکم

٤٥٤

په صغیره اولیونې باندې د زنا تهمت لگول

٤٥٤

۴۵۵	په لیس جنس میله باندې د لمان د ثبوت حکم
۴۵۶	د خاوند د قول زینت و هذا العمل من الزنا حکم
۴۵۷	د ولد د نقی څه و صورتونه
۴۵۸	په یوه خپته کې د دوو ماشومانو نه دیونقی کول
۴۵۹	باب الثانی
۴۶۰	عنین ته د یو کال مهلت ورکول
۴۶۱	فرقت به طلاق یا نه وی
۴۶۲	د خاوند د مطلق الذکر په صورت کې د ستی تفریق کول
۴۶۳	دیو کال نه روسته د عنین د جماع کولو دعوی او د ښځې انکار
۴۶۴	که ښځه د اول نه ښه وی د دې حکم
۴۶۵	په ښځه کې د عیب د صورت حکم
۴۶۶	په خاوند د جنون برص او جذام په صورت کې د ښځې د اختیار حکم
۴۶۷	باب الثانی
۴۶۸	د درې حیضو عدت تیرولو صورت
۴۶۹	د غیر ذوات الحیض د عدت موده
۴۷۰	د متوفی عنها زوجها عدت
۴۷۱	د حامله عدت وضع د حمل ده
۴۷۲	په مرض الوفا کې د مطلقه وارث جوړیدل او عدت
۴۷۳	د مرتد خاوند د مرګ پورې د طلاق رجعی په حالت کې د وینځې آزادیدل
۴۷۴	ایسه په عدت کې د حیض والا ګرځیدل
۴۷۵	د عدت په مهال کې د حیض نه ناامیده کیدل
۴۷۶	د نکاح فاسده او وطی بالشبه حکم
۴۷۷	دام ولد نه د مولی وقات کیدل او د دې عدت
۴۷۸	د صغیر دخپلې ښځګې نه وقات کیدل
۴۷۹	په حالت د حیض کې د طلاق ورکولو صورت کې عدت
۴۸۰	د معتد او وطی بالشبه په صورت کې عدت
۴۸۱	د معتد وقات سره وطی کولو نه روسته د دې د عدت حکم
۴۸۲	د عدت طلاق او وقات ابتداء
۴۸۳	په نکاح فاسده د عدت ابتداء
۴۸۴	د معتد د عدت تیریدو دعوی کول
۴۸۵	د طلاق بائن نه روسته دوباره نکاح او د دخول نه وړاندې طلاق ورکول
۴۸۶	د ذمیذمیبه ته طلاق ورکولو باندې د عدت حکم
۴۸۷	په مبتونه او متوفی عنها زوجها باندې غم کول
۴۸۸	د حد او مصداق
۴۸۹	په کافر باندې غم کول نشته دي
۴۹۰	په ام ولد او نکاح فاسد کې د غم کولو حکم
۴۹۱	معتد ته د نکاح پیغام لیږل
۴۹۲	د مطلقه رجعیه او مبتونه او متوفی عنها زوجها لپاره د کور نه د وتلو احکام
۴۹۳	په فرقت واقع کیدونکې کور کې عدت تیرول

۴۹۴	د وارثانو ښځې لره د کور نه ویستل
۴۹۵	د طلاق بائن یا مغلظه سره په فرقت کې د پردې اچول
۴۹۶	د رکاوټ پیدا کولو لپاره دریمې ښځې اوسول
۴۹۷	د درې ورځو د فاصلي صورت
۴۹۸	د ښار په کور کې د وفات او طلاق نه روسته عدت تیرول
۴۹۹	باب الثانی
۵۰۰	د نکاح نه شپا میاشتي روسته پیدا شوې بچي به د ناکح وی او په ده به مهر واجب وی
۵۰۱	د مطلقه رجعیه د دوي [دوه] کاله روسته پیدا شوی بچی نسب
۵۰۲	د طلاق بائن یا درې طلاق واقع کیدلو نه روسته د دوي [دوه] کاله نه په کمه موده کې بچي پیدا کیدل
۵۰۳	د نابالغه مطلقه نه میاشتي روسته بچي پیدا کیدل
۵۰۴	د کنډې ښځې په دوي [دوه] کاله کې د پیدا شوی بچی نسب
۵۰۵	د معتد د عدت تیریدلو اقرار نه د شپا میاشتنو نه په کمه موده کې د پیدا شوی بچی نسب
۵۰۶	د معتد بچي پیدا کیدل او د ده نسب
۵۰۷	د معتد د اړخه د دوي [دوه] کاله مکمل کیدلو نه وړاندې د بچی د زیریدل دعوی
۵۰۸	د نکاح نه شپا میاشتي نه په کمه موده کې د پیدا شوی بچی نسب
۵۰۹	د بچی په زیریدل سره په زوجیتو کې د نکاح په موده کې اختلاف
۵۱۰	د ښځې په گواهي باندې د زیریدل ثبوت
۵۱۱	د حمل پیدا کیدلو نه روسته د بچی په پیدا نش باندې طلاق معلق کول
۵۱۲	د حمل کم نه کم او د زیات نه زیاته موده
۵۱۳	د مطلقه وینځې اخستلو نه شپا میاشتي روسته د پیدا شوی بچی نسب
۵۱۴	د مولاد وینځې د حمل په بچی باندې د نسب دعوی او د ده نسب
۵۱۵	د یو ملک دعوی کیدلو دعوی کول او مر کیدل
۵۱۶	د مورث په ښځه باندې د ام ولد دعوی کول
۵۱۷	باب الثانی
۵۱۸	د جدایی په صورت کې د بچی حقدار
۵۱۹	په پلار د بچی د نفقه وجوب
۵۲۰	په قرابت دارو کې د ترجیح مدارج
۵۲۱	د نکاح په وجه د پرورش د حق سقوط
۵۲۲	د ښځې په غیر موجود ګی کې د پرورش حقدار
۵۲۳	د ماشوم ملک د پرورش لپاره د مور او نیا د حق موده
۵۲۴	د ماشومې انجلی د پرورش لپاره د مور او نیا د حق موده
۵۲۵	د صغیرې لپاره د مور او نیا ګانو نه علاوه د نورو خلقو سره د اوسیدلو موده
۵۲۶	د وینځې او ام ولد آزادیدلو نه روسته په بچی د دوي د پرورش مرتبه
۵۲۷	د ذمیذمیبه ښځې پخپل مسلمان بچی د پرورش حق
۵۲۸	د ملک او انجلی لپاره په مور پلار کې د خوښولو اختیار
۵۲۹	د مطلقه ښځې لپاره د خپل بچی د ښار نه ویستلو اختیار

په خاوند باندې د نفقه وجوب
نفقه او د دې مقدار

٥٣٠	د ښځې نفقي حاصلولو لپاره خپل خاوند منع کول
٥٣٠	د ناقرمانه او سرکې ښځې نفقه
٥٣١	د صغیره لپاره نفقه
٥٣٢	په پور کې د قیدی ښځې نفقه
٥٣٣	د بیماړې ښځې نفقه
٥٣٤	د ښځې او ددې د نوکر نفقه
٥٣٥	د ښځې د یو نه زیاتو لورګرانو نفقه
٥٣٦	خاوند د نفقه نه عاجزه کیدل
٥٣٨	په غریب او مالدارۍ کې د نفقه کیفیت
٥٣٨	د تیرشوی وخت نه ادا شوي نفقي حکم
٥٣٩	د خاوند په مرګ باندې د نفقه سقوط
٥٤٠	د پیشکې (ایډوانس) نفقه نه روسته د خاوند قوت کیدل
٥٤١	د مولا په اجازت سره آزادي ښځې سره د غلام واده کولو نه روسته ددې ښځې د نفقي حکم
٥٤٢	وینځې سره د آزاد سړي د نکاح نه روسته ددې ښځې د نفقي حکم
٥٤٣	د سکني احکام
٥٤٤	د مخکینۍ ښځې ځوی د وینځې سره اوسول
٥٤٤	د ښځې رسته داران ملاویدلو نه منع کول
٥٤٥	د غائب سړي په مال کې د هغه د ښځې نفقه ادا کول
٥٤٨	د ښځې نه د قاضي ضامن اخستل
٥٤٩	د غائب سړي د مال نه قاضي ته د نفقه ورکولو اختیار
٥٥٠	د فرقت نه روسته د نفقه اوسکني احکام
٥٥٣	د کتلې لپاره د عدت په موده کې د نفقه عدم وجوب
٥٥٣	که ښځه د فرقت سبب وي نو ددې نفقه
٥٥٤	د طلاق نه روسته د ښځې مرتد کیدل او ددې نفقه
٥٥٥	د اولاد نفقه
٥٥٥	په مور باندې بچی له د پیو ورکولو عدم وجوب
٥٥٦	د پیو ورکولو لپاره په اجرت باندې ښځه نیول
٥٥٧	مور لپاره د پیو ورکولو مزدوری
٥٥٨	بچی له د پیو ورکولو خپله ښځه په مزدورۍ باندې نیول
٥٥٨	د نکاح زائل کیدلو نه روسته بچی ته پیو ورکولو لپاره په اجرت باندې نیول
٥٥٨	د پیو په ورکولو کې د بچی مور ته ترجیح ورکول
٥٥٩	په پلار باندې د صغیرې د نفقه وجوب
٥٦٠	د مور پلار او نیا، او نیکه د نفقه احکام
٥٦١	په دیني اختلاف سره د نفقه عدم وجوب
٥٦٢	په نصراني باندې د مسلمان رور د نفقي عدم وجوب
٥٦٣	په غریب مور پلار باندې د مالداره اولاد نفقه
٥٦٥	د ذی رحم محرم لپاره د نفقه وجوب
٥٦٥	د میراث په مقدار د نفقه وجوب
٥٦٧	د بالقې انجلی اود شل هلک لپاره د نفقه مقدار

٥٦٧	د دین د اختلاف په وجه د میراث بطلان او نفقه
٥٦٧	په محتاج باندې د نفقه عدم وجوب
٥٦٧	د غائب ځوی په مال کې د مور پلار نفقه
٥٦٨	د خپل غائب ځوی سامان خرڅه ول
٥٦٨	د غائب ځوی د مال نه خپله نفقه اخستل
٥٦٩	د غائب د مال نه د هغه مور پلار له نفقه ورکول
٥٧٠	د تیرشوی وخت د نفقه سقوط
٥٧٠	د غلام او وینځې نفقه
٥٧١	کتاب العتاق
٥٧٤	د مملوک ازادولو شرعي حیثیت
٥٧٤	د اعتاق د صحت شرائط
٥٧٥	د نیت نه بغیر په صریح الفاظو سره آزادیدل
٥٧٦	خپل مملوک ته د ازادولو په نوم سره آواز کول
٥٧٧	د بدن داسې اندام ته آزادي منسوب کول چې ټول بدن ترې مراد کیدای شي
٥٧٨	د بدن داسې اندام طرف ته آزادي منسوب کول چې ټول بدن ترې نه مراد کیږي
٥٧٨	د آزادي په کنائي الفاظو کې د نیت ضرورت
٥٧٩	په کنائي الفاظو سره د آزادي نیت کول
٥٧٩	د آزادي او غلامۍ مشترک الفاظو حکم
٥٨٠	مملوک ته په ځوی وئیلو سره د آزادي ثبوت
٥٨٠	غلام ته په مولا وئیلو سره د آزادي ثبوت
٥٨١	خپل غلام تارور یا ځوی وئیل
٥٨٣	غلام ته په ،،ابن،، سره آواز کول
٥٨٤	مشر غلام ته ځوی وئیلو سره آواز کول
٥٨٥	کشر غلام یا وینځې ته پلار یا مور وئیل
٥٨٧	په کنائي الفاظو سره د ازادولو نیت کول
٥٨٨	د آزادي مشابه کولو سره د آزادي نیت کول
٥٩٠	د ذی رحم محرم مالک کیدلو سره آزادي
٥٩١	د الله لپاره غلام ازادول
٥٩٤	په غلام ازادولو باندې مجبوره کول
٥٩٥	آزادي ملکیت طرف ته منسوب کول
٥٩٦	دار اسلام ته د غلام راتګ او اسلام راوړل
٥٩٦	د حاملې وینځې په ازادولو سره د حمل آزادیدل
٥٩٧	د مال په یو مقدار باندې د حمل ازادول
٥٩٧	د وینځې ته د مولا د اولاد حکم
٥٩٨	د وینځې د بچی حکم
٥٩٨	د غلام د آزادي ښځې د بچی حکم
٥٩٩	باب العتاق
٦٠٠	د غلام بعض برخه ازادول
٦٠٣	په شریکینو کې د یو کس خپله برخه ازادول
٦٠٤	د اعتاق حصې کیدل

٥٣٠	د ښځې نفقې حاصلولو لپاره خپل خاوند منع کول
٥٣٠	د نافرمانه او سرکې ښځې نفقه
٥٣١	د صغیره لپاره نفقه
٥٣٢	په پور کې د قیدې ښځې نفقه
٥٣٣	د بيمارې ښځې نفقه
٥٣٤	د ښځې او ددې د نوکر نفقه
٥٣٥	د ښځې د یوه د زیاتولو کرانو نفقه
٥٣٦	خاوند د نفقه نه عاجزه کیدل
٥٣٨	په غریبه او مالدارۍ کې د نفقه کیفیت
٥٣٨	د تیر شوی وخت نه ادا شوي نفقې حکم
٥٣٩	د خاوند په مرګ باندې د نفقه سقوط
٥٤٠	د پیشکې (ایډوانس) نفقه نه روسته د خاوند فوت کیدل
٥٤١	د مولا په اجازت سره آزادي ښځې سره د غلام واده کولو نه روسته ددې ښځې د نفقې حکم
٥٤٢	وینځې سره د آزاد سړي د نکاح نه روسته ددې ښځې د نفقې حکم
٥٤٣	د سکني احکام
٥٤٤	د مخکینۍ ښځې خوي دویمې ښځې سره اوسول
٥٤٤	د ښځې رشته داران ملاویدلو نه منع کول
٥٤٥	د غائب سړي په مال کې د هغه د ښځې نفقه ادا کول
٥٤٨	د ښځې نه د قاضي ضامن اخستل
٥٤٩	د غائب سړي د مال نه قاضي ته د نفقه ورکولو اختیار
٥٥٠	د فرقت نه روسته د نفقه اوسکني احکام
٥٥٣	د کتې لپاره د عدت په موده کې د نفقه عدم وجوب
٥٥٣	که ښځه د فرقت سبب وي نو ددې نفقه
٥٥٤	د طلاق نه روسته د ښځې مرتد کیدل او ددې نفقه
٥٥٥	د اولاد نفقه
٥٥٥	په مور باندې بچی له د پیو ورکولو عدم وجوب
٥٥٥	د پیو ورکولو لپاره په اجرت باندې ښځه نیول
٥٥٦	مور لپاره د پیو ورکولو مزد وری
٥٥٧	بچی له د پیو ورکولو خپله ښځه په مزد وړې باندې نیول
٥٥٨	د نکاح زائل کیدلو نه روسته بچی ته پیو ورکولو لپاره په اجرت باندې نیول
٥٥٨	د پیو په ورکولو کې د بچی موده تر جیح ورکول
٥٥٨	په پلار باندې د صغیرې د نفقه وجوب
٥٥٩	د مور پلار اوه نیا، او نیکه د نفقه احکام
٥٦٠	په دیني اختلاف سره د نفقه عدم وجوب
٥٦١	په نصراني باندې د مسلمان روز د نفقې عدم وجوب
٥٦٢	په غریب مور پلار باندې د مالداره اولاد نفقه
٥٦٣	د ذی رحم محرم لپاره د نفقه وجوب
٥٦٥	د میراث په مقدار د نفقه وجوب
٥٦٥	د بالقي انجلی اود شل هلك لپاره د نفقه مقدار
٥٦٧	

٥٦٧	د دین د اختلاف په وجه د میراث بطلان او نفقه
٥٦٧	په محتاج باندې د نفقه عدم وجوب
٥٦٨	د غائب خوي په مال کې د مور پلار نفقه
٥٦٨	د خپل غائب خوي سامان خرڅه ول
٥٦٨	د غائب خوي د مال نه خپله نفقه اخستل
٥٦٩	د غائب د مال نه د هغه مور پلار له نفقه ورکول
٥٧٠	د تیر شوی وخت د نفقه سقوط
٥٧٠	د غلام او وینځې نفقه
٥٧١	کتاب العتاق
٥٧٢	د مملوک آزادولو شرعي حیثیت
٥٧٤	د اعتاق د صحت شرائط
٥٧٥	د نیت نه بغیر په صریح الفاظو سره آزادیدل
٥٧٦	خپل مملوک ته د آزادولو په نوم سره آواز کول
٥٧٧	د بدن داسې اندام ته آزادي منسوب کول چې ټول بدن ترې مراد کیدای شي
٥٧٨	د بدن داسې اندام طرف ته آزادي منسوب کول چې ټول بدن ترې نه مراد کیږي
٥٧٨	د آزادي په کنائي الفاظو کې د نیت ضرورت
٥٧٩	په کنائي الفاظو سره د آزادي نیت کول
٥٧٩	د آزادي او غلامۍ مشترک الفاظو حکم
٥٨٠	مملوک ته په خوي وئیلو سره د آزادي ثبوت
٥٨٠	غلام ته په مولا وئیلو سره د آزادي ثبوت
٥٨١	خپل غلام تا رود یا خوي وئیل
٥٨٣	غلام ته په ، ابن ، سره آواز کول
٥٨٤	مشر غلام ته خوي وئیلو سره آواز کول
٥٨٥	کشر غلام یا وینځې ته پلار یا مور وئیل
٥٨٧	په کنائي الفاظو سره د آزادولو نیت کول
٥٨٨	د آزادي مشابه کولو سره د آزادي نیت کول
٥٩٠	د ذی رحم محرم مالک کیدلو سره آزادي
٥٩١	د الله لپاره غلام آزادول
٥٩٤	په غلام آزادولو باندې مجبوره کول
٥٩٥	آزادي ملکیت طرف ته منسوب کول
٥٩٥	دار اسلام ته د غلام راتګ او اسلام راوړل
٥٩٦	د حاملې وینځې په آزادولو سره د حمل آزادیدل
٥٩٦	د مال په یو مقدار باندې د حمل آزادول
٥٩٧	د وینځې نه د مولا د اولاد حکم
٥٩٨	د وینځې د بچی حکم
٥٩٨	د غلام د آزادي ښځې د بچی حکم
٥٩٩	باب العتاق
٦٠٠	د غلام بعض برخه آزادول
٦٠٢	په شریکینو کې د یو کس خپله برخه آزادول
٦٠٤	د اعتاق حصې کیدل

۶۰۶..... به دواړه اصولو کې حکم

۶۰۷..... د آزادونکي غريب کيدل

۶۰۹..... شريکيتو په يو بل باندې د غلام آزادولو اقرار کول

۶۱۱..... د شريکينو غلام آزادول په څه شرط پورې معلق کول

۶۱۳..... د غلام آزادول څه شرط پورې معلق کول

۶۱۳..... خپل خوي د بل کس سره شريک اخستل

۶۱۵..... د خپل خوي نصف اخر اخستل

۶۱۶..... د خپل خوي نيمه برخه اخستل

۶۱۶..... د دريو کسانو مشترک غلام مدبر کول

۶۱۷..... مدبر کول حصې کول دي او که نه؟

۶۲۰..... د شريکينو په يو بل باندې د وينځې د ام ولد دعوی

۶۲۱..... د شريکينو د وينځې په بېچي باندې د نسب دعوی کول

باب شتمن احكام النكاح

۶۲۳..... په درې غلامانو کې غير معين دوي [دوه] غلامان آزادول

۶۲۶..... په مرض الموت کې د ذکر شوي صورت حکم

۶۲۷..... په باب د طلاق کې د ذکر شوي صورت حکم

۶۲۹..... په دوو غلامانو کې بغيره تعيين نه يو آزادول

۶۳۱..... په دوو ښځو کې يوي ته بغيره تعيين نه طلاق ورکول

۶۳۳..... د هلک په وړاندې زيا الو سره پورې د وينځې آزادی معلق کول

۶۳۴..... د مور داړ څه د هلک د وړاندې پيدا کيدو دعوی

۶۳۵..... د بالغې انجلې داړ څه د هلک د وړاندې پيدا کيدو دعوی

۶۳۵..... د غلام په آزادولو باندې د دوو کسانو گواهي

۶۳۶..... د طلاق په مسئله کې د شهادت صحت

۶۳۷..... د دوو وينځو په آزادولو گواهي ورکول

باب الحلق بالعتق

۶۴۰..... په صبا پورې د مملوک آزادول تعلیق

۶۴۱..... د حریت اضافت د مرگ نه روستو مودې ته

۶۴۱..... د امامانانو دلائل

۶۴۳..... په دواړو صورتونو کې وجه د فرق

باب العتق على جهل

۶۴۳..... په عوض پورې د آزادۍ تعلیق کول

۶۴۵..... د غلام د مال پيش کولو نه روسته مولی د مال په قبض کولو باندې مجبوره کول

۶۴۵..... د جمهور احقاقو دلائل

۶۴۶..... د ځينې عوض قبلولو نه روسته د پاته عوض په اخستلو مجبوره کولو حکم

۶۴۷..... د انت حریمتوني علی الفکمه حکم

۶۴۸..... د اعتق اهلك علی الفک درهم علی ان تروجیه حکم

۶۴۹..... د اعتق اهلك علی الفک درهم حکم

باب التدبير

۶۵۱..... د مدبر تعريف

۶۵۱..... په تدبير باندې مرتب احکام

۶۵۱..... په مدبر کې کوم قسم تصرفات جائز دي؟

۶۵۱..... تدبير په په دريمه برخه مال کې وی

۶۵۵..... په مرگ پورې تدبير معلق کول

۶۵۶..... د استيلا لغوی او شرعی معنی او احکام

۶۵۹..... د ام ولد د بېچي د نسب نه د مولی انکار کول

۶۶۰..... د مولی د مرگه روسته د ام ولد آزادی

۶۶۲..... د نصرانی د ام ولد اسلام قبولولو حکم

۶۶۷..... د دواړو مدعيانو نه د نسب ثبوت

۶۶۹..... د دواړو نه د ثبوت نسب دليل

